

અય ઈશક તેરે સદકે જલને સે છુટે સસ્તે,
જો આગ બુજા દેગી, વો આગ લગાઈ હય,
- આલા હમરત

ઈશક કે ઈઝતેહાં

અહવાલે
અરફીયા
ફી ફઝાઈલે
સિલસિલએ
નક્શાબંદીયાહ

❧ લેખક ❧

પીર સૈયદ વઝીરઅલીશાહ કાદરી, નક્શાબંદી મુજદ્દદી (ભુજ-કચ્છ)

❧ સંકલન અને સમજુતી ❧

ડૉ. ફારૂક જી. અલીયાણી (લાઠીવાળા) ભાવનગર.

Hazarat Khawaza Bahauddin Shah Naqshband
qaddasa-l-Lahu sirrah

ચોહીખખોહમ વ ચોહીખખોનહું
(અર્થાત : તે મોહબ્બત કરે છે તેઓથી, તેઓ મોહબ્બત કરે છે તેનાથી.)
અલ-કુર્આન

ઈશક કે ઈમ્તેહાં

ચાચ્ની

અહવાલે અરફીયા ફી ફઝાઈલે સિલસિલાએ નકશબંદીયાહ્

...લેખક...

પીર સેયદ વખીરઅલીશાહ કાદરી, નકશબંદી-મુજદ્દી
(ભુજ-કચ્છ)

...સંકલન અને સમજુતી...

ડો. ફાઝલ જી. અલીયાણી
(D.N.Y.S., RMP(AM))

ટ્રસ્ટ રજી. નં.-૦૨૧

...પ્રકાશક...

મુજદ્દીએ અલ્હેસાની ટ્રસ્ટ-ભાવનગર
(રજી.નં.-૦૨૧)

© મુજદ્દીએ અલ્હેસાની ટ્રસ્ટ-ભાવનગર

:- ગ્રંથનું નામ :-

ઈશક કે ઈમ્તેહાં

:- લેખક :-

હઝરત પીર સૈયદ વખીરઅલીશાહ સાહેબ
કાદરી નકશબંદી, મુજદ્દી(દામત બરકાતોહુ)ભુજ-કચ્છ.

...સંકલન અને સમજુતી...

ડો. ફાઝલ જી. અલીયાણી
(D.N.Y.S., RMP(AM))
(ભાવનગર)

પ્રથમ આવૃત્તિ : સન-૨૦૧૧

પ્રત : ૧૧૧૧

કીંમત : રૂ. ૩૦૦/-

પ્રકાશક : મુજદ્દીએ અલ્હેસાની ટ્રસ્ટ,

વડવા નેરા, નાથવાળી શેરી, ભાવનગર-૩૬૪ ૦૦૧.

મુદ્ર રીડર : હઝરત મૌલાના હાજી યાઅકુબ સીદીકી સાહેબ નકશબંદી
(પ્રીન્સીપલ : દાફલ ઉલુમ ફૈઝુર્રહમાન-જુનાગઢ)

આવરણ/લે આઉટ/ટાઈપ સેટીંગ : મુનાફ આર્ટ,મો. ૯૩૨૮૯ ૨૨૮૮૨
મહેન્દ્રપરા મેઈન રોડ, મોરબી.-૩૬૩ ૬૪૧

ટાઈપીસ્ટ : અહમદ હાજીઅબ્દુલ મજીદ નકશબંદી (હરગન)

મુદ્રક : રોયલ ઓફસેટ,
૨-લાતી પ્લોટ, મોરબી.

અર્પણ

અમે અમારું આ રૂઢાની પ્રકાશન
સિલસિલ-એ આલીયાહ ચિરિતર્યાહ, સાબેરીર્યાહના
સંપુર્ણ રૂઢાની તાજદાર તથા સુફી એ બા વકાર
હઝરત સરકાર જીલાનીમિયાં
(રહમતુલ્લાહ અલયહે)
તથા
કુલ ખવાજગાને આલીયાહ જમીઅ સલાસીલ
(કદરસલ્લાહો ત્યાલા અસરારહુમ)ની બારગાહમાં
બા-અદબ અર્પણ કરીએ છીએ.

ગર કુબુલ ઉક્તદા-ઝહે ઈઝઝો શરફ

મુજદીદે અલ્હેસાની દ્રસ્ટ-ભાવનગર.

-: પરીચય :-

ઈ.સ. ૧૯૪૭માં અખંડ હિન્દુસ્તાનનાં ભાગલા વખતે ફેલાયેલી અંધાધુંધીમાં કંઈ કેટલીય ખાનકાહો વિરાન થઈ, મસ્જીદો સનમ ખાનાઓમાં ફેરવાઈ આની અસર પંજાબ તથા હરીયાણામાં વધુ દેખાણી. હરીયાણાના પ્રસિધ્ધ ઐતીહાસીક શહેર પાણીપતની મહાન ચીશતી ખાનકાહ અને તેની વચ્ચે આવેલ હઝરત મખ્દુમ અલાઉદ્દીન અલીઅહમદ સાબીરપીયાં કલીયરીના એકમાત્ર ખલીફા હઝરત શમ્સુદ્દીન તુર્ક પાનીપતીની દરગાહ શરીફ તથા મસ્જીદનું સંપુર્ણ સંકુલ દુનીયાદારો શીખ ભાઈઓને વેંચાણથી આપીને ભાગી ગયા અને આ રીતે આ પવિત્ર સંકુલમાં શીખ ભાઈઓએ ગ્રંથ સાહેબની સ્થાપના કરી તેને ગુરૂધ્વારામાં ફેરવ્યું.

મસ્જીદના અન્વારો, પવિત્ર ખાનકાહની દીવારો અને મઝારે મુકદ્દસનો ફેઝ લલકારી લલકારીને કહેતો હતો કે, ‘હે મુસ્લીમો, કોઈતો અમને અમારું અસલી સ્વરૂપ પાછું અપાવો.’ પણ વ્યર્થ રૂઢાનીચ્યતની આ સદા બહેરા કાને અથડાતી રહી બરાબર ૬૦ વરસ પછી છેવટે આ સંકુલની ખુદની દુઆ અલ્લાહ ત્યાલાની બારગાહમાં રંગ લાવી અને તેને એ રીતે આઝાદી પ્રાપ્ત થઈ કે,

‘હઝરત મખ્દુમ અલાઉદ્દીન અલીઅહમદ સરકાર સાબીરપીયાં ચિશતી, કલીયરીના સજ્જદાહનશીન હઝરત સરકાર જીલાનીમિયાં (રહમતુલ્લાહ અલયહે) એ આ સંકુલને તેનું મુળ સ્વરૂપ પાછું અપાવવા માટે પોતાની અંગત મીલકતથી પોણાચાર કરોડ (રૂ. ૩,૭૫,૦૦૦,૦૦) ખર્ચી શીખ ભાઈઓને રાજી કરી આ સંકુલને છોડાવ્યું અને તેના મુળ સ્વરૂપમાં પ્રસ્થાપીત કર્યું. અલ્લાહ અને તેના રસુલ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની ખુશનુદી મેળવી બરા અર્થમાં સજ્જદાહનશીનીનો અર્થ સાર્થક કરી પ્રચારથી દુર રહી ગુમનામીના પરદામાં જ રહીને વાસીલે બ હક્ક થયાં.

‘તેરે નામ પે મીટાહું મુજે ક્યા ગરઝ નિશાં સે.’

પ્રમાણે ગુમનામ રહેવા છતાય ક્યામતના પ્રભાત સુધી પોતાની આખરી યાદ દુનીયાની અંદર રહેતા દીનદાર હક્ક પરસ્તોને સોંપતા ગયા. અલ્લાહ રખખુલ ઈઝઝત તેમના મઝારે ગૌહરબારપર કરોડો રહેમતો નીરંતર વરસાવે એજ અપેક્ષા...

(એ આપ ધારતાતો દરગાહની આઝાદીના નામે ચંદો કરીને અબજો રૂપીયા જમા કરી શકતા, પરંતુ આપે એવું નથી કર્યું)

બે ઈસ્મેહી ત્યાલા

અનુક્રમણીકા

	પાના નં.
★ અર્પણ.	૧
★ ખુલ્લાહ, હમ્દ.	૧૧
★ નાઅત શરીફ.	૧૨
★ પ્રકાશકના બે બોલ	૧૩
★ તમહીદ	૧૬
ઈમ્તેહાં-૧:- રમુઝે ઈશક.....	૨૭ થી ૭૦
૧ પાલનહારની નેઅમતો.	૨૯
૨ ઈશકનો ઉદ્ભવ.	૩૦
૩ મોહબ્બતનો ઉદ્ભવ.	૩૦
૪ ઈશકો મોહબ્બતના દરજ્જા.	૩૧
૫ સદાકતની વ્યાખ્યા.	૩૩
૬ ઉલફતની વ્યાખ્યા.	૩૩
૭ મવદ્તની વ્યાખ્યા.	૩૪
૮ હવાની વ્યાખ્યા.	૩૫
૯ શગફની વ્યાખ્યા.	૩૬
૧૦ ખુલ્લતની વ્યાખ્યા.	૩૬
૧૧ મોહબ્બતની વ્યાખ્યા.	૩૭
૧૨ ઈશકની વ્યાખ્યા.	૩૮
૧૩ ઈશકના પ્રકાર.	૩૯
૧૪ ઈશકની બેકદ્રી.	૩૯
૧૫ 'ઈશકે મજાઝી'નો બદલો.	૪૦
૧૬ 'ઈશકે હકીકી'નો બદલો.	૪૦
૧૭ અલામાતે ઈશકો-મોહબ્બત.	૪૨
૧૮ અરબાબે ઈશકો-મોહબ્બત.	૫૩
૧૯ રહેમત ભર્યા બનાવો.	૫૫
૨૦ માથા કપાવ્યા, ખાલો ખેંચાવી.	૫૭
૨૧ મકતુબે મોહબ્બત.	૫૭

૨૨ મકતુબે ઈશક.	૬૦
૨૩ મકતુબે ઈશકો-મોહબ્બત.	૬૨
૨૪ સુફીયાના કલામ	૬૪
ઈમ્તેહાં-૨:- શહેનશાહે નકશાબંદ.....	૭૧ થી ૧૮૨
૧ શહેનશાહે નકશાબંદ	૭૩
૨ વિલાદતે-બા સઆદત	૭૫
૩ આગમનની બશારતો	૭૬
૪ નસબનામુ અને બાળપણ	૮૧
૫ રૂહાની તાલીમો તરબીયત	૮૩
૬ રીયાઝત તથા મુજાહેદા	૯૦
૭ આપનો હુલીયો મુબારક	૯૪
૮ આપની રહેણી-કરણી	૯૪
૯ આપની આલ ઔલાદ	૯૬
૧૦ વિસાલ શરીફની કૈફીયત	૯૭
૧૧ આપનો મઝારે અકદ્સ	૧૦૧
૧૨ તમહીદે મલ્કુઝાત	૧૦૪
૧૩ મલ્કુઝાતે શહેનશાહે નકશાબંદ	૧૦૬
૧૪ તારીફે કરામાત	૧૨૩
૧૫ તારીફે મકશુફાત	૧૨૬
૧૬ તારીફે તસરુફાત	૧૨૭
૧૭ કરામાતે શહેનશાહે નકશાબંદ	૧૨૮
૧૮ તમહીદે ખીલાફતે અસ્ફીયા	૧૫૮
૧૯ ખિલાફતના પ્રકાર	૧૬૧
૨૦ ખિલાફત ક્યારે મળે?	૧૬૩
૨૧ આપના ખુલ્લાએ કિરામ	૧૬૪
૨૨ હઝરત અલાઉદ્દીન અત્તાર	૧૬૪
૨૩ આપના કલમએ નુર(મલ્કુઝાત)	૧૬૮
૨૪ હઝરત ખવાજા મોહંમદ પારસા	૧૬૯
૨૫ હઝરત ખવાજા યાકુબ ચાખી	૧૭૫
૨૬ આપના અન્ય ખુલ્લાએ કિરામ	૧૮૦

ઈમ્તેહાં - ૩:- સરકાર મુજદ્દીદે અલ્લેસાની.....૧૮૩ થી ૨૪૬

★ તમહીદ	૧૮૫
૧ હાલાતે મહેબુબે સમ્દાની	૧૮૭
૨ નસબ તથા લકબ	૧૮૮
૩ આપનું નસબ નામુ	૧૮૯
૪ ખાનદાને આલીશાન	૧૮૯
૫ બગદાદથી કાબુલ	૧૯૦
૬ સુલ્તાન શહાબુદ્દીન	૧૯૦
૭ કાબુલથી હિન્દુસ્તાન	૧૯૨
૮ ઈમામ રફીઉદ્દીન	૧૯૨
૯ સરહીન્દની સ્થાપના	૧૯૩
૧૦ સરહીન્દ શરીફ શાં માટે ?	૧૯૫
૧૧ ખ્વાજા અબ્દુલ અહ્મદ	૧૯૬
૧૨ સુલુકે સિલસિલએ કાદરીયાહ	૧૯૭
૧૩ હઝરત શાહકમાલ કાદરી	૧૯૭
૧૪ તરીકાએ નક્શાબંદીયાહની તમન્ના	૧૯૮
૧૫ અન્ય બુર્જુગોની સોહબતમાં	૧૯૮
૧૬ હઝરત મખ્દુમની વફાત	૧૯૯
૧૭ આગમનની બશારતો	૧૯૯
૧૮ સદરે જહાંનો ખ્વાબ	૨૦૩
૧૯ ખાને આઝમનો ખ્વાબ	૨૦૪
૨૦ શૈખ સુલ્તાનનો ખ્વાબ	૨૦૫
૨૧ વિલાદતે બા-સઆદત	૨૦૬
૨૨ કાદરીફઝાન મેળવ્યો	૨૦૭
૨૩ આપનું દીની શીક્ષણ	૨૦૮
૨૪ ઈલ્મી કાબેલીયત	૨૦૯
૨૫ અકબરાબાદ (આગ્રા) માં રોકાણ	૨૧૦
૨૬ આપની નીકાહ	૨૧૧
૨૭ તાલીમે તરીકત	૨૧૩
૨૮ હ. બાકીબીલ્લાહ આવી પહોંચ્યા	૨૧૪
૨૯ મહેબુબે સમ્દાની નક્શાબંદી બન્યા	૨૧૪

૩૦ બીજી વખત દીલ્હીમાં	૨૧૬
૩૧ પીરો મુરશીદનો અદબ	૨૧૭
૩૨ ગૌષેઆઝમનો જલ્લા મુબારક	૨૧૮
૩૩ અરવાહે ઔલીયાએ કિરામ	૨૧૯
૩૪ મદની સરકાર આવી પહોંચ્યાં	૨૨૦
૩૫ તરીકાએ મુજદ્દીયાહ	૨૨૦
૩૬ ચાદરે ગરીબ નવાજ	૨૨૨
૩૭ અલ્લાહના નામનો અદબ	૨૨૨
૩૮ સાહીના ટપકાનો અદબ	૨૨૩
૩૯ પાબંદીની પારાકાષ્ટ	૨૨૩
૪૦ દીલ્હીમાં ત્રીજી વખત	૨૨૩
૪૧ દીલ્હીમાં ચોથી વખત	૨૨૪
૪૨ વિરોધીઓની તૌબાહ તથા એહસાસ	૨૨૫
૪૩ જમાનાએ અલ્લેસાનીના ફીત્ના	૨૨૬
૪૪ સમ્રાટ અકબરનું મરણ	૨૨૬
૪૫ આશીફજાહ ની શારત	૨૩૦
૪૬ જહાંગીરના દરબારમાં	૨૩૧
૪૭ ગ્વાલીયરનો કીલ્લો	૨૩૨
૪૮ જહાંગીર રાહે રાશત ઉપર	૨૩૩
૪૯ આખરી સફરની તૈયારીઓ	૨૩૫
૫૦ ઈન્તહાએ ઇતાઅતે મુસ્તફા	૨૩૬
૫૧ મુસલ્માના પૈવંદનો ફૈઝ	૨૪૪
૫૨ આપના જલ્લા મુબારકનો ફૈઝ	૨૪૫
૫૩ આપની નાઅલૈનનો ફૈઝ	૨૪૫
૫૪ મકતુબાતમાં શંકા કરશો નહીં.	૨૪૬
ઈમ્તેહાં - ૪:- તરીક-એ નક્શાબંદીયાહ.....૨૪૭ થી ૨૫૮	
૧ તમહીદે તરીકએ અસ્ફીયા	૨૪૯
૨ તમહીદે તરીકએ નક્શાબંદીયાહ	૨૫૦
૩ વિભીન્ન નામો યુગેયુગે	૨૫૭
ઈમ્તેહાં - ૫:- કલેમાતે નક્શાબંદીયાહ.....૨૫૯ થી ૨૮૮	
૧ કલ્મ એ હોશ દરદમ	૨૬૧

૨	કલ્મ એ નજર બરકદ મ	૨૬૨
૩	કલ્મ એ સફર દરવતન	૨૬૪
૪	કલ્મ એ ખીલવત દર અંજુમન	૨૬૬
૫	કલ્મ એ યાદ કદ	૨૭૩
૬	કલ્મ એ બાઝ ગરત	૨૭૬
૭	કલ્મ એ નીગોલ દારત	૨૭૭
૮	કલ્મ એ યાદ દારત	૨૮૦
૯	કલ્મ એ વુકુરે ઝમાની	૨૮૧
૧૦	કલ્મ એ વુકુરે અદદી	૨૮૩
૧૧	કલ્મ એ વુકુરે કલ્બી	૨૮૫

ઈમ્તેહાં - ૬ :- ફઝાઈલે તરીકાહ (૪૦-મકતુબાતે મુજદ્દિ અલ્ફેસાની)

..... ૨૮૬ થી ૪૭૬

★	તમહીદ	૨૯૧
૧	: અલ્લાહ ત્યાલા સુધી પહોંચાડનારા માર્ગોની ચર્ચા	૨૯૫
૨	: એહલુલ્લાહની ખિદમતમાં જવાના આદાબો.	૩૦૩
૩	: નિસ્બતે નકશાબંદીયાહનો શુકીયા અદા કરવો.	૩૦૭
૪	: ઉલ્માએ રખ્યાનીની પ્રસંશા, ઉલ્માએ સુ ની ખરાબી	૩૧૨
૫	: સુન્નતની તાબેદારી, નકશાબંદી નિસ્બતની જાગૃતી.	૩૧૬
૬	: નકશાબંદી તરીકાની તારીફ તથા નિસ્બતની મહાનતા.	૩૧૮
૭	: વિલાયતના દરજ્જા તથા હુઝુરે નિસ્બત પેટે.	૩૨૩
૮	: વહેદાનીયતો નખુવત સાહજીક રીતે સ્વીકાર્ય છે.	૩૩૦
૯	: સુલુકનો માર્ગ સાત કદમ છે; સહાબાનો તરીકો છે.	૩૩૪
૧૦	: વસવસાઓનું દુર થવું આ તરીકામાં હાંસીલ છે.	૩૩૯
૧૧	: પીરે કામીલની સોહબત અને નાકીસ પીરથી બચવું.	૩૪૩
૧૨	: નકશાબંદી તરીકાની તારીફ, સહાબાની ફઝીલત	૩૪૭
૧૩	: નકશાબંદી શૈખો તરફ ધ્યાનીત થવું, ઈખ્લાસ રાખવો	૩૫૧
૧૪	: તરીકાએ ખવાજગાનની બુલંદશાન પેટે.	૩૫૩
૧૫	: નાકીસ મુરીદોને ખીલાફત આપવા પેટે.	૩૫૯
૧૬	: નકશાબંદી નિસ્બત વડે થોડુંક હાંસીલ થવું પણ ખુબ છે.	૩૬૪
૧૭	: તરીકાની મહાનતા, ખીદમતોના ચલણની ફરીયાદ.	૩૬૭
૧૮	: જે માર્ગ પાર કરવા ઈચ્છીએ છીએ તે સાત ડગલાં છે.	૩૭૩

૧૯	: પીરે તરીકતના આદાબો નજર સમક્ષ રાખવા પેટે.	૩૭૭
૨૦	: 'નકહાત' ની મુશ્કેલ ઈબારતોનો અર્થઘટન.	૩૮૦
૨૧	: નકશાબંદીઓની સૈયર આલમે અમ્રથી શરૂ થાય છે.	૩૮૯
૨૨	: 'માઆતા કોમુરસુલો...'ના ખુલાસા પેટે.....	૩૯૫
૨૩	: એકાગ્રતાવાળાઓની સોહબત, શરીઅતનું અનુસરણ	૩૯૯
૨૪	: કેટલીક નસીહતો અને ચેતવણીઓ પેટે.	૪૦૧
૨૫	: નકશાબંદી તરીકાની ખાસ ખુબીઓ પેટે.	૪૦૩
૨૬	: આદાબોનું ધ્યાન રાખવું, તકલીફો સહન કરવી.	૪૧૫
૨૭	: નિસ્બતની પરિપૂર્ણતા અને કમાલનો આધાર.	૪૨૧
૨૮	: મહાન નકશાબંદી તરીકા તરફ રગબત પેટે.	૪૨૭
૨૯	: નકશાબંદી નિસ્બત ઈન્એકાસી હોવા વિશે.	૪૩૧
૩૦	: મુસલમાનોના હકકોની ચર્ચા પેટે.	૪૩૪
૩૧	: નાકીસ પીરોથી તરીકો ગ્રહણ કરવાની મનાઈ.	૪૩૭
૩૨	: ઝીકમાં મશગુલીયત તથા તરીકો અપનાવવો.	૪૪૩
૩૩	: શરીઅતની તકલીફોમાં આસાની છે.	૪૪૭
૩૪	: ફઝાનીજીસ્માની લિજ્જતો વચ્ચે સંબંધ.	૪૫૧
૩૫	: સુન્નતે નખવીની ફઝીલત પેટે	૪૫૫
૩૬	: શરીઅત તમામ પ્રકારનીસઆદતોની ચાવી છે.	૪૫૭
૩૭	: ઈન્સાનની જામેઈયત ના રહસ્યો.	૪૬૧
૩૮	: સયરાખીનો ઈઝહાર કરનાર ખાલી હોય છે.	૪૬૪
૩૯	: અંત આરંભમાં હોવાનો ભેદ, યાફતની હકીકતોઝીક.	૪૬૬
૪૦	: 'નિસ્બતે રાખતાહ' ની ફઝીલત પેટે.	૪૭૪

ઈમ્તેહાં-૭ :- અહેવાલે અરફીયા(ગુજરાતના નકશાબંદી ઔલીયા)

..... ૪૭૭ થી ૫૯૦

૧	હઝરત ખવાજ દાનાશાહ જમાલુદ્દીન-સુરત.	૪૭૯
૨	હઝરત ખવાજ મોહંમદ દેહદારી- સુરત.	૪૮૯
૩	હઝરત શાહ નુરુલ્લાહ હમ્દાની -સુરત.	૪૯૩
૪	હઝરત શાહ નસરુલ્લાહ પેશાવરી-સુરત.	૪૯૫
૫	હઝરત ખૈરુદ્દીન સુરતી નકશાબંદી-સુરત.	૪૯૫
૬	હઝરત સૈયદ અબ્દુલ્લહાખ બુખારી-સુરત.	૪૯૭
૭	હ. શૈખ નુર મોહંમદ સુરતી નકશાબંદી-સુરત.	૫૦૧

૮. હ. શૈખ અતાઉલ્લાહ સુરતી નકશબંદી-સુરત.	૫૦૧
૯. હ. શૈખ અલી રજા સરહિંદી નકશબંદી-અહમદાબાદ.	૫૦૨
૧૦. હજરત સુફી અબ્દુલ્લાહ અહેમદ સાહેબ-અહમદાબાદ.	૫૦૩
૧૧. હજરત શાહ ઉસ્માન કુરેશી સાહેબ-અહમદાબાદ.	૫૦૯
૧૨. હજરત મૌલાના ખુલ્લીયાં નકશબંદી-અહમદાબાદ.	૫૧૪
૧૩. હજરત ફઝલે હકક બાવા નકશબંદી-ધોરાજી.	૫૧૪
૧૪. હજરત શેરમોહંમદ બાવા નકશબંદી-ધોરાજી.	૫૧૯
૧૫. હજરત ઇમામુદ્દીનબાવા નકશબંદી-ધોરાજી.	૫૨૨
૧૬. હજરત અહમદમિયાં ઇમામુદ્દીનબાવા-ધોરાજી.	૫૨૩
૧૭. હજરત મીરમોહંમદ બાવા નકશબંદી-ધોરાજી.	૫૨૪
(સૌરાષ્ટ્રમાં હજરત અહમદયારખાં સાહેબનઈમીનુ આગમન)	
૧૮. હ. સાંઈ મેવાશા નકશબંદી-મુજદ્દી-ગુંદીયાળી-કચ્છ.	૫૨૫
૧૯. હજરત સાંઈ શોયેબ નકશબંદી-ચુભડક-કચ્છ.	૫૨૬
૨૦. હ. સૈયદ હાજી મોહંમદશાહ નકશબંદી-માંડવી-કચ્છ.	૫૩૪
૨૧. હજરત મખ્દુમ ઇબ્રાહીમ નકશબંદી-માંડવી-કચ્છ.	૫૪૧
૨૨. હજરત મીયાં અબ્દુલ્લાહ નકશબંદી-સુથરી-કચ્છ.	૫૪૪
૨૩. હજરત શોઅબ્બાન શાહ સરહંદી-ભસવા-કચ્છ.	૫૫૦
૨૪. હજરત પીર મહેમુદશાહ જીલાની-લુણી-કચ્છ.	૫૫૦
૨૫. ખત્રી સાહેબ ઉમર પીર (ભુજવાળા)-ભુજ-કચ્છ.	૫૫૨
૨૬. હજરત ગુલામ ફાઝલ સાહેબ નકશબંદી-જામનગર.	૫૫૫
૨૭. હજરત સુફી અબ્દુલ્લાહશાહ મોડાસવી - સાંગાનેર.	૫૬૩
૨૮. હ. વાલીએ સોરઠ મીયાં મહેમુદ શાહ-જુનાગઢ.	૫૭૪
૨૯. હજરત મખ્દુમ શૈખ ઇબ્રાહીમ નકશબંદી-કુતિયાણા.	૫૮૯
૩૦. હજરત અમીરુલ્લાહ કાદરી નકશબંદી-ઉપલેટા.	૫૯૦
૩૧. હજરત સુફી અબ્દુર્રહમાન(શાહ)સાહેબ-ધોળકા.	૫૯૧
★ સંદર્ભ ગ્રંથો	૫૯૨

અમારું આગામી પ્રકાશન
સહીનતુલ અબરાર
 અર્થાત
 કચ્છ સૌરાષ્ટ્રના ઔલીયાએ કામેલીન

ખુબાદ

અલ્હમદો લીલાલીલજી હદાના લીલઈમાને વલ ઈસ્લામ.
વસ્સલાતો વસ્સલામો અલા સૈયદેના મોહમંદીન નખીયે હીલજી
સ્તનકઝના ઈબાદતીલ અવસાને વલ અસનામ વ અલા આલેહી વ
અસ્હાબેહી ન્નુજબાઈલ ખરરતીલ કિરામ...અમ્મા બાઅદ...**વહજીન**
આમનુ અશદો હુબ્બન લીલાહ (જેઓ મોમીન છે તેમને અલ્લાહની
સાથે અતિ મજબુત મોહબ્બત છે.)

(પારા નં. ૨, રૂકુઅ ૪)

...હમ્દ...

હરદમ હય યાદ તેરી હરદમ હય ખયાલ તેરા,
પેશે નઝર હય યા રબ જહોજલાલ તેરા.
તુંહી અહદ હય યા રબ તુંહી સમદ હય યા રબ,
હર ઈક સીક્ત હય તેરી હર એક કમાલ તેરા.
ઈક લક્ઝે કુનસે તુંને આલમ કિયે હય પૈદા,
શર્કો જુનુબ તેરે મગરીબ શીમાલ તેરા.
હરએક તુજકો સમજે મુમકીન નહી હય હરગીઝ,
અકલો ખીરદ મેં આના યા રબ મોહાલ તેરા.
માખલુક સારી ફાની ઔર કુલ જહાં હય ફાની,
લેકીન વુજુદ યા રબ હય લા ઝવાલ તેરા.
'રયહાં' કો આબરૂ દી નેઅમત હરએક ખખશી,
કયા શુકીયા અદા હો અય બેમિસાલ તેરા.

★ નાઅૂત શરીફ ★

તું શમ્મે રીસાલત હય આલમ તેરા પરવાના,
તું માહે નુબુવત હય અય જલવએ જાનાનાં.
જો સાકીએ કૌષર કે ચહેરે સે નિકાબ ઉઠે,
હરદીલ બને મયખાના હર આંખ હો પયમાના.
સરશાર મુજે કરદે એક જામે લખાલખ સે,
તા હથ રહે સાકી આબાદ યે મયખાના.
ઈસ દર કી હુઝુરી હી ઈસ્યાં કી દવા ઠેહરી,
હય ઝહેરે મઆસી કા તયબાહ હી શિક્ષા ખાના.
હર કુલમેં બૂ તેરી હર શમ્મેમેં ઝવ તેરી,
બુલબુલ હય તેરા બુલબુલ પરવાના હય પરવાના.
દીલ અપના ચમક ઉઠે ઈમાનકી તલઅત સે,
હો આંખ ભી નુરાની અય જલવએ જાનાનાં.
પીતે હય તેરે દરકા ખાતે હય તેરે દરકા,
પાની હય તેરા પાની દાના હય તેરા દાના.
સંગે દરે જાના પર કરતા હું જર્ખી સાઈ,
સજદા ન સમજ નજદી સર દેતા હું નઝરાના.
ગિરપળકે યહાં પહૂંચા મરમર કે ઈસે પાયા,
છુટે ન ઈલાહી અબ સંગે દરે જાનાનાં.
આબાદ ઈસે ફરમા વિરાં હય દીલે નુરી
જલવે તેરે બસ જાએ આબાદ હો વિરાના.
સરકાર કે જલવોસે રોશન હય દીલે નુરી,
તા હથ રહે રોશન નુરી કા યે કાશાના.

-નુરી- હમરત મુફતીએ આમમે હીદ

પ્રકાશકના બે બોલ

નહમ્દોહુ વ નુસલ્લીય અલા રસુલેહીલ કરીમ.

અમારું આ દ્વિતીય પ્રકાશન ‘ઈશ્ક કે ઇમ્તેહાં’ વાંચકોની ખિદમતમાં રજુ કરતાં ઘણી ખુશી અનુભવીએ છીએ. અમારી પ્રકાશન શૃંખલાની આ બીજી કડી છે. પ્રથમ ગ્રંથ ‘મનકી આંખે ખોલ’ ને વાંચકવર્ગ તરફથી સારો પ્રતિસાદ સાંપડ્યો, જેણે અમારા ઉત્સાહ તથા ઉમંગમાં અનેકગણો વધારો કર્યો, જેથી આ બીજા ગ્રંથના પ્રકાશનનો માર્ગ અમારા માટે સરળ બની ગયો; ઉમ્મીદ છે કે અમારું આ બીજું પ્રકાશન પણ વાંચકોને જરૂર પસંદ પડશે.

પ્રથમ પ્રકાશન ‘મનકી આંખે ખોલ..’ નું ઊંડાણપૂર્વક મનન-મંથન કરીને અમને મુબારકબાદ પાઠવી, ઉત્સાહમાં વધારો કરનાર ગુજરાતની ધિંગીધરાના નામી-અનામી વિદ્વાનો, સુફીઓ તથા આલીમોના અમે અત્યંત આભારી છીએ, કે જેઓની ઇન્સાફ પસંદગીએ બીજો ગ્રંથ છપાવવામાટે અમને વધુનેવધુ પ્રોત્સાહિત કર્યો; જેપૈકી (૧) સુફીએબાસફ, આલીમેબા અમલ, હઝરત અલ્લાજ યાકુબ સીદીક સાહેબ-પ્રિન્સીપાલ દાદલ ઉલુમ ફયઝુલ્હમાન - જુનાગઢ તથા (૨) હઝરત સૈયદ શૌકતઅલી સાહેબ-માજી કસ્ટમ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ (ગોલ્ડમેડાલીસ્ટ) અહમદાબાદ તથા (૩) હઝરત ડો. અબ્દુલઅઝીઝ મુતવલી સાહેબ-હિંમતનગર તથા (૪) હઝરત સૈયદ મોહમ્મદઅલી સાહેબ-મેહમદાબાદ અને (૫) હઝરત સૈયદ અસગરઅલી સાહેબ-વડોદી (તા.જી.અમરેલી.) અને (૬) કૌમેમુસ્લીમના ખરા અર્થમાં ખિદમતગુજાર, નિઃસ્વાર્થ સેવાભાવી અને છુપા વિદ્વાન હાજી ઇમામખાન જમાલખાન પઢાણ પ્રેસીડેન્ટ, ગુજરાત લોકહીત ટ્રસ્ટ-અહમદાબાદ તેમજ (૭) ‘નવાબ દર્પણ’ સાપ્તાહીકના નિડર અને નિષ્પક્ષ-તંત્રી, સ્પષ્ટ વક્તા, જનાબ આસીફખાન અમાનુલ્લાહ પઢાણ- અહમદાબાદ અને (૮) ગુજરાતમાં સુન્નીઓની આબરુસમાન વિશ્વવિખ્યાત સંસ્થા દાદલઉલુમ શાહે આલમના નાઝીમેઆલા તેમજ ‘તયબાહ’ માસીકના ઓનરરી, માનદતંત્રી જનાબ મુનીરુલ્હસામ એસ. કલીમી સાહેબ, અહમદાબાદના અમે અત્યંત આભારી છીએ.

અમારા પ્રથમ ગ્રંથ ‘મનકી આંખે ખોલ’ પેટે ચાહકવર્ગે ઇશારો કર્યો કે, ‘જઝબાહ’ ના વિરોધીઓને જવાબ આપવા માટે આટલા બધા નાણા ખર્ચ કરવાની શી જરૂર ? ‘આ નાણા જો કૌમની તરક્કી પાછળ ખર્ચાત તો વધુ સાડું કહેવાત.’ આ પ્રકારની વિચારસરણી ધરાવનાર ભાઈઓને સવિનય જણાવવાનું કે, અહીં પ્રથમ એ વાત ધ્યાન લેવી જોઈએ કે અમોએ વિરોધીઓને

જવાબ આપેલ નથી, પરંતુ અમારા સિલસિલાના ભાઈઓમાં ‘જઝબાહ’ સંબંધે કરી ગેરસમજ પૈદા ન થાય અને તેઓ સિલસિલાના આ ખાસકૈજથી મહેરૂમ ન રહે; તેમજ ‘જઝબાહ’ નું ખોટું અર્થઘટન કરીને તેને ભુત-પ્રેતની અસર કે જીન્નાતની સવારી સમજીને ધંધાદારી લેભાગુ આમીલોના ફદામાં ન ફસાઈ. એટલા માટે અમે ‘જઝબાહ’ સંબંધે સામગ્રી જમા કરવાનું તો આરંભી જ દીધેલ અને આ દરમ્યાન હકપરસ્તો પર બાતીલપરસ્તોના વિરોધનો વંદોળ સર્જતા ચાહકવર્ગની ચાહતને માન આપીને અમે પ્રથમ ગ્રંથની રચના કરી તેની કીમત મુકર્ર કરીને અમે કહેલું કે, ‘આ ગ્રંથની આવક દ્વિતીય ગ્રંથ પર ખર્ચાશે.’ જે અમે કહ્યા મુજબ કરી રહ્યા છીએ.

અફસોસજનક ખિના તો એ છે કે, આ સલાહકારોને નફસાની જલ્સાઓ પાછળ વ્યર્થ, લખલુંટ ખર્ચા કરતી વેળાએ તેમજ શરીઅત વિરોધી રીત-રીવાજો પાછળ કુઝુલખર્ચી કરતી વખતે કે પછી પોતાનાજ ઘરમાં મોજ-શૌખ પેટે શરીઅતે હરામ દહેરવેલ સાધનો વસાવતી વખતે આ નાણા કૌમની તરક્કી પાછળ ખર્ચાવાનો વિચાર ન આવ્યો !!! આ તો ‘ડાહી સાસરે નજાય અને ગાંડીને શીખામણ આપે.’ જેવો તાલ થયો. અલ્લાહરખ્ખુલઈઝઝત તેઓને સાચી સમજ અતા ફરમાવે. હકીકત તથા સનાતન સત્ય તો એ છે કે, જ્યારેપણ શૈતાન, ઇબાદત હમદદી તથા સફલાવનાના માર્ગ થકી ગુમરાહીની ચાલ અપનાવશે તો આ ચાલ અતીખતરનાક સાબીત થશે. આ ચાહકોને અમારા ગ્રંથ ‘મનકી આંખે ખોલ’ માં તૌબાહની વિસ્તૃત ચર્ચા, પીરની લાયકાતો તેમજ મુજદ્દિ અલ્લેખાનીના મલ્કુઝાતોના પ્રકરણો વિગેરે કેમ ન દેખાયા માત્ર ‘જઝબાહ’ નો જ વિષય કેમ દેખાયો આ પણ એક સવાલ છે. ???

ફરી વાયદો કરીએ છીએ કે આ દ્વિતીય ગ્રંથની કુલ આવક અમારા તૃતીય આગામી પ્રકાશન ‘સફીનતુલ્અખરાર’ અર્થાત્: કચ્છ-સૌરાષ્ટ્રના કામીલ ઔલીયા પર ખર્ચીશું જેની વાંચકવર્ગ નોંધ લે. જે પણ બુઝુર્ગોના સહી હાલાતો, મલ્કુઝાતો, મકામાતો તેમજ ઉચ્ચ મર્તબાઓથી કૌમ નાવાકીફ હોય અને તેની જાણકારી પેટે જો ગ્રંથ છપાય તો આ કાર્ય કૌમની ખિદમત તથા તરક્કી જ ગણાશે. જે અમારી તટસ્થ માન્યતા છે.

આ કાર્યમાં કૌમની ખિદમતની સાથે ઔલીયાએ કિરામની અરવાહે મુકદ્દસાની તવજજોહ પણ સમાયેલી છે, જે પાલનહાર પરવરદીગાર કબુલ ફરમાવે તેમજ ચાહક વર્ગની ઇખ્લાસસભર ચાહતમાં ખુબજ વધારો કરે.

બેજાહે સૈયદુલ્લમુરસલીન (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) - આમીન...

અંતમાં અમારી આદતપ્રમાણે વાંચક વર્ગ સામે સવિનય ગુજારીશ કે, અમારા આ ગ્રંથમાં જાણે અજાણે રહી ગયેલી ત્રુટીઓ, કચાશો અને ગફલતો પેટે દરગુજર ફરમાવી અમારી ભુલો લેખીતમાં દર્શાવી અમને આભારી ફરમાવે જેથી બીજી આવૃત્તિમાં સ્પષ્ટ સુધારાઓ થઈ શકે.

કચ્છ સૌરાષ્ટ્રના ગામડાંઓમાં કામીલ ઔલીયાએ કિરામના હાલાતો જે ભાઈઓ પાસે પણ હોય તેઓને નમ્ર અપીલ છે કે આ હાલાતો હવાલા સાથે લખીને અમને આ સરનામાં ઉપર મોકલાવે, (૧) હજરત સૈયદ શમ્સુલઆરેફીન સાહેબ, ડે.રોયલ ચોઇસ મેન્સવેર, ૧૧-કતીરા શોપિંગ સેન્ટર, આશાપુરા રીંગ રોડ, સોનીવાડ, ભુજ (કચ્છ) - ૩૭૦૦૦૧

(૨) સૈયદ ઝુબેરઅલી એ. કાદરી, (બી.એ.) ડે. મોટા સૈયદવાડ, બસસ્ટેશન પાસે, મુ.ઠાસરા-૩૮૮૨૫૦ (ખેડા), (૩) મુજદ્દીદે અલ્લેખાની ટ્રસ્ટ, વડવાનેરા, નાથવાળી શેરી, ભાવનગર - ૩૬૪ ૦૦૧. જેથી આગામી તૃતીય ગ્રંથ “સફીનતુલ્અબરાર” અર્થાત્ “કચ્છ સૌરાષ્ટ્રના કામીલ ઔલીયા” માં તેનો સમાવેશ થઈ શકે.

અંતે અમારા પ્રકાશન કાર્યમાં મદદ કરનાર, ભુલો દર્શાવનાર તથા ટીકા કરનાર તમામ નામી અનામી ભાઈઓના અમે હૃદયના ઊંડાણથી આભારી છીએ કે જેમની કોશીષો થકી અમે સીધીના સોપાન સર કરી શક્યા. જો ચમનમાં કાંટા ન હોય તો ફુલોનું રક્ષણ કોણ કરે !

ભાવનગર

તા. ૧૧-૧૧-૨૦૧૧,

મુતાબીક, ૧૪-જુલહજ્જ,

હીજરી-૧૪૩૨, યૌમુલ જુમ્આ

ટ્રસ્ટીઓ,

મુજદ્દીદે અલ્લેખાની ટ્રસ્ટ (રજી.)

વડવાનેરા, નાથવાળી શેરી,

ભાવનગર - ૩૬૪ ૦૦૧

...તમહીદ...

શહેનશાહે નકશબંદ હજરત ખ્વાજાએ ખ્વાજાગાં ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદીનશાહ નકશબંદ(કુદ્દસીર્હુલ્નુરાની) હી.સ. ૮ (આઠમી) સદીમાં સુફીવાદના મુખ્ય ચાર મશહુર તરીકાઓ પૈકી ચોથા અને અંતીમ તરીકા, તરીકાએ આલીયાહ નકશબંદીયાહ ની (સમયની માંગ મુજબ) બુનિયાદ રાખી. એટલેકે આપની જાતે ગિરામી આ મહાન તરીકાના ઇમામ અને બાની (FOUNDER) છે. લોકો માટે ખુબ સરળ, મહાન ઇસ્લાહી, સુન્નત અને શરીઅતને બીલકુલ અનુરૂપ તેમજ ઇન્સાનના જાહેરી તથા બાતેની હાલાતોમાં ઘણું ઝડપથી પરિવર્તન લાવનાર એવા આ મહાન તરીકા નકશબંદીયાહ ની બુનિયાદ આપે કેવા કપરા સંજોગો અને પરિસ્થિતીમાં રાખી તેની આછેરી ઝલક પર દ્રષ્ટીપાત કર્યા વગર આપનું હી.સ.ની આઠમી સદીનું આ મહાન તજદીદી કારનામું ઉજાગર થઈ શકતું નથી. જોકે આ તમહીદ લખવા પાછળ મારા બેહેતુઓ છે. (૧) આપના યુગની મજહૂબી (ધાર્મિક) અને અખલાકી (નૈતિક) ખરાબીઓની પૂર્વભુમિકાઓ રજૂ કરવાનો છે. જેથી વાંચકવર્ગ એ વાતને સમજી શકે કે કેવી અંધકારમય પરિસ્થિતીમાં ઇન્કિલાબરૂપે આપની રહેનુમાઈમાં આ મહાન તરીકો કાયમ થયો. અને (૨) અમારી પ્રથમ રૂહાની ઇશાઅત કિતાબ મનકી આંખે ખોલ... પછી પ્રકાશીત થઈ રહેલું અમારું આ બીજું પ્રકાશન અહવાલેઅસ્ફીયા ફી ફઝાઈલે સિલસિલ-એ નકશબંદીયાહ એટલે કે ઇશ્ક કે ઇમ્તેહાં નું વિષય વસ્તુ રજૂ કરવાનું છે.

હજરત ખ્વાજાએ ખ્વાજાગાં ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદીનશાહ નકશબંદ (રફીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) હી.સ.આઠમી (૮) સદીના મહાન સુધારક તેમજ મુશકીલ કુશા મુજદ્દીદ હતાં. આપે એક એવા કપરા યુગમાં કે જ્યારે દીને મુખીન ઇસ્લામના તાબેદારોમાં ગુમરાહીના પરીણામે કે તેઓને ગુમરાહીયત તરફ લઈ જનાર સંજોગોને ફળસ્વરૂપે તેઓમાં દીન તરફ જે અલિપ્તતા અને અળગાપણું દેખાઈ રહ્યું હતું તેને એક હીમતવાન નાખુદા બનીને આપે દુર કર્યું. તેમજ તેની ઉપર ચઢી ચુકેલી ખોટી હિદાયતો અને ઇશ્કોદોષી ધુળ અને ગંદકીની સફાઈ કરીને તેને રોશની અતા ફર્માવી; અને ‘અતીઉલ્લાહ વ અતીઉર્રસુલ’ ને ફરીવાર જીવંત તથા તરો-તાજ કરી દુરદુરના ઇસ્લામી મુલ્કોને પણ આપે મુનવ્વર ફર્માવી દીધા.

હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદીન શાહ નકશબંદ (કુદ્દસીર્હુલ્નુરાની) નો યુગ બાદશાહ અમીરતૈમુર નો યુગ હતો. સામાન્ય ઐતીહાસીક

તથ્યો અને ઉલ્લેખો થકી એવું જાણવા મળે છે કે, અમીર તૈમુર એક ખુબજ શક્તિશાળી, વિશ્વવિજેતા શહેનશાહ હતો. તેની સામે અવાજ ઉઠાવનાર તમામ મુલ્કો, સંગઠનો, બાદશાહો, કે સત્તાધીશોને તેણે ધુળ ચાટતા કરી દીધા હતા. એ નિર્વિવાદ સત્ય છે કે તે એક મોટો લડાયક યોદ્ધો અને ખુબજ બાદશાહ હતો; અને લડાઈઓની અંદર તેણે એ જ કાર્ય કર્યું છે જે તેની અગાઉના બાદશાહો કરતાં આવ્યા હતાં; એટલેકે લુંટફાટ, ખુનામરકી, કત્લેઆમ, નિર્દયતા અને સખ્તાઈપૂર્વક કામ લેવામાં તેણે પાછીપાની કરી નથી અને આ રીતે એક ખુબજ લડવૈયા તરીકે લોહી વહેડાવ્યું છે; કત્લેઆમ અને લુંટફાટ કરી છે, પરંતુ તેમ છતાં પણ તૈમુર પોતે અંગત રીતે ખુદાદોસ્ત, નમાઝનો પાખંદ, પાકીઝા અને નેક અકીદા ધરાવતો મુસલમાન હતો. તેને અલ્લાહવાળાઓથી ખુબજ મોહુબ્બત અને અકીદત હતી; માટે તેણે મસ્જીદો પણ બંધાવી અને મઝારાતે ઔલીયાએ કિરામની મરમ્મત પણ કરાવી છે, એટલું જ નહીં પણ કેટલાયે મકબરાઓનું પણ નવેસરથી બાંધકામ પણ કરાવ્યું છે. તે ઔલિયા - અલ્લાહનો અકીદતમંદ હતો, તેઓની હિદાયતો અને ઇર્શાદોનો તાલીબ હતો તેમજ તેઓના રૂહાની કમાલાતોનો ખુબજ પ્રશંસક હતો; તેમજ તેઓના આસ્તાનાઓ અને ખાનકાહો પર હાજર થઈને તેમના વસીલા થકી અલ્લાહ - ત્યાલાની ખારગાહમાં નેકદુઆઓ અને નસીહતોનો તલબખાર હતો. તે સાદાતે કિરામની ખુબજ ઇઝઝત કરતો હતો અને તેમને પોતાના દરબારમાં ખુબજ ઇઝઝતભર્યું તથા મોભાદાર સ્થાન આપતો હતો. એટલે આ રીતે તે એક પાકો સુન્નત-વલ-જમાતથી સંબંધ ધરાવનારો પણ નિર્દય બાદશાહ હતો.

પરંતુ અફસોસ કે અમીર તૈમુરના અનુગામી સત્તાધીશો અને હાકીમો પોતાના રાજકીય જીવન સિવાય પોતાના અંગત જીવનમાં પણ ખુબજ પરિવર્તનશીલ અને વૈભવવિલાસમાં રાચનારા શરાબખોર હતાં. આ અનુસંધાને ઇરાનના શાહોની શરાબખોરી, વૈભવ વિલાસ તેમજ ઔરતો સાથેના તેઓના નાજાઈઝ કારનામાઓની દાસ્તાનો ખુબજ શરમજનક તેમજ અફસોસજનક છે; જેનું એક ઉદાહરણ અહીં રજૂ કરીને હું મારા મુળ હેતુ તરફ આવીશ.

એ યુગના ઇરાનના એક શાહ, અમીર શૈખ હસન કુચકના પિતા તૈમુરતાશને (નામ છે) મિસરના બાદશાહે કત્લ કરી નાંખ્યો, માટે આ અમીર શૈખહસન કુચકે બાપનો તખ્ત ફરીવાર હાંસીલ કરવા માટે પોતાના પિતા જેવી જ શકલો - સુરત ધરાવતાં એક મામુલી ગુલામ કરાજરીને ચાલાકીપૂર્વક

ખુબ સારી રીતે તૈયાર કર્યો અને તેના માટે એવી વાત વહેતી મૂકી દીધી કે, તેના પિતા તૈમુરતાશ હજુ જીવંત છે; તેણે અનેક હજજો કરી છે અને હવે પછી તે હજજથી પાછા ફરશે તો અમારે ત્યાં ઉતરશે. અને પછી અમીર શૈખહસન ખુદ પોતાના આ નકલી પિતાના સ્વાગત માટે અમુક અંતર સુધી પગપાળા ચાલીને ગયો તેમજ આ તીરને વધુ કારગર સાખીત કરવા માટે તદ્દન મામુલી હકીર ગુલામની ગોદમાં પોતાની માંને ધકેલીને તેની સાથે સોહબત કરવા માટે તૈયાર કરી. પુત્રની ખુશનુદી માટે આ કુર્બાની આપવા માં પણ તૈયાર થઈ ગઈ !! આ છે એ યુગની નૈતિક ખરાબીઓ અને મઝહુબી અવદશાઓનું એક જીવંતું જાગતું ઉદાહરણ.

ટુંકમાં અમીર તૈમુરના 'મુલ્કે ઇરાન'ના અનુગામી સત્તાધીશોની આ અનૈતિક ખરાબીઓના અસરાતો ઘણાં દુર સુધી પહોંચ્યાં. આવી પરિસ્થિતીમાં હાકીમોની આ રીતની બેકાબુ, તદ્દન મુક્ત, માનવતાને દુઃખી કરનાર તેમજ દીનો મઝહુબથી તદ્દન વિરુદ્ધના કાર્યોની રોકથામ અને લગામ તો મુશ્કેલીઓ, વાઈઝો, દીનદારો, શરઈકાઝીઓ અને ઝાહીદોના હાથમાં હોવી જોઈએ; કારણકે તેઓ શરીઅતની હદબંધીઓને જાતી કરવાનો પુરો અધીકાર ધરાવે છે; અને આવી સ્થિતીમાં તેઓની એ ફરજ બની જાય છે કે, કુર્બાન અને હદીષના ફરમાનોને આધીન રહીને બાદશાહો, સત્તાધીશો અને આમીલોના હાથ બાંધી રાખી અને રૈયતને આવા શરમજનક માહોલથી છુટકારો અપાવે; પરંતુ અફસોસ સદઅફસોસ કે શરીઅતના આ યુગના દાવેદારોનું ઝમીર બીલકુલ મરી ચૂક્યું હતું. નહીંતર તેઓ જુલ્મત અને અંધકાર ભર્યા આ યુગમાં શરીઅતની રોશનીના મિનારાઓ બનીને શારેઅ (સલ્લલ્લાહોઅલયહે વસલ્લમ)ના એહકામો અને ફરમાને ઇલાહીના 'ઉર્વતુલ્લુસ્કા' (મજબુત બંધન) માં તેઓને બાંધીને જરૂર મહેકુઝ રાખી શકતા હતાં, પરંતુ અહીં તો તેનાંથી તદ્દન ઉલટું જ તેઓ પોતે આ બેશરમ હાકીમોના શરમજનક કાર્યોથી નઝર ચુકાવીને પોતાની નફસાની ખવાહીશોમાં ડુબીને દુનિયા પરસ્ત, ધોખાખાઝ, બદકાર અને મકકાર બની ચુક્યા હતા. અને તેનું કારણ એ હતું કે તેઓ બાદશાહોની ખોટી પ્રશંસાઓ અને તેઓના દૃષ્ટકાર્યો પર પડદો નાંખવાની અથાગ કોશીષોમાં પોતાના દીલની શાંતી ખોઈ બેઠા હતા. તેઓ માનવતાહીન થઈ ચુક્યા હતા અને તેઓની ઉપર મકરો-ફરેબે પુરો પ્રભુત્વ જમાવ્યો હતો. અત્યંત લોભ અને લાલચના કારણે તેઓનું દીલ કાટ ખાઈ ચુક્યું હતું તથા ઝેરીલું બની ચુક્યું હતું. આ રીતે દીલ જ્યારે મુદ્દા થઈ જાય છે

તો તેમાં અન્વારોના સ્થાને અંધકાર આવી જાય છે તથા તેમાં ઇન્સાની ફઝીલતો પણ નાશ પામે છે; જેથી તેઓ હૈવાન સમાન બની જાય છે.

શહેરના વાઈઝો મિમ્બર પર ચઢીને વાઈઝ તો પદતા હતા, પરંતુ પોતે એકાંતમાં જઈને તેનાથી તદ્દન ઉલટું કાર્ય કરતા હતા. અમુક ખતીબો તો એવા હતા કે મુસલમાનીનો દમતો ભરતા હતાં પરંતુ જ્યારે તેને કોઈ પુછતું કે, ‘મુસલમાની શું છે?’ તો તેની વાતને સિક્ત-પૂર્વક ઉડાવી દેતા હતા. અને કહેતા હતા કે, ‘હું તો માત્ર એક ખતીબ છું મારે મુસલમાની સાથે શું લેવા-દેવા?’ રિયાકારી અને ફરેબની બજાર કેટલી હદે ગરમ હતી તેનું એક ઉદાહરણ એ છે કે, બાદશાહોને પોતાના મનઘડત દીની જલાલ અને શૌકતના દામમાં ફસાવવા માટે એમાદુદ્દીન નામના ફકરિ બિલાડીને પાળીને તેને પોતાની એટલી હદે ફરમાંબરદાર બનાવી દીધી કે, તે (બિલાડી) નમાઝમાં તેની ઇકતદા કરતી હતી. (આ રીતે પોતાના દબદબાનો સ્વાંગ રચતા હતાં.)

આ યુગના રિયાકાર સુફીઓની હાલતના સંદર્ભમાં, દિવાને ખ્વાજા હાફીઝ સૈયદ અબુલ કાસીમ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) માં એક નોંધ લખી છે કે, એક પાંખડી સુફીઓની જમાત છે જે પીરી-મુરીદીનો દાવો કરી રહી છે અને તેઓમાં પીરી-મુરીદીના કીરદાર પૈકી નામ સિવાય બીજું કશું જ બચેલું નથી. તેઓ જાહેરી જ્ઞાનની તાલીમની પણ લાયકાત ધરાવતા નથી, માટે ઇલ્મથી દુર ભાગી રહ્યા છે, આ રીતે તેઓ જાહીલ અને કોરાકટ હોવાના કારણે આલીમોની સોહબતથી પરહેઝ કરે છે. આ લોકોને વ્યથ બકવાસ સિવાય બીજું કશું જ હાંસીલ નથી; અને દીવા સ્વપ્નોમાં રાચવા સિવાય બીજું કશું તેઓ કરી શકતા નથી. પોતાના જાહેરી અને ખાતીની ખરાબીઓને કારણે તેઓ મહાન વિદ્વાનો અને આલીમોથી મળવા કરતાં એક આમ જાહીલ ઇન્સાનને મળવું વધું સાડું સમજી રહ્યા છે.

આ યુગના બે પ્રખર શાયરો (૧) હઝરત ખ્વાજા હાફીઝ શિરાઝી અને (૨) નિઝામુદ્દીન ઉબૈદ ઝાકાનીના કલામો એ યુગના ફસાદ યુક્ત અને ગુનાહોથી ભરપુર માહોલ પર આદીલ ગવાહરૂપે છે. આ પ્રકારના જાહીલ સુફીઓ અને જાહીલો પર તીખા પ્રહાર કરતાં હઝરત ખ્વાજા હાફીઝ શિરાઝી (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) ફરમાવે છે કે,

“મય ખ્વાર કે રીંદ વ મુફતી વ મુહતસીબ,

ચું નેક બ નીગરી હમા તઝવીર મી કુનંદ.”

(અર્થાત્: - શરાબ પી લે કારણકે શરાબી, હાફીઝ, મુફતી અને

કાઝીને જો(તું) ધ્યાન-પૂર્વક જોઈશ તો બધાં જ રિયાકારી વડે કામ લઈ રહ્યાં છે.)

તેમજ નિઝામુદ્દીન ઉબૈદ ઝાકાની એ પોતાના ‘તાઝ્ઝીફાત’ નામના રિસાલામાં એ યુગના સમગ્ર માહોલને ગંદો અને અંધકારમય બનાવનાર ઉમરાઓ, ખાતુનો, શૈખો અને સુફીઓ વગેરેની એક અલગ જ ઓળખ અને નવો જ અર્થ રજૂ કર્યો છે, જે યુગની ખરાબી પેટે ટુંકમાં ઘણું કહી જાય છે. જેમ કે તેઓ લખે છે કે, ‘શૈખ’ એટલે ‘ઇબ્લીસ’, ‘સુફી’ એટલે ‘મક્તનું ખાનારો’, ‘તલ્લીશ’ એટલે દુન્યા વિશેની તેની વાતચીત. ‘મોહમેલાત’ એટલે ‘વ્યર્થબકવાસ’, જેને તેઓ મારફતનો કલામ કહે છે. ‘શયાતીન’ એટલે તેના અનુયાયીઓ. ‘કાઝી’ એટલે જેને બધાંજ ધિક્કારતા હોય; ‘નાયબ કાઝી’ એટલે જે બે ઇમાન હોય. ‘ચશમેકાઝી’ એટલે જે કોઈનાથી ન ભરાય એવું પાત્ર. ‘ઇમામ’ એટલે નમાઝ વહેંચનારો, ‘વાઈઝ’ એટલે જે કહે છે પરંતુ કરતો નથી. ‘ખતીબ’ એટલે ભુંકનારો ગધેડો. ‘હલાલ’ એટલે જે કોઈ ખાતું નથી. યતીમો વકફોનો માલ એટલે જે તમામ વસ્તુ કરતા પોતાના માટે સૌથી વધુ હલાલ સમજવામાં આવે છે. ‘ખાતુન’ એટલે કે જેના ઘણાં મારુક હોય. અને ‘બેગમ’ એટલે કે કોઈનાથી પણ સંતુષ્ટ ન થાય.

તો આ પ્રકારના ખુબજ ગંદા હાલાતોએ હી.સ.આઠમી સદીના યુગ પર પોતાની પુરી પકડ જમાવી હતી; જેનું બીજરોપણ બે સદી અગાઉથી જ થઈ ચુક્યું હતું. શરીઅતને દીન વેચનાર દુકાનદારોએ પાયમાલ કરી નાંખી હતી તો દીની અહેકામોને બદલાર હાફીમોને પોતાના તાબે કરી લીધા હતાં. તસવ્વુફ અને ઇફાનથી દુર ઘણી જ દુર ઢોંગી અને ફરેબી સુફીઓ તેમજ શૈખોની ખાનકાહો ઇમાનની હરાત તેમજ ઝમીરની રોશનીથી તદ્દન ખાલી થઈ ચુકી હતી, જેમાં દુન્યવી કામ ધંધાથી બિલકુલ ફારીગ નવરાયુપ સુફીનુમા શૈખો આળસુ અને બેકાર બનીને સુન્નત અને શરીઅતની મઝાક ઉડાવતા હતાં. આ એ જ યુગ છે કે જેમાં શહેનશાહે નકશબંદ હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીનશાહ નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુલ્અઝીઝ) પોતાની આંખો ખોલી. અને આપે મહાન મુજાહીદ તથા શાને મુજદ્દીયત વડે એ યુગની ખરાબીઓ સામે જંગ ખેલીને એ યુગને ખોટી પરંપરાઓ તરફ લઈ જતાં તબાહકુન મૌજઓની દીશા પલટી નાંખી; તેમજ આલમે ઇસ્લામના અનુયાયીઓને વિચાર વ્યગ્રતા અને વિચારહીન અવદશાની દુશ્વારીઓ તથા મુશ્કેલીઓથી છુટકારો અપાવ્યો; અને તરીકએ નકશબંદીય્યાહુ જેવા તદ્દન સરળ અને

સુન્નતો-શરીઅતને આધીન એવા સુફીવાદના મહાન ઇસ્લાહી તરીકો ભેટ આપી તેઓને શુકુન અને શાંતીના કીનારા પર પહોંચાડી દીધા.

અલ્લમ્દોલિલ્લાહે અલા ઝાલીક...

આપે આવા અંધકારમય યુગમાં રજુ કરેલો એ મહાન તરીકો તરીકાએ નકશાબંદીય્યાહ એક ઇસ્લાહ પસંદ તરીકો હોવાની સાથે-સાથે ઇન્સાનની જાહેરી તેમજ બાતીની હાલતોની ઝડપથી સુધારણા કરનાર અને તેમાં અન્વારોથી રંગત ભરીને કુર્બે ઇલાહીની મંઝીલોને પળવારમાં પાર કરનારો તરીકો છે, જે હી.આઠમી સદીમાં આ પ્રકારના ઇન્કિલાબરૂપે આપની રહેનુમાઈમાં ઉભરી આવ્યો, અને તે આજે પણ અમારી વિચારધારામાં અને કલ્પોમાં તરીકાએ નકશાબંદીય્યાહ ના નામથી જ ઊંડાણપૂર્વક નકશ થઈ ચુક્યો છે. અને જેનો નકશ કદાપી પણ અમારી દીલરૂપી તખ્તી પરથી ભુંસારો નહીં કારણકે,

તું નકશે નકશબંદ રા એ દાની? ۞ તું શકલે પયકરે જાં રા એ દાની? ગિયાહે સખ્ત દાનદ કદ્રે બારાં, ۞ તું ખુરકી કદ્રે બારાં રા એ દાની. હુનુઝ કુફો ઇમાનત ખબર નિસ્ત, ۞ હકાઈકહાએ ઇમાન રા એ દાની?

(અર્થાત: - તું નકશાબંદના નકશને શું જાણે? તને રહાની શકલો સુરતની શી ખબર? વર્ષાની કદ્ર લીલોતરીને હોય, તું સુકોભદ્ધ શું જાણે? હજુ કુફો ઇમાનથી બેખબર છો, ઇમાનના ભેદોને તું શું જાણે?)

અમારા આ દ્વીતીય પ્રકાશન “ઈશક કે ઇમ્તેહાં”ના પ્રકરણોને “ઈમ્તેહાં” રૂપે રજુ કરવા પાછળનો અમારો એક આશય એ છે કે કિતાબના વાંચનમાં વાચક વર્ગનો પણ ઇમ્તેહાં(કસોટી) છે કે તે વાંચન બાદ તેનો હક અદા કરે અને બીજો આશય એ મહાન ઔલીયાએ કામેલીનની ઇત્તેબાનો છે કે જેઓએ પોતાની મહાન કૃતીઓના પ્રકરણોને આ રીતે ઇલ્લામી નામો વડે સુશોભીત કરેલા છે. જેવી રીતે કે હુજ્જતુલ ઇસ્લામ હઝરત ઇમામ મોહંમદ ગીઝાલી (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો)એ ‘મીન્હાજુલઆબેદીન’ના દરેક પ્રકરણને એક ઘાટી(અકબ)રૂપે રજુ કરેલ છે, હઝરત શૈખે અકબર મોહ્યુદીન ઇબ્ને અરબી(કુદ્દસીર્રહુ)એ ‘પોતાની બહુ ચર્ચિત કૃતી ‘કુસુસલ્હકમ’ના પ્રકરણો ‘ફરસ’ રૂપે વહેંચી દીધેલ છે જેમ કે ‘ફરસે આદમવી, ફરસે નુહી...’ વિગેરે, એજ રીતે હઝરત અલ્લામા બદરુદ્દીન સરહીન્દી(કુદ્દસીર્રહુ)એ ‘પોતાની કૃતી ‘હઝરાતુલ કુદ્દસ’ ને ‘હઝરાત’ શીર્ષક રૂપે વહેંચેલ છે તેમજ

હઝરત મોહંમદ ગૌષી શત્તારી માંડુવી(રહમતુલ્લાહ અલયહ)એ ‘પોતાની કૃતી ‘ગુલઝરે અબરાર’ નું ‘ચમન’ રૂપે વિભાગીકરણ કરેલ છે, તો આ રીતે અમારા આ પ્રકાશન ‘ઈશક કે ઇમ્તેહાં’ ને કામેલીનની ઇત્તેબા વડે રહાનીનીયતનો રંગ અર્પવાની તેમજ તેઓના અન્વારો વડે ફાયદો હાંસીલ કરવાની કોશીષ કરી છે. અલ્લાહત્આલા તેને કબુલીયતનો શર્ફ તથા મારી ખુલુસે નિચ્ચત કબુલ ફરમાવે...આમીન.

પાક પાલનહાર અલ્લાહ ત્આલાએ પોતાના મહેબુબ અને અંતીમ નબી(સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)પર નાઝીલ કરેલી અંતીમ કિતાબ કુર્આન મજીદની સાત(૭)મંઝીલો છે. જેમાં થયેલા ઉલ્લેખ મુજબ આસમાનો પણ સાત છે અને જમીનો પણ સાત છે. હફ્તા(અઠવાડીયા)ના દિવસો પણ સાત છે. તથા પાલનહાર કાદીરે મુત્લક છે કે તેણે કુન થી ‘આલમે અમ્ન’ પૈદા ફરમાવ્યું એજ રીતે આલમે ખલ્કને પણ એકી સાથે પૈદા ફરમાવત પરંતુ નહીં તેણે ‘આલમે ખલ્ક’ને બતદરીજ એટલે કે કમશ: સાત દિવસમાં પૈદા ફરમાવ્યું જેનુ અનુસરણ કરતાં અમે પણ અમારા આ પ્રકાશનને ‘સાત ઇમ્તેહાં’માં તકસીમ કરેલ છે.

ઇલ્મે અદદ(અંક શાસ્ત્ર)ના વિદ્વાનોએ સાત(૭)ના આંકડાની પ્રગતી તથા મહાનતામાં આંકડામાં ગણત્રી હોતા અમે ખાત્રી આપીએ છીએ કે જે પણ સહીહુલ અકીદા સુન્ની આ સાતેય ઇમ્તેહાંને પુર્ણ રીતે પાસ કરશે તો તેને જરૂર વિલાયતની પદવી અર્પણ થશે ઇન્શાઅલ્લાહત્આલા, ફક્ત શર્ત એટલી જ છે કે હસદના ચરમા ઉતારી આ ગ્રંથનું વાંચન કરવું જેથી ફૈઝાને હકીકી’ની અસલીયત જાણી શકાય. હવે હું દરેક ઇમ્તેહાંની ટુંકી તફ્સીલ રજુ કરુ છું. જેથી વાંચક વર્ગ આ સાત ઇમ્તેહાંના સાત કસોટીપત્રો થી માહીતગાર થઈને તે સફળતાપુર્વક પાસ કરવાની તૈયારી કરે.

(૧.) પ્રથમ ઇમ્તેહાં ‘રમુઝે ઇશક’ પેટે છે કારણકે **યોહીબ્બોહુમ વ યોહીબ્બોનહુ** (અર્થાત: તે(અલ્લાહ ત્આલા)મોહબ્બત કરે છે તેઓથી (બંદાઓથી), તેઓ મોહબ્બત કરે છે તેનાથી) પ્રમાણે વિલાયતનો પુરેપુરો આધાર ઇશકે હકીકી ઉપર જ છે. જેણે પણ આ ઇશકના રહસ્યો સમજી લીધા તેણે વિલાયતના ભેદો પામી લીધા જેવી રીત કે હઝરત મોહંમદ તકી સોહરવર્દી (કુદ્દસીર્રહુ)ના ખલીફા હઝરત શાહ કબીર સોહરવર્દીએ ‘પોતાના એક મશહુર રચનામાં કહ્યું છે કે, ‘**દાઈ અક્ષર પ્રમ કે પટે સો પંડીત હોઈ**’ માટેજ અમે આ ગ્રંથની રાફ્યાત ઇશકની ચર્ચાથી કરેલ છે. જે કદાચ મહાન

ગુજરાતની ધીંગીધરા પર લખાયેલી કીતાબોના ઇતીહાસનો પ્રથમ ખનાવ છે.

(૨) બીજી ઇમ્તેહાં ‘શહેનશાહે નકશાબંદ’ છે. જેમાં બાની-એ-તરીકાએ નકશાબંદીય્યાહ પવાજાએપવાજગાં હઝરત પવાજા મોહમદ બહાઉદ્દીનશાહ નકશાબંદ (કુદ્દસીરહુલ્લુનુરાની)ના હાલાતો, મકશુફાતો, તસરુફાતો, કરામાતો, મલુકાતો, તથા આપના કેટલાક ખુદ્શાએ કામેલીનના હાલાતો દર્જ કરેલ છે. કેટલાક ખુદગર્ઝ લેભાગુ લોકોએ આપના હાલાતોથી લોકોને વંચીત કરી દીધા હતાં જે ઘણું અફસોસજનક હતું. ખરેખર આ ફસાદમય દૌરમાં આપની મુકદ્દસ જીંદગીના હાલાતો જાણવા એ ઘણી મોટી નેઅમત અને ઇમ્તેહાં પણ છે.

(૩) ત્રીજી ઇમ્તેહાં ‘સરકાર મુજદ્દિ અલ્ફેસાની (રહીયલ્લાહો અન્હો)’ છે. આ મહાન તરીકા આલીયાહ નકશાબંદીય્યાહને સંપૂર્ણ રીતે અખંડ હીન્દુસ્તાનમાં ફેલાવનાર તેમજ તેના રહસ્યો તથા ફઝીલતોને પોતાના મુકદ્દસ પત્રો વડે અકબરી ઇલહાદના એ અંધકારમય યુગમાં અખંડ હીન્દુસ્તાનના ખુણેખુણે પહોંચાડીને ઇસ્લામને નવજીવન અર્પનાર હઝરત સરકાર મુજદ્દિ અલ્ફેસાની શૈખ અહમદ ફાઝી સરહીન્દી (કુદ્દસીરહુલ્લુનુરાની)ના હાલતો મુખતસર અંદાજમાં પરંતુ સર્વગ્રાહી રીતે રજુ કરેલ છે. આપની ઝાતે ગીરામીથી અકીદતો-મોહબ્બત એ તકવાનો મેઅયાર છે અને આપથી નફરત એ ફાસીક હોવાનો સુખુત છે. જ્યારે આજે કેટલાક હસદખોર લોકો આપના ‘મુજદ્દિ અલ્ફે’ હોવાનો જ સમુળગો ઇન્કાર કરી રહ્યા છે, ત્યારે આપના હાલાતોને સમજવા પણ હક્કના તાલીબો માટે ઇમ્તેહાં જ છે.

(૪) ચોથી ઇમ્તેહાં ‘તરીકાએ નકશાબંદીય્યાહ’ છે. આ સિલસિલાનું નામ સાંભળીને કેટલાક કિન્નાખોર લોકોનું નાકનું ટેરવું ચઢી જાય છે. અને પોતાની સુગ વ્યક્ત કરતા દેખાય છે. (અલ્લાહની પનાહ) માટેજ આ ઇમ્તેહાંમાં તરીકાએ નકશાબંદીય્યાહની ખુબીઓ સમજાવી છે.

(૫) પાંચમી ઇમ્તેહાં ‘કલેમાતે નકશાબંદીય્યાહ’ છે, જેમાં આ તરીકાના અકાબ્બીર રજુ કરેલ તેના પાયાના અગીયાર (૧૧) સિધ્ધાંતો કે કલેમાતોની વિસ્તૃત તફસીર રજુ કરેલ છે. જેને સમજવું હક્કના તલબગારો માટે અત્યંત જરૂરી છે. માટે આ ઇમ્તેહાંને પાર કરવી એ મોટી કામીયાબી છે.

(૬) છઠ્ઠી ઇમ્તેહાં ‘ફઝાઈલે તરીકા’ છે. જેમાં હઝરત સરકાર મુજદ્દિ

અલ્ફેસાનીના મક્તુબાત શરીફમાંથી તરીકાએ નકશાબંદીય્યાહની ખુબીઓ તથા ફઝીલતોને સમજાવતા ચાલીસ મક્તુબશરીફ (પત્ર મુબારક) નો ભાવાનુવાદ તથા ટુંકી સમજૂતી રજુ કરેલ છે. જોકે આમતો આપના મક્તુબાત શરીફ સમજવા ખાસ લોકો માટે પણ ઇમ્તેહાંરૂપ છે. તો પછી આમ લોકોનીતો ચર્ચા જ અહીં અ સ્થાને છે. તેમાંય ખાસ કરીને તરીકાની ફઝીલત પેટે લખાયેલા મક્તુબ શરીફ વધુ કસોટીરૂપ છે.

(૭) સાતમી ઇમ્તેહાં ‘અહવાલે અસ્ફીયા’ છે. જેમાં આ મહાન સિલસિલાના ખુજુર્ગો પૈકી ઇખ્લાસની આ દૌલત ને અખંડ હીન્દુસ્તાનની સાથે મહા ગુજરાતના ખુણેખુણે સુધી પહોંચાડનાર ખાસ ગુજરાતનાજ નકશાબંદી મશાઈખોના હાલાતો રજુ કરતાં હું ઘણીજ ખુશી અનુભવું છું. ખરેખર નકશાબંદી મશાઈખોની સાદગી સભર, કોઈપણ પ્રકારના આડંબર વગરની, શરીઅત તથા સુન્નતોના સાંચામાં અણીશુધ્ધરીતે ઢળેલી જીંદગીને સમજવી અને ઓળખવી એ રૂના ગંજમાંથી સોય શોધવા જેવું કપરું કાર્ય છે અને ઇમ્તેહાં પણ છે. આ મશાઈખો અનેરી શાન ધરાવે છે. અને ફરમાને ઇલાહી ‘રીઝાલુ લાતુલ્હીહીમ અલા ખયડિન અન ઝીકીલ્લાહ’ (અર્થાત: આ એવા લોકો છે જેને વેપાર કે લેણ-દેણ અલ્લાહની યાદથી ગાફીલ કરી શકતી નથી) ની હુબહુ તફસીલ છે.

આજના આ અત્યંત આધુનિક ટેકનોલોજીવાળા યુગમાં જ્યારે ડી.વી., કોમ્પ્યુટર તથા ઇન્ટરનેટ વગેરે જેવા અત્યાધુનિક ઉપરકરણોએ મનુષ્યમાત્રના દીલો-દિમાગ પર કબ્જો જમાવ્યો છે ત્યારે આ માધ્યમો વડે પણ આ મહાન નકશાબંદી સિલસિલાના ખુજુર્ગો ખીદમતનો જરા પણ મૌકો ચુકતા નથી, જેનું જીવંત ઉદાહરણ (1) w.w.w.sufilive.com, (2) w.w.w.Huqqani.com (3) w.w.w.luwarisharif.com. (4) w.w.w.naqshbandi.com (5) w.w.w.numhammad:com. (6) w.w.w.uwaisiyah.com. વિગેરે જેવી ઇન્ટરનેટ પર રજુ થયેલી વેબસાઇટો છે; જેના થકી તેઓ માનવતાનો ધર્મ બજાવી રહ્યા છે. હક્કના તલબગારોને આ વેબસાઇટો જેવાનું અમે હૃદય આમંત્રણ પાઠવીએ છીએ, જેના થકી તેઓને અર્વાચીન યુગમાં પણ નકશાબંદી ખુજુર્ગોની ખિદમતોનો, તવજજોહાતોની અસરાતોનો, નકશાબંદીતાલીબોની જઝબાહની કૈફીયતોનો, રૂહાનીયતનો તેમજ વિશ્વના તમામ દેશોમાં ફેલાયેલા તેના અન્વારાતોનો ખ્યાલ આવી શકે છે. અલ્હમ્દોલીલ્લાહે અલા ઝાલીક...

ભુતકાળ તેમજ વર્તમાનકાળમાં પણ આ અતિમહાન કારનામાઓ

હોવા છતાં પણ આ બુઝુર્ગો આડંબર તથા પ્રચારથી હંમેશા દુર રહ્યા છે અને ઇન્શાઅલ્લાહ...હઝરત ઇમામ મહેદીના આગમન સુધી આ રીત-ભાત પર જ રહેશે; જેની હું વાંચકવર્ગને ખાત્રી આપું છું. કારણકે સોનાને ચળકાટ માટે પાલીસની જરૂર નથી પરંતુ પિત્તળને ચમકાવા માટે પાલીસનો ઉપયોગ જરૂરી છે એ રીતે જ સોના સમાન પૂર્ણ સુફીઓને પોતાના પ્રચારની જરૂર નથી હોતી. (અહીં અકકલમંદ માટે ઇશારો કાઢી છે) કે, અડધો ઘડો છલકાય ઘણો અને ખાલી ઘડો વાગે ઘણો તો જે ઘડો અધુરો પણ નથી અને તદ્દન ખાલી પણ નથી તે ન તો ક્યારેય છલકાશે કે ન તો ક્યારેય વાગશે. આમ, પ્રચાર ન કરવો તથા પ્રચારના માધ્યમોથી દુર રહેવું જ પ્રચાર છે; જે તેઓની મુકદ્દસ ઝીંદગીના હાલાતોના વાંચન અને મનન-મંથન થકી સ્પષ્ટ જાણી શકાય છે. અને તેની ઝલક પણ આપ આ ગ્રંથમાં અચુક જોઈ શકશો.

આ સાતેય ઇમ્તેહાંનો એ માત્ર પ્રકરણોજ નથી પરંતુ ખરેખર તો અલગ અલગ કિતાબોજ છે, માટે વાંચક વર્ગને વિનંતી કે ગ્રંથના દળદાર હોવા તરફથી દ્રષ્ટી હટાવીને માત્ર પ્રકરણ ઉપરજ દ્રષ્ટી રાખે જેથી તેનું વાંચન સરળ બને, જો કે પ્રકરણોને અલગ અલગ કિતાબ સ્વરૂપે છપાવવામાં રાહત જરૂર હતી, પરંતુ તે મધ્યમ કક્ષાની કિતાબ બનતા ખોવાઈ જવાનો ભય રહેતો હોઈ. છેવટે સાતેય પ્રકરણોને એક જ ગ્રંથમાં સમાવવાની કોશીષ કરી છે. જેની નોંધ લેવી.

અંતમાં અલ્લાહ રખ્ખુલ ઇઝ્ઝત પાક પાલનહારની ખારગાહમાં હુઆ છે કે તે અમારી આ કિતાબ વાંચીને સમજવાની તૈફીક હકકના તલબગારોને અતા કરે જેથી સિલસિલાએ આલીયાહ નકશાબંદીયાહ ની મહાન ફઝીલતો, ઉસુલો તથા તૌર-તરીકાથી સંપૂર્ણ વાકેફ થાય અને નાકીસ નકશાબંદીઓ તેમજ અન્ય ઢોંગી-ધુતારા-ઓના ફરેબથી બચે. આમીન...બજાહે સૈયદુલ્મુરસલીન સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ.

ઉન્હીંકી મહેફીલસે સંવારતા હું, ચિરાગ મેરા હય રાત ઉનકી,
ઉન્હી કે મતલબ કી કેહ રહા હું, જુબાન મેરી હય ખાત ઉનકી.

લિ. ખાકપાએ એ ઔલીયા, અબુલ શમ્શ પીર સૈયદ
વઝીર અલી શાહ કાદરી નકશાબંદી-મુજદ્દદી

ઠે, કખે આરીફાં, ખાનકાહે નકશાબંદીયાહ

પાઠ/પટ, બકાલી કોલોની, કોડકી રોડ, ભુજ-૩૭૦૦૦૧

મો: ૯૮૨૪૩ ૮૬૩૮૬, ૯૯૭૯૧ ૯૯૨૮૬, ૯૮૯૮૧ ૭૫૯૬૪

અમારું આગામી પ્રકાશન
સફીનતુલ અબરાર

અર્થાત
કચ્છ સૌરાષ્ટ્રના ઔલીયાએ કામેલીન

ઈમ્તેહાં (૧) 'રમુએ ઈશક'

ઈશકકી એક જીસ્તને તય કર દિયા કિસ્સા તમામ,
ઈસ ઝમીનો આરુમાં કો બેકરાં સમજા થા મૈં.

અમારું આગામી પ્રકાશન
સહીનતુલ અબરાર
અર્થાત
કચ્છ સૌરાષ્ટ્રના ઔલીયાએ કામેલીન

★ પાલનહારની નેઅમતો ★

આ અલ્લાહ, પાક પરવરદીગાર, અમારા પાલનહાર, તેં અમારા માટે અસંખ્ય નેઅમતો પૈદા કર્મીવી જેનાથી અમો ફયદો મેળવતા હતા; મેળવી રહ્યાં છીએ તથા મેળવતા રહીશું. હે, પાલનહાર તેં તારી કુલ મખ્લૂકાતમાં અમોને ‘અશરકુલ મખ્લૂકાત’ નો દરજ્જો આપ્યો. અમારા અસ્તિત્વના અનાસીર (પંચમહાભુતના અંશો) વેર-વિખેર હતા. પરંતુ તારી કુદરતે કામેલાથી તેં ફરીશ્તાઓને હુકમ આપીને આ અનાસીરોને ભેગા કરાવી અમને અદ્મથી વુજૂદનો દર્જો અતા કર્યો.

હે ખાલીકે કાએનાત, અમારો ખાલીક તું, અમારા અનાસીરનો ખાલીક તું અને ફરીશ્તાઓનો ખાલીક તું. ‘શાને ખાલેકિયત’ બાદ ‘શાને -કુદરત’ નો જલવો આ રીતે ખતાવ્યો આગ, પાણી, હવા, માટી, પ્રકાશ આ બધા એકબીજાના વિરોધી તત્ત્વોને એક જગ્યાએ એકઠા કરીને અમને વુજૂદ બક્ષી તારી માઅરેફતનો સખક વુજૂદની પ્રથમ પ્રભાતે જ આપ્યો કે જો ખાલીકે કાએનાત, પાલનહાર, કાદીર મુતલક ઇચ્છે તો સિંહ અને બકરી એક સાથે રહી શકે છે અને આ રીતે મૌજુદગીથી પહેલાં જ અમે તારી નેઅમતો થકી ફાયદો મેળવ્યો.

હે પાક પાલનહાર, ‘શાને કુદરત’ બાદ, ‘શાને રબુબીયત’ અને ‘શાને રઝઝાકીયત’ નો જલવો આ રીતે દેખાડ્યો કે દુનિયામાં આગમનથી પહેલાં અમો અસંખ્ય ઇન્કીલાબોથી પસાર થયા પરંતુ દરેક મોડ પર તેં અમારું રક્ષણ કર્યું. છેવટે બાળકના રૂપમાં અમે માં ના બોળામાં આવી પહુંચ્યા; માંગવાની તાકત ન હતી તો તેં માં ના હૃદયમાં લાગણીનો સંચાર કર્યો કે ભુખ અમને લાગે અને મા બેચેન થાય, ચાવવાની તાકત ન હતી તો તેં ‘વહદયના હુન્નજદયન’ ની લલકાર કરી ફરી માઅરેફતનો દર્સ આપ્યો કે માંના બોળામાં ભુખ્યા નાસમજ બાળકની આ તાકાત નથી કે તે માંના ધાવણને પોતાના મુખમાં લે, પરંતુ અમે તેને હિદાયત આપી કે તારા માટે રીઝકરૂપી દુધનો દરીયો તારી માંની છાતીમાં છે તે વખત અમારા હાથોમાં સંચાર તેં જ કર્યો કે માંની છાતી ઉપર હાથ ફેરવીને ધાવણની શોધ કરીએ. આ રીતે ધાવણને મુખમાં લેવાની સમજ પણ તેં જ આપીને પોતાની ‘શાને રઝઝાકીયત’ નો જલવો દેખાડ્યો આ રીતે અમે બાલ્યાવસ્થામાં પણ તારી નેઅમતનો ફાયદો મેળવતા રહ્યાં.

હે માઅરુબુદે હકીકી મખ્લૂકને નાતે રીઝક, રાહત, ઊંઘ, રહેઠાણની વ્યવસ્થા સિવાય ‘અશરકુલ મખ્લૂકાત’ ને નાતે ધન, દૌલત, હીરા, માણેક, સોનું, ચાંદી, સગા-સંબંધી, બાગ-બગીચા, ઇલમ-વિદ્વતા જેવી અસંખ્ય નેઅમતો તેં અમને અર્પણ કરી કુર્આનશરીફમાં આ બધી નેઅમતોના ઝીક બાદ ‘ફબે અય્યે આલાએ રબ્બેકુમા તુકઝઝબાન.’ (પાલનહારની કઈકઈ નેઅમતોથી ઇનકાર કરશો) કર્મીવું, ‘આ અલ્લાહ તેં અતા કરેલ અસંખ્ય નેઅમત પૈકી એક ઇશક ની નેઅમત પણ છે જે ખરા અર્થમાં ઇન્સાનને ઇન્સાન બનાવે છે ઇશક વીહોણાં ઇન્સાન અને હયવાનમાં કંઈજ ફર્ક નથી.

ઇશક રા નાઝમ કે યુસુફ રા બબાઝાર આવરદ,

હમચું સુન્આ ઝાહીદ રા ઝેરે ઝીન્નાર આવરદ.

ભાવાર્થ: - મને ઇશક પેટે ગર્વ છે કે, તે અશક્ય દેખાતા બનાવોને પણ શક્ય કરી ખતાવે છે, હઝરત યુસુફ (અલયહીરસસલામ) જેવા અતિ સૌંદર્યવાન પયગમ્બરને કે જેમના બાપ, દાદા તથા પરદાદા પણ નખી હતા, કીન્આનથી મીસના બઝાર સુધી ખેંચી લાવે છે. તથા સુન્આ જેવા અતિ મહાન ઝાહીદને ઝીન્નાર (જનોઈ) પહેરાવીને જંપે છે છેવટે કુફ સુધી ખેંચી લાવે છે.

ઈશકનો ઉદ્ભવ

સંપૂર્ણ મોહબ્બતના પૂર્ણ આવેગનું નામ ઇશક છે ઇશકનો ઉદ્ભવ ઉશ્કા થી થાય છે જે એક વેલાનું નામ છે જેને ગુજરાતીમાં ખડતલ વેલના નામથી ઓળખવામાં આવે છે આ વેલો જ્યારે કોઈ ઝાડ પર ચડે છે તો પોતાનું સામ્રાજ્ય આ ઝાડ પર એટલી હદે જમાવે છે કે, છેવટે તે ઝાડ સુકાઈને ભદ્ર પાંદડા વહોણું થઈ જાય છે પરંતુ દરેક ઋતુમાં આ વેલો તો તરો-તાઝા રહે છે બરાબર આ જ રીતે કોઈના હૃદયમાં ઇશકની આગ ભડકે છે તો માશુક સિવાયની તમામ અભિલાષાઓને બાળીને ભખ્મ કરી નાંખે છે પરંતુ ઇશકના જલવાહ સલામત રહે છે,

ઇશકકી એક જુસ્તને તય કર દિયા કિસ્સા તમામ,

ઇસ ઝર્મીનો આરમાં કો બેકરાં સમજ થા મૈં.

મોહબ્બતનો ઉદ્ભવ

જ્યારે મોહબ્બત શબ્દનો ઉદ્ભવ ‘હબ્બાહ’ થી થયેલો છે જેનો અર્થ જમીનમાં રોપાનાર ‘બી’ છે પછી આગળ જતાં ‘હબ્બાહ’ ને ‘હુબ્બ’

બનાવીદેવામાં આવ્યું. જીવનનું મુળ હુબબમાં સમાયેલું છે. જ્યારે બી માટીની સાથે જમીનમાં ભળી જાય છે, ઠંડી, ગરમી, તડકો, છાયો અને વરસાદ વગેરે તેના અસ્તિત્વને બદલી શકતા નથી પરંતુ તે પોતાના સમય પર ઉગે છે તેની ઉપર પાંદડાં પછી ફૂલ અને છેવટે ફળ લાગે છે.

દીક આ રીતે જ ‘હુબબ’ નું બી જ્યારે ‘મુહીબ’ ના હૃદયમાં સ્થાન મેળવી લે છે તો પછી સુખ-દુઃખ, રાહત-આરામ, વિરોધ-તરફદારી વગેરે હાલતો પણ હુબબના અસ્તિત્વને બદલી નથી શકતી પણ સમય મુજબ છેવટે મોહબબતના રૂપમાં દુનિયાની સામે આવે છે અને પોતાનું પરિપૂર્ણ રૂપ દેખાડે છે. ઈશક તથા મોહબબતની વચ્ચે એક પાતળી ભેદરેખા છે જ્યારે મોહબબત મજબુતાય ધારણ કરે અને તેમાં આવેગ આવે તો તેને ઈશક ના નામથી ઓળખવામાં આવે છે.

ઈલ્મે માઅરેફતના વિદ્વાનોનું કથન છે કે, ‘હુબબ’ બે અક્ષરથી બનેલો શબ્દ છે હે+બે=હુબબ. હવે, રૂહનો અંતિમ અક્ષર ‘હે’ છે તથા બદનનો પહેલો અક્ષર ‘બે’ છે. જે વ્યક્તિનું આગમન હુબબ પેટે ઈશકો મોહબબતના મૈદાનમાં થાય છે તેને તન-બદન બન્નેથી હાય ધોઈને ‘ફનાફીલ મહેબુબ’ થવું પડે છે જ્યારે મજનુ લૈલાના ઈશકો મોહબબત પેટે દરજજાએ કમાલ ઉપર પહોંચ્યો ત્યારે તેનાથી કોઈએ કહ્યું કે, ‘જો ત્યાંથી લૈલા આવી રહી છે.’ બરાબર તે વખતે મજનુ મદહોશીના ઉચ્ચ શીખર પર બિરાજમાન હોવાથી ચમકીને બોલ્યો, ‘લૈલા તો હું પોતેજ છું મારી અંદર જ લૈલા છે.’ (છતાં પણ મહેબુબ અને મુહીબ અલગ-અલગ જ છે જો કે લાગણીઓ પેટે ભલે એક હોય પરંતુ ભૌતિક રીતે અલગ જ છે.)

મોહબબત રંગ દે જાતી હય જબ દિલ દિલ સે મીલતે હય,

મગર મુશકીલ તો યે હય દિલ બળી મુશકીલ સે મીલતે હય.

ઈશકો-મોહબબતના દરજજા

હજરત શાહ અબ્દુલ અઝીઝ મોહદીષે દહેલવી (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) પોતાના ‘રિસાલાએ ઈશકીયાહ’ નામના ગ્રંથમાં કરેલા ઉલ્લેખ મુજબ લાગણીનો આવેગ અંતે ઈશકનું નામ ધારણ કરે છે ઈશકનો મકામ પ્રાપ્ત કરવા માટે લાગણીને મુખ્ય આઠ (૮) મકામોમાંથી પસાર થવું પડે છે તથા દરેક મુખ્ય મકામના પણ પાંચ (૫) પેટા મકામો હોતા લાગણી ફૂલ ચાલીસ (૪૦) દરજજાઓ પાર કર્યા પછી ઈશકનો મર્તબો મેળવી શકે છે !

લાગણીના મુખ્ય આઠ (૮) દરજજાના નામ આ રીતે છે, ઉલફત, સદાકત, મવદત, હવા, શગફ, ખુલ્લત, મોહબબત અને ઈશક ચાલીસ (૪૦) ના પવિત્ર આંકડાનો પ્રભાવ ઈસ્લામના ઉદ્ધકાળથી વર્તમાનકાળ સુધી બરોબર જળવાયેલો છે ! હુઝુર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) નો ઈર્શાદ છે કે, ‘નુતફો (વીર્ય) ગર્ભમાં ચાલીસ-ચાલીસ દીવસે પોતાની હાલત બદલે છે.’ આ રીતે ચાલીસની સંખ્યાનું ઘણુંજ મહત્ત્વ રહ્યું છે.

જે મોમીન ચાલીસ હદીષો યાદ કરીલે તેના માટે શકાઅત વાજીબ થઈ ગઈ હજરત મુસા (અલયહીરસસલામ) ને પણ તૌરેત અર્પણ થયા પહેલા ચાલીસ (૪૦) રોઝા રાખવાનો હુકમ અલ્લાહ તઆલાએ આપેલ અને એટલે લાગણી પણ ચાલીસ મકામોને પાર કર્યા પછી જ ઈશકનો મર્તબો પ્રાપ્ત કરી શકે છે જે સ્પષ્ટ સમજમાં આવે એવી હકીકત છે; પરંતુ અફસોસ આજના નાજુક દૌરમાં ધર્મના નામે ધતિગોં ચલાવનાર ખલનાયકોએ ઈશક જેવા મહાન શબ્દનો કંઈ કેટલીએ જગ્યાએ ખોટો દુર ઉપયોગ કર્યો છે.

‘યે ઈશક નહી આસાં ઇતનાહી સમજ લીજે,

એક આગકા દરિયા હય ઔર ડુબકે જાના હય.’

સદાકતની વ્યાખ્યા

ઉલફતનો આવેગ અનુક્રમે સફા, ગૈરત, ઈસ્તેયાક, ઝીકે મહેબુબ તથા તહય્યુર રૂપી પાંચ (૫) દરજજા પાર કર્યા પછી સદાકત નામ ધારણ કરે છે ઉલફતના આવેગમાં જ્યારે પ્રેમી પાગલ બનીને પ્રિયતમ પેટે મળતી સજામાં મજા તથા આફતમાં રાહત મેળવે, પોતાની જરૂરતોની અવગણના કરીને બધાથી મુખ ફેરવીને ફક્ત પ્રિયતમના મેળાપની જ ધુનમાં લાગેલો હોય તો આ મકામને સફા ના નામથી ઓળખવામાં આવે છે.

ત્યાર બાદ પ્રેમીની આ હાલત હોય છે કે હવે પ્રિયતમના દિદારની વાતતો બાજુએ રહી તેનું નામ સુધધા કોઈ લે તે પ્રેમીને પસંદ નથી આ હાલતનું નામ ગૈરત છે હવે આ મકામ પાર થતા જ ઈશકની આગ ચરમસીમાએ સળગવા લાગે છે જેને ઈશતિયાકના નામથી ઓળખવામાં આવે છે જેમાં પ્રિયતમ વિના પસાર થતી જીંદગીને પ્રેમી હરામ સમજે છે ઈસ્તિયાકનો દરજજો સંપૂર્ણ થતાં ઝીકે મહેબુબનો દરજજો શરૂ થાય છે.

હદીષે પાકમાં છે કે, ‘મન અહબ્બ શયઅન ફઅકસર ઝીકહૂ’ પ્રેમી પ્રિયતમની ચર્ચા વધુ કરે છે અને આ હાલત છેવટે તેને તહય્યુરના

મકામમાં લઈ જાય છે મહેબુબ બુલંદ શાનવાળો અને ઉચ્ચ મકામવાળો હોય તેના સુધી પહોંચવું અશક્ય હોય તો પછી તાઅજ્જુબ અને હૈરાની સિવાય શું પ્રાપ્ત થાય આ રીતે માયુસીને અલવિદા કરી હૈરતને અપનાવવાથી સદાકત નો સંપૂર્ણ દરજો પ્રાપ્ત થાય છે જેને મકામે ફીક પણ કહેવાય.

‘ન ગરજ કીસીસે ન વાસ્તા, મુજે કામ અપને હી કામ સે,
તેરે ઝીક સે તેરે ફીક સે તેરી યાદ સે તેરે નામ સે.’

ઉલ્લહતની વ્યાખ્યા

લાગણીનો આવેગ અનુક્રમે કશીષ, કીત્માને મયલાન, તમન્ના, અખ્ખારો, ઇન્તિઝાર, તઝરુઅ રૂપી પાંચ દર્જા પાર કર્યા પછી પાંચ નામ ધારણ કરે છે કોઈપણ ખુબીના કારણે એકબીજાની વચ્ચે જે આકર્ષણ હોય તેને કશીષના નામથી ઓળખવામાં આવે છે કશીષ કાયમી રૂપ ધારણ કરી લે તો કીત્માને મયલાન કહેવાય. કીત્માને મયલાન બાદ પ્રિયતમને પ્રાપ્ત કરવાની ઈચ્છા પ્રબળ બને છે જેને ‘તમન્ના’ કહેવાય.

હવે ‘તમન્ના’નો આવેગ પ્રેમીને પ્રિયતમથી વાકેફ રહેવા તથા તેને પ્રાપ્ત કરવાની દરેક શક્ય રીત તરફ દોરે છે જેને અખ્ખારો ઇન્તેઝાર ના નામથી ઓળખાય છે છેવટે અખ્ખારો ઇન્તિઝારના મકામમાં પ્રેમીને પોતાની નાકામી દેખાતા હવે પ્રિયતમને મનાવવા અને મેળવવા ખુશામદ તથા રૂદ્દનનો આશરો લે છે જે તઝરુઅ કે પછી આહોઝારી ના નામથી ઓળખાય છે.

આ પાંચ(પ) મકામોને પૂર્ણ થતાં લાગણીનો આવેગ સંપૂર્ણ ઉલ્લહતનું નામ ધારણ કરી લે છે. આ મકામમાં પ્રિયતમને પ્રાપ્ત કરવાની અને મિલનની ભાવના પ્રેમીના દીલમાં છેલ્લી ઘડી સુધી સલામત હોય છે એટલેજ આ ભાવનાને હઝરત ખ્વાજા ફરીદુદ્દીન ગંજેશકર(રહેમતુલ્લાહ અલયહે) પોતાના એક શૈરમાં આ રીતે રજુ કરે છે,

‘કાગા યુન યુન ખાઈયો, મોરા હાડ ઔર માંસ,
દો નૈના મત ખાઈયો, મોહે પિયા મિલનકી આસ.’

મવદતની વ્યાખ્યા

સદાકત આવેગ ધારણ કરીને અનુક્રમે ઈઝતેરા, ગીર્યા, હસરત, તફકુર તથા મુરાકેબાતના સોપાન સર કર્યા પછી મુવદતનું રૂપ ધારણ કરે છે. સદાકતનો અંતિમ દરજો તહય્યુર અર્થાત્ હયરત અને નવાઈ પ્રાપ્ત થયા પછી પ્રેમી હવે એકાંતમા પોતાના દીલની અંદર પ્રિયતમ માટે બેકારી, બેચૈની તથા તળાપનો અનુભવ કરે છે આ મકામનું નામ ‘ઈઝતેરા’ છે.

છેવટે આ ‘ઈઝતેરા’ આવેગ ધારણ કરે છે અને અનાયાસે પ્રેમી ઉપર રૂદ્દનની હાલત સતત પ્રભુત્વ જમાવે છે આ હાલતનું નામ ‘ગીર્યા’ છે ખુદ સૈયદુલ અબિયા(સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ગીર્યાની પ્રાપ્તિ માટે આ રીતે દુઆ કરતા હતા, ‘અલ્લાહુમ્મરઝુક અયનન બાકીયાહ’ (અર્થાત્: - હે, પાલનહાર મને રૂદ્દનપાત્ર આપો અતા કર.) અંતે રૂદ્દન રોકતા હવે પ્રિયતમ યાદ અને ચર્ચા વિના પસાર થયેલા સમય પેટે અફસોસ જતાવે છે જે ‘હસરત’ના નામે ઓળખાય છે.

અને આ અફસોસ છેવટે પ્રેમીને પ્રિયતમની ફીક તરફ દોરે છે બુધ્ધી ઉપર કબ્જો જમાવીને ફાયદો મેળવવા માંગે છે જે ‘તફકુર’ના નામે ઓળખાય છે પ્રિયતમને પ્રાપ્ત કરવાની ફીક હવે આવેગ ધારણ કરીને પ્રેમીને પ્રિયતમની ચિંતન-મનનમાં પોરવે છે જેને લીધે પ્રિયતમનો પ્રતિબીબ પ્રેમીની રૂહથી સંબંધ કાયમ કરે છે અને આ રીતે પ્રેમીના પ્રિયતમની સાથે રૂહાની મિલનનું નામ ‘મુરાકેબાહ’ છે. અહીં પહોંચીને ‘સદાકત’ હવે ‘મવદત’નું નામ ધારણ કરે છે.

‘ખુસરુ રયન સુહાગકી બીતી પીયુ કે સંગ,
તન મોરા મન પીયુકા દો તન ભયો એક રંગ.’

હવાની વ્યાખ્યા

લુગતમાં ‘હવા’ના ઘણાં અર્થો પૈકી હવસ, આરઝૂ, લાલચ, અરમાન, ખ્વાહીશે નફસ, દોસ્તી, મામુલી નિસ્ખત વગેરે છે પરંતુ ઈશ્કો મોહબ્બતની ચર્ચાના અનુસંધાને હવાની વ્યાખ્યા આ રીતે છે કે, ‘સંપૂર્ણ મવદતનો આવેગ ખુશુઅ, ઇતાઅત, શદાઈદે મરન, તઝરીઅ અને તસ્લીમો રઝાના દરજો પૂર્ણ કર્યા પછી હવાનું રૂપ ધારણ કરે છે. મુરાકેબાહ મારફતે રૂહાની મિલન બાદ હવે પ્રેમી પ્રિયતમને ભૌતિક રીતે પામવા માટે આજેઝી અને ખાકસારીનો સહારો લે છે આ હાલતનું નામ ખુશુઅ છે ત્યાર બાદ પ્રિયતમના અનુકરણનો જઝબો પ્રેમીમાં જાગે છે હવે પ્રેમી પ્રિયતમના અનુકરણમાં જીવન વિતાવે છે આ મકામનું નામ ઇતાઅત છે હવે ઇતાઅતનો આવેગ પ્રેમીને અનુકરણના માર્ગમાં આવતાં તકલીફો અને કષ્ટો પેટે સખ્રથી મહેનત તરફ દોરે છે આ મકામનું નામ ‘શદાઈદે મરન’ છે. અનુકરણ પેટે મામુલી કસર જણાતા હવે પ્રેમી રૂદ્દન અને અશ્રુવહનનો સહારો લે છે આ મકામનું નામ ‘તઝરીઅ’ છે આ હાલતમાં પ્રેમી પ્રિયતમ તરફથી પ્રાપ્ત થતી દરેક હાલતને માન્યતા આપી અને તેની ઉપર અતિ ખુશ રહે છે એટલે જ આ

દરજાનું નામ 'તસ્લીમો રજા' છે હવે પ્રિયતમ તરફ પ્રેમીની હવસ, આરજૂ, લાલચ, અરમાન, ખ્વાહીશો નફસ, દોસ્તી, મામુલી નિરખત વગેરે સંપૂર્ણ સાબીત થાય છે.

અગર બખ્શે ઝહે કિસ્મત ન બખ્શે તો શિકાયત ક્યા,
સરે તસ્લીમ ખમ હય જો મિજાજે ચાર મેં આયે.

શગફની વ્યાખ્યા

કુર્આનશરીફ 'સુરે યુસુફ' માં 'શગફ'નો ઉલ્લેખ બીબી ઝુલેખા સાથે થયેલ છે જેનો અર્થ છે 'બેહદ જુકાવ' 'અપાર લાગણી.' 'કદ શગફહા હુખ્યા' ઝુલેખાના પ્રેમનો પુર્વાધ નફસથી, જ્યારે ઉત્તરાર્ધ રૂહાનીવ્યતથી સંબંધ ધરાવે છે 'અલ મિજાજો કન્તેરતુલ હકીકત' મુજબ છેવટે 'ઇશ્કે મિજાજી' તેને 'ઇશ્કે હકીકી' તરફ દોરે છે શગફના અનુક્રમે પાંચ(૫) દરજાઓ આ રીતે છે, મુતાબેઅત, મુહફેઝત, અદાવત, ચાહત, અને અખ્દાએ એહવાલ.

હવે 'તસ્લીમો રજા'નો આવેગ સ્વેચ્છાએ પ્રેમીને પ્રિયતમની તાબેદારી તરફ દોરે છે જેને ખુશી સાથે પ્રેમી અપનાવે છે આ મકામને મુતાબેઅત કહે છે અંતે મુતાબેઅતનો આવેગ પ્રેમીના હૃદયને ગૈરોના વિચારથી બચાવે છે આ મકામને મુહફેઝત કહેવાય પ્રિયતમના જ વિચારોનું આધિપત્ય હવે પ્રેમીને પ્રિયતમના દુશ્મનોની દુશ્મનાવટ તરફ દોરે છે જે હાલત અદાવતના નામથી ઓળખાય છે સાથે સાથે પ્રેમી પ્રિયતમથી સંબંધીત દરેક વસ્તુને ચાહે છે આ મકામ ચાહતના નામથી ઓળખાય છે.

કોઈએ મજનુને કુતરાથી લાડપ્યાર કરતા જોઈને કહ્યું કે, 'હે મજનુ કુતરો નજાસત ખાય છે પોતાના ગુપ્તાંગ ચાટે છે તું શા માટે તેના લાડ પ્યાર કરે છે?' તો મજનુએ જવાબ આપ્યો કે, 'તારી નજર જાહેર શકલો સુરત પર છે આ કુતરો મારી લૈલાનો દ્વારપાળ છે તેની ગલીઓમાં ફરે છે તેની નઝર વારંવાર આ કુતરા ઉપર પડે છે આ ખુબીઓને તું કેમ નથી જોતો?' અદાવત તથા ચાહતના મકામથી પસાર થતા આ કારણોસર પ્રિયતમની રૂસ્વાઈ ન થાય તે માટે આ હાલતો થકી ઉદ્ભવતી લાગણીઓને પણ પ્રેમી છુપાવે છે. આ હાલતનું નામ અખ્દાએ એહવાલ છે 'શગફ' ના દરેક દરજામાં નફસની દખલ જરૂર હોય છે.

‘હુવે મરકે હમજો રૂસ્વા, હુવે ક્યોં ન ગર્કે દરીયા,

ન કભી જનાઝા ઊઠતા, ન કહી મઝાર હોતા.’

ખુલ્લતની વ્યાખ્યા

‘ખુલ્લત’નો અર્થ થાય છે ‘બેહદ દોસ્તી, અપાર લાગણી.’ આ શબ્દ ‘તખલીયાહ’ થી બનેલો છે જેમાં હવે પ્રિયતમ તરફથી પણ પ્રત્યાઘાત મળે છે. જેના પેટા પાંચ(૫) દરજાઓ છે જે આ નામથી ઓળખાય છે મુઆનેદત, સિફક, ઇસ્તેહાર, શિકવાહ તથા હુઝૂન. આ મકામમાં પ્રેમી તથા પ્રિયતમની આકરી કસોટી થાય છે (અહીં તું હઝરત ઇબ્રાહીમ અલયહીસ્સલામને યાદ કર) સાચો પ્રેમી પોતાની અંદરની હાલાતો અને લાગણીને છુપાવે છે એટલે શયતાન પરાયા માણસોને તેની અદાવત માટે ઉશ્કેરે છે. લાગણીના મૈદાનમાં પરીક્ષાનો ખરો સમય હવે શરૂ થાય છે. સંપૂર્ણ સમાજ પ્રેમીની અદાવત ઉપર ઉતરી પડે છે જેને કારણે ચોતરફ વિરોધનો વંટોળ ઊભો થાય છે આ ખુલ્લતનો પ્રથમ દરજો છે જે મુઆનેદતના નામથી ઓળખાય છે.

હવે પ્રેમી આ વિરોધના વંટોળ સામે અડીખમ ઊભો રહે છે પ્રેમ પેટે સંપૂર્ણ સમાજની અદાવત છતાં પણ પ્રેમી પીછે હઠ નથી કરતો આ દરજો સિફકના નામથી ઓળખાય છે. ‘અલમોહુબ્બતુન સિફક વલ સીદીકો હબીબુલ્લાહ’ હવે પ્રિયતમ તરફથી પ્રેમીના પ્રચારનો મકામ શરૂ થાય છે પરંતુ પ્રેમી અનાનિય્યત(હુંપણાં)થી બહાર આવી જવાના કારણે પ્રચાર કે રૂસ્વાઈથી બેપરવા રહે છે આ દરજો ઇસ્તેહારના નામથી ઓળખાય છે.

હવે પ્રેમી શિકવાહના દરજામાં આવી પહોંચે છે અરબી ભાષામાં શિકવાહ ને બખ્ષ કહે છે. કુર્આનશરીફ સુરએ યુસુફમાં હઝરત યાઅકુબ (અલયહીસ્સલામ) માટે છે ‘ઇન્નમા અશ્કુ બખ્ષી વ હુઝની ઇલ્લલ્લાહ’ પ્રેમી પોતાના પ્રિયતમની શિકાયત કઈ રીતે કરે? પરંતુ તે પોતાની બેખસી અને લાચારી પોતાના પ્રિયતમના સામે રજુ કરે છે કે, ‘હે પ્રિયતમ તારા સિવાય માફ કોણ છે જેની સામે મારી લાચારી રજુ કઈ પ્રિયતમ સામે લાચારી રજુ કરવાનો આ મકામ શિકવાહ ના નામથી ઓળખાય છે’

આંસુ કે દો થાલ સજાએ આજ હમારી આંખોને,
તુમ જાને કીસ દેશ સિધારે ભેંજે યે સૌગાત કહાં.

મોહબ્બતની વ્યાખ્યા

ખુલ્લતના દરજા પછી મોહબ્બતના દરજાની શરૂઆત છે આ અતિ ઉચ્ચ શરફત ભર્યો મર્તબો છે જેનો ઝીક કુર્આનેમજીદમાં છે, ‘યો

હીબ્બો હુમ વયોહીબ્બોનહુ' (પાર નં. ૬ રૂકુઅ-૧૨) પુર્ણ ખુલ્લતના દરજ્જામાં આવેગ આવ્યા બાદ તે અનુક્રમે હુસ્ને અખ્લાક, સુકો હયરત, આરઝુએ મુલાકાત તથા ઇસ્તીન્યાસના મકામો પાર કરી સંપૂર્ણ મોહબ્બતનો મર્તબો મેળવે છે શિકવાહના અનુભવો બાદ પ્રિયતમથી સંબંધીત કુલ વ્યક્તિઓ સાથે હવે પ્રેમી સદ્વર્તનથી કામ લે છે આ હાલતનું નામ હુસ્ને અખ્લાક છે.

આ મકામ પાર થતા પ્રિયતમના પ્રત્યાઘાતો પેટે ક્યારેક નરમ વલણ તો ક્યારેક કડક વલણ દેખાય છે જેના કારણે મદહોશી તથા બેહોશીના દરજ્જામાં જઈ પહોંચે છે જેને સુકો-હયરતના નામથી ઓળખવામાં આવે છે આ હાલત દરમ્યાન પ્રિયતમ પોતાની અમુક ખુબીઓ પ્રેમી સામે જાહેર કરે છે. તથા તેના હૃદયને પોતાની મોહબ્બતના અન્વારોથી ભરપૂર કરી દે છે.

હવે આ હાલત આવેગ ધારણ કરે છે જેને કારણે પ્રિયતમના મેળ-મિલાપની અભિલાષા પ્રેમીના દીલમાં ભડકે બળે છે હવે પ્રેમીની ચામડી ખેંચી લેવામાં આવે કે માથું વાઢી નાખવામાં આવે પરંતુ મેળાપની અભિલાષામાં ઓટ નથી આવતી, આ હાલત આરઝુએ મુલાકાતના નામથી ઓળખાય છે. આ હાલતના આવેગમાં છેવટે પ્રેમીના હોઠ ફફડે છે ને તે પ્રિયતમની મોહબ્બત તથા મુલાકાત માટે ઇલ્તેજનો આસરો લે છે આ હાલત ઇસ્તીન્યાસના નામથી ઓળખાય છે હવે મોહબ્બત સંપૂર્ણ રીતે સોળે કળાએ ખીલી ઊઠે છે.

‘વાદા કરકે ઔર ભી આફત મેં ડાલા આપને,
જુના મુશ્કીલ થા હી અબ મરના ભી મુશ્કીલ હો ગયા.’

ઈશકની વ્યાખ્યા

‘ઈશક’ ની વ્યાખ્યા પેટે હુજ્જતુલ ઇસ્લામ હઝરત મોહમ્મદ ગીઝાલી (રહેમતુલ્લાહઅલયહ) ફર્માવે છે કે, ‘જે વસ્તુથી લીઝત હાંસીલ થાય તેની તરફ તબિયતના ખેંચાણનું નામ મોહબ્બત છે અને જો મોહબ્બતનું ખેંચાણ મજબુતાઈ ધારણ કરે તો તેનું નામ ‘ઈશક’ છે.’ હઝરત ખ્વાજા અબુબક શીબલી (રહેમતુલ્લાહઅલયહ) ઇશક અનુસંધાને પોતાના વિચાર રજુ કરતા કહે છે કે, ‘ઈશક આશીકના હૃદયમાં તે સળગતો અગ્નિ છે જે માશુક સિવાય બધાને બાળીને ભષ્મ કરી નાંખે છે.’ શૈખે અકબર હઝરત મોહ્યુદ્દીન ઇબ્ને અરબી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ઇશકની વ્યાખ્યા પેટે કહે છે કે, ‘કુર્આને પાકમાં પ્રેમની પરાકાષ્ઠાનું ઇશક તરીકે વર્ણન છે, અશ્દો હુબ્બા’ જ્યારે આ પ્રકારનો પ્રેમ દીલ ઉપર પ્રભુત્વ જમાવે છે ત્યારે પ્રેમી પ્રિયતમ

સિવાયથી અંધ થઈ જાય છે મોહબ્બતનો આવેગ તેના રોમ-રોમમાં પ્રસરી જાય છે હવે દરેક વસ્તુમાં તેને પ્રિયતમ જ દેખાવા લાગે આ હાલતને ઇશક કહેવાય છે અને હકીકત તો એ છે કે ઇશક વિનાનું તો ઇમાન પણ અપૂર્ણ રહે છે.

મોહબ્બત અનુક્રમે ફીકદાને કલ્બ, તાસુફ, વજદ, બેસબ્રી તથા સયાનત નામના પાંચ (૫) સોપાન સર કર્યા પછી પૂર્ણ ઇશકનું નામ ધારણ કરે છે. સર્વપ્રથમ મોહબ્બતના આવેગમાં મોહીબ્બ દીલ ખોઈ બેસે છે ‘મન લયસ બે મફ્ફુદીલ કલ્બ લયસ બે આશીક.’ કારણકે જે કલ્બ (દિલ) થી ખબરદાર હોય તે ઇશકથી બેખબર છે મોહબ્બતના આવેગની આ હાલતનું નામ ફીકદાને કલ્બ છે જ્યારે ખીજા ચરણમાં હવે પ્રેમી પ્રિયતમ વિનાની જીદંગી ઉપર અફસોસ જતાવે છે. યુસુફ (અલયહીસ્સલામ) ની જુદાઈમાં વિતાવેલ જીવન ઉપર યાકુબ (અલયહીસ્સલામ) જતાવેલ અફસોસનો ઝીક કુર્આનશરીફમાં આ રીતે છે, ‘યા અરફા અલા યુસુફ વખયદત અયનાહુ મીનલ હુઝ્ને ફહોવા કઝીમ’ (પાર નં. ૧૩, રૂકુઅ-૪) આ આયતના પૂર્વાધમાં રજુ થયેલ હાલતનું નામ તાસુફ છે જ્યારે ઉત્તરાર્ધમાં રજુ થયેલ હાલતનું નામ વજદ છે આ હાલતની વ્યક્તિ પ્રિયતમની વિયોગમાં બેકાર તથા બેચૈન રહે છે.

હવે ચોથા ચરણમાં પ્રેમી પ્રિયતમના વિયોગથી માયુસ થાય છે જુદાઈએ ભડકાવેલી આગ સતત તેના અસ્તિત્વને સળગાવતી રહે છે પરંતુ યોગની આશા તેના જોશને સલામત રાખે છે આ હાલતનું નામ બેસબ્રી છે. હવે ઇશકને પૂર્ણ રીતે પામવાનો આ અંતિમ ચરણને સયાનતના નામથી ઓળખવામાં આવે છે આ ચરણમાં પ્રિયતમના પ્રેમનો આવેગ પ્રેમી સંપૂર્ણ રીતે પ્રેમમાં પાગલ-મસ્તકલંદર બનાવી નાંખે છે.

‘અય ઇશક તેરે સદકે જલને સે છુટે સસ્તે,
જો આગ બુજાએંગી વોહ આગ લગાઈ હય.’

ઈશકના પ્રકાર

જે રીતે ઇશક મોહબ્બતનો સંબંધ દીલથી સંબંધીત લાગણી સાથે છે તે રીતે જરૂર નફસનો સંબંધ પણ દીલના અસ્તિત્વ સાથે છે હવે જો દીલની અંદર સમાયેલ નફસના પ્રભુત્વવાળા ભાગ સાથે ઇશકો મોહબ્બતનો સંબંધ બંધાય તો તેને ‘ઈશકે મિજાઝી’ના નામથી ઓળખવામાં આવે છે જેને ‘ઈશકે હયવાની,’ ઇશકે બહીમી તથા ઇશકે નફસાનીના અલગ-અલગ

નામોથી પણ ઓળખવામાં આવે છે ટુંકમાં ઈશકે મિજાજીનો સંબંધ નફસે અમ્મારા સાથે છે હવે દીલની બીજી હાલતનું નામ 'નફસે મુત્તમઈન્નાહ' છે છેવટે બંદાને નફસે અમ્મારાથી છોડાવીને ખુદાના માર્ગ પર લગાડે છે એટલે આ હાલતો સાથે ઈશકો મોહબ્બતનો સંબંધ બંધાય અને છેવટે તેની અંદર ખુદાની ખુશનુદી પ્રાપ્ત કરવાનો જઝબોહ જાગે તો તેને ઈશકે હકીકી તથા ઈશકે રૂહાનીના એહતરામ ભર્યા નામો વડે ઓળખવામાં આવે છે. જે ખરેખર અલ્લાહની મહાન નેઅમ્મતો પૈકીની એક મહાન નેઅમ્મત છે.

‘દીલકે તઈ આતશે હીજ સે બચાયા ન ગયા,
ઘર જલા સામને ઔર હમસે બુજાયા ન ગયા.’

ઈશકની બેકરી

દુનિયાની દરેક વસ્તુથી અમને મોહબ્બત છે. કોઈ ધન દૌલત પર, કોઈ આલ ઔલાદ પર મરે છે, કોઈ રૂપરંગ પર, તો કોઈ નાજ-નખરાં પર મરે છે, બધાં જ ગયરૂલાહની મોહબ્બતમાં ફસાવાની ભુલ કરી બેઠા, હાય અફસોસ મોહબ્બત ન કરી શક્યા તો ફક્ત તારી સાથે જ.. હાય. અફસોસ કોની સાથે મોહબ્બત કરવી જોઈએ ને કોની સાથે કરી બેઠા !?! દીલનું તો કામ જ ઈશકો મોહબ્બત કરવાનું છે હવે જો અલ્લાહથી મોહબ્બત નહીં કરો તો જરૂર-જરૂર તમારૂં દીલ તમને ગયરૂલાહની મોહબ્બત તરફ ખેંચી જશે હાય. દીલના ખોટા આકર્ષણને કારણે કઈ કેટલાય કાફલાઓ ભુટાયા, કઈ કેટલાય ખરબાદ થયા. જેમનો ઉલ્લેખ ઇતિહાસમાં છે.

‘બહાના મીલ ન જાએ બીજલીઓંકો ટુટ પડનેકા,
કલેજ કાંપતા હય આશીયાં કો આશીયાં કહતે.’

ઈશકે મિજાજીનો બદલો

અરબસ્તાનના ઇતિહાસમાં ઉલ્લેખ લેલા રૂસ્વા થઈ, મજનુ ખરબાદ થયો, ઈરાની ત્વારીખ જોતાં જણાશે કે શીરીન રૂસ્વા થઈ ફરહાદ ખરબાદ થયો. યુરોપની હીસ્ટ્રીના લખાણ મુજબ રોમિયો રૂસ્વા થયો, જુલિયટ ખરબાદ થઈ...હાય અફસોસ ! ગયરે ખુદાની મોહબ્બતમાં ખરબાદ થનારાઓના આજે કંઈજ ઠેકાણાં નથી. કારણકે ગયરે ખુદા ફાની, ગયરે ખુદાનો ઈશક પણ ફાની તથા ગયરે ખુદાના આશીકો પણ ફાની...આ છે ઈશકે નફસાની કે ઈશકે મિજાજીનો બદલો કંઈ કેટલાય ખુબસુરત રાજકુંવરીઓ પાછળ પ્રેમમાં અંધ થયા અને સદાને માટે અંધારી કોઠડીમાં ચણાય ગયા. ઈશકે મિજાજીને નફસનો સાથ મળ્યોઅને નફસના સાથ વિના તો શૈતાનની

શરારત પણ કામ નથી કરતી. નફસ ઈન્સાનને આંધળો કરીદે છે. તથા સદાને માટે હકકથી વિમુખ કરી દે છે.

ગઝાલા તુમતો વાકીફ હો કહો મજનુકે મરને કી,
દીવાના મર ગયા આખીર વિરાને પે ક્યા ગુજરી.

ઈશકે હકીકીનો બદલો

હવે જેમણે ઈશકે હકીકીની કદર કરી ફક્ત પાલનહારથી જ સંબંધ જોડ્યો તો પાક પાલનહારે પોતાની મોહબ્બત અને તલબનો બદલો પોતાના આ આશીકોને મકામે મહેબુબીયતથી નવાઝી તેમને પોતાના સીફતોના રંગથી રંગી દીધા જેને લીધે રહેતી દુનીયા સુધી આ દુનીયામાં, આલમે ખરજખમાં અને છેવટે આલમે આખેરતમાં પણ તેમના નામના ડંકા વાગતા રહેશે, કારણકે તેમણે બાકી રહેનારની ઝાત સાથે ઈશકો મોહબ્બતમાં જાન આપી.

મૃત્યુ પછી આશીકાને ખુદાના અસ્તિત્વને તો કબ્રની માટી પણ ફના નથી કરી શકતી બલ્કે માન-મર્યાદા સાથે ક્યામતની સવાર સુધી તેઓના શખને સાચવી રાખે છે. કુર્આન શરીફના દાવા ‘યો હીબ્બોહુમ વયો હીબ્બોનહુમ’ પ્રમાણે જ્યારે બંદો ખુદાથી મોહબ્બત કરે છે ત્યારે આ મોહબ્બતના પ્રત્યાઘાત રૂપે પાક પાલનહાર પણ બંદાથી મોહબ્બત કરે છે.

સહીહિનમાં (ખુખારી શરીફ તથા મુસ્લીમ શરીફ) હઝરત અબુહુરૈરહ (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) થી રિવાયત છે કે, ‘જ્યારે અલ્લાહ ત્આલા પોતાના કોઈ બંદાથી મોહબ્બત કરે છે તો જીબ્રઈલ (અલયહીરસસલામ) ને જણાવીને કહે છે કે, હું ફલાણાં બંદાને ચાહું છું તમે પણ તેનાથી મોહબ્બત કરો. જીબ્રઈલ (અલયહીરસસલામ) તેનાથી મોહબ્બત કરવા લાગે છે પછી આસમાનવાળાઓ માં પ્રચાર કરે છે કે, અલ્લાહ ત્આલા ફલાણાં બંદાથી મોહબ્બત કરે છે તમે પણ બધાં તેનાથી મોહબ્બત કરો. પછી તે બંદા માટે જમીનવાસીઓના દીલોમાં લાગણી તથા મકબુલીયતનો સામાન પૈદા થઈ જાય છે.’

‘દુઆ દેતી હય રાહે આજ તક મુજ આબલા પાકો,
મેરે કદમો કી ગુલકારી બયાબાં સે ચમન તક હય.’

અલામાતે ઈશકો મોહબ્બત

આશીકો-માશુકની વચ્ચે સેતુ સમાન લાગણીના બંધનો પેટે ઈશકો મોહબ્બતની અલામત અસંખ્ય છે. પરંતુ આ અલામતોનો રંગ જે વ્યક્તિ

પર ચઢેલો હોય તે વ્યક્તિ જ આ અલામતોને જોઈ શકે છે હવે અમે આ અનુસંધાને અમુક અલામતો બયાન કરીએ છીએ જેને કારણે મોહીબે સાદિક (સાચો પ્રેમી) અને મોહીબે કાઝીબ(જુદી મોહબ્બતનો દાવેદાર) વચ્ચે તફાવત કરી શકાય.

હઝરત સોહેલ(રહેમતુલ્લાહ અલયહે)ફર્માવે છેકે, ‘દુનીયાથી નફરત કરવી આખેરતની મોહબ્બતની નિશાની છે આખેરતની મોહબ્બત સુન્નતની મોહબ્બતની નીશાની છે. જ્યારે સુન્નતથી મોહબ્બત રસુલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)થી મોહબ્બતની નિશાની છે તથા આપ સરકારથી મોહબ્બત કુર્આનશરીફથી મોહબ્બત હોવાની નિશાની છે અને કુર્આન શરીફથી મોહબ્બત ખુદાથી મોહબ્બત હોવાની નિશાની છે.’

હું પીર સૈયદ વઝીરઅલી(અલ્લાહ તેના ઉપર રહેમ કરે)કહું છું કે, ખુદાની મોહબ્બતનો સખુત રસુલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની તાબેદારી છે. જેનો ઉલ્લેખ કુર્આનેપાકમાં છે, ‘કુલ ઇન કુન્નતુમ તૌહીબ્બુનલ્લાહ ઇત્તખેઉની યોહબીબ કુમુલ્લાહ’(પારાનં. ૩ રૂકુ. ૧૦) રસુલુલ્લાહ(સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની તાબેદારી થકી ‘યો હીબ્બોહુમ વયો હીબ્બોનહુ’ નો સંબંધ સંપૂર્ણ રીતે ફયજ બખ્શ સાબીત થઈને મકામે મહેબુબીયતના ઉચ્ચ દરજ્જા પર પહોંચાડે છે.

તીરમીઝી શરીફની રિવાયત છે કે, હુઝુર(સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ઈશાદ ફર્માવ્યો કે, ‘અલ્લાહત્આલાથી મોહબ્બત કરો તેણે તમોને નેઅમતો અતા કરી છે અને અલ્લાહની મોહબ્બત માટે મારાથી મોહબ્બત કરો અને મારી મોહબ્બત માટે મારી એહલે બયતથી મોહબ્બત કરો.’

હઝરત હરમ બિન હયામ(રહેમતુલ્લાહ અલયહે)ફર્માવે છેકે, ‘મોમીન જ્યારે પોતાના પાલનહારને ઓળખી લે છે તો તેનાથી મોહબ્બત કરે છે હવે જ્યારે તેનાથી મોહબ્બત કરે છે તો તેની તરફ જ ધ્યાનીત થાય છે હવે જ્યારે તેની તરફ ધ્યાનીત થવામાં લુટ્ફ પ્રાપ્ત કરે છે તો દુનીયાને લાલચની નઝરથી નથી જોતો તથા આખેરત પેટે સુસ્ત વર્તાવ નથી કરતો તે પોતાના ભૌતિક ઐતબારથી તો દુનિયામાં તથા રૂહાની ઐતબારથી આખેરતમાં રહે છે’

‘મંઝીલે ઈશકત મકામે દીગરસ્ત, મદે ઈ રહે રા નિશાને દીગરસ્ત, કુશ્તગાને ખંજરે તસ્લીમ રા, હર ઝમાં અઝ ગયબ જાને દીગરસ્ત.’

(અર્થાત્: - ઈશકની મંઝીલોના મકામ જુદા છે, આ માર્ગના મદોના નિશાન જુદા છે. જેઓ મર્યા છે તસ્લીમના ખંજર થકી, મેળવે છે નવું જીવન ગૈબથી દરેક પળે.)

અરબાબે ઈશકો મોહબ્બત

આશીકો-માશુક, મહેબુબો-મુહીબ કે પ્રેમી તથા પ્રિયતમ વચ્ચે સેતુ સમાન લાગણી તથા પ્રેમ ભર્યા સંબંધો પાછળ રહેલા કારણો પૈકી(૧)આપસમાં મુનાસેબત (૨)ખુબીઓભરી લાયકાતો(૩)હુસ્નો જમાલ(૪)અહેસાન(૫)તથા નફ્રસાની ખ્વાહીશાત.એમ કુલ મુખ્ય પાંચ (૫) અરબાબ કે તેમાંથી કોઈ એક કારણ જરૂર સંકળાયેલું હોય છે જેને કારણે બન્ને વચ્ચે ઈશકો મોહબ્બત કાયમ થયા.

(૧) આપસમાં મુનાસેબત થકી:-

આપસમાં મુનાસેબત થકી મોહબ્બત પેટે ફારસી ભાષામાં એક પ્રખ્યાત કહેવત છે, ‘કુન્દ હમ જીન્સ બા હમ જીન્સ પરવાઝ, કબુતર બા કબુતર બાઝ બા બાઝ’ (અર્થાત્: - સાથે પરવાઝ કરવા માટે મુનાસેબત જરૂરી છે એટલે જ કબુતર કબુતરની સાથે અને બાઝ બાઝની સાથે પરવાઝ (ડાડવું) કરે છે.) એટલે જ બાળકની તરફ બાળકને આકર્ષણ થાય છે ને સાથે રમવા લાગે છે ભિખારીની સાથે જ બીજો ભિખારી ભિખ માંગવા નિકળે છે. ધનવાનની સાથે જ ધનવાન દોસ્તી કરે છે. અને હીજડાની સાથેજ હીજડો રહે છે.

હિકાયત:-

હકીમ જલીનોશ એક વખત પોતાના હીકમતખાનામાં ઉતાવળે આવીને પોતાના શાગીંદોને કહે છે કે, ‘મારા માટે ફલાણી દવા લાવો’ હકીમ સાહેબ આજ્ઞા મુજબ શાગીંદોએ દવા લાવી આપના હાથમાં મુકતા કહ્યું કે, ‘ઉસ્તાદ, આ દવા તો પાગલો માટેની છે. જલીનોશે જવાબ આપતા કહ્યું કે, અત્યારે હીકમતખાને આવતી વખતે માર્ગ વચ્ચે એક પાગલ મને પોતાની તરફ આકર્ષવાના હીલા કરતો હતો એટલે મને લાગ્યું કે મારી અંદર જરૂર પાગલપણું છે, નહીં તો પાગલ મારી તરફ શાનો આકર્ષાય?’ હકીમ સાહેબનો જવાબ સાંભળીને શાગીંદો પેલા પાગલ પાસે જઈ પહોંચ્યાં, તેમણે અતિ ધ્યાનથી તે પાગલને જોયો તો તેમને હકીમ જલીનોશ તથા તે પાગલની વચ્ચે એક જ મુનાસેબત દેખાણી કે આ બન્ને લંગડા હતાં અને આ લંગડાપણુ જ આકર્ષણનું કારણ બન્યું.

મહેબુબ તથા મોહીબ, આશીક તથા માશુક, પ્રેમી અને પ્રિયતમ બન્નેની અંદર રહેલા એકજ પ્રકારની ખુબી કે ખરાબીના અંશો જરૂર આપસમાં આકર્ષણ પૈદા કરીને ઇશ્કો મોહબબત કાયમ થવાનું કારણ બને છે.

હવે ખાલીકો-મખલુક, આબીદો-માઅૂબુદ પાક પાલનહાર અને ઇન્સાન વચ્ચે ‘યો હીબબોહુમ વ યો હીબબો નહુ’ ના લાગણી સભર સંબંધો પાછળ મુખ્ય કારણ મુનાસેબત આ રીતે છે કે, ‘પાલનહારે પોતાની શાને ખાલેકીયત થી ઇન્સાનને પૈદા કરી,’ ખુદના સીફાતીનામો (ગુણવાચકનામ) ની તજલ્લીઓ તથા પેટા તજલ્લીઓથી પોતાની મરજી મુજબ ઇન્સાનને નવાજી, પોતાના ગુણવાચક નામનો મજહર બનાવી, તેના માથે પોતાની ખિલાફતનો તાજ મુકી, આ દુનીયામાં અન્ય મખલુક ઉપર સત્તાધીશ બનાવીને મોકલ્યો.

મજહરે સીફાતે ઇલાહીયાહ (ઇન્સાન) કોઈપણ સંજોગોમાં પાલનહારની ઝાતી ખુબીઓ (૧) વુજુદે ઝાતી તથા (૨) ઇસ્તીગનાએ ઝાતી નહીં મેળવી શકે કારણકે આ પાક પાલનહારની ખાસ ઝાતી ખુબીઓ છે, ‘મુમકીન’ અર્થાત્ બંદો અલ્લાહ (ના અન્વારો) થકી મૌજુદ હોય છે તેનું વુજુદ ખીલઅર્ઝ છે જ્યારે અલ્લાહત્આલાનું વુજુદ ખીઝઝાત છે ખીલઅર્ઝ દરેક હાલતમાં ખીઝઝાતનો મોહતાજ રહે છે (બંદો દરેક હાલતમાં અલ્લાહનો મોહતાજ રહે છે.) આ ભેદરેખાની અજ્ઞાનતા બંદાને કુફ તથા શીર્કના અંધકારમાં ધકેલી દે છે બંદાની તમામ ખુબીઓ પાલનહાર તરફથી અતા થયેલી હોતા અતાઈ ખુબીઓ છે જ્યારે પાલનહારની તમામ અસંખ્ય ખુબીઓ ઝાતી છે.

(૨) ખુબીઓ ભરી લાયકાત

ઘણી વખત આશીકો-માશુક તથા મહેબુબો-મોહીબ વચ્ચે ઇશ્કો મોહબબત કાયમ થવાનું કારણ મહેબુબમાં રહેલી કોઈ ખુબી હોય છે જે મોહીબના દીલને મહેબુબ તરફ આકર્ષે છે અને છેવટે આ આકર્ષણ અંતમાં બંને વચ્ચે ઇશ્કો-મોહબબતનું રૂપ ધારણ કરે છે ઘણી વખત મોહીબ મહેબુબને જોયા વિના ફક્ત તેમાં રહેલી ખુબીઓ સાંભળીનેજ તેને દીલ દઈ બેસે છે.

ભુતકાળમાં થયેલા અંબીયાએ કીરામ, અરુહાબે કીરામ, ઔલીયાએ કીરામ તથા એહલે બૈતે ઇઝામ (અલયહીસ્સલામ વ રીદયાનુલ્લાહેત્આલા અલયહીમ અજમઇન) ના દીદાર કરનારા, જોનારા વર્તમાનકાળમાં નથી છતાં

પણ તેમના આશીકો, ચાહકો અનગિનત આજે પણ મૌજુદ છે, જે તેઓમાં રહેલી ખુબીઓને કારણે જ તેમની સાથે સંપૂર્ણ અકીદત ધરાવે છે, અદબો અહેતરામથી તેમનું નામ લે છે અને જો કોઈ વ્યક્તિને આ ખુર્જૂઓનું નામ અદબો અહેતરામથી લેતા, સાંભળતાંજ આ આશીકો અને ચાહકોના દીલ પ્રકુલીત બની ઊઠે છે તથા આરીતે નામ લેનાર ગયર વ્યક્તિને પણ માન ભરી નઝરે જુએ છે.

જેમકે બિત્તેહેકીક અફઝલુલ બશર બાઅૂદલ અંબીયા હઝરત અબુબક સીદીકમાં રહેલી સદાકત, વફાદારીની ખુબી કે પછી સૈય્યદુશ્શોહદા, મઝલુમે કરબલા, નવાસાએ રસુલુલ્લાહ હઝરત ઇમામ હુસેન તથા તેમના સાથીઓમાં સંપૂર્ણ દરજ્જે પહોંચેલી સબ્રની ખુબીઓ કે પછી અઈમ્મએ મુજતહેદીનમાં રહેલી ઇઝતેહાદની ખુબી કે પછી ઔલીયા એ કીરામે કરેલા મુજહેદા તથા તેમનામાં રહેલી કરામતોની ખુબીઓને જોનારા વર્તમાન યુગમાં એકપણ મૌજુદ નથી છતાં ચાહકો, આશીકો, અકીદતમંદો અસંખ્ય છે.

જો કોઈ નાલાયક કે હરામઝાદો આ ખુર્જૂઓની એક પણ ખુબીનો ઇનકાર કરેતો આ અકીદતમંદો, આશીકોનો વિશાળ સમૂહ તેને મારવા કે પોતે મરવા સુધી તૈયાર થઈને ઇશ્કો મોહબબત પેટે વફાદારીનો સખુત આપે છે.

ઇશ્કો મોહબબતના અથાગ દરીયામાં ખુબીઓને કારણે જંપલાવનાર આશીકોએ સ્પષ્ટ સમજી લેવું જોઈએ કે આ સબબને લીધે ઇશ્કો મોહબબતનો હક્કદાર મખલુક નહીં પણ ખાલીક છે, ઇન્સાન નહીં પણ પાક પાલનહાર છે. ઇન્સાનમાં તમામ ખુબીઓ દરેક હાલતમાં અતાઈ (પાલનહાર તરફથી અતા થયેલી ખુબીઓ) ફાની ખુબીઓ છે જ્યારે પાક પાલનહારની સાથે સંકળાયેલી તમામખુબીઓ ઝાતી અને ગયરે ફાની છે તેના અસંખ્ય સીફાતીનામો પૈકી દરેક સીફાતી નામ તેના ગુણ અને ખુબીઓ દર્શાવે છે.

‘તફસીરે નઈમી’ ના પહેલાં ભાગમાં બિસ્મીલ્લાહની તફસીર પેટે ‘કબીર’ ના હવાલાથી લખેલું છે કે, ‘ફરીશ્તાઓ, નબીઓ અને ઇન્સાનો માટે અલ્લાહ ત્આલાના કુલ ત્રણહજાર (૩૦૦૦) નામો છે જેમાં એક નામ ઝાતી અને બાકીના બધા સીફાતી નામો (ગુણવાચક) છે એક હજાર (૧૦૦૦) નામો ફરીશ્તાઓ માટે છે તે પાલનહારને આ નામોથી યાદ કરે છે જ્યારે હજાર (૧૦૦૦) નામો અંબીયાએ કીરામ માટે છે તેઓ આ

પવિત્ર નામોથી પાલનહારને પુકારે છે અને હજાર (૧૦૦૦) નામોમાંહેથી ત્રણસો (૩૦૦) નામો તૌરેતમાં, ત્રણસો (૩૦૦) નામો ઝબુરમાં, ત્રણસો (૩૦૦) નામ ઇન્જીલમાં અને નવ્વાણું (૯૯) નામ કુર્આનશરીફમાં તથા એક (૧) નામ કુર્આનશરીફમાં છુપાયેલું છે જે ઇસ્મે આઝમના નામે ઓળખાય છે’

અર્થાત્: - એક હજાર (૧૦૦૦) નામો એહલે કીતાબ માટે !. હવે અન્ય મખ્લુકાત પાલનહારને જે નામોથી પુકારે છે તે અલગ, આ રીતે પાક પાલનહારના અસંખ્ય સીફાતી નામો તેની અસંખ્ય ખુબીઓ તરફ નિર્દેશ કરે છે એટલે જ અસંખ્ય ખુબીઓવાળા અલ્લાહત્આલા રખ્મે ઝુલજલાલ પાક પાલનહારની ઝાત જ મોહુખ્ખત કરવાને લાયક છે.

અલમુસવ્વીર

અલ્લાહત્આલાના સીફાતી નામો પૈકી એક નામ ‘અલ મુસવ્વીર’ અર્થાત્ ‘આકૃતિ બનાવનાર કે તસવીરકાર’ છે હવે તેણેજ આકૃતિઓ બનાવી તેમાં રંગ પુર્યા તેવી આકૃતિ કોઈ પણ ક્યારેય પણ નહી બનાવી શકે તથા તેણે જે રંગ પુર્યા તેવા રંગ કોઈપણ સંગ્રેગોમાં કોઈપણ પુરી શકે નહી. અલ્લાહ બેમીસ્લો બેમીસાલ છે, તે રીતે તેની સીફતો તથા ગુણો પણ બેમીસ્લો બેમીસાલ છે. દા.ત. તેની બનાવેલી આકૃતિઓમાં પુરાયેલા રંગો પૈકી ફક્ત મયુરખંખને જ જુઓ જુના પુસ્તકોમાં સંચવાએલી મોરખીછ વર્ષો પછી જોશો તો પણ તેની ચમક-દમક, રૂપ-રંગ સદાબહાર જેવા દેખાશે મહાનમાં મહાન ચિત્રકાર પણ પાલનહારની આ ખુબીની નકલ નથી કરી શકતો.

અલ ખાલેકો

કાદીરે મુતલક પાક પાલનહારનું એક (૧) સીફાતી નામ ‘અલ ખાલેકો’ અર્થાત્ પૈદા કરનાર છે. તેને પૈદા કરેલી વસ્તુઓ અને તેમાં રહેલી ખુબીઓ પણ બેમીસાલ છે. દા.ત. તેણે નારયેલીના ઝાડ પૈદા કર્યા હવે દરીયા કિનારે ગામમાં જઈને અનુભવ કરો ફક્ત ચાર (૪) ફુટ જમીનમાં ઉસ જેવું ખાડ પાણી નિકળશે જ્યારે નારયેલીમાં જમીનમાંથી જ ખેંચાયેલું પાણી સ્વાદીષ્ટ, મીઠું મધુર બની જાય છે કઈ મોટર પાણીને ખેંચીને ઉપર ચઢાવે છે ? કયા ફીલ્ટર પ્લાન્ટ ખારા પાણીને મીઠું બનાવે છે ? તથા કઈ ફેક્ટરી આ પાઉચ (નારયેલ) નું પેકીંગ કરે છે.

અલ હાદી

પાલનહારનું એક (૧) સીફાતી નામ ‘અલ હાદી’ અર્થાત્ ‘હિદાયત

આપનાર, માર્ગ દેખાડનાર, રસ્તો બતાવનાર’ પણ છે. પોતાના બંદાઓને હિદાયત ખાતર તેણે નખીઓ, રસુલો મોકલ્યા. ઔલીયાએ કીરામને પૈદા કર્યા વારીસુલ્અમંબીયા પેટે ઉલમાએ હકકાનીને ઇલ્મ અર્પણ કર્યું અને માર્ગ-દર્શનનો જાહેરી જલ્લો પક્ષીઓ મારફતે દુનીયાને દેખાડ્યો પક્ષીઓ ચણની તલાશમાં પોતાના માળામાંથી કંઈ કેટલીયે દુર જઈને પરત પોતાના માળામાં આવી પહોંચે છે કોઈ પણ પક્ષી ક્યારેય પણ પોતાના માળાનો માર્ગ ભુલ્યો નથી કે પછી ભુલ-ચુકથી ક્યારેય પણ પોતાના માળાના બદલે બીજાના માળામાં નથી જઈ પહોંચ્યો. કબુતર તથા કુતરા બીલાડા પાળનાર વ્યક્તિ ઘણી વખત આ પ્રાણી તથા પક્ષીઓથી કંટાળીને તેમને લઈ જઈને કંઈ કેટલીયે દુર મુકી આવે છે પરંતુ આ પક્ષીઓ અને પ્રાણીઓ પરત પોતાના જુના રહેઠાણે આવી પહોંચે છે કોઈ તેમને જઈને પુછે તો ખરા કે તેમને માર્ગ કોણે બતાવ્યો?

આ રીતે તેના દરેક સીફાતી (ગુણ વાચક) નામના અર્થ પેટે મનન-મંથન કરતા રુપદ જણાય છે કે, તમામ ખુબીઓનો માલીક તે ઝાતે મુતલક, વાજીબુલવુજુદ છે. એટલેજ કોઈપણ ખુબીને કારણે જો કોઈ મોહુખ્ખત કરવાને પાત્ર હોય તો તે માત્ર અને માત્ર પાક પાલનહારની ઝાત છે.

(૩) હુસ્નો જમાલને કારણે..

આશીકો માશુક વચ્ચે ઇશ્કના સંબંધો કાયમ થવાના મુખ્ય કારણો પૈકીએક (૧) કારણ ‘હુસ્નો જમાલ’ પણ છે ઇશ્કો મોહુખ્ખત તથા હુસ્નો જમાલ વચ્ચે જાણે ‘રોઝે અઝલ’ (આદીકાળ) થીજ વાયદો વચન અપાયો હોય કે એકબીજાથી અલગ નહી રહીએ એટલે જ્યાં ‘હુસ્નો જમાલ’ હોય છે ત્યાં ‘ઇશ્કો મોહુખ્ખત’ જરૂર હોય છે.

‘હુસ્નો જમાલ’ ના પયકરને પ્રાપ્ત કરવા માટે જ માનવ માત્રના ઇતિહાસમાં પ્રથમ ખુનનો બનાવ આ રીતે નોંધાયેલ છે. કાબીલ તથા હાબીલ બે ભાઈઓ હતા અને અકલીમા તથા અલયુઝા નામે બે બહેનો હતી મોટી બહેન અકલીમા રૂપ-રૂપનો અંબાર તથા અતિ ખુબસુરત જમાલનો પયકર હતી જ્યારે નાની બહેન અલયુઝા એટલી ખુબસુરત ન હતી. અકલીમાના લગન હાબીલની સાથે નક્કી થતાંજ હુસ્નોજમાલ પેટે ઇશ્કમાં અંધ બનેલા કાબીલે અકલીમાને પ્રાપ્ત કરવામાટે પોતાના સગા ભાઈનું પત્થરોથી માથું છુંદીને ખુન કરી નાખ્યું ત્યાર બાદ તો હુસ્નો જમાલ પ્રાપ્ત કરવા માટે કંઈ કેટલાયે માથા વધેરાયા.

અઝીઝે મીસની મહારાણી બીબી જુલેખાને ખબર પડી કે ગુલામ વેચવાનો વેપાર કરનારો વપારી આજે મીસના બજારમાં એક અતિ સૌંદર્યવાન કીશોરને લિલામ કરવાનો છે એટલે પ્રથમ તો આ બાળકને ખરીદવા માટે જઈ પહોંચે છે અને પછી તેના સૌંદર્ય, હુસ્નો જમાલ પાછળ પાગલ થઈ અને તેના ઈશ્કમાં અંધ બનીને છેવટે પોતાના શીયળની બાજી લગાવવાની હદ સુધી જઈ પહોંચે છે પરંતુ પાક પાલનહાર આ માસુમે બરહકકની દરેક મોળ પર રક્ષા કરે છે અને ત્યાર બાદ તો કંઈ કેટલાય ‘હુસ્નો જમાલ’ પાછળ અંધ બન્યા અને શીયળ લુંટાયા.

મહારાણીએ કરેલી શરારતના સમાચાર આખા મીસમાં વાયુ વેગે ફેલાતા હવે તે પોતાની મજબુરી સાબીત કરવા ત્યાંના ધનવાન ઘરાનાની બાનુઓને પોતાને ત્યાં ભોજન સમારંભમાં બોલાવી તેમના હાથમાં લીબુ અને ચાકુ આપી હઝરત યુસુફ (અલયહીસ્સલામ)ના દીદાર કરાવીને લીબુ કાપવાનું કહેતા તેમણે પણ લીબુને બદલે આંગળીઓ કાપી નાખી તથા તેમની હાલત જુલેખાથી પણ બદલતર બની ગઈ તેમાંથી કોઈએ પાગલખાનામાં તો કોઈએ દવાખાના તો કોઈએ મીસના રાજમાર્ગ ઉપર પ્રિયતમની યાદમાં છેવટે નામના રટણ સાથે દમ તોડ્યો અને કંઈ કેટલાયે ‘હુસ્નો જમાલ’ના કારણે પાગલ બન્યા જેમના નામો-નિશાન પણ નથી.

જે રીતે ઈશ્કના બે પ્રકારો છે (૧) ઈશ્કે મિજાઝી તથા (૨) ઈશ્કે હકીકી તે રીતે હુસ્નો જમાલના પણ બે પ્રકાર છે.

(૧) જાહેરી હુસ્નો જમાલ જે ભૌતિક આંખોથી દેખાય છે જેને બાળકો તથા હેવાનો પણ નિહાળી શકે છે જૈ ભૌતિક આંખોને ગમે છે એટલેજ જાહેરી આંખો આ જાહેરી હુસ્નો જમાલ તરફ આકર્ષાય છે. (૨) બાતિની હુસ્નો જમાલ જે ફક્ત દિવ્ય ચક્ષુઓ વડે જોઈ શકાય છે જેને અલ્લાહના મકબુલ બંદા ઔલીયાએ કામેલીન જ નીહાળી શકે છે આ બાતિની હુસ્નો જમાલ દિલ તથા ચક્ષુઓને ગમે છે એટલે જ દિલ આ બાતિની હુસ્નો જમાલ તરફ આકર્ષાય છે.

પાક પાલનહાર અલ્લાહ તઆલાના સીફાતી નામોના અન્વારો થકી પૈદા થયેલ કુદરતી હુસ્નો જમાલ ને જોવા માટે સુફીયાએ કીરામે બે (૨) રીતે તેનાં રહસ્યો ખોલ્યાં છે. (૧) સૈરે આફ્રાકી કે જે ‘આલમે કબીર’ અર્થાત્ સમગ્ર બ્રહ્માંડનાં અરીસામાં પ્રતિબીબ રૂપે દેખાતો પાલનહારના અન્વાર અને હુસ્નો જમાલ તથા (૨) સૈરે અન્ફોસી કે જે ‘આલમે સગીર’ અર્થાત્

ઈન્સાનની અંદર જલ્વાગર અલ્લાહના સીફાતી નામોના અન્વારોના પ્રતિબીબોનું જોવું અને આ રીતે ખુદ થકી તથા બ્રહ્માંડ થકી અલ્લાહના વુજુદનો ઇકરાર કરવો આ રહસ્ય કુર્આનશરીફમાં આ રીતે રજુ થયેલ છે, ‘સનોરિહિમ આયાતેના ફીલઆફ્રાકી વ ફીઅન્ફોસેહિમ હત્તા યતબચ્યન લહુમ અન્નહુલ હકક’ (પારા નં. ૨૫, રૂકુ-૧).

હુસ્નો જમાલના કારણ ને આધીન હવે જો કોઈ મહેબુબ કે માશુક બનવાને પાત્ર કોઈ ઝાત હોય તો તે ફક્ત પાક પાલનહારની જ ઝાત છે કે જેના હુસ્નો જમાલના જલ્વા આલમે અરબાબ (દુનીયા), આલમે કબીર (બ્રહ્માંડ), આલમે સગીર (ઈન્સાન) તથા આલમે આખેરતમાં સંપૂર્ણપણે જળવાયેલા છે જેના વિષે મહા કવી ડો. ઇકબાલના અશ્વાર છે.

ઝાહેર કી આંખ સે ન યું દે ખા કરે કોઈ,

હો દેખના તો દીદ એ દિલ વા કરે કોઈ.

તું ઇન્તહાંએ હુસ્ન હય મય ઇન્તહાંએ ઈશ્ક,

દેખેં તુજે કે મુજકો તમાશા કરે કોઈ.

હો દેખનેકા શૌક તો આંખો કો બંધ કર,

હય દેખના યહી કે ન દેખા કરે કોઈ.

મન્સુર કો હુવા લબ ગોયાઈ પયામે મૌત,

અબ ક્યા કીસી કે ઈશ્કકા દાવા કરે કોઈ.

અર્થાત્:- તેના હુસ્નો જમાલના જલ્વા આ દુનીયામાં ભૌતિક આંખોથી ન દેખી શકાય પરંતુ આ જલ્વા જોવા માટે દીલની આંખો ખોલવી પડે. તું હુસ્નો જમાલનું પૂર્ણ રૂપ છો, જ્યારે મારી અંદર પણ ઈશ્કો મોહબ્બતની પરાકાષ્ઠા સમાયેલી છે હવે જોનાર તેને જુએ (સૈરે આફ્રાકી) કે પછી મને તમાશા રૂપે જુએ (સૈરે અન્ફોસી), જો તેને જોવાની અભિલાષા છે તો હવે આંખોને બંધ કર (મુરકેબોલ્ કર) તેને દેખવું જ આ છે કે તું દર્શનની અભિલાષાથી પણ પર થઈ જા (મુરકેબોલ્માં મગ્ન થઈ જા) અને જો આ ઈશ્કો મોહબ્બતના મૈદાનના રહસ્યો પૈકી કંઈ પણ ઉચ્ચારીશ તો હઝરત મનસુર હલ્લાજ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે)ની જેમ ફાંસીના માંચડે લટકવું પડશે.

(૪) અહેસાનને લીધે

ઈન્સાનની ફીતરત ઉપર નજર કરતા જણાય છે કે, આશીકો- માશુક વચ્ચે ઈશ્કો મોહબ્બત તથા લાગણી ભર્યા બંધનોનું એક કારણ

આપસમાં એકબીજા ઉપર થયેલ અહેસાન પણ છે. અહેસાનને કારણેજ અહેસાનમંદનું આકર્ષણ અહેસાન કરનાર તરફ થાય છે. પછી આ આકર્ષણ, લાગણી અને છેવટે ઈશ્કો મોહબ્બતનો રૂપ ધારણ કરે છે.

હવે અહેસાનમંદ વ્યક્તિને મોહસીન માણુકના રૂપમાં દેખાય છે જેથી ઈન્સાન ખરેખર અહેસાનનો ગુલામ સાબીત થાય છે અને આ રીતે ખતરનાકથી પણ અતિ ખતરનાક વ્યક્તિઓનું પણ અહેસાનની જંજીરોમાં જકળાયા પછી મુક્ત થવું મુશ્કેલ છે એટલેજ અરબી ભાષામાં કહેવત છે કે, ‘અલ ઈન્સાનો અબ્દુલ અહેસાન’ અર્થાત્: - ઈન્સાન અહેસાનનો ગુલામ છે.

હવે જો અહેસાનને લીધે ઈશ્કો મોહબ્બત થવા ઉપર મનન-મંથન કરવામાં આવે તો આ કારણ થકી મોહબ્બતને લાયક પાક પાલનહારની ઝાત સિવાય અન્ય કોઈ, કોઈપણ રીતે સાબીત ન થાય કારણકે ‘મોહસીને હકીકી’ (અહેસાન કરનાર) ખરેખર પાક પાલનહારની ઝાત છે અને તમામ મજલુક તેની અહેસાનમંદ છે.

ઘણી વખતે મજલુક પેટે કોઈને મોહસીન અર્થાત્ ‘અહેસાન કરનાર’ કહેવામાં આવે છે પણ આ કહેવું મિજાઝી અર્થમાં છે નહીં કે હકીકી અર્થમાં. મજલુક પેટે કોઈને કોઈ ઉપર અહેસાન કરવાની પ્રેરણા આપનાર તો ખાલીકે હકીકી છે તથા તે જ ખાલીકે અફઝાલ પણ છે. એટલેજ ખરેખર મોહસીને હકીકી તો તે પાક પાલનહાર જ છે અને વધુ ખુબીની વાત તો આ કે મિજાઝી અહેસાન અર્થાત્ કોઈ ઈન્સાનનો કોઈ ઈન્સાન ઉપર અહેસાન થાય છે તો તેની પાછળ કોઈને કોઈ સ્વાર્થ જરૂર છુપાયેલો હોય છે. જ્યારે મોહસીને હકીકીના અહેસાન પાછળ તો સ્વાર્થ માત્રની કલ્પનાથી પણ બંદો કુફ્રને દરજ્જે પહોંચી જાય છે.

મોહસીને હકીકી પાક પાલનહારની શાને સમઢીયત, શાને ખેનીયાઝીનો સદકો કે પોતાનાજ દુશ્મન, ખુદાઈના દાવેદાર નમરૂદને પણ તેણે પોતાના અસંખ્ય અહેસાનોથી નવાઝીયો. પ્રથમ તો તેને આદમની ઔલાદમાં પેદા કર્યો, પછી રીઝઝફ અત્તા કર્યો, પછી ચકવતી રાજ અતા કર્યું અને જ્યારે સતાના નશામાં મગ્ન થયા પછી તે શયતાનનો અનુગામી થયો તો તેની હિદાયત માટે પોતાના ખાસ બંદા પયગમ્બર તથા ખલીલ હઝરત ઇબ્રાહીમ (અલયહીસસલામ)ને મોકલ્યા આ પણ એક મહાન અહેસાન હતો પરંતુ નમરૂદ તો શયતાનનો જ વફાદાર રહ્યો. માનવ માત્રના ઈતિહાસમાં દોસ્તો ઉપર અહેસાન કરવાના બનાવો તો અસંખ્ય મળશે પરંતુ

દુશ્મન ઉપર અહેસાન કરવાનો બનાવ એક પણ નહીં મળે પરંતુ પાક પાલનહારે એકલા નમરૂદ નામના જ દુશ્મન ઉપર અહેસાન કર્યા એવું નથી તેના દુશ્મનોની નામાવલી પણ લાંબી છે જેમના ઉપર તેના અહેસાન છે તેણે અહેસાન કરવા પેટે દોસ્ત કે દુશ્મન, મોમીન કે કાફીર, ઇબાદત કરનાર કે ઇન્કાર કરનાર, જન્નતી કે દોઝખીનો ભેદ ભાવ રાખ્યો નથી. કુર્આનશરીફમાં છેકે, ‘ઈન્નલ્લાહ બિન્નાસે લરઉકુરૈહીમ.’ (સુરઅે બકરહ, આ.નં. ૧૪૩)

(અર્થાત્: - બેશક અલ્લાહ ત્યાલા તમામ ઈન્સાનો પર અતિ મહેરબાની કરનાર છે.)

અહેસાનની વ્યખ્યા:

આ છે કે કોઈ પણ જરૂરતમંદ વ્યક્તિ પોતાની જરૂરતથી વાકેફ છે છતાં પણ તેની જરૂરતના કાળમાં તેની જરૂરત મુજબ તેને મદદગાર થવું, કામ આવવું, તેની તે જરૂરત પુરી કરવી. એટલે કે અહેસાન પેટે જાહેરી કે ખાતીની નેઅમતનો લુજુદ જરૂર હોય છે જે અહેસાન થવાનું કારણ બને છે આ રીતે અહેસાન તથા નેઅમત બંને એકબીજાના પુરક છે.

મોહસીને હકીકી અલ્લાહ ત્યાલાએ પોતાના બંદાઓને અસંખ્ય નેઅમતો અતા કરી અહેસાને અઝીમ ફર્માવ્યો તેનું ઝીક કુર્આનશરીફમાં છે, ‘અરબગ અલયકુમ નેઅમતન ઝાહેરતવ્વ ખાતીના.’ (સુરઅે લુકમાન, આ.નં. ૨૦) અર્થાત્: - અમે તમને ભરપુર અર્પણ કરી પોતાની જાહેરી તથા ખાતેની નેઅમતો.

તો બીજી જગ્યાએ નેઅમતો પેટે આ રીતે ઉલ્લેખ છે, ‘વ ઈન તઉદુ નેઅમતલ્લાહે લીતોહસુહા.’ (સુરઅે ઇબ્રાહીમ, આ.નં. ૩૪) અર્થાત્: - અને જો અલ્લાહની નેઅમતોની ગણતરી કરવા ચાહો તો હરગીઝ નહીં ગણી શકો.

અને ફરી બીજી જગ્યાએ આરીતે ઉલ્લેખ છે કે, ‘ફબે અરબે આલાએ રબ્બેકુમા તુ કઝઝીબાન.’ (સુરઅે રહેમાન, આ.નં. ૧૩) અર્થાત્: - તમો બંને (જન્નતો તથા ઈન્સાનો) પોતાના પાલનહારની કંઈકંઈ નેઅમતોને ઝુટલાવશો. આ રીતે અસંખ્ય નેઅમતો અતા કરીને પાક પાલનહારે બંદા ઉપર અહેસાને અઝીમ ફર્માવ્યો.

હવે જો મહેબુબો મોહીબ વચ્ચે મોહબ્બતનું કારણ અહેસાન હોય તો આ કારણને લીધે ફક્ત પાક પાલનહાર અલ્લાહ ત્યાલાની ઝાત જ મોહબ્બતની સંપૂર્ણ હકકદાર છે તેના અહેસાનો પેટે જો કોઈ તેની બારગાહમાં

પોતાની જાન પણ નીછાવર કરે છતાં પણ તેના અહેસાનનો હક્ક અદા નથી થતો એટલે જ કોઈ એ કહ્યું છેકે,

‘જાન ભી દી હુઈ ઉસીકી થી, હક્ક તો ચે હય કી હક્ક અદા ન હુવાં’
(૫) નફસને લીધે,

અશીકો-માશુક તથા મહેબુબો-મુહીબ વચ્ચે ઈશ્કો-મોહબ્બત થવાના કારણોમાં એક મુખ્ય કારણ ‘નફસાની આકર્ષણ’ પણ છે. દરેક ઈન્સાન પોતાની જાન-માલ, આલ-ઔલાદ, સગા-સંબંધીઓ, ધન-દૌલત, સ્નેહી મિત્રો તથા સમાજથી મોહબ્બત કરે છે. આ બધાની મોહબ્બત પાછળ ફક્ત એક જ કારણ અને તે તેના નફસનું આકર્ષણ છે.

ધનવાન બનાવાની કોશીષો પાછળ નફસાની ખ્વાહીશાતોને સંતોષવાનું કારણ હુપાયેલું છે તથા આલ-ઔલાદની મોહબ્બત સાથે, સગાસંબંધીઓથી ઘેરાયેલાં રહેવાનું કારણ, સામાજિક આગેવાનીની અપેક્ષા હુપાયેલી છે તથા વિશાળ સ્નેહી વર્ગ અને મિત્ર વર્ગ હોવા પાછળ મોભેદારીની ખ્વાહીશ કાર્યરત હોય છે.

ગરીબ ઈન્સાન ગરીબીથી બહાર આવવાના વિચાર સાથે જ ધન-દૌલાત માટે દેશ છોડીને પરદેશ જઈ પહોંચે છે ત્યાં તન તોડ મહેનત કરીને કમાવેલ નાણાં આલ-ઔલાદ તથા સગા-સંબંધીઓ ઉપર ખર્ચે છે પણ જ્યારે આલ ઔલાદના સામાજિક પ્રસંગોએ(સગાઈ, વેવિશાળ કે લગ્ન પ્રસંગ)સગા સંબંધીઓથી મતભેદ થાય છે તો સગા સંબંધીઓને પડતા મુકે છે. જ્યારે માનવ સર્જીત આફત કે કુદરતી આફત જેમકે કોમી રમખાણ, હોનારત, પુર કે ભૂકંપ વખતે ઝડપવાનું થાય છે ત્યારે પ્રથમ પોતાનો બચાવ કરીને સાબીત કરી આપે છે કે, ધન દૌલત, સગા સંબંધી, આલ ઔલાદ વિગેરેથી તેની મોહબ્બત ફક્ત પોતાના નફસ ખાતર છે.

દરેક ઈન્સાન નફસની ગુલામીને લીધે પોતાને મનગમતી ફાયદો આપનાર વસ્તુને પસંદ કરે છે. જ્યારે પોતાને નુકસાન કરનાર અને નષ્ટ કરનાર વસ્તુઓથી નફરત કરે છે. પોતાનું અનંત જીવન ઈચ્છે છે જીવનના અંત પેટે મૌતને પણ સ્વીકારવા તૈયાર નથી.

★ સવાલ:- આકાશ નીચે ઘરતી ઉપર વસનાર દરેક માનવી મૌતનો સ્વીકાર કરેછે કોઈએ પણ ક્યારેય પણ મૌતનો ઈનકાર કર્યો હોય એવું આજ સુધી તો નથી બન્યું?

જવાબ:- ભાઈ, આપ જેને સ્વીકાર સમજો છો તે મૌતનો સ્વીકાર

નહી પણ મૌતના વુજુદનો સ્વીકાર છે કે એક દીવસ બધાને મરવું છે. પોતાને મૌત આવે આ વાત નફસના ગુલામોને મંજુર નથી એટલે જ જોવામાં આવે છે કે જ્યારે તેઓ કોઈ ખતરનાક બિમારીમાં ફસાય છે તો અંતિમ ઘડી સુધી દુઆ તથા દવા ઈલાજનો સહારો બચવા પેટે કરતાં હોય છે એટલે પોતાને મૌત આવે તે તેમને પસંદ નથી.

★ સવાલ:- અમે તો કેટલીયે વ્યક્તિઓને સ્વેચ્છાએ મૌતની પસંદગી પેટે અલગ અલગ વિકલ્પો ઇખ્તિયાર કરીને મરતા જોયા છે જેમકે આપઘાત કરનાર વ્યક્તિ કોઈ પાણીમાં ડુબીને, તો કોઈ ફાંસો ખાઈને, તો કોઈ ઊંચી જગ્યાએથી છલાંગ લગાવીને મૌતને બહાલું કરે છે ?

જવાબ:- આપઘાત પેટે કોઈ પણ હીલો ઇખ્તિયાર કરી મરવા પાછળનું કારણ મૌત પસંદ હોવાનું હરગીઝ નથી પણ આ નફસના ગુલામો માટે વિકટ સંજોગો સર્જતા તેમાંથી છુટકારો મેળવવા માટે આપઘાત કરી મૌતને અપનાવે છે. એટલે તેમની પસંદગી તો વિકટ સંજોગોથી છુટકારો મેળવવો છે નહીં કે મૌત; એટલે જ આપઘાતનું પગલું તો નફસની ગુલામીની ચરમસીમા કહેવાય છે.

★ સવાલ:- મોહતરમ, અસંખ્ય ઔલીયાએ કીરામ કે જેઓ ઈન્સાન જ છે કે તેમણે મૌતને પસંદ કર્યાના ઐતિહાસીક પ્રસંગો નોંધાયા છે. તેમણે પોતાના અંતકાળ(નજર)ને ઈદની ઉપમા આપી ખુશીઓ મનાવી છે શું તેમનો આ વર્તીવ મૌત પસંદ હોવાનો સખુત નથી ?

જવાબ:- હે, હક્કના તલબગાર, ફત્તે ઈન્સાનીયત ઔલીયાએ કીરામે મૌતને પસંદ કર્યાના બનાવો જરૂર નોંધાયેલા છે. આ ઔલીયાએ કીરામ નફસના ગુલામ નથી તેઓ નફસની શરારતથી નજાત મેળવી ચુક્યા છે. તેમનો નફસએ અમ્મારાહ નષ્ટ થતાં હવે નફસે લવ્વામહ પણ નફસે મુત્મઈન્નહ થઈ ચુક્યો છે. પરંતુ નફસની શરારતોમાં જકળાયેલ નફસનો ગુલામ ઈન્સાન ક્યારેય મૌતને પસંદ કરતો નથી આ એક સત્ય છે; તેની ઉપર વિચાર કરો! નફસને લીધે મોહબ્બત થવાના કારણો ઉપર ઊંડાણથી વિચારીએ તો મોહબ્બતને લાયક ફક્ત પાક પાલનહારની ઝાત જ છે કોઈ પણ વ્યક્તિ છાંયાથી મોહબ્બત કરે અને ઝાડથી મોહબ્બત ન કરે આ વાત અશક્ય છે કારણકે છાંયો બાકી રહેવાનું મુળ કારણ તો ઝાડ પોતે જ છે ઝાડ ન હોય તો છાંયો ક્યાંથી હોય ? એ રીતે જ ધન દૌલત આલ ઔલાદ વગેરેનું અસ્તિત્વ પાલનહારની ઝાતને જ આભારી છે.

હે ગાફીલ! જે નફસ માટે આખી જીદંગી કાવા-દાવા કર્યા તે નફસને અંતે તો મલેકુલમૌતને હવાલે થઈને ‘કુલ્લો નફસીન ઝાએકતુલ મૌત’ મુજબ મરવું છે એટલે અત્યારથીજ ‘મન અરફ નફસોહુ ફકદ અરફ રખ્ખોહુ’ (કે જેણે પોતાના નફસને ઓળખ્યો તેણે પોતાના પાલનહારને ઓળખ્યો) પ્રમાણે માઅરેફતે નફસ પ્રાપ્ત કર કે જેથી માઅરેફતે ઇલાહી પ્રાપ્ત થાય અને આ માઅરેફતને કારણે તું જામે ઈશ્કો-મોહુબ્બત પ્રાપ્ત કરી શકે.

રહેમત ભર્યા બનાવો

સહીહ બુખારીશરીફમાં એક રહેમત ભર્યા બનાવનો ઉલ્લેખ આ રીતે છે, જંગના મૈદાનમાં એક બાળક પોતાની માંથી વિખુટું પડી જાય છે તે તેની શોધમાં ચાલુ લડાઈએ જંગના મૈદાનમાં આવી પહોંચે છે માંની મમતા ભરી દીવાનગીની એ હાલત છે કે જે કોઈપણ બાળક સામે દેખાય છે; તેને છાતી સરસો ચાંપીને મા દુધ પીવડાવે છે. રહેમતુલલીલઆલમીન (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની નજર તે માં અને તેની વ્યાકુળતા ઉપર પડે છે અને આપ સહાબાએ કીરામથી ફર્માવે છે કે, ‘શું આ શક્ય છે કે આ માં પોતાના હાથે સળગતી આગમાં પોતાના બાળકને નાંખે?’ સહાબાએ કીરામે કહ્યું કે, ‘આવું હરગીઝ ન બને’ તો આપે ફર્માવ્યું કે, ‘માંને જેટલી મોહુબ્બત પોતાના બાળકથી છે, તેનાંથી પણ વધીને ખુદા પોતાના બંદાઓથી મોહુબ્બત કરે છે.’

સુનને નિસાઈ શરીફમાં છે કે, એક વખત આપ સરકાર જંગથી પરવારીને પાછા ફરી રહ્યાં હતાં ત્યારે એક ખાતુન પોતાના બાળકને ગોદમાં ઉંચકીને આપની સામે આવીને રજુઆત કરે છે કે, ‘યા રસુલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) એક માં પોતાના બાળકથી જેટલી મોહુબ્બત કરે છે શું પાક પાલનહાર તેથી પણ વધુ મોહુબ્બત પોતાના બંદાઓથી નથી કરતો?’ આપે ફર્માવ્યું, ‘બેશક તેનાથી પણ વધુ’ તો તે ખાતુન બોલી, ‘શું માં પોતાના બાળકને આગમાં ધકેલવાનું પસંદ કરશે?’ આ અસરકારક શબ્દોથી આપ સરકાર ઉપર ગીર્યા તારી થયો પછી આપે સર મુબારક ઊઠાવીને ફર્માવ્યું કે, ‘ખુદા ફક્ત તે બંદાને અઝાબ આપે છે જે સરકશીથી એકને બે કહે છે. (શીર્ક કરનાર)’

મીશકાત શરીફમાં છે કે, ‘આપ એક મજલીસમાં રોનક અફરોઝ છે ત્યારે એક સહાબી પોતાની ચાદરના એક પક્ષી સાથે તેના બચ્ચાંને બાંધી

લાવીને બનાવ રજુ કરે છે, યા રસુલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) મેં આ બચ્ચાંને એક ઝાડીમાંથી ઊઠાવી ચાદરમાં છુપાવી લીધા જેના કારણે તેની માં મારા માથા ઉપર ચક્કર લગાવા લાગી, મેં ચાદર જરાક ખોલી તો તરત જ મારા હાથમાં રહેલ ચાદરની અંદર પોતાના બચ્ચા ઉપર આવી પડી. ઈર્શાદ થયો, ‘શું બચ્ચા સાથે માંની આ રહેમત પેટે તેમન નવાઈ લાગે છે? જે મોહુબ્બત આ માંને પોતાના બચ્ચાં સાથે છે ખુદાને પોતાના બંદાઓ સાથે તેનાથી પણ વધુ મોહુબ્બત છે.’

★ એક વખત ખાતેમુલ અંબીયા (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ફર્માવ્યું કે, ‘જે હું જાણું છું તે તમો જાણો તો હસો ઓછું અને રડો ઘણું અને માતમ કરતા કરતા જંગલ તરફ નીકળી જાવ.’ તો હુકમ થયો કે, ‘મારા બંદાઓને આટલી હદે ન ડરાઓ કે જેથી તેઓ મારી રહેમતથી ના ઉમ્મીદ થઈ જાય.’

★ રસુલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ફર્માવ્યું કે, ‘પાલનહારની રહેમતના સો (૧૦૦) હીસ્સા છે જે પૈકી ફક્ત એકજ હિસ્સો દુનિયા માટે અને નવ્વાણું (૯૯) હીસ્સા આખેરત માટે છે તે દીવસે કોઈ હલાક નહીં થાય જે દુનીયામાં (સ્વેચ્છાએ) હલાક થયો એ તે દીવસે બંદાઓ ઉપર એ રીતે રહેમતની વરસાદ થશે કે, શયતાન પણ વારે ઘડીયે ગરદન ઊંચી કરીને જોશે કે કદાચ આજે મને પણ બક્ષી દેવામાં આવશે, મારા ગુનાહ પણ માફ કરીને પાલનહાર મારાથી દરગુજર ફર્માવશે.’

★ એક વખત એક એઅ્રાબીએ આપ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) થી અર્જ કરીએ કે, ‘ક્યામતના દીવસે બંદાઓથી હિસાબ કોણ લેશે?’ તો આપે જવાબ આપ્યો કે, ‘અલ્લાહ તઆલા.’ આ જવાબ સાંભળીને એઅ્રાબી મુશ્કુરાહટ સાથે કહેવા લાગ્યો, ‘ખુદાએ ત્યાલા કરીમ છે અને કરીમ જ્યારે કુદરત મળવે છે તો માફ કરે છે અને જ્યારે હિસાબ કરે છે તો કડકાઈ નથી કરતો.’ એઅ્રાબીના આ શબ્દો સાંભળીને આપે કહ્યું કે, ‘આ એઅ્રાબી વિદ્વાન છે તે સાચુ કહે છે કે, ખુદાથી વધીને કોઈ કરીમ નથી.’

★ હુઝુર સાહેબે લૌલાકે (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ફર્માવ્યું કે, ‘ક્યામતના દિવસે મુનાદી (અલ્લાહ તરફથી) નિદા કરીને કહેશે, અય ઉમ્મતે મોહંમદીયાહ મેં તમારો હક્ક માફ કર્યો હવે તમો પણ એકબીજાના હક્કો આપસમાં માફ કરો અને જન્નતમાં દાખલ થઈ જાવ.’

★ એક વખત ફરે ઇન્સાનીયત, સૈયદુલ અંબીયા (સલ્લલ્લાલ્લો અલયહે વસલ્લમ) પાક પાલનહારની જનાબમાં દુઆ કરી કે, ‘હે પાલનહાર મારી ઉમ્મતનો હિસાબ (ક્યામતના દિવસે) મારે હવાલે કર. જેથી મારા સીવાય કોઈ તેઓના ગુનાહથી વાકીફ ન થાય તો પાલનહાર તરફથી વહી નાઝીલ થઈ, ‘અય મોહમ્મદ, તમારી ઉમ્મત પણ બંદા તો મારા જ છે હું તમારાથી પણ વધુ તેઓ ઉપર મહેરબાન છું હું નથી ઇચ્છતો તમો પણ તેમના ગુનાહથી વાકીફ થાવ, હું પોતે તેઓનો હિસાબ કરીને બક્ષી દઈશ.’

માથા કપાલ્યાં, ખાલો ખેંચાવી

હુજુર નબીએ પાક સાહેબે લૌલાક શહેનશાહે ગુલશને અખ્લાક (સલ્લલ્લાલ્લો અલયહે વસલ્લમ)ની તાબેદારી, અનુકરણ તથા અનુસરણ મારફતે છેવટે બંદો ‘મકામે મહેબુબીયત’ની નજદીક પહોંચે છે અને ‘યોહીબ્બોહુમ વ યોહીબ્બુનહુ’ પ્રમાણે હવે પાક પાલનહાર રબ્બે ગુલજલાલ અલ્લાહ ત્યાલા (જલ્લે શાનહુ વ અમન વાલહુ) પણ તેનાથી મોહબ્બત કરવા લાગે છે.

પાક પાલનહાર વુજુદે મુત્લક તથા તેના ઝાતી અને સીફાતી નામોના અન્વારોની તજલ્લીઓ જે નિરંતર અર્શો મોઅલ્લા ઉપર થાય છે તે અમુક સીફાતી નામોની પેટા તજલ્લીથી હવે ઇશ્કે હકીકી ના માર્ગે ચાલનાર આશીકને સૈરે અન્ફોસી★ના કારણે ઇશ્કે હકીકીમાંથી અલ્પ હીસ્સો અર્પણ કરવામાં આવે છે અને આ રીતે તેને પાક પાલનહારની નિકટતા પ્રાપ્ત થાય છે.

જેની પાછળ મુશીફે કામીલની (પરીપૂર્ણ સફગુર) મોહબ્બત તથા સુન્નતે મુસ્તફા (સલ્લલ્લાલ્લો અલયહે વસલ્લમ) પૈકી સુન્નતે ગૈરે ઇખ્તિયારી કે પછી સુન્નતે ઇખ્તિયારી તેમજ સુન્નતે ઇખ્તિયારી પેટે સુન્નતે મોઅકેદાહ કે સુન્નતે ગૈરે મોઅકેદાહ અને નવાફીલો જરૂર કારણભુત હોય છે.

સહીહ બુખારી શરીફ ની રિવાયતમાં છે કે, ‘બંદો નફલો મારફતે મારી નજદીકી પ્રાપ્ત કરે છે ત્યાં સુધી કે હું તેનાથી મોહબ્બત કરવા લાગુ છું અને હું જેનાથી મોહબ્બત કરું છું તો તેના કાન બની જાઉં છું; જેનાથી તે સાંભળે છે; તેની આંખ બની જાઉં છું જેનાથી તે જુએ છે; તેના હાથ બની જાઉં છું જેનાથી તે પકડે છે;’ બુખારી શરીફ અહીં સુધી. જ્યારે શરહે મિશકાત માં આ શબ્દો વધુ છે કે, ‘અને તેનું દીલ બની જાવ છું કે જેનાથી તે વિચારે છે તથા જીભ બની જાવ છું કે જેનાથી તે બોલે છે.’

આ મકામમાં જ આશીકે હકીકીનો ખરો ઇમ્તેહાન શરૂ થાય છે. જો

તેની સહનશકિતથી વધુ અન્વારોનો નુજુલ થાય અને તે સંપૂર્ણ મદહોશીના આલમમાં મગ્ન થઈ જાય ત્યારે તેની જીભ ઉપર પાક પાલનહાર પોતાની કુદરતે કામીલાહથી સીલ (બંધન) મારી દે તો જરૂર આ મકામથી સંપૂર્ણ સ્વસ્થતાથી બહાર આવી જશે અને જો કુદરતનો આ સીલ (બંધન) તુટે આશીકના હોઠ ફફડે તો તે મર્યો સમજો.

હઝરત મન્સુર હલ્લાજ (કુદ્દસીર્રહુ) એ ‘અનલ હકક’ કહ્યું, હઝરત શમ્સ સખ્જવારી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) એ મુર્દા શહેનશાહને ઠોકર મારીને કહ્યું, ‘કુમ્બે ઇઝની’ તથા સુલ્તાનુલ્આરેફીન બાયઝીદે બુસ્તામી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) એ ક્યારેક ‘સુખ્હાની મા આઅઝમો શાની’ કહ્યું, તો ક્યારેક ‘લયસ ફી ઝુબ્બતી સીવલ્લાહ ત્યાલા’ કહ્યું. આ જાતના શબ્દોથી આ માર્ગના ભોમીયાને જરાપણ નવાઈ નથી લાગતી કારણ કે, જો હઝરત મુસા (અલયહીસ્સલામ) ને વાદીએ મુકદ્દસમાં ઝાડ (વૃક્ષ) ને ઘેરી વળેલ અન્વારોની આગથી ‘ઇન્ની અના રબ્બોક ફખ્લક નાઅલૈક’ તથા ‘ઇન્નની અનલ્લાહુ લાઈલાહા ઇલ્લ અના ફઅબોદુની વ અકીમીસ્સલાતે લે ઝીકી.’ (સુર-એ-તાહા, પારા.નં. ૧૬) ના અવાજો સંભળાય હવે જો આગ કે ઝાડ માંહેથી પાલનહાર પુકારી શકતો હોય તો પછી આ પંચતત્ત્વો મારફતે પોકારે તો નવાઈ શા માટે? અલ્લાહ ત્યાલા કાદરિ મુત્લક છે જ્યાં ઇચ્છે, જેમ ઇચ્છે, જેનાથી ઇચ્છે, જે રીતે ઇચ્છે તે રીતે વાત કરે પણ આ ભેદને કોઈ ન સમજી શકે અને પછી વિરોધનો વંટોળ ઉભો કરે તો દોષીત કોણ?

આ જાતના બનાવો પેટે વિરોધના વંટોળ પહેલાં પણ ઊભા થતાં હતા અને આજે પણ થાય છે. ફક્ત માત્ર એટલો જ છે કે પહેલાં કોઈના માથા કપાવી નાખતા, કોઈની ખાલો ખેંચાવી દેતા કે કોઈને ફાંસીને માંચડે ચડાવી દેતા કે કોઈને આજીવન કારાવાસમાં નંખાવી દેતા. હવે અર્વાચીન યુગમાં આવું તો નથી કરી શકતા પણ ફૈઝાને વિલાયત ના મુન્કીર ખલનાયકો પોતાના ગુંડાઓ મારફતે ક્યાંક સામાજીક બહિષ્કાર, તો ક્યાંક ધાક-ધમકીથી કામ લઈને પોતાની પીરી-મુરીદીની બંધ પડતી દુકાનને બચાવવા માટે કુર્બાન, હદીષ તથા ફૈઝાને ઔલીયાએ કીરામના વિરોધમાં જતાં જરા પણ ખચકાટ અનુભવતા નથી; અને આ રીતે શયતાનના સાચા વારસદાર હોવાનો સબુત આપે છે વિરોધ પાછળ ફક્ત એટલો જ ફક્ત છે કે પહેલા શરીઅતની તરફદારી પેટે વિરોધ કરતાં હતાં જ્યારે હવે હસદની ખીના પર વિરોધ થાય છે. પોતાની

પાબંદી તથા નમાઝના ઢેકાણાં નથી અને ખીજની નમાઝની ફીકરમાં લાગેલા છે. મસ્જીદનો માલ હજમ કરવો છે અને મસ્જીદને ખચાવવી છે !?! ઘરમાં ચાલતું નથી ને કૌમની આગેવાની કરવી છે.!!?

મીસ તુજકો ખો ચુકે ખયતુલમુકદ્દસ અલ્વીદા,

તુજસે પહેલે રો ચુકે હય હમ ઈરાકો શામકો.

ગુંબદે ખીઝરામેં સોનેવાલે આકા અલમદદ;

આસરા તેરે સિવા અબ કીસકા હય ઈસ્લામ કો.

દેર કયું હય મેહદીએ આખીર ઝમાં કો ભેજીએ,

તાકે ઈનકે સાથ હમ ઝીદા કરે ઈસ્લામ કો.

હવે, હું પીર વઝીર અલી (અલ્લાહત્તઆલા મારા ગુનાહ માફ કરે, મારી ઉપર રહેમ કરે) ઈશ્કો મોહબ્બત અનુસંધાને હઝરત સુલ્તાનુલ મોહકકેકીન, મખ્દુમેજહાં શૈખ શરફુદીન યાહ્યા મુનીરી (કદસલ્લાહો સીરહુલઅઝીઝ) ના મકતુબાતશરીફ (પવિત્ર પત્રો) નો ભાવાનુવાદ ટુંકાવીને રજુ કરું છું:-

મકતુબે મોહબ્બત

ભાઈ શમ્શુદીન, પાક પરવરદીગાર તમને પોતાના દોસ્ત તથા વલીઓનું જીવન જીવવાની તૈફીક અતા કરે. વાકેફ રહેજો કે, મોહબ્બત સાથે ખીજ મખ્લુકાતને કોઈ સંબંધ નથી કારણકે તેમની હીમ્મત ખુલંદ નથી. ફરીશ્તાઓ પોતાની જવાબદારી સંપૂર્ણ રીતે નિભાવી રહ્યાં છે, કારણકે તેમના સુધી મોહબ્બતનો ગુઝર નથી થયો. મનુષ્યનો સંબંધ મોહબ્બતથી હોવાને કારણે જ તેને ભેદભાવનો સામનો કરવો પડે છે.

‘યોહીબ્બોહુમ વ યો હીબ્બોન હુ’ (તે મોહબ્બત કરે છે તેમનાથી, તેઓ મોહબ્બત કરે છે તેનાથી) જેમના દીમાગમાં મોહબ્બતરૂપી હવાની જરા પણ સુગંધ પહોંચી હોય તેમને જાણ કરી દયો કે સલામતીથી હાથ ખંખેરીને પોતાના વજુદને અલવીદા કરી નાંખે ‘અલમોહબ્બતુન લા તબકા વલા તઝર’ (મોહબ્બત કંઈ જ બાકી રહેવા નથી દેતી, કંઈ જ નથી છોડતી.)

*કુત નોટ : સુલુક પૂર્ણ કરવાની રીતો પૈકી (૧) આત્મખોજ પૈકી પાલનહારને ઓળખવો જેને સૈરે અન્કોસી કહેવાય અને (૨) બાહ્ય રીતે બ્રહ્માંડમાં પાલનહારની કુદરતના કરીશ્મા થકી તેને ઓળખવો જેને સૈરે આક્રાકી કહેવાય. પવિત્ર સિલસિલા એ આલીયાહ નકશબંદીબ્યાહના સાલીકોને સૈરે અન્કોસીથી અલ્લાહની ઓળખ કરાવવામાં આવે છે, જ્યારે અન્ય પવિત્ર સિલસિલાઓમાં સાલીકોને સૈરે આક્રાકી મારફતે અલ્લાહની ઓળખ કરાવવામાં આવે છે.)

હઝરત આદમ (અલયહીસ્સલામ) ની પૈદાઈશ સાથે જ બ્રહ્માંડમાં હલચલ મચી ગઈ કે આ કેવો અકસ્માત થયો? ફરીશ્તાઓની હજારો વરસની તસ્ખીહ તથા ઈબાદત હોવા છતાં, તેમની મૌજુદગીમાં એક માટીના પુતલાને પસંદ કરી નવાઝવામાં આવ્યો જેથી ફરીશ્તાઓને નવાઈ લાગી તો તેમને કહેવામાં આવ્યું કે, ‘તમે ફક્ત માટીને જુઓ છો પરંતુ તેના પર્દામાં છુપાયેલ અમાનતને જુઓ..’ ‘યોહીબ્બોહુમ વ યો હીબ્બોનહુ’ અમે ઈશ્કની આગ તેના હૃદયમાં સળગાવી છે. આ ફરમાન સાથે જ પિતાશય પીગળી ગયું અને કલેજ સેકાય ગયા.

દુન્યાની અંદર પોતાના નોકર ચાકરની નવાઝીશ વખતે બાદશાહ, પદવી, પહેરણ તથા ટોપી સાથે જાગીર અર્પણ કરે છે, પરંતુ પાલનહાર કોઈ ઉપર મહેરબાન થાય તો પ્રથમ ટોપી, પહેરણ છીનવી, પોશાક વિહોણો, ભુખ્યો, તરસ્યો બેસાડવામાં આવે છે; તો જે કોઈ તેના તરફ ધ્યાનીત થાય અને જ્યાં સુધી પોતાને હલાક ન કરી નાંખે ત્યાં સુધી પરત ફરવાનો મોકો નથી મળતો, તેની રીત જ આ છે.

મરજીવા, રત્નાકરમાં ડુબકી નાણાં થકી પ્રાપ્ત થનાર માછલી માટે નથી મરતા પરંતુ તેનું ધ્યેય એવા મોતીની તલાશ હોય છે, જે અંધકારમય ઘરને પ્રકાશીત કરી દે. આ કાર્ય કંઈ બાલ રમત નથી. પરંતુ અતિ સાવધાનીથી જાનની બાજી લગાવવાનું છે.

ફરીશ્તાઓને જાણ હતી જ કે અતિ મહાન કાર્ય સોંપવાનો છે; તથા તેના માટે અમારા માહેથી જ કોઈ પસંદગી પામશે. એટલેજ ફરીશ્તાઓ તથા ખુદ જીબ્રીલ (અલયહીસ્સલામ) પણ ‘અજાઝીલ’ પાસે આવીને આ કાર્ય પોતાને સોંપાય એવી વિનવણી કરવાની દરખાસ્ત કરતા, તો તે જવાબ આપતો કે, ‘આ કાર્ય માફ છે, મને જ સોંપાશે.’

એટલે જ અમુક ખુઝુર્ગોએ કહ્યું કે, ‘અપેક્ષા પેટે મુરીદમાં ઈબ્લીસના આ ગુણ જેવા ગુણ હોવો જોઈએ. જેથી કાર્યમાં આસાની રહે.’ મોહબ્બતની ચર્ચા થાય અને ગૈબી તલવારો ચમકે ત્યારે દીલોજનથી તેનું સ્વાગત કરે તે જ જવાં મર્દ છે. હે બંધુ, પોતાનું મસ્તક હથેળી ઉપર મુક્યા વિના આ માર્ગમાં કદમ નથી મુકાતો. મણીધરના મુકાબલે એક કીડીની કમજોરીથી પણ વધુ અલ્લાહત્તઆલાની બારગાહમાં કુલ મખ્લુક મોહતાજ અને કમજોર છે. તુરંછ કીડીના હૃદયમાં આકાશ આંખવાની ઈચ્છા જાગે તો તે અશક્ય છે.

કંઈ કેટલાયે તેની તલબમાં લાગેલા છે; તથા શોધમાં હેરાન-પરેશાન છે; ચર્ચામાં પરોવાયેલા છે. પ્રતિક્ષા પેટે એકાંતમાં સળગે છે. પરંતુ માયુસી, હેરાની, હસરત અને અફસોસ તથા ગુમાન સિવાય કંઈજ મેળવી ન શક્યા. તેને પામવા માટે કોઈએ માટી તથા પત્થરની પુજા અપનાવી તો કોઈએ પૂર્વ તથા પશ્ચીમ તરફ ધ્યાન કેદ્રીત કર્યું તો કોઈ ભાસ્કરને ભગવાન સમજવા લાગ્યો. કંઈ કેટલાય તેની તલાશ તથા જુસ્તજુમાં લાગેલા છે; પણ તેનું ઠેકાણું ન મેળવી શક્યા તથા ચિહ્નો પણ ન શોધી શક્યા.. ‘અલ્લહકુન અઝીઝ વ તરીકુન બઈદ વલ્કુબા બોઅદુન વલ વરલુન હિઝ વ બેયદેલબલ્કે કીલુન વ કાલ.’

હઝરત બાયઝીદ પુસ્તામી(કુદરસીરહુ)નું ફર્માન છે કે, ‘અર્હુમાં અલલ અર્શિસિસ્તવા.’ સાંભળીને મેં અર્શ ઉપર છલાંગ લગાવી કે જઈને જોઉં તો ખરો કે તેની શું હાલત છે. તો ત્યાં જઈને મેં જોયું કે તે અમારાથી પણ વધુ વ્યાકુળ છે. જ્યારે તેની અઝમતો-જલાલ પર દ્રષ્ટીપાત કરીશ તો કલેજે કંપી જશે; અને જ્યારે તેના જમાલ ઉપર નઝર નાખીશ તો જાણવા મળશે કે ગમગીન દીલોની રાહત તેમાં જ સમાયેલી છે. આરીફોનો વજુદ તેના જલાલ સામે ગમની આગમાં પીગળી રહ્યો છે અને આશીકો તેનાં સૌંદર્યના દેખાવથી ખુશ થઈ ગર્વ કરે છે ‘અલ્માઅરેફતો ના ફન અલ્મોહબ્બતો નાફનફીન્નાર’ આ અગ્નીએ કંઈ કેટલાઓને સળગાવ્યા જેની ધૂમ ચોતરફ છે.

દંતકથા છે કે, ‘એક વખત એક રૂપસુંદરી સુર્યના પ્રકાશની જેમ બગદાદના રાજમાર્ગે દેખાણી જેને જોતાવેંત કંઈ કેટલાય તેની પાછળ લાગ્યા. ધમાલ મચી ગઈ; પરંતુ તેણે એક હવેલીમાં દાખલ થઈને દ્વાર બંધ કરી દીધા. હવે તેનાથી પ્રશ્ન થયો કે, ‘કોઈને મુલાકાત નહોતી આપવી તો પછી આ બધો દેખાવ શા માટે?’ તેણે જવાબ આપ્યો કે, ‘મને દુનિયાદારોની ધમપછાડ પસંદ છે.’ (તજલીએ બર્કીના નુઝુલ વખતે સાલીકને આવીજ હાલત હોય છે કે અલ્પ સમય માટે પડદા ઊંચકાય છે; અન્વારોના દિદાર થાય છે જેને કારણે સાલીક આ અન્વારો તરફ આકર્ષાય છે અને તરતજ પાછા અવરોધોના પડદા ઢળે છે અને સાલીક પછડાય છે.)

જમીન અને આસમાનવાળા હેરાન, પરેશાન ચક્રકરમાં છે. તેના વિના રહી પણ શકતા નથી અને તેને પામી પણ શકતા નથી. રોજ અસંખ્ય વખત અર્શ, કુર્સીને કહે છે, ‘હલઈન્દક અસર’ તો કુર્સી કહે છે, ‘હલઈન્દક ખબર’ આસમાન, જમીનને પુછે છે, ‘હલ મર્ બેકા તાલીબ’ તો જમીન

પણ આસમાનને પ્રશ્ન કરે છે, ‘હલ મુસાફીરો ફીક આશીક’ હે બંધુ, ગલીએ ગલીએ, ફળીએ ફળીએ ઘાયલ પ્રેમીના ભગ્ન હૃદય પડ્યા છે.

તેની મહેરબાનીથી કયા હૃદયને નવાજવામાં નથી આવ્યો તથા તેના ગઝબની આગથી કોણ સલામત છે? જો તમે ફકીરોના રહેઠાણ પાસેથી પસાર થશો તો તેને પામવાની તલબ ચરમસીમાએ દેખાશે. અને જો કોઈ ભઠ્ઠી પાસેથી પસાર થશો તો તેને ન પામવાનું દર્દ દેખાશે જો તમે કલીસામાં જશો તો તેની શોધની મસ્તી તથા કુનિશ્તમાં જશો તો તેના દિદાર માટેની તડપ દેખાશે.

સાત લાખ વર્ષ વિત્યા છતાં આજે પણ આ આગની જુવાળાઓ સતત ભડકી રહી છે. અને ચોતરફ હજારો સળગેલી રોકાયેલી વ્યક્તિઓ છે. બંને જહાં ભસ્મીભુત ન થઈ જાય તેનો ડર છે. અનાદીકાળથી આ આગ સળગી રહી છે. એટલે નવાઈ નથી લાગતી. હે બંધુ, હઝરત આદમ (અલયહીસ્સલામ) અને બની આદમના કાર્યો સિમીત નથી. લોહકલમ, અર્શો-કુર્સી, જમીન-આસમાન બધા તેના થકી જ છે.

હઝરત બુઅલીનું ફર્માન છે કે, હઝરત આદમને પોતાના ખલીફા, હઝરત ઇબ્રાહીમને પોતાના ખલીલ, હઝરત મુસાને કલીમ (અલયહી-મુસ્સલામ) બનાવ્યાં. જ્યારે બની આદમે અમારા માટે કહ્યું, ‘યોહીબ્બોહુમ વયોહીબ્બોનહુ’ હવે જો આ ફર્માન દીલોથી સુસંગત ન હોત તો દીલનું અસ્તિત્વ જ ન રહેત. જો ઇશ્કો મોહબ્બતરૂપી સૂર્યકિરણો ઇન્સાનોનાં દીલોને મુનવ્વર ન કરતા તો તેઓ હૈવાન મિસાલ હોત. આ એક હકીકત હતી; છે અને રહેશે. જો કોઈ આખેરતને તલબ પેટે ન સ્વીકારે તો તેની ભુલ છે. દુનિયા તથા આખેરત બંને તલબ પેટે જ બનાવ્યા છે. નમાઝ, રોઝા બાકી ન રહે તે હકીકત છે પરંતુ તલબનો જ આ એક ભાગ છે.

ક્યામત પછી તમામ શરીરતોને મૌકુફ કરી નાખવાં આવશે, પરંતુ બે કાર્યો બાકી રહેશે. એક તો અલ્લહ્મદોલીલ્લાહ બીજું હુબ્બોલીલ્લાહ. નમાઝ, રોઝા, હજજ, જેહાદ વગેરે મન્સુખ થઈ જશે. પરંતુ મોહબ્બતના જામનું મન્સુખ થવું અશક્ય છે. જન્મતમાં અલગ અલગ ચહેરાઓના દિદાર સાથે ખુદાની માઅરેફતનો જામ સંકળાયેલો છે; જે અકાલ્પનીય અને અનંત હશે. ખુદા તેને બાકી રાખે... વસ્સલામ

મકતુબે ઈશ્ક

હે ભાઈ કાઝી હમીદ, ઈશ્ક બંદાને ખુદાથી નજદીક કરે છે. એટલે

જ આ માર્ગમાં ઈશક ફર્જ થયો, ‘લા શયખ અબલગો મીનલ ઈશક’ કોઈ આશીકે ખુબ સરસ કહ્યું કે, ‘એક લાખ ચોવીસ હજાર પચગમ્બરો આવ્યાં છતાં પણ બની આદમ તૌહીદની હકીકતથી નાવાકીફ રહ્યો છે, પરંતુ તે જો પોતાના ઈશકની એક ચિનગારી મોકલતો તો બધા વાકીફ થઈ જાત. એટલે જ અરબમાં કહેવત છે કે, ‘અલ્ઈશકો હોવત્તરીક વ રૂયતુમાઅશુકે હોવલ જન્નતો વલ ફીરાકો હોવન્નારો વલ અઝાબ’ (અર્થાત્: - ઈશક માર્ગ છે, માશુકાનાદિદાર જન્નત છે તથા ફીરાક જહન્નમ અને અઝાબ છે.)

હે ભાઈ, ઈશકરૂપી સવારી ઉપર સવાર થઈ માત્ર એક છલાંગ મારફતે માણસ બંને જહાંના બંધનથી પાર થઈ શકે છે. લા મકાની મુસાફરી કરી શકે છે, પરંતુ ઈશકના માર્ગમાં દરેક પ્રકારની બરબાદી તથા હલાકત સહન કરવી પડે છે. આ માર્ગે ચાલનાર ખાડાની ધાર પર પગ મુક્યા પછી જ પાક પાલનહારને પામવાનો અહેસાસ કરી શકે છે.

હે ભાઈ, આ હકીકત અટલ છે કે માશુકથી આશીક દુર નથી ‘વહોવ માઅકુમ અયન માકુન્તુમ’ (જ્યાંપણ છો તે તમારી પાસે છે.) જે કંઈ દુરી તથા જુદાઈ છે તે આપણી ખુદીને કારણે છે. ખુદી (અહંમ) ના આવરણથી આઝાદી મેળવતાં જ પ્રિયતમને મૌજુદ પામશે. (રૂબાઈ: - માશુક જાહેર હતો પણ હું અજ્ઞાન હતો. તે અમારી વચ્ચે હતો પણ હું બેખબર હતો. મેં કહ્યું, કદાચ તલબ મારફતે ધ્યેય પ્રાપ્ત થાય, જુદાઈનું કારણ આ હોવાથી હું અજ્ઞાન હતો.)

હે ભાઈ, આ રહસ્યને કારણે જ મુશ્તાકોના હૃદય તેની તરફ આકર્ષીત રહે છે. જે આરીતે છે. ‘અન્ત..લે..અના..વલા.. ગયરી..’ તું ફક્ત મારા માટે છો. મારા સિવાય કોઈ માટે નથી. મતલબ એ કે જ્યાં સુધી બંધાની નફી ન થઈ જાય ત્યાં સુધી તૌહીદની હકીકત સ્પષ્ટ થતી નથી.

‘અલમોહીબુન મહુવુન ફીલ હુકમીલ મહબુબ’ (પ્રિયતમના ફર્માન પેટે પ્રેમી ગળાડુબ હોય છે.) યોગ્ય છે. હે ભાઈ, આ કારણે આશીકો બંને જહાંથી હાથ ખંખેરીને તેના સૌંદર્યની અભિલાષામાં મગ્ન હોય છે; ત્યારે અતિખુશ તથા તેનાં કહેરો-ગઝબની કલ્પના માત્રથી ધ્રુજી ઊઠે છે.

આશીક એક આહ સાથે શ્વાસ બહાર કાઢે તો આખી દુનિયાને બાળીને ભખ્મ કરી નાંખે તથા સહનશક્તિ સાથે શ્વાસ અંદર લે તો પોતાના અસ્તિત્વને સળગાવી નાંખે. ઈશક આગ છે. અને આશીકોના હૃદય આતિશકદાં છે. પરીપૂર્ણ આશીકને કોઈપણ હાલતમાં રાહત નથી.

સુખહાનલ્લાહ, માટી, પાણીના આ સંગમને કેવી હિમ્મત આતા થઈ છે. તથા કેટલો શ્રેષ્ઠ સ્વભાવ અર્પણ થયો છે??

મકતુબે ઈશકો મોહબબત

બિરાદર શૈખ ઉમર ખાસદુઆ. હે ભાઈ, જેવી રીતે જાહેરમાં નમાઝ રોઝા વગેરે ફર્જ છે; તે જ રીતે બાતીનમાં ઈશકો મોહબબત પણ ફર્જ છે જેનું પરિણામ લિઝ્જત તથા દર્દોગમ છે: તમને વાકેફીયત હશે જ કે રસુલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) અત્યંત ગમગીન તથા ફીકરમંદ રહેતાં હતા. હે ભાઈ, ઈશક બંદાને ખુદા સુધી પહોંચાડે છે. એટલે જ ઈશક ફર્જ કરવામાં આવ્યો. ઈશક વિનાની ઝીંદગી મૌત સમાન છે. કહેવત છે કે, ‘આશીકે ખુદાના દીલમાં આગનું રહેદાણ છે’ એટલે જ દીલ જેટલું તુટેલું એટલું જ વધુ પ્રિય. કહેવત છે કે, ‘અલ્ઈશકો હોવત્તરીક, વ રૂયતુમાઅશુકે, હોવલ જન્નત વલ ફીરાકે હોવન્નારો વલઅઝાબ’

હે ભાઈ વિચારો, અંબિયા એ કિરામની વારસાઈ સોના-ચાંદી નહીં પણ ‘ઈશકે ઇલાહીની આગ’ છે; જે સોખ્તાં હૃદયવાળાઓનાં નસીબમાં છે. જેની ઉપર તેમને ગર્વ છે; તેમના હૃદયમાંથી જો એક ચિંગાર બહાર આવી જાય તો કોનો-મકાને ભખ્મ કરી નાંખે. તેમનાં હૃદયમાં શાંત જુવાળામુખીની આગ છે તથા આ આગ જ્યાં પણ જઈ પહોંચશે બધું સળગાવી નાંખશે. આખી દુનિયાના અઝાબ માટે દોઝખની આગ છે જ્યારે દોઝખની આગના અઝાબ માટે આશીકોના હૃદયમાં સળગતી ઈશકની આગ છે. આ વાત મશહુર છે.

એક મસ્ત કલંદર મસ્તીના આલમમાં આ રીતે દુઆ કરતો હતો કે, ‘હે પાલનહાર, તારી મહેરબાનીથી જહન્નમમાં નિવાસ કરવાની મને રજા આપ; જેથી ગયરોને છુટકારો મળે અને જહન્નમ પણ તારા આશીકોથી આબાદ થાય.’ હે ભાઈ, દુનિયાની આગને ઈશકની આગ ઉપર મુકવામાં આવે તો તે સુકી લાકડી સમાન સળગે. તથા દુનિયાની તમામ નદીઓના પાણી આશીકોના દીલ ઉપર ઠાલવવામાં આવે તો વરાળ બનીને ઊડી જાય આ આશીકો અતિ હિમ્મતવાન હોય છે.

આ રીતે જ એક મસ્તાને પણ મસ્તીના આવેશમાં આવીને કહ્યું કે, ‘કયામતના દીવસે હું દોઝખના દ્વારે ઊભો રહીને બંધાને જન્નતમાં મોકલીશ.’ (મસ્નવીએ મૌલાના રૂમમાં પણ આ બનાવનો ઉલ્લેખ છે) હે ભાઈ, ઈશકો-મોહબબતની ચિંગારી આજે જ મેળવી લ્યો જેથી આ ગુણ તમારી સાથે કબ્રમાં

જાય ત્યાં કામ લાગે. 'યૌમ લા યનફઓ માલું વલા બનુન ઈલ્લા મન આતલ્લાહો કલ્બીન સલીમ.' (અર્થાત્: - ક્યામતના દીવસે ન તો માલ ફાયદો પહોંચાડશે ન તો ઔલાદ, પરંતુ જેને અલ્લાહ ત્યાલા 'કલ્બે સલીમ' અતા કરે.) જો દીલ ગયરે હકકથી સંપૂર્ણ સુરક્ષીત રહે તો જ આ વાત પ્રાપ્ત થાય.

હઝરત ઈબ્રાહીમ (અલયહીસ્સલામ) ના દીલનો ઝુકાવ પુત્ર તરફ થયો કે તરત જ તેમને પુત્રની કુર્બાનીનો હુકમ થયો. હવે પુત્રની લાગણીઓથી દીલને ખાલી કરી ખુદાઈ હુકમને અગ્રતા આપવા તૈયાર થયા તો કહેવામાં આવ્યો કે, 'મને માસુમની જાનથી મતલબ નથી અલબત્ત, તમારા દીલને માસિવાની મોહબ્બતથી ખાલી કરવાથી મતલબ હતો. આ મકસદ પૂર્ણ થયો હવે બાળકને રહેવા દો.'

જે દીલમાં અલ્લાહ ત્યાલા સિવાય બીજા કોઈએ કબ્જે જમાવ્યો સ્પષ્ટ છે કે તે દીલ ખરાબ થયું ખરાબ મકાનમાં જવાનું આપણે પસંદ નથી કરતાં તો પછી આવું મકાન ખુદાને લાયક કઈ રીતે થઈ શકે? આ પવિત્ર કદમોથી અમે બાદશાહોના ગાલીચા પર નથી ચાલી શકતા તો પછી અપવિત્ર દીલ મારફતે ખુદાની નજદીકી કઈ રીતે મળવી શકે? અલ્લાહ ત્યાલા તમારા આત્માલો તથા તમારી સુરતોને નથી જોતો, પરંતુ તમારા દીલો તથા તમારી નિય્યતોને જુએ છે. તેના દરબારમાં જાહેરી અમલ કે ચહેરાને જોવામાં નથી આવતાં પરંતુ ત્યાં તો તે લતીફને જોવામાં આવે છે, જે દીલના નામે ઓળખાય છે.

યાદ રાખો અહીં માણસના દીલનો લગાવ જેની સાથે જેવો રહ્યો મરણબાદ પણ તેની સાથે તે મુજબ વર્તીવ થશે. અહીં દુનિયાનાં સરો-સામાનથી જેનો લગાવ રહ્યો, તો મરણબાદ દુનિયા તેની સામે હૈબતનાક સુરતમાં રજુ કરવામાં આવશે જેના થકી તેને સતત તકલીફ થતી રહેશે. તથા જેનું દીલ અહીં હુરો-કસુર તથા શરાબે તહુરમાં લાગેલું છે, મરણ પછી જન્નતને શણગારીને તેની સામે રજુ કરવામાં આવશે, તથા અહીં જો કોઈનું દીલ અલ્લાહથી લાગેલું રહ્યું અને તેની તલબ તથા મકસદ પાલનહારને પામવાનો છે. તો મરણબાદ તેને પાક પાલનહાર પોતાની તજલ્લીથી નવાઝીને પોતાના જમાલને બે પદ્મ કરશે. આ અતિમ વર્ગ અતિ ઉચ્ચ છે કે જે ફક્ત અલ્લાહ માટે જ ઈબાદત કરે છે અને તેનો મકસદ પણ તે જ છે. વરસલામ...

સુફીયાના કલામ

પાક પાલનહારની ઓળખ, આત્મ ઓળખ પર આધારીત છે. 'મન અરફ નફસહો ફકદ અરફ રખ્ખહુ.' (જેણે પોતાના નફસને ઓળખ્યો તેણે પોતાના રખને ઓળખ્યો.) હવે આત્મ ઓળખ માટે આ માર્ગના અનુભવી વિદ્વાનોએ જે રહેણી-કરણી, રીત-રસમ નક્કી કર્યા છે બીજા અર્થમાં તેને જ સુફીવાદ કહેવામાં આવે છે. તેનો સંપૂર્ણ આધાર નિસ્વાર્થ કર્મ તથા ઈશ્કો મોહબ્બત અર્થાત્ સંપૂર્ણ રીતે પ્રેમને આધીન છે.

આ માર્ગના ભોમિયા મહાન સુફી, વિદ્વાન કે જેઓ શાયરી(કાવ્ય) રચનાનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન ધરાવતા હતા તેમણે પોતાની રચનાઓમાં પ્રેમના દરેક પાસાને સંપૂર્ણ રીતે આવરી લીધા છે. જે પૈકી સિંધી કલામના સુફી શાયર અને મહાન વલીએ કામીલ શાહ અબ્દુલ લતીફ બિટાઈ પણ એક છે. જેમને સમસ્ત સિંધી સમાજ, હિંદુ-મુસ્લીમ તથા કચ્છીઓ આદાર ભાવથી જુએ છે.

હઝરત શાહ અબ્દુલ લતીફની રચનાઓનો સંગ્રહ શાહજે રિસાલો ના નામે ઓળખાય છે. જેની અંદર પ્રેમીની હૃદય વ્યથા, પ્રેમ પેટે કુર્બાની, પ્રિયતમની યાદ, વિરહની અગ્ની, ઈશ્કના અતુટ બંધનો વગેરેનું સચોટ વર્ણન છે. એટલે જ સુફી મહેફીલોમાં શાહજે રિસાલો નું મહત્વ મસ્નવી મૌલાના રૂમથી જરા પણ ઉતરતું નથી જે નિર્વિવાદીત સત્ય છે.

નાત જાત તથા ધર્મના ભેદ ભાવ વગર આજે પણ જે જે વિસ્તારોમાં કચ્છી કે સિંધી ભાષાનું ચલણ છે. ત્યાં શાહ બિટાઈની રચનાઓ જરૂર સાંભળવા મળે છે. એટલે જ હું પીર સૈયદ વઝીરઅલી ઈશ્કના નિયમોથી સંબંધીત શાહ બિટાઈની અમુક રચનાઓ ભાવાર્થ સાથે રજુ કરું છું:-

(૧)

મોહબ્બત જે મયદાન મે અચી પેર પે આં,

સર વઢણ ઘડઘાર ધરણ ઈ સિંગાર સંઘા

ડીંધે મુ ડીઠા મથા માશુક ન લએ.

(સુર-યમન કલ્યાણ, પૃ. ૧૮)

અર્થાત્: - ઉપરની રચનામાં હઝરત શાહ સાહેબ કહે છે કે, જ્યારે ઈશ્કના મેદાનમાં આશીક આવી પહોંચે છે તો ઈશ્ક પેટે સર-ઘડની બાજી લગાવવી તેમના માટે ખેલ તમાશો છે, ઘડથી માથો અલગ થવાને તેઓ પોતાનો શણગાર સમજે છે. માશુક માટે મસ્તક અર્પણ

કરનારાઓને મેં જોયા છે.

(૨)

મોહબ્બત જે મેઘાન મે સરજો મકર સાંગ,
સુળી સુપેરિયન જી ચડત થીએં ચાંગ,
ઈશક આલે નાંગ ખબર ખાઘન કે પવે.

(સુર-યમન કલ્યાણ, પૃ. ૨૦)

અર્થાત્: - આ રચનામાં કહેવાનું તાત્પર્ય આ છેકે, મોહબ્બતના અખાડા માં પ્રિયતમે ઉભો કરેલો ફાંસીનો માંચડો છે. ઓ પ્રેમી તું આ ફાંસીએ લટકાવાથી જ મહાન થઈશ હવે મસ્તક સલામત રહેવાના મોહને અલવીદા કર. વીષની ખબર તો ડંખ પામનારને જ હોય, ઈશક પણ ઝેરી નાગ સમાન છે.

★ ★ ★

(૩)

સુળી સડ કરે ઊભી આશીખન કે,
જે રખે સઘ સિકણજી તખણમ પેર પેરે,
સિસી ધાર ઘેરે પુછજ પોય પ્રિતડી.

(સુર-યમન કલ્યાણ, પૃ. ૨)

અર્થાત્: - આ રચનામાં સુફી કવી કહે છે કે, હે પ્રેમની જાંખના કરનાર ધ્યાનથી સાંભળ ફાંસીનો માંચડો પોકારી પોકારીને કહે છે કે, જો પ્રેમ રસની મજા ચાખવી હોય તો આવો ફાંસીએ લટકી જાવ હવે પીછે હઠ કરતા નહીં પ્રથમ મસ્તકનું બલીદાન આપો પછી પ્રેમની ચર્ચા કરજો.

(૪)

માંજી મુંજાય મઈયનકે, ઈશક એહડી ઝાત,
ડીહાં ડોરણા ડુંગરે રૂઆણ સજી રાત,
ઊથે વિઠે તાત મિયાં મહેબુબન જી.

(સુર-સિંધી ભરવો, પૃ. ૧૭૯)

અર્થાત્: - આ રચનામાં કવી વિરહની વ્યથા રજુ કરતા કહે છે કે, પ્રિયતમની જુદાઈમાં પ્રેમી દીવસ આખો પહાડોમાં ભટકે છે અને રાત આખી રૂદ્ધથી પસાર કરે છે. ઉઠતા બેસતા પણ પ્રિયતમની જ જાંખના રહ્યા કરે છે. પ્રેમના અસ્તિત્વ માત્રને જાતાંજ ભલભલા ભડવીરો મુંજવાણમાં મુકાઈ જાય છે.

(૫)

કઢી કાંગાં તોડિયા, હિયું સાણ હથન,
વિન્યી આ વિલાત મે, અગિયા અજીબન,
પરિઅન માન ચવન, હી કુખીની કેર કરન.

(સુર-પૂરબ, પૃ. ૩૦૦)

અર્થાત્: - આ રચનામાં પ્રેમી પોતાના હૃદય સાથે કાગને પ્રિયતમ પાસે મોકલતા કહે છે, ઓ કાગ તને મારા હાથે માફ હૃદય કાઢી આપું જે તું પ્રિયતમ પાસે તેની રાજધાનીમાં જઈને તેમની સામે આરોગજે આ કુખીની કોણે કરી એમ મારા પ્રિયતમ કહે અને આ રીતે બસ મારી તરફ ધ્યાનીત થાય તો પણ ઘણું.

(૬)

જે ભાઈયે જોગી થીઆં તસંગ સભેઈ તોડ,
જે જાયા ન જાયંઘા જીઅ તનીસેં જોડ,
ત તું પહોંચે તોડ, મોહબ્બત જે મૈદાન મે.

(સુર-રાકલી, પૃ. ૨૧૪)

અર્થાત્: - આ રચનામાં સ્પષ્ટ ખુલાસો છે કે, તૌહીદના સંપૂર્ણ મર્મ થકી જ વિસાલની નેઅમત મેળવી શકાય હઝરત શાહ સાહેબ કહે છે કે, જો તારી ખવાહીશ રહસ્યદર્શી બનવાની હોય, વાસીલ થવાની હોય જે કોઈની ઔલાદ નથી તથા જેના કોઈ મા-બાપ નથી તે પાક પાલનહારથી જ સંબંધ જોડ બાકી માફીલાથી સંબંધ તોડ તો જ તું મોહબ્બતના માર્ગ થકી મંઝીલે મક્સુદ સુધી પહોંચી શકીશ.

(૭)

ઢકેઓ કોન ઢકીએ નીહ નીહાઈ જીઅ,
જર જીરે છડઈ, ત રહૂછ પચંઘા કીઅ,
તું પણ કરજતી, જી કુંભાર કરે કમ મે.

(સુર-રિય, પૃ. ૨૩૬)

અર્થાત્: - શાહ સાહેબ કહે છે કે, પ્રેમને કુંભારના નિભાડાની માફક ઢાંકીને કેમ રાખતો નથી આગ માંહેથી હરાત નિકળી જશે તો પછી વાસણ કળ રીતે પાકશે ? તું પણ ગરમાવો બચાવવા માટે તે જ રીત અપનાવ કે જે રીત કુંભારો અપનાવે છે.

(૮)

જોગી તોહજે જોગમે, ગાલ ગુરજે ગચ્ચ,
વહેઓ ચિરઓ ચચરેઓ પરમે ઉભો પચ,
મન મે બારજ મચ બાહર બાક ન નિકરે.

(સુર-રામકલી, પૃ. ૨૧૭)

અર્થાત્: - ઓ યોગી(વાસીલ) તારાયોગ (મુજહેદા) માં ઘણી-
વાતોની(સમજ) જરૂર છે. તું વઢાઈ ચિરાઈને ચુરે-ચુરા થઈ જઈ તારી અંદર
જ બળીને પાકતો રહેજે તારા મનની અંદર એવો અગ્ની સળગાવજે કે જેનો
બકારો બહાર નિકળે નહીં.

(૯)

અસલ આશીક પાંહજી, સિંસી ન સાડીન,
લાહે સર, લતીક ચે, સાહ સલાહડેઓ ડીન,
કુલહ નેઓ કોરીન, પુછજ પોચ પરિતણું.

(સુર-યમન કલ્યાણ, પૃ. ૭)

અર્થાત્: - અસલ આશીકો પોતાના મસ્તકને નથી સાચવતા. લતીક
કહે છે કે, તેઓ મસ્તક ઉતારી તેની સાથે જીવને જોડીને અર્પણ કરી દે છે.
પ્રથમ પોતાના મસ્તકને જળમુળથી કાપીને પછી જ પ્રિતની ચર્ચા કરે છે.
આબૈતમાં પ્રેમ પેટે નિસ્વાર્થ કુર્બાનીનો ઉલ્લેખ છે.

(૧૦)

હિત ન ગોલિયે હોત કે, વિન્યે છોવણકાર,
લિકોનાંચ, લતીક ચએ બારોઓ બે-પાર,
નાએ નેણ નેહાર, તો મે ડેરો દોસ્ત જો.

(સુર-સસઈ આબરી, પૃ. ૮૭)

તું પ્રિતમની શોધમાં જંગલોમાં શા માટે ભટકે છે. અહીં જ તેની
શોધ શા માટે નથી કરતો. લતીક કહે છે કે, તારો પ્રિયતમ તારાથી દુર નથી
છુપાયો નેણ નમાવીને જોતો ખરો તારી અંદર જ તારા દોસ્તનું સ્થાન છે, આ
બૈતમાં સુફીવાદમાં પ્રચલીત સચરે અન્ફોસીના મહત્વને શાયર સમજાવે છે.

૧૧

સજણ પાન્જા સારેઆ, અજ પણ અબડીયન,
ગાલન તે ગોડન જયું, ભુંધું ભસ ન કન,
સંધી સિંક પરિઅન, લોક ડિઠે ન લહે.

(સુર-સિંધી ભરવો, પૃ. ૧૭૭)

આજે પણ આંખોએ સજણ પ્રિયતમને યાદ કર્યો છે, ગાલ પર
પડતાં આસુંના બિંદુડા ખુટતા નથી(આંખો ચોધાર આંસુએ રડે છે)
પ્રિયતમના કિદારની અભિલાષાનો જોશ ગૈરોના કિદારથી શાંત કંઈ ન થાય.

૧૨

જે ભાંઈએ જોગી થીઆં, ત મુરખ મિંજહી મર,
તન ખુડી, મન હુજરો, ગોરજ પાંહજો ઘર,
ઘરથી પોરજ ઘર, ગોલા કજ ન ગોઠ મે.

(સુર-રામકલી, પૃ. ૨૧૨)

અર્થાત્: - જો તારી ઇચ્છા યોગી થવાની હોય તો ઓ મુરખ તું તારી
અંદર જ મરી જજે અર્થાત્ પ્રિયતમને પામવું હોય તો નફસાની ખ્વાહેશો
ખત્મ કરજે. તારા તન અને મનને જ તારા સ્થાન બનાવજે અર્થાત્ એકાંતવાસ
અપનાવી મનની એકાગ્રતા કેળવજે. એક ઘરથી બીજે ઘરે ભિક્ષા માટે ભટકજે
તાજ ઘર ન્યોછાવર કરી દે જે અર્થાત્ જરૂર પડતા હલ્કી કક્ષાના કાર્યની
અદાયગીમાં પણ શરમાવું નહીં તથા સર્વ સંપત્તિથી નિર્મોહ રહેવું અને સ્થાન
કે માન મર્તબાની અપેક્ષાને પણ અલવીદા કર તો જ તું પ્રિયતમને પામી
વીસાલની દૌલતને મેળવી શકીશ યોગી બની શકીશ.

(૧૩)

કુંક લગે ત અંબરે બારેઆ-ઈ-તબાર,
હિતેજે હુવણ જયું, વયું સભ વિસાર
સમુરી સરકાર નએ રખજ નાંચમે.

(સુર-સસઈ આબરી, પૃ. ૮૪)

અર્થાત્: - અંતરમાં પ્રેમનો અગ્ની પેટાવ્યો છે તો તેને બળવા દે જે
હવે એને એવી કુંક માર કે જેની જવાબા આકાશને આંખે અહીંની સઘળી
સંપત્તિને ભુલી જા તારો કુલ વહીવટ નથી માં રાખ જે આ બૈતમાં હઝરત
ભિટાઈ સરકાર કલ્માના પહેલાં અક્ષર લા થી રૂહાની સંબંધ જોડવાનું કહે છે

(૧૪)

તું હબીબ તું તબીબ તું ધરધજી ધવા,
જનભ મુંહજે જીય મેં આજર જા અનવા,
સાહેબ ડે સીફા, મિયાં મરીઝન કે.

(સુર-યમન કલ્યાણ, પૃ. ૧૦)

અર્થાત્:- તું જ મારો હબીબ(મિત્ર) છો તું જ મારો તબીબ(હકીમ) છો તું જ મારા દર્દની દવા છો, હે વહાલા પ્રિયતમ મારી રૂહ અનેક બિમારીઓથી ઘેરાએલી છે ઓ માલીક તું (મારા જેવા) બિમારોને શિક્ષા અર્પણ કર.

(૧૫)

અચ ઓરાહું સિપરી, વિન્યમ પરાં ઉં,
થકી ખણી થરનમે, બાકોરેઓ બાહું,
ઘરઘ જીયું ધાહું મારી નીયું મોટ તું,
(સુર-સસઈ આબરી, પૃ. ૯૮)

અર્થાત્:- હે પ્રિયતમ હવે નજદીકીનો અનુભવ કરાવ, દુરીથી બચાવ, વીસાલ નસીબ કર, હીજાબ સમાપ્ત કર, ઉજજડ રણમાં હાથ ઉંચા કરી પોકારી પોકારીને તો હું થાક્યો છું, મારી દુઃખ દર્દ ભરી દુઆઓનો ભાર જ મને મારી નાંખશે માટે તું પાછો ફર.

આ બૈતમાં ખુદ તરફથી પ્રિયતમને પ્રાપ્ત કરવાની તમામ કોશીષોને પ્રેમી વ્યર્થ ગણાવે છે.

(૧૬)

નિસોરો ઈનીહ જો ઘીલમે ધુંહ ધુખાય,
આણે આગ ઈશક જી બારે જાન જલાય,
જિંદા તી જગાય, જીનસે આતસ આબ થીએ.
(સુર-રામ કલી, પૃ. ૨૧૧)

હજરત શાહ સાહેબ આ બૈતમાં ફર્મવે છે કે, પ્રેમનો આ ઇશારો છે કે, દીલની અંદર પ્રેમની ધુણી ધખાવ અને આ પ્રેમની આગ થકી તન-બદન ભજમ કરી નાખ આ આગ એવી રીતે સળગાવ કે જેના થકી અગ્ની પણ પાણી બની જાય.

નાચૂત શરીફ

અચ ઈશક કભી મેરે દીલમેં ભી સમા જાના,
મુજકો ભી મોહંમદકા દીવાના બના જાના.
જો રંગ કે 'જામી' પર 'રૂમી' પે ચડાયા થા,
ઉસ રંગકી કુછ રંગત મુઝ પે ભી ચડા જાના.
કુદરતકી નિગાહે ભી જીસ ચહેરે કો તકતી થી,
ઉસ ચહેરાએ અન્વરકા દીદાર કરા જાના.
જીસ ખવાબમેં હો જાએ દીદારે નબી હાંસીલ,
એ ઈશક કભી મુજકો નીંદ ઐસી સુલા જાના.
દીદારે મોહંમદકી હસરત તો રહે બાકી,
જુઝ ઈસ કે હર હસરત ઈસ દીલસે મીટા જાના.
દુનિયા સે 'રિયાઝ' હો જબ ઉકબા કી તરફ જાના.
દાગે ગમે અહેમદ સે સીને કો સજા જાના.

નોટ:- જ્યાં આપ સરકારનું નામ છે ત્યાં સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ જરૂર વાંચવું.

અમારું આગામી પ્રકાશન
સફીનતુલ અબરાર

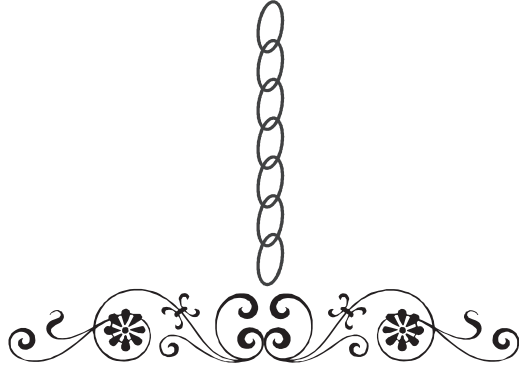
અર્થાત
કચ્છ સૌરાષ્ટ્રના ઔલીયાએ કામેલીન

ઈમ્તેહાં

(૨)

શહેનશાહે નકશબંદ

(કુદરસીરિહુલઅઝીઝ)

નેસ્તબર લોહિદિલમ નકશાં સિવાએનકશબંદ, અલમદદ યાખ્વાજએ મુશકીલકુશાએનકશબંદ,
શેરેમૈદાંઅસ્ત ગર બાશદ સગેદર નકશબંદ, શાહે દૌરાં અસ્ત ગર બાશદ ગદાએ નકશબંદ.

(અર્થાત્: - મારી દીલરૂપી તખ્તી પર નકશબંદ સિવાયનો કોઈ જ નકશા ઉપસેલો નથી. મારી મદદ કર્મીવો હે ખ્વાજાએ નકશબંદ મુશકીલકુશાં. જે ઈરાદતમંદ (મુરીદ) આ સિલસિલાનો કુતરો પણ હશે તે ખરેખર તો મૈદાનનો શૈર (સિંહ) છે. તેમજ જે કોઈ નકશબંદ ની બારગાહનો ગદાગીર (ભિખારી) પણ હશે, તે સમયનો શહેનશાહ છે.)

અમારું આગામી પ્રકાશન

સફીનતુલ અબરાર

અર્થાત

કચ્છ સૌરાષ્ટ્રના ઔલીયાએ કામેલીન

...શહેનશાહે નકશબંદ...

સ્થાપત્યકળા માટે વિશ્વ વિખ્યાત શહેર સમરકંદ - બુખારામાં સુરજ ઢળી ચુક્યો છે દિવસભરની મહેનતો વડે થાકેલા-પાકેલાં લોકો આરામની તલાશમાં ઘર તરફ દોડી રહ્યા છે. પશુ-પંખીઓ પણ પોત-પોતાના રહેઠાણ તરફ આવી રહ્યા છે. રાત્રીનો અંધકાર ધીરે-ધીરે અવની પર પોતાનું સામ્રાજ્ય ફેલાવી રહ્યું છે.

બુખારાની આસ પાસ રહેલી દુર દુર સુધીની ખાનકાહોમાં સુકીઓ, મુર્તાઝો (રિયાઝતો કરનારા) અને ઝાવીયાનશીનો આ અંધકારની જ પ્રતીક્ષામાં હતા, કારણ કે રાત્રીનો અંધકાર અને સન્નાટો જ તેઓની દીલોની દુનિયામાં હલચલ તથા કેફીયત પેદા કરનારો, પોતાના માબુદે હકીકીના ઇશકમાં ડુબીને રાઝો-નિયાઝમાં મશરૂફ થવાનો તેમજ મુનાઝાતો ઝીક-ફીકમાં મુસ્તગરીક થઈને માફીહાને ભુલી જવાનો સમય હોય છે.

બુખારાની નઝદીક આવેલી આવી જ એક કિરમેનીચ્યાહ નામના ગામની ખાનકાહમાં કેટલાક સુકીઓની એક જમાત તશરીફ ફર્મા હતી. તેઓની વચ્ચે એક રહેબરે કામીલ શખ્શીયત પણ તશરીફ ફર્મા હતી કે જેના અત્યંત પ્રભાવશાળી ચહેરાના અન્વારો થકી સમગ્ર મહેફીલ પર નુર ચમકી રહ્યું હતું, તેઓના અન્વારો સભર કલામની અસરાત અને તવજજુહાત વડે પુરી મહેફીલ ઇસ્તિગરાકમાં ડુબી ચુકી હતી. આ મહેફીલમાં શહેરના બીજા કેટલાક નેક લોકો પણ એ અન્વારો સભર શીફાયાબ કલામની ચાસણી હાંસીલ કરવા માટે હાજર હતાં. મહેફીલમાં હાજર તમામ સુકીઓ, દુર્વેશો રાત્રીના ખાણાથી પરવારી ચુક્યા હતા.

એ દરમિયાન અચાનક જ મહેફીલના અગ્રેસર એવા એ બુઝુર્ગો પોતાના એક ખાસ ખાદીમને ફર્માવ્યું કે, “દરવાઝાની બહાર જુઓ તો કોઈ આદમી ઇન્તઝારમાં ઊભો રહ્યો લાગે છે.” આપના આદેશથી ખાદીમે જ્યારે બહાર જઈને જોયું તો એક શખ્શ અમરૂદ (જમરૂખ) ની એક ટોપલી પકડીને ઊભો હતો. ખાદીમે તેને પુછ્યું કે, “કોનું કામ છે?” તો તેણે કહ્યું કે, “હું આપના એ રહેબરે કામીલના દિદાર થકી પાવન થવા માંગુ છું.” ખાદીમે અંદર જઈને અર્જ કરતા તેને પરવાનગી આપવામાં આવી; તો તેણે ખાનકાહમાં પ્રવેશ કર્યો અને સલામ અર્જ કરી તેમજ અમરૂદની એ ટોપલી પેશ કરી. આપે તે શખ્શને અમરૂદો લાવવાનું કારણ પુછ્યું. અને તેનો ખુલાસો કરવા માટે ખુબ જ આગ્રહ કર્યો; પરંતુ તેના જવાબ પેટે તે આંગતુક શખ્શો

માત્ર એટલું જ કહ્યું કે, “મેં આ અમરૂદની ટોપલી ઔરત પાસેથી ખરીદેલી છે.” આથી વિશેષ તેણે કોઈ ખુલાસો કર્યો નહી. તો આપે તે ટોપલીને કબુલ ફર્માવી લીધી અને એક ખાદીમને હુકમ આપ્યો કે, “આ ટોપલીના તમામ અમરૂદોને એક થેલીમાં ખાલી કરી નાખો.” આપની આજ્ઞાઅનુસાર ખાદીમે તે અમરૂદોને એક થેલીમાં ઠાલવી દીધા; ત્યાર બાદ આપે તે થેલી પોતાના દસ્તે મુબારકમાં પકડીને અમરૂદોને આમ-તેમ ઉલટ-સુલટ કર્યા અને તેમાંથી એક અમરૂદ કાઢીને તે શખ્શને અતા ફર્માવ્યું. અને બાકીના અમરૂદો હાજરાજનોમાં વહેંચી દેવાનો હુકમ કર્યો; પરંતુ સાથે એ વાતની તાકીદ પણ કરી કે, કોઈ શખ્શ તેને ખાય નહી.

થોડીવાર સુધી મહેફીલમાં સન્નાટો છવાયેલો રહ્યો; અચાનક જ એ રહેબરે કામીલે સન્નાટાનો ભંગ કરતાં પોતાનો પવિત્ર ચહેરો તે અમરૂદ લાવનારા શખ્શ તરફ ફેરવીને ફર્માવ્યું કે, “આ વાતમાં શું રહસ્ય અને ભેદ છુપાયેલો છે કે મેં આ અમરૂદો તરફ આટલી હદે તવજજુહા ફર્માવી તેમજ તેનું ખુબ જ ખારીકાઈથી નિરક્ષણ કર્યું તથા બધાને એવી તાકીદ પણ ફર્માવી તે કોઈ ખાય નહી. માટે હે શખ્શ, આ અમરૂદોની સાચેસાચી હકીકત સ્પષ્ટ રીતે રજુ કરી દે.”

જેના પ્રત્યુત્તરમાં તે શખ્શે હકીકતને ખોલતા કહ્યું કે, “મેં લોકોના મુખેથી એવું સાંભળ્યું હતું કે, કિરમેનીચ્યાહની ખાનકાહમાં એક ખુબ મોટા સાહેબે કશ્કો-કરામત બુઝુર્ગ તશરીફ લાવ્યા છે, માટે મેં આપની આજમાઈશ કરવાનો ઇરાદો કર્યો અને આ તમામ અમરૂદોની વચ્ચે એક અમરૂદ પર નિશાની લગાવીને ટોપલીમાં ભેગું રાખી દીધું. તથા દીલમાં વિચારતો રહ્યો કે, જો તેઓ ખરેખર આવા જ બુઝુર્ગ હશે કે જેવી લોકો તારીફ કરી રહ્યા છે, તો મને અમરૂદ અતા ફર્માવશે.” તેનો આ ખુલાસો સાંભળીને એ રહેબર કામીલના નુરાની ચહેરા પર જલાલના અસરાતોની લાલીમા છવાઈ ગઈ અને ઇર્શાદ ફર્માવ્યું કે, “હે શખ્શ, ખુબ સારી રીતે જોઈ લે કે શું તે એ જ અમરૂદ છે?” તો તેણે અર્જ કરી કે, બેશક, બીલકુલ એ જ છે. ત્યાર બાદ આપે તેને ઠપકાભરી ઝબ્બાનથી નસીહત કરતાં ફર્માવ્યું કે, “ખુદાના બંદાઓની કસોટી ન કરવી જોઈએ, જો હું તને આ અમરૂદ ન આપત તો તું જરૂર નુકસાનમાં પડી જતો અને અમારાથી દુર જઈ પડતો. જે દુર્વેશ હુઝુરનબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ના દીનમાં દુર્વેશો માંહેથી હોય વારું, તેને અજમાવવાની ઝરૂરત શું છે?”

અને આ રીતે આપની આ મહાન કરામત જોઈને તે શબ્દ આપના કદમોમાં પડી ગયો. આપની નસીહતો, તવજ્જોહાત અને હિદાયત થકી તેની દીલરૂપી દુનિયા બદલાઈ ગઈ. તેણે ઘણી જ આજીઝી અને કાકલુદી સાથે આપની બારગાહમાં તૌબાહ કરી અને આપના મોહીબ્બોની જમાઅતમાં સામીલ થઈ ગયો.

આટલી હદે બુલંદ કરફો-કરામત ધરાવનાર અને દીલમાં ઉદ્ભવતા ખતરાઓ અને વસવસાઓને પારખી લેનાર કિરમેનીય્યાહની ખાનકાહ-શરીફમાં તશરીફમાં અત્યંત પ્રભાવશાળી અને અન્વારોના પ્રખર તેજ વડે શોભતા ચહેરા મુબારકવાળા એ મહાન વલીએ કામીલ એટલે સાહેબે તરીકાએ નકશાબંદીય્યાહ, શહેનશાહે નકશાબંદ ખવાજાએ ખવાજગાં હઝરત ખવાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશાબંદ મુશકીલકુશાં બલાએ ગીદા(રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) પોતે છે; જેઓ તરીકતના ચાર મશહુર અને આધારભુત તરીકાઓ પૈકી અંતિમ તરીકો 'તરીકાએ નકશાબંદીય્યાહ'ના ઈમામ અને બાની છે. એક શાયર આપની જ તારીફમાં કહી રહ્યો છે કે,

નેસ્ત બર લોહે દિલમ નકશાં સિવાએ નકશાબંદ,

અલમદદ યા ખવાજા મુશકીલકુશાએ નકશાબંદ,

શૈરે મૈદાં અસ્ત ગર બાશદ સગે દરે નશકબંદ,

શાહે દૌરાં અસ્ત ગર બાશદ ગદાએ નકશાબંદ.

(અર્થાત્: - મારી દીલરૂપી તખ્તી પર નકશાબંદ સિવાયનો કોઈ જ નકશા ઉપસેલો નથી. મારી મદદ ફર્માવો હે ખવાજાએ નકશાબંદ મુશકીલકુશાં. જે ઈરાદતમંદ (મુરીદ) આ સિલસિલાનો કુતરો પણ હશે તે ખરેખર તો મૈદાનનો શૈર(સિંહ) છે. તેમજ જે કોઈ નકશાબંદ ની બારગાહનો ગદાગીર(ભિખારી) પણ હશે, તે સમયનો શહેનશાહ છે.)

વિલાદતે બાસઆદત

હઝરત ખવાજાએ ખવાજગાં ખવાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીનશાહ નકશાબંદ (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)ની વિલાદતે બાસઆદત માહે મુહર્રમુલ્હરામની ચોથી(૪) તારીખે હી.સ.૭૧૮ ને સોમવારના રોજ હઝરત સૈયદ મોહંમદ જલાલુદ્દીન ઊર્ફે બાબા સાહેબ સરમસ્ત(રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ને ત્યાં થઈ.આપના વાલીદ સાહેબ બાબાસાહેબ સરમસ્ત ના નામે જ મશહુર હતાં, તેઓની કબ્રમુબારક શહેર સમરકંદમાં આવેલી છે. તેઓના હાલાતે જીંદગી સંબંધે કોઈ વિશેષ માહિતી અથવા તો કોઈ મુકમ્મલ

અહેવાલો હાસીલ થઈ શક્યા નથી.

હઝરત ખવાજા નકશાબંદ (કુદ્દસીર્હુલ્નુરાની)ની વિલાદતે બાસઆદત ઉઝબૈકીસ્તાનના પાટનગર બુખારા પાસે આવેલા એક 'કૌષકે હિંદવા' નામના કસ્બામાં થઈ હતી અને પછીથી આ કસ્બો આપના અન્વારો થકી 'કષ્ટે આરીફાં'નામે ઓળખાવા લાગ્યો જે આજે પણ આ નામે જ ઓળખાય છે. જોકે પાછળથી આપ ઝીયરતુન નામના એક ગામમાં સ્થાયી થયા હતાં, તે પણ બુખારા પાસે આવેલું જ એક ગામ છે. આપે પોતાની મોટાભાગની મુકદ્દસ જીંદગી અહીં જ ગુજારી છે.

આગમનની બશારતો

કોઈ પણ મહાન વલીએ કામીલ-મુકમ્મીલની પૈદાઈશ પહેલાં તેઓના આગમનની બશારતો પૂર્વગામીઓએ હંમેશા આપી છે જે સુન્નતે ઈલાહી પણ છે, તો એ જ રીતે હઝરત ખવાજાએ ખવાજગાં, શહેનશાહે નકશાબંદ ખવાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીનશાહ નકશાબંદ (કુદ્દસીર્હુલ્નુરાની)ની વિલાદતશરીફ અગાઉ પણ કંઈ કેટલાયે બુઝુર્ગોએ આપના આગમનની બશારતો આપેલી છે જે પૈકી હઝરત ખવાજા મોહંમદ બીન હકીમ તરમીઝી, હુઝુર સરકારે ગૌષે આઝમ સૈયદ અબ્દુલ કાદીર જીલાની, હઝરત ખવાજા મોહંમદ ઈસ્હાક અને હઝરત ખવાજા બાબા મોહંમદ સમ્માસી(રીદવાનુલ્લાહે ત્યાલા અલયહીમ અજમઈન)મુખ્ય છે. આ મહાન પૂર્વગામી બુઝુર્ગોએ આપેલી બશારતો પૈકી કેટલીક આ મુજબ છે.

બશારત નં.૧

હઝરત ખવાજા મોહંમદ બીન હકીમ અલી તરમીઝી(રહેમતુલ્લાહ અલયહ) કે જેને હઝરત ખવાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશાબંદે (કુદ્દસીર્હુલ્નુરાની) 'કિદવતુલ્મૌલિયા' ના લકબ વડે યાદ કરેલ છે, તેમજ આપ સુલુકની શરૂઆતમાં તેઓથી ખુબ જ પ્રભાવીત હતા અને તેઓની તરફ મુતવજ્જોહ રહેતા હતાં.તથા આપની રૂહાનીયત વડે રહેબરી હાંસીલ કરતા હતાં.એવાં આ મહાન બુઝુર્ગ હઝરત ખવાજા મોહંમદ બીન હકીમ અલી તરમીઝી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)એ પોતાના અંતિમ સમય પહેલાં એકવાર ફર્માવ્યું હતું કે, 'ટુંક સમયમાં બુખારાથી એક મહેબુબે ઈલાહી જાહેર થશે.'

યાદરહે કે હઝરત ખવાજા મોહંમદ બીન હકીમ અલી તરમીઝી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ઔલીયાએ કામેલીન પેટે બીજા તબક્કાના વલીએ

કામીલ છે; જે વાતનો ઉલ્લેખ હજરત અલ્લામા અબ્દુર્રહમાન નુરુદ્દીન જામી નકશાબંદી (કુદ્દસસીરહુ) એ પોતાની મશહુર કિતાબ ‘નફહાતુલઉન્સ’માં કર્યો છે. હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશાબંદ (કુદ્દસસીરહુ)ની વિલાદત શરીફ હી. સ. ૭૧૮ માં છે. જ્યારે હજરત ખ્વાજા મોહંમદ ખીન હકીમ અલી તરમીઝી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) એ હી. સ. ૨૮૫માં વિસાલ ફર્માવ્યો છે; તો આ રીતે આપના આગમનની બશારત એ મહાન વલીએ કામીલે ૪૩૩ વર્ષ અગાઉ આપી દીધી હતી. અને આ બશારત મુજબ ખરેખર હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશાબંદ (કુદ્દસસીરહુ) બુખારાની મુકદ્દસ સરઝમીન પર મહેબુબે ખુદા બનીને જ તશરીફ લાવ્યા અને આપના ફૈઝાન અને અન્વારો વડે એક જહાં મુનવ્વર થઈ ગયું.

બશારત નં. ૨

કિતાબ ‘હજરત ખ્વાજાએ નકશાબંદ ઔર તરીકએ નકશાબંદીઆહ’ માં તેના લેખક પ્રોફેસર ડો. શમ્શુદ્દીનઅહેમદ સાહેબ લખે છે કે, કુત્બે રખ્ખાની મહેબુબે સમદાની હુઝુર ગૌષપાક સૈયદ અબ્દુલકાદીર જીલાની (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) કે જેઓના કદમ મુબારક તમામ વલીઓની ગર્દન પર છે અને કુલ વલીઓએ આ ફરમાનને માન્ય પણ રાખેલ છે. તેમજ આલમે સુકરો-મસ્તીમાં જેણે પણ આપના આ ફર્માન વિષે શંકા-કુશંકા કરી તો તેમને કઠીન થી કઠીન પરિક્ષાઓથી પસાર થયા પછી છેવટે સત્યના સ્વીકાર પેટે આપની ગુલામીના દામનમાં આવવું જ પડ્યું. (જેમ કે હજરત શૈખસુનાન અને હજરત અબ્દુર્રહમાન તગસુન્જી ‘નફહાતુલઉન્સ’માં જેનો ઉલ્લેખ છે તથા અન્ય એક વલીએ કરેલ શંકા-કુશંકાનો ઉલ્લેખ ‘ઈકિત્તાબાસુલઅન્વાર’ માં પણ છે. પણ છેવટે તો તેઓએ સત્યનો સ્વીકાર કરીને પોતાની ગર્દનો ઝુકાવવી જ પડી) આવા કુલ પીરોના પીર એક દીવસ પોતાની ખાનકાહ શરીફની છત પર તશરીફ ફર્મા હતાં. આપનો પવિત્ર ચહેરો ત્યારે બુખારા શહેર તરફ હતો અને આપે અચાનક જ ફર્માવ્યું કે, ‘સુબ્હાનલ્લાહ’ ત્યાં હાજર રહેલાં એહબાબોએ અર્ઝ કરી, ‘શું કોઈ નવાઈની વાત બની છે કે આપે સુબ્હાનલ્લાહ ફર્માવ્યું?’ જેના પ્રત્યુત્તરમાં આપે ફર્માવ્યું કે, ‘હા, બુખારાની મુકદ્દસ સરઝમીન પરથી એક જવાન ઉઠશે, જેની કિસ્મતમાં મારો તમામ ફૈઝ હશે તેમજ તેની વિલાયતના અન્વારો પુરા વિશ્વને મુનવ્વર કરી દેશે.’

આમ કુલ પીરોના પીર તાજદારે વિલાયત કુત્બે રખ્ખાની મહેબુબે

સુબ્હાની સૈયદ અબ્દુલકાદીર જીલાની ગૌષે આઝમ દસ્તગીર (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો)ની ઉપરોક્ત બશારતમાં બુખારાના એ શહેનશાહનો જ ઉલ્લેખ છે, જેને લોકો ‘શહેનશાહે નકશાબંદ’ ના લકબ વડે ઓળખે છે. ખરેખર આપના અન્વારો વડે પુરૂ વિશ્વ મુનવ્વર થઈ ગયું છે. અને આજે પણ વિશ્વના તમામ દેશોમાં આ તરીકાના તાલીબો અને મુરીદો અસંખ્ય માત્રામાં છે. અને હજુ તેમાં ઉતરોત્તર વધારો થઈ રહ્યો છે. અલ્લાહત્આલા હજુ પણ તેમાં વધારો કરે. આમીન...

જો કે આ બશારતમાં આપે કોઈ નામ જોગ વલીનો ઉલ્લેખ કરેલ નથી, તો કદાચ કોઈને શંકા-કુશંકા પૈદા થાય કે તે ખીજા પણ કોઈ વલી હોઈ શકે? આવી શંકાનો અને ગલત વિચારસરણીનો પર્દાફાશ કરતાં હુઝુર સરકાર ગૌષે આઝમે (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) આપેલી એક બીજી બશારતમાં આપનો નામ જોગ ઉલ્લેખ કર્યો છે, જે હવે અહીં બશારત નં. ૩ પેટે લખું છું.

બશારત નં. ૩

કિતાબ ‘મઝહરે જમાલે મુસ્તફાઈ’માં હજરત શૈખ અબ્દુલ્લાહ બલખી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ની કિતાબ ‘ખ્વારીકુલ્એહબાબ ફી મારેફતુલ્અકતાબ’ના હવાલાથી તેના મુસન્નીફ લખે છે કે,

‘એક દીવસ હુઝુર સરકારે ગૌષે આઝમ કુલ પીરોના પીર તાજદારે વિલાયત મીરાં મોહુદ્દીન સૈયદ અબ્દુલકાદીર જીલાની (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) એક જમાત સાથે ઊભાં હતાં કે અચાનક જ આપે બુખારા તરફ દ્રષ્ટી નાંખીને હવામાંથી ખુશ્બુ સુંઘીને ફર્માવ્યું કે, ‘મારા વિસાલ બાદ એકસો સત્તાવન (૧૫૭) વર્ષ પછી એક મર્દે કલંદર મોહંમદીયુલમશરબ બહાઉદ્દીન મોહંમદ નકશાબંદ પૈદા થશે, જે મારી ખાસ નેઅમ્મતો વડે માલામાલ થશે.’

આ બશારતોમાં ચાર (૪) બાબતો ખાસ ધ્યાન દૌરે છે. (૧) આપનું નામ બહાઉદ્દીન મોહંમદ નકશાબંદ હોવું (૨) આપનું મોહંમદીયુલમશરબ હોવું (૩) હુઝુર સરકાર ગૌષે આઝમ દસ્તગીર (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો)ના ૧૫૭ વર્ષ પછી પૈદા થવું અને (૪) આપની ખાસ નેઅમ્મતો વડે માલામાલ હોવું.

આ ચારેય બાબતો સ્પષ્ટપણે શહેનશાહે નકશાબંદના આગમનની જ બશારત આપી રહી છે; જેમાં અન્ય કોઈ ભાગીદાર થઈ શકતું જ નથી કારણ કે, બશારતમાં દર્શાવ્યાં મુજબ જ (૧) આપનું નામ મુબારક

બહાઉદ્દીન મોહંમદ નકશબંદ છે. (૨) આપ વિલાયતે મોહંમદી (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ના ફૈજાન વડે સંપૂર્ણ રીતે ફૈજયાબ છે એટલેકે સુફીવાદની પરીભાષામાં તેની મોહંમદીયુલ્મશરબ કહે છે. (૩) હુઝુર સરકારે ગૌષે આઝમ દસ્તાગીર (કુદ્દસ્સીર્રહુલ્નુરાની)નો વિસાલમુબારક હી.સ. ૫૬૧ની રબીઉલ-આખીરની ૧૭મી તારીખે થયો અને હઝરત શહેનશાહે નકશબંદ ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ (કુદ્દસ્સીર્રહુ)ની વિલાદતેપાક હી.સ. ૭૧૮ના માહે મોહર્રમુલ્હરામની (૪) ચોથી તારીખે થઈ. આ રીતે ૭૧૮ માંથી ૫૬૧ બાદ કરતાં ૧૫૭ આવે છે; અને (૪) આપની ખાસ નેઅમતો વડે માલામાલ હોવું એટલેકે હકીકતમાં આપના વડે વુજુદમાં આવેલ તરીકાએ નકશબંદીયાહ એ કાદરી તરીકાનું જ નવું સ્વરૂપ છે; જેની સાબીતી પેટે જુઓ અમારૂં અગાઉનું પ્રકાશન **મનકી આંખે ખોલ...**

બશારત નં.-૪

કિતાબ ‘રશ્દાત ઐનુલ્હયાત’નાં હવાલાથી કિતાબ ‘ખ્વાજાએ નકશબંદ ઔર તરીકાએ નકશબંદીયાહ’ માં લખ્યું છેકે, હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ (કુદ્દસ્સીર્રહુ)ના ખાસ અસ્લાખો પૈકીના ખુજંદ ગામના રહેવાસી હઝરત શૈખ અબ્દુલ્લાહ ખુજંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) હઝરત શહેનશાહે નકશબંદ (કુદ્દસ્સીર્રહુ)ના મુરીદોનાવર્તુળમાં દાખલ થયા પહેલાં મુશીદની તલાશમાં ભટકતાં-ભટકતાં હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ ખીન હકીમ અલી તિરમીઝી (કુદ્દસ્સીર્રહુલ્નુરાની)ના મઝારેપાક પર આવી પહોંચ્યાં, કારણકે રૂહાનીયતની ખ્યાસે તેઓને મગ્લુબુલ્લાલ અને મજઝુબ બનાવી દીધા હતાં. આપ એ તીવ્ર જઝબા તેમજ મગ્લુબીયતની હાલતમાં જ મઝારેપાક પર મુરાકીબ થયા તો સાહેબે મઝાર તરફથી બશારત મળી કે,

‘પાછા ફરો, તમારું ધ્યેય આજથી બરાબર ૧૨ વર્ષ પછી બુખારામાં પુરૂં થશે જે હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ (કુદ્દસ્સીર્રહુલ્નુરાની) ના જાહેર થવા સુધી મૌકુફ કરી દીધેલ છે.’

હઝરત શૈખ અબ્દુલ્લાહ ખુજંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ફર્માવે છે કે, ‘મને આ બશારત મળતાં સુકુન હાંસીલ થયું અને ખુજંદ પાછો આવી ગયો. અને છેવટે ખરેખર ૧૨ વર્ષ પછી જ બુખારાશરીફમાં જ આપની સોહબત તેમજ ફૈજાન વડે સદ્ભાગી બન્યો. અને આ રીતે સાહેબે મઝારની એ બશારત અક્ષરશઃ સાચી પડી.’

બશારત નં.-૫

કિતાબ ‘ખ્વાજાએ નકશબંદ ઔર તરીકાએ નકશબંદીયાહ’ માં ખીજી એક જગ્યાએ મજકુર બુઝુર્ગ હઝરત ખ્વાજા શૈખ અબ્દુલ્લાહ ખુજંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) સંબંધે જ લખ્યું છે કે, આપ એકવાર હકકની તલાશ તેમજ ઈશ્કેહકીકીની તલબમાં હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ ઈસ્હાક અતા (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ની બારગાહશરીફમાં આવી પહોંચ્યાં કે જેઓ તુર્કીના મશહુર સખ્બુહીયાહ ખાનદાનના મુશીદે કામીલ છે. અને તેઓએ ત્યાં મુરીદ બનવાના ઇરાદે રોકાણ કર્યું. આપે તેઓની ઉપર દરેક રીતે મહેરબાની ફર્માવી પરંતુ મુરીદ બનાવ્યા નહીં.

છેવટે હઝરત ખ્વાજા ઈસ્હાક અતા (કુદ્દસ્સીર્રહુ) ના નેક ફરજંદે તેઓની શીફારીશ કરી કે, ‘આ શખ્શને પોતાની સંપૂર્ણ નિસ્ખતો વડે ફૈજયાબ ફર્માવો.’ તો હઝરત ખ્વાજા ઈસ્હાકે ફર્માવ્યું કે, ‘હે પુત્ર, આ સુફીના સૌભાગ્યમાં હઝરત ખ્વાજા બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદના મુરીદ બનવાનું લખ્યું છે, હું તેની રૂહાની પરવરીશનો અધિકાર ધરાવતો નથી.’

હઝરત શૈખ અબ્દુલ્લાહ ખુજંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ફર્માવે છે કે, ‘હઝરત ખ્વાજા ઈસ્હાક અતાની આ બશારતથી મને ઘણી જ શાંતી થઈ અને હું મારા શહેર ખુજંદ પરત આવી પહોંચ્યો અને હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીનશાહ નકશબંદ (કુદ્દસ્સીર્રહુ)ના આગમનનો ઇન્તેઝાર કરવા લાગ્યો; ત્યાં સુધી કે બુખારામાં આપની કબુલીયત અને સોહબતની સઆદત હાંસીલ કરી. આ રીતે હઝરત શૈખ અબ્દુલ્લાહ ખુજંદી (કુદ્દસ્સીર્રહુ)ને આપના આગમન પેટે મળેલી આ ખીજી બશારત હતી.’

બશારત નં.-૬

કિતાબ ‘હઝરાતુલ્કુદ્દસ’ ના દફતર અવ્વલમાં લખ્યું છે કે, હઝરત ખ્વાજા બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ (કુદ્દસ્સીર્રહુ) હઝરત ખ્વાજા બાબા મોહંમદ (કુદ્દસ્સીર્રહુ)ના ફરજંદે માઅૂનવી (રૂહાની ફરજંદ) છે. હઝરત ખ્વાજા બાબા સમ્માસી (કુદ્દસ્સીર્રહુ) જ્યારે આપના આ ફરજંદે માઅૂનવીની વિલાદત પહેલાં તેઓની વિલાદતેપાકના સ્થળ ‘કોષકેહિંદવા’ કે જે બુખારાની નજદીક આવેલો એક કસ્બો છે ત્યાંથી પસાર થતાં હતાં તો ફરમાવતાં હતાં કે,

‘મને આ માટીમાં એક મર્દેહકકની ખુશબુ આવી રહી છે કે જેના આગમન થકી ‘આ કોષકેહિંદવા’ (ચોર-લુંટારાઓનું રહેઠાણ) ટુંક સમયમાં જ ‘કષે આરીફાં’ (આરીફોનો મહાલય) બની જશે.’

અને ખરેખર, હજરત ખ્વાજા બાબા મોહંમદ સમ્માસી (કુદરસીરહુ) ની આ બશારત મુજબ શહેનશાહે નકશબંદરૂપે મર્દેખુદાના આગમનથી તે લુંટારાઓનું રહેઠાણ આરીફોનું મહાલય બની ગયું. અને જે આજે પણ 'કષ્ટે આરીફાં' ના નામ વડે જ ઓળખાય છે.

નસબનામું અને બાબપણ

શહેનશાહે નકશબંદ હજરત ખ્વાજા બહાદીનશાહ નકશબંદ (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)ના આગમન પૂર્વેની ઔલીયાએ કામેલીનની ઉપરોક્ત બશારતો મુજબ આપની વિલાદતે બાસઆદત સહીહુન્નસબ હુસૈની સાદાતે કિરામના ઘરાનામાં થઈ. આપનો સિલસિલાએ નસબ ખાનદાને એહલેબૈતના ૧૧ (અગિયાર)માં ઇમામ હજરત ઇમામ હસન અસ્કરી (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)ને જઈ મળે છે; આ રીતે આપ સહીહુન્નસબ અસ્કરી હુસૈની સાદાતે કિરામના કબીલાથી સંબંધ ધરાવે છે. આપનું મુબારક નસબનામું આ રીતે છે :-

શહેનશાહે નકશબંદ હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદીન શાહ બુખારી ઇબ્ને (૧)સૈયદ મોહંમદ જલાલુદીન ઉર્ફે બાબાસાહેબ સરમસ્ત ઇબ્ને (૨)સૈયદ પુરહાનુદીન ઇબ્ને (૩) હજરત સૈયદ અબ્દુલ્લાહ ઇબ્ને (૪) હજરત અમીર સૈયદ ઝયનુલ્આબેદીન ઇબ્ને (૫)સૈયદ અમીર કાસીમ ઇબ્ને (૬)હજરત સૈયદ શોઅબ્બાન ઇબ્ને(૭)સૈયદ પુરહાનુદીન ઇબ્ને(૮)હજરત સૈયદ મહેમુદ ઇબ્ને(૯)હજરત સૈયદ ઇલાક ઇબ્ને(૧૦)હજરત સૈયદ નકીબ ઇબ્ને (૧૧)હજરત સૈયદ ખિલ્વતી (૧૨)હજરત સૈયદ અલી અકબર ઇબ્ને (૧૩) હજરત ઇમામ હસન અસ્કરી ઇબ્ને (૧૪)હજરત ઇમામ અલી તકી ઇબ્ને (૧૫)હજરત ઇમામ મોહંમદ નકી ઇબ્ને(૧૬)હજરત ઇમામ અલી રજા ઇબ્ને (૧૭)હજરત ઇમામ મુસા કાઝીમ ઇબ્ને(૧૮) હજરત ઇમામ જાઅર સાદીક ઇબ્ને(૧૯)હજરત ઇમામ મોહંમદ બાકીર ઇબ્ને(૨૦) હજરત ઇમામ ઝયનુલ્આબેદીન ઇબ્ને (૨૧) હજરત ઇમામ હુસૈન શહીદે આઝમ ઇબ્ને (૨૨)હજરત મોલા અલી મુતુઝી (રીદવાનુલ્લાહે ત્યાલા અલયહીમ અજમઇન.)

આપના દાદા સાહેબ હજરત સૈયદ બુહાનુદીન અને હજરત ખ્વાજા બાબા મોહંમદ સમ્માસી(કુદરસીરહુ) વચ્ચે ઘણો જ સુમેળભર્યા અકીદત-સભર સંબંધો હતાં. હજરત સૈયદ બુહાનુદીન સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)

અવાર-નવાર હજરત બાબા સાહેબ પાસે તશરીફ લાવતાં હતાં; તેમજ રોકાણ પણ કરતાં હતાં.

યોગાનુયોગ હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદીન શાહ નકશબંદ (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) ની વિલાદતે બાસઆદતના ત્રીજા જ દીવસે હજરત ખ્વાજા બાબા મોહંમદ સમ્માસી (કુદરસીરહુ) પોતાના વિશાળ મુરીદ-ગણ સાથે આપની વિલાદતના સ્થળ કૌષકે હિંદવામાં આવી પહોંચ્યા અને ફરીવાર હજરત ખ્વાજા બાબા સાહેબે ઊંડો શ્વાસ ખેંચીને કોઈ વસ્તુની સુગંધ પ્રાપ્ત કરતાં હોય એ રીતે ફરમાવ્યું કે, હવે તે સુગંધ અતિ તેજ થઈ ચુકી છે, કદાચ તે વલીએ કામીલ (મર્દેહકક)ની વિલાદત થઈ ચુકી છે, જેની ખબર અમે અગાઉ આપી ચુક્યા છીએ. ત્યાં હાજર રહેલાં સૈયદ બુહાનુદીને (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) આપના આ શબ્દો સાંભળતાં વેંત જ પોતાના નવમૌલુદ પૌત્ર સૈયદ મોહંમદ બહાઉદીનને લઈને આપની ખિદમતમાં હાજર થઈ ગયા.

હજરત ખ્વાજા બાબા મોહંમદ સમ્માસી (કુદરસીરહુ) એ આ નવ-મૌલુદને જોતાં વેંત જ પોતાના મુબારક હાથમાં લઈને ફરમાવ્યું કે, આ અમારો ફરજંદ છે તેને અમે અમારી ફરજંદીમાં કબુલ ફરમાવીએ છીએ. અને પછી આપે પોતાના મુશીદે ગીરામી હજરત ખ્વાજા અઝીઝાં (કુદરસીરહુ)ની કુલાહ મુબારક (પવિત્ર ટોપી) ઇનાયત ફરમાવી. ત્યારે હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદીનની ઉમ્મશરીફ માત્ર ત્રણ દીવસની હતી. ત્યાર બાદ ફરીવાર હજરત ખ્વાજા બાબા મોહંમદ સમ્માસી(કુદરસીરહુ) એ આ બાળક (નવમૌલુદ)ના હકમાં ફરમાવ્યું કે, 'આ એ જ મર્દેખુદા છે, જેની ખુશખુ અમે અવાર-નવાર સુંધી હતી. નજીકના સમયમાં આ બાળક પોતાના યુગનો મહાન વલીએ કામીલ અને રહેબર બનશે; જેને લીધે આ કૌષકે હિંદવા (લુંટારાઓનું રહેઠાણ) કષ્ટે આરીફાં (ઔલીયાએ કામેલીનનો મહેલ)બની જશે.'

આટલી બશારત સાંભળ્યા પછી હજરત ખ્વાજા બાબા મોહંમદ સમ્માસી (કુદરસીરહુ) એ પોતાના મહાન ખલીફા હજરત શમ્શુદીન અમીરે કુલાલ (કુદરસીરહુ)ની તરફ ધ્યાનીત થઈને ફરમાવ્યું કે, 'હે શમ્શુદીન, મારા આ ફરજંદ મોહંમદ બહાઉદીનની રૂહાની તરબીયતની ઝીમ્મેદારી હું તમને સોપું છું, આ જવાબદારી નિભાવવામાં જો તમે મામુલી કચાશ પણ રહેવા દેશો તો હું તમને કદાપી માફ નહીં કરું.' જેના જવાબમાં હજરત સૈયદ શમ્શુદીન અમીરે કુલાલ અદબ પૂર્વક હાથ બાંધીને ઊભાં થઈ ગયાં અને પછી કહ્યું કે,

‘જો તેઓની રૂહાની તરબીયતમાં જરા અમસ્થી પણ કચાશ રહેવા દઉં તો હું મર્દ નહીં.’

શહેનશાહે નકશબંદ હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ (કુદરસીરહુ) માદરજાદ વલી હતાં. બાળપણમાં જ આપના થકી કંઈ કેટલીય કરામતો જાહેર થવા લાગી હતી. આપની વાલેદાહ માજેદાહ ફરમાવતી હતી કે, ‘જ્યારે મારો પુત્ર બહાઉદ્દીન ચાર વર્ષ અને એક મહીનાનો થયો ત્યારે અમે બંને મા-દીકરો અમારી એક ગાભણ ગાય પાસે ઊભા હતાં, તો મારા પુત્રએ અચાનક જ એ ગાયને ધ્યાન પૂર્વક નિહાળીને કહ્યું કે, મા, આપણી આ ગાયના પેટમાં કપાળ પર સફેદ ડાઘાવાળા વાછરડો છે. અને ખરેખર તેના કહેવા મુજબ એ ગાયે વાછરડાનો જ જન્મ આપ્યો અને તેના કપાળ પર સફેદ ડાઘાઓ હતાં. જે નિહાળીને પાડોશીઓ પણ બહાદીનના અકીદતમંદ બની ગયા; તેમજ હજરત બાબા સમ્માસી(કુદરસીરહુ) ના એ ફરમાન કે, નજીકના સમયમાં આ બાળક પોતાના યુગનો મહાન વલીએ કામીલ બનશે. પરંતુ તમામ લોકોને યકીને કામીલ હાંસીલ થઈ ગયું.’

રૂહાની તાલીમ-તરબીયત

હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) રૂહાનીયતના તરીકામાં જોકે ઉવૈસીયુલ્મશરબ^૧ હતાં, તેમજ અલ્લાહુત્આલા એ આપને સિક્કતેઈજતેઆ^૨ (ઇલાહી આકર્ષણની સિક્કત) માંથી હિસ્સો અતા ફરમાવ્યો હતો. માટે આપની રૂહાની તાલીમ પેટે કોઈ જાહેરી મુશ્કીલ ની જરૂર નથી, પરંતુ તેમ છતાં આપ ખુદ એ હકીકતને સ્વીકારતા હતાં કે રોહ હકકના સાલીક માટે કોઈ મુશ્કીલના દામનને પકડ્યા વગર છુટકારો નથી; જેથી તેઓના ઇર્શાદ અને હિદાયતની રોશનીમાં વિવિધ મંઝીલો પાર થાય અને સિરાતે મુસ્તકીમ પર સફરનો આરંભ થાય તથા તેનો અંત આવે. અને માટે આપે હજરત સૈયદ શમશુદ્દીન અમીરે કુલાલ (કુદરસીરહુ)ની રહેનુમાઈ સ્વીકારી હતી.

આપની રૂહાની તાલીમ અને તરબીયતની કૈફીયત ખુદ હજરત ખ્વાજા બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ (કુદરસીરહુ)ના જ શબ્દોમાં રજુ કરી રહ્યો છું. આપના અકદેનિકાહ(શાદી) ૧૮ વર્ષની વય-મુબારકે થયાં હતા અને એ જ દીવસોમાં હજરત ખ્વાજા બાબા સમ્માસી કુલાલ (કુદરસીરહુલ્નુરાની)ની ખિદમત હાજરી તેમજ ફૈઝયાબ થવાનો મોકો પણ આપની ઉમ્મશરીફ ત્રણ દીવસની હતી ત્યારબાદ આ ફરીવાર ૧૮ વર્ષ પછી

હાંસીલ થઈ રહ્યો હતો. જેનું બયાન ફરમાવતા આપે ઇર્શાદ ફરમાવ્યો કે, જ્યારે મારી શાદી થવાની હતી તે દરમ્યાન મારા જદે ખુઝુર્ગવારે(દાદાસાહેબ) મને હજરત ખ્વાજા બાબા મોહંમદ સમ્માસી(કુદરસીરહુ)ની ખિદમતશરીફમાં સમ્માસ મોકલી દીધો, કે જેથી આપના કદમ મુબારકની બરકત વડે હું ફૈઝયાબ થાઉં અને તેની બરકત અમારા ઘરમાં પ્રવેશ કરે. પછી જ્યારે હું આપના દીદાર વડે મુશરફ થયો તો મેં સૌપ્રથમ આપની એ કરામત જોઈ કે, એ રાત્રે મારી અંદર અત્યંત આજેઝી અને કાકલુદીની સિક્કત પૈદા થઈ અને હું ઊઠ્યો તથા હજરત બાબા સાહેબની મસ્જીદમાં જઈ પહોંચ્યો તથા બે રકાત નમાઝ અદા કરીને સજદાહમાં માથું ટેકવું તેમજ ખુબજ આજેઝી અને કાકલુદી સાથે મારી હાજત બારગાહે ખુદાવંદીમાં તલબ કરી. એ દરમ્યાન મારી ઝબાનેથી અનાયાસે જ શબ્દો નીકળી ગયાં કે, ‘યા અલ્લાહ મને તારી બલાઓ ઊઠાવવાની તેમજ તારી તકલીફો બરદાશત કરવાની તાકત અતા ફરમાવ.’

પછી જ્યારે સવાર થતા હું હજરત બાબા મોહંમદ સમ્માસી (કુદરસીરહુ)ની ખિદમતશરીફમાં હાજર થયો તો આપે ફરમાવ્યું કે, ‘બેટા, દુઆ એવી રીતે માંગવી જોઈએ કે, યા અલ્લાહ, જે ચીઝમાં તારી રજા હોય આ બંદાએ ઝંઘરે તેની ઉપર જ રાખ. કારણકે જો ખુદાએ ત્આલા પોતાની હિકમત વડે તે દોસ્તની ઉપર કશી બલા મોકલી પણ દે છે તો પોતાની ઇનાયત વડે તે દોસ્તને તેનો બોજ બરદાશત કરવાની તાકત પણ અતા ફરમાવે છે; તેમજ તેની હિકમત તેની ઉપર જાહેર કરે છે. કોઈએ પોતાના ઇખ્તિયાર વડે બલા ચાહવી (માંગવી) ઘણી જ દુશ્વારીવાળી વાત છે, આ પ્રકારની ગુસ્તાખીથી બચવું જોઈએ.’

આપ હજુ આટલું ફરમાવી રહ્યા હતાં કે તે દરમ્યાન ખાણું આવી ગયું. અને જ્યારે અમે ખાણું ખાઈ ચુક્યા તો આપે મને એક રોટી ઇનાયત ફરમાવી; તો મારા દીલમાં ખ્યાલ આવ્યો કે, હજુ હમણાં જ પેટ ભરીને ખાધું

ફુટનોટ : ૧. ઉવૈસીયુલ્મશરબ:- ઉવૈસીયુલ્મશરબ એટલે જે રીતે હજરત ખ્વાજા ઉવૈસ કરની (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો)એ હુઝુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની ગાયેબાના તરીકાથી સીધી રૂહાની તરબીયત અને ફૈઝ હાંસીલ કર્યા એ જ રીતે જેની રૂહાની તરબીયતમાં કોઈ રૂહાનીની સીધી જ દખલગીરી હોય તેને ઉવૈસીયુલ્મશરબ કહેવામાં આવે છે. આ અનુસંધાને હજરત ખ્વાજા અલાઉદ્ અત્તાર (કુદરસીરહુ)ફરમાવે છે કે, ઉવૈસી મશાઈબે તરીકત તરીકે ઓળખતો ઔલીયા અલ્લાહનો ગીરોહ કે જેણે કીબ્રીયાએ હકીકત પણ કહે છે, તેઓને જાહેરી તૌર પર કોઈ મુશ્કીલની હાજત હોતી નથી. કારણકે તેઓની તરબીયત હુઝુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે

છે; તેમજ ઘેર પણ જલ્દી પહોંચી જઈશું તો પછી આ રોટીનું હું શું કરીશ? હું દીલમાં આવું વિચારી રહ્યો હતો અને અમે ત્યાંથી રવાના થયાં હું અત્યંત આજેઝી અને ઇન્કેસારી સાથે આપની પાછળ ચાલી રહ્યો હતો. અને જો મારા દીલમાં કોઈપણ પ્રકારની ગડમથલ કે ખતરાઓ પેદા થયાં તો આપ ફરમાતાં હતાં કે, ' તારા દીલને સંભાળ. રસ્તામાં અમે એક ચાલુકના ઘેર પહોંચ્યા તો તેણે ઘણીજ આજેઝી અને ખેલદીલીપુર્વકનો વર્તાવ અમારી સાથે કર્યો, જ્યારે ખુબજ આગ્રહથી અમે તેના મકાન પર ઉતર્યા તો આપે તે દુર્વેશના ચહેરા પર ઘણી ઇજતીરાખ(વ્યાકુળતા)ની નિશાનીઓ જોઈ તો આપે ફરમાવ્યું કે, શું વાત છે, જે હોય તે બિલ્કુલ સ્પષ્ટ કહી દો? તો તેણે કહ્યું કે, હજરત, દુધની મલાઈ તો હાજર છે, પરંતુ રોટી નથી.' તો તુર્તજ હજરત ખ્વાજા એ મારી તરફ ધ્યાનીત થઈને કહ્યું કે, 'લાવ તે રોટી છેવટે કામમાં તો

પાનાનં. - ૮૪નીફૂટનોટ ચાલુ :-

વસલ્લમ) કોઈ વાસ્તા વગર જ ખુદ પોતાની ઇનાયતની આગોશમાં ફરમાવે છે કે જે રીતે હજરત ઉવૈશ કરની(રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)ની ફરમાવી હતી. અને આ એક જ ખુબજ અઝીમ મર્તબો તથા ઉચો મકામ છે; જેને ચાહે પહોંચાડી દેવામાં આવે છે અને જેના માટે ચાહે તેને આ સચ્ચાદત હાંસીલ થાય છે. ઝાલેક ફદલુલ્લાહે યુસ્તીહે મંચશાઓ વલ્લાહો ઝુલ ફદલીલઅઝીમ. અને કેટલાયે મશાઈખોની તવજ્જોહ સુલુકના પ્રારંભીક દીવસોમાં આ મકામ તરફ રહી છે.

૨. સિક્તે ઇજ્તેબા: - સિક્તે ઇજ્તેબા એટલે ઇલાહી આકર્ષણની સિક્ત જેને કશીપે રખ્ખાની કે સિક્તે મુરાદ પણ કહેવામાં આવે છે; જેમાં અલ્લાહ ત્યાલા માત્ર પોતાના ખાસ ફઝલો-કરમ વડે બંદાને પોતાની તરફ આકર્ષીત કરે છે અને તેની તરબીયત ફરમાવે છે. અને બંદો મહજ ફઝલે ઇલાહી વડે રૂહાની મકામોતો હાંસલ કરે છે. આ સંદર્ભમાં ખુદ હજરત ખ્વાજા બહાઉદીન શાહ નકશબંદ (કુદરસીરહુલ્લુરાની) ફરમાવે છે કે, એક વાર મારી ઉપર બેખુદીનીકૈફીયત છવાય અને એક રીતનો ઇલ્લામ મારા ઉપર થયો કે, હે બહાઉદીન, જે અમે કહી રહ્યા છીએ તે કરો. તો મેં કહ્યું કે, ખુદાવંદા મારાથી એ નહીં થઈ શકે કે જે તું મને કહી રહ્યો છો, પરંતુ જો એવું થઈ જાય કે જેવું હું કહી રહ્યો છું તો હું આગળ ડગલું માંડી શકું છું. પંદર દીવસ સુધી મને મારી હાલત ઉપર છોડી દેવામાં આવ્યો અને હું બીલ્કુલ સુકાઈ ગયો(મારી રૂહાનીયત અને અન્વારો ખુશક થઈ ગયા) અલ્લાહ ત્યાલાની ઇનાયતનું કોઈ નિશાન મારામાં જાહેર થયું નહીં. પંદર દીવસ પછી એક બીએ ઇલ્લામ થયું કે, હે બહાઉદીન, આગળ વધો, જે તમે કહી રહ્યાં છો એવું જ થશે. પછીજે મારાથી છીનવી લેવામાં આવ્યું હતું. (આંતરીક રૂહાનીકૈફીયતો, અન્વારો વગેરે) તે અલ્લાહ ત્યાલાએ પોતાના ફઝલો કરમ વડે અને ઇનાયત વડે મને પાછું અતા ફરમાવ્યું. આનું નામ છે સિક્તે ઇજ્તેબા અથવા તો સિક્તે મુરાદ. કારણકે સિક્ત બે પ્રકારની છે. (૧) સિક્તે મુરીદી-જેમાં બંદાને પોતાની મહેનત અને પ્રયત્નો વડે આગળ વધવાનું છે. અને (૨) સિક્તે મુરાદ - જેમાં અલ્લાહ ત્યાલા મહજ પોતાના ફઝલો-કરમ વડે બંદાને પોતાની તરફ આકર્ષી લે છે. અને જઝબાહના માર્ગે વડે ચલાવે છે. આ વાત તરફ જ ઇશારો કરતાં હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદીન શાહ નકશબંદ કુદરસીરહુ એ એક જગ્યાએ ફરમાવ્યું કે, મા મુરાદ-ઇમ, મા ફઝલીયાઇમ. (અર્થાત્: - અમે મુરાદોમાંથી છીએ, અમે ફઝલ-વાળાઓ પૈકી છીએ.)

આવી જ ગઈ.' હજરત ખ્વાજા બાબા મોહંમદ સમ્માસી (કુદરસીરહુ)ના આ પ્રકારના અહેવાલો જોઈને મારું તેઓ પ્રત્યેનું યકીન ખુબજ વધી ગયું.

પછી જ્યારે હી.સ. ૭૫૫ માં હજરત ખ્વાજા બાબા મોહંમદ સમ્માસી (કુદરસીરહુ)એ વિસાલ ફરમાવ્યો તો આપના જદે ખુજુર્ગવાર હજરત સૈયદ ખુર્દનુદીન આપને સમરકંદ -ખુખારાના દરેક અહેલે-દીલ ખુજુર્ગો-દુર્વેશો પાસે લઈ ગયાં અને આપના હકકમાં દુઆઓ કરાવી. આ દુઆઓની અસરથી આપની અંદર તલબ અને જુસ્તજુની આગ ભડકી ઊઠી અને આ જ હાલતે જઝબાહમાં આપ એકવાર ખુખારાના કેટલાક મઝારાતો પર જઈ પહોંચ્યા, જ્યાં આપે હજરત અબ્દુલ ખાલીક ગઝદવાની (કુદરસીરહુલ્લુરાની)ની તેઓના ખુલ્ફાઓ તેમજ મશાઈખોની એક વિશાળ જમાઅત સાથે ઝિયારત કરી અને તેઓના ઇર્શાદાતો તથા બાતીનીફૈઝ વડે ફૈઝયાબ થયા. આ મશાઈખો પૈકી એક ખુજુર્ગો એ કુલાહમુખારક (ટોપી શરીફ)ને યાદ કરી કે એ આપને આપની ઉમ્મ જ્યારે ત્રણ દીવસ હતી ત્યારે હજરત ખ્વાજા બાબા મોહંમદ (કુદરસીરહુ)એ અતા ફરમાવી હતી. તથા તેણે કહ્યું હતું કે, તે આપના ઘરમાં જ મૌજુદ છે. જેના પ્રત્યુત્તરમાં હજરત ખ્વાજા બહાઉદીન શાહ મોહંમદ નકશબંદ (કુદરસીરહુ)એ કહ્યું કે, હા, હું જાણું છું. આ કુલાહશરીફના કિસ્સાને તો ઘણાં વર્ષો વીતી ગયા; જે હવે મારી યાદદાસ્તમાંથી નિકળી ગયું છે. (કે તે ક્યાં રાખેલ છે). તો તે ખુજુર્ગો કહ્યું કે, તે આપને ત્યાં ઘરમાં(આપના ઘરમાં) જ મૌજુદ છે.

પછી હજરત ખ્વાજા બહાઉદીનશાહ મોહંમદ નકશબંદ (કુદરસીરહુ)એ આ કુલાહ મુખારક વિશે પોતાના ઘરવાળાઓને પુછપરછ કરી અને ઘણી જ શોધ બોળના અંતે મળી આવતા હજરત ખ્વાજા અબ્દુલ ખાલીક ગઝદવાની (કુદરસીરહુલ્લુરાની)એ આપેલ ઇશારા મુજબ આપ તે કુલાહ મુખારક લઈને હજરત સૈયદ શમ્શુદીન અમીરે કુલાલ(કુદરસીરહુ)ની ખિદમતમાં આવી પહોંચ્યા.

આ દીવસો હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદીનશાહ નકશબંદ (કુદરસીરહુ) માટે સુલુકના પ્રાથમીક દીવસો હતા, જ્યારે હજરત સૈયદ અમીરે કુલાલ (કુદરસીરહુ) માટે પોતાના પીરો મુશીદ હજરત ખ્વાજા બાબા મોહંમદ સમ્માસી (કુદરસીરહુ)ને આપેલ વચનને નિભાવવાના અને આકરી કસોટીના દીવસો હતાં. આથી જ્યારે હજરત સૈયદ અમીરે કુલાલે હજરત ખ્વાજા મોહંમદ

બહાઉદ્દીનશાહ નકશબંદ (કુદરસીરહુ)ને પોતાની બારગાહમાં તશરીફ લાવતા જોયા તો તેઓને ખુબ જ મોહબ્બતભર્યું અને શક્તસભર વર્તન કર્યું અને ઉમળકાભર તેઓનું સ્વાગત કર્યું તથા તેઓનીપાસે રહેલી ખ્વાજા અઝીઝાં (કુદરસીરહુ)ની એ કુલાહમુબારકને ઘણીજ અદબપૂર્વક ચુમીને પોતાના દસ્તેમુબાક વડે તેની ઉપર રૂહાની પાંખોના પ્રતીકરૂપે બે પરો લગાડે દીધાં અને પછી તેઓના સરમુબારક પર રાખી દીધી. આ રીતે હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ (કુદરસીરહુ)ની સફરોનો પ્રારંભ થયો.

હઝરત સૈયદ શમ્શુદ્દીન અમીરે કુલાલ (કુદરસીરહુ)એ આપની તાલીમ અને તરબીયતમાં કોઈજ ઉણપ રાખી ન હતી કારણ કે, પીરો-મુશીદ હઝરત ખ્વાજા બાબા મોહંમદ સમ્માસી (કુદરસીરહુ) તેઓથી સીફારીશ કરી હતી કે, મારા ફરજંદ બહાઉદ્દીનના હક્કમાં શક્ત અને તરબીયત વડે કામ લેવામાં જરાપણ કચાશ રાખતા નહીં. અને તેઓએ પોતાના પીરો મશીદને આપેલ વચનને પુરેપુરું નિભાવ્યું. છેવટે હઝરત ખ્વાજા બહાઉદ્દીનશાહ મોહંમદ નકશબંદ (કુદરસીરહુલ્લુરની)આપનાથી જ્યારે પુરેપુરી રૂહાની તાલીમ અને તરબીયત હાંસીલ કરી ચુક્યા તો પીરો મુશીદ પાસે રૂખ્સત ચાહી, કારણકે આપની અંદર હજુ પણ ભરપુર ખુદાદાદ સાર્થયશાકિતઓ અને કાબેલીયતો ભરી પડીહતી; અને આથી આપના પીરો-મુશીદે આપને રૂખ્સતની ઇજાઝત આપતાં ફરમાવ્યું કે, ‘હવે કોઈ જગ્યાએ રોકાવવાનો સમય નથી; જે કોઈની પાસે જવું હોય ચાલ્યા જાવ અને તમારા નક્સની તકમીલ કરતા રહો.’

અને પછી હઝરત સૈયદ અમીરે કુલાલ (કુદરસીરહુ) એહબાબોના એ ભર્યા મજમા વચ્ચે એલાન ફરમાવ્યું કે, ‘હે ફરજંદ બહાઉદ્દીન, મેં હઝરત ખ્વાજા બાબા મોહંમદ સમ્માસી (કુદરસીરહુ)નો પાક નક્સ તમારી અંદર ઊડેલી દીધો છે. તેઓએ મને ફરમાવ્યું હતું કે, જે રીતે અમે તારી તરબીયત કરી છે એ જ રીતે તું બહાઉદ્દીનની તરબીયત કરજે અને તેમાં જરાપણ કચાશ રાખતો નહીં. માટે અમે આ મામલામાં જરાપણ ગફલત વર્તી નથી.’ તેમજ ત્યાર બાદ આપે પોતાના પવિત્ર સીના તરફ ઇશારો કરતા ફરમાવ્યું કે, ‘આપના માટે અમે અમારા પુશ્તાન ખુશક કરી નાંખ્યા (એટલે કે અસરારે રખખાની અને મઆરીફ હક્કાનીથી ભરેલો સીનો ખાલી કરી નાખ્યો.) હવે આ સંપૂર્ણ (મુકમ્મલ) તર્બીયત થકી આપની રૂહાનીયતનું પક્ષી બશરીયતરૂપી ઈડામાંથી બહાર નિકળી ચુક્યું છે; છતાંપણ આપની

હિમ્મત ઘણીજ બુલંદ છે માટે હવે હું ઇજાઝત આપું છું કે, જ્યાંથી પણ તમને કોઈ ખુશખુ (રૂહાનીયતની ખુશખુ) હાંસીલ થાય ચાહે તે તુર્ક હોય કે તાકીઝ તેની પાસે જઈને હાંસીલ કરી લ્યો. અને પોતાની બુલંદ હિમ્મત પ્રમાણે તલબ અને જુસ્તજુમાં જરા અમસ્થી વાતને પણ છોડો નહીં.’

હઝરત અલ્લામા અબ્દુરહમાન નુરુદ્દીન જામી નકશબંદી (કુદરસીરહુ) એ પોતાની કિતાબ ‘નફહાતુલઉન્સ’ માં હઝરત સૈયદ અમીરે કુલાલ (રહીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)ની રહેબરી અંગે લખે છે કે, ‘એક દીવસ હઝરત સૈયદ અમીરે કુલાલ (કુદરસીરહુ)એ હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીનશાહ નકશબંદ (કુદરસીરહુ)ને કહ્યું કે, જ્યારે એક ઉસ્તાદ શાગીંદ ની તર્બીયત કરે છે તો તે જરૂર એવું ઇચ્છે છે કે પોતાની તર્બીયતના અસરાતોનું પણ પોતાના શાગીંદમાં અવલોકન કરે જેના કારણે તેને યકીન હાંસીલ થઈ જાય કે તેની તર્બીયતે શાગીંદના દીલમાં સ્થાન મજબુત કરી લીધું છે કે નહીં? અને પછીજો શાગીંદના અમલમાં ઉસ્તાદને કોઈ ખામી દેખાય તો તેની સુધારણા કરે. પછી આપે ફરમાવ્યું કે, મારો ફરજંદ અમીર બુહાન તમારી પાસે હાજર છે અને આજ દીન સુધી તેની ઉપર કશો જ તસરુફાત કરેલ નથી. કે તેની કોઈ રૂહાની પરવરીશ પેટે તવજજોહ આપેલ નથી; માટે મારી સામે તમે તેમની રૂહાની પરવરીશમાં મશગુલ થઈ જાઉ; જેથી હું ખુદ તેમની ઉપર તમારી અસરો (તવજજોહ)નું અવલોકન કરું અને આ રીતે મને તમારા હુસ્ને અમલ પર વિશ્વાસ બેસી જાય.’

હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ (કુદરસીરહુ) ત્યારે આપની સામે મુરાકીબ બેઠા હતા. હઝરત પીરો-મુશીદનો આ હુકમ સાંભળીને પ્રથમ તો તેઓ હઝરત સૈયદ અમીરે કુલાલ (કુદરસીરહુ) તરફ ધ્યાનીત થયા અને અદબનો લિહાઝ જાળવતાં આપના હુકમ પર અમલ કરવા સંબંધે વિચાર મગન થઈ ગયા તથા રોકાઈ ગયાં. તો હઝરત સૈયદ અમીર કુલાલે કહ્યું કે, રોકાવ નહીં. પછી હઝરત ખ્વાજા પીરો મુશીદના હુકમનું પાલન કરતાં મજદુમઝાદા હઝરત અમીર બુહાનના બાતીન તરફ તવજજોહ આપવા લાગ્યા અને તેઓના બાતીન પર તશરુફમાં મશગુલ થયા; ત્યાં સુધી કે હઝરત અમીર બુહાનના જાહેર અને બાતીન પર આપની તવજજોહાતની નિશાનીઓ દેખાવા લાગી અને એક અઝીમ હાલ તેમજ સુકરે હીકીકી તેમની પર ગાલીબ થઈ ગયો.

આ રીતે મારા પીરો મુશીદ હઝરત સૈયદ શમ્શુદ્દીન અમીરે કુલાલ

(રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)ની અંતિમ કસોટીમાંથી પાર ઉતરીને હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીનશાહ નકશબંદ (કુદરસીરહુ) પોતાની બુલંદ હિમ્મત અને ખુદાદાદ સામર્થ્યશક્તિઓ મુજબ ઇજાઝત મેળવીને સાત વર્ષ સુધી એક તાજીક બુઝુર્ગ હજરત મૌલાના આરીફ દીગરાની (કુદરસીરહુ)ની ખિદમત શરીફમાં રહ્યા અને તેઓની પયરવી કરતાં રહ્યાં ત્યાર બાદ આપ બે-ત્રણ મહિના સુધી હજરત ખ્વાજા મોહંમદ યસ્વી (કુદરસીરહુ)થી નિસ્ખત ધરાવતાં એક તુર્કીસ્તાની બુઝુર્ગ હજરત કસમ શૈખ (કુદરસીરહુ)ની ખિદમતમાં રહીને રિયાઝતો-મુજાહેદા કરતાં રહ્યાં.

હજરત અલ્લામા જામી નશકબંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) હજરત કસમ શૈખના બયાન પેટે પોતાની કિતાબ ‘નફહાતુલઉન્સમાં’ લખે છે કે, હજરત કસમ શૈખ (કુદરસીરહુ) તુર્ક મશાઈખો પૈકી હજરત ખ્વાજા અહમદ યસ્વીના ખાનદાનમાંથી હતાં. હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીનશાહ નકશબંદ (કુદરસીરહુ) તેઓની પાસે એટલામાટે ગયાં હતા કે આપના પીરોમુરશીદ હજરત સૈયદ અમીર કુલાલ (કુદરસીરહુ) એ આપની તર્બિયત પૂર્ણ કર્યા પછી ફરમાવ્યું હતું કે, ‘હવે આપને ઇજાઝત છે કે જ્યાંથી પણ આપના દીમાગમાં કોઈ ખુશ્બુ પહોંચે ચાહે તે તુર્ક હોય કે તાજીક તેની તલાશમાં કોઈ કમી ન કરો.’

આપે પહેલીવાર જ્યારે હજરત કસમ શૈખ (કુદરસીરહુ)ની મુલાકાત કરી તો તેઓ ખરબુઝા (સાકરેટી) ખાઈ રહ્યાં હતાં અને ખરબુઝાની છાલ તેઓએ આપની તરફ ફેંકી. તો આપે તલબના બે ઇન્તેહા ઝૌક અને જઝબાહમાં આ તમામ છાલને તબરુક સમજીને ખાઈ લીધી. ત્રણવાર આ મજલીસમાં આવી રીતે જ બન્યું. એ દરમ્યાન મજલીસમાં કસમ શૈખનો એક ખાદીમ પ્રવેશ્યો અને તેણે કહ્યું કે, ‘ત્રણ ઊંટ અને ચાર ઘોડા મારાંથી ખોવાઈ ગયા છે.’ તો હજરત કસમ શૈખે ખ્વાજા બહાઉદ્દીન તરફ મુખાતીબ થઈને તુર્કી ઝબાનમાં કહ્યું કે, ‘આની બખ્શી તું તવન્ગેઝ.’ (અર્થાત્: - આ વાત તરફ ખુબજ ધ્યાનિત થાવ.) કસમ શૈખના ચાર મુરીદો આપનાથી એટલા ડરી ગયા હતાં કે, જાણે કોઈ કત્લ થઈ ગયું હોય. પછી હજરત ખ્વાજા (કુદરસીરહુ) એ ફરમાવ્યું કે, જેનામાં તુર્કી મશાઈખોને ઓળખવાની ખુબી ન હોય તો તે તેઓના તરીકાથી ખુબજ નિરાશ થશે અને તેમાં બાધારૂપ પણ બનશે. પછી કસમ શૈખના આદેશ મુજબ હજરત ખ્વાજા (કુદરસીરહુ) અદબપૂર્વક બેજાનું બેસીને મુરાકીબામાં ઉતરી ગયા તેમજ

તવજ્જોહ ફરમાવી. મગરીબની નમાઝ પછી તે ખાદીમ પાછો ફર્યો અને કહ્યું કે, ઘોડા તથા ઊંટ પોતાની મેળે જ પાછા આવી ગયા છે.’

હજરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદરસીરહુ) લગભગ બે-ત્રણ મહિના કસમ શૈખની આ રીતે તાબેદારી કરતાં રહ્યાં અને છેવટે તેઓએ આપને ખિલઅત અતા ફરમાવ્યું અને ફરમાવ્યું કે, મારા નવ પુત્રો છે અને દશમાં તમે છો અને બધા કરતાં ચઢિયાતા છો. તેમજ હજરત કસમ શૈખ વર્ષ દરમ્યાન જ્યારે પણ નખ્શબથી ખુખારા આવી પહોંચતા તો હજરત ખ્વાજા નકશબંદની ખુબજ ઇજાઝત કરતા હતાં અને ફરમાવતા હતાં કે, તલબની આગ અને શૌકનો જે શોલો તમારા સીનામાં ભડકાવવામાં આવ્યો છે તે ખુખારાની સરઝમીન પર કદાચ જ કોઈનામાં ભડકાવવામાં આવ્યો હોય.

આ રીતે હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ (કુદરસીરહુ) હજરત કસમ શૈખની ખિદમતમાં રહ્યા છતાં પણ આપની તલબની આગ હજુ સુધી બુજાઈ ન હતી માટે આપ બીજા તુર્કસ્તાની મુશીદ હજરત ખલીલઅતા (કુદરસીરહુ)ની ખિદમતમાં બાર (૧૨) વર્ષ સુધી રહ્યા અને પોતાની નફસની તકમીલ કરતાં રહ્યા.

રૂહાની તૌર પર ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીનશાહ નકશબંદ (કુદરસીરહુ) હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બીન હકીમ અલી તીરમીઝી (કુદરસીરહુ)થી પણ ઘણાં જ પ્રભાવીત હતાં અને તેઓના તરફ મુતવજ્જોહ રહીને ઉવૈસી તરીકા મુજબ ફૈઝયાબ થતાં રહેતા હતાં આપે તેઓની તાલીમાત, ફરમુદાત અને સુલુક સંબંધિત હિદાયતો તરફ ખુબજ ધ્યાન આપ્યું છે. અને અહેવાલોની શરૂઆતમાં તેઓની રૂહાની રહેબરી પણ હાંસીલ કરી હતી. આ જ કારણોસર નકશબંદી હજરાતોમાં હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બીન હકીમ અલી તીરમીઝી (કુદરસીરહુ) ની વિચારસરણીનો ઘણોજ પ્રભાવ રહ્યો છે. તેમજ હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ (કુદરસીરહુ)ના આગમનની બશારત પણ તેઓએ ઘણાં વર્ષો અગાઉ આપી દીધી હતી, જેનો ઉલ્લેખ આગળ આવી ચુક્યો છે.

રિયાઝતો તથા મુજાહેદાઓ

કિતાબ ‘અનીસુત્તાલેબીન’માં છે કે એકવાર હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીનશાહ નકશબંદ (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)એ ખુદ પોતાની રિયાઝતો અને કેફીયત વર્ણવતાં ફરમાવ્યું કે, હું સુલુકની શરૂઆતમાં જઝબાત અને બેખુદીની હાલતમાં ચારોતરફ ફરતો રહેતો હતો; ત્યાં સુધી કે મારા પગ

કાંટા-ઝખરાં વડે ઝખમી થઈ જતાં હતાં. આવી જ એક હાલતમાં શિયાળાની ઠંડી હવા ખુબજ જોર-શોરથી ચાલી રહી હતી. મને તે રાતે પીરો-મુશીંદ હઝરત સૈયદ શમ્શુદ્દીન અમીર કુલાલ (કુદ્દસીરહુ) ની સોહબતના જઝબાહ એ ખેંચ્યો અને હું આપના મકાન પર પહોંચ્યો. જ્યારે હું ત્યાં પહોંચ્યો તો આપ કેટલાક દુર્વેશો સાથે એક જગ્યા પર બેઠેલાં હતા. આપની નજર જ્યારે મારા પર પડીતો આપે ફરમાવ્યું કે, તું કોણ છે? જ્યારે આપને ખબર પડી કે તે હું (બહાઉદ્દીન) છું તો ઈશીંદ ફરમાવ્યો કે, તેને અહીંથી જલ્દી બહાર કાઢો.

અને હું ત્યાંથી વ્યગ્રતાની હાલતમાં બહાર નિકળી ગયો. મારી હાલત ત્યારે એટલી હદે ખરાબ થઈ ચુકી હતી કે મને એવું લાગી રહ્યું હતું કે, મારો નફસ બળવો પોકારશે અને મારા હાથમાંથી આ તસ્લીમો-ઈરાદતપી લગામ છુટી જશે. પરંતુ એવું કશું બન્યું નહીં અને ફઝલે ખુદાવંદીએ મારી ઇમદાદ ફરમાવી તો મેં મારા દીલમાં કહ્યું કે, આ ફરવાઈમાં જ અલ્લાહ ત્યાલાની રજામંદી છે, માટે હું આ બારગાહમાંથી સર નહીં ઊઠાવું.

બહાર ધીમે-ધીમે બરફવર્ષા ચાલુ હતી તેમજ સખ્ત ઠંડી હવા ચાલી રહી હતી. જ્યારે સવાર થઈ તો પીરો-મુશીંદ હઝરત સૈયદ અમીર કુલાલ (કુદ્દસીરહુ) મકાનની બહાર તશરીફ લાવ્યાં અને આપનો પવિત્ર કદમ મારા સર પર રાખી દીધો. અને મારું મસ્તક આસ્તાના પરથી ઊઠાવ્યું તેમજ મને મકાનની અંદર લઈ ગયા; તથા ખુશખબરી સંભળાવતાં ફરમાવ્યું કે, ‘હે ફરજંદ, આ નેકબખ્તીનો લીબાસ તારા માટે જ શોભારૂપ છે.’ આમ ફરમાવીને આપે પોતાના મુબારક હાથો વડે જ મારા પગમાં ઘુસી ગયેલાં કાંટા ઝખરાં વગેરે દુર કરીને ઝખમો સાફ કર્યા; અને મારી ઉપર ખુબ જ શક્ત ફરમાવી.

મજકુર કિતાબમાં જ આપે એક બીજી જગ્યાએ ફરમાવ્યું છે કે, ‘મારી જઝબાહની શરૂઆત કેફીયતમાં મારી મુલાકાત એક અલ્લાહના વલી સાથે થઈ તો તેઓએ મને કહ્યું કે, તું આરીફ (અલ્લાહનેઓળખનાર) હો એવું દેખાઈ રહ્યું છે.’ તો મેં કહ્યું કે, ‘હું ઉમ્મીદ રાખું છું કે અલ્લાહના ખાસ બંદાઓની નજરે ઇનાયતની બરકતો થકી આરીફબીલ્લાહ થઈ જાઉં.’ તો તેઓએ મને ફરીવાર પુછ્યું કે, ‘રોઝી વિશે તારો અમલ કેવો છે?’ મેં કહ્યું કે, ‘જો મળી જાય છે તો અલ્લાહનો શુક અદા કરું છું નહીંતર સખ્ત કુરું છું.’ તો તેઓએ મુશ્કરાઈને કહ્યું કે, ‘એ તો ઘણું આસાન છે, ખરું કઠીન કામ તો એ

છેકે જો રોટીનો ટુકડો અને પાણી ન મળે તો પણ તારો નફસ સરકશી ન કરે અને તૌબાહમાં લાગેલો રહે. ત્યારબાદ તેઓએ કેટલીક નસીહતો કરતાં મને ફરમાવ્યું કે,

‘લોકો સાથે શક્તથી પેશ આવવું જોઈએ. તેમજ લોકો જેની તરફ ધ્યાન નથી આપતાં એવાં દુઃખી લાચાર ને મોહતાજ લોકોની ખિદમત કરવી જોઈએ. અને તેઓની સાથે ખુબજ નરમાશપૂર્વક વર્તવું જોઈએ.’ તેઓની આ નસીહત પર હું એક મુદત સુધી અમલ કરતો રહ્યો અને આ જ રીતે લોકોની ખિદમત કરતો રહ્યો.

ત્યારબાદ તેઓની બીજી મુલાકાત દરમ્યાન તેઓએ ફરમાવ્યું કે, ‘જનવરો પ્રત્યે પણ ખુબજ દયાભાવ અને માયા-મમતા રાખવી જોઈએ અને તેની સાથે શક્ત ભર્યું વર્તન કરવું જોઈએ કારણકે તે પણ મખલુક ખુદા છે. તેમજ રખુબીયતની નિગાહ સતત તેની ઉપર પણ છે. માટે જ્યારે તેને કોઈ ઈજા પહોંચે કે તે બિમાર પડે તો તેનો ઇલાજ કરવો જોઈએ.’ તેઓની આ નસીહત સાંભળીને હું એક મુદત સુધી એ તરીકા પર ચાલતો રહ્યો; ત્યાં સુધી કે કોઈ જનવર માર્ગમાં મારી સામે આવી જતો તો હું ત્યાં જ ઉભો રહી જતો હતો અને તેનાંથી પહેલાં પસાર થતો ન હતો. રાત્રે જે જગ્યા પર જનવરોના પગલાંના નિશાન પડેલાં હોય ત્યાં જઈને હું મારો ચહેરો તેની ઉપર રગડતો હતો. સતત સાત વર્ષ સુધી હું આ ખિદમતને અંજામ આપતો રહ્યો અને નફસ સાથે મુજાહેદા કરતો રહ્યો.

પછી જ્યારે ત્રીજીવાર તેઓની મુલાકાત થઈ તો ફરમાવ્યું કે, ‘આ આસ્તાનાના કુતરાઓની ખિદમત પણ ખુબજ આજેઝી અને ઇન્કેસારીપૂર્વક કરજે અને તેની પાસે આ વાતની તલબ કરજે તો તું એક કુતરા સમીપ પહોંચી શકીશ અને તેના થકી સચ્ચાદત હાંસીલ કરીશ.’ તેઓના આ ફરમાનને હું ગનીમત સમજીને તેમાં મશગુલ થઈ ગયો; તે દરમ્યાન અચાનક એક રાતે હું એક કુતરા પાસે પહોંચ્યો તો મારી હાલત બદલાઈ ગઈ અને હું તેની સાથે ખુબજ આજેઝી અને ઇન્કેસારી કરવા લાગ્યો તેમજ હું ખુબજ રડ્યો અને અશ્રુવહન કર્યું એ હાલતમાં જ મેં જોયું કે એ કુતરો પોતાની પીઠ જમીન પર અને મુખ આસમાન તરફ કરી પોતાના ચારેય પગ ઊઠાવીને આહોજારી તેમજ રૂદનમાં મશગુલ થઈ ગયો. હું તેની સાથે ખુબજ આજેઝીપૂર્વક બંને હાથ ઊઠાવીને આમીન...આમીન કહેવા લાગ્યો. થોડીવાર પછી એ ચુપ થઈ ગયો અને પોતાની અસલ હાલત પર આવી ગયો.

આ પ્રકારની ખિદમત કરાવ્યાં પછી ચોથીવાર જ્યારે તેઓની મુલાકાત થઈ તો ફરમાવ્યું કે, 'હવે તારે રસ્તાની ખિદમતમાં મશગુલ થવું જોઈએ તેમજ લોકો જેનાંથી નફરત કરે છે તેવી નકામી, નડતરરૂપ ચીજોને ત્યાંથી દુર હટાવી દેવી જોઈએ, જેથી તેઓ નુકસાનથી બચી જાય.' હું તેઓના આ ફરમાન પર સતત સાત વર્ષ સુધી એ જ કાર્યમાં લાગેલો રહ્યો. આ કાર્ય દરમ્યાન મારા કપડાં સતત ધુળ અને કાંટાઓ વડે ખરડાયેલા રહેતાં હતા. આ રીતે હું તે અલ્લાહવાળા ખુઝુર્ગે ફરમાવેલ કાર્યોને નિષ્ઠાપૂર્વક અદા કરતો રહ્યો. ત્યાં સુધી કે આ કાર્યોની અસરો તથા પરિણામોનું હું મારી જાતમાં અવલોકન કરતો રહ્યો અને મારા ખાતીનમાં થતી તરકકીને હું અનુભવતો રહ્યો.

હજરત ખવાજ સાહેબ (કુદસ્સીર્રહુ) ફરમાવે છે કે, 'એકવાર સખ્ત શિયાળાની ઋતુમાં હું કસરે આરીફાંથી અન્ય કોઈ સ્થળે જઈ રહ્યો હતો તો મેં એક આફતાબ પરસ્ત (કાંચીડો) જાનવર જોયું અને તેને આફતાબના (સુર્ય) ના જમાલમાં ઈસ્તિગરાકની હાલતમાં ડુંબેલું જોયું તો મારી હાલત પણ બદલાઈ ગઈ અને મારી અંદર જોડકની કૈફીયત પૈદા થઈ ગઈ. તથા મારા દીલમાં એવો ખ્યાલ ગુજર્યો કે હું તેની સામે એ ખવાહીશ જાહેર કરું કે, બારગાહે ખુદાવંદીમાં તે મારી સીફારીશ કરે. તો હું ખુબજ અદબ અને ઇઝ્જતપુર્વક તેની સામે ઊભો રહી ગયો અને મેં બંને હાથ ઊઠાવ્યા; પછી તે જાનવર ઈસ્તિગરાકમાંથી હોંશમાં આવ્યું તેમજ તેણે પોતાની પીઠ જમીન પર મુકીને મુખ આસમાન તરફ કર્યું હું ઘણીવાર સુધી આમીન કહેતો રહ્યો.

હજરત ખવાજ મોહમ્મદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) એ પોતાના રૂહાની એહવાલો બયાન ફરમાવાં એકવાર ઈશીદ ફરમાવ્યું કે, એક સમય મારી ઉપર એવો ગુજર્યો કે છ મહિના સુધી ફૈઝનો દરવાજો મારા માટે સદંતર બંધ રહ્યો. (હાલતે કબ્જ) કોઈ પ્રકારનો ફૈઝ મને એ દરમ્યાન હાંસીલ ન થયો અને હું ખુબજ નિર્બળ તેમજ બેચેન થઈ ગયો. આ પરિસ્થિતિમાં મારા દીલમાં ખ્યાલ આવ્યો કે, મારે હવે મખ્લુકની ખિદમતમાં લાગી જવું જોઈએ. અને હું આ પ્રકારની વ્યાકુળતાની હાલતમાં જ એક મસ્જીદ પાસેથી ગુજર્યો તો મેં મસ્જીદ પર આ મીસરોં લખેલો જોયો.

અય દોસ્ત બયા કે મા તુરાઈમ, બેગાના મશવ કે આશનાઈમ.

(અર્થાત્: - હે દોસ્ત, મારી પાસે આવ કે હું તારો જ છું. અજનબી ન બનકે હું તારો ઓળખીતો છું.)

જ્યારે મેં આ શૈર વાંચ્યા તો મારી અંદર રિકકતની કૈફીયત પૈદા થઈ ગઈ અને ઇનાયતે ઇલાહી થકી મારા માટે ફૈઝનો દરવાજો ખુલી ગયો અને મારી તે કબ્જની હાલતદુર થઈ ગઈ.

★ આપ સરકારનો હુલીયા મુબારક ★

હજરત ખવાજ મોહમ્મદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ (કુદસ્સીર્રહુ) નો હુલીયા મુબારક (શકલો-સુરત) ખુબજ દબ્બખાપુર્ણ અને નુરાની હતો. આપના પવિત્ર ચહેરા પરની અન્વારોના કિરણો કુટી રહ્યાં હતાં, જે તાલીબોને લોહચુંબકની જેમ આકર્ષી લેતાં હતા. આપના ચહેરા પર એક અજીબ મલાહત અને કશીષ હતી. આપની પવિત્ર આંખો ઘણી જ કુશાદા અને લાલિમાયુક્ત હતી. જે આપની દ્રષ્ટીની સ્પષ્ટ દલીલ પેશ કરી રહી હતી. આપનું નાક ઉચું અને પાતળું હતું તેમજ હોઠ મુબારક ઘણાં કોમળ અને બદખ્શી માણેક સમાન ચમકદાર લાલ હતાં. દાંત મોતી જેવા ચળકાટવાળા એક સરખા હતા. આપની દાદી મુબારક તો જાણે નુર તથા સિયાહતમાં (કાળાશ) સાથે ગુદેલી હોય તેવી આકર્ષક દેખાઈ રહી હતી. આપનું શરીર સૌષ્ઠવ સરાપા મનમોહક અને સૌંદર્યરૂપી આબે ઝુલાલમાં ધોવાયેલું દેખાતું હતું. જેને જોઈને હિરાતના બાદશાહો, ઉમરાવો તથા દરબારીઓ હૈરતમાં પડીને પોતાની આંગળીઓ દાંતમાં દબાવી દેતાં હતા.

★ આપની રહેણી - કરણી ★

આપ ઘણાં ખુશખોશાક અને ખુશખુપસંદ હતાં. દોસ્ત અને મહેમાન - નવાજ હતાં. ઘરનાં કામકાજો ખુદ જ કરતાં હતાં, ઘર માટે રાશન વગેરે લાવવાનું બોજ ઊઠાવવાનું કામ આપ ખુદ જ કરતાં હતાં. તેમજ બીજાના કાર્યોમાં પોતાના હાથ હંમેશા લંબાવતા હતાં બિમારોની બિમારપુર્સી માટે ખાસ તાકીદથી જતાં હતાં એટલું નહીં પરંતુ તેઓને ઇલાજ અને નુસ્ખાઓ પેટે પોતાના મશવેરા થકી ફૈઝયાબ ફરમાવતાં હતાં. જાનવરોનાં ઝખ્મો પર મરહમ લગાવતાં હતા. આમ મોમીનો માટે આપ હંમેશા દુઆ ફરમાવતાં રહેતા. આપ જે કલ્બો (દીલો) ના મુશીદ હતાં એમ અખ્લાકના રહેબર પણ હતાં. આપ હંમેશા હલાલ ખાણાની તેમજ પાકીઝાઝીદગી ગુજારવાની તાકીદ કરતાં હતા; કારણકે આપે ખુદ આ રીતની ઝીદગી ગુજારીને પોતાના યુગના એક વલીએ કામીલ, આરીફબિલ્લાહ અને બેનઝીર ખુઝુર્ગવાર તરીકેની શોહરત હાંસીલ કરી હતી અને માટે જ દુર તેમજ નઝદીકના ઉલમાઓ, સુલ્હાઓ, ઉમરાઓ અને વઝીરો તદુપરાંત મલેકો અને બાદશાહો પણ

સચ્ચાઈતની તલબમાં આપની બારગાહમાં પોતાની પેશાનીઓ રગડતાં હતાં. તેમજ આપ તેઓના માટે દુઆઓ કરતાં હતાં તથા સાથે સાથે તેઓના કલ્બો (દિલો) માં તકવાની નકશાબંદી પણ ફરમાવતાં હતા.

તરીકતના સખ્ત મુજાહેદાઓ અને રિયાઝતોથી હટીને આપની ઈબાદતો માત્ર સુન્નતે રસુલ (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) ની પયરવીમાં અને તેનાં અનુસરણમાં રહેતી હતી. જેમકે હંમેશા બાવઝુ રહેવું. નમાઝ અને તિલાવતની પાબંદી, ખાવા-પીવા તેમજ ઊઠવા-બેસવામાં સુન્નતોનું અનુસરણ ચુસ્ત રીતે કરતાં હતાં. હંમેશા આપ તૌબાહુ તેમજ અસ્તગફાર તથા ઝીક-ઝીકમાં ડુબેલા રહેતાં હતાં. આપે પોતાની પુરી ઝીદગી અવરાદો-વજાઈફ નવાફીલો-તસ્બીહ અને યાદે ખુદાવંદીના ફરાઈઝો અંજામ આપવામાં ગુજરી દીધી.

હઝરત ખ્વાજા અલાઉદ્દીન અત્તાર (કુદરસીરહુ) થી બયાન થયેલું છે કે, હઝરત ખ્વાજા નકશાબંદ (કુદરસીરહુ) તદ્દન ગુરખત અને મુફલીસીમાં ઝીદગી ગુજારતાં હતા. તર્ક-દુનિયા, એકાંતવાસ અને માસીવાની નફી આપની ખાસ આદત હતી. આપનો પવિત્ર નફસ ફકરો-દુર્વેશીના સબુતો પેટે વકફ હતો. અને માટે જ મુજ ફકીરને ઘણી જ મોહબ્બત સાથે ફરમાવતાં હતાંકે, અમે જે કંઈ મેળવ્યું છે આ સિક્ત વડે જ મેળવ્યું છે.

આપના ઘરમાં ઠંડીની મૌસમમાં મસ્જીદ માંથી ઊડીને આવેલી માટી પથરાયેલી રહેતી હતી; જ્યારે ગરમીમાં એક જુની ચટાઈ હતી. આપનો તરીકો એ હતો કે પોતાના હાલાતોનું સતત અવલોકન કરતાં રહેતાં તેમજ શંકારૂપદ વસ્તુથી એહતીયાતના સખ્ત પાબંદ હતાં. ખાસ કરીને ખાણા સંબંધે હદીષેપાક હંમેશા સંભળાવતાં રહેતા હતાં. ફકમાં કમાલ હાંસીલ હોવા છતાં આપની અંદર કુર્બાની તેમજ ઈસારની ભાવના ઘણીજ પ્રબળ હતી. જે કોઈ આપની પાસે હદીયો વગેરે લઈને આવતું હતું તેને હઝરત રિસાલત પનાહ (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) ની પયરવીમાં એવો જ અથવા તો એવા પ્રકારનો બીજો હદીયો ખુદ પોતાના તરફથી અતા કરતાં હતાં. જો કોઈ દોસ્ત કે મહેમાન આવતો તો સાંજ પડતાં પહેલાં તેના માટે ખુબજ પુર તકલુફ ખાણું તૈયાર કરાવીને તેની સામે પેશ કરી દેતાં હતાં તેમજ કોઈપણ બહાના હેઠળ ચિરાગ ઓલવી નાંખતાં હતાં, જેથી તે દોસ્ત કે મહેમાન વિના સંકોચે ખાઈ શકે. અને જો તે સુઈ જતો તથા હવામાં ઠંડીનું પ્રમાણ હોતું તો આપ તેને ઓઢવા માટે ખુદ પોતાના કપડાં અતા ફરમાવતાં હતાં.

હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશાબંદ (કુદરસીરહુ) નો ખોરાક ખુદ પોતાની ખેતીનો જ રહેતો હતો. દર વર્ષે આપ ખુદ જ અનાજ વાવતાં હતાં, તેની માવજત કરતાં હતાં. તેમજ જમીનને ખેડવામાં, વાવણી કરવામાં તથા બળદોની પસંદગીમાં ઘણી જ સાવચેતીપૂર્વક કામ લેતાં હતાં. ખાસ કરીને પહોળાં શીગડાંવાળા બળદોની પસંદગી વધુ કરતાં હતાં. અકાખીર ઉલ્માઓ, સુલ્હાઓ ઘણીવાર આપની ખિદમતમાં માત્ર આપનું ખાણું જ તબરુકના તૌર પર ખાવા માટે તશરીફ લાવતાં હતાં.

આપનો અન્ય ખાસ તરીકો એ હતો કે, મુકર્ર કરેલાં સમય પર પોતાના અસ્લાખો (સાથીદારો, તાલીખો, મુરીદો વગેરે) ને બોલાવતાં હતાં અને તેઓને અસરારે રબખાની અને ખાસ મચ્ચારીફોની જાણકારી આપતાં હતાં, સાથે સાથે સુન્નતે રસુલે અકરમ (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) ની તાબેદારી, ઝીકેઈલાહીમાં મશગુલીયત, મુરાકેબામાં હુઝુરે કલ્બ અને હાલાતોને પોશીદા રાખવાની તાકીદ ફરમાવતા હતાં. તથા કલમાશરીફનો વીદ ઘણો કસરતથી કરવાનું પણ કહેતાં હતાં. અહાદીષેપાકમાં આવેલી વિવિધ દુઆઓ કયારેય તર્ક કરતાં નહતાં આપ ફરમાવતાં હતાં કે, અમારો અમલ છે જ શું? આ તો માત્ર અલ્લાહ ત્યાલાના ફઝલો-કરમ વડે રસુલેકરીમની તાબેદારી કરવાની બરકતો છે.

આપની આલ-ઔલાદ

હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશાબંદ (કુદરસીરહુ) ના ખાનદાની હાલાતો વિશે કિતાબોમાં ઘણી જ મુખતસર ઉલ્લેખ આવેલો છે. પરંતુ આપની ઔલાદોમાં બે સાહેબજાદાઓ (પુત્રો) અને બે સાહેબજાદીઓ (પુત્રી) હોવાનું અલગ-અલગ કિતાબોની રિવાયતો વડે સાબીત થઈ રહ્યું છે.

કિતાબ ‘અનીસુત્તાલેખીન’ માં આપની એક સાહેબજાદીના નિકાહ આપની હયાતીમાં જ હઝરત ખ્વાજા અલાઉદ્દીન અત્તાર (કુદરસીરહુ) સાથે થયાનો ઉલ્લેખ છે. તેઓ ખ્વારઝમના રહેવાશી હતાં એક મદ્રસામાં તાલીમે ઈલ્મમાં મશગુલ હતાં. ત્યાર બાદ તેઓ હઝરત ખ્વાજાની ખિદમતમાં હાજર થયાં અને રોહ સુલુકના તાલીખ બની ગયાં હઝરત ખ્વાજા નકશાબંદ (કુદરસીરહુ) એ પોતાની સાહેબજાદી તેનાં નિકાહમાં આપી દીધી. હઝરત ખ્વાજાના વિસાલ પછી આપના આ દામાદ હઝરત ખ્વાજા અલાઉદ્દીન અત્તાર (કુદરસીરહુ) આપના જાનશીન થયાં અને તમામ ખુદ્શાઓએ

આપનાથી બચત કરી.

કિતાબ ‘તરાઈકુલકાઈક’ના હવાલા વડે હઝરત ખ્વાજાએ નકશબંદ ઔર તરીકાએ નકશબંદ માં લખ્યું છે કે, આપના વિસાલ પછી આપની એક સાહેબઝાદીની નિકાહ વસીયત મુજબ હઝરત શફીદીન (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ના ફરજંદ સાથે કરવામાં આવ્યાં. હઝરત ખ્વાજાની આ સાહેબઝાદીની ઔલાદ અહીં ખુખારામાં જ્યાં આપનો મજારે પાક આવેલો છે. તે કબ્રે આરીફાં નામના સ્થળે મોટી સંખ્યામાં મૌજુદ છે. જે તમામ ખ્વાજગાનના નામે જ ઓળખાય છે. તેઓ અહીં ખુખજ મોટી ઇમારતો અને દીલકશ-બાગોના માલીક છે. અને આ રીતે હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ (કુદરસીરહુ)નો ઔલાદનો સિલસિલો આપની સાહેબઝાદી થકી ચાલ્યો, જે રીતે હુઝુર નબીએ પાક સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની આલે અતહરનો સિલસિલો આપની સાહેબઝાદી હઝરત ફાતેમતુઝોહરા (રહીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હા)થી ચાલ્યો; આમ, હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ (કુદરસીરહુ)એ એક સુન્નતે ગૈર ઇખ્તિયારી અદા ફરમાવી.

કિતાબ ‘હઝરાતુલ્કુદ્દસ’ની બે અલગ અલગ રિવાયતો વડે આપના બે સાહેબઝાદા હોવાનું પણ સાબીત થઈ રહ્યું છે, પરંતુ તે બંનેનો બાળપણમાં જ વિસાલ થઈ ચુક્યો હતો. આ બંને રિવાયતો આ મુજબ છે.

આપે એકવાર ફરમાવ્યું કે, જે કંઈ ઇરાદાએ ઇલાહી મુજબ હુઝુર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) પર ગુજર્યું હતું અમારી ઉપર પણ ગુજર્યું. આપના એક સાહેબઝાદાનો વિસાલ એ જ સમયે થયો જ્યારે આપની ઝબાન- મુખારકથી આ શબ્દો નિકળ્યાં અને આ રીતે આપને આ સુન્નતે ગૈર ઇખ્તિયારી પણ નસીબ થઈ.

મજકુર કિતાબમાં એક બીજી જગ્યાએ લખ્યું છે કે, હઝરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદરસીરહુ) જ્યારે ઝિયારતે બચતુલ્લાહ માટે તશરીફ લઈ ગયાં ત્યારે હાજીઓ ઈદે કુર્બાના દીવસે કુર્બાની કરી રહ્યાં હતાં જે નિહાળીને હઝરત ખ્વાજાએ ફરમાવ્યું કે, અમે પણ કુર્બાની કરીએ છીએ પછી ત્યાંથી જ્યારે આપ ખુખારા પરત પહોંચ્યાં તો જાણવા મળ્યું કે ઈદના દીવસે જ હઝરતના ફરજંદ ખુખારામાં વિસાલ ફરમાવ્યો હતો.

વિસાલ શરીફની કેફીયત

હઝરત ખ્વાજાએ ખ્વાજગાં ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ

નકશબંદ (કુદરસીરહુલ્નુરાની)એ દાઈએ અજલ ને લખ્યેક પુકારતા- પુકારતા છેવટે સોમવારની રાતે માહે રબીઉલઅવ્વલશરીફની ૩જી (ત્રીજી) તારીખે હી.સ. ૭૯૧માં રહેમતે ઇલાહીની સાથે મળીને આ ફાની દુનિયાને અલવીદા કહી:- ત્યારે આપની ઉમ્મશરીફ ૭૪મું વર્ષયાલી રહ્યું હતું. આપ પોતાના વતન ખુખારામાં જ આરામ ફરમાવી રહ્યાં છે. અને જે ગામમાં આપનો મજારે મુકદ્દસ આવેલો છે તે પણ હવે બહાઉદ્દીન નામથી જ ઓળખાય છે.

મૌલાના સદ્ગૃહીન કાશ્મીરીએ પોતાની કિતાબ ‘ઝીકુસ્સાદેકીન’ માં હઝરત મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ (કુદરસીરહુ)ના વિસાલ અંગે ઘણીજ દીલચસ્પ માહિતી આપી છે. તેઓ મજકુર કિતાબમાં લખે છે કે, મૌલાના મોહંમદ મીસ્કીન (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)કે જેઓ પોતાનાયુગના મહાનવલી અકાબીરમાંથી હતાં તેઓ બચાન કરે છે કે, જ્યારે શૈખ નુરુદ્દીન સુફી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)નો ખુખારામાં વિસાલ થયો તો ત્યારે હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ (કુદરસીરહુ)તેઓના માતમની મજલીસમાં હાજર હતાં. તાઅઝીયતવાળાઓ ખુખ મોટા અવાજે રડી રહ્યાં હતાં અને ઔરતો નાલાહ અને ફરીયાદો કરી રહી હતી. તથા કર્કશ અવાજે વડે હાજરજનોને નાખુશ કરી રહી હતી તેમજ તેઓ કરાહત મહેસુસ કરી રહ્યા હતા. ત્યારે હઝરત ખ્વાજા નકશબંદે ફરમાવ્યું કે, ‘જ્યારે મારી ઝીંદગીનો અંતિમ દીવસ આવશે તો હું દુર્વેશોને મરતાં શીખવીશ.’

બચાન થયું છે કે, જ્યારે હઝરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદરસીરહુ) ખિમાર પડ્યા કે જે આપની આખરી ખિમારી હતી, ત્યારે આપે પોતાની જગ્યા એક મુસાફરખાનામાં તબદીલ ફરમાવી; અને ખિમારી દરમિયાન અહીં જ રહ્યાં. એ દરમિયાન રબ્બુલ અરબાખના આ મકબુલ બંદાની ખિદમતમાં ખાસ અસહાબો હાજર રહેતાં હતાં અને આપ દરેકની સાથે તવજ્જોહ અને મહેરબાની પૂર્વક વર્તતા હતાં. કિતાબ ‘રશહાત’ માં લખ્યું છે કે, માહે સફરની ૨૧તારીખે હઝરત ખ્વાજા નકશબંદની તબિયતમાં ખુખજ ગરમી તેમજ હરાતના ચિત્તો જાહેર થયા કે જેને લોકો પિત્તજવર (પિત્તનો તાવ) કહે છે. આપે આ ખિમારીના દિવસોમાં પણ ફર્જો, નફ્લો વગેરે કે જેની હંમેશા અદાયગી કરતાં હતાં તેને કઝા કરી નહીં. આ દીવસો દરમિયાન આપ દરરોજ ઠંડા પાણી વડે નહાતાં હતાં, જેનાથી આપને કોઈ જ તકલીફ થતી નહતી. આપે ફરમાવ્યું કે, દરરોજ નહાવું એ અમુક મુરસલીનો (રસુલો)ની ખાસીયત

છે. માટે તેઓની પચરવીમાં મરી જવું અફઝલ અને બહેતર છે.

અંતિમ ક્ષણોમાં હઝરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદ્દસીર્હુ) એ દુઆ માટે બંને હાથ મુખારક ઊઠાવ્યા અને લાંબા સમય સુધી આ જ રીતે દુઆ માંગતા રહ્યાં પછી બંને હાથ પોતાના ચહેરા મુખારક પર ફેરવી દીધાં અને દારેફાનીથી રહેલત ફરમાવી.

મુલ્લા બહાઉદ્દીન મુતુ કશમીરીએ પોતાના મન્ઝુમ ફારસી ‘રિસાલા નકશબંદીયાહ’માં ઝીક રખત બરદાશતન ખ્વાજા મુશકીલકુશાં બદાઝ્લબકાં એવા શિર્ષક હેઠળ લખ્યું છે કે, એહલે ઇફાન ખુજુર્ગો પૈકી હઝરત ખ્વાજા અલા ગજદવાની (કુદ્દસીર્હુ) ખ્યાન કરે છે કે, હઝરત ખ્વાજા નકશબંદના આખરી શ્વાસ દરમ્યાન હું પણ હાજર હતો નઝામ્ (સકરાત) ના ચિત્તો જાહેર થઈ ચુક્યાં હતાં અને હઝરત ખ્વાજા શુહુદે મૌલામાં ડુબેલાં હતાં. એ જ હાલતમાં આપે પોતાની આંખો ખોલી અને મારી ઉપર અત્યંત લુત્ફો-કરમ ફરમાવતાં ફરમાવ્યું કે, ‘હે અલા, દસ્તરખ્વાન ખિછાવો અને પાકી તમજ સફા સાથે ખાણું ખાવ.’ આપના હુકમ મુજબ મેં જ્યારે દસ્તરખ્વાન ખિછાવ્યું તો અનિચ્છાએ જબરજસ્તી પુર્વક બે-ત્રણ કોળીયા મારા મોંઢામાં મુકી દીધાં. હઝરત ખ્વાજા ફરીવાર ઇસ્તિગારાકમાં ડુબી ગયાં અને મેં દસ્તરખ્વાન સમેટીને ગોખલામાં રાખી દીધું. આપ ફરીવાર આંખ ખોલી અને ફરમાવ્યું કે, ‘અલા, તમે દસ્તરખ્વાન કેમ સમેટી લીધું? તેને ખિછાવી ઘો અને ખુબ સારી રીતે ખાણું ખાતા રહો. તેમજ કામ પણ સારી રીતે કરો; તથા આ બંને કાર્યો તેના માટે જ (અલ્લાહ માટેજ) કરતાં રહેજો.’

ચાર વખત આપે આ જ રીતે હુકમ ફરમાવ્યો કે, ‘ખાણું ખુબ સારી રીતે ખાતા રહો અને કામ ખુબ સારી રીતે કર્યા કરો.’ ત્યાર બાદ હઝરત ખ્વાજાની આજુ બાજુ વક્ષાદાર અકીદતમંદોની ખુબજ ભીડ લાગેલી હતી. અને દરેકના દીલમાં એ જ ખ્યાલ આવી રહ્યો હતો કે, હઝરત ખ્વાજા ઇશીદ કોને અતા ફરમાવશે? (જનશીન કોને બનાવશે) કે જે અમારી રહેબરી ફરમાવે. હઝરત ખ્વાજાએ અરીસાના પ્રતિબિંબોની જેમ તેઓના આ વિચારોનું અવલોકન ફરમાવ્યું અને કહ્યું કે, મને અત્યારે પરેશાનીમાં ન નાંખો, તેનો ફેસલો ખુદા પર છોડી ઘો, હું તો વચ્ચે એક માત્ર તર્જુમાન રૂપે છું. અને હું એ કરીશ જે ખુદા તરફથી ઇલ્કા કરવામાં આવશે; જ્યારે ફેસલાની જાણકારી મળી જાય ત્યારે તમે ખુદ તેનાં પર અમલ કરશો. અને પછી આપે એક ખાદીમ તરફ ઇશારો કરતાં કહ્યું કે, જા અને કબ્ર દુરસ્ત કરી લે. તે ગયો અને

સેહનશરીફમાં એક કબ્રમુખારક તૈયાર કરી નાંખી. જાણે કે તેણે આપણા અકીદતમંદો માટે અમનગાહ અને પનાહગાહ ..તામીર કરી નાંખી.

આ ખાદીમ ખ્યાન કરે છે કે, જ્યારે હું ગમનાક દીલ સાથે કબ્ર તૈયાર કરી ચુક્યો તો હઝરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્હુ) પાસે પાછો ફર્યો અને મારા દીલમાં વારંવાર એ જ ખ્યાલ આવતો રહ્યો કે, કાશ, હઝરત ખ્વાજા પોતાના જનશીન મુકર્રર ફરમાવતાં અને હિદાયતની રાહ તેના અમીનને સુપંદ ફરમાવી દેતાં (તો કેવું સારું?) મારું દીલ હઝરત ખ્વાજા તરફ ધ્યાનિત રહ્યું એ દરમ્યાન જ આપે પોતાનો સરમુખારક ઊઠાવ્યું અને મારી તરફ ખિતાબ કરતાં ફરમાવ્યું કે, ‘આથી પહેલાં અમે હિજાઝની સફર દરમ્યાન એ વાતને જાહેર કરી દીધી હતી કે, જે કોઈ અમને જોવા માંગે તે ‘ખ્વાજા પારસા’ને જુવે. તેઓએ અમારા માધ્યમથી નુરે કિબ્રીયા જોયું છે.’ આ કલામ ફરમાવ્યા પછી હઝરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્હુ) એ બીજા દિવસે વિસાલ ફરમાવ્યો.

આપના વિસાલના સમયે હઝરત ખ્વાજા અલાઉદ્દીન અમીર (કુદ્દસીર્હુ) હાજર હતાં તેઓએ ફરમાવ્યું કે, મેં સુરએ યાસીન પઢવાની શરૂ કરી અને ચો તરફ નુરની વર્ષા થવા લાગી; જાણે હઝરત ખ્વાજાના નુર વડે જમીન કે આસમાન જ નહીં પરંતુ તમામ સૃષ્ટી રોશન થઈ ગઈ. હું અડધી સુરએ યાસીન પઢી ચુક્યો અને ઝખ્યાન પર ઇસ્મેઝાતનો ઝીક રહી રહ્યો હતો. કે એ દરમ્યાન જ હઝરત ખ્વાજાનો દમ તુટીને અર્શો મજ્દ પર સ્થાન હાંસલ કરવા રવાના થઈ ગયો અને એક શોરબર્ષા થઈ ગયો.

અને પછી જે કંઈ હાલતો આપના અકીદતમંદો, મુરીદો વગેરે પર ગુજરી જેનું ખ્યાન કરવા માટે કલમ અહીં અસર્મથ છે અને આ ખ્યાન ઘણુંજ દર્દનાક છે. ત્યારબાદ આપના ખાસ અસલાબોએ આપના પવિત્ર જીસ્મશરીફને અત્તર તેમજ સંદલ મેળવેલ હુંકાળા પાણી વડે ગુસ્લ આપ્યું. તેમજ હઝરત ખ્વાજા અઝીઝાં (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) નો તાબુતમુખારક લાવવામાં આવ્યો કે જેમાં આપના પવિત્ર જીસ્મેઅત્તહરને રાખવામાં આવ્યું તથા ખુખારાથી એક ફરસંગના અંતરે આવેલ ‘કબ્રે આરીફાં’ નામના સ્થળે રવાના થઈ ગયા આપના જનાઝાની સાથે આપે કરેલ વસીયત મુજબ હઝરત અહમદજામ (કુદ્દસીર્હુ) નો આ શૈર પઢી રહ્યાં હતાં.

મુફ્લીસાનેમ આમદા દર કુએ તુ,

શૈઅન લીલ્લાહ અઝ જમાલે રૂએ તુ.

(અર્થાત્: - તારી ગલીમાં મુફ્લીસ થઈને આવ્યો છું; અલ્લાહવાસ્તે,

પોતાના ચહેરાના હુસ્નો-જમાલની એક ઝલક અતા ફરમાવ.) અહીં ચહેરાથી મુરાદ ‘અલ્લાહ તઆલાની ખાસ ઝાતી અન્વારોની તજલી છે.’ અલ્લાહ તઆલા ચહેરાથી પાક છે.

એકાંતવાસીઓના કુતુબ હઝરત ખ્વાજા અબ્દુલ્લુહસ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ખયાન ફરમાવે છે કે, જ્યારે હઝરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ) ની દફન વિધી થઈ ચુકી તો એ જ રાતે હું તેહજજુદની નમાઝ પઢ્યા પછી સુઈ ગયો તો મેં જોયું કે, જાણે હું ખ્વાજા નકશબંદની કબ્રશરીફમાં આપની સમક્ષ નિત્યક્રમ મુજબ જ બેઠો છું અને અયાનક જ આપના ચહેરામુખારક તરફ અલ્કબ્રો રવઝ તુમ્મીન રિયાઝુલજન્નાહ. એ મુજબ જન્નતની ખારી ખુલી ગઈ અને ખડકીમાંથી બે હુરો કે જેના ચહેરા નુર વડે ચમકી રહ્યાં હતાં તે કબ્રમાં ઉતરી તેમજ હઝરત ખ્વાજાને સલામ અર્જ કરીને કહ્યું કે, અમે આપની મીલકત છીએ’ તો હઝરત ખ્વાજાએ ફરમાવ્યું કે, ‘મારો અલ્લાહ તઆલા સાથે એ વાયદો અને કરાર છે કે, જ્યાં સુધી હું કશા અવરોધ વગર ખુદા વંદ તઆલાનો દીદાર નહીં કરું અને એ ઝાતે બેઠતે ન જોઈ લઉં તેમજ એ લોકોની શકાઅત ન કરું જેઓએ માફ દામન પકડી રાખ્યું છે ત્યાં સુધી હું બીજા કોઈ જ કાર્યમાં મશગુલ નહીં થાવ.’ જ્યારે હું ખ્વાખથી બેદાર થયો તો ફજરની નમાઝ બાદ મેં હઝરત અલાઉદ્દીન અત્તાર (કુદ્દસીર્રહુ) ને આ ખ્વાખ સંભળાવ્યું તો આપે પણ તેનીતસ્દીક ફરમાવી. અને કહ્યું કે, ‘મેં પણ હમણાં જ આ પ્રકારની ઘટના જોઈ છે.’ આ રિવાયત ‘કન્ઝુસ્સાદત’ નામની કિતાબમાં મૌજુદ છે.

મઝારે અકદસ

હઝરત ખ્વાજાએખ્વાજાખ્વાજા મોહમ્મદ બાહાઉદ્દીનશાહ નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુલ્નુરાની) નો મઝારેમુકદ્દસ ઉઝબૈકિસ્તાનના પાટનગર વિશ્વ-વિખ્યાત શહેર બુખારાથી છ (૬) માઈલના અંતરે કસબા તરફ જતો એક પહોળી સડકના કિનારે આવેલાં ‘કબ્રે આરીફાં’ નામના ગામમાં છે. જ્યારે ઉઝબૈકિસ્તાન તેમજ રશિયાના બીજા અન્ય મુસ્લીમ દેશો જેમ કે કઝાખીસ્તાન, તાઝકીસ્તાન, આરમેનીયા વગેરે રશિયાના સામ્યવાદી (કોમ્યુનિઝમ) પંજાની પકડમાં હતાં ત્યારે ત્યાંના મઝારો, મસ્જીદો, ખાનકાહો વગેરેની હાલત ખુબ જ દયનીય, હસરત અંગેજ તેમજ હદયને વ્યથીત કરી દેનારી હતી; પરંતુ અલ્લાહ તઆલાની ખારગાહે કરીમીથી જ્યારે મધ્ય એશિયાના મઝલુમ અને મઝબુર મુસલમાનો માટે રહેમત અને

આફ્રીકીયતના દરવાજા ખુલી ગયા તો રશિયાની એ ઝાલીમ હુકુમત કે જેણે ખુબજ દુરદુરના પ્રદેશો પર પોતાનો કબ્જો જમાવ્યો હતો અને જે મુસલમાનોના લોહી પર ટકી રહી હતી, તે અકલ્પનીય રીતે વેરણ-છેરણ અને વેરવિખેર થઈ ગઈ તેમજ મધ્ય એશિયાની આ તમામ મુસ્લીમ બહુમતી ધરાવતી રિયાસતો આઝાદ અને સ્વાવલંબી હુકુમતો બની ગઈ; અને આ રીતે દીને મુબીને ઇસ્લામ માટે ખુદાવંદે બરહુક્કનો વ નહોનો લહુમ હફેઝુન રૂપી વાયદો ફરીવાર તરોતાઝા થઈ ગયો.

કુર્આન તેમજ શરીઅતરૂપી ખુશબુદાર હવાઓ વડે ત્યાંના મુસલમાનોના દીલ ફરીવાર ખીલી ઊઠ્યાં અને દરેક એ મુસલમાન કે યુવાનીની હાલતમાં આ કોમ્યુનિઝમ (સામ્યવાદ) ની પકડે તેના દિમાગને ઇસ્લામી અસરાતોથી બિલ્કુલ ધોઈ નાંખ્યું હતું (બ્રેઇન-વોશીંગ) તે ફરીવાર અસલ દીને આસમાનના વર્તુળમાં પરત આવી ગયાં. અને પછી આઝાદ થયેલી આ મુસ્લીમ હુકુમતો એ સૌપ્રથમ તારીખી મસ્જીદો અને ઇસ્લામી યાદગારોને મરમ્મત કરીને ફરીવાર તેને પોતાની અસલી હાલતમાં અગ્રતા ક્રમ આપ્યો. ઔલીયાએ કિરામના રોઝાઓ અને મઝારાતોની તામીરને નવો ઓપ અપીને તેની સાંકડી તથા જીર્ણ-શીર્ણ થઈ ગયેલી જગ્યાઓને ખુબ જ પહોળી કરીને ખુશનુમા બગીચા-ઓ તથાદિ લફરેબ અને મનમોહક હરીયાળીમાં ફેરવી નાંખ્યાં.

હઝરત ખ્વાજાએ ખ્વાજાખ્વાજા બાહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ મુશકીલ કુશાં (રદીયલ્લાહો તઆલા અન્હો) ના મઝારેપાકની પુનઃજીર્ણોદ્ધાર અને તજદીદ પણ ઉબૈકિસ્તાન સરકારે આઝાદી પછી તરત જ હાથ ધરીને તેને સૌથી વધુ અગ્રતાક્રમ આપ્યો. આપના મઝારેપાકને ફરીવાર પોતાની મૂળભુત સ્થિતિમાં લાવવાં અને તેને અત્યંત ખુબસુરત ઓપ આપવા માટે વિવિધ પગલાં ભર્યાં, જેના કારણે આપનો મઝારેપાક હવે તમામ બંધનો અને તાળાબંધીઓથી તદ્દન મુક્ત થઈ ચુક્યો છે. અગાઉ મઝારશરીફના સેહન બરાબર સામે જ આવેલી એ જર્જરીત અને પુરાની મસ્જીદ જે કોમ્યુનિઝમના રાક્ષસી ભરડાની યાદ આપી રહી હતી તે હવે નવા જ રંગરૂપ વડે સુશોભીત થઈ ચુકી છે. મઝારે-પાકના સેહનની ડાબી બાજુ એમ નાની એવી સાદી મસ્જીદ જેવી ઇમારત હતી તેને એ ચાર દિવાલો સાથે કે જેની સાથે સંલગ્ન હઝરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ) ની તુરબતે મુકદ્દસ ઘેરાયેલી હતી તેને ત્યાંથી હટાવી દેવામાં આવેલ છે; તેમજ હઝરત ખ્વાજા

મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ) એ પોતે સ્થાપેલ મદ્રસાનું પણ નવેસર સમારકામ કરવામાં આવ્યું છે. આપની તુરબતેપાક હવે ચાર દિવાલો વચ્ચે ઘેરાયેલી નથી પરંતુ તદ્દન ખુલ્લી છે. અને ત્યાં પહોંચવા માટે એ યુગમાં બાંધવામાં આવેલ તે પ્રાચીન નકશીદાર ઐતિહાસીક દરવાજાને તેના સ્થાને જાળવી રાખેલ છે. જોકે આ દરવાજો ઘણોજ જર્જરીત થઈ ચુક્યો હતો એટલા માટે તેને મજબુત લાકડાં વડે ફરીવાર બનાવે છે તેમ છતાં તેની મૂળભુત કામગીરીના સૌંદર્યને જાળવી રાખવા માટે તેમાં રહેલાં નકશોનિગારવાળા પ્રાચીન દરવાજાના એ લાકડાંના ટુકડાઓ તેના સ્થાને બાકી રાખેલ છે.

અગાઉ આપની તુરબતેપાક ખુલ્લી હતી, હવે તેને સંગેમરમરના ખુબસુરત ચબુતરાના સંકુલમાં આવરી લીધેલ છે, જેની ઉપર અત્યંત ખુશનુમા નકશીદાર ઝાળી બનાવેલી છે; તેમજ સંગેમરમરના આ ચબુતરામાં એક સાધારણ ખાલી જગ્યા તખ્તા ઉપર રહેવા દીધી છે કે જાઈરીનો તેમાંથી અંદર ડોકાયને આપની તુરબતે મુકદ્દસનો દિદાર કરી શકે. હજરત ખ્વાજા સાહેબના આ મકબરાએ મુકદ્દસની જમણી તેમજ ડાબીબાજુએ પ્રાચીન રિવાજ મુજબ બે લાકડાંના પાતળા થાંભલા મઝારની નિશાનીરૂપે ઊભા કરેલ છે. એ યુગમાં ઔલિયાએ કિરામની કબ્રો પર આ પ્રકારની નિશાની મૌજુદ રહેતી હતી કે જેથી આમ કબ્રોથી તેને અલગ પાડી શકાય.

હવે સામ્યવાદ (કોમ્યુનિઝમ)ના ભરડાથી મુક્ત ઇસ્લામી માહોલમાં હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીનશાહ નકશબંદ મુશ્કીલકુશાં (રદીયલ્લાહો તઆલા અન્હો)ના આ નવીનિકરણ પામેલ અર્વાચીન મઝારશરીફની કૈફીયત ઉપર વર્ણવેલી છે, જે તે અમારી આ કિતાબમાં અપાયેલી આપના મઝારે-પાકની અર્વાચીન તસ્વીર વડે સ્પષ્ટપણે જોઈ શકાય છે. આ તસ્વીર હજરત ખ્વાજા સાહેબના મજરેપાકના વર્તમાન હાલતો દર્શાવતી એક વેબસાઈટ પરથી હાંસીલ કરેલ છે. મઝારેપાકની અર્વાચીન કૈફીયતની સાબીતીરૂપે આ તસ્વીર ‘કુલ હોવ બુરહાનોકુમ ઇન્કુતુમ સોદ્દીન’ ની રીતે અમારા આ પ્રકાશન ‘અહવાલેઅસ્ફીયા ફી ફઝાઇલે સિલસિલાએ નકશબંદીયાહ્’ એટલે કે ‘ઈશક કે ઇમ્તેહાં’ માં પેશ કરેલ છે.

અલ્હમ્દોલીલ્લાહ, અને હવે આ રીતે આપનો મઝારે મુકદ્દસ જાહેરી સ્વરૂપમાં પોતાની અસલી હાલતમાં આવી ચુક્યો છે. તેમજ ઇસ્લામી મુલ્કો-માંથી જાઈરોનો દરબારે નકશબંદ માં હાજર થઈને પોતાના દીલની નકશબંદી

કરી રહ્યા છે.

બરસરે તુરબતેમન ચું ગુઝરી હિમ્મત ખ્વાહ,
કે ઝયારતગાહે દંદાને જહાં ખ્વાહદ શુદ.

અર્થાત્: - અને આ ઈશકો મોહબ્બત તેમજ અકીદતો ઇરાદતમંદીની આવન-જવન કયામત સુધી બાકી રહેશે.

હરગીઝ ન મીરદ આં કે દીલશ ઝીદા શુદ બ ઈશક,
સખ્ત અસ્ત બર જરીદાએ આલમ દવામે મા.

અર્થાત્: -તેઓ હરગીઝ નથી મરતા કે જેઓ ઈશક થકી ઝીદા દીલ થયા, જરીદા આલમ પર અમો હંમેશા રહેનાર છીએ.

તમહીદે-મલ્કુઝાત

‘મલ્કુઝાત’ની સામાન્ય વ્યાખ્યા એ છે કે, ઔલિયાએ કિરામના પવિત્ર-મુખમાંથી નિકળેલાં અન્વારો સભર શબ્દો અથવા તો તેઓના કલામ (વાત-ચીત). ઔલીયાએ કિરામે પોતાના તાલીબો, ખુદ્શાઓ, ખુદ્રીજીવીઓ, આલીમો અને સુફીઓ સાથે કરેલો આ કલામ શરીઅત અને તરીકતના બારીક નુકતાઓ, રહસ્યોના ઉકેલો અને પોતે જે તરીકા પર ચાલી રહ્યાં છે અથવા તો પોતાના થકી વજુદમાં આવેલ તરીકા પર આધારીત રહેતો હતો. અને માટે જ આ કલામને સામાન્ય રીતે તેઓના કોઈ ખાસ ખલીફાઓ મહેફુઝ કરી લેતાં હતા અથવા તો તેને ભાવી પેઢી માટે કિતાબ સ્વરૂપમાં લખી લેતાં હતાં. ખેશક, આ મલ્કુઝાત ઔલિયાએ કિરામના પોતાના જાતી અનુભવો અને મુશાહેદોના અર્વાચીન વ્યાખ્યા મુજબ કહીએ તો એક અનોખો ઇન્સાયકલોપીડીયા (સર્વ જ્ઞાનસંગ્રહ) છે; જે આપણને સાહેબેમલ્કુઝાતની આરેફાના, હકાઈક અફરોઝ દીની તાવીલાતો (અર્થઘટનો) થકી શરીઅત અને તરીકતના એ વણઉકેલ રહસ્યો ઇમાન અફરોઝ ખુબીઓથી પરિચીત કરાવે છે.

આ કલામ ઔલિયાએ કિરામના અરીસા સમાન હોય છે; જે વાંચીને માત્ર એ યુગની દીની મહેફીલો, મજલીસો, પાકીઝા માહોલ, સુફીવાદના રહસ્યો તેમજ નુકતા સભર વણઉકેલ રહસ્યોના ઉકેલની જ જાણકારી હાંસીલ થાય એવું નથી, પરંતુ સ્થળ અને કાળના બંધનોથી મુક્ત આપણું દીલ તેના થકી નુરેઇમાન વડે રોશન થઈ જાય છે. આ વજદ આફરી પવિત્ર કલેમાતોની બરકતો થકી સદીઓથી સંશયો અને શંકાઓ રૂપી મેલ-માટી ધોવાતી રહી

છે અને ધોવાતી રહેશે. આ મલ્કુજાત જાણે કે ઔલીયાએ કિરામ તરફથી આગામી ભવિષ્યમાં આવનાર કૌમો અને નસ્લો માટે લખાયેલા પત્રો છે જેને નજર સમક્ષ રાખી આપણે આપણાં દિલોને નુરાની બનાવીને પોતાના દીનો-ઇમાનની હીફાજત કરી શકીએ છીએ; તેમજ ઈર્ફાન અને સુલુકના માર્ગમાં ઠેક-ઠેકાણે સામે આવતી દુશ્વારીઓને આ હિદાયતનામાઓ સામે રાખીને જ દુર કરી શકીએ છીએ.

જોકે આ મલ્કુજાતે આલીયાહ એ ઔલીયાએ કિરામના હૈઝે કૌષર સમાન પાક અને સાફ કલ્મોમાંથી વહેતાં હયાત બખ્શ ઝરણાંઓ છે અને માટે જ આ પાકીઝા કલેમાતોમાં રહેલી શબ્દોની શાનો-શૌકત, ઇબારતોની અઝમત, અજીબ જોશોખરોશ, તેમાં રહેલી અવર્ણનીય અસરો, તેમજ વજદો-રીકકતના હાલાતો તેના વાંચકને આલમે રૂહાનીની એ કેફપુર્ણ ખાસીયતોના અનુભવો તરફ લઈ જાય છે કે જેના મુશાહેદાની વિવિધતાં ઉપરાંત ઔલીયાએ કિરામના પોતાના રૂહાની, દીની તેમજ આલમગીરી શખ્શીયત તરીકેના જુદા-જુદા ખ્યાલો-વિચારધારાઓની ખાસીયતો વાંચકને પુરેપુરો પ્રભાવીત કરીને તેનાંમાં નફસની સુધારણાંની ભાવનાને પ્રબળ બનાવે છે.

ઔલીયાએ કિરામના આ મલ્કુજાતો આપણને તે વલીએ કામીલની અઝમતવાળી એ પુરવકાર જાતની એટલી હદે નિકટ લઈ આવે છે કે આપણે તેમાંથી પ્રગટ થતાં તેઓની જાતના જલ્વાઓ, રોશનીઓ અને તેમાંથી પ્રસરતી ખુશખુઓના માર્ગ થકી તે વલીએ કામીલની જાતેમુબારકનો સ્પર્શ કરી લઈએ છીએ. અને આ રીતે શમ્મે હિદાયત ની ઝળહળતી રોશની વડે મુનવ્વર થયાનો આપણને અનુભવ થાય છે.

‘મલ્કુજાત’ની આ પ્રકારની ખાસીયતો સંદેભમાંજ અલ્લાહ તઆલાના આ ખાસ મકબુલ બંદા શહેનશાહે નકશબંદ હઝરત ખવાજ મોહંમદ બહાઉદ્દીનશાહ નકશબંદ (રદીયલ્લાહો તઆલા અન્હો)ના કલ્પકુશાં, ઝૌકૌહાલ સભર, ઇમાનો યકીનમાં વધારો કરનાર તેમજ ખાતિની રોશનઝમીરીમાં વધારો કરનાર આ મલ્કુજાતે આલિયાહ હું અહીં કેટલીક હાથવગી કિતાબોમાંથી ચુંટીને લખી રહ્યો છું, જેના થકી હિદાયત મેળવીને સઆદત હાંસીલ કરો કારણકે આ મલ્કુજાતે આલીયાહ એ માત્ર હઝરત ખવાજ નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ)ના તરીકાની જ નહીં પરંતુ પોતાના જાતી અનુભવો, મુશાહેદાઓ અને અમલીયાતોની તફસીર છે. હું અહીં આપના દરેક મલ્કુજાને ‘કલ્મએ નુર’ શીર્ષક નીચે રજુ કરી રહ્યો છે.

★ મલ્કુજાતે શહેનશાહે નકશબંદ ★

૧. કલ્મએ નુર:- આ માર્ગનું કાર્ય ઇન્કેસારી, મિસ્કીની અને બુલંદ હિમ્મત વડે જ પુર્ણતાએ પહોંચી શકે છે. અને અમને આ બે દરવાજાઓ વડે જ અંદર લાવવામાં આવેલ છે. અમે જે કંઈ મેળવ્યું છે, તે તેના થકી જ મેળવ્યું છે.

૨. કલ્મએ નુર:- હું એક પુલ પર પહોંચ્યો અને મારી ઉપર એક અજીબ હાલત છવાઈ ગઈ. તેમજ મારી ઉપર ઇલ્લામ થયું કે, અમારી બારગાહમાં જે કંઈ માંગવું હોય તે માંગી લે. તો મેં મારી કમઝોરી અને ખુબજ આજેઝી સાથે અર્જ કરી કે, ઇલાહી, પોતાના હિમ્મત અને ઇનાયતરૂપી અથાગ સમંદરમાંથી મને એક બુંદ જ અતા ફરમાવી દે. તો ફરી ઇલ્લામ થયો કે, શું અમારી કરમરૂપી બારગાહમાંથી માત્ર એક બુંદ જ માંગી રહ્યો છે.? મારી હાલત બદલાઈ ગઈ. મારી બુલંદ હિમ્મતમાંથી હરકત પૈદા થઈ તો મેં પુરી તાકત અને આત્મવિશ્વાસ સાથે મારા ચહેરા પર તમાઓ માર્યો, જેના દર્દની અસર ઘણાં દીવસો સુધી બાકી રહી. ત્યાર બાદ મેં અર્જ કરી કે, હે ખુદાએ પાક, હે ખુદાએ કરીમ પોતાના ઇનાયતરૂપી સમંદરો થકી મારા હાલાતો પર લુત્ફ ફરમાવ અને મને તે બરદાશત કરવાની તાકત અતા ફરમાવ; તો તરતજ મારા ઉપર ઇનાયત તેમજ બખ્શીસો અતા ના ચિત્તો જાહેર થયા જેની બરકતો વડે મેં જે જોયું તે જોયું (જેનું વર્ણન અશક્ય છે.)

૩. કલ્મએ નુર:- અમે બરસો (૨૦૦) આદમી હતાં, જેઓ આ સુલુકની રાહ પર કદમ ઊઠાવી ચુક્યા હતાં. મારી હિમ્મત હંમેશા એ તરફ ખેંચાતી રહી કે હું તમામ દરવાજાઓમાંથી પાર ઉતરી જાવ. અલ્લાહ તઆલાની ઇનાયત આવી પહોંચી અને મને તમામ દરવાજાઓમાંથી પાર કરાવી દીધો તેમજ મને મકસુદ સુધી પહોંચારી દીધો.

૪. કલ્મએ નુર:- દુર્વેશોનો લોક મેળાપ અને એકાંત બંને સરખા હોવા જોઈએ. લોકોની સામે તેઓ જે ચીજોનો ખ્યાલ રાખે, એકાંતમાં પણ તેનો જ ખ્યાલ રાખે. એટલો કે કોઈપણ કાર્યમાં તે લોકો પર દ્રષ્ટી ન રાખે પરંતુ હંમેશા હક્કની સાથે જ રહે; પછી તે ચાહે એકાંત હોય કે ચાહે બજાર હોય.

૫. કલ્મએ નુર:- ‘અમે અંતને આરંભમાં દાખલ કરીએ છીએ.’ એટલે કે આ તરીકામાં (નકશબંદી તરીકા) જઝબાહ તેમજ હક્ક તઆલાની મોહબ્બત કે જે તમામ મકામાતો અને ઇબાદતોનો અંત છે, તે શરૂઆતમાં જ હાંસીલ થઈ જાય છે. તમામ રિયાઝતો અને મુજાહેદાઓનું હેતું માત્ર અલ્લાહ તઆલાની મોહબ્બત છે.

૬.કલ્મએ નુર:- મકામાતોમાંથી પાર થવાના આમાલો દરમ્યાન મારામાં બે વાર હુસૈન મન્સુર જેવી હાલત પૈદા થઈ ગઈ, અને હું પણ એ અવાજની નજદીક પહોંચવા જ ઈચ્છતો હતો. બુખારામાં એક શુળી હતી. હું મને પોતાને બે વાર એ શુળીની નીચે લઈ ગયો અને પોતાની તરફ જ સંબોધન કરતાં કહ્યું કે, ‘તારી જગ્યા આ શુળી પર છે.’ અલ્લાહત્આલાની ઇનાયત થકી એ મકામમાંથી પણ પાર ઉતરી ગયો.

૭.કલ્મએ નુર :- હું અંબિયા અલયહિસ્સલાતો વસ્સલામના મકામાતોની સયર કરી રહ્યો હતો. ખારગાહે મોહમ્મદી (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) માં પહોંચ્યો અને આપની સિક્તમાં સયર કરવા ચાહી, તો મને રોકી દેવામાં આવ્યો. મારાથી કોઈજ ગુસ્તાખી ન થઈ. અને મને એવી તૌફીક હાંસીલ થઈ કે હજરત નબુવ્વત (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની ઈજાજત, તાઝ્ઝીમ તેમજ એહતરામઝ્ઝી આસ્તાના પર મારું મસ્તક ઝુકાવી દીધું.

૮.કલ્મએ નુર:- વ અમ્મા બે નેઅમ્મતે રખ્ખેક ફ હદીષ. (અર્થાત્: અને પોતાના રખના ઇનામાતોની ખુબ ચર્ચા કરતાં રહો.) માં હુકમે ઇલાહી એ છે કે અમારી હિદાયત, ઇનાયતો અને અમારી રખુખીયતની મહરેખાનીઓને પોતાના દીલમાં નક્શા કરી ઘો (તેના ઉપર હંમેશા ચિંતન-મનન કરતાં રહો.)

૯. કલ્મએ નુર:- ખાસ પ્રકારની વિલાયત એ એક ખુબજ મોટી નેઅમ્મત છે. વલી માટે જરૂરી છે કે તે પોતાને વલી જાણે; જેથી આ નેઅમ્મતોનો શુક અદા કરવામાં મશ્ગુલ રહે. વલી એ છેકે જે અલ્લાહત્આલાની ઇનાયતો થકી મહેકુઝ હોય; અને તેની ઇનાયતોમાં જ રહે તેમજ બહરીયતની આફતોથી મહેકુઝ હોય. આદત વિરુદ્ધના કાર્યો, અહેવાલો કે કરામતો પર કોઈજ ભરોસો નથી; જો કાર્ય છે તો માત્ર ઈસ્તેકામત (અડગતા, મજબુતી) છે. તથા વલી પર જે કંઈ ગુજરી છે તેમાં ખશરી વજુદનો નકાર કરવાની હીકમત છુપાયેલી છે.

૧૦.કલ્મએ નુર:- આ ગિરોહના ત્રણ પ્રકાર છે. મુકલ્લીદ, કામીલ અને કામીલ-મુકમ્મીલ. ‘મુકલ્લીદ’ માત્ર સાંભળવા પર અમલ કરે છે. ‘કામીલ’ પોતાનાથી આગળ નથી વધતો. અને ‘કામીલ-મુકમ્મીલ’ કે જેના વિના કોઈ તરખિયત કરી શકતો નથી.

૧૧. કલ્મએ નુર:- ઈરાદત, તસ્લીમ અને બે ઈખ્તેયારી એક મહાન કાર્ય છે. અને ઈરાદતની વ્યાખ્યા પેટે ઘણું બધું કહેવામાં આવ્યું છે, તે તમામ વ્યાખ્યાઓ પૈકી અમે એ વ્યાખ્યા અપનાવી છે કે, ઈરાદતનો અર્થ છે ઈરાદતને

ઈરાદા વડે તર્ક કરી દેવામાં આવે (ત્યજી દેવામાં આવે) મુરીદે પોતાની ખ્વાહીશાતો (ઈરાદાઓ) છોડી દેવી જોઈએ અને જેનું તે અનુસરણ કરતાં હોય તેની ખ્વાહીશોમાં (ઈરાદાઓમાં) પોતાને પુરી રીતે ગુમ કરી દેવું જોઈએ.

મા ઈખ્તિયારે ખ્વેશ હમ દસ્ત દાદા એમ,

કાને ઈખ્તિયારે શાહ હમા ઈખ્તિયારે માસ્ત.

(અર્થાત્:- અમે અમારા ઈખ્તિયારો ત્યજી દીધાં છે, કારણકે શાહના ઈખ્તિયારોજ અમારા ઈખ્તિયારો છે.)

૧૨.કલ્મએ નુર:- એ વાત અમારા કાબુમાં છે કે, જો અમે ચાહીએ તો જજબાહના તરીકા થકી તાલીબ તરફ મશ્ગુલ થઈ જઈએ અને જો ચાહીએ તો સુલુકના તરીકા થકી.

૧૩. કલ્મએ નુર:- તાલીબ માટે જરૂરી છે કે સૌપ્રથમ એક લાંબી અવધિ માટે અમારા દોસ્તોની સોહબતમાં રહે કે જેથી અમારી સોહબતમાં રહેવાની કાબેલિયત પૈદા થઈ જાય.

૧૪.કલ્મએ નુર:- અમારો તરીકો એક આશ્ચર્યજનક ચીજ પૈકી છે. (નક્શાબંદી તરીકો) તે ઉર્વાએ વુસ્કા (એક મજબુત દસ્તાવેજ, એક મજબુત કળી.) છે. અમે રસુલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) નું દામન પકડી લીધું છે. અને સહાબાએ કિરામ (રિદવાનુલ્લાહે ત્આલા અલયહીમ અજમઇન) ના નક્શો કદમ પર ચાલીએ છીએ. આ માર્ગ પર અમને ફઝલે ઇલાહીના દરવાજા થકી દાખલ કરવામાં આવેલ છે. આરંભથી અંત સુધી અમે માત્ર તેનાં ફઝલનો જ મુશાહેદો કરેલ છે; નહીં કે પોતાના અમલોનો. આ તરીકામાં જો કે થોડા અમલથી ઘણીજ કુશાદગી હાંસીલ થાય છે, પરંતુ સુન્નતોનો ખ્યાલ રાખવો અને સુન્નતોની પયરવી એક ઘણુંજ મોટું કાર્ય છે. “ઇ ચુની ઝયબા રવીશ કમ મી બુદન્દ અંદરે જહાં.” (અર્થાત્: આ ખુબસુરત ઢંગ સાથે ચાલનારાઓ દુનિયામાં ખુબજ ઓછા છે.) ‘જે અમારા તરીકાથી વિમુખ થશે તેના માટે ખતરો છે.’

૧૫.કલ્મએ નુર:- જેઓ અમારી સોહબતમાં આવે છે. તેમાં અમુક એવાં છે કે જેના દીલોમાં મોહબ્બત ઘણી ઊંડી ઉતરેલ છે; તેમ છતાં તેની અંદર દુન્યવી બંધનોની ગંદકી હોવા છતાં પણ તેની પરવરિશ થઈ શકે છે. અમારે (મશાઈખે) આ બંધનો (તેની અંદરથી) ખત્મ કરી દેવા જોઈએ. અને અમુક એવા છે કે જેના દીલમાં મોહબ્બતનું ખીજ જ નથી. અમારે તેની અંદર એ ખીજ ઉગાડવું જોઈએ.

૧૬. કલમએ નુર:- જેકોઈના દિલમાં અમારું આકર્ષણ અને મોહબ્બત છે; પછી ચાહે તે દુર હોય કે નજદીક અમે દરરોજ રાત-દીવસ તેની પાસેથી પસાર થઈએ છીએ. અને અમારી તરબિયત તથા શક્કતરૂપી જરણાં થકી તેને ફેડ પહોંચતો રહે છે. જો તે પોતાના હાલથી માહિતગાર હશે તો ફેડના માર્ગને દુન્યવી બંધનોથી પાક રાખશે.

૧૭. કલમએ નુર:- અમારા તરીકામાં સાલીકે એ જાણવાના પ્રયત્નો ન કરવા જોઈએ કે તે કયા મકામમાં છે. જેથી આ પ્રકારની જાણકારી તેના માર્ગમાં અડચણરૂપ ન બને.

૧૮. કલમએ નુર:- મુશ્ફીદ માટે જરૂરી છે કે તે તાલીબની ત્રણેય હાલતો ભુતકાળ, વર્તમાનકાળ અને ભવિષ્યકાળથી સારી રીતે માહિતગાર હોય જેથી તેની તરબિયત કરી શકાય.

૧૯. કલમએ નુર:- મુશ્ફીદ તાલીબની હાલતોથી પોતાની આંતરીક દ્રષ્ટી (ફરાસત) વડે અથવા તો ખબર-અંતરના માર્ગ થકી સતત જાણકાર રહેવું જોઈએ.

૨૦. કલમએ નુર:- તાલીબની શરતો પૈકી એક એ પણ છે કે જ્યારે તે અલ્લાહના દોસ્તો પૈકી કોઈ દોસ્તની સોહબત અપનાવે તો તે પોતાના હાલથી ખબરદાર રહે અને સોહબતના એ સમયગાળાની વીતી ગયેલાં સમય સાથે સતત સરખામણી કરતો રહે. તેમ છતાં તેને જો કમાલની પ્રાપ્તિમાં હજુ પણ કશી કચાશ દેખાય તો એ બુઝુર્ગની સોહબતમાં રહેવાને ફર્જેએન તથા વાજીબ જાણે.

૨૧. કલમએ નુર :- આ માર્ગને તલબ કરવાની શર્તો પૈકી આદાબ પણ એક શર્ત છે. અને આદાબનો અર્થ છે કે હુરને અખ્લાક (સદ્ગુણો) તેમજ ચાલ-ચલગતની પાકીઝગી. આ આદાબની જાળવણી એ જ મોહબ્બતનું ફળ પણ છે અને મોહબ્બતનું બીજ પણ છે.

૨૨. કલમએ નુર:- અલ્લાહ ત્આલાથી સંબંધિત પણ આદાબો છે. હઝરત પયગમ્બર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) થી સંબંધિત પણ આદાબો છે; અને મુશ્ફીદ થી સંબંધિત પણ આદાબો છે. અલ્લાહ ત્આલાથી સંબંધિત આદાબોનો અર્થ એ છે કે બંદગીના કમાલ સાથે જાહેર અને ખાતિન બંનેમાં તેના અહેકામો અને આદેશોનું અનુસરણ કરે અને તેની જાત સિવાય તમામથી પુરી રીતે વિમુખ થઈ જાય. હઝરત પયગમ્બર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) થી સંબંધિત આદાબો એ છે કે પોતાને સંપૂર્ણ રીતે ‘ફત્તેબેઉની’

ના મકામમાં લઈ આવે અને કોઈ પણ સંજોગમાં તેના મનાઈ કરેલા અહેકામોની ઇજ્જત જાળવી રાખે તથા આં હઝરત (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ને હક્ક ત્આલાની તમામ મૌજુદાતનો વાસ્તો જાણે. જે કંઈ છે અને જે કંઈ નથી એ તમામના મસ્તકો આપના (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) જ આસ્તાના એ ઇજ્જત પર ઝુકેલા છે. અને મુશ્ફીદ થી સંબંધિત આદાબો કે જે તાલીબ પર વાજીબ અને જરૂરી છે, તે એટલા માટે છે કે તેઓ સુન્નતે રસુલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની પયરવીના માર્ગ થકીજ લોકોને દાવત આપવાના મકામ (મકામે હિદાયત) પર પહોંચ્યા છે.

૨૩. કલમએ નુર :- ઔલીયા અલ્લાહ એહલેકરમ હઝરાતો પૈકી છે. અને હઝરત ખુદાવંદે લાયજાલ અલ્લાહ ત્આલાની જાત વડે શીખેલાં છે. જે કસુર અને ખતરાઓ તાલીબ પર ગુજરે છે તેને તેઓ જુએ છે અને માફ કરાવે છે; પરંતુ તેઓની હાલતો અલગ-અલગ છે. અલ્લાહ ત્આલાની મહેરબાનીઓનો મુશાહદો કરવાના સમયે એક પહાડ તેઓની દ્રષ્ટિમાં તણખલાં જેવો હોય છે.

પેશ જોશ લુત્ફ બેહદતુ શાહ, તૌબાહ કરદન અઝ ગુનાહ આમદ ગુનાહ.

(અર્થાત્: - હે શાહ, તારા બેહદ લુત્ફો-કરમ જોશમાં આવે ત્યારે ગુનાહોથી તૌબાહ કરવી પણ ગુનાહ છે.) છતાં પણ તેઓ શક્કતના મકામમાં જરાપણ કોતાહીથી કામ લેતાં નથી. આ મકામમાં એક તણખલું પણ તેઓની દ્રષ્ટિમાં એક પહાડ હોય છે. આ જમાઅત અલ્લાહની અમીન છે. તાલીબ ઉપર જરાક અમસ્થી કોઈ મામુલી ચીઝ પણ ગુજરે છે તો તેને તેઓ જોઈ લે છે અને તેહકીક સાથે તે તાલીબને દેખાડી દે છે, તેમાં જરાપણ કોતાહીથી કામ લેતા નથી,

“અગર બીની કે નાબીના વચાહ અસ્ત, અગર ખામોશ બનશીની ગુનાહ અસ્ત.”

(અર્થાત્: જો તમે જોયું કે આંધળો જઈ રહ્યો છે અને તેની આગળ કુવો છે, ત્યારે તમે ખામોશ બેસો તો એ ગુનાહ છે.)

૨૪. કલમએ નુર:- એહલુલ્લાહની સાથે એ જ ચાલી શકે છે જે પુરી રીતે ખુદીથી પાર ઉતરી ચુક્યો હોય. “યા મ કુન બા ખીલબાના દોસ્તી, યા બર આવર ખાનાએ ખુદ બ ખીલ.

(અર્થાત્: કાં તો હાથીવાળાઓ સાથે દોસ્તી ન કર અથવા તો પોતાના ઘરને હાથીને લાયક બનાવ.)

૨૫. કલમએ નુર:- એહલે ઇશ્ફ ઔલીયાએ કામેલીનની મિસાલ શિકાર અને ઉસ્તાદની મિસાલ જેવી છે; કે જે પોતાના હુન્નરની બારીકીઓ વડે

ફાડી ખાનાર વહેશી જાનવરને તાબેદાર બનાવી લે છે અને તેને પાશ્વરી દુર્ગુણોમાંથી કાઢીને લાગણી તથા પ્રેમના મકામ પર પહોંચાડી દે છે. આ ઔલીયાએ કામેલીનની જમાઅત જોકે એહલે હિકમત છે માટે પોતાની કોઈ યોગ્ય તદબીર (યુક્તિ) વડે મનમોજી તાલીમને પોતાના તાબેદાર બનાવી લે છે. તેમજ તેને સુન્નતે રસુલ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની પયરવીના માર્ગ પર લગાડીને હુસુલના મકામ પર પહોંચાડી દે છે. અંબિયાએ કિરામ અને ઔલીયાએ કામેલીન એહલે હિકમત પૈકી છે.

૨૬. કલમએ નુર:- આ માર્ગનો સુલુક તઅય્યુનની પ્રાપ્તિ પર આધારીત છે. (તઅય્યુન એટલે કોઈ વસ્તુને આંખો વડે જોવી અને યકીન કરી લેવું) **તા ન બીની જમાલે ઈશ્ક ન ગીર બ કમાલ, મીશનવી વરફે ચાર રાસ્ત ન ચાયદ સુનીદ.** (અર્થાત્:- જ્યાં સુધી સૌંદર્યનું અવલોકન નહીં કરો, ત્યાં સુધી ઈશ્ક કમાલ પર નહીં પહોંચે. દોસ્તની સિક્કતોને સાંભળશો તો ખરાબર સંભળાશે નહીં.) સાલીકના દરેક આઅમાલો આ તઅય્યુનના માર્ગ થકીજ પાર થવા જોઈએ; ત્યાં સુધી કે યકીન સાથે તેનું પરિણામ જાહેર થઈ જાય. તેમજ એ તક્સીલ વાર મારેફત કે જે સાલીકો અને તાલીમોનું અંતિમ ધ્યેય છે, જે આ સિક્કતના માર્ગ થકી જ હાંસીલ થઈ જાય છે. તઅય્યુનના જાહેર થયા વગર તાલીમને એહલુલ્લાહની હકીકત સંબંધે માત્ર હુસ્નો અકીદતથી વધુ કશું જ પ્રાપ્ત થતું નથી.

૨૭. કલમએ નુર:- ઝીકની તાલીમ એક કામીલ-મુકમ્મીલ મુશીફ થકી થવી જોઈએ કે જે અસરકારક હોય તેમજ તેમાંથી કશુંક પરિણામ નીકળે. જે તીર સુલતાનના તીરકામઠાનું ન હોય તેની હિફાજત થઈ શકતી નથી. અમે ઝીકની તલ્કીન હજરત ખ્વાજા બાબા મોહમ્મદ સમ્માસી(કુદરસીરહુ)ના મહાન ખલીફાથી મેળવેલ છે.

૨૮. કલમએ નુર:- હજરત અઝીઝાં(અલયરીહમતો વરીફવાન)થી ઝીકના બે તરીકાઓ નકલ થયેલાં છે. જહર અને ખફી જે પૈકી અમે ખફી તરીકાને એટલા માટે અપનાવી લીધો છે કે તે મજબુત અને ખહેતર છે.

૨૯. કલમએ નુર:- વફુફે અદદી એ ઇલ્મેલદુન્નીનો પહેલો મર્તબો છે. (વફુફે અદદી એટલે ઝીકે કલ્મીમાં અદદનો ખ્યાલ રાખવો. વધુ ખુલાસા માટે આગળ નકશખંદી કલેમાતોનું પ્રકરણ જુઓ.)

૩૦. કલમએ નુર:- એક દીવસ હજરત અબ્દુલ ખાલીક ગજદવાની (કુદરસીરહુલુનુરાની) પોતાના મશગુલીયત દરમ્યાન ઉસ્તાદ સામે તક્સીર

પઢી રહ્યાં હતાં અને આ આયાત પર પહોંચ્યા “**ઉદઉરખબોકુમ તદરોઅવ્વ વ ખુફીયાહ ઇન્નહુ લા યોહીખબુલમોઅતદીન.**” (અર્થાત્:- પોતાના પરવરદીગારને પુકારો ગીયા અને ઝારી સાથે તેમજ છુપી રીતે. બેશક તે હદ થી વધનારને પસંદ કરતો નથી.) તો આપે પુછ્યું કે, આ ખુફીયાહ (છુપીરીત) ની હકીકત અને તેનો તરીકો શું છે? જો ઝાકીર ખુલંદ આવાઝથી પઢે અથવા તો ઝીકમાં અવયવો વડે હરકત કરે તો તે તેનાથી ગૈરવાકીફ થાય છે માટે તે ઝીકે ખફી નથી. અને જો દીલથી ઝીક કરે તો: **‘અશયતાનો અજરી ફી ઇબ્ને આદમ મુજરી મદ્દમ’** (અર્થાત્:- શયતાન ઇબ્ને આદમની રગોમાં ખુનની જેમ દોડી રહ્યો છે.) મુજબ શયતાન તેનાથી વાકીફ થઈ જાય છે. તો ઉસ્તાદે જવાબમાં કહ્યું કે, આ ઇલ્મેલદુન્ની છે. જો અલ્લાહ તઆલાએ ચાહ્યું તો કોઈ તારી પાસે આવી જશે અને તેની તાલીમ આપી દેશે. હજરત ખ્વાજા અબ્દુલખાલીક ગજદવાની (કુદરસીરહુલુનુરાની) એ વાત તરફ ધ્યાનીત થઈને તેના ઇતેઝારમાં રહ્યાં. **‘મુંતઝીર બાશ વ અશમ બર દર દાર, કુન નઝર રા દર ઇતઝાર નીહાદ.’** (અર્થાત્:- મુંતઝીર રહે અને આંખોને દરવાજા પાસે લગાવી રાખ, અને નઝરોને ઇતઝારમાં રહેવાદે.) ત્યાં સુધીકે ઔલીયા અલ્લાહમાંથી એક શખ્સ કે જેની શાનમાં **‘વઅલ્લમ્ના મીલ્લદુન્ન ઇલ્મા.’** આવ્યું છે, તે તેની પાસે આવ્યા અને વફુફે અદદીની તેઓને તાલીમ આપી.

૩૧. કલમએ નુર:- ‘લાઈલાહા’ એ નક્સના બાતીલ ખુદાઓની નકી (ઇન્કાર) છે અને ‘ઇલ્લલ્લાહ’ એ માબુદે હકીકી(અલ્લાહતઆલા)નો સ્વીકાર છે. અને ઝીકનો હેતુ એ છે કે ઝાકીર આ કલમએ તૌહીદની હકીકત સુધી પહોંચી જાય. ખુબ કસરતથી રટણ કરવું એ શર્ત નથી.

૩૨. કલમએ નુર:- (એક આલીમના એ સવાલ કે, કલ્માની હકીકત શું છે? ના જવાબ પેટે) કલ્મો પઢવાથી અલ્લાહતઆલા સિવાય તમામ ચીજોને સંપૂર્ણપણે નકી (ઇન્કાર) થઈ જાય છે.

૩૩. કલમએ નુર:- વફુફે ઝમાની એ સાલીકના કામને અંજામને પર પહોંચાડનારી સિક્કત છે. અને તે એ છે કે, દરેક ક્ષણે પોતાના અહેવાલોથી વાકેફ થતો રહે કે તેની પરિસ્થિતી કેવી છે? શુકને લાયક છે કે પછી ઉઝરને લાયક?

૩૪. કલમએ નુર:- સાલીકના કામની ખુનિયાદ સમય પર રાખવામાં આવેલ છે; કે જેથી તે પોતાના દરેક શ્વાસનો એ રીતે જાણકાર બની જાય છે કે તેનો શ્વાસ હુઝુર (અલ્લાહની યાદ) માં ચાલી રહ્યો છે કે પછી માત્ર એમજ વ્યર્થ

આવ-જા કરે છે.

૩૫. કલ્મએ નુર:- સમયસર અવરાદો-વજાઈફોમાં મશગુલ રહેવાવાળા સાલીકને ‘સાહેબે વક્ત’ કહેવામાં આવે છે. જે પોતાના અહેવાલો પર કાબુ મેળવી લે એટલે કે દરેક સમય અને પળને મહત્ત્વ અને શ્રેષ્ઠ સમજીને પોતાને મસરૂં રાખે તેને ‘અબુલ્લવક્ત’ કહેવામાં આવે છે. જ્યારે ‘ઇબ્નુલ્લવક્ત’ એ સાલીકને કહેવામાં આવે છે કે જેની ઉપર ગૈબથી અચાનક જ હાલનો હુમલો થાય અને તેની ઉપર કાબુ હાંસલ કરી લે તેમજ સાલીકને પોતાના હાલથી ખેંચાલ કરીને તેને પોતાના હુકમનો તાબેદાર બનાવી લે.

૩૬. કલ્મએ નુર:- દરેક ક્ષણે પોતાને સંપૂર્ણપણે ખાલી કરી દેવો જોઈએ અને લોકો સંબંધે ભલાઈઓ અને ખુલુસ જાહેર કરતા રહેવું જોઈએ. ત્યાં સુધી કે આ વાત પુરેપુરી આદતરૂપ બની જાય. (એટલે કે પોતાને તમામ લોકોથી બીલકુલ હલકું સમજવું જોઈએ.)

૩૭. કલ્મએ નુર:- શૈતાની અને નફ્સાની ખ્યાલાતોને દુર હટાવવા સંબંધે સાલીકોની હાલત અલગ-અલગ હોય છે. અમુક સાલીકો એવા છે કે જેઓ ખ્યાલઆવતા પહેલાંજ જોઈ લે છે અને ત્યાંજ તેનો નાશ કરી નાખે છે. જ્યારે અમુક એવાં છે કે ખ્યાલ તેના દીલમાં પ્રવેશે છે, પરંતુ તે તેનું સ્થાન ગ્રહણ કરે એ પહેલાંજ તેનો ખાત્મો કરી દે છે, જો કે આ બીજી વાત એટલી બધી ઉચીત કે ક્ષયદાકારક નથી.

૩૮. કલ્મએ નુર:- તગય્યુર (પરિવર્તન) અને ઇન્તેકાલના સમયને પારખવો ખુબજ દુશ્વર છે.

૩૯. કલ્મએ નુર:- આરીફો (ખુદાત્આલાને ઓળખનારાઓ) જે માર્ગ થકી રસ્તો મેળવી લે છે અને બીજા મેળવી શકતા નથી એ માર્ગો ત્રણ છે: (૧) મુરાકેબા (૨) મુશાહેદા અને (૩) મુહાસેબા. જેમાં (૧) મુરાકેબાથી મુરાદ એ છે કે, ‘નિસ્સાને રૂઅયતુલ્મખલુકે બે દવામીલનઝર એલલખાલીક’ (અર્થાત્: ખાલીકતરફ હંમેશા નઝર રાખવાના કારણે મખલુક તરફ જોવાનું ભુલી જવું.) એટલે કે આ માર્ગના સાલીક માટે હંમેશા એ વાત જરૂરી છે કે તે પોતાની નઝર અલ્લાહત્આલાની ઝાત તરફ જ રાખે અને તમામ મખલુક પર ભુલી જવાનો, નેસ્તીનો અને ફનાનો લીટો ખેંચી દે. જો કે આ પ્રકારનો હંમેશાનો મુરાકેબો એક દુર્લભ ચીજ છે: અને અમે તેની પ્રાપ્તિનો તરીકો હાંસીલ કરી લીધો છે જે ‘મુખાલેફતે નફ્સ’ (નફ્સની વિરુદ્ધ કરવું) છે. (૨) મુશાહેદો: - જોકે મુશાહેદો એ દીલ ઉપર નાઝીલ થતી એક વારદાત

છે; જે સમય સાથે સંબંધિત હોવાની તેમાં સ્થિરતા નથી. માટે જ્યારે આ વારદાતનો હાલ તારી થાય છે ત્યારે હું તેનો ઇદરાક (સમજણ) કરી શકતો નથી; પરંતુ ‘કબ્જ’ અને ‘બસ્ત’ થકી તેની જાણી લઉં છું. કબ્જની હાલતમાં તેની જલાલી સિફતોનો મુશાહેદો કંઈ છું અને બસ્તમાં જમાલી સિફતોનો. તથા (૩) મુહાસેબા: - એટલેકે વીતેલી દરેક પળનો હિસાબ કરે કે તે કેવી રીતે વીતી? શું વ્યથ કામમાં વીતી કે પછી હુઝુર (અલ્લાહ-યાદ) માં વીતી? અને જો નુકસાનમાં વીતેલી દેખાય તો આપણે પાછું પલટવું જોઈએ.

૪૦. કલ્મએ નુર:- કોઈ એક વસ્તુ કે જે તમે અલ્લાહત્આલાની ખારગાહથી ચાહો છો, તેના માટે એટલી હદે આજેઝી અને માંગણી કરતાં રહો કે જરૂરત પુરી થઈ જાય; પછી બીજી વસ્તુ આ રીતે જ માંગો.

૪૧. કલ્મએ નુર:- દુર્વેશ માટે એકાંત એ બલારૂપ છે. (કારણકે) લોકો સામે જે અદબોનો ખ્યાલ રાખે છે એકાંતમાં પણ તેનો જ ખ્યાલ રાખવો જોઈએ.

૪૨. કલ્મએ નુર:- હકીકી રોઝાનો અર્થ છે મા-સિવા (અલ્લાહત્આલા સિવાય તમામ ચીજોથી) સંપૂર્ણ રીતે રોકાય જવું.

૪૩. કલ્મએ નુર:- સયરો-સુલુક (રહાની સફર) થી મુરાદ તફ્સીલી માઅરફત (મારફતનું વિસ્તૃત જ્ઞાન)નું ઇલ્મ છે. કે સાલીક તેના થકી જાહેર કરનારો બને તેમજ દાવાઓ અને દલીલોમાંથી કશ્ક તથા મુશાહેદા સુધી પહોંચે.

૪૪. કલ્મએ નુર:- (કોઈનો આ સવાલ કે જો હકકત્આલા કોઈ દુર્વેશથી તેનો કોઈ હાલ પાછો ખેંચી લે તો તે શું કરે? તેના જવાબ પેટે આપે ફરમાવ્યું કે,) જો તે હાલમાં જરા જેટલો પણ જાન બાકી રહી ગઈ હોય તો એ વાતની દલીલ છે કે હકકત્આલા તરફથી તેની પાસે આજેઝી અને ન્યાઝમંદીની તલબ કરવામાં આવી છે માટે તે અલ્લાહત્આલાની ખારગાહમાં ખુબજ આજેઝી અને ઇલ્તીજા કરે અને જો તેમાં સહેજેય જાન બાકી રહી નથી તો એ વાતની દલીલ છે કે તેનાંથી સબ્રો-રઝાની તલબ કરવામાં આવી છે. (દરેક હાલમાં સબ્રો-રઝા કરતો રહે.)

૪૫. કલ્મએ નુર:- કલ્મએ તૌહીદના પહેલુમાં તમામ કરામતો ખયાન કરવામાં આવે છે. અમારી કરામતો જાહેર છે, કે આટલાં ગુનાહો હોવા છતાં અમે જમીન પર ચાલી રહ્યા છીએ.

૪૬. કલ્મએ નુર:- અહેવાલે મુરશીદ જાહેર થવું એ મુરીદ ની કરામત છે.

૪૭. કલ્મએ નુર:- (એ સવાલ કે દુર્વેશ દિલમાં આવતાં ખ્યાલો કેવી રીતે જાણી લે છે.?ના જવાબમાં ફરમાવ્યું દુર્વેશોની નજરની તાકત અને ઓળખ ‘નુરે ફિરાસત’ (આંતરિક દિવ્યદ્રષ્ટિ)છે, જે અલ્લાહ તઆલાએ તેને અતા કરેલ છે. “ફઈન્નહુ યન્જોરુ બે નુરીલ્લાહ” આ રીતે તેઓ અલ્લાહના નુર વડે જુએ છે.

૪૮. કલ્મએ નુર:- મશાઈખોમાંથી દરેકના આયનાની બે(૨) બાજુ છે, પરંતુ અમારા આયનાની છ(૬) બાજુઓ છે.

૪૯. કલ્મએ નુર :- હજરત ખ્વાજા અઝીઝાં (કુદ્દસીર્રહુ) ફરમાવતાં હતાં કે, ‘આ જમીન તે જમાઅત(ઔલીયાએ કામેલીનની જમાઅત)ની દ્રષ્ટિમાં એક દસ્તરખાન સમાન છે.’ જ્યારે અમે તો એમ કહીએ છીએ કે, ‘એક નખની સપાટી સમાન છે. તેઓની નજરથી કશું જ છુપું રહેતું નથી.’

૫૦. કલ્મએ નુર:- ઔલીયા અલ્લાહને ભેદોની જાણકારી આપવામાં આવે છે, પરંતુ તેઓ ઈજ્જત વગર જાહેર કરતાં નથી. (સિર્ ફાશ મકુન કે ખુન બરેઝી બ ઝમી. (અર્થાત્: ભેદોને જાહેર ન કર્યા કરો કે એવું કરી જમીન પર લોહી વહેડાવશો.)

૫૧. કલ્મએ નુર:- દુર્વેશી શું છે? બહારથી બે રંગ અને અંદરથી બે જંગ ‘મા દરી સુરતેમ કઝ કસેમા, હમ ના રંજેમ વ હમ ના રંજાનેમ.’ (અર્થાત્: અમે એ હાલમાં છીએ કે ન તો કોઈનાથી અમને રંજ પહોંચે છે અને ન તો અમે કોઈને રંજ પહોંચાડીએ છીએ.)

૫૨. કલ્મએ નુર:- એક દીની ખુઝુર્ગથી પુછવામાં આવ્યું કે, ‘દુર્વેશી શું છે?’ તો તેણે ફરમાવ્યું કે, ‘આરઝુઓની પાયમાલી.’

૫૩. કલ્મએ નુર :- સહનશકિત તેમજ બોજ ઊઠાવવાના મામલામાં દુર્વેશો એક ભિખારી જેવું બનવું જોઈએ કે, તમારો ખાવા છતાંપણ તેનાથી વિરોધનો સુર ઊઠતો નથી.

૫૪. કલ્મએ નુર:- દુર્વેશ એ હાલ (વર્તમાન)ના લોકો છે, જેઓ ભવિષ્ય પર કશું છોડતા નથી. “ઈમરોઝ બાં બ દીદાએ બાતીન જમાલે દોસ્ત, અય બે ખબર હવાલા બ ફરદા એ મી કુની.” (અર્થાત્: -બાતીન (આંતરીક ચક્ષુ) વડે આજે દોસ્તના સોંદર્યને નિહાળ, હે, બેખબર તેને કાલ ઉપર શા માટે છોડી રહ્યો છે.?)

૫૫. કલ્મએ નુર:- સુફી ‘ઈબ્નુલ્વકત’ હોય છે. (ઈબ્નુલ્વકતનો અર્થ આગળ આવી ગયો છે.) “ખીદ્ મંદા અઝાં કસે તબરી કુનદ, કે ઉ કારે

ઈમરોઝ ફરદા કુનદ.” (અર્થાત્: - બુઝી શાળી માણસ તેને છોડી દે છે જે આજનું કામ કાલ પર છોડી દે છે.)

૫૬. કલ્મએ નુર:- લાલચી અને નફરતપરસ્ત લોકોના કાર્યોનો પાયો ગુમરાહી પર આધારીત છે. કાર્યોમાં ખુલ્લુસ નિયતનું સહી હોવું અત્યંત જરૂરી છે.

૫૭. કલ્મએ નુર:- (એ સવાલ કે, ‘જો કોઈ મંતીક (તર્કશાસ્ત્ર, ફીલસુફી) પઢે તો કંઈ નિયતથી પઢે?’ તેના જવાબમાં ફરમાવ્યું) બાતીલથી હક્કને અલગ કરવાની નિયતથી પઢે.

૫૮. કલ્મએ નુર:- વિવિધ પ્રકારની સોહબતોના કારણે જે કોઈનું કાબેલીયત રૂપી ઈડું ખરાબ થઈ ગયું હોય તેના કામમાં કરી તદખીર કરવી મુશ્કેલ છે. (તેની સુધારણાં માટેનું કોઈપણ પ્રયોજન ઘણું કઠીન છે.)

૫૯. કલ્મએ નુર :- શરૂઆતમાં અમે પોતાને મતલૂબ સમજતાં હતાં અને બીજાને તાલીબ. અત્યારે અમે એ તરીકો છોડી દીધો છે. મુશીદે મુત્લક બસ તે અઝઝ વહિલા (અલ્લાહ તઆલા) જ છે; જે કોઈના દિલમાં તે તલબની ખ્વાહીશ પેદા કરે છે, તેને અમારી તલાશમાં લગાડી દે છે; પછી જે કંઈ તેના નસીબમાં હોય છે તે તેને મળે છે.

૬૦. કલ્મએ નુર:- આ માર્ગની શરૂઆત કલ્મએ તૌહીદ છે. અને અંત પણ કલ્મએ તૌહીદ. આરંભ અને અંતનો આ સબક સદ્ભાગ્યની ચાવી છે. કોઈ દરવાજો તેના વગર ખુલી શકતો નથી.

૬૧. કલ્મએ નુર:- જ્યારે કોઈ કામમાં અથવા કોઈ વ્યક્તિથી તું નિરાશ થઈ જા તો અલાહ તઆલાની બારગાહ તરફ આવ અને ત્યાં જ આજેઝી કર.

૬૨. કલ્મએ નુર:- જો કોઈ પોતાની પુરી ઝીદગી પર્યંત નિયમીત રીતે માત્ર એક જ હદીષ પર અમલ કરતો રહે તો હું જમાનત આપું છું કે તે જરૂર પરિપૂર્ણતાએ પહોંચી જશે. પછી ભલે તે આ હદિષ પર જ અમલ કરી રહ્યો હોય.

૬૩. કલ્મએ નુર:- ખુઝુર્ગોના મજારાતોની ઝિયારત કરનારાને એટલો જ ફેઝ મળે છે જેટલી તે ખુઝુર્ગની સિક્કતને તેણે ઓળખી લીધી હોય, તેની સિક્કત તરફ મુતવજજોઈ રહ્યો હોય, તેમજ તે સિક્કતની સયર કરી ચુક્યો હોય. જો કે મજારાતે મુકદ્દસાની ઝિયારત કરવામાં જાહેરી કુર્બતની પ્રાપ્તિની ઘણી નિશાનીઓ છે, પરંતુ હકીકતમાં અરવાહે મુકદ્દસા તરફ મુતવજજોઈ કરવામાં જાહેરની કોઈ દુરી નડતરરૂપ નથી. એહલે કુબુર તરફ તવજજોઈ કરવી, તેની ઝિયારત કરવી અને તેની સિક્કતો ઓળખવાની સરખામણીમાં તેની સુરતો

નિહાળવી જરાપણ વિશ્વાસપાત્ર નથી. અને છતાં પણ હઝરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદરસીરહુ) ફરમાવતાં હતાં કે, હકકત્આલાનો એ કુર્બ જ વધુ યોગ્ય છે કે જે તેના લોકોના (ઔલિયાએ કિરામ) ના કુર્બ થકી હાંસીલ થાય.

૬૪. કલ્મએ નુર:- લોકોનું દુર પડ્યા રહેવું એટલા માટે છે કે, તેઓ પોતાને દુર રાખે છે અને પોતાના હાથે જ ખુદનો બોજ વધારે છે; નહીંતર ફેઝેઈલાહીમાં કોઈજ કમી નથી. ઇખ્તિયારની સિક્ત અને નફસની ખ્વાહીશાતો બંદામાં જેટલી હદે ઓછી થતી જશે બશરીયતના વજુદમાં એટલી જ વધુ નફી થઈ જશે અને આ નફી થકી બંદાની હકકત્આલા સાથેની નિકટતા (કુર્બત) વધી જશે. તેમજ આ નફીના પ્રમાણ મુજબ હકકત્આલાની તકદીર તથા તદબીરમાં તેની તરફેણમાં વધારો થશે જેના થકી તે “રદીયલ્લાહો અન્હુમ વ રદુઅન્હો” ના સદ્ભાગી મકામ અને રજાની ખુબજ નીકટ આવી જશે. આ રીતે તે બંદો પોતાના ઇખ્તિયારો અને વિવિધ મનેરહાઓ (ખ્વાહીશાતો) ને તર્ક કરીને તથા બશરીયતની સુરતો અને સિક્તોને નાખુદ કરવાના વસીલાથી કુર્બના મર્તબાઓ તરફ આગળ વધતો રહેશે ત્યાં સુધી કે તે બેઈખ્તિયારીના એવા બુલંદ મકામ પર પહોંચી જશે કે જ્યાં હકીકતમાં કોઈ જ ખ્વાહીશ બાકી નહીં રહે અને ત્યારે જ તે બશરીયતના અથાગ ઊંડાણથી ઉબુદીયત (બંદાપણાની) ચોટી પર તરકકી કરી શકેશે, જ્યાં પહોંચીને હકીકતમાં તેની અંદર કોઈ જ ખ્વાહીશ બાકી નહીં રહે અને એ વાતને લાયક બની શકશે કે ઉલુહીયતના જઝબાતો તેની ઉપર ગાલીબ થવાના કારણે તે ‘ફના ફીલ્લાહ’ અને ‘બકાબીલ્લાહ’ ના મર્તબા પર પહોંચી જશે કે જે ‘વિલાયતેઆસના’ દરજ્જાઓમાં સૌથી પહેલો દરજ્જો અને ‘સયરઈલ્લાહ’ નો અંત તથા ‘સયરફીલ્લાહની’ શરૂઆત છે.

૬૫. કલ્મએ નુર:- મુસલમાનીની ખુનિયાદ ‘લાઈલાહાઈલ્લાહ’ પર છે. એટલેકે મુખ્ય વાત ઝીક છે. અને બાકી તમામ ઇબાદત ઝીકનું સમર્થન કરનાર તથા તાકીદ કરનાર છે. હકકત્આલાના ઝીકને હૈબત અને તાઅઝીમના માર્ગ થકી દિલમાં તાજા કરવો એ નમાઝની રૂઢ છે. રોઝાથી મુરાદ છે શેહવતો અને ખ્વાહીશોને તોડી નાંખવી, જ્યારે દિલ ખ્વાહીશાતોની દબલગીરીથી ખાલી થઈ જશે તો તે ઝીક માટે કરારગાહ બનશે. હજજથી મતલબ છે ઘરના માલીકનો ઝીક અને તેના દીદાર માટેનો ઉત્સાહ જાગૃત કરવો. એ જ રીતે દુનિયા, ખ્વાહીશાતો તથા ગુનાહોને ત્યજવા એ ઝીકની ફરાગત (કુરસદ)

માટે છે.

★ ૬૬. કલ્મએ નુર:- હકીકી ઝીકની નિશાની એ છે કે કોઈને નેકીનો હુકમ કે ખુરાઈથી રોકતી વખતે તે અલ્લાહત્આલાના ફરમાનને ભુલી ન જાય તથા તેના ફરમાનો અને એહકામોને બજાવી લાવે. જો આવું નહીં હોય તો તેના ઝીક નફસની સાથે એક વાતચીતથી વધુ નહીં હોય.

★ ૬૭. કલ્મએ નુર:- ઝાકીર માટે નફી છે કે તે નફી કરવામાં દુનિયાની તમામ પરિસ્થિતીઓને અને ઘટનાઓને નાશવંત તેમજ આણગમાની દ્રષ્ટીએ જુએ. તથા ઝીકના અર્થ પર ચિંતન-મનન કરતો રહે અને બાકીના તમામ ખ્યાલાતોને નફી કરતો રહે. તેમજ અરબાત કરતી વખતે અલ્લાહત્આલાને તેના વજુદેકદીમી સાથે બાકી તથા પોતાના મક્સુદ, મતલુબ અને મેહબુબ હોવાની દ્રષ્ટિથી જુએ. દરેક ઝીકમાં આરંભથી અંત સુધી દિલને હાજર રાખે. તથા દરેક એ વાત કે જેની સાથે દિલનો સંબંધ લાગે નફી વડે તે સંબંધને રદ કરી દે તેમજ અરબાત વડે હકકત્આલાની મોહુબ્બતને તેના સ્થાન કાયમ કરે. ત્યાં સુધીકે ધીમે ધીમે તમામ મનપસંદો અને આકર્ષણોથી દિલ ફારીગ થઈ જાય. તથા ઝાકીરની હસ્તી ઝીકના નુર સાથે ભળી જાય, બશરીયતના વજુદરૂપી તમામ થીગડાઓ અને સંબંધો દુર થઈ જાય.

(આ ઝીકે નફી-અરબાતની હકીકત અને ફીલસુફી છે.)

૬૮. કલ્મએ નુર:- ઝીકના દરજ્જાઓ અને કમાલાતોએ છે કે મઝકુર એટલેકે અલ્લાહ ત્આલા દિલ ઉપર ગાલીબ આવી જાય. કે બસ માત્ર તે જ મઝકુર છે અને દિલ તેને જ દોસ્ત રાખે. દિલમાત્ર તેને જ દોસ્ત રાખે અને દિલ માત્ર તેના ઝીકને જ દોસ્ત રાખે આ બે વાતોમાં ઘણો મોટો તફાવત છે. જે પૈકી પ્રથમ વાત તો દિલ માત્ર તેને જ દોસ્ત રાખે એ મોહુબ્બતની અધિકતાનું પરિણામ છે, જેને ‘ઈશ્ક’ કહેવામાં આવે છે. એક ઈશ્કની આગમાં તપેલો આશીક માત્ર તેને જ માશુક બનાવે છે અને રાખે છે જેના કારણે માશુક સાથે તેની બે ઈત્લાં મશગુલીયત થકી તે માશુકના નામને પણ ભુલી જાય છે. (દિલ માત્ર તેને જ દોસ્ત રાખે છે.) જ્યારે આટલી હદે ઈસ્તેગરાક પ્રાપ્ત થઈ જાય તથા ખુદને અને હકકત્આલા સિવાય બીજું જે કંઈ છે તેને ભુલી જાય ત્યારે તે એ વાતની હકીકત અને મતલબ સુધી પહોંચશે કે “વઝકુર રખ્મેક ઈઝા નસીત.” (તારા રખ્મનો ઝીક કર જ્યારે કે તું તેને ભુલી જા)

૬૯. કલ્મએ નુર:- કોઈના દિલમાં તલબની આરઝુ પૈદા થાય છે અને એહલુલ્લાહનો તે તાલીબ બની જાય છે. આ વાત તે શખ્શ માટે ફઝલે ઇલાહી

જ છે કારણકે, “મનશુર ગમશ બહર દિલ વ જાન ન દહુંદ.” (અર્થાત્: - તેના ગમની સનદ દરેક દિલ અને જાનને આપવામાં આવતી નથી.)

૭૦. કલમએ નુર:- અસ્તગ્ફાર (તૌબાહ) ની હકીકત એ છે કે, અસ્તગ્ફાર બશરીયતના વજુદથી કરવામાં આવે કે જે ગુનાહોની જડ છે. જ્યારે બશરીયતના વજુદને ઓળખી લીધું અને તેની મૌજુદગીનું દુઃખ પોતાની અંદર અનુભવી લીધું તો એ જ દુઃખ દર્દની હાલતમાં આજેઝી અને ઇન્કેસારી સાથે અલ્લાહ ત્આલાની ખાસગાહમાં રૂદન અને અશ્રુવહન કરે કે અસ્તગ્ફારની હકીકત આ જ છે. એહલુલ્લાહના કસુરો માફ કરી દેવા પાછળ પણ તેની બશરીયતના વજુદની નફીની જ હીકમત છુપાયેલી છે. હઝરત મુસા (અલયહીરસસલામ) ના હઝરત ખિઝર અલયહીરસસલામ પર ઐતરાઝો કરવા કે જે શરીઅતની ગૈરતના કારણે હતાં, તેમાં પણ એક હીકમત મુસા (અલયહીરસસલામ) ના વજુદની નફી હતી.

૭૧. કલમએ નુર:- ઔલીયાએ ઉમ્મત માટે અમુક અંખિયા એ કિરામ (અલયહીરસસલાતો વરસલામ) ની રૂહાની કંદિલ થકી રોશની મેળવવાનો, અને ખાતીની મદદ મેળવવાનો અમલ હઝરત રિસાલત પનાહ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની પયરવીની વિરુદ્ધ નથી કારણકે આગળના તમામ અંખિયાએ કિરામ (અલયહીરસસલાતો વરસલામ) હઝરત રિસાલત પનાહ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની કંદિલે નખુવત વડે હકીકી રોશની મેળવે છે અને આપના ખાતીને મુકદ્દસ વડે મદદ મેળવે છે. તમામ અંખિયાએ કિરામ (અલયહીરસસલાતો વરસલામ) ની પવિત્ર અરવાહો આપની જ રૂહાનીયતના વર્તુળમાં ઘેરાયેલી છે.

૭૨. કલમએ નુર :- મુશીદે હકીકી પોતાના દોસ્ત પૈકી દરેક દોસ્તની તરખિયત તેના હાલ મુજબ કરે છે; કારણકે ઉમ્મતના ઔલીયાને હઝરત સૈયદુલ્મુરસલીન (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની નિરખતમાંથી હીરસો મળે છે. માટે ખીજ પયગમ્બરો (અલયહીરસસલાતો વરસલામ) ની વિલાયતની નિરખતમાંથી પણ તેઓને હિરસો જરૂર હાંસીલ છે; તદ્દુપરાંત ઔલીયાએ ઉમ્મતને હઝરત ખિઝર અલયહીરસસલામના મશરબથી નિરખતના માર્ગ વડે ઇલમેલદુન્નીનો તેમજ તેઓની રૂહાનીયત થકી મદદ હાંસીલ કરવાનો હિરસો પણ પ્રાપ્ત થાય છે. જે કે જુસ્માની સુરતના કારણે ક્યારેક ઔલીયા એ મદદથી ગાફીલ હોય છે.

૭૩. કલમએ નુર:- ઇલમેલદુન્ની એ ઇલમ છે કે જેને એહલે કુર્બ તાલીમે

ઇલાહી તથા હકકત્આલાએ અતા કરેલ સમજ વડે કોઈ વાસ્તા વગર જ હાંસીલ કરે છે; અને સમજે છે. આ ઇલમનો અલ્લાહ ત્આલાની ઝાતો-સિકાત સાથે સબંધ હોય છે. હકક સુખ્હાનહુ ત્આલા ગૈબી આલમથી આ ઇલમ તેની ઉપર ઉતારે છે. “કુલ ઇન્ન રખ્ખી ખીલહકકે અલ્લામુલ્ગોયુબ.” અને આ ઇલમ ખયાન તથા દલીલો વડે નહીં પરંતુ વજુદો-ઝૌકની ગવાહી થકી હોય છે. અને આ ઇલમ ત્યારે જ હોય છે જ્યારે કે દિલમાં કોઈ પણ પ્રકારની બશરી સિકતોના પડદા વગર નુરે હકીકત જાહેર થઈ જાય, દિલરૂપી તખ્તી રૂહાની, અકકલી (ખુદ્રીગમ્મ), સમમી (સાંભળવું) અને હિરસી (સંવેદના વડે મળતું ઇલમ) ઉલુમોના ચિતરામણથી પુરી રીતે સ્વચ્છ થઈ ચુકી હોય અને બંદો વજુદે બશરીમાંથી પુરી રીતે નિકળી ચુક્યો હોય (મકામે ફના), પોતાના કુર્બથી અલ્લાહ ત્આલાના કુર્બ સુધી પહોંચી ગયો હોય અને ત્યાં પહોંચીને તેની માઅરેફત ઝાતો-સિકાતનો અર્થ તથા શબ્દોને સમજી શક્યો હોય. (ત્યારે જ આ ઇલમ તેમાં પ્રગટ થાય છે.)

૭૪. કલમએ નુર:- (એ સવાલના જવાબ પેટે કે, આપના સુધી કેવી રીતે પહોંચી શકાય? અથવા તો આપને કેવી રીતે મેળવી શકાય?) હઝરત રસુલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની તાબેદારીના માર્ગ થકી અમને મેળવી શકાય છે. (અથવા અમારા સુધી પહોંચી શકો છો.)

૭૫. કલમએ નુર:- જો હું પુરી ઝીંદગીની ઇબાદતોની રોટી ખનાવીને કોઈની ખિદમતમાં પેશ કરું ત્યારે પણ શરમીંદગી થશે કે આ રોટી તેને લાયક હશે કે નહીં?

૭૬. કલમએ નુર:- દરેક એ ઇબાદત કે જે સુન્નત પ્રમાણે હોય તે નફસની ખરાબીઓને દુર કરવા, ભૌત્તિક તત્વોની સફાઈ કરવા તેમજ કુર્બે ઇલાહીની પ્રાપ્તિ માટે ખુબજ ફાયદાકારક છે. અને એટલા માટે જ ખિદમતે હરનાથી પણ ખિદમતે કબીરાની જેમ જ ખચવું જોઈએ. કારણકે હુઝુર નખીએ પાકે (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ફરમાવ્યું કે, “કુલ્લો મોહફુન ખીદઅતુન વ કુલ્લો ખીદઅતુન દલાલતુન.” (અર્થાત્: - તમામ નવી ઉપજાવી કાઢેલી વાત ખિદમત છે અને કુલ ખિદમત ગુમરાહી છે.)

૭૭. કલમએ નુર:- તૌહીદના ભેદ સુધી પહોંચી શકાય છે, પરંતુ માઅરેફતના ભેદ સુધી પહોંચવું મુશ્કેલ છે.

૭૮. કલમએ નુર:- વજુદની નફી એ અમારી નઝદીક સૌથી નિકટનો તરીકો છે. (કુર્બે ઇલાહ પ્રાપ્ત કરવાનો તરીકો) પરંતુ તે પોતાના ઇખ્તીયારોને ત્યજી

દેવા અને પોતાના અમલોમાં ખામીઓને જોયા વગર (દીદ એ કસુર) હાંસીલ થતો નથી.

૭૯. કલમએ નુર:- ફરમાને ઇલાહી “યા અય્યોહલ્લાહીના આમનુ આમેનુબીલ્લાહે” એ વાત તરફ ઇશારો કરી રહ્યું છે કે, આખના દરેક પલકાર દરમ્યાન પોતાના નફસના વજુદનો ઇન્કાર કરવો જોઈએ અને માબુદે હકીકી (અલ્લાહત્આલા)નો અસ્ખાત (સ્વીકાર). (હે ઇમાનવાળાઓ, તમે અત્તેકાદ રાખો અલ્લાહની સાથે)

૮૦. કલમએ નુર:- અલ્લાહત્આલાએ દુનિયાની મોહ-માયાની વેરાની માટે મને વજુદ અતા ફરમાવ્યું છે જ્યારે લોકો મારી પાસે તેની આબાદી ઇચ્છે છે. “ચીરા બ આલમે અસલી ખવેશ વાં રવમ, મન અજ કુળ વ ગમે ચારાં વ મરદુમાં જે કુળ.” (અર્થાત્: - હું શા માટે મારી અસલી દુનિયા તરફ ચાલ્યો ન જાવ? ક્યાં હું, ક્યાં દોસ્તો અને ક્યાં લોકોના ગમ)

૮૧. કલમએ નુર:- હઝરત જુનૈદ બગદાદી (રહેમતુલ્લા અલયહે) ફરમાવતાં હતાં કે, સાઈદ (૬૦) વર્ષથી હું ઇમાન તાજુ કરવાના અમલમાં મશગુલ છું, અને હજુ પણ તેમાં જ લાગેલો છું.

દમે બે હકક ઝદન મહઝ ગુનાહઅસત,

બ ખુદ મશગુલ ગરતન કુફ રાહ અસ્ત,

ખુદી કુફ અસ્ત નફીએ ખવેશ કુન ઝદદ,

કે જુઝ હકક દર હકીકત નેસ્ત મૌજુદ.

(અર્થાત્: - અલ્લાહ વગર એક શ્વાસ પણ લેવો હળાહળ ગુનોહ છે, પોતાની જાતમાં મશગુલ રહેવું આ માર્ગમાં કુફ છે. ખુદી પણ જો કે કુફ છે માટે પોતાની જાત વડે તરત જ તેની નફી કર, કારણકે અલ્લાહ સિવાય કોઈ મૌજુદ નથી.)

૮૨. કલમએ નુર:- હઝરત ખવાજ હકીમ તીરમીઝી (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) એ પોતાની કિતાબોમાં જે એક મજઝુબનો ઉલ્લેખ કર્યો છે કે, ખુખારામાં એક મજઝુબ પૈદા થશે જેને રસુલે ખુદા (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની વિલાયતથી ચાર હિસ્સા પ્રાપ્ત થયેલા હશે, તે મારા માટે ઉલ્લેખ છે.

૮૩. કલમએ નુર:- એક મુદત સુધી મારી સોહબત દુર રહેલા ઉલમાઓ સાથે રહી. તેઓ સાહેબે કમાલ હોવા છતાં મને ઓળખી શક્યા નહીં, કારણ કે બંદો જ્યારે બે સિક્કીના મકામ પર પહોંચી જાય છે તો તેની ઓળખ મુશ્કેલ થઈ જાય છે, ખાસ કરીને રસ્મો-રિવાજમાં મશગુલ લોકો માટે. (આ

ઓળખ ઘણી મુશ્કેલ છે.)

૮૪. કલમએ નુર:- જ્યાં સુધી લુકમો હલાલ અને પાક ન હોય ત્યાં સુધી મક્સદ પ્રાપ્ત થતો નથી.

૮૫. કલમએ નુર:- આ માર્ગનો બોજ દોસ્ત જ ઊઠાવી શકે છે. “અલ્ફીકો સુમ્મત્તરીક..” (પ્રથમ દોસ્ત, પછી રસ્તો...હદીષ) આ હદીષ એ વાત તરફ ઇશારો કરી રહી છે.

૮૬. કલમએ નુર:- સિમાઅ્ અમે કરતાં પણ નથી અને તેનો ઇન્કાર પણ કરતા નથી.

૮૭. કલમએ નુર:- ‘મન અરફલ્લાહો લાયખ્ફીઅલયહે શૈઉન.’ (અર્થાત્: - જેણે અલ્લાહને ઓળખી લીધો તેનાંથી કોઈચીઝ છુપી નથી.

૮૮. કલમએ નુર:- અમે વીસ (૨૦) વર્ષથી ફઝલે ઇલાહી થકી બેસિક્કીના મકામ વડે ફૈઝયાબ થઈ રહ્યાં છીએ.

૮૯. કલમએ નુર:- શમ્આ બન પણ શમ્આ જેવો ન બન. એટલે કે શમ્આ બને કે જે પોતાની રોશની બીજાને પહોંચાડે છે અને શમ્આ જેવો ન બને કે પોતાને અંધકારમાં રાખે છે. ‘શમ્આ ખુદ તારીક વ મજલીસ રા મુનવ્વર મી કુનદ, શમ્આ ખુદન ખુશતર અસ્ત અમા ન ખુદન નીઝ ખુશ.’ (અર્થાત્: - શમ્આ પોતે તારીક (અંધકારમય) રહે છે, પરંતુ મજલીસને નુરાની બનાવી દે છે. શમ્આ બની જવું સારી વાત છે, પરંતુ ન બનવું પણ સારું છે.)

૯૦. કલમએ નુર:- મગરનું કામ આ માર્ગમાં અત્યંત મુશ્કેલ છે.

૯૧. કલમએ નુર:- ઇખ્લાસની હકીકત ફના હાંસીલ કર્યા પછી હાથ લાગે છે; જ્યાં સુધી ‘બશરીયતનો ગલ્બો’ રહેશે તે પ્રાપ્ત નહીં થાય ‘અલ્કાસીબો હબીબુલ્લાહ’ (એટલે કે કાસીબ (કસબ કરનાર) ખુદાનો દોસ્ત છે. (હદીષ) થી મુરાદ અલ્લાહની રજા કસબ (હાંસીલ) કરવી છે.

૯૨. કલમએ નુર:- જો દુર્વેશના પગમાં કાંટો વાગે તો તેને તેની પણ ખબર હોવી જોઈએ કે આ ક્યાંથી આવ્યો.

૯૩. કલમએ નુર:- અમારા ખવાજગાંન (કુદરસલ્લાહો ત્આલા અસરાહોહમ)ની તસવ્વુફમાં ચાર નિસ્ખતો છે. (૧) હઝરત ખવાજ ખિઝર (અલયહીરસલ્લામ) થી (અલ્લાહ ત્આલા તેઓના ઇલ્મ અને હિકમતમાં વધારો કરે.) (૨) (સૈયદુત્તાએફા હઝરત શૈખ જુનૈદ બગદાદી (રદીયલ્લાહો અન્હો) થી (અલ્લાહ ત્આલા તેઓના ભેદોથી પાક કરે.)

(૩) સુલ્તાનુલ્આરેફીન હઝરત ખાયાઝીદે ખુસ્તામી (કુદરસીરહુ) થી જે તેઓને હઝરત અમીરુલમોઅમેનીન અલીએ મુતુઝી (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) થી હાંસીલ છે અને (૪) અમીરુલમોઅમેનીન હઝરત અબુબક (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) થી છે. અને એટલે જ આ તરીકાના (નકશાબંદી તરીકાના) દુર્વેશોને ‘નમકે મશાઈખ’ કહે છે.

૯૪. કલમએ નુર:- ઝીક ગફલત દુર થવાને કહે છે. જ્યારે ગફલત દુર થઈ ગઈ તો પછી ભલે તું ખામોશ રહે તો પણ તું ઝાકીર છો.

૯૫. કલમએ નુર:- જો કોઈ શખ્શો અમારા જુતાં (પગરખાં) પણ મુક્યા હશે તો તેની પણ અમે શકાઅત કરીશું.

૯૬. કલમએ નુર:- ફકીર માટે જરૂરી છે કે જે કંઈ તે કહે હાલ નીકેફીયત વડે કહે, જો હાલ વગર કહેશે તો તે હાલની સઆદતથી વંચિત રહેશે.

૯૭. કલમએ નુર:- એવી વાત નથી કે જે કોઈ દોડ્યો તેણે અલ્લાહને ઓળખી લીધો. પરંતુ અસલ વાત એ છે કે અલ્લાહને ઓળખશે તેજ તેની રાહમાં દોડતો રહેશે. (અહીં દોડતા રહેવાનો અર્થ એ છે કે હમેશા પ્રયત્નશીલ રહે.)

૯૮. કલમએ નુર:- હુઝુર નખી-એ-પાક રઉફુરહીમ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની દુઆની બરકત વડે સુરતો બગડવા (ચહેરાઓની વિકૃતિ) ના અઝાબને ઉઠાવી લીધેલ છે, પરંતુ ખાતીનને બગડવું એટલે કે દિલની વિકૃત થવું બાકી રહી ગયેલ છે. (સુરતો નહીં પણ દિલો ઉપર અઝાબનું નાઝીલ થવું.)

૯૯. કલમએ નુર:- ઔલીયા અલ્લાહ પોતાની ઉપર ગુજરતાં એહવાલો (ખાતીની હાલતો) માંથી માત્ર એક અંશ જ જો બયાન કરે તો સાંભળનારની હાલત અસ્ત-વ્યસ્ત થઈ જાય.

આ હતાં હઝરત ખવાજ મોહંમદ બહાઉદ્દીનશાહ નકશાબંદ (કુદરસીરહુલુનુરાની) ના કેટલાંક ચુટેલા મલ્કુઝાતે આલીયાહુ એટલે કે કલમએ નુરાનીનો ટુંકો સંગ્રહ, જેની રોશનીમાં આપની નુરે મારેફત અને રૂહાનીયતમાં ઢળેલી સુફીવાદી વિચારધારા આપણી દ્રષ્ટિ સમક્ષ પુરેપુરી જલ્વાગર થઈ જાય છે.

★ તમહીદે-કરામાત ★

અલ્લાહત્આલાના મોકલેલા અંબિયાએ કિરામ (અલયહીમુ-સ્સલાતો વસ્સલામ) થી ઇરાદા એ ઇલાહી વડે જે અકકલથી વિરુદ્ધની ઘટનાઓ તેમજ આશ્ચર્યજનક કાર્યો જાહેર થયાં છે તેને મોઅજ્જઝાહ કહે છે. અને આ

મોઅજ્જઝાહના સંપુર્ણ ફિઝાનને ઔલીયાએ કિરામની કરામત કહેવામાં આવે છે. અને આ કરામતો એ જ રીતે બરહકક છે જે રીતે અંબિયાએ કિરામ (અલયહીમુસ્સલાત વસ્સલામ) ના મોઅજ્જઝાઓ છે, કારણકે જે રીતે અંબિયાએ કિરામના આ મોઅજ્જઝાઓ પોતાની ખુદની તરફથી નથી હોતાં, પરંતુ અલ્લાહ ત્આલાના કાર્યો હોય છે એ જ રીતે ઔલીયાએ કિરામની કરામતો પણ ખુદની ઇખ્તીયારી નથી હોતી; બલકે ખુદાત્આલાનું જ કાર્ય હોય છે કે જે હઝરત રસુલે ખુદા (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ના મોઅજ્જઝાઓના પ્રતિબીબ સાથે જોડાયેલ છે. અને અલ્લાહત્આલા તેને પોતાની બારગાહના મકબુલ વલીએ કામીલ થકી જાહેર કરે છે. એટલે કે અલ્લાહ ત્આલા જાહેર કરે છે અને જાહેર કરનાર છે તેમજ ઔલીયાએ કિરામ એ શકિતના મઝહર છે. અને આથી જ બેશક, કુર્આને કરીમમાં ઔલીયાએ કિરામની મહાનતાનો ખુલાસો રજુ કરતાં ફરમાવ્યું છે કે, ‘આ તે લોકો છે કે જેઓને ન તો કોઈ ખૌફ હશે અને ન તો ગમ. તેઓ જ સાહેબે ઇમાન અને તકવા છે.’ માટે એ વાત સ્પષ્ટ થાય છે કે આ ખુદાના દોસ્તો અને બારગાહે ખુદાવંદીના મકબુલોના પવિત્ર હાથો વડે જો અલ્લાહ ત્આલા પોતાની કુદરત અને કુવ્વતના કરિશમાઓ જાહેર કરે તો તેમાં કશું જ આશ્ચર્યજનક નથી; કારણકે આ જ તો ઔલીયાએ કિરામની વિલાયત તથા મકબુલીયતની નિશાનીઓ છે.

છતાં પણ એ જરૂરી પણ નથી કે દરેક વલીથી કરામતો જાહેર થાય. વલી હોવા માટે કરામત જાહેર કરવી એ કોઈ જરૂરી શર્ત નથી. અમુક ઔલીયાએ કિરામ એવા છે કે જેઓથી ઝીંદગીભર કોઈ જ કરામત જાહેર ન થઈ અથવા તો ખુબ ઓછી ગણતરીની કરામતો જાહેર થઈ; છતાં પણ આવા ઔલીયાએ કિરામનો મર્તબો એ ઔલીયાથી વધીને માનવામાં આવે છે કે જેઓ થકી પુષ્કળ કરામતો જાહેર થઈ; જેનો સ્પષ્ટ દાખલો સહાબાએ કિરામ અને અઈમ્માએ મુજતહેદીન વગેરે છે; કારણકે અફઝલીયત (શ્રેષ્ઠતા) નો આધાર કુર્બે ઇલાહી અને ઇબાદતની અંદર ખુલુસ એ બે વાતો પર જ છે. હા, એટલું ચોક્કસ કે એ વાત વલી માટે અત્યંત જરૂરી અને અચળ શર્તો પૈકી છે કે, તે મોમીન હોય, મુત્તકી હોય અને રસુલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની પુરેપુરી તાબેદારી કરનારો હોય. આ અનુસંધાને સુલ્તાનુલ્આરેફીન હઝરત ખાયાઝીદે ખુસ્તામી (કુદરસીરહુલ્અઝીઝ) નો આ કૌલ ખુબ જ મશહુર છે કે, જો તમે કોઈને હવામાં ઊડતો જુઓ તો ધોખામાં નહીં પડતાં, તેમાં એ

જુઓ કે તે અલ્લાહના અમ્રો-નહી (અહેકામો અને નિષેધો) પર કેટલી હદે અમલ કરે છે? અલ્લાહત્આલાની નિશ્ચીત કરેલ હદોની જાળવણી ક્યાં સુધી કરે છે? તથા તે શરીઅત પર યોગ્યરીતે ચાલી રહ્યો છે કે નહીં?

અને જો આવું ન હોવા છતાં તેનાંથી કોઈક ચમત્કારી ઘટના જાહેર થાય તો તે કરામત નથી પરંતુ ‘ઈસ્તિદરાજ’ (શૈતાની પ્રપંચ કે ધોખો) છે. તો આ રીતે ખાસ લોકોની નિકટતો અસલ કરામતનો ગુદાર્થ (આંતરીક અર્થ) એ છે કે, સુન્નતે રસુલ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) તથા શરીઅતના એહકામો અને નિષેધોની જાળવણી કરવી અને તેની ઉપર દઢતા કેળવવી, હુસ્ને અખ્લાક (સદાચાર) અને નૈતિકતા સભર વાણી અને વર્તનનું હોવું, નેક તૌર-તરીકાને પ્રચલીત કરતાં રહેવું, દુર્ગુણોથી દિલને પાક-સાફ રાખવું. તેમજ એક શ્વાસ પણ ગફલતમાં વ્યથ ખરબાદ ન કરવો. જ્યારે જાહેરી અર્થમાં આમ લોકો (સામાન્યજનો) દિલના ખ્યાલાતોને જાણી લેવાં, પાણી અને હવા પર ચાલવું અને ઉડવું તેમજ આ જ પ્રકારની બુદ્ધીને દંગ કરનારી ઘટનાઓ જાહેર થવાને જ કરામત કહે છે; પરંતુ ખરેખર આ પ્રકારની કરામતો જાહેર થવામાં ઈસ્તિદરાજ (શૈતાની પ્રપંચ) નો પુરેપુરો ભય છુપાયેલો છે. માટે જ ઔલીયાએ કિરામ કરામતો જાહેર કરતાં ડરે છે કે ક્યાંક તેને તે ઈસ્તિદરાજ તેમજ ગુરૂ સુધી ન ખેંચી જાય કે પછી લોકોમાં ખ્યાતી હાંસીલ ન થઈ જાય જે તેનાં માટે હલાકતનું કારણ બને.

કરામતને છુપાવવી એ દરેક વલીની દિલી ખ્વાહીશ હોય છે, પરંતુ જો ગૈબથી આદેશ મળે, હાલનો બેકાબુ ગલ્બો હોય, તો કોઈ તાલીબ કે સાલીકના યકીનને મજબુત કરવાનો હેતુ હોય ત્યારે તેનું પ્રગટીકરણ જાઈઝ માનવામાં આવ્યું છે. ખરેખર તો જ્યારે વલીમાં રૂહાની કશ્ પૈદા થઈ જાય એટલે કે તેની રૂહ પુરેપુરી સ્વચ્છ અને સાફ થઈ જાય તથા તમામ શારીરીક ગંદકીઓથી પાક થઈ જાય છે. ત્યારે તેની ઉપર આલમના રહસ્યો કશ્ મારફતે અસંખ્ય માત્રામાં જાહેર થાય છે અને અજલ તથા અખ્દ તેની સામે આવી જાય છે. તેમજ સમય તથા કાળના બંધનોથી મુક્ત થઈ જાય છે. ભુતકાળમાં જે કંઈ બન્યું હોય છે તેને તે વલી હવે વર્તમાનમાં જુએ છે; ત્યાં સુધી કે એવાં પણ ઔલીયાએ કિરામ હોય છે કે જે મૌજુદાતની (સૃષ્ટિની) પ્રારંભિક કેફીયતો તથા ભવિષ્યમાં બનનારી ઘટનાઓ કશ્ રૂપે તેની ઉપર જાહેર થવા લાગે છે. અને આ એ જ રૂહાની મકશુફાતોની દુનિયા છે કે જ્યાં ઔલીયાએ કિરામથી કરામતો જાહેર થાય છે. આ રીતે કરામતોની પાછળ આ એક શક્તિ કાર્યરત

છે; પરંતુ ઉપર કહ્યા મુજબ કે, કરામતોના પ્રગટીકરણ કે ઘટીત થવાને ઔલીયાએ કિરામે હંમેશા છુપાવવાની કૌશીષ કરી છે કે જેથી તે તેઓની શોહરત (ખ્યાતી) નું કારણ ન બને અને હલાકતથી બચી જાય. માટે જ અમુક તઝકેરાઓમાં આવ્યું છે કે, કેટલાક ઔલીયાએ કિરામે આ દુનિયાથી વિસાલ ફરમાવતી વખતે એ તમન્ના પ્રગટ કરી હતી કે, એ નિશ્ચિત વાત મુજબ કે દુનિયામાં જે નુઅ્મતોની કમી રહેશે તેનો બદલો આખેરતમાં મળશે કાશ, દુનિયામાં અમારાથી કરામતો જાહેર ન થતી કે જેથી તેનો બદલો પણ અમને આખેરતમાં મળી જતો.

હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ મુશ્કીલ કુશાં (રફીયલ્લાહો અલયહ) એ પણ કરામતોને છુપાવવાના પ્રયત્નો પેટે ફરમાવ્યું છે કે,

‘હમા કરામાત દર જાનીબે કલ્માએ તૌહીદ નકલ અસ્ત. કરામાતે માઝાહીર અસ્ત બા વજુહે ચંદી ગુનાહ બર રૂએ ઝમી મી તવાનેંમ રફત. બર ઝહુરે ખ્વારીક આદાત વ અહવાલ વ કરામત એતેમાદ નેસ્ત. કાર ઈસ્તેકામત દારદ વ આંચે બર વલી ગુજુરાનંદ હિકમત દર આં નફી વજુદ બશરી બુદ.’ (અર્થાત્:- તમામ કરામતો કલ્માએ તૌહીદ સાથે સંકળાયેલી છે. આપણી કરામત તો જાહેર છે કે, આટલા ગુનાહ હોવા છતાં આપણે ઝમીન પર ચાલી રહ્યાં છીએ. અસાધારણ ઘટનાઓ, એહવાલો અને કરામતોના જાહેર થવા પર કોઈ જ ભરોસો નથી. કાર્યમાં અડગતા અને મજબુતી હોવી જોઈએ અને ત્યાર બાદ વલી પર જે કંઈ વીતે છે તેમાં બશરી વજુદ (માનવસહજ ખરાબીઓ) ની નફી કરી દેવાની હિકમત છુપાયેલી છે.)

આમ છતાં પણ હઝરત ખ્વાજાએ ખ્વાજાનાં ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ મુશ્કીલ કુશાં (રફીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) થી અસંખ્ય કરામતો જાહેર થઈ છે જે પૈકી નીચે હું પ્રાખ્ય કિતાબોના હવાલા વડે આપને કેટલીક કરામતો, મકશુફાત, તસરુફાત અને કરામતો. એ શીર્ષક હેઠળ રજુ કરી છે. આમ તો આ ત્રણ શબ્દો મકશુફાત, તસરુફાત અને કરામતો એક જ અર્થ ધરાવતાં શબ્દો છે તેમ છતાં તેઓની વચ્ચે એક પાતળી ભેદરેખા છે જેનો ખુલાસો હું અહીં સૌપ્રથમ રજુ કરીશ.

★ તારીફે મકશુફાત ★

મકશુફાતે એ કશ્નું બહુવચન છે. કશ્ એટલે અલ્લાહત્આલા એ આંખોની સામે મૌજુદ નથી એવી ચીજોને જોવાની અર્પેલી દિવ્યશક્તિ. કશ્ વડે વલી

રૂહાની હાલના ગલ્લામાં કોઈ એવી ગૈબની ખબર આપે છે કે જેનો સંબંધ કોઈ ભુતકાલીન ઘટના સાથે કે ભવિષ્યમાં ઘટિત થયેલ ઘટના સાથે હોય છે. તેમજ આ કશ્કના અનેક પ્રકાર છે. જેમકે કશ્કે અયાની, કશ્કે હીરસી, કશ્કે વજદાની, કશ્કે ઇંદરાકી, કશ્કે કુબુર, કશ્કે કોલુબ વગેરે. કશ્કનું હોવું વિલાયતની શર્ત પૈકી નથી. મુસલમાનો ઉપરાંત બીજા ધર્મના લોકો હિંદુ બ્રાહ્મણો, જોગીઓ, યુનાની ફીલસુફો વગેરેને પણ કશ્ક આપવામાં આવે છે; પરંતુ બીજા ધર્મના લોકોને માત્ર દુનિયાની વસ્તુઓનો જ કશ્ક હોય છે. અલ્લાહની ઝાતો-સિક્કાતનો તેમજ આલમે મલકુત વગેરેનો કશ્ક હોતો નથી, જ્યાં સુધી હુઝુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) પર ઇમાન લાવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી અલ્લાહત્તઆલાની ઝાતો-સિક્કાત તેમજ આલમે મલકુત વગેરેનો કશ્ક હાંસીલ થતો નથી. ટુંકમાં કશ્ક પણ એક કરામતનો પ્રકાર જ છે કે જેમાં વલી આશ્ચર્યજનક તેમજ બુદ્ધિ દંગ રહી જાય તેવી ખબરો સંભળાવે છે.

★ તારીફ-તસરૂફાત ★

તસરૂફાત એ તસરૂફ શબ્દનું બહુ વચન છે. જેનો અર્થ છે, પરિવર્તન કરવું રદો-બદલ કરવું કોઈ વલીએ કામીલ પોતાની પ્રચંડ રૂહાની તાકત અને દૃઢ ઇચ્છાશક્તિ (WILL POWER) વડે તવજજોહ્ આપીને કે દ્રષ્ટિ ફેંકીને તાલીબ કે મુરીદની જાહેરી તેમજ ખાતીની હાલતોને રદો-બદલ કરી દે કે તેમાં પરિવર્તન લાવી દે; તેને તસરૂફ કહે છે. આ પણ એક પ્રકારની કરામતનો જ પ્રકાર છે; જેમાં તે વલીની ખાતીન તવજજોહ્ અને દ્રષ્ટિ વડે તાલીબ કે મુરીદમાં આશ્ચર્યજનક પરિવર્તન જોવા મળે છે.

★ તારીફ-કરામાત ★

કરામતની વ્યાખ્યા પેટે આગળ ચર્ચા આવી ગઈ છે, માટે હું ફરીવાર તેનું અહીં પુનરાવર્તન કરતો નથી. ટુંકમાં મકશુફાત, તસરૂફાત અને કરામત એ ત્રણેય ખુબજ નિકટનો અર્થ ધરાવતાં શબ્દો છે, જે કરામતના જ પ્રકારો પૈકી છે. કારણકે આ ત્રણેયમાં આશ્ચર્યજનક તથા બુદ્ધિ દંગ રહી જાય તેવી જ ઘટનાઓ બને છે; અને માટેજ આ પ્રકરણમાં હું હઝરત ખવાજ મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ મુશ્કીલ કુશા (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો)ના મકશુફાતો, તસરૂફાતો અને કરામતો એ ત્રણેયને એકજ શીર્ષક ‘શાને ખવાજ’ હેઠળ આવરી લઉં છું; અત્રે રજુ કરેલ ખુલાસાના આધારે વાંચક ખુદ જ સમજી શકશે કે આપની કરામત છે, કશ્ક છે કે તસરૂફ છે.

★ કરામાતે શહેનશાહે નકશબંદ ★

૧. શાને ખવાજ

હઝરત ખવાજ મોહંમદ બહાઉદ્દીનશાહ નકશબંદ (કુદરસીરહુ) ખુદ ખયાન કરે છે કે, એક વાર હું સાદીક મોહંમદ ઝાહીદ નામના દુર્વેશની સાથે રેગીસ્તાન (રણ) તરફ એક કામથી ગયો; ત્યારે અમારી પાસે કુહાડીઓ હતી. એ દરમિયાન અમારી ઉપર એક એવો હાલ તારી થયો (રૂહાની કેફીયત છવાણી) કે અમે કુહાડીઓ ફેંકી દીધી. અને જગલ તરફ આગળ નિકળી ગયાં. અમારી વચ્ચે પરસ્પર અનેક વિષયો પર ચર્ચા નિકળી રહી હતી; જેમાં ઉબુદીયત (બંદાપણ) અને ફીદાકારી (કુર્બાની ત્યાગની ભાવના)ની ચર્ચા નિકળી તો તેણે કહ્યું કે, ફીદાકારીનો અંત શું હોવા જોઈએ? મેં તેના પ્રત્યુત્તરમાં કહ્યું કે, તેનો અંત એવો હોવો જોઈએ કે, જો દુર્વેશને કહેવામાં આવે કે તારે મરી જવું જોઈએ તો તે તરતજ મરી જાય. આ પ્રમાણે કહેતાં મારી અંદર એક અજીબ હાલ પૈદા થયો જેની કેફીયતમાં મેં મોહંમદ ઝાહીદ તરફ ચહેરો ફેરવીને કહ્યું કે, મરી જા. તો મોહંમદ ઝાહીદ તરત જ મરી ગયો; અને તેના શરીરમાંથી રૂહ પુરેપુરી નિકળી ગઈ. આ હાલત ઘણીવાર સુધી રહી. તેનું શરીર રૂહ નિકળ્યા પછી સવારથી બપોર સુધી એ રીતે નિચે પડ્યું હતું કે, પીઠ ઝમીન ઉપર, ચહેરો આસમાન તરફ અને પગ કિબ્લા તરફ હતાં.

આ દિવસે સખ્ત ગરમી હતી અને સુરજ અત્યંત તીવ્ર અગ્નિજવાળાઓ વરસાવી રહ્યો હતો. આ પ્રકારની હાલત જોઈને હું ખુબજ વ્યાકુળ બની ગયો. આ જ પરેશાનીની હાલતમાં નઝદીકમાં જ મેં કોઈ છાયાંદાર જગ્યા જોઈતો ત્યાં હું બેસી ગયો. થોડીકવાર પછી ફરી ઉઠ્યો અને તેની પાસે જઈને જોયું કે ગરમ હવાની થપાટોથી તેના ચહેરા પર કાળાશા ઉભરી રહી હતી. મારી હૈરતમાં ખુબજ વધારો થઈ ગયો અને આ જ હૈરાનીની હાલતમાં મારા દિલમાં ઇલ્લામ થયો કે, ‘કહો, મોહંમદ ઝાહીદ જીવંત થઈ જા.’ મેં આ વાક્ય દોહરાવ્યું અને ઝીંદગીના ચિહ્નો તેની અંદર પૈદા થવા લાગ્યા તેમજ તેના અવયવોમાં હરકત આવી ગઈ તો તે તરતજ જીવંત થઈને, પોતાની અસલી હાલત પર આવી ગયો.

અને પછી હું જ્યારે પીરો-મુશીદ હઝરત સૈય્યદ શમ્શુદ્દીન અમીરે કુલાલ (કુદરસીરહુ)ની ખિદમતમાં પહોંચ્યો તો પુરી ઘટના કહી સંભળાવી. વાત-ચીત દરમિયાન જ્યારે મેં કહ્યું કે, ‘રૂહ તેના શરીરથી અલગ થઈ ગઈ

અને હું અચંબામાં પડી ગયો.’ તો ત્યારે હજરત અમીરે ફરમાવ્યું કે, ‘મારા ફરજંદ, તે એ હાલતમાં એવું શા માટે કીધું નહીં કે, જીવંત થઈ જા?’ તો મેં કહ્યું કે, ‘મારા દિલમાં ઈલ્લામ થયો અને પછી મેં એમ જ કહ્યું જેથી તે પોતાની અસલી હાલતમાં આવી ગયો.’

૨. શાને ખ્વાજા

હજરત ખ્વાજા અલાઉદ્દીન અત્તારે (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) ફરમાવ્યું કે, એક દિવસ હજરત ખ્વાજા નકશાબંદ (કુદ્દસીર્હુ) ખુખારામાં એક સાહેબે બશીરત (આંતરીકદ્રષ્ટિવાળા) આરીફની ખુખીઓ વિશે વાતચીત કરી રહ્યાં હતાં. એ દરમિયાન જ આપે ફરમાવ્યું કે, ‘અત્યારે મૌલાના આરીફ ખ્વારઝમમાં એક મુસાફરખાના તરફ જવાનો ઇરાદો કરી ચુક્યા છે અને ખ્વારઝમની બહાર નીકળીને તે મુસાફરખાનાના ફલાણા ગામ સુધી પગપાળા ગયા છે.’ તેના કેટલાક સમય પછી આપે ફરીવાર ફરમાવ્યું કે, ‘હવે ફરીવાર મૌલાના આરીફને ખ્યાલ આવ્યો છે કે હવે મુસાફરખાના તરફ જવું નથી; માટે તેઓ હવે ખ્વારઝમ તરફ પાછા ફરી ગયા છે.’ આ સમયે દુર્વેશોની એક જમાઅત હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્હુ)ની બારગાહમાં હાજર હતી; તેઓએ આ તારીખ નોંધી લીધી. અમુક સમય વિત્યા પછી જ્યારે મૌલાના આરીફ ખ્વારઝમથી આવી ગયા તો તેઓને પુછ્યું કે, ‘શું ફલાણી તારીખે આપને ખ્વારઝમથી મુસાફરખાના તરફ જવાના સંજોગો ઊભા થયાં હતાં?’ તો મૌલાના આરીફે તેના જવાબ પેટે એજ રીતે ઘટના કહી સંભળાવી કે જે રીતે હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્હુ)એ ફરમાવ્યું હતું.

૩. શાને ખ્વાજા:-

હજરત ખ્વાજા અલાઉદ્દીન (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) બયાન કર્યું કે, એક દિવસ હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્હુ)ની ખિદમતમાં હું હાજર હતો. વાતાવરણ વાદળ છવાયું હતું. હજરત ખ્વાજાએ મને પુછ્યું કે, ‘જોહરની નમાઝનો સમય થઈ ગયો છે કે નહીં?’ તો મેં કહ્યું, ‘હજી સમય થયો નથી.’ આપે ફરમાવ્યું કે, ‘જરા આસમાન પર નજર નાંખીને જોઈ તો લો?’ તો મેં નજર ઊઠાવીને જોયું કે વરચે કોઈ જ પડદો ન હોતો અને આસમાનના તમામ ફરિશ્તાઓ જોહરની ફર્જો અદા કરી રહ્યાં હતાં. પછી મને હજરત ખ્વાજાએ ફરીવાર પુછ્યું કે, ‘શું કહો છો? જોહરનો સમય થઈ ગયો કે નહીં?’ આ સાંભળીને મેં ઘણી જ શરમ અનુભવી અને અસ્તગ્દાર કરવામાં મશગુલ થઈ ગયો.

૪. શાને ખ્વાજા:-

હજરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદ્દસીર્હુ) એ જ્યારે બીજીવાર હજજ કરી તો તેઓના ચાહકો પૈકી એક દુર્વેશ પણ હજજ કરવાનો ઇરાદો જાહેર કર્યો. આપે તેને કહ્યું કે, ‘જ્યારે તું સિમનાન પહોંચ તો ત્યાં મારા દોસ્ત અમીર મહેમુદ કરીને છે તેની મુલાકાત જરૂર કરજે.’ તે દુર્વેશનું કહેવું છે કે, જ્યારે હું સિમનાન પહોંચ્યો તો મેં લોકોને કહ્યું કે, ‘સાબખ્યું છે કે, અહીં અમીર મહેમુદ કરીને એક દુર્વેશ કસ્ટે મુઆલીમાં રહે છે, જે અમારા ખ્વાજાના દુર્વેશો પૈકી છે.’ પછી જ્યારે તેઓની મુલાકાત થઈ તો મેં હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્હુ) સાથે તેઓનો આ ફલાણી સંબંધ કઈ રીતે જોડાયો તેના વિશે પુછપરછ કરી. તેઓએ કહ્યું કે, ‘એક રાત્રે મેં ખ્વાબમાં કેટલાક દિની બુઝુર્ગો પૈકી એક બુઝુર્ગને કે પછી હુઝુર રિસાલત પનાહ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) નો ખ્વાબમાં દિદાર કર્યો, જેઓ મને કહી રહ્યાં હતાં કે, ‘આ ખ્વાજા અલાઉદ્દીન છે.’ જો કે આ પહેલાં મેં હજરત ખ્વાજાને કદાપી જોયાં ન હોતાં. જ્યારે હું ખ્વાબથી જાગૃત થયો તો ખ્વાબની પુરી કૈફીયત તેમજ આપની શકલો-સુરત અને ખુખીઓની વિગત એક કિતાબની પાછળ લખી રાખી દીધી, તેમજ આ તારીખ પણ તેમાં નોંધી લીધી. આ વાતને થોડાક વરસો વિત્યા હશે. હું એકવાર એક કાપડિયાની દુકાન પર બેઠો હતો. અચાનક જ એક સાહેબે એ દુકાનમાં આવી પહોંચ્યાં. મેં જોયું કે તેઓના ચહેરા પરથી કાબેલીયત અને જલાલના ચિહ્નો દેખાઈ રહ્યાં હતાં મેં જ્યારે ખુબજ ઝિણવટપૂર્વક તેઓના ચહેરાનું નિરીક્ષણ કર્યું તો મને એ સુરતની કૈફીયત યાદ આવી ગઈ, જે મેં ખ્વાબમાં વરસો પહેલાં જોયેલી હતી અને જેની નોંધ મેં મારી કિતાબ પાછળ કરી હતી. મારી હાલત તરત જ બદલાઈ ગઈ અને મારું શરીર કાંપવા લાગ્યું. ફરી પાછો જ્યારે હું સ્વસ્થ થયો તો મેં હજરત ખ્વાજાને આજેઝી કરી કે, ‘મારી ગુજરીશ છે કે આપના કદમોની રજશરીફ આ આજીઝના ઘેર પહોંચી જાય.’ તો હજરત ખ્વાજાએ મારી ઉપર કરમ ફરમાવ્યો. આપ આગળ-આગળ ચાલી રહ્યા અને હું તેઓની પાછળ-પાછળ હતો. મેં જોયેલી આ આપની સૌથી પહેલી કરામત હતી. કારણકે આપે મારું ઘર કયારેય જોયું ન હતું. અને જ્યારે આપે ઘરમાં પ્રવેશ કર્યો તો એકાએક આપ સીધા જ મારા હુજરામાં પહોંચ્યા અને તે હુજરાની દિવાલમાં એક ગોખલું હતું. જેમાં કેટલીક કિતાબો રાખેલી હતી. હજરત ખ્વાજાએ પોતાનો દસ્તે મુબારક તેની તરફ લંબાવ્યો અને તેમાંથી એક કિતાબ શોધી કાઢી તેમજ મારા હાથમાં આપીને ફરમાવ્યું કે,

‘આ કિતાબની પાછળ તે શું લખ્યું છે?’ અને હકીકત એ છે કે મેં તે જ કિતાબની પાછળ ખવાબની કૈફીયત લખેલી હતી. મેં જ્યારે આપની આ કરામત, બુઝુર્ગીઓ અને બુલંદીઓ જોઈતો મારી હાલત બદલાઈ ગઈ. પછી જ્યારે મેં કિતાબ પર નજર નાંખી તો એ ખવાબની તારીખથી આ મુલાકાતના સમય દરમ્યાન સાત વર્ષ પસાર થઈ ચુક્યા હતાં. ત્યારબાદ આપે મારી ઉપર લુત્ફ ફરમાવ્યો અને મને પોતાની બારગાહમાં કબુલીયતનો શર્ફ અતા ફરમાવ્યો. પછી આ થોડાક દિવસો દરમ્યાન કે જ્યાં સુધી આપ સિમનાનમાં રોકાયા, આપના ચાહકો પૈકી કોઈને મારે ઘેર મોકલતાં રહેતાં હતા.

૫. શાને ખવાબ:-

હઝરત ખવાબ કુઝૈલ ખાલદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) એ બયાન કર્યું કે, જવાનીની શરૂઆતના દિવસોથી જ મને હઝરત ખવાબની ઝાત પ્રત્યે અત્યંત મોહબ્બત અને દીલી આકર્ષણ હતું. તેમજ આપની નજરે ઇનાયતની અસર વડે મારી ઉપર હંમેશા હાલ તારી રહ્યો હતો. આપે મને વસીયત કરી હતી કે, અમને ક્યારેય ભુલતો નહીં અને સતત અમારા જ ખ્યાલમાં રહેજે. અને હું આપની વસીયત મુજબ ક્યારેય પણ હઝરત ખવાબના ખ્યાલથી ખાલી રહેતો ન હોતો.

એકવાર એવું બન્યું કે, મારા વાલીદસાહેબ હજજ માટે ગયાં તો મને પણ સાથે લઈ ગયા. જ્યારે હું હિરાત પહોંચ્યો અને ત્યાંના હાલાતોનો સામનો થયો તો હઝરત ખવાબ થકી મને પહોંચેલી એ તમામ સિક્તો એકાએક મારાથી ગુમ થઈ ગઈ. અને પછી આ જ હાલતમાં જ્યારે હું ઇસ્ફહાન પહોંચ્યો તો ત્યાં આજુબાજુમાં સાહેબે દિલ લોકો પૈકી બુઝુર્ગ હતાં, જેની તરફ તમામ લોકો આકર્ષાયેલા હતાં, તેમજ તેના કુર્બના તાલીબ હતાં. તેઓ મકામે વિલાયતની ઘણી નિશાનીઓનું તેમાં નિરીક્ષણ કરી ચુક્યા હતાં. મારા વાલીદે પણ તે બુઝુર્ગથી મારી ઉપર નજરે લુત્ફ ફરમાવવાની ઇલ્તેજ કરી. ત્યારે મારી હાલત એ હતી કે, હું હઝરત ખવાબની ગૈરત વડે કાંપી રહ્યો હતો.

આ વાતને એક વર્ષ કે તેનાંથી પણ વધુ સમય વીતી ગયાં પછી મેં એકવાર હઝરત ખવાબ (કુદરસીર્હુ)ની અત્યંત ખૌફની હાલતમાં મુલાકાત કરી. તો આપે ફરમાવ્યું કે, ‘ડર નહીં, એ તો અમારું જ કાર્ય હતું, તું તો અમારો ફરજંદ છો તારી ઉપર કોઈ જ તસરુફ કરી શકતો નથી.’ પછી આપે ફરમાવ્યું કે, ‘પરંતુ જ્યારે તું હિરાત પહોંચ્યો તો અમને ભુલી ગયો હતો.’

૬. શાને ખવાબ:-

હઝરત ખવાબ અલાઉદ્દીને (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) બયાન કર્યું કે, એક સાંજે હઝરત ખવાબ નકશબંદ (કુદરસીર્હુલુતુરાની) બુખારાનાં કલાલાબાદ મોહલ્લામાં હતાં; ત્યાં આપ જે મકાનમાં રોકાયા હતાં ત્યાં આપના સાથીદારો અને દુવેશોની એક જમાઅત પણ હાજર હતી. એ દરમ્યાન આપે પોતાના એક સાથીદાર મૌલાના દાદરીક કુફની તરફ દ્રષ્ટિ કરીને ફરમાવ્યું કે, ‘શું મને દોસ્ત રાખો છો?’ તો તેણે અર્જ કરી કે, ‘હા જરૂર રાખું છું.’ આપે ફરમાવ્યું, ‘અમે તમને જે કરવાનું કહીએ તે તમે કરશો ખરા?’ તેણે કહ્યું, ‘હાં જરૂર કરીશ.’ ત્યારે આપે ફરમાવ્યું કે, ‘શું ફલાણું કાર્ય કરવાનું અમે આદેશ આપીએ તો તે તમે કરશો?’ અર્જ કરી, ‘જરૂર કરીશ.’ તો આપે ફરમાવ્યું કે, ‘શું ચોરી કરશો?’ તેણે પ્રત્યુત્તર નકારમાં આપતાં કહ્યું, ‘હરગીઝ નહીં.’ તો આપે પુછ્યું, ‘શા માટે નહીં?’ અર્જ કરી, ‘એટલા માટે કે, જે અલ્લાહત્માલાના હકકો સાથે સંબંધિત હોય તેની તૌબાહ તો તે કબુલ કરી લેશે, કારણકે તેનાં કરમનો કોઈ અંત નથી; પરંતુ ચોરીનો સંબંધ બંદાના હકકો સાથે સંબંધિત છે.’ તો આપે ફરમાવ્યું કે, ‘હવે તમે જ્યારે અમારા હુકમનું પાલન કરવા જ તૈયાર નથી તો અમારી સોહબત છોડી દો.’ આપની આ વેધક દ્રષ્ટિથી તે તરત જ ફૈઝથી વંચિત થઈને સખ્ત બેચેની અને વ્યાકુળતામાં ઘેરાય ગયો. હાજરજનોએ તેના હાલ પર મહેરબાની માટે હઝરત ખવાબને ઘણીજ કાકલુદી કરી; તેમજ મૌલાના દાદરીકે બુખજ વિનવણી કરી કે, ‘હું તૌબાહ કરું છું. હવે આપ જે પણ આદેશ આપશો તેનું તરતજ પાલનકરીશ.’

ત્યારબાદ હઝરત ખવાબ (કુદરસીર્હુ) મકાનની બહાર આવી ગયા; તથા મૌલાના દાદરીક તેમજ ખિદમતમાં હાજર દુવેશોની સાથે આપ સમરકંદી દરવાજા તરફ રવાના થયા. જ્યારે આપ એક મોહલ્લામાં પહોંચ્યાં તો એક ઘર તરફ ઇશારો કરીને કહ્યું કે, ‘આ ઘરની દિવાલમાં એક કાણું પાડી દો.’ સાથીદારોએ આદેશનું પાલન કરતાં દિવાલમાં કાણું પાડી દીધું; તો આપે ફરમાવ્યું કે, ‘આ મકામમાં અંદર પ્રવેશ કરીને તેમાં ફલાણી જગ્યાએ કિંમતી પોશાક તથા કપડાંની એક થેલી પડી છે. તે ઊઠાવીને અહીં લઈ આવો.’ આપની આજ્ઞાનુસાર સાથીઓ મકાનમાં ગયા અને અંદર થેલી બહાર લઈ આવ્યાં. પછી હઝરત ખવાબ સાહેબ (કુદરસીર્હુ) એક આડશમાં સાથીઓ સાથે છુપાઈને બેસી ગયાં. થોડો સમય વિતતા કુતરા ભસવાનો અવાજ સંભળાયો, તો હઝરત ખવાબએ મૌલાના દાદરીક તેમજ કેટલાક સાથીદારોને કહ્યું કે, ‘જે તરફ અવાજ આવી રહ્યો છે, તે તરફ જઈને જુઓ.’ તેઓ ત્યાં

જઈ પહોંચ્યા અને શું જુએ છે કે, તે કાણાંમાંથી મકાનમાં કેટલાક ચોર પ્રવેશ્યાં અને મકાનમાં ચકકર લગાવીને પાછા ફરી રહ્યાં હતાં તો તેઓ પરસ્પર કહી રહ્યાં હતાં કે, આપણી પહેલાં કેટલાક લોકો અહીં આવેલાં છે અને જે કંઈ કિંમતી માલમત્તા હતી ઊઠાવી ગયાં છે. આ તમારો જોઈને હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસીરહુ) ના સાથીઓ અચંબામાં પડી ગયાં.

મકાનનો માલીક પોતાના ઘરમાં ત્યારે મૌજુદ ન હતો, પણ તે પોતાના બાગની સંભાળ લેવા માટે ત્યાં ગયો હતો. સવાર પડતાં તે કપડાંની થેલી હજરત ખ્વાજાએ પોતાના એક દુર્વેશ સાથે તેની પાસે મોકલી દીધી અને સાથે કેહાવ્યું કે, ‘કાલે રાત્રે દુર્વેશો અહીંથી નિકળ્યાં હતાં અને તેઓને આ વાતની જાણ થઈ જતાં ચોરો પાસેથી તમારી આ થેલી લઈ લીધી હતી.’ પછી હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસીરહુ) એ મૌલાના દાદરીક ને ફરમાવ્યું કે, ‘જો શરૂઆતમાં જ અમારી આ વાત (ચારી કરવાની વાત) માની લીધી હોત તો ઘણાં મહાન રહસ્યો તમારી ઉપર જાહેર થાત.’ આપની આ વાતથી તેઓ ઘણાં શરમીદા બન્યા. તેમજ રાતની આ ઘટનાના નિરીક્ષણ થકી સાથીઓના રૂશ્દો-ચકીનમાં ખુબજ વધારો થઈ ગયો.

૭. શાને ખ્વાજા:-

એક દુર્વેશ બયાન કરે છે કે, જ્યારે અમારા ખ્વાજા (કુદ્દસીરહુ) ખુરાસાન હતા ત્યારે હું આપની ખિદમતમાં હાજર હતો. ત્યારે આપ તુસ (શાહરોદ) થી મશહુદ તરફ જઈ રહ્યાં હતાં. રસ્તામાં એક ઘોડેશ્વાર સામે મળ્યો. તેણે ઘોડા ઉપરથી ઉતરીને આપનું સન્માન કર્યું તથા આપની ખિદમતમાં કેટલાક દિનારો પેશ કર્યા. હજરત ખ્વાજાએ તેને ફરમાવ્યું કે, ‘આમાં મને સ્વાર્થની ગંધ આવી રહી છે, માટે જે હકીકત હોય તે કહે.’ તો સવારે અર્જ કરી કે, ‘ત્રણ મહિનાથી મારા સાત ઊંટો ગુમ થઈ ગયાં છે.’ આ સાંભળીને હજરત ખ્વાજાએ ફરમાવ્યું કે, ‘આ પૈસા પાછા લઈ લે ઊંટ જ્યારે મળી જશે ત્યારે કબુલ કરી લઈશું. અને જા તારા ઊંટ ખુબ જલ્દી મળી જશે, તેમાં ચાર ઊભા છે અને ત્રણ બેઠેલાં છે.’ ઘોડેશ્વાર ત્યાંથી ચાલતો થયો. હજી થોડો સમય પસાર થયો હશે કે તે તરત જ પાછો ફર્યો અને કહેવા લાગ્યો કે, ‘આપે જે રીતે મને ફરમાવ્યું હતું તે રીતે જ મને ઊંટ મળી ગયાં છે.’ ત્યારબાદ તેણે આપની બારગાહમાં હદીયાની સ્વીકૃતિ માટે ઘણીજ કાકલુદી અને વિનવણી કરી; તથા તે હજરત ખ્વાજાના મોહીબ્બોમાં દાખલ થઈ ગયો.

૮. શાને ખ્વાજા:-

એક દુર્વેશ બયાન કરે છે કે, અમારા હજરત ખ્વાજાના નિકટના સગાઓ પૈકી એક સગાના પરચાસ (પ૦) અદલી દિનાર ગુમ થઈ ગયાં. તેણે હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસીરહુ) ની બારગાહમાં અર્જ કરી તો આપે ફરમાવ્યું કે, ‘આ રકમ તમારા ઘરની નોકરાણીએ જ ચોરી લીધા છે.’ આ નોકરાણીને હુકમ કર્યો કે, ‘આ અદલી દિનાર હાજર કર.’ તો તેણીએ કહ્યું કે, ‘ફલાણી જગ્યાએ જમીનમાં મેં દાટી દીધા છે.’ તો હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસીરહુ) એ ફરમાવ્યું કે, ‘જમીનમાં તો ત્રણ દિનાર જ દાટ્યા છે.’ આ વાત સાંભળીને હાજરજનોને નવાઈ લાગી. અને પછી હજરત ખ્વાજાની વાતનું અનુસરણ કરતાં શોધખોળ કરી તો ત્યાંથી ખરેખર ત્રણ દિનાર જ નીકળ્યા.

૯. શાને ખ્વાજા:-

હજરત ખ્વાજા અઝીઝાં અલી રામૈતની (કુદ્દસીરહુલઅઝીઝ) ના ખાનદાન પૈકી એક બુઝુર્ગ હજરત બાબા સમરકંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) નકલ કરે છે કે, જ્યારે હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીનશાહ નકશબંદ (રદીયલ્લાહોત્તઆલા અન્હો) ની કરામતો અને વિલાયતોના આસારોની ખુબ જ શોહરત થઈ તો મારા દિલમાં ખ્વાહીશ પૈદા થઈ કે, હું આપની પવિત્ર સોહબતથી ફૈઝયાબ થવા માટે સમરકંદથી ખુબારા જાઉં; તેમજ મારા દિલમાં દરેક ક્ષણે એ જ ખ્યાલ સ્થગીત હતો કે ખુબારામાં પહોંચતાવેંત સૌથી પહેલાં હું આપની જ ખિદમતમાં હાજરી આપુ.

જ્યારે હું ખુબારા પહોંચ્યો તો ત્યાં હું એક મુસાફરખાનામાં ઉતર્યો અને બીજા કોઈની મુલાકાત થાય એ પહેલાં હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસીરહુ) ની ખિદમત પ્રાપ્તિના ઈરાદે હું જલ્દી-જલ્દી બહાર નીકળ્યો. મેં જોયું કે લોકોની એક મોટી જમાઅત મારી આગળ-આગળ ચાલી રહી છે. મારા દિલમાં ખ્યાલ આવ્યો કે જ્યારે હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસીરહુ) ની ખિદમતમાં હું પહોંચીશ તો તેઓ સૌથી પહેલાં મને જ મલાઈ બવડાવશે અને બીજા કોઈને તેનો ભાગીદાર નહીં બનાવે. આ જ વિચારોમાં હું આગળ વધતો હતો કે તે જમાઅત અચાનક જ રોકાઈ ગઈ જ્યારે હું તેઓની પાસે પહોંચ્યો તો તેઓ પૈકી એક શખ્શે મારું સ્વાગત કર્યું, વિલાયતની નિશાનીઓ તેના ચહેરા પરથી ટપકી રહી હતી. મને ગળે લગાવ્યો અને બે વાર ફરમાવ્યું કે, ‘ભલે પધાર્યા બાબાસાહેબ સમરકંદી!’ જો કે આ પહેલાં હજરતથી મારી કયારેય મુલાકાત થઈ નહોતી, હું આશ્ચર્યમાં પડી ગયો કે મારા નામની તેઓને કેવી રીતે જાણ થઈ. અને એ જ હાલતમાં મારા બાતીનમાં વિચાર આવ્યો કે, આ જ હજરત

ખ્વાજા બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ (કુદરસીર્રહુ) છે.

અમે ત્યાંથી રવાના થયાં. આપ રસ્તામાં મને સમરકંદના ઉલમાઓ વિશે પુછતાં રહ્યાં. પછી અમે એક મકાન પરપહોંચ્યાં, જ્યાં તમામ લોકો બેસી ગયાં. અને હજરત ખ્વાજા ત્યાંથી બહાર તશરીફ લઈ ગયાં. તેમજ સાથીદારો પૈકી તેઓના તરીકા મુજબ કેટલાંક ત્યાંથી હાજર હતાં કેટલાંક ગુમ હતાં. અલ્પ સમય પસાર થયો હશે કે હજરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદરસીર્રહુ) પાછા ફર્યા અને આધ્યવસ્તુઓ સાથે મલાઈ મારી સામે રાખી દીધાં પછી મારી નજદીક બેસીને ફરમાવ્યું કે, ખાવ, ‘આ આપના જ નસીબમાં છે, તેમાં કોઈ ભાગીદાર નહીં બને’ અને પછી ધીમેથી મને કહ્યું કે, આટલી હકીર મીકદાર માટે અઝીઝોના દિલને જહેમત ન આપવી જોઈએ. મારી હાલત એકદમ બદલાઈ ગઈ અને આ હાલનું પરિવર્તન જ મારા માટે તેઓની મોહબ્બતનું કારણ બન્યું.

૧૦. શાને ખ્વાજા:-

શૈખ અમીર હુસૈન બયાન કરે છે કે, ઈદે કુર્બાનીની સવાર હતી અને હજરત ખ્વાજા બુખારામાં મોહંમદ ખફ્ફાફના ઘેર મચ્ચારીફલાહી બયાન ફરમાવી રહ્યાં હતાં. મારા દિલમાં વિચાર આવ્યો કે તેઓ મને ઈજાઝત આપે કે હું તેઓના વાલીદે મોહતરની ખિદમતમાં જઈને ઈદની મુબારકબાદી આપું. અને બીજું તેઓ મને એકાંતમાં આ પ્રમાણે ખાણું ખવડાવે, ત્રણ દિરહમની બદામ, ત્રણ દિરહમનો હલ્વો અને ત્રણ દિરહમનું ખાટું અથાણું કે સુરકો.

ત્યાર બાદ હજરત ખ્વાજા સાહેબ ત્યાંથી ઈદગાહ પર ચાલ્યા ગયા. જ્યારે ત્યાંથી પાછા ફર્યા તો મને ફરમાવ્યું કે, ‘અમારી વાલેદાહ પાસે જઈને તેઓને ઈદની મુબારકબાદી દઈ આવો. અને પછી અમે જ્યારે મોહંમદ ખફ્ફાફના ઘેર પાસે પહોંચ્યા તો તેને કહ્યું કે, ‘ઘરનો એક ઓરડો ખાલી કરી દો’ અને પછી મને એ ઓરડામાં જવા માટે ઇશારો કર્યો; થોડીવારમાં હજરત ખ્વાજા મારા માટે ખાણું લઈ આવ્યાં જે ખુબ હતું. પછી એક શખ્શ ત્યાં આવ્યો જેણે હજરત ખ્વાજાની ખિદમતમાં હલ્વો પેશ કર્યો. હજરત ખ્વાજાએ તેને પુછ્યું, ‘આ હલ્વો કેટલાનો ખરીદ્યો?’ તો તેણે કહ્યું કે, ‘ત્રણ દિરહમનો.’ થોડીવારમાં એક બીજો શખ્શ આવ્યો તેણે સુરકો એક વાસણમાં લાવીને આપની સમક્ષ રાખી દીધો. હજરત ખ્વાજાએ તેને પુછ્યું, ‘કેટલાં દિરહમમાં ખરીદ્યો?’ તેણે કહ્યું, ‘ત્રણ દિરહમમાં.’ એ જ રીતે થોડીવારમાં એક ત્રીજો શખ્શ આવ્યો અને તેણે પણ ત્રણ દિરહમોની બદામનો સોદો

કર્યાની વાત કહી.

હવે હજરત ખ્વાજાએ મારી તરફ ધ્યાનિત થઈને કહ્યું કે, ‘આજના દિવસે તમે મારી પાસે ત્રણ વસ્તુની ખ્વાહીશ કરી હતી, મુબારકબાદ દેવાની ઈજાઝત, રંગીન ખાણું અને ત્રણ વસ્તુઓ.’ પછી ફરમાવ્યું કે, ‘આ પ્રકારની ખ્વાહીશો દુર્વેશોથી કરવી સારી નહીં કારણ કે, અમે પેલી દુનિયામાંથી આ દુનિયામાં આવી ગયાં અને દિલના એક ખુણાને તમારા કાર્યની પરિપુર્ણતામાં મશગુલ રાખવો પડ્યો.’

૧૧. શાને ખ્વાજા:-

એક દુર્વેશનું બયાન છે કે, હજરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદરસીર્રહુ) એકવાર બુખારાની આજુ-બાજુના ઇલાકામાં હતાં; સખ્ત ઠંડીની મૌસમ હતી. આ ઇલાકાની આજુ-બાજુ દુર દુર સુધી કોઈ આબાદી ન હતી. આપની સાથે રહેલા દુર્વેશો ભુખથી સતત અકળાઈ રહ્યાં હતાં. હજરત ખ્વાજાએ ત્યાં હાજર રહેલાં દુર્વેશો પૈકી એકને કહ્યું કે, ‘ફલાણા ગામમાં જાવ, તે ગામમાં આ રીતની નિશાનીવાળો એક બાગ છે જેમાં એક થોડુંક પાણી ભરેલું તળાવ છે. અને તે પાણીમાં એક મોટી માછલી છે તે જઈને લઈ આવો કે જેથી સાથીદારો માટે પાણીનો ઈતઝામ થઈ જાય’ આપના આદેશથી તે દુર્વેશ થોડુંક અંતર પાર કરીને તે ગામમાં પહોંચ્યા. તથા હજરત ખ્વાજાએ દેખાડેલી નિશાનીઓવાળો બાગ તેણે શોધી કાઢ્યો. પછી જ્યારે આ બાગમાં જઈને જોયું તો ખરેખર ત્યાં એક થોડુંક પાણી ભરેલું તળાવ હતું અને તેમાં એક મોટી માછલી પણ હતી. તેણે તે માછલી લાવીને હજરત ખ્વાજાની ખિદમતમાં પેશ કરી. આ કૈફીયત સાંભળીને સાથીદારો પર એક અજબ હાલત તારી થઈ ગઈ.

૧૨. શાને ખ્વાજા:-

બયાન કર્યું છે કે, એકવાર અમારા હજરત ખ્વાજા (કુદરસીર્રહુ) કબ્રે આરીફાંમાં હતાં તેમજ ખાનકાહના બગીચામાં આવેલ મકાનમાં એક આતીશકદાં (ભઢ્ઢી) બનાવી રહ્યાં હતાં. આ કાર્યની દરમિયાન એક દાંતીની જરૂરત પડી ગઈ. એક લોખંડની દાંતી તો હતી પરંતુ તે મળતી ન હતી. જે કોઈને પુછ્યામાં આવ્યું તે દાંતી વિશે કશું બતાવી શક્યો નહીં કે તે ક્યાં રાખેલ છે.?

હજરત ખ્વાજાએ ફરમાવ્યું કે, ‘આ દાંતી હું શોધી કાઢીશ.’ પછી આપે એક દુર્વેશના નામે પત્ર લખીને ગઢયુત મોકલી દીધો, જેમાં તેને હુકમ આપ્યો

કે, 'કુત્બુદ્દીન ગદ્યુતીના ઘેર જાવ. તમે જેવા નાનાં ગંજખાનાના દરવાજામાંથી અંદર પ્રવેશ કરશો તો તમને અમારી લોખંડની એ દાંતી આ ગંજખાનાની એ છત નીચે કપડાંમાં વીટળાયેલી મળી જશે. અને આ દાંતી તરત જ આ પત્ર લાવનારની સાથે અહીં મોકલી દો કે તેની અમારે સખ્ત જરૂરત પડી ગઈ છે.'

એ દુર્વેશની રિવાયત છે કે, હું કુત્બુદ્દીનના ગંજખાનામાં પ્રવેશ્યો તો ખરાબર હજરત ખ્વાજાએ નિશાની આપેલી જગ્યાએ જ મેં ગંજખાનાની છત નીચે એ દાંતીને જોઈ અને તે લઈને હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસ્સીરહુ)ની ખિદમતમાં મોકલી દીધી. હજરત ખ્વાજાએ જ્યારે આ પત્ર લખ્યો ત્યારે જે સાથીઓ ત્યાં હાજર હતાં તેઓએ જ્યારે પત્રના લખાણ મુજબ જ દાંતીની કૈફીયત સાંભળી તો આશ્ચર્યમાં ડુબી ગયાં.

૧૩. શાને ખ્વાજા:-

ખ્યાન કર્યું છે કે, તીરનો મહિનો (જુલાઈ, ઓગસ્ટનો મહિનો) હતો. અમારા હજરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદ્દસ્સીરહુ) ગદ્યુતમાં હતાં. એક દુર્વેશ થોડાક દાડમ આપની ખિદમતમાં લઈ આવ્યો. આ દુર્વેશોમાં મોહંમદ ઝાહીર પણ હાજર હતાં. હજરત ખ્વાજાએ આ દાડમ હાજર જનો વચ્ચે વહેંચી દીધા અને ફરમાવ્યું કે, ખાવ, 'આપે દુર્વેશ મોહંમદને પણ ખાવા માટે આગ્રહ કર્યો;' તો મોહંમદ ઝાહીદે અર્જ કરી કે, 'હું પરેશાન હાલ છું. અમારા ઘરનો ગુલામ ભાગી ગયો છે.'

હજરત ખ્વાજાએ ફરમાવ્યું કે, 'તે ક્યાંય જઈ શકતો નથી. તમે બે દિવસ રાત અમારી પાસે રહો અને ત્રીજા દિવસે પોતાના ઘેર ઝેવરતુન ચાલ્યા જાજો. તમને ગુલામની ખબર મળી જશે અથવા તો તે ખુદ જ આવી જશે.'

મોહંમદ ઝાહીદે હજરત ખ્વાજાના ફરમાન મુજબ જ કર્યું પછી જ્યારે ત્રીજા દિવસે તે પોતાના ઘેર પહોંચ્યો અને ઘરવાળાઓને ખુશખબરો સંભળાવતો હતો તે દરમ્યાન જ ગુલામ ઘરના દરવાજેથી અંદર આવી ગયો. મોહંમદ ઝાહીદ તથા ઘરવાળાઓ ઘણાં જ હૈરતમાં ડુબી ગયા. અને ગુલામની કૈફીયત જાણવા ઇચ્છી તો તેણે કહ્યું કે, 'જ્યારે હું અહીંથી નીકળ્યો તો પ્રથમ મેં કનક જવાનો ઇરાદો કર્યો. હજુ થોડાક જ રસ્તો કાપ્યો હશે કે મારા પગ સાંકડો વડે જકડાઈ ગયા.' અને હું આગળ વધી શક્યો નહીં તેમજ ઘંટીનો અવાજ મને સંભળાયા કરતો હતો; તો મને ખ્યાલ આવ્યો કે આ અવાજ જાણે કે ખુખારાથી જ આવી રહ્યો છે. પછી જ્યારે મેં ઝેવરતુન પાછો ફરવાનો ઇરાદો કર્યો તો આ સાંકળ ખુલી ગઈ અને તે અવાજ પણ બંધ થઈ ગયો.

ત્રણ દિવસ સુધી મારી આ જ હાલત રહી. હવે હું આપની ખિદમતમાં પાછો ફરી ગયો છું પછી તે માફી માંગવા લાગ્યો. જે કોઈએ આ ઘટના સાંભળી તેના દિલમાં હજરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદ્દસ્સીરહુ)ની મોહબ્બત ખુબ જ વધી ગઈ

૧૪. શાને ખ્વાજા:-

હજરત શૈખ શાઅદ્દી ખ્યાન કરે છે કે, મારાથી એક ભુલ થઈ ગઈ હતી, તે ભુલની માફી માટે હું ગદ્યુતથી હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસ્સીરહુ)ની ખાસગાહમાં પહોંચ્યો. હજરત ખ્વાજાએ ફરમાવ્યું કે, 'તેના માટે તારે એક સોદો કરવો પડશે.' મેં અર્જ કરી, 'મારી પાસે એક બળદ છે.' તો આપે ફરમાવ્યું કે, 'નહી, આ સોદામાં તેને સ્વીકાર કરવામાં નહીં આવે; પરંતુ તારી પાસે અડતાલીસ (૪૮) દિનાર (અશરીફો) છે જે તે ગદ્યુતમાં એક દિવાલના કાણામાં છુપાવી રાખ્યા છે અને તેની ઉપર લેપ કરીને તેને બંધ કરી દીધેલ છે; જે ઘણાં લાંબા સમયથી તેમાં છુપાયેલા છે. સોદો પાર પાડવા માટે તે જ રકમ (દિનાર) લઈ આવો.'

શૈખ શાઅદ્દીએ કહ્યું કે, આ સાંભળીને મારી હાલત બદલાઈ ગઈ; કારણકે આ હકીકત મારાસિવાય કોઈ જાણતું ન હોતું. પછી હું જલ્દીથી ઊઠ્યો અને ગદ્યુત તરફ રવાના થયો અને આ અડતાલીસ (૪૮) દિનાર લાવીને હજરત ખ્વાજાની ખિદમતમાં રજુ કરી દીધાં. આપે તે દિનારની થેલી ખોલી અને તેમાંથી એક દિનાર શોધીને કાઢી લીધી. પછી બાકીના દિનારો મને પાછા આપતાં કહ્યું કે, 'આ દિનાર તને ક્યાંથી મળ્યાં છે? આ તો હરામનો દિનાર છે.' પછી ફરમાવ્યું કે, આ સુડતાલીસ (૪૭) દિનારોથી એકબળદ ખરીદી તેને ખેતીના કામકાજમાં લગાડી દે તેમજ અલ્લાહ્તઆલાના બંદાઓની ખિદમતમાં ખર્ચ કર.'

હજરત શૈખ શાઅદ્દી એ કહ્યું કે, આ કૈફીયત જોતાં હજરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદ્દસ્સીરહુ) પ્રત્યે મારું ચકીન ખુબજ વધી ગયું. આ ઘટનાના રાવીનું કહ્યું છે કે, મેં શૈખ શાઅદ્દીને તે એક દિનારની હકીકત પુછી. તો તેણે કહ્યું કે, હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસ્સીરહુ)ની નજરે ઇનાયતની મને સચાદત હાંસીલ થઈ ન હોતી તે પહેલાં હું જુગાર રમતો હતો. આ દિનારો પૈકી તે એક દિનાર આ જુગારની કમાઈનો હતો.

૧૫. શાને ખ્વાજા:-

હજરત નેક રોઝ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ખ્યાન કરે છે કે, હજરત

ખ્વાજા મોહમંદ બહાઉદ્દીનશાહ નકશબંદ (કુદ્દસીર્હુલુઅઝીઝ) ની સોહબતનું સદ્ભાગ્ય હાંસીલ થયાં પહેલાં મેં હઝરત સૈયદ અમીર કુલાલ (કુદ્દસીર્હુ) નો દામન પકડ્યો હતો. અને તેઓના તરીકા મુજબ હું ઝીક-જહર કર્યા કરતો હતો. આ દરમ્યાન મને એક ઔરત સાથે પ્રેમ થઈ ગયો પોતાને ભુતપ્રેત કાઢનારો કહીને હું તેની સાથે આંખ મીચામણા (ઈશ્કખાજી) વડે કામ લેતો હતો. (જોકે આજે પણ ભુતપ્રેત કાઢવાની દુકાન લગાવનારોને ત્યાં આવું જ ચાલે છે) એક દિવસ અમારા ખ્વાજા (કુદ્દસીર્હુ) હઝરતસૈયદ અમીર કુલાલ (નુઝ્લાહ મરકદહુ) ના ઘેર તશરીફ લાવ્યા અને યોગાનુયોગ એ જ સાંજે હઝરત અમીર સૈયદના ઘરમાં ખ્વાજા જાહીદ તરફથી ઝીકે ઝહરનો કાર્યક્રમ હતો જ્યારે ઝીકે ઝહરની શરૂઆત થઈ તો હઝરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્હુ) તરત જ ઊઠીને ચાલ્યા ગયા અને હઝરત અમીરના મોટા ફરજંદ હઝરત અમીર બુહાનના ઘેર તશરીફ લઈ ગયા. આ હઝરત અમીર બુહાન હઝરત ખ્વાજાથી ખુબજ મોહબ્બત ધરાવતાં હતાં. હું પણ હઝરત ખ્વાજાની પાછળ એ જાણવા માટે નીકળી ગયો કે, આપ ઝીકે ઝહરના અમલમાં શા માટે શરીક ન થયાં?

આપ જ્યારે હઝરત અમીર બુહાનના ઘેર પહોંચ્યાં તો હઝરતખ્વાજા (કુદ્દસીર્હુ) એ મારી તરફ પોતાનો પવિત્ર ચહેરો ફેરવીને કહ્યું કે, ‘તને આ અઝીઝ દુર્વેશની શરમ તો નથી, શું તને અલ્લાહ ત્યાલા વ તકદ્દસની પણ શરમો-હયા નથી કે એવું કહો છો કે, આ નાપાક રૂહોનું કાર્ય છે. એવું શા માટે નથી કહેતો કે હું ફલાણી ઔરતથી ઈશ્કખાજી કરી રહ્યો છું અને તેની સાથે મારો દીલી લગાવ છે.’ આ સાંભળીને મારી હાલત બદલાઈ ગઈ. મેં તરત જ આપનું દામન પકડીને અર્જ કરીકે, ‘જેની હું તલાશ કરતો હતો તે મને મળી ગયું.’ પછી હઝરત ખ્વાજાએ પોતાનો દસ્તેમુબારક મારી ઉપર ફેરવી દીધો તો હું બેખુદ થઈ ગયો. જ્યારે હું હોંશમાં આવ્યો તો હઝરત ખ્વાજાનો બની ચુક્યો હતો અને આપની ખિદમત અપનાવી લીધી.

૧૬. શાને ખ્વાજા:-

એક દુર્વેશો બયાન કર્યું કે, હઝરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદ્દસીર્હુ)ની સોહબત અને ખિદમત વડે ફૈઝયાબ થયાં પહેલાં હું કર્શી (એક ગામ)માં હતો અને જ્યાં હું રહેતો હતો ત્યાં એક તીરમીઝી શખ્શ પણ રહેતો હતો, જેની એક પુત્રી હતી અને તેની સાથે મારું દિલ લાગી ચુક્યું હતું. એક દિવસ મેં તેને ખાલી કમરામાં જોઈ તો જઈને તેની સાથે વાતો કરી, તેને ગલે લગાડી

અને ચુંબનો કર્યો. આ દરમ્યાન એક દુર્વેશ ખુખારાથી અહીં કર્શી આવી ગયો જેના પ્રત્યે મને દિલમાં મોહબ્બત પેદા થઈ ગઈ; તેની સાથે સોહબતમાં રહેવા દરમ્યાન મને ખબર પડી કે તે હઝરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્હુ)ના દુર્વેશો પૈકી છે: અને જ્યારે તે ખુખારા તરફ પાછો જવા લાગ્યો તો હું પણ તેની સાથે થઈ ગયો. અમે બંને હઝરતખ્વાજાની સોહબતમાં પહોંચ્યાં.

જ્યારે અમે ત્યાં પહોંચ્યા તો હઝરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્હુ)એ મારી તરફ દ્રષ્ટિ કરીને ફરમાવ્યું કે, ‘શું કામ આવ્યો છે?’ તો મેં કહ્યું, ‘દુર્વેશોની સોહબતમાં રહેવાની આરજુ છે.’ તો આપે ફરમાવ્યું કે, ‘ક્યાં આ આરજુ અને ક્યાં તે તરમિઝી શખ્શની પુત્રીને કમરામાં પકડી લેવી અને તેની સાથે ચેન-ચાળા કરવા તેમજ વારંવાર તેને ગળે લગાડીને પછી દાવો કરવો કે મને દુર્વેશોથી મોહબ્બત છે.’

મેં અર્જ કરી, ‘મને ખબર ન હોતી કે તે ખરાબ કાર્ય છે.’ હઝરત ખ્વાજાએ ફરમાવ્યું, ‘આ તો ખુલ્લી હરામકારી અને ગૈરશરઈ છે.’ તો મેં અર્જ કરી, ‘પરંતુ આપ તો ત્યાં ન હોતા તો આપે કેવી રીતે જાણી લીધું?’ તો હઝરત ખ્વાજાએ કહ્યું, ‘જેણે જોયું (અલ્લાહત્યાલાએ) અને જાણ્યું તેણે જ મને કહ્યું.’ હું આપના આ કર્શી આશ્ચર્યચકિત થઈ ગયો અને આપના મોહિબ્બોમાં દાખલ થઈ ગયો.

૧૭. શાને ખ્વાજા:-

એક દુર્વેશ બયાન કરે છે કે, હઝરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદ્દસીર્હુ)થી મારી મોહબ્બતનો સબબ એ હતો કે, એકવાર આપ બિમાર હતાં અને ત્યારે ખુખારામાં આપના દુર્વેશો પૈકી મૌલાના આરીફ વગેરે જે દુર્વેશો હતાં તે બધાં જ આપની ખબર-અંતર લેવા માટે સામુહીક રીતે આવેલાં હતાં; ત્યારે આપ બાગે મીરાસમાં હતાં અને આ બિમારીની હાલતમાં પણ પોતાની પવિત્ર નસીહતો અને કલામની ખુબી વડે દુર્વેશોને ખુશ કરી દીધાં તેમજ તેઓની ખુબજ તકદારી રાખી. ત્યાં સુધી કે આપ ખુદ પોતાના દસ્તેમુબારક વડે તેઓ માટે ખાણું પકાવવામાં મશગુલ થઈ ગયાં અને મને કોઈ કામ માટે પોતાના ઘેર મોકલી દીધો. ત્યાં નીકટમાં જ એક ઔરત બેઠેલી હતી. તો મેં તેણીને પુછ્યું કે, ‘શૈખ બહાઉદ્દીનનું ઘર ક્યાં છે.’ તો તે ઔરત ઝઘડવા લાગી કે, ‘અહીં કોઈ શૈખ નથી. એક ખીરસા કાતર અને એક જલ્લાદ છે, આ રહ્યું તેનું ઘર.’ તેણીની આ વાતથી મારા દિલને ટેસ પહોંચી અને મને ખુબજ રંજ પહોંચ્યો. અને જ્યારે હું હઝરત ખ્વાજાની ખિદમતમાં પહોંચ્યો

તો આપે મને જોઈને ફરમાવ્યું કે, 'તમે જેવા અમારી પાસેથી નીકળ્યા હતાં એવાજ પાછા ફર્યા નથી, આવો ફેરફાર કેમ? બયાન કર તેમજ તે પેલી ઔરતથી તે જે કંઈ સાંભળ્યું છે તે બધું કહી દે.' તો મેં ઔરતની તમામ વાતો આપની બારગાહમાં રજૂ કરી દીધી.

થોડીવાર પછી હજરત ખ્વાજાએ મને ફરીવાર કોઈ વસ્તુ લેવા માટે મોકલી દીધો તો તે ઔરતે આ વખતે વધુ સખ્તશબ્દો વાપર્યા અને કહ્યું કે, 'તું એ શૈખનું પુછી રહ્યો હતો, કે જેની ન તો કોઈ રિયાઝત છે, ન તો એકાંતવાસ છે, ન તો કોઈ સિમાઅ છે, ન તો ઝીક. તેના આ શબ્દોથી મને ખુબજ ચોટ લાગી અને ખુબજ રંજો-ગમમાં થયો. અને પછી જ્યારે હું હજરત ખ્વાજા (કુદરસીરહુ)ની ખિદમતમાં પહોંચ્યો તો ફરમાવ્યું કે, 'આ વખતે તું રંજો ગમમાં સંપડાયેલો દેખાય છે.' તો મેં પુરી ઘટના કહી સંભળાવી. આપે ફરમાવ્યું કે, 'આ બાગની બહાર અમારો એક દુર્વેશ અમીર હુસેન રહે છે તેને બોલાવી લાવો.' હું શૈખ અમીર હુસેનને બોલાવી લાવ્યો. હજરત ખ્વાજાએ તેને ફરમાવ્યું, 'તું એ ઔરત પાસે જા, અને તેને કહે કે, જલ્લાદીનું કામતો તું કરી રહી છે અને તોહમત અમારી ઉપર લગાડી રહી છો?' અને જો તેણી કહે કે, 'મેં શું જલ્લાદીનું કાર્ય કર્યું છે? તો તેને કહેજે કે, તેં ફલાણા આદમી સાથે ફલાણી જગ્યા પર હરામકારી ન હોતી કરી.' અને પછી એ હરામકારીની નિશાની તારામાં જાહેર થઈ તો લોકોમાં આબરૂ જવાના ડરથી તે એ નિશાની પોતાનાથી દુર કરીને તેને ફલાણી જગ્યાએ ગંદકીના એક ઢગલામાં દબાવી દીધી. અને પછી હજરત ખ્વાજાએ મને કહ્યું કે, 'તું અમીર હુસેનની પાછળ જા અને જોઈ લે કે તે આ વાત પેલી ઔરત સુધી પહોંચાડે છે કે નહીં?' શૈખ અમીર હુસેન તે ઔરત તરફ રવાના થયો તો હું તેની સાથે થઈ ગયો અને તેની પાછળ-પાછળ ચાલતો રહ્યો. તેણે હજરત ખ્વાજા (કુદરસીરહુ)એ ફરમાવેલી તમામ વાતો એ ઔરતની સંભળાવી દીધી. જે સાંભળીને તે ઔરત ચોધાર આંસુ રડવા લાગી. અને શૈખ અમીર હુસેનના કદમોમાં વીટળાઈ ગઈ; તેમજ કહેવા લાગી કે, 'હકકત્આલાના બંદાઓ ખરેખર ભેદોના જાણકાર હોય છે.' પછી તેણે ખુબજ આજેઝી અને કાકલુદીઓ કરી અને તૌબાહ કરવા લાગી.

બયાન કરનારનું કહેવું છે કે, આ હાલ જોઈને મારું દિલ હજરત ખ્વાજાની મોહબ્બત વડે ઘેરાઈ ગયું. અને ત્રણ દિવસ પછી દુર્વેશો આપનાથી ઈજાઝત લઈને શહેર તરફ રવાના થઈ ગયાં; આ દુર્વેશો પૈકી એક દુર્વેશ હજરત ખ્વાજાનો

મુન્કીર પણ હતો. હજરત મૌલાના આરીફ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) તે દુર્વેશને કહ્યું કે, 'તે આ સાફ નથી કર્યું. તું તેમને ઓળખતો નથી. ઔલિયાઅલ્લાહના હકકમાં બદગુમાની ન રાખવી જોઈએ તેમજ તેની બેઅદબીથી બચવું જોઈએ. છતાં તે પોતાના ઈન્કાર પર અટલ રહ્યો. અચાનકજ હવામાંથી કેટલીક અત્યંત ઝેરી મધમાખીઓ તેના મોઢા પર ઉપર પડી અને તેને કેટલીયે જગ્યાએ ડંખો મારીને લોહીલુહાણ કરી નાંખ્યો; જેના કારણે તે ખુબજ ભયાનક દર્દ અને તકલીફમાં સપડાઈ ગયો તેમજ બેચેની અને વ્યાકુળતામાં આળોટવા લાગ્યો મૌલાના આરીફ ફરમાવ્યું કે, 'જેયું આ બેઅદબીના કારણે તેને સીધી જ સજા મળી ગઈ.' પછી તે દુર્વેશ ખુબ રૂદન તેમજ તૌબાહ તથા કાકલુદીઓ કરવા લાગ્યો. સાથીદારો તેની આ હાલત પર નવાઈ પામ્યા અને આ પ્રકારની કેફીયતનું અવલોકન કરીને હજરત ખ્વાજા (કુદરસીરહુઅઝીઝ)ની ઝાત-શરીફ પ્રત્યે મારી મોહબ્બત અનેક ગણી વધી ગઈ.

૧૮. શાને ખ્વાજા:-

એક દુર્વેશ બયાન કરે છે કે, હજરત ખ્વાજા (કુદરસીરહુ) એ કોઈ કામ સખબ મને એક જગ્યાએ મોકલ્યો. સંજોગોવસાત ત્યારે હવા ખુબજ ગરમ હતી તો પાછા ફરતી વખતે એક ઝાડની છાયામાં બેસી ગયો અને તેને ટેકો લગાવીને ઊંઘવા લાગ્યો તો મેં જોયું કે, હજરત ખ્વાજા સાહેબ પોતાના પવિત્ર હાથમાં એક મોટી લાઠી લઈને જાહેર થયા અને મારી તરફ આગળ વધતા પુરહૈબત લહેજમાં ફરમાવ્યું કે, આ પણ કોઈ ઊંઘવાની જગ્યા છે? અહીંથી જલ્દી ઊભો થા. આપની હૈબતના કારણે મારી ઊંઘ ઊડી ગઈ તો મેં જોયું મારા માથા ઉપર બે વરૂ ઊભાં હતાં જે મારા ઊઠતાં વેંત તરત જ ભાગી ગયા. જોકે ત્યારે મારી અને હજરત ખ્વાજા વચ્ચે ઘણું અંતર (છેદું) હતું. હું તરતજ કસે આરીફાં તરફ ચાલી નીકળ્યો અને જ્યારે હજરત ખ્વાજા (કુદરસીરહુ)ની ખિદમતમાં પહોંચ્યો તો આપે તરતજ ફરમાવ્યું કે, જ્યાં તું ટેકો લગાવીને ઊંઘતો હતો શું તે ટેકો લગાવવાની જગ્યા હતી? આપની શક્કત અને ખુઝુર્ગીનો આ મહાન કમાલ જોઈને મારામાં રિકકતની હાલત પૈદા થઈ ગઈ.

૧૯. શાને ખ્વાજા:-

એકવાર હજરત ખ્વાજા (કુદરસીરહુ) હજરત મૌલાના સૈફુદ્દીન ખ્વારઝમ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ના ઘેર તશરીફ ફરમાં હતાં. તે દિવસે ત્યાં દુર્વેશોનો મેળાવડો હતો અને ત્યાં અનેક પ્રકારના ખાણાં તૈયાર થઈ રહ્યા

હતાં. પ્રથમ તબક્કાનું ખાણું શરૂ થતાં હજરત ખ્વાજાએ મૌલાના સૈફુદ્દીન ખ્વારઝમીને કહ્યું કે, ‘એક વાસણ ઊઠાવીને અહીં રાખી દો અને જો બીજા બે રાખશો તો ત્રણ થઈ જશે.’ પછી આપે ફરમાવ્યું કે, ‘ત્રણ વ્યક્તિ રસ્તામાં છે. અને અહીં જલ્દી પહોંચનારી છે. તે આંગતુકો પૈકી એક શખ્શ આ ત્રણ વાસણો પૈકી એક વાસણનું ખાણું ખાઈ લેશે. જેને અમારી તરિકત નસીબ થશે, જ્યારે બાકીના બે નહીં ખાઈ જે અમારી તરિકતથી વંચિત રહેશે.’

ત્યાર બાદ બીજા તબક્કાનું ખાણું હાજર થતાં આપ તેમાં મરગુલ થઈ ગયાં હાજરજનો આપના કલામનું પરિણામ જાહેર થવાની પ્રતિક્ષામાં બેસી રહ્યાં; જ્યારે અમુકના દિલોમાં તો જાતજાતના વિચારો અને દુર દુરના ખતરાઓ આવવા લાગ્યા; ત્યાં સુધી કે મજલીસનો અંત આવવાની તૈયારી હતી ત્યારે દિવસના અંતિમ ભાગમાં ત્રણ આદમી હાજર થયાં; જેના ચહેરા પર અત્યંત થકાવટ દેખાઈ રહી હતી. તેઓએ સલામ કરી અને હજરત ખ્વાજાને ત્યાં તશરીફ ફરમાં જોતાં આપની બાજુમાં બેસી ગયાં. હજરત ખ્વાજાએ મૌલાના સૈફુદ્દીનને ઇશારા વડે ફરમાવ્યું, શું આ ત્રણ આદમીઓ પૈકી એ બેને ઓળખી લેશો જે ખાણું નહીં ખાય.? તો મૌલાનાએ કહ્યું કે, હું નથી ઓળખી શકતો, પરંતુ આપની ફરાસતવાળી દ્રષ્ટિમાં બેશક આ વાત છુપી નથી. અને આ જ રીતે આ આંગતુકો વિશે ઇશારાઓમાં ચર્ચા ચાલતી રહી.

પછી આપે હુકમ ફરમાવતાં તે ત્રણ વાસણો હાજર કરી દેવામાં આવ્યા અને ત્રણેયની સામે રાખી દેવામાં આવ્યા. તે પૈકી એક આદમીએ ખાણું ખાવાનું શરૂ કરી દીધું તે વાતચીત પણ કરતો રહ્યો. આ સાહેબ હતાં મૌલાના તાજુદ્દીન વહેશી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) જેઓને અમારા હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્રહુ) ની નજરે ઇનાયત વડે સ્વીકૃતિનું સદ્ભાગ્ય સાંપડ્યું. જ્યારે તે બે આદમીઓ પૈકી એકે કહ્યું કે, હું આ આશા (ખીમાવાળી નમકીનખીર) (એકપ્રકારનું ખાણું)નું શું કરીશ! હું તો તલબ માટે આવ્યો છું, પ્રથમ મને કોઈ રૂહાનિયત દેખાડો. અને તેણે ખાધું નહીં. બીજાએ કહ્યું કે, અમે ખુબજ દુરના અંતરેથી આવી રહ્યાં છીએ આ આશા અમારા માટે આરામનું કામ નહીં દે. પહેલાં તો અમારા અરામની વ્યવસ્થા કરવામાં આવે. હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્રહુ) એ તે બંનેની વાતો સાંભળીને તેને એક એકાંત જગ્યાએ આરામ માટે મોકલી દીધાં અને પછી પોતાના અસલાખોને કહ્યું કે, હવે આ બંને અમારી પાસે નહીં આવે. બન્યું પણ આ જ પ્રમાણે. હાજરજનો આ હાલત જોઈને ખુબજ નવાઈ પામ્યા.

૨૦. શાને ખ્વાજા:-

હજરત ખુશરૂ કીરમેની (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) એ અનુભવ રજુ કર્યો કે, એક વાર નસ્ર શહેરમાં પાણીની તંગી પૈદા થઈ ગઈ; જેના કારણે ખેતી વાડી તબાહ થઈ ગઈ. હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્રહુ) ના અસલાખોની નસ્રમાં ઘણી મોટી સંખ્યા હોવાના કારણે તેઓએ મને હજરત ખ્વાજાની ખિદમતમાં ખુબારા મોકલી દીધો. મેં જ્યારે હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્રહુ) ની મુલાકાત કરી તો આપે ફરમાવ્યું કે, ‘નસ્રના અસલાખો તરસ્યા છે, અને તને પાણી માટે મોકલ્યો છે.’ પછી આપે ફરમાવ્યું કે, ‘આ વખતે અમે તમારા માટે અહીંથી જ પાણી મોકલી દેશું. થોડીવાર રોકાય જાવ.’ આપના આ ફરમાન પછી થોડીજ વારમાં વરસાદ વરસવાનો શરૂ થઈ ગયો અને પ્રત્યેક પળે તેનું જોર વધતું ચાલ્યું ત્યાં સુધી કે બીજો દિવસ આવી ગયો ત્યારે આપ મને ઈજાઝત આપી; જેથી હું નસ્ર તરફ પાછો ફર્યો. આ ત્રણ રાત-દિવસ અનરાધાર વરસાદ ચાલું રહ્યો તથા હજરત ખ્વાજાની ખરકતથી પુરૂ નસ્ર શહેર તૃપ્ત થઈ ગયું.

૨૧. શાને ખ્વાજા:-

દુર્વેશ ઝાહીદે બયાન કર્યું કે, મારી રૂહાનીયતની તલબના શરૂઆતના દિવસો હતાં અને હું એક દિવસ હજરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ) ની સોહબતમાં એક વગાડામાં હતો. વસંતઋતુ ચાલી રહી હતી અને મને થોડીવાર પછી સાકરેટી ખાવાનું મન થયું; તો મેં હજરતખ્વાજા (કુદ્દસીર્રહુ) ની બારગાહમાં મારી ઇચ્છા જાહેર કરી. તો સૌએ કહ્યું કે, ‘ક્યાં વસંતઋતુ અને ક્યાં સાકરેટી?’ (આ સકરેટીની મૌસમ નથી.) ત્યાં બાજુમાં જ એક નદી વહી રહી હતી. આપે ફરમાવ્યું, ‘જા, તે નદીના કિનારા પર બેઠો રહે.’ જ્યારે હું નદીના કિનારે બેસી ગયો તો દુરથી એક તાજી સાકરેટી દેખાણી જે પાણી પર વહેતી આવી રહી હતી. અને એવું લાગતું હતું કે જાણે હમણાં સાકરેટીના વાડામાંથી કપાઈને બહાર આવી છે. મેં તેને પકડી લીધી અને હજરત ખ્વાજાની ખિદમતમાં પેશ કરી. પછી બધાએ મળીને તેને ખાધી.

૨૨. શાને ખ્વાજા:-

એક અઝીઝ દુર્વેશો બયાન કર્યું કે, એકવાર હું હજરતખ્વાજા નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ) ની સોહબતમાં હાજર થયો ત્યારે આપ કબ્રે આરીફાથી ખુબારા શહેર તરફ જઈ રહ્યા હતાં અને આપની સવારી સાથે એક બુઝુર્ગ દુર્વેશ પણ હતાં. આપ તેઓને સંભળાવતાં મારા તરફ ઇશારો કરીને કહ્યું કે, ‘આ તે

શખ્શ છે જે આસમાન પર ઊડશે. 'હું કેટલાય દિવસ આપની સોહબતમાં રહ્યો અને આપની આ વાત મારા દિલ પર નકશા કરી ચુકી હતી. પણ આપે જ્યારે મને મારા વતન જવા માટે રવાના કર્યો ત્યારે હજરત ખ્વાજાની તવજ્જોહની બરકતો વડે મારી અંદર એક અઝીમ હાલત પૈદા થઈ ચુકી હતી. એકવાર હું મારા ઘરમાં નમાઝ અદા કરી રહ્યો હતો અને ખુદાની પનાહ તલબ કરી રહ્યો હતો તો મારી અંદર એક અજબ કૈફીયત પૈદા થઈ ગઈ અને મેં ખુદને આસમાન પર ઊડતો જોયો ત્યાં સુધી કે હું એક એવી જગ્યા પર પહોંચી ગયો કે જેનું વર્ણન કરવા માટે હું અસર્મથ છું. ન તો આસમાન દેખાતું હતું, ન તો ઝમીન કે ન તો ચાંદ - સિતારાઓ.

૨૩. શાને ખ્વાજા:-

એકવાર હજરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ) એ બે આદમીને કોઈ ચણતર કામ માટે મજૂરી પર રાખ્યા. તેઓ ટોપલા ઉપાડી રહ્યાં હતાં. કેટલીકવાર પછી તેઓનું કામ ઢીલું પડી ગયું અને આળસ પૂર્વક કામ કરવા લાગ્યા. તો હજરત ખ્વાજાએ બંનેને સંભળાવતાં કહ્યું, 'મારી ઉપર શું મન્નત છોડી મુકી છે? જો હું આ ટોપલીને ઈશારો કરું તો તે ખુદજ ચાલવા લાગશે.' અને હજરત ખ્વાજા જ્યારે આ વાત ફરમાવી રહ્યાં હતાં તે જ વખતે આ ટોપલીઓ ખુદખુદ ચાલવા લાગી અને મક્સદની જગ્યા પર પહોંચીને ત્યાં ખાલી થઈને પાછી ફરતી હતી. આ પ્રમાણે કેટલીયવાર થતું રહ્યું. આ જોઈને હાજર જનો આપના અકીદતમંદ બની ગયા.

૨૪. શાને ખ્વાજા:-

એક દુર્વેશો બયાન કર્યું કે, હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્રહુ) ગદ્યુતમાં દુર્વેશ ઈસ્લાકના ઘેર હતાં. અને હજરત ખ્વાજાના બીજા દુર્વેશો ખાણું પકાવવામાં મશગુલ થયા. તેમજ ભઠ્ઠીમાં આગ સળગાવી રહ્યાં હતાં; તો અચાનક જ આગના ભડકા ઊંચે ચઢવા લાગ્યા કે છત સુધી પહોંચી ગયા. તરતજ હજરત ખ્વાજાએ પોતાનો ઘરે મુબારક આગમાં નાંખી દીધો. અને ઘણીવાર સુધી અંદર જ રહેવા દીધો; પછી જ્યારે બહાર કાઢ્યો તો આપના ઘરે મુબારકના એક રોંગટામાં પણ કોઈ ફરક પડ્યો ન હતો.

૨૫. શાને ખ્વાજા:-

હજરત ખ્વાજા અલાઉલ્લહકક (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) બયાન કરે છે કે, અમારા હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્રહુ) એકવાર બજારમાંથી પસાર થઈ રહ્યાં હતાં તો આપે જોયું કે કોઈ શખ્શ પાસે મીઠાઈ ભરેલું વાસણ હતું અને તેને

વેંચવાનો પ્રયત્ન કરી રહ્યો હતો. હજરત ખ્વાજાએ તે વાસણ તોડી નાંખ્યું. હાજરજનોના દિલોમાં અનેક પ્રકારના વિચારો આવવા લાગ્યા. છેવટે જ્યારે ધ્યાનપૂર્વક જોયું તો તેમાં એક મરેલો ઉંદર જોવા મળ્યો. અને હાજર જનોનો ઇન્કાર સ્વીકારમાં બદલાઈ ગયો.

૨૬ શાને ખ્વાજા:- એક દુર્વેશો કહ્યું કે, હજરત ખ્વાજા કપરે આરીફાં માં હતાં. અસરની નમાઝનો સમય હતો. મોઝ્જીને અઝાન પઢી. ત્યારે જ ગદ્યુતથી એક સદેશાવાહક આવીને કહી ગયો કે, 'ફલાણો દુર્વેશો કે જે સંબંધમાં તારો માસો થાય છે, તે બિમાર છે.' હજરત ખ્વાજા સાહેબનો પણ મારા એ માસા સાથે સંબંધ હતો; અને આપે તેને યાદ પણ કર્યો. એટલામાં મોઝ્જીને તકબીર કહી. હજરત ખ્વાજાએ અસરની નમાઝ અદા ફરમાવી. અને હજુ મુસલ્લા પર જ હતાં કે આપે ફરમાવ્યું, 'ઈન્ના લીલ્લાહે વ ઈન્ના ઇલયહે રાજેઉન.' તારા એ માસાની વક્ષત થઈ ગઈ. ઈશાનો સમય થતાં ગદ્યુતથી કોઈ આવ્યું અને તેણે મને કહ્યું કે, 'તારા માસાની અસરના સમયે વક્ષત થઈ ગઈ.'

૨૭. શાને ખ્વાજા:-

એક દુર્વેશો કહ્યું કે, એક દિવસ હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્રહુ)ની પાસે દુર્વેશોની એક જમાઅત કબાબ બનાવી રહી હતી. મેં બેઅદબી કરી અને ચોરી કરીને એક કબાબ તેમાંથી ખાઈ લીધો. જ્યારે કબાબ તૈયાર થઈ ગયા તો હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્રહુ) ની બારગાહમાં પેશ કરવામાં આવ્યા. આપના તરીકા મુજબ સુન્નતે નબવી (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની પચરવી કરતાં આપે સૌપ્રથમ ખાણું પકાવવાવાળા તેમજ ઘરેલોનાની વ્યવસ્થામાં લાગેલા લોકોને કબાબ આપ્યા પછી આપે દરેક હાજરજનોમાં વહેંચણી કરી. પરંતુ મને કંઈજ આપ્યું નહીં. તો મને વિચાર આવ્યું કે, મને કેમ ન આપ્યા? હજરત ખ્વાજાએ તરતજ મારી તરફ ધ્યાનીત થઈને કહ્યું કે, 'ચોરી કરીને કબાબ ખાવા છે અને પછી મારી તરફથી પણ વધુ ખાવાની લાલચ કરવી એ કાયદાથી વિરુદ્ધ છે.'

૨૮. શાને ખ્વાજા:-

હજરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદ્દસીર્રહુ)ના દુર્વેશો પૈકી શૈખ કુત્બુદ્દીને બયાન કર્યું કે, હું નાનો હતો ત્યારે એકવાર હજરત ખ્વાજા સાહેબે મને કહ્યું કે, 'ફલાણાં કબુતરખાનામાં જાવ અને ત્યાંથી કબુતરોના થોડાક બચ્ચાઓ લઈ આવો.' જ્યારે હું કબુતરોના બચ્ચા લાવી રહ્યો હતો તો મારા દિલમાં પણ

તેનું આકર્ષણ પૈદા થયું અને તેમાંથી એક બચ્યું મારી પાસે રાખી લીધું. અને હજરત ખ્વાજાની ખિદમતમાં રજુ ન કર્યું. પછી જ્યારે આપે કબુતરોને હાજરજનો વચ્ચે વહેંચી દીધાં તો મને ફરમાવ્યું કે, ‘તે તો અગાઉથી જ તારો ભાગ લઈ લીધો છે.’ ‘જુમ્લાએ મકતુમ જ કુલ અખ્ફીયાં, નૈસત મખ્ફી દર ઝમીરે ઔલીયા’ (અર્થાત્: - તમામ ગુપ્ત કે છુપી વસ્તુઓ ઔલીયા - અલ્લાહથી છુપી નથી.)

૨૯. શાને ખ્વાજા:-

હજરત ખ્વાજા અલાઉદ્દીન અત્તારે (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) બયાન કર્યું કે, એક વાર હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્રહુ) એ ખરબુજાની વાડી બનાવી હતી. ખુબારામાં પાણીનો દુષ્કાળ પડ્યો હતો. હજરત ખ્વાજા સાહેબ ખરબુજાની વાડીમાં દાખલ થયાં અને ફરમાવ્યું કે, ‘હવે આ ખરબુજાને પાણી પીવડાવવાનો સમય થઈ ગયો છે.’ તો દુર્વેશોએ અર્જ કરી કે, ‘નદીમાં પાણી નથી.’ હજરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ) એ ફરમાવ્યું કે, ‘હકકસુબ્હાનહુ - ત્યાલા ની કુદરત છે કે પાણી અતા ફરમાવે.’ ત્યાર બાદ અમે આ વાડી ઠીકઠાક કરી અને પાણીની પ્રતિક્ષા કરતાં રહ્યાં. સવાર થતાં જ પાણી આવી ગયું. અને ખરબુજાની પુરી વાડીને તૃપ્ત કરી ગયું. તેની બાજુમાં જ ડુંગળી અને લસણની પણ ખેતી હતી; ત્યાં પાણીનું ટીપું પહોંચ્યું નહીં. તપાસ કરતાં જાણવા મળ્યું કે નદીમાં પણ બીલકુલ પાણી નહોતું અને તેનો પાળો પણ સલામત હતો.

૩૦. શાને ખ્વાજા:-

દુર્વેશોની જમાઅત હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્રહુ) સાથે સફરમાં હતી. દુર્વેશોએ એક સ્થળ પર પહોંચીને ખાણાંની ઇચ્છા પ્રગટ કરી. હજરત ખ્વાજા સાહેબે કહ્યું, ‘શું ખાવા ઇચ્છો છો?’ તો તેઓએ અર્જ કરી કે, ‘એવી ઇચ્છા થઈ રહી છે કે ભુંજેલું ગોસ્ત હોય.’ ત્યાં બાજુમાં જ એક રેતીનો મોટો ટીલો હતો તે તરફ ઇશારો કરતાં ફરમાવ્યું કે, ‘તે ટેકરા પાસે જાવ.’ સાથીદારો જ્યારે ત્યાં પહોંચ્યા તો દુરથી એક સવાર સજાવેલા દસ્તરખવાન સાથે દેખાયા, જેમાં ભુંજેલું ગોસ્ત, લીલોતરી, સુરકો તેમજ નમક રાખેલું હતું. તમામ દુર્વેશોએ આ નેઅમત પેટ ભરીને ખાધી.

૩૧. શાને ખ્વાજા:-

હજરત ખ્વાજા મુઈનુદ્દીન નકશબંદી કાશ્મીરી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) પોતાના કિતાબ ‘કન્ઝુલ્સઆફત’ માં પોતાના વાલીદે ખુઝુર્ગવાર હજરત

ખાવીદ મહેમુદ નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ) થી એક રિવાયત નકલ કરતાં લખ્યું છે કે, હજરત ઇશાં ખ્વાજા ખાવીદ મહેમુદ (કુદ્દસીર્રહુ) પોતાની એક મજલીસમાં બયાન ફરમાવ્યું કે, હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) મુદ્દાઓને જીવંત કરતા હતાં. આ મજલીસમાં શૈખ અઝીઝુલ્લાહ પણ હતા, જે માવરાઉન્નહરના બાદશાહ અબ્દુલ્લાહખાન ઉબ્બૈકના પુત્ર અબ્દલમોમીનખાનના મુશીદ હતા. જ્યારે તેણે આપની આ વાત સાંભળી તો તે હસવા લાગ્યા. કાઝી અને મુફતીને સંબોધીને કહ્યું, ‘પીરાં નમી પરંદ, મુરીદા મી પરાનન્દ. ‘નફ્સે કસ મી બાયદ, કે મુદ્દા રા ઝીદા કુનદ.’ મૌલવી ગૌયદ, ‘માહ ફશાનન્દ નૂર વ સગ ઉ ઉ કુનદ, હર કસે બ તીનત ખુદ મી તુંદ.’ (અર્થાત્: - પીરો ઊડતા નથી પરંતુ મુરીદો તેને ઊડાવે છે. આ મુદ્દા જીવંત કરવાના કાર્ય માટે દમે ઇસાની જરૂર છે. મૌલાના રૂમે ફરમાવ્યું છે, ચાંદ પોતાની રોશની ફેલાવે છે અને કુતરા ભુંકતા રહે છે. દરેક પોતાની પ્રકૃતિ (ફીતરત) મુજબ કાર્ય કરે છે.)

તેની આ વાત હજરત ખાવીદ મહેમુદને ઘણી સખ્ત લાગી. અને આસમાન તરફ ચહેરો કરીને ફરમાવ્યું, ‘ખુદાવંદ જો એવું જ છે કે જેવું શૈખ અઝીઝુલ્લાહ કહી રહ્યો છે કે હજરત ખ્વાજા નકશબંદ મુદ્દાઓને જીવંત કરતાં ન હતા તો મને કોઈ મહાન બલામાં સપડાવી દે અને જો આપ ખરેખર જીવંત કરતાં હતાં તો તે શૈખને તેની સજા આપ.’

શૈખ ત્યારે જ બિમાર પડી ગયો. તેને પીઠ પર લાદીને તેને ઘેર લઈ ગયાં જ્યાં જઈએ ત્રણ દિવસમાં જ તેનું મુત્યું થયું જ્યારે તેને ગુસ્સા દેવા ચાહ્યું તો જોવા મળ્યું કે, તેની દાઢી, પર ભંવરો અને શરીરના તમામ વાળ ખરી ગયાં હતાં. અને તે એક ૧૩ વર્ષના છોકરા જેવો લાગતો જ્યારે તેને દફન કરી દેવામાં આવ્યો તો એક દિવસ પસાર થયા પછી તેની કબ્રમાંથી ધુમાડો નીકળ્યો જેનાંથી માટી કાળી પડી ગઈ અને કબ્ર લાલ થઈ ગઈ હતી.

‘ઔલીયા ખુદ નાઈએ પયગમ્બરન્દ, ઝીદા વ પાબીદા બેખ્વાબ વ ખુદા અંદ’
‘ઝી હીકાયત શુદ મોરા બેશક ચકી, ઔલીયા હય્ય આમદ હમચું મુરસલી.’
‘ખુદ ચો હુકમ અરલ બાશદ હુકમે ફરશ, ફહમ કુન બયરું મર ઉ અઝ હુકમે શરશ.’

(અર્થાત્: - ઔલીયા અલ્લાહ પયગમ્બરોના નાયબ છે. ખાધા-પીધાં અને ઊંઘ્યા વગર જીવંત અને બાકી છે. આ હિકાયતથી મને બેશક એ વાતનું પુરૂં ચકીન થઈ ગયું કે, ઔલીયા અલ્લાહ પણ પયગમ્બરોની જેમ જીવંત છે. ડાળીઓ જડ તરફ હોય છે આ વાતને સમજી લ્યો અને શરીર અતના હુકમથી

મુખ ન ફેરવો.)

૩૨. શાને ખ્વાજા:-

હજરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ) એક સફરમાં જઈ રહ્યાં હતાં. અને એક દોસ્તના ઘરમાં ઊતર્યા. આપની સાથે લગભગ ૩૦૦ માણસો હતાં. જે જોઈને ઘરવાળાનું દિલ વ્યાકુળતા અને પરેશાનીથી ઘેરાઈ ગયું. હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્રહુ) એ આ વ્યાકુળતા અને પરેશાનીનું કારણ પુછ્યું. તો તેણે અર્જ કરી, ‘આપની ખિદમતમાં ત્રણસો આદમી આપની સાથે છે તેમજ આપના આગમનની ખબર સાંભળીને બીજા ૨૦૦ આદમી આજુબાજુથી આવી જશે. આ બધા માટે ખાણું હોવું જોઈએ જ્યારે મારા ઘરમાં માત્ર ૨૦ શૈર લોટ મૌજુદ છે.’

હજરત ખ્વાજાએ ફરમાવ્યું, ‘આ દુર્વેશો તારા ઘરમાં વીસ (૨૦) દિવસ સુધી રોકાશે, તારે જેટલું ખાણું પકાવવું હોય એટલું પકાવી લે. પરંતુ કોઈને આ વાતની જાણ કરતો નહીં.’ હજરત ખ્વાજાએ ખરેખર ત્યાં પોતાના દુર્વેશો સાથે ૨૦ દિવસનું રોકાણ કર્યું. અને ઘરવાળો દરરોજ પાંચસો-છસો આદમીને ખવડાવતો રહ્યો.

હજરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદ્દસીર્રહુ) જ્યારે ત્યાંથી પાછા ફર્યા તો પાડોશીએ તે આદમીને પુછ્યું, ‘તું આટલો બધો લોટ લાવ્યો ક્યાંથી?’ તો તેણે કહ્યું, ‘હજરત ખ્વાજાની ખરકતો વડે.’ જ્યારે બીજા દિવસે તેણે માટલામાંથી લોટ કાઢ્યો તો તેમાં એ જ ૨૦ (વીસ) શૈર લોટ મૌજુદ હતો.

૩૩. શાને ખ્વાજા:-

રસુલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની કોઈ હદીષ કે ખબર જ્યારે હજરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ)ની પાસે ખ્યાન કરવામાં આવતી હતી તો આપ તેની ઉપર અમલ કરતાં હતાં. એક દિવસ હજરત ખ્વાજાની ખિદમતમાં એ વાત ખ્યાન કરવામાં આવી કે, એકવાર હજરત રસુલે અકરમ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) પોતાની ખ્યારી સાહેબઝાદી ફતેમતુઝ્ઝહરા (રદીયલ્લાહો અન્હા) ના ઘેર આવી પહોંચ્યાં; આપે જોયું કે હજરત સૈયેદા (રદીયલ્લાહો અન્હા) તંદુરમાં રોટી લગાવી રહ્યાં છે, તો આપે પણ આ કાર્યમાં સહકાર આપ્યો. જ્યારે તંદુરનું ઢાકણ ખોલવામાં આવ્યું તો હજરત ફતેમાહ (રદીયલ્લાહો અન્હા)ની બનાવેલી રોટી પાકી ચુકી હતી; પરંતુ રસુલે ખુદા (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની રોટી કે જે આપે ખુદે પોતાના દસ્તે મુખારક વડે બનાવી હતી, તે તંદુરમાંથી કાચી બહાર આવી;

આગની જરા પણ અસર તેની ઉપર ન થઈ. તો હજરત ફતેમતુઝ્ઝહરા (રદીયલ્લાહો અન્હા) એ આ અંગે પુછપરછ કરતાં આપે (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ફરમાવ્યું કે, ‘જે ચીજને પયગમ્બરો (અલયહીમુસ્સલાતો વસલ્લમ)નો હાથ લાગી જાય છે. તેને આગ અસર કરતી નથી.’

હજરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ) એ પોતાના અસહાબોને સંબોધીને ફરમાવ્યું, ‘મારા દોસ્તો, આવો, આપણે પણ આ સુન્નત અદા કરીએ.’ અસહાબો પૈકી દરેકે રોટી બનાવીને તંદુરમાં લગાડી. હજરત ખ્વાજા સાહેબે પણ પોતાની રોટી તંદુરમાં લગાડી દીધી. પછી જ્યારે રોટી બહાર કાઢવામાં આવી તો તમામ આશ્ચર્ય વચ્ચે હજરત ખ્વાજા સાહેબની રોટી કાચી નીકળી. હજરત ખ્વાજા સાહેબે ફરમાવ્યું કે, ‘આ રસુલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની કામીલ પયરવીના કારણે છે.’

આ વિશે હજરત ખ્વાજા બાકી બિલ્લાહ (કુદ્દસીર્રહુ) ફરમાવે છે કે, ‘અબુલ્વકતે દો આલમ કુલ્મે ઈર્શાદ, બહાઉદ્દીન કે દીનશુદ અઝવે આબાદ.’ ‘પયે તરકીન મુસ્તાકાં દિદાર, જમાલે મુસ્તફા રા આયના દાર.’

(અર્થાત્: - બંને જહાંના અબુલ્વકત (વકત અને હાલ જેના તાબે છે તેવા), આલમે રૂશ્દો-હિદાયતના કુતુબ બહાઉદ્દીન કે જેઓ થકી દીન આબાદ થયો. તેઓ દિદારના તલબગારોના દિલોની રાહત માટે રસુલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ના જમાલના પ્રતિબીબરૂપી છે.)

૩૪. શાને ખ્વાજા:-

એક દુર્વેશ ખ્યાન કરે છે કે, શરૂઆતમાં હું દુકાનદારી કરતો હતો. એક દિવસ હજરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ) મારી દુકાન પર તશરીફ લાવ્યા અને આપે સુલ્તાનુલ આરેફીન હજરત ખાયાઝીદે બુસ્તામી (કુદ્દસીર્રહુ)ના ફઝાઈલ અને કમાલાતો ખ્યાન કર્યા. અને પછી ફરમાવ્યું કે, સુલ્તાનુલ આરેફીને (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) એકવાર ફરમાવ્યું કે, ‘જો હું મારા રૂમાલનો છેડો કોઈને અડકાવું તો તે મારો આશીક અને ન્યોછાવર થઈ જાય તેમજ મારી જુસ્તજુમાં નીકળી પડે.’ અને પછી આપે પોતાના તરફ ઈશારો કરતાં ફરમાવ્યું કે, અને હું એમ કહું છું કે, ‘જો હું મારા ઝલ્લાની આસ્તીન (બાંય) હલાવી દઉં તો તમામ બુખારવાસીઓ મારા આશીક અને મુઝબ બની જાય તેમજ ઘરબાર ત્યજીને મારી પાછળ-પાછળ ફરવા માડે.’

આવું ફરમાવતી વખતે હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્રહુ) એ ખરેખર પોતાની આસ્તીન હલાવી અને મારી નજર હજરતના આસ્તીનના છેડા પર પડી તો

હું બેખુદ થઈ ગયો; અને ઝમીન ઉપર તડપવા લાગ્યો. જ્યારે હું હોંશમાં આવ્યો તો હઝરત ખ્વાજાના પ્રબળ પ્રેમભાવ(ઈશ્ક) મારી રંગે-રંગમાં ફેલાઈ ચુક્યો હતો. મેં મારું ઘર-ખાર, દુકાન, માલ-મીલકત સર્વ કાઈ લુંટાવી દીધું અને હઝરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્હુ)ના આશીર્કોમાં દાખલ થઈ ગયો.

એ જ રીતે એક શખ્સે હઝરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્હુ)ની તરફ જોયું તો આપે ફરમાવ્યું કે, અમારી તરફ વધારે જોયા ન કર, નહીંતર દિલ ખોઈ બેસીશ. (હઝરાતુલ્કુદ્દસ)

૩૫. શાને ખ્વાજા:-

હઝરત ખ્વાજા અલાઉદ્દીન અત્તાર (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ફરમાવે છે કે, અમારા ખ્વાજા સાહેબ(કુદ્દસીર્હુ)ની નજરની ખરકત એવી હતી કે આપના દુર્વેશોની હાલત ઇન્સાની લિઝ્જતો અને નફ્સાની દુર્ગુણો થી બીલકુલ મુક્ત થઈ જતી હતી. જો તેઓ ખાણું ખાતા તો તેનો સ્વાદ પારખી શકતા ન હતાં, તેની કડવાશ કે મીઠાશની તેઓને ખબર પડતી ન હતી. એકવાર એક દુર્વેશ કોઈ અજનબી વસ્તુ ખાઈ લીધી. તેને તેના સ્વાદ વિશે પુછવામાં આવ્યું તો તેણે કહ્યું કે, ‘સ્વાદ મારી હાલત મુજબ છે. હાલતે કબ્જનો સ્વાદ અલગ છે અને હાલતે ખસ્તનો સ્વાદ કંઈક અનેરો છે.’ હાલતે કબ્જ અને હાલતે ખસ્ત સુફીઓની બે હાલત છે. જે અવાર-નવાર તેની ઉપર તારી થતી રહે છે અને બદલાતી રહે છે. (અનીસુત્તાલેખીન)

૩૬. શાને ખ્વાજા:-

એક દિવસ હઝરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદ્દસીર્હુ) ખુખારાથી ખ્વારઝમ જવામાટે રવાના થયા. આપની સાથે શૈખ શાઅદ્દી નામનો એક દુર્વેશ પણ હતો. જ્યારે આપ નદીના કિનારા પર પહોંચ્યા તો શૈખ શાઅદ્દીને ફરમાવ્યું કે, ‘પાણી ઉપર ચાલીને નદી પાર કરી લે.’ શૈખ શાઅદ્દી ડુબવાના ભયે હિમ્મત કરી શક્યા નહીં, તો હઝરત ખ્વાજાએ તાકીદ કરીને પાણી ઉપર ચાલવાનો આદેશ આપ્યો; તેમજ હૈબતનાક નઝર વડે તેની તરફ જોયું. જેથી શૈખ શાઅદ્દી બેહોંશ થઈ ગયો. અને ફરી જ્યારે હોંશમાં આવ્યો તો પાણી ઉપર પગ મુકીને ઢોડવા લાગ્યો. હઝરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્હુ) તેની પાછળ-પાછળ ચાલતાં નદીના સામા કિનારે પહોંચ્યા. સામે પાર પહોંચ્યા પછી હઝરત ખ્વાજા એ શૈખ શાઅદ્દીને ફરમાવ્યું કે, ‘જો તારા મૌજ ભીના થયાં છે કે નહીં?’ દુર્વેશો જોયું તો મૌજ ઉપર જરાય ભીનાસ નહોતી; બીલકુલ સુકા હતાં. (અનીસુત્તાલેખીન)

૩૭. શાને ખ્વાજા:-

હઝરત ખ્વાજા(કુદ્દસીર્હુ) જ્યારે ગદયુત તશરીફ લઈ જતા ત્યારે પોતાના અકીદતમંદોના ઘેર રહેતા હતાં અને જ્યારે કોઈ શખ્સ આપને પોતાના ઘેર બોલાવતો ત્યારે આપ સુન્નતે રસુલ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની પૈરવીમાં તેના ઘેર જરૂર તશરીફ લઈ જતાં હતાં શૈખ શાઅદ્દી નામનો એક દુર્વેશ પણ ત્યાંજ રહેતો હતો તેના ઘરવાળાની ઇચ્છા હમૈશા એજ રહેતી હતી કે હઝરત ખ્વાજા સાહેબ અહીં તશરીફ લાવે તો અમારે ઘેર જ રહે.

સંજોગોવસાત એકવાર હઝરત ખ્વાજા સાહેબ ગદીયુત તશરીફ લાવ્યા અને અન્ય દુર્વેશના ઘેર રોકાયા શૈખ શાઅદ્દીના ઘરવાળાઓએ તે રાત્રે અલ્લાહ તઆલાની ખામયાહમાં ખુબજ આજેઝી અને રૂદ્દન કર્યું અને અર્જ કરતાં રહ્યા ‘આ ગામમાં હઝરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદ્દસીર્હુ)નો માત્ર અમારા ઘેર જ ઉતારો રહે.’ સવાર પડતા હઝરત ખ્વાજા સાહેબ શૈખ શાઅદ્દીના ઘેર તશરીફ લાવ્યા અને ફરમાવ્યું કે, અલ્લાહ તઆલાએ મને લોકોની રહેનુમાઈ માટે પૈદા કર્યો છે. અને જો તમે એવું ચાહો કે બહાઉદ્દીન માત્ર મારા જ ઘેર રહે તો તે અસંભવીત છે. તમારે શક્ત અને સહાનુભુતી દર્શાવવી જોઈએ.

(અનીસુત્તાલેખીન).

૩૮. શાને ખ્વાજા:-

કરે આરીફાંમાં હઝરત ખ્વાજા સાહેબ કુદ્દસીર્હુની વાડીમાં એક દીવસ શૈખ અમીરહુસૈન તેમજ કેટલાક બીજા દુર્વેશો માટી ખસેડવાનું કાર્ય કરતા હતાં અને ટોપલા ભરીને બીજે દાલવતા હતાં. એકા એક તેઓએ એક યુવાનને જોયો કે જે પંખી ની જેમ ઉડી રહ્યો હતો. અને દુર્વેશોની નીકટથી ઉડતો ઉડતો પસાર થયો. દુર્વેશો આ ઘટના વસ્ફરીત નૈત્ર વડે જોતા રહ્યા અને ઇરાદો કર્યો કે કામ છોડીને તેની પાછળ જઈએ.

એજ સમયે હઝરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદ્દસીર્હુ) પોતાના મકાનમાંથી બહાર તશરફી લાવ્યા અને દુર્વેશોને સંબોધતા કહ્યું કે, ‘થોડી સપ્ત કરો અને મને ત્યાં પહોંચવા ઘો’ હઝરત ખ્વાજા સાહેબની વાત સાંભળીને તેઓ ગભરાઈ ગયા અને તેઓની હાલત બદલાઈ ગઈ. હઝરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદ્દસીર્હુ) તેઓની નઝદીક પહોંચ્યાં અને ફરમાવ્યું કે ‘દુર્વેશ માટે એ વાત યોગ્ય નથી કે તે દરેક ચીજને જોઈને બે ખુદ બની જાય તેઓનો એતેકાદ પોતાના પીરના હકમાં ક્યારેય બદલવો ન જોઈએ.’ પછી વધુમાં આપે ફરમાવ્યું કે, ‘હવામાં ઉડવું તો ઘણુંજ સહેલું છે, માખી પણ ઉડી શકે છે.’

ત્યાર બાદ આપે અમીર હુસૈન તેમજ અન્ય દુર્વેશોને કહ્યું કે, આ ટોપલી માટીથી ભરીને છોડી દો હજરત ખ્વાજા સાહેબે ટોપલીને ઇશારો કર્યો ટોપલી આપો આપ ઉડીને ચાલી ગઈ અને માટી ઠાલવીને આપની પાસે આવી ગઈ. આ કીયા કેટલી વાર સુધી ચાલતી રહી આ હાલત જોઈ દુર્વેશો પર બેખુદી છવાઈ ગઈ. (અનીસુત્તાલેબીન)

૩૯. શાને ખ્વાજા:-

એકવાર હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્રહુ) કપ્પે આરીફાંમાં પોતાના બાગમાં કે જ્યાં આપનો મજારે પાક છે. ત્યાં આરામ ફરમાવતાં હતાં. હું અને અન્ય એક દુર્વેશ આપની ખિદમતમાં હાજર હતાં. એક ઘડી પસાર થઈ હશે કે હજરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદ્દસીર્રહુ) માં હૈબતની હાલત પૈદા થઈ. જે જોઈને પેલો દુર્વેશ બેખુદ બનીને ઢળી પડ્યો. હજરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદ્દસીર્રહુ) ત્યાંથી ઊઠ્યા અને હોઝની ફરતાં ચક્કર લગાવવાનું શરૂ કર્યું થોડીવાર પછી આપે એક સફરજનના ઝાડને બાથ ભરી અને જોયું કે એક પળ પછી આપનો પવિત્ર શરીર વિરાટ બની ગયું ત્યાં સુધી કે પુરી વાડી આપના જિસ્મે અતહર થકી ભરાય ગઈ. હું જે તરફ દ્રષ્ટિ દોડાવતો હતો ત્યાં આપનું જ પવિત્ર શરીર દેખાઈ રહ્યું હતું.

થોડીવાર પછી મેં જોયું કે આપનું પવિત્ર શરીર નાનું થવા લાગ્યું અને ઘટતા - ઘટતાં બીલકુલ વીલીન થઈ ગયું. પછી જોયું કે આપનું પવિત્ર શરીર પોતાની મૂળ હાલતમાં આવી ગયું છે અને સફરજનના ઝાડને બાથમાં લીધેલું છે.

આ હાલતો જોઈને મને ખુબ જ તાઅજ્જુબ થયું કે આ શું બાબત હશે? પછી હજરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદ્દસીર્રહુ) એ ફરમાવ્યું કે, ‘આ પ્રકારના અહેવાલો હજરત ખ્વાજા અઝીઝાં અલી રામૈતની (કુદ્દસીર્રહુ) થી નકલ થયેલા છે., જે આપના કૈઝાનના અકશરે છે.’ (અનીસુત્તાલેબીન)

૪૦. શાને ખ્વાજા:-

હજરત ખ્વાજા અલાઉદ્દીન અત્તાર (કુદ્દસીર્રહુ) ફરમાવે છે કે, શરૂઆતમાં જ્યારે હજરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદ્દસીર્રહુ) થી મારી મુલાકાત થઈ અને આપની નજરે ઇનાયત વડે મુશરફ થયો તો આપની મોહબ્બતે મારામાં એટલી અસર કરી કે આરામ અને કરાર છીનવાઈ ગયા. હું એકપળ માટે પણ આપની મોહબ્બત વગર રહી શકતો નહોતો.

એક દિવસ હજરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદ્દસીર્રહુ) એ મારી તરફ ધ્યાનીત

થઈને ફરમાવ્યું કે, ‘તું મને ચાહે છે કે હું તને ચાહું છું.? ’ મેં અર્જ કરી કે, ‘ હે મખ્દુમ, આપની આ ફકીર તરફ શું તવજ્જોહ હશે. હું જ આપને ચાહું છું.’ ખ્વાજા સાહેબે ફરમાવ્યું કે, ‘એક ઘડી સબ્બ કર, તને ખરી હકીકતની ખબર પડી જશે.’

જ્યારે થોડો સમય વીત્યો ત્યારે જોયું કે મારામાં હજરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદ્દસીર્રહુ) ની મોહબ્બતનું નામો - નિશાન બાકી નથી. પછી હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્રહુ) એ ફરમાવ્યું કે, ‘હવે તને ખબર પડી ગઈને કે મોહબ્બત અને દોસ્તી અમારા તરફથી હોય છે.’ (અનીસુત્તાલેબીન)

૪૧. શાને ખ્વાજા:-

હજરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદ્દસીર્રહુ) એ ફરમાવ્યું કે, હુઝુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ના પવિત્ર હુજરાઓમાં રોટલી બનાવવા માટે જવનો લોટ ચાળવામાં આવતો નહોતો એટલે કેટલાક દિવસ અમે પણ ઘરમાં આ પ્રમાણે જવનો લોટ ચાળ્યા વગર જ રોટીઓ પકાવી; તો તેનાથી તમામ સંબંધીઓ અને ફરજંદો ખિમાર થઈ ગયા, તો મને ખ્યાલ આવી ગયો કે આ હાલત એટલા માટે થઈ છે કે આ હજરત (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ના એહલેબૈત સાથે અહીં બેઅદબી થઈ છે; કારણકે આ કાર્યમાં ખરાબર અને સમાનતાની ભાવના દેખાય રહી છે. પયરીવી (અનુસરણ) ની પણ એક હદ હોય છે. હકીકતમાં પોતાના દરેક કાર્યમાં કસર બાકી રાખવી જોઈએ અને પછી જ્યારે અમે જવનો લોટ ન ખાધો તો બધા તંદુરસ્ત થઈ ગયા. * ‘હર કે પય દર પયે રસુલ નિહાદ, અઝહમાં રહરવાં બ પેશ ઉક્તાદ.’ (અર્થાત્: - જે કોઈ રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમના પગલાંમાં પગ મુકવાની કોશીશ કરે છે, તે તમામ ચાલનારાઓમાં સૌ પહેલાં પછડાય છે.) (અનીસુત્તાલેબીન)

૪૨. શાને ખ્વાજા:-

હજરત શૈખશાઅફી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) કહે છે કે, મારી પાસે સો દિનાર (અશરફીઓ) હતા. એકવાર હું ખુખારા ગયો આ દિનારમાંથી મેં કિનખાખના મૌજા અને કેટલીક વસ્તુઓ ખરીદી. સંજોગોવસાત કોઈ કારણથી મારે કપ્પે આરીફાંથી ગદયુત જવાનું થયું. અને હું હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્રહુ) ની ખિદમતમાં જઈ પહોંચ્યો.

આપે મને ફરમાવ્યું કે, ‘હે શાઅફી, ખુખારા શહેરમાં શા માટે ગયા હતા?’ તો મેં કહ્યું કે, ‘થોડુંક કામ હતું.’ હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્રહુ) એ તરત કહ્યું

કે, 'તમે કિનખાખના મોઝા તથા બીજી જે કંઈ વસ્તુ ખરીદી છે, બધું હાજર કરો.' મેં તમામ ચીજો પેશ કરી તો હઝરત ખ્વાજાએ ફરીવાર ફરમાવ્યું કે, તમારી પાસે રહેલા સોઅદલી દિનારમાંથી બચેલાં નાણાં પણ હાજર કરો.' મેં તે પણ રજુ કરી દીધાં.

પછી આપે મને સંબોધીને ફરમાવ્યું કે, જો તને દિનારની ચાહત હોય તો ઈનાયતે ઇલાહી વડે પહાડને તારા માટે સોનાનો બનાવી દઉં; પરંતુ આપણે ફકીરોએ ચીજો પર નજર નાંખવી ન જોઈએ. ફકીરોની જમાઅતનો મામલો આ દુનિયાથી અલગ છે. તને ક્યારેય કોઈ ચીજની કમી નહીં પડે પછી તારે શા માટે જમા કરવું જોઈએ. (હઝરાતુલ્લુહુદસ)

૪૩. શાને ખ્વાજા:-

અમીરતાજ નામનો એક દુર્વેશ હતો જ્યારે દુર્વેશો તેને કોઈ કામ ચીંધતા કે કામ સંબંધે મોકલતાં તો તે કામ થોડી જ વારમાં ઘણી જલ્દી પુરૂ કરીને પાછો ફરતો હતો. અને ઘણીવાર તે પંખીઓની જેમ પાંખો વગર ઊડીને જતો હતો. એક દિવસ કોઈ કામસર દુર્વેશોએ તેને બુખારા મોકલ્યો. તે હવામાં ઉડતો-ઉડતો જઈ રહ્યો હતો. એ દરમિયાન જ હઝરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદ્દસીર્હુ) ત્યાં તશરીફ લાવ્યાં અને તેને આવી હાલતમાં જોયો. હઝરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્હુ) ની એક નિગાહ પડતાં જ તેની ઉડ્યન શક્તિ હણાઈ ગઈ; તેમજ તે ઝમીન પર પટકાઈને તરફડવા લાગ્યો. ત્યાર બાદ તે ક્યારેય હવામાં ન ઊડી શક્યો. (હઝરાતુલ્લુહુદસ)

૪૪. શાને ખ્વાજા :-

એક દિવસ હઝરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદ્દસીર્હુ) કબ્રે આરીફાંના બાગમાં રોકાયેલા હતાં. આપના પીરો મુશીદ હઝરત અમીર કુલાલ (કુદ્દસીર્હુ) ના સાહબજાદા સૈયદ અમીર બુહાનુદ્દીન આપની પાસે બેસીને સગડી ઉપર રોટી પકાવતાં હતા એટલીવારમાં ઘનઘોર વાદળો છવાયા અને વરસાદ વરસવા લાગ્યો તમામ લોકોને નવાઈ લાગી.

હઝરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્હુ) એ અમીર બુહાનુદ્દીનને ફરમાવ્યું કે, 'વરસાદને કહો કે જ્યાં હું છું ત્યાં ન વરસે.' તો હઝરત અમીર બુહાનુદ્દીને ઘણી જ અદબપૂર્વક કહ્યું કે, 'મારી શી હૈસીયત કે હું આવી વાત કહું.' હઝરત ખ્વાજા સાહેબે કહ્યું કે, 'હું તમને કહું છું કે આ પ્રમાણે કહો અને પોતાના નફસને મહેકુઝ રાખો.'

જ્યારે હઝરત અમીર બુહાનુદ્દીને હઝરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્હુ) ના ઇર્શાદ

પ્રમાણે વરસાદને કહ્યું તો તે કાદીરે મુત્લકની કુદરત થકી દુર્વેશો જે જગ્યાએ હતાં ત્યાં પાણીનું એક ટીપું પણ ન વરસ્યું જ્યારે બહાર ખુબ જ પાણી વરસ્યું. (હઝરાતુલ્લુહુદસ)

૪૫. શાને ખ્વાજા:-

હઝરત શૈખ સૈફુદ્દીન બાખરઝી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના મઝારેપાક સામે આવેલી એક નહેર પર એકવાર હઝરત ખ્વાજા નકશાબંદ (કુદ્દસીર્હુ) પોતાના કેટલાંક દુર્વેશો સાથે બેઠેલાં હતા. એક શખ્શની ઝબાનમાંથી એ નીકળ્યું કે, "અગાઉના બુઝુર્ગોને કરામતો અને તર્સુકો હાંસીલ હતાં; આ ઝમાનામાં કોઈ એવાં બુઝુર્ગ મૌજુદ નથી કે જો આ નહેરને ઇશારો કરી દે, 'ઉલ્ટી વહેવા માંડ' તો અત્યારે જ ઉલ્ટી વહેવા લાગે." આ સાંભળીને હઝરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્હુ) એ નહેરને કહ્યું કે ઉલ્ટી વહેવા માંડ હજુ આપે આ શખ્શો પુરા પણ ન કર્યા કે નહેર ઉલ્ટી વહેવા લાગી, અસંખ્ય લોકોએ આપની આ કરામત નિહાળી અને લોકોની અકિદત આપના તરફ ખુબજ વધી ગઈ. (હઝરાતુલ્લુહુદસ)

૪૬. શાને ખ્વાજા:-

એક દિવસ હઝરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્હુ) ખચ્ચર પર સવાર થઈને બુખારા તરફ જઈ રહ્યા હતાં. રસ્તામાં આપને એક દુર્વેશ મળ્યો; તેણે આપને દરખવાસ્ત કરી કે, 'ખચ્ચર ઉપરથી આપને નીચે ઉતરવાની જરૂર નથી.' તો ખ્વાજા સાહેબે ફરમાવ્યું કે, 'મારી મરજી તો ઉતરવાની હતી જ નહીં માટે

*કુટનોટ : ઉપરના આપના ફરમાનથી કોઈ એવું ન સમજે કે આપે અહીં સુન્નતે રસુલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહે વસલ્લમ) ની પયરવીની મનાઈ ફરમાવી છે, બલ્કે નકશાબંદી તરીકામાં તો તરકીનો આધાર જ સુન્નતની પયરવી પર છે; માટે આ તરીકામાં સુન્નતની પયરવી લાઝીમ છે; પરંતુ અહીં એક ખુબજ બારીક ભેદને સમજી લેવાનો છે કે, પયરવી કરવાની પણ એક હદ હોય છે. કોઈના પગલે પગલે ચાલવું અને કોઈના પગલામાં પગ મુકવામાં બહુ મોટો તફાવત છે. એકમાં ઐન અદબ છે જ્યારે બીજામાં બીલકુલ બેઅદબી છે. અહીં હઝરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદ્દસીર્હુ) ના આ ફરમાન પરથી એ લોકો નસીહત હાંસીલ કરે કે જેઓ આજકાલ મઝારો અને મરજીદોના બાંધકામોમાં ગુંબદે ખીઝરા શરીફની નકલ કરી રહ્યાં છે. અને આબેહુબ પ્રતિકૃતી બનાવી રહ્યાં છે. તથા તેની ઉપર ફપ્ર કરી રહ્યાં છે. ગુંબદે ખીઝરાશરીફ પુરા વિશ્વમાં માત્ર એક જ છે અને ક્યામત સુધી એક જ રહેશે કે જેની નીચે સરવે દો આલમ માલીકે કૌનો મકાં (સલ્લલ્લાહુ અલયહે વસલ્લમ) આરામ ફરમાવી રહ્યાં છે. માટે ગુંબદે પાકની આ રીતે નકલો કરવી એ પગલે પગલે ચાલવું નથી પરંતુ પગલામાં પગ મુકવા બરાબર છે. એટલે કે અનુસરણ નથી પરંતુ બરાબરી છે માટે તે ઐન બેઅદબી છે; જો આવું કરવું દુરસ્ત હોત તો હિંદુસ્તાનના અકાબીર ઔલીયાએ કિરામના મઝારાતોના ગુંબદો ગુંબદે ખીઝરાની પ્રતિકૃતીરૂપજ બનાવ્યા હોત. આ મઝારોના બાંધકામ કરનારાઓ તો હિંદુસ્તાનના સુલ્તાનો હતાં. તેઓ વધુ સારી રીતે નકલ કરી શક્યા હોત; પરંતુ તેઓ અદબના મકામને સમજતાં હતાં; તો અહીં આ વાત ઉપર દરેકે ખુબ જ ચિંતન-મનન જરૂર છે અને આ પ્રકારની બરાબરી કરવાથી બચવું જોઈએ.

આવી દરખાસ્ત કરવાની જરૂરત નથી' આપની આ વાતથી તે દુર્વેશ નારાજ થઈ ગયો અને હઝરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદ્દસીર્હુ)ને અયોગ્ય શબ્દો કહ્યાં. હઝરત ખ્વાજા સાહેબે તેના આ શબ્દોથી ખુશી જાહેર કરી અને મુસ્કુરાયા. હાજરજનોને આપની આવી શક્તકતથી નવાઈ લાગી. સંજોગોવસાત ખીજા દિવસે હઝરતખ્વાજા (કુદ્દસીર્હુ)દુર્વેશો જોડે કુફૈન ગામ તરફ ગયા. અને આપને અયોગ્ય શબ્દ કહેનાર પેલા દુર્વેશને એક સખ્ત બિમારી લાગુ પડી ગઈ; તો પેલા પ્રસંગે હાજર હતા તે પૈકી કેટલાકે તેને કહ્યું કે, 'તને લાગુ પડેલી આ બિમારી તે દિવસે હઝરત ખ્વાજા સાહેબ સાથે કરેલ બે અદબીનું જ પરિણામ છે, જેનો ઇલાજ તેઓ જ કરી શકે છે.'

તે દુર્વેશ પોતાની બિમારીની હાલતમાં હંમેશા હઝરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદ્દસીર્હુ)ને યાદ કરતો રહેતો હતો એક દિવસ તેણે મને બોલાવ્યો અને કહ્યું કે, 'જો ખ્વાજા સાહેબ (કુદ્દસીર્હુ) તશરીફ નહીં લાવે તો હું ચોક્કસ હલાક થઈ જઈશ.' તેની આ વાત સાંભળ્યા પછી હું એક કામ માટે બહાર નીકળ્યો. તો હઝરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદ્દસીર્હુ) ની અનાયાસે જ મુલાકાત થઈ ગઈ આપ કુફૈનથી જ આવી રહ્યા હતા; મેં આપને સલામ અર્જ કરી. તો આપે મને તરત જ પુછ્યું કે, 'પેલા બિમાર દુર્વેશની હાલત કેવી છે, જેની પાસે તું હમણાં બેઠો હતો?' મને ઘણી નવાઈ લાગી અને અર્જ કરી કે, 'તે ખુબજ બિમાર છે તેમજ આપના દિદારની પ્રતિક્ષા કરી રહ્યો છે.'

હઝરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદ્દસીર્હુ) ઘેર તશરીફ ન લઈ ગયા અને સીધા જ તે દુર્વેશની ખબર લેવા પહોંચ્યા; હું પણ આપની સાથે ગયો આપે દુર્વેશને ખબર-અંતર પુછ્યા તેમજ ફરમાવ્યું કે, 'અલ્લાહ ત્યાલા શિક્ષા આપનાર છે, તને તંદુરસ્તી હાંસીલ થઈ જશે. ડરવાનું કોઈ કારણ નથી; તારૂં મૌત આ બિમારીથી નહીં થાય.' આપની દુઆ અને તવજ્જોહ થકી તેના શરીરમાં તંદુરસ્તીના ચિહ્નો દેખાવા લાગ્યા; તેણે હઝરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્હુ)ની ખાસગાહમાં માફી માંગીને કહ્યું કે, 'આપનું દિલ મારાથી નારાજ છે, મેં આપની બેઅદબી કરી છે, મને માફ ફરમાવી ઘો.' હઝરત ખ્વાજા સાહેબે ફરમાવ્યું કે, 'મારૂં દિલ તારાથી જરાપણ નારાજ નથી; કોઈપણ પ્રકારનો અણગમો મારા દિલમાં તારા તરફ નથી.'

ત્યાર બાદ હઝરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદ્દસીર્હુ) તે દુર્વેશ પાસેથી પાછા ફર્યાઅને મને ફરમાવ્યું કે, 'હું પયગમ્બર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ના તરીકાની પયરવી કરું છું લોકોએ આં હઝરત (સલ્લલ્લાહો

અલયહેવસલ્લમ)ના દાંત મુખારક શહીદ કર્યા છતાં પણ આં સરકારે (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ફરમાવ્યું કે, 'હે પરવરદીગાર, મારી કૌમને હિદાયત આપ તેઓને ભાન નથી;' પરંતુ કહેવત છે કે, મશાઈખો ખુલ્લી તલવાર છે, લોકો પોતે જ સ્વમેળે તેની ઉપર અથડાય છે. મશાઈખો પોતે કોઈના પર હુમલો કરતા નથી.

હઝરત ખ્વાજા અઝીઝાં (કુદ્દસીર્હુઅઝીઝ)ને પુછવામાં આવ્યું કે, ફલાણાં શખ્સને મશાઈખની તલવાર લાગી, તેનો ભાવાર્થ શું છે? તો આપે ફરમાવ્યું કે, 'જે શખ્સ મર્દ (અલ્લાહનો વલી)છે તે કદાપી જૈરથી મરગુલ થતો નથી; અને જે નામર્દ (દુનિયા પરસ્ત)છે તેનાથી આ વાત થઈ શકતી નથી. જ્યારે મશાઈખોની પાસે આ માર્ગમાં ખુલ્લી તલવાર છે કે જેના ઉપર લોકો ખુદ પોતે જ અથડાય છે. (અનીસુત્તાલેખીન)

★ તમહીદે ખિલાફતે અરફીયા ★

ખલીફા શબ્દનો શાબ્દીક અર્થ નાયબ, ઉત્તરાધિકારી કે અનુગામી એવો થાય છે. સુફીવાદની પરિભાષામાં 'ખલીફા' શબ્દના ઊંડાણને અને તેના અર્થને સમજવા માટે સૌપ્રથમ આપણે અલ્લાહત્યાલાની મુકદ્દસ કિતાબ કુર્આને મજીદ તરફ રુજુઅ થવું પડશે. અલ્લાહ ત્યાલાએ કુર્આને મજીદમાં સૌપ્રથમ આ ખલીફા શબ્દનો ઉપયોગ ઇન્સાન માટે કર્યો છે અને અબુલ ખશર હઝરત આદમ (અલયહીસ્સલાતો વસ્સલામ)ને ઝમીન પર પોતાના ખલીફા તરીકે નિયુક્ત કર્યાનું બયાન છે. સુરેબકરહ ની આયાત નં. ૩૦ માં છે કે, “વ ઇઝ કાલ રખ્ખોક લીલમલાઈકતી ઇન્ની જાએલુન ફીલઅર્દે ખલીફાહ. (અર્થાત્: - જ્યારે ફરમાવ્યું તમારા પાલનહારે ફરિશ્તાઓને કે હું નિયુક્ત કરું છું ઝમીન પર એક નાયબ (ખલીફા) મજકુર આયાતે પાકની તફસીર રજુ કરતાં હઝરત પીર કરમ શાહ અઝહરી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) પોતાની તફસીર 'ઝિયાઉલ્કુર્આન' માં ફરમાવે છે કે,

‘અહીં અલ્લાહ ત્યાલા ફરિશ્તાઓને પોતાના ઇરાદાની જાણ કરી રહ્યો છે. આ સ્થાને બે વાતો પર ચિંતન-મનન કરવા જેવું છે. (૧) ખલીફા કોને કહેવામાં આવે છે? (૨) ઇન્સાનને જ ખિલાફતના પદ પર શા માટે આરૂઢ કરવામાં આવ્યો? ખલીફા એ છે કે જે કોઈના મુલક પર નાયબ તરીકે તેના એહકામો (આદેશો)નું અમલી કરણ કરાવે. આ પદવી (ખિલાફતની પદવી) માટે ઇન્સાનની પસંદગી કરવા પાછળનું કારણ એવું લાગે છે કે, ઇન્સાન સિવાય જેટલી પણ મખ્લુક છે તેની સામ્યર્થ શક્તિઓ અને ઇલ્મનું વર્તુળ

ઘણું સિમીત છે અને જે સિમીત હોય તે એ જાતે પાકનો ખલિકા કેવી રીતે બની શકે કે જેનું ઇલ્મ, ઇરાદાઓ, અહેકામો અને તસરુફાતો અસિમીત અને અબાધિત હોય? પરંતુ ઇન્સાન એક એવી મખ્લુક છે કે જે પ્રારંભિક અવસ્થામાં કમજોર તથા જાહીલ હોવા છતાં પણ તેની અંદર આ અસિમીત શક્તિઓની લાયકાત ઠાંસીને ભરેલી છે તેમજ અકકલ અને સમજદારીની એવી કુવ્વતો તેને અતા કરવામાં આવેલ છે કે જેના તસરુફાતોની કોઈ જ સીમા નથી. અને માટે જ સમગ્રસૃષ્ટિમાં આ એક જ એવી મખ્લુક છે કે **ખિલાફતે ઇલાહીયાહની** લાયકાત ધરાવે છે.’

ઉલ્માએ રખ્ખાની (ઔલીયાએ કામેલીન) એ આ મુઠ્ઠીભર માટીમાં છુપાયેલી અસિમીત આંતરીક શક્તિઓ પરથી જે રીતે પડદો ઉચક્યો છે અને જે રીતે તેના રહસ્યોને ખોલ્યા છે તેની તો આ નૃવંશશાસ્ત્રીઓ (Athropologist- માનવવંશ પર સંશોધન કરનારાઓ)ને હવા પણ લાગી નથી. આરિફ કામીલ હજરત ઇસ્માઈલ હકકી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ના શબ્દો સાંભળો ‘ઇન્સાન વિવિધ તત્વોનું સંયોજન છે. તેની બાહ્ય સુરતનો સંબંધ ‘આલમે મહસુસ’ (ભૌતિક જગત) સાથે છે અને તેની રૂહનો સંબંધ ‘આલમે ગૈબી મલકુતી’ (આધીભૌતિક-રૂહાની જગત) સાથે છે. સુરત તેમજ રૂહ સીવાય તેની અંદર એક બીજી શક્તિ છુપાયેલી છે કે તે ‘અન્વારે રખ્ખાની’ના ફેઝને હાસીલ કરવાની લાયકાત ધરાવે છે. કામીલ તર્બિયત (રૂહાની તાલીમ) વડે તે ભૌતિક જગતથી તરકકી કરીને આલમે ગૈબી સુધીની પહોંચ હાંસીલ કરી લે છે. તેમજ રીસાલત મઆબ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની કામીલ પૈરવી થકી તેની ઉપર આલમે જબરૂત અને અઝમતનો માર્ગ ખુલે છે. એ નુરે ઇલાહી જે તેને આ પૈરવી અને તાબેદારીની બરકતો વડે હાંસીલ થાય છે; જેના વડે તે અલ્લાહ તઆલાની જલાલી તથા જમાલી તજલ્લીઓનો મુશાહેદો કરે છે. ઇન્સાન જેને માત્ર માટીનું પુતળુ જ સમજવામાં આવી રહ્યું છે. કારણ તે પોતાની હકીકત પર ચીંતન મનન કરતો તેનામાં એ ખુલંદ મકામ પર પહોંચવાની તડપ જરૂર પૈદા થતી આ એજ રજકણ છે. જેની સામે આસમાનની ખુલંદીઓ ઝુકેલી છે. આ એજ બીદુ છે. જેની અંદર મહાસાગરની અથાગ ઉડાઈ દ્રષ્ટીગોચર થઈ રહી છે. આ સંદર્ભમાં શાયર અલ્વી કહે છે.

‘કયા મલક મેરી હકીકતકો સમજતે, ‘અલ્વી’
ઉનકા ઉસ્તાદ ન સમજા વો મોઅમ્મા હું મે.’

સુફીવાદમાં ‘વહેદતુલ્વુજુદ’ ના મશરબના પ્રણેતા અને મહાન ઇસ્લામી તત્વચિંતક (Thiosophist) શૈખ મોહ્યુદીન ઇબ્ને અરબી ‘કુસુસુલહિકમ’ માં ઇન્સાનની ફઝીલત તેમજ તેની ખિલાફતના રહસ્યો ખોલતા લખે છે કે “ખુદાવંદ કરીમે ઇન્સાનના સર્જન પહેલા તમામ મખ્લુકાતનું સર્જન કર્યું હતું. જો કે આ મખ્લુકાત બધી રીતે બરાબર હતી પણ તે રૂહ વગરના શરીર જેવી હતી અને કાટ ચડેલા અરીસા જેવી ચળકાટ વિહીન હતી જેમાં કશું જ દેખાતું ન હતું. પછી અલ્લાહ તઆલાએ પોતાની કામીલ કુદરત થકી ઇન્સાનનું સર્જન કર્યું જેથી આ સૃષ્ટીને પરીપુર્ણતા હાંસીલ થઈ જ્યાં સુધી ઇન્સાન પૈદા થયો ન હતો. ત્યાં સુધી તેની અંદર સત્તાવાહી શાન ધરાવતો કોઈ મજહર ન હતો જયારે ઇન્સાન પૈદા થઈ ગયો તો જાણે સમગ્ર સૃષ્ટીમાં જાન આવી ગઈ. હજરત શૈખ (કુદ્દસીર્રહુ) આ સકળ સૃષ્ટીમાં જે કંઈ છે તેને ‘મજહરે અરમાએ ઇલાહીયાહ’ કહે છે. તેમજ ખ્રિસ્તાને ‘ઇન્સાને કબીર’ કહે છે. અને આગળ લખે છે કે જે રીતે ઇન્સાનમાં સંવેદન શક્તિઓ રહેલી છે. અને તેના અલગ અલગ સ્થાનો છે. એજ રીતે ઇન્સાને કબીર (ખ્રિસ્તા)માં ફરીશતાઓ તેની શક્તિના કેન્દ્રો છે. જેમ કે ઇન્સાનમાં કુવ્વતે ઇલ્મી (જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાની શક્તિ) છે. અને તેનું કેન્દ્ર દીમાગ (મગજ) છે. એજ રીતે ‘ઇન્સાને કબીર’માં પણ કુવ્વતે ઇલ્મી અને તેનું કેન્દ્ર હજરત જીબ્રીલ (અલૈહીરસલ્લામ) છે. ઇન્સાનમાં કુવ્વતે હયાત (જીવન શક્તિ) છે, તો ‘ઇન્સાને કબીર’માં પણ કુવ્વતે હયાત છે અને તેનું કેન્દ્ર હજરત મીકાઈલ (અલયહીરસલ્લામ) છે. ઇન્સાન સાથે મૌત સંકળાયેલું છે તો ‘ઇન્સાને કબીર’માં મૌતનું કેન્દ્ર હજરત ઇઝરાઈલ (અલયહીરસલ્લામ) છે. ઇન્સાનમાં વિચારશક્તિ છે તો ‘ઇન્સાને કબીર’માં પણ વિચારશક્તિ રૂપે આલમે મિસાલ છે અને તેનું કેન્દ્ર હજરત ઇસ્રાફીલ (અલયહીરસલ્લામ) છે.

આમ, સમગ્ર રીતે જોતાં ઇન્સાન તમામ પ્રકારની ખુબીઓનો ભંડાર (સર્વગુણ સંપન્ન) છે, તે અલ્લાહ તઆલાની શાને ઉલુહીયતનો પરિપૂર્ણ મજહર તેમજ સિફતે કામેલીયાહનો ભંડાર છે; માટે જ તેને ખલિકા તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યો. જો કોઈ શખ્સ કોઈ વાતમાં ખલિકા બન્યો છે, તે પોતાને ખલિકા નિયુક્ત કરનારની સુરત પર (Truecopy) જાહેર ન થાય તો તેને ખલિકા કેવી રીતે કહી શકાય? તો આ રીતે સર્વગુણસંપન્નતાના કારણે જ ‘ઇન્સાને કામીલ’ માટે ખિલાફત સાબીત થાય છે.

તો ઉપરોક્ત ચર્ચાથી એ સાબીત થાય છે કે જ્યારે ઇન્સાન વજુદેબશરીયત (માનવ સહેજ ખરાબીઓ) થી સંપૂર્ણ પાક થઈને શાનેઉલુહિયતની તજલ્લીઓનો મઝહર બની જાય છે ત્યારે જ તે ખિલાફતને લાયક બને છે, આવા ઇન્સાનને હઝરત શૈખ (કુદ્દસસીર્હુ) ‘ઇન્સાને કામીલ’ કે ‘ઇન્સાને કુલ્લી’ તરીકે ઓળખે છે જે ખિલાફતને લાયક છે, અહિં દરેક ઇન્સાનની વાત નથી. સુફીવાદના દરેક તરીકાઓમાં મશાઈખે કિરામે પોતાના પાછળવાળાઓ પૈકી અમુક ખાસ લોકોને ખિલાફતો અર્પણ કરી છે. અને મજલુકની રૂશ્દો હિદાયત માટે પોતાના જાનશીનો નિયુક્ત કરેલ છે, જે આજ પ્રકારની ખિલાફત છે., જેના થકી લોકો ફૈઝ અને અન્વારો હાંસીલ કરે છે. આ ખિલાફતના પણ સુફીયાએ કિરામે અનેક પ્રકારો કહ્યા છે.

★ખિલાફતના પ્રકાર★

કિતાબ ‘ઇકિતબાસુલઅન્વાર’ મા ખિલાફતની ચર્ચા કરતાં, તેના પ્રકારો અને સમજૂતી રજુ કરતાં લખ્યું છે કે, એ વાતની જાણ થાય છે કે અત્યારે મશાઈખોમાં ખિલાફતોનો જે તરીકો પ્રચલીત છે તેના સાત પ્રકારો છે. (૧) ખિલાફતે અસાલત (૨) ખિલાફતે ઇજઝત (૩) ખિલાફતે વિરાસત (૪) ખિલાફતે ઇજમાઈ (૫) ખિલાફતે હુકમા (૬) ખિલાફતે તકલીફ (૭) ખિલાફતે ઉવૈશી. જેનો દરેકનો ટુંકો ખુલાસો નીચે મુજબ છે.

(૧) ખિલાફતે અસાલત:-

ખિલાફતે અસાલત એ છે કે અલ્લાહ ત્આલાના હુકમથી કોઈ બુઝુર્ગ કોઈ શખ્સને પોતાના ખલીફા તરીકે કે જાનશીન મુકર્ર કરે. આ અનુસંધાને કિતાબ ‘મિર્તાતુલઅસરા’ માં છે કે, જ્યારે હઝરત શૈખ ફરીદુદ્દીન ગંજેશકર(કુદ્દસસીર્હુ)એ પોતાના કોઈ મુરીદને ખિલાફત અર્પણ કરીને હિંદુસ્તાનનાં સાહેબે વિલાયત તરીકે નિયુક્ત કરવાનું વિચાર્યું તો આપને જૈબથી આવાજ આવ્યો કે, નિઝામુદ્દીન બદાયુની આવી રહ્યા છે, ખિલાફતને લાયક તેઓ જ છે. પછી જ્યારે હઝરત શૈખ નિઝામુદ્દીન ઔલીયા(કુદ્દસસીર્હુ) તશરીફ લાવ્યા તો હુકમે ઇલાહી મુજબ આપે તેઓને ખિલાફત અતા ફરમાવી; માટે હઝરત ખ્વાજા ગંજેશકર (કુદ્દસસીર્હુ) ઘણીવાર ફરમાવતાં હતાં કે, બાબા નિઝામુદ્દીનને મેં ખલીફા તરીકે નિયુક્ત કર્યા છે પરંતુ ખરેખર તો તેઓ હકક ત્આલાના ખલીફા છે અને હઝરત રિસાલત મઆબ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ના નાયબ છે. આ

પ્રકારની ખિલાફતને સુફીયાએ કિરામ ખિલાફતે ઇલાહી તરીકે પણ ઓળખે છે.

(૨) ખિલાફતે ઇજઝત:-

ખિલાફતે ઇજઝત એ છે કે, પીર પોતાના મુરીદને કે પછી તે તેઓનો વારસદાર હોય કે અન્ય હોય તેને ખિલાફતને લાયક સમજીને પોતાની મરજી અને રગબતથી ખલીફા તરીકે નિયુક્ત કરી દે, જેમ કે તમામ મશાઈખોના તરીકામાં આ પ્રચલીત છે. તેને ખિલાફતે રઝાઈ પણ કહે છે.

(૩) ખિલાફતે વિરાસત:-

ખિલાફતે વિરાસત એ છે કે, મુશીદ કોઈ વ્યક્તિને ખલીફા તરીકે નિયુક્ત કર્યા વિના જ રહેલત ફરમાવી જાય અને પાછળથી તેનો કોઈ વારસદાર ખુદજ પોતાને ખલીફા કહેવાનું શરૂ કરી દે. મશાઈખે કિરામે આ પ્રકારની ખિલાફતને સ્વીકૃતિ આપી નથી. હા, જો કોઈ બુઝુર્ગ પોતાની હયાતીમાં જ બાતિની રીતે જ કોઈના માટે ઇશારો કરી દે તો એ પણ જાઈઝ છે. કારણકે સુફીયાએ કિરામની નિકટ તો બાતિની હુકમ જ સહી છે.

(૪) ખિલાફતે ઇજમાઈ:-

ખિલાફતે ઇજમાઈ એ છે કે, પીર કોઈને ખલીફા તરીકે નિમ્યા વગર જ વિસાલ ફરમાવી લે અને પાછળથી કૌમ કે તેના રિશ્તેદારો એકમતે કોઈને ખલીફા તરીકે મુકર્ર કરી દે, પરંતુ મશાઈખે કિરામની નઝદીક આ પ્રકારની ખિલાફત જાઈઝ નથી.

(૫) ખિલાફતે હુકમી:-

ખિલાફતે હુકમી એ છે કે, કોઈ બુઝુર્ગ ખલીફા નિયુક્ત કર્યા વગર જ વિસાલ ફરમાવી લે અને તેઓના વારસદારો વચ્ચે વિવાદ શરૂ થઈ જાય; તો (ઇસ્લામી)હુકમત કોઈ વ્યક્તિને લાયક સમજીને મરનદે ખિલાફત પર આરૂઢ કરી દે. આ પ્રકારની ખિલાફત એ, ‘અતીઉલ્લાહ વ અતીઉર્રસુલ ઓલીલઅમે મીન્કુમ.’ (અર્થાત્:- તાબેદારી કરો અલ્લાહની, તાબેદારી કરો રસુલની અને તાબેદારી કરો તમારા પૈકી સમયના હાકીમના) આ ઇશાદિ ઇલાહી મુજબ જાઈઝ છે.

(૬) ખિલાફતે તકલીફ:-

ખિલાફતે તકલીફ એ છે કે, કોઈ મુરીદ બળજબરીપૂર્વક અથવા તો કોઈની ભલામણ થકી પ્રયત્નો કરીને ખિલાફત હાંસીલ કરે. આ ખિલાફત જાઈઝ નથી, તેમજ તેનો કોઈ જ ફાયદો નથી. આજકાલ આ પ્રકારની ખિલાફતનું

બજાર ગરમ છે. (આવા એજન્ટરૂપી ખલીફા સુફીવાદની પવિત્ર લાઈન સિવાય સુન્નીયતને પણ ખુબજ નુકસાન પહોંચાડે છે, અલ્લાહની પનાહ)

(૭) ખિલાફતે ઉવૈસી:-

ખિલાફતે ઉવૈસી એ છે કે કોઈ શખ્શ કોઈ બુઝુર્ગની રૂહાનીયત વડે ખાતીની તરબિયત હાંસીલ કરે કે જે આ દુનિયાથી વિસાલ ફરમાવી ચુક્યા છે. જોકે આ ખિલાફતની પ્રાપ્તિને મશાઈખે મુત્તકદેમીને (પૂર્વગામી બુઝુર્ગો) જાઈઝ રાખેલ છે. કારણકે તેમાં ઘણાં ખરા ઉવૈસી હતાં; પરંતુ મશાઈખે મુતાઅખેરીને (અનુગામી બુઝુર્ગોએ) આ પ્રકારની ખિલાફતને સ્વીકૃતિ આપેલ નથી, તેમજ તેને જાઈઝ સમજતાં નથી.

તદુપરાંત મશાઈખે કિરામે ખિલાફતના અન્ય ચાર પ્રકારો દર્શાવ્યા છે.

(૧) ખિલાફતે મુસ્તકીલ (૨) ખિલાફતે નિયાબત (૩) ખિલાફતે સુગરા અને (૪) ખિલાફતે કુઆ. જે દરેકનો અર્થ ઉપરન સાત પ્રકારોમાં સમાવિષ્ટ છે, માટે તેનું અહીં પુનરાવર્તન કરતો નથી.

-: ખિલાફત ક્યારે મળી શકે?:-

મશાઈખે કિરામ ફરમાવે છે કે, જ્યારે સાલીક મકામે ફનાફીલ્લાહ તથા આલમે જખરત સુધીની પહોંચ હાંસીલ કરી લે તો પીર માટે જાઈઝ છે કે તેને ખિલાફત અતા ફરમાવે; પરંતુ તેમ છતાં પણ આ મકામમાં ખિલાફત અતા કરવી તેની ઉપર વાજીબ નથી. હા, જ્યારે સાલીકની પહોંચ શહેદી જાત (જાતી તજલ્લીઓનો દિદાર) સુધી થઈ જાય તો ત્યારે શૈખ પર વાજીબ છે બલ્કે ફર્જ એન છે કે તેને ખિલાફત અતા કરી દે.

કિતાબ ‘મેઅયારુસસુલુક’માં છે કે, જો કોઈ તાલીબ અમુક ખ્વાબો, કશ્ફેકે અન્વારોનો મુશાહેદો કરીલે તો તેનાથી તેને કમાલ હાંસીલ થઈ ગયાનું યકીન ન કરવું, જ્યાં સુધી તેને ઓછામાં ઓછું સુલ્તાનુલઅઝકાર હાંસીલ ન થઈ જાય અને ગૈબથી તરીકાની ઈજાઝત મળી ન જાય ત્યાં સુધી તેને ખિલાફત ન આપો. જો તાલીબ જાહેરમાં સુન્નતોનો પાબંદ હોય, ખાતીનમાં તેને વિલાયતે સુગરા અને સુલ્તાનુલઅઝકાર હાંસીલ હોય, તેને ઘણી લાંબી સોહબત હાંસીલ થયેલી હોય, તેમજ શરીઅત તથા તરીકતના મામલામાં તેને અડગતા નસીબ હોય તો જ તેને ખિલાફત અતા કરવી.

આપના ખુલ્ફાએ કિરામ

શહેનશાહે નકશબંદ હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદીન શાહ નકશબંદ મુશકીલ કુશાં (રદીયલ્લાહો તઆલા અન્હો) એ પણ મશાઈખે કિરામની

આ જ પ્રણાલીનું અનુસરણ કરતાં પોતાના અસ્હાબો પૈકી કેટલાય ખાસ લોકોને પોતાની ખિલાફત વડે નવાઝ્યા; જે તમામનો ઉલ્લેખ તો અહીં અશક્ય છે, પરંતુ તે પૈકી આપના ત્રણ અગ્રગણ્ય ખલીફાઓના મુખતસર હાલાતો અહીં રજુ કરું છું.

(૧) હઝરત ખ્વાજા અલાઉદ્દીન અત્તાર (કુદરસીરહુલઅઝીઝ)

આપનું ઈસ્મે ગીરામી ‘મોહંમદ બીન મોહંમદ અલબુખારી’ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) છે. આપના વાલીદે મોહંમદ હઝરત સૈયદ મોહંમદ (કુદરસીરહુ) સહીહુન્નસબ સાદાતે કિરામ પૈકી હતાં. આમ તો તેઓના પૂર્વજો (અઝદાદ) ખ્વારઝુમના રહેવાશી હતાં, પરંતુ તેઓ પોતે યુગાનીયા આવીને વસ્યા હતાં. તેઓના ત્રણ ફરજંદો હતાં, શહાબુદીન, મોહંમદ મુબારક અને અલાઉદ્દીન; જેમાં હઝરત અલાઉદ્દીન અત્તાર (કુદરસીરહુ) ની તવજ્જોહ બાળપણથી જ ઉલુમોની પ્રાપ્તિ તરફ હતી અને આપ બુખારામાં એક મદ્રેસામાં તાલીમ હાંસીલ કરી રહ્યા હતાં.

હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ (કુદરસીરહુ) ની એક સાહેબઝાદી હતી; જે બાલીગ થવાની તૈયારીમાં હતી. આપે પોતાની એહલીયા મોહંમદરામ (બીવી) ને કહી રાખ્યું હતું કે, જ્યારે પુત્રી બાલીગ થઈ જાય તો મને ખબર આપજો કે તેનો બોજ હું માથા પરથી હલકો કરી નાંખુ.

એક રાત્રે હઝરત ખ્વાજા નકશબંદની બારગાહમાં ખબર પહોંચી કે આપણી પુત્રી બાલીગ થઈ ચુકી છે, તો હઝરત ખ્વાજા સાહેબ સવાર પડતાં જ કપ્પે આરીફાંથી નીકળીને બુખારાશહેરમાં એ મદ્રેસામાં જઈ પહોંચ્યા, જ્યાં અલાઉદ્દીન અત્તાર તાલીમ હાંસીલ કરી રહ્યા હતાં; અને તેઓના હુજરામાં પ્રવેશ્યા તો શું જોયું કે આ નવયુવાન તાલીબે ઇલ્મ જર્જરીત ચટાઈ પર બેઠેલો છે તેમજ હુજરામાં એક તુટેલી સુરાહી, અને વજુ માટે એક બદનો તથા માથા નિચે ગડી કરેલો એક રૂમાલ હતો; ખસ સૈયદઝાદાનો આ કુલ સરો- સામાન હતો !

જ્યારે આ નવયુવાન અલાઉદ્દીને હઝરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદરસીરહુ) ને પોતાના હુજરામાં પ્રવેશતા જોયા તો તે આપના એહંતરામ માટે ઊભો થઈ ગયો અને આપની તશરીફ આવરીથી તે ગર્વ અનુભવવા લાગ્યો. હઝરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદરસીરહુ) એ તેને સંબોધતા ફરમાવ્યું કે, હે અલાઉદ્દીન, હું તને એ કહેવા માટે આવ્યો છું કે, મને મારી પુત્રી ગઈ કાલે રાત્રે બાલીગ થઈ ગયાની ખબર મળી છે, માટે મને અલ્લાહતઆલા તરફથી

હુકમ થયો છે કે, હું તેણીને તારા નિકાહમાં આપી દઉં. આ સાંભળીને હજરત ખ્વાજા અલાઉદ્દીન અત્તાર (કુદ્દસીર્રહુ) ની આખોમાંથી આંસુ સરી પડ્યા અને અર્જ કરી કે, ‘મારા માટે આ એક ખુબજ મોટી સઆદતમંદી છે, પરંતુ આ નેક કાર્યને અંજામ આપવા માટે મારી પાસે કશું જ નથી; જે આપ ખુદ નજરે નિહાળી રહ્યા છો, મારે કશું કહેવાની જરૂર નથી.’ હજરત ખ્વાજા એ નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ) એ તેના પ્રત્યુત્તરમાં કહ્યું કે, ‘અલ્લાહ ત્આલાએ રોઝેઅજલથી જ તારા માટે તકદીર નિશ્ચિત કરી દીધી છે, જે ન તો ક્યારેય વધશે કે ન તો ઘટશે. અલ્લાહનો જે ઇરાદો છે તે થઈને જ રહેશે. એટલા માટે રિઝકની બાબતે ઈન્સાને ક્યારેય પણ ગમ ન કરવો જોઈએ તેનો ઈન્તજામ અલ્લાહ ત્આલા ફરમાવે છે.’

આટલું ફરમાવીને આપ અલાઉદ્દીનને પોતાની સાથે લઈને કપ્પે આરીફાંમાં આવી પહોંચ્યા અને એ જ દિવસે પોતાની સાહબઝાદીના નિકાહ તેઓની સાથે કરી દીધી. ત્યાર બાદ હજરત ખ્વાજા અલાઉદ્દીન અત્તાર (કુદ્દસીર્રહુ) હજરત ખ્વાજા સહેબથી રૂહાની તર્બિયત હાંસીલ કરવામાં મશગુલ રહ્યાં. તર્બિયતની તમામ મંઝીલો આ વફાદાર તાલીબે પાર તો કરી લીધી, પરંતુ આટલી આકરી કસોટીમાંથી પસાર થવા છતાં હજરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ) ને આ તાલીબની અંદર હજુ પણ ઇલ્મી ગુરૂ હોવાના ચિહ્નો દેખાઈ રહ્યા હતાં., માટે બીજા જ દિવસે આપે તેઓ માટે એક સફરજનની ટોપલી મંગાવીને તેને કહ્યું કે, જાવ, આ ટોપલી માથા ઉપર મુકીને બજારો અને ગલીઓમાં ખુલ્લા પગે તેમજ ધીમા આવાજથી આ સફરજનની ફેરી કરો (વેંચો), કે આ કાર્ય તમારા માટે શરમજનક ન હોવું જોઈએ.

આપ ઊઠ્યા અને માથા ઉપર ટોપલી રાખીને સફરજનની ફેરી કરવાનું કાર્ય શરૂ કર્યું અને બજારો તેમજ ગલીઓમાં ફરવા લાગ્યા. થોડા દિવસ પછી હજરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદ્દસીર્રહુ) એ આપને પોતાના ઘર નીચે બેસીને સફરજન વેંચવાનો આદેશ આપ્યો. અને આ કાર્ય પણ આપ ખુશીથી કરતાં રહ્યાં, ત્યાં સુધી કે હજરત ખ્વાજા સાહેબે જોયું કે, હવે અલાઉદ્દીને પોતાના નક્સ પર તલવાર ચલાવવામાં સફળતા પ્રાપ્ત કરી છે અને તેણે ઇલ્મના ગુરૂથી છુટકારો હાંસીલ કરી લીધો છે તેમજ હું પણ પાણીની નિમ્નવૃત્તિથી મુકિત મેળવી લીધી છે, તો હજરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદ્દસીર્રહુ) એ તેઓને તસ્ફીયાએ કલ્બ (દિલની સફાઈ) ના પોતાના તરીકાથી જાણકાર કર્યા તેમજ રાત-દિવસ એકાગ્રતાની સાથે તેઓની તાલીમમાં મશગુલ રહ્યાં.

હજરત ખ્વાજાએ નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ) ની ખાસ તવજ્જોહ તેમજ તર્બિયત થકી નવયુવાન અલાઉદ્દીને દિવ્યદ્રષ્ટિ પ્રાપ્ત કરી અને સાહેબે અસ્સાર (ભેદોના જાણકાર - રહસ્યજ્ઞાતા) બની ગયા. અને માટે હજરત ખ્વાજા સાહેબે ખુદ પોતાની હયાતી માંજ ઘણાં તાલીબો હજરત અલાઉદ્દીન અત્તાર (કુદ્દસીર્રહુ) ને સોંપી દીધા. આપ ફરમાવતા હતા કે, ‘અલાઉદ્દીને અમારો બોજ હલકો કરી દીધો.’

હજરત ખ્વાજા અલાઉદ્દીન અત્તાર (કુદ્દસીર્રહુ) હજરત ખ્વાજાએ નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ) થી ખાસ ઝાતી કુર્બમાં તર્બિયત હાંસીલ કરી જેના કારણે તેઓએ અન્વારે વિલાયતના માર્ગ થકી ઘણાં તાલીબોને કુર્બે હકકના માર્ગ પર પહોંચાડીને માઅરેફતના મર્તબાથી આગાહ ફરમાવી દીધા. આ અનુસંધાને આપના એક મશહુર ખલીફા કીદવતુલ્લમા વ મોહકેકીન મીર સયૈદ શરીફ જુરજાની (રહેમતુલ્લાહ ત્આલા અલયહ) ફરમાવે છે કે, ‘જો મને હજરત શૈખ ઝૈનુદ્દીન અલી (રહેમતુલ્લાહ ત્આલા અલયહ) ની સોહબતનો શર્ફ હાંસીલ ન થાત તો હું રફઝ (રફઝીપણા) થી કદાપી છુટકારો મેળવી શકત નહીં. અને જો મને હજરત ખ્વાજા અલાઉદ્દીન અત્તાર (કુદ્દસીર્રહુ) ની સોહબત મળી શકતી નહીં, તો હું કદાપી માઅરેફતના ભેદો થી વાકીફ થઈ શકત નહીં.’

હજરત ખ્વાજા અલાઉદ્દીન અત્તાર (કુદ્દસીર્રહુ) એ તાલીબોની તર્બિયત માટે એક ખાસ તરીકાનું સંશોધન કર્યું હતો જે ‘તરીકએ અલાઈયાહ’ તરીકે ઓળખાય છે. હજરત ઇમામે રબ્બાની મુજદીદે અલ્ફેષાની (કુદ્દસીર્રહુલુનાની) આપના આ નુતન તરીકાની પ્રસંશા કરતાં પોતાના મકતુબાત શરીફમાં દફતર નં. ૧ માં મકતુબ નં. ૨૦૧ માં લખે છે કે ‘આપ (હજરત અલાઉદ્દીન અત્તાર કુદ્દસીર્રહુ) પોતાના સમયના કુત્બે ઇશાદ હતાં માટે આપે પણ આ પ્રકારની એટલેકે જઝબાહની પ્રાપ્તિ માટે એક ખાસ તરીકો અપનાવ્યો જે આપના ખાનદાનના ખલીફાઓ માં ‘તરીક એ અલાઈયાહ’ તરીકે ઓળખાય છે. બેશક આ તરીકો ખુબ જ બરકતવાળો છે. આ તરીકાનો થોડોક અંશ પણ અન્ય તરીકાઓના વધારે પ્રમાણ કરતા પણ વધુ ફાયદાકારક છે.’

એકવાર ખુખારાના અલીમો વચ્ચે ‘દીદારે ઇલાહી’ વિશે વાદ-વિવાદ છેડાયો તો તેઓએ સર્વાનુમતે એવું નક્કી કર્યું કે, આપણે હજરત ખ્વાજા અલાઉદ્દીન અત્તારની (કુદ્દસીર્રહુ) ની ખિદમતમાં જઈને આ વાતનો ખુલાસો

કરીએ અને આ બાબતે તેઓના ફેસલાને માન્ય રાખીને તેની ઉપર અમલ કરીએ આ આલીમોમાં કેટલાક આલીમો મોઅતઝીલા ફીકી તરફ ઢળેલા હતાં અને 'દિદારે ઇલાહી'નો ઇન્કાર કરતાં હતાં હજરત ખ્વાજા અત્તારે આ મુન્કીર ઉલમાઓને બોલાવીને કહ્યું કે, 'પહેલાં તમે ત્રણ દિવસ સુધી ચુપચાપ બા વજૂ મારી સોહબતમાં રહો ત્યાર બાદ હું મારો ફેસલો સંભળાવીશ'

આ આલીમોએ આપના આદેશ પર અમલ કર્યો અને ત્રીજા દિવસના અંતે તેઓ પર એવી કૈફીયત તારી થઈકે બેહોશ થઈને જમીન ઉપર આખોટવા લાગ્યા અને જ્યારે હોંશમાં આવ્યા તો આપની બારગાહમાં આજેજી પુર્વક અર્જ કરવા લાગ્યા કે, 'અમે દિદારે ઇલાહી પર પુરેપુરું ઇમાન લાવીએ છીએ.' અને ત્યારે બાદ આ આલીમો ક્યારેય પણ હજરત ખ્વાજા અલાઉદ્દીન અત્તાર(કુદ્દસીર્રહુ)ની સોહબતથી અલગ ન થયાં

ખ્વાજા મોહમ્મદ પારસા (કુદ્દસીર્રહુ) લખે છે કે, 'હજરત ખ્વાજા અલાઉદ્દીન અત્તારે(કુદ્દસીર્રહુ) પોતાના વિસાલથી સાત વર્ષ પહેલાં હી.સ. ૭૯૫માં હજરત ખાલાઉદ્દીનશાહ મુશકીલ કુશા (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) ના મઝરેપાકની ઝિયારત માટે રવાના થયા. આપ ચુગાનીયાથી બુખારા(કષ્ષે આરીફાં) અઢાર (૧૮)દીવસે પહોંચ્યા અને માહે રમઝાનમુબારક પણ આપે ત્યાં જ વિતાવ્યો. ઇદુલ્લીત્રની રાત્રે આપ બુખારામાં હતાં તે રાત્રે જ હજરત ખ્વાજા સાહેબના એક બુઝુર્ગે ખ્વાબમાં જોયું કે એક ઘણી મોટી શાનદાર મહેફીલ છે હજરત ખ્વાજા અલાઉદ્દીન અત્તાર પણ હજરત ખ્વાજા સાહેબ(કુદ્દસીર્રહુ)ની સાથે ત્યાં હાજર છે. જાણવા મળ્યું કે આ મહેફીલ હજરત રીસાલત મઆબ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની છે. પછી હજરત ખ્વાજાએ નકશબંદ મુશકીલ કુશા (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) ઝિયારત માટે આ મહેફીલમાં પ્રવેશ્યા અને થોડીકવારમાં ઘણાં પ્રસન્નચિત્તે બહાર તશરીફ લાવ્યા અને ફરમાવ્યું કે, 'મને એ કરામત આપવામાં આવી છે કે, જે કોઈ શખ્સ મારી કબ્રની ચો તરફ સો-સો ફરસંગ (આશરે ૩૭૫ કી.મી.)ની અંદર દફન થશે હું હુકમે ખુદાવંદીથી તેની શકાઅત કરીશ અને અલાઉદ્દીન અત્તારને તેની કબ્રથી ચોતરફ ચાલીસ ફરસંગ (આશરે ૧૫૦ કી.મી.)સુધી શકાઅતનો મર્તબો અતા કરવામાં આવ્યો છે. જ્યારે મારા મુહીબ્બો અને પયરવી કરનારાઓ (તાલીબો, મુરીદો) ને તેઓની કબ્રથી એક ફરસંગ (આશરે ૨.૭૫ કી.મી.) સુધી શકાઅતનો મર્તબો મળ્યો છે.'

(સુબ્હાનલ્લાહ ! હજરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ)ના તરીકાની પયરવી કરનારા(નકશબંદી)ઓએ આપની આ બશારત પર રક્સ કરવો જોઈએ. હકીકતમાં આ મર્તબો એ નકશબંદી માટે છે જે જાહેરમાં અને બાતીનમાં આપના તરીકાની અસલ રીતભાત મુજબ પયરવી કરે છે, માત્ર નકશબંદી ટાઈટલ લગાડી દેનાર માટે નથી.)

હજરતખ્વાજા અલાઉદ્દીન અત્તાર (રહેમતુલ્લાહ અલયહે)
ના કેટલાક મહુઝાતો (કલમએનુર)

૧. કલમએનુર:-

રિયાઝતો, ઝીક-ફીક તેમજ તાબેદારીનો અંતિમ હેતુ એ છે કે, દુન્યવી મોહ-માયાને ત્યજીને તેમજ મનેચ્છાઓ તથા દુર્ગુણોને દુર હટાવીને સુલુકના માર્ગની રૂહાનિયતને અપનાવવામાં આવે એટલું જ નહીં પરંતુ આલમે 'મલકુત' પાર કરીને 'લાહુત'ના શીખરને સર કરવામાં આવે. અને સઆદતમંદ એ છે જે આ વાતનું બીડું ઝડપે તેમજ પોતાના ઇખ્તિયાર થકી આ માર્ગને પાર કરે.

૨. કલમએનુર:-

મુરશીદ સાથેના રાબતાહ(રૂહાની સંબંધ) મદદરૂપ છે તેમજ તેનાથી મોહબ્બત રાખવી એ હકકની પ્રાપ્તિનું કારણ છે. હિદાયતવાળા લોકોની નીકટ તે મકબુલે ખુદા છે. મુરશીદના ફેઝ વડે જ દિલમાં આગાહીથી ભરપુર જઝબાતો પૈદા થાય છે, જે સ્વપ્રયત્નો વડે ક્યારેય પ્રાપ્ત થતા નથી. જ્યારે મેં અલ્લાહત્યાલાની સાથે દિલ જોડી દીધું છે ત્યારથી પ્રયત્નોથી છુટકારો મળી ગયો છે અને એક ક્ષણ માટે પણ જુસ્તજુથી અળગો થયો નથી.

૩. કલમએનુર:-

જ્યારે તું તારું દિલ અલ્લાહની તરફ ધ્યાનીત કરીશ તો તારી ઉપર એક હાલ વારીદ થશે જેમાં તું ખુદ પોતાને ગુમ થયેલો પામીશ. હાલની આ પરિવર્તન અવસ્થામાં તનેબખર જ નહીં પડે કે તું શું જોઈ રહ્યો છે.? અને ક્યાંથી જોઈ રહ્યો છે.?

૪. કલમએનુર:-

સાલીક પોતાના મુરશીદના હુકમ થકી જ પોતાના નેક અને બદથી છુટકારો મેળવે છે અને તે તમામ રૂકાવોથી સ્વચ્છ થઈને જાહેર થાય છે; જેના થકી તે ઝાતે ઇલાહીના ફેઝાનનો મઝહર બની જાય છે. ઝાતે ખુદાવંદીના ફેઝના દરવાજા બધાં પર ખુલેલાં છે. દરેક કસુર(અપરાધ-ભુલ) આપણાં થકીજ

વજુદમાં આવે છે. એટલા માટે જ રોહે સુલુક પાર કરતી વખતે પોતાના જ કસુરો પર નજર રાખવી વાજીબ(જરૂરી) છે.

૫. કલમએનુર:-

હંમેશા અઝલી ઇનાયતો પર જ દ્રષ્ટી રાખવી જોઈએ કે જે અઝલથી જ જાહેર છે, તેમજ તે ઇનાયતોથી પુરી ઉમ્મીદ રાખવી જોઈએ કે ક્યારેક તે બે સબબ પણ પ્રાપ્ત થઈ જાય છે.

હઝરત ખ્વાજા અલાઉદ્દીન અત્તાર(કુદ્દસીર્હુ) હઝરત ખ્વાજા નકશબંદ (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) પછી ૧૦ વર્ષ હયાત રહ્યા. સરદર્દ(માથાનો દુઃખાવો) તેમજ કમર દર્દની ખિમારીએ આપને આખેરતની સફર માટે મજબુર કર્યા અને છેવટે પોતાના એહબાબો અને તાબેદારોને આખરી નસીહત કરતાં ફરમાવ્યું કે, ‘ખિદઅતો અને રસ્મો(પરંપરાઓ, રીવાજો)ને છોડીને સુન્નતો તરફ ધ્યાન કરજો. ખિદઅતો ગુમરાહી છે જ્યારે સુન્નતો હુજુર અને આગાહી (દિલની યાદે ઇલાહીમાં તન્મયતા) છે. ભુલ તથા ગફલતથી દુર રહેજો અને હુજુર તથા કુર્બમાં દિલ લગાડજો. બધા એકાગ્ર થઈને બેઠા રહો એ જ વહેદત છે. ઈરાદા વડે અમલ કરીને સુન્નતો અપનાવજો. જો મારા કહેવા પર અમલ કરશો તો ભુતકાળથી પણ છુટકારો મેળવશો અને ભવિષ્યથી પણ, તેમજ જો મારી આ નસીહતોને પોતાની ઓળખ નહીં બનાવો તો પછી હૈરાન થઈ જશો.’

આપે માહે રજજબની ૨૦મી તારીખે હી.સ. ૮૦૨ માં બુધવારની રાત્રે વિસાલ ફરમાવ્યો. આપનો મઝારેપાક શહેર ચુગાનીયામાં આવેલો છે.

૨. હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ પારસા (કુદ્દસીર્હુલનુરાની)

કિતાબો તથા તઝકેરાઓમાં આપનું પવિત્રનામ ‘મોહંમદ બીન મોહંમદ બીન મહમુદ અલ્હફ્ફેઝી અલબુખારી’ તથા કુન્નીયત ‘અબુલ ફતહ’ લખેલી છે. અમુકે લખ્યું છે કે આપનો પવિત્ર નસબ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બીન જાફર તૈયારી (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો)ને જઈ મળે છે. આપના દાદાનું નામ હઝરત મૌલાના હાફીઝુદ્દીન બુખારી હતું; તેઓ બુખારાના મશહુર ઉલમાઓ હઝરત ખ્વાજા મહમુદ અંજુર ફગનવી (કુદ્દસીર્હુ) અને શમ્શુલ્અઈમ્મા હલ્વાઈ (કુદ્દસીર્હુ)ના સમકાલીન હતાં. અને હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ પારસા(કુદ્દસીર્હુ) ની આ હાફીઝી નિસ્બત પણ આપના દાદાથી જ છે. હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ પારસા (કુદ્દસીર્હુ)ના કાકા ખ્વાજા હીસામુદ્દીન યુસુફ હાફીઝ બુખારી પણ બુખારાના અગ્રગણ્ય ઉલમાઓ પૈકી હતા, તેઓ

પાછળથી હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીનશાહ નકશબંદ (કુદ્દસીર્હુ) ના મુરીદોના વર્તુળમાં સામીલ થઈ ગયા હતાં. આ એ જ ખ્વાજા હિસામુદ્દીન યુસુફ છે, જેઓ હઝરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદ્દસીર્હુ) ના યુગમાં મકામાતે નકશબંદ કરીને એક કિતાબ લખવાનો ઈરાદો ધરાવતાં હતાં, પરંતુ હઝરત ખ્વાજા સાહેબે તેને મનાઈ ફરમાવીને કહ્યું હતું કે, ‘અત્યારે કિતાબ લખવાની ઈજાઝત નથી, પાછળથી આપને અધિકાર છે.’

હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ પારસા (કુદ્દસીર્હુ)નો ‘પારસા’ લકબ પડવા વિશે કિતાબોમાં આવ્યું છે કે, હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ પારસા જ્યારે હઝરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદ્દસીર્હુ)ની ખિદમતમાં હાજર થયાં તો દરવાજા ઉપર ઊભા રહીને પ્રતિક્ષા કરવા લાગ્યાં. હઝરત ખ્વાજા સાહેબની ખાનકાહના ખાદિમો પૈકી એક કનીઝ અનાયાસે જ દરવાજાની બહાર આવી પહોંચી અને તરત જ પાછી અંદર ચાલી ગઈ. હઝરત ખ્વાજા સાહેબે કનીઝને પુછ્યું કે, ‘શું દરવાજા પર કોઈ છે?’ તો તેણીએ કહ્યું કે, ‘દરવાજા પર એક ‘પારસા’ આદમી પ્રતિક્ષામાં ઊભો છે.’ હઝરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદ્દસીર્હુ) તરત જ બહાર નીકળ્યા અને ખ્વાજા મોહંમદને જોઈને ફરમાવ્યું, ‘શું તો તમે જ ‘પારસા’ છો?’ ત્યારથી આ શબ્દ હંમેશા આપની ઝબાને મુબારક પર આવતો રહ્યો અને લોકોની જીભ પર પણ ચડી ગયું જેથી આપ ‘પારસા’ લકબ વડે જ મશહુર થઈ ગયા.

હઝરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદ્દસીર્હુ) એ જ્યારે આપને મુરીદ થવાની ઈજાઝત આપી, તો આપના વિશે એવું ફર્માવ્યું કે, ‘તમે જે કાંઈ કહેશો એજ થશે અને જે કોઈની ઉપર અસર(પ્રભાવ)નાં ખશો તો તેનાથી મુત્તાસ્સીર(પ્રભાવીત) થઈ જશે.’ અને બીજી વાર એ ફર્માવ્યું કે, ‘જે કંઈ ખ્વાજા પારસા કહેશે, હક્ક ત્આલા એજ કરશે તો હું તેઓને કહું છું કે કંઈક કહે પરંતુ તેઓ કરુજ કહેતા નથી પછી એકબીજા પ્રસંગે હઝરત ખ્વાજા સાહેબે આપને સીફતે ખર્મ* અર્પણ કરી.

હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ પારસા (કુદ્દસીર્હુ) હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો)ના સૌથી નિકટતમ અસ્હાબો પૈકી છે. હઝરત જામી (કુદ્દસીર્હુ) ફરમાવે છે કે, હઝરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદ્દસીર્હુ)એ ખુદ પોતાના અસ્હાબોની રૂબરૂ હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ પારસાને સંબોધતા ફરમાવ્યું કે, ‘‘હકકે વ અમાનતે કે અઝ ખુલ્ફાએ ખાનદાને ખ્વાજગાને કુદ્દસલ્લાહો અસરાહુમ બ ઈ ફકીર રસીદા અસ્ત વ

આંચે દરી રાહ કસબ કરદા અસ્ત, આં અમાનત રા બશુમા સુપરદાએમ.
ચુનાં કે બિરાદરે દીની મૌલાના આરીફ બમા સુપદ કબુલ મી બાયદ
કદ વ આં અમાનત રા બ ખલકે હકક સુખ્દાનહુ ત્યાલા મી બાયદ
રસાનીદ. ઇશાં તવાજઅ નમુદંદ વ કબુલ કરદંદ.’ (અર્થાત્: - એ હકકો
અને અમાનતો કે જે ખાનદાને ખ્વાજગાનના ખુલ્ફા (કુદસલ્લાહો ત્યાલા
અસરાહુમ) થી મુજ ફકીર સુધી પહોંચ્યાં છે તેમજ આ માર્ગમાં જે કંઈ મારી
કોશીષોથી જે કાંઈ હાંસીલ કર્યું છે તે અમાનતોને અમે આપને હવાલે કરીએ
છીએ જે રીતે કે દીની ભાઈ મૌલાના આરીફ અમને સોંપેલ હતી. આપ તેને
કબુલ કરીલ્યો અને તેને હકકસુખ્દાનહુ ત્યાલાના ખંદાઓ સુધી પહોંચાડો.
તેઓએ ઇન્કેસારી જાહેર કરતાં તેને કબુલ કરી લીધું.)

હજરત ખ્વાજ મોહમ્મદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશખંદ (રદીયલ્લાહો ત્યાલા
અન્હો) પોતાની અંતિમ બિમારીમાં પણ હજરત ખ્વાજ મોહમ્મદ પારસા
વિશે તેઓની ગેરહાજરીમાં પોતાના અસ્હાબો અને અહેબાબોને સંબોધતાં
ફરમાવ્યું કે, અમારા જાહેર થવાનું હેતું (ધ્યેય) માત્ર તેઓનું (હજરત ખ્વાજ
મોહમ્મદ પારસાનું) વજુદ હતું. અમે બંને રીતે જઝબાહ તેમજ સુલુકના
માર્ગ વડે તેઓની તર્બિયત કરી છે, જો તેઓ કામમાં મશગુલ થઈ જાય તો
એક દુનિયા તેઓના થકી મુનવ્વર થઈ જાય.’

હજરત ખ્વાજ મોહમ્મદ પારસા (કુદસ્સીરહુ) એ પોતાની પ્રથમ હજ
હજરત ખ્વાજ સાહેબની સાથે જ અદા ફરમાવી; અને બીજી હજ વિશે
કિતાબ ‘નફહાતુલ્હિન્સ’ માં હજરત અલ્લામા જામી (કુદસ્સીરહુ) લખે છે
કે, હી.સ. ૮૨૨ માં જ્યારે હજરત ખ્વાજ મોહમ્મદ પારસા (કુદસ્સીરહુ)
બયતુલ્હરામના તવાફ અને હરમે નબી (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની
ઝીયરતની નિયતથી આપ ખુબારાથી ચાલી નીકળ્યા અને શહેર નસફના
માર્ગેથી ચુગાંનીયા, બલખ, તીરમીઝ અને હિરાતના બરકતવંતા મઝારોની
ઝિયારત માટે વચ્ચે રોકાયા તો દરેક સ્થળોએ સાદાતો, મશાઈઓ અને
ઉલ્માઓએ આપના કદમશરીફને ગનીમત સમજીને ખુબજ ભવ્ય આગ્તા-
સ્વાગ્તા કરી. મને યાદ છે કે, માહે જમાદીયુલ્અવ્વલ કે જમાદીયુલ્અખરના
મહિનામાં આપ શહેર ‘જામ’ (હજરત અલ્લામા જામીનું વતન) માંથી પસાર
થયાતો મારા વાલીદે મોહતરમ અકીદતમંદો તથા મુખ્લીસોની એક વિશાળ
જમાઅતની સાથે આપની ઝિયારત માટે શહેરની બહાર આવી ગયા; ત્યારે
મારી વય હજુ પાંચ વર્ષની હતી. મારા વાલીદના કહેવાથી એક સ્થળે મને

ખાલા પર ઊંચકીને આપની અન્વારોસભર પાલખી આગળ ધરી દીધો. આપે
મારી તરફ તવજજોહ ફરમાવી તેમજ મુફ્ફી ભરીને કિરમાની સાકર અતા
ફરમાવી. આજે આ વાતને સાઈદ (૬૦) વર્ષ વીતી ચુક્યા છે છતાં પણ
આપના પુર અન્વાર અને પુર જલાલ ચહેરા મુબારકની સ્વચ્છતા મારી આંખો
સામે તરવરી રહી છે, તેમજ દિલમાં આપના દિદારની લીઝઝત હજુ અકબંધ
છે. અને બેશક, આજે ખાનદાને ખ્વાજગાન સાથે મારો જે રાખતાહુ, એતેકાદ
, ઇરાદત અને મોહુબ્બત છે. તે આપની જ નજરે ઇનાયતના બરકત રૂપે છે
અને મને ઉમ્મીદ છે કે, આ ગાઢ સંબંધની બરકતો અને સઆદત થકી હું
કાલે કયામતના દિવસે તેઓના મુખ્લીસો તથા મોહીબ્બોની જમાઅતમાં
ઊઠીશ.

પછી આ હજ્જની સફરનું બયાન શરૂ રાખતાં હજરત જામી (રહેમતુલ્લાહ
અલયહુ) આગળ લખે છે કે, જ્યારે આપ નિશાપુર પહોંચ્યાં તો આપના
હમસફરો વચ્ચે હવામાનની ખરાબીઓ, સખ્ત ગરમીઓ અને રસ્તાના ખૌફ
તથા દહેશત વિશે ચર્ચા થવા લાગી; જેના કારણે તેઓના ઇરાદા દીલા પડવા
લાગ્યા; અને તેઓમાં સુસ્તી દેખાવા લાગી; તો હજરત ખ્વાજ મોહમ્મદ
પારસાએ ઇસ્તેખારાહની ગરજથી હજરત મૌલાના જલાલુદ્દીન રૂમી
(રહેમતુલ્લાહઅલયહુ) નું દિવાન ખુલ્યું, જેમાં આ અશઆર સામે આવ્યા,

‘રવેદ અય આશીફને હક ઇકબાલ અબદ મુલ્હીક,
રવાં બારોદ હમચું બશુંએ બુર્જે મરઉદ,
મુબારક બાદ તાન ઇ રહ તૌફીક વ અમાને અલ્લાહ,
બ હર શહેરે વ હર જાઈ બ હર ફરીકે પયે મરઉદી.’

(અર્થાત્: - હે આશીફે ઇલાહી, ખુશ કિસ્મતી સાથે રવાના થઈ જા.
અને ચાંદનીની જેમ ભાગ્યશાળી સિતારાઓની મંઝીલો પાર કરતો રહે.
અલ્લાહ ત્યાલાની અમાન અને તૌફીકો સાથે તમને દરેક શહેરો, સ્થળો અને
મૈદાનોના એ માર્ગો મુબારક થાવ કે જે તમારે પાર કરવાના છે.)

આ રીતે આપ જ્યારે ખૌરો-આફ્રેયત તેમજ સલામતીની સાથે મક્કાએ-
મોઅજ્જમા પહોંચ્યાં અને હજ્જના અરકાનો અદા કર્યા; ત્યાર બાદ આપ
બિમાર પડી ગયા ત્યાં સુધી કે પાલખીમાં બેસીને તવાફ કરવાની નૌબત
આવી ગઈ; અને પછી આ જ સ્થિતિમાં આપ ત્યાંથી મદીનાએ મુનવ્વરા
રવાના થયા. ૨૩ જુલહજ્જ ખુધવારના દિવસે મદીનાએ મુનવ્વરા પહોંચ્યા
અને હુઝુરનબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) થી અનેક બશારતો

હાંસીલ ફરમાવી. હુઝુરનબીએ પાક સાહેબે લૌલાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) આપની પાસે એ સ્મૃતિ કંડીકાઓ (કોઈની યાદમાં રચેલ અશ્વારો) માંગી જે મદીનાએ મુનવ્વરાના માર્ગમાં ત્યારે રચાયેલી હતી જ્યારે કે સૈયદુત્તાએફા હઝરત જુનેદ બગદાદી (કુદ્દસ્સીર્હુ) જલ્લાગર થયા અને આપની સાથે વાત-ચીત કરી. રસુલે ખુદા (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે) જ્યારે આ કંડીકાઓમાં સુધારા-વધારા કરવા માટે તેનું વાંચન કર્યું તો ફરમાવ્યું કે, એ જ કંડીકાઓ છે કે જેમાં કોઈજ વધારો કર્યો નથી.

હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ પારસા (કુદ્દસ્સીર્હુ) મદીનાએ મુનવ્વરામાં ખુબજ વધારે બિમાર પડી ગયા. અને છેવટે જુમેરાતના દિવસે ૨૪ જુલહજ્જ હી.સ. ૮૨૨ માં આપે મદીનાએ મુનવ્વરામાં જ વિસાલ ફરમાવ્યો. હઝરત મૌલાના શમ્સુદ્દીન ફનારી રૂમી તેમજ કાફલાવાળાઓએ મદીનાએ મુનવ્વરાના લોકોની એક વિશાળ જમાઅત સાથે આપની નમાઝે જનાઝા અદા ફરમાવી. અને હઝરત અબ્બાસ ઇબ્ને અબ્દુલમુત્તલીબ (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)ના કુમ્બામાં આપની દફન વિધી કરવામાં આવી. હઝરત શૈખ ઝયનુદ્દીન ખ્વાફી (રહેમતુલ્લાહ અલહય) પોતાની સાથે મિસરથી એક સફેદ કોતરેલો પથ્થર લાવ્યા હતા તે આપની કબ્રશરીફ પર લગાડી દેવામાં આવ્યો, જેના કારણે આપની કબ્રશરીફ અન્યથી અલગ દેખાઈ રહી હતી.

કરામત : હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ પારસા (કુદ્દસ્સીર્હુ)ની કરામતો પેટે કિતાબ ‘રશહાતુલ્લૈનુલ હયાત’ તથા ‘ખઝીનુલ્અસ્ફીયા’ ના લેખકોએ એક ઘણીજ દિલચસ્પ ઘટના નોંધી છે. તેમાં લખ્યું છે કે, સુલ્તાન મિર્ઝા ઉલીબેગના યુગમાં શમ્સુદ્દીન અલજઝરી જ્યારે સમરકંદમાં આવી ગયો તો માવરા ઉન્નહરના હાફીઝો તેમજ મોહદ્દીષો પોતાના ઉસ્તાદની દુરસ્તી તેમજ હકકાનિયતનું સમર્થન કરવા માટે તેઓની ખિદમતમાં હાજર થયાં; જેમાં કેટલાક સ્વાધી અને હસદ ખોરોએ તેઓને કહ્યું કે, હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ પારસા ખુબજ હદીષો વણવે છે; જેની સનદોની દુરસ્તી વિશે કોઈ જાણકારી નથી. અને આ રીતે છેવટે તેઓએ મીર્ઝા ઉલીબેગને એ વાત પર મજબુર

* કુટ નોટ : સીફતે ખર્ખ... યાદ રહે કે ખર્ખ હઝરત મુસા કલીમુલ્લાહ (અલૈહીરસલામ) યુગના એક વલીનું નામ છે કે જેવી રીતે કે હઝરત ઉવૈશે કરની (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) આપણા નબી (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની ઉમ્મતમાં થયાં છે. આગળની ઉમ્મતોમાં ખર્ખ શબ્દનો પ્રયોગ એ જમાત માટે થતો હતો જેઓ મૌખિક તાલીમ વગર માત્ર સોહબત વડે અને ક્યારેક સોહબત વિના પણ માઅરેફતની ખારીક વાતો માત્ર હમનશીની વડે હાંસીલ કરતાં હતાં, આવા લોકોને ખર્ખીયા કહેવામાં આવે છે.

કર્યો કે એક સંદેશાવાહક ખુખારા મોકલવામાં આવે અને ત્યાંથી ખ્વાજા મોહંમદ પારસાને સમરકંદ ખોલાવી લાવે.

મીર્ઝા ઉલીબેગના કહેવાથી હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ પારસા (કુદ્દસ્સીર્હુ) ખુખારાથી સમરકંદ આવી પહોંચ્યાં અને ત્યાં શમ્સુદ્દીન મોહંમદ અલજઝરી, સમરકંદના શૈખુલ્હસલામ ખ્વાજા અસામુદ્દીન તેમજ અકાબીર ઉલમાઓની એક મજલીસ ગોઠવવામાં આવી; જેમાં હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ પારસા (કુદ્દસ્સીર્હુ) એ પોતાની સનદો વડે કેટલીક અહાદીષો રજૂ કરી. મૌલાના જઝરી માટે આ સનદો અજાણી અને અપરિચીત હતી, માટે તેઓએ હઝરત ખ્વાજામોહંમદ પારસા પાસે આ સંબંધે માહિતી તલબ કરી અને કહ્યું કે, ‘આ હદીષોની સનદો ખતાવો.’ તો આપે પ્રત્યુત્તરમાં કહ્યું કે, ‘આ હદીષોની અસનાદો મારી ઉપર સાબીત નથી’ જે સાંભળીને સ્વાધી અને હસદ ખોરો ખુશ થયાં. પરંતુ એક ક્ષણ માટે આપ મુરાકીબ થયાં અને પછી માંધું ઉચકીને ફરમાવ્યું કે, ‘ખેશક આ હદીષ ફલાણી મુસનદમાં મૌજુદ છે, તમને તે સ્વીકાર્ય છે?’ તો હસદ ખોરો એકી અવાજે બોલી ઊઠ્યા કે, ‘અમને સ્વીકાર્ય છે’ કારણકે આ કિતાબ ખીલકુલ હુલબ હતી તેમજ આ પ્રકારની કિતાબ મજલીસમાં રજૂ કરવી ઘણુંજ મુશ્કેલરૂપ હતું. પછી હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ પારસા (કુદ્દસ્સીર્હુ)એ શૈખુલ્હસલામ અસામુદ્દીનને સંબોધતાં કહ્યું કે, ‘આ કિતાબ આપના ઘરમાં ફલાણી જગ્યાએ ફલાણા ગોખલામાં અને ફલાણી ફલાણી કિતાબોની નિચે રાખેલી છે, આપ તેને અહીં મંગાવી લ્યો.’

જો કે હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ પારસા (કુદ્દસ્સીર્હુ) ક્યારેય પણ શૈખુલ્હસલામ અસામુદ્દીનના કુતુબખાનામાં ગયાં ન હતા, ન તો તેનું ઘર કદાપી જોયું હતું તેમજ ન તો અસામુદ્દીને ખુદે પણ આ કિતાબ ક્યારેય પોતાના કુતુબખાનામાં જોઈ હતી; જેના કારણે તેને ઘણીજ નવાઈ લાગી અને દંગ રહી ગયો; પરંતુ આમ છતાં આપના આદેશ પર અમલ કરવામાટે પોતાના ગુલામને ઘેર મોકલ્યો અને બધાના અશ્ચર્ય વચ્ચે ગુલામ થોડીવારમાં જ આ કિતાબ લઈને આવી પહોંચ્યો; તથા અસામુદ્દીનને હાથમાં પકડાવી દીધી.

પછી હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ પારસાએ ફરમાવ્યું કે, ‘જે હદીષમેં હમાણાં બયાન કરી હતી તે આ જ કિતાબમાં ફલાણાં ભાગમાં ફલાણા પાના પર અને ફલાણી લીટીમાં લખેલી છે, જે જોઈ લ્યો.’ જ્યારે કિતાબ ખોલવામાં આવી તો મઝકુર હદીષ સહીહ રિયાયતો સાથે ત્યાં લખેલી જોવા મળી

મજલીસમાં એક શોર મચી ગયો તથા ફીત્નાખોર અને હસદખોર લોકો નુકશાની તેમજ ખરાબીમાં સંપડાઈને ત્યાંથી શરમીદા થઈ ભાગી ગયાં અને આ રીતે હજરત ખ્વાજા મોહંમદ પારસા (કુદ્દસીર્રહુ) વિરૂધ્ધ હસદખોરો મનઘડત હદીષો રજુ કરવાનો કરેલો આક્ષેપ પાંગળો સાબીત થયો અને પછી મીર્ઝા ઉલીગખેગે આપે અહીં (બુખારા થી સમરકંદ) આવવાની ખોટી જેહમત ઉઠાવવા બદલ માફી માંગી તથા આપને પુરેપુરી ઈજઝત અને સન્માન સાથે બુખારા પહોંચાડી દીધાં.

હજરત ખ્વાજા મોહંમદ પારસા (કુદ્દસીર્રહુ) એ ઘણી કિતાબોનું લેખન કાર્ય કર્યું છે, જેની હસ્તપ્રતો દુનિયાભરના કુતુબખાનામાં મૌજુદ છે. જે પૈકી કેટલીક પ્રકાશીત પણ થઈ ચુકી છે: આપની તસ્નીફાતની યાદી આ મુજબ છે.

(૧) તફસીર (સુરે મુલક અને નખાની તફસીર) (૨) તફસીર સમાનીયાહ (આઠ સુરતોની તફસીર) (૩) કુસુસુલખિતાબ (તસવ્વુફના વિષય પર) (૪) અલ્અરબઉન હદીષ (૫) મનાસીકુલજજ (૬) રમુઝુલ્અકતાબ (૭) રિસાલ એ મહેબુબીયાહ (૮) રિસાલાએ તહેકીકાત (તસવ્વુફના વિષય પર) (૯) શર્હે કુસુસુલકમ (૧૦) અલ્લુસુલસીત્તાહ (૧૧) મસ્બલાએ ખલકુલ્અક્માલ (૧૨) રિસાલ એ દર તહેકીકે ઝમાં વ મકાં (૧૩) અકાઈદ (૧૪) સુખને રાસ્ત (૧૫) રિસાલાએ કશફીયાહ (૧૬) અનીસુત્તાલેબીન વઈદતુસ્સાલેકીન (મકામાતે હજરત ખ્વાજા બહાઉદીનશાહ નકશખંદ (કુદ્દસીર્રહુ) (૧૭) કમાલાતે ખ્વાજા પારસા (૧૮) રિસાલાએ દર ઝીકે ૭૨-ફીકાએ ઇસ્લામ (૧૯) રિસાલાએ કુદ્દસીયાહ (હજરત ખ્વાજા નકશખંદ (કુદ્દસીર્રહુ) નો કલામ અને મલ્કુઝાતનો સંગ્રહ છે; જે આપની મહેફીલોમાં સાંભળીને લખેલ છે.)

(૩) હજરત મૌલાના યાકુબ ચર્ખી (કુદ્દસીર્રહુલ્અઝીઝ)

હજરત અલ્લામા અબ્દુર્રહમાન જામી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) 'નફહાતુલઉન્સ'માં લખે છે કે આપ મુળ ચર્ખ ગામના રહેવાસી હતાં જે ગઝની (વર્તમાન અફઘાનિસ્તાનનું એક શહેર)ના ગામડાઓ પૈકીનું એક ગામડું છે. આપ હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદીનશાહ નકશખંદ (કુદ્દસીર્રહુ)ના કરીબ તરીન અસ્હાબો પૈકી છે; આપના વિસાલ પછી હજરત મૌલાના યાકુબ ચર્ખી (કુદ્દસીર્રહુ) હજરત ખ્વાજા સાહેબના જ ફરમાન મુજબ હજરત ખ્વાજા અલાઉદ્દીનઅત્તાર (કુદ્દસીર્રહુ)ની સોહબતમાં

પહોંચ્યાં હતાં, માટે આપની ગણના હજરત ખ્વાજા અલાઉદ્દીન અત્તાર (કુદ્દસીર્રહુ) ના અસ્હાબોમાં પણ થાય છે.

હજરત મૌલાના યાકુબ ચર્ખી (કુદ્દસીર્રહુ) ફરમાવે છે કે, પ્રથમવાર હું જ્યારે ખ્વાજા નકશખંદ (કુદ્દસીર્રહુ)ની ખિદમત શરીફમાં હાજર થયો તો મેં અર્ઝ કરી કે, 'મને કબુલ ફરમાવો'. તો આપે ફરમાવ્યું કે, 'અમે ખુદ સ્વમેળે કોઈ કાર્ય કરતાં નથી. આજ રાતે જોઈશું જો તને કબુલ કરવામાં આવ્યો તો અમે પણ તને કબુલ કરી લઈશું.' હજરત મૌલાના (કુદ્દસીર્રહુ) ફરમાવે છે કે, 'આ રાત જેવી કઠીન રાત મારા પર એક પણ ગુજરી નથી. કારણકે હું એ અવઢવમાં પડેલો હતો કે મારી ઉપર આ દરવાજો ખોલી દેવામાં આવશે કે પછી હંમેશા માટે બંધ થઈ જશે? સવારે જ્યારે હું આપની ખિદમતમાં હાજર થયો તો આપે ફરમાવ્યું કે, 'તને કબુલ કરવામાં આવ્યો, પરંતુ તારે હજરત ખ્વાજા અલાઉદ્દીન અત્તારની સોહબતમાં રહેવું પડશે.' ત્યારબાદ હું બદખ્શાના પ્રદેશ તરફ ચાલ્યો ગયો અને હજરત ખ્વાજા નકશખંદ (કુદ્દસીર્રહુ)ના વિસાલ પછી જ્યારે હજરત ખ્વાજા અલાઉદ્દીન અત્તાર (કુદ્દસીર્રહુ) એ યુગાનિયામાં વસવાટ કર્યો તો તેઓએ મને કોઈની સાથે સંદેશો મોકલ્યો કે, હજરત ખ્વાજા સાહેબે ફરમાવ્યું હતું કે, 'તમે મારી સોહબતમાં રહો.' તો હું આપની પાસે આવી પહોંચ્યો અને જીંદગીપર્યંત આપની સોહબતમાં રહ્યો.

હજરત જામી (કુદ્દસીર્રહુ) વધુમાં લખે છે કે, મારા મજ્દુમ અને મુશીદી ખ્વાજા નાસીરુદ્દીન ઉમૈદુલ્લાહ એહરાર (અલ્લાહ ત્યાલા તાલીબોના સરપર આપનો સાચો સલામત રાખે) હજરત મૌલાના યાકુબ ચર્ખી (કુદ્દસીર્રહુ)ની સોહબતમાં પહોંચવા અનુસંધાને ફરમાવે છે કે, હું હિરાતમાં હતો અને મને હજરત મૌલાના યાકુબ ચર્ખી (કુદ્દસીર્રહુ)ની સોહબતમાં પહોંચવાનો વિચાર આવ્યો; જેથી હું ત્યાંથી શહેર યુગાનિયા (ઝુખાનીયા) તરફ રવાના થયો; અને ઘણીજ તકલીફો વેઠીને ત્યાં પહોંચ્યો. પછી જ્યારે ત્યાં પહોંચીને મેં આપની સોહબતનો શર્ફ હાંસીલ કર્યો તો આપના ચહેરા પર ખુબજ કરડાકી અને ભારેપણું જોવા મળ્યું જેનાથી તબિયતમાં કરાહત પੈદા થઈ રહી હતી; તેઓએ મારી સાથે ઘણું જ સખ્તાઈપૂર્વકનું અને ધિક્કારભર્યું વર્તન કર્યું. તેઓની આ વર્તણુક એટલી હદે સખ્ત હતી કે મારું હિલ આપનાથી અલગ થઈ જવાની નજદીક પહોંચી ગયું તેમજ હું નિરાશા અને રંજો-ગમમાં સંપડાઈ ગયો. અને પછી ફરીવાર જ્યારે હું આપની મજલીસમાં પહોંચ્યો તો

એવી સિક્કતે મહેબુબી સાથે મારી સાથે પેશ આવ્યા કે મેં કોઈ વ્યક્તિને આટલી હદે મહેબુબ નથી જોઈ. અને મારી સાથે ખુબજ પ્રેમ સભર અને મહેરબાની પુર્વકની વર્તણુક કરી.

એવું સાંભળ્યું છે કે, હજરત મૌલાના યાકુબ ચાખી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) એ ફરમાવ્યું કે, ‘જે તાલીબ કોઈ અઝીઝની સોહબતમાં આવે તેણે ખવાજ ઉપેદુલ્લાહની જેમ ચિરાગ હાથ વગો રાખીને અને તેલ તેમજ વાટ તૈયાર કરીને આવવું જોઈએ કે બસ માત્ર દિવાસળી સળગાવવાની જરૂરત હોય.’

હજરત ખવાજ ઉપેદુલ્લાહ (કુદ્દસીર્રહુ) એ ફરમાવ્યું કે, હજરત મૌલાના યાકુબ ચાખી (કુદ્દસીર્રહુ) શૈખ ઝયનુદીન ખ્વાફીના સહપાઠી હતાં. મૌલાના શાહાબુદીન સયરાફીની પાસે આપે મને પુછ્યું કે, એવું કહેવાય છે કે, ‘શૈખ ઝયનુદીન વાકેઆત (ખવાબો વગેરે) ની શોધખોળ અને ખવાબોના અર્થઘટન બતાવવાના કાર્યમાં મશગુલ રહે છે?’ તો મેં કહ્યું કે, ‘હા, આ વાત સાચી છે.’ ત્યાર બાદ આપ થોડીવાર માટે પોતાનાથી ગાયબ થઈ ગયા. આપનો તરીકો જ આ હતો કે આપ દરેક ક્ષણે પોતાનાથી ગાયબ થઈ જતા હતાં, અને પછી ફરીવાર પોતાનામાં હાજર થઈ ગયા તો આ શૈર આપે પઢ્યો.

**‘યુ ગુલામે આફતાબમ હુ માઝે આફતાબ ગોયમ,
ન શબમ ન શબપરસ્તમ કે હદીષે ખવાબ ગોયમ.’**

(અર્થાત્: - જેમ કે, હું આફતાબ (હક્ક ત્યાલાની ઝાત) નો ગુલામ છું બધું તેની તરફથી (ઈલ્હામ) કહું છું, હું રાત્રી (નુર વિહોણો) કે રાત્રી (ઝુલ્મત) પરસ્ત નથી કે ખવાબની વાતો કરું.)

‘તરાઈકુલકાઈક’ ના લેખક લખે છે કે, હજરત મૌલાના યાકુબ ચાખીનો વિસાલ હી.સ. ૮૧૫ માં થયો. યાકુબ મહેબુબે ખુદા શબ્દથી આપની તારીખે વિસાલ નિકળે છે. ‘રિસાલાએ ઉન્સીય્યાહ’ આપની મશહુર કૃતિ (તસ્નીફ - કિતાબ) છે, જેમાં આપે હજરત ખવાજ મોહંમદ બહાઉદીનશાહ નકશબંદ સાથેની પોતાની કેટલીક સોહબતોનો ઉલ્લેખ કર્યો છે; તેમજ આપનો શજરએ તરીકત બયાન કર્યો છે. જેમકે ‘રિસાલાએ ઉન્સીય્યાહ’ માં આપે લખ્યું છે કે, ફતહાબાદ કે જ્યાં હું રહેતો હતો એક દિવસ હું શૈખુલ્લસ્લામ સયકુલ્હક્ક વદીન અલ્ખાખુરઝી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના મઝારેપાક પર જઈને બેસી ગયો. અચાનક જ કબુલે ઇલાહીનો જઝબોહ મારા દિલ પર નાઝીલ થયો અને એક પ્રકારની બેકારી મારા પર છવાઈ ગઈ; તો મેં હજરત ખવાજ બહાઉદીનશાહ નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ) ની

ખિદમતશરીફમાં જવાનો ઇરાદો કર્યો જ્યારે હું કબ્રે આરીફામાં પહોંચ્યો તો હજરત ખવાજ સાહેબને મારી પ્રતિક્ષા કરતાં જોયાં. અને આપે મારી સાથે ખુબ જ લુત્ફો કરમ ફરમાવ્યો અને પોતાની પવિત્ર સોહબતમાં મને રહેવા દીધો. આપની હૈબત મારી ઉપર છવાઈ ગઈ અને મારા હોશકોશ ઊડી ગયા. વાતચીત દરમ્યાન આપે ઇલ્મ સંબંધે એક હદીષશરીફ બયાન ફરમાવીને કહ્યું કે, ‘અલ્ઈલ્મો ઇલ્માને ઇલ્મુલ્કલ્બે ફ ઝાલેકલ ઇલ્મુન્નાફેઓ ઇલ્મુલ્અબિયા વલ મુરસલીન, વ ઇલ્મુલ્લીસાને ફ ઝાલેક હુજ્જતુલ્લાહે અલા ઇબ્ને આદમ.’ (એટલે કે ઇલ્મ બે પ્રકારના છે. પહેલું ઇલ્મ ઇલ્મે કલ્બ છે જે નફાકારક છે, અને આ નબીઓ તેમજ મુરસલીનોનું ઇલ્મ છે. અને બીજું ઇલ્મ ઇલ્મે ઝબાન છે. જે અલ્લાહ ત્યાલાની હુજ્જત છે, આદમની ઔલાદ માટે.) મને ઉમ્મીદ છે કે આ ઇલ્મે બાતીનીનો હીસ્સો તને મળે. પછી ફરીવાર આપે ફરમાવ્યું કે, હદીષ - શરીફમાં આવ્યું છે કે, ‘ઈઝા બલીસ્તુમ અહલસીદકે ફ જલેસુલુમ બીરસીદકે ફ ઇન્નહુમ જવાસીસુલ્કોલુબ યદ ખોલુન ફી કોલુબેકુમ વ યન્ઝોરૂન ઇલા હેમમકુમ.’ (અર્થાત્: - જ્યારે સતપુરુષો (ઔલીયા એ કામેલીન) ની સોહબતમાં બેસો તો સચ્ચાઈની સાથે બેસો કારણ કે, તેઓ દિલોના જસુસ છે અને તમારા દિલોમાં પ્રવેશી જાય છે તથા તમારી હિમ્મતોને જીએ છે.)

ત્યારબાદ એક મુદ્દત સુધી હું હજરત ખવાજ સાહેબ (કુદ્દસીર્રહુ) ની સોહબતમાં રહ્યો. ત્યાં સુધી કે હજરત ખવાજ એ આ ફકીરને બુખારાથી રૂખસત (વિદાય) થવાની રજા આપી. અને ઇશાદ ફરમાવ્યો કે, ‘જે કંઈ મારાથી તમને પહોંચ્યું છે તે હક્કસુબ્હાનહુ ત્યાલાના બંદાઓને પહોંચાડો જેથી સઆદતનો સબબ બને.’ અને પછી વિદાયવેળાએ આપે ત્રણવાર ફરમાવ્યું કે, ‘તને અમે ખુદા ત્યાલાને સોંપીએ છીએ.’ અને આ સોંપણીમાં ઘણી જ હીકમતો છુપાયેલી છે. કારણકે હદીષશરીફમાં આવ્યું છે કે, જ્યારે કોઈ શખ્શ કોઈને અલ્લાહ ત્યાલાને સોંપી દે છે, તો અલ્લાહ ત્યાલા તેની હિફઝત ફરમાવે છે.’ પછી હું બુખારાથી નીકળીને શહેર કશ પહોંચ્યો અને થોડાક દિવસ ત્યાં રોકાયો.

આ સમય ગાળા દરમ્યાન જ હજરત ખવાજ (કુદ્દસીર્રહુ) ના વિસાલશરીફની ખબર મને મળી. મારા દિલ ઉપર આ ઘટનાનો ખુબ જ રંજ અને સદમો લાગ્યો. તેમજ મારી ઉપર જબરજસ્ત ખૌફ છવાઈ ગયો, કે કદાચ મારી તરબિયત ફરીવાર દુનિયા તરફ આકર્ષીત થઈ જાય અને મારી

તલબ બાકી ન રહે. તો આ ખૌફની હાલતમાં જ મેં હજરત ખ્વાજા સાહેબને ખ્વાબમાં જોયાં કે આપ હજરત જૈદબીન હારીસ (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) નો ઝીક કરી રહ્યા છે અને આ આયાતશરીફ પઢી, “**વમા મોહમ્મદુન ઇલ્લા રસુલ. કદ ખલત મીન કબ્લેહીરૌસુલ અઈમ્માત અવ કોતેલન્કલબતુમ અલા આઅકાબેકુમ.**” (અર્થાત્: - મોહમ્મદ (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) માત્ર એક રસુલ છે, તેઓની પહેલાં ઘણાં રસુલો ગુજરી ચુક્યા છે, માની લ્યો કે જો તેઓ વિસાલ ફરમાવી જાય કે પછી તેઓને કતલ કરી દેવામાં આવે તો શું તમે તમારી એડીઓના બળ પર પાછા પલટશો.?)

જ્યારે હજરત ખ્વાજાની સોહબત શરીફથી વંચીત થયા પછી મને વિચાર આવ્યો કે આ યુગના અન્ય દુર્વેશોના ગિરોહમાં મળી જાવ તો મેં હજરત ખ્વાજા સાહેબને જોયા કે આપ ફરમાવી રહ્યા છે. “**કાલ ઝયદ ઇબ્નુલહરેસતુ અફ્દીનો વાહીદ**” (જૈદબીન હારીસે કહ્યું કે, દીન એક જ છે.) આપના આ ઇશ્દથી હું સમજ્યો કે આ માટેની ઇજાઝત નથી.

હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્હુ) એ તમામ સહાબાએ કિરામ (રીદવાનુલ્લાહે ત્આલા અલયહીમ અજમઇન) માંથી હજરત જૈદબીન હારીસ (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) નો ખાસ ઉલ્લેખ શા માટે ફરમાવ્યો? જેનો ભેદ ખુલતા હજરત મૌલાના યાકુબ ચખી (કુદ્દસીર્હુ) આગળ લખે છે કે કારણકે હજરત જૈદબીન હારીસ (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) ને હુજુર નબીએ પાકે (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) પોતાની ફરજંદીમાં કબુલ કર્યા હતા તો હજરત ખ્વાજાગાન (કુદ્દસલાહો ત્આલા અસરાહો) પણ એ જ રીતે પોતાના તાલીબોને ફરજંદીમાં કબુલ કરેલ છે અને માટે જ તેઓના અસ્લાખો બીજાથી ચઢિયાતા છે.

બીજી વાર ફરીમેં જ્યારે હજરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદ્દસીર્હુ) ને જોયા તો પુછ્યું કે, ‘ક્યામતમાં હું આપને કંઈ ચીજ વડે મેળવીશ’ (શેના વડે આપની પાસે પહોંચીશ?) તો આપે ફરમાવ્યું કે, ‘શરીઅત પર અમલ કરવા વડે.’ આ બશારતમાં એ વાત તરફ ઇશારો છે કે, જે આપ પોતાની હયાતીમાં અવાર-નવાર ફરમાવતાં હતાં કે, અમે જે કંઈ મેળવ્યું છે ફજલે ઇલાહી વડે, શરીઅતની હદોનો ખ્યાલ રાખવા વડે, તરીકએ સુન્નત વલજમાઅત પર ચાલીને અને ખિદઅતોથી પરહેઝ કરવા વડે હાંસીલ કર્યું છે.

હજરત મૌલાના યાકુબ ચખી એ (૧) રીસાલાએ ઉન્સીયાહ

(૨) તફસીર તેમજ (૩) શરએ અસ્માઉલ હુસ્ના જેવી અનેક કિતાબો લખી છે. આપનો મજાર તાઝીકીસ્તાનમાં ગુલીસ્તાં નામના ગામમાં છે. જે પાટનગર દોશમ્બાથી નજદીક આવેલું છે.

-: અન્ય ખુલ્લાએ કિરામ :-

હજરત ખ્વાજા બહાઉદીનશાહ (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) ના અન્ય ખુલ્લાએ કિરામ (૧) હજરત ખ્વાજા અલાઉદીન ગઝદવાની (૨) હજરત સિરાજુદીન પીરમસ્તી (૩) હજરત મૌલાના સયફુદીન મનારી (૪) હજરત મૌલાના સયફુદીન ખુશબાં ખુખારી (૫) હજરત ખ્વાજા મુસાફીર ખ્વારઝમી (૬) હજરત શૈખ સયફુદીન નકશબંદી (૭) હજરત મૌલાના મુગાન્દી (૮) હજરત ખ્વાજા હિસામુદીન પારસા બલખી (૯) હજરત ખ્વાજા યુસુફ હફેઝી અલખુખારી (૧૦) હજરત મૌલાના હિસામુદીન ખ્વાજા યુસુફ (૧૧) હજરત ખ્વાજા ફઝલ ખાલીદી (૧૨) હજરત મૌલાના દાદારીક કોફની (૧૩) હજરત સૈય્યદ અમીર ખુર્દાન (૧૪) હજરત શૈખ ખુશર (૧૫) હજરત શૈખ અબુયઝીદ (૧૬) હજરત મૌલાના આરિફ કુલાલ (૧૭) હજરત મૌલાના અબ્દુલ અઝીઝ (૧૮) હજરત શાદી તહક (૧૯) હજરત શૈખઝાદા મુઈનુલ્લુકરા (૨૦) હજરત મૌલાના જમાલુદીન ખાલીદી (૨૧) ખ્વાજા અલી દામાદ (૨૨) હજરત શૈખ નેકપી શાહ (૨૩) હજરત શૈખ મોહમ્મદ દરઆહની (૨૪) હજરત ખ્વાજા મહમુદશાહ (૨૫) હજરત શૈખ રશીદ (૨૬) હજરત શૈખ શાદી ગદયુતી (૨૭) હજરત શૈખ નિઝામુદીન અબ્દુર્રહમાન (૨૮) હજરત મૌલાના મોહમ્મદ હરવી (૨૯) હજરત બાબાસાહેબ સમરકંદી (૩૦) હજરત શૈખ અમીર હુસેન (૩૧) હજરત મોહમ્મદ ખફફાફ (૩૨) હજરત દુર્વેશ મોહમ્મદ ઝાહીદ (૩૩) હજરત દુર્વેશ નેકરોઝ (૩૪) હજરત મહમુદ રેવુરતની (૩૫) હજરત શૈખ યાદગાર કુનસરુની (૩૬) હજરત મૌલાના અલાઉદીન કુનસરુની (૩૭) હજરત મૌલાના અબુબક અફરાંઝી (૩૮) હજરત મૌલાના કાઝી સુલતાન (૩૯) હજરત શૈખ યુસુફ (૪૦) હજરત શૈખ મોહમ્મદ દરઝી (૪૧) હજરત મૌલાના ઝિયાઉદીન દીગગરાની (૪૨) હજરત મૌલાના બહાઉદીન દીગગરાની (૪૩) હજરત મૌલાના સૈફુદીન ખ્વારઝુમી (૪૪) હજરત મૌલાના તાજુદીન વખશી (રીદવાનુલ્લાહે ત્આલા અલયહીમ અજમઇન)

(૧)

નાઅત શરીફ

ગુલઝારે નખી કી હંચ રવીશ ઓર ફીઝા ઓર,
જન્નતકી હવાં ઓર હય તયબાહ કી હવા ઓર,
મેં માલીકે જન્નતકા, વો જન્નતકા તલબગાર,
ઝાહીદ કી દુઆ ઓર મેરે દીલકી દુઆ ઓર,
ઈસ શાને સખાવત પેં સખાવતભી વ્યૌઘાવર,
દામનકો મેરે ભરકે વોહ કહેતે હંચ ભલા ઓર,
બેહૌશ તો હો જાંઉ કે મેં કૌન હું ક્યા હું,
સાકી મંચ ઈરફાં કા મુંજે જમ પીલા ઓર,
દીલ શમ્મે મોહબબતકો જલાતા હી રહેંગા,
કહેદે કે ચલે તેજ ઓર જમાને કી હવા ઓર,
હર દાગે જુગર હોંગા મૈરા રશકે ગુલીરતાં,
ગુલઝારે મદીનાકી જો આ જાયે હવા ઓર
“એજાઝ” વો કાબાઅ્ સે ઉઠી કાલી ઘટાયેં,
ગૈરુંએ મોહમદકા મુંજે જુક સુના ઓર

હઝરત સઈદ એજાઝ કામઠી
(રહમતુલ્લાહે અલયહે)

(૨)

નાઅત શરીફ

મોરા લુંટ લીહન સબ રાજ, તુમ્હી અબ અચકે રાખો લાજ,
નખી મેઅ્રાજ વાલે...
હય તુમરે દવાર મોરી ફરીયાદ હુવા સુખ ચચન મૌરા ખરબાદ,
નખી મેઅ્રાજ વાલે...
સુરજ સે તસલ્લી હો ના શકી, ફુલો સે કલી ના દીલકી ખીલી,
રોઝા કા નજારા દીખલાયો જાલી કા ઉજલા ફયલાયો
દર્શન કો તરસ ગયે નચન, કહાંકી નીંદ કહાં કા ચચન,
નખી મેઅ્રાજ વાલે...
યે હાલ મૈરા તૌબાહ્ તૌબાહ્ ફરીયાદો ખકા તૌબાહ્ તૌબાહ્
દીલ હાર કે ગમ સે ઝખ્મી હય, સદમાતો અલમ સે ઝખ્મી હય,
ભઈ મરજુદે અકશા દુર, ચહુદી ખચરી હંચ મસરૂર,
નખી મેઅ્રાજ વાલે...
હંચ દોસ્ત કે જામેઅ્ મેં દુશ્મન, રેહબર કે ભેંસ મેં હંચ રેહઝન,
ઈમાં કે લુંડેરે ઘાત મય હંચ, હર સાંજ સંવેરે ઘાત મંચ હય,
યો ઓર હંચ એક જંજાલ ગરીબ ઉમ્મતકા ખુરા હંચ હાલ
નખી મેઅ્રાજ વાલે...
અહવાલે દીલે ખરબાદ સુનો, ફરીયાદ સુનો ફરીયાદ સુનો,
હાલાત કા મારા આચા હંચ, લેને કો સહારા આચા હંચ,
લીયે લુટ્કો કરમ કી આસ, ખડા હંચ “એજાઝ” તુમ્હારે પાસ,
નખી મેઅ્રાજ વાલે...

હઝરત સઈદ એજાઝ કામઠી
(રહમતુલ્લાહે અલયહે)

ઈમ્તેહાં

(૩)

સરકાર મુજદ્દીદે અલ્લેસાની

(કુદસિરહુલ્લુનાની)

વલી મહેબુબ હો શાહે ઝમાની, ઉરુજે પાક ભી હય લા મકાની
અતા આરીફ કો હો સફે ગુલામી, કરમ હો યા મુજદ્દીદ અલ્લેસાની

અમારું આગામી પ્રકાશન

સફીનતુલ અબરાર

અર્થાત

કચ્છ સૌરાષ્ટ્રના ઔલીયાએ કામેલીન

તમહીદ

અલ્હમ્દો લીલ્લાહે નહમ્દોહુ વ નુસલ્લી અલા રસુલે હીલ કરીમ અમ્માબાદ..

સર્વ વખાણ અલ્લાહ રબ્બુલ ઈઝઝત જલ્લજલ્લહુ માટે જેણે આકા મદીનાના તાજદાર એહમદે મુખ્તાર હુઝુર સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમના સદ્ કચ્ચે તુફેલ મને હઝરત ઇમામે રબ્બાની મુજદ્દીદે અલ્ફેસાનીનું જીવન વૃતાંત લખવાની તૌફીક અતા કરી.

આજના અંધકારમય યુગમાં ઔલિયાએ કિરામથી રૂહાની સંબંધ કાયમ કરવાથી જ અમારી મુશ્કેલીઓનો અંત આવી શકે તેમ છે. પછી ભલે તે વલીએ કામીલ, આલમે અસ્ખાબ (દુનિયા) થી સંબંધ ધરાવતો હોય કે આલમે ખરજખ (કબ્ર) થી સંબંધ ધરાવતો હોય અને હકીકત એ છે કે વિસાલ પછી ઔલીયાએ કિરામની તાકત ઘટતી નથી. પણ તેમાં ખુબ જ વધારો થઈ જાય છે.

વિસાલ પછી ખુઝુર્ગાને દીનના પવિત્ર ફરમાન ખરોખર અમને માર્ગદર્શન આપવાનું કામ કરતાં રહે છે. હઝરત જુનૈદ બગદાદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) નું પવિત્ર ફરમાન છે કે, ઔલીયા એ કિરામના બોધ વચનો તથા તેમના હાલાત વાંચવા સાંભળવા અને લખવાથી અસંખ્ય ફાયદા થાય છે. તેમની વાતચીત અલ્લાહના ગૈબી લશ્કરો માંહેથી એક છે. જ્યારે અમને દરેક જગ્યાએથી માયુસીનો મુકાબલો કરવો પડે છે. ત્યારે એકાએક આ ગૈબી લશ્કરની મદદ થી દીલને મજબુતી પ્રાપ્ત થતાં તે પોતાના અસલ કાર્યમાં મરાગુલ થઈ જાય છે.

આ કિતાબ ‘હઝરત મુજદ્દીદે અલ્ફેસાનીનું જીવન વૃતાંત’ મે મસ્જીદની અંદર ખેસીને ચાર દીવાલોના નુરાની અને પવિત્ર માહોલમાં શક્ય ત્યાં સુધી વુઝુનો પુરેપુરો ખ્યાલ રાખી લખી છે. કિતાબ લખાણ વખતે જે જે કિતાબોની મદદ લીધી છે. તેમના હવાલા આંખે જોઈ તપાસીને રજુ કર્યા છે. ઘણી જગ્યાએ તસવ્વુફ (સુફીવાદ) ની ભાષાને ગુજરાતીમાં ફેરવતી વખતે રૂકાવટ આવતાં હઝરત મુજદ્દીદે અલ્ફેસાની (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) ની પવિત્ર રૂહ મુખ્તારક તરફ તવજ્જોહ (ધ્યાનસ્થ) કરતાં જ તેમની રૂહાનીયતના સદ્કેરસ્તો મળી જતો. આ રીતે રૂહાની મદદ પણ મેળવેલી છે. હકીકત તો એ છે કે મારી માન્યતા પ્રમાણે હુ લખતો નથી. પણ તેઓ જ લખાવી રહ્યા છે.

ઔલીયાએ કિરામથી ખરી મોહબ્બત ત્યારે જ પ્રાપ્ત થાય કે જ્યારે મહદૂઅંશે પણ તેમના મર્તબા અઝમતથી માહીતગાર હોય અને આ વાત તેમના જીવન વૃતાંતને જાણ્યા પછી જ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. જે માટે તેમનું વાંચન સખ્ત જરૂરી છે.

હકીકત એ છે કે આજે મસ્જીદોમાં જે અઝાનો દેવાઈ રહી છે અને

મદ્રેસાઓમાં કાલલ્લાહો તખ્તારક વ ત્આલા અને કાલર્સુલ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની દિલનવાજ સદાઓ બુલંદ થઈ રહી છે. તે સીવાય ખાનકાહોમાં જે ઝીક-ફીક થઈ રહ્યા છે અને દીલો દીમાગના ઉડાણથી જે અલ્લાહની યાદ થઈ રહી છે કે પછી લાઈલાહા ઈલ્લાહોની યાદ થઈ રહી છે કે પછી લાઈલાહા ઈલ્લાહોની ઝખ્ખો લગાવવામાં આવે છે. આ કાર્યો કે તેમાંથી એક પણ કાર્ય કરનાર તમામે તમામ વ્યક્તિઓના ખભા હઝરત ઇમામે રબ્બાની મુજદ્દીદે અલ્ફેસાની (રદીયલ્લાહો અન્હો) એ કરેલા એહસાનના ભારથી લદાયેલા છે, પણ આજે કેટલાક એહસાન ફરામોશ વ્યક્તિઓ આપના ‘મુજદ્દીદે અલ્ફે’ ના મર્તબાનો ઇન્કાર કરે છે.

જખ પડા વક્ત તો ગુલશન પે લહું હમને દીયાં,

બહાર આઈ તો કહેતે હય તેરા કામ નહીં.

વર્તમાનકાળમાં હસદ ખોરી, ઘમંડ અને રીયાકારીના રંગમાં રંગાયેલા માહોલમાં મુરીદો બનાવવાનાં ધંધામાં રચ્યા-પરચ્યા સુફીયાએ કાએન પેટે અફસોસ તો આ વાતનો છે કે જેણે કોઈ પ્રકારની તજદીદ કરીજ નથી તેવી વ્યક્તિને મુજદ્દીદ સાબીત કરવાની કોશીષ કરે છે, એટલું જ નહીં પરંતુ મુજદ્દીદના મહાન મર્તબાને પોતાના બાપદાદાની જાગીર સમજીને પેઢી દર પેઢી મુજદ્દીદ તરીકે રજુ કરવાની તનતોડ વ્યર્થ મહેનતમાં લાગેલા છે. અલ્લાહ ત્આલા તેઓને સદ્ બુદ્ધી અતા કરે.

આ કિતાબનું વાંચન શરૂ કરતાં પહેલા સહીયુલ અકીદા સુન્ની ખીરાદરોને ગુલામાને ઔલીયાએ કિરામ હઝરત ઇમામે રબ્બાની મુજદ્દીદે અલ્ફેસાની સાહેબની પવિત્ર સેવામાં ત્રણ વખત કુલહોવલ્લાહ શરીફ (સુરએ ઇખલાસ) પઢી નઝરાનો અચુક પેશ કરે. જેથી વાંચન વખતે ઇન્શાઅલ્લાહ રૂહાની લુત્ફ અતા થશે. કિતાબના લખાણમાં જાણે અજાણે કચાસ કે ભુલ રહી ગઈ હોય. તો દીલની વિશાળતાથી કામ લઈ દરગુજર કરી અમને જાણ કરવી જેથી નવા એડીશનમાં ભુલ કે કચાસ સુધારી શકાય.

અંતમાં અલ્લાહ રબ્બુલ ઈઝઝતની પવિત્ર ખારગાહમાં એજ નેક દુવા કે યા અલ્લાહ મેદાને હશ્રમાં પણ ઔલીયા એ કિરામની પવિત્ર યાદને સદ્કે મુજ ગુનાહગારની લાજ સલામત રાખજે અને અમારી ભુલ-ચુકને દરગુજર ફરમાવી હુઝુરે પાકની શક્ષાત નસીબ કરજે આમીન. બજાએ સૈયદુલ મુરસલીન સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ.

લી ખાકપાએ દુવૈશા

પીર સૈયદ વઝીરઅલી કાદરી, નક્શબંદી-મુજદ્દી (ભુજ)

હાલાતે મહેબુબે સમદાની

અખંડ હિન્દુસ્તાનની રાજધાની દીલ્હીના ફીરોઝી કીલ્લામાં હજરત અબ્દુસ્સલામના નુરે નઝર હજરત રઝીયુદ્દીન ઉર્ફે ખ્વાજા બાકી બિલ્લાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) ની પવિત્ર મહેફીલમાં રૂહાનીયતનો રંગ અજબ રીતે છવાયેલો છે. કોઈક આપની તવજ્જોના પ્રતાપે રડી રહ્યો છે. તો કોઈ નઝરના અસરથી તડપી રહ્યો છે. તો કોઈક માફીહાને ભુલીને મુરાકેબાહમાં મગ્ન છે. તો કોઈ ઉપર આસારે નેસ્તી છવાયેલા છે.

એક નાનબાઈ (ભઠીયારા) ને તવજ્જોહ આપી આપે હુબ્હુ આપ જેવોજ બનાવી દીધો છે. રંગ-રૂપ, શકલો-સુરત, કદો-કામત, બોલચાલ દરેક રીતે પોતાના જેવો જ બનાવી દીધો અને તેનાથી પણ હૈરતનાક બનાવ આપે એક બિલાડીને કશ્ના દર્જે પહોંચાડી અને હદ તો એકે પોતાના વિસાલ પછી પોતાની નમાઝે જનાઝા પણ આપે પોતે જ સુરતે મિસાલીથી આવી પહોંચીને અદા કરાવી.

હજરત ખ્વાજા બાકીબિલ્લાહ (કુદ્દસીર્હુ) ની પવિત્ર મહેફીલમાં હીજરી સંવત ૧૦૦૮ મુતાબીક ઇસવીસન ૧૬૦૦ માં રૂહાનીયત નો રંગ પરાકાષ્ટાએ પહોંચેલો હતો કે હજરત મૌલાના હસન કશ્મીરી સાથે એક ફાફી યુવાન સરહિંદથી આવી પહોંચ્યા. તેમની રંગોમાં અમીરૂલ મોઅ્મેનીન હજરત ઉમર ફાફે આઝમનો ખુન, તથા તેમના લલાટ ઉપર સદાકતનો તેજ સૂર્યમધ્યાહને ચમકે તે રીતે ચમકી રહ્યો હતો. થોડી વાતચીત બાદ આવનાર યુવાન આપના હાથોમાં હાથ આપીને પીર હોવા છતાં પણ નકશબંદી તરીકામાં મુરીદ બન્યા.

બયઅત કરીને મુરીદ બન્યા પછી ફક્ત ૭૫ દીવસમાં જ હજરત ખ્વાજા બાકીબિલ્લાહે આપના દિલમાં ફૈઝાનનો અથાગ સમુદ્ર ભરી નકશબંદી સિલસિલાની ખિલાફત અતા કરીને આપને સરહિંદ શરીફ રવાના કરવામાં આવ્યા.

અને છેલ્લે આ ફાફી યુવાનની ખરી અઝમત દ્રષ્ટી ગોચર થતા હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્હુ) એ પોતાના તમામ મુરીદોને આપને હવાલે કર્યા. તે વખતે હજરત મીર મોહમ્મદ નોઅ્માન બદખ્શી (કુદ્દસીર્હુ) જે હજરત ખ્વાજા બાકી બિલ્લાહના ખાસુલખાસ મુરીદ હતાં. તેમણે આ યુવાનનો દામન પકડવામાં આનાકાની કરી, આ બનાવની જાણ હજરત ખ્વાજા બાકી બિલ્લાહને થઈ એટલે આપે ગુસ્સે થઈને મીર મોહમ્મદ નોઅ્માનને કહ્યું કે,

“આ ફાફી યુવાન એવા પ્રકાશીત સૂર્ય છે કે, અમારા જેવા લાખો સિતારા તેમાં ગુમ છે, તેના પ્રકાશમાં વીલીન છે.”

સિતારા સમાન લાખો વલીયો જે પ્રકાશીત સૂર્યના પ્રકાશમાં ગુમ છે તે પ્રકાશીત સૂર્ય બીજો કોઈ નહીં પણ હજરત મહેબુબે સમદાની, ઇમામે રખ્ખાની મુજદ્દિદે અલ્ફેસાની શૈખ અહેમદ ફાફી સરહંદી નકશબંદી પોતે જ હતાં.

‘વોહ હિન્દ કે સરમાયાએ મિલ્લત કા નિગેહબાન,
અલ્લાહને બર વકત કિયા જીસકો ખબરદાર.’

નામો-નસબ તથા લકબ

આપના પિતાશ્રીએ આપનો પવિત્ર નામ અહેમદ રાખ્યો. પણ આપ ઇમામે રખ્ખાની મહેબુબે સમદાનીની પ્રખ્યાત ઓળખથી મશહુર થયા. આપનો રૂહાની હોદ્દો મુજદ્દિદે અલ્ફેસાની તથા ‘બાઝીનુર્હમત’ અને ‘કય્યુમે ઝમાન’ છે અને આપનો મસ્લક ‘હનફી’ છે.

આપને ૧૫ સિલસિલાની ખિલાફત પોતાના વાલીદે મોહતરમ તરફથી તથા કાદરી સિલસિલાની ખિલાફત હજરત ગૌષેપાક મહેબુબે સુબ્હાની શાહ અબ્દુલકાદીર જીલાની (કુદ્દસીર્હુ) ની ઔલાદ માંહેથી હજરત શાહસિકંદર કેથલી તરફથી અને નકશબંદી સિલસિલાની ખિલાફત હજરત ખ્વાજા બાકીબિલ્લાહ (કુદ્દસીર્હુ) તરફથી પ્રાપ્ત થયેલી હતી. આ રીતે આપની પાસે કુલ ૧૭ સિલસિલાઓની ખિલાફત હતી. તદ્ઉપરાંત શૈખ યાકુબ કશ્મીરીથી પ્રાપ્ત થયેલી ખિલાફત અલગ.

આપે સંશોધનાત્મક રીતે નવ(૯) સિલસિલાઓની ખુબીઓને એકત્ર કરીને જે તરીકો અપનાવ્યો હતો. તે તરીકો ‘તરીકએ મુજદ્દીયાહ’ ના નામથી ઓળખાય છે. ‘તરીકએ મુજદ્દીયાહ’ માં જે નવ સિલસિલાઓની ખુબીઓ એકત્ર છે. તે નવ સિલસિલા આ રીતે છે. (૧) સિલસિલએ નકશબંદીયાહ (૨) સિલસિલએ કાદરીયાહ (૩) સિલસિલએ ચિશતીયાહ (૪) સિલસિલએ સોહરવદીયાહ (૫) સિલસિલએ કુબરવીયાહ (૬) સિલસિલએ મદારીયાહ (૭) સિલસિલએ કલંદરીયાહ (૮) સિલસિલએ સાખીરીયાહ અને (૯) સિલસિલએ નિઝામીયાહ. આ નવ સિલસિલાના ફૈઝાન અને ખુબીઓનો સંગમ તે ‘સિલસિલએ મુજદ્દીયાહ’ કે ‘તરીકએ મુજદ્દીયાહ’ તરીકે ઓળખાયો.

આપનો નસબ ૨૭મી પેઢીએ મહાન સહાબીએ રસુલ હજરત

અમીરૂલ મોમેનીન ખલીફતુલ મુસ્લેમીન સૈયદોના ઉમર ફાઝકે આઝમ (રદિયલ્લાહો અન્હો)થી જઈ મળે છે, એટલે આપને 'ફાઝકી' કહેવામાં આવે છે.

‘નસબ તેહરીર ક્યાહો ઉસ શહે ગર્દુ મકામીકા,
શરફ ખુરશીદ પા શકતા નહીં જીસકી ગુલામીકા.
શહેનશાહોંકે દિલ હૈબતસે જીસકી હો ગએ પાની,
વહી ફાઝકે આઝમ નામ હય જદ્દે ગિરામીકા.’

આપનું નસબનામું

હઝરત ઇમામે રખ્ખાની, મહેબુબે સમદાની, મુજદ્દીદે અલ્દેસાની, શૈખ અહેમદ, ફાઝકી નકશાબંદી સરહંદી (કુદરસીરહુ) ઇબ્ને (૨) હઝરત મખ્દુમ અબ્દુલ અહદ ઇબ્ને (૩) શૈખ ઝયનુલ આબેદીન ઇબ્ને (૪) શૈખ અબ્દુલ હૈય ઇબ્ને (૫) શૈખ હખીબુલ્લાહ ઇબ્ને (૬) હઝરત ઇમામ રફીઉદ્દીન^૧ ઇબ્ને (૭) શૈખ નસીરુદ્દીન ઇબ્ને (૮) શૈખ સુલેમાન ઇબ્ને (૯) શૈખ યુસુફ ઇબ્ને (૧૦) શૈખ ઇસ્હાક ઇબ્ને (૧૧) શૈખ અબ્દુલ્લાહ ઇબ્ને (૧૨) શૈખ શોએબ ઇબ્ને (૧૩) શૈખ અહેમદ (૧૪) શૈખ યુસુફ ઇબ્ને (૧૫) હઝરત શૈખ શહાબુદ્દીન ઉર્ફે ફર્ખ શાહ કાબુલી^૨ ઇબ્ને (૧૬) શૈખ નસીરુદ્દીન ઇબ્ને (૧૭) શૈખ મહેમુદ ઇબ્ને (૧૮) શૈખ સુલેમાન ઇબ્ને (૧૯) શૈખ મસઉદ ઇબ્ને (૨૦) શૈખ અબ્દુલ્લાહ વાઅજે અસગર ઇબ્ને (૨૧) શૈખ અબ્દુલ્લાહ વાઅજે અકબર ઇબ્ને (૨૨) શૈખ અબુલ ફતહ ઇબ્ને (૨૩) શૈખ ઇસ્હાક ઇબ્ને (૨૪) હઝરત ઇબ્રાહીમ અલયહે ઇબ્ને (૨૫) હઝરત શૈખ નાસીર (રહેમતુલ્લાહે અલયહીમ અજમઈન) ઇબ્ને (૨૬) હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદીયલ્લાહો અન્હો) ઇબ્ને (૨૭) હઝરત અમીરૂલ મોઅ્મેનીન ખલીફતુલ મુસ્લેમીન સૈયદોના હઝરત ઉમર ફાઝકે આઝમ (રદિયલ્લાહો અન્હો.)

આપનું ખાનદાને અલીશાન

મહેબુબે સમદાની મુજદ્દીદે અલ્દેસાની કુદરસીરહુના પુર્વજોમાં હઝરત ફાઝકે આઝમ તથા હઝરત અબ્દુલ્લાહ ઇબ્ને ઉમર રદીયલ્લાહો અન્હુમ સહાબીએ મુસ્તફા છે. જ્યારે હઝરત નાસીર ઇબ્ને અબ્દુલ્લાહ અને હઝરત ઇબ્રાહીમ ઇબ્ને નાસીર તાબઈ છે. તે સિવાય હઝરત ઇસ્હાક ઇબ્ને ઇબ્રાહીમ

કુતનોટ : ૧. સરહંદ શરીફની સ્થાપના માટે પાયાવિધી કરનાર. ૨. હઝરત ખાબાફરીફુદ્દીન ગંજેશકર અજોધની (કુદરસીરહુ) પણ આ ફર્ખશાહ કાબુલીની જ ઔલાદમાંથી છે.

તથા હઝરત ખુલ ફતેહ ઇબ્ને ઇસ્હાક (રદીયલ્લાહો અન્હુમા) તબે તાબેઈન છે. આ રીતે આપના પુર્વજોમાં બે સહાબી, બે તાબેઈન, અને બે તબે તાબેઈન થયા છે.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ ઇબ્ને ઉમર રદીયલ્લાહો અન્હોના નિકાહ હઝરત ફાતેમા બિન્તે ઇમામે હસન અલયહીસ્સલામથી થયા હતા. અબુ જફર મોહમ્મદીસના કથન મુજબ હઝરત ફાતેમા બિન્તે ઇમામે હસનની ઔલાદ પણ એહલે બયઅત છે. અને હઝરત મુજદ્દીદે અલ્દેસાની કુદરસીરહુ પણ તેમનીજ ઔલાદથી છે. એટલે આ રીતે આપ પણ એહલે બયઅતે સાદાતે કીરામથી છે.

હઝરત વાઅજે અસગર સુધી આ ખાનદાન હીજાઝના પવિત્ર ઇલાકામાં સ્થાઈ હતું. પરંતુ અબ્બાસી ખલીફાઓના આમંત્રણને માન આપી. અબ્દુલ્લાહ વાઅજે અસગરના પુત્ર હઝરત શૈખ મસઉદ ખગદાદ શરીફ આવી પહોંચ્યા અને ત્યાં જ સ્થાઈ થયા.

ખગદાદ શરીફના હઝરત શૈખ મસઉદના પુત્ર હઝરત શૈખ સુલેમાને પોતાના પિતા પાસે જ રહ્યાને અબ્યાસ પૂર્ણ કર્યો અને છેવટે હઝરત સરીસકતી કુદરસીરહુથી પણ ખિલાફત મેળવી, જે સિલસિલો ચલાવ્યો તેનું નામ સિલસિલએ સરીસકતીયાહ છે.

ખગદાદથી કાબુલ

ખગદાદ શરીફની અંદર હઝરત શૈખ સુલેમાન (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) ના પુત્ર હઝરત શૈખ મસઉદે એટલી હદે નામના મેળવી કે છેવટે અબ્બાસી ખલીફાએ આપને લશ્કરના સરદાર નક્કી કરીને તુર્કસ્તાન જીતવા માટે રવાના કર્યા. તુર્કસ્તાનની જીત પછી આપે ગીઝનીનો કીલ્લો જીત્યો અને ખલીફાએ આપને ગીઝનીના સત્તાધીશ મુકર્રર કર્યા. આપના વફાત પછી આપના અનુગામી તરીકે આપના પુત્ર હઝરત ખવાજ નસીરુદ્દીન ગીઝનીના તખ્ત ઉપર આવ્યા. જેઓ અવાર-નવાર કાબુલ ઉપર ચઢાઈ કરતાં હતા. છેવટે કાબુલ ફતેહ થયો. એટલે હઝરત શૈખ નસીરુદ્દીને કાબુલને પોતાની રાજધાની બનાવી અને ત્યાં જ રહેવા લાગ્યા. આવી રીતે આ ખાનદાન ખગદાદથી કાબુલ આવી પહોંચ્યા.

સુલ્તાન શહાબુદ્દીન

કાબુલની અંદર હઝરત શૈખ નસીરુદ્દીનની વફાત પછી આપના મોટા પુત્ર હઝરત શૈખ શહાબુદ્દીન તખ્ત ઉપર આવ્યા, જેમને ફર્ખશાહ

કાબુલીના નામથી પણ ઓળખવામાં આવે છે. સુલ્તાન હોવા છતાં પણ આપ એટલા મહાન રૂહાની દર્જે પહોંચેલા હતાં કે તે યુગમાં પણ માણસો આપથી રૂહાની ફાયદો મેળવતા હતા.

આપ તે મહાન હસ્તી છે કે જેમણે મુસ્લીમ ગાઝીઓ બાદશાહો અને સુલ્તાનો પેટે સૌથી પહેલાં હિંદુસ્તાન ઉપર ચઢાઈ કરીને ઇસ્લામને પ્રચલિત કર્યો. કુદસ્તાનના અસંખ્ય બુતખાનાઓને ધરાશાયી કરી ઇબાદતખાના બંધાવ્યા. અખંડ હિંદુસ્તાનના તમામ રજવાડાઓ ઉપર આણ વર્તાવી. ઇસ્લામી હુકુમતનો મંડાણ કરી ઇસ્લામી ધ્વજ લહેરાવ્યો.

હઝરત ફર્શાહ કાબુલી અને હઝરત અબુલ હસન ખિર્કાની (કુદસ્સીરહુ) સમકાલીન હતા. આપ બંનેએ રૂબરૂ મુલાકાત પણ કરેલી છે. હઝરત ફર્શાહને હઝરત અબુલ હસને પોતાનો ઝબ્બો મુબારક પણ અર્પણ કર્યો હતો.

સુલ્તાન શાહબુદ્દીન ઉર્ફે હઝરત ફર્શાહ કાબુલીએ છેવટે પોતાના મોટા પુત્ર હઝરત શૈખ યુસુફને ગાદી વારસ જાહેર કરી. ઝીંદગીના અંતિમ દિવસોમાં એકાંતવાસ અપનાવ્યો. કાબુલ શહેરથી થોડે દુર આપે એકાંત દિવસો માટે એક ગુફાને પસંદ કરી. છેવટે આ ગુફામાંજ આપનો પવિત્ર મજાર બનાવ્યો. હવે આ ગુફા 'ફર્શાહની ગુફા'ના નામથી મશહુર છે.

સિલસિલએ આલીયા ચિશ્તીયાહના મહાન વલીએ કામીલ હઝરત ફરીદુદ્દીન (કુદસ્સીરહુ) પણ હઝરત ફર્શાહની ઔલાદથી છે. સિલસિલએ નસબ આ રીતે છે. હઝરત શૈખ ફરીદુદ્દીન ઇબ્ને શૈખ જમાલુદ્દીન ઇબ્ને શૈખ સુલૈમાન ઇબ્ને કાઝી શોએબ ઇબ્ને મોહંમદ એહમદ ઇબ્ને મોહંમદ યુસુફ, ઇબ્ને હઝરત સુલ્તાન શાહબુદ્દીન ઉર્ફે ફર્શાહ કાબુલી (કુદસ્સલાહો અસ્સારહુમ)

હઝરત શૈખ યુસુફે પણ પોતાના પુત્ર શૈખ અહમદને ગાદી વારસ તરીકે જાહેર કરી સતા ત્યાગીને એકાંતવાસ અપનાવ્યો. શૈખ અહમદે પોતાના ઘરાનાની ખીલાફત સિવાય સિલસિલએ સોહરવર્દીયાહની ખીલાફત શૈખુશોયુખ હઝરત શૈખ શહાબુદ્દીનઉમર સોહરવર્દી (રહમતુલ્લાહ અલયહ)થી પ્રાપ્ત કરી હતી.

હઝરત શૈખ અહમદ (રહમતુલ્લાહ ત્યાલા અલયહે) અત્યંત પરહેઝગાર મુત્તકી અને રૂહાનીયતમાં મહાન દર્જે પહોંચેલા બાદશાહ હતાં. આપ તથા દાદાની જેમ આપે પણ સતાનો ત્યાગ કરી વારસદારોને પણ

સતા ત્યાગની વસીયત કરી. પોતાના બાલ-બચ્ચાઓ માટે અલ્પ સાધન-સામગ્રી રહેવા દઈને બાકીની તમામ ધન-દૌલત આપે ફકીરોને વહેંચી દીધી. આ રીતે આપના કુળમાં જાહેરી હુકુમતનો સુર્ય અસ્ત થયો. પણ રૂહાની હુકુમતનો સુર્ય મધ્યાહને આવી પહોંચ્યો. આપની વફાત પછી આપના સજ્જાદ ઉપર આપના પુત્ર શોએબ સજ્જાદાહ નશીન થયાં.

હઝરત શૈખ શોએબ પછી આપના પુત્ર હઝરત અબ્દુલ્લાહ આપના જાનનશીન બન્યા. તદુપરાંત અબ્દુલ્લાહે અખંડ હિંદુસ્તાનમાં સિલસિલએ સોહરવર્દીયાહની પહેલી ખાનકાહ સ્થાપનાર હઝરત બહાઉદ્દીન ઝકરીયા મુલતાની (કુદસ્સીરહુ) થી પણ ખીલાફત મેળવી. આપના વફાત પછી આપના વારસદારો ખાનકાહ શરીફના સજ્જાદ નશીન થતાં રહ્યા. ત્યાં સુધી કે આપના પાંચમી પેઢીએ હઝરત ઇમામ રફીઉદ્દીનનો જન્મ થયો.

કાબુલ થી હિંદુસ્તાન

હઝરત મહેબુબે સમદાની મુજદીદે અલ્લેસાની કુદસ્સીરહુ ના પુર્વજો માંહેથી સૌ પ્રથમ હિંદુસ્તાનમાં સ્થાઈ થનાર બુર્જુગ હઝરત ઇમામ રફીઉદ્દીન છે. તથા સરહીન્દ શરીફનો પાયો નાખનાર પણ આપજ છે. આપનો પવિત્ર મજારે પુર અન્વાર-ખુલ્દ આસાર પણ સરહીન્દ શરીફમાંજ છે.

ઈમામ રફીઉદ્દીન

આપ જાહેરી તથા ખાતીની ઇલ્મનો સંગમ હતા. પોતાના પિતા હઝરત શૈખ નસીરુદ્દીન (રહમતુલ્લાહ અલયહે)ના પરીપુર્ણ અનુગામી જાનશીન તથા સાહેબે સજ્જાદાહ બન્યા. પિતાની ખિલાફત સિવાય પણ આપને ૪૦૦ બુર્જુગો તરફથી ખિલાફતો પ્રાપ્ત હતી. છેવટે આપ હઝરત મખ્દુમ જહાંનીયા જહાંગશત (કુદસ્સીરહુ)ના ખલીફા બન્યા. આપ લાંબો ગાળો સૈયદ જલાલુદ્દીન બુખારી ઉર્ફે મખ્દુમ જહાંનીયા જહાંગશતની બારગાહમાં રહ્યા.

ઈમામ રફીઉદ્દીન (અલયહિર્રીદવાન)ની મહાન રૂહાની લાયકાત તથા ઉચ્ચ મર્તબાહને કારણે હઝરત સૈયદ જલાલુદ્દીન બુખારી મખ્દુમ જહાંનીયા જહાંગશત (કુદસ્સીરહુ)એ પોતાની નમાઝો માટે ઇમામ તરીકે આપનીજ નિમણૂક કરી હતી. આ રીતે હઝરત મખ્દુમ આપની ઇકતેદામાં નમાઝ અદા કરતાં હતાં.

કરામત

એક વખત આપના પુત્ર ઉચાઈ પર બેસીને મધુર આવાજે કોઈ

રચના ગુનગુનાવી રહ્યા હતાં. તે વખતે માર્ગથી એક સ્ત્રી પસાર થઈ જેણે આપનો મધુર અવાજ સાંભળ્યો. મધુરતાની મદ હોશીમાં તેને ઠેસ લાગી અને તે સાથે તેનો પગ ભાંગી ગયો. આ બનાવની જાણ જ્યારે હજરત ઇમામ રફીઉદ્દીનને થઈ તો આપે કહ્યું કે, ‘છોકરાની ગર્દન કેમ ન તુટી.?’ આપના આ વેણ સાથે જ પુત્ર ઉપરથી પટકાયો ને જમીન ઉપર પડતાંજ તેની ગર્દન તુંટી ગઈ અને મરણ પામ્યો.

મઝારની ઇટો

હજરત ઇમામ રફીઉદ્દીન (કુદરસીર્રહુ) ના મઝારે પુર અન્વાર ખુલ્લ આસાર ઉપર ૭૦૦ (સાતસો) વર્ષથી એક મશહુર કરામત આ પાણ છે કે જેની હાજત પુરી થવામાં વિલંબ થતો હોય તો પોતાની હાજત જલ્દી પુરી થવા માટે આપના મઝારે પાકની ઇંટ લઈને તેને પોતાના ઘરમાં મહેકુજ રાખે. જ્યારે તેની હાજત પુરી થઈ જાય ત્યારે તે ઇંટના વજન ખરોખર મીઠાઈ ઉપર ઇમામ રફીઉદ્દીનની ન્યાઝનો ફાતેહા અપાવી. ન્યાઝ તકસીમ કરે. આજ ૭૦૦ (સાતસો) વર્ષથી હાજતમંદો પોતાને ઘેર ઇંટ લઈ જાય છે. અને હાજત પુરી થયા પછી આ રીતે ન્યાઝ કરે છે.

આપનો મઝારે પાક સરહીન્દ શરીફમાં ફતેહગઢ રેલ્વે સ્ટેશનથી આગળ કુરેશીઓની મોટી મસ્જીદ પાસે એક વરંડીમાં છે. હજરત મુજદ્દીદે અલ્ફેઘાની (કુદરસીર્રહુ) ની માં સાહેબાનો પવિત્ર મઝાર પણ ત્યાં જ છે.

સરહિન્દની સ્થાપના

હુઝુરનબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમની હીજરતને સાતસો પરચીસ વર્ષ વિતી ચુક્યા હતા. મધ્ય એશીયામાં હજરત સૈયદ જલાલુદ્દીન ખુખારી ઉર્ફે મખ્દુમ જહાંગીયા જહાંગશત ના ફયજાનનો આફતાબ (સુર્ય) મધ્યાહ્ને તપતો હતો. અખંડ હિન્દુસ્તાનનો અધિપતી શહેનશાહ ફીરોઝશાહ તઘલખ પણ આપનો મુરીદ બની ગયો હતો.

ખાદશાહની ફૈજી ટુકડી એક વખત લાહોરથી શાહી ખજાનાના સંદુક લઈને દિલ્હી જઈ રહી હતી. આ ટુકડીનો સરદાર વિલાયતના સોપાન સર કરી ચુક્યો હતો. માર્ગ વચ્ચે એક ગાઢ જંગલમાં આ ટુકડીએ પડાવ નાખ્યો. દિલ્હી હજુ ૨૫૦ (અઢીસો) કીલોમીટર દુર હતું. ટુકડીના સરદારે પાતાળથી લઈને અર્શે મોઅલ્લાહ સુધી એક નૂરના દીદાર કર્યા. તે નૂરની નૂરાનીયતથી આ જંગલ પણ ઘેરાએલું હતું. આ બનાવથી સરદાર સમજી ગયો કે આ જગ્યા કોઈ મહાન વલીએ કામીલનું જન્મ સ્થળ છે.

ખજાનાના સંદુકો સાથે ટુકડી દિલ્હી પહોંચી ત્યારે જોગાનુજોગ શહેનશાહ ફીરોઝશાહના પીરો-મુશીદ સૈયદ જલાલુદ્દીન ખુખારી મખ્દુમ જહાંગીયા જહાંગશત દિલ્હીમાં રોકાયેલા હતાં. એટલે માર્ગ વચ્ચેનો નુરાની બનાવ તેમની સામે રજુ કર્યો.

હજરત મખ્દુમ જહાંગીયા જહાંગશત (કુદરસીર્રહુ) એ આ બનાવ સાંભળી ઘણાં પ્રભાવીત થયાં. અને તેમણે ખાદશાહને કહ્યું કે અમારા સિલસિલામાં સિના-બ-સિના આ વસિયત ચાલી આવે છે કે હિન્દુસ્તાનમાં હુઝુર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) થી એક હજાર વર્ષ પછી એક મહાન બેમીસાલ વલીએ કામિલ પૈદા થશે. જે યુગનો ઇમામ, મુજદ્દીદે ઇસ્લામ તથા ફૈઝાને નખુવતો વિલાયતથી માલામાલ હશે. તે વલીએ કામીલનું સ્થળ ફલાણો જંગલ જણાય છે, ત્યાં જો કોઈ વસવાટ થઈ જાય તો યોગ્ય છે.

હજરત મખ્દુમ (કુદરસીર્રહુ) ની ઇચ્છા મુજબ શહેરનું નિર્માણ કરવા માટે ખાદશાહે પોતાના વઝીર હજરત ખ્વાઝા ફતેહુલ્લાહને લાવ-લશ્કર સાથે તે જંગલ તરફ રવાના કર્યો.

ખ્વાઝા ફતેહુલ્લાહે લાવ લશ્કર સાથે જંગલમાં આવીને એક સ્થળ પસંદ કરીને કીલ્લાનો પાયો નાખ્યો અને બાંધકામ શરૂ કર્યું. પરંતુ દિવસ દરમિયાન થયેલ બાંધકામ રાત્રે ધરાશય થઈ જતું. ઘણી કોશીશ છતાં પણ બાંધકામ ધરાશયી થવાનું કારણ વઝીરને ન સમજાયું એટલે તેણે આ બનાવની જાણ ખાદશાહને કરી.

ખાદશાહે આ આખો બનાવ હજરત મખ્દુમ (કુદરસીર્રહુ) ને લખી મોકલાવ્યો એટલે આ બનાવની તપાસ માટે તેમણે હજરત ઇમામ રફીઉદ્દીન (રહમતુલ્લાહ અલયહે) ને સનામ શહેરથી બહાર બોલાવીને તે જંગલ તરફ રવાના કર્યા, એટલું જ નહીં પણ નિમાણી થનાર નવા શહેરમાંજ કાયમી વસવાટની તાકીદ કરી ત્યાંની ‘કુતુબીયત’ પણ આપને સોંપી.

જ્યારે હજરત ઇમામ રફીઉદ્દીન (કુદરસીર્રહુ) તે જંગલમાં આવીને બાંધકામ ધરાશયી થવાનું કારણ શોધ્યું તો આપને પોતાના નુરે બાતીન થી જાણકારી થઈ કે ખાદશાહના સિપાહીઓએ મહાન વલીએ કામિલ શફુદ્દીન ખુઅલી શાહ કલંદર (કુદરસીર્રહુ) ને પણ પકડીને કામે લગાડી દીધા છે. તેઓ રોજ રાત્રે પોતાના આત્મબળના પ્રભાવથી દિવસ દરમિયાન થયેલ બાંધકામ તોડી પાડે છે.

હજરત ઇમામ સાહેબે ખુઅલીશાહ પાસે જઈને તેમના સ્વમાન

ભંગ બદલ માફી માંગી તો બુઅલીશાહે કહ્યું કે ‘આ શહેરનું ચણતર તે મહાન વલીએ કામિલ માટે થઈ રહ્યું છે. જે તમારી ઔલાદ માંહેથી થશે. અલ્લાહ તઆલાએ મને ‘પણ તેની મજૂરી પેટે નિમ્નો છે.’ આ રજુઆત સાંભળીને હજરત રફીઉદ્દીને હજરત બુઅલીશાહને કહ્યું કે ‘તો પછી તમે આ શહેરના બાંધકામને શા માટે તોડી પાડો છો?’ તો હજરત બુઅલીશાહે કહ્યું કે ‘ફક્ત તમને બોલાવવા માટે હવે આપ આવી ગયાં છો તો નિશ્ચિંત પણે કિલ્લાનું બાંધકામ કરાવો.

આટલું કહ્યા પછી હજરત શફીદીન બુ અલી શાહ કલંદરે એક ઈંટ ઉપાડી અને તેનો એક છેડો પોતાના હાથમાં રાખ્યો અને બીજો છેડો હજરત ઇમામ રફીઉદ્દીનના હાથમાં રાખ્યો. આ રીતે એક ઈંટને અલ્લાહના બે મહાન વલીઓએ પકડીને તે પવિત્ર શહેરની પાયા વીધી કરી અને હજરત ઇમામ સાહેબની દેખરેખ હેઠળ તે શહેરનું બાંધકામ પુર્ણતાએ પહોંચ્યું.

સરહિન્દશરીફ શા માટે ?

જે જગ્યાએ આજ સરહિન્દ શરીફ વસેલું છે ત્યાં ભુતકાળમાં એક ગાઢ જંગલ હતું. જેમાં સિંહનો વસવાટ હતો. આ જંગલને હિન્દીમાં સેહરન્દ કહેવામાં આવતું હતું. સેહ એટલે સિંહ અને રન્દ એટલે રેહઠાણ સેહરન્દ એટલે સિંહોનું રહેઠાણ અને ખરેખર હજરત મુજદ્દીદે અલ્લેખાની (કુદ્દસીર્રહુ) તથા આપની ઔલાદ જેવા રૂહાની સિંહો શેરખુદાના શેર આ શહેરમાં જન્મ્યાં.

‘સેહરન્દ’ અપ ભ્રંશ થઈને ‘સરહન્દ’ બન્યો અને હવે સરહિન્દના નામે ઓળખાય છે. સર એટલે મસ્તક અને હિન્દ એટલે હિન્દુસ્તાન આમ સરહિન્દ એટલે હિન્દુસ્તાનનું મસ્તક અને ખરેખર આ શહેરની પવિત્રતાને લીધે દુનીયાભરમાં હિન્દુસ્તાનનું મસ્તક ઉચું છે.

આ પવિત્ર શહેર દીલ્હી-અમૃતસર રેલ્વે લાઈન ઉપર પંજાબ રાજ્યમાં દીલ્લીથી ૨૫૦ (બસો પચાસ) કીલોમીટર દુર છે. પહેલે સરહિન્દ નો જીલ્લો પતીયાલા હતો. પરંતુ હવે ફતેહગઢ સાહેબનેજ જીલ્લો રચવામાં આવેલ છે.

સરહિન્દ શરીફની અસંખ્ય ફઝીલતો પેટે એક ફઝીલત આ પણ છે કે સરહિન્દ શરીફથી ૨૦, ૨૫ કિલોમીટર દુર ખ્રાસ નામના ગામડામાં ૪૦ અંબીયાએ કિરામ (અલયહીમુસ્સલામ)ના પવિત્ર મજારો છે. સરહિન્દ શરીફ સિવાય આ ફઝીલત હિન્દુસ્તાનના કોઈ પણ શહેરને હાંસિલ નથી.

ખ્વાજા અબ્દુલ અહદ

આપ હજરત રફીઉદ્દીન (કુદ્દસીર્રહુ)ના છઠ્ઠી પેઢીએ ઉત્તરાધીકારી છે. તથા હજરત મુજદ્દીદે અલ્લેખાની (અલયહીર્રહવાન)ના વાલીદે મોહતરમ છે. ભરજવાનીએ આપના દિલમાં ‘જઝબએ ઇલાહી’ ઉત્પન્ન થતાં આપ સુલુકના મકામો પાર કરવા માટે હજરત કુત્બે આલમ શાહ અબ્દુલ કુદુસ ગંગોહી (કુદ્દસીર્રહુ)ની સેવામાં જઈ પહોંચ્યા.

પરંતુ હજરત શાહ અબ્દુલ કુદુસ ગંગોહીએ આપને ફર્માવ્યું કે, પહેલે જાહેરી ઇલ્મ પ્રાપ્ત કરો. પછી જ આ માર્ગ અપનાવો કારણ કે ઇલ્મ વિહોણાં દુર્વેશ. નિમક વિહોણી રસોઈ સમાન છે. હજરત ખ્વાજા અબ્દુલ અહદે કહ્યું કે, મને મારી જીંદગીનો ભરોસો નથી. મૃત્યુ માથે ભમે છે. માટે બચઅત ફર્માવો.

ત્યારે શાહ અબ્દુલ કુદુસે કહ્યું કે, મૃત્યુનો સમય હજુ ઘણો દુર છે. અલ્લાહતઆલા આપ થકી એક ખાસ કામ લેનાર છે. આપના લલાટ ઉપર એક વલીએ કામીલનું નુર જગમગાટ કરે છે. તે વલીનો ઝુહુર જરૂરી છે. જો હું તે વલીની પયદાઈશ સુધી જીવતો રહીશ તો તેના વસીલાથી કુર્બે ઇલાહીની વધુ મંજીલો હાંસિલ કરીશ.

આ ચર્ચા પછી ખ્વાજા અબ્દુલ અહદને હજરત શાહ સાહેબની ઝઈફીનો વિચાર આવ્યો એટલે આપના આ વિચારને પણ હજરત શાહ અબ્દુલકુદુસે પોતાના કર્ફ મારફત જાણીને કહ્યું કે, આપના જાહેરી ઇલ્મની તકમીલ સુધી જો હું જીવતો ન રહું તો મારા સાહેબજાદા મૌજુદ છે. તેમના હાથ ઉપર બચઅત કરજો. એટલે ખ્વાજા અબ્દુલ અહદ આ પંકતી બોલીને ત્યાં થી રવાના થયા.

‘સબ્બે કુનયમ તા કરમે ઉચહા કુન્દ’

(સબ્બ કર જેથી તેમની મહેરબાની જોઈ શકાય)

હજુ તો આપે જાહેરી ઇલ્મની તકમીલ પણ ન હતી કરી કે, હજરત શાહ અબ્દુલકુદુસ ગંગોહી (કુદ્દસીર્રહુ)ના વિસાલના સમાચાર મળ્યા. જેથી આપ અત્યંત ગમગીન થયા અને અફસોસ કરવા લાગ્યા. ત્યાર બાદ જાહેરી ઇલ્મનો અભ્યાસ પૂર્ણ કરી અલગ અલગ સ્થળોની મુસાફરી બાદ કેટલાય વર્ષે હજરત શાહ અબ્દુલ કુદુસની ખાનકાહ શરીફમાં આવી પહોંચ્યા અને આપના પુત્ર હજરત શૈખ રૂકનુદ્દીનના મુરીદ બન્યા.

હજરત શાહ અબ્દુલ કુદુસ ગંગોહીએ પોતાની વફાતથી પહેલાં

પોતાના પુર્વગામી ઉત્તરાધીકારી હઝરત શૈખ રૂકનુદ્દીનને હઝરત ખ્વાજા અબ્દુલઅહદની આધ્યાત્મિક તાલીમ માટે ખાસ વસીયત કરી હતી. તેમણે પણ તે વસીયત પ્રમાણે હઝરત અબ્દુલ અહદનો રૂહાની અભ્યાસ શરૂ કરાવ્યો અને અતિ ઝડપથી આ અભ્યાસ પૂર્ણ કરાવી હીજરી સંવત ૯૭૯ માં આપને સિલસિલએ કાદરીયાહ તથા સિલસિલએ ચિશ્તીયાહ સાબેરીયાહની ખિલાફત અર્પણ કરી. જો કે સિલસિલએ સોહરવદીયાહની ખિલાફત આપને આપના વાલીદે મોહતરમ હઝરત શૈખ ઐનુલ આબેદીન તરફથી હતી એટલે જ આપને મખ્દુમની ઓળખથી ઓળખવામાં આવતાં હતાં.

સુલુકે સિલસિલ એ કાદરીયાહ

હઝરત ખ્વાજા મખ્દુમ અબ્દુલ અહદે સુલુકે સોહરવદીયાહ પોતાના વાલીદે મોહતરમ પાસે પુર્ણ કર્યો. જ્યારે સુલુકે ચિશ્તીયાહ હઝરત રૂકનુદ્દીન ગંગોહી પાસે પૂર્ણ કર્યો અને સુલુકે કાદરીયાહ હઝરત શાહ કમાલ કાદરી, કેથલી(કુદસ્સીરહુ) પાસે પુર્ણ કર્યો.

હઝરત શાહ કમાલ કાદરી(કુદસ્સીરહુ)

આપ સિલસિલએ કાદરીયાહના અતિ મહાન વલીએ કામીલ છે. એટલું જ નહીં પણ સરકાર ગૌષુલ આઝમ દસ્તગીર (કુદસ્સીરહુ)ના વંશજ છે અને ખરા અર્થમાં પોતાના બાપદાદાઓના ઉત્તરાધીકારી હતા. હઝરત મુજદ્દીદે અલ્ફેષાનીનું કથન છે કે ‘જ્યારે દિવ્યદ્રષ્ટિથી જોવામાં આવે છે તો દેખાય છે કે સિલસિલએ કાદરીયાહમાં હુઝુર ગૌષેપાક પછી હઝરત શાહ કમાલ કાદરી જેવા ખૂર્જુગ નથી થયા.’

જઝબાહના ગલ્બા હેઠળ શાહ કમાલ(કુદસ્સીરહુ) રાતના જંગલમાં ચાલ્યા જતાં હતા અને જ્યારે તેમને ભુખ કે તરસ લાગતી ત્યારે એકા એક તે જગ્યાએ શહેર ગેબી રીતે જાહેર થતો. શહેરમાં વસવાટ કરનારાઓના માન એહતરામ સહીત આપને પોતાને ત્યાં લઈ જતાં અને આખી રાત આપની ખિદમત કરતા. સવાર થતાં તે શહેર અને તેની અંદર વસવાટ કરનારા ગાયબ થઈ જતાં. જંગલ હોય કે રણમેદાન જ્યારે પણ જઝબાહના ગલ્બા હેઠળ હઝરત શાહ સાહેબ ને ભુખ કે તરસ લાગી તો આપના માટે આ રીતે ગેબી શહેર જાહેર થઈ જતો.

હઝરત શાહ કમાલ કાદરી તથા હઝરત મખ્દુમ અબ્દુલ અહદની પ્રથમ મુલાકાત હઝરત જલાલુદ્દીન થાનેસરી(કુદસ્સીરહુ)ને ત્યાં થઈ હતી.

ત્યારે આપ પોતાની દિવ્યદ્રષ્ટિથી જાણી લીધું હતું કે હઝરત શાહ સાહેબ મહાન વલીએ કામીલ છે. અને ‘પાયલ’ નામના ગામમાં વસે છે.

હઝરત મખ્દુમ ખ્વાજા અબ્દુલ અહદ થોડા દિવસો બાદ પાયલ જઈ પહોંચ્યા અને હઝરત શાહ કમાલ કાદરીની ખિદમતમાં હાજર થઈને સુલુકે કાદરીયાહ પૂર્ણ કર્યા અને અસંખ્ય ફાયદાઓ તથા ખરકતો સિવાય ‘નિસ્ખતે ફદીયત’ હાંસીલ કરી.

હઝરત શાહ કમાલ (કુદસ્સીરહુ)ની વફાત ૮૦ (એસી) વર્ષની ઉંમરે ૧૯ જમાદીઉસ્સીની હીજરી સંવત ૯૨૧માં થઈ. આપનો મઝાર હરીયાણા રાજ્યનાં કેથલ શહેરમાં છે.

તરીકએ નકશબંદીયાહની તમન્ના

હઝરત મખ્દુમ અબ્દુલ અહદે પોતાના બુઝુર્ગોથી તરીકએ નકશબંદીયાહની ફઝીલતો સાંભળી હતી અને તસવ્વુફના ગ્રંથોમાં આ ફઝીલતો વાંચી હતી. એટલે જ આપ ફર્માવતાં કે આ તરીકાનું કેન્દ્ર તથા વિશાળતા અને ઘેરાવાનો મધ્યબિંદુ સિલસિલએ નકશબંદીયાહના બુઝુર્ગોને પ્રાપ્ત થયો છે. પરંતુ આ દેશ તે તરીકાના મશાએખોથી ખાલી છે. અફસોસ તો આ વાતનો છે કે અમને આ મહાન તરીકાથી ફાયદો મેળવવાનો મોકો ન મળ્યો.

અન્ય બુઝુર્ગોની સોહબતમાં

હઝરત ખ્વાજા મખ્દુમ અબ્દુલ અહદે બુઝુર્ગોથી સોહબત માટે કાબુલથી લઈને બંગાળ સુધી મુસાફરી કરી. કેટલાયે બુઝુર્ગોની સોહબત આપનાવી ‘રોહતવાસ’ શહેરમાં હઝરત શૈખ ઇલાહદાદથી અને જોનાપુરમાં હઝરત સૈયદ અલી કવામ નિઝામીથી તથા કેટલાયે બુઝુર્ગોથી ફાયદો હાંસીલ કર્યો હતો.

આપની કરામતો

કેટલાયે માણસો આપને જણાવતાં હતાં કે અમોએ આપથી મક્કાશરીફમાં મુલાકાત કરી તો કોઈ આવીને કહેતો કે મેં આપથી મદીના શરીફમાં મુલાકાત કરી છે. તો કોઈ કહેતો કે મેં આપથી બગદાદ શરીફમાં મુલાકાત કરી હતી. ત્યારે આપ આજેઝીથી જણાવતાં હતા કે ભાઈ હું તો ત્યાં કદીએ નથી ગયો. પછી ત્યાં મુલાકાત કરવાનો પ્રશ્ન કયાં છે. એક વખતનો બનાવ છે કે જોગાનુજગ રાત્રે એક માણસ આપના હુજરામાં જઈ પહોંચ્યો. તો તેણે જોયું કે આપ કપાયેલી હાલતમાં ટુકડે-ટુકડા થઈને પડ્યા છે. તે સમજ્યો કે આપને કોઈએ કતલ કરી નાખ્યાં છે. એટલે રડતો છાતી

પીટતો તે બહાર આવ્યો અને ખબર આપી જ્યારે બીજાઓ હુજરામાં દાખલ થયા તો જોયું કે આપ પોતાની ગાદી ઉપર મુરોજેબાહમાં મગ્ન છે. તેઓએ આપના ચરણ સ્પર્શ કર્યા તો આપે જણાવ્યું કે મારી હયાતીમાં આ બનાવ કોઈને ન કહેવો.

હઝરત મખ્દુમની વફાત

આપની વફાત ૧૭ રજબ ૧૦૦૭ હીજરીમાં ૮૦ વર્ષની ઉંમરે થઈ આપનો પવિત્ર મઝાર પણ સરહિન્દ શરીફમાં જ શહેરથી પશ્ચિમ તરફ એક માઈલ દુર આવેલા કબ્રસ્તાનની અંદર એક વરંડીમાં છે. આપના પછી ખાનકાહ શરીફના સાહેબે સજ્જાદ હઝરત મુજદ્દીદે અલ્લેસાની થયા જે આપના ચોથા નંબરના પુત્ર અને ખલીફાએ અંતિમ હતાં.

આગમનની બશારતો

કોઈ મહાન વિશ્વવિભુતી વલીએ કામીલ જ્યારે પણ આ નાશવંત દુનિયામાં તશરીફ લાવવાનો હોય છે. ત્યારે તેના આગમનની ખબર કેટલાય વર્ષો પહેલેથી જ પુર્વગામીઓ આપતા રહે છે. હઝરત મહેબુબે સમદાની મુજદ્દીદે અલ્લેસાની (કુદ્દસીરહુ) માટે પુર્વગામીઓએ આપેલ બશારત આ રીતે છે.

બશારત નં. ૧ :-

કાલન્નખીયે (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) રજુલુન ફી ઉમ્મતી ચોકાલ લહુ સેલતુન યદખોલુલ જન્નત બે શફાઅતેહી કઝાં વ કઝા. (ફર્માવ્યું નખી (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) એ કે મારી ઉમ્મતમાં એક શખ્સ થશે. જેને 'સિલાહ' થી ઓળખવામાં આવશે. જેની શફાઅત દ્વારા અસંખ્ય જન્નતમાં દાખલ થશે.)

સમજ : હુઝુર નખીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) થી લઈને આજ દીવસ સુધી હઝરત મુજદ્દીદે અલ્લેસાની (કુદ્દસીરહુ) સિવાય કોઈ વલીને 'સિલાહ' ના લકબથી ઓળખવામાં નથી આવ્યો. સિલાહનો અર્થ થાય છે મેળાપ કરાવનાર. આપે સૌ પ્રથમતો સુફીયોના 'વહેદતુલ વુજુદ' તથા 'વહેદતુશ્શુદ્દ' ની અલગ અલગ માન્યતા ધરાવનાર બે અલગ સમુહોને એક કર્યા, તથા સુફીઓ અને આલીમોના જાહેરી મતભેદો નષ્ટ કરી, સાબિત કર્યું કે શરીઅત અને તરીકત અલગ નથી, પરંતુ એકબીજાના લાઝીમો મલજુમ છે. સિલાહનો ઇકરાર કરતા આપ ખુદ લખે છે કે, તમામ તારીફો તે ઝાત માટે છે. જેમણે મને બે સમુહો વચ્ચે કેન્દ્ર અને બે સમુહો વચ્ચે સિલાહ

બનાવ્યો. આપનો આ ઇકરાર દફતરે દોયામના મકતુબ નં. ૬ ની અંદર છે.

આ હદીષે પાકને શાહ અખ્દુલ હકક મોહદીષે દહેલ્વી (રહમતુલ્લાહ અલયહે) પોતાની કૃતિ 'અખ્બારૂલ અખ્બાર' માં હઝરત મુજદ્દીદે અલ્લેસાનીના હાલત રજુ કરતાં લખી છે. તથા હઝરત અલ્લામા જલાલુદ્દીન સુયુતિએ પોતાની કૃતિ 'જમેઉલ જવામૈઅ' માં પણ લખી છે.

બશારત નં. ૨ :

કાલ રસુલલ્લાહે (સલ્લલ્લાહો અલયહે વ આલેહી વસલ્લમ) બઅસલ્લાહો રજુલુન અલા રાસે અહદ મેઅતે સનતીન હોવ નુરૂન અઝીમ ઇસ્મહુ ઇસ્મી, બયનરસલાતીનીલ જાબેરીન વ યદખુલુલ જન્નત બે શફાઅતેહી રીજાલુલ વફા. (રસુલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે) ફર્માવ્યું, 'અગીયારમી સદીના આરંભે બે જાબીર બાદશાહો વચ્ચે અલ્લાહ તઆલા એક શખ્સને મખ્દુસ કરશે. જેનું નામ મારા નામ મુજબ હશે. અસંખ્ય વ્યક્તિઓ તેની શફાઅત દ્વારા જન્નતમાં જશે.'

સમજ :-

આ હદીષે પાકમાં આવનાર વિશ્વ વિભુતી ની પાંચ નિશાનીઓનો ઉલ્લેખ છે.

(૧) અગીયારમી સદીના આરંભમાં મખ્દુસ થવું (૨) બે જાબીર બાદશાહોની વચ્ચે થવું (૩) નુરે અઝીમ હોવું (૪) હુઝુર અલયહિરસલામના હમનામ હોવું (૫) શફાઅતની લાયકાતને યોગ્ય હોવું હવે આ પાંચ નિશાનીઓ હઝરત મુજદ્દીદે અલ્લેસાનીમાં જોઈ શકાય છે. નિશાની નં. (૧) આપના તજદીદી કારનામા અગિયારમી સદીના આરંભે શરૂ થયાં. નિશાની નં. (૨) આપ બાદશાહ અકબર તથા જહાંગીર બાદશાહની વચ્ચે થયાં, નિશાની નં. (૩) આપ હુઝુર અલયહિરસલામના હમનામ છે. નિશાની નં. (૪) આપના પવિત્ર નુરના દિદાર અસંખ્ય વલીઓએ કર્યા. નિશાની નં. (૫) લાખો કાફીરો તથા ગાફીલો અને ગુમરાહોએ આપના હાથ પર તૌબાહ કરી. અને જન્નતના હકદાર બન્યા.

કિતાબે 'જમેઉદ્દર' ના હવાલાથી હઝરત ખ્વાજા મોહમ્મદ એહસાને પોતાની કૃતિ 'રોઝતુલકૈયુમીયાહ' માં હઝરત મુજદ્દીદે અલ્લેસાનીના આગમન વિષે આ હદીષ રજુ કરી છે. (વધુ વિગતો માટે જુઓ અમારુ પ્રકાશન **મનડી આંખે ખોલ...**)

બશારત નં.-૩

એક વખત હજરત ગૌષુલ આઝમ દસ્તગીર સૈયદ મોહુદીન અબ્દુલ કાદીર જીલાની(કુદરસીર્રહુ) જંગલમાં મુરોકેબાહની અંદર મગ્ન હતાં કે અચાનક એક નુર ઝાહેર થયો. જેનાથી સમગ્ર બ્રહ્માંડ પ્રકાશીત થઈ ગયો. અને તે જ વખતે આપના દિલમાં આ વાત ઉતારવામાં આવી કે આપના યુગથી ૫૦૦ (પાંચસો) વર્ષ બાદ દુનીયામાં શીર્ક અને બીદઅતનો અંધકાર ફેલાય જશે. ત્યારે એક અજોડ વલીએ કામિલ પૈદા થશે. તે દુનીયાથી શીર્ક અને બિદઅતના અંધકારને દુર કરશે. દીને મોહંમદીને નવી તાજગી બખ્શશે. તેની સોહબત નસીબદાર બનવા માટે જડીબુટ્ટી સમાન હશે. તેના પુત્રો અને ખલીફાઓ અલ્લાહની બારગાહમાં ઉચ્ચ દર્જે હશે.

આ ભવિષ્યવાળી સાંભળીને આપે પોતાનો ખાસ ઝલ્લા મુબારકને પોતાની ખાસ ખુબીઓથી તરબતર કરીને તે ઝલ્લો પોતાના પુત્ર સૈયદ તાજુદીન અબ્દુર્રઝક (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ને સોંપીને ફરમાવ્યું કે જ્યારે તે બુર્જુગનો ઝુહુર થાય. ત્યારે આ ઝલ્લો તેમને સોંપવો.

વારસાગત રીતે આ ઝલ્લો મુબારક આપની વસિયત પ્રમાણે તે બુર્જુગ માટે સચવાતો આવ્યો. છેવટે આપની ઔલાદમાં હજરત શાહ સિકંદર કાદરી થયાં. જેમણે આ ઝલ્લો મુબારક હીજરી સંવત ૧૦૧૧માં હજરત મુજદ્દીદે અલ્ફેખાનીના હવાલે કર્યો.

સમજ :-

હીજરી ૪૭૧માં હજરત ગૌષુલ આઝમનો જન્મ થયો અને બરોબર ૫૦૦ (પાંચસો) વર્ષ બાદ હીજરી ૯૭૧માં હજરત મુજદ્દીદે અલ્ફેખાનીનો જન્મ થયો.

બશારત નં.-૪

હજરત શૈખ ખલીલુલ્લાહ બદખ્શી રહેમતુલ્લાહ અલયહેના હાલાતમાં લખેલું છે કે એક દિવસ આપે કહ્યું કે, સુબ્હાનલ્લાહ ખ્વાજગાનના સિલસિલા માંહેથી એક શખ્સ હિન્દુસ્તાનમાં પૈદા થશે. જે ઉમ્મતે મોહંમદીના તમામ વલીઓમાં શ્રેષ્ઠ હશે. પરંતુ અફસોસ કે અમે ત્યાં સુધી જીવતા નહીં રહીએ કે તેમની ખીદમત કરી શકીએ.

ત્યાર બાદ આપે ઘણી અકીદત સાથે એક પત્ર લખીને પોતાના મોટા ખલીફાને આપ્યો અને કહ્યું કે આને સાચવીને રાખજો. જ્યારે હજરત મુજદ્દીદે અલ્ફેખાની ઝાહેર થાય તો આ પત્ર અકિદતો એહતરામ સાથે તેમની

સેવામાં રજુ કરજો. જેથી અમારા માટે તેઓ દુઆએ ખયર કરે.

જ્યારે હજરત મુજદ્દીદે અલ્ફેખાની (કુદરસીર્રહુ)ની ઉમર ૫૦ વર્ષની થઈ ત્યારે હજરત ખલીલુલ્લાહ બદખ્શીનો પત્ર હજરત અબ્દુર્રહમાન બદખ્શી મારફતે આપની પાસે પહોંચ્યો. આપે પત્ર લખનાર માટે દુઆ ફરમાવી અને કહ્યું કે ‘શૈખ ખલીલુલ્લાહ ઉમ્મતના મહાન વલીઓમાં દેખાય છે.’

બશારત નં.-૫

હજરત શૈખ સલીમ ચીશતી એક વખત મુરોકેબાહમાં મગ્ન હતાં અને તે વખતે તેમણે જોયું કે સરહિન્દ શરીફની પવિત્ર ધરતીથી એક નુર ઝાહેર થયો. જેની નુરાનીયતે સમગ્ર ઝમીનો આસમાનને ઘેરી લીધાં. શૈખ સાહેબ આ જોઈને નવાઈ પામ્યાં કે આ નુર કોનું છે. તો આપને ઇલ્હામ થયો કે ‘ઉમ્મતે મોહંમદી માંહેથી એક શખ્સ તે શહેરમાં પૈદા થશે. જે તમામ વલીઓથી શ્રેષ્ઠ હશે. અને તમામ મખ્લુક તેના ફયજથી હિદાયત મેળવશે અને શરીઅતના એહકામોને તેની મારફતે નવી તાજગી મળશે.’

બશારત નં.-૬

હજરત દાઉદ કપસરી ‘કુસુસલ્હીકમ’ ની શરેહના લેખક ‘મુકદ્દમએ કયસરી’ના બીજા પ્રકરણમાં લખે છે કે દરેક નામ તથા ગ્રહનું ભ્રમણ એક હજાર વર્ષનું હોય છે. ‘આ ઉમ્મતમાં એક હજાર વર્ષ પુરા થતાં એક નાયબે રસુલ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) પૈદા થશે તે દીનમાં પેસી ગએલી ખરાબીઓને દુર કરીને સુધારા કરશે. દીનને અસલી હાલત પર લાવશે.’

બશારત નં.-૭

હજરત શૈખ એહમદ જામ (કુદરસીર્રહુ)ના જીવન ચરીત્રમાં લખેલું છે કે, હજરત જામે કહ્યું મારા પછી સતર(૧૭) વ્યક્તિઓ એહમદ નામથી પૈદા થશે અને છેલ્લી વ્યક્તિ મારાથી ૪૦૦ વર્ષ પછી પૈદા થશે. જે સૌથી શ્રેષ્ઠ હશે.

સમજ :- હજરત એહમદ જામની વફાત હીજરી સંવત ૬૦૦માં થઈ અને હજરત મુજદ્દીદે અલ્ફેખાનીનો ઝુહુર અલ્ફેખાનીનો આરંભ છે. એટલે આ રીતે બરોબર ૪૦૦ વર્ષ પછી આપ જાહેર થયાં.

બશારત નં.-૮

હજરત અબ્દુલ અહદ જ્યારે હજરત અબ્દુલ કુદુસ (કુદરસીર્રહુ) પાસે બયઅતના ઇરાદે હાજર થયા. ત્યારે તેમણે કહ્યું કે, ‘આપના લલાટ ઉપર એક વલીએ કામીલનું નુર જગમગાટ કરે છે. તેમની પૈદાઈશ સુધી જો

હું જીવતો રહીશ તો તેમના વસીલાથી વધુ કુખે ઇલાહી મેળવીશ.'

ખશારત નં. ૯

હજરત મુજદ્દિ અલ્ફેસાની (કુદ્દસીરુહ) ના વાલીદ હજરત અબ્દુલ અહદે એક વખત મુરાકેબાહમાં જોયું કે દુનિયામાં અંધકાર છવાયેલો છે અને સુવ્વર, વાંદરા તથા રીંછ માણસોને હેરાન કરી રહ્યા છે. તે જ વખતે આપના સીના માંહેથી એક નુર જાહેર થયો અને આ નુર માંહેથી વીજળીનો ચમકારો થયો. જેને કારણે રીંછ-વાંદરા તથા સુવ્વર ભ્રમ થયા.

ત્યાર બાદ તે નુરમાંહેથી એક તખ્ત જાહેર થયો જેની ઉપર એક ખુજુર્ગ બેઠા છે. જેમની ચારે તરફ અસંખ્ય માણસો અદબ સાથે ઊભા છે. આસમાનથી ફરીશ્તાઓ પણ આવીને તેમની સામે ઊભા છે.

તે વખતે જાલીમો, મુર્તદો અને બે-દીનોને તેમની સામે લાવીને ઘેટા બકરાની જેમ કાપવામાં આવે છે. અને એલાન કરવાવાળો એલાન કરી રહ્યો છે, **કુલ જા-અલ હકકો વજ હકલ ખાતિલ ઇન્નલ ખાતિલ કાન જહુકા.** (અર્થાત્: હકક આવ્યો અને ખાતિલ પાયમાલ થયો.)

આપે આ બનાવ હજરત શાહ કમાલ કેથલી સામે રજુ કર્યો. આપે મુરાકેબાહ ફર્માવ્યા પછી કહ્યું કે, 'આપને ત્યાં એક પુત્ર પૈદા થશે જે ઉમ્મતના વલીઓથી અફઝલ હશે. દીને મોહમ્મદીની ઉન્નતિ થશે.'

ખશારત નં. ૧૦:

હિન્દુસ્તાનના મહાન વલીઓ હજરત નિઝામ નારનોલી તથા શેખ અબ્દુલ્લાહ સોહરવદી પાસે માણસો આવીને અકબર બાદશાહની શિકાયત કરતા. તે વખતે આ વલીઓ મુરાકેબોહ ફર્માવતા અને તેમને ઇલામ થતો કે નિકટમાં જ એક ઇમામે યુગ તથા મુજદ્દિ ઇસ્લામનો જુહુર થશે. જેને લીધે ગુમરાહી તથા બેદીનનો અંધકાર દુર થશે.

સદરે જહાંનો ખવાબ

અકબર બાદશાહના અમીર સૈયદ સદરે જહાંએ એક વખત ખવાબ જોયો કે કાળા રંગના બગલાઓએ આખી દુનિયા કાળી કરી નાંખી છે. અને પવનને લીધે જાડ તથા મકાનો ધરાશાયી થઈ રહ્યા છે. વધારામાં તે બગલાઓ માંહેથી વિંછી વિખેરાઈ રહ્યા છે. જે માણસોને ડંશે છે.

તે જ વખતે સરહિંદની ભુમી માંહેથી એક નુર ચમક્યો. જેને લીધે જમીનો આસમાન મુનવ્વર થયા અને તે બગલાઓ ગુમ થઈ ગયા. તથા વીંછી નષ્ટ થયા. તે નુર માંહેથી અસંખ્ય ખુબસુરત પક્ષીઓ જાહેર થયા. જે

વિદ્રતાથી પાલનહારના વખાણ કરતા હતા અને કહેતા હતા, '**કુલ જા-અલ હકકો વજ હકલ ખાતિલ.**' (કહો હકક આવ્યો અને ખાતિલ ભાગ્યો.)

સદરે જહાંએ હજરત જલાલુદ્દીન થાનેસરીથી પોતાના ખવાબની તાખીર પુછી તો તેમણે કહ્યું કે, બગલાઓ એટલે બિદઅત ગુમરાહી અને કુફનો ગલ્બો, જે અત્યારે ફેલાયેલા છે. અને વીંછીઓના અર્થ બેદીનીના પ્રચારક છે. અને જે નુર સરહિંદની ભુમીથી જાહેર થયો તે વલીએ કામીલનો નુર છે. જે તે શહેરમાં પૈદા થશે. જે ઇસ્લામને નવજીવન અતા કરશે હજરત મુજદ્દિ અલ્ફેસાનીની મોહબ્બતનો દીપક સળગી ઉઠ્યો. તે આપની પ્રતિક્ષા કરવા લાગ્યા. અને છેવટે તજદીદના બીજા વર્ષે તેમની તમન્ના પુરી થઈ અને આપને હજરતના મુરીદ બનવાનું સૌભાગ્ય પ્રાપ્ત થયું.

ખાને આઝમનો ખવાબ

આપે એક રાત્રે ખવાબ જોયો કે એક વિશાળ ઘનઘોર જંગલમાં અંધકારની નદી વહે છે. અને તે નદીમાંથી જહેરીલા જીવ-જંતુઓ બહાર આવી રહ્યા છે. નદીના પાણીનું વહેણ જ્યાં પણ વહે છે. ત્યાં અંધકાર છવાઈ જાય છે. અને જમીન કાળી થઈ જાય છે. અને જાડના પાંદડાઓ ખરવા લાગે છે.

અને તે વખતે આસમાનથી એક માણસ નાઝીલ થાય છે. જેના નુરાની કીરણોના લીધે પૂર્વથી પશ્ચિમ સુધીની ધરતી પ્રકાશિત થઈ જાય છે. તેઓ જ્યાં પણ ડગલો મારે છે. ત્યાં મીઠા પાણીના ઝરણા વહેવા લાગે છે. જેમાં અસંખ્ય પક્ષીઓ સ્નાન કરે છે. અને તે પાણી પીએ છે. પાણી પીવાને કારણે અને સ્નાન ને લીધે તેમના રૂપ-રંગમાં નિખાર આવી જાય છે.

તે ઝરણું એટલી હદે વિસ્તર્યું કે આખી દુનિયા તેના પાણીથી ધરાઈ ગઈ અને જહેરીલા જીવ-જંતુઓ તેના લીધે હલાક થયા. જાડ ઉપર નવી કુંપળો કુટી નિકળી અને તે અંધકારની નદી નષ્ટ થઈ ગઈ.

ખાને આઝમે પોતાના ખવાબની તાખીર, તાખીર કરનારાઓથી જાણી તો તેમણે વિચાર કર્યો પછી કહ્યું કે, અંધારી નદી એટલે હિંદુસ્તાનમાં કુફનો ગલ્બો અને જહેરીલા જીવ-જંતુ એટલે બેદીનો જે વ્યક્તિ આસમાનથી નાઝીલ થઈ તે હુજુર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ના પુર્વ ઉત્તરાધીકારી છે. જે નિકટમાં પૈદા થશે અને તેના કદમોની ખરકતથી હિંદાચતનું ઝરણું વહેવા લાગશે.

તેની હિંદાચતના નુરથી પુર્વથી પશ્ચિમ સુધીની ભુમી નુરાની થઈ

જશે અંધકાર, બિદઅત અને ગુમરાહીની નદી નષ્ટ થઈ જશે. તેની પીરી મુરીદીના પ્રકાશથી બેદીનો મરણ પામશે. તે શખ્શ તમામ મશાઈએ ઉમ્મતથી અફઝલ હશે.

આ તાબીર સાંભળીને ખાને આઝમના દીલમાં હઝરત મુજદ્દીદે અલ્ફેષાનીની ગાઢ અકિદત બંધાઈ ગઈ. તેઓ આપની પ્રતિક્ષા કરવા લાગ્યા દરેકથી આપના ચિહ્નો પુછતા રહેતા હતા. છેવટે આપના દિદારથી મુશરફ થયા.

હઝરત શૈખ સુલ્તાનનો ખવાબ

આપ પણ અકબર બાદશાહના યુગમાં એક ઉચ્ચ દરજ્જાના અમીર હતા. એક રાતે આપે ખવાબ જોયો કે આખી દુનિયામાં અંધકાર છવાઈ ગયો છે. અને એક ભારે ભરખમ ખતરનાક હાથી માણસોને હલાક કરી રહ્યો છે.

અને તે જ વખતે એક નુરાની વલીએ કામીલ નુરાની ચહેરાઓવાળી ફૌજ સાથે આવી પહોંચ્યા. દરેક ફૌજના હાથમાં એક એક નુરાની મસાલ હતી. તેમની નુરાનીચતથી સમગ્ર દુનિયા અને દુનિયાદારો મુનવ્વર થઈ ગયા. તે વલીએ કામીલ તથા તેમની ફૌજનો નુર ઉતરોતર વધતો જતો હતો અને સતત તેમની ફૌજમાં ભરતી થતી રહેતી હતી.

એટલી હદે કે આ ફૌજ આખી દુનિયા પર છવાઈ ગઈ. તે વલીએ કામીલના નુરાની કિરણો શૈખ સુલ્તાન ઉપર પણ પડ્યા. એટલુંજ નહીં પણ તેમણે એક ગઝબનાક દ્રષ્ટિ તે ખતરનાક હાથી ઉપર નાંખી. તેની સાથે જ હાથી જમીન ઉપર ઢળી પડ્યો અને તડપીને મરણ પામ્યો.

શૈખ સુલ્તાનને તેમના ખવાબની તાબીર આ ખતાવવામાં આવી કે નિકટમાં જ એક વલીએ કામીલ પૈદા થશે. તેના આત્મબળના નુરને લીધે કુફ્રનો અંધકાર જે અત્યારે ફેલાયેલો છે. ઈસ્લામના નુરમાં પરિવર્તન પામશે. બિદઅત અને ગુમરાહી દુનિયાથી દુર થશે. સુન્નતે નખવી (અલયહીરસસલાતો વસ્સલામ) ને નવજીવન પ્રાપ્ત થશે અને તેમની સાથે જે ફૌજ હતી. તે તેમના વારસદારો પુત્રો અને ખલીફા, ફૌજમાં ભરતી એટલે ઉતરોતર તેમના મુરીદોમાં વધારો. અને ભારી ભરખમ હાથી એટલે અકબર બાદશાહ પોતે.

આ ખવાબ પછી હઝરત શૈખ સુલ્તાનના દીલમાં મુજદ્દીદે અલ્ફેષાની (કુદ્દસીરહુ)ની અકિદત, મોહબ્બત એટલી હદે ઉભરાણી કે છેવટે આપે પોતાની પુત્રીના નિકાહ આપની સાથે કરી આપ્યો.

કીસ શૈરકી આમદ હય કે રન કાંપ રહા હૈ,
રન એક તરફ ચર્ખે કુહન કાંપ રહા હૈ,
કીરરાએ સલાતીને ઝમન કાંપ રહા હૈ,
ફરતમ કા બદન ઝેરે કફન કાંપ રહા હૈ.

વિલાદતે બા સઆદત:-

જેમના પવિત્ર આગમનની ખશારતો મહાન ઔલીયાએ કામેલીન આપતા રહ્યા. તે મહાન હસ્તી આ રીતે દુનિયામાં આવી કે હીજરી સન ૯૭૧ દસમી મોહર્રમ જુમ્માની રાત્રે આસમાન ઉપર આખા જગતને ઝળાંહળ કરી દેતુ એક અલૌકીક નુર પ્રગટ્યું. જેના દિદાર સમગ્ર સૃષ્ટિએ કર્યા. એ જ રીતે એ જ સમયે આપે પોતાની વાલેદાહના ગર્ભમાં સ્થાન લીધું. ઝમીન અને આસમાનમાં સર્વત્ર આનંદ છવાઈ ગયો. હિંદની ઘરતીને આ ઉચ્ચ અને મોટું માન મળ્યું. ૯ માસ ચાર દીવસ વિત્યા પછી ૧૪ સવાલ ૯૭૧ હીજરી જુમ્માની રાત્રે આપ દુનિયામાં તશરીફ લાવ્યા. સર્વત્ર પ્રકાશ પથરાણો. વાતાવરણ આનંદમય બની ગયું.

આપની વિલાદત પ્રસંગે અતિ મહત્ત્વના નવ બનાવો બન્યા. જે રીતે હુઝુર સલ્લલ્લાહો અલયહો વસલ્લમ તથા હુઝુર ગૌષેપાક રદીયલ્લાહો અન્હોની વિલાદત પ્રસંગે બન્યા હતા. હઝરત ઈમામે રખ્ખાની મુજદ્દીદે અલ્ફેષાનીની પવિત્ર વિલાદત વખતે બનેલા નવ બનાવો ‘રોઝતુલ કય્યુમીયાહ’ નામની કીતાબમાં આ રીતે લખાયેલા છે.

(૧) આપના વાલીદે મોહતરમ હઝરત અબ્દુલ અહદે જોયું કે હુઝુર (સલ્લલ્લાહો અલયહો વસલ્લમ) અંબિયાએ કિરામની પવિત્ર જમાઅત સાથે તશરીફ લાવ્યા. અને હઝરત મુજદ્દીદે અલ્ફેસાનીના કાનોમાં અઝાન તથા તકબીર કહી. આપના ઉચ્ચ દર્જાઓનું વર્ણન કર્યું.

(૨) આપના વાલીદે નખીઓ, રસુલો, કામીલવલીઓ તથા તેમની સાથે ૭૦૦૦૦ સીતેર હજાર ફરીશ્તાઓને લીલાઝંડાઓ સાથે આપના મર્તબાઓનું વર્ણન કરતાં સાંભળ્યાં.

(૩) હઝરત શૈખ અબુલ હસન આપની વિલાદત વખતે સરહિંદ શરીફમાં મૌજુદ હતા. તેમણે જોયું કે સરહિંદ શરીફમાં તમામ નખીઓ અને વલીઓ જમા થયા છે. અને તેમની વચ્ચે મિમ્બર ઉપર બેસીને એક અતિ નુરાની ખુઝુર્ગ ફર્માવી રહ્યા છે કે, જેટલા પણ કમાલાત અત્યાર સુધી અલગ-અલગ ઔલીયાએ કિરામોને આપવામાં આવ્યા. તે તમામ એક સામટા હઝરત

મુજદ્દીદે અલ્લેસાનીને અતા થયા છે.

(૪) ઉમ્મતના તમામ ઔલીયાએ કિરામ જમા થઈને આપના વાલીદ હઝરત અબ્દુલ અહ્દને મુબારક બાદ આપી રહ્યા છે. અને આપના મહાન દર્જાઓનું ખયાન ફર્માવી રહ્યા છે.

(૫) હઝરત શૈખ અબ્દુલ કુદુસ ગંગોહીના મહાન ખલીફા હઝરત શૈખ અબ્દુલ અઝીઝ, હઝરત મુજદ્દીદે અલ્લેષાની (રફીયલ્લાહો અન્હો)ની વિલાદત શરીફ વખતે સરહિંદ શરીફમાં હાજર હતા. તેમણે જોયું કે ફરીશતાઓનું એક મોટું ટોળું આપની ફઝીલતો ખયાન કરી રહ્યું છે.

(૬) આપની વિલાદતથી લઈને આઠ દિવસ સુધી બધા વાજંત્રો બેકાર થઈ ગયા. તે જોઈને ઘણાં કબ્બાલો, ગવૈયા, અને બજવૈયાઓએ તૌબાહ કરી ગફલતથી બેદાર થયા.

(૭) આપની વિલાદતના દિવસે મોગલ બાદશાહ અકબરનું સિહાંસન ઊધું વળી ગયું. એ સિહાંસનને સીધું કરવાની ઘણી કોશીશ કરવામાં આવી પણ એ સીધું થયું નહીં.

(૮) અકબર બાદશાહે એક ભયાનક સપનું જોયું જાગતા જ એણે ભયભીત થઈને તાબીર કરનારાઓને બોલાવ્યા. જેમણે ખ્વાબની તાબીર એ કાઢી કે એક બુઝુર્ગના ઝુલુરથી બાદશાહનું શાસન ખળભળી જશે. અને થયું પણ એમ જ.

(૯) કબ્બાલી સાંભળતાં સુફીઓ આપની વિલાદતથી લઈને બરોબર આઠ દિવસ અજબ કૈફીયતમાં રહ્યા. કશ્કથી આપના ફઝાઈલ અને ઉચ્ચ મકામને જાણ્યા. આ જ કારણે આપની તશરીફ આવરીથી લઈને આજ દીવસ સુધી થયેલ તમામ ઔલીયાએ આપનું વડપણ સ્વીકાયું છે.

હુઝુર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની મુતાબેઅત પેટે આપ પણ ખત્ના થયેલી હાલતમાં પેદા થયા. સામાન્ય બાળકોની જેમ આપ ક્યારે પણ નથી રડ્યા. કે નગ્ન નથી થયા. આપનો શરીર કે કપડા ક્યારે પણ નાપાક નથી થયા. આપ હંમેશા ખુશખુશાલ દેખાતા આપે ક્યારે પણ દુધની માંગણી ન હતી કરી. આખો દીવસ આપને દુધ ન મળતો તો પણ આપ નથી રડ્યા.

કાદરી ફૈઝાન મેળવ્યો

આપની ઉમ્મર એક વર્ષની થઈ ત્યારે આપ બિમાર પડી ગયા. આપના વાલીદે મોહતરમ દુઆ માટે હઝરત શાહ કમાલ કાદરી કેથલી (કુદ્દસીર્રહુ)ને

બોલાવી લાવ્યા. જ્યારે હઝરત શાહ સાહેબે દુરથી હઝરત મુજદ્દીદે અલ્લેષાનીને આવતાં જોયા તો આપ અદબ ખાતર ઊભા થઈ ગયા.

હઝરત મખ્દુમ અબ્દુલ અહ્દને આપના આ વર્તનથી નવાઈ લાગી એટલે કે આપે ખુલાસો કરતાં કહ્યું કે, ‘મેં આ બાળકનો અદબ કર્યો કારણકે ઉમ્મતના કુલ ઔલીયાથી શ્રેષ્ઠ થશે. તમારા મારા જેવા અસંખ્ય ઔલીયા એ કિરામ તેના આંચળમાં ઉછરીને ફૈઝ મેળવશે. તેનો નુર કયામત સુધી મુનવ્વર રહેશે. મોટા ભાગના ઔલીયાએ ઉમ્મત તેના આગમનની ખબર આપી ગયા છે. જાણકાર બુઝુર્ગો આપના આગમનની પ્રતિક્ષામાં લાગેલા છે.’

ત્યારબાદ આપની જીભ હઝરત મુજદ્દીદે અલ્લેષાનીના મુખમાં આપી અને તેમણે તે પવિત્ર જીભ ચુસવાનું શરૂ કર્યું તે એટલી હદે કે શાહ સાહેબ કુદ્દસીર્રહુએ પોતાની જીભ પાછી ખેંચતા કહ્યું કે, ‘બસ કરો, બાબા બસ કરો, અમારી ઔલાદ માટે પણ કંઈક રહવા દો.’ અને પછી તેમણે કહ્યું કે, ‘આ બાળકે તમામ કાદરી નેઅમતો મારા પાસેથી મેળવી લીધી છે.’

દીની શિક્ષણ

હઝરત મહેબુબે સમદાની મુજદ્દીદે અલ્લેષાની (કુદ્દસીર્રહુ)ની ઉમ્મર અબ્યાસને લાયક થઈ તો આપને પ્રાથમિક તાલીમ માટે સરહિંદ શરીફનાં જ એક મક્તબમાં દાખલ કરવામાં આવ્યા. ત્યાં આપે પ્રાથમિક દીની શિક્ષણની સાથે કલામે મજીદની તાલીમ પણ પુર્ણ કરી લીધી. ત્યારબાદ તાલીમે તરીકત તથા તાલીમે શરીઅતના લગભગ બધા જ વિષયોનું શિક્ષણ આપે પોતાના વાલીદે મોહતરમ હઝરત મખ્દુમ અબ્દુલ અહ્દ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)થી જ પ્રાપ્ત કર્યું.

ત્યાર બાદ ઉચ્ચ શિક્ષણ મેળવવા માટે આપ સિયાલકોટ આવી પહોંચ્યાં અને ત્યાં હઝરત અલ્લામાહ કમાલ કરમીરી પાસે અઘરી કિતાબોની તાલીમ મેળવી. જેમાં ‘અઝદી’ જેવી અતિ અઘરી કિતાબોનો પણ સમાવેશ હતો. કારણકે તે યુગમાં અલ્લામાહ સિવાય આવી અઘરી કિતાબો પઢાવનાર બીજો કોઈ ન હતો. તેઓ મોહકકકે આઝમ અને ઝાહીદ, આબીદ, સુફીએ બાવકાર હતા.

જ્યારે હદીષશરીફના પવિત્ર ગ્રંથોની તાલીમ હઝરત ખ્વારીઝમી (રહેમતુલ્લાહે અલયહે)ના મહાન ખલીફા શૈખુલ હદીષે અરબો-અજમ

હજરત અલ્લામાહ યાકુબ કર્મીરી પાસે સિયાલકોટમાં જ પ્રાપ્ત કરી.

હજરત બેહલુલ બદખ્શી પાસે તફસીરની અસંખ્ય કિતાબો ખાસ કરીને તફસીરે વાહેદી, તફસીરે બસીત, તફસીરે વસીત, તફસીરે બયઝાવી શરીફ તથા બાકી રહેલી હદીષની કિતાબો પેટે બુખારીશરીફ, શમાયેલે તિરમીઝી, મિસ્કાત તબરેઝી, જામેએ સગીર, કસીદ એ બુદ્દાશરીફ, અરબાબુનુજુલ, મિન્હાજુલ વુસુલ, તથા અફગાલુલ ઇબાદત ની તાલીમ મેળવી.

આપને અભ્યાસ પુર્ણ થયા પછી જ્યારે હજરત કાઝી બેહલુલ બદખ્શી (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) આપને મિસ્કાતુલ મસાબીહ શરીફ ની ઇજાજત અતા કરી. એટલે હજરત મુજદ્દીદે અલ્લેખાનીએ ફર્માવ્યું કે, ‘એવું લાગે છે કે મને મોહદીષોમાં દાખલ કરી લેવામાં આવ્યો છે.’

ઇલમી કાબેલીયત

આપે ૧૭ વર્ષની વયે ઝાહેરી ઇસ્લામી શિક્ષણપુર્ણ કક્ષાએ પ્રાપ્ત કરી લીધો. હદ તો એ કે ચાલુ અભ્યાસકાળે પણ આપે ફારસી ભાષા તથા અરબી ભાષામાં રીસાલએ તેહલીલીય્યાહ તથા અરબાતુનુબુવ્વત અને ફારસી ભાષામાં રીસાલએ રહેશીય્યાહ વિગેરે આપના તે યુગમાં ફક્ત ૧૫ વર્ષના ઉંમે લખાએલી કિતાબો છે.

આપની પ્રખર વિદ્વતાનો ખ્યાલ આ વાત ઉપરથી આવી શકે છે કે, મુર્તદ થવાથી પહેલાં અબુલ ફઝલ અને ફયઝીને તફસીર સવાતે ઉલ ઇલ્હામના નામની નુકતા વિનાના અક્ષરોની વાક્ય રચનાવાળી તફસીર લખવાનો વિચાર આવ્યો. અને તેમણે આ કામ શરૂ કર્યું આ કામમાં મદદ માટે મૌલાના જલાલુદ્દીન લાહોરીને પણ રોકવામાં આવ્યા હતા. તે છતાં પણ એક જગ્યાએ અબુલ ફઝલ અને ફયઝી અટકી ગયા. ઘણાં વિચાર અને મનન-મંથન છતાં પણ તે જગ્યાના સુમેળ ભર્યા લખાણ માટે શબ્દો જડતાં ન હતા. ત્યાં સુધી કે તેમના બધાજ મદદગારોએ પણ પોતાની હાર માની લીધી.

બરોબર તે વખતે જ મહેબુબે સમદાની મુજદ્દીદે અલ્લેખાની ત્યાં આવી પહોંચ્યા. બંને ભાઈઓએ ખુશ થઈને આપને આવકાર્યા અને સાથે સાથે પોતાની મુશ્કેલી પણ રજુ કરીને કહ્યું કે, ‘આ જગ્યાએ નુકતા વિનાના અક્ષરોની તફસીર કરવાથી તમામ આલીમોએ લાચારી દર્શાવી છે. હવે મહેરબાની કરીને આપ જ એવું લખાણ લખી આપો કે અમારો કામ આગળ વધે.’

આપે તરત જ કાગળ અને કલમ તથા ખડીયો મંગાવી પુરો એક કુલસ્કેપ પાનો તે તફસીર પેટે લખી આપ્યો. તેની અંદર તફસીરના નિયમો પ્રમાણે શાને નુજુલ આગળની આયાતથી સંબંધ મકસદની છણાવટ વગેરે નિયમોને આધિન નુકતા વગરની તફસીર લખી આપી. આપની આ મહાન વિદ્વતા જોઈને તમામ આલીમો નવાઈ પામ્યા અને આપની વિદ્વતાની પ્રશંસા કરવા લાગ્યા. આ બનાવ વખતે આપની ઉંમ્ર ૩૦ વર્ષની હતી.

અકબરાબાદ (આગ્રા) માં રોકાણ

આપ ઇસ્લામી જ્ઞાનના ફેલાવા અર્થે માત્ર ૨૬ વર્ષની ઉંમે હી.સ. ૯૯૮ માં તે વખતની રાજધાની અકબરાબાદ માં આવી પહોંચ્યા અને આપના શિષ્યગણમાંથી તે યુગના વિદ્વાનો પણ ઉચ્ચ શિક્ષણ માટે શરીક થયા. રાજધાનીના અન્ય વિદ્વાનો સાથે પણ આપના સંબંધો કાયમ હતા.

અકબરાબાદમાંજ વિદ્વતાને કારણે આપની ઓળખાણ મુલ્લા મુબારક નાગોરીના પુત્રો અબુલ ફયઝ અને ફયઝી સાથે થઈ હતી. આપની તેમને ત્યા અવર-જવર પણ હતી. એક વખત ઇફુલ્લીઝ (રમજાન ઇદ) નો ચંદ્ર જોવામાં ઇખ્તેલાફ છતાં પણ અકબર બાદશાહે ઇદનો એલાન કરાવી મોમીનોના રોઝા તોડી નખાવ્યા.

જોગાનુંજોગ તે જ દીવસે હજરત મહેબુબે સમદાની મુજદ્દીદે અલ્લેખાની (કુદરસીર્હુ) અબુલ ફઝલ પાસે આવી પહોંચ્યા. વાત-ચીત દરમ્યાન અબુલ ફઝલે જાણી લીધું કે આપ રોઝાથી છે. તેણે આપના રોઝાનું કારણ પુછ્યું તો આપે કહ્યું કે, ‘શરીઅત મુજબ ચંદ્ર નથી દેખાયો.’ અબુલ ફઝલ બોલ્યો કે, ‘બાદશાહે ઇદની જાહેરાત કરી નાખી છે. હવે શું વાંધો ?’

અબુલ ફઝલના જવાબમાં વિના વિલંબે પ્રતિ જવાબ આપતાં આપે કહ્યું કે, ‘બાદશાહ બેદીન અસ્ત એતેબાર નદારદ.’ અર્થાત્ : ‘બાદશાહ બેદીન છે, તેની ઉપર વિશ્વાસ ન કરાય.’ આપના આ કડક જવાબ છતાં પણ અબુલ ફઝલ પાણીનો ખ્યાલો આપના મુખ સુધી લઈ ગયો. આપે જલાલમાં આવી જઈ જટકા સાથે ખ્યાલાને ફેંકી દીધો અને ત્યાંથી ઊભા થઈને રવાના થયા. પાછળથી અબુલ ફઝલે આપથી માફી માંગી.

ફરી એક વખત આપ અબુલ ફઝલને ત્યાં બેઠા હતાં. જ્ઞાનની ચર્ચા થકી મહેફીલ ગરમ હતી. અને તે જ વખતે અબુલ ફઝલ ફીલોસોફીનો વખાણ કરવા લાગ્યો. એટલે આપે તેના ખંડન પેટે હુજુતુલ ઇસ્લામ હજરત ઇમામ મોહમ્મદ ગીલાલી (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) નો કોલ રજુ કર્યો. અબુલ ફઝલે

નફટાઈથી કહ્યું કે, ‘ગીજાલીએ અયોગ્ય વાત કહી છે.’ હજરત હુજ્જતુલ ઈસ્લામની તૌહીન હજરત મુજદ્દીદે અલ્લેખાની કઈ રીતે સહન કરી શકે ? આપ ત્યાંથી રવાના થઈ ગયા અને અબુલફઝલને કહી મોકલાવ્યું કે, ‘વિદ્વાનો થી મુલાકાતનો શોખ હોય તો પહેલે તેમનાથી મુલાકાતની રીત શીખો.’

અકબરાબાદ(આગ્રા)માં આપના રોકાણને ચાર વર્ષ પુરા થવા આવ્યા અને જે રીતે હજરત યુસુફ અલયહીસ્સલામના વિયોગમાં યાકુબ અલયહીસ્સલામ તડપતા હતા. તે પ્રમાણે જ હજરત મજ્દુમ અબ્દુલ અહદ આપના વિયોગથી તડપી ઉઠ્યા. અને આપને લેવા માટે સરહિંદશરીફથી અકબરાબાદ આવી પહોંચ્યા. પોતાની સાથે જ પોતાના નુરેનઝરને લઈને તેમણે વતન તરફ પ્રયાણ કર્યો.

આપની નિકાહ

આપ અકબરાબાદથી સરહિંદ શરીફ આવતી વખતે થાનેસર નામની વસાહતમાં આવી પહોંચ્યા અને ત્યાં એક સ્થળે પડાવ નાખ્યો. તે વખતે દીલ્હીથી લઈને લાહોર સુધી વચ્ચે આવતાં કુલ ક્ષેત્રની સત્તા અકબર બાદશાહે હજરત સુલ્તાનને સોંપી હતી. અને તેમના વહીવટનું કેન્દ્ર તથા રહેણાંક થાનેસર હતા.

હજરત મહેબુબે સમદાની મુજદ્દીદે અલ્લેખાની(કુદ્દસીર્રહુ) થાનેસરમાં જ હતાં કે એક રાત્રે થાનેસરના સત્તાધીશ હજરત શૈખ સુલ્તાનને નખીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની ઝિયારત નસીબ થઈ. આપે શૈખ સુલ્તાનને કહ્યું કે, ‘આપની પુત્રીના નિકાહ શૈખ અહેમદ સાથે કરી આપો.’ હજરત શૈખ સાહેબ આ ખનાવથી ચોંકી ઉઠ્યા. ફરી બીજી રાત્રે પણ તેમને સરકારના દિદાર થયા. અને નિકાહ કરી દેવાનો હુકમ થયો. પરંતુ તેમણે આ વાત તરફ ધ્યાન ન આપ્યો.

જ્યારે ત્રીજી રાત આવી અને હજરત શૈખ સુલ્તાન પોતાની પથારી ઉપર ગયા, નિદ્રાધીન થયા કે હુઝુર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ના દિદાર થયા મક્કી મદની સરકાર અહેમદ મુખ્તાર (અલયહિસ્સલાતો વસ્સલામ) ફર્માવી રહ્યાં હતા કે, ‘વર્તમાનકાળમાં તમારી પુત્રી તમામ કન્યાઓથી નેક છે. તેણીના નિકાહ હજરત શૈખ અહેમદ સાથે કરી આપો.’ અને સાથો-સાથ શૈખ અહેમદ (કુદ્દસીર્રહુ)ની નિશાનીઓ પણ મદની સરકારે શૈખ સુલ્તાન સામે વર્ણવી.

પ્રભાત થતાં જ હજરત શૈખ સુલ્તાન મુજદ્દીદે અલ્લેખાની શૈખ

અહમદની ખોજ માટે થાનેસરની ગલીઓમાં ઘુમવા લાગ્યા. અને એક સ્થળ ઉપર તેમની મુલાકાત થઈ. તેમણે હુઝુર સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે વર્ણવેલી નિશાનીઓ તેમની અંદર નિરખી-નિરખીને જોઈ તો તમામ નિશાનીઓ આપની અંદર મૌજુદ હતી. પણ વધુ ખાતરી માટે આવનાર રાત અને તે રાતમાં મળવાવાળા હુકમની પ્રતિક્ષા કરવા લાગ્યા.

જ્યારે ચોથી રાત આવી ત્યારે ફરી શૈખ સુલ્તાને હુઝુર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ના દિદાર કર્યા. મદીનાના તાજદાર જલાલમાં આવીને શૈખ સુલ્તાનને કહી રહ્યા હતા કે, ‘હું તમને ત્રણ રાતોથી ખશારત આપું છું કે, ‘તમારી પુત્રીના નિકાહ હજરત શૈખ અહમદ સાથે કરી આપો.’ છતાં પણ તમે આ વાત તરફ લક્ષ નથી આપતાં, હવે જો આ વાત પર લક્ષ નહીં આપો તો તમારા ઈમાનમાં ફેરફાર થઈ જશે. (સુબ્હાનલ્લાહ... જેની નિકાહનો પયગામ ખુદ હુઝુર(સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) લઈને જાય તેની મહાનતાનો અંદાજો લગાવી ઈન્સાફ કરો.)

પ્રભાત થતાં જ હજરત શૈખ સુલ્તાન મહેબુબે સમદાની મુજદ્દીદે અલ્લેખાની પાસે જઈ પહોંચ્યાં અને ખ્વાબમાં સળંગ ચાર(૪) રાતોથી મળેલ ખશારત તથા હુઝુર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ના દિદારનો ખનાવ આપની સામે રજુ કરી આપને નિકાહ કરી લેવા જણાવ્યું. તો આપે કહ્યું કે, ‘આ કાર્યને પૂર્ણ કરવા માટે મારા વાલીદે મોહતરમ પાસે જાવ.’ હજરત શૈખ અબ્દુલ અહદે પણ ઘણીજ ખુશી સાથે આ વાતને માન્યતા આપી અને આ રીતે હુઝુર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની ખશારતો થકી આપના નિકાહ થાનેસરના શૈખ સુલ્તાનની પુત્રી સાથે થયા.

નિકાહ થઈ ગયા પછી ફરી એક વખત હજરત શૈખ સુલ્તાને નખીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ના દિદાર કર્યા આપ સરકાર મિમ્બર ઉપર ઉભા થઈને ખુત્બા દરમ્યાન કહી રહ્યાં હતા કે, ‘મારી ઉમ્મતમાં શૈખ અહેમદ પયદા થયા. આ વાતનો મને ગર્વ છે. મારા ચાર મિત્રો ખુલ્ફાએ રાશેદીન છે. અને પાંચમાં મિત્ર શૈખ અહેમદ છે. જે આ વાતમાં શંકા કરશે તેના ઈમાનમાં ફર્ક આવી જશે.’ હજરત શૈખ સુલ્તાન આ ખનાવથી અતિ ખુશ થયા અને પાલનહારના શુક પેટે બે રકાત નમાઝ અદા કરી.

થોડા દિવસ થાનેસરમાં રોક્યા પછી હજરત મજ્દુમ અબ્દુલ અહદ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) પોતાના નુરેનઝર લખતે જીગર તથા શૈખ સુલ્તાનની દુખ્તરે નેક અખ્તર એટલે કે પોતાની પુત્રવધુને સાથે જ લઈને સરહિંદશરીફ

આવી પહોંચ્યા.

તાલીમે તરીકત

આપના અભ્યાસકાળ સાથે જ તાલીમે તરીકતનો મંડાણ થઈ ચુક્યો હતો. સૌપ્રથમ આપે પોતાના માનનીય ઉસ્તાદ હજરત શૈખ યાકુબ કશ્મીરીના હાથ ઉપર સિલસિલાએ સોહરવદ્દીયાહ કુબરવીયાહમાં ખયઅત કરી. જાહેરી તાલીમ સાથે સુલુકના દર્જઓ પણ પાર કર્યા અને મુશીદે કામીલે આપને ખિલાફત અતા કરી.

અકબરાબાદથી સરહિંદ શરીફ આવીને ફરી આપે પોતાના વાલીદે મોહતરમના હાથ ઉપર ખયઅત કરી, ખાનકાહ શરીફમાં જ પિતાના માર્ગદર્શન પ્રમાણે મુરોકેબાહ મુજહેદ્દાહમાં રચ્યાં-પચ્યાં રહેવા લાગ્યા. મહેરબાન પિતાએ પણ આપને સિધ્ધીના સોપાન સર કરાવી મોટા પુત્ર ઉપર સરસાઈ આપીને આપને જ પોતાના ખલીફાએ અકબર અને જાંનશીન તરીકે નક્કી કરી. ૧૫ સિલસિલાઓની ખિલાફતથી નવાઝી ખાનકાહ શરીફના ગાદીવારસ જાહેર કર્યા.

હજરત મખ્દુમ અખ્દુલ અહદે આપને જે પંદર સિલસિલાઓની ખિલાફત આપી તેમના પવિત્ર નામો આ પ્રમાણે છે. (૧) સિલસિલ-એ-ફાઝીયાહ (૨) સિલસિલ-એ-સરીસકતીયાહ (૩) સિલસિલ-એ-સોહરવદ્દીયાહ ચિશ્તીયાહ (૪) સિલસિલ-એ-સોહરવદ્દીયાહ બહાઈયાહ (૫) સિલસિલ-એ-સોહરવદ્દીયાહ ચિશ્તીયાહ જલાલીયાહ (૬) સિલસિલ-એ-કાદરીયાહ હસનીયાહ હુસૈનીયાહ (૭) સિલસિલ-એ-કલંદરીયાહ (૮) સિલસિલ-એ-ચિશ્તીયાહ સાબેરીયાહ (૯) સિલસિલ-એ-ચિશ્તીયાહ નિઝામીયાહ ગેસુંદરાઝીયાહ (૧૦) સિલસિલ-એ-ચિશ્તીયાહ નીઝામીયાહ સદરીયાહ (૧૧) સિલસિલ-એ-ચિશ્તીયાહ નીઝામીયાહ જલાલીયાહ (૧૨) સિલસિલ-એ-કાદરીયાહ જલાલીયાહ (૧૩) સિલસિલ-એ-સોહરવદ્દીયાહ જલાલીયાહ અને (૧૫) સિલસિલ-એ-મદારીયાહ.

આ રીતે કુલ ૧૬ સિલસિલાઓનો સુલુક પુર્ણ કરી ખિલાફત મેળવ્યાં છતાં પણ હલ મીમ મઝીદ પ્રમાણે રહાની મૈદાનમાં તરસ બુજવાને બદલે આપની તરસ બાકી હતી. હજુ આપને કોઈ નકશબંદી તરીકાના બુઝુર્ગની તલાશ હતી. નકશબંદી સુલુકના અનુભવ માટે કારણકે ઝીંદગીના છેલ્લા દીવસો સુધી હજરત મખ્દુમ અખ્દુલ અહદ આપની સામે અવાર-

નવાર નકશબંદી સિલસિલાની મહાનતા તથા આ સિલસિલાના ફૈઝથી પોતે મહેરૂમ રહ્યાનો અફસોસ જાહેર કરતા હતા.

ખ્વાજા બાકી ખિલાહ આવી પહોંચ્યા

હજરત અલ્લામાહ અખ્દુર્રહમાન જામી પોતાની કૃતિ નફહાતુલ ઉન્સ માં હજરત ઇબ્ને અરબીનો કોલ રજુ કરે છે કે, ‘તાલીમે સાદીકની સાચી તલબ શૈખે કામીલને પોતા તરફ આકર્ષી લે છે’ આ કથન પ્રમાણે હજરત મહેબુબે સમદાની મુજદ્દીદે અલ્લેસાનીની નકશબંદી થવાની અબીલાષાએ સમરકંદ બુખારાથી ખ્વાજા બાકીખિલાહને આકર્ષીને હિંદુસ્તાન બોલાવ્યા.’

સમરકંદ બુખારા શરીફ ની અંદર હજરત ખ્વાજા અમકંગી (કુદરસીરહુ)ની ખાનકાહ શરીફમાં પોતાના પીરો-મુશીદ પાસે હજરત ખ્વાજા બાકી ખિલાહ બેઠા હતા. કે એકાએક પીરોમુશીદે કહ્યું કે, ‘તમે હિંદુસ્તાન જાવ ત્યાં તમારે કારણે નકશબંદી સિલસિલો બુખ જ ફેલાશે.’ પરંતુ આપને ખ્યાલ આવ્યો, ‘કે હું આ કામને લાયક નથી.’ એટલે પીરો મુશીદે કહ્યું કે, ‘ઇસ્તેખારો કરી જુઓ.’

હજરત ખ્વાજા બાકીખિલાહને ઇસ્તેખારામાં દેખાયું કે, ‘એક પોપટ જાડની ડાળી ઉપર બેઠો છે. તે જ વખતે આપને ખ્યાલ આવ્યો કે, ‘જો પોપટ મારા હાથ ઉપર આવીને બેસે તો મને હિંદુસ્તાનના સફરમાં કામ્યાબી મળશે.’ અને તે જ વખતે પોપટ આપના હાથ ઉપર આવીને બેઠો. એટલું જ નહીં પણ તેમણે પોતાનું મુખઅમૂત તેને ચટાવ્યો. તો તે બોલવા લાગ્યો. ફરી વખતે તેમણે પોપટની ચાંચ પોતાના મુખમાં લીધી. તો પોપટે સાકર જેવી મીઠી વસ્તુથી આપનું મોઢું મીઠું કરાવ્યું.’

મહેબુબે સમદાની નકશબંદી બન્યા

હજરત ઇમામે રખ્ખાની મહેબુબે સમદાની શૈખ અહમદ (કુદરસીરહુ) ના વાલીદે મોહતરમ હજરત મખ્દુમ અખ્દુલ અહદ (અલયહીર્રમત)નું હી.સ. ૧૦૦૭ માં વીસાલ થતાં બીજે વર્ષે આપ નફ્લી હજજે ખયતુલ્લાહશરીફ તથા ઝિયારતે રોઝએ રસુલે મકબુલ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) માટે સરહિંદ શરીફથી રવાના થયા. માર્ગમાં દીલ્હી આવતાં આપે પોતાના પ્રિયમિત્ર હજરત હસન કાશ્મીરીથી મુલાકાત કરી. જેઓ દીલ્હીમાં રહેતા હતા.

હજરત હસન કશ્મીરીએ આપને જણાવ્યું કે, ‘થોડા દીવસોથી દીલ્હીમાં નકશબંદી સિલસિલાના એક શૈખે કામીલ સમરકંદ બુખારાથી

આવ્યા છે. તેમની મારફતે અહીં સિલસિલાએ નકશાબંદ નો ફેલાવો થઈ રહ્યો છે. આપની તવજ્જોહથી તાલીઓ બેબુદ બની જાય છે. તેઓ સાહેબે નિરખત મહાન વલીએ કામીલ છે.’

આ ચર્ચા સાંભળતાં જ હજરત મહેબુબે સમદાની મુજદ્દીદે અલ્ફેયાની (કુદસીર્રહુ) ના દીલમાં વર્ષોથી નકશાબંદી સિલસિલા અપનાવવાની દબાઈ રહેલી તમન્ના મચલવા લાગી. ભુતકાળમાં વાલીદે મોહતરમ પાસેથી સાંભળેલી નકશાબંદી સિલસિલાની તારીફ તાદ્રશ્ય થઈ ગઈ. આપ હજરત હસન કશમીરી (રહેમતુલ્લાહઅલયહ) સાથે ફિરોઝી કીલ્લામાં હજરત ખ્વાજા બાકીબીલ્લાહ (કુદસીર્રહુલ્લુનુરાની) પાસે આવી પહોંચ્યા.

હજરત ખ્વાજા (કુદસીર્રહુ) પણ આપને જોતાં જ ઓળખી ગયા કે, ‘ખ્વાજાગાંને નકશાબંદની પવિત્ર નઝરો જેમનો ઇન્તેઝાર કરી રહી છે. જેમની ખાતર મને સમરકંદથી બુખારા મોકલવામાં આવ્યો છે. જેના ભાગ્યમાં નકશાબંદી સિલસિલાના પ્રખર પ્રચારકનું લખાણ લખેલું છે. તે બીજો કોઈ નહીં પણ આ આવનાર યુવાન પોતે જ છે.’

હજરત મહેબુબે સમદાની મુજદ્દીદે અલ્ફેયાની (કુદસીર્રહુ) પાસે ૧૬ (સોળ) સિલસિલાઓની ખિલાફત હોવા છતાં આપ હજરત ખ્વાજા બાકી બિલ્લાહ (કુદસીર્રહુલ્લુનુરાની) ના હાથમાં હાથ આપીને નકશાબંદી સિલસિલામાં મુરીદ બન્યા. અને આ રીતે આપે પોતાની વર્ષોની તમન્ના પૂરી કરી. (જ્યારે આજે તો ‘પોતે કુંવારાને મુકે આણાં’ જેવી હાલત જોવા મળે છે. પોતાની પાબંદીના કે ખિલાફતના દેકાણાં નથી ને બીજાઓને ફેઝ પહોંચાડવા નીકળી પડ્યા છે.)

આપ ઝિયારતે હરમૈન શરફીનના ઇરાદે સરહિંદ શરીફથી રવાના થયા હતા. આ વાત હજરત ખ્વાજા બાકી બિલ્લાહ (કુદસીર્રહુલ્લુનુરાની) પોતાના કશ્કથી જાણીને આપને કહ્યું કે, ‘આપતો બયઅતુલ્લાહ શરીફની ઝિયારત માટે જઈ રહ્યા છો. જો અમુક દીવસો અહીં રોકાવ તો શક્ય છે કે જે કંઈ આપ ત્યાં પ્રાપ્ત કરો તે આપને અહીં જ પ્રાપ્ત થઈ જાઈ. વધુ નહીં તો ફક્ત ત્રણ દીવસ રોકાવ. ત્યાર બાદ જવું હોય તો ચાલ્યા જજો.’ આપે આ વાત મંજૂર કરીને આપે ત્યાં જ નકશાબંદી તરીકા પ્રમાણે મુરાકેબાહ, મુજાહેદા ખ્વાજા બાકીબીલ્લાહ (કુદસીર્રહુલ્લુનુરાની) ના માર્ગ દર્શન હેઠળ શરૂ કરી દીધા.

હજરત મુજદ્દીદે અલ્ફેયાની (કુદસીર્રહુ) ત્રણ દીવસને બદલે અઢી મહીના હજરત ખ્વાજા બાકી બિલ્લાહ (કુદસીર્રહુલ્લુનુરાની) પાસે રોકાયા,

અને તે દરમિયાન તેમણે સંપૂર્ણપણે સુલુકે નકશાબંદી ચલાવે પુરો કર્યો. એટલે હજરત ખ્વાજા (કુદસીર્રહુ) એ આપને નકશાબંદી સિલસિલાની ખિલાફતથી નવાજ્યા અને આ રીતે આપ નકશાબંદી તરીકાની નેઅમતો મેળવી માતૃભુમી સરહિંદ શરીફ પરત આવી પહોંચ્યા.

આપ બીજી વખતે દીલ્લીમાં

સરહિંદ શરીફ ગયા પછી ત્રણ વર્ષે રહીને ફરી આપના દીલમાં હજરત ખ્વાજા બાકીબીલ્લાહ (કુદસીર્રહુલ્લુનુરાની) ની મુલાકાતનો શોખ જાગ્યો. એટલે આપ હી.સ. ૧૦૧૧ માં સરહિંદ શરીફથી દીલ્લી માટે રવાના થયા. આપના આગમનની જાણ હજરત ખ્વાજા બાકીબીલ્લાહ (કુદસીર્રહુ) ને થઈ. એટલે તેઓ અનહદ ખુશી સાથે આપનો સ્વાગત કરવા માટે પોતાના ખાદીમોને લઈને કાબુલી દરવાજા સુધી આવી પહોંચ્યા અને માન-એહતરામ સાથે ખાનકાહ શરીફમાં લઈ ગયા.

ખાનકાહ શરીફમાં પહોંચ્યા પછી હજરત ખ્વાજા (કુદસીર્રહુ) એ પોતાના તમામ મુરીદો અને ખલીફાઓને હજરત મહેબુબે સમદાની મુજદ્દીદે અલ્ફેયાની (અલયહીર્રીદવાન) ને હવાલે કર્યો. પરંતુ તેને કારણે આપના અમુક મુરીદો અને ખલીફાઓને ઇન્કાર હતો. એટલે તે જ વખતે હજરત ખ્વાજા બાકીબીલ્લાહ (કુદસીર્રહુલ્લુનુરાની) તેમના ઇન્કારનું કારણ પોતાના કશ્કથી જાણી લીધો અને ગઝબનાક અંદાઝમાં તેમણે જણાવ્યું કે, જો તમે પોતાના ઇમાનનો અસ્તિત્વ અને સલામતી ઇચ્છતા હો તો આપના પ્રત્યે અકીદત સાથે અદબો એહતરામ અપનાવો. કારણકે તેઓ સૂર્ય સમાન છે. અને તેમના પ્રકાશમાં અમારા જેવા અસંખ્ય સીતારા ગુમ છે. યાદ રાખો આ ઉમ્મતમાં જે ચાર બુઝુર્ગો સર્વશ્રેષ્ઠ થયા છે. તેમના પૈકી આ પણ એક છે.

ઘણી વખતે ઝીકના હલકા માટે હજરત ખ્વાજા (કુદસીર્રહુ) આપને આગેવાન બનાવતા. સરે હલકાની જગ્યાએ બેસાડતા અને આપ ખુદ ખાદીમો તથા ખલીફાઓ સાથે આપના હલકામાં ફેઝ મેળવનારની રીતે શરીફ થતા. હલકો પુરો થયા પછી આપ રવાના થતા તો મુખ આપ તરફ રાખીને ઉલ્ટા પગે રવાના થતા. આપની તરફ પીઠ ન કરતા. એટલું જ નહીં પણ પોતાના ખાદીમોને પણ આ વાતની તાકીદ કરતાં અને કહેતાં કે, હંમેશા આ રીતે આમનો અદબ કરવો. આપના મર્તબાને નઝર સમક્ષ રાખીને આંતરીક રીતે તેમની તરફ જ ધ્યાનીત રહેવું.

એક વખત હજરત મહેબુબે સમદાની મુજદ્દીદે અલ્ફેયાની

(કુદરસીરહુ) એ અત્યંત વિનવણી સાથે હજરત ખ્વાજા બાકીબિલ્લાહ (કુદરસીરહુલ્લુરુની) ને કહ્યું કે, આપની આ અદબો એહતરામની રીતથી મને અફસોસ અને શરમીદગી થાય છે. તો આપે જવાબમાં કહ્યું કે, હું જે કાંઈ કરું છું તે હુકમે ઈલાહીથી કરું છું. આ જાતના અદબ માટે અમે ગૈબથી મજબૂર છીએ.

એક વખતનો બનાવ છે કે, હજરત મહેબુબે સમદાની મુજદ્દિ અલ્દેષાની (કુદરસીરહુ) પોતાના હુજરામાં આરામ ફરમાવી રહ્યાં હતા કે ત્યાં હજરત ખ્વાજા બાકી બિલ્લાહ (કુદરસીરહુલ્લુરુની) આવી પહોંચ્યા. બાકીમે તે જ વખતે આપને જગાવવાની કોશીષ કરી. પરંતુ આપે તેને મનાઈ કરી. અને ખુદ હુજરાની બહાર ઊભા રહીને આપના બેદાર થવાની પ્રતિક્ષા કરવા લાગ્યા. જો કે મુજદ્દિ અલ્દેષાની (કુદરસીરહુ) ગાઠ નિંદ્રામાં હતા. છતાં પણ બેદાર થઈને પલંગથી નીચે ઊતરીને વ્યાકુળતાથી કહ્યું કે બહાર કોણ છે.? હજરત ખ્વાજા (કુદરસીરહુ) એ કહ્યું ફકીર મોહંમદ બાકી, એટલે આપ તે જ વખતે ખિદમતમાં હાજર થયા.

પીરો-મુશીદની અદબ

હજરત મહેબુબે સમદાની મુજદ્દિ અલ્દેષાની (કુદરસીરહુ) વિલાયતના મહાન દર્જે પહોંચેલા હોવા છતાં, પોતાના પીર હજરત ખ્વાજા બાકી બિલ્લાહ (કુદરસીરહુલ્લુરુની) નો એટલી હદે અદબ કરતાં કે તેની રજુઆત કલ્પનાથી પણ બહાર છે. જુબદતુલ મકામાતના લેખકનું કથન છે કે, હજરત ખ્વાજા હીસામુદ્દીને ફર્માવ્યું કે, અમારા પીર હજરત મુજદ્દિ અલ્દેષાની (કુદરસીરહુલ્લુરુની) અતિમહાન મર્તબા ઉપર પહોંચવા છતાં પણ હજરત ખ્વાજા (કુદરસીરહુ) નો અદબ એટલી હદે કરતા કે આપના જેવો અદબ કોઈપણ બલીફા કે કોઈપણ મુરીદ ન હોતા કરી શકતા. આ કારણે જ મહાન ફઝીલતો અને બરકતો આપને નસીબ થઈ. એક વખત હજરત ખ્વાજા (કુદરસીરહુ) એ આપને બોલાવવા માટે મને મોકલ્યા. મેં આપની પાસે જઈને કહ્યું કે, હજરત ખ્વાજા આપને બોલાવે છે. આટલું સાંભળતાં જ આપનો ચહેરો ફીકકો પડી ગયો અને આપ ધ્રુજવા લાગ્યા.

આ રીતે દીલ્લીમાં બીજી વખતના રોકાણ દરમ્યાન જેટલી પણ બાતીની નેઅમતો અને મહાન નિરખતો હજરત ખ્વાજા (અલયહીર્રહમત) ને હાંસીલ હતી. તે તેમણે હજરત મુજદ્દિ સાહેબને અતા કરી. તમામ બલીફાઓને સલાહ સુચનો તથા મુરીદોને માર્ગદર્શન આપવાની જવાબદારી

આપને સોંપીને સરહિંદ શરીફ તરફ રવાના કરવામાં આવ્યા.

સરહિંદ શરીફ પહોંચ્યા પછી પણ અવાર-નવાર પોતાની હાલતોની જાણ પત્ર મારફતે આપ હજરત ખ્વાજા (કુદરસીરહુ) ને કરતા રહેતા. જેમાં અન્ય મુરીદો અને તાલીમોની તરકકીનો પણ ઉલ્લેખ કરતા. પ્રતિજવાબમાં પીરો-મુશીદ આપને મકબુલીયતની બશારત આપતા રહેતા અને પોતાની પાસે રહેલા મુરીદોની હાલતો આપને જણાવતા તથા તે મુરીદોની ફહાની કેફીયત પેટે પ્રશ્ન પણ પુછતા અને તે મુરીદોની કાબેલીયતનો જવાબ ત્યાંથી મંગાવતા. (આજે તો અમુક જગ્યાએ પીર અને મુરીદ આમને-સામને બેસી એકી સાથે ધુમ્પાન કરે છે ને એક બીજા ઉપર ધુમાડા ફેંકે છે.)

ગૌષે આઝમનો ઝભ્ભો મુબારક

હજરત મહેબુબે સુબ્હાની ગૌષુસકલૈન સૈયદ અબ્દુલકાદીર જુલાની (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) એ પોતાનો ઝભ્ભો મુબારક આપને અર્પણ કરવા માટે પોતાના જાનશીન સૈયદ અબ્દુર્રઝાક તાજુદ્દીનને સોંપ્યો હતો. જે આપની ઔલાદમાં વારસાગત રીતે સાચવવામાં આવતો હતો. તે આ વર્ષે જ હી.સ. ૧૦૧૧ માહે શાબાનની ૧૧ મી તારીખે બુધવારના દીવસે ફઝરની નમાઝ બાદ આપને અર્પણ કરવામાં આવ્યો.

આ ઝભ્ભો મુબારક વારસાગત રીતે હજરત શાહ સીકંદર કાદરી (કુદરસીરહુલ્અઝીઝ) પાસે હતો, કે એક રાતના તેમના દાદા તથા પીરો મુશીદ હજરત શાહ કમાલ કાદરી કેથલીએ ખ્વાબમાં તેમને બશારત આપતાં કહ્યું કે, ‘તે ઝભ્ભા મુબારકના વારસદાર જેમના માટે હુજુર ગૌષે આઝમે વસિયત કરી હતી. તે હજરત શૈખ અહેદમ સરહિંદી જાહેર થઈ ગયા છે. તે ઝભ્ભો મુબારક તેમને સોંપી દો.’

પરંતુ હજરત શાહ સિકંદરને ખ્યાલ આવ્યો કે, ઘરની નેઅમત ઘરમાં જ રહે તો સાફ એટલે તેમણે ઝભ્ભો મુબારક પોતા પાસે રહેવા દીધો. એટલે બીજી રાતે ફરી હજરત કમાલે તાકીદ કરી, પરંતુ આપે સુસ્તી કરી. જ્યારે ત્રીજી રાત આવી તો હજરત શાહ કમાલ કાદરી કેથલી જાહેર થયા અને ગઝબનાક થઈને કહ્યું કે, જો તમે પોતાની ભલાઈ અને નિરખતની સલામતી ઈચ્છતા હો તો ઝભ્ભો તેના વારસદારને હવાલે કરી દો. નહીં તો તમારી નિરખતો અને કરામતો બધું જ છીનવાઈ જશે. હજરત શાહ સિકંદર આ બનાવથી ધ્રુજી ઉઠ્યા અને ઝભ્ભો મુબારક પોતાની સાથે લઈને સરહિંદ શરીફ આવી પહોંચ્યા.

હજરત મહેબુબે સમદાની મુજદીદે અલ્ફેષાની(કુદ્દસીર્રહુ) પોતાની આદત પ્રમાણે સવારની નમાઝબાદ હલ્કા-એ-ઝીક અને મુરકેબાહથી ફારીગ થયા તો હજરત શાહ સિકંદરને જોયા આપ આગળ વધીને હજરત શાહ સાહેબને ભેટી પડ્યા અને તેમણે આપને ખાનદાને આલીયાહ કાદરીયાહનું ખિલાફતનામું તથા હુજુર ગૌષુલ આઝમ દસ્તગીર(રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)નો ઝલ્મો મુબારક અર્પણ કર્યો.

અરવાહે ઔલીયાએ કિરામ

ઔલીયાએ કિરામની રીત મુજબ હજરત મુજદીદે અલ્ફેષાની (કુદ્દસીર્રહુ)એ તે પવિત્ર ઝલ્મો મુબારક ધારણ કર્યાની સાથે જ જોયું કે કાદરી સિલસિલાના બુઝુર્ગોની રૂહો હજરત અલી સુધી હુજુર ગૌષેપાકની સાથે ત્યાં રોક અફરોજ છે. ત્યાર બાદ નકશખંદી સિલસિલાના બુઝુર્ગોની રૂહો પણ સૈયદોના સીદીકે અકબર સુધી હજરત ખ્વાજા બહાઉદ્દીન નકશખંદ સાથે ત્યાં આવી પહોંચી. બંને બુઝુર્ગો વચ્ચે આપસમાં વાતચીત થઈ હજરત ગૌસુલ આઝમે કહ્યું કે, હજરત મુજદીદે અલ્ફેષાની બાલ્યાવસ્થામાં જ અમારા પૌત્ર હજરત શાહ કમાલ કાદરીની જીભ ચુસીને કામીલ ફેઝ તથા નિરુપ્ત હાંસીલ કર્યા છે. એટલે જ તેમની ઉપર અમારા સિલસિલાની ખિદમત અને પ્રચારનો અધિકાર વધુ છે.

હજરત ખ્વાજા બહાઉદ્દીન શાહ નકશખંદે કહ્યું કે, અમારા સિલસિલાનો વધુ અધિકાર એટલા માટે છે કે, તેમણે અમારા બલીફા હજરત બાકી બિલ્લાહ મારફતે હુજુર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની અમાનત ખાસ મેળવેલી છે.

આ પ્રમાણે બંને બુઝુર્ગો વચ્ચે ચર્ચા થતી હતી કે તે જ વખતે ચિશ્તી સિલસિલાના બુઝુર્ગોની અરવાહે તયબાહ પણ આવી પહોંચી અને તેમણે પણ પોતાના દાવા-દલીલો રજુ કરતાં કહ્યું કે, આપના બાપદાદાઓની પવિત્ર નિરુપ્ત અમારા સિલસિલાની નિરુપ્ત છે. અને આપની પરવરીશ અમારા ખોળામાં થઈ અને સૌપ્રથમ આપે અમારા જ સિલસિલાની નિરુપ્ત-ખિલાફત મેળવી એટલે અમારા સિલસિલાનો અધિકાર સૌથી વધુ છે.

આ પ્રમાણે સિલસિલાએ સોહરવદ્દીયાહ કુબરવીયાહના બુઝુર્ગોની પવિત્ર અરવાહો પણ આવી પહોંચી તેમણે પણ પોતાના દાવો દલીલો સાથે દર્શાવ્યો તે સિવાય તમામ સિલસિલાના બુઝુર્ગોની અરવાહો આવી પહોંચી દરેકે દરેક સિલસિલાના બુઝુર્ગો હજરત મુજદીદે અલ્ફેષાનીથી પોતાનો સંબંધ

જોડી રહ્યા હતા. તેમની ઈચ્છા હતી કે આપ તેમના સિલસિલાના શૈખ કહેવાય.

મદની સરકાર આવી પહોંચ્યા

હજરત મૌલાના હાશીમ કશ્મીરી તથા હજરત અલ્લામાહ બદરુદ્દીન સરહિંદી પોત પોતાના ગ્રંથોમાં ઉલ્લેખ કરે છે કે, સરહિંદશરીફમાં તે વખતે ઔલીયાએ કિરામની(રૂહોની)એટલી ભીડ હતી કે શહેર તથા તેની આજુ-બાજુની વસાહતો તથા ગામડા અને કરબાના ફળીયા અને બજારો અરવાહે ઔલીયાએ કિરામથી ઉભરાવા લાગ્યા. હી.સ.૧૦૧૧ માહે શાબાનની ૧૧ મીની સવારથી લઈને ઝોહર નમાઝના અંતિમ સુધી આ મામલો રહ્યો.

છેવટે આ મામલાને હુજુર ખાતેમુલ મુરસલીન (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની પવિત્ર બારગાહમાં ફેસલા માટે રજુ કરવામાં આવ્યો, અને ખુરશીદે રિસાલતે દરેક બુઝુર્ગને તસલ્લી તથા દીલાસો આપીને ફેસલો કર્યો કે દરેક બુઝુર્ગ પોત પોતાની પૂર્ણ નિરુપ્ત આ બુઝુર્ગને હવાલે કરો જેથી આ તમામ સિલસિલાઓમાં દાખલ થઈ જાય.

પરંતુ નકશખંદી સિલસિલો ખૈરૂલ બશર બાઅદલ અંબિયા અર્થાત્ હજરત સીદીકે અકબર (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)થી લાગુ થાય છે. અને આ સિલસિલામાં સુન્નતને અપનાવવા તથા બીદઅતોને ત્યાગવાનો વધુ ખ્યાલ રાખવામાં આવે છે. એટલે તજદીદને અનુરૂપ ખાસ આ સિલસિલો છે. જે તેઓ ચલાવશે તથા ચિશ્તીયાહ, કાદરીયાહ, સોહરવદ્દીયાહ અને કુબરવીયાહ સિલસિલા પણ તેમના થકી ફેલાશે.

તરીકાએ મુજદેદીયાહ

મદની સરકારના ફેસલા અને ફર્માન મુજબ તમામ મશાઈખોએ પોત પોતાની ખુબીઓ અને નિરુપ્તો મુજદીદે અલ્ફેષાની(કુદ્દસીર્રહુ)ના સીનામાં ઉતારી જેને આપે ગ્રહણ કરી અને પોતાના તરીકામાં સમાવી લીધા તથા આપને હુજુર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)મારફતે જે ખાસ નિરુપ્ત પ્રાપ્ત થઈ હતી તે પણ આપે તે તરીકામાં ભેળવી જે ‘તરીકાએ મુજદેદીયાહ’ના નામથી ઓળખાય છે.

તરીકાએ મુજદેદીયાહ ઉમ્મતના તમામ ઔલીયાએ કિરામની નિરુપ્તોનું સંગમ છે. એટલે જ આ તરીકાના સાલીફને દરેકે દરેક સિલસિલાનો ફેઝ પ્રાપ્ત થાય છે. તથા તેની ઉપર તમામ ઔલીયાએ કિરામની ઇનાયતો થતી રહે છે. આ તરીકાની સ્થાપના હી.સ.૧૦૧૧ શાબાનની ૧૧ તારીએ

થઈ.

આપની ખાસ ખુબીઓ

જે મહાન ખુબીઓ અને ઉચ્ચ દરજ્જાઓ અલ્લાહ તઆલાએ આપને અતા કર્યા તેની ચર્ચા મુશ્કેલી તથા લખાણ કઠીન છે છતાં પણ આપની શ્રેષ્ઠતાઓ આ પ્રમાણે છે.

(૧) આપ ‘મુજદ્દીદે અલ્લેસાની’ અર્થાત્ દીનને નવેસરથી તાજગી બક્ષવાવાળા છે. (૨) આપ ‘કૈયુમે અવ્વલ’ એટલે આપનું વુજુદ સૃષ્ટીના ટકવાનું કારણ છે. (૩) આપને ‘ખાઝીનતુર્રહમત’ (દયાનો ભંડાર) ના ખિતાબથી નવાજવા માં આવ્યા. (૪) આપને ‘ફદીયત’ નો મર્તબો અતા થયો. (૫) આપને ‘કુત્બે મદાર’ તથા ‘કુત્બે ઈર્શાદ’ નો હોદ્દો સામુહીક રીતે આપવામાં આવ્યો. (૬) ક્યામત સુધી આપના જ સિલસિલામાં ‘કુત્બે મદાર’ તથા ‘કુત્બે ઈર્શાદ’ થશે. (૭) હઝરત ઈમામ મહેંદી આપના ખલીફાઓના સિલસિલામાં છે. (૮) આપને મકામે ‘મહેબુબીયતે ઝાતીયાહ’ નો ખર્કો અતા કરવામાં આવ્યો. (૯) આપ મકામે ‘સાબેકીન’ તથા ‘મકામે અવ્વલીન’ ઉપર પહોંચ્યાં જે ‘અસ્હાબે યમીન’ થી પણ આગળ છે. (૧૦) આપને ‘સયાહુત’ તથા ‘મલાહુત’ લખેલા અતા થયા. (૧૧) આપને ‘સિલાહ’ એટલે ખુદાથી બંદાને મેળવનાર છે નો લકબ મળ્યો. (૧૨) આપને હુઝુર (અલયહીસ્સલામ) થી ઝિમ્મીનીયત તથા અસાલતેકરામત અતા થયા. (૧૩) આપે માઘ્યમ વિના અલ્લાહથી કલામ કર્યો. (૧૪) આપને ‘ઈલમે લદુન્ની’ અતા કરવામાં આવ્યું. (૧૫) ‘કુર્આની મુકન્તેઆતના’ રહસ્યો આપને અતા કરવામાં આવ્યા. (૧૬) ખગોળવિદ્યા આપને હઝરત અલી (રદીયલ્લાહો અન્હોએ) શીખવી. (૧૭) હઝરત ખિઝર તથા હઝરત ઈલ્યાસ અલયહીસ્સલામે જીવન મરણની કૈફીયત આપની સામે જાહેર કરી. (૧૮) ઈલમેયકીન, હક્કુલયકીન જે અસ્હાબે કિબારને અતા થયા હતા તે આપ ઉપર જાહેર થયા. (૧૯) ‘તાઅયુને હૈયી’ તથા ‘વુજુદી’ ના મકામો આપ ઉપર જાહેર કરવામાં આવ્યા. (૨૦) અસ્હાબે કિબારની જેમ હુઝુર અલયહીસ્સલામની તાબેદારીથી આપ સરફરાજ થયા. (૨૧) આપની ઝિયારત માટે કાબાશરીફ આવ્યો. (૨૨) આબે-ઝમઝમ આપની ખાનકાહના કુવામાંહેથી નિકળ્યો. (૨૩) આપની ખાનકાહની ધરતીને જન્નતી ધરતીનો દરજ્જો અતા થયો. (૨૪) આપના તરીકામાં કુલ

ઔલીયાએ કિરામનો ફૈઝાન શામીલ છે. (૨૫) આપના તરીકામાં વિલાયતના મકામો સિવાય નખુવ્વતના કમાલ પણ શામીલ છે. (૨૬) ક્યામત સુધીના કુલ મુરીદો આપને દેખાડવામાં આવ્યા. (૨૭) થઈ ગયેલા તથા થાવાવાળા બનાવો આપ ઉપર ખોલવામાં આવ્યા. (હવાલા- જવાહરિ મુજદ્દેદીયાહ, જૈહર નં. ૩, પાના નં. ૪૨.)

ચાહેરે ગરીબ નવાઝ

હઝરત મહેબુબે સમદાની મુજદ્દીદે અલ્લેસાની (કુદ્દસીર્રહુ) એક વખત અજમેરશરીફ હઝરત ગરીબ નવાઝ અતાએ રસુલ ખવાજ મોઈનુદ્દીન ચિશતીના મઝારે પુર અન્વાર ખુલ્લ આસાર ઉપર ઝિયારત માટે આવી પહોંચ્યા તે યુગમાં હઝરત ગરીબ નવાઝના મઝારેપાકનો ગિલાફ દર વર્ષે બદલવામાં આવતો.

જોગાનુજોગ અજમેરશરીફમાં આપની મૌજુદગી વખતે ત્યાંના ખાદીમોએ બદલ્યો અને તે જ વખતે ત્યાંના ગાદીનશીનને ઈલ્હામ થયો કે જુનો ગિલાફ હઝરત મહેબુબે સમદાની શૈખ અહેમદ શાફી સરહિંદીની ખારગાહમાં પહોંચાડવો.

ખુદામો તે ગિલાફ આપને અર્પણ કરવા અદબો અહેતરામ સાથે હાજર થયા આપે પણ તે ગિલાફમુખારકને આંખે લગાડી ખોસો આપી પોતાના ખાદીમને સોંપતા વસીયત કરી કે માફ કરૂં આ પવિત્ર ગિલાફના કાપડથી બનાવજો. (આ વક્ષાદારીના સબુતનું ખીજું નામ છે. ખવાજકા દામન નહીં છોડેગે.. નારા લગાવાનાર તો અસંખ્ય મળશે પણ સબુત આપનાર તો કોઈ એકાદ વિરલો જ મળશે.)

અલ્લાહના નામનો અદબ

એક વખત આપ કઝાએ હાજત માટે બયતુલખલા ગયા ત્યાં એકાએક આપની નઝર તે ખ્યાલા ઉપર પડી જેનાથી સફાઈ કામદાર નાપાકી ઉલેચતો હતો. આ ખ્યાલા ઉપર પાલનહારનું નામ અલ્લાહ કોતરેલું હતું પવિત્ર નામ કોતરેલો ખ્યાલો નાપાકીથી ખરડાયેલો હતો. નાપાકીની પરવા કર્યા વગર આપે તે પવિત્ર નામવાળો ખ્યાલો ત્યાંથી ઉઠાવ્યો અને બહાર આવ્યા ખાદીમને હુકમ આપ્યો પાણીનો કુંજો લાવો.

ખાદિમ પાણી લાવ્યો એટલે આપે પોતાના પવિત્ર હાથે તે ખ્યાલાને સાફ કર્યો ખાદિમોએ વિનવણી સાથે કહ્યું, આ કામ અમે કરીએ. પરંતુ આપે તેમની વાત ન માની ખ્યાલાને ખરોખર સાફ કર્યા પછી સફેદ કાપડના ટુકડામાં

લપેટી અદબો-અહેતરામ સાથે ઉંચે ગોખલામાં મુકી દીધો એટલું જ નહીં પણ આપને તરસ લાગતી તો આપ તે પવિત્ર પ્યાલામાં પાણી પીતા હતા.

આપનો આ અમલ અલ્લાહ ત્યાલાને એટલી હદે પસંદ આવ્યો કે તેની પવિત્ર બારગાહથી સંબોધન થયો કે તમે મારા નામની ઇજ્જત કરી હું પણ તમારા નામને દુનિયા તથા આખેરતમાં ખ્યાતી બક્ષુ છું. આ અનુસંધાને આપ ફર્માવતા કે, જો હું સો વર્ષ સુધી મુજહેદા અને રિયાઝતો કરતો તો પણ આટલા પ્રમાણમાં ફૈઝ અને બરકતો ન મેળવી શકત. જેટલા આ કામને કારણે મને હાંસીલ થયા. આપના મિત્ર જાનમોહમદ વેપારી બયાન કરે છે કે જ્યારે પણ હું આપનો દિદાર કરતો હતો ત્યારે આપના પવિત્ર ગાલો તથા નુરાની પેશાની ઉપર સ્પષ્ટ રીતે પાલનહારનું નામ અલ્લાહ અંકિત થયેલું દેખાતું.

શાહીના ટપકાનો અદબ

એક વખત આપ મઆરેફતના ગુઢરહસ્યો લખવામાં મશગુલ હતા કે એકાએક આપને ઇસ્તીન્જાની સખ્ત હાજત થઈ એટલે આપ ઝડપથી ઇસ્તીન્જા-ખાના તરફ રવાના થયા અને તેની અંદર દાખલ થઈ તરત જ બહાર આવ્યા.

બહાર આવીને આપે પાણીનો બદનો મંગાવી પોતાના અંગુઠાને સાફ કર્યો અને ફરી પાછા ઇસ્તીન્જા ખાનામાં દાખલ થયા. આપના આ જાતના અમલથી હાજરજનોને નવાઈ લાગી. તેમની નવાઈને આપે પોતાના કશ્ક મારફતે જાણી લીધી.

એટલે બહાર આવ્યા પછી આપે કહ્યું કે, પેશાબની સખ્ત હાજત થતા હું ઇસ્તીન્જાખાનામાં ગયો. પરંતુ ત્યાં બેસતાની સાથે જ મારી નઝર અંગુઠા ઉપર પડી જેની ઉપર શાહીનો ટપકો હતો. જે મે કલમની ટાંક જોવા માટે અંગુઠા ઉપર કર્યો હતો. શાહી કુર્આનશરીફ લખવાની સામગ્રી પેટે હોતા શાહીના ટપકા સાથે ઇસ્તીન્જા ખાનામાં બેસવું ખિલાફે અદબ હોઈ હું ત્યાંથી બહાર આવી ગયો.

પાબંદીની પરાકાષ્ઠા

આપ વઝુ કરવા માટે હંમેશા માથું ઢાંકીને કીબ્લાફાજ બેસતા પરંતુ પગ મુબારક ધોતી વખતે કીબ્લાનો અહેતરામ જાળવવા ખાતર આપ ઉત્તર કે દક્ષિણ બાજુ ફરી જતા.

આપે ૬૩ વર્ષની પુરી ઝીંદગીમાં ફક્ત એક જ વખત અનાયાસે ઇસ્તીન્જા ખાનામાં જમણો પગ મુક્યો જેના કારણે આપને એટલો સદમો

થયો કે લાંબાગાળા સુધી આ બનાવ પેટે અસ્તગદાર અને તૌબાહ કરતા રહ્યા.

રમઝાન સિવાય આપે રોઝા રાખ્યા જેના વિષે પ્રશ્ન થતા આપે જવાબ આપ્યો, રમઝાનુલ મુબારકમાં દિવસ દરમ્યાન અમુક વખતે હાજત પુરી કરવા બયતુલખલામાં ગયો હતો. તે વખતે પાણીની ઠંડક ગુપ્ત ભાગને પહોંચી હતી. એટલે સાવચેતી ખાતર રોઝા કઝા કરી રહ્યો છું.

એક વખત આપે મૌલાના સાલેહ ખત્તાનીને થેલીમાંહેથી થોડા લવીંગ કાઢી લાવવા કહ્યું અને તેઓ છ લવિંગ કાઢી લાવ્યા આને કારણે આપને જલાલ આવી ગયો આપે કહ્યું કે અમારા સુફીએ એટલું પણ નથી સાબળ્યું કે અલ્લાહ તાક છે, અને તાક (એકી સંખ્યા)ને પસંદ કરે છે.

તાકને અપનાવવું મુસ્તહબ છે. અને મુસ્તહબને અલ્લાહે પસંદ કર્યો છે. અલ્લાહની પસંદ અર્થે દુનિયા અને આખેરત બંનેને અર્પણ કરી દઈએ તો પણ કંઈ જ નથી આપ્યું લોકો મુસ્તહબને શું સમજે હું તો મુસ્તહબનું એટલી હદે ખ્યાલ રાખું કે વઝુ દરમ્યાન ચહેરો ધોતી વખતે પણ ઈરાદો કંઈ છું કે પાણી પહેલે જમણાં ગાલ ઉપર પહોંચે કારણ કે જમણી બાજુથી શરૂ કરવું મુસ્તહબ છે.

અરમે અકવામ સે મખ્ફી હૈ હકીકત તેરી,

હૈ અબી મહેફીલે હસ્તી કો ઝફરત તેરી.

★ દીલ્લીમાં ત્રીજી વખત ★

હઝરત મહેબુબે સમદાની મુજદ્દિ અલ્ફેયાની (કુદ્દસીરહુ) જ્યારે ત્રીજી વખત દીલ્લી આવ્યા ત્યારે હઝરત ખ્વાજા બાકી બીલ્લાહે (કુદ્દસીરહુ) આપને કહ્યું કે, હવે હું વધુ કમઝોર થઈ ગયો છું અને હવે હયાતીની આશા પણ નહિવત્ છે. એટલે આપ મારા પુત્રો ઉપર તવજ્જોહ આપો.

બંને દુધ પીતા બાળકોને આપની સામે રજુ કરવામાં આવ્યા અને આપે તેમની ઉપર તવજ્જોહ આપી અને તવજ્જોહનો અસર હઝરત ખ્વાજા બાકી બિલ્લાહ (કુદ્દસીરહુ) ઉપર પણ દેખાયો.

ફરી હઝરત ખ્વાજા કુદ્દસીરહુએ ફર્માવ્યું કે, હવે આ બાળકોની વાલેદાહ (માતા) ઉપર પણ ગાએબાના તવજ્જોહ આપો. અને આપે તેમને ગાએબાના તવજ્જોહ આપી. પછી હઝરત ખ્વાજા (અલયહીરહમ) એ આપની શાનમાં ફર્માવ્યું કે,

(૧) મિંયા શૈખ અહમદ સુર્ય છે. અમારા જેવા અસંખ્ય સિતારા તેમની રોશનીમાં ગુમ છે.

(૨) મિંયા શૈખ અહમદ જેવો આજે આકાશ નીચે કોઈ પણ નથી.

(૩) મિંયા શૈખ અહમદ ‘કુત્બે ઇશીદ’ તથા ‘કુત્બે મદાર’ના સંગમ છે.

(મકામે મહેબુબીયતના બુર્જુગો તરફ આ ઇશારો છે.)

(૪) મિંયા શૈખ અહમદ કમાલે મુરાદ તથા મહેબુબો માંહેથી છે.

(૫) સહાબા અને તાબેઈન પછી શૈખ અહમદ જેવા અમુક જ બુર્જુગો થયા છે.

(૬) અહમદોલીલ્લાહ અમારી ત્રણ-ચાર વર્ષની સોહબત વ્યથ ન ગઈ. શૈખ અહમદ જેવી પ્રિયપાત્ર વ્યક્તિએ તરબીયત મેળવી.

(૭) શૈખ અહમદ મારફતે મને જાણવા મળ્યું કે, તૌહીદે વુજુદી એક સાંકડી ગલી છે. તરીકતનો મુખ્ય માર્ગ જુદો જ છે.

(૮) અમારી અને શૈખ અહમદની મિસાલ હજરત ખ્વાજા અબુલ હસન ખરકાની તથા તેમના મુરીદ અબ્દુલ્લાહ અન્સારી જેવી છે કે જો તેઓ પ્રથમ હયાત હોત તો તે બીજાના મુરીદ ન થાત.

(૯) હજરત શૈખ તાજુદીન સાંભલી આપના પીરભાઈ ફર્માવે છે કે હજરત ખ્વાજા બાકીબિલ્લાહ (કુદરસીરહુ)એ આપને એક પત્ર લખ્યો હતો જેની અંદર ‘અઝીઝે મુતવક્કફ’ લખીને તેનો ઉપાય જાણ્યો હતો. અઝીઝે મુતવક્કફ અર્થાત્ સુલુકમાં રોકાએલો આ શખ્સ હજરત ખ્વાજાએ પોતા માટે વાપર્યો હતો. અને આ રીતે આપથી ઉપાય મેળવ્યો હતો.

આ રીતે ત્રીજી વખત દીલ્લીમાં હજરત ખ્વાજા બાકીબિલ્લાહ (કુદરસીરહુ)થી અસંખ્ય નેઅમતો અને બશારતો મેળવી આપ માતૃભુમિ સરહિંદ શરીફ રવાના થયા ત્યાં થોડાક સમય રોકાઈ પીરો-મુશીદના ફર્માન મુજબ લાહોર આવી પહોંચ્યા ત્યાં આપને ઘણી જ મકબુલીયત હાંસીલ થઈ મૌલાના જમાલુદીન તલ્વી અને હજરત અબ્દુલ હકીમ સિયાલકોટી જેવા મહાન વિદ્વાનો આપના મુરીદ બન્યા.

દીલ્લીમાં ચોથી વખત

હજરત મહેબુબે સમદાની મુજદીદે અલ્ફેષાની (કુદરસીરહુ) લાહોરમાં મુરીદોની તાલીમો-તરબીયતમાં લીન હતા ત્યાં આપને દુઃખદાયક સમાચાર મળ્યા કે ૨૫ જમાડિસ્સાની ૧૦૧૩ હી.સ.માં દીલ્લીની અંદર હજરત ખ્વાજા બાકી બિલ્લાહ (કુદરસીરહુ)નો ઇન્ટેકાલ થઈ ગયો,

વ્યાકુળતા સાથે આપ. ઇન્ના લીલ્લાહે વ ઇન્ના ઇલયહે રાજેઉન. પઢીને લાહોરથી દીલ્લી માટે રવાના થયા.

જો કે માર્ગમાં સરહિંદ શરીફ આવતો હતો. અને આપ સરહિંદ થઈને દીલ્લી માટે આગળ વધ્યા પરંતુ ત્યાં ન તો પોતાને ઘેર ગયા કે ન તો પોતાના સ્વજનોથી મુલાકાત કરી વ્યાકુળતા સાથે સતત રાત દિવસની મુસાફરી બાદ આપ દીલ્લી પહોંચ્યા ત્યાં સૌ પ્રથમ આપ હજરત પીરો-મુશીદના પવિત્ર મઝારે મુકદ્દસ ઉપર હાજર થયા.

આપને જોતા જ દીલ્લીમાં કોહરામ મચી ગયો હજરત મીર મોહમ્મદ નોઅ્માનની હાલત દયાજનક હતી, આપે તેમને પીરઝાદાઓને તથા અન્ય મુરીદોને દિલાસો આપ્યો સૌએ એકીસાથે દીલ્લીમાં રોકાણ કરવા આપને વિનંતી કરી.

આપ પણ અમુક દિવસ રોકાયા તુટેલા દીલોને ધરપત બંધાવી અને હજરત પીરો મુશીદના કાર્યને આગળ ધપાવ્યો. સિલસિલાનો ઘણો ફેલાવો થયો. હજરત ખ્વાજા (અલયહીરહમત)ની વસીયત મુજબ તેમના ખલીફા અને મુરીદો આપના હલકામાં મુરીદની હૈસીયતથી શરીક થતા અને ફાયદો મેળવતા તથા અદાબે તરીકત ન્યાઝમંદી સાથે અદા કરતા.

તે દરમિયાન અમુક હસદખોરો અને બીનઅનુભવીઓએ હજરત ખ્વાજાએ આપથી ફાયદો મેળવ્યાના મામલામાં ટીકા-ટીપ્પણ શરૂ કરી જેને કારણે આપને દુઃખ પહોંચ્યું. અમુક પીરભાઈઓ આપના વિરોધમાં ગયા જો કે આપે સમજુતીનો માર્ગ અપનાવ્યો. પણ વ્યર્થ સાબીત થયું એટલે આપે તેમની નિરખત અને કમાલાત સલબ ફર્માવી લીધા પણ તેમની પર કંઈ અસર ન થઈ. એટલે આપે સરહિંદ શરીફ તરફ પ્રયાણ કર્યો.

વિરોધીઓની તૌબાહ તથા અહેસાસ

જાણે અજાણે વિરોધ પક્ષના આગેવાન હજરત તાજુદીન સાંભલી હતા. જે હજરત ખ્વાજા બાકીબિલ્લાહ (કુદરસીરહુ)ના ખલીફા પણ હતા તેમણે પોતાની નિરખત ખેંચવાઈ જવા છતાં પણ હજરત મહેબુબે સમદાનીના વિરોધમાં ખત્મ પઢવાની વ્યવસ્થા કરી ખત્મ પઢનારાઓમાં એક સાહેબે કશ્ક બુઝુર્ગ પણ હતા.

આ બુઝુર્ગે જોયું કે તેમના માંહેથી દરેકે એક દીવો સળગાવ્યો છે. અને તે જ વખતે વીજળી ચમકી તથા ભારે પવનના એક ઝાપટા સાથે જ દીવા ઓલવાઈ ગયા. તથા ગૈબથી અવાજ આવ્યો કે, હજરત મુજદીદે

અલ્લેખાની (કુદ્દસીર્રહુ)ના વિરોધીઓની હસદખોરીના આ દીવા હતા જે હુઝુર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની જલાલી તવજજોહ મારફતે ખુજાવીને નેસ્તોનાબુદ કરી નાંખવામાં આવ્યા. આ ખનાવથી વિરોધીઓ ચિંતીત અને પરેશાન થયા.

હઝરત શૈખ તાજુદીને પણ ખવાબ જોયો કે શાનદાર મહેફીલમાં મહાન ઔલીયાએ કીરામ બેઠા છે. તેમની વચ્ચે હઝરત મુજદ્દીદ અલ્લેખાની (કુદ્દસીર્રહુ) પણ છે. અને એક ખુઝુર્ગ આપની તરફ ઇશારો કરતા હઝરત તાજુદીને કહે છે કે, તમારી નિરખત સલબ થવાનું અને બરબાદ થવાનું કારણ આમની મુખાલફત છે.

હઝરત ખવાબ કુદ્દસીર્રહુના ખલીફા હઝરત હિસામુદ્દીને પણ મુરોકેબામાં જોયું કે, હુઝુર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ખુત્બો આપી રહ્યા છે. અને આ ખુત્બામાં હઝરત મુજદ્દીદ (અલયહીર્રમત)ની તારીફ તથા ખુબીઓ બયાન ફરમાવી રહ્યાં છે તથા આપની મુજદ્દેદીયત તથા કય્યુમીયતની તસ્દીક ફરમાવી રહ્યાં છે. આપે આ ખનાવ વિરોધ કરનાર પીરભાઈઓએ સામે રજુ કર્યો.

એટલે તેમણે તૌબાહ અને અસ્તગ્ફાર કર્યા તથા મુજદ્દીદ સાહેબ તરફ રુજુઅ થયાં હઝરત તાજુદીને પણ એક માફીનામું પોતાના તરફથી તથા વિરોધ કરનાર કુલ પીરભાઈઓ તરફથી લખીને આપની બારગાહ શરીફમાં મોકલ્યું. એટલે હઝરત ખવાબ (કુદ્દસીર્રહુ)ના ઈર્ષ મુબારક પેટે જ્યારે આપ પાંચમી વખત દીલ્લી આવ્યા ત્યારે તમામ વિરોધી પીરભાઈઓ ફરી રૂબરૂ માફી માંગવા માટે પોત પોતાના સાફા ઉતારી ખુલ્લે માથે અને સાફાના કાપડને પોતપોતાના ગળામાં નાંખી આપના સ્વાગત માટે દીલ્લીથી આવી પહોંચ્યા અને કેટલાયે માઈલ ચાલીને આપનો સ્વાગત કર્યો, માફી માંગી આપે પણ સિલસિલાના રૂહાની સંબંધોને લીધે બધાની ભુલો માફ કરી.

કયા ઔલીયા મે શાને મુજદ્દીદ બુલંદ હૈ,

અગવાસ ઔર કુત્બોમે વોહ અરઝુમંદ હૈ,

મુન્કીર હૈ શૈખ અહમદે સરહંદીકા વહી,

દરવાઝા જુસ પે ફૈઝે ઇલાહીકા બંદ હૈ.

-: ઝમાનાએ અલ્લેસાનીના ફિત્ના :-

હુઝુર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની હીજરતને ૧૦૦૦ વર્ષ પુરા થતા જ અખંડ હીદુસ્તાનમાં મઝહબે ઇસ્લામ ઉપર વિરોધના વંટોળ

સાથે કુફ શીર્ક, બિદઅત અને નફ્સાનીયતના હુમલા થવા લાગ્યા આ હુમલાખોરોમાં કાફીરો, મુશરીકો અને કદર શિયા પંથીઓ તથા જાહેલ સુફીઓ પણ હતા. અને નફ્સ પરસ્ત આલીમો, પંડીતો પણ હતા. હિંદુસ્તાનનો સમ્રાટ અકબર પણ.

જાહેલ સુફીઓ શરીઅતને ત્યાગીને મનઘડત નિયમો ઉપર પોતાના મુરીદોને ચલાવતા, પવિત્ર રાતોમાં નફ્લ નમાઝ જમાઅત સાથે અદા કરાવતા, વઝુમાં વપરાયેલો પાણી મુરીદોને તબુર્ક પેટે પીવાની પરવાનગી આપતા. તથા તબલ્લા સારંગીના મહેફીલોને ખુદાનો કુર્બ પ્રાપ્ત કરવાનો માધ્યમ ગણાવતાં. શરીઅતથી તરીકતને અલગ બતાવતા આ બેદીની એટલી હદે ફેલાઈ કે નાલાયકો ખુલ્લી રીતે કહેતા કે સાહેબે તરીકત માટે શરીઅતની પાખંદી જરૂરી નથી.

તો બીજી તરફ નફ્સ પરસ્ત જૈબભર મૌલવીઓએ ઇલ્મને દુનિયા કમાવવાનો સાધન બનાવ્યો. અકબરના દરબારમાં પોતાની વિદ્રતા દેખાડવા એક જ પંથના બે મૌલવીએ એક જ બાબતે અલગ અલગ ફતવા આપતા એક હા કહેતો તો બીજો ના કહેતો. મખ્દુમુલ મુલક ના હોદ્દો ઉપર હોવા છતાં પણ મુલ્લા અખ્દુલ્લાહ સુલતાનપુરીએ ફતવો આપ્યો કે વર્તમાનયુગમાં ઝકાત અને હજ ફર્જ નથી.

શીયા પંથીઓનો જોર એટલી હદે હતો કે તેઓ ભર્યા દરબારમાં ખુલ્લાસે સલાસાહ તથા હઝરત અમીર મોઆવીયાહને ખુલ્લમ ખુલ્લા ગાળો ભાંડતા છતાં કોઈમાં તેનો રદ કરવાની હીમ્મત ન હતી. ઇરાની તહેવાર નવરોઝની ઉજવણી વખતે આલીમો, કાઝીઓ અને મુફ્તીઓ પણ દાઝ દીયવા મેદાનમાં આવી જતા.

સામાન્ય મુસ્લીમ વર્ગ દિવાળીના દિવસોમાં ખુશીઓ મનાવતા અને મુશ્કેરીના તરીકા પ્રમાણે વર્તન કરતા. પોતાના વાસણોને રંગતા તથા ખુતોના નામથી ભેટો પોતાના સ્વજનોને આપતા, ચેચકની બિમારી વખતે શીતળાની બાધા રાખતા.

કાફીરો ખુલ્લમ ખુલ્લા મસ્જીદોને શહીદ કરી તેમની જગ્યાએ ખુતખાના બનાવતા અને ઇસ્લામી રીત રિવાજોને નષ્ટ કરવા એડી ચોટીનો જોર લગાવતા આવા અંધકારમય યુગમાં સમ્રાટ અકબર મુર્તદ થઈ ચુક્યો હતો અને તેણે ઇસ્લામના વિરોધમાં દીને ઇલાહીની સ્થાપના કરી હતી.

અલ્લેખાનીનો યુગ શરૂ થતા જ આ જાતના અસંખ્ય ફિત્નાઓ જાગી

ચુક્યા હતા હુકુમતની સામે ટક્કર કોણ લે. હાથમાં હાથકડીઓ અને ગળામાં વજનદાર સાંકળો સાથે હાથીના પગ નીચે કચડાવાનો ઇરાદો કોણ કરે. કેટલાએ ઉલ્માએ રખખાની તથા સુફીયાએ હકકાનીએ ખામોશીનો છેલ્લો દરજ્જો અપનાવ્યો અને પોતાની ખાનકાહોમાં ચુપચાપ બેસી ગયા.

પરંતુ હઝરત મહેબુબે સમદાની મુજદ્દીદે અલ્લેખાની (કુદ્દસીરહુ) કઈ રીતે ખામોશ રહે આપે ખુદાને ભરોસે તમામ ખતરનાક કિત્નાઓ નષ્ટ કરવા કમરકસીને તેમનો મુકાબલો કર્યો અને છેવટે અખંડ હિંદુસ્તાન ઉપર ફરીને દીને ઇસ્લામનો પરચમ લહેરાવ્યો. હિંદુસ્તાનમાં દીને મુસ્તફાનો અસ્તિત્વ બાકી છે. તે સદકો છે, મુજદ્દીદે અલ્લેખાનીની કોશીષોનો.

આપે સૌથી પહેલા કિત્નાઓના મુળ શોધ્યા તો આપને તેમના ત્રણ કેન્દ્રો દેખાયા (૧) નફસ પરસ્ત આલીમો (૨) જાહેલ સુફીઓ અને (૩) હુકુમત પોતે. એટલે આપે આ ત્રણ કેન્દ્રો ઉપર જ કાબુ મેળવવા તનતોડ મહેનત આદરી દીધી. સુફીઓ તથા આલીમોને તેમની ભુલો દર્શાવતા પત્રો લખ્યા તો બીજી તરફ પોતાના મુરીદોને આવી ભુલો ન કરવા માટે સખ્ત તાકીદ કરી.

અલ્લાહુત્આલાએ આપની અઝમત, હૈબત અને અકીદત હુકુમતના અમીરોના દિલમાં કાયમ કરી એટલે તેઓ આપના હાથ ઉપર બૈઅત કરીને આપના મુરીદ બની ગયા. જેમકે ખાને આઝમ, ખાનેખાનાં, સદરેજહાં, દારાબખાન, કુલીજખાન, લાલાબેગ વગેરે, આપે તેઓની રૂહાનીયત સુધારી તેમની મારફતે હુકુમતના ખાતિલ મોડને દુરુસ્ત કર્યો.

આપના આ મુરીદોમાંહેથી અમુક રાજધાની અકબરખાદમાં જ હતા. જ્યારે અમુક દુર દુરના વિસ્તારોમાં હતા. છતાં પણ આપ તેમને બરોબર સલાહ-સુચનો આપતા રહેતા હતા. નવાઈ લાગે છે કે, જ્યારે તાર, ટપાલ, ટેલીફોન તથા રેલ્વેની સેવા પણ ઉપલબ્ધ ન હતી ત્યારે આ ફકીર, રોશન ઝમીર સરહિંદમાં બેઠાબેઠા પોતાનો મકસદ કઈ રીતે પૂર્ણ કરતા હતા. ?

સમ્રાટ અકબરનું મરણ

આપની તજદીદના ત્રીજા વર્ષે હી.સ. ૧૦૧૪ માં કહેરે ખુદાવંદી તથા ઇતાબે ઇલાહીને લીધે દીને ઇલાહીના સ્થાપક સમ્રાટ અકબરનું મરણ થયું અને દીનેઇલાહી લાવારસ થયો. અકબરને આગ્રા પાસે જ સિકંદરાખાદમાં દફન કરવામાં આવ્યો. આ રીતે તજદીદના અવરોધો પેટેનો ભયંકર અવરોધ તથા મહા ખતરનાક કાંટો દુર થયો. ત્યારે આપની ઉમ્મર ફક્ત ૪૩ વર્ષની હતી.

જલાલુદ્દીન અકબર પછી તેનો પુત્ર નુરુદ્દીન જહાંગીર નામ ધારણ કરીને તખ્તનશીન થયો રાજા બિરાહીમલની પુત્રી જોધાબાઈ તેની માં હતી. તથા રાજા ભગવાન દાસ તેનો સસરો, વધારામાં દાઝની આદત ચર્મસીમાએ આ બધું તેને દીને ઇલાહી પેટે વારસાગત રીતે મળ્યું હતું.

બદ કિસ્મતીથી જહાંગીરે નુરજહાંથી લગ્ન કર્યા અને તે શીયા-પંથીઓનો શિકાર બન્યો. એક તરફ જોડકા ભાઈ ઔર એક તરફ સારી સગાઈ. આ કહેવત ને તેણે સાર્થક કરી બતાવવા માટે પોતાના વર્ગીરે આઝમ તરીકે નુરજહાંનાભાઈ આશીફજહાની નિમંણુક કરી હતી. જે ફીરઔનના વર્ગીર હામાનને પણ શરમાવે તેવો હતો.

હઝરત મહેબુબે સમદાની મુજદ્દીદે અલ્લેખાની (અલયહીરહમતો વ રીદવાન) હંમેશા ખાતિલ પંથોનું ખંડન કરતાં જ રહેતા હતા. અભ્યાસકાળ વખતે જ તેમણે શીયાપંથના રદ માં 'રિસાલા રદે રવાફીઝ' લખ્યો હતો. આ વાતની જાણ આસીફજહાને થઈ ત્યારથી જ તે આપનો સખ્ત વિરોધી બની ગયો હતો. વર્ગીરે આઝમના પદ પર આવ્યા પછી તેને વેરની વસુલાતનો વ્યવસ્થિત મોકો મળ્યો.

જોગાનુજોગ જહાંગીરના રાજ્યકાળમાં જ ઇરાન, તુરાન અને બદખ્શાના સત્તાધિશો તથા ખુદ જહાંગીરના ૪૦૦ જેટલા અમીર ઉમરાવો આપના મુરીદ બન્યા. એટલું જ નહીં પણ આપના ખલીફા દેશના ખુણેખુણે ફેલાઈ ગયા આ બનાવથી આસીફજહાને ખુબ જ બળતરા થવા લાગી.

આસીફજહાની શારારત

એક વખત મોકો મળતા જહાંગીર પાસે આસીફજહાએ રજુઆત કરી કે, સરહિંદમાં એક મહાન વિદ્વાન પીરઝાદા છે. જેમણે કેટલાયે ખુજુગોથી ખિલાફત મેળવી છે, અને મુજદ્દીદનો દાવો કર્યો છે, અસંખ્ય વ્યક્તિઓને પોતાના ખલિફા તરીકે નીમીને દેશના ખુણેખુણે મોકલ્યા છે. આ ખલીફાઓના પણ અસંખ્ય માણસો મુરીદ બની ગયા છે. અન્ય દેશોના સત્તાધિશો પણ તેમના મુરીદ બની ગયા છે. તેમણે એક ખલીફાની નિમંણુક આપણા લશ્કરમાં પણ કરી છે.

આપણા અમીર ઉમરાવો પેટે ખાને ખાનાં, સૈયદ સદરેજહાં, ખાનેજહાં, ખાને આઝમ, મોહબ્બતખાન, તબીયતખાન, ઇસ્લામખાન, સિકંદરખાન, દરિયાખાન, મુર્તુઝાખાન વગેરે તેમના મુરીદ બની ગયા છે. અને હવે જાણવા મળ્યું છે કે, તેમણે હથીયારબંધ એક હઝાર અસ્વાર તથા

અસંખ્ય પાયદળની ફૌજ તૈયાર કરી છે. શંકા છે કે ગફલતમાં રહેવાથી મુરકેલી ઊભી થશે.

એટલે મારી સલાહ છે કે તેમના ટેકેદારોની દુર દુર બદલી કરી નાંખવી અને પછી જ તેમને રાજ્ય દરબારમાં બોલાવી પગલા લેવા આગળની વ્યવસ્થા ખુદ ખુદ થઈ જશે. આસીફજાહની આ સલાહ જહાંગીરને પણ યોગ્ય લાગી.

ખીજા દિવસે જ દિવાનેઆમ ભરીને બાદશાહે ખાનેખાનાને દક્ષિણનો સુબેદાર બનાવીને ત્યાં જવા કહ્યું. એ જ રીતે સદરજહાને બંગાળનો સુબેદાર તથા મોહબ્બતખાનને કાબુલનો સુબેદાર બનાવી ત્યાં રવાના કર્યા. આ રીતે આપના ૪૦૦ (ચારસો) અકીદતમંદોને દુરોદરાઝ મોકલવામાં આવ્યા.

જ્યારે આ તમામ હાકીમો પોતાપોતાના સ્થળ ઉપર પહોંચી ગયા અને ત્યાંનો વહીવટ તેમણે સંભાળી લીધો. આ વાતની જાણ બાદશાહે થઈ એટલે તેણે એક હુકમનામું સરહિંદના હાકીમ (હારીક) ઉપર રવાના કર્યું જેમાં લખ્યું હતું કે, શૈખ અહેમદને અમારી સામે હાજર કરો.

જહાંગીરના દરબારમાં

જ્યારે આપ પોતાના અમુક ખાદીમો સાથે શાહી દરબારમાં હાજર થયા ત્યારે આપના વિરોધમાં પ્રથમ જે પુરાવો રજુ કરવામાં આવ્યો તે આપના ૨૦ વર્ષ પહેલા લખેલા એક પત્રના અમુક અંશો હતા જેનો સરાસર ખોટો અર્થઘટન બાદશાહ સામે રજુ કરવામાં આવ્યો. આ પત્ર આપે પોતાની રૂહાની હાલતની જાણ પેટે હઝરત ખ્વાજા બાકી બિલ્લાહ (કુદરસીરહુ)ને લખ્યો હતો બાદશાહે તે અંશોનો ખુલાસો માંગ્યો અને આપે વિદ્રતા સાથે પુરો ખુલાસો કર્યો જેનાથી બાદશાહ ઘણો પ્રભાવિત થયો.

આસીફજાહની પોતાની બાજુ બગડતી દેખાઈ એટલે તેણે ખીજો વિરોધ રજુ કરતાં કહ્યું કે, બાદશાહ સલામત આપની સામે જે તાઅઝીમી સજદોહ કરવામાં આવે છે તેનો ફત્વો તમામ મુફતીઓએ આપ્યો છે, છતાં પણ આ તે ફત્વાઓને રદ કરે છે. અને તાઅઝીમી સજદાહનો વિરોધ કરે છે. તેને કહો કે આપને સજદોહ કરીને શાહી અદબને માન્ય રાખે.

આ નવી ચાલમાં આસીફજાહ ફાવી ગયો તે જ વખતે જહાંગીરે કહ્યું કે, તમે આવતી વખતે શાહી અદબ નથી બજાવ્યો, હવે સજદોહ કરો. ગૈરહાલની સામે સજદાહની વાત સાંભળતા જ વલીયુલ્લાહ મુજદીદે અલ્દેખાનીનું ફરકી લોહી ગરમ થઈ ગયો. આપે જોશમાં આવીને કહ્યું કે, મારી પેશાની ગૈરહાલ સામે જુકી નથી જુકશે પણ નહીં..

શેરખુદાની લલકાર સામે જહાંગીરે પણ ગર્જતા કહ્યું કે, તમારે સજદોહ કરવો પડશે તમે ફક્ત તમારૂં માથું જ અલ્પમાત્રામાં જુકાવો હું તેને પણ સજદોહ સમજીને તમને મુક્ત કરી મુકીશ. પણ આપે તેની આ અપેક્ષાને પણ ઠુકરાવી નાંખી. હવે બાદશાહે ફીરખૌનીયત અપનાવતા દરબારી પહેલવાનોને હુકમ આપ્યો કે, જુઓ છો શું ? ઉઠો અને તેમનું માથું પકડીને મારી સામે જુકાવો.

બાદશાહના હુકમ સાથે જ શાહી દરબારના પહેલવાનોએ ઉભા થઈને આપનો મસ્તક બાદશાહ સામે જુકાવવાની કોશીષ કરી પણ બધું વ્યર્થ, નવાઈની વાત તો આ છે કે આપની ગર્દન પાતળી હતી આપ આકાશને તાકી રહ્યા હતાં ને સાત સાત પહેલવાનોએ આપના મસ્તકને પકડીને પુરી તાકાત સાથે જુકાવવાની કોશીષ કરી, પહેલવાનોની પકડને કારણે આપના નાકમાંહેથી રક્ત વહેવા લાગ્યો. તાકાત લગાવવાના કારણે પહેલવાનો પરસેવે રેબઝેબ થઈ ગયા. ભર્યા દરબારમાં બાદશાહે પોતાના સ્વમાનની ધજજીઓ ઉડતી દેખાઈ.

છેવટે તેણે પોતાના સલાહકારોથી ચર્ચા કરીને કહ્યું કે, હું એક નાના દારના ઓરડામાં બેસું છું ત્યાં શૈખ અહેમદને મારી સામે લાવો દારની અંદર દાખલ થતી વખતે તેઓ મસ્તક જુકાવશે અને આ વાત ઉપર હું ગર્વ લઈશ કે તેમણે આ રીતે મને સજદોહ કર્યો.

જ્યાર શાહી સિપાહીઓ આપને દાર પાસે લઈ ગયા તો દારને જોતાં જ આપ આખી ચાલ સમજી ગયા અને મસ્તક જુકાવવાને બદલે આપે તેમાં પ્રથમ પગ દાખલ કર્યો આસીફજાહે બાદશાહે કહ્યું કે, જુઓ કેવા બેબાક છે. છેવટે જહાંગીરે હી.સ. ૧૦૨૮માં આપને કેદ કર્યા.

ગર્દન ન જુકી જીસકી જહાંગીર કે આગે,

જીસકે નફસે ગર્મસે હૈ ગર્મીએ એહરાર,

વોહ હિંદમે સરમાયએ મિલ્લતકા નિગેહબાં,

અલ્લાહને બરવક્ત કિયા જીસકો ખબરદાર.

★ ગ્વાલિયરનો કીલ્લો ★

હુકુમતના બંડખોરો માટે ગ્વાલિયરનો મઝબુત કીલ્લો પ્રખ્યાત હતો આ કીલ્લામાં આપને આપના ખાદીમો સાથે કેદ કરવામાં આવ્યાં ત્યાં આપ પહોંચતાં જ હઝરત યુસુફ (અલયહીસ્લામ) ની જેમ હજારો ગુમરાહોને દીને ઇસ્લામનું માર્ગદર્શન આપનારા સાબીત થયા એક વખત ત્યાંના જેલરે

આપની પર સખ્તી કરી એટલે આપના ખાદીમોને જોશ આવ્યો અને તે સૌ પક્ષીઓની જેમ ઉડીને કીલ્લાની દિવાર ઉપર જઈ બેઠા. પછી જેલરને કહ્યું કે, ‘અમને બહાર જતાં પણ આ રીતે વાર નહીં લાગે.’

ત્યારે આપે પોતાના ખાદીમોને સખ્તીથી કહ્યું કે, ‘આ શું કરો છો? શું તમે એમ સમજો છો કે હું કરામત નથી દેખાડી શકતો.?’ આપની આ તાકીદથી ખાદીમોએ માફી માંગી અને ફરી પાછા કારાવાસમાં આવી ગયા. કેદખાનામાંથી આપે પોતાના ખલીફાઓના નામે એક પત્ર લખ્યો જેમની અંદર તેમને શાંત રહેવાની તાકીદ કરી તથા જણાવ્યું કે જે કંઈ થાય છે તે અમારી મરજી મુજબ થાય છે..

કારાવાસ દરમિયાન હુકુમત આપનો રાયરચીલો જાત કરી લે છે. આ વાતની આપને જાણ થતા પોતાના સાહેબજાદાઓના નામે પત્ર લખી તેમને હિમ્મત અને સખ્તી કામ લેવા જણાવે છે અને લખે છે કે હવેલી, મહેમાનખાનું, કુવો, બગીચા, કીતાબો અને બીજી વસ્તુઓનો ગમ ન કરવો જોઈએ મરણ થતા આ વસ્તુઓને મુકવી જ પડે છે.

કેદખાનું આપના કદમોની બરકતથી ખાનકાહમાં ફેરવાઈ જાય છે. ત્યાં અસંખ્ય વિધર્મીઓ આપના હાથ ઉપર ઇસ્લામ સ્વીકારે છે. કેટલાએ ફાસીકો મુત્તકી બન્યા આ રીતે આપે કેદખાનામાં પણ તબ્લીગે-દીન તથા તજદીદનું કામ ચાલું રાખ્યું.

કેદથી આઝાદીનો બનાવ પણ આપની રોશન કરામત છે. બાદશાહ જહાંગીરે ખ્વાબ જોયું ખ્વાબ શું કિસ્મત ચમકી ઉઠી મદીનાના તાજદાર આકા અહેમદ મુખ્તાર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) અફસોસ સાથે આંગળી દાંતોમાં દબાવીને ફર્માવી રહ્યાં છે. ઓહ, જહાંગીર તે કેટલી મહાન વ્યક્તિને કેદ કર્યો છે. આ રીતે એક વર્ષ પછી હી.સ. ૧૦૨૯ માં આપ મુકત થયા.

જહાંગીર રહે રાસ્ત ઉપર

દુશ્મનો ફરી નવી ચાલ રમ્યા બાદશાહ તરફથી એવો હુકમ આપનાવ્યો કે આપ થોડા દીવસ શાહી લશ્કરમાં જ રહે આ રીતે આપ નજરબંદીથી છુટ્યા પણ પાબંદીમાં રહ્યા અને ખરેખર તજદીદનો અસલ કામ આ પાબંદીથી જ બન્યો બાદશાહને આપની સોહબત પ્રાપ્ત થઈ જેના કારણે તેના માટે હિદાયતના દરવાજા ખુલ્યા, પરિણામ આ આવ્યો કે બાદશાહે આપના હાથ ઉપર ગુનાહોથી તૌબાહ કરી.

હવે આપને બાદશાહ શાહી લશ્કરમાં પોતાની સાથે જ રાખતા હતા.

રાત્રે રૂહાની મહેફીલો કાયમ થતી હતી બાદશાહ આપની વાતો ધ્યાન પૂર્વક સાંભળતા હતા અને આપનો પ્રભાવ તેની ઉપર એટલી હદે થયો કે, છેવટે તેણે શાહજાદા ખુર્મને આપના હાથ ઉપર ખેંચત કરવાનો હુકમ આપ્યો આ રીતે હી.સ. ૧૦૩૩ સુધી એટલે કે આપ પુરા પાંચ વર્ષ શાહી લશ્કરમાં રહ્યા.

આ રીતે એક અલ્લાહવાળા ફકીરે વગર કિંમતે બાદશાહને ખરીદી લીધો જે તેઓ ધારત તો પોતાની બાદશાહતનું કામ લઈ શકત છતાં પણ ફકીર જ રહ્યા બલ્કે સચ્ચાઈ તો આ છે કે કેટલાએ બાદશાહોને બાદશાહીના યુગમાં પણ ફકીર જ બનાવી રાખ્યા.

જે બાદશાહના તકબ્બુરની આ હાલત હતી પોતાની સામે સજદોહ કરાવતો અને તેના જવાજ માટે મુફ્તીઓથી ફત્વો મેળવતો તે જ બાદશાહ ઝીંઘીના છેલ્લા ભાગમાં કહેતો હતો કે, મેં કોઈ એવો કૃત્ય નથી કર્યો જેને કારણે નજાતની ઉમ્મીદ રાખું અલબત્ત મારી પાસે એક દસ્તાવેજ છે. જેને અલ્લાહની બારગાહમાં રજુ કરીશ તે દસ્તાવેજ આ છે કે એક દિવસ હઝરત શૈખ અહેમદ સરહિંદએ ફર્માવ્યું હતું કે, જે અલ્લાહ અમને જન્મતાં જવાનું કહેશે તો અમે તારા વિના નહીં જઈએ.

કાંગરાનો કીલ્લો ફતેહ થતાં જ બાદશાહ હઝરત મુજદીદે અલ્ફેયાની (કુદ્દસીર્રહુ) તથા અન્ય દીનદાર આલીમો સાથે ત્યાં જઈ પહોંચ્યો ખુતબાનાની જગ્યાએ મસ્જીદ બંધાવી અને પોતાના હાથે ગાય હલાલ કરી આ રીતે દીને ઇસ્લામનો પ્રચાર જોર શોરથી આદરી દીધો.

હવે જહાંગીરના ઇમાનની એ હાલત હતી કે મલીકા નુરજહાંના માનીતા શીયા વિદ્રાન નુરુલ્લાહ શોસતરીએ ભર્યા દરબારમાં ઔલીયાએ કિરામતી શાનમાં ગુસ્તાખી કરી કે તે જ વખતે જહાંગીરે તેની જીભ ખેંચીને હાથીના પગથી કચડી નાખવાનો હુકમ આપ્યો. નુરજહાંએ ગુનહેગારને બચાવવા કાકલુદી કરી તો જવાબમાં જહાંગીરે કહ્યું કે, **જાનેમન જાં દાદઉમ ઈમાં ન દાદઉમ.** (અર્થાત્: - જાનેમન મે તને મારી જાન આપી છે. મારું ઇમાન નથી આપ્યું.) આ રીતે જહાંગીરે નુરુલ્લાહને હાથીના પગથી છુંદાવી નાંખ્યો અને પોતાના ઇમાનનો સખુત આપ્યો.

‘ફીર સદા તૌહીદકી આખિર ઉઠી પંખાબ સે,
હિંદકો એક મર્દે કામીલને જગાયા ખ્વાબ સે.’

-: આખરી સફરની તૈયારીઓ :-

મરણ માટે એક દિવસ નક્કી જ છે. બધાને મરવું જ છે. પણ અમારા મરણ અને વલીએ કામીલના મરણ વચ્ચે જમીન આસમાનનો ફર્ક છે. જે કે મરણના સમયની કોઈને પણ જાણ નથી પણ વલીએ કામીલને તેની પુરેપુરી જાણકારી હોય છે. વર્ષો, મહીનાઓ, દિવસો, કલાકો અને મીનિટો તથા સેકન્ડોથી પણ તે વાકીફ હોય છે. એટલે જ વર્ષો પહેલાંથી પોતાની વફાતની ખબર આપી દે છે.

હઝરત મહેબુબે સમદાની મુજદ્દીદે અલ્દેખાની(કુદ્દસીર્હુ)ને દુનિયામાં જે કામ માટે મોકલવામાં આવ્યા તે કામ જેમ જેમ પુરો થતો જતો હતો તેમ તેમ આપ પોતાના વિસાલની ખબરો આપતા રહેતા હતા. આ દુઃખદાયક ખબરો સાંભળીને આપ્તજનોના દીલ ચારણીની જેમ વિંધાતા હતા.

દસ વર્ષ પહેલાં:- જ્યારે આપની પવિત્ર ઉમ્મ ૫૩ વર્ષની થઈતો આપે ૧૦ વર્ષ પહેલાં પોતાના વિસાલની ખબર આપતાં કહ્યું કે, હું મારી ઉમ્મ ૬૩ વર્ષથી વધુ નથી જોતો આ તટસ્થ લખાણ સાફ દેખાઈ રહ્યો છે.

બે વર્ષ પહેલાં:- વફાતથી બે વર્ષ પહેલાં આપ શાહી લશ્કર સાથે અજમેર શરીફ આવી પહોંચ્યા ત્યારે હઝરત ખ્વાજા મોહમ્મદ સઈદ તથા હઝરત ખ્વાજા મોહમ્મદ માસુમને સંયુક્ત રીતે પત્ર લખતા જણાવે છે કે દુનિયાની જગ્યાએ આખેરતનું ઈજાઝત નામું મળી ચુક્યું છે. હવે ઝીંદગીના દિવસો પુરા થવા આવ્યા છે.

એક વર્ષ પહેલાં:- હી.સ. ૧૦૩૩માં આપ લશ્કરથી અલગ થઈને સરહિંદ શરીફ આવ્યા ત્યારે વસંત ઋતુમાં પોતાના મકાનની અંદર એક વર્ષ પહેલાં આપે પોતાના ઇન્તેકાલની ખબર આપતા કહ્યું કે, હવે આવનારી વસંતમાં હું આ મકાનમાં આરામ નહીં કરું. ખાદિમોએ કહ્યું કે, એકાંતવાસ માટે જે મકાન બનાવ્યો છે. ત્યાં આરામ કરજો આપે કહ્યું ત્યાં પણ નહીં. ખાદિમોએ કહ્યું કે, કઈ જગ્યા ઉપર, આપે કહ્યું આ મકાનો માંહેથી કોઈ પણ જગ્યાએ નહીં તમે જોઈ લેશો કે શું જાહેર થાય છે.

છ મહીના પહેલાં:- હી.સ. ૧૦૩૩ના માહે શાબાનની ૧૫મી રાતે આપની એહલીયાહુએ કહ્યું કે, શી ખબર આજે કોનાં નામોં અલ્લાહુઆલાએ વજુદ ના પાના ઉપરથી છેક્યા હશે.? આપે કહ્યું કે, તમે તો આ વાત શંકા અને અનિશ્ચીત રીતે કહો છો પણ તેનો શું હાલ હશે જે જુએ છે અને જાણે છે કે

તેનું નામ વજુદ ના પાના ઉપરથી છેકી નાખવામાં આવ્યું.? આ રીતે આપે છ મહીના પહેલાં પોતાની વફાતની ખબર આપી.

હઝરત મોહમ્મદ હાશિમ (કુદ્દસીર્હુ) બુરહાનપુર જવા માટે આપ પાસે પરવાનગી લેવા આવ્યા આપે તેમની સાથે લંબાણ પુર્વક વાતચીત કર્યા પછી તેમને રવાના કરતી વખતે કહ્યું કે, દુઆ કરું છું કે કયામતના દિવસે પણ આપણે ભેગા મળીએ. મતલબ કે હવે આપણી બંનેની મુલાકાત ફરીને નહીં થાય.

વફાતથી છ મહીના પહેલાં સાદીકખાનને પત્ર મારફતે આપે જણાવ્યું કે, આ શહેરમાં દર વર્ષે ખ્લેગ ફેલાઈ છે. શી ખબર આ વખતે મારી ઝીંદગી વફા કરે છે કે નહીં. આ રીતે છેલ્લે વર્ષે તો આપ સતત જુદાઈની ખબરો આપતાં રહેતા હતા.

દોઢ મહીના પહેલાં:- વફાતથી ૪૫ દિવસ પહેલાં સાફ ખુલ્લા શબ્દોમાં આપે સાહબઝાદાઓને કહ્યું કે, હવે ૪૦ અને ૫૦ દિવસોની વચ્ચે મારી કબ્ર તૈયાર કરવામાં આવશે.

પાંચ દિવસ પહેલાં:- હી.સ. ૧૦૩૪ના સફરની ૨૨ તારીખે જુમ્હેરાતે આપે હાજરજનોને કહ્યું કે, મારી કબ્ર ૪૦ અને ૫૦ ની વચ્ચે તૈયાર થશે આ વાતને આજે ૪૦ દિવસ થયા હવે જુઓ ૧૦ દિવસની અંદર શું થાય છે. આ રીતે વફાતથી પાંચ દિવસ પહેલાં પણ તટસ્થ બશારત આપતા કહ્યું કે, ૪૦ અને ૫૦ વચ્ચે એટલે ૪૫ દિવસો આજે ૪૦ દિવસ પુરા થયા હવે પાંચ દિવસ બાકી છે.

એક દિવસ પહેલાં:- જ્યારે આપની ઝીંદગીનો છેલ્લો દિવસ બાકી હતો ત્યારે આપે સગળીમાં બાળવા માટે કોલસા મંગાવ્યા ખાદિમોએ બે રૂપિયાના કોલસાની વ્યવસ્થા કરવા માંડી પરંતુ આપે કહ્યું કે, બે રૂપિયાના કોલસા હું ઉપયોગમાં લઈ શકું એટલો સમય હવે ક્યાં છે. એટલે કે એક રૂપિયાના જ કોલસા લાવો.

આપના ખાસ ખાદિમ અલ્લામાહ હબીબે કહ્યું કે, હઝરત ઠંડીની ઋતુ છે. વધારાના કોલસા કામ લાગશે. આપે કહ્યું કે, મૌલાના હબીબને ઘણી ઉમ્મીદ છે. પરંતુ હવે એટલો સમય ક્યાં છે કે તે કોલસા ઉપયોગમાં લઈ શકાય.

જ્યારે બે રૂપિયાના કોલસા આવી ગયા તો આપે તેમાંથી અર્ધા કોલસા પોતાના ઉપયોગમાં લેવા માટે અલગ કરાવી લીધા અને બાકીના

અર્ધા જનાન-ખાનામાં મોકલતાં આપે કહ્યું કે, મારા માટે આટલા કોલસા પુરતા છે. અને ખરેખર તેમજ થયું કે કોલસા પણ પુરા થયા તે સાથે આપનો ઈન્તેકાલ થયો.

અમુક કલાકો પહેલાં:- પવિત્ર ઝીંદગીની ઘડી પુરી થવામાં ગણત્રીના જ કલાકો બાકી હતા આખરી રાતે ખાદિમો ખિદમતનો હક્ક અદા કરી રહ્યાં હતા. આ ખાદિમોને સંબોધીને આપે કહ્યું કે, તમે બધાએ ખુબ જ તકલીફ ઉઠાવી બસ છેલ્લી રાત તકલીફની છે. પછી બેતાબી સાથે કહ્યું કે, અય રાત પ્રભાત થા, સાફ સાફ કહી રહ્યાં હતા કે આવનાર દિવસ ચૌમે વિસાલ છે.

(હવાલા:- હઝરાતુલ કુદ્દસ ભાગ-૨, હઝરત નં. ૯)

અનોખી વજઅ હૈ સારે ઝમાને સે નિરાલે હૈ,

ચે આશીક કોનસી બસ્તીકે ચા રખ રહને વાલે હૈ.

હી.સ. ૧૦૩૩માં શાહી લશ્કરથી અલગ થઈ સરહિંદ શરીફ આવ્યા પછી આપે પુર્ણ અકાંતવાસ અપનાવ્યો ફક્ત નમાઝે જુમ્આ અને નમાઝે ઈદ માટે જ આપ બહાર આવતા બાકીની નમાઝો બાજમાઅત પોતાના હુજરામાં જ હઝરત ખ્વાજા મોહમ્મદ સઈદની તાબેદારીમાં અદા કર્મીવતા હતા.

જીલહજ્જની ૧૭ મી તારીખે સોમવારના દિવસે આપને સરદી સાથે તાવની ખિમારી શરૂ થઈ આ દિવસોમાં આપ અલ્લાહુમ્મા રફીકીલ આરૂલા વધુ પડતા હતા અને કર્મીવતા હતા કે જો હકીમ મને એમ કહે કે તમારી માંદગી લા-ઇલાજ છે. તો હું અલ્લાહનો શુક્ર અદા કરતા ૧૦૦ રૂપિયા ખૈરાત કરું.

આપ ઔલાદથી પણ બેતાઅલુક થઈ ચુક્યા હતા એટલે સાહબઝાદાઓએ કહ્યું કે, અમારા માટે આટલી બે તાઅલુકી તથા પિતૃભાવનાની કમી આપથી આપની એહલીયા મોહતરમા (પત્ની) એ આપને કહ્યું કે, ઝીંદગીથી માયુસી અને મૌતનું ચકીન છે. તો પછી આ સદકા અને ખૈરાતનું કારણ શું? આપે હિંદીમાં કહ્યું, **અજમીવાલા કુતનરચુ સખી સબ જગ દેવાંવાર.** (અર્થાત્ આજે તો મહેબુબથી મિલનનો દિવસ છે. એટલે દિલ એમ કહે છે કે આખો વિશ્વ ફિદા કરી દઉં.)

માહે સફરની ૨૩મી જુમેરાતે અસર વખતે સુફીઓને વસ્ત્રો વહેંચી રહ્યા હતા અને આપને ઠંડી લાગી કારણકે આપે ફક્ત પહેરણ પહેર્યો હતો તેની સાથે વધારાના વસ્ત્ર ન હતા આ રીતે ઠંડી લાગ્યા પછી આપને ફરીથી

તાવ આવી ગયો અને આપ પથારી વશ થયા છતા પણ નમાઝો બાજમાઅત અદા કરતા હતા. વિદ-વઝાઈફ પણ નિયમીત પુરા કરતા હતા અને સાથો સાથ શરીઅતેપાકની પાબંદી માટે વસિયતો પણ કરતા હતા.

જ્યારે ઝીંદગીની છેલ્લી રાત આવી જેનાથી આપ વાકિફ હતા અને બીજાઓને પણ વાકિફ કરતા હતા ત્યારે આપે સહીહ હદીષોથી સાબિત બધી જ દુઆઓ પઢી જે દુઆ અંતિમ નબીએ આખરી રાત પઢી હતી નમાઝે તહજ્જુદને પણ અલવિદા કરતા હોય તેમ આખરી રાતના છેલ્લા પહોરે તાજુ વઝુ કરી વ્યવસ્થિત ઉભાઉભા નમાઝે તહજ્જુદ અદા કરીને આપે કહ્યું કે, આ મારી ઝીંદગીની છેલ્લી નમાઝે તહજ્જુદ છે.

ઝીંદગીની અંતિમ નમાઝે ફઝર બાજમાઅત અદા કરીને આદત પ્રમાણે ઝીક તથા મુરોકબો પણ કર્યા એટલું જ નહીં પણ નમાઝે ઈશરાક પણ અદા કરી સાહબઝાદાઓને છેલ્લી વસીયત કરતાં કહ્યું કે, **સુન્નતે રાખ દંદાખ્વાહિંદ.** સુન્નતો ઉપર ચુસ્ત રીતે અમલ કરજો.

આ વસિયત સાથે જ આપનો શ્વાસોશ્વાસ વધી જતા હઝરત ખ્વાજા મોહમ્મદ સઈદે ગભરાટ સાથે આપથી પ્રશ્ન કર્યો કે, આપની તબિયત કેમ છે. આપે જવાબ આપતા કહ્યું કે, જે બે રકાત નમાઝ મેં અદા કરી તે મારા માટે કાફી છે. આપની આ આખરી વાત હતી જે નમાઝ વિષે હતી અને તે હુઝુર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની મોહબ્બત તથા તાબેદારીમાં લીન થવાની મહાન દલીલ છે. મક્કી-મદની સરકારે પણ છેલ્લી ગુફતગુ નમાઝ વિશે કર્મીવી હતી.

અવાર નવાર બશારતો આપ્યા પ્રમાણે ખરોખર આપની ઉમ્મ ૬૩ વર્ષ થતાં જ હી.સ. ૧૦૩૪ સફર મહીનાની ૨૮ તારીખે ચાશતના સમયે આપનો વિસાલ થયો ત્યારે આપનો જમણો હાથ જમણા ગાલ નીચે તથા પવિત્ર મુખ કાબતુલ્લાહ શરીફ અને આપ જમણી બાજુએ સુન્નત તરીકા મુજબ અનંત નિંદ્રામાં પોઢી ગયા.

આપના ભત્રીજા શૈખ બહાઉદીને આપને ગુસ્લ આપ્યો તેમની મદદમાં આપના મહાન ખલીફા હઝરત અલ્લામાહ બદરૂદીન પણ હતા નમાઝે જનાઝા હઝરત ખ્વાજા મોહમ્મદ સઈદે અદા કરાવી અને આપને હઝરત ખવાજા મોહમ્મદ સાદીકના મકબરામાં દફન કરવામાં આવ્યા.

આ મકબરાની જગ્યાએ જ આપે ભુતકાળમાં બેકૈફ નુરના દિદાર કર્યો હતા અને ત્યાં દફન થવાની ઈચ્છા પણ કરી હતી જ્યારે આપનો પવિત્ર

જનાઝો તે ગુંબદમાં પહોંચ્યો તો ખ્વાજા મોહમ્મદ સાદીકની પવિત્ર કબ્ર મુબારક આપનો સ્વાગત કરતા પૂર્વ તરફ બે કુટ જેટલી ખસી ગઈ અને તે કબ્રની જમણી બાજુ એ કયામતના દિવસ સુધી અમાનત રૂપે સુપુર્દેખાક થયા.

ફરિશ્તે પડતે હૈ જીસકો વોહ નામ હૈ તેરા,
બડી જનાબ તેરી ફૈઝે આમ હૈ તેરા,
તેરી લહફકી ઝિયારત હૈ ઝીંદગી દિલકી,
નિરાલી શાન હૈ ઉચ્ચા મકામ હૈ તેરા.

-: ઈન્તેહાં એ ઈતાઅતે મુસ્તફા :-

ઈસ્તીલાહે તસવ્વુફમાં ફનાફીરિસુલના વાક્ય પ્રયોગ ઘણા થાય છે. ફનાફીરિસુલ એટલે સાલીકની પુરેપુરી રીતભાત હુઝુર મોહમ્મદે મુખ્તાર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની તાબેદારીના રંગમાં રંગાયેલી હોય સુન્નત પ્રમાણે આ તાબેદારીને લીધે જ સાલીક 'મકામે મહેબુબીયત' ના ઉચ્ચ દર્જા સુધી પહોંચે છે.

હુઝરત મહેબુબે સમદાની મુજદીદે અલ્ફેયાની કુદસ્સીરિહુ ઈર્શાદ ફર્માવે છે કે, મને જે કંઈ પ્રાપ્ત થયું તે અલ્લાહનો ફઝલો કરમ છે. પરંતુ આ ફઝલો કરમ માટે કંઈ માધ્યમ બન્યું હોય તો તે હુઝુર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની પૈરવી છે. જેની ઉપર અમારા મામલાનો આધાર છે. એટલે જ અમને જે કંઈ પ્રાપ્ત થયું તે આ પૈરવી અને ગુલામીને જ કારણે બન્યું.

આપ હુઝુર (અલયહિસ્સલામ) ની તાબેદારીના રંગમાં એટલી હદે રંગાયેલા હતા કે એક ઈખ્તિયારી સુન્નતને આપે તર્ક નથી કરી એટલે જ અલ્લાહ તઆલાએ આપને ગૈરે ઈખ્તિયારી સુન્નતોમાં પણ તાબેદારી નસીબ કરી મહેબુબે સમદાનીનો મર્તબોહ અતા કર્યો.

નિહાં હૈ તેરી અદાઓસે રંગે મહેબુબ,
ઈસી વજહસે તો ઊંચા મકામ હૈ તેરા.

સુન્નત નંબર :- ૧

હુઝુર નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમના પવિત્ર નુરના દિદાર હુઝરત આદમ અલયહિસ્સલામ તથા અન્ય અંબિયાએ કિરામે કર્યા તો હુઝરત મહેબુબે સમદાની મુજદીદે અલ્ફેયાની (કુદ્દસીરિહુ) ના નુરના દિદાર હુઝર ગૌષુલ આઝમ દસ્તગીર તથા અન્ય ઔલિયાએ કિરામે કર્યા.

સુન્નત નંબર :- ૨

હુઝરત ખાતેમુન્નબીના આગમનની ખબરો અંબિયાએ સાબેકીન આપતા રહ્યા તો હુઝરત મુજદીદે અલ્ફેયાનીના આગમનની ખબરો ઔલીયાએ કિરામ આપતા રહ્યા.

સુન્નત નંબર :- ૩

હુકુમતના તાજદાર તુખ્ખએ અવ્વલ હુમૈરીએ રિસાલતના તાજદાર માટે તેમના જન્મથી વર્ષો પહેલાં આપના નામે પત્ર લખ્યો હતો. તો વિલાયતના તાજદાર ખલીલુલ્લાહ બદખ્શીએ પણ તાજદાર કૈયુમીયતના જન્મથી પહેલાં જ આપના નામે પત્ર લખ્યો હતો.

સુન્નત નંબર :- ૪

તુખ્ખએ અવ્વલ હુમૈરીના પત્ર પ૦ વર્ષની ઉંમર પછી હુઝુર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ને હુઝરત અબુ અય્યુબ અન્સારી મારફતે પ્રાપ્ત થયો તો હુઝરત ખલીલુલ્લાહ અલયહિરૈદવાનનો પત્ર પણ હુઝરત મુજદીદે અલ્ફેયાનીને પ૦ વર્ષની ઉંમર થતાં હુઝરત અબ્દુર્રહમાન બદખ્શી મારફતે આપની પાસે પહોંચ્યો. બાદશાહે તુખ્ખએ અવ્વલે હુઝુર રિસાલતે મઆબ માટે મદીના શરીફ વસાવ્યું તો બાદશાહ ફીરોઝ શાહે હુઝુર કય્યુમીયત માટે સરહિંદ વસાવ્યું.

સુન્નત નંબર :- ૫

હુઝુર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની વિલાદત શરીફ વખતે કેટલાએ મોઅજ્જેઝા જાહેર થયા તો હુઝરત મુજદીદે અલ્ફેયાની રહેમતુલ્લાહ અલયહેની વિલાદત શરીફ વખતે પણ કેટલીએ કરામતો જાહેર થઈ.

સુન્નત નંબર :- ૬

શાહે અરબો-અજમની વિલાદત વખતે શાહે ઈરાનના મહેલના કાંગરા ખરી પડ્યા તો શાહે સરહિંદની વિલાદત વખતે પણ શાહે હિંદુસ્તાન અકબરનો તખ્ત ઉંધો થઈ ગયો.

સુન્નત નંબર :- ૭

હુઝુર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) કુરૈશી ખાનદાનમાં જન્મ્યા તો હુઝરત મુજદીદે અલ્ફેયાની પણ કુરૈશી ખાનદાનમાં જન્મ્યાં.

સુન્નત નંબર :- ૮

હુઝરત ફત્તે મૌજુદાત સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ મખ્તુન (ખત્ના કરેલ) પૈદા થયા તો હુઝરત મુજદીદે અલ્ફેયાની (કુદ્દસીરિહુ) પણ મખ્તુન પૈદા થયા.

સુન્નત નંબર :- ૯

હુઝર મકકી મદની (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) નું પવિત્ર નામ અહમદ છે. તો હુઝરત મુજદ્દીદે અલ્લેસાનીનું પવિત્ર નામ પણ અહમદ છે.

સુન્નત નંબર :- ૧૦

હુઝર નબી એ કરીમ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે) હુઝરત ઇમામ હુસૈન માટે પોતાના પુત્ર હુઝરત ઇબ્રાહીમ (રદીયલ્લાહો અન્હો) નો ઇન્તેકાલ ગ્વારા કર્યો તો હુઝરત મુજદ્દીદે અલ્લેષાનીએ પણ સરહિંદ શરીફ વાસીઓની ઝીંદગી માટે પોતાના પુત્ર હુઝરત ખ્વાજા મોહમ્મદ સાદીકનો ઇન્તેકાલ ગ્વારા કર્યો.

સુન્નત નંબર :- ૧૧

હુઝર અહેમદે મુખ્તાર મદની તાજદાર સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે પોતાની ઉમ્મ ૪૦ વર્ષની થઈ ત્યારે તબ્લીગે-દીનનું કાર્ય શરૂ કર્યું તો હુઝરત મુજદ્દીદે અલ્લેષાનીએ પોતાની ૪૦ વર્ષની ઉમ્મ થઈ ત્યારે તજદીદે દિનનું કાર્ય શરૂ કર્યું.

સુન્નત નંબર :- ૧૨

હુઝર નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની તબ્લીગે દીનની કુલ મુદત ૨૩ વર્ષ છે તો હુઝરત મુજદ્દીદે અલ્લેષાનીની તજદીદે દીનની પણ કુલ મુદત ૨૩ વર્ષની છે.

સુન્નત નંબર :- ૧૩

હુઝરત મોહમ્મદ મુસ્તફા સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ વાદીએ અબી તાલીબમાં એક વર્ષ રહ્યાં તો હુઝરત મુજદ્દીદે અલ્લેષાની (કુદ્દસીર્રહુ) પણ ગ્વાલીયરના કિલ્લામાં એક વર્ષ રહ્યાં.

સુન્નત નંબર :- ૧૪

હુઝર સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમનો દરિયાએ કરમ જોશમાં આવ્યો અને આપે હુઝરત રબીઅ ઇબ્ને કસબને કહ્યું કે, માંગો જે માંગશો તે મળશે. હુઝરત રબીઅ જન્નતમાં આપનો સાથ માંગ્યો સરકાર રિસાલતે મઆબે કહ્યું, વધુ માંગો પણ હુઝરત રબીઅ કહ્યું આટલું કાફી છે. તો હુઝરત મુજદ્દીદે અલ્લેષાની પણ નવ મુસ્લીમ અબ્દુલ મોમીનને કહ્યું કે, ‘માંગો જે માંગશો તે મળશે.’ અબ્દુલ મોમીને પોતાના માં બાપ માટે ઇમાનની દૌલત માંગી. હુઝરતે કહ્યું, ‘તે સિવાય કંઈ માંગો.’ અબ્દુલ મોમીને કહ્યું, ‘આપની નજર કાફી છે.’ અને થોડા સમયમાં જ તેના માં બાપને ઇમાનની દૌલત

નસીબ થઈ.

સુન્નત નંબર :- ૧૫

હુઝરે પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ના ત્રણ બાળકો હુઝરત કાસીમ, હુઝરત અબ્દુલ્લાહ અને હુઝરત ઇબ્રાહીમનો બાલ્યા-વસ્થામાં ઇન્તેકાલ થયો તો હુઝરત મુજદ્દીદ સાહેબ (કુદ્દસીર્રહુ) ના પણ ત્રણ બાળકોનો બાલ્યા-વસ્થામાં ઇન્તેકાલ થયો.

સુન્નત નંબર :- ૧૬

શબે મેઆરાજની સવારે કિબ્લએ અવ્વલ ખૈતુલે મુકદ્દસ હુઝર (અલયહિર્રસલામ) ની સન્મુખ હતો. તો શબે અરફાની સવારે કિબ્લએ સાની ખૈતુલ્લાહશરીફ હુઝરત મુજદ્દીદ (અલયહીર્રહમત) ની સન્મુખ હતો. તેમણે સરહિંદ શરીફમાં જ કાબતુલ્લાહના દિદાર કર્યા.

સુન્નત નંબર :- ૧૭

હુઝર અલયહીર્રસલામે હુઝરત મઆઝ ઇબ્ને જબલને અલવિદા કરતા કહ્યું કે, હવે આપણે મુલાકાત નહીં થાય. હવે આપણે મૈદાને હથ્રમાં ભેગા મળશું. તો હુઝરત મુજદ્દીદે અલ્લેષાની (કુદ્દસીર્રહુ) એ પણ હુઝરત મોહમ્મદ હાશીમને અલવિદા કરતા કહ્યું કે, હવે આપણી મુલાકાત નહીં થાય દુઆ કરું છું કે મૈદાને હથ્રમાં ભેગા થઈએ.

સુન્નત નંબર :- ૧૮

હુઝર (અલયહિર્રસલામે) વફાતથી પહેલાં જ પોતાના વિસાલ પેટે કેટલીએ બશારતો આપી તો હુઝરત મુજદ્દીદે અલ્લેષાની (કુદ્દસીર્રહુ) એ પણ પોતાના વિસાલ પહેલાં કેટલીએ બશારતો આપી.

સુન્નત નંબર :- ૧૯

હુઝરે (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે) જે બિમારીમાં વિસાલ ફર્માવ્યો તે બિમારી સફર મહીનામાં શરૂ થઈ હતી તો હુઝરત મુજદ્દીદે અલ્લેષાની (કુદ્દસીર્રહુ) એ પણ જે બિમારીમાં વિસાલ ફરમાવ્યો તે બિમારી સફર મહીનામાં શરૂ થઈ હતી.

સુન્નત નંબર :- ૨૦

મહેબુબે ખુદા (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ને વિસાલથી થોડા દિવસ પહેલાં બિમારીથી રાહત હાંસીલ થઈ હતી તો મહેબુબે સમઢાની મુજદ્દીદે અલ્લેષાની (કુદ્દસીર્રહુ) ને પણ વિસાલથી થોડા દિવસ અગાઉ બિમારીથી રાહત હાંસીલ થઈ હતી.

સુન્નત નંબર :- ૨૧

હુઝુર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ને વિસાલ શરીફ પહેલાં સખ્ત તાવ હતો તો હુઝરત મહેબુબે સમદાની અલયહીરૈદ વાનને પણ વિસાલ શરીફ પહેલાં સખ્ત તાવ હતો.

સુન્નત નંબર :- ૨૨

ખુશીદે રિસાલત (અલયહીરૈસલ્લામ)નો વિસાલ ચાશતના સમયે થયો તો હુઝરત શૈખ અહેમદ ફાફી (કુદ્દસીરૈહુ)નો વિસાલ પણ ચાશતના સમયે થયો.

સુન્નત નંબર :- ૨૩

હુઝુર અહેમદે મુખ્તાર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની ઉમ્મ મુબારક વિસાલ વખતે ૬૩ વર્ષની હતી તો હુઝરત મુજદીદે અલ્લેખાની (કુદ્દસીરૈહુ) ની પણ ઉમ્મ વિસાલ વખતે ૬૩ વર્ષની હતી.

સુન્નત નંબર :- ૨૪

હુઝુર (અલયહીરૈસલ્લામ) ખિમારી દરમ્યાન અલ્લાહુમ્મા રફીકીલ આઅૂલા પઢતા હતા તો હુઝરત મુજદીદે સાહેબ પણ ખિમારી દરમ્યાન અલ્લાહુમ્મા રફીકીલ આઅૂલા પઢતા હતા.

સુન્નત નંબર :- ૨૫

હુઝુર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ના વિસાલ બાદ આપના મહાન ખલીફા હુઝરત અબુબક્ર સીદીકે (રફીયલ્લાહો તઆલા અન્હો) આપને બોસો આપ્યો તો હુઝરત મુજદીદે સાહેબના વિસાલ બાદ આપના મહાન ખલીફા હુઝરત બદરુદ્દીને આપને બોસો આપ્યો.

સુન્નત નંબર :- ૨૬

તાજદારે દો આલમ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની આખરી વાતચીત નમાઝ વિષે હતી તો હુઝરત મુજદીદે અલ્લેખાની અલયહીરૈહુમતની પણ આખરી વાતચીત નમાઝ વિષે હતી.

સુન્નત નંબર :- ૨૭

મદીનાના તાજદાર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)એ પોતાની ઝીંદગીની અંતિમ નમાઝે ફજર પોતાના હુજરામાં અદા કરી તો હુઝરત મુજદીદે અલ્લેખાની (કુદ્દસીરૈહુ)એ પણ પોતાની ઝીંદગીની અંતિમ નમાઝે ફજર પોતાના હુજરામાં અદા કરી.

★ સુન્નત નંબર :- ૨૮

હુઝુર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ના રોઝામાં આપના પછી આપના પ્રથમ ખલીફા હુઝરત સીદીકે અકબર (રીયલ્લાહો અન્હો) અને બીજા ખલીફા હુઝરત ફાફી આઝમ (રફીયલ્લાહો અન્હો)ના મજાર છે, તો હુઝરત મુજદીદે અલ્લેખાનીના રોઝામાં પણ પ્રથમ આપનો પછી આપના પ્રથમ ખલીફા અને બાદમાં બીજા ખલીફાના મજારો છે.

આ રીતે આપની અસંખ્ય અદાઓ સુન્નતે ગૈરે ઇખ્તિયારીના રંગોમાં રંગાયેલી હતી ટુંકમાં આપના આચાર-વિચાર, અમલો-કિરદાર, દીલો-દિમાગ ઉપર સુન્નતે મહેબુબે ખુદાનો જજબોહ એટલી હદે છવાએલો હતો કે વક્ષત વખતે પણ પોતાના વાસરદારોને કહ્યું કે, સુન્નતે રાબ્દન્દાન ખવાહીદ ગીરફત. સુન્નતે નબવી ઉપર ચુસ્ત રીતે પાબંદ રહેજો.

-: મુસલ્લાના પૈવંદ નો ફૈઝ :-

હુઝરત મહેબુબે સમદાની (કુદ્દસીરૈહુ) જે મુસલ્લા ઉપર નમાઝ પઢતા હતા તે મુસલ્લા પણ આપની નિરખતે ફૈઝાનથી ફૈઝ બક્ષ બની ચુક્યો હતો સાહેબે 'હુઝરાતુલ કુદ્દસ'ના કથન અનુસાર આપ શક્ય ત્યાં સુધી ચારે મઝહબોને જમા કરીને એ રીતે અનુસરતા કે હનફી મઝહબનો પ્રભાવ પુરી રીતે જળવાઈ રહે.

આ નિયમ અનુસાર આપે પોતાના ગરમ ઉનના મુસલ્લા ઉપર સજદાહની જગ્યાએ સુતરાઉ પૈવંદ (થીગડો) લગાવ્યો હતો કારણકે માલેકી મઝહબનો નિયમ પણ જળવાઈ રહે લાંબા ગાળા સુધી આપ તે મુસલ્લા ઉપર નમાઝો અદા કરતા રહ્યા જ્યારે સુતરાઉ ટુકડો મેલો થયો તો આપે તેને ત્યાંથી અલગ કરાવી બીજો ટુકડો સીવડાવ્યો.

હુઝરત બદરુદ્દીન સરહિંદીએ તે મેલા ટુકડાને તબરુક પેટે પોતાની પાઘડીમાં રાખી લીધો તો તે રાત્રે આ ટુકડાની બરકતના કારણે તેમણે બાર વખતથી પણ વધુ હુઝરત મોહમ્મદ મુસ્તફા (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ના દિદાર કર્યા.

-: આપના ઝભ્ભા મુબારકનો ફૈઝ :-

મૌલાના અમીન ખતરનાક ખિમારીમાં પટકાયા દુઆ તથા દવાથી કંઈ ફાયદો ન થતા આપે એક વ્યક્તિને હુઝરત મહેબુબે સમદાની મુજદીદે અલ્લેખાની કુદ્દસીરૈહુની પવિત્ર બારગાહમાં મોકલ્યા અને આજેઝી તથા ઇન્કેસારી સાથે વિનંતી કરી કે આપ ધ્યાન આપો અને કોઈક પોશાક બરકત

તથા ફાયદા માટે મોકલાવો.

હજરત મુજદ્દીદે અલ્લેખાની(કુદ્દસીરહુ)ને તેમની કાકલુદી ભરી વિનંતી અને રજુઆતથી દયા આવી આપે તેમને માટે પોતાનો જભ્ભો મોકલાવ્યો સાથે કહી મોકલાવ્યું કે, ખિમારી અને કમજોરીના કારણે પરેશાન ન થાવ અમારા દિલને તમારા તરફ ઇત્મેનાન છે. ઇન્શાઅલ્લાહ જરૂર તંદુરસ્તી પ્રાપ્ત થશે.

બરકત માટે ફકીરનો કપડો મંગાવ્યો છે. એટલે કે એક જભ્ભો મોકલું છું તેને પહેરી અને તેના ફાયદા તથા પરિણામનું ચકીન રાખજો જ્યારે પણ તેને પહેરો તો બાવજુ પહેરજો કારણ કે તે બરકતવંતો છે. મૌલાના અમીન તે જભ્ભો મુબારક પહેર્યો અને વર્ષોની લા-ઇલાજ ખિમારીથી છુટકારો પ્રાપ્ત કરી તંદુરસ્તી મેળવી.

આપના પવિત્ર કદમોની બરકત

એક દિવસ હજરત મહેબુબે સમદાની મુજદ્દીદે અલ્લેખાની (કુદ્દસીરહુ) પોતાના પિતા હજરત મજ્દુમ અબ્દુલ અહ્દ (અલયહીરહમત) ના મઝાર પાક ઉપર ઝિયારત માટે આવી પહોંચ્યા તે વખતે આપને ખ્યાલ આવ્યો કે હદીષશરીફમાં છેકે, જ્યારે કોઈ આલીમે દીન કબ્રસ્તાનથી પસાર થાય છે ત્યારે તે કબ્રસ્તાનથી ચાલીસ દિવસ સુધી અઝાબ દુર થઈ જાય છે. શું હું આલીમ નથી? આપને આ ખ્યાલ આવતાં હાતીફિ ગૈબીએ કહ્યું કે, તમારા કદમોની બરકતથી કયામતના દિવસ સુધી આ કબ્રસ્તાનથી અઝાબ ઉઠાવી લેવામાં આવ્યો.

-: આપની નાઅલૈનનો ફેઝ :-

આપના મહાન ખલીફા હજરત હમીદ બંગાલી પાસે તબરુક પેટે આપની નાઅલૈન (મૌજડી મુબારક) હતી જ્યારે તેઓ આ તબરુક સાથે બંગાલ પહોંચ્યા અને ત્યાંના રહેવાસીઓને આ વાતની જાણ થઈ તો પોતાની મુશ્કેલીઓ દુર થવા માટે આ તબરુકનો વસીલો લેતા અને ખિમારીઓથી નજાત માટે પાણીના વાસણ ત્યાં લાવતા હજરત હમીદ સાહેબ પણ નાઅલૈનશરીફનો થોડો ભાગ તે પાણીમાં ડુબાડીને પાણી તેમને આપી દેતા જેના ઉપયોગથી ખિમારોને તંદુરસ્તી પ્રાપ્ત થતી જો કોઈ ખિમારનું મરણ તે ખિમારીમાં નક્કી હોતું તો મૌજડી પાણીમાં ડુબાડતાની સાથે જ પાણીનું વાસણ તુટી જતું પાણી ખિમાર સુધી પહોંચતું જ નહીં.

-: મકતુબાતમાં શંકા ન કરશો :-

હજરત મૌલા અલી મુશ્કીલ કુશા(રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) સાથે હજરત અમીર મોઆવીયાહ(રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)એ ઇઝતેહાદી જંગો કરી હતી. આ કારણસર એક તાલીમે ઇલ્મ તેમની સાથે દુશ્મનાવટ રાખતો હતો તેણે મકતુબાતે ઇમામે રખખાની મુજદ્દીદે અલ્લેખાની(કુદ્દસીરહુ)માં એવું લખાણ જોયું કે, ‘મહાન અસ્લાખીઓ માંહેથી કોઈ એકનાં પણ ઇન્કાર પેટે એક જ સરખી સજા હજરત ઇમામ માલીક (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) આપવાનું કહે છે. મહાન અસ્લાખીઓ માંહેથી હજરત અબુબક (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)નો ઇન્કાર કરે કે હજરત અમીર મોઆવીયાહ(રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)નો ઇન્કાર કરે પણ સજા તેના માટે એક સરખી છે.’ આ લખાણનો તે તાલીમે ઇલ્મે વિરોધ કર્યો અને એ જ રાતે તેણે ગુનુદગીની હાલતમાં જોયું કે હજરત મહેબુબે સમદાની મુજદ્દીદે અલ્લેખાની(કુદ્દસીરહુ)એ તેને મૌલા અલી મુશ્કીલ કુશા(રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)ની બારગાહમાં રજુ કર્યો અને આપ તે તાલીમે ઇલ્મે ફર્મીવી રહ્યા છે કે, ખબરદાર મકતુબાત ઉપર ઐતરાઝ ન કરશો અમારી જંગો વચ્ચેનો ભેદ કોઈ નથી જાણી શકતો.

★ મીલ્લતના નિગેહબાન ★

હાઝીર હુવા મેં શૈખ મુજદ્દીદકી લહદ પર, વોહ ખાકકે જો હય ઝેરે ફલક મત્લએ અન્વાર, ઇસ ખાક કે ઝરોં સે હય શર્મિન્દા સીતારે, ઇસ ખાકમેં પોરીદા હય વોહ સાહીબે અસ્સાર, ગર્દન ન જુકી જુસ્કી જહાંગીર કે આગે, જુસ્કે નફસે ગર્મ સે હય ગર્મિએ એહરાર, વોહ હીન્દ મેં સરમાયાએ મીલ્લતકા નિગેહબાં, અલ્લાહને બરવકત કીયા જુસ્કો ખબરદાર.

..ડો.ઈકબાલ

ઈમ્તેહાં

(૪)

તરીક-એ-ઠક્શબંદીચ્યાહ

શહેઉલેફઅસ્ત બા એહલેજહાં, હમચું રાઝેઈશક બાયદ દરનિહાં,
લેકગુફતમ વસ્કેઉ તા રાહ બુરંદ, પૈશે અઝા કઝ ફૌત ઉહસરત ખુરંદ.

(અર્થાત : તેનું વિવરણ દુનીયાવાળાઓ સામે કરવું વ્યર્થ જ છે, જેવી રીતે ઈશકનું રાઝ છુપાયેલું રહે તો જ સાફ, પરંતુ (અહિં) તેની ખુબી એટલે વર્ણવી દીધી છે કે જેથી લોકો એ પહેલા આ માર્ગ અપનાવી લે કે તે હાથમાંથી સરકી જાય અને હસરત તથા અફસોસ કરતાં રહે.

અમારું આગામી પ્રકાશન

સફીનતુલ અબરાર

અર્થાત

કચ્છ સૌરાષ્ટ્રના ઔલીયાએ કામેલીન

તમહીદે તરીકાએ અસ્ફીયા

‘તરીકા’ શબ્દનો શાબ્દીક અર્થ ‘રીત’ કે ‘પદ્ધતિ’ એવો થાય છે. સુફીવાદની પરિભાષામાં તરીકો એટલે કુર્બેઈલાહી હાંસીલ કરવાની રીત કે પદ્ધતિ એવો થાય છે. સુફીવાદ (તસવ્વુફ)માં આવા અનેક તરીકાઓ છે, જે સિલસિલાઓ તરીકે પણ ઓળખાય છે. ભારતીય ઉપખંડમાં સુફીવાદના મુખ્યત્ત્વે ચાર તરીકાઓ ખુબ જ પ્રચલીત અને મશહુર છે. (૧) તરીકએ કાદરીય્યાહ (૨) તરીકએ ચિશ્તીય્યાહ (૩) તરીકએ સોહરવર્દીય્યાહ (૪) તરીકએ નકશબંદીય્યાહ. આ ચાર તરીકાઓમાંથી બીજી અનેક શાખા પ્રશાખાઓ ઉદ્ભવેલી છે; જેની ચર્ચાની અહીં ગુંજાઈ શકે નથી; કારણ કે અહીં આપણો હેતુ માત્ર નકશબંદી તરીકાનો ટુંકો ઇતિહાસ અને તેના ઉદ્ભવસ્થાન વિશેની માહિતી આપવાનો છે.

ફારસીની પંક્તિ છે. “હુર ગુલે રા રંગો બુએ દીગરસ્ત” (અર્થાત્: - દરેક પુષ્પોનો રંગ અને ખુશબુ અલગ અલગ છે.) એ મુજબ દરેક તરીકો પોતાની આગવી ઓળખ, રીત-ભાત અને સિદ્ધાંતો ધરાવે છે. દરેક તરીકાની રંગત, અન્વારો, ઝીક-ફીક તેમજ નિરુપ્તોની કૈફીયત અલગ અલગ ખુબીઓ ધરાવે છે અને દરેકની આગવી ઓળખ છે; તેમ છતાં પણ દરેક તરીકાનો અંતિમ ધ્યેય કુર્બેઈલાહીની પ્રાપ્તિ અને ઇખ્લાસની દૌલત હાંસીલ કરવી છે. હઝરત ઇમામે રખ્ખાની મુજદ્દીદે અલ્ફેખાની (રદીયલ્લાહુ ત્આલા અન્હો) ફરમાવે છે કે, કોઈ પણ અમલના ત્રણ ભાગ છે. (૧) ઇલમ (૨) અમલ અને (૩) ઇખ્લાસ; જે પૈકી ઇલમ તો ઇન્સાન કિતાબો અને ઉલ્માની સોહબત વડે હાંસીલ કરે છે, અમલ પોતાના પ્રયત્નો થકી અદા કરે છે અને ઇખ્લાસ કે જે આ અમલની રૂઢ સમાન છે તેની પ્રાપ્તિ માટે સુફીવાદના કોઈ પણ તરીકાઓ પૈકી એક તરીકો અપનાવીને તે મુજબ સુલુકનો માર્ગ પાર કરવાથી હાંસીલ થાય છે.

ઇખ્લાસ શબ્દનો શાબ્દીક અર્થ નિઃસ્વાર્થતા થાય છે. ઇન્સાનનો દરેક અમલ માત્ર અલ્લાહની ખુશનુદી તથા રજા માટે હોય; તેને અમલમાં ઇખ્લાસ કહેવાય છે. આ ઇખ્લાસ જ દરેક અમલની રૂઢ છે અને તેના વડે દરેક અમલ પૂર્ણતાએ પહોંચે છે. ઇખ્લાસ વગરનો અમલ રૂઢ વગરના શરીર સમાન છે. સુફીવાદની પરિભાષામાં ઇખ્લાસનું બીજું નામ જ વિલાયત, કુર્બેઈલાહી, તઝકીયાએ નફસ અને તસ્ફીયાએ કલ્બ છે. આમ, હઝરત ઇમામે રખ્ખાની મુજદ્દીદે અલ્ફેખાની (રદીયલ્લાહુ ત્આલા અન્હો)ના ઉપરોક્ત ફરમાનથી એ

વાત સાબીત થાય છે. કે સુફીવાદના દરેક તરીકાનો અંતિમ હેતુ શરીઅતના આમાલોમાં ઇખ્લાસનો કમાલ હાંસીલ કરવાનો છે નહીં કે કશ્ફો-કરામતકે ચમત્કારો દેખાડવાનો.

સુફીવાદના દરેક તરીકાનું સંશોધન અને રચના મશાઈખે કિરામે જે તે યુગમાં પ્રવર્તતી લોકોની હાલતો, દીનમાં ફેલાયેલી ખરાબીઓ, કોતાહીઓ, અખ્લાકી ખરાબીઓ, અને ગફલતો દુર કરવા માટે પોતાના ઇજ્તેહાદ અને ઇલ્લામ થકી કરેલ છે; આ પ્રકારનો ઇજ્તેહાદ કે સંશોધન કરનારને તસવ્વુફની પરિભાષામાં ‘ઇમામુત્તીરકા’ કે ‘ખાનીએ’ સિલસિલા તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. ભારતીય ઉપખંડમાં પ્રચલીત આ ચાર તરીકાના ઇમામોના પવિત્રનામો લોકમુખે એટલી હદે ચઢેલો છે કે તે અહીં લખવાની જરૂર નથી છતાં પણ અહીં હું આ પવિત્રનામો માત્ર બરકતો હાંસીલ કરવાની નિયતથી લખી રહ્યો છું.

(૧) તરીકએ કાદરીય્યાહના ઇમામ કુત્બે રખ્ખાની, મહેબુબે સુબ્હાની હુઝુર પીરાને પીર ગૌષેઆઝમ દસ્તગીર સૈયદ અબ્દુલકાદીર જીલાની (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) છે.

(૨) તરીકએ ચિશ્તીય્યાહ આ મુકદ્દસ તરીકાના ઇમામ છે. શહેનશાહે હિંદુસ્તાન, અતાએ રસુલ હઝરત ખ્વાજા મોઈનુદ્દીન હસન સંજરી ગરીબે નવાઝ (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) છે.

(૩) તરીકએ સોહરવર્દીય્યાહ આ મુકદ્દસ તરીકાના ઇમામ શહેનશાહે સોહરવર્દ શૈખુશોયુખ હઝરત શૈખ શહાબુદ્દીન ઉમર સોહરવર્દી (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) છે.

(૪) તરીકએ નકશબંદીય્યાહ આ મુકદ્દસ તરીકાના ઇમામ શહેનશાહે નકશબંદ હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ મુશકીલ કુશાં (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) છે.

તમહીદે તરીકાએ નકશબંદીયાહ

આ મશહુર ચાર તરીકાઓ પૈકી સૌથી અંતિમ તરીકો એટલે કે સૌથી છેલ્લે વજુદમાં આવેલો તરીકો ‘તરીકએ નકશબંદીય્યાહ’ છે. જે રીતે ચાર મશહુર આસમાની કિતાબોમાં કુર્આનેપાક અંતિમ કિતાબ છે તેમજ પોતાની અંદર આગળની તમામ કિતાબોનો નિયોડ ધરાવે છે એ જ રીતે સુફીવાદનો આ અંતમાં સંશોધીત થયેલો તરીકો પણ આગળના તમામ તરીકાનો નિયોડ તથા ખુબીઓ પોતાની અંદર ધરાવે છે. અને માટે જ આ તરીકાના મશાઈખોને

હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) ‘નમકે મશાઈખ’ કહે છે. જો કે આ કિતાબ “અહેવાલેઅરફીયા ફી ફઝાઈલે સિલસિલાએ નકશબંદીયાહ” યાઅની “ઈશ્ક કે ઈમ્તેહાં” માં તેનું હું પુનરાવર્તન કરવા ઈચ્છતો નથી, પરંતુ આ તરીકો કેવા સંજોગમાં વજુદમાં આવ્યો, તેનું નામ નકશબંદી પડવાનું કારણ વગેરેનો ટુંકો ઇતિહાસ તેમજ છેલ્લે આ તરીકાના કલેમાતોની તફ્સીલ રજૂ કરીશ.

આગળ હું કિતાબની તમહીદમાં હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) ના યુગમાં ફેલાયેલી ગુમરાહીઓ અને બીદઅતોનો થોડોક ચિતાર રજૂ કરી ચુક્યો છું; જેના કારણે મોટાભાગના ઇલાહી આદેશો અને ફરમાને સુન્નતો તદ્દન વિસરાઈ ચુક્યા હતાં. હવે જો તેને પુનઃ જીવીત કરવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવતો નહીં તો અંદેશો હતો કે આ સુન્નતે રસુલે (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ના સાદા તેમજ પાકીઝા તરીકા પર ગેર શરઈ ઢોળ ચઢાવીને તેને તદ્દન ભુંસી નાંખવામાં આવતો; પરંતુ ગૈરતે ઇલાહીને આ વાત કઈ રીતે મંજૂર હોય શકે? અને એટલા માટેજ પોતાની શરીઅત તથા પોતાના રસુલે મકબુલ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની સુન્નતો રૂપી મજબુત કડીની તજદીદ કરવાનું તેમજ તેને પુનઃ જીવંત કરવાનું કામ પોતાની બારગાહના એક મકબુલ બંદા ઉવૈશીયુલ્મશરબ વલીએ કામીલ હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ મુશકીલ કુશાં (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) ને સુપંદ ફરમાવ્યું.

જ્યારે હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) પોતાના પીરો મુશીદની બારગાહમાં ઇલ્મે તરીકત પુરી રીતે હાંસીલ કરી ચુક્યા અને તેમાં ઇજતેહાદનો મર્તબો હાંસીલ કરી ચુક્યા તો આપને આપના પીરો મુશીદ હજરત સૈયદ અમીર કુલાલ (કુદ્રસીરિહુલ્નુરાની) એ તરીકાની ખિલાફત તથા ઇજાઝત અતા ફરમાવી અને આપ મસ્નદે ઇશીદ પર આરૂઢ થયા તો આપે એ યુગમાં પ્રચલીત સુફીવાદના તમામ તરીકાઓમાં હકકના તાલીબોને સખ્ત રિયાઝતો તથા મુજાહેદાઓ કરતાં જોયાં. જેમકે કેટલાક તાલીબોએ વર્ષોથી ઊંઘવાનું છોડી દીધું હતું, કેટલાક તાલીબો ચાલીસ ચાલીસ વર્ષથી ઇશાના વઝુથી ફજરની નમાઝ અદા કરી રહ્યા હતાં. જ્યારે તેઓમાં કેટલાક એવા તાલીબો પણ હતાં જે પોતાની કમજોરી અને કમ હિમ્મતીના કારણે સુફીયાએ કિરામના મુબારક તરીકાના આ અઝકારો તથા અશ્ગાલોથી વંચીત રહી જતાં હતાં અને પોતાની

ઝીદગી ગફલતમાં વીતી રહી હતી; તેમજ આપે એ પણ જોયું કે આ ઉમ્મતના બળવાનો હવે કમજોર થઈ ચુક્યા છે, તેઓમાં તકલીફ સહન કરવાની શકિત રહી નથી; તેમજ તેઓની તલબમાં પણ ઘણી સુસ્તી પેદા થઈ ચુકી છે; તથા સૌથી મોટી કમનસીબીની વાત તો એ છે કે, તેઓથી નબુવ્વતનો આ ખૈરો-બરકતવાળો યુગ દુરને દુર સરકી રહ્યો છે; આવા કપરા સંજોગોમાં તાલીબોને કોઈ એવા તરીકા પર ચલાવવા જોઈએ કે જ્યાં તેઓને આ બંને ફરમાને ઇલાહી (૧) ફઝકોરુલ્લાહ કીયામવ્વ કોઉદવ્વ અલા જોનુબેહીમ.

(અર્થાત્: - અલ્લાહનો ઝીક કરો, ઉભા-ઉભા, ખેઠા-ખેઠા, સુતા-સુતા (દરેક હાલતમાં) (૨) રીજાલુલ્લા તુલ્હીહીમ તિજારતુવ્વ અલા બયઉન અન ઝિકીલ્લાહ (અર્થાત્: - તે એવા મર્દો છે કે જેમને વેપાર અને લેણ-દેણ અલ્લાહની યાદથી ગાફીલ નથી કરતાં) ઉપર અમલ પ્રાપ્ત થઈ જાય અને આસાનીથી મતલુબને હાંસીલ કરીલે.

આ અનુસંધાને આપ ઘણા જ ફીકમંદ હતાં અને બારગાહે ખુદાવંદીમાં આ પ્રકારનો આસાન તરીકો ઇનાયત ફરમાવવા માટે ઘણાં દિવસો સુધી કાકલુદી કરતાં રહ્યાં. અંતે રહેમતે ખુદાવંદી જોશમાં આવી અને આપની ઉપર આ તરીકો ઇલ્લામ ફરમાવતા ફરમાને ઇલાહી આવ્યું કે, હે, ‘મોહંમદ બહાઉદ્દીન, અમે તને એ તરીકો ઇનાયત કરીએ છીએ જે અમારા મહેબુબ રિસાલતે મચાવે (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ના સાહબાએ કિરામમાં હતો એટલે કે વુફુકે કલ્બી (સતત દિલ તરફ ધ્યાનીત રહેવું.) અને આપ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની સુન્નતોની પયરવી.’

આ રીતે એક હકીકત પસંદ, ગૈર શરઈ બંધનો (રસ્મો-રિવાઝ) થી મુક્ત, ઇસ્લામ અને કુર્આનની રૂઢનું અનુસરણ કરતાં તેમજ લોકોને સુન્નતે રસુલ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની તાબેદારી રૂપી મજબુત બંધનમાં જોર-શોરથી જોડી દેવાની ખુબી ધરાવતાં હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) થકી ઇનાયત થયેલો આ તરીકાના અન્વારો દુનિયાના ખુણે ખુણામાં જેમકે રોમ, સિરિયા (શામ), ઇરાન-ઇરાક, કુર્દસ્તાન, અરબસ્તાન, કાબુલ, ચીન, જાપાન, બુખારા, તાજિકસ્તાન, આર્મેનિયા, યુરોપના દેશો, અમેરીકા, આફ્રીકા, શ્રીલંકા, ભારતીય ઉપખંડ વગેરેમાં ખુબ ફેલાયા અને આ તરીકા પર મોટા ભાગના નામવર ઉલ્માઓ, મુફકકીરો અને સુફીયાએ કિરામ ન્યોછાવર થઈ ગયા;

જેમાં ખાસ કરીને દસમી તથા અગ્યારમી સદી હીજરીના યુગમાં અખંડ હિંદુસ્તાનમાં હજરત શૈખ અહેમદ ફાઝી સરહિંદી (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો)એ તરીકએ નકશાબંદીય્યાહ્ રૂપી આ મજબુત કડી વડે તે યુગની અકબરશાહી તેમજ શૈખ મુબારક અને તેના રાફઝી પુત્રોફૈઝી તથા અબુલ ફઝલેફલાવેલી ધાર્મિક અંધાધુંધી નો જવાંમદી સાથે મુકાબલો કરીને રાફઝીયત (શીયા અકીદાઓ) તેમજ અકબરના મનઘડત 'દીને ઇલાહી' ની ઇમારતને કડડભુસ કરીને વેરણ-છેરણ કરી નાંખી; અને આ રીતે આપે આ અલ્લેસાનીના મુજદીદ (એટલે કે મુજદીદે અલ્લેસાની - એક હજાર વર્ષના મુજદીદ.) હોવાનું સાબીત કરી દીધું. કારણકે હીજરી સનના ઢિતિય હજાર વર્ષ માટે આવું કારનામું કયારેય કોઈ અંજામ આપી શકશે નહીં.

તરીકએ નકશાબંદીય્યાહ્ની સૌથી પહેલી વિશેષતા અને ફઝીલત એ છે કે, તે અફઝલુલ્બશર ખાઅદ્દલઅંબિયા ખલીફએ અવ્વલ હજરત સૈયદના સીદીકે અકબર (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો)ને જઈ મળે છે; જ્યારે અન્ય તરીકાઓ ખલીફાએ ચહાદ્દમ ,ફાતેહે ખૈબર, હજરત અલી મુર્તુઝા (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) પર મુન્તહી થાય છે. હજરત ઇમામે રખ્ખાની મુજદીદે અલ્લેસાની (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) થી જ્યારે સવાલ કરવામાં આવ્યો કે, નકશાબંદી તરીકો હજરત સીદીકે અકબર (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) ની તરફ કેમ મન્સુખ છે? તો તેના જવાબમાં આપે લખ્યું કે, (આ તરીકાની એક કડી) હજરત ઇમામ જફર સાદીક (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) નિસ્ખતે સીદીકીય્યાહ્ તથા નિસ્ખતે અમીરીય્યાહ્ (હજરત અલી મુર્તુઝા (કર્મલ્લાહો વજહુલ્કરીમ)ની નિસ્ખત)ના જામેઅ (સંગમ) છે. તો જેણે આપનાથી નિસ્ખતે સિદીકીય્યાહ્ ગ્રહણ કરી તે 'નિસ્ખતે સિદીકીય્યાહ્' તે નકશાબંદી નિસ્ખત છે. અને જેણે આપનાથી નિસ્ખતે અમીરીય્યાહ્ ગ્રહણ કરી તેને નિસ્ખતે અમીરીય્યાહ્ (જે આગળ જતાં તસવ્વુફના અન્ય તરીકાઓ જેમકે કાદરી વગેરે કહેવાયા) કહે છે.

આ રીતે, આ બંને નિસ્ખતો આપના મુબારક સીનામાં ઉછળી રહી હતી; બંને નિસ્ખતો એક સીનામાં ભેગી હોવા છતાં પોતપોતાની અલગ સિફતો, અન્વારો અને કૈફીયતો ધરાવતી હતી.

સુફીયાએ કિરામ લખે છે કે, જે રીતે હજરત સૈયદના સીદીકે અકબર (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) જાહેરી અહેકામે દીનના પાખંદ હતાં; એ જ રીતે આપ ફૂ અને કલ્બ સાથે સંકળાયેલા બાતીની ફરાઈઝોના પણ પાખંદ

હતાં. એટલે કે એક રીતે આપ મુજહીદે દીન છે. તો બીજી રીતે મુજહીદે નફસ પણ છે. ખેશક, એ વાત તમામ મશાઈખે કિરામ, આલીયાએ કામેલીન અને ઉલમાએ દીનમાં એક મતે સ્વીકાર્ય છે કે, હજરત સૈયદના સિદીકે અકબર (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) આ પ્રકારના અમલોમાં સૌથી વધુ મોખરે હતા.

હજરત શાહ વલીયુલ્લાહ મોહદ્દીષ દહેલ્વી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) લખે છે કે, કમાલે તરીકત માટે જરૂરી તમામ સિફતો (સદ્ગુણો) અને નફસાની મલકાતો (નફસ પરના નિયંત્રણો) હજરત સિદીકે અકબર (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) માં પરિપૂર્ણ અને કમાલ દરજ્જાના જોવા મળતાં હતાં. એટલે કે જોહદો-તકવા, તવક્કલ અને રોઝા, શફકકત અને રાફત, રીકકતે કલ્બ (દિલની નરમાશ), ફક, દુવેશી, ખોફ અને ખશીયતે ઇલાહી, આજેઝી અને નમ્રતા તેમજ સહનશીલતા અને ધૈર્ય; જેના કારણે આપ એહલે તરીકતના પેશવાં હતાં. અને સુફીયાએ કામેલીનના ઇમામ.

હજરત દાતા ગંજ ખખ્શા લાહોરી (કુદ્દસસીરહુ) પોતાની મશહુર કિતાબ 'કશ્ફુલ્મહજુબ'માં ફરમાવે છે કે, તસવ્વુફની જડ સફા છે જેના બે હિસ્સા છે. એક અસલ છે અને બીજી શાખા. અસલનો અર્થ છે ગૈરથી વિમુખતા (નિસ્યાને માસિવા અલ્લાહ) અને શાખા એટલે કે દુનિયાની મોહબ્બતથી દિલનું તદ્દન ખાલી હોવું અને સિદીકીય્યત માટે સફા જરૂરી છે માટે જ હજરત સૈયદના સિદીકે અકબર (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) એહલે સફા (સુફીયાએ કિરામ) ના ઇમામ છે.

હજરત અબુલ અખ્ખાસ ઇબ્ને અત્તાર (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) અકાબીર મશાઈખે સુફીયા પૈકી છે. તેઓને 'કુનૂ રખ્ખાનીય્યીન' (રખ્ખાનીય્યન કોણ છે?) નો અર્થ પુછવામાં આવ્યો તો ફરમાવ્યું કે, તેનો મતલબ છે હજરત અબુખક સીદીક (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) જેવા થઈ જાવ; રખ્ખાની એ શખ્શ છે કે, જેના બંને જહાં ઉલટ-સુલટ થઈ જાય છતાં પણ તેની અંદર જરાય ખેચેની કે વ્યગ્રતા જોવા ન મળે (સ્થિતિપ્રજ્ઞ) હજરત સીદીકે અકબર (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) આવા જ હતાં.

હજરત ખક બીન અબ્દુલ્લાહ અલ્મઝની (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) થી રિવાયત છે કે, હજરત સિદીકે અકબર (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) તમામ સાહબાએ કિરામથી અફઝલ હતાં, પરંતુ ફઝીલત નમાઝ કે રોઝાના કારણે ન હોતી, પરંતુ તેઓની ફઝીલત એ ચીઝના કારણે હતી જે તેઓના કલ્બમાં નકશાબંદ થયેલી હતી અને તે છે અલ્લાહની મોહબ્બત અને અલ્લાહ માટે

જ જીવવું અને મરવું. (તરીકાએ નકશાબંદીચ્યાહનો અસલ ફૈઝ આપની આ જ નિરૂપત અને સિદ્ધ છે.)

હજરત જુનૈદ બગદાદી (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) ફરમાવે છે કે, તૌહીદ વિશે સૌથી ઉચ્ચ પ્રકારનું કથન(તત્ત્વજ્ઞાન) એ છે કે જે હજરત સિદ્દીકે અકબર (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)ની પવિત્ર ઝબાન વડે અદા થયું હતું એટલે કે ‘પાક છે એ જાત જેણે મખ્લુક માટે પોતાની ઓળખનો રસ્તો માત્ર પોતાની સિવાય બીજો કોઈ દેખાડ્યોજ નથી જેના કારણે લોકો તેની માઅરફતથી આજીજ છે.’

હજરત સૈયદના સીદ્દીકે અકબર આ તરીકાની પ્રથમ કડી છે. અને આપની સર્વશ્રેષ્ઠતા(અફઝલીયત) આપણે આગળ જોયું તેમ આપના કલ્પમાં નકશાબંદ થયેલી નિરૂપતે હુબ્બી (અલ્લાહની મોહબ્બત અને અલ્લાહ માટે જ મરવું અને જીવવું) ના કારણે જ છે, જે આ તરીકાએ નકશાબંદીચ્યાહની અસલ પુંજી છે. આ ‘નિરૂપતે હુબ્બી’ એ જ ‘જઝબાહે ઇલાહી’ છે, જેને હજરત ઇમામે રખ્ખાની મુજદ્દીદે અલ્ફેસાની (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)એ બ્રહ્માંડમાં અસ્તિત્વનું કારણ કહ્યું છે. (વધુ વિગત માટે જુઓ અમારું પ્રકાશન - મનકી આંખે ખોલ.) તરીકાએ નકશાબંદીચ્યાહમાં કુબ્બે ઇલાહીની પ્રાપ્તિ માટે આ ‘જઝબાહ’ જ મુખ્ય આધાર સ્તંભ છે.

એક દુર્વેશે એકવાર હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશાબંદ (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)ને સવાલ કર્યો કે, ‘શું આપની દુર્વેશી મૌઝસી (વારસામાં મળેલી) છે કે પછી આપે પોતાના કસબ વડે હાંસીલ કરી છે.?’ તેના જવાબમાં આપે કહ્યું કે, “જઝબુત મીન જઝબાતીલ્હકકે તુવાઝી અમલીરસકલયન.” (અર્થાત્: - જઝબાતે હકક પેટે જઝબાની અસર બંને જહાંના અમલોની બરાબર છે.) તો આ રીતે આપનો તરીકો તરીકાએ જઝબાહ છે. અને તરીકાએ જઝબાહમાં તરીકાએ સુલુકથી તદ્દન ઉલટુ વચ્ચે કોઈ વાસ્તાની જરૂરત હોતી નથી. અને એટલા માટે હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીનશાહ નકશાબંદ (કુદરસીર્રહુ) ફરમાવતાં હતાં કે, “અઝ સિલસિલા કસે બ જાએ નમી રસદ” (અર્થાત્: - ફક્ત સિલસિલા મારફતે કોઈ પહોંચી શકતો નથી) પણ અહીં હકીકત એ છે કે, હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીનશાહ નકશાબંદ(કુદરસીર્રહુ) ઉવૈસીયુલ્મશરખ હોતાં આપ સિલસિલાનો સુલુક જરૂરી સમજતાં નહોતાં, માટેજ પોતાના સિલસિલાનો આધાર જઝબાહથી સબંધીત કરેલ છે.

હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશાબંદ (કુદરસીર્રહુ)ને જ્યારે લોકો આપના આ નવા તરીકાના ફાયદાઓ વિશે પુછતા તો આપ ફરમાવતાં કે, ‘બધાં જ તરીકાઓ મુબારક અને નુરાની છે; તેમજ અલ્લાહ સુધી પહોંચાડનાર છે પરંતુ અલ્લાહ ત્યાલાએ મને જે તરીકો ઇનાયત ફરમાવ્યો છે, તેમાં ઘણી જ આસાની છે; અને તેના વડે અલ્લાહ સુધી જલ્દી પહોંચાય છે.’ (હસદ ખોરોને અલ્લાહ ત્યાલા સાચી સમજ આપે.)

હજરત ખ્વાજા નકશાબંદ (કુદરસીર્રહુ) એ એક બીજી જગ્યાએ ફરમાવ્યું કે, “દર તરીકાએમા મેહરૂમી નેસ્ત, હર કે અઝ તરીકાએ મા રૂ ગરાદાનદ ખતરએ દીન દારદ, ચીરાં કે ઇતરીકહ બઅયનેહી તરીકાએ સહાબાએ કિબારરસ્ત.”

(અર્થાત્: - અમારા આ તરીકામાં કોઈને મેહરૂમી (વંચીતતા) નથી, જે કોઈ અમારા તરીકાથી વિમુખ થશે તેના દીનમાં ખતરો છે, કારણકે આ તરીકો બીલકુલ મહાન સહાબાએ કિરામનો તરીકો છે.)

હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશાબંદ (કુદરસીર્રહુ) ફરમાવે છે કે, હજજેખયતુલ્લાહથી પાછા ફરતી વેળા હું હિરાતના હકીમ શાહ મુઈઝુદ્દીન હુસૈનના આમંત્રણને માન આપીને હિરાત પહોંચ્યો. આદાબોની અદાચળી પછી બાદશાહે મને પુછ્યું કે, ‘શું આપ સિમાઅ સાંભળો છો? અને ઝીક જહર (જબાની ઝીક) કરો છો?’ તો મેં કહ્યું કે, ‘ના.’ તો બાદશાહે કહ્યું કે, ‘દુર્વેશીતો આ જ કામોને કહેવામાં આવે છે; તો પછી આપ તેમાંથી કંઈ પણ કરતાં નથી એનું કારણ શું છે.?’ તો મેં કહ્યું કે, ‘અલ્લાહ ત્યાલાના જઝબાએ ઇનાયતે બેગાયત (ઇનાયત રૂપી અનંત આકર્ષણ) જ્યારે મને મળ્યું તો તેણે રિયાઝત વગર જ મને કબુલ કરી લીધો. હું ઇલાહી ઇશારા પ્રમાણે હજરત ખ્વાજા અબ્દુલ ખાલીક ગઝદવાની (કુદરસીર્રહુ)ના સિલસિલામાં દાખલ થયો; અને આ તરીકાના બુઝુર્ગોથી ફૈઝ મેળવ્યો; તેઓના તરીકામાં આ એકપણ વાત (સીમાઅ અને ઝીકે જહર) નહોતો.’

બાદશાહે કહ્યું કે, ‘તો પછી તેમના તરીકામાં શું હોય છે.?’ તો મેં કહ્યું કે, ‘તેઓ જાહેરમાં મખ્લુક સાથે (સામાન્ય મનુષ્યોની જેમ) રહે છે અને બાતીનમાં હકકત્યાલાની સાથે રહે છે.’ બાદશાહે કહ્યું, ‘શું એ વાત શક્ય છે?’ તો મેં કહ્યું, ‘હા, ફરમાને ઇલાહી છે, રિઝાલુલ્લા તુલહીહીમ તિઝરતુવ્વ અલા બયઉન અન ઝીકીલ્લાહ.’ (અર્થાત્: - આ એવા લોકો છે કે જેને વેપારકે લેણ-દેણ ખુદાની યાદથી ગાફીલ નથી કરી શકતી.) પછી મેં કહ્યું

કે, ‘બુલંદ ઝીક અને સિમાઅમાં જે હુઝુર તથા ઝૌક પૈદા થાય છે તે હંમેશા રહેતો નથી, પરંતુ વુકુફે કલ્મી પર સતત અમલ કરવાથી તે ‘જઝબાહ’ સુધી પહોંચાડે છે અને ‘જઝબાહ’થી મક્સદ હાંસીલ થઈ જાય છે. કારણકે ગરમી અંદરની આગ સિવાય બીજી કોઈ ચીજથી હાંસીલ ન કરો.’

(વકુફે કલ્મી એટલે દિલનું સતત ધ્યાન રાખવું કે તે ગાફીલ છે કે ઝાકીર છે; તેની ઉપર સતત અમલ કરવાથી ઝીકે ખફી કે ઝીકે કલ્મી ની હકીકત હાંસીલ થઈ જાય છે.)

હઝરત મુજદ્દી અલ્લેખાની (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો)ને કોઈએ સવાલ કર્યો કે, નકશબંદી તરીકામાં રિયાઝતોથી મનાઈ કરવામાં આવે છે. અને તેને નુકસાન કારક સમજવામાં આવે છે; જો કે હુઝુર નબીએ પાકે (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) ઘણી જ વખત રિયાઝતો કરેલી છે, તો પછી આ મનાઈનું કારણ શું છે? તેના જવાબ પેટે આપે લખ્યું કે, નકશબંદી તરીકામાં સુન્નતની ઇતેબાને લાઝીમ સમજવામાં આવે છે, કોઈ કહે છે કે આ તરીકામાં રિયાઝતોની મનાઈ કરવામાં આવી છે? આ તરીકામાં

(૧) નિરબતની કાયમી હિફાઝત કરવી. (૨) સુન્નતની તાબેદારી કરવી. (૩) પોતાના અહેવાલો છુપાવવા માટેની કોશીશ કરવી. (૪) દરેક બાબતમાં મધ્યમ માર્ગ ગ્રહણ કરવો. (૫) ખાવા-પીવામાં સમતોલપણું નઝરત સમક્ષ રાખવું વગેરે ઘણી સખ્ત રિયાઝતો અને મુશ્કેલ મુજાહેદાઓ પૈકી છે.

જો કે સામાન્ય લોકો ભુખ્યા રહેવું, એકલા રહેવું, ખામોશ રહેવું, પુરી રાત જાગવું વગેરેને જ બહેતર સમજે છે; પરંતુ સુન્નતની ઇતેબા કરવી અને દરેક કાર્યમાં સમતોલ પાળું જાળવવું ઉપર લખેલા મુજાહેદાઓ કરતાં પણ વધું સખ્ત ચીઝ છે; નક્સને નાથવા માટે આનાથી વધીને કોઈ ચીઝ નથી. હઝરત જુનૈદ બગદાદી (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) પણ આવું ફરમાવે છે.

★ વિભીન્ન નામો યુગેયુગે ★

આ નકશબંદી તરીકો દરેક યુગમાં જુદા-જુદા નામે ઓળખાતો હતો. હઝરત સૈયદના સિદ્દિકે અકબર (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) ના મુબારક યુગથી હઝરત બાયઝીદે બુસ્તામી (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો)ના યુગ સુધી ‘સિદ્દીકીચ્યાહ’ ત્યારબાદ ‘તૈફુરિચ્યાહ’ અને હઝરત ખ્વાજા અબ્દુલખાલીક ગજદવાની (કુદરસીર્રહુ)ના યુગથી ‘ખ્વાજગાનીચ્યાહ’ તેમજ છેવટે હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ

(કુદરસીર્રહુ)ના યુગથી ‘નકશબંદીચ્યાહ’ના નામે મશહુર થયો. આ તરીકાનું નકશબંદી નામ પડવાના અનેક કારણો કિતાબોમાં મૌજુદ છે જે પૈકી કેટલાક અહીં મૌજુદ છે.

★ હઝરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદરસીર્રહુ)ને ત્યાં ઉમદા પ્રકારનું કિનખાબનું કાપડ વર્ણવામાં આવતું હતું. બુખારામાં કિનખાબનું વણાટ કામ કરનારને નકશબંદ કહેવાય છે. માટે આપ નકશબંદ કહેવાયા અને આપની સાથે સંબંધિત આ તરીકો નકશબંદી કહેવાયો.

★ આ તાલીબોના દિલમાં થોડી તવજ્જોહ વડે ગૈરનો નકશ મીટાવી દેતાં હતાં અને તાલીબનું દિલ યાદે હક્કના નકશ વડે રોશન થઈ જતું હતું માટે આપ નકશબંદ તરીકે ઓળખાયા.

★ હુઝુર ગૌષેપાક દસ્તગીર સૈયદ કાદીર (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) એ આપની વિલાદત ૧૫૭ વર્ષ પહેલાં પોતાની ખાસ તવજ્જોહ વડે ઇસ્મે ઝાત (અલ્લાહ)નો નકશ આપના દિલ ઉપર અંકિત કરી દીધો હતો માટે આપનો તરીકો નકશબંદી કહેવાયો.

★ હઝરત ખ્વાજા બાબામોહંમદ સમ્માસી (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) એ આપની તરબીયતનું કામ જ્યારે આપના ખલીફા હઝરત સૈયદ શમ્શુદ્દીન અમીર કુલાલ (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો)ને સોંપ્યું તો ફરમાવ્યું કે, ‘બહાઉદ્દીનનો નકશ બાંધો’ માટે આપ નકશબંદ નામથી મશહુર થયાં.

આ રીતે નકશબંદી ફૈઝાનની શરૂઆત નિસ્ખતે હુબ્બી અને ફૈઝાને સિદ્દીકસચ્ચત થકી હઝરત સૈયદના સિદ્દિકે અકબર (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો)થી થઈ, પરંતુ નકશબંદી નિસ્ખત અને નકશબંદી નામની શરૂઆત શહેનશાહે નકશબંદ હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીનશાહ નકશબંદ મુશ્કીલ કુશાં (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો)થી થઈ.

અમારું આગામી પ્રકાશન

સદીનતુલ અબરાર

અર્થાત

કચ્છ સૌરાષ્ટ્રના ઔલીયાએ કામેલીન

ઈમ્તેહાં

(૫)

કલેમાતે નક્શબંદીયાહ

ખિલવતેમા બઅંજુમન દારદ, બરગુઝીશતન ઝે મા વમન દારદ.
ખેયરત નેસ્ત જુઝ બ જમીયત, નુરે જમીયતસ્ત દર સોહબત.

(અર્થાત : અમારી ખિલ્વતો અંજુમનમાં છે તેમાં હું તથા અમેના ભેદોથી પાર ઉતરી જવાનું છે. આબાદીમાં રહેવામાં જ ખેરીયત છે તથા લોકોની સાથે જ સોહબત રાખવામાં જ દિલની એકાગ્રતા (જમીયત)નું નુર હાંસીલ થાય છે.)

અમારું આગામી પ્રકાશન
સફીનતુલ અબરાર

અર્થાત
કચ્છ સૌરાષ્ટ્રના ઔલીયાએ કામેલીન

કલેમાતે નકશબંદીચ્યાહ

તરીકચે નકશબંદીચ્યાહ માં નક્સની પાકીઝગી તથા દિલની સફાઈ હાંસીલ કરવા હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ નકશબંદ (કુદરસીરહુ) એ ૧૧ (અગ્યાર) સિદ્ધાંતો કે સુત્રોની રચના કરી છે, જેને કલેમાત નકશબંદીચ્યાહ કહેવાય છે; જેની ઉપર અમલ કરીને કિતાબે ઈલાહીની રૂહ એટલેકે, બંદગી, કુર્બે માઅુબુદ, સુન્નતે રસુલની તાબેદારી અને બીદઅતોથી દુર રહેવાનો હેતુ હાંસીલ થઈ જાય છે. આ અગ્યાર કલેમાતો આ મુજબ છે: (૧) હોશ દરદમ (૨) નઝર બરકદમ (૩) સફર દરવતન (૪) ખિલવત દર અંજુમન (૫) યાદકર્દ (૬) બાઝગશત (૭) નિગાહદાશત (૮) યાદદાશત (૯) વુકુફેઅદદી (૧૦) વુકુફે જમાની અને (૧૧) વુકુફે કલ્મી. આ અગ્યાર સિદ્ધાંતો પૈકી પ્રથમ આઠ સિદ્ધાંતોનો પાયો હઝરત ખ્વાજા અબ્દુલ ખાલીક ગઝદવાની (કુદરસીરહુ) એ રાખ્યો હતો. હવે હું દરેક સિદ્ધાંત (કલેમાત) ની તફસીલ કરું છું; જેથી આ તરીકાની ખુબીઓ સમજી શકાય.

(૧) કલ્મચે હોશ દરદમ

હઝરત મોહંમદ અમીન અલ્ફુદી એ પોતાની કિતાબ ‘તન્વીરુલ્કલુબ ફીમાઅમલતુલઅલ્લામુલ્ગોયુબ’ માં લખ્યું છે કે, ‘હોશ દરદમ’ એટલે અંદરથી બહાર આવતો દરેક શ્વાસ હુઝુર અને આગાહી (અલ્લાહની યાદમાં) સાથે નીકળે તથા તેમાં ગફલત ન હોય. હઝરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદરસીરહુ) એ ફરમાવ્યું કે, સાલીકના કાર્યનો આધાર વકત છે. માટે તે પોતાના દરેક શ્વાસથી જાણકાર રહે કે તે હુઝુરે કલ્મની સાથે આવ-જા કરે છે કે ગફલતમાં વીતી રહ્યો છે.

હઝરત સઆદુદ્દીન કારગરી (રહેમતુલ્લાહ અલહયહ) ફરમાવે છે કે, હોશ દરદમ એટલે કે એક શ્વાસ પછી બીજો શ્વાસ ગફલતમાં ન લેવામાં આવે, પરંતુ દરેક શ્વાસ હુઝુરે કલ્મની સાથે જ લેવામાં આવે. એટલે કે આદમીનો દરેક શ્વાસ હકકથી ખાલી અને ગાફીલ ન હોવો જોઈએ.

હઝરત અલ્લામા જામી (રહેમતુલ્લાહ અલહયહ) અને હઝરત સઆદુદ્દીન કારગરી (રહેમતુલ્લાહ અલહયહ) ના અસ્હાબો પૈકી હઝરત અલાઉદ્દીન આપેઝી (કુદરસીરહુ) ફરમાવે છે કે, તરીકચે ખ્વાજગાન (નકશબંદીચ્યાહ) માં હોશદરદમ જ અસલ જડ છે. જો એકપણ શ્વાસ ગફલત સાથે પસાર થયો તો તેને ખુબ જ મોટો ગુનાહ સમજવામાં આવે છે. ત્યાં સુધી કે અમુકની નઝદીક તો કુફ છે.

આ રીતે હોશ દરદમ માં સામાન્ય તેમજ વિશિષ્ટ એવા બંને અર્થો છુપાયેલા છે. સામાન્ય અર્થ તો એ છે કે, દરેક શ્વાસ હુઝુરકલ્મ અને આગાહી સાથે લે, ગફલતમાં પસાર ન કરે. બલકે તેનો દરેક શ્વાસ શ્વાસ ઝીકે ઈલાહી અને યાદે હકકમાં વિતાવીને કલ્મનો હકક પુરો પુરો અદા કરે. જ્યારે હોશદરદમ નો વિશિષ્ટ અર્થ એ છે કે, દરેક શ્વાસમાં ગૈરની નફી (ઇન્કાર) કરે તથા હકકનો અરબાત (સ્વીકાર) કરે.

અમુક નકશબંદી બુઝુર્ગોએ ફરમાવ્યું છે કે, ઝાકીર કલ્મચે તયૈબાહ ‘લાઈલાહા ઈલ્લાહો મોહંમદુરસુલુલ્લાહ’ ને એરીતે જુએ કે તેના દિલ પર નકશ છે. અને હંમેશા આ નકશાનું દિલ ચક્ષુ વડે ધ્યાન કરે અને તેની હિફાઝત કરે ત્યાં સુધી કે અઝીકના રટણ તરફ મશગુલીયત, હંમેશગી અને તેની હિફાઝત વડે દિલમાં અલ્લાહની તરફ લગાવ અને આકર્ષણ પૈદા થઈ જાય; તેમજ બહારના વિચારોનો પ્રવેશ અંદર તરફ બંધ થઈ જાય અને નક્સની વ્યાકુળતા તથા વ્યગ્રતા સમાપ્ત થઈ જાય. આ રીતે આ તરીકામાં દમની હિફાઝત જરૂરી છે; કે એક પણ દમ (શ્વાસ) વ્યથ બરબાદ ન થાય. તરીકચે નકશબંદીચ્યાહનો આ સૌથી પહેલો અને આધારભુત સિદ્ધાંત કે સુત્ર છે.

(૨) કલ્મચે નઝર બરકદમ

‘નઝર બરકદમ’ નો શાબ્દીક અર્થ નીચી દ્રષ્ટી રાખવી અથવા તો પોતાની દ્રષ્ટી દરેક તરફથી ફેરવીને માત્ર પોતાના કદમ તરફજ રાખવી એવો થાય છે. ‘નઝર બરકદમ’ ના જાહેરી અર્થ પર અમલ કરવાથી કોઈ નામહરમ સ્ત્રી કે કોઈ મનમોહક અને આકર્ષક ચીઝ પર નઝર પડતી નથી; જેના કારણે ધ્યાનમાં એકાગ્રતા અને ‘જમીયત’ પૈદા થાય છે. આ ધ્યાનભંગતા જ તમામ ફીત્નાઓની જડ છે. ધ્યાનભંગ થવાથી માણસ ચિત્તની એકાગ્રતા તેમજ સુકુન તથા ચૈન ખોઈ બેસે છે.

‘નઝર બરકદમ’ નો ખાતીની અર્થ એવો છે કે, સાલીક દરેક સમયે અને દરેક હાલમાં હોંશિયાર તેમજ જાગૃત રહે જેથી દિલમાં ગફલત ન પ્રવેશે. નઝરની હિફાઝતના સંદર્ભમાં ‘નઝર બરકદમ’ નો કુર્આને પાકની આ આયાતે પાક સાથે જાણે કે ઘણો જ ગહેરો સંબંધ છે. ‘કુલ લીલ્લમુઅમેનીન યગુદ્દુ મીન અબ્સારેહીમ વયોહફઝુ ફોરજહુમ ઝાલેક અઝકા લહુમ અન્નલ્લાહ ખબીરૂમ બેમા યસનઉન’ (અર્થાત્: - હે મહેબુબ, મોમીનોને કહી ઘો કે પોતાની આંખો અને શરમગાહોની હિફાઝત કરે. આ જ તેના માટે પવિત્ર તરીકો છે. બેશક, અલ્લાહ તેઓની વાતોથી સારી રીતે જાણકાર છે.)

‘નઝર બરકદમ’ ના સામાન્ય અર્થ પેટે કહી શકાય કે, સાલીકે સુલુક પાર કરવા દરમ્યાન ડાબે-જમણે કે ઉપર નીચે દ્રષ્ટી નાખવી ન જોઈએ એટલે કે નાહક વાતોને પોતાના પગ નીચે કચડી નાંખવી જોઈએ અને આ માર્ગ પર આજેઝી, ઇન્કેસારી, હિલમથી નરમી વડે ચાલવું જોઈએ. જ્યારે વિશીષ્ટ અર્થ પેટે કહી શકાય કે, સાલીક જ્યારે મારેફતનો માર્ગ (અલ્લાહનીઓળખનો માર્ગ) પાર ઉતરવા લાગે તો તે તેનાથી ઉચ્ચ કક્ષાની મારેફત સુધી પહોંચવા માટે કદમ પર કદમ માંડતો ચાલતો રહે અને આગળ વધતો રહે. ‘નઝર બરકદમ’ ના ખીજા પાણ કેટલાક વિશીષ્ટ અર્થો છે જે આ મુજબ છે.

★ પોતાની ખુરાઈના અને ભલાઈના કદમની સરખામણી કરે કે, કે તેનો કયો કદમ આગળ છે. જો ખુરાઈનો કદમ આગળ હોય તો તેને પાછળ હટાવે અને નેકીના કદમને આગળ વધારવાના પ્રયત્નો કરે.

★ પોતાના કુર્બે ઇલાહીને જુએ કે પોતે તેમાં કેટલી તરક્કી કરે છે.?

★ ‘નઝર બરકદમ’ નો એક અર્થ એ પણ છે કે, પોતાની વિલાયતને જુએ કે તે કયા નખી (અલયહીસ્સલાતો વસ્સલામ) ના કદમ મુબારક નીચે છે.?

‘નઝર બરકદમ’ વિષે આવ્યું છે કે, મુખ્તદી (નવો મુરીદ કે તાલીખ) જ્યારે પોતાની આસપાસના નકશો-નિગાર અને મનમોહક દ્રવ્યો પર નઝર કરે છે તો તેનો હાલ પોતાના સ્થાનેથી હટી જાય છે અને તેમાં ખરાબી પૈદા થઈ જાય છે; જેથી તે મક્સદની પ્રાપ્તિથી દુર ચાલ્યો જાય છે; કારણકે મુખ્તદી સાલીકમાં દિલની હિફાજત કરવાનું બળ કે જોમ હોતું નથી; અને તેનું દિલ એકાગ્રતાથી હટી જાય છે તેમજ તેના વિચારો વેર-વિખેર થઈ જાય છે.

કિતાબ ‘રશાહાત અયનુલ્હયાત’ માં લખ્યું છે કે, નઝર બરકદમ સાલીકની હસ્તીના મકામાતો જલ્દી પાર કરવા તરફ, તેમજ ખુદ પરસ્તીની મુશ્કેલ ભરી ઘાટીઓમાંથી જલ્દી પાર ઉતારવા તરફ સંકેત કરે છે. અમુક કહ્યું કે, નઝર બરકદમ નો અર્થ એ છે કે પોતાના મશરબ (પંથ, તૌર તરીકા)ને ઓળખો.

અમુક ખુજુર્ગોએ એવું પણ લખ્યું છે કે, જો આ અમલ (સુલુકનો માર્ગ પાર કરવો) દરમ્યાન તાલીખને જમીન-આસમાન તથા સૃષ્ટીની અન્ય કોઈ ચીજ તરફ નઝર નાંખવાની જરૂર પડી જાય તો તેના માટે અત્યંત જરૂરી છે કે ઇબ્રતની દ્રષ્ટીથી જુએ; જેથી સાલીક ઇર્ફાનરૂપી સમંદરમાં નઝર નાંખતા

વેંત જ અમુલ્ય મોતી હાંસીલ કરી લે. અને માટેજ અલ્લાહ તઆલાએ ફરમાવ્યું કે, ‘હે સમજદારીની દ્રષ્ટી ધરાવનારો, ઇબ્રતની દ્રષ્ટીએ જુએ.’

(૩) કલમએ સફર દરવતન

‘સફર દરવતન’ નો શાબ્દીક અર્થ એ છે કે, વતન તરફ સફર કરવી પરંતુ હઝરત ખ્વાજા અબ્દુલખાલીક ગજદવાની (કુદરસીરહુ)ની દ્રષ્ટીએ ‘સફર દરવતન’ નો અર્થ એ છે કે, સાલીક માનવસહજ નબળાઈઓ અને ખુરાઈઓથી સફર કરે એટલેકે માનવસહજ દુર્ગુણોથી ફરિશ્તાના સદ્ગુણો તરફ સફર કરે. જેના વિવરણ પેટે લખ્યું છે કે, સાલીક પોતાના ખાતિનમાં ઉતરીને એક ઊંડા મુરાકેબા થકી માનવસહજ નબળાઈઓ તથા દુર્ગુણોને હટાવી દે અને ફરિશ્તાઓના ઉચ્ચ સદ્ગુણો તરફ સફર કરે તેમજ પોતાના ખાતિનરૂપી (કલ્મ) જમીનના નીચાણથી આસમાનની બુલંદી અને અર્શ આઝમની ઉચ્ચાઈ સુધી ઊંચ્યન કરે કારણકે આ ખાતિની સફર જ સૌથી બુલંદ અને સર્વશ્રષ્ઠ છે. માટે સાલીક માટે જરૂરી છે કે તે હંમેશા ખાતિની સફરમાં મશ્ગુલ રહે, આ ખાતિન જ તેનું અસલી રૂહાની વતન છે.

હઝરત ખ્વાજા મીરદર્દ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) પોતાની તસનીફ ‘ઈલ્મુલકિતાબ’ માં ‘સફર દરવતન’ વિશે લખ્યું છે કે, સફર શબ્દથી મુરાદ છે સાલીકનું એ વહેમી દુસ્ત્તવ કે જે ખુદા અને બંદા વચ્ચે છે, તેને દુર કરવા માટે અલ્લાહ તઆલાની ખારગાહે અકદસમાં સાલીકનું કુર્બ અને ઇર્ફાન પ્રાપ્ત કરવા તરફ ધ્યાનીત થઈ જવું છે. જ્યારે વતન શબ્દથી મુરાદ એ છે કે, સાલીકનો ઇલ્મનો એ મર્તબો કે જેમાં તેની હસ્તી બંધાયેલી છે; અને જે ઇલ્મેહુજુરી વડે કદાપી નાશ પામતી નથી. આ રીતે સાલીક તરીકતમાં પ્રવેશ કરે તેના પ્રારંભથી ઇલ્મને અંત સુધી મકામે કુર્બ તેમજ સુલુકની તમામ મંઝીલો આ સફરમાં સામેલ છે. અને આ ખાતિની સફર ઇલ્મરૂપી વતન વડે જ અંજામે પહોંચે છે. આ સફર દરમ્યાન સાલીક કોઈ પણ હાલતમાં તે વતનથી બહાર નીકળી શકતો નથી; અને દરેક પળે વતનમાં જ સફર કરે છે. આ સફર દરમ્યાન જ્યારે તે બાહ્ય રીતે ખુરાઈથી બહાર નીકળી જાય છે, અને નેકીઓમાં મશ્ગુલ થઈ જાય છે; જે તેની આમાલરૂપી સફર છે. અને પછી નૌખત અખ્લાકી સફર સુધી પહોંચે છે. આ રીતે સાલીક પોતાની સફર દર વતનમાં આગળ વધતો રહે છે અને ફના તથા બકાની હાલતોમાં પ્રવેશે છે, જે તેની સફરની ત્રીજી મંઝીલ છે. અને તેને જ એહવાલોની સફર પણ કહે છે.

હઝરત મુજદ્દીદે અલ્ફેખાની (રદીયલ્લાહો તઆલા અન્હો) ફરમાવે છે કે,

આ મુબારક કલમો સફર દરવતન સૈરે અન્ફોસી (નફસની ઓળખ થકી રખ્ખની ઓળખ પ્રાપ્ત કરવા માટેની આંતરિક સયર) નો પર્યાય છે એટલેકે અંતમાં પ્રવેશ કરવાની શરૂઆત છે, જે ખાસ તરીકાએ નકશાબંદી વ્યાહની જ વિશીષ્ટતા છે. જો કે આ સયર અન્ય તરીકાઓમાં પણ છે, પરંતુ તેઓ આ સૈરની પ્રાપ્તિ સૈરે આફાકી (બાહ્ય સૂટ્ટીમાં સયર કરીને રખ્ખની નિશાનીઓ જોવી) પાર કર્યા પછી કરે છે. જ્યારે તરીકાએ નકશાબંદી વ્યાહમાં તો સાલીકની શરૂઆત આ સયર (સફર) વડે થાય છે અને આ સફર દરમ્યાન જ તે સૈર આફાકી પાર કરે લે છે. આ રીતે આ તરીકામાં સૈરે આફાકી કે જે ઘણોજ લાંબા અંતરનો માર્ગ છે, તેને અપનાવવામાં આવતો નથી, પરંતુ સૈરે અન્ફોસીમાં જ તેને પાર કરી લે છે.

સફર દરવતન દરમ્યાન સાલીક સદ્ગુણો (અખ્લાકો) ની પ્રાપ્તિના માર્ગ વડે 'તખ્લીકુ બે અખ્લાકીલ્લાહ' નો ધારણકર્તા બની જાય છે. એટલે કે પોતાની અંદર રખ્ખાની અખ્લાકો પૈદા કરે છે. કારણકે અહીં સાલીક માનવસહજ નખ્ખાઈઓથી સફર કરે છે અને દુર્ગુણોને ત્યજીને ઉચ્ચ પ્રકારના સદ્ગુણો તરફ સફર અપનાવે છે.

‘રશાહાત અયનુલ્હયાત’ માં છે કે, હઝરત ખ્વાજા ઉબૈદુલ્લાહ એહરાંરે (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ફરમાવ્યું કે, સફરમાં મુબ્તદી (પ્રારંભિક, પ્રાથમિક તાલીબ) ને દિલની પરેશાની સિવાય કશું જ હાંસીલ થવાનું નથી; સફર ત્યારે જ મુબારક છે કે જ્યારે તેને તમકીન (સ્થિરતા) ની સિક્ત હાંસીલ થઈ જાય. મુબ્તદીઓ માટે સફર યોગ્ય નથી. તેણે એક એકાંત ખુણામાં બેસીને તમકીન (ફરમાબરદારી) નો ગુણ હાંસીલ કરવો જોઈએ. જે કોઈ આ તરીકામાં મશ્ગુલ થાય તેણે પોતાના જ શહેર કે દેશમાં રહેવું વધુ સારું છે કારણકે તેને દોસ્ત-અહેબાબોના મહેણાં ટોણાં અને આમ લોકોના કટાક્ષો વગેરે શરીરતની ખિલાફ કોઈ અયોગ્ય કે ખરાબ કાર્ય કરવાથી રોકી દેશે.

જ્યારે અમુક મશાઈખો તેનાથી ઉલટું કહે છે, તેઓનું કહેવું છે કે, મુબ્તદીએ સફર કરવી જોઈએ જેથી વતનથી હિજરત કરવાના કારણે અને દોસ્ત-અહેબાબો તથા પરિચિતોથી જુદાઈના કારણે તે રસ્મી આદતો અને મનેચ્છાઓથી નજાત હાંસીલ કરશે; તેમજ સફરની જરૂરીયાત પૈકીના મુજાહીદા તથા રિયાઝતો વડે તેને પુરેપુરી તઝકીયાએ નફસ (નફસની પવિત્રતા) તથા તસ્કીયાએ કલ્મ (દિલની સ્વચ્છતા) હાંસીલ થઈ જાય. જોકે ખાનવાદાએ ખ્વાજગાનનો સફર અપનાવવો કે સ્થાયી રીતે રહેવા સંબંધે

ફૈસલો એ છે કે, મુબ્તદીએ એટલી હદે સફર કરવી જોઈએ કે પોતાને એ જમાઅતના (તરીકાએ ખ્વાજગાનના કોઈ ખુઝુર્ગ) કોઈ અઝીઝની સોહબતમાં પહોંચાડી દે ત્યાબાદ સફરને ત્યજીને તેની જ ખિદમત તથા સેવા-ચાકરીમાં લાગી જાય. ત્યાં સુધી કે તે એ અઝીઝ હઝરતની નિરખત હાંસીલ કરવાની લાયકાત પોતાની અંદર પૈદા કરી લે અને આ નિરખતનો તે માલીક બની જાય.

હદીષે પાકમાં જે આવ્યું છે કે, ‘હુબ્બુલ્લતને મીનલ ઈમાન.’ (અર્થાત્: - વતનનો પ્રેમ એ જ ઈમાન છે.) એટલે કે મનુષ્યએ પોતાના અસલ વતનમાં નિવાસ કરવો એ જ તેનું ઈમાન અને મઝહૂબ છે. અહીં કહેવાનું તાત્પર્ય સફર દરવતન જ છે તેમજ ખીજો અર્થ એ છે કે, માનવીએ બહારના ભૌતિક જગત સાથેના સંબંધો ટુંકાવી દઈને પોતે પોતાની અંદર જોવું જોઈએ; કારણકે અલ્લાહ ત્યાલાની નિશાનીઓ પોતાની અંદર જ મૌજુદ છે અને આ અંદરની દુનિયા એ જ તેનું અસલી વતન છે; તેના વિના માનવીને ક્યાંય નિરાંત મળવાની નથી.

(૪) કલમએ ખિલવત દર અંજુમન

હઝરત ખ્વાજા મોહમ્મદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશાબંદ (કુદ્દરસીરૈહુ) જ્યારે પહેલી જ વાર હજજ માટેની સફર દરમ્યાન હિરાત (આફઘાનિસ્તાન) પહોંચ્યા તો ત્યાંના બાદશાહ અમીર મોઅઝઝુદ્દીન હુસૈને આપના ભવ્ય સ્વાગત પેટે એક શાહી દરબારનું આયોજન કર્યું જેમાં શહેરના તમામ ઉલમાઓ તથા ફાઝીલો હાજર હતાં. પછી બાદશાહ અને હઝરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદ્દરસીરૈહુ) વચ્ચે જે ખુલ્લી ચર્ચા થઈ તેનો ઉલ્લેખ મોટાભાગની કિતાબોમાં આ રીતે આવ્યો છે.

બાદશાહ : કઈ વિલાયત નખુવતથી વધીને છે?

હઝરત ખ્વાજા સાહેબ : એ નખીની જ વિલાયત*

બાદશાહ : આમ તો આપ હઝરત ઝીકે જહર, ખિલવત તથા સીમાઅૂ ના સમર્થક નથી તો પછી આપનો તરીકો શું છે?

હઝરત ખ્વાજા સાહેબ : જાહેરમાં લોકો સાથે રહેવું અને ખાતીનમાં અલ્લાહ સાથે રહેવું.

બાદશાહ : શું આ શક્ય છે. ?

હઝરત ખ્વાજા સાહેબ : અલ્લાહ ત્યાલા કલામે મજીદમાં ફરમાવે છે કે, રીઝાલુલ્લા તુલ્હીલીમ તિઝરતુવ લા બયઉન અન ઝીકીલ્લાહ.

(અર્થાત્: - તે એવા લોકો છે કે જેને વેપાર તેમજ લેણ-દેણ અલ્લાહની યાદથી ગાફીલ નથી કરી શકતી) તરીકએ નકશાખંદીયાહમાં ખિલવતનો અર્થ એજ છે કે, ‘લોકોના સમુદ વચ્ચે રહીને દુન્યવી પ્રવૃત્તિમાં મશગુલ રહીને દિલરૂપી ખિલવતમાં અલ્લાહની યાદ કરવી.’ તેનાથી એક મુરાદ એ પણ છે કે પરેશાનીની હાલતમાં, ખઝમ તેમજ અંજુમનમાં દિલરૂપી ખિલવતગાહમાં ગફલત તેમજ વ્યાકુળતા ન પ્રવેશી શકે ! જાહેરમાં લોકોની સાથે રહે અને ખાતીનમાં હકકની સાથે એટલે કે સુફી એ છે કે જે સાથે હોવા છતાં અલગ છે.

હઝરત ખ્વાજા અબ્દુલખાલીક ગજદવાની (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ના એક ખલીફા હઝરત ખ્વાજા ઔલીયા કખીર (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ‘ખિલવત દર અંજુમન’ ને સમજાવતાં કહ્યું કે, ‘ખિલવત દર અંજુમન’નો અર્થ એછે કે, ‘ઝીકમાં મશગુલીયત અને ઇસ્તિગરાક (મગ્નતા) એટલી હદે પહોંચે કે જો ખઝારમાં જાય તો દિલની હકીકત પર ઝીકના ગલ્ખાના કારણે કોઈ વાત-ચીત કે અવાજ ન સંભળાઈ.’

હઝરત મુજદ્દિદિ અલ્ફેસાની (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) ફરમાવે છે કે, ખિલવત દર અંજુમન એ સફર દર વતનની જ શાખા છે. કારણકે જો તેને ‘સફર દરવતન’ હાંસીલ થઈ ગયું તો ‘ખિલવત દર અંજુમન’ પણ હાંસીલ થઈ ગયું. અને સાલીક અંજુમનની મોહમાયાઓ વચ્ચે અટવાઈને પણ વતનની ખિલવતમાં સફર કરશે; જ્યારે આફકરૂપી અસ્ત-વ્યસ્તતાનું તો દિલના હુજરામાં કોઈ સ્થાન જ નથી. આ તરીકા નકશાખંદીયાહ માં આ દૌલત મુખ્તદીઓને વગર મેહનતે પ્રારંભમાં જ હાંસીલ થઈ જાય છે, જ્યારે અન્ય તરીકાઓમાં તકલીફો અને મેહનતો ઊઠાવ્યા પછી અંતમાં જઈને પ્રાપ્ત થાય છે. કારણકે આ દૌલતની પ્રાપ્તિનો આધાર ખાતિની સૈર પર છે અને આ તરીકાની શરૂઆત જ ખાતિની સૈર (આલમે અમ્મથી) થી થાય છે તેમજ આફક (જાહેર)ની સૈર તેની અંદર જ પાર કરી લેછે, જ્યારે અન્ય તરીકાઓમાં ઉલટું છું કે સયરની શરૂઆત આફક (જાહેર) થી થાય છે અને અંત ખાતિની સયર વડે આવે છે.

‘ખિલવત દર અંજુમન’ ના સામાન્ય અર્થ પેટે કહ્યું છે કે, ‘સાલીકે પોતાનું જાહેર સુન્નતો તથા ફરાઈઝોના નુર વડે નુરાની તથા ખાતિન અલ્લાહ ત્યાલાના નુરના મુશાહેદા થકી મુનવ્વર કરવું જોઈએ. અને દિલમાં ગફલતને જરાપણ સ્થાન આપવો ન જોઈએ. એટલેકે દુન્યવી મામલાઓ તથા પ્રવૃત્તિઓમાં મગ્ન રહીને પણ અલ્લાહ ત્યાલાને યાદ કરતો રહે.’

હઝરત ખ્વાજા મીર દર્દે (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) પોતાની કિતાબ ‘ઈલ્મુલકિતાબ’માં ‘ખિલવત દર અંજુમન’ની તફસીલ રજૂ કરતાં લખ્યું છે કે, આ વિશીષ્ટ કલેમાતો ખિલવત દર અંજુમન એ હઝરત ખ્વાજાગાન (કુદરસલ્લાહો ત્યાલા અશ્વારોહમ)ની ખાસ પરિભાષા પૈકી છે અને તે ઘણા અર્થો ધરાવે છે. જેમકે અમુકની નજદીક તેનો અર્થ એ છે કે, ખઝમ તેમજ મહેફીલોમાં આંખો ખોલીને ઝીક કલ્ખીમાં એ રીતે મશગુલ રહેવું કે કોઈને પણ તેની જાણ ન થાય. આવો આદમી જો કે જાહેરમાં લોકોના સમુદ વચ્ચે હોય છે, પરંતુ ખાતિનમાં તો તે જાણે ખિલવતમાં છે. અમુકની નજદીક તેનો અર્થ એ છે કેદરેક સંજોગમાં દિલની એકાગ્રતા જાળવવી. અમુકની નજદીક તેનો અર્થ એ છે કે, હવાસે અશરાહ (દશ જ્ઞાનેન્દ્રીયો)ના વિપુલ સંવેદનો અને અહેસાસની વચ્ચે નફસની તવજ્જોહમાં એકાગ્રતા જાળવાઈ રહેવી. જ્યારે અમુકની નજદીક અધિકતા (કસરત)માં એકતા (વહેદત)નો મુશાહેદો કરવો છે. તેમજ અમુકની નજદીક તેનો અર્થ એ છે કે, એહલો-અયાલની અધિકતા હોવા છતાં દુન્યવી અસ્ખાખોનો ત્યાગ કરવો. જો કે આ તમામ અર્થો એકજ ભાવાર્થ ધરાવે છે અને તમામનો હેતુ માત્ર એક જ છે એટલે કે તમામની સાથ તમામ વગર હોવું. જાહેરમાં લોકોની સાથે હોવું પરંતુ ખાતિનમાં હકકત્યાલાની સાથે હોવું.

હઝરત મુલ્લા ખલાઉદ્દીન કશમીરી (કુદરસીરહુ) ખિલવત દર અંજુમનની રિભાષા સમજાવતા કહે છે કે,

(અર્થાત્: - અમારા હઝરત ખ્વાજા નકશાખંદ (કુદરસીરહુ)એ ફરમાવ્યું કે, અમારો તરીકો તમામ તરીકાઓમાં ઉર્વતુલ્લુસ્કા એટલે સૌથી વધુ મજબુત

ખ્વાજા ફરમુદ કે તરીકએ મા,

દર તરીકેહાસ્ત ઉર્વતુલ્લુસ્કા.

દસ્ત દર દામન સુનન દાદન,

ખસર અમ્રે શરઅ તન ખદત.

સખ ખિલવત ઝ ખસ કે શોહરત હાસ્ત,

સર શોહરત ખરાએ આફત હાસ્ત.

ખિલવતે મા ખ અંજુમન દારદ,

ખર ગુઝીશતન ઝે મા વ મન દારદ.

ખૈયરત નેસ્ત જુઝુઝ ખ જમીય્યત,

નુરે જમીય્યતઅસ્ત દર સોહખત.

સોહબતે સાહેબાને જુલ્હાફઝાલ,
દરદમી બ ઝો તાઅતે સદ સાલ.
નિરબતે આરીફાને વારીસ્તા,
બસર સોહબત અસ્ત વાબીસ્તા.
જુઝ બ સોહબત ન મી શુદ હાસલ,
રફશ ગીર્દાઝ વહ મા હાઈલ.

કડીરૂપે છે. તેમાં સુન્નતોનું દામન પકડવામાં આવે છે અને શરીરતના અહેકામો સામે જુકાવવામાં આવે છે. એકાંતવાસ (ખિલવત) અપનાવવામાં ખ્યાતિનો ભય છે અને ખ્યાતિમાં આફતો હોય છે. અમારી ખિલવતતો અંજુમનમાં છે તેમાં હું તથાઅમેના ભેદોથી પાર ઉતરી જવાનું છે. આબાદીમાં રહેવામાં જ ખૈરીયત છે તથા લોકોની સાથે જ સોહબત રાખવામાં જ દિલની એકાગ્રતા (જમીયત)નું નુર હાંસીલ થાય છે. સો વર્ષની ઇબાદતો કરતાં સાહેબે ફઝલો કરમની સાથે એક ઘડીને સોહબત વધુ સારી છે. આઝાદ આરીફોની નિરબત મખ્લુકની સોહબત સાથે સંકળાયેલી છે અને આ નિરબત સોહબત વગર પ્રાપ્ત થતી નથી; તેના વડે જ તમામ અડચણો દુર થઈ જાય છે.)

નકશબંદી મશાઈખોએ ખિલવત દર અંજુમનના રજુ કરેલાં આ તમામ ખુલાસાઓ તેમજ વિવરણો થકી એ વાત સ્પષ્ટ થાય છે કે, તરીકએ નકશબંદીચ્યાહના પાયા સિદ્ધાંતો અને સુત્રો પૈકી આ સુત્ર સૌથી વધુ ચઢિયાતું અને આધારભુત છે; જેના કારણે જ આ તરીકો તસવ્વુફના તમામ તરીકાઓમાં પોતાની આગવી ઓળખ ધરાવે છે.

આ ‘ખિલવત દર અંજુમન’ ના માર્ગ વડે જ રોહ હકકના તાલીખોમાં તથા સુલુક પર ચાલનારા સાલીકો ગૈર શરઈ ખાનકાહી તસવ્વુફના કેદો-બંધન તથા ફરેખી અને ઢોંગી રહેખરોના જાદુભર્યા પંજાઓની પકડથી મુક્ત થઈને અમલના મૈદાનમાં ઉતરી આવ્યા અને આ પ્રકારના ગૈરશરઈ ખાનકાહી તસવ્વુફથી સંબંધો તોડીને સોહબતે ખલ્કની પ્રાકૃતિક પ્રણાલીમાં જોડાઈ ગયા.

ગુસ્તન એટલે કે મખ્લુકથી સંબંધ તોડવો આ અમલ કે જે કુર્આન તથા સુન્નતના એહકામોને બીલકુલ અનુરૂપ છે, જેના થકી આ તરીકએ નકશબંદીચ્યાહ અત્યંત પસંદીદા તરીકો કહેવાયો તેણે અલ્પ સમયમાં ઈસ્લામી જગત પર પોતાની આણ વર્તાવી દીધી. હવે આ તરીકા વડે તેઓ

જાહેર તથા બાતીન બંનેના આમીલ બની ગયા. બંદગાને ખુદાની આ સોહબત થકી ભાઈચારો, સમાનતા, હમદઈ, અરસપસરનો ભાતૃભાવ અને કુર્બાની (ઈષાર)ની ભાવના તેમજ સખ્ર, મોહુબ્બત તથા શક્કતનો પાકીઝા ઈસ્લામી માહોલ ફરીવાર જીવંત થઈ ગયો. કે જે ઈસ્લામના આરંભ કાળે હતો. હવે મશાઈખે નકશબંદીચ્યાહ ખુદ શૈખીયત (પીરપદ)ના દરવાજામાંથી બહાર નીકળીને દોસ્તીના દર ખટખટાવવા લાગ્યાં. હજરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીનશાહ નકશબંદ (કુદરસીરહુ)એ આ અનુસંધાને જ ફરમાવ્યું છે કે,

‘સુખને ખાનવાદાએ ખ્વાજગાને માં(કુદરસલ્લાહો અરવાહોહુમ) અસ્ત: દર ખિલવત રા બંદ વ દર રા ગુશાઈ વ દર શૈખી રાબંદ વ દર ચારી રા ગુશાઈ. વ દર ઉજલત રા બર બંદ વ દર સોહબત રા ગુશાઈ’ (અર્થાત્ :- અમારા ખ્વાજગાન (કુદરસલ્લાહો અરવાહોહુમ)ના ખાનદાનનો કલામ છે કે, ખિલવત (એકાંત) નો દરવાજો બંધ કરો અને ખિદમતનો દરવાજો ખોલો. શૈખી (પીરપદ)નો દરવાજો બંધ કરો અને દોસ્તીનો દરવાજો ખોલી ઘો. અને ગોશાનીશીનીનો દરવાજો બંધ કરીને હમનશીની તેમજ હમરાહીનો દરવાજો ખોલી ઘો.)

હજરત ખ્વાજા મોહંમદ પારસા (કુદરસીરહુલઅઝીઝે) ફરમાવ્યું કે, ‘‘તરીકએ અહેલુલ્લાહ બર અન્વાઅ અસ્ત. બાઅઝે બ રખસત અમલ કરદંદ વ ઈશાં રા મકસુદ અઝ રખસત નફએ ખલ્ક ખુદ; ન વજુદે ખુદ. વ બાઅઝે બ અઝીમત અમલ કરદંદ વ મકસુદે ઈશાં નીઝ નફએ ખલ્ક ખુદ; ન વજુદે ખુદ. ઈઝહારે કમાલે એહલુલ્લાહ તરખીયતે વજુદે ખલ્ક અસ્ત. બારે હસ્તી અઝ બરાએ મનફઅતે દીગરાં મી બાયદ કશીદ.’’

(અર્થાત્ :- એહલુલ્લાહ (અલ્લાહવાળા)નો તરીકો ઘણો અનોખો છે. અમુકે ઈજાઝત(શરીઅતની બાંધછોડ) પર અમલ કર્યો અને આ ઈજાઝત પર અમલ કરવાથી તેઓનો હેતુ લોકોને ફાયદો પહોંચાડવો હતો નહીં કે ખુદ પોતાને. જ્યારે(તે પૈકી) અમુકે દૃઢતા પર અમલ કર્યો અને તેઓનો મકસદ

*કુટ નોટ : હજરત મજદીદે દે અલ્ફેસાની (કુદરસીરહુ) નખીની વિલાયતથી પણ તેમની નખુવતને અફઝલ ગણાવી છે. કારણકે વિલાયતનું રૂપ ફક્ત ખાલીક તરફ હોય છે. જ્યારે નખુવતનું રૂપ ખાલીક અને મખ્લુક બંને તરફ હોય છે. અહીં બાદશાહના મનમાં જે જવાબ હતો તે જ સરકારે નકશબંદે આપેલ છે.

પણ લોકોને ફાયદો પહોંચાડવાનો હતો નહીં કે પોતાને ખુદને. (આમ) અહેલુલ્લાહના કમાલાતોનું જાહેર થવું પણ લોકોના વજુદની તરખીયત માટે જ હોય છે. જુંદગીનો બોજ બીજને ફાયદો પહોંચાડવા માટે ઊઠાવવો જોઈએ.)

હજરત મૌલાના સઅદુદ્દીન કાશગરી (કુદરસીરૃહ) એ ફરમાવ્યું કે, “સુલુકે રાહે ખુદાએ ત્યાલા અઝઝ વ જલ્લ હુમા ઈનેસ્ત કે કસે દર ગોશાએ બ ઝીક વ તાઅત મશગુલ શુદ બલકે કસે કે સબાહ અઝ ખાના બયદ્દ આમદ ઈ નેસ્ત કે જમાઅત કે મુઈનત ઈશાં બર ઉસ્ત મા યહતાજે ઈશાં હાસીલ કુનદ વ ઈ શખ્શ હમારોઝ દર હર કાર કે બાશદ દર સુલુકે રાહે ખુદાએ અસ્ત.”

(અર્થાત્: - ખુદાએ (અઝઝવજલ્લ)ના માર્ગનો સુલુક બસ માત્ર એ જ નથી કે કોઈ એકાંત ખુણાંમાં બેસીને ઝીક તથા ઈબાદતમાં મશગુલ થઈ જાય. બલકે જે શખ્શ ઘરેથી એ નિયતથી નીકળે કે, જે જમાઅત (એહલો અયાલ વગેરે)ના દૈનીક ખર્ચની જવાબદારી તેની ઉપર છે તેઓ માટે તે હાજતની ચીજો એકઠી કરતો રહે તો આવો શખ્સ દીનદાર લોકોની નિકટ અલ્લાહ ત્યાલાની રાહે સુલુકમાં જ છે.)

હજરત ખ્વાજા ઉબૈદુલ્લાહ એહરાર (કુદરસીરૃહ) ફરમાવે છે કે,

“તરીકે દુર્વેશાંને ખાનવાદાએ ખ્વાજગાન (કુદરસલ્લાહો અરવાહોહમ) આં અસ્ત કે હમગી હિમ્મત મશરૂફ બર આં મી દારંદ કે દર હર વક્ત બ મહાબે આઅમાલ મશગુલ બાશંદ યાઅની આં ચે મુકતજાએ આં વક્ત અસ્ત. આમી કુનન્દ મસલન બ ઝીક વ મુરાકીબા વક્તે ઈશિતગાલ મી નુમાયંદ કે અહમ અઝાં દર આં વક્ત ન બાશદ. અઝ ખિદમતે કે રાહતે બ દિલ મુસલમાની રસદ. અગર યુનાંચે બ ખિદમત વ મઉનતે ઈશાં રાહતે બ દિલ મુસલમાને રસદ આં ખિદમતરાં બ ઝીક વ મુરાકીબા તકદીમ મી કુનન્દ યુનાંચે ગુફ્તાઅન્દ કે રાહે બ હકક સુખ્હાનહુ બ અદ્દે અન્ફાસે ખલાઈક અસ્ત. અમ્મા બેહતરીન રાહ હુમા વ નઝદીક તરીન રાહ હુમા આં નેસ્ત કે રાહતે બ દિલે મુસલમાની રસાની.”

(અર્થાત્: - ખાનવાદાએ ખ્વાજગાન (કુદરસલ્લાહો ત્યાલા અરવાહોહમ) ના દુર્વેશોનો તરીકો એ છે કે, તેઓ પોતાની તમામ કોશીશોને એ વાત પર કેન્દ્રીત કરે છે કે, હંમેશા આમાલોના અનુસરણમાં મશગુલ રહે એટલે કે

સમયના તકાજા (જરૂરત) મુજબ વર્તે. દા.ત. તેઓ મુરાકેબાહ અને ઝીકમાં ત્યારે જ મશગુલ થાય છે કે જ્યારે તે કોઈ મુસલમાનના દિલને રાહત પહોંચાડવાની ખિદમતથી વધારે મહત્ત્વનું હોય. બેશક, જો તેઓની ખિદમત થકી કોઈ મુસલમાનને કશી રાહત પહોંચવાની શક્યતા હોય તો તેઓ તે ખિદમતને ઝીક-ફીક કે મુરાકીબા પર અગ્રતા અર્પે છે. એટલા માટે જ કહેવામાં આવ્યું છે કે, અલ્લાહ ત્યાલા સુધી પહોંચવાના માર્ગો લોકોના શ્વાસોની સંખ્યા બરાબર છે અને બેશક, તેમાં સૌથી શ્રેષ્ઠ અને સૌથી નિકટનો માર્ગો પૈકી આ જ માર્ગ છે કે મુસલમાનના દિલને રાહત પહોંચાડવી.)

આ રીતે ખિલવત દર અંજુમન રૂપી એક નકશખંદી કલમા કે સિફ્રાતે અનાયાસે જ મુસલમાનોને પ્રારંભિકયુગના એ જ ઈસ્લામી માહોલમાં પહોંચાડી દીધાં કે જેમાં કુર્આન તથા સુન્નતનો હુકમ જારી હતો. તેમજ ‘દીલ બ યાર દસ્ત બકાર.’ (દીલ અલ્લાહની યાદમાં, હાથ દુન્યવી પ્રવૃત્તિમાં)નો પાકીજા તથા ફીતરી (સ્વભાવિક પ્રાકૃતિક) માહોલ હતો. નકશખંદી તરીકાના આ સિફ્રાતે ભવિષ્ય માટે ઘણાં સુંદર દુરગામી પરિણામો ઉપજાવ્યા. તેમજ કુર્આન તથા સુન્નતે રસુલ (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ)ની સાદગી સભર ઈબાદતોની તલ્કીનો પર આધારીત હકીકી ઈસ્લામી તસવ્વુફ ફરીવાર જીવંત થયું; તેની સાથે-સાથે સમયની ઈલ્મી, રાજકીય તેમજ દીની કોશીશોના માર્ગો ખુલ્લી ગયા. આ પ્રકારની ઉત્સાહ અને ઉમંગસભર મહેનતોએ મુસલમાનોને પોતાની સ્વની, પોતાના વ્યક્તિત્વની અને પોતાની અઝમતની ફરી ઓળખ અર્પણ કરી અને આ એ જ તસવ્વુર છે કે જે પુરી રીતે કુર્આને મજહૂદની ભેટ છે.

આમ, નકશખંદી તરીકો દીન તથા દુનિયાનું એક પાકીજા સંકલન તેમજ રૂહાનીયત અને દુન્યવી મશગુલીયતના સંયોજનનો સમર્થક છે. દિલમાં યોદ્ધે ઈલાહીની પાકીજગીને નકશખંદ કરીને ભૌતિક પ્રગતિને પણ દીની ઉસુલો પ્રમાણે ઢાળવાના કારણે આ તરીકાની મકબુલીયત ઈસ્લામી દેશોના હર્યાભર્યા બગીચાઓમાં કરતુરી મય હવાની જેમ ફેલાઈ ગઈ. અને આ બગીચાઓમાંથી સમય-સમય પર એવાં-એવાં દુર્લભ પુષ્પો ખીલતાં રહ્યાં કે જેનું આકર્ષણ અને મનમોહકતા લુંટાવાથી હંમેશા સુરક્ષિત રહી. તેમજ જેની ‘મુશક બુ નાફા’ (કરતુરી મૂગની ડુંટી)જેવી ખુરબુ હજુ સુધી આપણાં દિલો-દિમાગને તરબતર કરી રહી છે અને ઈન્શાઅલ્લાહ કયામત સુધી કરતી રહેશે.

(૫) યાદ કર્દ

‘યાદ કર્દ’ નો શાબ્દીક અર્થ છે નિરંતર ઝીકમાં રહેવું અથવા સતત ઝીક કરતાં રહેવું ઝીક ઝખાન (જીભ) વડે પણ થાય છે અને દિલ વડે પણ. ઝખાની ઝીક શબ્દો તથા સુરતો સાથે સંકળાયેલ છે, જ્યારે દિલનો ઝીક તેના અર્થો પર આધારીત છે. એટલેકે ઝખાની ઝીકને જાહેર સાથે તેમજ કલ્મી (દિલના) ઝીકને ખાતીન સાથે સરખાવી શકાય. જોકે તમામ ઝીકનો મુળ હેતુ તો દિલની એકાગ્રતા કે સુકુન હાંસીલ કરવાનો જ છે અને એટલા માટે જ સુફીવાદના તમામ તરીકાઓ ઝીકને જ સૌથી વધુ મહત્ત્વનો અમલ સમજવામાં આવે છે.

સુફીઓના અમુક તરીકાઓમાં ઝીક જહર (ઝખાની ઝીક) ની પરંપરા છે અને અમુકમાં ઝીક ખફીકે કલ્મી (દિલનો ઝીક) ને વધુ મહત્ત્વ આપવામાં આવ્યું છે, જે પૈકી તરીકાએ નકશખંદીય્યાહમાં ઝીકેખફી ને જ મહત્ત્વ આપવામાં આવેલ છે. નકશખંદી હઝરાતો એ ઝીકે ખફીની અફઝલીયતની સાખીતી પેટેકુર્આન તથા સુન્નતો વડે દલીલ પેશ કરેલ છે.

નકશખંદી તરીકામાં ઝીકે કલ્મી બે પ્રકારના છે. (૧) ઇસ્મે ઝાતનો ઝીક અને (૨) નફી અરખાતનો ઝીક. ઇસ્મે ઝાતનો ઝીક એટલે કે અલ્લાહનો એક ખાસ તરીકા વડે ઝીક કરવો અને નફી અરખાતનો ઝીક એટલે કે લાઈલાહા ઈલ્લલ્લાહ નો ઝીક હઝરત ખ્વાજા મોહમ્મદ ખલાઉદ્દીન શાહ નકશખંદ (કુદ્દસીરહુ) એ ફરમાવ્યું કે, ‘લાઈલાહ’ નો હેતુ છે. નફસના જુદા માઅબુદોનો ઇન્કાર અને ‘ઈલ્લલ્લાહ’ થી મુરાદ છે માઅબુદે હકીકીનો સ્વીકાર કરવો. ઝીકનો મતલબ એ છે કે, ઝાકીર તૌહીદની હકીકત સુધી પહોંચી જાય. વારંવાર કે અધિક માત્રામાં રટણ કરવું તેમાં શર્ત નથી. એક આલીમે આપને પુછ્યું કે, કલ્માની હકીકત શું છે? ફરમાવ્યું કે, કલ્માના ઝીક વડે મીસવા (અલ્લાહ સિવાય તમામ) ની નફી થઈ જાય.

આ ઝીક કરવાની રીતના સંદર્ભમાં તેમજ તેની તલ્કીન હાંસીલ કરવા સંબંધે ખાસ શર્તો અને અદબો બયાન થયેલાં છે અને અમુક નકશખંદી રિસાલાઓ તેમજ કિતાબોમાં આ ઝીક સંબંધે સવિસ્તર વિવરણ આપેલ છે.

હઝરત ખ્વાજા મોહમ્મદ નકશખંદ (કુદ્દસીરહુ) એ ફરમાવ્યું કે, તમામ રહસ્યો અને ઇબાદતોનો હકીકી મકસદ અલ્લાહ ત્યાલા અઝઝ વજલનો ઝીક છે. મહાન સઆદતમંદી સુધી એજ શખ્સ પહોંચશે કે જ્યારે તે દુનિયાથી ચાલ્યો જાય તો તેની ઉપર હકકત્યાલાની મોહબ્બતનો પુરેપુરો ગલ્બો હોય.

અને હકક ત્યાલાની મોહબ્બતનો ગલ્બો તેમજ ઉન્સ તેના હંમેશાના ઝીક વગર શક્ય નથી. આ રીતે મુસલમાનીની બુનિયાદ જ લાઈલાહા ઈલ્લલ્લાહ પર છે અને તે જ એન ઝીક છે, ખાકી બધી ઇબાદતો તેના સમર્થન પેટે છે, જેમકે નમાઝની રૂહ એ છે કે, હકકસુબ્હાનહુ ત્યાલાના ઝીકને હૈબત તથા તાઅઝીમના માર્ગ વડે દિલમાં તાઝો કરવો. રોઝાથી મુરાદ છે શેહવતો (મનેચ્છાઓ) ને ઓછી કરવી કારણકે જ્યારે દિલમાં શહેવતોનો માર્ગ તંગ કરવામાં આવશે તો તે પાક-સાફ બનીને ઝીકની કરારગાહ બની જશે. હજનો મતલબ છે ખાનાએ ખુદાના માલીક હકસુબ્હાનહુ ત્યાલા અઝઝ વજલનો ઝીક અને તેના દિદારના શૌક ની તેહરીક. દુનિયા ત્યાગ, મનેચ્છાઓનો ત્યાગ તેમજ અમ્રો-નહી નો મતલબ ઝીક જ છે અને ઝીકનો મતલબ એ પણ છે કે તમામથી સંબંધો તુટી જાય તથા હકકત્યાલાની મોહબ્બત વગર અન્ય કોઈ ચીઝ તરફ બીલકુલ ધ્યાન ન હોય; તેમજ અન્ય કોઈનું અનુસરણ કરીને તેને પોતાનો માઅબુદ ન બનાવે. બસ માઅબુદે હકીકી માત્ર એક અલ્લાહ ત્યાલાને જ બનાવે અને જાણે.

ઝીકની શર્તો પૈકી એક એ પણ છે કે, તલબમાં સાચો હોય અને તલબ, દર્દ તથા સુલુકના માર્ગ પર ચાલવાની ખ્વાહીશ તેનીઅંદર હોય; જેથી આ માર્ગમાં તેની સામે એવા કોઈ સંકટો આવે કે જે તેને પોતાની તરફ ધ્યાનીત રાખે તો તેનાથી વિચલીત થયા વિના તેને ધીક્કારે બલ્કે ખુદ પોતાના જ વજુદથી અળગો થઈને તમામથી પોતાનું મોહુફેરવી લે અને અલ્લાહ ત્યાલાના ઝીકમાં ડુબી જાય. પરંતુ ઝીકથી પુરેપુરો ફાયદો ત્યારે જ હાંસીલ થશે જ્યારે તાલીબે કોઈ શૈખ કામીલથી તેની તલ્કીન હાંસીલ કરેલી હોય, તેથી ઝીકની હકીકતરૂપી તેનું બીજ તે તાલીબની દિલરૂપી ઝમીનમાં સાહેબે વિલાયત (શૈખ કામીલ) ની તલ્કીન તથા તસરુફ વડે પડી ચુક્યું છે, તેના થકી તાલીબને વિલાયતનું પરિપૂર્ણ ફળ હાંસીલ થઈ જાય. કલ્માની નુરાનીયત દિલ નીનુરાનીયત મુજબ હોય છે. અને દિલની નુરાનીયત ખ્વાહીશાતોની તંગી મુજબ હોય છે. આ રીતે શૈખે કામીલ ખ્વાહીશાતોનું અનુસરણ કરનાર હોતો નથી માટે તેનું દિલ પુરેપુરી નુરાનીયત વડે સુશોભિત હોય છે.

‘યાદ કર્દ’ એટલેકે યાદ કરવું (અલ્લાહનો ઝીક) ખરેખર તો કુર્આને પાકનો મશહુર આયાતે પાક ‘ફઝકોરુની અઝકોરુકોમ’ માંથી જ નીકળેલ છે અને તેના ખુલાસા પેટે હઝરત ખ્વાજા મોહમ્મદ ખલાઉદ્દીન નકશખંદ (કુદ્દસીરહુ) એ ફરમાવ્યું કે, ‘ફઝકોરુની અઝકોરુકોમ’ એ ઝીકના

મર્તબાઓને તદ્દન અનુરૂપ છે. જે કંઈ જોવામાં આવે છે કે જાણવામાં આવે છે તે સર્વ કંઈ ગૈર છે અને હિજાબરૂપ છે. તેની નફી કલ્માએ ‘લા’ વડે કરી જોઈએ ખરેખર તો ઝીકનો અર્થ છે ગફલત દુર કરવી અને જ્યારે ગફલત દુર થઈ ગઈ તો આદમી ઝાકીર કહેવાશે પછી ભલેને તે ખામોશ જ રહે. જ્યારે આદમી એ વાત જાણી ચુક્યો કે તેનો એક ખાલીક છે તો પછી તેણે પોતાનું તમામ વજુદ તેનાજ હવાલે કરી દેવું જોઈએ અને પોતાને દરેક વસ્તુનાં વજુદથી ખાલી કરીને તેનાજ ખ્યાલમાં ડુબી રહેવું જોઈએ; એવી રીતે કે જાણે તેની સામે જ બેઠો છે અને એક ઘડી પણ બલ્કે એક ક્ષણ માટે પણ તેની નજરમાંથી અદ્રશ્ય નથી.

આ રીતે ઝીક જ એક એવો તાકતવર અને શક્તિશાળી વસીલો છે કે જે દિલનો ખતરાઓરૂપી ઉમટતા પુરથી પ્રભાવીત થવાથી સુરક્ષિત રાખે છે અને દરેક પ્રકારની ગૈરીચ્ચતની નફી કરે છે. અને ઝીકના માર્ગ થકી ગૈરીચ્ચતની નફીથી મુરાદ છે ‘માનવસહજ નબળાઈઓ કે દુગુણોની નફી અને ફરિશ્તાઓના ગુણોની પ્રાપ્તિ તેમજ તેનાથી કુર્બ.’ અને આ જ કાબેલીચ્ચતે રખ્ખાનીનો મકામ છે એટલે કે નફીના અમલ વડે જ માનવીય સંવેદનોના અહેસાસથી પુરી રીતે ખાલી થઈને અલ્લાહ ત્આલાની કબુલીયત વડે સરફરાજ થઈ જવું છે. હજરત ખ્વાજા મોહંમદ નકશબંદે (કુદ્દસસીરૃહુ) ફરમાવ્યું કે, અલ્લાહત્આલાએ કલામે પાકમાં જે એ ફરમાવ્યું કે, ‘**માઈન્દકુમ યનફદ્દુ વમા ઈન્દલ્લાહ બાક.**’ આ આયાતના અર્થ પેટે જાણી લેવું જોઈએ કે એહલે ઇમાનના દિલમાં જે સાલેહ અને નેક અમલો તથા અફ્આલો (કાર્યો) પૈદા થાય છે તે અલ્લાહની નજદીકી ત્યારે જ પ્રાપ્ત કરે છે કે જ્યારે તે અલ્લાહની બારગાહમાં સ્વીકૃતિ પામે અને અમલની આ પ્રકારની સ્વીકૃતિ ત્યારે જ હાંસીલ કરશે જ્યારે માનવસહજ દુગુણોની નફી કરવામાં આવે અને આ અમલ વડે તથા તેના પરિણામ સ્વરૂપે તેની ઉપર ‘જઝબએ ઇલાહી’ ગાલીબ થવાના અસરાતો જાહેર થશે.

‘યાદ કર્દ’ અથવા તો ઝીકની આ જ પ્રકારની એહમીયતને દ્રષ્ટી સમક્ષ રાખીને જ તેમજ તેને પોતાની ઝાતથી જુદો ન કરવા બલ્કે દરેક પરિસ્થિતીમાં તેનાથી જ લગાવ રાખવા તેમજ ઝીકને “**મન તુ શુદ્દ મ તુ મન શુદ્દી.**” ના મર્તબા પર પહોંચાડવાના હેતુસર જ તરીકએ નકશબંદીચ્ચાહમાં આવ્યું છે કે, ઝીકની રૂહ એ છે કે દિલ અલ્લાહ ત્આલાથી આગાહ (માહિતગાર-ઝાકીર) રહે માટે દરેક પરિસ્થિતીમાં ઝીક કરવામાં આવે અને આ પાક આગાહી

ને મહેકુઝ કરવાનો સરળ તરીકો હજરત મૌલાના સઅાદુદ્દીન કાશગરી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની નજદીક એ છે કે, નાફ (ડુંટી) ની નીચે શ્વાસ રોકીને હોઠ પર હોઠ બીડીને, જીભને તાળવા સાથે એ રીતે લગાડે કે અંદર શ્વાસની અધિકમાત્રામાં તંગીપૈદા ન થવી જોઈએ. અને આ અમલથી એ ફાયદો થશે કે, ચોતરફ ભટકનાર, વિવિધ વિચારો વડે પ્રભાવિત થનાર, દુનિયા તથા દુનિયાના મસ્લેહતો શિકાર બની જનાર, તેમજ હંમેશા આકાશ અને જમીન પર ભ્રમણ કરનાર દિલ આ વાતોથી દુર હટી જશે અને ઝાકીર આ પ્રકારની દિલની અસ્તવ્યસ્તતાઓ તેમજ વિટંબણાઓથી છુટકારો હાંસીલ કરે લેશે અને ઝાકીર સનોબરી સુરતના ગોશ્તના ટુકડા (દિલ, હૃદય) ની તરફ આકર્ષીત રહીને ઝીક કરવામાં મેડેલો રહેશે.

(૬) કલ્મએ બાઝ ગરત

‘બાઝ ગરત’નો શાબ્દીક અર્થ છે પાછા પલટવું. તરીકએ નકશબંદીચ્ચાહના ઉસુલ મુજબ સાલીકે દરેક ઝીક પછી આ ઇબારત કે દુઆ તરફ પાછું પલટવું જોઈએ અને તેનું દિલમાં અથવા ઝબાન વડે રટણ કરવું જોઈએ. “**ઈલાહી મકસુદે મન તુંઈ વ રઝાએ તું, મોહબ્બતો માઅરેફત ખુદ બદહે.**” (અર્થાત્: - હે અલ્લાહ મારો મકસુદ તું જ છે અને તારી ખુશી, પોતાની મોહબ્બત અને માઅરેફત અતા ફરમાવ.)

હજરત શાહ વલીયુલ્લાહ મોહંમદીએ દહેલ્વી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ફરમાવે છે કે, અમારા વાલીદે ખુજુર્ગવાર હજરત શાહ અબ્દુર્રહીમ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) તાલીબ માટે આ દુઆ વારંવાર પઢવાને શર્તે અઝીમ ગણાવે છે અને આપ ફરમાવતાં હતાં કે,

‘તાલીબ માટે આ દુઆથી ગાફીલ રહેવું દુરસ્ત નથી કારણકે અમે જે કંઈ મેળવ્યું છે તેની બરકતો વડે જ મેળવ્યું છે.’

આ દુઆનો મકસદ એ છે કે ઝીક ફીક દરમ્યાન તાલીબને કોઈ સુરર હાંસીલ થાય કે નુર અથવાતો આલમે ગૈબથી કોઈ ચીઝ દેખાય તો તાલીબ તેની ઉપર કોઈ ગુરૂર ન કરે તેમજ તેને જ પોતાનો મકસદ સમજી ન લે. કારણકે અલ્લાહ ત્આલાના હજારો મુકદ્દસ અરમાઓ કે સિક્કતો પૈકી તાલીબ માત્ર જો એકજ સિક્કતમાં લાખો વર્ષ સુધી સયર કરતો રહે તો પણ તેનો અંત કદાપી આવતો નથી, તો પછી તેની ઝાતની વાત જ શું કરવી? માટે ઝીક ફીક દરમ્યાન આ દુઆની વારંવાર રટણ કરવાનો ખાસ ફેઝ અને બરકત એ છે કે તાલીબ તે બધાને ઓળંગીને અલ્લાહ ત્આલાની ઝાતથી કરીબ થઈ જાય

છે.

હઝરત મૌલાના જલાલુદ્દીન રૂમી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) આ જ મતલબમાં પોતાની મરનવીશરીફમાં એક જગ્યાએ ફરમાવે છેકે,

‘અય ખિરાદર બે નિહાયત દર ગાહેસ્ત,
હર કે બર વે મી રસી બર વે મએસ્ત.’

(અર્થાત્: - હે ખિરાદર, અલ્લાહની રાહના મકામો અનંત છે, (માટે) જ્યારે તું કોઈ મકામ પર પહોંચી જા તો તેને જ પુરતો સમજીને ત્યાં રોકાઈ જતો નહીં.)

‘બાઝ ગશત’ ના અર્થ પેટે ઉપરોક્ત દુઆનું રટણ કલ્મએ તૈયબાહુનો દિલમાં ઝીક કરતી વખતે અને ઇસ્મેઝાતનો એકી સંખ્યામાં ઝીકે કલ્મી કર્યા પછી કરવામાં આવે છે અને તેનો અંતિમ હેતુ એ છેકે, હવે અલ્લાહ ત્યાલા પોતાની મોહબ્બત અને ફઝલ વડે નવાઝે કે મેં દુનિયા તથા આખેરત બંનેને રજાએ ઇલાહી માટે ત્યજી દીધાં; તેમજ બસ દરેક પરિસ્થિતી કે સંજોગો વચ્ચે મારો મક્સદ અને મતલુબ માત્ર એક અલ્લાહની ઝાત અને તેની રજા છે.’

(૭) કલ્મએ નિગાહ દાસ્ત

‘નિગાહ દાસ્ત’ નો શાબ્દીક અર્થ છે રક્ષણ કરવું, ધ્યાન રાખવું, સાવચેતી દાખવવી વગેરે. આ નકશાબંદી કલેમાહ કે સુત્રની વ્યાખ્યા પેટે આવ્યું છે કે, ‘નિગાહ દાસ્ત’ એટલે મુરીદના દિલનું બાહ્ય ખતરાઓ (વિચારો) ના પ્રવેશથી રક્ષણ કરવું ભલેને પછી તે ક્ષણભર માટેજ હોય. આ સંદર્ભમાં હઝરત સઆદુદ્દીન કાશગરી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ફરમાવ્યું કે, ‘સાલીક માટે જરૂરી છે કે એક પળ અને બે પળથી પણ વધુ જેટલી પણ થઈ શકે પોતાના દિલની હિફાઝત કરે કે ગૈરે હકકનો તેના દિલમાં જરાપણ ગુજર ન થાય.’

હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીનશાહ નકશાબંદે (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ફરમાવ્યું કે, ‘સાલીક માટે જરૂરી છે કે ખતરાઓને ઉગતા જ ડામી દે કારણકે જો તે પ્રગટ થશે તો નફસ તેની તરફ આકર્ષણે અને તેની નફસ પર અસર થશે, જેને દુર કરવું ઘણું મુશ્કેલ છે.’

‘નિગાહ દાસ્ત’ ના અર્થ પેટે એવું પણ કહેવામાં આવ્યું છે કે, ઝીકના અમલ દરમ્યાન જ હુઝુર અને આગાહીની કેફીયત પૈદા થાય છે તેની એ રીતે હિફાઝત કરવામાં આવે કે, ગેરેહકકનો દિલમાં પ્રવેશવાનો કોઈ જ ભય ન

રહે. જ્યારે અમુક હઝરતોએ તો ‘નિગાહ દાસ્ત’ ને માત્ર ઝીકની મશગુલીયત ના સમયો સુધી જ મર્યાદીત કરેલ છે. અને કહ્યું છે કે, ‘નિગાહ દાસ્ત’ નો મતલબ એ છે કે, ‘લાઈલાહા ઇલ્લાહા’ ના અર્થની હિફાઝત કરે જેથી દિલમાં બીજો કોઈ વિચાર ન આવે અને જો બીજો કોઈ વિચાર દિલરૂપી ઝમીન પર ઘર કરી ગયો તો ઝીકનો નતીજો એટલે ‘હુઝુરે કલ્મ’ હાંસીલ થશે નહીં.

આ રીતે નિગાહ દાસ્તથી મુરાદ છે ગૈરના ખ્યાલાનો મુરાકેબા વડે નફી કરવી અને તેનાથી દિલથી સુરક્ષિત રાખવું. નિગાહ દાસ્તના પણ આમ અને ખાસ બંને અર્થો મૌજુદ છે. આમ અર્થ પેટે નિગાહ દાસ્ત એ છેકે, સાલીકનો મુરાકીબો એવો હોય કે જાહેર તથા ખાતીનને હકકત્યાલા તરફ હંમેશા પલટાવતો રહે. જ્યારે ખાસ અર્થ એ છેકે, મુરાકીબામાં ઇસ્તિગરાક (ડુબી જવું, મગ્નતા) એટલી હદે હોય કે ન તો જાહેરની ખબર રહે ન તો ખાતીનની અને ન તો મુરાકેબાહુની કે ન તો ગૈરની.

હઝરત ખ્વાજા નકશાબંદ (કુદ્દસીર્રહુ) એ ફરમાવ્યું કે, ત્રણ રસ્તાઓ છે જેની ઉપર ચાલીને આરીફ મારેઅફતનો રસ્તો મેળવીલે છે, પરંતુ બીજો મેળવી શકતો નથી; અને તે છે મુરાકીબાહુ, મુશાહેદા, તથા મુહાસીબા. જેમાં મુરાકીબાહુની વ્યાખ્યા પેટે આપે ફરમાવ્યું કે, ‘મુરાકીબાહુ એટલે ખાલીક તરફ હંમેશા નઝર રાખવાના અમલ થકી મખ્લકને ભુલી જવું. અથવા તો મખ્લકને ભુલીને ખાલીક તરફ હંમેશા નઝર રાખવાનો અમલ.’ આ માર્ગ પર ચાલનારાની દ્રષ્ટી હંમેશા એહદીયતે મુજર્રદા તરફ હોવી જોઈએ (એટલેકે એક માત્ર અલ્લાહની ઝાત) અને તેણે તમામ મખ્લુકાતની પેશાનીઓ ઉપર વિસ્મરણ, નેસ્તી તથા ફના રૂપી લીટી મારી દેવી જોઈએ. એ વાત જોકે ઘણી દુર્લભ છે કે મુરાકીબાહુ પેટે સાતત્ય જળવાઈ રહે. અને આ જમાઅત પૈકી બહુ ઓછા લોકો તેની હકીકત પ્રાપ્ત કરી શક્યા છે, પરંતુ અમે તેની પ્રાપ્તિનો તરીકો હાંસીલ કરી લીધો છે; અને તે છે નફસની મુખાલીફત.

આ રીતે જોતાં નિગાહ દાસ્ત એ જાણેકે મુરાકીબાહુની જ એક સુરત છે, જેની અંદર સાલીક અલ્લાહ ત્યાલાના ઝીક તથા મોહબ્બતમાં એટલી હદે કામીલ ઇસ્તિગરાક હાંસીલ કરી લે છે કે કલ્મમાં ન તો નફસાની ખતરાઓ પ્રવેશી શકે છે કે ન તો નફસના વસવસાઓ. કારણકે હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ નકશાબંદ (કુદ્દસીર્રહુ) એ ફરમાવ્યું છે એ મુજબ કે મુરાકેબોહુ નફસની નફી અને મુખાલીફત થકી હાંસીલ થાય છે. અને આ જ અર્થ નિગાહ દાસ્તાનો પણ છે. કે, નફસના તદ્દન મામુલી ખ્યાલની પણ ગર્દન ઉડાડી દેવામાં આવે;

જેથી કલ્પ ખતરાઓ, ખ્યાલાતો અને નફસના વસવસાઓથી પાક રહે; અને ગૈરની દખલગીરીથી મહેકુંજ રહે.

દિલની હિફાજતના સંદર્ભમાં એવું પણ કહેવામાં આવ્યું છે કે, ખતરાઓ અને ખ્યાલાતોથી દિલની હિફાજત કરવાનો અર્થ એ છે કે, ખ્યાલાતો આવતા વેંત જ દિલ ઉપર પોતાની પકકડ ન જમાવી લે. અને એવું પણ કહેવામાં આવ્યું છે કે, ખ્યાલાતોના હુમલાથી દિલની હિફાજત કે ‘નિગાહ દાશત’ કરવાનો અર્થ એ નથી કે, સાલીકના દિલમાં ખ્યાલાતો ખીલકુલ આવે જ નહીં બલ્કે તેનાથી મુરાદ છે કે ખ્યાલાતો સાલીકના હુઝુરે કલ્પમાં બાધક કે અડચણ ન બને જેવી રીતે કે વહેતા પાણીમાં ઘાસનું એક તણખલું પડી જાય તો તે પાણીના વહેણને રોકી શકશે નહીં.

હઝરત ખ્વાજા મોહમ્મદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ (કુદ્દસ્સીર્રહુ) ના એક ખલીફા હઝરત અલાઉદ્દીન ગજદવાની (કુદ્દસ્સીર્રહુ) ફરમાવે છે કે, ‘એવું નથી કે દિલમાં કોઈ ખ્યાલ પ્રવેશે જ નહીં બલ્કે ખ્યાલ ક્યારેય આવે છે અને ક્યારેક નથી પણ આવતાં.’ અને આ વાતનું સમર્થન હઝરત અલાઉદ્દીન અત્તાર (કુદ્દસ્સીર્રહુ) ની આ વાત છે કે આપે ફરમાવ્યું કે, ‘ખ્યાલાતોની નફી કરવી મુશ્કેલ અને અતિ કઠિન છે. મેં વીસ વર્ષ સુધી મારા દિલની હિફાજત એટલે કરી કે તેમાં કોઈ ખ્યાલાતો ન પ્રવેશે, તેમ છતાં પણ તેમાં વિચારો તો પ્રવેશી જ ગયાં, પરંતુ તે પોતાની પકકડ જમાવી શક્યા નહીં.’

આ રીતે ‘નિગાહ દાશત’ નો આ નકશબંદી સિદ્ધાંત એ રૂહાની ઇલ્મની પ્રાપ્તિ માટે દિલની સપાટીને અવરોધક ખતરાઓ તથા વસવસાઓની દખલથી ખાલી કરવાનો તરીકો છે. એટલે કે દુન્યવી ખ્યાલાતો દિલ પર પોતાની પકકડ જમાવે નહીં અને દિલ આયના સમાન સાફ રહે અને જે કંઈ બાતિની ફૈજાન આવે તેનું પ્રતિબીંબ આ સાફ આયનારૂપ દિલ પર પડે. જો દિલનો આયનો ખાલી ન હોય તો તેમાં અલ્લાહનું નુર અને બરકતો કેવી રીતે ઉતરી શકે?

હઝરત શાહ અબ્દુલ્મજીઝ મોહદીષે દહેલવી (રહેમતુલ્લાહઅલયહ) ફરમાવે છે કે, ‘ખતરાઓને દિલમાં પળ, બે પળ માટે પણ રહેવા ન દેવા જોઈએ. બુઝુર્ગોની નજદીક આ વાત ખુબ જ જરૂરી છે. કામીલ ઔલીયાએ કિરામને આ દૌલત ઘણાં લાંબા સમય સુધી એટલે કે ‘તાઝમાં’ હાંસીલ હોય છે.

(૮) કલ્મએ યાદ દાશત

‘યાદ દાશત’ નો અર્થ એ છે કે, દિલની તવજ્જોહ એક માત્ર વાજબુલ્બજબની મુકદ્દસ ઝાત તરફ ખુબજ મજબુત થઈ જાય. આ પ્રકારની તવજ્જોહમાં માત્ર એક પ્રકારનું ધ્યાન જ હોય છે, તેમાં શબ્દો કે અર્થ નથી.

‘યાદ દાશત’ ના અર્થ પેટે અન્ય એક કામીલનું કહેવું છે કે, ઝૌકના માર્ગ થકી હકકની સાથે હંમેશાની આગાહીનું નામ ‘યાદ દાશત’ છે તેમજ અલ્લાહ ત્આલાની ઝાતની મોહબ્બતના વાસ્તા થકી શહુદે હકક (હકકના દિદાર) નું પ્રભુત્વ દિલ પર છવાઈ જવાને ‘યાદ દાશત’ હાંસીલ થઈ ગયાનો ગુપ્ત સંદેશો જાણવામાં આવ્યો છે. યાદ દાશતની વધુ એક વ્યાખ્યા પેટે કહેવામાં આવ્યું છે કે, ‘તે હકકત્આલાની હંમેશા આગાહી છે, જેને હુઝુરે બેગયબત પણ કહેવામાં આવે છે.’ અમુકે તેને ઝીકના સમયમાં કેદ કરીને કહ્યું છે કે, ‘યાદ દાશતનો અર્થ એ છે કે, નફી-અરબાતના ઝીક સમયે ઝાકીર પોતાના દિલને જેનો ઝીક કરવામાં આવી રહ્યું છે તે ઝાત (અલ્લાહત્આલા) ની હુઝુરમાં સંભાળી રાખે એટલે કે તેની નિગોહબાની કરે.’ અને એવું પણ કહેવામાં આવ્યું છે કે, યાદ દાશતનો અર્થ છે બાઝગશત તેમજ નિગાહ દાશત ની મજબુતી તેમજ અડગતા.

કહેવામાં આવ્યું છે કે, યાદ કર્દનો અર્થ છે, ઝીકમાં પ્રયત્નો કરવા. બાઝ ગશતનો અર્થ છે ઝીક દરમ્યાન અલ્લાહ ત્આલા તરફ પાછા પલટવું એટલે કે દરેક ઝીક પછી દિલમાં ખ્યાલ કરે કે, યા અલ્લાહ, મારો મક્સદ માત્ર તું જ છો. નિગાહ દાશતનો અર્થ છે આ પાછા પલટવાના અમલની નિગોહબાની કરવી. જ્યારે યાદ દાશતથી મુરાદ આ નિગોહબાનીને મજબુત રાખવી અને તેની ઉપર અડગતા પ્રાપ્ત કરવી છે.

યાદ દાશતરૂપી આ નકશબંદી પરિભાષા સામાન્ય તથા વિશિષ્ટ બંને અર્થો ધરાવે છે; તેના સામાન્ય અર્થપેટે કહેવાયું છે કે, ઝાકીર હંમેશા તૌહીદ અને માઅરેફતે ઇલાહીમાં ડુબેલો રહે જેથી તેને હંમેશા ઝૌકરૂપી ફૈઝ હાંસીલ રહે. જ્યારે તેનો વિશિષ્ટ અર્થ એવો છે કે, તૌહીદ તથા માઅરેફતે ઇલાહીના જે નીતનવા ભેદો અને રહસ્યો તેની ઉપર મુન્કશીફ (જાહેર થવું) થઈ રહ્યાં છે, તેનાથી જ સંતોષી ન થાય બલ્કે હંમેશા નવા-નવા રહસ્યો પ્રાપ્ત કરતો રહે અને તેને જાહેર ન કરે.

યાદ દાશતથી મુરાદ સાલીકનું હંમેશા અલ્લાહત્આલાથી આગાહ રહેવું છે. અને માટે જરૂરી છે કે સાલીક એક ખાસ તવજ્જોહના માર્ગ થકી

હકત્તઆલાની હકકાનીચ્યતની હકીકત તેમજ અસલીચ્યત તરફ પોતાના ખાતીનને મશગુલ રાખે. આ રીતે અમલ કરવાથી દિલમાં જે ખ્યાલાતો, વ્યર્થ વિચારો કે શબ્દો પણ ક્યાંય છુપાયેલાં હશે તેનાથી દિલ તદ્દન ખાલી થઈ જશે. અને મોહબ્બત-રૂપી જોડો વડે દાઈમી આગાહીની મુરાદ તેને હાંસીલ થઈ જશે. આમ, યાદદાશત માં ડુંબેલું રહેવું એ જ યાદદાશતની મંજીલ પ્રાપ્ત કરી લેવી છે. અને હકત્તઆલાની સાથેની આ દરજ્જાની આગાહી સાલીકને ‘‘વ હોવ મઅકુમ અયનમા કુનતુમ.’’ (એટલેકે, અને અમે તમારી સાથે જ છીએ જ્યાં ક્યાંય પણ તમે છો... અલ્કુર્આન) ની ખુલંદી પર પહોંચાડી દેશે. તેમજ રસુલે મકબુલ (સલ્લલ્લાહોઅયલ્લ વસલ્લમ) ની એ આરજુ મુબારક કે, ‘‘અરઅલો કન્નઝર એલા વજહેક વરશવક ઈલ્લા લીકાઈએક’’ (અર્થાત્: - યા અલ્લાહ, તારાથી તારા પવિત્ર ચહેરા (ઝતેપાક) ની એક દ્રષ્ટી વડે જોવાનો અને તારી સુરતની મુલાકાતનો શૌક માંગું છું.) ની ખુબજ નઝદીક પહોંચાડી દેશે.

હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ પારસા (કુદ્દસીર્રહુ) એ લખ્યું છે કે, ઝખાની ઝીક, કલ્ખી ઝીક તેમજ નિગાહદાશત આ બધાથી મુરાદ યાદદાશતની પ્રાપ્તી છે. અને યાદદાશતનો અર્થ છે મુશાહેદાએ ઇલાહી તેમજ ફાની થઈ જવું. જે હકીકતમાં ઝીક ખફી છે. ફાની અથવા ફના થઈ જવાનો મતલબ એ છેકે, સાલીકનું ખાતીન નફીથી ખાલી થઈને ખાલીસ અરખાત ખની જાય છે તેમજ તેનો ઝીક અલ્લાહ... અલ્લાહ થઈ જાય છે; તે આ રીતે કલમએ તૈયખ્ખાહની હકીકત તેમજ તેનાં ભેદો સુધી પહોંચી જાય છે. હઝરતખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદીન શાહ નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ) આ અનુસંધાને જ ફરમાવતાં હતાં કે, ‘ઝીકની હકીકત છે ગફલતના ભેદોનામાંથી બહાર આવીને મુશાહેદા રૂપી ખુલ્લા વાતાવરણમાં ઉતરી જવું.’

(૯) કલમએ વુકુફે ઝખાની

હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદીન શાહ નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ) એ વુકુફે ઝખાની વિશે ફરમાવ્યું કે, ‘વુકુફે ઝખાની કે કારગુઝારવીનદાએ રાહ અસ્ત આંઅસ્ત કે વાકીફિ એહવાલે ખુદ બાશદ કેદર હર ઝખાને સીફત વ હાલે ઉ ચીશત મૌજુબે શુક અસ્ત યા મૌજુબે ઉઝૂર.’ (અર્થાત્: - વુકુફે ઝખાની કે જેની ઉપર રાહે સુલુકની સાલીમ અમલ કરી રહ્યો છે તે એ છે કે સાલીક પોતાની હાલત બાબતે વાકીફ રહે કે દરેક સમયે તે કંઈ સિક્કત અને હાલતમાં છે. એટલેકે તેની ઉપર ગુજરી રહેલી હાલત શુકને લાયક છે કે ઉઝરને

લાયક.) તેમજ આ અનુસંધાને આપે ફરમાવ્યું કે, ‘‘ખીનાએ કરે સાલીક રા ખર સાઅત કરદાર અન્ત તા દર યાખીદાએ નફસ શુદ કે બ હુઝુર મી ગુઝરદ યા બ ખર રફત.’’ (અર્થાત્: - સાલીકના કાર્યનો આધાર (સમય) વક્ત તર રાખવામાં આવેલ છે કે તે પોતાના નફસ (શ્વાસ) ને જોઈ લેકે તે હુઝુરે હકકમાં ગુજરી રહ્યો છે કે પછી વ્યર્થ ખરબાદ થઈ રહ્યો છે.)

આમ, વુકુફે ઝખાનીથી મુરાદ છે સાલીક પોતાના હાલત અને શ્વાસથી વાકીફ તેમજ સાવચેત રહે; કારણકે આ શ્વાસને આવ-જા ઉપરજ તરીકએ નકશબંદીચ્યાહમાં અમલરૂપી રાહનો દારોમદાર છે; અને તે એ રીતે કે સાલીકનો ઝીક વર્તમાનકાળ સાથે સખ્તાઈ પુર્વક જોડાયેલો રહે તથા શ્વાસને વ્યર્થ ખરબાદ થવા ન દે. આમ, જે તાલીબ હંમેશા દરેક પળ ઝીક તથા વઝીફામાં મશગુલ રહેશે તેને જ સાહેબે વક્ત કહેવામાં આવશે. કારણકે આ રીતે તે પોતાના અહેવાલો ઉપર ગલ્બો હાંસીલ કરશે અને સમયની ઉપર કાબુ મેળવીને તેને વ્યર્થ ખરબાદ કર્યા વગર પોતાના અમલો થકી સમયને પણ પ્રવૃત્તિમય રાખશે; અને સાલીક અખુલ્લવક્ત કે સાહેબુલ્લવક્ત ખની જશે. ‘વુકુફે ઝખાની’ ના અમલમાં પોતાના અહેવાલોથી વાકીફ રહેવાના માધ્યમ થકી સાલીક પોતાની એ ગફલતો અને ભુલચુકોનો જાણકાર થઈ જશે જે તેનાથી અગાઉ ઘટીત થયેલી હતી. જેથી તેને માફી તેમજ પોતાની વિવશતા પ્રગટ કરવાની તક પણ મળતી રહેશે તથા શુક ગુઝારીનો સદ્ભાગ્ય પણ તેને સાંપડશે. તદુપરાંત તે ઝીકની મશગુલીયતના સમયે તેના શ્વાસોચ્છવાસ નિસ્થાન કે ગફલત થકી ન ગુઝરે તેની તકેદારી રાખી શકશે.

હઝરત ખ્વાજા યાકુબ ચખ્ખી (કુદ્દસીર્રહુ) કે જેઓ હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદીન શાહ નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ) ના અગ્રેસર ખલીફા છે તેઓએ ફરમાવ્યું કે, ‘હઝરત ખ્વાજા સાહેબ (કુદ્દસીર્રહુ) કખ્ખની હાલતમાં અસ્તગફાર કરવાનો હુકમ ફરમાવતાં હતાં અને ખસ્તની હાલતમાં શુક અદા કરવાનો; કારણકે આ બંને હાલતોની નિગેહખાની કરવાના મકસદ જ વુકુફે ઝખાની છે.’

અમુક સુફીયાએ કિરામની નઝદીક વુકુફે ઝખાની એ સમયનો મુહાસીબો (હસાબ કરવો) છે કે તે ઈત્મીનાન તથા એકાગ્રતાની સાથે વીતી રહ્યો છે કે પછી અસ્તવ્યસ્ત અને પરેશાનીની હાલતમાં વીતી રહ્યો છે.

વુકુફે ઝખાનીના ખુલાસા પેટે એમ પણ કહી શકાય કે સાલીક દરેક સમય, દરેકયુગ, દરેક ઘડી અને દરેક પળ પોતાના હાલથી જાણકાર તથા

સાવચેત રહે. અને એ વાતનો હિસાબ કરતો રહેકે, જેથી તેનું ઝાકીર કલ્પ માત્ર ખુલુસ તેમજ ઈશ્કેઈલાહીનું જ રહેઠાણ બની રહે. તેમજ તેની અંદર હકકત્યાલાના ઝીક ઈસ્તિગરાક અને તસ્બીહ સિવાય અન્ય કોઈ વસ્તુનો જરા અમસ્થો પણ ખ્યાલ ન ગુજરે. અને જો ગફલત કે ભુલચુકના કારણે તેનાથી ઝીક તથા તસ્બીહાતોથી કોઈ ઉલટું કાર્ય થઈ ગયું હોય તો તેને જે રીતે હઝરત ખવાજામોહંમદ નકશબંદ (કુદરસીરહુ) એ ફરમાવ્યું છેકે, ‘સાલીક અસ્તગફાર કરે અને નવેસરથી ઝીક અને તસ્બીહના અમલની શરૂઆત કરે અને આ અસ્તગફારથી મક્સદ એ છે કે હકકત્યાલા તેને માફી આપી દે.’

(૧૦) કલ્મએ વુકુફે અદદી

‘વુકુફે અદદી’ નો શાબ્દિક અર્થ એ છે કે, ઝીકમાં એક નિશ્ચિત સંખ્યા પર રોકાવું. અથવા ઝીકમાં નિશ્ચિત ગણતરીનો ખ્યાલ રાખવો. તાલીબ ઝીક દરમ્યાન અદદ (સંખ્યા)ની તકેદારી રાખવી જરૂરી છે, જેથી એક શ્વાસમાં તેને અમુક સંખ્યામાં એટલેકે ત્રણ, પાંચ, સાત, નવ, અગિયાર કે એકવીસ એમ એકી સંખ્યામાં ઝીક કરવાની ટેવ પડી જાય. હઝરત મૌલાના જામી (કુદરસીરહુ) કે જેઓ નકશબંદી મશાઈશો પૈકી છે, ફરમાવે છે કે, ‘વુકુફે અદદીથી મુરાદ છે ઝીકની સંખ્યાનો ખ્યાલ કરવો કે અને તે સંખ્યાનું કોઈ પરિણામ મળે છે કે નહીં તે જોવું.’

હઝરત ખવાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીન શાહ નકશબંદ (કુદરસીરહુ) એ વુકુફે અદદીની વ્યાખ્યા પેટે ફરમાવ્યું છે કે, ‘ઝીકે કલ્મીમાં સંખ્યા (અદદ)ની તકેદારી રાખવી એટલા માટે છેકે તેના થકી પરેશાન હાલ બાતીનની ખબર લેવામાં આવે.’ તેમજ વધુમાં ફરમાવ્યું કે, ‘‘દર ઝીકે કલ્મી ચું અદદ અઝ બીસ્ત વ યક ગુઝરદ વ અસર ઝાહીરને શુદ દલીલ બાશદ બર બે હાસલે આં અમલ, વ અસર આં ઝીક આં બુદ આં કે દર ઝમાને નફી વજુદ બશરીયત મુનફી શુદ વ દર ઝમાને અસ્ખાત અસરે અઝ આસારે તસરુફાત જઝબાતે ઉલુહીયત મુતાલા ઉફતદ.’’ (અર્થાત્: - ઝીકે કલ્મીમાં ઝીક જ્યારે એકવીસની સંખ્યાથી પાર થઈ જાય અને તેની અસર ન દેખાય તો તે આ અમલ (ઝીક)ની અસફળતાની દલીલ છે. અને ઝીકની અસર એ છેકે, નફીના સમયે બશરીયતનું વજુદ બાકી ન રહે તથા અસ્ખાતના સમયે રખ્યાની જઝબાતનો ગલ્બો હાંસીલ કર્યાની અસરાતો જોવા મળે)

આમ, સાલીક માટે ઝીકની સંખ્યા તરફ તવજ્જોહ કેન્દ્રીત કરવી એટલા માટે જરૂરી છે કે તે એકી સંખ્યામાં હોય. તેમજ હુઝુર અને આગાહી સાથે

હોય (દિલની હાજરી સાથે) જેથી આ અમલની અસર જાહેર થાય. જેવી રીતે હઝરત ખવાજા અલાઉદ્દીન અત્તાર (કુદરસીરહુ) એ ફરમાવ્યું કે, ‘‘દર ઝીક બિસ્થાર ગુફ્તન શર્ત નેસ્ત, બાયદ કે હર એ ગોયદ અઝ સરે વુકુફ કે હુઝુર બાશદ, તાફાયદા બર આં મુતરતીબ શુદ.’’ (અર્થાત્: - ઝીકને મૌખિકરીતે અધિકમાત્રામાં રટણ કરવું શર્ત નથી બલ્કે સાલીક જે કંઈ કહે વાકેફીયત તેમજ હુઝુરે કલ્મની સાથે કહે જેથી અમલનો કોઈ ફાયદો નીકળે.)

‘વુકુફે અદદી’ પણ ‘વુકુફે ઝમાની’ની જેમ જ તરીકએ નકશબંદીયાહમાં ઝીક તેમજ ઇબાદતની સરળતા માટે જ છે અને તેમાં ખાસ એકી સંખ્યાની દરેક શ્વાસમાં તાકેદારી રાખવાનું જરૂરી કીધેલું છે, જેથી અમલની સાથે તેના નતીજા પર પણ દ્રષ્ટી રહે કે આ અમલ ક્યાં સુધી લાભદાયક છે અને તેને હજી વધુમાં વધુ લાભદાયક કઈરીતે બનાવી શકાય? ‘વુકુફે અદદી’ જોકે ઝીક દરમ્યાન કમશ: રોકાઈ જવાની એક કસોટી છે, જેના આધાર ઉપર જ અમલની નિશ્ચીત હદોની પરખ થાય છેકે અમલ ચાહે કોઈ પણ હોય ઝખ્યાની ઝીક હોય, કલ્મી ઝીક હોય કે હુબ્સે દમ વડે કરાતો ઝીક હોય દરેકમાં અદદનો ખ્યાલ રાખવાથી સાલીક દુર ન થઈ જાય. હઝરત ખવાજા નકશબંદ (કુદરસીરહુ) એ ફરમાવ્યું છે એ મુજબ ઝીકમાં અદદનો ખ્યાલ એ આંતરિક વ્યાકુળતાને દુર કરીને કલ્મને એકાગ્ર રાખવાનું કે એકાગ્ર કરવાનું માધ્યમ છે.

‘વુકુફે અદદી’નો એક મક્સદ એ પણ છે કે, ઝીકની સખ્તાઈના બોજથી હળવાશ અનુભવાય, કારણકે દીને ઇસ્લામ ઇબાદતમાં સખ્તીઓનો તરફદાર નથી. અને માટે હઝરત ખવાજા નકશબંદ (કુદરસીરહુ) એ ફરમાવ્યું છે કે, ‘જો સાલીક કોઈ તાલીબને ઇસ્મેઝાત કે નફી અસ્ખાતના ઝીકને તલ્લીન કરે તો ‘વુકુફે અદદી’ પર તેને મૌકુફ રાખે. કારણકે જો આ અમલનો નતીજો એટલેકે ‘નિસ્થાને મા સિવલ્લાહ’ દિલમાં દેખાય તો અલ્લાહનો શુક અદા કરે નહીંતર ‘‘લા તકનતુ મીરહમતીલ્લાહ’’ને દ્રષ્ટી સમક્ષ રાખીને ફરીવાર અમલની શરૂઆત કરે; જેથી તાલીબ માટે પુરેપુરા હિજાબરૂપ એવા માસિવલ્લાહ સાથેના સંબંધો દુર હતી જાય. તેમજ આપે ફરમાવ્યું કે, ‘વુકુફે અદદીએ ઇલ્મેલફુન્નીનો પહેલો દરજ્જો છે.’

‘સાહેબે ઇશાદુત્તાલેબીને’ લખ્યું છેકે, નકશબંદી હઝરાતોએ કલ્માએ લાઈલાહા ઇલ્લલ્લાહો ના ઝીકને હુબ્સે નફસ (શ્વાસ થંભાવીને) સાથે વધુ ફાયદાકારક જાણ્યો છે, જેની રીત એ છે કે, શ્વાસને ડુંટી નીચે થંભાવી દેવામાં આવે છે અને લા ને માત્ર ખ્યાલ વડે ડુંટીથી દિમાગ સુધી અને ઇલાહને

દિમાગને જમણા ખભાં ઉપરની છાતીમાં જમણી બાજુ નીચે આવેલ લતીફાએ રૂહ સુધી લઈ આવવાનો હોય છે અને પછી કલ્મએ ઈલ્લાલાહ ની ત્યાંથી કલ્મ પર જર્બ લગાડવાની હોય છે, જે ડાબી છાતીની નીચે છે: અને આ પુરો અમલ એ હકીકતને સમજીને કરવામાં આવે છે કે તેની ઝાતે પાક સિવાય બીજું કશું જ મકસુદ નથી; આ અમલને એકી સંખ્યામાં કરવામાં આવે છે અને તેનું નામ જ ‘વુકુફે અદદી’ છે. આ અમલ હઝરત અબ્દુલખાલીક ગજદવાની (કુદ્દસીર્રહુ)ને હુઝુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) થી પહોંચ્યો હતો. કલ્માએ તથેબાહની તકરાર (રટણ) તેના અર્થને દ્રષ્ટી સમક્ષ રાખીને કરવી નફ્સ માટે ઘણી જ ફાયદા કરક છે.

(૧૧) કલ્મએ વુકુફે કલ્મી

વુકુફે કલ્મી થી મુરાદ છે સાલીક અથવા ઝાકીરનું દિલ જ તેની ઝબ્બાન બની જાય; એટલેકે જે ઝીક તે ઝબ્બાન વડે કરતો હોય તે ઝીકને તે દિલ રૂપી ઝબ્બાન વડે કરે. અને આ રીતે ઝીક ખુદજ દિલમાં વહેતાં શકિતના પ્રવાહનો અવિભાજ્ય ભાગ બની જાય; પછી સાલીક કે ઝાકીર જો સુતો હોય, કે જાગૃત અવસ્થામાં હોય, કાંતો પછી દુનિયાની જાહેરી પ્રવૃત્તિ અને કામ-ધંધામાં અટવાયેલો હોય તેનું કલ્મ ખુદ-ખ-ખુદજ ઝબ્બાનની માફક ઝીકે ઇલાહીમાં ડુબેલું રહે. આ રીતે ‘ઝીકે કલ્મી’ કે ‘વુકુફે કલ્મી’ સાલીકને એ મંઝીલે મકસુદ સુધી પહોંચાડી દેશે જે તેનું અંતિમ ધ્યેય છે.

‘વુકુફે કલ્મી’નું અર્થઘટન એ રીતે પણ કરવામાં આવ્યું છે કે, એન ઝીકના સમયે ઝાકીરનું દિલ હકસુખ્લાનહુ ત્યાલાથી વાકીફ તથા આગાહ રહે. હઝરત ખ્વાજા ઉમૈદુલ્લાહ એહરાર (કુદ્દસીર્રહુ)એ એજ અર્થમાં કહ્યું છે કે, વુકુફે કલ્મીનો અર્થ છે જનાબે હકસુખ્લાનહુમાં દિલનું એ રીતે હાજર તથા આગાહ રહેવું છે કે, હકત્યાલા સિવાય અન્ય કોઈ હાજત ન હોય. જો કે આ વ્યાખ્યા યાદદાસ્તના સંદર્ભમાં પણ આવી છે; જ્યારે વુકુફે કલ્મીનું બીજું એક અર્થઘટન એ છે કે, ઝાકીર ઝીકના સમયે કલ્મે સનોબરી (જાહેરી દિલ, હદય) તરફ ધ્યાનીત રહે કે જે હકીકતે જામેઅ (સર્વગુણસભર હકીકત) અને લતીફાએ કલ્મનું સ્થાન છે. અને પછી ઝીકને કલ્મથી ગાફીલ ન રહેવા દેતા તેને ઝીક વડે બોલતું કરીદે.

‘વુકુફે કલ્મી’ના અમલમાં ડાબી છાતીની નીચે આવેલા કલ્મ તરફ ધ્યાનીત રહેવાનું હોય છે, જેનાથી મુરાદ છે દિલની સફાઈ, રૂહની સફાઈ તેમજ નફ્સની પાકીઝગી કારણકે અલ્લાહ ત્યાલાની બારગાહમાં હુઝુરની

પ્રાપ્તી દિલની સફાઈ તથા નફ્સની પાકીઝગી વિના સંભવીત નથી.

હઝરત મૌલાના જલાલ હરવી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) કે જેઓ નકશબંદી મશાઈખમાંથી છે, તેઓએ ‘વુકુફે કલ્મી’ સંબંધે લખ્યું છે કે, ‘વુકુફે કલ્મી ઈબારત અઝ હુઝુરે કલ્મ અસ્ત બ મઝકુર તાબ મીકદારે મૈસ્સર ગરદીદ વદર હર મકામ બ મુનાસીબતે આં મકામ.’ (અર્થાત્: - વુકુફે કલ્મીથી મુરાદ છે જ્યાં સુધી મુરાદ પ્રાપ્ત થઈ જાય મઝકુર (અલ્લાહ ત્યાલા)ની સાથે દરેક મકામ પર એ મકામની નિરખત થકી હુઝુરે દિલની પ્રાપ્તી.)

હઝરત અલ્લામા જામી નકશબંદી (કુદ્દસીર્રહુ)એ વુકુફે કલ્મીનું અર્થઘટન સનોબરી સુરત ગોરતના ટુકડા (જાહેરી દિલ, હદય)ની હિફાઝત કરવાથી કર્યું છે. અને ફરમાવ્યું છે કે, અને જોકે (તાલીબને) રાફ્યાતમાં હકકત્યાલાના સૌંદર્યના આયનારૂપ હકીકી દિલ તરફ તવજ્જોહ હાંસીલ થતી નથી, માટે તેના મઝહર અને સ્થાનરૂપ ગોરતના ટુકડા (હદય) તરફ તવજ્જોહ કરવી જોઈએ અને તેમાં હકીકી દિલના ઝહુર (પ્રગટીકરણ)ની પ્રતિક્ષામાં રહેવું જોઈએ, ત્યાં સુધી કે મુરાદ તથા મકસદરૂપી સૌંદર્ય તેને દ્રષ્ટી-ગોચર થઈ જાય.

બૈત

‘માનીદિ મુર્ગ બાશ હાં બર બૈઝાએ દિલ પાસબાં,
કઝ બૈઝાએ દિલ ઝાયદત મસ્તી ઝૌક વ કેહકેહા.’

(અર્થાત્: - દિલરૂપી ઈડા તરફ એક પક્ષીની માફક તેનું સેવન કરનારો બની જા કે દિલરૂપી ઈડામાંથી મસ્તી ઝૌક તેમજ જોશો ખરોશ તને પ્રાપ્ત થાય.)

આરીતે વુકુફે કલ્મી એજ ઝીકની શર્ત છે અને ઝીક તથા ‘વુકુફે કલ્મી’ અરસ પરસ જરૂરી છે વુકુફે કલ્મી અથવા તો હુઝુરે કામીલની પ્રાપ્તી ઇસ્મેઝાતના ઝીકની તકરાર તથા તેની તેની તરફ હંમેશગી સાથે દૃઢ તવજ્જોહ કરવાથી થઈ શકે અને આ દૃઢ તવજ્જોહમાં મોટા ભાગે ઇસ્તેગારાક રહે કે ઝાકીર અલ્લાહ ત્યાલાથી દરેક ફાણે વાકીફ અને તેનું દિલ ગૈરુલ્લાહથી ખાલી હોય.

હઝરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ) વુકુફે કલ્મીને અત્યંત જરૂરી સમજતા હતાં તથા વુકુફે ઝમાની અને વુકુફે અદદીને જરૂરી સમજતાં ન હોતાં કારણકે આપ ફરમાવતાં હતાં કે, ઝીકના મકસદનો ખુલાસો તથા નિયોડ

વુકુરે કલ્મી છે; તેમજ આપ અન્ય તરીકાઓની રસ્મ મુજબ હુબ્સે દમ સાથે (શ્વાસ) થંભાવીને ઝીક કરવાનું જરૂરી સમજતાં ન હોતાં. જોકે તેને ફાયદાકારક જરૂર ગણાવતાં હતા.

વુકુરે કલ્મી ઝાકીરના દિલને ઝીકની ઝબ્બાન અતા કરીને દરેક સમય, દરેક ઘડી અને પળોપળ માટે જાણે કે તેને બોલતું કરી દે છે. અને આ અમલના માર્ગ વડે દિલને ગૈરથી ખાલી કરી દે છે. અને ઝાકીરનું દિલ રબ્બાની ખારગાહની સુરત ધારણ કરી લે છે; જેની અંદર અલ્લાહ તઆલાના અન્વારોના જલ્વાઓ સ્થાપીત થઈ જાય છે. તેમજ ખરેખર આ મશહુર શૈરને અનુરૂપ બની જાય છે.

‘દિલ ગુઝર ગાહે જલીલે અકબરસ્ત, અઝ હઝારો કઅૂબા યકદિલ બહેતરસ્ત.’

(અર્થાત્ :- દિલ અલ્લાહ તઆલાના જલ્વાનું સ્થાન છે, હઝારો કઅૂબા કરતાં એક દિલ બહેતર છે.)

આમ, વુકુરે કલ્મીના ખુલાસા પેટે કહી શકાય કે તે ઝીકના માર્ગમાં અલ્લાહ તઆલાથી વાકેફ રહેવાનો અમલ છે તેમાં ઝાકીરનું દિલ ખુદબ ખુદજ ઈસ્મે ઝાતની લજ્જત વડે છલોછલ રહે છે. અને ઝાકીર દરેક હાલતમાં ઝીક ઇલાહીમાં ડુબેલો રહે છે.

આ રીતે હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીનશાહ નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ) એ પેશ કરેલાં તરીકાએ નકશબંદીચ્યાહના આ અગ્યાર (૧૧) કલેમાતો, ઉસુલો કે સિદ્ધાંતો જેનો સવિસ્તર ખુલાસો ઉપર રજુ કર્યો જે તમામનો અંતિમ ધ્યેય નફ્સની પાકીઝગીના માર્ગ થકી દિલમાં અલ્લાહ તઆલા સિવાય કોઈપણ ગૈરનો ખ્યાલ, ગૈરની હાજરી કે ગૈરના વસવસાને લેશ માત્ર સ્થાન ન આપવું અને દિલમાં ખાલીસ પાકીઝા માહોલ કાયમ કરીને દિલને અલ્લાહ તઆલાના જલ્વાઓની કયામગાહ બનાવી દેવી.

હવે અહીં અંતમાં હું શહેનશાહે નકશબંદ હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીનશાહ નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ)ની તારીફમાં કહેવામાં આવેલા કેટલાક ફારસી અશઆરો તેના અર્થ સાથે લખીને તરીકાએ નકશબંદીચ્યાહના કલેમાતોનું પ્રકરણ પુરું કરું છું :-

(અર્થાત્ :- ફનાનાં રહસ્યને આપનાથી વધીને કોઈ બ્યાન ન કરી શક્યું, બકાના મોતીને આપનાથી વધુ સારી રીતે કોઈ પોરવી શક્યું નહીં. દરેક ઇન્તેહાંનો અંત આપની શરૂઆત છે. અને આપના અંતથી કોઈ તમન્ના બાકી રહેતી નથી. આપના જાહેરની શરૂ અને તફ્સીલ શરીઅતના ત્રાજવામાં જ

કુદુસ્ત આવે છે. અને આપના બાતીનની શરૂ તથા તફ્સીલની જાન પણ શરીઅતની જ જાન છે. (આપે) હકકના તાલીબોને પોતાની ખાસ તવજ્જોહ વડે બાતીલ ખ્યાલાતોથી નજાત બક્ષી આ ઇનાયતરૂપી ગંજ (ખજાનો) થી જે કોઈ ફૈઝયાબ થયો તે શરૂઆતમાં જ અંતમાં પહોંચી ગયો.)

અલ્હમ્દોલીલાહે અલા ઝાલીક

ઈમ્તેહાં

(૬)

ફઝાઈલે તરીકાહ
(૪૦-મક્તુબાતે મુજદીદે અલ્ફેસાની)

શહે ઉ હેફ અસ્ત બા એહલે જહાં, હમચું રાઝે ઈશક બાયદ દર નિહાં,
લૈક ગુફ્તમ વસ્કે ઉ તા રાહ ખુરંદ, પૈશેઅઝા કઝ ફૈત ઉ હસરત ખુરંદ.

(અર્થાત : તેનું વિવરણ દુનીયાવાળાઓ સામે કરવું વ્યર્થ જ છે, જેવી રીતે ઈશકનું રાઝ છુપાયેલું રહે તો જ સાફ, પરંતુ (અહિં) તેની ખુબી એટલે વર્ણવી દીધી છે કે જેથી લોકો એ પહેલા આ માર્ગ અપનાવી લે કે તે હાથમાંથી સરકી જાય અને હસરત તથા અફસોસ કરતાં રહે.

અમારું આગામી પ્રકાશન
સફીનતુલ અબરાર
અર્થાત
કચ્છ સૌરાષ્ટ્રના ઔલીયાએ કામેલીન

...તમહીદ...

નહમ્દોહુ વ નુસલ્લી અલા રસુલેહીલ કરીમ.

અમ્માબાદ, હઝરત ઇમામે રખ્ખાની મુજદ્દીદે અલ્લેષાની (કુદ્દસીર્રહુલ્નુરાની) હી. સ. ના બીજા હઝાર વર્ષના સમયગાળાની એક એવી મહાન શખ્શીયત છે કે જેણે ભારતીય ઉપખંડમાં દીનેઈસ્લામને નવેસરથી તરો તાજગી અને જીંદગી અપી તેમજ તેના પ્રચાર અને ઉન્નતી માટે એ પ્રકારના મહાન કારનામાઓ અંજામ આપ્યા છે, જેને દુનિયા કયારેય ભુલી નહીં શકે!

જ્યારે હઝરત ઇમામે રખ્ખાની મુજદ્દીદે અલ્લેષાની શૈખ અહમદ ફાફી સરહીદી (રફીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) મસ્નદે ઇર્શીદ પર બિરાજમાન થયા ત્યારે જ અખંડ હિંદુસ્તાનમાં સમ્રાટ અકબરે આ અલ્ફી (હઝર વર્ષનો સમયગાળો) તજદીદના નામે પોતાના મનઘડત અને કપોળ કલ્પીત દીન દીને ઇલાહી ની બુનિયાદ રાખી. જે પુરા વિશ્વમાં ઇસ્લામમાં ફેલાયેલો સૌથી મહાન અને અઝીમ ખતરનાક કિત્નો છે. હઝરત ઇમામે રખ્ખાની મુજદ્દીદે અલ્લેષાની (કુદ્દસીર્રહુ) એ મસ્નદે ઇર્શીદ પર આફઠ થતાવેંત જ અકબરના આ કપાળ કલ્પીત દીનના પોતાની અઝીમ ફાફી તાકતો અને તસદ્દુક્તો વડે ચીથરા ઉડાવી દીધા; અને તેને પાયામાંથી જ ઉખાડીને ફેંકી દીધો. એટલું જ નહીં પરંતુ સાથો સાથ એ યુગમાં શરીઅત તેમજ તરીકતના મામલાઓમાં ચઢી ચુકેલી ખરાબીઓ રૂપી ધુળને પણ ખંખેરી નાંખી તથા દીનમાં ફેલાય ચુકેલ ખીદઅત-રૂપી જાળાઓને સાફ કરી નાંખ્યા; અને તેના સ્થાને સુન્નતે નખવી (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ને કાયમ ફરમાવી. આ હેતુની પ્રાપ્તી માટે આપે એ યુગના પ્રખર અમીરો, વઝીરો, આલીમો અને સુફીઓના નામે અનેક પવિત્ર પત્રો (મકતુબો) લખ્યાં, જે એટલા અવિસ્મરણીય અને ખેમીસાલ છે કે જે મકતુબાતે ઇમામે રખ્ખાની ના નામે આજે પણ મશહુર છે. જે રીતે આપના મહાન તજદીદ કારનામાઓની અઝમતનો સ્વીકાર એહલે ઇલ્મ લોકો અને વિદ્વાનોએ દરેક યુગમાં કર્યો છે, અને તા કયામત કરતાં રહેશે, એ જ રીતે આપના લખેલા આ અવિસ્મરણીય પવિત્ર મકતુબાતોની અઝમતનો સ્વીકાર કર્યો છે, કારણકે આપના આ મકતુબો શરીઅત, તરીકત, મારેફત તેમજ હકીકતના ઉલુમો તેમજ તેના બારીક રહસ્યોનો ખજાનો છે. આલીમો તેમજ સુફીયાએ કિરામે દરેક યુગમાં તેની ફઝીલતની ગવાહી આપી છે; અને ભવિષ્યમા પણ આપતાં રહેશે.

આ મકતુબાત શરીફની મહાનતાનો અંદાજ ઇન્કિરાહ (તુકી) ના જલીલુલ્કદ્ર ફાઝીલ હઝરતુલ્મલામા સૈયદ અબ્દુલ્હકીમ ખીન મુસ્તફા રવાસી (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) ના આ ફરમાન થકી ખુબ સારી રીતે કાઢી શકાય છે. આપ ફરમાવે છે કે, ‘કુર્આને પાક તેમજ અહદીષે નખવી (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) પછી ઇસ્લામી કિતાબોમાં સૌથી વધુ સર્વશ્રેષ્ઠ જો કોઈ હોય તો તે ‘મકતુબાતે ઇમામે રખ્ખાની’ છે. જેની દુનિયાના પટ પર કોઈ અન્ય મિસાલ નથી.’

આ જ કારણસર યુગોના પરિવર્તનો અને ઉથલ-પાથલો મકતુબાત શરીફની મકબુલીયત તથા સર્વો પરિતામાં કરી જ અડચણો ઊભી કરી શક્યાં નહીં; તેમજ તેની સર્વગ્રાહીતા અને સ્વીકૃતિમાં આજપર્યંત કશો જ ફરક ન આવ્યો. જે રીતે આ મકતુબાત શરીફ સુલુકના માર્ગ પર ચાલતાં તાલીબો માટે અકાઈદ, મામલાત, ઇબાદતોં, અખ્લાક તેમજ હકીકતો અને મારેફતોના ખજાનારૂપ છે અને તેના માટે ફાફી તરકકીના કારણરૂપ છે, એ જ રીતે તેની અંદર યુગમાં ફેલાયેલી ઇસ્લામની દુર્દશા, મુસીબતો, ખરાબીઓ અને મુશ્કેલીઓનો ખુબ જ સુસ્પષ્ટ અને સરળ ઉકેલ પણ મૌજુદ છે. આપના આ પવિત્ર મકતુબાત શરીફ પર જ્યારે એક સર્વગ્રાહી દ્રષ્ટીપાત કરવામાં આવે છે. તે નીચેની બાબતોં સુસ્પષ્ટ થાય છે કે, આપના આ પવિત્ર મકતુબાતોએ

- શરીઅત તથા તરીકતની બારીક હકીકતોં અને રહસ્યોના ખુલાસા પેટે એક અતિ વિશાળ ખજાનો છે.
- હકીકત તેમજ મારેફતની મામીક તથા ગહન વાતોંનું એક મહાન સ્પષ્ટીકરણ છે, કે જેનો ખુલાસો અન્ય કોઈ કિતાબોમાં કયારેક જોવા મળ્યો નથી.
- તે ઉલ્માએ રખ્ખાની તથા સુફીયાએ હકકાની માટે પરિપૂર્ણ રહેબર અને મહાન પથપ્રદર્શક છે.
- આ મકતુબાત શરીફમાં શરીઅતના કાલ તથા તરીકતના હાલ તેમજ અલ્લાહ ત્યાલાની ઝાતો-સિકતના સુક્ષ્મભેદો, તેના અન્વારો, તજલ્લીયાત વગેરેના મામીક રહસ્યોના અજીબો-ગરીબ ખુલાસાઓ અતિ સુંદર રીતે પ્રવાહી શૈલીમાં વર્ણવેલાં છે.
- આ મકતુબાત શરીફના વાંચન સમયે અનેરી ફાફી કૈફીયત તથા અન્વારોના અનુભવ થાય છે. અને તેની બીજી એક ખાસ વિશેષતાઓ છે કે, જ્યારે સુફીવાદની નિસ્ખતથી કોરાકટ, ખુશક પ્રકારના જાહેર પરસ્ત તેમજ રસ્મો

રીવાજના પાખંદ લોકો તેનું વાંચન કરે છે, તો તેને કશુંજ સમજાતું નથી પરંતુ ઉલટું ક્યારેક એવું બને છે કે તેઓ સમજી નહીં શકવાના કારણે તેનો ઇન્કાર જ કરી બેસે છે. આ રીતે પોતાના માટે બંને જહાંની ખરાબી વહોરી લે છે.

(અલ્લાહની પનાહ)

- આ મકતુબાતમાં કુબેઈલાહીના પ્રાપ્તીના તરીકાઓ (૧) જઝબાહ અને (૨) સુલુક આ બંનેના અત્યંત બારીક મર્મો વિશે ઘણાં જ નૂતન સંશોધનો અને છણાવટો રજૂ કરવામાં આવી છે દા.ત. ઇન્સાનના શરીરમાં છુપાયેલા લતીફાઓ, તેના રંગો, તેના સ્થાનો તેમજ તે ક્યાં પયગમ્બર (અલયહી-રસલામ) ના પવિત્ર કદમ નીચે છે, તેની વિલાયતની ખુબીઓ અને વિશીષ્ટતાઓ પેટે ઘણાં જ નૂતન સંશોધનો રજૂ કર્યા છે. આ પ્રકારના ઉલુમો અને સંશોધનો (તેહકીકાતો) ભુતકાલીન સુફીયાએ કિરામની કિતાબોમાં ખુબજ નહીવત પ્રમાણમાં જોવા મળે છે. આ પ્રકારના નૂતન સંશોધનો થકી આપે કુબેઈલાહીના અતિ વિકટ અને દુર્ગમ માર્ગને સરળ તેમજ એકસપ્રેસ હાઈવે સમાન બનાવી દીધો.

હીજરી સનના પ્રથમ એક હજાર વર્ષ પુરાં થતાં આ પ્રકારના નૂતન સંશોધનો અને તજદીદ ઉલુમો આપની ઝાતે ગીરામી થકી જાહેર થયાં માટે જ આપ મુજદ્દી અલ્લેસાની એટલે કે એક હજાર વર્ષના મુજદ્દી તરીકે ખ્યાતી પામ્યાં. હુજુર નબીએ પાક સાહેબે લૌલાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની પુનીત પધરામણી પહેલાં અલ્લાહ ત્યાલા દરેક સો-સો કે પચાસ-પચાસ વર્ષના ગાળામાં એક નબીએ મુર્સલ લોકોની હિદાયત માટે મોકલતો હતો તેમજ દરેક હજાર વર્ષના સમયગાળા પછી એક ઉલુલ અઝમ પયગમ્બરને મોકલતો હતો; જે પોતાની નવી કિતાબ કે સહીફો તથા શરીઅતના કાનુનો લઈને તશરીફ લાવતાં હતાં; પરંતુ નબીએ આખરુઝમાં (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની પુનીત પધરામણી પછી નબુવ્વતના દરવાજાને બંધ કરી દેવામાં આવ્યો. માટે હવે આ સુન્નતે ઇલાહી મુજબ હુજુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની ઉમ્મતમાં દરેક સો વર્ષના સમયગાળામાં નબીએ મુર્સલના સ્થાને આલીમે રાષીખ (રખ્ખાની) તેમજ દરેક હજાર વર્ષના સમયગાળા પછી ઉલુલ અઝમ પયગમ્બરના બદલે આરફિ અકમલનું આવવું જરૂરી હતું. અને માટે ઉમ્મતના પ્રથમ હજાર વર્ષ પુરાં થતાં બીજા હજાર વર્ષના સમયગાળા (અલ્લેસાની) ની રાફઆતમાંજ હજરત ઇમામે રખ્ખાની મુજદ્દી અલ્લેસાની શૈખ અહેમદ ફરૂકી સરહીદી

(કુદરસીરહુ) ને મુજદ્દી અલ્લેસાની તેમજ આરફિ અકમલ બનાવીને મોકલ્યાં, ચાહે આ વાત કોઈ સ્વીકારે કે તેનો ઇન્કાર કરે, પરંતુ તેની સુરુપ્ષ સાબીતી ખુદ આપની ઝાતેગિરામી જ છે તેમજ આપે રજુ કરેલાં નૂતન સંશોધનો અને મચારીફો છે, જેનો ઉલ્લેખ ભુતકાલીન ખુજૂર્ગોએ કોઈ જગ્યાએ કરેલ નથી. આપના હજાર વર્ષના મુજદ્દી હોવાના મુન્કીરો માટે એટલું જ કાફી છે કે, તેઓએ ઇન્સાફ પૂર્વક આપની નિરુપતમાં ડુબીને માત્ર આપના આ પવિત્ર મકતુબોનું જ વાંચન કરી લે તો તે ખુદ અનાયાસે જ આપને મુજદ્દી અલ્લેસાની કહી ઉઠશે. (તા.ક. મુજદ્દી અલ્લેસાનીના સખુત પેટે વિશદ ખુલાસાઓ માટે જુઓ અમારું પ્રકાશન મનકી આંખે ખોલ (પ્રકરણ-૫))

હજરત શાહ વલીયુલ્લાહ મોહદીષે દહેલ્વી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) પોતાના એક રિસાલામાં હજરત મુજદ્દી અલ્લેસાની (કુદરસીરહુલ્નુરાની) ની બારગાહ શરીફમાં ખિરાજે અકીદત પેશ કરતાં ફરમાવે છેકે, ‘હજરત શૈખ (કુદરસીરહુ)નો મામલો ત્યાંસુધી પહોંચી ચુક્યો છેકે માત્ર મુત્તકીઓ અને મોમીનોને જ આપનાથી મોહબ્બત હશે, જ્યારે બદબખ્તો અને ફાજુરોને આપનાથી અદાવત.’

(એટલેકે, આપનાથી મોહબ્બત ધરાવનારાઓ જ માત્ર મુત્તકીઓ અને મોમીનો હશે, જ્યારે આપનાથી અદાવત ધરાવનારાઓ ફાજુરો તેમજ બદબખ્તો છે.)

હજરત મીર્ઝા મજહર જાનેજાનાં (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) કે જેમના મુરીદ તેમજ ખલીફા હજરત કાઝી સનાઉલ્લાહ પાનીપતી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) જેવાં મહાન આલીમે રખ્ખાની અને વલીએ કામીલ છે; તેઓ જ્યારે કોઈને પણ ખિલાફતો- ઇજાઝતો વડે નવાઝતાં તો સાથે ‘મકતુબાતે ઇમામે રખ્ખાની’ તેને અર્પણ કરતાં હતાં અને ઘણું તાકીદની સાથે ફરમાવતાં હતાં કે, આ મકતુબાત શરીફને હંમેશા અસરની નમાઝ બાદ પઢ્યા કરજો અને તાલીબોને સંભળાવ્યાં કરજો; આ મકતુબાતશરીફ જ તમારી રહેબરી માટે ઇન્શાઅલ્લાહ કાફી થશે.

આમ તો મકતુબાતશરીફના કુલ- ૩ દફતરો છે, જેમાં કુલ ૫૩૬ મકતુબાતોં આવરી લીધા છે; જે પૈકી અમારા આ પ્રકાશન ‘ઈશ્ક કે ઇમ્તેહાં’ માં પસંદ કરેલાં અમુક એવાં મકતુબાતશરીફનો જ ભાવાનુવાદ તથા સમજુતી રજૂ કરવામાં આવેલ છે., જેમાં માત્ર મહાન સિલસિલ એ નકશબંદીય્યાહની

ફઝીલતો તથા ખુબીઓને ઉજાગર કરવામાં આવે છે. કારણકે આજે લોકો આ મહાન સિલસિલાની નિરુપત તેમજ ફૈજાનથી ખુબજ ગાફીલ અને દુર છે. તેમજ આ સિલસિલા વિશે તેનું જ્ઞાન ઘણું જ અધિક્યરું અને ઉપર ચલું છે. માટે આ મહાન સિલસિલાની ફઝીલત પેટે કેટલાક પવિત્ર મક્તુબાતોનું ભાવાનુવાદ તેની ટુંકી સમજુતી સાથે રજુ કરીને લોકોની ગેરસમજોને દુર કરવાની તેમજ આ સિલસિલાના ફૈજાનથી માહિતગાર કરવાનો પ્રયત્ન કર્યું છે. (નઉજોબીલ્લાહ, અહીં કોઈ પણ સિલસિલાને ઉતારી પાડવાની નિયત નથી બધા સિલસિલાઓ મહાન છે. અને આ તમામ રૂહાની નદીઓ છેવટે તો ફૈજાને મોહમદી' (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ના મહાસાગરમાં ભળે છે. એટલે વાંચકવર્ગ ફીત્નાખોરોના ફીત્નાથી સાવધાન રહે.)

અને બીજી વાત એ છે કે, આ પવિત્ર મક્તુબાતોનો ભાવાનુવાદ તેમજ સમજુતી કરતાં પહેલાં હું અહીં મારા પીરોમશીદ હઝરત પીર સૈયદ વઝીરઅલીશાહ સાહેબે (દામતુ ફોયુઝોકુમ)હઝરત મુજદીદે અલ્લેસાની (કુદરસીરહુ)નાં જીવનવૃત્તાંત પેટે લખેલ એક ખુબ માહીતસભર રિસાલો 'મકામાતે મુજદીદે અલ્લેસાની' ને આ સાથે આ કીતાબ ઈશ્ક કે ઈમ્તેહાંમાં ઈમ્તેહાં-૩ તરીકે સંકલીત કરી લઉં છું, કારણ કે આપના આ પવિત્ર મક્તુબોના ભાવાનુવાદ તથા સમજુતીનું વાંચન કરતાં પહેલાં વાંચક જો આપના જીવનવૃત્તાંતથી પણ વાકીફ થઈ જાય તો તે આ મક્તુબાતશરીફથી વધુ સારી રીતે ફૈજયાબ થઈ શકશે.

મક્તુબ શરીફ નં. ૧

:- પ્રતિ :-

હઝરત નુર મોહમદ થારી

(કુદરસીરહુ)

વિષય: અલ્લાહ ત્યાલા સુધી પહોંચાડનારા માર્ગો બે (૨) છે.

જેની ચર્ચા પેટે...

:- વિગતો :-

અલ્લમ્મોલીલ્લાહે વ સલામુન અલા એબાદેહીલ્લઝીનસ્તફા..

અલ્લાહ ત્યાલા સુધી પહોંચાડનારા માર્ગો બે (૨) છે. જે પૈકી એક (૧) માર્ગ કુર્બે નખુવત (અલયહીમુસ્સલાતો વત્તસ્લીમાત)થી જોડાયેલો છે, જે અસલુલ્અસ્લ (અલ્લાહત્યાલાની ઝાત) સુધી

પહોંચાડનારો છે. આ માર્ગ થકી વાસીલ થયેલાં મુળ તો અંબિયાએ કિરામ (અલયહીમુસ્સલાતો વસલ્લામ) છે, પછી તેના સાહબા છે ત્યારબાદ બાકી ઉમ્મતમાંથી જે કોઈને આ દૌલત વડે નવાઝવામાં આવે તે. જો કે તેઓ ઘણાં અલ્પમાત્રામાં છે, બલકે માત્ર ગણ્યાં-ગાઠ્યાં લોકોજ છે.

આ માર્ગમાં કોઈ વસીલો કે વાસ્તો (માધ્યમ) વચ્ચે હોતો નથી. આ પ્રકારના વાસીલોમાંથી જે કોઈફૈઝ હાંસીલ કરે છે, તેઓ કોઈપણ પ્રકારના વાસ્તા વગર (સીધો) અસલથી જ પ્રાપ્ત કરે છે, વચ્ચે બીજો કોઈ અવરોધ હોતો નથી.

અને બીજો માર્ગ 'કુર્બે વિલાયત' સાથે સંબંધિત છે. અકતાબ, અવતાદ, ખુદલા, નુજબા, તેમજ આમ ઔલીયાઅલ્લાહ આ માર્ગ થકી જ વાસીલ થયેલાં છે અને 'રાહે સુલુક'થી મતલબ પણ આ માર્ગ જ છે; એટલું જ નહીં પરંતુ પરિચિત જઝબાહનો પણ તેમાં જ સમાવેશ થાય છે. આ માર્ગમાં વચ્ચે વાસ્તો અને વસીલો સાબીત છે.

આ માર્ગ થકી (કુર્બે વિલાયત થકી) વાસીલ થયેલાઓના અગ્રેસર, સરદાર અને ફૈઝનું કેન્દ્રખિંદુ હઝરત અલી મુર્તુઝા (કર્મલ્લાહોત્યાલા વજહુલ્કરીમ) છે. અને આ ખુલંદ શાનવાળી પદવી આપની ઝાતે ગીરામીથી જ સંબંધીત છે. આ માર્ગમાં જાણે કે રસુલલ્લાહ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ના બંને કદમ મુબારક હઝરત અલી મુર્તુઝા (કર્મલ્લાહોત્યાલા વજહુલ્કરીમ) ના સરેમુબાકર પર છે; તથા હઝરતે ફાતેમાહ અને હઝરતે હસનૈન કરીમૈન (રીદવાનુલ્લાહ ત્યાલા અલયહીમ અજમઇન) આ મકામમાં તેઓના સહભાગી છે.

મારી સમજમાં એવું આવી રહ્યું છેકે, હઝરત અમીર (અલીમુર્તુઝા) (રદીયલ્લાઓ ત્યાલા અન્હો) જે રીતે પોતાની શારીરીક પૈદાઈશ પછી આ પદવી પર આરૂઢ અને તેઓના મદદગાર છે એજ રીતે આપ પોતાની શારીરીક પૈદાઈશ પહેલાં પણ (અનાદીકાળથી) આ પદવી પર જ શોભાયમાન અને ખિરાજમાન હતાં. (માટે) જે કોઈને આ માર્ગ થકી (કુર્બે વિલાયત થકી) જે કંઈફૈઝ કે હિદાયત પહોંચી રહ્યું છે, તે આપના ધ્રારા જ પહોંચી રહ્યું છે. કારણ કે આપ આ માર્ગના અંતિમખિંદુંની નિકટ છે; અને આ મકામનું કેન્દ્ર ખિંદુ આપજ છે; પછી જ્યારે હઝરત અમીર (રદીયલ્લાહોત્યાલા અન્હો)નો યુગ પુરો થયો તો આ મહાન શાનવાળી પદવી કમવાર હઝરતે હસનૈનને સોંપવામાં આવી (રીદવાનુલ્લાહે ત્યાલા અલયહીમ અજમઇન) અને ત્યાર

બાદ તે બાર(૧૨) ઇમામો (અઈમ્માએ ઇશનાઅશરીય્યાહ) પૈકી દરેકને કમવાર અને વિસ્તાર પુર્વક અતા થઈ.

હવે આ બુઝુર્ગોના યુગમાં તથા તેઓના વિસાલ પછી જે કોઈને જે કંઈ ફૈઝ અને હિદાયત પહોંચ્યા છે, તે આ બુઝુર્ગોના વાસ્તા અને વસીલા થકી જ પહોંચ્યા છે; પછી તે યુગના અકતાબ (કુતુબો) કે નુજબાઓ જ કેમ ન હોય, તે તમામના મદદગાર તથા અગ્રેસર તો આ બુઝુર્ગો જ છે; કારણકે આસપાસ-વાળાઓને પોતાના મરકઝ (કેન્દ્રબિંદુ) ની સાથે જોડાયેલું રહેવા સિવાય છુટકો નથી.

પછી જ્યારે આ નોખત હઝરત શૈખ અબ્દુલકાદીર જીલાની (ગૌષે આઝમ દસ્તગીર) (કુદસ્સીરહુલનુરાની) સુધી પહોંચી તો મઝકુર પદવી આપને સોંપી દેવામાં આવી; માટે હવે આ બાર(૧૨) ઇમામો (અઈમ્માએ ઇશનાઅશરીય્યાહ) અને હઝરત શૈખ ગૌષે આઝમ દસ્તગીર (કુદસ્સીરહુ) વચ્ચે કોઈપણ આ મરકઝ ઉપર નજરે ચઢતું નથી; આથી જ આ માર્ગ પર (કુર્બે વિલાયત પર) જે કોઈને ફૈઝ અને બરકતોની પ્રાપ્તિ થઈ રહી છે, ચાહે તો તે અકતાબ કે નુજબા હોય, જે આપના વાસ્તાથી જ જણાઈ રહી છે. આ મરકઝ આપના (હુઝુર ગૌષેપાક (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)) સિવાય અન્ય કોઈને પ્રાપ્ત થયું નથી. માટે જ આપે ફરમાવ્યું છેકે,

‘અફલત શોમુસુલઅવ્વલીન વ શમ્સોના,

અબદન અલા ઓફોકીલ્હલા લાતગુબ.’

(અર્થાત્:- અગાઉના લોકોના સુરજ અસ્ત થઈ ગયા; જ્યારે અમારો સુરજ ઊંચી કિતીજ પર ચઢી રહ્યો છે, જે અસ્ત પામશે નહીં.)

સુરજ (શમ્સ) થી મુરાદ અહીં ‘ફૈઝાને હિદાયત’ તથા ઇર્શાદના મકામરૂપી સુરજ છે અને તેના અસ્ત થવાનો અર્થ મઝકુર ફૈઝાન (ફૈઝાને કમાલાતે વિલાયત) નું છુપાઈ જવું છે. હવે અગાઉના લોકો સાથે જે મામલો હતો તે હઝરત શૈખ (ગૌષે આઝમ રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) સાથે જોડી દેવામાં આવ્યો અને આ રીતે આપ પોતાનાથી આગળના લોકો (બાર(૧૨) ઇમામો) ની જેમ ફરદો-હિદાયતના માધ્યમ (વસીલા) બન્યા. અને આ રીતે જ્યાં સુધી ફૈઝના વાસ્તાનો મામલો કાયમ છે આપના જ વસીલા થકી છે; માટે એ વાત ચોકકસપણે સાબીત થઈ ગઈ કે, **અફલતશોમુસુલઅવ્વલીન વ શમ્સોના....**

સવાલ :- આ હુકમ ‘મુજદ્દિ અલ્ફેસાની’ થી તુટી જાય છે; કારણકે મુજદ્દિ

અલ્ફેસાની ના અર્થ પેટે ત્રીજી જિલ્દના એક મકતુબશરીફમાં આવેલું છેકે, ફૈઝના પ્રકારો પૈકી જે કંઈ આ સમયગાળા દરમિયાન ઉમ્મતોને પહોંચે છે, તે તેઓના (મુજદ્દિ અલ્ફેસાની) થકી જ પહોંચે છે; ચાહે તો તે અકતાબો (કુતુબો), નુજબાઓ કે પછી યુગના બુદલાઓ પૈકી જ હોય.

જવાબ :- હું કહું છું કે હઝરત મુજદ્દિ અલ્ફેસાની આ મકામમાં હઝરત શૈખ (ગૌષે આઝમ રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) ના નાયબ છે. અને હઝરત શૈખ (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) ની નિયાબતના કારણે જ આ મામલો તેઓની (મુજદ્દિ અલ્ફેસાની) સાથે સંકળાયેલો છે. જેમકે કહેવામાં આવ્યું છેકે, **નુઝલકમરે મુસ્તફાહુમ્મીનુરીરશમ્સે.** (અર્થાત્:- ચાંદનો પ્રકાશ સુરજના પ્રકાશ વડે ફાયદો હાંસીલ કરે છે) આમ હવે આ મામલામાં કોઈ જ ગેરસમજ ન રહી.

સવાલ :- ‘મુજદ્દિ અલ્ફેસાની’ નો જે અર્થ ઉપર રજુ કરવામાં આવ્યો છે તે થોડો અસ્પષ્ટ લાગે છે. કારણકે આ સમયગાળા દરમિયાન તો હઝરત ઇસા અલા નબીય્યના (અલયહીરસસલાતો વસસલામ) પણ નુઝલ ફરમાવશે તેમજ હઝરત મહેંદી (અલયહીરદવાન) પર જાહેર થશે અને આ બંને બુઝુર્ગોનો મામલો એ વાતથી ઉચ્ચ પ્રકારનો છે કે તેઓ કોઈ અન્યના માધ્યમ કે વસીલા વડે ફૈઝ હાંસીલ કરે.

જવાબ :- હું કહું છું કે બે માર્ગો પૈકી માત્ર બીજા માર્ગમાં વાસ્તાનો મામલો રહેલો છે કે જે ‘કુર્બે વિલાયત’ તરીકે ઓળખાય છે; જ્યારે પ્રથમ માર્ગ ‘કુર્બે નબુવ્વત’ વડે ઓળખાય છે, જેમાં કોઈ વાસ્તાકે વસીલાની જરૂર નથી જે કોઈ આ માર્ગ થકી વાસીલ થયું છે, તેઓ વચ્ચે કોઈ વાસ્તા વગર જ ફૈઝ તથા બરકતો પ્રાપ્ત કરે છે. વાસ્તા અને વસીલાની જરૂર માત્ર બીજા માર્ગ (કુર્બે વિલાયત) માં છે. જ્યારે અગાઉ થયેલા ઉલ્લેખ મુજબ પ્રથમ માર્ગ (કુર્બે નબુવ્વત) નો મામલો અલગ જ છે. હઝરત ઇસા અલા નબીય્યના (અલયહીરસસલાતો વસસલામ) અને હઝરત મહેંદી (અલયહીરદવાન) આ પ્રથમ માર્ગ વડે જ વાસીલ થયેલા છે; જે રીતે કે હઝરત શૈખેન (હઝરત સીદ્દીકે અકબર અને ફાઝલે આઝમ) (રીદવાનુલ્લાહે ત્યાલા અલયહીમ અજમઇન) વાસીલ થયા છે. અને રસુલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ના તાબે છે; તેમજ તેઓ પોતાના વિવિધ દરજ્જાઓ પૈકી (આ જગ્યાપર) એક ખાસ પદવી (શાન) ધરાવે છે.

ચેતવણી :- જાણવું જોઈએ કે એવું પણ સંભવીત છે કે કોઈ વ્યક્તિ

કુર્બે વિલાયતના માર્ગ વડે કુર્બે નુબુવત સુધી પહોંચે અને આ બંને મામલાઓમાં સહભાગી હોય; તેમજ અંબિયા (અલહીમુસ્સલાતો વત્તરલીમાતો) ના તુફેલથી તેઓને અહીં પણ એક સ્થાન અર્પણ કરી દઈને આ કારખાનાને (ફેઝના મામલાને) તેઓ સાથે સંબંધીત કરી દેવામાં આવે તથા એ સ્થાનનો મામલો પણ તેઓ સાથે જોડાયેલો હોય.

“આસ કુનંદ બંદા મસ્લેહતે આમ રા.”

(અર્થાત્ :- તે આમ લોકોની (સામાન્યજનો) ની મસ્લેહત (સુધારણા) માટે કોઈ બહાને ખાસ કરી લે છે.)

આ અલ્લાહ ત્યાલાનો અહેસાન છે જેની ઉપર ચાહે કરે. અલ્લાહ ત્યાલા ખુબ મહાન ફઝલવાળો છે. **સુબ્હાન રબ્બીક રબ્બીલ્લઝઝતે અમ્માયસીકુન વસલામુન અલલમુરસલીન વલ્લમ્દોલીલાહે રબ્બીલઆલમીન.** (દફતર- ૩, ભાગ- ૨, મકતુબ નં. ૧૨૩)

સમજુતી:

મહેબુબે સમદાની સરકાર મુજદીદે અલ્ફેસાની (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અનહો) એ આ મકતુબ શરીફમાં વિલાયતના મદારીજ વર્ણવતા હજરાતે અઈમ્માએ ઇશનાઅશરીય્યાહ (રીદવાનુલ્લાહેત્યાલા અલયહીમ અજમઈન) નું કુતુબીયતના ખાસ દરજ્જા પર ખિરાજમાન હોવાનું સ્વીકારેલ છે. અને બતાવવામાં આવેલ છે કે આ હજરાતો પછી મહેબુબે સુબ્હાની સરકાર ગૌષે આઝમ દસ્તગીર સૈયદ અબ્દુલકાદીર જીલ્લાની (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અનહો) ને આ મકામ તથા મનસબ અતા થયો. અને આજ સુધી તમામ વાસેલીન તથા કામેલીનને આપના ઝરીયાથી જ આફેઝ પહોંચી રહ્યો છે; અને હજરત સરકાર મુજદીદે અલ્ફેસાની (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અનહો) આ મકામમાં (ફેઝને વિલાયતના મકામમાં) મહેબુબે સુબ્હાની સરકાર ગૌષે આઝમ દસ્તગીર (કુદ્દસીર્રહુલ્નુરાની) ના ‘નાયબે મનાબ’ છે. જેની હકીકત આપે હુઝુર સરકાર ગૌષે આઝમ (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અનહો) ના મશહુર કસીદાહશરીફની આ મશહુર બૈત.

‘અફલત શોમુસુલઅવલીન વ શમ્સોના,

અબ્દન અલા ઓફેકીલ્હિલા લાતરુબ.’

(અર્થાત્ :- પુર્વગામીઓના સુર્ય અસ્ત થઈ ગયા જ્યારે અમારો સુર્ય અંતિમ કક્ષાની બુલંદી પર છે અને ક્યારે અસ્ત નહીં થાય.) નું વિવરણ

રજુ કરેલ છે. સુર્યથી મુરાદ અહીં ફેઝને વિલાયત છે. અને ક્યારેય અસ્ત નહીં થવાનો મતલબ અહીં આફેઝ હી.સ.ના બીજા હજાર વરસ માટે હજરત સરકારે મુજદીદે અલ્ફેસાની (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અનહો) દ્વારા આપના નાયબ તરીકે ઉમ્મતને પહોંચતો રહેશે. જે રીતે ચાંદ એ સુરજનો નાયબ છે અને તે સુરજ દ્વારા પ્રકાશ મેળવીને તેની ગેરહાજરીમાં તેનો પ્રકાશ સૃષ્ટિને પહોંચાડીને લોકોને ફાયદો પહોંચાડે છે. હજરત ઇમામે રબ્બાની મુજદીદે અલ્ફેસાની (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અનહો) આ મામલામાં મહેબુબે સુબ્હાની ગૌષે આઝમ દસ્તગીર મીરાં મોહ્યુદીન સૈયદ અબ્દુલકાદીર જીલ્લાની (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અનહો) ના નાયબ છે; આપ હજરત સરકાર ગૌષે આઝમ (કુદ્દસીર્રહુલ્અઝીઝ) ના નાયબ હોવાની બીજી સાબીતી આપને સરકારે ગૌષે આઝમ (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અનહો) નો ઝલ્લા મુબારક અમાનતના તૌર પર પહોંચવો છે. જેનો ઉલ્લેખ આપની સિરતની મશહુર કિતાબ ‘ઝુબ્દતુલ મકામાત’, ‘હઝરાતુલ્કુદ્દસ’ વગેરેમાં વિગતવાર થયેલો છે.

તેમજ હકીકત એ છે કે આ મસ્અલાને તમામ સિલસિલાના ઔલિયા-અલ્લાહ અને ઉલ્માએ એહલે સુન્નતે સ્વીકારેલ છે તેમજ સિલસિલાએ મુજદેદીય્યાહના તમામ મશાઈખોએ હજરત સરકાર મુજદીદે કામીલ (કુદ્દસીર્રહુલ્અઝીઝ) ના આ કલામને દીલો-જાનથી માનેલ છે; અને જે આ વાતને ન માને તે તરીકતનો મુર્તદ તેમજ ગુમરાહ છે.

આ મકતુબ શરીફ નં. ૧૨૩ની હકીકત રજુ કરતાં કય્યુમેસાની ઉર્વતુલ્લુસ્કા ફરજંદે મુજદીદે અલ્ફેસાની, હજરત ખ્વાજા મોહંમદ માસુમ સરહીદી (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અનહો) પોતાના મકતુબાત શરીફના દફતર- ૧ (પહેલા) ના મકતુબ નં. ૧૯૩માં ફરમાવે છે કે,

‘ખિમારીના કમઝોરીના દિવસોમાં (મને) પાસે બોલાવીને આપે (હજરત મુજદીદે સાહેબે) ફરમાવ્યું કે, ‘હું એહલે બૈત (રીદવાનુલ્લાહ ત્યાલા અલયહીમ અજમઈન) ના કમાલાતમાં પુરેપુરો ડુબેલો છું.’ તેમજ આ કમઝોરીની હાલતમાં આપે એ વાત ઘણી છણાંવટ પુર્વક બયાન ફરમાવી કે, ‘મને એહલે બૈતના બગીચામાં પહોંચાડવામાં આવ્યો અને તે મકામનાં અજાઈબો-ગરાઈબ વડે મુશરફ કરવામાં આવ્યો.’ ત્યાર બાદ આ માર્ગમાં હજરત અમીર (અલી મુર્તઝા) (કર્મલ્લાહો વજહુલ્કરીમ) ની જે ખુસુસીયાતો તથા કમાલાતો છે કે જેનાથી આપણાં ફીકો વહેમ તેમજ અંદેશાઓની આંખો અંજાઈ જાય છે તેનું સવિસ્તર વર્ણન કર્યું અને સાથે

સાથે હજરત ફતેમા ઝોહરા (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) તથા હજરાતે હસનેન-કરીમૈન (રીદવાનુલ્લાહ અલયહીમ અજમઇન) ના કમાલાતો ખ્યાન કર્યા. જેજ પ્રમાણે શૈખેન (હજરત સીદીકે અકબર અને ફાઝલે આઝમ) તથા હજરત ઝુન્નુરૈન (રીદવાનુલ્લાહ આલા અલયહીમ અજમઇન) ના કમાલાતો તેમજ ખુસુસીયાતો વર્ણવી.

અને પછી આ ચાર (૪) ખુલ્લાએ કિરામ તેમજ એહલે ખૈતે ઉજ્જામની આં સરવર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) સાથે જે નિરખત અને મંઝિલત છે તે સવિસ્તર વર્ણવ્યાં અને એ દરમિયાન ખુદની ખિદમતોની લાયકાતો જાહેર થઈ તે વર્ણવીને હજરત સૈયદ અબ્દુલકાદીર જીલાની (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) ના કેટલાક કમાલાતો ખ્યાન કર્યા. આ રીતે પોતાની અંતિમ ખિમારીમાં આ નાચીઝને જાહેર કરવા લાયક લેદો લખવાની વસીયત કરી જેથી આ ફકીરે વસીયત પ્રમાણે આં હજરત (કુદરસીરહુ) ના માતમપુસીના દિવસોમાં પોતાની કાસીર (અપુર્ણ) સમજ પ્રમાણે રડતી આંખો તથા જખ્મી દીલ સાથે (આપના) રોઝાએ મુનવ્વરાની સામે ખેસીને આ વણપરોવાયેલા મોતીઓને પોરવ્યા (સંકલીત કર્યા) છે. અને તેને હજરતના મુકદ્દસ મકતુબાતમાં સામેલ કરેલ છે. તેમજ આ લખાણ પર મકતુબાત શરીફની સંખ્યા પૂર્ણ કરી.

હજરત ખવાજ મોહમ્મદ માસુમ (કુદરસીરહુલ્અઝીઝ) ની ઉપરોક્ત ગવાહી વડે એ વાત તફ્ફન સ્પષ્ટ થઈ ગઈ કે આ મકતુબાતશરીફમાં ખ્યાન થયેલા મચ્ચારીફ (રહસ્યો) હજરત સરકાર મુજદ્દીદે અલ્લેસાની (કુદરસીરહુ) ના છે અને હજરત ખવાજ માસુમ સાહેબે આપની વસીયત મુજબ તેને સંકલીત કરીને મકતુબાત શરીફમાં સામેલ કરી લીધેલ છે. આ ચર્ચા વડે એ પણ જાણવા મળ્યું કે, હજરત સરકાર મુજદ્દીદે કામીલ (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) નો આ મકતુબશરીફ ખીલકુલ આખરી છે માટે જ તેને ત્રીજા દફતરમાં સૌથી છેલ્લે દાખલ કરે છે. તેમજ આ મકતુબ શરીફ હજરત નુર મોહમ્મદ ધારી (તિહારી) (કુદરસીરહુ) કે જેઓ મુજદ્દીદ સાહબના ખલીફા છે તેઓના નામે લખવાનું કારણ એ છે કે, તેઓએ કયારેક હુઝુર ગૌષે આઝમ દસ્તગીર સરકાર મહેબુબે સુખ્હાની (કુદરસીરહુ) ની મઝકુર ખૈતનો અર્થ પુછેલ હશે, માટે જ તેઓને નામે લખીને તેને મકતુબાત શરીફના અંતિમ મકતુબ તરીકે દર્જ કરવામાં આવેલ છે.

આ મકતુબશરીફથી હજરત સરકારે મુજદ્દીદે અલ્લેસાની (રદીયલ્લાહો

ત્યાલા અન્હો) હુઝુર સરકાર ગૌષે આઝમ (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) ના નાચખ સાખીત થાય છે, છતાં પણ અમુક નાકીસ અને નામના નકશખંદીઓ આ વાતને સ્વીકારવા તૈયાર નથી જે ઘણું ખેદજનક છે. તેઓને આ પવિત્ર પત્ર દેખાડો કે જેથી હકીકતને સ્વીકારી સરકાર ગૌષે આઝમ દસ્તગીર (કુદરસીરહુ) ની ગુલામીમાં દાખલ થઈને ખરા અર્થમાં ‘નકશખંદી’ બને.

અલ્લાહ ત્યાલા સુધી પહોંચાડનારા માર્ગો પૈકી કમાલાતે નખુવત કે કુર્બે નખુવત નો સંબંધ હજરત સૈયદના સીદીકે અકબર (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) સાથે છે પરંતુ કમાલાતે વિલાયત કે કુર્બે વિલાયતનો સંબંધ તો મૌલાએ કાએનાત ફાતેલ ખૈબર અમીરુલમોઅમેનીન હજરત અલી મુર્તઝા (કર્મલ્લાહો વજહુલ્કરીમ) ની ઝાતે ગીરામીથી જ છે. તેમજ વુસુલે ઇલ્લાહ (કુર્બે ખુદાવંદી) ની પ્રાપ્તિનો સંબંધ તો દરેક સિલસિલાવાળાઓ માટે સંપૂર્ણપણે એક અને એક માત્ર હજરત અલી મુર્તઝા શૈરે ખુદા (કર્મલ્લાહો વજહુલ્કરીમ) ની ઝાતે ગીરામીથી જ છે, જે આ મકતુબશરીફથી સ્પષ્ટરીતે સાખીત થઈ રહ્યું છે.

હાસીદે એહલે ખૈત (એહલે ખૈત-સૈયદોના હસદખોરો) તેમજ હજરત અલી મુર્તઝા (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) ને સૈયદ નહીં માનનારો કોઈ પણ સંજોગમાં આ વસ્તુની નેઅમત પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી કારણકે આ હસદખોરીના કારણે જ્યારે તે ‘ફના’ અને ‘ખકા’ (કે જે વિલાયતનું પ્રથમ પગથીયું છે) થી જ મેહરૂમ રહેશે એટલે કે ફૈઝાને વિલાયતથી જ મેહરૂમ રહેશે તો પછી તે વિલાયત કેવી રીતે હાંસીલ કરી શકશે? હસદે એહલે ખૈત અને વિલાયતની પ્રાપ્તિ આ બંને પરસ્પર વિરોધી બાબતો છે. કારણકે મરકઝે વિલાયતના કખ્ખેદાર તરીકે તો અલ્લાહ ત્યાલાએ અમીરુલમોઅમેનીન હજરત અલી ઇબ્ને તાલીબ (કર્મલ્લાહો વજહુલ્કરીમ) ને અનાદીકાળથી (અજલથી) નીમ્યા છે; જે વાતનો સ્પષ્ટ ઇકરાર હજરત સરકાર મુજદ્દીદે પાકે મઝકુર મકતુબ શરીફમાં કર્યો છે.

હજરત સરકાર મુજદ્દીદે અલ્લેસાની (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) ના અકીદા મુજબ ભુતકાળમાં થયેલા અગાઉની ઉમ્મતના ઔલીયાએ કિરામને પણ વિલાયતના માર્ગનો ફૈઝ (વુસુલે ઇલ્લાહ) તો હજરત અલી મુર્તઝા (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) ના માધ્યમથી જ હાંસીલ થાય છે. આ વાતનો ઇઝહાર આપે મકતુબશરીફમાં મૈં સમજતા હું... એ શખ્દો વડે કર્યો છે. આ રીતે આપે સાખીત કરી દીધું કે અમીરુલમોઅમેનીન ખલીફાએ ચહાદ્દમ ફાતેલ

ખૈબર હઝરત અલી મુર્તઝા (કર્મલલાહો વજહુ) આ મન્સબ ઉપર અનાદીકાળથી ખિરાજમાન છે અને ક્યામત સુધી ખિરાજમાન રહેશે. આ ભેદ આજ સુધી આપ સિવાય કોઈએ ખોલ્યો નથી.

આથી એ પણ સાબીત થયું કે સિલસિલાએ આલીયાહ નકશાબંદીયાહ જે રીતે ફૈઝાને સિદ્દીકીયાહ સાથે સંકળાયેલો છે એ જ રીતે ફૈઝાને અલવીયાહથી પણ સંબંધીત છે. જઝબાહની નેઅમત વડે સીદ્દિકે અકબરની જાતે ગિરામીથી તો સુલુકની નેઅમત થકી મૌલાએ કાએનાત સાથે સંકળાયેલો છે. અન્ય સિલસિલાઓમાં જઝબાહનો સંબંધ અંતથી છે, જ્યારે નકશાબંદી સિલસિલામાં જઝબાહનો સંબંધ આરંભથી છે. એટલે જ આ તરીકાના ખુઝુર્ગવારો ફરમાવે છે કે, બીજાઓના અંતમાં અમારો આરંભ છે. અહીં અંતનો મતલબ દરજ્જોઓનો અંત નહીં પણ કાર્યપદ્ધતિનો અંત છે. નામના નાકીસ નકશાબંદીઓ આ શબ્દો થકી પણ હકકના તલબગારોને ગુમરાહ કરે છે.

આ ચર્ચાથી એ પણ સાબીત થયું કે હઝરત મુજદ્દિદે કામીલ પણ જ્યારે એહલે ખૈતના કમાલાતોને પોતાની ઝિંદગીના અંતિમ દિવસોમાં જાણી શક્યા તો પછી સામાન્ય વ્યક્તિની ચર્ચા અહીં અસ્થાને છે. મોહબ્બતે એહલે ખૈતની કશ્તીમાં સવાર થયા વિના ગુમરાહીરૂપી ભવંરમાંથી કઢાપી નજાત મળી શકતી નથી.

મકતુબ શરીફ નં. ૨

પ્રતિ,

હઝરત હકીમ અબ્દુલ વહ્દાબ

(રહેમતુલ્લાહ અલયહ)

-: વિષય :-

એ બાબતોની ચર્ચા પેટે કે, જ્યારે કોઈ શખ્સ દુર્વેશો (એહલુલ્લાહ)ની ખિદમતમાં જાય ત્યારે તેના માટે જરૂરી છે કે ખુદને તદ્દન ખાલી કરીને જાય, જેથી ભરપુર થઈને પાછો ફરે તેમજ સૌથી પહેલાં પોતાના અકીદાઓ દુરસ્ત કરવા જોઈએ.

-: વિગતો :-

આપ અહીં બે વાર તશરીફ લાવ્યાં; પરંતુ ખુબ જલ્દીમાં પાછા ફરી ગયાં. એટલી કુરસદ ન મળી કે સોહબતના કેટલાંક હકકો અદા કરવામાં

આવે. મુલાકાતનો હેતુ કાં તો ફાયદો પહોંચાડવાનો હોય છે અથવા તો ફાયદો હાંસીલ કરવાનો અને જો મહેફીલ આ બંને વાતોથી ખાલી હોય તો તે બેકાર અને અવિશ્વસનીય છે.

આ એહલુલ્લાહ લોકોની ખિદમતમાં પોતાને તદ્દન ખાલી કરીને જવું જોઈએ જેથી ભરપુર થઈને પાછો ફરે. અને (આ રીતે) પોતાની મુફલીસી તથા મોહતાજી જાહેર કરવી જોઈએ. જેથી તેઓ તેની ઉપર મોહબ્બત અને શક્કત ફરમાવે; આ રીતે (તેના માટે) ફૈઝનો માર્ગ ખુલી જાય. ભરપુર થઈને જવામાં કે ભરપુર થઈને પાછા ફરવામાં કોઈ મજા નથી. પોતે ભરપુર હોવાનો ખ્યાલ ખિમારી (ફહાની ખિમાર)ના કારણે છે; અને આ પ્રકારની બેન્યાઝી (બેપરવાઈ, મોટાઈ) તેને સરકશીમાં નાંખી દેશે.

હઝરત ખ્વાજા નકશાબંદ (કુદ્દસીર્રહુલ્અઝીઝ) ફરમાવે છે કે, સૌથી પહેલાં ન્યાઝમંદી(મોહતાજી) અને ખસ્તા દીલનું હોવું જરૂરી છે, પછી શિકસ્તા દીલ (તુટેલા દીલ) તરફ તવજ્જોહ્ થઈ શકે છે. આમ, બંદગાને હકકની તવજ્જોહ્ હાંસીલ કરવા માટે મોહતાજી જરૂરી છે.

અને જ્યારે આ સમયગાળા દરમ્યાન એક તાલીબે ઈલ્મ અહીં(આપની પાસે) આવ્યો અને આપની ખિદમતમાં ભલામણની તલબ જાહેર કરી, તો મારા દિલમાં આવ્યું કે, આપને માત્ર તશરીફ લાવવાનો પણ હક છે. માટે(મારે) ખુદની તરફથી શક્ય હોય ત્યાં સુધી હકની અદાયગી કરવી જોઈએ. જે અનુસંધાને અહીં (હું) અગાઉનો બદલો ચુકવવા અને ખોટ પુરી કરવા માટે સમય અને સંજોગ અનુસાર કેટલાક શબ્દો કલમ વડે લખીને આપની ખિદમતમાં મોકલી રહ્યો છું. વલ્લાહો મુલ્હીમુરસવાબ વલ્મૌવ્કુલ્લીરસદાદ.

હે સઆદતની નિશાનીવાળા, જે કંઈ આપણા ઉપર લાઝમી અને જરૂરી છે તે ઉલ્માએ હક (શકલ્લાહોત્ત્યાલા સઈય્યહુમ) ના તરીકા મુજબ અને કિતાબ તથા સુન્નતના તકાઝા પ્રમાણે અકીદાઓ દુરસ્ત કરવા છે અને પછી પોતાને આ અકીદાઓ ઉપર કાયમ રાખવું છે. કે જેને ઉલ્માએ એહલે સુન્નતે કુર્આન તથા સુન્નત વડે હાંસીલ કરેલ છે; જો તે (અકીદાઓ) આ ખુઝુર્ગોના મંતવ્યો અનુસાર ન હોય તો અમારું કે તમારું કુર્આનના અર્થોને સમજવું કોઈ કામનું નથી, કારણકે દરેક ખિદમતી તથા ગુમરાહ પોતાના ખાતીલ એહકામોને કુર્આન તથા સુન્નત મુજબ જ હોવાનો દાવો કરી રહ્યો છે અને અહીંથી જ હાંસીલ કરવાનું કહી રહ્યો છે. જોકે તેઓનું આ પ્રકારનું

ગુમાન હકના મુકાબલામાં કોઈ જ ફાયદો આપનાર નથી.

બીજા ક્રમ પર શરૂ હુકમો એટલેકે હલાલ, હરામ તેમજ ફર્જો અને વાજીબોનું ઇલ્મ હાંસીલ કરવું તથા ત્રીજું એ ઇલ્મ મુજબ અમલ કરવો છે. ત્યાર બાદ ચોથું તજકીયાએ નફસ અને તસ્કીયા (દીલની સફાઈ) નો તરીકો અપનાવવો મુનાસીબ છે, જે સુફીયા કિરામ (કદરસલ્લાહો ત્યાલા અસરારોહુમ) સાથે ખાસ રીતે સંકળાયેલો છે. આમ, જ્યાં સુધી અકીદાઓ દુરસ્ત નહીં કરવામાં આવે ત્યાં સુધી શરૂ હુકમોનું ઇલ્મ કોઈ જ ફાયદો પહોંચાડતો નથી અને જ્યાં સુધી આ બંને (અકીદાઓની દુરસ્તગી અને શરૂ હુકમોનું ઇલ્મ) હાંસીલ ન કરે અમલ નફો આપતો નથી. એ જ રીતે જ્યાં સુધી આ ત્રણેય પરિપુર્ણ ન થાય ત્યાં સુધી ‘તજકીયા’ અને ‘તસ્કીયા’ની પ્રાપ્તિ અસંભવીત છે. જે રીતે સુન્નતો ફર્જોને પરિપુર્ણ કરનાર છે એ જ રીતે આ ચાર પાયાની બાબતોની સંપુર્ણતા અને પરિપુર્ણતા પછી જે કંઈ છે, તે તમામ વ્યર્થ તથા બેહુદા કામોમાં દાખલ છે.

વ મીન હુસ્નીઈઈસ્લામુલ્મઅે તર્ફહુ મા લાઅઝ્નીહ વ ઈશતફાલોહુ બે માયાઅ્નેહી. (અર્થાત્: - બંદાના હુસ્ને ઇસ્લામની નિશાની એ છે કે બેહુદા વાતોને છોડીને જરૂરી કાર્યોમાં મશગુલ થઈ જાય.)

જે હિદાયતની પયરવી કરનાર અને મુસ્તફા (સલ્લલ્લાહો અલયહે વ અલા આલેહીસ્સલવાતો વત્તસ્લીમાત)ની તાબેદારીનો પાબંદ છે તે દરેક શાખ્સ પર સલામતી નાઝીલ થાય.

(દફતર. ૧, ભાગ-૩, મકતુબ નં. ૫૮)

-: સમજુતી :-

આ મકતુબ શરીફમાં હજરત ઇમામે રખ્ખાની, કય્યુમે ઝમાની, સરકાર મુજદદી અલ્લેસાનીએ એહલુલ્લાહની મહેફીલમાં હાજર થવાના આદાબો પૈકી એક ખુબ જ મહત્વના અદબનો ઉલ્લેખ કર્યો છે. એહલુલ્લાહની બારગાહમાં જે પોતાની ઝાતને ખાલી કરીને ગયો અને પોતાની મોહતાજી તથા મુફલીસી પ્રગટ કરી તેના માટેજ ફૈઝનો દરવાજો ખુલે છે; અને જે પોતાને ભરપુર સમજીને ગયો તે હંમેશા નુકસાનમાં રહેનાર છે. સૌ પહેલાં તો ખુદને ભરપુર સમજવું એ જ સૌથી મોટી રૂહાની બિમારી છે. જે પોતાની ઝાતને ભરપુર સમજે છે તે હકીકતમાં તદ્દન ખાલીખમ છે. આ માર્ગની અંદર સૌથી પહેલાં ન્યાઝમંદી અને ખસ્તાદીલની જરૂર છે, પછી જ આ

શિકસ્તા દીલ તરફ એહલુલ્લાહની તવજ્જોહ પરિવર્તિત થઈ શકે છે.

ત્યાર બાદ આપે ચાર વાતો જરૂરી ગણાવી છે. (૧) એહલે સુન્નત વલજમાઅતના ઉલ્માઓના મંતવ્ય મુજબ પોતાના અકીદાઓને સહી તથા દુરસ્ત કરવા (૨) શરૂ હુકમો એટલે કે હલાલ, હરામ અને ફર્જો તથા વાજીબોનું ઇલ્મ હાંસીલ કરવું (૩) આ ઇલ્મ મુજબ અમલ કરવો અને (૪) તજકીયાએ નફસ (નફસની પાકીઝગી) તથા તસ્કીયાએ કલ્બ (દીલની સફાઈ) નો તરીકો અપનાવવો જે સુફીયાએ કિરામ (કદરસલ્લાહો ત્યાલા અસરારોહુમ) સાથે ખાસ રીતે સંકળાયેલ છે; આ સિવાય જે કંઈ કાર્યો છે તે તમામ બે હુદા અને વ્યર્થકાર્યોમાં દાખલ છે.

હજરત મહેબુબે સમદાની (કુદરસીરહુ) એ સૌપ્રથમ અકીદાઓની દુરસ્તગીને અગ્રતા આપેલ છે, કારણકે અકીદાઓની દુરસ્તગી પર જ અમલોનો આધાર છે; જો અકીદા અને યકીન દુરસ્ત નથી તો તમામ આમાલો વ્યર્થ છે. આપ એક જગ્યાએ ફરમાવે છેકે, ‘દરેક અકકલમંદ અને બાલીગ પર સૌપ્રથમ એ જરૂરી છેકે પોતાના અકીદાઓ ઉલ્માએ એહલેસુન્નત વલજમાઅતે (અલ્લાહત્યાલા તેઓની કોશીષોને કબુલ ફરમાવે.) ખયાન કરેલ અકીદાઓ મુજબ કરી લે; કારણકે નજાત (છુટકારો) નો આધાર આ બુઝુર્ગોના ખયાન કરેલા અકીદાઓની પયરવી પર છે; તે દિવસે (કયામતના દિવસે) નજાત માત્ર આ બુઝુર્ગોની પયરવી કરનારાઓને જ નસીબ થશે.’ અને માત્ર એહલે સુન્નત વલજમાઅત જ એ ગિરોહ છે જે નખીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) અને આપના સહાબાએ કિરામ (રીદવાનુલ્લાહે ત્યાલા અલયહીમ અજમઇન) ના સીધા માર્ગ પર કાયમ છે.

વર્તમાન સમયના ફીર્કાઓ બેશુમાર એતેકાદી ગુમરાહીઓમાં સપડાયેલા છે આમ મુસલમાનોને પણ ગુમરાહ કરવામાં ડુબેલાં છે. જેમકે એક ફીર્કો હદીષે નખવીનો મુન્કીર છે; એક ફીર્કો ફીકહ અને ઇમામોની તકલીદ નો મુન્કીર છે; તથા તકલીદ અને ઇજતેહાદને શીર્ક તથા બિદઅત કહે છે. એક અન્ય ગિરોહ સહાબાએ કિરામની શાન તથા તાઅઝીમનો મુન્કીર છે. અને મઆઝલ્લા અકાબીર સહાબા અને ખુલ્ફાએ રાશેદીન (રીદવાનુલ્લાહે ત્યાલા અલયહીમ અજમઇન) ને ખુરા-ભલા કહે છે; તેમજ તેઓને બેદીન તથા મુનાફીક કહે છે. એક ગિરોહ યઝીદ પલીદની પ્રસંશા કરતા થાકતો નથી. અને એહલે ભૈત (રીદવાનુલ્લાહે ત્યાલા અલયહીમ અજમઇન) ની તૌહીન

તથા બેઅદબીમાં ખુશી મહેસુસ કરે છે. તો એક ફીકો એ છેકે જે બુઝુર્ગોને દીનના તસરુફાતો (કરામતો), ઇમદાદો તથા વસીલાનો મુન્દીર છે; અને વળી પાછા આ દરેક પોતાની સદાકત અને હકાનીયત માટે કુર્આન અને હદીથથી દલીલો પેશ કરે છે; પરંતુ હકીકત એ છે કે હક તથા નજાતના માર્ગ પર માત્ર એહલે સુન્નત વલજમાઅત જ કાયમ છે; જેમકે હઝરત સરકાર મુજદીદે અલ્ફેખાની (કુદ્દસીર્રહુ) એ તેનું વિવરણ કર્યું છે.

❧ મક્તુબ શરીફ નં. ૩ ❧

પ્રતિ :

હઝરત સિયાદત પનાહ મીર મોહંમદ નોઅમાન બદખ્શી

(કુદ્દસીર્રહુ)

-: વિષય :-

સિલસિલાએ આલીયાહ નકશબંદીયાહની નિસ્ખતરૂપી મહાન નેઅમત પ્રાપ્ત થવા બદલ શુકીયા અદા કરવા માટે તથા એ વાતોના બયાન પેટે કે આ તરીકામાં તાબેદારી તથા વારસાડપે કમાલાતે નબુવ્વત તરફ માર્ગ ખોલીદેવામાં આવે છે તેમજ આ તરીકામાં જે શખ્સ પોતાના વાકેઆતો (ફલાની ઘટનાઓ) તથા ખવાબો પર ભરોસો કરીને નવી-નવી વાતો ઉપજાવી કાઢે છે અને તરીકાના આદાબોનું ધ્યાન રાખતો નથી, તેને હંમેશા નુક્સાન તથા નિરાશા જ સાંપડે છે. વગેરે...

-: વિગતો :-

અલ્હમ્દોલીલ્લાહે વ સલામુન અલા ઇબાદેહીલ્લઝીનસ્તફા.

અલ્લાહ ત્આલાની હમ્દ અને તેના પ્રિય બંદાઓ પર સલામતી હો.

એ મહાન નેઅમતોનો શુક કઈ રીતે અદા કરી શકાય કે અલ્લાહ ત્આલાએ આપણા જેવા ફકીરોને એહલે સુન્નત વલજમાઅતના મંતવ્ય મુજબ દુરસ્ત અકીદાઓ અતા ફમાવ્યા પછી આ મહાન નકશબંદી તરીકાના સુલુક વડે ફૈઝ્યાબ ફરમાવીને આ બુઝુર્ગ ખાનદાનના એહલે નિસ્ખત મુરીદોમાં આપણો સમાવેશ કર્યો.

ફકીરની નઝદીકતો આ તરીકામાં એક ડગલું આગળ વધવું બીજા તરીકામાં સાત ડગલાં આગળ વધવાં કરતાં વધુ શ્રેષ્ઠ છે. તાબેદારી તથા વારસાડપે કમાલાતે નબુવ્વત તરફનો માર્ગ ખાસ આ તરીકા (નકશબંદીયાહ)માં જ ખુલે છે. (કારણકે) બીજા તરીકાઓનો અંત માત્ર

કમાલાતે વિલાયતના અંત સુધી જ છે, ત્યાંથી કમાલાતે નબુવ્વત તરફ તેમાં કોઈ માર્ગ ખુલતો નથી. એટલા માટે જ ફકીર પોતાના ગ્રંથો તથા રિસાલાઓમાં લખ્યું છેકે, આ બુઝુર્ગોનો તરીકો સહાબાએ કિરામ (રીદવાનુલ્લાહે ત્આલા અલયહીમ અજમઇન)નો તરીકો છે; જે રીતે સહાબાએ કિરામે વારસાડપે કમાલાતે નબુવ્વતમાંથી પુરતો હિસ્સો હાંસીલ કર્યો છે, એ જ રીતે આ તરીકાના અંતિમ દરજ્જે પહોંચેલો તાલીબ (મુન્તહી) તાબેદારીડપે તેઓના કમાલાતોમાંથી પુરેપુરો હિસ્સો મેળવી લે છે. એટલું જ નહીં પરંતુ આ તરીકાને દઢતાપુર્વક વળગી રહેનાર પ્રારંભીક દરજ્જાના તથા મધ્યમ દરજ્જાના તાલીબો પણ આ તરીકાના મુન્તહીઓ સાથે પુરેપુરો લાગણીસભર સંબંધ ધરાવતા હોવાથી (આ કમાલાતની પ્રાપ્તિના) ઉમ્મેદવાર છે. (હદીષેપાક મુજબ કે) “અલમરઓ મઅ મન અહબબ.” (અર્થાત્: - આદમી તેની સાથે જ છે, જેની સાથે તેને મોહબ્બત છે.)

આ (હદીષેપાક) દુર રહેનારાઓ તથા વિયોગીઓ માટે ઘણી જ મોટી ખુશ ખબરી છે. જે (લોકો) તરીકાના આદાબોનું ધ્યાન રાખતા નથી, તેમજ તેમાં નવા-નવા કાર્યો તથા પ્રણાલીઓ ઉપજાવી કાઢે છે અને તરીકાની વિરુદ્ધ રીતે ફક્ત પોતાના વાકેઆતો (મુરોકેબામાં બનતી ઘટનાઓ) અને ખવાબો પર ભરોસો કરી લે છે તેઓને આ તરીકામાં દાખલ થવા પછી પણ નિરાશા અને નુક્સાન જ સાંપડે છે; તો તેમાં તરીકાનો શું વાંક ? (કારણકે) તેઓતો પોતાના વાકેઆતો અને ખવાબો પર ચાલી રહ્યા છે એટલે કે પોતાની મનેઅજા મુજબ કાબાથી મુખ ફેરવીને તુર્કસ્તાન તરફ જઈ રહ્યા છે.

‘તરસમ ન રસી બ કાઅબા અય એઅરાબી,

ઈ રહ કે તુ મી રવી બ તુકીસ્તાં અસ્ત.’

(અર્થાત્: - હે ગામડીયા, મને ડર છેકે તું કાબા સુધી નહીં પહોંચી શકે કારણકે તે અપનાવેલો માર્ગ (કાબા તરફ નહીં પરંતુ) તુર્કસ્તાન તરફ જઈ રહ્યો છે.)

એ સારું ન કહેવાય કે આ તરીકાના એહલે તરીકત એહબાબોની પુરી એકાગ્રતા અને તાલીબોમાં ઉગ્ર ફલાની જુસ્સો હોવાની હાલતમાં હું તમને અહીંથી હટાવી દઉં. અગાઉ જ્યારે આ સ્થળેથી સ્થળાંતર માટે સંકેત મળ્યો હતો તો તે કેટલીક શર્તોને આધીન હતો અને હજુ પણ એ જ શર્તો લાગુ પડી રહી છે.

હા, આ તરીકામાં ફરી ફકાવટ ન ઉદ્ભવે એ રીતે વાંરવારના ઇસ્તેખારા

અને હૃદયની પ્રકૃલ્લીતતા(ઈન્શીરાહે કલ્પ) પછી અન્ય કોઈ વ્યક્તિને પોતાના સ્થાન પર કાયમ કરીને તમે નિઃસંકોચ પણે કશી અવઢવ વગર અહીં આવી શકો છો.

(નહીતર) આ શરતોને આધીન રહીને ત્યાંના મામલાને (તાલીબો ઉગ્ર જોશને) વેરવીખેર કરશો નહીં તેમજ તાલીબોની એકાગ્રતામાં કશા જ વિધનો નાંખતા નહીં. આથી વધુ અતિશયોક્તિ શું કરું ?.....**વરસલામ**

(દક્તર - ૧, હીસ્સો.૫, મકતુબ નં. ૨૮૧.)

-: સમજૂતી :-

સરકાર મુજદીદે અલ્લેખાની (કુદ્દસીરહુ)એ આ મકતુબ શરીફમાં બે બાબતોની પ્રાપ્તિને ખુબ જ મહાન નેઅમતો કહી છે. (૧) એહલે સુન્નત વલજમાઅતના ઉલમાઓના મંતવ્યો મુજબ પોતાના અકીદાઓ દુરસ્ત હોવા અને (૨) આ મહાન નકશબંદી તરીકાની નિસ્ખતનું હાંસીલ થવું.

એહલે સુન્નત વલજમાઅતના અકીદાઓ મુજબ પોતાના અકીદાઓ દુરસ્ત હોવા એ સૌથી મહાન નેઅમત એટલા માટે કહી છેકે, એહલે સુન્નત વલજમાઅત ઉમ્મતે મોહમ્મદીયાહ અને મિલ્લતે મુસ્તફવીયાહ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની સૌથી મોટી એકતા(વહેદત) અને સ્પષ્ટ બહુમતીનું નામ છે; કે જેઓના અકીદાઓ સહાબાએ કિરામ, એહલે બૈયતે ઉઝઝામ, સલ્ફસાલેહીન અને અઈમ્માએ મુજતહેદીન(રીદવાનુલ્લાહે ત્યાલા અલયહીમ અજમઈન) ના સંશોધનને બિલ્કુલ અનુરૂપ છે. આ બુઝુર્ગોની તાબેદારી વગર નજાતની કલ્પના પણ અશક્ય છે. અને આ લોકોના તરીકાને જ 'સીરાતે મુસ્તકીમ' કહેવામાં આવે છે. કે જેની ઉપર દઢતા હાંસીલ કરવાની તાકીદ ફરમાવવામાં આવી છે; અને આ માર્ગ જ દરેક પ્રકારની અતિશયોક્તિઓ તથા ગુમરાહીઓથી તદ્દન પાક છે. તફુઉપરાંત, જેની ઉપર ગઝબ નાઝીલ થયો છે તેવા અને ગુમરાહ થયેલાં લોકોના માર્ગથી દુર રહેવાની દુઆ પણ આપણને શીખવાડવામાં આવી છે. જેમકે, **'એહદે નરસીરાતલમુસ્તકીમ. સિરાતલ્લઝીન અન્અમત અલયહીમ ગયરીલમઝદુબે અલયહીમ વલ્લહાઅલ્લીન.'** (આમીન..)

ત્યારબાદ બીજી મહાન નેઅમત છે - આ નકશબંદી તરીકાની નિસ્ખતનું હાંસીલ થવું. જેના બે કારણો છે. (૧) આ તરીકામાં એક ડગલું આગળ વધવું એ અન્ય તરીકાઓમાં સાત ડગલાં આગળ વધવાથી પણ વધુ

શ્રેષ્ઠ છે. આપના આ મંતવ્યથી સાબીત થાય છેકે 'કુબેઈલાહી'ની પ્રાપ્તિના તમામ તરીકાઓ પૈકી આ તરીકો સૌથી વધુ ટુંકો અને સૌથી વધુ ઝડપી છે. તેમાં તાલીબને શરૂઆતથી જ જઝબાહની દૌલત હાંસીલ થઈ જાય છે, જેના થકી અંતર ખુબ ઝડપથી પાર થઈ જાય છે; માટે જ આ તરીકો આજના આધુનિક અને ઝડપી યુગને તદ્દન અનુરૂપ અને તાલીબ માટે ખુબજ ફાયદાકારક છે; ઓછી મહેનતે વધુ હાંસીલ કરી લે છે. અને બીજું કારણ એ છેકે (૨) આ તરીકાનો માર્ગ અંતમાં જઈને 'કમાલાતે નબુવ્વત' તરફ ખુલે છે; જે આ તરીકાની ખાસ વિશેષતા છે; જ્યારે અન્ય તરીકાઓનો અંત માત્ર 'કમાલાતે વિલાયત'ના અંત સુધી જ છે.

અહીં 'કમાલાતે વિલાયત' અને 'કમાલાતે નબુવ્વત' આ બંને વાતોને સમજવી જરૂરી છે, તો જ આ મહાન નકશબંદી તરીકાની આ ખાસ વિશેષતાને સમજી શકશે.

કમાલાતે વિલાયત : એટલે કે વિલાયતના મકામનાં કમાલાતો, જેમાં ફના તથા બકા, હાલ, નિસ્ખત, મુશાહેદા, બેખુદી, ઈસિતગારાક, સહવ, સુકર, કશ્ફો-કરામત વગેરે બાબતોનો સમાવેશ થાય છે. તાલીબને પ્રાપ્ત તથા વિલાયતના કમાલાતોના નકશબંદી બુઝુર્ગોએ ત્રણ પ્રકારો ગણાવ્યા છે. (૧) વિલાયતે સુગરા (૨) વિલાયતે કુબ્રા અને (૩) વિલાયતે ઉલીયા. જેમાં (૧) વિલાયતે સુગરામાં તાલીબ અલ્લાહત્યાલાના અસ્મા તથા સિક્કાતોનાઝીલ (પ્રતિબિંબો)નો ફૈઝ હાંસીલ કરે છે; જે ઔલીયા અલ્લાહની વિલાયત છે. (૨) વિલાયતે કુબ્રામાં તાલીબ અલ્લાહત્યાલાના અસ્મા તથા સિક્કાતોની અસલનો ફૈઝ હાંસીલ કરે છે. અને આ વિલાયત અંબિયાએ કિરામ (અલયહીમુસ્સલાતો વત્તસ્લીમાતો)ની વિલાયત છે. અને (૩) વિલાયતે ઉલીયા જે ફરિશ્તાઓની વિલાયતના કમાલાતો છે. જ્યારે સાલીક વિલાયતના આ ત્રણેય કમાલાતો હાંસીલ કરી લે છે ત્યારબાદ કમાલાતે નબુવ્વતના મકામમાં પ્રવેશે છે.

★ **કમાલાતે નબુવ્વત:-** તાલીબ જ્યારે વિલાયતે ઉલીયાના ફૈઝાન તથા અન્વારો વડે ફૈઝયાબ થઈ ચુકે છે અને તેની તલબ હજુ વધુ પ્રાપ્તિની છે તો અલ્લાહ ત્યાલા તેને કમાલાતે નબુવ્વતના ફૈઝાન વડે નવાઝે છે. આ મકામનો વલી એવી પરિપુર્ણતા અને કમાલાતો વડે મુશરફ થાય છે કે વિલાયતે સુગરા, કુબ્રા કે ઉલીયાના ઔલિયાઓ તેના કમાલાતોની કોઈ હદબંધી કે સમજણ પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી. અને એ ખાસ બંદો **'અલઉલમાઓ**

વરેસતુલઅમિયા.’ (અર્થાત્: - ઉલમાઓ અંબિયાના વારસદારો છે.) ને પુરેપુરો લાયક બને છે. તેમજ “ઉલમાઓ ઉમ્મતી કઅમિયાએ બની ઇસ્રાઈલ.” (અર્થાત્: - મારી ઉમ્મતના ઉલમા બની ઇસ્રાઈલના અંબિયા સમાન છે.) નું સંપૂર્ણ સ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરે છે.

વિલાયતના આ મકામમાં જૌકો-શોક અને ખેતાબી વગેરે કંઈજ હોતું નથી. માત્ર ખુદે ચકીન, (ચકીનની ઠંડક) રજાઓ-તસ્લીમ અને ખાતીમુન્નબીયીન (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની સુન્નતની ઇતેબા હોય છે. તેનામાં આજેઝી, નેસ્તી તથા સ્વદોષોનું દર્શન વધુ હોય છે. આ મકામનો વલી પોતાની કોઈપણ ઇબાદતને રખને લાયક ગણતો નથી. આ મકામનો વલી હંમેશા સહવ (હોશ) ની હાલતમાં રહે છે, તેનાથી ક્યારેય સુકીયા કલામ (મસ્તીભરી વાણી) જાહેર થતો નથી; માટે જ તે મખ્લુકની હિદાયતને લાયક છે અને આ મકામનો વલી જ ખરેખર ‘વારિસુલઅમિયા’ છે કે જે હિદાયતનું કાર્ય અંજામ આપી શકે છે.

માત્ર થોડું ઘણું ઇલ્મ હાંસીલ કરીને પોતાને ‘વારિસુલઅમિયા’ તરીકે ઓળખાવનાર લોકો અહીં પોતાનો ધડો લે; કારણકે માત્ર જાહેરી ઇલ્મ વડે હિદાયતના કાર્યને અંજામ આપી શકાતું નથી; હિદાયતના કાર્યો માટે ખાતીની અન્વારો જરૂરી છે. તો જ્યારે આવા અન્વારો વિહોણાં અને કોરાકટ ખાતીન ધરાવતાં લોકો હિદાયતનું કાર્ય અંજામ આપવા માંડશે તો તેનાથી ઉલટી ગુમરાહી જ ફેલાશે. આ સંદર્ભમાં જ ડો. ઇકબાલે કહ્યું છે કે,

‘સીના રોશન હો તો હય સોજો સુખન ઐન હયાત,
હો ન રોશન તો સુખન મર્ગે દવામ અય શાકી.’

એટલે કે જો સીનામાં અન્વારે ઇલાહી ભરેલાં હોય અને જો તે તકરીર કે કલામ કરશે તો આવી તકરીર અને કલામ અનંત જીવન અર્પનારો છે; પરંતુ જો કલામ કે તકરીર કરનારનો સીનો ખાતીની અન્વારોથી તદ્દન કોરોકટ હશે તો તેની આ વાત-ચીત કે તકરીર શ્રોતાઓને હંમશાની મૌતમાં ધકેલી દેશે.

વર્તમાન સમયમાં તકરીરો અને નસીહતો લોકોમાં હાલની કેફીયત પૈદા કરી શકતી નથી કે ન તો તેની કશી અસર થાય છે; તેના માટે આ મુકરીરો અને નસીહતો કરનારનું કોરૂંકટ ખાતીન જ જવાબદાર છે.

મકતુબ શરીફ નં. ૪

-: પ્રતિ :-

હુઝરત અલ્લામા હાજી મોહંમદ લાહોરી

(રેહમતુલ્લાહ અલયહે)

-: વિષય :-

દીનદાર આલીમની તારીફમાં તેમજ જેઓએ ઇલ્મને દુનિયા પ્રાપ્તિનું માધ્યમ બનાવી લીધું છે અને દુનિયાના પ્રેમમાં ડુબી ચુક્યા છે એવા આલીમોની ખરાબી અનુસંધાને.

-: વિગતો :-

દુનિયાનો પ્રેમ તથા આકર્ષણ આલીમોના સુંદર ચહેરા પર અત્યંત કદરૂપો ડાઘ છે આ આલીમોથી મખ્લુકને જરૂર ફાયદો થાય છે તેમજ શરીઅતના અલેકામોના પ્રચાર અને દીનની તાકતને મજબુત કરવામાં તેઓ જરૂર સહાયભુત છે, પરંતુ તેઓના ખુદના માટે પોતાનું ઇલ્મ ફાયદા કારક નથી. શરીઅતની મદદ તથા દીનની મજબુતી તેઓ ઉપર આધારીત છે છતાં ક્યારેક એવું પણ બને છે કે, અલ્લાહત્તઆલા દીનની આવી મદદ ક્યારેક ફાસીક અને ફાજીર (ગુનેહગારો) વ્યક્તિ દ્વારા પણ લઈ લે છે જે રીતેકે હુઝુર સય્યદુલ્મુસલીન (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) એ ફાજીર વ્યક્તિની મદદ સબંધે ફરમાવ્યું કે, ‘ઈન્નલ્લાહ લે યોઅય્યેદો હાજદીને બી રંજુલીલ્ફાજીર’ (અર્થાત્: - ખેશક, અલ્લાહત્તઆલા આ દીનની મદદ ફાજીર વ્યક્તિ દ્વારા લઈ લે છે.) જોકે આવા દુનિયાના પ્રેમમાં ગળા ડુબ આલીમો પારસમણી સમાન છે. કે જે લોખંડ અને તાબાંને સોનું બનાવી દે છે. પરંતુ પોતે તો પત્થરનો પત્થર જ રહે છે. તેનું દ્રષ્ટાંત પત્થર તથા વાંસની અંદર છુપાયેલી આગ જેવું છે કે જેના વડે દુનિયા તો ફાયદો મળવે છે પરંતુ તે પોતે પોતાની આગથી વંચિત રહે છે. હું તો એમ પણ કહું છું કે, આ ઇલ્મ તેઓ ખુદ માટે પણ નુકસાનકારક અને તકલીફ આપનાર છે. કારણકે આ ઇલ્મે તેઓ ઉપર હુજાત કાયમ કરી દીધી છે. જેમકે, “ઈન્ન અરશદન્નાસે અઝાબન યવમલ કયામતે આઅલમો લેમા યન્નફઅહુલ્લાહો બે ઇલ્મેહી.” (અર્થાત્: - કયામતના દીવસે સૌથી વધુ અઝાબ તે વ્યક્તિને થશે જેને અલ્લાહત્તઆલાએ તેના ઇલ્મનો ફાયદો ન પહોંચાડ્યો.)

આવા આલીમોનું ઇલ્મ ખુદના માટે તકલીફરૂપ અને નુકસાનકરતાં કેમ ન હોય કે જે ઇલ્મ અલ્લાહત્તઆલાની નિકટ અત્યંત પ્રિય (મહેબુબ)

તેમજ સકળ સૃષ્ટિમાં સર્વશ્રેષ્ઠ છે તેનેજ તેઓએ આ તુરુછ દુનિયાના માન-મોભાઓ અને ધન-દૌલત કમાવવાનું સાધન બનાવી લીધું. આ દુનિયા તો અલ્લાહ ત્આલાની નિકટ અત્યંત તુરુછ તેમજ સકળ સૃષ્ટિમાં સૌથી વધુ બદતર છે. આ રીતે જે વસ્તુ અલ્લાહ ત્આલાની નિકટ અત્યંત ઈજ્જતવાળી હોય તેને તુરુછ બનાવવી અને જે વસ્તુ તદ્દન તુરુછ છે તેને ઈજ્જત અર્પવી કેટલી હદે ખરાબ છે? અને હકીકતમાં તો આ અલ્લાહ ત્આલા સાથે જ મુકાબલો છે.

ફતવાઓ લખવા તેમજ દીની તાલીમ આપવી ત્યારે જ ફાયદાકારક છે જ્યારે કે તે માત્ર અલ્લાહની રજા માટે જ હોય અને જેમાં માન-મોભો હાંસીલ કરવાનો, નેતાગીરીનો, ધન-દૌલત પ્રાપ્ત કરવાનો વિચાર સુદ્ધા પણ ન હોય અને તેની સ્પષ્ટ નિશાની એ છેકે, તેઓએ દુનિયાની વસ્તુથી વૈરાગ્ય અપનાવ્યો હોય અને દુનિયાથી બીલકુલ અલિપ્ત હોય જે આલીમો દુનિયાના આકર્ષણથી સંમોહીત થઈ ચુક્યા છે તેઓ જ દુનિયા પરસ્ત આલીમો છે. અને આ સૌથી ખરાબ લોકો છે, દીનના ચોર છે. જોકે તેઓ પોતે તો પોતાને દીનના પેશવા તેમજ સકળ સૃષ્ટિથી શ્રેષ્ઠ જ સમજે છે.

“**વ યહસબુન અન્નહુમ અલા શયઈન અલા ઈન્નહુમ હુમુલકાઝેબુન ઈસ્તહવઝ અલયહીમુશયતાનો ફ અન્સાહુમ ઝીકરૂલ્લાહ, ઉલાઈક હીઝબુશયતાને અલા ઈન્ન હીઝબુશયતાને હુમુલખાસેરીન.**” (અર્થાત્: - તેઓ એવી માન્યતા ધરાવે છે કે અમે કંઈક છીએ પરંતુ ખબરદાર તેઓ જ જુદા છે. શૈતાને તેઓ ઉપર કાબુ હાંસીલ કરી લીધો છે. અને અલ્લાહની યાદથી ગાફીલ કરી દીધા છે. તેઓ જ (આ વ્યક્તિઓ જ) શૈતાનનું ટોળું છે. ખબરદાર શૈતાનનું ટોળું જ નુકસાનમાં છે.)

એકવાર કોઈ અલ્લાહવાળાએ જોયું કે, શૈતાન બીલકુલ નવરોધુપ બેઠો છે તેમજ લોકોને ગુમરાહ કરવાથી અને દીલોને બહેકાવવાથી બેફીકર બની ગયો છે. તો તે બુઝુર્ગો આ વાતનું રહસ્ય પુછ્યું તો શૈતાને કહ્યું કે, ‘દુનિયાની મોહમાયામાં ફસાય ચુકેલાં આલીમો મારા આ (ગુમરાહીના) કાર્યમાં જખરદસ્ત મદદગાર છે અને તેઓએ મને આ કાર્યથી બીલકુલ નવરોધુપ કરી દીધો છે.’ અને હકીકત પણ એછેકે હાલમાં શરીઅતના અહેકામોમાં જે પ્રકારનું સુસ્ત વલણ દેખાય રહ્યું છે. તેમજ દીનના પ્રચાર અને પ્રસારમાં જે વિઘ્નો દેખાય રહ્યા છે તેનું મુખ્ય કારણ આ દુનિયા પરસ્ત આલીમોની કમબખ્તી અને તેઓની નિમ્નકક્ષાની વિચારસરણી જ છે.

પરંતુ હા, જે આલીમો દુનિયાના માલ-દૌલત તથા માન-મોભાઓ હાંસીલ કરવાની આકાંક્ષાથી મુક્ત થઈ ચુક્યા છે તેમજ દુનિયાથી બિલકુલ નિર્લેપ અને અલિપ્ત છે તેઓ જ ખરેખર દીનદાર આલીમો અને અંબિયા કિરામ (અલયહિમુસ્સલામ) ના સાચા વારસદારો છે. તેમજ તેઓજ સર્વશ્રેષ્ઠ મખ્લુક છે, લોકો કયામતના દીવસે તેઓની સીયાહી (ink) નું વજન અલ્લાહની રાહમાં શહીદ થયેલાંના લોહી સાથે કરવામાં આવશે તો તેઓની સીયાહી (ink) નું ત્રાજવું ભારે હશે અને આવા આલીમોની પ્રશંસામાં કહેવામાં આવ્યું છે કે, ‘**નવમુલ્આલીમે ઈબાદતુન**’ (આલીમોનું ઉંઘવું પણ ઈબાદત છે.) આ એવા આલીમો છે જેઓએ દુનિયાની બુરાઈઓ અને દુષ્ટતાઓ અનુભવેલી છે અને તેઓને આખેરતની સુંદરતા સારી લાગી તેઓએ દુનિયાને વિનાશકારી તેમજ પતનના ડાઘથી કલંકીત જોઈ તથા આખેરતને અવિનાશકારી તેમજ હંમેશગીના આભુષણ વડે સુશોભીત જોઈ અને માટે જ તેઓ એ પોતાને વિનાશકારી દુનિયાથી અળગા કરીને આખેરતના હવાલે કરી દીધાં.

આમ, આખેરતની મહાનતાને સ્વીકારવી એ અલ્લાહ ત્આલાની તરફ ધ્યાનીત થવાનું પરિણામ છે. તેમજ દુનિયાની તમામ વસ્તુઓને તુરુછ સમજી એ જ આખેરતની મહાનતાનો સ્વીકાર કરવાની સ્પષ્ટ દલીલ છે કારણકે દુનિયાને આખેરત પરસ્પર સોતન છે (એટલેકે બે સ્ત્રી એક પુરુષના નિકાહમાં હોવા સમાન છે.) જો એક ખુશ થશે તો બીજી નારાઝ થશે માટે જો દુનિયા પ્રિય છે તો આખેરત તુરુછ છે અને જો આખેરત પ્રિય છે તો દુનિયા તુરુછ; કારણે આ બંનેનું એકદું થવું એ પરસ્પર બે વિરોધી વસ્તુઓનું એકદું થવું છે. ‘**મા અહસનદીને વહુનિયા લ વીજતમઆ.**’ (અર્થાત્: - જો દીન અને દુનિયા એકઠી થઈ જતી તો કેટલું સારું હોત ??)

હા, અમુક મશાઈખો કે જેઓ પોતાની મનેરછાઓ અને વિચારસરણીથી મુક્ત થઈ ચુક્યા છે, તેઓ અમુક શુભભાવનાઓથી (લોકોના ફાયદા માટે) પ્રેરાયને દુનિયાદાર હોવાનો માત્ર દેખાવ કરે છે. પરંતુ વાસ્તવમાં દુનિયાથી તદ્દન અલિપ્ત છે તેઓ આ બધી જંગળથી તદ્દન મુક્ત થઈ ચુક્યા છે. ‘**રિજાલુ લા તુલ્હીલીમ તીજરતુવ લા બયઉન અન્ઝીકીલ્લાહ.**’ (અર્થાત્: - આ એવા મદ્દો છે જેઓને વેપાર-ધંધો કે લેણ-દેણ અલ્લાહની યાદથી ગાફીલ કરી શકતા નથી.)

એટલેકે વેપાર-ધંધો કરવો અને કશી લેણ-દેણ કરવી તેઓ માટે અલ્લાહના ઝીકમાં અવરોધરૂપ નથી આ પ્રકારના દુનિયાવી કાર્યો સાથે

સંકળાયેલ હોવા છતાં તેઓ તેનાથી તદ્દન નિર્લેપ છે. હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીનશાહ નકશબંદ (કુદરસીર્રહુ)એ ફરમાવ્યું કે, ‘ મેં મીનાની બઝારમાં એક મર્દ વેપારીને જોયો કે જેણે આશરે પચાસ (૫૦) હજાર દીરહમોનું ખરીદ વેચાણ કર્યું છતાં પણ તેનું દીલ એક પણ માટે પણ અલ્લાહના ઝીકથી ગાફીલ ન હોતું’..... વસ્સલામ (દફતર-૧, મકતુબ નં. ૩૩, ભાગ-૧.)

-: સમજુતી :-

આ મકતુબશરીફમાં હઝરત મુજદ્દીદે અલ્દેસાની (કુદરસીર્રહુ)એ દુનિયાના છેતરામણાં અને ધોખાપી આકર્ષણો અને માન-મોભાઓ તથા પદવીઓના મોહપાશમાં જકડાઈને ઇલ્મરૂપી મહાન દૌલતને આ કમીની અને હકીર દુનિયા કમાવવાનું સાધન બનાવીલેનાર દુનિયા પરસ્ત લેભાગુ આલીમોની ખરાબીઓ તથા આખેરતના તલબગાર દુનિયા ઉપર દીનને અગ્રતા આપનાર દીનદાર આલીમોની પ્રશંસા તેમજ તેઓની ખુબીઓને બયાન ફરમાવી છે. મકતુબશરીફની ભાષા ઘણી સીધી-સાદી અને સરળ છે. જેના માટે વિશેષ સમજુતીની જરૂરત મહેસુસ થતી નથી.

શૈતાન-લઈન જાહીલો તેમજ આલીમો બંને ઉપર પોતાનો પ્રપંચરૂપી જાળ બીછાવે છે જાહીલોને તે એ રીતે પોતાના દાવમાં ફસાવે છે કે, તારે ઇલ્મ શીખવાની કશી જ જરૂર નથી, આલીમો થકી જ દોઝખની આગ સળગશે જે તું ઇલ્મ શીખીશ તો તારે તેના ઉપર અમલ કરવો પડશે અને તું ઉલટાનો વધુ મુસીબતમાં સપડાઈ જઈશ. અલ્લાહ્તઆલા ગફુરુર્રહીમ છે જે તને કોઈ પણ બહાને બક્ષી દેશે વગેરે વગેરે... અને આલીમોને આ રીતે ફસાવે છે કે, તેમના મનમાં આ ત્રણ વાતો ઠસાવીને બરબાદીના માર્ગ પર લગાવી દે છે (૧) તમે અંબિયાએ કિરામના વારસદારો છો (૨) તમારું ઉઘવું પણ ઇબાદત છે (૩) તમારી કલમની સીયાહીનું (ink) વજન ‘શહીદ ફીસખીલ્લાહ’ના ખુન કરતાં પણ વધુ છે. ઇલ્મ અને આલીમોની ફઝીલત પેટે રજુ થયેલી આ ત્રણ વાતોથી તેઓ એવું સમજવા લાગે છે કે અમે જ સર્વ કાંઈ છીએ અને અમે જ સર્વેશ્વર મખ્લુક છીએ આ પ્રકારની ધોખાબાજી વડે શૈતાન તેને પોતાની પ્રપંચરૂપી જાળમાં ફસાવીને અને દુનિયાના મોહપાશમાં સપડાવીને તેના સુંદર ચહેરાને કલંકીત કરી દે છે.

હઝરત મુજદ્દીદ સાહેબ (કુદરસીર્રહુ)એ મઝકુર મકતુબ શરીફમાં દરેક યુગમાં દીનના મામલાઓમાં ફેલાયેલી ખરાબીઓ અને શરીઅતના

અહેકામો પ્રત્યે જેવા મળતી લાપરવાહીઓ અને સુસ્તવલણ માટે આવાં દુનિયાપરસ્ત અને દુનિયાની ધોખાબાજીઓમાં સપડાયેલાં આલીમોની કમબખ્તી અને નિમ્નકક્ષાની વિચારસરણી જ કારણભુત ગણાવી છે. અને ખરેખર વર્તમાન યુગમાં પણ આ વાત અક્ષરશઃ લાગુ પડી રહી છે. હાલમાં પણ દીનના મામલાઓમાં જે કંઈ ખરાબીઓ ફેલાયી છે તેના માટે આ દુનિયા પરસ્ત, સત્તા અને પદ્વીના લાલચુ આલીમો જ જવાબદાર છે જેમાં શંકાને કોઈ સ્થાન નથી.

મકતુબશરીફમાં આપે એવાત પણ સાબીત કરી દીધી છે, દુનીયાની સર્વેશ્વર મખ્લુક આ આલીમોજ છે. તેમજ દુષ્ટતર મખ્લુક પણ આ આલીમોજ છે. અને વાસ્તવમાં અંબીયાએ કિરામના વારસદારો એ જ આલીમો છે. દુનીયાથી તદ્દન નિર્લેપ, નિર્મોહી તથા અલીપ્ત હોય, જેઓએ દુનીયા ઉપર આખેરતને અગ્રતા આપી છે. કે જેઓ જાહેરી તથા ખાતીની ઉલુમોથી બન્ને પ્રકારના ઉલુમોથી પુરી રીતે લબરેજ છે. આ અલીમોજ ‘આલીમે રખ્ખાની’ અને ‘આલીમે રાસીખ’ છે. હઝરત મુજદ્દીદે અલ્દેસાની કુદરસીર્રહુએ મકતુબ શરીફના અંતમાં કુર્આને પાકની આયત ‘‘રીજાલુલ્લાહ તુલ્હીલીમ...’’ ના હવાલા વડે એવા આલીમોની ફઝીલત વર્ણવી છે. કે જેઓ ‘ખીલ્વત દર અંજુમન’ તથા ‘દીલ બયાર દસ્તબકાર’ પર અમલ કરી રહ્યા છે; અને દુન્યવી કારોબારમાં તથા લેણદેણમાં મશગુલ હોવા છતાં અલ્લાહની યાદથી જરાં પણ ગાફીલ નથી એટલે કે દુનીયામાં રચ્યા પરચ્યા હોવા છતાં તથા જાહેરમાં દુનીયાદાર દેખાતા હોવા છતાં દુનીયાથી ખીલ્કુલ અલીપ્ત અને અળગા છે. ‘ખીલ્વત દર અંજુમન’નાં વિશેષ ખુલાસા માટે આગળ નકશબંદી કલેમાતોનું પ્રકરણ જોવું

❧ મકતુબ શરીફ નં. ૫ ❧

-: પ્રતી :-

હઝરત શૈખ મોહંમદ ખૈરી

(રેહમતુલ્લાહ અલયહે)

-: વિષય :-

સુન્નતે મુસ્તફા સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ નું અનુસરણ કરવાની તેમજ નકશબંદી નિરુબતની પ્રાપ્તિનું આકર્ષણ તેમજ લગાવ ઉત્પન્ન કરવાના સંદર્ભમાં

-: વિગતો :-

આપે પોતાની મહેરબાની અને કૃપા વડે આ ખાકશારના નામે લખેલો પત્ર વાંચીને ઘણીજ ખુશી થઈ આ મહાન નકશાબંદી તરીકા ઉપર પોતાને હાંસીલ થયેલ ઇસ્તીકામત (અડગતા) વિષે આપે લખ્યું હતું **અલહમ્દોલીલ્લાહ સુખ્હાનહુ અલા ઝાલીક..** અલ્લાહ ત્યાલા આ નકશાબંદી તરીકાના ખુર્જુગોની ખરકતોથી આપને ખુબજ તરક્કીઓ અતા ફરમાવે આ ખુર્જુગોનો તરીકો (નકશાબંદી તરીકો) અકસીર (અસાધ્ય ને સાધ્ય કરી દે તેવી જડીબુટ્ટી) સમાન છે. અને નખીએ પાક સાહીબે લૌલાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની સુન્નતોની પૈરવી પર આધારીત છે.

આ ફકીરે અત્યાર સુધી (આ તરીકાની ખરકતો થકી) જે કંઈ પ્રાપ્ત થયું છે તેના વિશે લખ્યું છે કે ઘણી લાંબી મુદ્દતો સુધી મુજ નાચીઝ પર ઉલુમો, ખારીક રહસ્યો, અહેવાલો તેમજ વજદાની કૈફીયતો મુશળધારો વરસાદની જેમ વરસતા રહ્યા અને જે કંઈ કરવાનું હતું તે ઇનાયતે ઇલાહી વડે કરી લીધું હવે હુજુર નખીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની સુન્નતો પૈકી કોઈ એક સુન્નત ને જીવંત કરવા સીવાય કોઈ તમન્ના ખાકી રહી નથી તેમજ આ અહેવાલો તથા વજદાની કૈફીયતો એહલે ઝોક લોકોને મુખારક હો.

હવે જરૂરી વાત એ છે કે તમારા જાહીરને પુરી રીતે સુન્નતો વડે શણગારેલું રાખો અને ખાતીનને હઝરાતે ખવાજગાને નકશાબંદીયાહની નીરખતથી લખરેઝ રાખો. “કારે ઇ અસ્ત જૈરે ઇ હમા હૈય.” (અર્થાત્: - અસલ કાર્ય આજ છે, ખાકી બધુ વ્યર્થ છે.)

ઠંડીની મૌસમમાં ઇશાની નમાઝ સિવાય ખાકીની તમામ નમાઝોને અવ્વલ સમયમાં જ અદા કરી લો અને ઇશાની નમાઝ માટે રાત્રીનો ત્રીજો પહોર વીતે ત્યાં સુધી વિલંબ કરવો મુસ્તહબ છે. હું એવું કદાપી ઇચ્છતો નથી કે નમાઝની અદાયગીમાં વાળ ખરાખર પણ વિલંબ કરવામાં આવે હાં માનવ સહજ કમજોરી અલગ વાત છે. (ભાગ- ૧, દફતર- ૧, પત્ર નં. - ૩૭)

-: સમજુતી :-

મઝકુર મકતુબમાં હઝરત ઇમામે રખ્ખાની કુદરસીરહુલ્નુરાની હુજુર નખી એ કરીમ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની સુન્નતો વડે પોતાના જાહેરને શણગારેલું રાખવાની તથા પોતાના ખાતીનને હઝરાતે નકશાબંદીયાહની નીરખત વડે જીવંત રાખવા માટે તાકીદ ફરમાવી છે, તેમજ તે માટે ઝૌકો-

શૌક પૈદા કર્યો છે.

નિરખત એ બંને તરફો (ખાજુઓ) વચ્ચેનો એક ખાસ સબંધ છે. નિરખતથી મુરદ એ પસંદીદા મજબુત પકડ છે. જે સાલીક પોતાના કસબ (મહેનત અને પ્રયત્ન) થકી હાંસીલ કરે છે. અને આ પકડ તેની રૂઢને ચોરતફ ઘેરી લે છે. તેમજ તેની લાઝમી સીક્ત ખની જાય છે. ત્યાં સુધી કે તેનું મરવું- જીવવું તેની ઉપર ઘટીત થાય છે. (એટલે કે આ નીરખત ઉપરજ તે મરે કે જીવે છે.)

સીલસીલાએ નકશાબંદીયાહની ખાસ નિરખતનું નામ છે. ‘તજલ્લીએ ઝાતી દાઈમી’ જે તમામ નિરખતો કરતાં ચડીયાતી તથા બુલંદ છે. હઝરત ઇમામે રખ્ખાની મુજદીદે અલ્ફેસાની કુદરસીરહુ એ ફરમાવ્યું કે, ‘કમા વકઅ ફી ઇબારતેહીમ ઇન્ન નીરખતના ફક્ જમી ઇન નીરખે’ (અર્થાત્: - જેવી રીતે આ સીલસીલાના અકાબીરોમાં લખાણ છે કે અમારી નિરખત તમામ નિરખતોથી ઉચ્ચતર છે.)

મઝકુર મકતુબ શરીફમાં આ મહાન નકશાબંદી તરીકાને આપે અકસીર સમાન એટલેકે ગમે તેવી અસાધ્ય વસ્તુને સાધ્ય કરી દે તેવી જડીબુટ્ટી સમાન ગણાવ્યો છે, માટે જ હઝરતે ખવાજગાને નકશાબંદીયાહની નિરખતની જાળવણી પર ખુબ જ જોર આપ્યું છે. પવીત્ર મકતુબના અંતમાં આપે પંજગાના નમાઝ સમયની તાકેદારી સાથે અદા કરવાનું મહત્વ ઘણું ટુંકમાં દર્શાવ્યું છે, તે ઘણુંજ કહી જાય છે.

મકતુબ શરીફ નં. ૬

-: પ્રતિ :-

હઝરત ખવાજ મોહંમદ અમક

(રેહમતુલ્લાહ અલયહે)

-: વિષય :-

નકશાબંદી તરીકાની તારીફ તથા નકશાબંદી મશાઈખોની

નિરખતની બુલંદ શાનના વર્ણન પેટે.

-: વિગતો :-

આપે ખુબ જ મહેરબાની અને કૃપા વડે મારા નામે લખેલો પત્ર મળતાં નાચીઝે ઘણીજ ખુશી અનુભવી. અલ્લાહ ત્યાલા આપને સલામત રાખે. આ પત્રમાં હું આપને માત્ર આ મહાન સિલસિલા નકશાબંદીયાહની

તારીફ તથા ખુબીઓ સિવાય બીજું કશું લખીને તકલીફ આપવા માંગતો નથી.

મારા મજ્દુમ, આ મહાન સિલસિલાના ખુજુર્ગોએ લખ્યું છે કે, ‘અમારી નિરુપત તમામ નિરુપતોથી ચઢિયાતી છે.’ અહીં નિરુપતથી તેઓનો કહેવાનું હેતું હુજુર અને આગાહી (અલ્લાહ તઆલાના ફૈઝથી પ્રફુલ્લીત તથા માહિતગાર રહેવું)ની નિરુપત છે. અને તેઓની નઝદીક ભરોસા પાત્ર હુજુરએ ‘હુજુરે બે ગયબત’ છે. (હંમેશા રહેનારો ફૈઝ) જેને બીજા શબ્દોમાં ‘યાદદાશત’ કહી શકાય. આમ, નકશાબંદી ખુજુર્ગોની નિરુપત તથા મુરાદ ‘યાદદાશત’ છે. અને ફકીરની સમજમાં આવતી યાદદાશતનો ખુલાસો આ પ્રમાણે છે.

(અન્ય તરીકાઓમાં) તજલીએ જાતી જાહેર થવાનો અર્થ એ છે કે, ‘અલ્લાહ તઆલાના અસ્માઓ, સીક્તો, સુયુનો અને અતૈબારાતો (અલ્લાહ તઆલાના પવિત્ર નામો, ગુણો, તેના ઉદ્ભવ સ્થાનો અને તેની વચ્ચેની હકીકતો) આ તમામના પડદાઓ વિના તજલીનું એક કાણમાટે જાહેર થવું જેને ‘તજલીએ બકી’ (વીજળીની જેમ ચમકતી તજલી) કહે છે. એટલે કે આવી તજલીમા સુયુન તથા એતબારાતમાં પડદાઓ કાણ ભર માટે ઉચકાય જાય છે. ત્યારે બાદ આ પડદાઓમાં જાતી અન્વારો (કે તજલી) છુપાય જાય છે.’

આ રીતે ‘હુજુરે બેગયબત’ની નિરુપત સાબીત થતી નથી પરંતુ ઉલટું એ સાબીત થઈ રહ્યું છે કે કાણભર માટે હુજુર હાંસીલ થાય છે. જ્યારે મોટાભાગે તો ‘ગયબત’ (ગફલત) જ રહે છે. આ પ્રકારની કાણભંગુર નિરુપતનો તો આ ખુજુર્ગો નઝદીક કોઈ ભરોસો નથી. હા, આ પ્રકારનો હુજુર જ્યારે હંમેશગી હાંસીલ કરી લે તથા અસ્મા, સિકત, સુયુન અને એતબારાતથી પડદાઓ વગર જ પ્રાપ્ત રહે ત્યારે તેને ‘હુજુરે બે ગયબત’ કહે છે. આ રીતે આ નકશાબંદી ખુજુર્ગોની નિરુપતની અન્ય મશાઈખોની નિરુપત સાથે તુલના કરતી રહેવી જોઈએ તથા સહજપણે તેને તમામ નિરુપતોથી ચઢિયાતી તથા ખુલંદ જાણળવી જોઈએ.

આમ, તો આ પ્રકારના હુજુર (હુજુરે બેગયબત)ની પ્રાપ્તી મોટાભાગના લોકોની નિકટ અશક્ય જ છે. પરંતુ,

‘મુબાકર મુન્ઈમોકો અપની દૌલત,
મુબારક આશીકો કો દર્દો ફુલક્ત.’

(એટલેકે નેઅમતવાળાઓને તેની નેઅમત મુબારક છે, જ્યારે ગરીબ આશીકો માટે તો માત્ર એજ બાકી રહ્યો છે કે, જે તે ઘુંટડે-ઘુંટડે પી રહ્યો છે.)

(અત્યારે) આ મહાન નિરુપત એટલે બધી નહીવત પ્રમાણમાં તેમજ દુર્લભ છે કે, ‘જો હું મારા પીરભાઈઓ (એહલે સિલસિલા)ની સમક્ષ તેની ફજીલત વર્ણવું તો શક્ય છે કે મોટાભાગના તેનો ઇન્કાર જ કરી દે તથા મારી આ વાતને વિશ્વાસપાત્ર ન સમજે. હાલમાં જે નિરુપત આ ખુજુર્ગોના ખાનદાનમાં અત્યંત જાણીતી તેમજ રિવાજ પામી ચુકેલી છે તે ‘શાહીદી’ તથા ‘મશહુદી’થી તદ્દન પાક અલ્લાહ તઆલાના શુહુદ (દીદાર) તરીકે જાણીતી છે જોકે આ છ (૬) પ્રચલીત દીશાઓ (ઉપર-નીચે, આગળ-પાછળ, ડાબે-જમણે)થી મુક્ત એવી એક તવજ્જોહ માત્ર છે અને તેમાં ઉપરની દીશા હોવાનો શક પડે છે. (આ તવજ્જોહ) બાહ્ય રીતે હંમેશગીવાળી હોય છે. આ દીશાઓ માત્ર જઝબાહના મકામમાં જ જોવા મળે છે; જેમકે આગળ ખુલાસો આવી ગયો એ મુજબ યાદદાશતની ખિલાફ તેની દીશા ઉપર હોવા માટે કોઈ અન્ય બાહ્ય કારણ જવાબદાર છે. અને આ (નિરુપત)ની પ્રાપ્તી જઝબાહની દીશા તથા સુલુકની મંઝીલો પાર કર્યા પછી થાય છે. તેમજ તેના (આ નિરુપતના) મહાન દરજ્જાઓ કોઈ વ્યક્તિથી છુપા નથી અને જો કોઈ વ્યક્તિ નારાજ છે તો તે માત્ર તેની અપ્રાપ્યતાને કારણે છે. તેમજ જો હસદ ખોર (ઈર્ષાળુ) હસદના કારણે તેનો ઇન્કાર કરી દે તથા પોતે ખુદ નાકીસ (અધુરો) હોવાને કારણે તેને ન માને તો તે બિચારો માજુર (વિવશ, લાચાર) છે.

‘કાસીરે ગર કુનદ ઈ તાઈફારા તાન વ ખુસુદ,
હાશા લીલ્લાહ કે બર આરમ બ ઝબાં ઈ ગીલા રા.
હમા શેરાંને જહાં બરતા બ ઈ સિલસિલા અંદ,
રૂબએ જે હીલા ચિરાં બ ગુસ્લદ ઈ સિલસિલા રા.’

અર્થાત્:-

ગર કોઈ કાસીર લગાએ તાના ઈનકે હાલ પર,
તૌબા તૌબા ગર ઝબાંપર લાઉ મૈં ઉનકા ગીલા.
શેર હૈ જકળે હુએ ઈસ સિલસિલેમૈં સબકે સબ,
દુટ જાએ લોમડી સે કેસૈ ફીર યે સિલસિલા.

(દફતર-૧, ભાગ-૧, મકતુબ નં-૨૭)

-: સમજુતી :-

આ મકતુબ શરીફમાં હજરતે નકશાબંદી સિલસિલાની નિરુપત તથા ફઝીલત તથા તેની મહાનતા વર્ણવી છે.

‘તજલ્લી’ શબ્દનો શાબ્દિક અર્થ શબ્દકોશની દ્રષ્ટીએ જાહેર કરવું અને જાહેર થવું એવું છે. તેને ‘તજલ્લી’ કહેવામાં આવે છે. તજલ્લીનો અર્થ ‘લીબાસે તઅર્યુન’ પણ કરવામાં આવ્યો છે. હકકત્આલા બંદા ઉપર જ્યારે તજલ્લી ફરમાવે છે તો હકકના ઐતબારથી તે તજલ્લીનું નામ ‘શાને ઇલાહી’ રાખવામાં આવે છે. જ્યારે બંદાના ઐતબારથી તેને હાલ કહેવામાં આવે છે; જે દરેક પળે નવી તજલ્લીના સ્વરૂપમાં હોય છે.

મઝકુર મકતુબશરીફમાં આ મહાન નકશાબંદી નિરુપતની સમજુતી પેટે આ ત્રણ (૩) સુફીવાદના પારિભાષીક શબ્દો (૧) હુજુરે બેગયબત (૨) તજલ્લીએ જાતી અને (૩) તજલ્લીએ બકીની વ્યાખ્યાઓ રજૂ કરી છે અને પછી તેના આધારે નિરુપતને સમજાવી છે. જેમા (૧) હુજુરે બેગયબતનો અર્થ એ છેકે, દીલમાં હંમેશા જળવાઈ રહેનારોફૈઝ તથા અન્વારો જે ક્યારેય ગાયબ થતાં નથી. (૨) તજલ્લીએ જાતી એ ખાસ ‘વિલાયતે મોહમદીયાહુ’ (સલ્લલ્લાહો અલયહુ વસલ્લમ) સાથે મક્સુદ છે સાલીક જ્યારે ‘ફના એ મુત્તલક’ હાંસીલ કર્યા પછી મોહુબ્બતે જાતી હાંસીલ કરી લે છે અને તેના તમામ લતીફાઓ માસિવલ્લાહને ભુલીને કમાલના મકામે પહોંચી જાય છે. તેની ઉપર ઇબ્લાસની હકીકત જાહેર થઈ જાય છે. ત્યારે તેની ઉપર તજલ્લીએ જાતીનો નુઝુલ થાય છે. આ તજલ્લીએ જાતી એટલે અલ્લાહ ત્આલાના અરમા (પવિત્રનામો) સિફત (પવિત્ર ગુણો) સુયુનો (અન્વારોનો ઉદ્ભવ સ્થાન) ઐતબારાતો (અરમા તથા સિફતો વચ્ચેની હકીકતો) વગેરેના પડાઓ કે અવરોધોથી પર એવી અલ્લાહત્આલાના જાતી અન્વારોની શુદ્ધ તજલ્લી અને (૩) ‘તજલ્લીએ બકી’ એટલે આ પ્રકારની ‘શુદ્ધજાતી તજલ્લી’નું સાલીક પર ક્ષણ ભર માટે વીજળીની જેમ ચમકવું અને જાહેર થવું છે.

આપે રજુ કરેલ ઉપરોક્ત વ્યાખ્યાઓના સંદર્ભમાં નિરુપતોની ફઝીલતોની સરખામણી કરીએ તો મોટાભાગના મશાઈખે તરીકતની નજદીક આ ‘તજલ્લીએ જાતી બકી’ હોય છે. એટલેકે આકાશમાં ચમકતી વીજળીની જેમ ક્ષણવાર માટે સાલીકોની સામેથી અરમા તથા સિફતના હીજાબો

(પડાઓ) દુર થઈ જાય છે. અને પછી ફરીવાર આ પડાઓ પડી જાય છે. અને આ જ કારણોસર તેઓ ઉપર ‘હુજુરે દાઈમી’ કે ‘હુજુરે બેગયબત’ની અસર ખુબજ નહીવત હોય છે. પરંતુ ‘ગયબત’નો ગલ્બો વધુ હોય છે. એટલેકે તેનો હુજુર ક્ષણભર માટે જ હોય છે. મોટાભાગના મશાઈખોના તરીકામાં આ પ્રકારની ‘તજલ્લીએ જાતી બકી’ અંતમાં પહોંચીને સાલીકને હાંસીલ થાય છે.

જ્યારે નકશાબંદી મશાઈખોની નજદીક આ પ્રકારની ક્ષણભંગુર તજલ્લી કે બકી તજલ્લી તેમજ ક્ષણભર માટે હાંસીલ હુજુરનો કોઈ જ ભરોસો નથી બલ્કે આવી નિરુપત તો આ તરીકામાં સાલીકને શરૂઆતમાં જ હાંસીલ થઈ જાય છે; આ તરીકામાં તો અંતમાં પહોંચનાર સાલીકને આ તજલ્લી પર હંમેશગી હાંસીલ થઈ જાય છે અને તે તેમાં ઓત-પ્રોત થઈ જાય છે. એટલેકે તેને ‘તજલ્લીએ જાતી દાઈમી’ પ્રાપ્ત થઈ જાય છે જે મશાઈખે નકશાબંદીયાહુની ખાસ નિરુપત છે. આમ અન્ય મશાઈખોના તરીકામાં નિરુપતથી મુરાદ ‘તજલ્લીએ જાતી બકી’ છે, જ્યારે નકશાબંદી તરીકામાં નિરુપતથી મુરાદ ‘તજલ્લીએ જાતી દાઈમી’ છે. જુઓ બંને સમુદ્ધો વચ્ચે કેટલો મોટો તફાવત છે. ??

મઝકુર મકતુબશરીફમાં આપ વધુમાં ફરમાવે છેકે, ‘હવે આ નિરુપત અતિ દુર્લભ બની ચુકી છે એટલેકે ખુબ ઓછા લોકો તેની પ્રાપ્તીનો આનંદ માણી રહ્યાં છે માટે જો હું કદાચ મારા પીરભાઈઓ (એહલે સિલસિલા) સમક્ષ આ નિરુપતની ફઝીલત તથા મહાનતા વર્ણવું તો મોટાભાગના તો ઇન્કાર જ કરી દે એવી શક્યતા લાગે છે. તેઓને મારી આ વાત પર ન તો વિશ્વાસ આવશે અને ન તો તેઓ મારી વાત સમજી શકશે.’ તો જ્યારે આપના પીરભાઈઓ (નકશાબંદીઓ) જ આ નિરુપતને સમજી શકતા નથી તો અન્યની વાત જ શું કરવી? આમ, આ પ્રકારની નિરુપતથી લોકો જ્યારે વંચિત રહ્યા તો હસદના કારણે ઇન્કાર કરવા લાગ્યા; પરંતુ તેઓના ઇન્કાર કે હસદથી આ સિલસિલાને કોઈ નુકસાન તો ન થયું પરંતુ આ હસદખોર ખુદજ પોતાનું નુકસાન કરી રહ્યા છે. માટે જ આપે અંતના શૈરમાં કહ્યું છેકે, ‘આ સિલસિલામાં તમામ શેરો (સિંહો) જકળાયેલાં છે. માટે શિયાળ આ સિલસિલાને તોડવા માટે ગમે તેવી યુક્તિ-પ્રયુક્તિ કરે પરંતુ તેને ક્યારેય તોડી શકશે નહીં.’

મકતુબ શરીફ નં. ૭

-: પ્રતિ :-

હુઝુર શૈખમોહમ્મદ મક્કી

(રેહમતુલ્લાહે અલયહે)

-: વિષય :-

નકશાબંદી તરીકાની તારીફ પેટે તેની નિરુપતની બુલંદી, અન્ય સિલસિલાઓ પર તેની ફઝીલત તેમજ તેનો હુઝુર દાયમી હોવો તેમજ વિલાયતના દરજ્જાઓ તેમાંથી ખાસ કરીને વિલાયતે મોહમ્મદી (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ના બયાન પેટે.

-: વિગત :-

આપનો મુબારક પત્ર મળ્યો. અલ્લાહ તઆલા આપના કાર્યો સરળ બનાવે, આપનું બહાનું કબુલ કરે, આપનો સીનો ખોલી દે અને આપને અજરે અઝીમ અતા કરે. બહુરમતે નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)કે જેઓ નઝરની કોતાહીથી બીલ્કુલ પાક અને પવિત્ર છે.

હે મારા ભાઈ ! એ વાત જાણી લ્યો કે, જ્યાં સુધી હકીકી મૌતથી પહેલાં એ મૌત કે જેને અલ્લાહવાળાઓ ‘ફના’ તરીકે ઓળખે છે તે હાંસીલ ન થાય ત્યાં સુધી અલ્લાહ તઆલાની પવિત્ર બારગાહમાં પહોંચવું અશક્ય છે. એટલું જ નહીં પરંતુ ત્યાં સુધી ન તો બાહ્ય જગતના જુદા માબુદો તેમજ આંતરીક જગત (બાતીન)ના મનેરુદ્દાઓ રૂપી માબુદોની પરસ્તીશ થી છુટકારો મળી શકે છે. કે ન તો ત્યાં સુધી ઇસ્લામની હકીકત તથા ઇમાનનો કમાલ હાંસીલ થઈ શકે છે; તો પછી તેઓ અલ્લાહ તઆલાના મકબુલ ખંદાઓ તથા અવતાદના ગીરોહમાં તો ક્યાંથી પ્રવેશી જ શકે? ખરેખર તો ‘ફના’ એ વિલાયતના માર્ગોનું પ્રથમ ડગલું છે. તેમજ વિલાયતની શરૂઆતમાં પ્રાપ્ત થતો સૌપ્રથમ કમાલ છે. વિલાયતના પ્રારંભથી જ તેના અંત તેમજ તેની પરિપૂર્ણતાનું અનુમાન કરી શકાય છે. કોઈએ ફારસીમાં સરસ કહ્યું છે કે,

“કયાસ કુન ઝે ગુલીસ્તાને મન બહાર મૌરા.”

(અર્થાત્: - મારા બાગની રોનકથી મારા વસંતનું અનુમાન કરી લ્યો.) તેમજ ફારસીમાં એવું પણ કહેવામાં આવ્યું છે કે,

“સાલે કે નેકુસ્ત અઝ બહારશ પૈદાસ્ત.”

(અર્થાત્: - વર્ષની ખુબી તેની વર્ષાની ખુબીના કારણે છે.)

તેમજ વિલાયતના અન્ય ઘણાં ઊંચા તથા નીચા દરજ્જાઓ છે, કારણકે દરેક નબી (અલયહી મુસ્સલામ)ના કદમ નીચે તે નબી સાથે સંકળાયેલી ખાસ વિલાયત છે, જેમાં સૌથી ઉચ્ચ કક્ષાની વિલાયત તો આપણાં નબીએ પાક સાહેબે લૌલાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ના પવિત્ર કદમ નીચે આવેલી છે; અને તે એ છે કે જેમાં અસ્મા, સિકાત, સુયુન કે એતેબારાતને છોડીને માત્ર ઝાતી તજલ્લીનો ફૈઝ છે તથા તે હુઝુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની જ ખાસ વિલાયત સાથે સંબંધિત છે. આ (વિલાયતે મોહમ્મદીના) મકામમાં તમામ પ્રકારના પડદાઓ ઊંચકાય જાય છે તેમજ પુરી રીતે ‘વસ્લ’ (મીલન) તેમજ ‘હકીકી વજદ’ (રૂહાની જોશ) હાંસીલ થાય છે. હુઝુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ના કામીલ તાબેદારોને આ દુલર્ભ મકામ (વિલાયતે મોહમ્મદી)માંથી પુરેપુરો તથા કામીલ હીસ્સો પ્રાપ્ત થાય છે.

અને જો તમે આ ઉચ્ચ પ્રકારની દૌલત તેમજ મહાન નેઅમત હાંસીલ કરવાની તમન્ના ધરાવતા હો તો હુઝુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની તાબેદારી અને પયરવી (સુન્નતો) ને મજબુતીથી પકડી લ્યો.

મોટાભાગના (અન્ય) મશાઈખોની નઝદીક આ પ્રકારની (ઝાતી) તજલ્લી માત્ર બકી (ક્ષણભંગુર) છે. એટલે કે હુઝરતે ઝાત જલ્લ સુલ્તાનહુ (ઝાતે ઇલાહી)થી વીજળીના ચમકારાની જેમ માત્ર ક્ષણભર માટે તમામ પડદાઓ ઊંચકાઈ જાય છે અને ફરી પાછા અસ્મા તેમજ સિકાતોરૂપી પડદાઓ પડી જાય છે; તથા અન્વારે ઝાતીચ્યાહના કિરણો છુપાય જાય છે. આ રીતે તેમાં ‘હુઝુરે ઝાતી’ માત્ર વીજળી જેમ ક્ષણભર માટે જ હોય છે. અને મોટાભાગે તો ‘ગયબતે ઝાતી’ (અન્વારે ઝાતીચ્યાહનું ગુમ હોવું) જ હોય છે. જ્યારે નકશાબંદી મશાઈખોની નઝદીક તો ‘હુઝુરે દાયમી’ જ ભરોસાપાત્ર છે, નષ્ઠ થનારો કે ગયબતમાં પરિવર્તીત થનારો હુઝુર જરાપણ વિશ્વનીય નથી. માટે જ આ અકાબીરો (નકશાબંદી બુઝુર્ગો)નો કમાલ તમામના કમાલાતોથી વધીને છે અને તેઓની નિરુપત તમામની નિરુપતો પર સર્વોપરિતા ધરાવે છે. જેવું કે તેઓની ઇબારતોમાં લખેલું છે કે,

અમારી નિરુપત તમામ નિરુપતોથી ચઢિયાતી છે. અહીં નિરુપતથી તેઓની મુરાદ ‘હુઝુરે ઝાતી દાયમી’ (હંમેરા રહેનાર ઝાતી અન્વારો) છે.

તેમજ વધુ નવાઈજનક વાતતો એ છેકે આ કામેલીનના તરીકામાં (નકશાબંદી તરીકામાં) અંત આરંભમાં જ સમાયેલો છે. અને આ મામલામાં તેઓ હુઝુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) ના સહાબાએ કિરામ (રીદવાનુલ્લાહે ત્યાલા અલયહીમ અજમઈન)ની તાબેદારી કરનારા છે. જેવી રીતે કે સહાબાએ કિરામે હુઝુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ)ની પહેલી જ સોબતમાં એટલું બધું હાંસીલ કરી લીધું કે જે બીજાઓને અંતમાં પહોંચીને મુશ્કેલીથી પ્રાપ્ત થાય છે; અને તેનું કારણ છે આરંભમાં અંત સમાયેલો હોવો.

માટે જેવી રીતે હુઝુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ)ની વિલાયત તમામ અંબિયાએ કિરામ (અલયહીમુસ્સલાતો વસલ્લામ)ની વિલાયતથી ઉચ્ચ તેમજ મહાન છે એજ રીતે આ અકાબીરો (નકશાબંદી મશાઈખો)ની વિલાયત પણ તમામ ઔલીયાએ કિરામની વિલાયતથી ઉચ્ચ પ્રકારની તથા મહાન છે. અને જ્યારે તે આ મહાન નકશાબંદી હઝરાતોની વિલાયત અફઝલુલ્ખશર બાઅદલઅંબિયા હઝરત સૈયદના સિદ્દિકે અકબર (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) સાથે જોડાયેલી છે તો પછી તે મહાન કેમ ન હોય?

હા, અન્ય સિલસિલાના કામીલ ખુઝુગોએ પણ આ નિસ્ખત હાંસીલ કરી છે પરંતુ, એ પણ હઝરત સૈયદના સિદ્દિકે અકબર (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)ની વિલાયતના અંશ થકી જ જેમકે હઝરત અબુ સઈદ અબુલ ખયરે (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) આ નિસ્ખત હંમેશા માટે પ્રાપ્ત થવાની ખબર આપી છે. પરંતુ, તેનું કારણ એ છે કે, હઝરત સૈયદના સિદ્દિકે અકબર (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)નો પવિત્ર જલ્બો તેઓની પાસે પહોંચ્યો હતો. અને આ વાતનો ઉલ્લેખ હઝરત મૌલાના જામી (કુદરસીર્રહુ)એ પોતાની કિતાબ 'નફહાતુલ્લિન્સ'માં કર્યો છે.

આમ તો આ નકશાબંદી તરીકાની આ કેટલીક ખુબીઓ જાહેર કરવા પાછળ મારો હેતુ માત્ર તાલીખોની આ તરીકા તરફ રગબત (આકર્ષણ) વધારવાનો જ છે, નહીંતર ક્યાં હું અને ક્યાં આ મહાન નકશાબંદી ખુઝુગોની ખુબીઓ???

હઝરત મૌલાના રૂમ મસ્નવીશરીફમાં ફરમાવે છેકે,

‘શહે ઉ હેફ અસ્ત બા એહલે જહાં,

હમયુ રાઝે ઈશ્ક બાયદ દર નિહાં.

લેક ગુફતમ વસ્ફે ઉ તા રાહ બુરંદ,

પેશે અઝા કઝ ફૈત ઉ હસરત બુરંદ.’

(અર્થાત્: - તેનું વિવરણ દુનિયાવાળાઓ સામે કરવું જુલ્મો સિતમ જ છે જેવી રીતે ઈશ્કનું રાઝ છુપાયેલો રહે તો જ સાફ; પરંતુ (અહીં) તેની સિક્ત-ખુબીઓ એટલે વર્ણવી દીધી છે કે જેથી લોકો એ પહેલાં આ માર્ગ અપનાવી લે કે તે હાથમાંથી સરકી જાય અને હસરત તથા અફસોસ કરતાં રહે.)

તમને તથા તે લોકોને કે જેઓ રાહે હિદાયત પર ચાલનારા છે. અસ્સલામુઅલયકુમ (દફતર-૧, ભાગ-૧, મકતુબ નં-૨૧)

-: સમજુતી :-

મઝકુર મકતુબશરીફમાં સરકારે મુજદ્દિ અલ્ફેસાની (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) એ નકશાબંદી તરીકાની ખુબીઓ, તેની નિસ્ખતની સર્વોપરિતા તથા વિલાયતના દરજ્જાઓ અને પ્રકારો પેટે ખાસ ‘વિલાયતે મોહંમદી’ (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ)ની ફઝીલતોના સંદર્ભમાં નકશાબંદી મશાઈખોની વિલાયતની ખાસીયતો વર્ણવી છે. જો કે હું આગળના મકતુબશરીફની સમજુતી પેટે નકશાબંદી નિસ્ખત ની ખાસીયતો લખી ચુક્યો છું છતાં અહીં આ મકતુબ શરીફના સંદર્ભમાં કેટલીક અન્ય વિશેષતાઓ લખી રહ્યો છું.

હઝરત મુજદ્દિ અલ્ફેસાની (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) એ આ મકતુબ શરીફમાં ‘મકામે ફના’ નું મહત્વ સમજાવ્યું છે. તરીકતની પરિભાષામાં સાલીકને ‘મા સિવલ્લાહનું નિસ્યાન’ થવાનું નામ ‘ફના’ છે. અલ્લાહુત્યાલાની ઝાતે મુત્લકનો ગલ્બો સાલીક ઉપર એટલી હદે હોય કે તે પોતાના વજુદને ભુલી જાય તેમજ માત્ર વજુદે હકીકી રહી જાય. અને બંદો અલ્લાહુત્યાલાની રઝા તથા ખુશનુદીના તાબે થઈ જાય તેમજ તેના અંગો-ઉપાંગોથી અલ્લાહુત્યાલાની મરજી વિરુદ્ધ કોઈ કાર્ય જાહેર ન થાય. આમ, ‘નિસ્યાને મા સિવલ્લાહ’ કે ‘ફના’નો મતલબ એ છે કે સાલીકને ન તો કાયનાતનો ઈલ્મ રહે કે ન તો પોતાની ઝાતનું અથવા તો મા સિવાથી મુરાદ એ છેકે દરેક એ વસ્તુ જેનો હકક સાથે કોઈ જ સંબંધ ન હોય અને જેનો સંબંધ હકક સાથે હોય તે માસિવામાં દાખલ નથી. આ ‘મકામે ફના’ને જ ખુઝુગોએ ‘મૌતે અવ્વલ’ કહ્યું છે; જેની પ્રાપ્તી વગર જાહેરના કે બાતીનના જુદા માબુદોની

ઈબાદતોથી છુટકારો મળી શકતો નથી અને હકીકી ઈમાન હાંસીલ થઈ શકતું નથી; આ નિસ્યાને માસિવલ્લાહ કે ફના એ જ વિલાયતનું પ્રથમ ડગલું છે.

ત્યારબાદ આપ મજકુર મકતુબશરીફમાં વિલાયતના દરજ્જાએ પેટે કહ્યું છેકે, દરેક પયગમ્બર (અલયહીસ્સલામ) ના પવિત્ર કદમ નીચે તેની એક ખાસ વિલાયત સંકળાયેલી છે. જેનો અર્થ એ છેકે દરેક ઉલુલઅઝમ નબી અને રસુલ એક અલગ પ્રકારની વિલાયતના મજહર હોય છે, અને તેમાં તે પોતાના એક નિશ્ચિત લતીફા વડે કમાલના મકામ પર પહોંચ્યાં છે. જેમકે હઝરત આદમ (અલયહીસ્સલામ) લતીફાએ કલ્પથી. હઝરત નુહ (અલયહીસ્સલામ) અને હઝરત ઈબ્રાહીમ (અલયહીસ્સલામ) લતીફાએ રૂહથી. હઝરત મુસા (અલયહીસ્સલામ) લતીફાએ સીર્ર થી. હઝરત ઈસા (અલયહીસ્સલામ) લતીફાએ ખફી થી અને હુઝુર નબીએ પાક સૈયદુલમુરસલીન (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) લતીફાએ ઈબ્કા વડે પોતાના મકામે કમાલ પર પહોંચ્યાં છે. તેમજ દરેક પયગમ્બર (અલયહીસ્સલામ) માટે અલ્લાહ તઆલાની સિક્કતોમાંથી એક સિક્કત તેની મુરબ્બી (પરવરીશ કરનાર) હોય છે. જે વી રીતે હઝરત આદમ (અલયહીસ્સલામ) ની મુરબ્બી સિક્કત ‘અલ્તકવીન’ છે. હઝરત નુહ (અલયહીસ્સલામ) અને હઝરત ઈબ્રાહીમ (અલયહીસ્સલામ) ની મુરબ્બી સિક્કત ‘અલ્ઈલમ’ છે. હઝરત મુસા (અલયહીસ્સલામ) ની સિક્કતે મુરબ્બી ‘અલ્કલામ’ છે. હઝરત ઈસા (અલયહીસ્સલામ) ની મુરબ્બી સિક્કત ‘અલ્ફુદરત’ છે. અને હુઝુર સૈયદુલમુરસલીન (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) ની મુરબ્બી સિક્કત ‘શાનુલ્ઈલમ’ છે, જે સિક્કતથી ખુબજ ખુલંદ તર અને ઉચ્ચત્તર છે. માટે વિલાયતના દરજ્જાઓ પેટે ખાસ ‘વિલાયતે મોહંમદી’ (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) સૌથી ઉચ્ચત્તર દરજ્જાની વિલાયત છે. ‘વિલાયતે મોહંમદી’ (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) માં સાલીક પુરેપુરું વસલ (મીલન) હાંસીલ કરી લે છે; અને તેને ‘હુઝુરે જાતી દાયમી’ તથા ‘તજલ્લીએ જાતી’ દાયમી હાંસીલ થઈ જાય છે. નકશાબંદી મશાઈખોની નજદીક નિરુપતથી મુરાદ આ જ નિરુપત છે અને તેઓ આ નિરુપતને જ ભરોસાપાત્ર માને છે માટે જ તેઓની નિરુપત સૌથી વધુ ચઢિયાતી છે. આ નિરુપત ધરાવનાર વલીને તસવ્વુફની ભાષામાં ‘મોહંમદીયુલમશરબ’ પણ કહેવામાં આવે છે.

હુઝુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) ની વિલાયત

સૌથી ઉચ્ચત્તર છે અને આ વિલાયતનો પુરેપુરો ફૈઝ હઝરત સિદ્દિકે અકબર (રદીયલ્લાહો તઆલા અન્હો) એ હાંસીલ કર્યો છે; તેમજ આ નકશાબંદી ખુઝુર્ગોની વિલાયત અંખિયાએ કિરામ પછી સૌથી સર્વશ્રેષ્ઠ ઈન્સાન હઝરત સૈયદના સિદ્દિકે અકબર (રદીયલ્લાહો તઆલા અન્હો) સાથે જોડાયેલી છે. માટે જ તેઓની નિરુપત તથા વિલાયત સૌથી ચઢિયાતી અને મહાન છે. જોકે અન્ય સિલસિલાના કામીલ ખુઝુર્ગોએ પણ આ નિરુપત હાંસીલ થયાનું કહ્યું છે, પરંતુ તેના માટે વાસ્તો કે વસીલો તો હઝરત સિદ્દિકે અકબર (રદીયલ્લાહો તઆલા અન્હો) ની જાતે ગિરામી જ છે. જેમ કે અબુસઈદ અબુલખયર (રદીયલ્લાહો તઆલા અન્હો) એ આ નિરુપત હંમેશા માટે પ્રાપ્ત થયાની વાત કરી છે. અને તેનું કારણ આપની પાસે હઝરત સૈયદના સિદ્દિકે અકબર (રદીયલ્લાહો તઆલા અન્હો) નો ઝલ્મો મુખ્યારક હતો; જેના થકી આ નિરુપતે દવામ તેઓને પહોંચી છે. આમ તો પવિત્ર કપડાં કે તખરુક વડે ફૈઝ પહોંચાડવાનો મસ્અલો કુર્આને પાક તેમજ સુન્નતથી સાબીત છે જેમકે હઝરત યુસુફ (અલયહીસ્સલામ) ના પવિત્ર ખમીસને ચહેરા પર મસળવાથી હઝરત યાકુબ (અલયહીસ્સલામ) ની આંખોનું તેજ પાછું આવી ગયું. આ રીતે મોટાભાગના મશાઈખોએ પોતાના કપડાંઓના ઝરીયાથી ફૈઝ પહોંચાડ્યો છે.

હઝરત સિદ્દિકે અકબર (રદીયલ્લાહો તઆલા અન્હો) નો ઝલ્મો મુખ્યારક હઝરત ખવાજા અબુ સઈદ અબુલખૈર (કુદ્દસીર્રહુ) પાસે ઘણાં સમય સુધી રહ્યો. આપે વિસાલથી પહેલાં વસિયત ફરમાવી કે, ‘હું રોટીનો એક ટુકડો એક ઊંચો ગોખલામાં રાખું છું. જે વ્યક્તિનો હાથ તેના સુધી સીડી વગર જ પહોંચી જાય અને રોટી પણ ફરીવાર તાજી અને ગરમ થઈ જાય તો તેને આ ઝલ્મો સોંપી દેજો.’ એકવાર એ યુગના ખુઝુર્ગ હઝરત શૈખ અહમદ જામ ઝીન્દાફીલ (કુદ્દસીર્રહુ) ને ઈલ્લામ થકી હુકમ થયો કે ફલાણી જગ્યાએ હઝરત સિદ્દિકે અકબર (રદીયલ્લાહો તઆલા અન્હો) નો ઝલ્મો મુખ્યારક આપના માટે અમાનતના તોર પર પડ્યો છે, તો તમે જઈને વસિયત પ્રમાણે તે હાંસીલ કરી લ્યો. જ્યારે હઝરત શૈખ અહમદ જામ ઝીન્દાફીલ (રહેમતુલ્લાહ અલહય) ત્યાં પહોંચ્યાં તો વારસદારોથી સંપર્ક કર્યો, તો વસિયત મુજબ જ્યારે આપે રોટી હાંસીલ કરવા માટે હાથ લાંબો કર્યો તો સીડી વગર જ ગોખલા સુધી પહોંચી ગયો અને રોટી પણ ફરીવાર તાજી તથા ગરમ થઈ ગઈ તો તરતજ આપને આ ઝલ્મો મુખ્યારક સોંપી દેવામાં આવ્યો. હઝરત શૈખ

અહમદ જામ ઝીન્દાકીલ (કુદરસીરહુ) ના વિસાલ પછી આ ઝલ્લામુખારકની વહેંચણી સંબંધે તેઓના વારસદારોમાં વીખવાડ પૈદા થયો તો પરસ્પર સમજૂતી કરીને તેઓએ ઝલ્લો મુખારકના ટુકડાઓ આપસમાં વહેંચી લીધાં; અને આ પૈકી એક ટુકડો આજે પણ હિરાત (અફઘાનિસ્તાન) માં મૌજુદ છે.

આ મહાન નકશબંદી નિરુપત કે જે હઝરત સૈયદના સિદ્દિકે અકબર (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) થી હાંસીલ થઈ છે, તેની કેટલી વિશેષ ખાસિયતો એ છે કે,

૧. આ નિરુપતની પ્રાપ્તી હઝરત સિદ્દિકે અકબર (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) ની વિલાયતથી થઈ છે એટલા માટે જે રીતે આપ તમામ ઉમ્મતમાં સર્વેશ્રેષ્ઠ અને અફઝલ છે. એજ રીતે આ નિરુપત પણ તમામ નિરુપતોથી અફઝલ તથા સર્વેશ્રેષ્ઠ છે.

૨. આ નિરુપતમાં “લા તહઝન ઈન્નલ્લાહ મઅના” (અલ્લાહ અમારી સાથે છે. ડરો નહીં) નો ફૈઝાન શામીલ હોવાના કારણે તેઓના મીજાઝ તથા સ્વભાવમાં હુઝુર તથા સુરૂર, સુકુન તથા ઇત્મીનાન, તેમજ મઈય્યત તથા મોહબ્બતે જાતીય્યાહનો પુરેપરો ગલ્બો છે.

૩. હદીષશરીફમાં છે, “ઈન્નલ્લાહ લયતજલ્લા લીન્નાસે આમ્મતન વલે અબીખકરીન ખારસતન.” (એટલે કે, અલ્લાહ ત્યાલા લોકો પર આમ તજલ્લી ફરમાવે છે અને અબુખક પર ખાસ તજલ્લી ફરમાવે છે.) સંભવતઃ અહીં ખાસ તજલ્લીથી મુરાદ એ ‘તજલ્લીએ જાતી દાયમી’ જ છે, જે હવે નિરુપતે નકશબંદીય્યાહથી ખાસ સંબંધિત છે.

તેમજ બીજી એક હદીષશરીફમાં આ મુજબ આવ્યું છેકે, “આ અબાખકરીન આઅતાકલ્લાહુ રીદવાનુઅકબર કાલ વમા રીદવાનોહુ, કાલ ઈન્નલ્લાહ યતજલ્લી લીલખલકે આમ્મતન જ યતજલ્લા લમક ખારસતન.” (એટલેકે હે અબુખક અલ્લાહ ત્યાલાએ આપને રીદવાને અકબર અતા ફરમાવ્યું છે, તો પુછ્યું કે, આ રીદવાનું શું છે.? તો ફરમાવ્યું કે, ખેશક, અલ્લાહ ત્યાલા પોતાની મખ્લુક પર આમ તજલ્લી ફરમાવે છે, જ્યારે તમારી ઉપર ખાસ તજલ્લી ફરમાવે છે.) તો અહીં પણ રીદવાને અકબર થી મુરાદ આ ખાસ હુઝુરે જાતી દાયમી જ મુરાદ છે, જે હવે ખાસ નકશબંદી નિરુપત છે.

૪. સિલસિલાએ નકશબંદીય્યાહમાં બે વાસ્તાઓ થકી ફૈઝ આવે છે. એક રસ્તો હઝરત સિદ્દિકે અકબર (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) નો છે. અને

બીજો રસ્તો હઝરત અલી મુર્તઝા (રીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) નો છે. બાકીના તમામ તરીકતના સિલસિલાઓ સૈયદના અલી મુર્તઝા (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) ના વાસ્તાથી જ વાસીલ થાય છે. જ્યારે હઝરત નકશબંદીય્યાહ બંને વાસ્તા થકી વાસીલખીજાત થાય છે. એ વાતતો સ્પષ્ટ જ છે કે હઝરત સિદ્દિકે અકબર (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) નો મકામ હુઝુર તથા આગાહીમાં સૌથી ઉચ્ચ તેમજ આલા છે. માટે જ આ (નકશબંદી) સિલસિલાને ‘સિલસિલતુઝઝહબ’ કહેવામાં આવે છે એટલેકે ‘સોનેરી સિલસિલો.’ (Golden chain)

મકતુબ શરીફ નં. ૮

-: પ્રતિ :-

હઝરત શૈખ ફરીદ બુખારી

(રેહમતુલ્લાહે અલયહે)

-: વિષય :-

અલ્લાહ ત્યાલાની વેહદાનિયત, તેનું વજુદ તેમજ હુઝુર નખીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) ની નખુવ્વત, તેઓ અલ્લાહ ત્યાલા પાસેથી જે કંઈ લાવ્યા એ તમામ ખાખતો સાહજીકરૂપે તે સ્વીકાર્ય છે, તેના માટે કોઈ દલીલ તથા ચિંતન-મનનની જરૂરત નથી, ઉલ્માએ કિરામે આ ખાખતો સાહજીક રીતે સ્વીકૃત હોવા માટે ઘણી છણાવટો કરેલ છે. વગેરે ખાખતોના ખયાન પેટે

-: વિગતો :-

અલ્લાહ ત્યાલા આપને આપના પુર્વજોના તરીકા પર હંમેશા રાખે. આપના સૌથી પ્રથમ અને અફઝલ જદેબુઝુર્ગ હુઝુર નખીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) પર સૌથી પહેલાં તેમજ બાકીનાઓ પર પછી સલાતો સલામ નાઝીલ હો.

જો જોવા-પરખવાની શકિત (જાનેન્દ્રીયો) વ્યર્થ આફતો તથા ખાતિની ખિમારીઓથી તદ્દન મુક્ત તથા સલામત હોયતો હકકસુખહાનહુ ત્યાલાનું વજુદ, તેની વેહદાનિયત તદ્દુપરાંત હઝરત મોહંમદ (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) ની નખુવ્વત તથા રિસાલત તેમજ એ તમામ ખાખતો જે આ (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) અલ્લાહ ત્યાલા તરફથી લાવ્યા સાહજીકરીતે જ સ્વીકાર્ય ખાખતો છે, તેની સ્વીકૃતિ માટે કશા મનન-મંથન

કે દલીલોની જરૂર નથી; આવી જરૂર માત્ર ત્યારે જ પડે છેકે જ્યારે કોઈની જ્ઞાનેન્દ્રીયની શક્તિઓ વ્યર્થ આફતોમાં ફસાયેલી હોય તથા તેનું બાતીન આંતરીક બિમારીઓમાં સંપડાયેલું હોય. દીલની બિમારીઓથી મુકિત મળી ગયા પછી અને માનવસહજ બુરાઈઓના પડદાઓ ઊંચકાઈ ગયા પછી આ તમામ બાબતો સાહજીક રીતથી સ્વીકૃત છે. જેવી રીતે કોઈ પિત્તની બિમારીમાં સંપડાયેલો વ્યક્તિ જ્યાં સુધી તે આ બિમારીમાં સંપડાયેલો છે, ત્યાં સુધી તેને ગોળ તેમજ સાકર મીઠા હોવા માટે દલીલની જરૂર છે, પરંતુ જેઓ તે આ બિમારીથી મુકત થઈ જશે તો તેને તેની મીઠાશ માટે એકપણ દલીલની જરૂર રહેશે નહીં. જે બિમારીના કારણે દલીલનો મોહતાજ છે, તેને હિદાયતના માર્ગ સામે કશો ટકરાવ નથી. જે રીતે કે બિચારા ત્રાંસી આંખવાળાને એકના બે વ્યક્તિ દેખાય છે અને તે એકને એક નથી જાણતો તો તે આ બાબતમાં માઝુર (વિવશ, મજબુર) છે. અને તેથી તે પોતાની ત્રાંસી આંખને કારણે એક વ્યક્તિ હોવાની હિદાયતથી અળગો થઈ જતો નથી કે ન તો તેના માટે મનન-મંથન કે દલીલોનો મોહતાજ છે.

અને એ વાત તો સ્પષ્ટ થઈ ચુકી છે કે, દલીલોનું મૈદાન ઘણું સાંકડું છે તેમજ દલીલો વડે યકીનની પ્રાપ્તિ ઘણીજ કઠિન છે; માટે ઇમાન સાથે સંકળાયેલ યકીનની પ્રાપ્તિ માટે દીલની બિમારીઓથી સ્વસ્થ થવાની ચિંતા કરવી જોઈએ. પિત્તની બિમારીવાળા માટે સાકરની મિઠાશ પર દલીલો પ્રાપ્ત કરવા કરતાં તેની મિઠાશનું યકીન પ્રાપ્ત કરવા માટે પિત્તની બિમારીનો ઇલાજ વધુ મહત્વનો છે; જ્યારે તેનો જુસ્સો (વજદ) પિત્તની બિમારીના કારણે સાકર કડવી હોવાનો ફેસલો કરી રહ્યો છે, તો પછી તેને દલીલો વડે શું ફાયદો થવાનો?

એ જ પ્રમાણે આપની એક સમસ્યા પેટે ‘નફસે અમ્મારાહ’ (દુષ્ટ નફસ) છે, જે પોતાની પ્રકૃતિગત ખરલતના કારણે શરીરતના અહેકામોનો મુન્કીર છે તેમજ તેના વિરોધ માટે જ તેને કમર કસેલી છે. આવા સંજોગમાં દલીલ પેશ કરનારના ખુદના વિજ્ઞાન (આંતરીક જુસ્સો)નો ઇન્કાર હોવાના કારણે આ શરીરતના સાચા અહેકામો અંગેનું યકીન પ્રાપ્ત થવું ઘણું જ મુશ્કેલરૂપ છે. માટે જ સૌથી પહેલાં (પોતાના) નફસની સફાઈ જરૂરી છે. નફસની સફાઈ વગર યકીનનું પ્રાપ્ત થવું ઘણું જ મુશ્કેલરૂપ છે.

‘કદ અફલહ મન ઝકકાહા વ કદ મન દસ્સાહા’ (અલ્ફુર્આન)

(અર્થાત્: - બેશક, કામ્યાબ તે થયો જેણે નફસની પાકીઝગી

હાંસીલ કરી અને નુકસાનીમાં તે રહ્યો જેણે નફસને બુરાઈઓમાં ખરડાવી દીધો.)

આ ચર્ચાનો સારાંશ એ જ છેકે, આ સર્વોપરી શરીરત તેમજ સુસ્પષ્ટ તથા પાકીઝા મિલલત (દીન)નો મુન્કીર એવો છેકે જે રીતે સાકરની મિઠાશનો મુન્કીર (ઇન્કાર કરનારો) છે.

‘બુરશીદ ન મુજરીમ અર કસે બીના નેસ્ત’

(અર્થાત્: - જો કોઈ પોતે જ આંધળો છે, તો તેમાં સુરજનો શું વાંક?)

આ રીતે, સૈર અને સુલુકને પાર કરવાનો, તેમજ નફસની પાકીઝગી તથા દિલની સફાઈ હાંસીલ કરવાનો હેતુ આયાતે કરીમા ‘ફી કોલુબેહીમ મરદુન’ (તેઓના દિલમાં બિમારી છે.) જે તરફ ઇશારો કરી રહી છે તેવા પ્રકારના વ્યર્થ કામો તેમજ દિલની બિમારીથી છુટકારો હાંસીલ કરવો છે. અને અસલ વાત એ છેકે આ પ્રકારની બિમારીઓથી છુટકારો મેળવ્યા પછી જ ઇન્સાન ઇમાનની હકીકત વડે આભુષીત થઈ શકે છે. વ્યર્થ આફતો અને આંતરીક (બાતીની) બિમારીઓની મૌજુદગીમાં જે ઇમાન છે, તે માત્ર જાહેરી (રસ્મી) ઇમાન જ છે. આ પ્રકારનું ઇમાન અને તસ્દીક માત્ર ઉપર છલ્લી (જાહેરી) જ હોય છે જે રીતે કે પિત્તનો રોગી કે જે કંદમુળ અને સાકરની મિઠાશનો સ્વીકાર તો કરે છે, પરંતુ તેનો ઉમંગ તેની ખિલાફ હોય છે. જે રીતે સાકરની મિઠાશનું હકીકી યકીન પિત્તનો રોગ દુર થયા પછી જ પ્રાપ્ત થાય છે એજ રીતે ‘નફસના મુતમઈન્નાહ’ થઈ ગયા પછી અને પાકીઝગી હાંસીલ કર્યા પછી જ ઇમાનની હકીકત પોતાનો ચહેરો દેખાડે છે તેમજ ઇમાન ત્યારે જ વજદાની કૈફીયતના બીબામાં ઢળે છે. આ પ્રકારનું ઇમાન જ ઝવાલ (પતન, નાશ પામવું)ના ખતરાથી મહેકુઝ હોય છે. જેમ કે, ‘અલા ઇન્ન ઔલીયા અલ્લાહે લાખવકુન અલયહીમ વલાહુમ યહઝનુન.’ (અલ્ફુર્આન)

(અર્થાત્: - ખબરદાર, અલ્લાહના દોસ્તોને ન તો કોઈ પ્રકારનો ખૌફ છે કે ન તો કોઈ પ્રકારનો ગમ) જે તેઓની (હકીકી ઇમાનવાળાઓની) શાનને અનુરૂપ છે.

‘અલ્લાહ તઆલા નખીયીલિમ્મી ફુરશી અલયહે વ અલા આલેહી મીનરસલાતે અફઝાલોહા વ મીનત્તસ્લીમાતે અમકલોહાના વસીલાથી અમને આ પ્રકારના હકીકી તથા કામીલ ઇમાન વડે મુશરફ ફરમાવે.’

આમીન...(વસ્સલામ) (દફતર-૧, ભાગ-૨, મકતુબ નં.-૪૬)

-: સમજુતી :-

આ મકતુબ શરીફમાં હજરત મુજદ્દીદે અલ્ફેસાની (કુદ્દસીર્રહુ)એ ઇમાનની હકીકત પર પ્રકાશ નાંખ્યો છે. જ્યાં સુધી ઇન્સાન નફસની પાકીઝગી તથા દિલની સફાઈ હાંસીલ નહીં કરીલે ત્યાં સુધી તેને હકીકી ઇમાન કે યકીન નસીબ નહીં થાય. તસવ્વુફના આ સૈરો સુલુકનો મતલબ પણ આ હકીકી ઇમાનની પ્રાપ્તિ જ છે કે જે તમામ પ્રકારના પતનથી મહેકુઝ છે. આમ તો અલ્લાહતઆલાની વહેદાનીયત, તેનું વજુદ તથા હુઝુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ)જે કંઈ લાવ્યા તે બધું જ સાહજીકરીતે સ્વીકારી લેવાય તેવી બાબતો છે, તેના માટે કોઈ જ દલીલ ની જરૂરત નથી. પરંતુ ઇન્સાન જ્યાં સુધી તમામ પ્રકારની વ્યર્થ બાબતો તથા બાતીની બિમારીઓથી સ્વસ્થતા હાંસીલ નહીં કરી લે ત્યાં સુધી તેનો નફસ ઇમાનની આ હકીકતોને સાહજીક રીતે સ્વીકારશે નહીં પરંતુ હંમેશા તેના માટે દલીલો માંગતો રહેશે; અને જેની તસ્દીક માટે દલીલોની જરૂરત પડે તે ક્યારેય દીલી તસ્દીક હાંસીલ કરી શકે નહીં માત્ર જબાનની તસ્દીક સુધી જ પહોંચી શકે છે.

આ બાબતની સમજુતી પેટે હજરત મુજદ્દીદ સાહેબ (કુદ્દસીર્રહુ)એ એક પિત્તના રોગીનું દ્રષ્ટાંત રજુ કર્યું છે. જે રીતે એક પિત્તના રોગીને સાકરની મિઠાશનો અનુભવ કરાવવા માટે ગમે તેટલી દલીલો રજુ કરવામાં આવે પરંતુ તે વ્યર્થ છે, જ્યાં સુધી તે આ રોગથી મુકિત હાંસીલ નહીં કરે તે કદાપી સાકરની મિઠાશ માણી શકશે નહીં, એજ રીતે હકીકી ઇમાન તેમજ યકીનની મજા માણવા માટે દિલની સફાઈ તેમજ નફસની પાકીઝગી હાંસીલ કરવી અત્યંત જરૂરી છે; નહીંતર આ પ્રકારનું ઉપર છેલ્લું ઇમાન કે તસ્દીકનું ક્યારે પતન થઈ જશેતેનું ભાન પણ નહીં રહે.

ફરમાને ઇલાહી “અલા ઇન્ના ઔલીયા અલ્લાહે...”માં ઔલીયાઅલ્લાહથી મુરાદ આવા જ હકીકી ઇમાન અને યકીન ધરાવાર મોમીનો તરફ ઇશારો છે, જેને પોતાના ઇમાન તેમજ યકીન ડગી જવાનો કોઈ જ રંજો ગમ કે ભય નથી. કારણકે તેઓએ પોતાના દિલની બિલ્કુલ સફાઈ તેમજ નફસની પુરેપુરી પાકીઝગી હાંસીલ કરી લીધી છે; અને તેઓનું બાતીન તમામ પ્રકારની બિમારીઓ તથા આફતોથી સ્વસ્થ થઈ ચુક્યું છે. માટે તેઓના ઇમાને

માત્ર જબાની તસ્દીક જ નહીં પરંતુ દિલની તસ્દીક હાંસીલ કરી લીધી છે. આવા લોકો માટે જ હજરત ખવાજ બાકી બીલ્લાહ (કુદ્દસીર્રહુ)એ ‘યકીનતર કામીલતર’ ફરમાવ્યું છે. એટલેકે જેનું યકીન જેટલું વધારે હશે, તેનો કમાલ પણ એટલો જ વધારે અને પરિપૂર્ણ હશે.

મકતુબ શરીફ નં. ૯

-: પ્રતિ :-

સિયાદત મઆબ સૈયદ મહેમુદ

(રેહમતુલ્લાહે અલયહે)

-: વિષય :-

આપણે જે માર્ગ પાર કરવા માંગીએ છીએ તે કુલ સાત ડગલાં છે, નકશબંદી મશાઈબોએ અન્ય સિલસિલાના મશાઈબોથી ઉલટી રીતે સૈરની શરૂઆત ‘આલમે અમ્મ’થી કરી છે તથા આ (નકશબંદી) બુઝુર્ગોનો તરીકો હુબહુ સહાબાએ કિરામ (રીદવાનુલ્લાહ તઆલા અલયહીમઅજમઇન)નો તરીકો છે વગેરે બાબતોના બયાન પેટે..

-: વિગતો :-

આપનો પવિત્ર પત્ર મળ્યો. આપના પત્રમાં આ બુઝુર્ગ સમુહ (નકશબંદી બુઝુર્ગો) ની કેટલીક વાતો સાંભળવાનો ઝૌકો-શૌક પ્રગટી રહ્યો હતો, માટે આપનો મક્સદ પુર્ણ કરવા તથા આપની ધ્યેય તરફ રગબત પૈદા કરવા માટે સવાલના જવાબરૂપે અહીં કેટલીક વાતો લખી રહ્યો છું.

મારા મજ્દુમ ! જે માર્ગ પાર કરવા માટે આપણે ઉત્સુક છીએ તે ઇન્સાનના ‘સાત લતીફા’ની જેમ કુલ માત્ર સાત ડગલાં જ છે. જે પૈકી બે ડગલાં તો ‘આલમે ખલ્ક’માં જ છે જેનો સંબંધ ભૌતીક શરીર તથા નફસ સાથે છે. જ્યારે બીજા પાંચ ડગલાં ‘આલમે અમ્મ’માં છે, જેનો સંબંધ ‘કલ્બ’, ‘રૂહ’, ‘સીર્ર’, ‘ખફી’ તથા ‘ઇખ્ફા’ સાથે છે. આ સાત ડગલાઓ પૈકી દરેક ડગલે દશહજાર પડદાઓ (અલ્લાહ અને બંદાઓ વચ્ચેના પડદાઓ) ઊંચકી લેવામાં આવે છે. આ પડદાઓ નુરાની હોય છેકે પછી ઝુલ્મતના. (જેમકે)

“ઇન્નલ્લાહે સબઈન અલ્ફ હીજબીમ્મીન્નુરે વઝઝુલમાતે....”

(અર્થાત્:- બેશક, અલ્લાહતઆલા અને બંદા વચ્ચે સીતેર હજાર નુર તથા ઝુલ્મતના પડદાઓ(આડરૂપે) છે.)

‘આલમે અમ્ર’માં પ્રથમ ડગલું મુકતાવેત જ ‘તજલ્લીએ અફઆલી’ જાહેર થાય છે, બીજા ડગલે ‘તજલ્લીએ સિક્કાતી’ અને ત્રીજા ડગલે ‘તજલ્લીએ ઝાતીય્યાહ્’ ના અન્વારો જાહેર થાય છે અને પછી તે તજલ્લીઓના ફર્ક મુજબ તે આગળ તરક્કી કરતો રહે છે; આ વાત એહલે મારેફતથી છુપી નથી. આ સાત ડગલા પૈકી દરેક ડગલે બંદો પોતાનાથી દુર તથા અલ્લાહ ત્આલાની નિકટ પહોંચતો જાય છે; ત્યાં સુધી કે આ ડગલાં પુરા થતાં જ ‘કુર્મે ઇલાહી’ ની મંઝીલો પણ પરિપુર્ણ થઈ જાય છે અને તેને ‘કના’ તથા ‘બકા’ વડે સુશોભીત કરી દેવામાં આવે છે. તેમજ ‘વિલાયતે ખાસ્સા’ ના દરજ્જા પર પહોંચાડી દેવામાં આવે છે.

અન્ય તરીકાના મશાઈખોથી ઉલટી રીતે આ મહાન નકશાબંદી મશાઈખોએ પોતાની સૈરની શરૂઆત ‘આલમે અમ્ર’ થી કરી છે, અને ‘આલમે ખલ્ક’ તેની અંદર ખુદ - બ - ખુદ જ પાર કરી લેવામાં આવે છે; એટલા માટે જ તરીકાએ નકશાબંદીય્યાહુનું વસ્લ (મિલાપ) અન્ય તરીકાઓથી વધુ કરીબ છે; અને જો બીજી રીતે કહીએ તો બીજાઓનો અંત તેના આરંભમાં સમાયેલો છે.

“ક્યાસ કુન જે ગુલીસ્તાને મન ખહારે મોરા”

(અર્થાત્: - મારા બાગથી મારી વસંતની કલ્પના કરી લ્યો.)

આ બુઝુર્ગોનો તરીકો હુબહુ સહાબાએ કિરામ (રીઠવાનુલ્લાહે ત્આલા અલયહીમ અજમઈન) નો તરીકો છે; કારણકે આ બુઝુર્ગવારોને હુઝુર ખૈદ્લ બશાર (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) ની પહેલી સોહબતમાં અંત આરંભમાં સમાયેલો હોવાના તરીકા મુજબ આરંભમાં જ એ કંઈ પ્રાપ્ત થઈ ગયું કે જે ઉમ્મતના કામીલ ઔલીયાએ કિરામને અંતમાં પહોંચીને પણ ખુબ અલ્પમાત્રામાં પ્રાપ્ત થાય છે. અને માટે જ હઝરત વહેશી (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) કે જેઓ હઝરત અમીરે હમ્ઝા (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) ના કાતીલ હતાં, તેઓને હુઝુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) ની સોહબત માત્ર એકજ વખત હાંસીલ થઈ છતાં પણ ઉવૈશ કરની (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) જેવા સર્વશ્રેષ્ઠ તાબઈન કરતાં વધુ અફઝલ સાબીત થયા.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બીન મુબારક (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) ને પુછવામાં આવ્યું કે, ‘હઝરત અમીર મુઆવીયાહ્ (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) અફઝલ છેકે, હઝરત ઉમરબીન અબ્દુલ્અઝીઝ (રદીયલ્લાહો

ત્આલા અન્હો)?’ તો પ્રત્યુત્તરમાં આપે ફરમાવ્યું કે, ‘હુઝુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) ની સોહબત દરમીયાન હઝરત અમીર મુઆવીયાહ્ (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) ના ઘોડાના નાકમાં જે માટી પ્રવેશી, તે માટી પણ હઝરત ઉમરબીન અબ્દુલ્અઝીઝ (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) થી કેટલાય દરજ્જે અફઝલ છે.’ તો (અહીં) વિચારવું જોઈએ કે જે ગીરોહ (સમુહ) નો આરંભ બીજાઓના અંતમાં સમાયેલો હોય, તેનો અંત કેવો હશે? તેમજ બીજાઓની સમજમાં તેનો અંત ક્યાંથી આવી શકે?

“વ મા યાઅૂલમો જોનુદ રખ્મેક ઇલ્લા હોવ...”

અર્થાત્: - અલ્લાહના લશ્કરને અલ્લાહ સિવાય કોઈ જાણતું નથી.)

‘કાસીર ગર કુનદ ઇતાઈફાહા તાઅૂનોકુસુર,

હાશાલીલ્લાહ કેબરઆરમ બઝબાં ઇગીલારા,

હમા શૈરાનેજહાં બસ્તાએ ઇ સિલસિલા અન્દ,

રુબા અઝ હીલા ચીસા બ ગુસ્લીદ ઇ સિલસિલા રા.’

(અર્થાત્: - જો કોઈ નાકીસ સમજવાળો આ ગીરોહ (સમુહ) ને (નકશાબંદી ગીરોહને) અપરાધી ગણાવે તો, તૌબાહ્ - તૌબાહ્ કે હું કયારેય તેની ફરીયાદ જીભ પર નહીં લાઉં, (કારણકે) દુનિયાના તમામ શૈરો (સિંહો) આ સિલસિલા સાથે જોડાયેલા છે, શિયાળ પોતાની યુક્તિ-પ્રયુક્તિ દ્વારા આ સિલસિલાને કેવી રીતે તોડી શકશે?)

અલ્લાહ ત્આલા આપણને સૌને આ નાદીરલ્લજુદ (અલ્પ સંખ્યક) સમુહની મોહબ્બત અતા ફરમાવે. (આમીન...)

જો કે કાગળ પર લખેલી આ ઇબારત ઘણી ટુંકી છે, છતાં પણ તેમાં ઘણાં ઉંચા બારીક ભેદો તથા હકીકતો સમાયેલી છે; ઉમ્મીદ રાખું છું કે તેને ઇઝઝત અને અઝમતપુર્વક સંભાળીને રાખશો... વસ્સલામ.

(દફતર-૧, ભાગ-૨, મકતુબ નં.-૫૮)

-: સમજુતી :-

મઝકુર મકતુબ શરીફમાં હઝરત ઇમામે રખ્માની મુજદ્દિદે અલ્ફેયાની (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) એ હઝરત સૈયદ મહેમુદને સંબોધન પેટે મારા મખ્દુમ કહીને આપે પોતાની અકીદતે અહલેબૈતનો સબુત આપ્યો છે તથા નકશાબંદી મશાઈખોના દષ્ટીકોણથી આ સુલુકના માર્ગને માત્ર સાત ડગલાંનો જ ગણાવેલ છે; અને આ સાત ડગલાંથી તેઓ ઇન્સાની જીસ્મના ‘સાત

લતીફાઓ' ગણાવે છે. જે પૈકી 'આલમે અમ્મ' (ફહાની, આધ્યાત્મિક જગત)ના પાંચ લતીફાઓ 'કલ્મ', 'ફહ', 'સીર', 'ખફી' અને 'ઈખફા' છે; તેમજ 'આલમે ખલ્ક' (ભૌતિક જગત, નાશવંત વિશ્વ)ના બે લતીફાઓ 'નફસે નાતીકા' અને 'કાલીબીયાહ' (જે પંચ મહાભુત તત્ત્વોનું બનેલું છે.) છે. આમ આ કુલ આ સાત લતીફાઓની સૈર ઇન્સાન પાર કરી લે છે અને તેને ઝાકીર તથા નુરાની બનાવી લે છે, તો આ સાત ડગલાંઓના માર્ગને એટલેકે સુલુકના માર્ગને પાર કરી લે છે; અને અલ્લાહ તથા બંદા વચ્ચે રહેલાં સીત્તેર હજાર પડદાઓ ઉચકાઈ જાય છે; કારણકે દરેક ડગલાં પર કે દરેક લતીફાની સૈર પરિપૂર્ણ કરવાથી દશ હજાર પડદાઓ ઉચકાઈ જાય છે. અને આ રીતે જ્યારે સાત ડગલાંઓ ચાલશે તો સીત્તેર હજાર પડદાઓ ઉચકાઈ જશે. અને તાલીબ આ શોટકટ (ટુંકાવેલ) માર્ગ વડે કુર્બે ઇલાહીની મંઝીલ સરળતા પુર્વક પાર કરી લેશે.

('આલમે અમ્મ' અને 'આલમે ખલ્ક' ની વિશેષ સમજુતી તથા લતીફાઓની પુરી માહિતી માટે જુઓ અમારું પ્રકાશન "મનકી આંખે ખોલ..." ની પુરવણી (ખુદીસે દુર.. ખુદાસે કરીબ.))

આ 'આલમે અમ્મ' માં તાલીબ જ્યારે પ્રથમ ડગલું ચાલે છે તો તેની ઉપર 'તજલ્લીએ અફઆલી' જાહેર થાય છે એટલેકે અલ્લાહ ત્આલાના કાર્યોની હિકમત તેની ઉપર જાહેર થવા લાગે છે, અને તેના મુશાહેદામાં તાલીબની કુવ્વત, હિમ્મત તથા ઇરાદો સીલ થઈ જાય છે. અને તે દરેક વસ્તુઓમાં અલ્લાહ ત્આલાની કુદરતનો જ તસવ્વુર જુએ છે.

જ્યારે તાલીબ બીજું ડગલું ચાલે છે તો તેની ઉપર 'તજલ્લીએ સિકાત' એટલે કે, તાલીબ હકકત્આલાની 'ઉમ્મહાતે સિકાત' (મુળભુત સિકાતો) ના રંગમાં તજલ્લી ફરમાવતો જુએ છે. આવી 'ઉમ્મહાતે સિકાત' કુલ આઠ (૮) છે. (૧) તકવીન (૨) હયાત (૩) ઇલ્મ (૪) કુદરત (૫) ઇરાદો (૬) સમઅ (૭) ખસર (૮) કલામ.

અને તાલીબ જ્યારે ત્રીજું ડગલું ચાલે છે તો તેની ઉપર 'તજલ્લીએ ઝાતીય્યાહ' ના અન્વારો એટલેકે અલ્લાહ ત્આલાની ઝાતના શુદ્ધ અન્વારો કે જેમાં વચ્ચે કોઈ જ આડશ નથી, તેની ઉપર નાઝીલ થવા લાગે છે. આ તજલ્લીમાં સાલીક 'ફાની એ મુત્લક' બનીને પોતાના ઇલ્મ, સભાનતા તેમજ સમજણથી બિલ્કુલ અબગો થઈ જાય છે. અને 'અબ્દે ફાની' બની જાય છે તથા હકકત્આલાને 'બાકી' જુએ છે. આ જ રીતે સાલીક દરેક ડગલે વિવિધ

તજલ્લીઓ અને અન્વારો વડે પોતાની લાયકાત મુજબ લાભાવિંત થતો રહે છે; અને 'વિલાયતે ખાસ' ના મકામ પર પહોંચી જાય છે.

બીજું નકશાબંદી તરીકાના મશાઈખોની ખાસ વિશેષતા પેટે આપે એ વાત બયાન કરી છે કે, આ તરીકો ઐન (હુબહુ) સહાબાએ કિરામ (રીદવાનુલ્લાહ ત્આલા અલયહીમ અજમઇન) નો તરીકો છે. તેઓએ હુઝુર ખૈરુલખશર (સલ્લલ્લાહો અલયહી વસલ્લમ) ની પ્રથમ સોહબતમાં અંત આરંભમાં સમાયેલો હોવાની રીત મુજબ એટલું બધું હાંસીલ કરી લીધું કે ઉમ્મતના અકમલ વલીને અંતમાં પહોંચીને પણ હાંસીલ થઈ શકતું નથી. અહીં 'મકામે સહાબીય્યત' તરફ ઇશારો છે; જેની પ્રાપ્તી ક્યારેય કોઈ વલી કરી શકશે નહીં; અને બીજાઓનો જ્યાં અંત છે ત્યાંથી તેઓની શરૂઆત છે. એજ રીતે આ બુઝુર્ગો પણ પ્રથમ સોહબતમાં જ તાલીબોને એટલું બધું અર્પણ કરી દે છે કે, જે અન્ય તરીકાઓમાં વર્ષોના મુજાહેદાઓ પછી મહા મહેનતે હાંસીલ થઈ શકે છે.

અંત આરંભમાં સમાયેલો હોવો નો બીજો અર્થ એ છે કે, આ નકશાબંદી બુઝુર્ગો પોતાની સૈરની શરૂઆત 'આલમે અમ્મ' ના લતીફાઓથી કરે છે. અને આ સૈરની ખુબીઓ એ છે કે 'આલમે ખલ્ક' ના લતીફાઓ તેની અંદર ખુદ - બખુદ જ પાક થઈ જાય છે. આ 'આલમે ખલ્ક' ના લતીફાઓની સૈર જ સૌથી વધુ કઠીન છે; જેને પાક કરવા માટે કઠિન મુજાહેદાઓ કરવા પડે છે; પરંતુ અહીં તો તે આપ મેળે જ પાક થઈ જાય છે, તો માર્ગ કેટલો સરળ બની જાય છે??? જ્યારે અન્ય તરીકામાં આ સયરની શરૂઆત 'આલમે ખલ્ક' ના લતીફાઓથી થાય છે. અને છેલ્લે 'આલમે અમ્મ' ના લતીફાઓ તરફ તવજ્જોહ આપવામાં આવે છે. આમ જ્યાં બીજાનો અંત છે, ત્યાંથી તેઓનો પ્રારંભ છે; જે ઐન સહાબાએ કિરામ (રીદવાનુલ્લાહ અલયહીમ અજમઇન) નો તરીકો છે.

તેમજ આ તરીકાની અન્ય કેટલીક ખુબીઓ હું આગળ એક પત્રની સમજુતીમાં લખી ચુક્યો છું; માટે તેનું ફરી પુનરાવર્તન કરતો નથી. ટુંકમાં 'આલમે અમ્મ' ની સૈરમાં 'આલમે ખલ્ક' ની સૈર પાર થઈ જવી એ જ ઐન સહાબાએ કિરામનો તરીકો છે અને તેને જ અંત, આરંભમાં સમાયેલો કહેવામાં આવે છે; જે આ મકતુબશરીફનો સારાંશ છે.

★
 ૧૯ મકતુબ શરીફ નં. ૧૦ ૨૦

-: પ્રતિ :-

સિયાદત પનાહ હઝરત સૈયદ મહેમુદ
 (રેહમતુલ્લાહે અલયહે)

-: વિષય :-

આ (નકશાબંદી) તરીકામાં ખતરાઓ અને વસવસાઓનું ખિલકુલ દુર થઈ જવું પ્રાપ્ય હોવાનું તેમજ તેને લગતી અન્ય બાબતોના બયાન પેટે

-: વિગતો :-

અલ્લાહ તઆલા આપને પોતાની મુકદ્દસ ઝાત સાથે હંમેશા ગિરફતારીનો શર્ક અતા કર્મિ વિ કારણકે, ખરેખરી આઝાદી તો આ ગિરફતારીમાં જ છે. ખ્વાજગાંને નકશાબંદીયાહના તરીકામાં નફસાની વસવસાઓની રોકથામ તેમજ દિલના વસવસાઓથી દુરી પુરી રીતે પ્રાપ્ય છે; ત્યાં સુધી કે આ ખુજુર્ગ ખાનદાનના કેટલાક મશાઈઓએ નફસાની ખતરાઓ દુર હટાવવા માટે એક ચિલ્લાકશી (અરબઘન-ચાલીસ દિવસનો એકાંતવાસ) કરેલ છે, તેમજ આ ચિલ્લાકશી દરમ્યાન પોતાના બાતીનને ખતરાઓ તથા વસવસાઓથી તદ્દન દુર રાખી શક્યા છે. હઝરત ખ્વાજા ઉમૈદુલ્લાહ અહેરાર (કુદરસીરહુ) એ આ અનુસંધાને ફરમાવ્યું છેકે, ‘ખતરાઓ તેમજ વસવસાઓ દુર થઈ જવાથી મુરાદ એ ખતરાઓ અને વસવસાઓ છેકે, જે મતલુબ (હકસુબહાનહુ તઆલા) ની તરફ ‘દવામે તવજજોહ’ (હંમેશાનું ધ્યાન) માં અડચણરૂપ કે રૂકાવટ બનનાર છે, નહીં કે તમામ ખતરાઓનું દુર થઈ જવું મુરાદ છે.’

તેમજ આ મહાન સિલસિલાના એક દુર્વેશે (હઝરત મુજદ્દીદ સાહેબે ખુદ તરફ ઇશારો કર્યા છે.) ‘‘વ અમ્મા બે નેઅમ્તે રખ્ખેક ફહદ્દીષ.’’ (‘પોતાના પલનહારની નેઅમ્તોની ખુબજ ચર્ચા કરો.) આ ફરમાને ઇલાહી મુજબ પોતાના હાલની ખબર એ રીતે આપી છેકે, દિલમાંથી ખતરાઓ અને વસવસાઓ એટલી હદે દુર થઈ ચુક્યા છેકે કદાચ માની લ્યો કે આ સાહેબે કલ્પને જો હઝરત નુહ (અલયહિરસલામ) જેટલી ઉમ્મ અતા ફરમાવામાં આવે તો ક્યારેય તેના દિલમાં કોઈ ખતરો પસાર થઈ શકશે નહીં.

અહીં એવું નથી કે તેને આ ખતરાઓ કે વસવસાઓ દુર કરવા માટે પ્રયત્નો કરવા પડે, કારણકે જે વસ્તુ પ્રયત્નો વડે હાંસીલ થાય છે, તે કામચલાઉ

કે ક્ષણિક જ હોય છે; તેમાં હંમેશગી હોતી નથી. પરંતુ અહીં આ દુર્વેશની હાલત તો એવી છે કે જો વર્ષો સુધી આ ખતરાઓ તેમજ વસવસાઓ દીલમાં લાવવાની કોશીષ કરે તો પણ વસવસાઓનો ગુઝર તેના દીલમાં થઈ શકતો નથી. (આ કાર્ય પેટે) માત્ર ચાલીસ દીવસ નક્કી કરવા એ તો પ્રયત્નો તેમજ બનાવટ તરફ નિર્દેશ કરે છે. આ પ્રયત્નો તેમજ બનાવટએ તરીકતના મર્તબામાં હોય છે. અને હકીકત તો એ છેકે આ પ્રયત્નો તથા બનાવટથી છુટકારો મળી જાય. ‘યાદ કર્દ’ તરીકતના મર્તબામાં છે જ્યારે ‘યાદદાશત’ હકીકતના મર્તબામાં છે.

આમ, એ વાત સાબીત થઈ ગઈ કે ખતરાઓ અને વસવસાઓને પ્રયત્ન પુર્વક રોકવા જેમકે તેના માટે દશ દિવસ કે ચાલીસ દિવસનો એકાંતવાસ અપનાવવો વગેરે કામચલાઉ બાબત છે અને આ રીતે મતલુબ (અલ્લાહ તઆલા) તરફ ‘દવામે તવજજોહ’ અશક્ય છે. કારણકે પ્રયત્નો તથા બનાવટ એ તરીકતના મર્તબામાં છે, અને તરીકતમાં હંમેશગી નથી. જ્યારે હકીકતના મકામમાં પ્રયત્નો કે બનાવટ નહીં હોવાના કારણે હંમેશગી છે. આમ, બનાવટ તથા પ્રયત્નોના મર્તબામાં (તરીકતમાં) ખતરાનું આવવું એ ‘દવામે તવજજોહ’ માટે બંધનકર્તા છે. જો કે આ મહાન સિલસિલાના મુખ્તદીઓને જે હંમેશાનું ધ્યાન (દવામે તવજજોહ) હાંસીલ થાય છે એ એક અલગ બાબત છે, પરંતુ અહીં અમે જે ‘દવામે તવજજોહ’ ની વાત કરી રહ્યા છીએ તે ‘યાદદાશત’ તરીકે ઓળખાય છે, જે અંતિમક્ષાનો કમાલ છે. હઝરત ખ્વાજા અબ્દુલખાલીક ગજ્જવાની (કુદરસીરહુ) એ ફરમાવ્યું છેકે, ‘યાદદાશતની ઉપર માત્ર પીન્દાશત (કપોળ કલ્પીત વાતો) જ છે એટલેકે તેનાથી વધીને બીજો કોઈ મર્તબો નથી.’

આ પ્રકારના અહેવાલો રજુ કરવાનો હેતુ માત્ર આ મહાન તરીકા (નકશાબંદી તરીકા) ના તાલીબોમાં તેની તરફ વધુ આકર્ષણ પૈદા કરવાનો જ છે; જો કે તેનાંથી વિરોધી લોકોના વિરોધમાં જ વધારો થશે. ‘‘યોદિલ્લો બેહી કરસીરવ્વ વ ચહદી બેહી કરસીરા’’ (અર્થાત્: - તેનાંથી ઘણાં ગુમરાહ થાય છે અને ઘણા હિંદાયત પામે છે.) ... મસ્નવીશરીફ

‘હર કરે અફસાના બ ખ્વાન્દ અફસાના અસ્ત,

વ આંકે દીદશ નકદે ખુદ મરદાના અસ્ત,

આબે નીલ અસ્ત વ બ કીબ્તી ખું ખુદ,

કૌમે મુસા રા ન ખું ખુદ આબ શુદ.’

(અર્થાત્: - જે વ્યક્તિ તેને જોડકણું કે નિરર્થક વાતો કહે છે, તે પોતે જ નિરર્થક તેમજ અવિશ્વસનીય છે; જ્યારે જેણે તેને પોતાની રોકડ મુડી સમજી તે જ મર્દ છે. નાઈલ નદી જો કે પાણી જ છે, પરંતુ ફીરઔનીઓ (કીબ્તીઓ) માટે તે લોહી જ હતું. જ્યારે મુસા (અલયહીસ્સલામ) ની કૌમ (બના ઇસ્રાઈલ) માટે તે લોહી નહીં પરંતુ પાણી જ હતું) (મકતુબ નં- ૬૦, દફતર- ૧, ભાગ- ૨)

-: સમજૂતી :-

આ મકતુબ શરીફમાં હઝરત મુજદ્દીદે અલ્લેસાની (રફીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) એ આ મહાન નકશાબંદી તરીકામાં ખતરાઓ તથા વસવસાઓ પુરી રીતે દુર થઈ જતાં હોવાનું બયાન ફરમાવ્યું છે; અને તેના ખુલાસા પેટે લખ્યું છેકે, “આ ખતરાઓ તેમજ વસવસાઓથી મુરાદ એવા ખતરાઓ અને વસવસાઓ છે કે જે હકકસુબ્હાનહુ ત્યાલાની તરફ હંમેશાની તવજ્જોહમાં રૂકાવટરૂપે હોય; અહીં તમામ ખતરાઓ કે વસસાઓનું સંપુર્ણપણે નાશ પામવું મુરાદ નથી; એટલે કે રહેમાની કે મલકી કહી શકાય તેવા ખતરાઓ અને વસવસાઓ તો આવતાં જ રહે છે, જે હકત્યાલા તરફ ‘દવામે તવજ્જોહ’માં બાધક નથી; તેના કારણે આ તવજ્જોહ હટતી નથી; પરંતુ આ તરીકામાં એવા ખતરાઓ અને વસવસાઓ હંમેશા માટે નાશ પામે છે કે જે માત્ર ‘દવામે તવજ્જોહ’માં અડચણ રૂપે છે.”

આપે મજકુર મકતુબશરીફમાં એક દુર્વેશ તરફ ઇશારો કરીને જે ફરમાવ્યું છે. તે આપે પોતાની તરફ જ ઇશારો ફરમાવ્યો છે. અલ્લાહત્યાલા એ મને આ ખુબ જ મહાન નેઅમત (ખતરાઓ અને વસવસાઓનું પુરી રીતે નષ્ટ થવું.) અતા ફરમાવી છે, તેમજ ફરમાને ઇલાહી પણ છેકે, “**ફ અમ્મા બે નેઅમતેક ફ હદીષ.**” (અર્થાત્: - પોતાના પાલનહારની નેઅમતોની ખુબ ચર્ચા કરો.) માટે હું મને અતા થયેલી આ મહાન નેઅમતની ચર્ચા કરી રહ્યો છું. કે મારા દિલમાંથી ખતરાઓ તેમજ વસવસાઓ એટલી હદે દુર થઈ ચુક્યા છે કે કદાચ મને જો હઝરત નુહ (અલયહીસ્સલામ) જેટલી ઉમ્મ અતા કરવામાં આવે તો પણ કદાપી એક પળ માટે મારા દિલમાં ખતરો પણ પસાર થઈ શકશે નહીં. એટલું જ નહીં પરંતુ જો હું વરસો સુધી આ ખતરાઓ અને વસવસાઓને મારા દિલમાં પ્રયત્નો પુર્વક લાવવાની કોશીષ કરીશ તો પણ ક્યારેય તેનો ગુઝર દિલમાં થઈ શકશે નહીં.

કોઈ પણ કાર્ય પ્રયત્ન પુર્વક અને અનિચ્છા સાથે (પરાણે) કરવું એ તરીકતના મર્તબામાં હોય છે; તેમાં હંમેશાગી હોતી નથી. જ્યારે હકીકતના મર્તબામાં કોઈ જ તકલુફ કે બનાવટ હોતી નથી બલ્કે તેમાં સાહજીકપણું હોય છે. માટે તેમાં હંમેશાગી જળવાઈ રહે છે. તરીકત તથા હકીકત વચ્ચે ફર્ક દષ્ટાંત એવું છેકે, જેમ કે કોઈ વ્યક્તિ જુઠ ન બોલવા માટે પ્રયત્નો કરે એ તરીકત છે, પરંતુ જ્યારે તે કદાપી જુઠ બોલી જ ન શકે, ચાહે તે તેના માટે પ્રયત્ન કરે કે ન કરે, તો તે હકીકતનો મર્તબો છે. બીજી રીતે અહીં આપે નકશાબંદી અગિયાર કલેમાતો (સુત્રો) પૈકી ‘યાદ કર્દ’ અને ‘યાદદાશત’ વચ્ચેનો તફાવત રજુ કરીને તરીકત તથા હકીકતને સમજાવી છે. ‘યાદ કર્દ’ એ તરીકતનો મર્તબો છે, જ્યારે ‘યાદદાશત’નો સંબંધ હકીકતનો મર્તબો છે. આ તરીકાનો અંતિમ કમાલ ‘યાદદાશત’ છે, માટે જ અહીં તમામ ખતરાઓ તથા વસવસાઓ બિલ્કુલ નષ્ટ થઈ જાય છે; તેના માટે કોઈ પ્રયત્નો કે બનાવટ કરવી પડતી નથી.

અંતમાં આપે ફરમાવ્યું છે કે, આ મહાન નકશાબંદી તરીકાની આ પ્રકારની ખુબીઓ વર્ણવાથી મારો હેતુ માત્ર આ તરીકાના તાલીબોનું તેની તરફ વધુ આકર્ષણ પૈદા કરવાનો છે, નહીં કે અન્ય તરીકાઓ પર કરો એતરાજ કરવાનો; પરંતુ છતાં પણ જેઓ આ તરીકાના વિરોધીઓ છે, જેઓના દિલમાં હસદરૂપી આગ સળગી રહી છે આ વાતો સાંભળીને તેઓના વિરોધમાં જ વધારો થશે અને તેઓની હસદની આગ વધુ ભડકી ઉઠશે; કારણકે, “**ફી કોલુબેહીમ મરદુન ફઝાહોમુલ્લાહો મરદા.**” (અર્થાત્: - તેઓના દિલોમાં બિમારી હતી અને અલ્લાહત્યાલાએ તેમાં વધારો કરી દીધો.) એ ફરમાને ઇલાહી મુજબ તેઓના દિલને લાગુ પડેલો આ હસદરૂપી જીવલેણ કેન્સરનો રોગ જ્યાં સુધી તેની અંતિમકક્ષાએ (Third stage) પર નહીં પહોંચે અને તેને હંમેશાની મૌતમાં સુવડાવી નહીં દે ત્યાં સુધી જંપશે નહીં.

અલ્લાહત્યાલા ખતુફેલ ખવાજગાને નકશાબંદ આપણને આ હસદ રૂપી જીવલેણ કેન્સરથી હંમેશા માટે મહેફુઝ રાખે. આમીન...

મકતુબ શરીફમાં અંતમાં રજુ કરેલ મસ્નવીની કેટલીક પંક્તિઓમાં આપે જે કંઈ કહેવું હતું તે આ હસદરૂપી જીવલેણ કેન્સરના રોગીઓને ફીરઔનીઓ તથા બની ઇસ્રાઈલની મીસાલ વડે કહી દીધું છે; જેનું વિવરણ કરવું મને અહીં જરૂરી લાગતું નથી. કારણકે આ પંક્તિઓનો ભાવાર્થ ઘણો જ સ્પષ્ટ છે.

★
મકતુબ શરીફ નં. ૧૧

-: પ્રતિ :-

સિયાદત પનાહ હઝરત સૈયદ મહમુદ

(રેહમતુલ્લાહે અલયહે)

-: વિષય :-

ખુદ કામીલ અને અન્યને કામીલ બનાવી દે તેવા પીરોમુશીદની સોહબત (સંગત) તરફ આકર્ષણ પૈદા કરવા, નાકીસ(અધુરા) પીરની સોહબતથી દુર ભાગવા તેમજ તેને લગતી અન્ય બાબતોના બયાન પેટે.

-: વિગતો :-

અલ્લાહ ત્યાલા તદ્દન પાક દ્રષ્ટીવાળા અને તમામ ઇન્સાનોના સરદાર નબીએ કરીમ (અલયહે વ અલા આલેહીસ્લાવાતો વત્તસ્લીમાત) ના તુફલથી પોતાની જાતની તલબમાં ખુબજ વધારો કરે તેમજ મતલુબની પ્રાપ્તિમાં અડચણરૂપ બાબતોથી પુરી રીતે દુર રાખે. આમીન....

આપના પવિત્ર પત્રની પ્રાપ્તિ વડે ફેજ્યાબ થયો. આપના આ પવિત્ર પત્રમાં જંબના તથા ઉત્સાહ(ઝૈક) અને દર્દ તથા તૃષ્ણા પ્રગટી રહ્યા હતા, જે મને ઘણું જ સાફ લાગ્યું. કારણકે આ દરેક મનોભાવો મતલુબ (હકસુબ્હાનહુ ત્યાલા) ની પ્રાપ્તિની ખુશખબરી આપી રહ્યાં છે; જેમાં દર્દ એ તો મકસુદની પ્રાપ્તિ માટે પ્રસ્તાવનારૂપ અને કારણરૂપ છે. એક બુઝુર્ગો ફરમાવ્યું છે કે, ‘અલ્લાહ ત્યાલા જો કંઈ જ આપવા ઇચ્છતા ન હોત તો તલબ(નું દર્દ) અતા કરતો નહીં.’

આ તલબરૂપી દૌલતની પ્રાપ્તિને નેઅમત સમજીને જે કંઈ તેની ખિલાફ હોય તેનાથી બચવું જોઈએ જેથી આ તલબરૂપી દર્દમાં સુસ્તી પૈદા ન થાય તેમજ આ હઝરત (ગરમી) માં ઠંડક પ્રસરી ન જાય. અને આ તલબની હિફાજત માટેના અસબાબો પૈકી સૌથી મોટો સબબ એ આ દૌલતનો હંમેશા શુક અદા કરતાં રહેવું છે. (આયાતે પાક) “**લઈન શકરતુમ લઅઝીદ ન્નહુમ**” (અર્થાત્: - જો તમે શુક અદા કરશો તો તમને વધારે અતા કરીશ.) તથા અલ્લાહ ત્યાલાની પવિત્ર બારગાહમાં દરેક પગે ઇલ્તીજ તથા આહોજારી છે. જેના કારણે અલ્લાહ ત્યાલા પોતાના આ તલબરૂપી ચહેરાને તેના અવિનાશી સૌંદર્યરૂપી કાબાથી ફેરવી ન દે. અને જો તેને હકીકી રૂદન તથા કાકલુદી હાંસીલ થઈ ન શકે તો રૂદન અને કાકલુદીની સુરતને પણ

છોડવી ન જોઈએ. હકીકે પાક. ‘**વઈલ્લમ તબાહુ ફ તબાહુ**’ (અર્થાત્: - જો રડવું ન આવે તો રડવાની સુરતજ બનાવી લ્યો.)

ઝૌકો શૌક સભર આ દર્દ(તડપ) ની હિફાજત માત્ર કામીલ મુકમ્મીલ પીરો મુશીદની ખિદમતમાં પહોંચવા સુધી જ છે. તેની બારગાહમાં પહોંચ્યા પછી પોતાની તમામ મુશ્કોતોને તેના હવાલે એવી રીતે કરી દેકે જેવી રીતે મડદું (મૈયત) ગુસ્લ આપનારના હાથમાં હોય છે. (આ) ‘પહેલી ‘ફના’ જ ‘ફનાફીરશૈખ’ છે અને પછી આ ફના જ ‘ફનાફીલ્લાહ’ નું કારણ બની જાય છે. મસ્નવી...

‘જાં રવી કે ચરમે તુસ્ત એહવલ,

મઅબુદે તુ પીરે તુસ્ત અવલ.’

(અર્થાત્: - જોકે તને મારી દષ્ટીમાં એકના બે નજર આવે છે, નહીંતર ખરેખર તો તારો માઅબુદ પ્રથમ તારી પરવરીશ(પીર) કરનાર છે.)

કારણકે ફેજ હાંસીલ કરવો તેમજ ફેજ પહોંચાડવો આ બંને બાબતો અરસ-પરસની લાયકાતો પર આધારીત છે. પ્રારંભમાં તાલીબને પોતાની પુરેપુરી જહાલત (અજ્ઞાનતા) તથા ખરાબીઓના કારણે અલ્લાહ ત્યાલાની જાત સાથે કશો તાઅલ્લુક હોતો નથી માટે આ સમયગાળામાં બંને તરફ તાઅલ્લુક(સંબંધ) ધરાવતાં માધ્યમ (બરજખ) ની જરૂરત હોય છે; અને આ માધ્યમ છે કામીલ મુકમ્મીલ પીરની જાત.

અને આ માર્ગના ઝૌકો શૌકમાં સુસ્તી તેમજ ખરાબી પૈદા થવાનું કારણ એવા નાકીસ પીર તરફ ધ્યાનીત થવું છેકે જેણે હજુ જહાબાહ તથા સુલુકનું કાર્ય પુર્ણ કર્યું નથી. અને આમ જ પોતાને પીરની ગાદી (મસ્નદે શૈખી) પર બેસાડી દીધી છે. તાલીબ માટે આ પ્રકારના પીરની સોહબત કાતીલ ઝેર છે અને તેની તરફ ધ્યાનીત થવું એ જીવલેણ બિમારીમાં સપડાય જવું છે; (કારણકે) તાલીબની ઉચ્ચ પ્રકારની લાયકાતોને આ પ્રકારની સોહબત નિચવૃત્તિઓ તરફ લઈ જઈને તેને ઊંચા આસનેથી અધોગતીના ખાડામાં ફેંકી દે છે. દા.ત. જે રોગી નીમ હકીમ(ઉટવૈદ) પાસે પોતાનો ઇલાજ કરાવે છે, તો ખરેખર તો તે પોતાના રોગમાં જ વધારો કરવાના પ્રયત્નો કરી રહ્યો છે; અને પોતાની અંદર રહેલી તંદુરસ્તી હાંસીલ કરવાની શક્તિ (રોગ પ્રતિકારક શક્તિ) ને ગુમાવી રહ્યો છે. જો કે કદાચ શરૂઆતમાં તેની દવા થોડી ઘણી રાહત આપે છે, પરંતુ ખરેખર છેવટે તો તે નુકસાનકારક જ છે. હવે માની લ્યો કે પછી આ (ઉટવૈદ પાસે ગયેલો) રોગી કોઈ નિષણ્ઠાંત

તબીબ પાસે પહોંચે તો આ નિષ્ણાંત તબીબ સૌપ્રથમ તો તે ઊંટવૈદની દવાઓની આડઅસર દુર કરવાની જ ચિંતા કરશે તથા રેચક દવાઓ વડે તેનો ઇલાજ કરશે. અને પછી જ્યારે તે (રોગી) તેની અસરોથી મુક્ત થશે ત્યારબાદ જ તેના મુળ રોગનો ઇલાજ કરશે.

આ નકશખંદી બુઝુર્ગો (કદસ્સલ્લાહોત્તઆલા અસરારોહુમ) ના તરીકાનો દારોમદાર સોહબત (સંગત) પર છે અહીં માત્ર કહેવા સાંભળવાથી કંઈ જ કામ થતું નથી એટલું જ નહીં પરંતુ તેનાથી ઉલ્ટી તલબમાં સુસ્તી પૈદા થઈ જાય છે. આશા છે કે મારે કેટલાક દિવસો માટે આગ્રા તથા દિલ્હી તરફ આવવાનું થશે, તો (એ દરમ્યાન) જો તમે એકલા ત્યાં આવી જાવ તથા રૂબરૂ મળીને જલ્દી જલ્દી કશું ગ્રહણ કરી લ્યો તે શક્ય છે, તેનાથી વધુ લાભવું તકલીફરૂપ છે.

બાકી તમે જે સવાલો પુછ્યા હતાં તેના જવાબો એ છે કે, રહસ્યોના જાણકાર હઝરત શૈખ મિંયા તાજનું વજુદ એ ઇલાકા માટે ગનીમતરૂપ છે, તેઓ ઘણાં જ બુઝુર્ગ શખ્સ છે; પરંતુ તમારી લાયકાત તેઓના તરીકાને અનુરૂપ નથી. (માટે) રાખતાહની પ્રાપ્તિ વિના મતલુબનું હાંસીલ થવું ખુબ જ મુશ્કેલરૂપ છે; છતાં આગળ તમારી મરજી. જો તમે ક્યારેક ક્યારેક તમારા અહેવાલો લખી મોકલશો તો અમારી તરફથી પણ લખી મોકલવામાં આવશે; જે ઘણી સારી વાત છે; કારણ કે આ રીતે પરસ્પર ઇખલાસ તથા અકીદતમંદીની પરંપરા જળવાઈ રહેશે.

(દફતર-૧, ભાગ-૨, મકતુબ નં.-૬૧)

-: સમજુતી :-

મઝકુર મકતુબશરીફમાં હઝરત મુજદ્દીદે અલ્ફેષાની (કુદસ્સીરહુ) એ ઇન્સાનના દિલમાં મતલુબ (અલ્લાહુત્તઆલા) ની પ્રાપ્તિનું દર્દ પૈદા થવાને સૌથી મોટી દૌલત કહી છે, તેમજ આ નેઅમ્મતનો શુક્રિયા અદા કરવાની તાકીદ ફરમાવી છે. આ દર્દે દિલ કે દર્દે તલબના સંદર્ભમાં જ હઝરત ફરીદુદ્દીન અત્તાર (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ફરમાવે છે કે,

★ ‘**કુફ્ર કાફીર રા વ દીન દીનદાર રા, ઝર્ફ એ દર્દે દીલ અત્તાર રા.**’ ★

(અર્થાત્:- ભલે કાફીરને કુફ્ર અને દીનદારને દીન મળી જાય, (પરંતુ) મને તો દર્દેદિલનો એક અંશ મળી જાય તો પુરતો છે.)

અને આ દર્દેતલબને તાલીબે જ્યાં સુધી આ માર્ગનો ભોમિયો અને

પુરી રીતે જાણકાર કામીલ-મુકમ્મીલ પીર મળી જાય ત્યાં સુધી જ સંભાળવાનું છે. પછી તો પોતાની તમામ મુરાદો આ કામીલ શૈખની મુરાદોમાં ગુમ કરીને આ માર્ગ પર તેના માર્ગદર્શન મુજબ જ ચાલવાનું છે; કારણકે આ કામીલ-મુકમ્મીલ શૈખ એ તાલીબ અને મતલુબ વચ્ચે એક મજબુત માધ્યમ છે. જો આ માધ્યમમાં કશી ખામી કે અધરાપણું હશે એટલેકે આ માર્ગનો રહેબર નાકીસ હશે તો તાલીબ ક્યારેય પોતાના દર્દે દીલની આરઝુ પુરી કરી શકશે નહીં કે પોતાની તલબરૂપી તૃષ્ણા બુજાવી શકશે નહીં. આવા નાકીસ પીરનું દષ્ટાંત ઉંટવૈદ સમાન છેકે રોગીના રોગને પોતાના ખોટા ઇલાજ વડે વધુ ઉગ્ર બનાવી દે છે. એ જ રીતે અહીં આવા નાકીસપીરોની ઝપટે ચડી ગયેલાં તાલીબો પોતાની તલબનું ગળું ઘોંટી દે છે અને પોતાની બાતીની લાયકાતો બરબાદ કરીને હંમેશા માટે અધોગતિની ગતીમાં જઈ પડે છે.

આવા નાકીસ પીરોની ખરાબીઓ અને તેના પ્રકારો વિશે હું અહીં કેટલીક વાતો આ મકતુબ શરીફની સમજુતી પેટે રજુ કરું છું.

(૧) જેણે પીરી-મુરીદીની જરૂરી કોર્ષ એટલેકે, ‘જઝબાહ’ તથા ‘સુલુક’ ના માર્ગને પાર કર્યા નથી અને વંશ પરંપરાગત રીતે પીરની ગાદી ઉપર ચડી બેઠો છે. તેમજ પોતાની નીતનવી યુક્તિ-પ્રયુક્તિઓ વડે બાપદાદાના વારસામાં મળેલ મુરીદોને પોતાની પાસે જકડી રાખ્યાં છે; આવા પીર ગાદીપતિ પીર તરીકે ઓળખાય છે. જેની સોહબત તાલીબ માટે કાતીલ ઝેર છે. આવા નાકીસ ગાદીપતિ પીરો તાલીબોની લાયકાતોનો સત્યાનાશ વેરી દે છે.

(૨) અમુક પીરોએ સુફીવાદની કેટલીક પરિભાષાઓને પોપટની જેમ ગોખી લીધી છે. અને મુરીદોને પણ માત્ર તેની મૌખિક તાલીમ આપી દે છે, અને આ પ્રકારની મૌખિક તાલીમને જ તે મકામો પાર કર્યા કહે છે, જોકે તે ખુદ મકામ વિહોણો છે. આવો ઢોંગી પીર પોપટ પચીયો પીર છે. જેની સોહબતથી તાલીબને નુકસાન સિવાય બીજું કશું હાંસીલ થતું નથી.

(૩) કેટલાક જાહેર પરસ્ત તેમજ માત્ર જાહેરી તાલીમ હાંસીલ કરવાં મૌલવીઓએ યેન-કેન પ્રકારે કેટલાંક આવા નાકીસ પીરો પાસેથી રસ્મી ખિલાફતો હાંસીલ કરીને તેની ઉપર પીરી મુરીદીનો ધંધો શરૂ કરી દીધો છે; જોકે તેઓને સુફીવાદ સાથે કંઈ જ લેવા-દેવા નથી. માત્ર પોતાના ખીરસા ભરવા સિવાય બીજા કોઈ મતલબ તેઓ ધરાવતા નથી. જ્યારે પોતે જ ખિલ્ફુલ કોરાકટ છે, તો બીજાને તો કેવી રીતે ભીનાશ અર્પણ કરી શકશે ? આવા મૌલવી છાપ પીરોના ફંદામાં ફસાયને અનેક તાલીબોએ પોતાની બાતીની

શક્તિઓ નષ્ટ કરી નાંખી છે; અને હજુ પણ કરી રહ્યા છે. એક બુઝુર્ગો આવા મૌલવીછાપ પીરોના સંદર્ભમાં જ કહ્યું છેકે, સુફીએ મૌલવીની લાઈનમાં ટાંગ અડાડવી ન જોઈએ અને મૌલવીએ સુફીની લાઈનમાં ટાંગ ન અડાડવી જોઈએ.

(૪) કેટલાક નાકીસ પીરોએ ખિલાફતો હાંસીલ કરીને ડોક્ટરોની જેમ પોતાની કન્સલ્ટીંગ ખાનકાહો શરૂ કરી નાંખી છે. જ્યાં વિવિધ પ્રકારના ધન-પતાકાઓ લગાડીને રૂહાની ઇલાજોના લોભામણાં નામે તાવીઝ-દોરાના કલીનીકો ચાલી રહ્યા છે; જ્યાં વધુમાં વધુ સ્ત્રીઓની અવર-જવર હોય છે. અને અનેક પ્રકારની બુરાઈઓ થઈ રહી હોય છે. જ્યાં ખુદ પોતાની રૂહ જ ખિમાર હોય ત્યાં બીજાનો રૂહાની ઇલાજ શું ધુળ થઈ શકવાનો હતો? બસ, પીરી-મુરીદી માટે આટલું જ બચ્યું છે. અને જો ખરેખર પીરી-મુરીદી આનું નામ જ હોત તો મુત્તકેદેમીન બુઝુર્ગોએ કાયમ કરેલ સુફીવાદના તૌર - તરીકાઓ, ઝીક-ફીક, રિયાઝતો-મુજાહેદાઓ, અમલીયાતો વગેરેનું શું? ‘તઝકીયાએ નફસ’ અને ‘તસ્ફીયાએ કલ્બ’ની પ્રાપ્તિ કઈ રીતે થઈ શકે? અને પીરી-મુરીદીનો અસલ હેતુ ઇખલાસની પ્રાપ્તિ છે, જેના વડે શરીઅતના અમલો પીરપુર્ણતા તેમજ કમાલ હાંસીલ કરે છે, તો તેની પ્રાપ્તિનું શું?

આમ, આવા પ્રકારની નાકીસ પીરી-મુરીદી તેમજ તેની ખરાબીઓ તાલીબોની ઉચ્ચ પ્રકારની લાયકાતોને તબાહ કરી નાંખી છે; તેમજ તેને અધોગતીની ગતીમાં ધકેલી દીધી છે. માટે દરેક વ્યક્તિએ ખુબ સમજી વિચારીને સાચા તથા યોગ્ય પીરની તલાશ કરવી જોઈએ અને પોતાની બાતની શક્તિઓ ખરબાદ થતી અટકાવવી જોઈએ (નોંધ: - કામીલ પીરની લાયકાતો અને ખુબીઓ તેમજ નાકીસ પીરોની ખરાબીઓ પેટે વધુ વિગતો માટે જુઓ અમારું પ્રકાશન “મનકી આંખે ખોલ...”)

❧ મક્તુબ શરીફ નં. ૧૨ ❧

-: પ્રતિ :-

હઝરત ખાનેખાનાં અબ્દુરહીમ ખાન

(ખાને આઝમ)

-: વિષય :-

આ મહાન નકશબંદી સિલસિલાની તારીફ તથા પ્રશંસામાં, આ તરીકો હુબહુ સહબાએ કિરામ (રીદવાનુલ્લાહ ત્યાલા અલયહીમ

અજમઇન)ના તરીકા મુજબ હોવા વિશે તેમજ સહાબાએ કિરામની બાકી બીજા તમામ પર ચાહે તે હઝરત ઉવૈશ કરની (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)હોય, કે હઝરત ઉમર ખીન અબ્દુલ્અઝીઝ મરવાની (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) હોય, ફઝીલત હોવાના બ્યાન પેટે.

-: વિગતો :-

અલ્હમ્દોલીલ્લાહે વસલામુન અલા ઇબાદેહીલ્લઝીનસ્તફા.

ખવાજગાને નકશબંદીચ્યાહ (કદરસલ્લાહો ત્યાલા અસરોહુમ)ના તરીકામાં અંત આરંભમાં સમાયેલો છે. આ તરીકો હુબહુ સહાબાએ કિરામ (રીદવાનુલ્લાહ ત્યાલા અલયહીમ અજમઇન)નો તરીકો છે; કારણકે આ બુઝુર્ગવારોએ હુઝુર નખીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની પ્રથમ સોહબતમાં જ એ કંઈ પ્રાપ્ત કરી લીધું કે ઉમ્મતના ઔલીયાને અંતમાં પહોંચીને પણ આ કમાલાતોથી થોડોક અંશ જ હાથ આવે છે. માટે જ હઝરત વહેશી (અલયહીર્રહમત) કે જેઓ હઝરત અમીરે હમ્ઝા (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) ના કાલીલ છે, તેઓને હુઝુર સૈયદુલ્અવ્વલીન વલ્અાખેરીન (અલયહે વ અલા આલેહીર્રસલાતો વત્તસ્લીમાત)ની સોહબતનો લાભ માત્ર એક જ વાર મળ્યો, છતાં પણ તેઓ હઝરત ઉવૈશ કરની (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) જેવાં સર્વશ્રેષ્ઠ તાબઈનથી પણ વધુ શ્રેષ્ઠ બની ગયા; અને હઝરત વહેશી (અલયહીર્રહમત)ને હુઝુર ખયરુલ્અશર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની પહેલી સોહબતમાં જે કંઈ હાંસીલ થયું, તે હઝરત ઉવૈશ કરની (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)ની પોતાની વિશીષ્ટતા હોવા છતાં અંતમાં પણ પ્રાપ્ત થયું નહીં. માટે જ તમામ યુગોમાં સર્વશ્રેષ્ઠયુગ સહાબાએ કિરામ (રીદવાનુલ્લાહ ત્યાલા અલયહીમ અજમઇન)નો યુગ છે. ‘સુમ્મ’ શબ્દ એ બીજાઓને પાછળ ધકેલી દીધા તેમજ તેઓના દરજ્જાઓની દુરી તરફ પણ સંકેત કરી રહ્યો છે.

એક શખ્સે હઝરત અબ્દુલ્લાહ ખીન મુબારક (રદીયલ્લાહો અન્હો) ને સવાલ કર્યો કે, ‘હઝરત અમીરે મુઆવીચ્યાહ (રદીયલ્લાહો અન્હો) અફઝલ છે કે હઝરત ઉમરખીન અબ્દુલ્અઝીઝ (રદીયલ્લાહો અન્હો)?’ તો આપે જવાબ આપ્યો કે, ‘એ માટી જે હુઝુર નખીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની સોહબતમાં રહેવા દરમ્યાન હઝરત અમીરે મુઆવીચ્યાહ (રદીયલ્લાહો અન્હો)ના ઘોડાના નાકમાં પ્રવેશી તે પણ હઝરત ઉમર ખીન અબ્દુલ્અઝીઝ (રદીયલ્લાહો અન્હો) કરતાં કેટલાય દરજ્જે

બહેતર છે.’ માટે હવે આપણે મજબુર બનીને કહેવું પડશે કે, આ હઝરાતો (નકશબંદી હઝરાતો) નો સિલસિલો ‘સિલસિલતુઝ્ઝહબ’ (સોનેરી સિલસિલો) છે. તેમજ આ મહાન નકશબંદી તરીકાની સર્વશ્રેષ્ઠતા તથા બુઝુર્ગી સહાબાએ કિરામ (રીઢવાનુલ્લાહે અલયહીમ અજમઇન) ના યુગનું અન્ય યુગો પર શ્રેષ્ઠ હોવાની જેમ મજબુત દલીલો વડે સાબીત થઈ ચુકી છે.

જે સમુહના લોકોને આરંભમાં જ આ કમાલે ફઝલમાંથી હીસ્સો અર્પણ થયેલો હોય, તેઓના કમાલાતોની હકીકતોથી બીજાઓ ઘણાં મુશ્કેલીથી જાણકાર થઈ શકે છે. તેઓનો અંત બીજા તમામના અંત કરતાં ઉચ્ચતર અને મહાન છે. (મસ્નવી)...

ક્યાસે કુન જે ગુલીસ્તાને મન બહારે મોરા

(અર્થાત્: - મારા બાગથી મારી વસંતનો અંદાજ કાઢી લ્યો)

સાલે કે નેકુસ્ત અઝ બહારીશ પૈદાસ્ત

(અર્થાત્: - વરસની ખુબી તેની વસંતના કારણે હોય છે.)

આ અલ્લાહ ત્યાલાનો ફઝલ છે, જેને ચાહે અતા ફરમાવે અને અલ્લાહ ત્યાલા સૌથી મહાન ફઝલવાળો છે. હઝરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદ્રસીરહુ) ફરમાવે છેકે, ‘અમારા તમામ કાર્યો અલ્લાહ ત્યાલાના ફઝલ સાથે સંબંધીત છે.’ અલ્લાહ ત્યાલા બ હુરમતે નબીયુલ્કુરયશી અલયહે અલા આલેહી મીનસ્લવાતે અફઝલોહા વમીનત્તહીયયતે અકમલોહા આપણને સૌને એ મહાન બુઝુર્ગી સાથે દોસ્તી રાખવાવાળા તેમજ તેઓના નકશોકદમની પયરવી કરાવવાવાળા પૈકી બનાવે. આમીન...

(દફતર. - ૧, ભાગ - ૨, મકતુબ - ૬૬)

-: સમજૂતી :-

આ મકતુબાત શરીફમાં હઝરત મુજદ્દીદે અલ્ફેસાની (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) એ આ આસાન નકશબંદી તરીકાને હુબહુ સહાબાએ કિરામ (રીઢવાનુલ્લાહે ત્યાલા અલયહીમ અજમઇન) નો તરીકો સાબીત કરીને તેની ફઝીલત વર્ણવી છે તેમજ ઉમ્મતના ઔલીયાએ કિરામ પર મકામે સહાબીયત ની સર્વશ્રેષ્ઠતા બયાન ફરમાવી છે.

આ મકતુબાત શરીફમાં આપે યુગોની ફઝીલત પેટે આવેલ હદીષેપાકના એક શબ્દ ‘સુમ્મ’ ની ગેહરાઈને સાકિતીક ભાષામાં સમજાવી છે. જે સમજવા માટે આ પુરી હદીષેપાક જાણવી અત્યંત જરૂરી છે. આ

હદીષેપાક બુખારી શરીફ તેમજ મુસ્લીમ શરીફ બંનેમાં રિવાયત થયેલી છે. જે આ મુજબ છે.

અન ઇમરાન બીન હસીન “કાલ કાલા રસુલલ્લાહે સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ જૈયર ઉમ્મતી કરની સુમ્મલ્લઝીન યલબ્નહુમ સુમ્મલ્લઝીન યલબ્નહુમ.”

(અર્થાત્: - હઝરત ઇમરાન બીન હસીન (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) થી રિવાયત છે કે, સૌથી શ્રેષ્ઠ ઉમ્મતી મારા સહાબીઓ છે. તેઓ પછી શ્રેષ્ઠ લોકો એ છેકે, જેમનો યુગ તેઓથી મળે છે અને તેના પછી શ્રેષ્ઠ લોકો એ છે, જેનો યુગ તેઓથી મળે છે.)

આ હદીષેપાકમાં આવ તો ‘સુમ્મ’ શબ્દ જે રીતે તેની પાછળના યુગ તરફ ઇશારો કરે છે. એ જ રીતે આ શબ્દ યુગની જેમ તેઓના દરજ્જાઓ પણ એક બીજાની પાછળ હોવા તરફ સંકેત આપી રહ્યો છે. આમ, માત્ર ‘સુમ્મ’ શબ્દ વડે જ અહીં દરજ્જાઓના તફાવત વર્ણવી દીધો છે. અને સહાબાએ કિરામ (રીઢવાનુલ્લાહ ત્યાલા અલયહીમ અજમઇન) ને તેણે મહાન ફઝીલત આપી દીધી છે.

હઝરત મુજદ્દીદ સાહેબ (કુદ્રસીરહુ) એ આ સિલસિલાને માત્ર અલ્લાહ ત્યાલાના ફઝલ તરીકે જ વર્ણવેલ છે. અને શહેનશાહે નકશબંદ ઇમામુત્તરીકા હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીનશાહ નકશબંદ (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) એ પણ આબું જ ફરમાવ્યું છેકે, ‘મારા મુરાદનેમ, માફઝલયાનેમ’ (અર્થાત્: - અમે મતલુબોમાંથી છીએ, અમે ફઝીલતવાળાઓમાંથી છીએ.)

અને આ તરીકાને હુબહુ સહાબાએ કિરામનો તરીકો એટલા માટે કહ્યો છે કે, જે રીતે સહાબાએ કિરામ (રીઢવાનુલ્લાહે ત્યાલા અલયહીમ અજમઇન) એ હુઝુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની પહેલી જ સોહબતમાં અંતનોફેઝ હાંસીલ કરી લીધો એજ રીતે આ બુઝુર્ગોના તરીકામાં પણ શરૂઆતમાં જ અંતની ચાસણી ચખાડી દેવામાં આવે છે. અને આ બુઝુર્ગોની તાલીબોને પ્રથમ સોહબતમાં જ એટલું બધું અતા કરી દે છે કે જે બીજાઓ વર્ષના મુજહેદાઓ પછી પણ હાંસીલ કરી શકતા નથી તેમજ હુબહુ સહાબાએ કિરામનો તરીકો હોવાનું બીજું કારણ એ છેકે હઝરાતે સહાબાએ કિરામ (રીઢવાનુલ્લાહે ત્યાલા અલયહીમ અજમઇન) ના તરીકામાં બે વસ્તુ જ હતી (૧) ‘વુકુફે કલ્બી’ એટલેકે દિલનું હર પળ અલ્લાહ

ત્યાલાની તરફ ધ્યાનીત રહેવું અને (૨) 'સુન્નતે નખી' (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની પયરવી. એ જ રીતે આ તરીકામાં પણ આ બે બાબતો પર જ અમલ છે. આ તરીકામાં સુન્નતોની પયરવી સંબંધે હઝરત મુજદ્દીદે અલ્ફેસાની (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)એ એક જગ્યાએ ફરમાવ્યું છેકે, 'જો કોઈ તાલીબને અમારે ત્યાંથી ઇલ્મે બાતીનમાંથી હીસ્સો ન મળે તો તેને બદ દીલ થવું નહીં કારણકે હેતું બક્ષિશ છે. બક્ષિશનો આધાર સુન્નતોની પયરવી પર છે. તથા સુન્નતોની પયરવી અમારે ત્યાં (અમારા તરીકામાં) અનિવાર્ય છે.'

❧ મકતુબ શરીફ નં. ૧૩ ❧

-: પ્રતિ :-

હઝરત ખ્વાજા કાસીમ

(રેહમતુલ્લાહે અલયહે)

-: વિષય :-

એ બાબતોના બયાન પેટે કે ઇન્સાનનું ધ્યાન સંપુર્ણપણે અલ્લાહ ત્યાલા તરફ હોવું જોઈએ આજે આ મહાન દૌલતની પ્રાપ્તિ આ મહાન નકશાબંદી બુઝુર્ગવારો (કદરસલ્લાહો ત્યાલા અસરાહો) સાથે બુલુસભર્યા સંબંધો રાખવા તેઓ તરફ ધ્યાનીત થવા તેમજ તેઓની પયરવી કરવા સાથે સંબંધીત છે.)

-: વિગતો :-

અલ્લાહત્યાલાના નઝરની કૌતાહીઓથી તદ્દન પાક એવા હઝુર સૈયદુલ્લશર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ના સદકામાં આ કમીની દુનિયાને આપની નઝરોમાં ઝલીલોખ્વાર તથા હકીર બનાવી દે તેમજ આખેરતની ખુબસુરતી અને સૌંદર્ય વડે આપના દિલરૂપી અરીસાને સુશોભીત તથા જલ્વાગર ફરમાવી દે.

આપનો પવિત્ર પત્ર કેટલીક મનગમતી ભેટસોગાદો સાથે મળ્યો આપે ખુબ જ કરમ નવાઝીશ ફરમાવી. જઝાકોમુલ્લાહો સુખહાનહુ ખૈરુલ્જા.

પ્રિય અને મુખલીસ દોસ્તો માટે નસિહતો માત્ર એ જ છેકે, (ઇન્સાનનું) પુરેપુરું ધ્યાન તથા લગાવ સંપુર્ણપણે અલ્લાહત્યાલાની મુકદ્દસ ઝાત તરફ જ હોવા જોઈએ તેમજ તેના ગૈરથી વિમુખતા હાંસીલ કરી

લેવી જોઈએ.

કારે ઇ અસ્ત ગૈરે હમા હૈય

(અર્થાત્:- અસલ કાર્ય આ જ છે બાકીનું બધું વ્યર્થ છે.)

અને વર્તમાન સમયમાં આ મહાન દૌલતની પ્રાપ્તિનો આધાર આ મહાન નકશાબંદી બુઝુર્ગો સાથે પુરેપુરાં બુલુસભર્યા સંબંધો રાખવા તેઓ તરફ ધ્યાનીત થવા અને તેઓ તરફ લગાવ પૈદા કરવા પર છે. આ બુઝુર્ગોની સોહબત વડે એ વસ્તુ હાંસીલ થઈ જાય છે, જે સખ્ત મુજાહેદાઓ અને કઠીન રિયાઝતો વડે પણ હાંસીલ થઈ શકતું નથી કારણકે આ બુઝુર્ગોના તરીકામાં અંત આરંભમાં સમાયલો છે. આ બુઝુર્ગો પ્રથમ સોહબતમાં જ એટલું અતા કરી દે છે કે જે મુન્તહીઓને અંતમાં જઈને હાંસીલ થાય છે. આ બુઝુર્ગોનો તરીકો સાહબાએ કિરામ (રીદવાનુલ્લાહે ત્યાલા અલયહીમ અજમઇન)નો તરીકો છે, કે સાહબાએ કિરામને હઝરત ખૈરુલ્લશર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની પ્રથમ સોહબતમાં એ કમાલાતો પ્રાપ્ત થઈ ગયા જે ઉમ્મતના ઔલીયાને અંત પહોંચીને પણ કદાચીત જ પ્રાપ્ત થાય. આ બાબત અંત આરંભમાં સમાયેલો હોવાની જેમ છે. આથી તમારા માટે આ મહાન (નકશાબંદી) બુઝુર્ગોથી અકીદત તેમજ મોહબ્બત રાખવી જરૂરી છે. કારણકે તેઓની મોહબ્બત પર જ મામલાઓનો આધાર છે.

આપની ઉપર હિદાયતની પયરવી કરનારાઓ ઉપર તેમજ મુસ્તફા (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની તાબેદારી કરનારાઓ ઉપર રહેમત અને સલામતીઓનો નૂઝુલ થતો રહે...આમીન

(દફતર-૧, ભાગ-૨, મકતુબ નં-૯૦)

-: સમજુતી :-

આ મકતુબાત શરીફમાં હઝરત ઇમામે રખ્ખાની મુજદ્દીદે અલ્ફેસાની (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)એ ઇન્સાનનું સંપુર્ણપણે અલ્લાહત્યાલા તરફ ધ્યાનીત રહેવું અને ગૈરથી વિમુખતા હાંસીલ કરવાને જ સૌથી મૌદી દૌલત તેમજ મહાન નેઅમ્મત ગણાવી છે. અને વર્તમાન સમયમાં આ બાબતોની પ્રાપ્તિનો આધાર આ મહાન નકશાબંદી બુઝુર્ગો તરફ અકીદત તથા મોહબ્બત ભર્યા પુરબુલુસ સંબંધો પર આધારીત કહ્યો છે. માટે જ શહેનશાહે નકશાબંદ હઝરત ખ્વાજા મોહમ્મદબહાઉદીનશાહ નકશાબંદ (કુદરસીરહુ)એ જે કહ્યું છેકે, 'દર તરીકાએ મા મહેરૂમી નેસ્ત. હર કે અઝ તરીકાએ મા રૂગદાનદ ખતર એ દીન દારદ ચીરા કે ઇ તરીકા બઅયનેહી તરીકાએ સાહબાએ

કિબારસ્ત.’ (અર્થાત્: - અમારા તરીકામાં કોઈને પણ મેહરૂમી નથી. જે કોઈ અમારા તરીકાથી વિમુખ થયો તો જાણી લ્યો કે તેના દીનનો ખતરો છે; કારણકે આ તરીકો હુબહુ મહાન સહાબાએ કિરામ (રીઠવાનુલ્લાહે ત્યાલા અલયહીમ અજમઈન)ના તરીકા મુજબ છે.)

આપનું આ ફરમાન તદ્દન દુરસ્ત છે, જે પણ આ બુઝુર્ગોથી વિમુખ થયો તેના ઈમાન પર જરૂર ખતરો છે, કારણકે તેને અલ્લાહ ત્યાલા તરફ સંપૂર્ણ તવજ્જોહ તથા ક્યારેય હાંસીલ થશે નહીં અને તેના મામલાઓ જરૂર અસ્ત-વ્યસ્ત થઈ જશે.

તદુપરાંત આ મકતુબાત શરીફમાં આ મહાન સિલસિલાની ફઝીલતો પેટે બીજી જે કંઈ વાતો બયાન થયેલી છે તેની સમજૂતી હું આગળના કેટલાંક મકતુબ શરીફની સમજૂતી પેટે લખી ચુક્યું છે. માટે અહીં ફરીવાર તેનું પુનરાવર્તન કરતો નથી.

❧ મકતુબ શરીફ નં. ૧૪ ❧

-: પ્રતિ :-

હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ અશરફ કાબુલી

(રેહમતુલ્લાહે અલયહે)

-: વિષય :-

નકશબંદી તરીકાની મહાન શાનના સંદર્ભમાં તેમજ જે લોકોએ આ તરીકામાં નવી વાતો ઉપજાવી કાઢીને તેને તરીકાની પુર્ણતા સમજી લીધી છે. તેઓની ફરીયાદ પેટે....

-: વિગતો :-

અલ્હમ્દોલીલ્લાહે રબ્બીલઆલમીન વરસલાતો વરસલામો અલા સૈયદુલમુરસલીન વ આલેહીત્તાહેરીન.....

મારા ખુશનસીબ ભાઈ ખ્વાજા મોહંમદ અશરફને અલ્લાહ ત્યાલા પોતાના દોસ્તોની બુઝુર્ગી વડે નવાઝે અને ભાગ્યશાળી બનાવે. એ બાબતોની તમને જાણ હોવી જોઈએ કે ખ્વાજાગાને નકશબંદ (કદરસલ્લાહો ત્યાલા અસરારોહુમ)નો તરીકો હકકસુબ્હાનહુ ત્યાલા સુધી પહોંચનાર તમામ તરીકાઓ સૌથી વધુ કરીબ (નીકટતમ) છે. બીજાઓને અંત આ બુઝુર્ગોના પ્રારંભમાં સમોચેલો છે. તેમજ તેઓની નિરુબત તમામ નિરુબતોથી બુલંદ છે અને આ તરીકામાં આ તમામ ખુબીઓ સુન્નતોને જરૂરી સમજવા તથા

બિદઅતોથી દુર ભાગવાના કારણે છે. જાહેરમાં ગમે એટલી ફાયદાકારક દેખાતી હોવા છતાં પણ શક્ય હોય ત્યાં સુધી આ બુઝુર્ગો શરીઅતની છુટછાટો પર અમલ કરતાં નથી, તેમજ ગમે તેટલી તકલીફ આપનારો હોય તો પણ શરીઅતની અઝીમત (અડગતા) પરનો અમલ ક્યારેક હાથથી જવા દેતાં નથી.

આ બુઝુર્ગોએ એહવાલો અને મવાજીદો (વજદાની કેફીયતો) ને શરીઅતના એહકામોના તાબે કર્યા છે. તેમજ (તેઓએ) આ માર્ગના ઝોકો-શૌક તથા મઆરીફો (મારેફતની વાતો)ને શરીઅતના ઉલુમોના ખાદીમ સમજ્યા છે. તેઓ આ પવિત્ર શરીઅતના દુર્લભ મોતીરૂપ એહકામોને બાળકોની જેમ વજદ તથા હાલરૂપી અખરોટ તથા દ્રાક્ષના બદલામાં આપી દેતાં નથી તેમજ સુફીઓની આધારવિહીન વાતો પર મગરૂર બનીને કિત્નાઓમાં પડતાં નથી. શરીઅતરૂપી ‘નસ્સ’ (રુપષ્ટ કુર્આનનો આદેશ)ને છોડીને તેઓ ‘ફસ્સ’ (કુસુસુલ્હકમ)ની વાતોને આપનાવતા નથી, તેમજ ‘કુતુહાતે મદ નીયાહ’ છોડીને ‘કુતુહાતે મક્કીય્યાહ’ તરફ ધ્યાન આપતાં નથી. તેઓનો હાલ નિરંતરતાવાળો તેમજ તેઓનો વક્ત ભરોસાપાત્ર છે. બીજાઓને વીજળીની ચમક જેમ નસીબ થતી ‘તજલ્લીએ ઝાતી’ આ બુઝુર્ગોને હંમેશા માટે હાંસીલ છે. થોડીવાર માટે બાકી રહેતાં હુઝુરનો તેઓને ત્યાં કોઈ જ ભરોસો નથી. આયાત:-

“રિજાલુલ્લા તુલ્હીહીમ તીજરતુવ્વલા બયઅુન અનઝીકીલ્લાહ..” (અર્થાત્: - મદં તે છે કે જેઓને વેપાર તેમજ લેણ-દેણ અલ્લાહ ત્યાલાની યાદથી ગાફીલ કરતા નથી.)

પરંતુ દરેકની સમજ તેઓની ખુબીઓ સુધી પહોંચી શકતી નથી. બલ્કે શક્ય છેકે આ મહાન તરીકાના કેટલાક નાસમજ લોકો જ તેનો ઇન્કાર કરી બેસે.

‘કાસીર ગર કુનંદ ઈ તાઈફા રા તાઅૂનો કુસુર,
હાશાલીલ્લાહ કે બર આરમ બ ઝબાં ઈ ગીલા રા.’

(અર્થાત્: - જો કોઈ નાકીસ આ (નકશબંદી) સમુહ પર ઐતરાઝ કરે તો તે જાણે ખુદાની પનાહ કે હું તેની ફરીયાદ જીભ પર લાવું.)

હા, આ મહાન તરીકાનો અનુગામી બુઝુર્ગોના કેટલાક અલીફાઓએ આ તરીકામાં કેટલીક નવી વાતો દાખલ કરીને આ સિલસિલાના અકાબીરોના તૌર-તરીકાને છોડી દીધો છે. આ લોકોના મુરીદોની એક જમાતની એવી

માન્યતા છેકે આ દાખલ કરેલી નવી વાતો તરીકાને પુર્ણતા આપી રહી છે. ‘કબોરત કલેમતન તખરોજે મીન અફવાહેલીમ.’ (અર્થાત્: - ઘણી જ મોટી વાતો તેના મુખેથી નીકળી રહી છે.) તરીકામાં આ નવી ઉપજાવેલી કાઢેલી વાતોએ ખરેખર આ તરીકાની પુર્ણતા નથી, પરંતુ આ સિલસિલાની ખરાબી અને તેનો વિનાશ નોતરવો જ છે. અફસોસ ! સદ અસફસોસ ! અમુક એવી બિદઅતો જેનું બીજા તરીકાઓમાં વજુદ પણ નથી તેનું તેઓને આ સિલસિલામાં ચલણ કરી દેવું છે. જેવી રીતે કે આ સિલસિલાના કેટલાક લોકો તહજજુદની નમાઝ જમાઅત સાથે અદા કરે છે. આજુ બાજુના લોકો તહજજુદ માટે એકઠા થાય છે. અને પછી તેઓ પુરી એકાગ્રતાથી આ નમાઝ જમાઅત સાથે અદા કરે છે. તેઓનો આ અમલ ‘મકરૂહે તેહરીમી’ છે. જે કુકલાએ કિરામે આ જમાઅતની કરાહત (મકરૂહ હોવું) માટે તદાઈ (નિમંત્રણ)ને શર્ત કહી છે. તે પણ તેઓએ મસ્જીદના એક એકાંત ખુણામાં અને ત્રણથી વધુ વ્યક્તિની હાજરી ન હોય તો જાઈઝ કહી છે. ત્રણથી વધુ વ્યક્તિઓએ મળીને આ નમાઝ જમાઅતની સાથે અદા કરવી કુકલાએ કિરામની નઝદીક સર્વનુમતે મકરૂહ છે. તેમાં તેઓ બાર (૧૨) રકાઅતો ઊભા થઈને પઢે છે અને બે (૨) બેસીને અને આ બે (૨) રકાતને એક રકાઅત સમજીને કુલ તેર (૧૩) રકાતની ગણતરી કરે છે અને આ રીતે તેઓ તેર (૧૩) રકાતો પઢ્યાને ખ્યાલ કરે છે. પરંતુ હકીકત આમ નથી હુઝુર નખી એ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે)જે કેટલીક વાર તેર રકાતો, અગિયાર રકાતો, કે નવ રકાતો પઢી છે. તો તેમાં વિત્તરને સાથે મેળવીને બેકીને બદલે એકી રકાતો કહી છે. એમ નહીં કે બેસીને પઢેલી બે રકાત નફલને એક રકાત ગણી છે. (અને રકાતોની સંખ્યા એકી કહી છે.) આ પ્રકારના ઇલમ તેમજ અમલનું કારણ તેઓની રોશન સુન્નતે મુસ્તફા (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે)થી અજ્ઞાનતા છે.

ઘણી નવાઈની વાત છેકે, જે શહેરો આલીમો તેમજ મુજતહેદીનોના મરકઝ તથા રહેઠાણો છે, ત્યાં જ આ પ્રકારની બિદઅતો ફેલાય ચુકી છે. જો કે અમે ફકીરો (સુફીઓ) ઇસ્લામી ઉલુમોનો ફૈઝ આ બુઝુર્ગોની બરકતો વડે જ હાંસીલ કરીએ છીએ.

અલ્લાહ ત્યાલા જ યોગ્ય વાતોનું ઇલ્લામ ફરમાવનાર છે. (શૈર)

‘અંદ કે પૈશે તું ગુફતમ ગમે દીલ તરસીદમ,
કે દીલ આઝુરદાહ શવી વર્ના સુખન બિસ્વારસ્ત.’

(અર્થાત્: - મેં મારા દીલનો ગમ થોડોક જ અહીં રજૂ કર્યો છે કે મને ભય છેકે તારું દીલ દુભારો નહીંતર વાતો તો ઘણી જ છે.) વસ્સલામ.... (દફતર - ૧, મકતુબ નં- ૧૩૧, ભાગ- ૨)

-: સમજુતી :-

આ મકતુબાતશરીફમાં હઝરત મુજદ્દીદે અલ્ફેસાની (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)એ આ મહાન નકશાબંદી સિલસિલાની ખુબીઓ તેમજ નકશાબંદી મશાઈખોની કેટલીક ખાસીયતો રજૂ કરી છે. જેનો ભાવાર્થ એ છે કે, આ મહાન નકશાબંદી તરીકો હકસુબ્હાનહુ ત્યાલા સુધી પહોંચાડનાર તરીકાઓ પૈકી સૌથી વધુ નીકટતમ છે. અને આ નીકટતાનું એક માત્ર કારણ આ તરીકામાં સુન્નતોની પયરવી અનિવાર્ય સમજવી તેમજ બિદઅતોથી પુરી રીતે પરહેઝ કરવી છે.

આ મહાન નકશાબંદી બુઝુર્ગોની શાન એ છેકે તેઓ શરીઅતની રૂખસતો (છુટછાટ) પર અમલ કરવા કરતાં અઝીમતો (અડગતા, તકલીફો) પર અમલ કરવાનું અનિવાર્ય સમજે છે તેઓ આ મામલામાં કશા નફા-નુકસાનની પરવા કરતાં નથી.

આ મહાન બુઝુર્ગો પોતાના બાતીની અહેવાલો અને વજદાની કૈફીયતો ને શરીઅતના હુકમોને આધીન બનાવે છે. એટલે કે શરીઅત અને સુન્નતની કસોટી પર પરખે છે. જો તેમાં દુરસ્ત સાબીત ઠરે છે તો તેનો સ્વીકાર કરે છે, નહીંતર તેનો ઇન્કાર કરી દે છે.

દુર્લભ મોતી સમાન આ શરીઅતના એહકામોને તેઓ નાસમજ બાળકોની જેમ વજદ તથા હાલરૂપી અખરોટ અને દ્રાક્ષના બદલે આપી દેતાં નથી. એટલે કે હાલની કૈફીયતમાં તેની ઉપરનો અમલ છોડી દેતા નથી અને વજદાની કૈફીયતો તથા એહવાલોની વિપુલતા હોવાની પરિસ્થિતીમાં પણ તેઓ શરીઅતના હુકમોને મજબુતીથી વળગેલા રહે છે. તેઓની નઝદીક હંમેશા સુન્નત અને શરીઅત જ મુકદ્દમ છે. અને તરીકતને શરીઅતની ખાદીમ કહે છે. કારણકે તરીકત એ શરીઅતના અમલને ઇખ્લાસરૂપી દૌલત અર્પીને કમાલીયત પહોંચાડવાનું કાર્ય કરે છે. માટે તે શરીઅતની ખાદીમ અથવા તો તેનો એક હીરસો છે.

તેઓ ‘નરસ’ એટલે કે કુર્આનેપાકની રૂપરૂપ આયત અને હુકમોને છોડીને હઝરત શૈખ અકબર (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ની મશહુર બહુ ચર્ચીત

કિતાબ ‘કુસુસુલ્હકમ’ તરફ એટલે કે ‘ફરસ’ તરફ ક્યારેય આકર્ષાતા નથી તેમજ ‘કુતુહાલે મદનીયાહ’ એટલે કે હદીષપાક તરફ આંખ આડા કાન ધરીને ‘કુતુહાલે મક્કીયાહ’ (આ પણ હજરત શૈખની કિતાબ છે.) તરફ કદાપી ધ્યાન આપતા નથી.

આ ‘કુસુસુલ્હકમ’ તથા ‘કુતુહાલે મક્કીયાહ’ બંને હજરત શૈખ અકબર (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ની બહુ ચર્ચીત કિતાબો છે. સુફીયાએ કિરામત પૈકી મોટા-ભાગના બુઝુર્ગોની ખાનકાહમાં તેનો દર્સ આપવામાં આવતો હતો. અને તેની ઇબારતો પર તેઓ આકર્ષીત તથા મગ્ન રહી જતાં હતા. પરંતુ નકશબંદી બુઝુર્ગોની શાન એ છે કે બાતીની એહવાલોની કસરત તેમજ વજદાની કૈફીયતોનો ગલ્બો હોવા છતાં તેઓ ક્યારેય પણ કુઆનીપાક તેમજ હદીષપાકને છોડીને તેની તરફ આકર્ષીત થતાં નથી.

હજરત શૈખે અકબર (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)નો પરીચય

હજરત શૈખ અકબર (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)નું પવિત્રનામ હજરત મોહ્યુદ્દીન ઇબને અરબી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) છે, પરંતુ આપ ‘શૈખે અકબર શામી’ ના લકબ વડે ઓળખાય છે. આપ સુફીયાએ કિરામતની ‘વહેદતુલ્વજુદ’ વિચારસરણીના પ્રણેતા અને પેશવા છે. તસવ્વુફમાં આપના ખીકાની નિરુપત એક વાસ્તા થકી હુઝુર સરકારે ગૌષે આઝમ દસ્તગીર (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) સુધી પહોંચે છે, અને એક બીજા ખીકાની નિરુપત બે વાસ્તા થકી હજરત ખિઝર (અલયહીસ્સલામ) સુધી પહોંચે છે. તેમજ એક ત્રીજી નિરુપત કોઈ વાસ્તા વિના જ હજરત ખીઝર (અલયહીસ્સલામ) સુધી પહોંચે છે. આપનો મઝહબ ઝાહેરી હતો. એટલે કે હજરત ઇમામ દાઉદ ઝાહેરી (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો)ના આપ અનુયાયી હતાં. આપ ઝાહેરી અને બાતીની ઇલ્મોમાં ખુબજ ઉચી શાન ધરાવતાં હતાં. આપની લખેલી કિતાબની સંખ્યા પાંચસો (૫૦૦) થી વધુ છે. જેમાં આ બંને કિતાબો ‘કુતુહાલે મક્કીયાહ’ અને ‘કુસુસુલ્હકમ’ ઘણી જ મશહુર છે. આપની આ ‘વહેદતુલ્વજુદ’ ની વિચારસરણીને ઘણી ખ્યાતી પ્રાપ્ત થઈ અને આજે પણ મૌજુદ છે. આપની કેટલીક વાતો વિશે બુઝુર્ગોમાં લાંબા કાળથી વાદવિવાદ ચાલી રહ્યો છે. હજરત મુજદ્દીદે અલ્ફેખાની (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો)એ પોતાના કેટલાક પવિત્ર પત્રમાં આપના વિશે ચર્ચા કરી છે. એક પવિત્ર પત્રમાં આપે ફરમાવ્યું કે, ‘ફકીરની નઝદીક એ વાત બહેતર છે કે, ન તો શૈખ (હજરત મોહંમદ ઇબને અરબી)ની

વિલાયતનો ઇન્કાર કરવામાં આવે કે ન તો આપની આવી વાતોને માનવામાં આવે.’ (મકતુબાત નં. ૭૭, ભાગ - ૩)

આપની વિલાદત માટે રમજાનુલ્મુબારકની ૧૭ મી તારીખ હી. સ. ૫૬૦ મુતાબીક અં. તા. ૪ - ૮ - ૧૧૬૦ ને સોમવારની રાત્રે ‘ઉદલીસ’ ના શહેર ‘મરસીયાહ’માં થઈ. તેમજ વિસાલ ૨૨ રબ્બીઉલ્આખીર હી. સ. ૬૩૮ મુતાબીક અં. તા. ૧૭ - ૧૧ - ૧૨૪૦ માં ‘દમીરક’ (સીરીયા)માં થયો અને ત્યાં ‘જબલે કાસીયુન’માં આપને દફન કરવામાં આવ્યાં, જે આજે ‘સાલેહીયાહ’ ના નામે ઓળખાય છે.

તદુપરાંત આ મકતુબાતશરીફમાં પાછળના બુઝુર્ગોના કેટલાંક ખલીફાઓની ફરીયાદ લખી છે કે જેઓએ આ તરીકામાં નિત-નવી બિદઅતો ઘુસારી દીધી છે. અને આ બુઝુર્ગોના અસલ તરીકાને છોડી દીધો છે. અને વધુ અફસોસજનક વાત તો એ છે કે, તેઓ પોતાની આ મનઘડત બિદઅતોને આ તરીકાની પુર્ણતા સમજી રહ્યા છે. જો કે તરીકાની પુર્ણતા તો તરીકાના અકાબીરોએ ત્યારે જ કરી નાંખી હતી. તો અહીં તેઓ ક્યા તરીકાની પુર્ણતા કરી રહ્યા છે? તેમજ આ નવી ઘુસારેલી વાતો તેમજ બિદઅતોને જ તેઓ પોતાની તરકકીનું કારણ ગણાવી રહ્યા છે. પરંતુ ખરેખર આ જ તેઓની અધોગતિનું મુળ કારણ છે. કારણ કે જ્યારે કોઈ પણ તરીકામાં તે તરીકાના અકાબીર બુઝુર્ગોએ સ્થાપેલા નીતિ-નિયમો, ઝીક-ફીક તેમજ રિયાઝતો-મુજહેદ્દાઓમાં જરાપણ ફેરફાર કરવામાં આવે કે નવી વાત દાખલ કરવામાં આવે ત્યારે તે તરીકાના અન્વારો, ફૈઝાન તથા બરકતો ખતમ થઈ જાય છે. અને પછી નામ પુરતો જ તરીકો રહી જાય છે.

આજે પણ આ મહાન તરીકાના કહેવાતા કેટલા અનુયાયીઓ (નકશબંદીઓ)એ તરીકાને નવો ઓપ આપવાનો કે તરીકાને આધુનિકતાનો રંગ ચઢાવવાના પ્રયત્નો કર્યા છે તથા કરી રહ્યા છે અને તરીકાની રૂહાનીયત, રંગત, અન્વારો, તથા ફૈઝાનને સમુળગા બંધ કરી દીધો છે. અને માત્ર નામના જ નકશબંદીઓ રહી ગયા છે. તરીકાએ આલીયાં નકશબંદીયાહમાં સુન્નતોની પૈરવી અનિવાર્ય છે. તો પછી આવા પ્રકારની બિદઅતો તેમાં ઘુસારવી કેટલી હદે અજ્ઞાનતા અને જહાલત છે.? અને વધુ આશ્ચર્યજનક તો એ છે કે તેઓ તેને તરીકાની પુર્ણતા કહી રહ્યા છે. અલ્લાહ ત્આલા હકીકતેહાલ સમજવાની તૌફીક અતા ફરમાવે. **આમીન...**

★
❧ મકતુબ શરીફ નં. ૧૫ ❧

-: પ્રતી :-

હજરત મીર મોહંમદ નોઅમાન બદખ્શી
(રહેમતુલ્લાહે અલયહે)

-: વિષય :-

જે શૈખનું અનુસરણ કરી રહ્યા છો તેની સોહબત તરફ આકર્ષણ પૈદા કરવા તથા અમુકવાર કેટલાક સારા હેતુસર કામીલ હજરાતો પોતાના કેટલાક નાકીસ મુરીદોને તરીકાની તાલીમ આપવાની ઈજાજત આપી દે છે..... તેમજ તેને લગતી અન્ય બાબતો પેટે.

-: વિગતો :-

જનાબ મીર સાહેબનો પવિત્ર પત્ર મળ્યો. આ માર્ગ પાગલપણું ઇચ્છે છે. હદીષ શરીફમાં આવ્યું છે કે, “**لَمْ يَبْقِ مِنْكُمْ أَحَدٌ إِلَّا وَهُوَ يَتْلُو**” (અર્થાત્:- તમારામાંથી ત્યાં સુધી કોઈ મોમીન બની શકતો નથી જ્યાં સુધી લોકો તેને પાગલ ન કહે.)

અને જ્યારે (આપ્રકારનું) પાગલપણું આવી ગયું તો તે બીવી-બરચાઓની જંઝાળથી છુટી ગયો તેમજ અહીં-તહીની ફીકર-ચિંતાથી મુક્ત થઈ ગયો. જે કે આ પ્રકારનું પાગલપણું તમારી પ્રકૃતિ તથા સ્વાભાવ સાથે વણાયેલું દેખાય છે. પરંતુ આપે તેને વ્યર્થ કચરા ટોપલીમાં છુપાવી દીધું છે તેનો ઇલાજ શું? આ જાહેરી જુદાઈ (દુરી)ના કારણે તમારી અંદર કંઈક વધુ પડતી લગાવની કમી દેખાઈ રહી છે. માટે તેનો બદલો જલ્દી ચુકવો તેમજ પોતાનામાં લાયકાત નહીં હોવાને જ લાયકાત સમજીને આ જાહેરી દુરીને દુર કરો.

આ સુફીઓના ગીરોહની એકાગ્રતા અન્ય મજ્હુકની એકાગ્રતાથી તદ્દન ભીન્ન છે. જે માલો-અસ્બાબની ઉપલબ્ધ બીજાઓ માટે ચૈન તથા એકાગ્રતાનું કારણ છે, તે તેઓ માટે અસ્તવ્યસ્તતા તથા બેચૈનીનું કારણ છે. (માટે) મજ્હુકથી અળગા થવાના કારણે અપનાવવા જોઈએ, જેથી એકાગ્રતા હાંસીલ થાય. અને જે કદાચ જેમાં મજ્હુકની એકાગ્રતા છે તેમાં જ આ સમુહને પણ એકાગ્રતા અર્પી દેવામાં આવે તો આવી એકાગ્રતાથી ડરવું જોઈએ અને બારગાહે ખુદાવંદીમાં ઇલ્તેજ કરવી જોઈએ કે જેથી આ પ્રકારની એકાગ્રતા તેની જાન માટે વબાલરૂપ ન બની જાય. બીજું એ કે

(પોતાની એકાગ્રતાનો) બીજાની હાલતો પર ક્યાસ ન કરવો જોઈએ કારણકે આ તમામ વિરોધાભાસો દરજ્જાઓના તફાવત પ્રમાણે ખામી ભરેલા મર્તબા દુર થવા સુધી જ છે.

(બૈત) “**ફીરકે દોસ્ત ગર અન્દકસ્ત અંદક નેસ્ત**”

(અર્થાત્:- જો દોસ્તની જુદાઈ થોડીક હોય તો પણ તે થોડીક નથી.)

મશાઈએ તરીકતે અમુક મુરીદોને સુલુકની તમામ મંઝીલો પાર કર્યા પહેલાં પણ તરીકાની તાલીમ આપવાની ઈજાજત અર્પી છે. હજરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ) એ હજરત મૌલાના યાકુબ ચર્ખી (રહેમતુલ્લાહે અલયહે)ને તરીકાની તાલીમ આપ્યા પછી સુલુકની અમુક મંઝીલો પાર કરાવ્યા પછી ફરમાવ્યું કે, ‘હે યાકુબ, જે કંઈ તને અમારાથી પહોંચ્યું છે તે મજ્હુક સુધી પહોંચાડી દે.’ તેમજ તેની સાથે-સાથે એવું પણ ફરમાવ્યું કે, ‘મારા પછી મૌલાના અલાઉદ્દીનની ખીદમતમાં રહેજે.’ આથી આપે પોતાનું મોટાભાગનું કાર્ય હજરત મૌલાના અલાઉદ્દીન અત્તાર (કુદ્દસીર્રહુ)ની ખીદમતમાં પુર્ણ કર્યું ત્યાં સુધી કે હજરત મૌલાના અબ્દુર્રહમાન જામી (રહેમતુલ્લાહે અલયહે) એ પોતાની કિતાબને ‘નફહાતુલઉન્સ’ માં પ્રથમ આપને હજરત ખ્વાજા અલાઉદ્દીન અત્તાર (કુદ્દસીર્રહુ)ના મુરીદો પૈકી ગણ્યા અને બીજા દરજ્જા પર આપની નિરુબત હજરત ખ્વાજા મોહંમદ નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ) તરફ દર્શાવી છે.

કહેવાનું હેતુ એ છે કે, આ છીન્નભીન્નતા અને અસ્તવ્યસ્તતાનો ઇલાજ એકાગ્રતાવાળાની સોહબતમાં જ છે. આ વાત ઘણી તાકીદ સાથે વારંવાર આપને લખવામાં આવી છે.

“(મેં) સાંભળ્યું છે કે, મૌલાના મોહંમદ સીદીક નોકરીમાં જોડાઈ ગયાં છે, ફકીરાના તૌર-તરીકા તેમજ રીત-ભાતને ત્યજી દીધાં છે. અફસોસ હજાર અફસોસ! કે કોઈને ‘આઅલા ઇલ્લીયીન’ (સૌથી ઉચ્ચમકામ)ની બુલંદ ચોટીથી ‘અસ્ફલુસ્સાફેલીન’ (સૌથી નીચો મકામ)ની ઊંડી ગર્તમાં ધકેલી દેવામાં આવે. આવા શખ્સની હાલતો બે વાતથી ખાલી નથી. કાં તો તેને નોકરીમાં એકાગ્રતા હાંસીલ થશે અથવા તો નહીં થાય. અને જો એકાગ્રતા હાંસીલ થશે તો તે ખરાબ છે તેમજ જો એકાગ્રતા પ્રાપ્ત નહીં થાય તો તે સૌથી વધુ ખરાબ છે.”

હે અલ્લાહ, અમને હિદાયત અતા કર્યા પછી અમારા દીલોને વાકાં-

ચુકાં ન બનાવ અને અમને તારી પાસેથી રહેમત અર્પણ કર, બેશક તું બેહિસાબ અતા કરનારો છો. ...વસ્સલામ.

(દફતર. ૧ ભાગ. ૨, મક્તુબ નં- ૧૧૯)

-: સમજુતી :-

આ મક્તુબ શરીફ હઝરત મહેબુબે સમદાની (કુદ્દસીર્રહુ) એ હઝરત મીરમોહમદ નોઅ્માન બદખ્શી (કુદ્દસીર્રહુ) તરફ લખ્યો છે. આપ સહીહુન નસબ સાદાતે કિરામ પૈકી છે. સીધ તથા બદખ્શામાં સાદાતે કિરામને મીર તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. હઝરત સરકાર મહેબુબે સમદાની એ અકીદતે એહલેબૈતની સાબીતીરૂપે પોતાની સૌપ્રથમ ખીલાફત હઝરત મીર મોહમદ નોઅ્માન બદખ્શી (કુદ્દસીર્રહુ) ને જ અતા ફરમાવી હતી. મીર સાહેબને લખેલા આ મક્તુબ શરીફમાં આપે પાગલપણાંનો ઉલ્લેખ કર્યો છે. અને ખરેખર શરીઅત તેમજ તરીકત બંનેમાં પાગલપણાં (જુનુન) ને એક વિશીષ્ટ સ્થાન હાંસીલ છે, જેના વિના શરીઅતના અમલો તથા દીન મજલીસોથી કોઈ જ અર્થ સરતો નથી. અજો-સવાબ તો હાંસીલ થઈ જાય છે, પરંતુ ‘યારનું મીલન’ (અન્વારે ઇલાહીયાહની નિકટતા) હાંસીલ થતું નથી. આ પાગલપણાં (જુનુન, દીવાનગી) નું રહસ્ય તેમજ મહત્વ સમજાવતાં આપે લખ્યું છેકે, **દરી રાહ અન્દ કે જુનું હમ દર કારસ્ત.** એટલેકે આ માર્ગમાં થોડું પાગલપણું પણ મતલુબ છે.

એક રિવાયતમાં આવ્યું છેકે, **“અકસેરું ઝીકલ્લાહ હતા ચકુલુ મજનુન”** (અર્થાત્: - અલ્લાહ ત્યાલાનો ઝીક ખુબજ કસરતથી કર્યો કરો, ત્યાં સુધી કે લોકો તમને પાગલ કહે.) કોઈ શાયરે આ વાતનો ભાવાર્થ રજુ કરતાં કહ્યું છેકે,

‘ચલો અઝ્ઝાહુઆ કામ આ ગઈ દિવાનગી અપની,

વરના હમ ઝમાનેભરકો સમજાને કહાં જાતે.

તુમહારા નામ લેને સેહી દુનિયા જાન જાતી હય,

ન હોતી આપસે નિરખત તો પહેચાને કહાં જાતે.’

એટલે કે જુનુન (પાગલપણું) પોતાની દીવાનગી પર નાજ અને ખુશી અનુભવે છે. એક શાયરના કહેવા મુજબ ખરેખર તો આ દીવાનગી નથી પરંતુ અકકલમંદી છે.

“મેરી દીવાનગી અકકલો ખીદ સે લાખ અઝ્ઝી હય,

કે દુનિયાકી ઝુબાં મુજકો તેરા દિવાના કહેતી હય.”

મજનુ તથા દિવાના વ્યક્તિ દુરંદેશી કે સગાવાદ માં ફસાયેલાં હોતા નથી; તે પરિણામની પરવાહ કર્યા વગર જ રજાએ મહેબુબ માટે પોતાની વહાલી જાનને પણ દાવ પર લગાડી દે છે. આ પ્રકારની સરફરોશી અને જાન કુર્બાન કરવાના અનેક દ્રષ્ટાંતો ઇસ્લામના ઇતિહાસમાં મૌજુદ છે. જેવી રીતે કે ‘ગઝવએ ઓહદ’ ના મૌકા પર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બીન હવશ (રદીયલ્લાહોત્ત્યાલા અન્હો) એ અલ્લાહ ત્યાલાની ખારગાહમાં એ રીતે દુઆ માંગી હતી કે, હે અલ્લાહ, મારા મુકાબલામાં એવા કાફીરને મોકલ જે ખુબજ તાકતવર, યુદ્ધકળાનો નિખળાંત, અને શસ્ત્રવિદ્યામાં નિપુણ હોય. હું તારી રજા માટે તેનાથી જેહાદ કરું અને તે મારાથી લડે. છેવટે તે મને કતલ કરીને મારા નાક-કાન કાપી નાંખે. અને જ્યારે હું કાલે કયામતના દિવસે આ હાલતમાં તારી ખારગાહે રખુખીચ્યતમાં હાજર થાવ તો તું ફરમાવ- **“ચા અબદી ફીમ જોદે અ અન્ફોક વા જોનુંક”** (અર્થાત્: - હે મારા બંદા, કયાં જુર્મના ફળસ્વરૂપે તારા નાક-કાન કાપી નાંખવામાં આવ્યાં.) તો હું જવાબરૂપે અર્જ કરીશ કે, **“ફીક વફી રસુલેક”** એટલે કે તારી ખુશનુદી અને તારા મહેબુબ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ના ઇશ્કના જુર્મ પેટે મારી સાથે આવું કરવામાં આવ્યું છે. આ સાંભળીને તે જવાબરૂપે તે ફરમાવશે કે, ‘હે મારા બંદા તે સાચું કહ્યું.’

આ મક્તુબ શરીફમાં આપ બીજી એક વાત સમજાવ માંગે છે કે ક્યારેક કેટલીક મસલેહતો અનુસંધાને કામીલ હઝરાતો કેટલાક નાકીસ મુરીદોને તાલીમ આપવાની એક પ્રકારની ઇજાજત આપી દે છે એટલેજ એહલે તરીકતે ખિલાફતના બે પ્રકાર બયાન ફમાવ્યા છે. (૧) ખિલાફતે મુકય્યદાહ અને (૨) ખિલાફતે મુતલકા. જે પૈકી (૧) **ખિલાફતે મુકય્યદાહ** શૈખે કામીલ તરફથી એ સાલીકને આપવામાં આવે છે જેણે હજુ સુધી નફસની પુરી સફાઈ હાંસીલ કરી નથી. બલ્કે તેના અમુક લતીફાઓ એ જ ફના હાંસીલ કરી છે. અને (૨) **ખિલાફતે મુતલકા.** એ આરફિ કામીલને પોતાના શૈખે કામીલ તરફથી અર્પણ થાય છે જેઓ લતીફાઓની ફના અને નફસની પાકીઝગી હાંસીલ કર્યા પછી નફસની ખબાસતો અને શૈતાનની શરારતોથી મહેકુઝ થઈ ચુક્યા છે.

ઔલીયાએ કિરામ જે આ રીતે કેટલાક નાકીસ (અધુરા) મુરીદોને ખિલાફત અર્પણ કરતાં રહે છે; તેની પાછળ કેટલાંક કારણો આ પણ હોય શકે છે, જેમ કે

(૧) શૈખે કામીલે પોતાની નિગાહે બરીરત તેમજ 'કશ્ફ' થકી એ વાત જાણી લીધી હોય છેકે મારા ફલાણાં મુરીદમાં કામીલ બનવાની લાયકાત છુપાયેલી છે. શક્ય છેકે ઝીંદગી વફા ન કરે માટે હમણાં જ તેને ખિલાફત આપીને ફારીગ થઈ જાવ.

(૨) શૈખે કામીલ ઘણીવાર પોતાના નાકીસ મુરીદોને ખિલાફત એટલા માટે આપી દે છેકે, જેથી તે ઝીંકની મહેફીલો કાયમ કરીને મુરાકેબો કરાવે. લોકોને સુલુકનો માર્ગ પાર કરાવે અને તે તેઓની તર્બિયત કરે; તેમજ બીજાઓની તર્બિયત દરમ્યાન પોતાની ખુદની પણ તર્બિયત થતી રહે.

એવાત જાણીલેવી જોઈએકે, 'આલમે અમ્ર' અને 'આલમે ખલ્ક' ના લતીફાઓ તય કર્યા પછી પણ નફસાની હુમલાઓ અને શૈતાની પ્રપંચોનો ભય ઊભો જ રહે છે; ત્યાં સુધીકે સાલીકના માનવસહજ દુર્ગુણો નાશ ન પામે. અને તેનો નાશ 'તઝકીયાએ નફસ' પછી જ થાય છે. એટલા માટે જ 'ખલીફાએ મુકય્યદ' માટે પોતાના કામીલ શૈખ સાથે સતત સંપર્ક અને 'રાખ્તાહ' રાખવો જરૂરી છે. અને તેની પવિત્ર તવજ્જોહાત થકી જ તે તકમીલ (પરિપુર્ણતા) ની મંજીલો પાર કરી શકે છે. અલ્લાહુમ્મુર્રજુકના ઈચ્છાહા.

આ મકતુબશરીફમાં બીજી ધ્યાન ખેંચે એવી બાબત એહલે જમીયત (એકાગ્રતાવાળા) ની સોહબતની ફઝીલત છે. એહલે જમીયત એટલેકે એકાગ્રતાવાળા લોકો એ એવા લોકો છે જેને દુનિયાનો કોઈ ઝાઝમાળ કે આકર્ષણ, મોહમાયા તેમજ સુખ-દુઃખ તથા ગમે તેવા કપરા સંજોગો કે વિકટ પરિસ્થિતીમાં અલ્લાહની યાદથી વીચલીત કરી શકે નહીં, તેમજ તેનું ધ્યાન ભંગ કરી શકે નહીં. એક મહેફીલમાં સુફીયાએ કિરામ વચ્ચે એ બાબતે ચર્ચા ચાલી કે, જો કોઈ શખ્સને જુમ્હૂઆના દીવસે દુઆની મકબુલીયતની એ ખાસ ઘડી પ્રાપ્ત થઈ જાય તો ત્યારે તેણે શું દુઆ માંગવી જોઈએ ? જેના જવાબ પેટે ત્યાં ખેઠેલૌ બુઝુર્ગો પૈકી દરેકે અલગ-અલગ મંતવ્યો રજુ કર્યા. પરંતુ તેઓ પૈકી એક બુઝુર્ગનું મંતવ્ય ઘણું જ ઉચ્ચ પ્રકારનું હતું. તેઓએ ફરમાવ્યું કે, 'મને જો આ ઘડી હાંસીલ થઈ જાય તો હું એહલે જમીયત (એકાગ્રતાવાળા) ની સોહબત હાંસીલ થવાની દુઆ માંગું. કારણકે તેઓની સોહબત જ સફળતાની ચાવી છે, જેણે તેઓની સોહબત હાંસીલ કરી લીધી સફળતા તેઓના કદમ ચુમશે.' ઇન્સાનની વેર-વિખેર તથા છીન્નભીન્ન રૂહાનીયતનો એકમાત્ર ઇલાજ એહલે જમીયતની સોહબત જ છે. અહીં એહલે જમીયતથી મુરાદ કામીલ-મુકમ્મીલ પીરની ઝાતે ગીરામી છે.

મકતુબ શરીફ નં. ૧૬

-: પ્રતિ :-

હઝરત મુલ્લા અબ્દુલ્લાહુર સમરકંદી

(રેહમતુલ્લાહે અલયહે)

-: વિષય :-

જો આ બુઝુર્ગો (નકશાબંદી બુઝુર્ગો) ની નિરુબત પૈકી થોડુંક પણ હાંસીલ થઈ જાય તો તો થોડુંક નથી... એ વાતના બયાન પેટે..

-: વિગતો :-

આપનો મહેરબાનીભર્યો તેમજ ધ્યાનપુર્વક લખાયેલો પત્ર મળ્યો. કુકરાઓથી મોહબ્બત તેમજ આ સમુહના લોકો તરફ તવજ્જોહ અને અકીદત હોવી એ અલ્લાહ તઆલાની મહાન નેઅમતો પૈકી છે. અલ્લાહ તઆલાની ખારગાહમાં તેની ઉપર ઇસ્તેકામ માટે દરખાસ્ત તથા ઉમ્મીદ છે.

જે ન્યાઝ આપે દુર્વેશો માટે મોકલી હતી, તે મળી ગઈ અને તેની ઉપર સલામતી માટે ફાતેહા પઢવામાં આવી. (પરંતુ) આપે અહીં રૂબરૂ મુલાકાત દરમ્યાન જે તરીકો (નકશાબંદી તરીકો) અપનાવ્યો હતો તેના વિશે કશું જ લખ્યું નથી. (ખૈત)

‘યક ચરમે ઝફન ખ્યાલ પેશે નઝર, બહેતરઝ વિસાલે ખુબર મયાં હમા ઉમ્ર.’

(અર્થાત્: - એક ક્ષણ માટે પણ મહેબુબે હકીકીનો ખ્યાલ નઝર સમક્ષ લાવવો પુરી ઝીંદગી હસીનોના મિલાપની મઝા લુંટવાથી વધુ સાફ છે.)

આ બુઝુર્ગોની (નકશાબંદી બુઝુર્ગોની) નિરુબત પૈકી જો થોડુંક પણ હાંસીલ થઈ જાય તો તેને થોડુંક ખ્યાલ ન કરો; કારણકે બીજાઓના અંત આ બુઝુર્ગોના આરંભમાં સમાયેલો છે. (બયત)

“ક્યાસ કુન ઝે ગુલીસ્તાને મન બહારે મોરા”

(અર્થાત્: - મારા બગીચાથી મારી વસંતની કલ્પના કરી લ્યો.)

પરંતુ આ બુઝુર્ગો સાથે મોહબ્બતભર્યો સંબંધ ઘણો પ્રગાઢ અને નિર્મળ હોય ને પછી જો આ નિરુબતમાં કરી ખલેલ કે ખરાબી ઘટીત થાય તો નિરાશ થવું ન જોઈએ. તેમજ (આ સાથે) કેટલીયવાર પહેરેલું પહેરણ (કબા) આપને મોકલી આપું છું; તેને ક્યારે ક્યારેક પહેરજો તથા અઢબપુર્વક તેની સંભાળ રાખજો, તેના થકી અગણિત ફાયદાઓ હાંસીલ થવાની સંભાવના

છે. જ્યારે 'પણ આ પહેરણ પહેરો તો વઝુ સાથે પહેરો તેમજ પોતાના (ખાતીની) સખકનું રટણ સતત શરૂ રાખજો; ઉમ્મીદ છેકે પુરેપુરી જમીઅત (એકાગ્રતા) હાંસીલ થઈ જશે.

જ્યારે પણ કોઈ વાત લખી મોકલો તો સૌ પ્રથમ પોતાની ખાતીની હાલતો લખો. જાહેરી હાલતો ખાતીની હાલતો વગર જરાપણ ભરોસા પાત્ર નથી

“અઝ હર ચે મી રવદ સુખને દોસ્ત ખુશતરસ્ત.”

(અર્થાત્: - દોસ્તની વાત જે રીતે સાંભળવા મળે છે સારી લાગે છે.) અલ્લાહત્આલા આપણને સૌને નઝરની કોતાહીઓથી પાક એવા હઝરત સૈયદુલમુરસલીન (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ના જાહેરી તેમજ ખાતીની અનુસરણ પર હંમેશાગી અને મજબુતાઈ અતા ફરમાવે. આમીન...

મીસ્રો: - ‘કારે ઈ અસ્ત વ ગેરે ઈ હુમા હૈય’

(અર્થાત્: - અસલ કામ આ જ છે બાકી બધું વ્યર્થ છે.) (વસ્સલામ)

(દફતર - ૧, મકતુબ નં- ૧૪૨)

-: સમજુતી :-

આરિફ અકમલ હઝરત શૈખ અહેમદફાઝી સરહીદી (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) એ મઝકુર મકતુબ શરીફમાં (નકશાબંદી નિરખત) ની સર્વશ્રેષ્ઠતા સાબીત કરી છે. અને તેની અલ્પમાત્રાની પ્રાપ્તિને પણ ઘણી મોટી પ્રાપ્તિ કહી છે; કારણકે ખીજઓના અંતમાં તેઓનો આરંભ સમાયેલો છે. એટલે કે અન્ય તરીકામાં અંતિમચરણે પહોંચેલા તાલીબને હાંસીલ થતી નિરખત એટલે કે ‘તજલ્લીએ જાતી બકી’ આ તરીકામાં મુખ્તદીને (નવો મુરીદ) હાંસીલ થઈ જાય છે. જ્યારે આ તરીકાના મુન્તહીને ‘તજલ્લીએ જાતી દાયમી’ ની નિરખત હાંસીલ થાય છે, જે હઝરત સૈયદના સીદીકે અકબર (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) ની વિલાયતથી હાંસીલ થયેલ છે. અને એ વાતતો નિર્વિવાદીત છે કે, ઉમ્મતના સર્વાનુમતે આપની વિલાયત સૌથી અફઝલ અને સર્વોપરી છે, માટે જ આપની આ નિરખત પણ સૌથી અફઝલ અને ચઢિયાતી છે. તો પછી જો આ નિરખતનો થોડોક હીરસો પણ કોઈને હાંસીલ થઈ જાય તો તેને થોડો કઈ રીતે કહી શકાય ?

અન્ય તરીકાના કેટલાક ખાસુલખાસ મશાઈખોએ પણ આ ‘નિરખતે દવામ’ એટલેકે ‘તજલ્લીએ જાતી દાયમી’ ની પ્રાપ્તિનો ઉલ્લેખ કર્યો છે, પરંતુ તેની પ્રાપ્તિનો વાસ્તો તો હઝરત સૈયદના સીદીકે અકબર

(રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) ની આ વિલાયતે ખાસ જ છે. જેમ કે ‘નફહાતુલઉન્સ’ માં હઝરત મૌલાના અબ્દુર્રહીમ નુરદીન જામી નકશાબંદી (કુદરસીરહુ) એ ‘તજલ્લીએ જાતી બકી’ નું દાયમી હોવા સંબંધે હઝરત શૈખ અબુ સઈદ અબુલખૈર (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) નો આ કૌલ નકલ કર્યો છે. તેઓ ફરમાવે છેકે, ‘મારી ઉપર તેનું રાજ (રહસ્ય) જાહેર થઈ ગયું છે ? તેમજ મેં મારી જાતમાં પણ આ તજલ્લીએ દાયમી નો અનુભવ કર્યો છે. તથા આલમે મિસાલમાં તેનો સાક્ષાત્કાર (મુશાહદો) પણ કરેલ છે.’ આપ વધુમાં લખે છેકે, ‘જોકે આ તજલ્લીની મારફત (જાણકારી) નવાઈજનક વાતો પૈકી જ છે. તેમજ આ ઉમ્મતના ઘણાં ઓછા લોકો આ મારફત વડે લાભવિન્ત થયેલાં છે; જે પૈકી આ ખાદીમને અલ્લાહ ત્આલાએ આ તજલ્લીની મારફત તેમજ તેની હકીકતનું અવલોકન અતા ફરમાવ્યું છે તેમજ એ વાત પણ સમજાવી દીધી છેકે ‘તજલ્લીએ જાતી’ એ મુખ્તદી માટે ‘બકી’ છે અને મુન્તહી માટે ‘દાયમી’ છે.

હઝરત શૈખ અબુસઈદ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) એકવાર હઝરત ઉસ્તાદ અબુ અલી દકકાક (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ને પુછ્યું કે, ‘શું આ વાત (તજલ્લીએ જાતી) હંમેશા રહે છે?’ ઉસ્તાદે ફરમાવ્યું, ‘નહી.’ તો હઝરત શૈખે પોતાનું મસ્તક ઝુકાવી લીધું અને થોડીકવાર પછી માથું ઊંચકીને કહ્યું કે, ‘હે ઉસ્તાદ આ વાત હંમેશા રહે છે.’ તો ઉસ્તાદે ફરમાવ્યું કે, ‘જો આવું થાય છે તો કદાચીત જ.’ હઝરત શૈખ અબુસઈદ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) તાળી વગાડીને કહ્યું કે, ‘આ પણ એ નવાઈજનક વાતો પૈકી જ છે.’

આપની ઉપરોક્ત ઇબારતથી એ વાત સાબીત થાય છે કે આપ ‘તજલ્લીએ જાતી દાયમી’ ના દાવેદાર હતાં; અને તેનું કારણ એજ હતું જેવું કે હઝરત ઇમામે રખ્ખાની (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) એ પોતાના એક મકતુબશરીફમાં ફરમાવ્યું કે, ‘હઝરત શૈખ અબુ સઈદ અબુલખૈર (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) એ તજલ્લીએ જાતી દાયમી હોવાની ખબર આપી છે.’ અને હઝરત સૈયદના અબુબક સીદીક (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) નો ઝલ્મોમુખારક હઝરત શૈખ અબુ સઈદ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) સુધી પહોંચ્યો છે; અને એ વાતની જાણ થાય કે આ ઝલ્મોમુખારકની ખરકતો વડે જ હઝરત શૈખ (અલયહીર્રમા) સુધી આ નિરખતે દાયમી પહોંચી છે.

આ મકતુબશરીફમાં આપે બુઝુર્ગોને દીનના તબ્દુકાતના ફૈઝ તથા

બરકતોનો ઉલ્લેખ ફરમાવ્યો છે. અને હકીકત પણ એ જ છેકે, એહલુલ્લાહ પર તેઓની ખાતીની સફાઈના કારણે અન્વારો તજલીયાત તેમજ ફોયુઝોબરકાતની વર્ષા હંમેશા મુશળધાર વરસાદની જેમ વરસતી રહે છે, જેના કારણે તેઓના રહેઠાણો તેમજ પહેરેલા કપડાંઓ વગેરે ખુબજ બરકતવંતા તથા પુરફેઝ હોય છે તથા જાહેરી અને ખાતીની બિમારીઓથી શીક્ષા આપનાર હોય છે. આ જબ્બા, પહેરણ કે અન્ય કોઈ બરકતવંતી ચીજો વડે નિરુપત દીલમાં ઉડેલવાનું અને ફેઝ પહોંચાડવાનું કુર્આનેપાક તથા સુન્નત વડે સાબીત છે. જેમકે આયાતે કરીમા “ઈઝહબુ બે કમીસી હાઝા ફઅલ્કુહો અલા વજહે અબીયાતે બસીરા.” જેમાં હઝરત યુસુફ (અલયહીસ્સલામ)ના પવિત્ર ખમીસના સ્પર્શથી હઝરત યાકુબ (અલયહીસ્સલામ)ની આંખોની રોશની પાછી ફરવાનો ઉલ્લેખ છે.

તેમજ હુઝુર નબીએ પાકે (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) પોતાનો જબ્બોમુબારક હઝરત ઉવૈશ કરની (રદીયલ્લાહોત્તઆલા અન્હો) માટે મોકલ્યો અને તેઓને પોતાની ખાસ નિરુપત વડે નવાજ્યાં અને ઉમ્મતના હકકમાં તેઓની દુઆની કબુલીયત સંબંધે સનદ અતા ફરમાવી. એ જ રીતે અહીં હઝરત મુજદ્દીદે અલ્ફેસાની (રદીયલ્લાહો ત્તઆલા અન્હો) હઝરત મીર મોહંમદ નોઅ્માન બદખ્શી (રહેમતુલ્લાહ અલહય)ને પોતાનું પવિત્ર પહેરણ મોકલીને પોતાની રૂહાની નિરુપત વડે નવાઝી રહ્યા છે.

❧ મકતુબ શરીફ નં. ૧૭ ❧

-: પ્રતિ :-

મખ્દુમ ઝાદા અમકંગી હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ કાસીમ

(કુદરસીરહુ)

-: વિષય :-

નકશબંદી તરીકાની મહાનતા તેમજ જે લોકોએ આ તરીકામાં કેટલીક ખરાબીઓ અને નવી-નવી વાતો ઉપજાવી કાઢી છે, તેઓની ફરિયાદ પેટે...

-: વિગતો :-

અલ્હમ્દોલીલ્લાહે રખ્ખીલઆલમીન. વરસલામો અલા સૈયદુલમુરસલીન વ આલેહીત્તાહેરીન અજમઈન.

ઘણી જ દુઆઓ અને અસંખ્ય સોગાદો પછી આલી જનાબ, ખુલાસાએ મશાઈખ, નતીજાએ ઔલીયાએ ઉઝામ, રાહે હકક પર મુસ્તકીમ

હઝરત મખ્દુમઝાદા (અલ્લાહત્તઆલા આપને સલામતી, અને ઉમ્મે દરાજ અતા ફરમાવે.)ની બારગાહમાં (આ નાચીઝ) પોતાનો ઈશ્તિયાક તેમજ અપેક્ષાઓ જાહેર કરી રહ્યો છે. શૈર..

‘હાયે જાઉ કીસ તરહ ચાર તક મેં,
રાહમેં હય પુરખતર ગારો પહાડ.’

હઝરત મખ્દુમ ઝાદાને એ વાતની જાણકારી હોવી જોઈએ કે આ બુલંદ (નકશબંદી) તરીકાની મહાનતા તથા ઉચ્ચતા સુન્નતોની પચરવી અને બિદઅતોથી બચવાના કારણે છે; એટલા માટે જ આ પવિત્ર તરીકાના અકાબીરોએ ‘ઝીકે જહર’થી પરહેઝ કરી છે, અને ‘ઝીકે કલ્બી’ની રહેતુમાઈ કરી છે; તેમજ સિમાઅ, રક્સ, વજદ્, તવાજુદ વગેરે કે જે હુઝુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ના અને ખુલ્ફાએ રાશેદીન (રીદવાનુલ્લાહે ત્તઆલા અલયહીમ અજમઈન)ના યુગમાં નહોતું, તેનાથી સદંતર મનાઈ ફરમાવી છે.

તેઓની આ પ્રકાર સુન્નતોની તકેદારી અને બિદઅતોથી બચવાના કારણે જ આ તરીકામાં મહાન પરિણામો જોવા મળ્યા છે; તથા ઘણો ઉત્તમ ફળો હાંસીલ થયા છે. બીજાઓના અંતમાં તેઓનો આરંભ સમાયેલો છે; તેઓની નિરુપત બીજાઓની નિરુપતથી ઘણી જ ઉચ્ચ અને ચઢિયાતી છે. તેઓનો કલામ દીલની બિમારીઓનો ઇલાજ અને તેઓની નઝર ખાતીની બિમારીઓથી શીક્ષા અતા કરનારી છે. તેઓની બુલંદ હીમ્મત મુરીદોને સંભાવનાઓના નિચાણથી ‘વજુબ’ (જરૂરી હોવું)ની બુલંદી પર પહોંચાડી દે છે. મીસરો:-

‘નકશબંદીયાહ અજુબ કાફલા સાલાર અન્દ,

કે બરદ અઝ રહે પીન્હા બ હરમ કાફલા રા,

અઝ દીલે સાલીક રહે જાઝબએ સોહબતે શાં,

મી બરદ વસવસાએ બિલવત વ ફીકે ચિલ્લા રા.’

(અર્થાત્:- નકશબંદી બુઝુર્ગો અજુબ કાફલો ચલાવનાર છે કે જેઓ છુપી રીતે કાફલાને હરમ સુધી પહોંચાડી દે છે. તેઓની સોહબતનું આકર્ષણ સાલીકના દીલમાંથી ચિલ્લાકશીની ફીકર અને એકાંતવાસના ખ્યાલ (વસવસા)ને હંમેશા માટે દુર કરી દે છે)

પરંતુ વર્તમાનકાળમાં આ પવિત્ર નિરુપત ‘ઇન્કા’ પક્ષીની જેમ દુર્લભ બની ચુકી છે, અને પોતાનો ચહેરો પોશીદગીમાં છુપાવી ચુકી છે. (જેથી)

આ મહાન દૌલત અને અમુલ્ય નેઅમત પ્રાપ્ત નહીં થવાના કારણે આ તબક્કાની એક જમાઅતે (નકશાબંદી જમાઅતે) તેની પ્રાપ્તી માટે ચો તરફ ફાંફા માર્યા પરંતુ છેવટે આ દુર્લભ મોતીઓને બદલે થોડીક ઠીકરીઓથી ખુશ થઈને રહી ગયા છે અને બાળકોની જેમ અખરોટ તેમજ દ્રાક્ષ વડે રાહત હાંસીલ કરી લીધી છે. (તેઓએ) પોતાની આ અત્યંત ઉગ્ર ખૈયેની અને ઉચાટભરી હાલતોના ઇલાજ પેટે ક્યારેક ‘સિમાઅ’ અને ‘રક્સ’ વડે આરામ મેળવવાનો પ્રયાસ કર્યો. તેઓને અંજુમનમાં ખિલવત હાંસીલ ન થતાં ચાલીસ દિવસનો એકાંતવાસ અપનાવ્યો. વળી નવાઈજનક વાતતો એ છેકે આ પ્રકારની ખિદઅતોને તેઓ આ પવિત્ર (નકશાબંદી) નિસ્ખતની પરિપુર્ણતા (કમાલ) તેમજ ખુબી સમજવા લાગ્યા છે અને આ પ્રકારની ખરાબીઓને જ તેઓ (આ સિલસિલાની) તજદીદ સમજવા લાગ્યા છે. અલ્લાહ ત્યાલા ‘નૂન’ અને ‘સ્વાદ’ની ખરકતો નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) તથા આપની આલે પાકે અતહરની હુરમતના સદકામાં તેઓને ઇન્સાફની તૌફીક અતા કરે અને આ ખુજુર્ગોના કમાલાતોની એક અંશરૂપી ખુશખુ તેઓના દિમાગ સુધી પહોંચાડી દે.

એ પ્રદેશમાં ફેલાયેલી ખિદઅતો તેમજ ખરાબીઓ એટલી હદે વકરી ચુકી છે કે મુળભુત તરીકાને સદંતર ઢાંકી દીધો છે તથા ત્યાંના દરેક નિમ્નસ્તર અને ઉચ્ચસ્તરના લોકોએ પણ આ નવી તજદીદ અને રીત-ભાત અપનાવી લીધી છે અને અસલ માર્ગથી તદ્દન વિમુખ થઈ ગયા છે એટલા માટે દિલમાં આવ્યું કે તેની કેટલીક ઘટમાળાઓ આ ખુલંદ ખારગાહના ખાદીમોની ખિદમતમાં રજુ કરીને મારી હૃદય વ્યથા વ્યક્ત કરું. જો કે મને એ વાતની ખબર નથી કે મખ્દુમ ઝાદાની મહેફીલમાં કેવા લોકોની અવર-જવર હોય છે અને મહેફીલનો હમદદ કેવો વર્ગ હોય છે.? શૈર..

**‘ખ્વાબમ બ શુદ અઝ દીદાર દરી ફીક જુગર સોઝ,
કા ગોશકે શુદ મંઝીલ વ આસાઈશ ખ્વાબત.’**

(અર્થાત્:- હૃદયને વ્યથીત કરી દેતી એક ચિંતાથી મારી ઊંઘ ઉડી ગઈ છે, કે તારી મંઝીલ અને આરામદાયક ઊંઘનું ઠેકાણું કોની બાહોમાં છે.?)

અલ્લાહ ત્યાલાથી ઇલ્તીજ છેકે તે આપની પવિત્ર ખારગાહને આ સાર્વત્રિક બલાથી મહેફૂઝ રાખે તેમજ આ બલા અને કસોટી વડે પ્રભાવિત થવાથી આપના આસ્તાનાને બચાવે. (આમીન)

અમારા મખ્દુમ અને મુકર્રમ ! લોકોએ આ મહાન તરીકામાં એટલી હદે નવી નવી વાતો પ્રચલીત કરી દીધી છેકે, જો વિરોધીઓ એવું કહે કે, “આ તરીકામાં ખિદઅતોની પાખંદી અને સુન્નતોને છોડી દેવી છે. તો તેઓનું આવું કહેવું યોગ્ય છે. (આ લોકો) તેહજજુદની નમાઝ ખુબ એકાગ્રતાથી જમાઅતની સાથે કે જે ખિદઅત છે તેને સુન્નત તરાવીહની જેમ મસ્જીદમાં અદા કરીને રોનક અર્પી રહ્યા છે; તેમજ આ અમલને નેક ખ્યાલ કરે છે અને તેના માટે લોકોને રગબત પૈદા કરાવી રહ્યા છે. જ્યારે કુકલાએ કિરામે તેને મકરૂહે તેહરીમી કહ્યું છે; તેમજ જે કુકલાઓએ આ કરાહત (મકરૂહ હોવા) મા તદ્દાઈ (આમંત્રણ) ને કારણરૂપ ગણાવે છે તેઓએ પણ આ નફલનમાઝની જમાઅતનો જવાઝ (જાઈઝ હોવું) મસ્જીદના એક એકાંત ખુણા પુરતો જ મર્યાદીત કરેલ છે તેમજ તેમાં ત્રણ વ્યક્તિથી વધુની હાજરીને તો સર્વાનુમતે મકરૂહ કહેલ છે.”

તેમજ (આલોકો) આ તેહજજુદની નમાઝની તેર (૧૩) રકાતો એ રીતે ગણે છેકે, બાર (૧૨) રકાતો ઊભા થઈને અદા કરે છે અને બે (૨) રકાત બેસીને જેને તેઓ એક (૧) ના હુકમમાં ગણે છે અને તે રીતે કે બેસીને અદા કરનારને ઊભા-ઊભા અદા કરનાર કરતાં અડધો સવાબ મળે છે. (જો કે તેઓનું) આ પ્રકારનું ઇલ્મ તથા અમલ સુન્નતોની તદ્દન વિરુદ્ધ છે. હુજુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) જે તેર (૧૩) રકાતો અદા ફરમાવી છે તે વિત્તરની સાથે અદા ફરમાવી છે માટે તેહજજુદની રકાતો એકી સંખ્યામાં છે, ખરેખર તો એવું નથી કે જેવું તેઓ અનુમાન કરી રહ્યા છે.

‘અંદકે પેશે તુ ગુફ્તમ ગમે દીલ તરસીદમ,

કે દીલ આરઝુદા શવી વર્ના સુખન બિરયારસ્ત.’

(અર્થાત્:- મેં મારી થોડીક જ હૃદયવ્યથા તારી પાસે ઠાલવી છે; (કારણકે) મને ભય છેકે તારૂં હૃદય વ્યથીત થઈ જશે નહીંતર વાતો તો ઘણી જ છે.)

એ વાત ઘણી નવાઈજનક છેકે, ‘માઉરાઉન્નહર’ જેવા ઉલ્માએ હકના મરકઝ સમા પ્રદેશમાં આ પ્રકારની ખિદઅતોનું ચલાણ થઈ ચુક્યું છે. તેમજ નવી-નવી વાતો જોર પકડીને સામાન્ય વાતો બની રહી છે. જો કે અમે ફકીરો આ શરીઅતના (જાહેરી) ઇલ્મોનો લાભ આ ઉલ્માઓ થકી જ ઊઠાવ્યો છે અને ઊઠાવતાં રહેશું. અલ્લાહ ત્યાલા જ યોગ્ય ઇલ્લામ ફરમાવનાર છે.

અલ્લાહુત્તઆલા આપણને સૌને શરઅતે મુસ્તફવીય્યાહ (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) ના માર્ગ પર અડગતા અર્પણ કરે અને જે ખંદો આ વાત પર આમીન કહે તેને પણ અલ્લાહુત્તઆલા પોતાની રહેમતો વડે નવાજે. આમીન... (દફતર-૧, મકતુબ નં. ૧૬૮)

-: સમજૂતી :-

મજકુર મકતુબ શરીફ સરકાર મુજદીદે અલ્લેસાની (કુદ્દસીરહુ) એ પોતાના પીરોમુશીદ શૈખુલમશાઈખ હઝરત ખ્વાજા મોહમ્મદ બાકીબીલ્લાહ (કુદ્દસીરહુલ્લનાની) ના મખદુમજાદા એટલેકે હઝરત ખ્વાજા મોહમ્મદ અમકંગી (કુદ્દસીરહુ) ના સાહબજાદા હઝરત ખ્વાજા માહમ્મદ કાસીમ (કુદ્દસીરહુ) તરફ લખ્યો છે; જેમાં આપે એ પ્રદેશ એટલેકે ‘માઉરાઉન્નહર’ વગેરે સ્થળોએ આ મહાન નકશાબંદી તરીકામાં કેટલાં કહેવાતા નાકીસ અને નામ માત્રના નકશાબંદીઓએ ફેલાવેલી ખરાબીઓ તથા ઉપજાવેલી કાઢેલી બિદઅતોની ફરીયાદ લખી છે.

આપ લખે છે કે, આ મહાન તરીકાની જે કંઈ ફઝીલત કે મહાનતા છે, તેનું એકમાત્ર કારણ તેમાં રહેલી સુન્નતોની પાબંદી અને બિદઅતોથી પરહેઝ છે. માટે જ આ તરીકાના અકાબીરોએ ‘ઝીકેજહર’ પર ‘ઝીકેકલ્બી’ ને કે તે સુન્નતથી સાબીત હોવાને કારણે સરસાઈ અતા કરી છે; અને ‘વજદ’, ‘તવાજુદ’, ‘સિમાઅ’, ‘રક્સ’ વગેરે કે જે સુન્નતથી સાબીત નથી એટલેકે જેનું અસ્તિત્વ હઝુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) કે ખુલ્ફાએ રાશેદીન (રીદવાનુલ્લાહે અલયહીમ અજમઈન) ના યુગમાં ન હોતું તેની ઉપર ચોકડી મારી દીધી છે.

આમ તો આ ‘વજદ’, ‘તવાજુદ’, ‘રક્સ’, ‘સિમાઅ’ વગેરે જે સુફીયાએ કિરામના તરીકાઓમાં પ્રચલીત છે, તેનો હેતુ ઇશ્કે ઇલાહીની આગ દીલમાં પ્રજવળીત કરવાનો જ છે, જે હેતુ આ મહાન તરીકામાં ‘ઝીકે કલ્બી’ અને ‘વુકુફેકલ્બી’ થકી સરી જાય છે. અને આ સહાબાએ કિરામ (રીદવાનુલ્લાહે અલયહીમ અજમઈન) નો પણ તરીકો છે. તેઓના તરીકામાં મુખ્યત્ત્વે બે જ બાબતો હતી. (૧) સુન્નતની પયરવી અને (૨) ‘વુકુફે કલ્બી’ અર્થાત્ ‘ઝીકેકલ્બી.’ આ રીતે આ મહાન તરીકો એન સહાબાએ કિરામ (રીદવાનુલ્લાહે અલયહીમ અજમઈન) નો તરીકો સાબીત થાય છે. આ તરીકાના બુઝુર્ગોએ દરેક રીતે સુન્નત અને શરીઅતને જ અગ્રતા અર્પી

છે અને તેની ખિલાફ કોઈ જ વાત પસંદ કરેલ નથી. કારણકે નફસની પાકીઝગી તથા દિલની સફાઈ હાંસીલ કરવા માટે સુન્નતોથી વધીને કોઈ જ અમલ કે રિયાઝતો મુજાહીદા નથી.

હઝરત મુજદીદે સાહેબ (કુદ્દસીરહુ) એ પોતાના એક મકતુબશરીફમાં ફરમાવ્યું છેકે, દીલરૂપી અરીસાને અલ્લાહુત્તઆલા સિવાય ગૈરની મોહબ્બત-રૂપી ગંદકીથી સાફ કરવો જરૂરી છે અને આ ગંદકી સાફ કરવાની રીત હબીબે ખુદા (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) ની રોશન સુન્નતોની તાબેદીરી છે. તેમજ એક અન્ય મકતુબ શરીફમાં આપે લખ્યું છેકે, ‘નફસને મારવા માટે શરીઅતે પાકના આદેશો પૈકી એક આદેશ પર અમલ કરવો એ પોતાની રીતે કરેલી હઝર વરસની સખ્ત ઇબાદતો અને મુજાહેદાઓથી ઉત્તમ છે.’ એટલું જ નહીં પરંતુ જે ઇબાદતો અને મુજાહેદાઓ શરીઅત મુજબ નથી હોતાં તે નફસને મારવાને બદલે વધુ બળવાન બનાવે છે. માટે જ જે કંઈ સુન્નત અને શરીઅતની વિરુદ્ધ છે કે તેના વડે સાબીત નથી તેની ઉપર આ તરીકાના બુઝુર્ગોએ ચોકડી મારી દીધી છે. અને આ મહાન તરીકાની ફઝીલત તેમજ તેમાં પ્રાપ્ત થતાં પરીણામો અને ઉત્તમ ફળોનું કારણ સુન્નતની પયરવી જ છે.

તદુપરાંત આપે જે વાત ખાસ ભારપૂર્વક અને ફરીયાદરૂપે લખી તે એ છેકે, વર્તમાનકાળમાં આ નકશાબંદી નિરુપત ઇન્કા પક્ષીની જેમ દુર્લભ થઈ ચુકી છે. વર્તમાનકાળથી મુરાદ અહીં આપનો યુગ છે. અને આવી દુર્લભચીઝની પ્રાપ્તિ સહેલાઈથી થતી નથી; માટે કહેવાતા કેટલાંક નામ માત્રના નકશાબંદીઓએ તેની પ્રાપ્તિ માટે ખુબજ ધમપછાડા કર્યા અને હવાતિયાં માર્યા; પરંતુ છેવટે થાકી હારીને પોતાની અ પ્રાપ્તિની બૈચેનીના ઇલાજ પેટે તેઓ સિમાઅ, રક્સ, વજદ, તવાજુદ વગેરેમાં મશગુલ થઈને આરામ મેળવવાની કોશીષ કરવા લાગ્યા તેમજ તેઓને અંજુમન વચ્ચે ખિલવતની નિરુપત હાંસીલ ન થઈ એટલેકે તેઓ આયાતે કરીમા “રીઝલુલ્લાતુલ્હીલીમ.....” ના મર્મ સુધી પહોંચી શક્યા નહીં અને આ નિરુપત વડે ફૈઝ્યાબ થઈ શક્યા નહીં તો તેની પ્રાપ્તિ માટે ખિલાફ તરીકા ચિલ્લાકશી કરવા લાગ્યા. જો કે આ તમામ બાબતો આ મહાન તરીકાની ખિલાફ અને નવી ઉપજાવેલી કાઢેલી બિદઅતો છે; જેના થકી તરીકાનો વિનાશ નોતરી રહ્યા છે, છતાં તેઓ એવું વિચારી રહ્યા છેકે અમે આ તરીકાને પરિપુર્ણતા અર્પી રહ્યા છીએ; જે તેઓનો માત્ર ખ્યાલી પુલાવ

છે. કારણકે આપણે આગળ જોયું તેમ આ બુઝુર્ગોએ સુન્નત અને શરીઅતને જ અગ્રતા આપેલ છે. અને બિદઅતોને હંમેશા રદ કરેલ છે.

❧ મકતુબ શરીફ નં. ૧૮ ❧

-: પ્રતી :-

હઝરત મનસુર અરબ

(રેહમતુલ્લાહે અલયહે)

-: વિષય :-

એ વાતના બયાન પેટે કે, જે માર્ગ આપણે પાર કરવા ઇચ્છીએ છીએ તે માર્ગ સાત ડગલાંનો છે, જેમાં દરેક ડગલે સાલીક ખુદથી દુર તથા અલ્લાહ ત્આલાની નીકટ થતો જાય છે.

-: વિગતો :-

આપનો મહેરબાની સભર પત્ર લાંબે ગાળે મળ્યો. અલ્લાહ ત્આલાની હમ્દ અને તેનો અહેસાન છેકે ખાસ લોકો આમ લોકોની યાદથી ગાફીલ નથી, તેમજ બુઝુર્ગો ગરીબોની ગમખવારીથી ખાલી નથી. જઝાકોમોલ્લાહો સુખ્હાનહુ અન્ન ખયરુજ્જા અલ્લાહ ત્આલા આપને અમારી તરફથી ઉત્તમ જઝા અતા ફરમાવે.

મારા મખ્દુમ !

“અઝ હરએ મી રવદ સુખને દોસ્ત ખુશતરસ્ત.”

(અર્થાત્: - દોસ્તની વાત જે રીતે પણ પહોંચે ઘણી સારી છે.)

જે માર્ગ આપણે પાર કરવા ઇચ્છી છીએ તે સાત ડગલાંનો છે, (જેપૈકી) બે ડગલાં ‘આલમે ખલ્ક’થી સંબંધીત છે, જ્યારે પાંચ ‘આલમે અમ્મ’ થી.

સાલીક પ્રથમ ડગલું આલમે અમ્મમાં રાખે છે તો તેની ઉપર ‘તજલ્લીએ અફઆલ’ જાહેર થાય છે, બીજા ડગલે ‘તજલ્લીએ સિક્કાત’, ત્રીજા ડગલે ‘તજલ્લીએ જાતીય્યાહ્’ના અન્વારો જાહેર થવા લાગે છે અને ત્યારબાદ કમશ: તેની તરકકી થતી જાય છે. આ વાત આવા પ્રકારોના અહેવાલોથી વાકીફ લોકોથી છુપી નથી; પરંતુ આ સર્વકાંઈ સૈયદુલઅવ્લીન વલઆખેરીન (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ના અનુસરણ પર જ આધારીત છે. તેમજ અમુક લોકોએ જે માર્ગને માત્ર બે ડગલાંનો જ કહ્યો છે તો તેઓનું હેતું સંક્ષિપ્તમાં ‘આલમે અમ્મ’ અને ‘આલમે ખલ્ક’ છે, જેથી

તાલીબોની નજરમાં આ કાર્ય વધુ સરળ દેખાય.

આ સાત ડગલાંઓ પૈકી દરેક ડગલે સાલીક પોતાથી દુર અને અલ્લાહની નીકટ પહોંચતો જાય છે. આ સાત ડગલાંઓ પાર કરી લીધા પછી જ ‘ફનાએ અતમ’ છે, જેની ઉપર ‘બકાએ અકમલ’નો આધાર છે. તેમજ ખાસ ‘વિલાયતે મોહંમદી’ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની પ્રાપ્તિ પણ આ ‘ફના’ અને ‘બકા’ પર જ આધારીત છે.

“ઈ કાર દૌલત અસ્ત કનું તા કેરા દહદ.”

(અર્થાત્: - આ કાર્ય જ દૌલતમંદીનું છે જુઓ તે હવે કોને અતા કરે છે.?)

આપણી જેવા આ નામુરાદ ફકીરોને આવી વાતોથી શી લેવા-દેવા? પરંતુ માત્ર એટલું જ કે એહલે કમાલ લોકોના સાફ આબે હયાત વડે પોતાના કાર્ય તથા મુખને લીઝજત અને મીઠાશ અપીએ.

‘ગર ન દારમ અઝ શકર જુઝ નામ બહર,

ઝી બસે ખુશતરકે અંદર કામ જહર.

આરમાં નિરબતે બ અર્શ આમદ ફરુદ,

વર્ના બસ આલી અસ્ત પેશે ખાકે તુદ.’

(અર્થાત્: - જો કે સાકરનું માત્ર નામ જ મને હાંસીલ છે, પરંતુ એ તેનાથી સારું છે કે મારા મુખમાં ઝેર હોય. આસમાન અર્શના મુકાબલામાં તો નીચું છે, પરંતુ માટીના ઢેફાથી તો ઘણું જ ઊંચું છે.) વરસલામ અવ્વલીન વ આખેરીન (દફતર. ૧, મકતુબ નં. ૧૯૬.)

-: સમજુતી :-

આ મકતુબ શરીફમાં બયાન થયેલો સાત ડગલાંવાળા મજમુન હું આગળ એક મકતુબ શરીફ નં. ૧ની સમજુતી પેટે સમજાવી ચુક્યો છું માટે અહીં તેનું પુનરાવર્તન કરતો નથી. વાંચકોને વિનંતી છેકે તેઓ મકતુબ શરીફ નં. ૧ની સમજુતી જુએ.

આ મકતુબશરીફમાં હઝરત મુજદ્દીદે અલ્ફેસાની શૈખ અહેમદ ફરૂકી સરહિંદી (ફુદ્દસીરહુ)એ તજલ્લીઓનો ઉલ્લેખ કર્યો છે, માટે તજલ્લીઓની સમજુતી પેટે કેટલીક વાતો લખી રહ્યો છું.

આમ તો ‘તજલ્લી’નો શાબ્દિક અર્થ જાહેર કરવું અથવા તો જાહેર થવું છે. જ્યારે સુફીવાદની પરિભાષામાં અલ્લાહ ત્આલાની જાત, સિક્કાત અને

અરમા તેમજ અફઝાલનું કોઈ શાન અથવા તો કૈફીયતના રંગમાં કે પછી હાલતમાં જાહેર થવાને કહેવામાં આવે છે.

હઝરત મુસા (અલયહીસ્સલામ) “રખ્ખે અરેની” ની માંગણી કરી તો અલ્લાહ ત્યાલાએ તજલ્લી ફરમાવી. “ફલમ્મા તજલ્લા રખખોહુ લીલજખલે જઅલહુ દક્કવ્વ ખર્ મુસા સએકા.” (અર્થાત્: - પછી જ્યારે તજલ્લી ફરમાવી મુસા (અલયહીસ્સલામ) ના પાલનહારે પહાડ પર તો તે પહાડ ચુરેચુરા થઈ ગયો અને મુસા બેહોશ થઈને પડી ગયા.)

હદીષે પાકમાં છે કે, “અતાની રખખી ફી અહસને સુરતીન.” એટલે કે હઝરત નખીએ અકરમ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ફરમાવ્યું કે, ‘મારો પરવરીદીગાર મારી પાસે એક સારી સુરતમાં આવ્યો.’

જોકે અલ્લાહ ત્યાલાના ‘ઝુહુરની શાનો’ અગણિત છે એટલા માટે તેની ‘તજલ્લીઓ’ પણ અગણિત છે. દરેક શખ્સ પર તેની લાયકાત મુજબ અલગ-અલગ તજલ્લીઓ અતા થાય છે. અને જે ‘તજલ્લી’ એક શખ્સ પર એકવાર થાય છે, તે પાછી ફરીવાર તેની ઉપર કે અન્ય ખીજા કોઈ ઉપર થતી નથી; કારણકે તજલ્લીઓમાં પુનરાવર્તન નથી. દરેક ક્ષણ, દરેક પળ અને દરેક ઘડીમાં તે નવી નવી શાનથી તજલ્લી ફરમાવે છે. “કુલ્લ યખ્મીન હોવ ફી શાન.” જે રીતે તેની જાત અનંત છે એ જ રીતે તેની તજલ્લીઓ પણ અનંત છે.

‘અય તોરા ખર તુરે દીલ હરદમ તજલ્લાએ દીગર,
તાલીબે દીદાર તું હર લેહજા મુસાએ દીગર.’

(અર્થાત્: - અય તે જાત(હક્ક ત્યાલા) કે તુ, દિલ રૂપી તુર પર હર ઘડી અલગ-અલગ તજલ્લીઓ ફરમાવે છે, કે મુસા રૂપી આશીકો હર ઘડી તારા દિદારનાં તલબગાર છે.) જો કે આ અગણિત અને અસંખ્ય તજલ્લીએને ઓળખવી કે તેની ગણતરી તદ્દન અસંભવીત છે, છતાં પણ નમુનારૂપે કેટલીક તજલ્લીઓનો ઝીક આ મુજબ છે.

૧. તજલ્લીએ આસારી : આ તજલ્લીને ‘સુરી’ પણ કહેવામાં આવે છે. સાલીક આ તજલ્લીમાં હઝરત હક્ક સુબ્હાનહુ ત્યાલાને મીસાલી સુરતરૂપે જુએ છે. અને તેને ખખર પણ પડી જાય છે કે આ તજલ્લી એ જ વાહદહુ લાશરીકની છે. જેમકે હઝરત મુસા (અલયહીસ્સલામ) પર શરૂઆતમાં આગ સ્વરૂપે તજલ્લી જાહેર થઈ પછી જાડના સ્વરૂપમાં અને તેઓએ એ જાણી પણ લીધું કે આ સુરતમાં (સ્વરૂપમાં) કોઈ તજલ્લી ફરમાવી રહ્યું

છે. ક્યારેક આ તજલ્લી ખવાબમાં થાય છે; પરંતુ તેની તાખીર કરવી જરૂરી હોય છે. ઈન્સાનના સ્વરૂપમાં આ તજલ્લી કામીલ રીતે જાહેર થાય છે.

૨. તજલ્લીએ ફેઅલી: આ તજલ્લીમાં સાલીક હક્ત્યાલાને તેની પરવરીશ કરના ‘સીફતે ફેઅલીયાહ’ (જેમકે રહીમ, કરીમ વગેરે) પૈકી કોઈ સિફતની સાથે તજલ્લી ફરમાવતો જુએ છે. અને આ મુશાહેદા (સાક્ષાત્કાર) દરમીયાન સાલીકની હીમ્મત, કુવ્વત તેમજ ફેઅલ (કાર્ય) અને ઇરાદો સીલ થઈ જાય છે. અને તે દરેક ચીજમાં અલ્લાહ ત્યાલાની કુદરતનો જ તસરુફ નીહાળતો રહે છે.

૩. તજલ્લીએ સિફાતી: આ તજલ્લીમાં સાલીક હક્ત્યાલાને ‘ઉમ્મહાતે સિફાત’ (સિફાતોની જડ) ના સ્વરૂપમાં તજલ્લી ફરમાવતો જુએ છે. આ ઉમ્મહાતે સિફાત આઠ છે તેને સિફાતે સમાનીયાહ હકીકીયાહ પણ કહેવામાં આવે છે; અને તે આ મુજબ છે.

(૧) તકવીન (૨) હયાત (૩) ઇલ્મ (૪) કુદરત (૫) ઇરાદાહ (૬) સમ્મ (૭) બસર (૮) કલામ, આ સિફાતો તમામ સિફાતોની માં (જડ) છે.

૪. તજલ્લીએ જાતી :- આ તજલ્લીમાં સાલીક ‘ફાનીએ મુત્લક’ (પુરેપુરો ફાની) ખનીને પોતાના ઇલ્મ, સભાનતા તેમજ ‘ઇદરાક’ (સંવેદના) થી તદ્દન અળગો થઈ જાય છે. અને ‘અખ્દેફાની’ ખની જાય છે. તથા ‘હક્ક બાકી’ રહે છે. આ પ્રકારની ‘ફનાઈયત’ પ્રાપ્ત થયા પછી ‘ખજાખીલ્લાહ’ નો મકામ છે. અને આ તજલ્લીમાં સાલીક ખુદ પોતાને કોઈ પણ પ્રકારની રૂહાની કે જીસ્માની નિશ્ચિતતાઓના બંધનથી મુક્ત જુએ છે. તેમજ ‘તૌહીદે અયાની’ (આંખે દેખી તૌહીદ) ના કમાલનો સાક્ષાત્કાર કરી લે છે.

આ સિવાય પણ તજલ્લીઓનો કોઈ પાર નથી, હક્ક સુબ્હાનહુ ત્યાલા જે સુરતમાં જે ચીજ સાથે જે રીતે અને જ્યારે જે વસ્તુ પર ચાહે દરેક પ્રકારના માફૂલ (બુદ્ધિગમ્ય) સમજમાં આવી શકે, વહેમમાં આવી શકે કે સાક્ષાત્કાર કરી શકાય તેવા સ્વરૂપમાં તજલ્લી ફરમાવે છે. અને સાલીક આ તજલ્લીઓથી ક્યારેય સંતોષીત થતો નથી પરંતુ હલ મીમ મઝીદ... (હજુ વધુ અતા ફરમાવો) નો સાદ બુલંદ કરતો રહે છે.

અમુક સુફીયાએ કિરામે નીચે મુજબની તલ્લીઓની નિશાનીઓ આપેલ છે. ‘તજલ્લીએ જહરી’, ‘તજલ્લીએ રહેમાની’, ‘તજલ્લીએ રહીમી’, ‘તજલ્લીએ શહુદી’, ‘તજલ્લીએ જમાદી’, ‘તજલ્લીએ નખાતી’

અને ‘તજલ્લીએ હયવાની’ વગેરે. સાલીકો ઉપર તજલ્લીયાતોનો નુજુલ ક્યારેક કોઈ સ્વરૂપમાં ક્યારેક કોઈ સ્વરૂપ વગર ક્યારેક કોઈ ખાસ કૈફીયતમાં અને ક્યારેક કોઈ કૈફીયત વગર જ થાય છે. પરંતુ આ મર્તબામાં કામીલ તજલ્લી ઇન્સાનની સુરતમાં જ જાહેર થાય છે. કારણકે આ ‘તન્જીય્યાહ્’ (નુજુલનો મર્તબો) અને ‘તશ્ખીય્યાહ્’ (આલમે મીસાલ) બંને મર્તબાઓ તૌહીદના છે. અને આ બંને મર્તબામાં સાલીકોને મુશાહેદો (સાક્ષાત્કાર) થતો રહે છે. જેમકે કેટલાક મુફ્સીરોએ ખુલાસો ફરમાવ્યો છેકે, ‘અલ્લાહ ત્યાલા કયામતના દિવસ કુર્આનના દરેક હર્ફની સુરતમાં તજલ્લી ફરમાવશે.’

હઝરત મૌલાના અબ્દુર્રહમાન જામી (કુદ્દસીરહુ) ફરમાવે છેકે,

“અગર ખ્વાહુદ દર હર સુરત અઝ સુરે આલમ ઝાહીર ગરગીદ વ અગર ખ્વાહુદ અઝ હમા મુનઝઝા ખાશદ.”

(અર્થાત્: - એટલેકે જો અલ્લાહ ત્યાલા ચાહેતો કાયેનાતના દરેક સ્વરૂપમાં ઝહુર ફરમાવે અને જો ચાહે તો દરેક સ્વરૂપથી અળગો રહે.)

❧ મકતુબ શરીફ નં. ૧૯ ❧

-: પ્રતિ :-

હઝરત મુલ્લા દાઉદ રેહમતુલ્લાહે અલયહે

-: વિષય :-

પીરે તરીકતના આદાબો નજર સામે રાખવા અંગે...

-: વિગતો :-

મારા વહાલા ભાઈ મૌલાના દાઉદનો પત્ર મુબારક મળ્યો, ઘણી ખુશી થઈ. અલ્લાહ ત્યાલા પોતાના નબી (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) અને તેઓની આલેપાકે અતહરના તૈફીલથી આપના જાહેર તથા ખાતીનને પોતાની રજાઓ વડે આભુષીત અને સુશોભીત કરે.

એવું ન બને કે એકાગ્રતાના અભાવે ખાતીની સબકની તકરાર તથા ખ્વાજગાન (કદ્દસલાહો ત્યાલા અસરાહુમ) ના તરીકા (નકશાબંદી તરીકા) પર ઇસ્તેકામ હાંસીલ કરવામાં કશો વિક્ષેપ પડી જાય. અને કદાચ માનીલ્યો કે કોઈ એવી ઝુલ્મત કે ખરાબી છવાઈ પણ ગઈ, તો તેનો ઇલાજ એ જ છેકે અલ્લાહ ત્યાલાની પાક બારગાહમાં ઇત્તિઝા, કાકલુદી, યકીન તેમજ પોતાની વિવશતા પ્રગટ કરે અને પછી આ મહાન દૌલતની પ્રાપ્તી (નકશાબંદી નિરુપતની પ્રાપ્તી) નું માધ્યમ એવા પોતાના મુરબ્બી એટલેકે પીરની તરફ

પુરી રીતે ધ્યાનીત થાય તેમજ તેઓના આદાબોને ખુબ સારી રીતે દ્રષ્ટી સમક્ષ રાખે. અને આ ખુજુર્ગોની રજાને અલ્લાહ ત્યાલાની રજાનું માધ્યમ જાણે. બસ, નજાત તથા બચાવનો એકમાત્ર માર્ગ આ જ છે....વરસલામ

(દફતર-૧, મકતુબ નં. ૨૧૮)

-: સમજુતી :-

આ મકતુબશરીફનો મઝમુન જો કે ઘણો ટુંકો છે, પરંતુ હઝરત મહેબુબે સમદાની (કુદ્દસીરહુ) એ તેમાં ઘણા રહસ્યોને છુપાવી લીધાં છે. આપનો કહવાનો હેતુ એ છેકે, આ નકશાબંદી નિરુપત એ ખુબ જ મહાન દૌલત છે; અને આ નિરુપતની પ્રાપ્તીનું એકમાત્ર માધ્યમ પીરોમુશીદની ઝાતેગીરામી છે.

પ્રારંભીક અવસ્થામાં ઘણીવેળા તાલીબમાં એકાગ્રતાનો અભાવ હોય છે, જે તેના ખાતીની સબકની તકરાર (ઝીકે કલ્ખીની મશ્ગુલીયત) માં તેમજ તરીકાની નિરુપત પર મજબુતી હાંસીલ કરવામાં ભંગાણ સમજે છે, જેનું કારણ તાલીબથી જાણે-અજાણે સાદીર થઈ જતી કોઈ ‘ઝુલ્મત’ કે ‘ગુનાહ’ જ હોય છે. અને આ ભંગાણનું ફરીવાર સમારકામ કરવાનો એકમાત્ર ઇલાજ એ છેકે, અલ્લાહ ત્યાલાની બારગાહમાં પોતાની આજેઝી અને કાકલુદી જાહેર કરવી તથા આહોઝારી કરવી છે તેમજ સાથે સાથે આ મહાન દૌલતની પ્રાપ્તીનું માધ્યમ તેમજ તેનો મીજાઝી પાલનહાર એવાપીર તરફ પુરી રીતે ધ્યાનીત થઈ જવું અને તેના આદાબોને ખુબ સારી રીતે દ્રષ્ટી સમક્ષ રાખવા છે; તો જ ફરીવાર આ નિરુપતનું સમારકામ થઈ શકશે અને તેની ઉપર ઇસ્તેકામત હાંસીલ થશે; નહીંતર નઉઝોબીલ્લાહેમીન ઝાલીક તે તો નિરુપતથી હાથ ધોઈ બેસશે અને પછી નદામત સિવાય બીજું કશું જ હાથ લાગશે નહીં.

આમ, સારાંશ એજ છેકે પીર જ એક એવું માધ્યમ છે કે જેની રજામાં અલ્લાહ ત્યાલાની રજાબંદી છુપાયેલી છે માટે તેના આદાબોનો જેટલો ખ્યાલ રાખવામાં આવશે મુરીદ માટે તરકકીનો રસ્તો એટલો જ સરળ બનશે. પીરના આદાબો સંબંધે હઝરત ઇમામે રખ્ખાની મુજદ્દીદે અલ્દેસાની (કુદ્દસીરહુ) એ પોતાના એક રિસાલા ‘મખ્દાઉલ્મઆદ’ માં ઇશીદ ફરમાવ્યો છેકે, ‘પીરના હકકો તમામ હકકદારો કરતાં ઊંચા છે; બલકે પીરના હકકને બીજાના હકકો સાથે કશું જ લેવા દેવા નથી.’ અલ્લાહ ત્યાલાના ઇન્આમો અને નબીએ પાક

(સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ના અહેસાનો પછી, પીરના હકકો બીજાના હકકો સાથે કશી નિસ્ખત ધરાવતાં નથી એટલું જ નહીં પરંતુ હકીકી પીર એ ‘રસુલનો નાયબ’ છે. ઇન્સાનની ‘જાહેરી પૈદાઈશ’ જે કે માં-બાપ સાથે સંબંધીત છે, પરંતુ તેની ‘બાતીની પૈદાઈશ’ પીર સાથે સંકળાયેલી છે. ‘જાહેરી પૈદાઈશ’ની ઝીંઘી કાણભંગુર છે, પરંતુ જ્યારે ‘બાતીની પૈદાઈશ’ હંમેશાની ઝીંઘી ધરાવે છે. મુરીદની બાતીની ગંદકીઓને પીર પોતાના ‘કલ્બ’ તેમજ ‘રૂહ’ વડે ધુએ છે. અને તેના ડાઘને તવજ્જોહાત વડે પાક કરે છે; આ દરમ્યાન ઘણા મુરીદો સાથે એવું બને છે કે મુરીદની બાતીની ગંદકીઓ સાફ કરતી વેળાએ આ ગંદકીઓ પીર તરફ દોડે છે; અને અમુક સમય ત્યાં સ્થાયી રહે છે. પીર એવી હસ્તી છે કે જેના માધ્યમ અને વસીલા વડે મુરીદ અલ્લાહ ત્યાલા સુધી પહોંચે છે; જે તમામ દુન્યવી અને આખેરતની સઆદતોથી વધીને છે. પીરના વાસ્તા થકી જ ઝાતથી નાપાક એવો ‘નફ્સે અમ્મારાહ’ પાકીઝગી હાંસીલ કરે છે અને અમ્મારગી (દુષ્ટતા, ખરાબીઓ)ના રોગથી મુક્તિ હાંસીલ કરીને ઇત્મિનાન (મુતમઈન્ના)ના દરજ્જા પર પહોંચે છે, તેમજ પૈદાઈશી કુફથી ઇસ્લામે હકીકી પર આવે છે.

“ગર બ ગોયમ શહે આં બેહદ બુવદ”

(અર્થાત્: - જે હું તેનું વિવરણ કરું તો બહુ જ લાંબું થશે.)

સારાંશ કે, મુરીદે પોતાની સઆદત પીરની કબુલીયતમાં જાણવી જોઈએ અને પોતાની બદબખ્તી તેઓના ઇન્કારમાં નઉજોબીલ્લાહ સુખ્હાનુ મીન ઝાલીક. અલ્લાહ ત્યાલાની ખુશનુદી પીરના પડદા પાછળ છુપાયેલી છે, જ્યાં સુધી કે મુરીદ પીરની મરજીમાં પોતાને ગુમ કરી દેશે નહીં ત્યાં સુધી તે અલ્લાહ ત્યાલા સુધી પહોંચશે નહીં. પીરના મનદુઃખમાં મુરીદ માટે આફત છે એ સિવાય જે કંઈ ભુલચુક થાય તેનો ઉપાય શક્ય છે, પરંતુ પીરના મનદુઃખનો કોઈ જ ઉપાય નથી. પીરનું મનદુઃખ જ મુરીદ માટે ખાસ બદબખ્તીની જડ છે. ઇસ્લામના એઅતેકાદમાં ખલેલ ઉદ્ભવવી અને શરીઅતના અહકામો પર અમલ કરવામાં સુસ્તી પૈદા થવી એ પીરના મનદુઃખનું જ ફળ છે. તેમજ જો પીરના મનદુઃખ પછી પણ જો કોઈના હાલાતો સારા રહે તો તેને ‘ઈસ્તદરાજ’ (શૈતાની ધોખો) જ જાણવો જોઈએ કારણ કે અંતે તો તે ખરાબી તરફ જ લઈ જશે; અને નુકસાન સિવાય તેનું બીજું કોઈ જ પરિણામ નહીં હોય.

(નોંધ: - આ સિવાય પીરના આદાબો સંબંધે વધુ જાણકારી માટે

અમારું પ્રકાશન ‘મનકી આંખે ખોલ’...નું ‘રહેનુમાએ તરીકત’ પ્રકરણ જુઓ.)

મકતુબ શરીફ નં. ૨૦

-: પ્રતી :-

હઝરત મુલ્લા શકીબી ઇસ્ફેહાની

(રહેમતુલ્લાહે અલયહે)

-: વિષય :-

‘નફ્હાતુલ્લિન્સ’ ની મુશ્કેલી ભરી ઇબારતોં કે જેના ખુલાસાની માંગણી કરી હતી તેના વિવરણ પેટે...

-: વિગતો :-

અલ્હમ્દોલીલ્લાહે રખ્બીલ્આલમીન. વરસલાતો વરસલામો અલા સૈયદુલમુરસલીન અલા આલેહીત્તાહેરીન.

તમામ તારીફો અલ્લાહ રખ્બુલ્આલમીન માટે છે. અને હઝરત સૈયદુલમુરસલીન તેમજ આપની આલે પાકે અત્તહર પર સલાતો સલામનો નુજુલ થતો રહે.

આપે લખ્યું હતું કે ‘નફ્હાત...’નો કેટલીક મુશ્કેલસભર અને ગુંચવણભરેલી ઇબારતોનું સ્પષ્ટી કરણ કરવામાં આવે, તે સંદર્ભ અહીં હું થોડાક શબ્દો લખવાની હિમ્મત કરી રહ્યો છું.

મારા મુખ્દુમ અને મુકર્રમ ! અયનુલ્લજાત હમ્દાની (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) કોઈ રહેબર વગર જ અજાણ્યા માર્ગ પર ચાલેલા લોકોની હાલત વર્ણવતાં લખે છે કે, આ લોકો પૈકી કેટલાક બેહોશીના કિલ્લામાં સુરક્ષિત થઈ ગયા તેમજ મસ્તી તેઓની છત્રછાયા બની ગઈ, જ્યારે તેઓ પૈકી જે હોંશમાં હતાં તેઓના મસ્તકો કપાઈ ગયાં.

રાહે સુલુકથી મુરાદ સુલુકનો મશહુર અને જાણીતો માર્ગ તેમજ તેના દશ મશહુર મકામોને કમબંધ રીતે વિસ્તાર પુર્વક પાર કરવા છે. આ માર્ગમાં ‘નફ્સની પાકીઝગી’ દીલની સફાઈ પર અગ્રતા ધરાવે છે; તેમજ તેમાં તૌબાહ તથા અનાબત હીદાયત માટે શર્ત છે. જ્યારે ‘રાહે નામસ્લુક’ એ સુલુકથી ઉલ્ટો કે અજાણ્યો માર્ગ છે. તેનાથી મુરાદ જઝબાહ તથા મોહબ્બતનો માર્ગ છે, જેમાં દિલની સફાઈ નફ્સની પાકીઝગી ઉપર અગ્રસ્થાન ધરાવે છે. આ ‘રાહે ઇઝતેબા’ (આકર્ષણ કે ખેંચાણનો માર્ગ) છે; જેમાં તૌબાહ અને

અનાબત (હિદાયત માટે) શર્ત નથી. અને આ માર્ગ મહેબુબો અને મુરાદોનો છે જ્યારે પ્રથમ માર્ગ તેનાથી ઉલટું મુરીદો અને મુહીબ્બોનો છે.

તો તેઓ પૈકી જેઓમાં મોહબ્બતનો ગલ્બો અને જઝબાહની શક્તિ છુપાયેલી હતી તેઓ જાહેરી અને ખાતીની શૈતાનોની શરારતોથી સુરક્ષિત રહ્યા તેમજ તેઓના બેહકાવ અને ગુમરાહીથી બચેલાં રહ્યા. જો કે આ લોકોનો કોઈ રહેબર ન હોતો પરંતુ માત્ર ફઝલે ઇલાહી એ જ તેઓની રહેબરી ફરમાવી અને મતલુબે હકીકી સુધી પહોંચાડી દીધાં. તેમજ તેઓ પૈકી જે હોશવાળા હતાં એટલેકે જેઓમાં મોહબ્બતનો ગલ્બો અને જઝબાહની આંતરિક શક્તિ નહોતી તદ્દુપરાંત તેઓનો કોઈ રહેબર પણ ન હોતો એટલા માટે દીનના દુશ્મનો (નફસ અને શૈતાન) એ તેઓને માર્ગ પરથી ભટકાવીને હલાક કરી નાંખ્યા તથા દાયમી મૌતમાં સુવડાવી દીધાં.

અને આ બેહોશ થઈ ગયેલાં લોકો પૈકી એ બે તુર્કો હતાં જેને સાંકળીને અહીં ‘હુસૈન કરસાબે’ સંકેતો અને ઉપમાઓની ભાષામાં હિકાયત વર્ણવી છે.

હું એક વિશાળ કાફલા સાથે એક માર્ગ પર જઈ રહ્યો હતો કે અચાનક જ તે કાફલામાંથી બે તુર્કો બહાર નીકળ્યાં અને તેઓ એક અજાણ્યા માર્ગ (રાહે નામસ્લુક) પર ચાલવાં લાગ્યાં. અહીં કહેવાનો હેતુ એ છેકે જે માર્ગ પર વિશાળ કાફલો ચાલી રહ્યો હતો તે ‘રાહે સુલુક’ (જાણીતો માર્ગ) છે જે દશ મશહુર મકામોને વિસ્તારપુર્વક કમબંધ રીતે ઓળંગવાથી પાર થાય છે. તેમજ મોટાભાગના મુતકદ્દેમીન (આગળના) મશાઈખો આ માર્ગ વડે જ પોતાના મકસદ સુધી પહોંચ્યા છે. જ્યારે ‘રાહે નામસ્લુક’ (અજાણ્યા માર્ગ) કે જે તે તુર્કોએ અપનાવ્યો તેમજ હુસૈન કરસાબે આ માર્ગમાં તેઓનું અનુસરણ કર્યું એ જઝબાહ તથા મોહબ્બતનો માર્ગ છે, જે આ મશહુર તેમજ જાણીતા માર્ગ (રાહે સુલુક) કરતાં ‘વુસુલે ઇલલાહ’ (વસલે ઇલાહી)માં ઘણો નજદીકનો છે. આ માર્ગની શરૂઆત લીઝ્જત તથા આરામ મળવવાથી થાય છે જે સભાનતાથી અભાનતા તરફ લઈ જવાનું અને હોશથી બેહોશી તરફ ખેંચી જવાનું કારણ છે. (અહીં) આ પ્રકારની હાલતથી રાત મુરાદ લીધી છે. તેમજ મખ્લુકથી આ પ્રકારની બેહોશી તથા અભાનતા હકત્યાલાના હુઝુર તેમજ હોશને પોતાની અંદર સમાવી લે છે એટલા માટે આ હુઝુર તેમજ હોશને ચાંદનીની ઉપમા વડે વર્ણવેલ છે.

અહીં કેટલીક સ્પષ્ટતાઓ જરૂરી છે; જે ખુબ જ ધ્યાન પુર્વક સાંભળો.

આ શરીરનું સંચાલન કરનાર રૂહ છે. તેમજ શારીરીક કીયાઓ (સંવેદનાઓ)નું નિયંત્રક કલ્બ છે. શારીરીક તાકતો રૂહની તાકતો વડે પ્રાપ્ત થાય છે જ્યારે શરીરની કીયાઓ (સંવેદનાઓ) કલ્બની નુરાનીયત થકી ફેઝયાબ થાય છે; માટે જઝબાહના તરીકાની આવશ્યકતા પ્રમાણે જ્યારે કલ્બ તેમજ રૂહને અલ્લાહ ત્યાલાની પાક જનાબ તરફ મુતવજ્જેહ (ધ્યાનીત) કરવામાં આવે છે ત્યારે તાલીબની પ્રારંભીક અવસ્થા હોતા તે ખામીઓ તથા ખરાબીઓથી ભરેલો હોય છે, માટે શરીરના સંચાલનમાં અને તેની કીયાઓમાં ખામી ઉદ્ભવતા જ્ઞાનેન્દ્રીયની સંવેદનાઓ બેકાર થઈ જાય છે અને તે તાલીબ શારીરીક સભાનતાથી અભાનતા તરફ સરી પડે છે અને આ રીતે તેના શરીરના અંગો ઢીલા પડતાં અનિચ્છાએ જ જમીન પર સુઈ જાય છે. (બેહોશ થઈ જાય છે.)

આ હાલતને શૈખ અજલ મોહયુદ્દીન ઇબ્ની અરબી (કુદરસીરૂહ)ને ‘ફુતુહાતે મક્કીય્યાહ’ માં સિમાએ રૂહી કહેલ છે, તેમજ જે સિમાઅમાં ઉછળકુદ તથા રક્સ હોય તેને ‘તબઈ સિમાઅ’ કહેવામાં આવે છે; જેમાં અતિશયોક્તિઓથી મનાઈ કરવામાં આવેલ છે. આમ, સાબીત થયું કે ‘જાહેરી ગયબત’ (જાહેરી ગફલત) ‘ખાતીની હુઝુર’માં સમાયેલો છે; તેમજ શારીરીક બેહોશી રૂહની હોશ પર આધારીત છે, જેની ઉપમા ચાંદ વડે આપવી યોગ્ય છે. હવે ફરીવાર મુળ ઇબારત તરફ પાછા ફરીએ છીએ.

જાણી લ્યો કે, ચાંદનું કાળા વાદળ વચ્ચે છુપાઈ જવું. થી મુરાદ માનવસહેજ દુર્ગુણોનું જાહેર થવું છે. જે પ્રાથમિકક્ષાના મુરીદને (મુખ્તદીના) હુઝુર તથા આગાહીને પડદામાં છુપાવી લેવું મધ્યમ કક્ષાએ પહોંચવા સુધી જ હોય છે, કારણકે પ્રાથમિક કક્ષાએથી મધ્યમકક્ષા પર પહોંચનાર (તાલીબ) માટે પુરી રીતે છુપાઈ લેવું નથી હોતું પરંતુ અમુક અંશે જ હોય છે માટે જ સંભવતઃ આ અર્થમાં જ અહીં કહ્યું છેકે, જ્યારે અડધી રાત થઈ તો ચાંદ ફરીવાર (આ કાળા) વાદળમાંથી બહાર આવ્યો અને તે બંને જવાંમદોના પગલાંની નિશાનીઓ મેં ફરીવાર જોઈ; કારણકે ‘બસ્ત’ની હાલત (રૂહની પ્રસન્નતા) હુઝુર અને આગાહીનો સમય હોય છે, જેમાં માર્ગ સાફ થઈ જાય છે માટે મુસાફરી જલ્દી પાર થાય છે. પછી જ્યારે સવાર પડ્યું એટલેકે તે રગબત અને ગફલત દુર થઈ ગઈ. તેમજ મખ્લુકની તવજ્જોહાત તેમાં સમાવિષ્ટ થતાં આ હુઝુર અને આગાહીમાં વધારો થઈ ગયો. આ હુઝુરને સોદર્યના દ્રષ્ટાંત વડે સમજાવેલ છે. અને ત્યારે જાહેર થયેલ પહાડનો અર્થ

અહીં ‘બશરીયતનું વજુદ’ છે. તેમજ આ માર્ગમાં (રાહેનામસ્લુકમાં) નફસની પાકીઝગી દીલની સફાઈ પછી છે અને તે બંને તુર્કો કે જે જઝબાહની શકિત તથા મોહબ્બતનો ગલ્બો ધરાવતા હોવાને કારણે આ પહાડ (બશરીયતના વજુદ) પર એકી શ્વાસે ચઢી ગયાં. તેમજ એક પ્રકાની ફના હાંસીલ કરી લીધી. જ્યારે હુસૈન કરસાબમાં આ પ્રકારની જઝબાહની તાકત નહોતી એટલેક ઘણી મુશ્કેલીથી પહાડ પર તે ચઢ્યો અને તે પણ આ બંને તુર્કોની પયરવી કરવાની ખરકતો વડે, નહીંતર તો તેનું મસ્તક કપાઈ જતું અને તે હલાક થઈ જતો.

લશ્કરગાહથી મુરાદ અહીં આગ્યુઆને સાબીતાહનો મર્તબો છે જે ‘ઈમ્કાની હકીકતો’ના ‘તઅય્યુનાતો’ તથા ‘વજુબી ઇલમી તઅય્યુનો’ને એકત્રીત કરનાર છે, જેને (અહીં) અસંખ્ય તંબુઓની ઉપમા વડે સમજાવેલ છે; તેમજ તેની વચ્ચે એક વિશાળ તંબુ છે, જેને સુલ્તાની તંબુ કહ્યો છે, જે વુજુબી ઇલમી તઅય્યુન તરફ ઇશારો કરે છે. અને જ્યારે હુસૈન કરસાબે સાંભળ્યું કે તે સુલ્તાની તંબુ છે તો વિચાર્યુંકે હવે (હું) ધ્યેય સુધી પહોંચી ગયો તથા એવું ઇચ્છ્યું કે સુકર અને મસ્તી રૂપી સવારી કે જેના વિના આ માર્ગ પાર થતો નથી, તેની ઉપરથી નીચે ઉતરીને આરામ કરું. અને હજુ તો જમણો પગ (ફહથી મુરાદ છે કારણકે આ રાહેનામસ્લુક (અજાણ્યો માર્ગ)માં કલ્બ તથા ફહના પગ વડે ચાલવામાં આવે છે, જ્યારે રાહે સુલુક (જાણીતો માર્ગ)માં ઇલમ અને અમલના પગ વડે ચાલવામાં આવે છે. મસ્તીમાંથી સૌથી પહેલાં બહાર આવતી ચીઝ ફહ છે જે જમણો પગ છે અને પછી કલ્બ નીકળે છે, જે ડાબો પગ છે.) રકાબથી બહાર કાઢ્યો જ હતો કે તેના કાનમાં ખબર પહોંચી કે સુલ્તાન તંબુમાં નથી અને ખરેખર આવું જ હતું. હુસૈન કરસાબમાં જોકે જઝબાહની શકિત નહોતી માટે જરા અમસ્થી ખબર સાંભળીને મસ્તીમાંથી બહાર આવી ગયો; જ્યારે તે બે તુર્કોમાં શકિતશાળી જઝબાહ અને મોહબ્બતનો ગલ્બો હતો માટે તેઓ આવી ખબર પર વારી ન ગયાં; અને બહાદુરી પુર્વક ઉપર ચઢી ગયા. હુસૈન કરસાબ જો (આ રીતે) હઝાર વરસ સુધી પ્રતિક્ષા કરે તો પણ સુલ્તાનને ક્યારેય તંબુમાં પામશે નહીં, કારણકે તે વરાઉલ્લરા (ઉચ્ચથી પણ ઉચ્ચ) છે.

ઠોલ (નફહાત...ની ઇબારત) : ઘોડા ઉપર સવાર થઈને શિકાર પર ગયેલ છે તેમજ ખુબસુરત મઝહુરો અને જલ્વાગરો પર બિરાજમાન થઈને આશીકોના દિલોનો શિકાર કરી રહ્યો છે. આ અવાજ અને આ વાત હુસૈન

કરસાબની બુઝી તથા સમજને અનુરૂપ હતી; જે તેને તનઝલુલ (નીચે ઉતરાણ કરવું) ના અર્થમાં કહેવામાં આવી હતી; નહીંતર જે સ્થાન પર અલ્લાહુઆલાની પવિત્ર ઝાત છે, તે સ્થાન પર બેસવું તેમજ શિકાર માટે જવું કોઈ જ અર્થ ધરાવતું નથી.

‘લા વ હુ અઝાં સરાએ રોઝ બહી,
બાઝ ગુશતન્દ વજૈબ વ કીરસાતહી.’

(અર્થાત્: - લોકો લા અને હુ (મારેફત)ના અતિભવ્ય મુસાફરખાનાથી ખિરસા તથા જોબી ખાલી લઈને પાછા ફર્યા.)

આ ઇબારતનો અન્ય એક અર્થ જે મારા સુસ્ત દિલમાં આવ્યો તે અજોડતા તથા મહાનતા (કીબ્રીયાઈ)ના મકામને બંધબેસતો છે. જો કે અહીં આ પ્રકારનું અર્થઘટન એતે પવિત્ર જલ્લશાનહુની ખારગાહને લાયક નથી; છતાં પણ અન્ય અર્થઘટનોથી વધુ સારું અને બંધબેસતું છે. કે તે તઅય્યુને અવ્વલરૂપી વહેદત પર બિરાજમાન છે જે વાહેદીયતના મર્તબાથી વધીને છે. અને આ વહેદતના મર્તબામાં તમા ઇલમી અને અયની તઅય્યુનાતોનો વિનાશ તથા ફના છે. એટલા માટે જ શિકાર કરવાને આ મકામ સાથે અનુરૂપ જાણીને કે જેમાં જંગલી જાનવરો અને પંખીઓ (ઇલમી અને અયની તઅય્યુનાતો)નો વિનાશ છે; માટે તેને શિકાર માટે ગયેલો ફરમાવ્યું છે.

શૈખ મોહમ્મદ માસુક તુશી અને અમીર અલી અબુ (આ બંને તુર્કો) બાદશાહની શિકારગાહે પહોંચી ગયા અને તેના શિકાર બની ગયાં; જેમાં માસુકતુશી વધુ આગળ અને વધુ કરીબ છે. જ્યારે હુસૈન કરસાબ બાદશાહના પાછા ફરવાની રાહમાં વાહેદીયતરૂપી તંબુમાં જ પડ્યો રહ્યો. વલ્લાહો સુબહાનુ આઅલમો બેહકીકતુલ્મુરાદે વ માફીહે મીનરસવાબે વરસદાદે. (અર્થાત્: - અને હકીકી મુરાદને તો અલ્લાહુઆલા જ જાણનારો છે તેમજ તેની બહેતરી તથા યોગ્યતાની તેને જ ખબર છે.)

મારા મખ્દુમ ! નકશાબંદી બુઝુર્ગોએ આ જ ‘રાહે નામસ્લુક’ (અજાણ્યો માર્ગ) અપનાવ્યો છે અને આ ‘અજાણ્યો માર્ગ’ (રાહેનામસ્લુક) જ તેઓના તરીકામાં જાણીતો માર્ગ બની ચુક્યો છે; તેમજ અસંખ્ય લોકોને પોતાની તવજ્જોહ તથા આત્મબળ વડે આ માર્ગ થકી જ ધ્યેય સુધી પહોંચાડી દીધાં છે; આ તરીકામાં ‘વસ્લ’ લાઝમી છે. (જરૂર પ્રાપ્ત થાય છે) પરંતુ તેમાં શર્ત એ છે કે, જે પીરની તાબેદારી કરી રહ્યો છે, તેના આદાબોને દષ્ટી

સમક્ષ રાખવામાં આવે, કારણકે આ તરીકામાં વૃદ્ધો, યુવાનો, સ્ત્રીઓ તેમજ બાળકો સુદ્ધા પણ 'વસ્લ' ની પ્રાપ્તિમાં એક સમાન છે; એટલુંજ નહીં પરંતુ મુદ્દાઓ પણ આ દૌલતના ઉમ્મીદવાર છે.

હઝરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ) એ ફરમાવ્યું છે કે, ' મેં અલ્લાહ ત્આલાથી એવો તરીકો માંગ્યો છે કે જે ચોક્કસ મતલુબ સુધી પહોંચાડનારો છે.'

અને હઝરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ) ના પ્રથમ ખલીફા હઝરત ખ્વાજા અલાઉદ્દીન અત્તાર (કુદ્દસીર્રહુ) એ આ અર્થમાં જ એક શૈર કહ્યો છે કે,

‘મગર નશીકસ્તી દીલ દરબાને રાઝ,
કુફલે જહાં રા બ હમાં બ કુશાદે.’

(અર્થાત્: - જો ભેદ રૂપી દરબાનનું તાળું તુટવાનો ભય ન હોત તો હું સમગ્ર વિશ્વના તાળા ખોલી નાંખતો.)

‘સખ્તનલ્લાહો સુખ્દાનહુ અલા તરીકતે હાઉલાઈલઅખરા’
(અર્થાત્: - અલ્લાહ ત્આલા આપણને આ ખુજુર્ગોના તરીકા પર ઇસ્તેકામત અતા ફરમાવે. આમીન... (દફતર-૧, મકતુબ નં. ૨૦૦)

-: સમજુતી :-

મઝકુર મકતુબશરીફમાં સરકારે મુજદ્દીદે અલ્ફેષાની (રહીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) એ હઝરત મુલ્લા શકીબી ઇસ્કેહાની (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ને હઝરત મૌલાના અબ્દુર્રહમાન જામી નકશબંદી (કુદ્દસીર્રહુ) ની મશહુર કિતાબ ‘નફહાતુલઉન્સ’ ની કેટલીક મુશ્કેલ ભરી ઇબારતોના ખુલાસા લખ્યા છે;

આપે આ મકતુબશરીફમાં બાતીની તર્બિયત કે કુર્બે ખુદવંદીની પ્રાપ્તિના બે મુખ્ય માર્ગો એટલેકે (૧) રાહે સુલુક અને (૨) રાહે નામસ્લુકની બારીકીઓને સમજાવેલ છે. આ મકતુબશરીફનો મુળ મક્સદ જાણવા માટે આપણે આ બંને માર્ગોની હકીકતો જાણવી પડશે; જે આ મુજબ છે.

(૧) રાહે સુલુક : સુલુક નો શાબ્દીક અર્થ છે રસ્તો એટલેકે અલ્લાહ ત્આલાના કુર્બ અને વસ્લના માર્ગ પર ચાલવું. અને સાલીક (આ માર્ગ પર ચાલનારો) એ છે કે જે કુર્બે ઇલાહીના રસ્તાઓ અને તરીકતની મંઝીલોને મુજાહેદાઓ અને રિયાઝતો તેમજ સુન્નત તથા શરીઅતની તાબેદારી થકી પાક કરીને

મક્સુદ સુધી પહોંચે. બાતીની તર્બિયતના આ મશહુર કે જાણીતો માર્ગ છે. એટલેકે મુતકદ્દેમીન મશાઈખો પૈકી મોટાભાગના મશાઈખોએ આ માર્ગ વડે જ ‘વસ્લ’ ની દૌલત હાંસીલ કરી છે. વિશાળ કાફલા સાથે એક માર્ગ પર ચાલવાનો અર્થ અહીં એ જ છે કે મોટાભાગના મશાઈખોનો વિશાળ કાફલો આ માર્ગ પર જ ચાલ્યો છે.

- આ રાહે સુલુક તેના દશ મશહુર મકામો એટલે કે (૧) તૌબાહ (૨) વરાઅ- પરહેઝગારી (૩) ઝોહદ (૪) તવકકલ (૫) કનાઅત (૬) ઉઝલત (૭) સખ્ર (૮) શુક (૯) તસ્લીમ (૧૦) રઝા. માં કમબંદ્ર રીતે વિસ્તૃત સયર કર્યા પછી પાર થાય છે. આ માર્ગમાં બંદો પોતાના પ્રયત્નો થકી આગળ વધે છે; એટલેકે આ માર્ગ પાર કરવા માટે રિયાઝતો અને મુજાહેદાઓ દરકાર છે. આ માર્ગમાં નફસની સફાઈ (તઝકીયાએ નફસ) અગ્રસ્થાને છે અને ત્યાર બાદ ‘તસફીયાએ કલ્બ’ (દિલની પાકીજગી) તરફ ધ્યાનીત થવામાં આવે છે.

આ માર્ગમાં ‘સયરેઆફાકી’ એટલેકે ‘આલમે ખલ્ક’ ના લતીફાઓ આગ, માટી, હવા, પાણી, અને તેના નિચોડરૂપ ‘નફસ’ ની સયર અગ્રસ્થાને છે; એટલેકે આ ભૌતિક તત્ત્વોને સૌપ્રથમ નુરાની બનાવવામાં આવે છે; અને આ ભૌતિક તત્ત્વો ખુબજ કશાકત ધરાવતાં હોવાથી તેને નુરાની બનાવવા માટે ઘણી જ સખ્ત રિયાઝતો અને મુજાહેદાઓ કરવા પડે છે. આ માર્ગ મુરીદોનો છે એટલેકે અલ્લાહ ત્આલા તરફ ઇરાદો કરનારનો છે. અને મોહીબ્બો એટલેકે અલ્લાહ ત્આલાથી મોહબ્બત કરનારાઓ છે.

આ માર્ગ પર ચાલવામાં તમામ પ્રકારની શારીરીક, મૌખીક, આર્થીક ઇબાદતો મદદરૂપ છે. આ માર્ગમાં સયરની શરૂઆત સયરે આફાકી એટલેકે આલમે ખલ્કના લતીફાઓથી થતી હોવાથી સયરે અન્ફોસી એટલેકે આલમે અમ્ના લતીફાઓની સૈર અંતમાં જઈને પાર કરવાની હોય છે, માટે આ માર્ગ ઘણો જ લાંબો છે.

(૨) રાહે નામસ્લુક : ‘રાહેનામસ્લુક’ એટલેકે અનિશ્ચિત કે ‘અજાણ્યો માર્ગ’, જેની ઉપર પેલા બંને તુર્કો કાફલાથી અચાનક જ છુટા પડીને ચાલવા લાગ્યા; એ માર્ગ. આ માર્ગને રાહે ઇઝતેબા કે જઝબાહનો માર્ગ પણ કહેવામાં આવે છે.

આયાતે કરીમા “અલ્લાહો યજતબી એલયહે મય્યશાઓ વ યહદી એલયહે મય્યોનીબ.” (અર્થાત્: - અને અલ્લાહ ત્આલા પોતાના

કુર્બ માટે ચુંટી લે છે. જેને ચાહે અને પોતાની તરફ રસ્તો દેખાડે છે તેને જે રુજુઅ લાવે)ની તફસીર પેટે સુફીયાએ કિરામે કહ્યું છે કે, ‘મઝકુર આયાતે પાકમાં ‘ઇજતેબા’થી મુરાદ ‘જઝબાહ’ (રાહેનામસ્લુક) છે અને ‘ઇહતદા’થી મુરાદ સુલુક (રાહે સુલુક) છે. એટલેકે ઇજતેબામાં અલ્લાહ તઆલા ખુદ પોતાના કુર્બ માટે બંદાને ચુંટી લે છે; જ્યારે ઇહતદામાં જે તેની તરફ ધ્યાનીત થાય અને તૌબાહ તથા અનાબત લાવે તેને પોતાનો માર્ગ દેખાડે છે. આમ, કુર્આને પાકની મઝકુર આયાતે પાક વડે જઝબાહની સ્પષ્ટ ફઝીલત સાબીત થઈ રહી છે અને તે મહઝ અલ્લાહ તઆલાના ફઝલનો માર્ગ હોવાનું સાબીત થઈ રહ્યું છે; તેમજ ‘જઝબાહ’ એ ‘સુલુક’થી અગ્રકમે હોવાનું પણ સાબીત થઈ રહ્યું છે.

આ ‘રાહે નામસ્લુક’ એટલેકે ‘જઝબાહનો માર્ગ’ એ ‘અનિશ્ચિત કે અજાણ્યો માર્ગ’ છે કારણકે મોટાભાગના મશાઈખે કિરામ રાહેસુલુક વડે જ પોતાના ધ્યેય સુધી પહોંચ્યા છે માટે બાતિની તર્બિયત પેટે આ માર્ગ જ વધુ મશહુર, જાણીતો તેમજ નિશ્ચિત માર્ગ છે. અન્ય સિલસિલાના તમામ મશાઈખો પોતાના તાલીખો અને મુરીદોને આ માર્ગ વડે જ ધ્યેય સુધી પહોંચાડે છે. પરંતુ આ મહાન તરીકા નકશબંદીયાહના મશાઈખોએ મુરીદો અને તાલીખોની તર્બિયત પેટે આ ‘રાહે નામસ્લુક’ અપનાવ્યો છે, અને આ ‘અજાણ્યો અને અનિશ્ચિત માર્ગ’ તેઓની નિકટ જાણીતો અને ‘નિશ્ચિત માર્ગ’ બની ચુક્યો છે.

આમ તો જઝબાહથી મકસુદ સુલુકની મંઝીલોનું સરળતાપૂર્વક જલ્દી પાર થવું છે. સિલસિલાએ નકશબંદીયાહ માં સાલીકને નિરુપતે જઝબાહ હઝરત ખવાજા બલાએ ગદા શાહે નકશબંદ ખુખારી ઉવૈશી (કુદ્દસીરુહ - દઅઝીઝ)ના વસીલા અને ફૈઝાન થકી શરૂઆતમાં જ હાંસીલ થઈ જાય છે કારણકે આપને બાતિની તૌર પર ‘સયરે આફાકી’ પર ‘સયરે અન્ફોસી’ને અને સુલુક પર જઝબાહને અગ્રતા આપવાનો હુકમ આપવામાં આવતો હતો; જેથી ‘સયરે અન્ફોસી’ના અંદર જ ‘સયરે આફાકી’ તેમજ જઝબાહની અંદરજ સુલુક પાર થઈ જાય. અને તાલીખ માટે ખુબ લાંબુ અંતર ટુંકુ બની જાય. આમ, નકશબંદી મશાઈખોએ અપનાવેલ આ રાહે નામસ્લુક એ ખરેખર કુર્બે ખુદાવંદી ની પ્રાપ્તિનો એક્સપ્રેસ હાઈવે છે, અને ફઝલે ખુદાવંદીનો ધોરી માર્ગ છે.

અન્ય સિલસિલાઓમાં આ જઝબાહની નિરુપત સૌથી છેલ્લે અતા

કરવામાં આવે છે; પરંતુ નકશબંદી મશાઈખોએ ‘ઝીકે કલ્બી’ની તવજજોહાતની સાથે જ જઝબાહની પ્રારંભીક તવજજોહ વડે તાલીખને સરફરાઝ ફરમાવી દે છે, જેથી મુરીદ જો નિરુપતે જઝબાહની તકમીલ પહેલાં જ કદાચ મૃત્યુ પામે તો તદ્દન મેહઝમીની હાલતમાં ન મરે ઓછામાં ઓછું જઝબાહની લીઝતો ચાખી લે.

જઝબાહના બે પ્રકાર છે. (૧) જઝબાહએ સુરી અને (૨) જઝબાહએ હકીકી. જેમાં (૧) જઝબાહએ સુરી : એ જઝબાહ છેકે જે ‘સૈરેફીલ્લાહ’ (અલ્લાહ તઆલાની સિકતો, અસ્માઓ વગેરેની સયર)થી પહેલાં, સુલુકના પ્રારંભમાં, લતીફાઓની સફાઈ હાંસીલ થયા પહેલાં હાંસીલ થાય છે. અને માત્ર સુલુકની મંઝીલોની સરળતા માટે અતા કરવામાં આવે છે. જેને ‘જઝબાહએ સુરી’ કહે છે, તેમજ તેને ‘જઝબએ બિદાયત’ કે ‘જઝબએ ઉલા’ પણ કહેવામાં આવે છે. અને (૨) જઝબાહએ હકીકી : એ જઝબાહ કે સૈરફીલ્લાહ દરમ્યાન સુલુકના અંતમાં હાંસીલ થાય છે; જેને ‘જઝબએ નિહાયત’ કે ‘જઝબએ સાનીયાહ’ પણ કહે છે. આ ‘જઝબએ હકીકી’ કોઈ પણ ભેદભાવ વગર તરીકતના તમામ સિલસિલામાં મૌજુદ છે. પરંતુ આ ‘જઝબએ સુરી’ એ ખાસ ‘તરીકએ નકશબંદીયાહ’ની જ વિશેષતા છે. અને આ નેઅમત હઝરત ખવાજા નકશબંદી ખુખારી (રદીયલ્લાહો તઆલા અન્હો)એ પોતાના મુખ્લીસોને ખયરાત તેમજ સદકાએ જારીચાહરૂપે અતા ફરમાવેલ છે.

આમ, આ મુખારક પત્રમાં સરકાર મુજદીદે અલ્ફૈયાની (રદીયલ્લાહો તઆલા અન્હો)એ ‘નફહાતુલઉન્સ’ની આ હિકાયતની સમજુતી પેટે આ રાહે નામસ્લુકની ફઝીલત વર્ણવી છે. ટુંકમાં એજ કે રાહે નામસ્લુક એ મોહબ્બત અને જઝબાહનો માર્ગ છે, જેમાં તાલીખની અંદર જ છુપાયેલી આ મોહબ્બત અને જઝબાહની ભીતરી શકિતઓએ જાગૃત કરીને તેની તર્બિયત ફરમાવવામાં આવે છે. આ માર્ગ રાહેસુલુકના મુકાબલામાં ખુબજ સરળ છે. નકશબંદી મશાઈખોએ પોતાની તવજજોહ થકી આ માર્ગ વડે અસંખ્ય લોકોને ધ્યેય સુધી પહોંચાડી દીધાં છે; અને ખુબીની વાત એ છેકે આ નિરુપતે જઝબાહની પ્રાપ્તિમાં બાળકો, યુવાનો, વૃદ્ધો અને સ્ત્રીઓ તેમજ મુદાઓ સુધ્ધાં એક્સમાન હકકદાર છે, કોઈ પણ મહેઝમ રહેતું નથી.

આ રાહે નામસ્લુકની દર્શાવેલી ફઝીલતો ઉપરાંત તેની અન્ય કેટલીક ખુસુસીયાતો છે જે ટુંકમાં આ મુજબ છે.

-(૧) આ માર્ગમાં દિલની સફાઈ અગ્રસ્થાને છે અને નફસની પાકીઝગી તેની અંદર આપો આપજ હાંસીલ થઈ જાય છે; માટે તાલીબ ઓછી મહેનતે વધુ ફળ હાંસીલ કરી લે છે.

-(૨) આ માર્ગમાં હિદાયત માટે ‘તૌબાહ’ તથા ‘અનાબત’ શર્ત નથી એટલેક ફાસીક અને ફાજીર પણ આ જઝબાહની દૌલત વડે સરફરાજ થઈને મુત્તકી અને પરહેઝગાર બની જાય છે.

-(૩) આ માર્ગમાં સયરની શરૂઆત ‘આલમે અમ્ર’ થી થાય છે, અને ‘આલમે ખલક’ની સૈર તેની અંદર આપ મેળે જ પાર થઈ જાય છે. ‘આલમે અમ્ર’ની સૈર એટલેકે આલમે અમ્રના પાંચ લતીફાઓ કલ્બ, રૂહ, સિર, ખફી અને ઈખ્સાને સૌ પ્રથમ નુરાની બનાવવામાં આવે છે, અને આ લતીફાઓ કોમળતા અને ‘ઋજુતા’ ધરાવતા હોવાથી જલ્દી નુરાની બની જાય છે. અને સૌથી મોટો ફાયદો એ છેકે આલમે ખલકના લતીફાઓ આ આલમે અમ્રની સયર દરમીયાન સ્વમેળે જ મુનવ્વર થઈ જાય છે. નહીંતર તેને મુનવ્વર બનાવવા માટે સખ્ત રિયાઝતો કરવી પડે છે, જેનાંથી તાલીબ બચી જાય છે.

-(૪) આ માર્ગ મુરાદો એટલેકે અલ્લાહ ત્યાલા જેને ચાહે છે અથવા તો અલ્લાહ ત્યાલાએ જેને પોતાના કુર્બ માટે ચુંટી લીધેલ છે તેઓનો છે; તેમજ મહેબુબો એટલેકે અલ્લાહ ત્યાલા જેને મોહુબ્બત કરે છે તેઓનો છે.

(નોંધ:- આ રાહે નામસ્લુક એટલેકે જઝબાહના માર્ગ વિશે આનાથી વધુ વિશેષ માહિતી અને જાણકારી માટે જુઓ અમારું પ્રકાશન ‘મનકી આંખે ખોલ’...નું પ્રકરણ ‘કશીશે રખ્ખાની.’)

મકતુબ શરીફ નં. ૨૧

:- પ્રતિ :-

હઝરત મુલ્લા અબ્દુર્રહમાન મુફતી

(રેહમતુલ્લાહે અલયહે)

:- વિષય :-

નકશાબંદી તરીકાના મશાઈખોએ પોતાની સયરની શરૂઆત આલમે અમ્રથી કરી હોવા છતાં આ તરીકાના કેટલાંક મુબ્તદીઓ (પ્રાથમિકકક્ષાના મુરીદો) જલ્દી પ્રભાવિત નહીં થવાનાં કારણીનો ચર્ચા પેટે....

:- વિગતો :-

અલ્લાહત્યાલા આપણને સૌને શરીઅતે મુસ્તફા (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ના માર્ગ પર સાબીત કદમ રાખે તેમજ અલ્લાહ ત્યાલા એ બંદા પર રહેમ ફરમાવે જે આમીન...કહે.

નકશાબંદી સિલસિલાના મશાઈખોએ પોતાની સયર (રૂહાની સફર)ની શરૂઆત ઉલ્ટી રીતે એટલેકે આલમે અમ્રથી કરેલ છે અને આલમે ખલકને તેની અંદર જ પાર કરી લે છે. જ્યારે અન્ય સિલસિલાના મશાઈખો પોતાની સયરની શરૂઆત આલમે ખલકથી કરેલ છે. અને આ આલમે ખલક પાર કર્યા પછી આલમે અમ્રમાં કદમ રાખીને જઝબાહના મકામ સુધી પહોંચેલ છે, આ કારણસર જ નકશાબંદી તરીકો વસ્લની પ્રાપ્તિમાં તમામ તરીકાઓથી વધુ નિકટ છે તેમજ બીજાઓનો અંત તેઓના આરંભમાં સમાયેલો છે.

“ક્યાસ કુન જે ગુલીસ્તાને મન બહારે મોરા.”

(અર્થાત્:- મારા બાગની રોનકથી મારી વસંતની કલ્પના કરી લ્યો.)

આ બુલંદ તરીકાના કેટલાક તાલીબો એવાં પણ છેકે તેઓની સયરની શરૂઆત આલમે અમ્રથી થતી હોવા છતાં પણ તેઓ તેનાથી જલ્દી પ્રભાવીત થતાં નથી, તેમજ ન તો તેઓમાં એ ‘હલાવત’ અને ‘વજદાન’ પૈદા થાય છે કે જે આ જઝબાહ અને કશીશના માર્ગમાં પ્રારંભીક અવસ્થામાં જ પૈદા થવી જોઈએ. અને તેનું કારણ એ છે તેઓમાં ‘આલમે અમ્ર’, ‘આલમે ખલક’ની તુલનામાં વધુ કમજોર હોય છે અને આ કમજોરી જ તેઓ માટે જલ્દી પ્રભાવીત થવામાં અડચણરૂપ અને રૂકાવટ બનેલી હોય છે.

અને પ્રભાવીત થવામાં નડતરરૂપ આ રૂકાવટ ત્યાં સુધી જ મૌજુદ રહે છે કે જ્યાં સુધી તેની અંદર ‘આલમે અમ્ર’, ‘આલમે ખલક’ પર પ્રભુત્વ હાંસીલ ન કરી લે અને મામલો ઉલ્ટો ન બની જાય. અને આ કમજોરીનો આ તરીકા મુજબ એકમાત્ર ઉપાય એ છેકે કામીલ અને પરિપુર્ણ તસરૂફ ધરાવતો મુશીદ તેની ઉપર પુરા તસરૂફથી કામ લે; જ્યારે અન્ય તરીકાઓમાં આ બિમારીનો ઉપાય એ છેકે પ્રથમ નફસની સફાઈ કરવામાં આવે. તદુપરાંત એ વાત પણ જાણી લ્યો કે પ્રભાવીત થવામાં ઘણો વિલંબ થવોએ તાલીબની સાર્મથ્યશક્તિ (યોગ્યતા) માં કશી કચાશ હોવાની નિશાની નથી; બલકે ઘણી વેળા તો ઉચ્ચપ્રકારની પરિપુર્ણતા સાર્મથ્યશક્તિ (યોગ્યતા) ધરાવતાં સમુહ પણ આ બલામાં સપડાયેલાં હોવાની શક્યતા છે. વસ્સલામ.

(દફતર - ૧, મકતુબ નં. - ૧૪૫)

-: સમજુતી :-

આ મકતુબ શરીફમાં આરફિ રબ્બાની, મહેબુબે સમદાની, મુજદ્દિ અલ્દેખાની (કુદરસીરહુ) એ તાલીબોની ઇસ્તેદાદો (સામર્થ્યશક્તિઓ તથા યોગ્યતાઓ) ની મુખ્યત્વે ચર્ચા કરેલ છે. નકશબંદી મશાઈખોની સયર એટલે કે રહાની સફરની શરૂઆત આલમે અમ્રથી થાય છે અને આ સયરની ખુબી એ છે કે આલમે ખલકથી વધુ મહેનતવાળી સયર આ આલમે અમ્રની સયરની સાથે આપમેળે જ પાર થઈ જાય છે; તેમજ તાલીબ સીધો જ મકામે જઝબાહ સુધી પહોંચી જતાં તાલીબ આ તરીકામાં શરૂઆતમાં હલાવત અને વજદાન (ઝોકોશૌક અને મીઠાશ) ની કેફીયત અનુભવવા લાગે છે. જ્યારે અન્ય સિલસિલાઓમાં આ સયરની શરૂઆત આલમે ખલકથી થાય છે જેના માટે તેણે શરૂઆતમાં જ ખુબ રિયાજતો કરવી પડે છે અને ત્યાર બાદ આલમે અમ્રમાં કદમ રાખે છે તથા અંતમાં જઝબાહનો સ્વાદ ચાખે છે. આમ, નકશબંદી મશાઈખોનો સયર તાલીબો માટે એટલો સરળ હોવા છતાં ઘણીવાર કેટલાંક તાલીબો તેનાથી બિલકુલ પ્રભાવીત થતાં નથી. અને આ નિરખત તેઓમાં હલાવત અને વજદાન પૈદા કરી શકતી નથી; આનું કારણ એ જ છે કે આવા તાલીબોની ઇસ્તેદાદ પ્રમાણે તેઓમાં આલમે અમ્ર, આલમે ખલક કરતાં કમઝોર હોય છે; તો હવે આવા તાલીબોને પ્રભાવીત કરવાનો ઇલાજ આ મહાન નકશબંદી ખુજુર્ગોની નિકટતો એજ છે કે કોઈ કામીલ મુકમ્મીલ પીર પોતના મજબુત આત્મબળ વડે તે તાલીબ પર તસરફ કરમાવે અને તેના આલમે અમ્રને આલમે ખલક પર ગાલીબ કરી દે. જ્યારે અન્ય તરીકા મુજબ આ બીમારીનો ઇલાજ એ છે કે શરીઅત મુજબ સખ્ત રિયાજતો અને મુજહેદાઓ કરવામાં આવે.

આ મુબારક પત્રનું મુખ્ય વિષય-વસ્તુ ‘ઈસ્તિદાદે ઇન્સાની’ (માનવીની સામર્થ્યશક્તિઓ કે યોગ્યતાઓ) છે; એટલા માટે આ અનુસંધાને સુફીયાએ કિરામે લખેલાં કેટલાં ખુલાસાઓ લખી રહ્યો છું.

ઈસ્તિદાદે ઇન્સાની વિશે કિતાબ ‘હુમ્આત’ માં હઝરત શાહ વલીયુલ્લાહ મોહમ્મદીસેદહેલ્વી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) એ કેટલીક રસપ્રદ વાતો લખી છે જે અહીં હું વાંચકોના ફાયદા માટે અને આ મકતુબશરીફની સમજુતી પેટે સાબાર રજુ કરું છું.

ઈન્સાનની અંદર મુખ્યત્વે બે પ્રકારની કુવ્વતો (શક્તિઓ) કાર્યરત

છે. (૧) કુવ્વતે બહીમી (પાશવી શક્તિઓ) અને (૨) કુવ્વતે મલકી અર્થાત્: દિવ્યશક્તિઓ. આ બંને શક્તિઓના આધારે સુફીયાએ કિરામે ઇન્સાનના મુખ્ય બે પ્રકારો નિશ્ચિત કર્યા છે. (૧) એહલે ઇસ્તિલાહ અને (૨) એહલે તજઝુબ-જેમાં,

(૧) એહલે ઇસ્તિલાહ : એવા લોકો છે કે જેઓમાં આલમે ખલક (ભૌતિક જગત અથવા ભૌતિક તત્ત્વો) આલમે અમ્ર (આધ્યાત્મિક જગત અથવા તો દિવ્યતત્ત્વો) પર પ્રભુત્વ ધરાવતું હોય છે. અને તેઓમાં ‘મલકી કુવ્વતો’ (દિવ્ય શક્તિઓ) કરતાં ‘બહીમી કુવ્વતો’ (પાશવી શક્તિઓ) વધુ શક્તિશાળી હોવાના કારણે તેઓ આ માર્ગની મંઝીલો રહેસુલુક વડે પાર કરવાની લાયકાત ધરાવે છે. તેઓ માટે સુલુકના માર્ગના મુજહેદાઓ તથા રિયાજતો જરૂરી છે.

(૨) એહલે તજઝુબ: એટલે એવા લોકો છે કે જેઓ ‘જઝબાહ’ ની શક્તિ ધરાવે છે. જેઓની અંદર આલમે અમ્ર, આલમે ખલક કરતાં વધુ પ્રભુત્વ ધરાવે છે માટે તેઓમાં બહીમી કુવ્વતો (પાશવીશક્તિઓ) કરતાં મલકી કુવ્વતો (દિવ્ય શક્તિઓ) વધુ પ્રભાવશાળી હોવાના કારણે તેઓમાં માત્ર સુન્નતોની પાબંદી વડે જઝબાહના માર્ગ થકી મંઝીલો પાર કરી લેવાની લાયકાત ધરાવે છે.

અલ્લાહ તઆલાએ ‘હઝરતે ઇન્સાન’ એટલે કે માનવજાતમાં પોતાની મારેફતની પ્રાપ્તિની ઇસ્તેદાદ રાખેલી છે જેનું નામજ ઇસ્તિદાદે હિદાયત (હિદાયત પ્રાપ્તિની યોગ્યતા) પણ છે. જે રીતે જમીનમાં સંગ્રહીત ખનીજોની ખાણો પૈકી એક ખાણ બીજી ખાણની વિરોધી છે એટલે કે લોખંડની ખાણમાંથી ચાંદી નીકળી શકતી નથી; અને ચાંદીની ખાણમાંથી સોનું કઢાવી નીકળી શકતું નથી એ જરીતે આ નિયમ માનવજાતની ભિન્નભિન્ન વ્યક્તિઓને પણ લાગુ પડે છે. ટુંકમાં કહેવાનો હેતુ એ છે કે માનવીની આ તમામ પ્રકારની કેફીયતો જન્મજાત છે અને તેની અંદર રહેલાં ‘અનાસીરે અરબઅ’ (એટલે કે ચાર ભૌતિક તત્ત્વો આગ, પાણી, માટી અને હવા) ની વધ ધટના કારણે તેમાં હિદાયત તથા ગુમરાહી એકજ જગ્યાએ એકઠી થઈ જાય છે અને આ રીતે દરેક ઇન્સાન પોતાની ‘પૈદાઈશી ખસલત’ (જન્મજાત લક્ષણો) સાથે જ દુનિયામાં આવે છે માટે તેની આ યોગ્યતા અને આદતોમાં ફેરફાર કરવાનો કે પરિવર્તન લાવવાનો વિચાર વ્યર્થ છે, ગુજરાતીમાં કહેવત છે કે, ‘પુત્રના લક્ષણો પારણાંમાં’ જે આ સંદર્ભમાં યોગ્ય છે.

ઈન્સાનના આ માનવજાત લક્ષણો સંબંધે એક હદીષે પાકમાં હુજુર

સરકારે કૌનેન આકાએ નામદારે (સલ્લલાહો અલયહવસલ્લમ) ફરમાવ્યું છે કે, 'જો તમે એવું સાંભળો કે કોઈ પહાડ પોતાની જગ્યાએથી હટી ગયો તો તે માની લ્યો પરંતુ કોઈ વ્યક્તિ વિશે એવું સાંભળો કે તેણે પોતાની જન્મજાત આદત અને સ્વભાવ ત્યજી દીધાં છે તો તેની ઉપર કદાપી ચકીન ન કરો. કારણકે માનવી પોતાના જન્મજાત લક્ષણો અને આદતો તરફ પાછો પલટતો રહે છે.'

સુફીયાએ કિરામે (કદરસલ્લાહો ત્યાલા અસરાહુમ) માનવીની આ જન્મજાત યોગ્યતાના આધાર પર જ તેના 'એહલે ઇસ્તિલાહ' અને 'એહલે તજાજુબ' એવા બે પ્રકાર પાડ્યા છે જેની ચર્ચા આપણે આગળ કરી ગયા. હવે આ બંને પ્રકાર બુઝુર્ગોએ નિશ્ચિત કરલી કેટલીક વિશેષતાઓ અને તેના પેટા પ્રકારોની ચર્ચા કરીશું.

- એહલે ઇસ્તિલાહની કેટલીક વિશેષતાઓ અને પ્રકારો: એહલે ઇસ્તિલાહની કેટલીક ખાસ વિશેષતાઓ એ છેકે. (૧) તેઓના અંગો-ઉપાંગોના આમાલો તથા દીલો-દિમાગના એહવાલો ઘણાં શિસ્તવાળા હોય છે. (૨) તેઓમાં દીન-દુનિયાની મહત્ત્વની આવશ્યકતાઓ પુરી કરવાની ખુબજ સારી સલાહીયત અને યોગ્યતા હોય છે. (૩) તેઓમાં કોઈ ક્ષોભ-સંકોચ કે વ્યાકુળતાની કેફીયત હોતી નથી. અને (૪) સૌથી મહત્ત્વની વાત તો એ છે કે, તેઓમાં હક્ક તથા નાહક તેમજ સારી-નરસી વાતો વચ્ચે ફર્ક કરવાની એટલેકે ફીર-નીર વિવેક શક્તિ ખુબજ બળવાન હોય છે. એહલે ઇસ્તિલાહના બુઝુર્ગોએ ચાર પ્રકાર દર્શાવ્યા છે.:

(૧) જેઓમાં 'મલકી કુવ્વતો' અને 'બહીમી કુવ્વતો' તીવ્ર માત્રામાં હોય તેમજ આ બંને કુવ્વતો વચ્ચે સાફ સંતુલન અને સમન્વય હોય તેવાં.

(૨) જેઓમાં 'મલકી કુવ્વતો' પ્રચુર માત્રામાં હોય પરંતુ 'બહીમી કુવ્વતો' નબળી હોય, છતાં પણ બંને કુવ્વતો વચ્ચેનું સંતુલન તથા સમન્વય જળવાઈ રહેતો હોય તેવા.

(૩) જેઓમાં 'મલકી કુવ્વતો' નબળી હોય અને 'બહીમી કુવ્વતો' બળવાન હોય તેમ છતાં બંને વચ્ચેનું સંતુલન અને સમન્વય કાયમ હોય તેવા.

(૪) જેઓમાં આ બંને કુવ્વતો નબળી હોવા છતાં બંને વચ્ચેનું સંતુલન અને સમન્વય બરાબર હોય તેવા.

- એહલે તજાજુબ ની કેટલીક વિશેષતાઓ અને પ્રકારો: - એહલે તજાજુબ એવા લોકો છે કે (૧) જેઓમાં દુનિયાના કાર્યો અને પ્રવૃત્તિઓથી અલિપ્ત

થવાની ઈચ્છા તથા અભિરૂચી વધુ હોય (૨) તેઓની દીલી ખ્વાહીશ હંમેશા માટે એ જ હોય છેકે આ ભૌતિક દુનિયાથી અલગતા, એકાંતવાસ તેમજ સંપૂર્ણ મુક્તિ મળી જાય. આ એહલે તજાજુબના પણ બુઝુર્ગોએ ચાર પ્રકાર દર્શાવ્યા છે.

(૧) જેમની 'મલકી કુવ્વતો' તીવ્ર હોય અને 'બહીમી કુવ્વતો' પણ તીવ્ર હોય છતાં પણ બંને વચ્ચે સતત ઘર્ષણ તથા સંઘર્ષ શરૂ રહેતો હોય તેવા.

(૨) જેઓમાં 'મલકી કુવ્વતો' તીવ્ર હોય અને 'બહીમી કુવ્વતો' નબળી હોય તેમજ બંને વચ્ચે સતત ઘર્ષણ તથા સંઘર્ષ શરૂ રહેતો હોય તેવા.

(૩) જેઓમાં 'મલકી કુવ્વતો' નબળી હોય અને 'બહીમી કુવ્વતો' તીવ્ર હોય અને બંને વચ્ચે સતત ઘર્ષણ તથા સંઘર્ષ શરૂ રહેતો હોય તેવા.

(૪) જેઓમાં આ બંને કુવ્વતો નબળી હોય છતાં બંને વચ્ચે સતત ઘર્ષણ તથા સંઘર્ષ શરૂ રહેતો હોય તેવા.

એહલે ઇસ્તિલાહ અને એહલે તજાજુબની ઉપરોક્ત સિફતો પર આપણે ચિંતન મનન કરીશું તો દરેકના એહકામો(હુકમો) પણ અલગ-અલગ જાણવા મળશે જેવી રીતે કે

★ જે શખ્સમાં 'બહીમી કુવ્વતો' (પારવી શક્તિઓ) તીવ્રમાત્રામાં હશે.

(૧) તેને રિયાઝત અને ઇબાદતની જરૂરત પણ વધારે પડશે. (૨) તેણે કમાલની પ્રાપ્તિ માટે ફાકાકશી પણ કરવી પડશે. (૩) તેના માટે શખ બેદારી (રાત્રે ઇબાદત કરવી-ક્યામુલ્લયલ) અત્યંત જરૂરી - અનિવાર્ય છે. (૪) તેની તવજ્જોહમાં ઘણીજ શક્તિશાળી તાસીર પૈદા થશે.

★ જે શખ્સની 'બહીમી કુવ્વતો' નબળી હોય

(૧) તેને સખ્ત રિયાઝતોની જરૂરત નથી હોતી. (૨) તેણે લાંબા સમય સુધી વિપુલ પ્રમાણમાં ઝીક ફીક કરવા જોઈએ અને આ રીતે તે મંઝીલ પાર કરી શકે છે. (૩) તેઓથી કોઈ કમાલ જાહેર થતો નથી. (૪) એ એટલા કમ હીમ્મત હોય છેકે તેનું હોવું ન હોવું બંને બરાબર છે.

★ જે શખ્સની મલકી કુવ્વતો (દિવ્યશક્તિઓ) તીવ્ર હોય.

(૧) તે ફના અને બકા તેમજ ફરદીયત તદ્દપરાંત વિલાયત બીજા ઉચ્ચ મકામોની લાયકાત ધરાવે છે. (૨) તેનામાં એવી સલાહીયત હોય છે કે તે ભૌતિક હાલતોથી પર એવી આધીભૌતિક હાલતો કે દિવ્ય હાલતોની બબર આપી શકે છે.

★ જે શખ્સની મલકી કુવ્વતો નબળી હોય

(૧) તેને કશું થાય છે. (૨) તે બીજા શખ્સની દીલની વાતોને અલ્લાહ ત્યાલાના ફઝલ થકી જાણી લે છે. (૩) તે શખ્સના અન્વારોનો મુશાહ્દો પણ કરી શકે છે.

★

મકતુબ શરીફ નં. ૨૨

-: પ્રતિ :-

સિયાદત અને ઈર્શાદ પનાહ હઝરત મીર મોહંમદ નોઅમાન બદખ્શી
(કુદ્દસીરુહ)

-: વિષય :-

આયાતે કરીમા “મા આતા કોમુ રસુલો ફખોઝુહો.....” ના ખુલાસા પેટે

-: વિગતો :-

“મા આતા કોમુ રસુલો ફખોઝુહો વમા નહાકુમ અન્હો ફન્તહુ વત્તકુદ્દાહ.....” (અર્થાત્: - રસુલ જે કંઈ તમને આપે સ્વીકારી લ્યો તેમજ જેનાથી પણ રોકે તેનાથી રોકાય જાવ અને અલ્લાહથી ડરો.) આયાતે પાકમાં ‘અવામીરો’ (આદેશ) નું પાલન અને ‘નવાહી’ (નિષેધો) થી રોકાઈ જવાનો ઝીક કર્યા પછી તકવાની વાત કહી છે; જે બાબત પરહેઝગારી (બચવું) ના મામલે વધુ તકેદારી રાખવા તરફ ઈશારો કરી રહી છે; કારણકે તે તકવાની હકીકત પણ છે અને દીનની પુંજી પણ છે, રસુલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે) ફરમાવ્યું કે, ‘તમારા દીનની પુંજી પરહેઝગારી છે.’

તેમજ આં હઝરત (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે) એક અન્ય જગ્યાએ ફરમાવ્યું છે કે, ‘પરહેઝગારી બરાબર બીજી કોઈ ચીજને ન સમજો.’ અને આ પરહેઝગારી એ તકવો (અલ્લાહથી ડરવું) છે. આમ તો રોકાઈ જવું (પરહેઝગારી) એ સર્વવિદિત તથ્ય હોવા છતાં તેના માટે વધુ સાવધાની વર્તવાનું કારણ જો કે અલ્લાહ જ બહેતર જાણે છે, પરંતુ (એટલું ચોક્કસ કે) તેનો (પરહેઝગારી) ફાયદો ઘણો જ છે, તેમજ અવામીરના પાલનમાં પણ તે જોવા મળે છે કારણકે કોઈ પણ આદેશના પાલનમાં તેની વિરોધી બાબત રોકાઈ જવું (પરહેઝગારી) જરૂર રહેલી છે, જે બિલ્કુલ સ્પષ્ટ વાત છે.

તદુપરાંત આ સામાન્ય સમજ સિવાય પણ આ નવાહી (પરહેઝગારીના) બીજા અસંખ્ય ફાયદાઓ છે, કારણકે તેમાં સ્પષ્ટપણે

નક્સની મુખાલીફત છે તેમજ તેમાં નક્સનો જરાપણ હીસ્સો નથી (નક્સ માટે જરાપણ મઝા નથી) જ્યારે અવામીર (આદેશ) માં તેનાથી ઊલટું છે કે કેટલીકવાર નક્સને તેમાં લીઝઝત હાંસીલ થાય છે. એ દરેક ચીજ કે જેમાં નક્સની મુખાલીફત હોય તેમાં ફાયદો વધુ હોવા વિશે જરાપણ શંકાને સ્થાન નથી; તેમજ નજાત માટે પણ તે સૌથી વધુ નિકટનો માર્ગ છે. કારણકે શરીઅતરૂપી તકલીફોનો મુળ હેતું આ નક્સને જ મળુબ (હરાવવો) કરવો છે; કારણકે તે અલ્લાહ ત્યાલાની દુશ્મની પર ઉતરેલો છે.

હદીષે કુદ્દસી છે કે, ‘તારા નક્સથી દુશ્મની રાખ કે તે મારી દુશ્મની પર ઉતરેલો છે.’ આમ, મશાઈખોના તરીકાઓ પૈકી દરેક એ તરીકો કે જેમાં શરીઅતના હુકમોનું અનુસરણ વધુ હોય, તે અલ્લાહ ત્યાલા તરફ જવાનો સૌથી નીકટનો માર્ગ છે, કારણકે તેમાં નક્સની મુખાલીફત સૌથી વધુ છે અને (કાન બોલીને) સાંભળી લ્યો કે તે છે ‘નકશબંદી તરીકો.’ આ કારણોસર જ નકશબંદ લકબ વડે મશહુર એવા અમારા સરદાર અને કિબ્લા શૈખે અજલ શૈખ બહાઉદ્દીનશાહ (કુદ્દસીરુહ અઝીઝ) ફરમાવ્યા કરતાં હતાં કે, ‘મેં અલ્લાહ ત્યાલા તરફના તમામ તરીકાઓ પૈકી સૌથી નીકટનો તરીકો મેળવ્યો છે, કારણકે તેમાં નક્સની વધુ મુખાલીફત છે.’

બાકી રહ્યો આ તરીકામાં શરીઅતનું અનુસરણ વધુ હોવાનો મામલો. તો એક એવી વાત છે કે જે કોઈ ઇન્સાફ પસંદ વિચારસરણી ધરાવનાર અને મશાઈખોના તરીકાઓ પર ખુબ ચિંતન-મનન કરનાર આદમી પર છુપું નથી. તદુપરાંત મેં મારા કેટલાક રિસાલાઓ (પુસ્તીકાઓ) માં પણ તેની ઘણી છણાંવટ રજુ કરેલ છે. અલ્લાહ ત્યાલાજ હકીકતે હાલને વધુ જાણનારો છે, મારા માટે કાફી છે તેમજ સૌથી વધુ કારસાઝ છે.

વસલ્લલ્લાહો ત્યાલા અલા સૈયેદના મોહંમદીવ્વ આલેહી અલ્હાબેહી વસલ્લમ વ બારીક વકરંમ વરસલામો અલા મનીત્તબઅલ્લુદા.
(દફતર - ૩, મકતુબ નં. ૯)

-: સમજૂતી :-

આ મકતુબ શરીફમાં આરેફીનના કુતુબ, વિલાયતે મોહંમદીયાહની ખુર્દાન, શરીઅતે મુસ્તફવીયાહની દલીલ અને હુજજત અમારા શૈખ, શૈખ અહેમદ ફાઝી નકશબંદી (રદીયલ્લાહ ત્યાલા અન્હો) એ આયાતે કરીમા “માઆતા કોમુરસુલો ફખોઝુહો...” ની બારીક છણાંવટ અને તફસીર

રજુ કરી છે, તેમજ તકવા અને શરીઅતના અહેકામોની એહમીયતના સંદર્ભમાં આ મહાન નકશાબંદી તરીકાની ખુબીઓ રજુ કરી છે.

મજકુર આયાતે પાક બે હીસ્સામાં વહેંચાયેલી છે. પ્રથમ હીસ્સો “માઆતાકોમુર્સુલો...” (અર્થાત્: -રસુલ જે કંઈ આપે તે લઈ લ્યો.) છે, જેમાં અવામીર એટલેકે નેક કાર્યોનો હુકમ છે; અને બીજો હીસ્સો “વ મા નહા કુમ અન્હો ફત્તહુ વત્તકુલ્લાહ...” (અર્થાત્: -જેનાથી રોકે તેનાથી રોકાઈ જાવ અને અલ્લાહથી ડરો.) છે, જેમાં નવાહી એટલેકે બુરાઈથી રોકાઈ જવાનો અને અલ્લાહથી ડરવાનો હુકમ છે. આમ તકવાના પણ બે હીસ્સા સાબીત થયા (૧) અવામીર (૨) નવાહી.

તકવાના આ બે હીસ્સા પૈકી બીજો હીસ્સો એટલેકે નવાહીનું વધુ મહત્ત્વ છે, બલ્કે એજ તકવાની જડ છે. તકવાનો અર્થ પણ અલ્લાહથી ડરવું એવો થાય છે; તો નવાહી એટલેકે દરેક પ્રકારની બુરાઈથી, દરેક પ્રકારની નિષેધાત્મક કાર્યોથી રોકાઈ જવું અને મનેચ્છાની પયરવીથી બચવું તેનું નામજ તકવો કે અલ્લાહથી ડરવું છે, જેની અંદર નવામીર એટલેકે નેકકાર્યોનો આદેશ પણ સમાયેલો છે. નવાહી નફસ માટે સૌથી વધુ ભારે છે કારણકે તેમાં નફસની સૌથી વધુ મુખાલીફત છે અને જેમાં નફસની મુખાલીફત વધુ હોય તેનો ફાયદો પણ સૌથી વધુ હોય છે. માત્ર અવામીરના પાલનથી તકવો હાંસીલ થતો નથી, કારણકે ફાસીક અને ફાજીર પણ નેક કાર્યો કરી લે છે, તેમજ અવામીરના પાલનમાં ઘણીવાર નફસને લીજઝત હાંસીલ થાય છે. આમ અવામીરના પાલનમાં ક્યારેક નફસ અને શૈતાન બંનેના ધોખાઓ અને પ્રપંચોનો ભય રહે છે, જ્યારે નવાહીના પાલનથી શૈતાન ઊભી પુંછડીએ ભાગે છે આ રીતે નવાહીના પાલનમાં નફસ કે શૈતાનની દબલગીરી હોતી નથી, માટે જ નવાહી એ તકવાની જડ છે અને આ ગુનાહોથી અને મનેચ્છાઓની પયરવીથી બચવાનું નામજ તકવો એટલેકે અલ્લાહથી ડરવું છે. કારણકે નફસ મુળભુત રીતે અલ્લાહ ત્યાલાની દુશ્મની પર ઊભો છે માટે જ તેની ઉપર શરીઅતના બંધનો અને સુન્નતોરૂપી કથો લાઢવામાં આવ્યા છે કે જેના વડે આ દુશ્મનને ઝેર કરી શકાય.

એ વાત યાદ રાખશો કે આ શરીઅતરૂપી બંધનો અને સુન્નતોરૂપી કથોથી વધીને નફસ માટે એકપણ મુજાહેદો કે રિયાઝતો ભારે નથી, કારણકે શરીઅત અને સુન્નતની વિરુદ્ધ જેટલા પણ મુજાહેદાઓ કે રિયાઝતો છે તેમાં નફસની લીજઝત જરૂર રહેલી છે જ્યારે શરીઅત અને સુન્નતોરૂપી બંધનો

અને કદી તેના માટે કડવી દવા છે. અને તેના વડે જ નફસ તઝકીયા (પાકીઝગી) હાંસીલ કરી શકે છે; આ સિવાયના કોઈપણ મુજાહેદા કે રિયાઝત થકી નફસ વધુ તાકતવર બને છે, કારણકે તેમાં તેની લીજઝત છે.

ઉપરોક્ત ચર્ચાથી એક બીજીવાત એ પણ સાબીત થઈ કે મશાઈખોના તરીકાઓ પૈકી જે તરીકામાં શરીઅત અને સુન્નતનું અનુસરણ વધુ હશે તે અલ્લાહ ત્યાલાની તરફ જવાનો સૌથી નિકટનો માર્ગ હશે; કારણકે તેમાં જ નફસની સૌથી વધુ મુખાલીફત છે. અને ખરેખર આવો તરીકો એ માત્ર ‘નકશાબંદી તરીકો’ છે, કારણકે આ નકશાબંદી તરીકાના ખુજુર્ગોએ સુફીયાએ કિરામના અન્ય તરીકાઓમાં પ્રચલીત ઝીકેજહર, સીમાઅ, રક્સ, વજદ, તવાજુદ વગેરે કે જે હુજુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) અને ખુલ્ફાએ રાશેદીન (રીદવાનુલ્લાહે ત્યાલા અલયહીમ અજમઇન) ના યુગમાં ન હતાં, તેની ઉપર ચોકડી મારી દીધી છે અને દરેક મામલામાં શરીઅતે પાક અને સુન્નતે રસુલ (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) ને જ અગ્રતા આપેલ છે. બલ્કે લાઝીમ અને વાજીબ કરાર દીધેલ છે, આ અનુસંધાને જ શાહે નકશાબંદ ઇમામુત્તરીકા હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીનશાહ અલ્બુખારી અલઉવૈશી (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) એ ફરમાવ્યું છે કે, ‘ મેં અલ્લાહ ત્યાલા તરફ જનાર બધા તરીકાઓમાં સૌથી નીકટનો તરીકો હાંસીલ કર્યો છે.’ કારણ કે તેમાં નફસની સૌથી વધુ મુખાલીફત છે, એટલે કે તેમાં નફસની બિમારીનું ઉત્તમ તીર્યાક (અકસીર) છુપાયેલું છે.

આમ, આ મકતુબશરીફમાં તકવાની વ્યાખ્યા અને ફઝીલત રજુ કરીને તેના સંદર્ભમાં આ મહાન નકશાબંદી તરીકાની ખુબીઓને રજુ કરી છે. જે કોઈપણ ઇન્સાફપસંદ વિચારસરણી ધરાવનાર તેમજ મશાઈખોના તરીકાઓ પર સંશોધન તેમજ ચિંતન-મનન કરનાર વ્યક્તિ સાહજીક રીતે જ સ્વીકારી લેશે. અને કદાપી તેનો ઇન્કાર નહીં કરે. પરંતુ આ જેના દીલોમાં બિમારીના જંતુઓ ચોટલાં છે અને જેને કેટલાક ખાટાસ્વાદીયાઓએ ફેલાવેલું વાઈરલ-ઈન્ફેક્શન (હવામાં ફેલાયેલ બિમારીનો ચેપ) લાગી ચુક્યું છે તેના માટે આવાત સ્વીકારવી મુશ્કેલ છે. બલ્કે શક્ય તો એ છે કે આ તરીકાની ખુબીઓ સાંભળીને તેનું વાઈરલ ઇન્ફેક્શન વધુ ઉગ્ર સ્વરૂપ ધારણ કરે. કારણકે કુઆનિપાક તેને સમર્થન આપી રહ્યું છે. “ફી કોલુબેહીમ મરદુન ફઝાદ હોમલુલ્લાહો મરદા.” (અર્થાત્: - તેઓના દીલમાં (આ) બિમારીઓ

હતી જ અલ્લાહ ત્આલાએ તેઓની આ બિમારોમાં વધારો કરી દીધો.)

અલ્લાહ ત્આલા આપણને આ પ્રકારના મર્જેકલ્બી (દીલની બિમારીઓ) અને આ ઝડપથી ફેલાય રહેલ વાઈરલ ઇન્ફેક્શનથી પોતાની પનાહમાં રાખે. આમીન...

મકતુબ શરીફ નં. ૨૩

-: પ્રતિ :-

હઝરત કાઝી મુસા શોકીન

(રહેમતુલ્લાહે અલયહે)

-: વિષય :-

એકાગ્રતાવાળાઓની સોહબત અપનાવવા અને શરીઅતના અનુસરણ માટે ઉત્સાહ જાગૃત કરવાના સંદર્ભમાં..

-: વિગતો :-

હમ્દો સલાત અને દુઆ પછી અર્ઝ એ છેકે અમારા ઇલાકાના ફુકરાઓ (મુરીદો, તાલીમો વગેરે) ના હાલતો ઘણા પ્રસન્નીય છે. દુર્વેશ રહેમ અલી સાથે મોકલેલ આપનો પત્ર મળી ગયો ઘણી ખુશી હાંસીલ થઈ અલ્લાહ ત્આલા આપ સર્વને સલામતી તેમજ ઇસ્તેકામત નસીબ ફરમાવે આપે નસીહતોની માંગણી કરી હતી.

મારા મજ્દુમ! નસીહત તો એકમાત્ર દીન તેમજ સૈયદુલ્મુરસલીન (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની તાબેદારી છે. કહેવાનો હેતુ એ છે કે, તાબેદારીના અનેક પ્રકારો છે. જે પૈકી એક પ્રકાર શરીઅતના આદેશોનું પાલન કરવું છે. તેમજ અન્ય પ્રકારોની વિસ્તૃત ચર્ચા ફરિ અમુક ચાહકોને લખેલાં એકપત્રમાં કરી છે. ઇન્શાઅલ્લાહ.. હું તેઓને કહીશ કે તેની એક નકલ તમને મોકલી દે.

ટુંકમાં વાત એ છે કે આ તરીકામાં (નકશબંદી તરીકામાં) ફાયદાની અરસ-પરસ આપેલનો આધાર સોહબત પર છે. માત્ર લખવું અને કહેવું જ પર્યાપ્ત નથી. ખવાજ નકશબંદે (કુદ્દસીર્રહુલ્અઝીઝ) ફરમાવ્યું છેકે, ‘અમારો તરીકો સોહબત છે, જેમકે સહાબાએ કિરામ (રીદવાનુલ્લાહે ત્આલા અલયહેમ અજમઇન) ખૈરુલખશર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની સોહબતના કારણેજ ઉમ્મતના તમામ ઔલીયાઓથી અફઝલ છે.’ કે ઉમ્મતનો એકપણ વલી એકપણ સહાબીના મર્તબા સુધી કદાપી પહોંચી

શકતો નથી ભલેને પછી તે હઝરત ઉવૈશે કરની (રીદવાનુલ્લાહે ત્આલા અનહો) જ કેમ ન હોય. અંતમાં બિરાદરોને ઇમાનની સલામતી માટે દુઆની દરખાશત છે.

હે અમારા પરવરદીગાર, અમને પોતાની બારગાહથી રહેમત અતા ફરમાવ અને અમારા મામલાઓમાં ભલાઈ પૈદા ફરમાવ.

રહેમઅલીએ પોતે જ પોતાની હાલતો તબ્દીલ કરી લીધી છે અને સ્વમેળે જ સુધારણાં તરફ પલટ્યો છે અલ્લાહત્આલા તેને ઇસ્તેકામત અતા ફરમાવે... વસલ્લમ (દફતર - ૩, મકતુબ નં. ૬૯)

-: સમજૂતી :-

આ મકતુબશરીફમાં સરકારે ઇમામે રખ્ખાની (કુદ્દસીર્રહુલ્નુરાની) એ નકશબંદી તરીકામાં સોહબતની અગત્યતા સમજાવી છે. આપ લખે છેકે, ફાયદાની અરસ-પરસ આપ લે આધાર સોહબત પર છે. માત્ર કહેવાથી કે લખવાથી કશું જ વળતું નથી કારણકે આ તરીકામાં સહાબાએ કિરામ (રીદવાનુલ્લાહે ત્આલા અલયહેમ અજમઇન)ના તરીકા મુજબ ‘ઇન્એકાસી’ (પ્રતિબીબ્દપ) ફૈઝ અને ‘ઇન્સેબાગી’ (જેવા સંગતેવો રંગ) અકસ મુરીદના દીલમાં નાંખવામાં આવે છે. અને પોતાના રંગમાં રંગીદેવામાં આવે છે. સહાબાએ કિરામ (રીદવાનુલ્લાહે ત્આલા અલયહેમ અજમઇન)ને હુઝુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની પાક સોહબત વડે આ જ રીતે ‘ઇન્એકાસી’ અને ‘ઇન્સેબાગી’ ફૈઝ હાંસીલ થતો હતો જેના કારણે તેઓ હુઝુર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ના રંગમાં રંગાઈ ગયા હતા; જે ‘રાખ્તાહ્’નો તરીકો છે. અને તરીકો આજેપણ આ મહાન નકશબંદી ખાનદાનના સીના-બ-સીના પહોંચેલો છે માટે જ આ તરીકાના અકાબીરોએ આ તરીકાને હુબહુ સહાબાએ કિરામ (રીદવાનુલ્લાહે ત્આલા અલયહેમ અજમઇન)નો તરીકો કહ્યો છે; જેવી રીતે હુઝુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) એક હદીષેપાકમાં ફરમાવ્યું છેકે, ‘જે કંઈ અલ્લાહ ત્આલાએ મારા સીનામાં નાખ્યું છે તે બધું જ મેં સીદીકે અકબરના સીનામાં નાંખી દીધું આ જ તરીકો નકશબંદીઓમાં પણ છે.’

માટે જ આ મહાન નકશબંદી તરીકાના બુઝુર્ગો તાલીમને પોતાની પ્રથમ સોહબતમાં એટલું બધું અર્પણ કરી દે કે જે અન્ય તરીકાઓમાં વરસોના મુજાહેદાઓ પછી પણ હાંસીલ થઈ શકતું નથી; જે આ ઇન્એકાસી અને

ઈન્સિબાગી નિરુપતના ફેઝના કારણે જ છે.

તદુપરાંત મકતુબ શરીફમાં આપે નસીહતરૂપે માત્ર બે જ વાતો કહી છે (૧) દીનની તાબેદારી કરો એટલેકે શરીઅતનું અનુસરણ કરો અને (૨) સૈયદુલ્મુરસલીન (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની તાબેદારી કરો એટલેકે સુન્નતોની પયરવી કરો. આ બંને વાતો તમામ નસીહતોનો નિયોડ છે કારણકે આ બંને બાબતો ‘તઝકીયાએ નફસ’ અને ‘તસ્ફીયાએ કલ્બ’ ની ચાવી છે; એ સિવાયની બધી જ વાતો વ્યર્થ છે.

મકતુબ શરીફ નં. ૨૪

-: પ્રતિ :-

હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ કાસીમ બદખશી

(કુદ્દસીર્હુ)

-: વિષય :-

કેટલીક નસીહતો અને ચેતવણીઓ આપવાના સંદર્ભમાં.....

-: વિગતો :-

બિસ્મીલ્લા હીરહમાની રહીમ.

હમ્દો સલાત તેમજ તબ્લીગોદાઅવાત પછીઅર્ઝ કરું છુંકે, એ વાત પર અલ્લાહુતઆલા ની હમ્દ અને તેના એહસાન છે કે આ ભાઈના (ખ્વાજા મોહંમદ કાસીમના) શબ્દો તથા વાણીમાંથી તલબનો ઉમળકો પ્રગટી રહ્યો છે. અને એકાગ્રતાની ખુશ્બુ આવી રહી છે. બેશક આ દૌલત સોહબતની નીકટતાની અસરરૂપે છે વ્યર્થકાર્યોની ગીરફતારીએ તમને છોડ્યા નહીં કે એક અઠવાડીયા માટે પણ સોહબતમાં રહો શું ખબર કદાચ (બધા મળીને કુલ) તમારી સોહબતના દશદીવસ માંડ હોય તો ? ખુદાએ જલ્લે સુલ્તાનહુથી શરમ કરવી જોઈએ કે હજારોમાંથી માત્ર એક દીવસ પણ ખુદાએ અઝઝવજલ્લ માટે ફાળવી શકતા નથી અને વ્યર્થ સંબંધોથી પોતાને એક દીવસ માટે અળગા રાખી શકતા નથી. તમારી ઉપર હુજ્જત (દલીલ) પુર્ણ થઈ ચુકી છે; તેમજ તમે ખુદ પણ તમારા વજદાન (રહાની જુસ્સા) થકી એ વાત જાણી ચુક્યા છો કે આ સોહબતની એક ઘડી રિયાઝતો - મુજહેદ્દાઓના ચિલ્લાઓ કરતાં બહેતર છે, છતાં પણ આ સોહબતથી દુર ભાગી રહ્યા છો તથા વ્યર્થ યુક્તિઓ અને બહાનાઓ થકી ખુદને પોતાનાથી દુર રાખી રહ્યા છો. તમારું કાબેલીયતરૂપી મોતી તો ઘણું જ અમુલ્ય છે, પરંતુ તે જો

કુવ્વત (તાકત) માંથી કાર્યમાં રૂપાંતર ન પામે તો તેનો શું ફાયદો? તમારી યોગ્યતા ઘણી ઊંચી છે, પરંતુ હીમ્મત ઘણી કમઝોર છે. બાળકોની જેમ અમુલ્ય મોતીઓને છોડીને મામુલી પથ્થરના ટુકડાઓ પર ખુશ થઈ રહ્યા છો.

‘બ વકત સુબહ શુદ હમ ચુ રોઝ માઅલુત,

કે બા કે બાખ્તા ઈશક દર શમે દીનુર.’

(અર્થાત્ :- તને સવારે પ્રકાશીત દીવસની જેમ ખબર પડી જશે કે અંધારી રાતમાં તું કોની સાથે પ્રેમગોષ્ઠિ કરી રહ્યો હતો.)

હજું પણ કશું બગડી ગયું નથી. પોતાના અસલ કાર્યની ચિંતા કરવી જોઈએ. અને આ તરીકતના કાર્યનો ઉત્તમ મુસદ્દો જમીયતવાળોઓ (એકાગ્રતાવાળાઓ) ની સોહબત છે. અને જો આ પ્રાપ્ત ન હોય તો પોતાનો સમય કોઈ સાહેબે દૌલત વડે શીખેલાં ઝીકમાં વીતાવવો જોઈએ. ઝીકની ખિલાફ જે કંઈ છે, તેનાથી બચવું જોઈએ. શરીઅતેપાકના હલાલ અને હરામમાં ઘણું સાવચેતી પુર્વક વર્તવું જોઈએ; આ બાબતે કયારેય આળસ ન કરવી જોઈએ. નમાઝ બા જમાઅત પાબંદીથી અદા કરી અને તેના અરકાનોની અદાયાગીમાં ખુબ પ્રયત્નો કરો તેમજ એ વાતનું ધ્યાન રાખો કે નમાઝ તેના મુસ્તહબ સમયમાં અદા કરવામાં આવે.

રખખના અત્મીમ્લના નુરના વગફીરના ઈન્નક અલા કુલ્લે શયઈન કદીર. (દફતર - ૨, હી. ૧, મકતુબ નં. ૪૭)

-: સમજુતી :-

મઝકુર મકતુબ શરીફમાં ખાઝીનુર્મતે રખખાની, મુઝય્યીનુલ્અત્વારે નકશાબંદીચ્યાહ, શૈખુલઈસ્લામ વલ્મુસ્લેમીન, શૈખ અહેમદ ફાફી, અલ્કાબુલી, અલ્સરહિંદી (કુદ્દસીર્હુલ્નુરાની) એ સોહબતની અગત્યતા તેમજ વ્યર્થ સંબંધો અને વ્યર્થ કાર્યોની ખરાબીઓને બયાન ફરમાવી છે. ઘણીવાર ઈન્સાનની અંદર ભરપુર ખુબીઓ અને કાબેલીયતો ભરેલી હોય છે. પોતે ખુદ એક ખઝાનો હોય છે. પરંતુ અયોગ્ય અને નાકીસ લોકોની સોહબત તેમજ જરૂરી કામોને છોડીને વ્યર્થકાર્યોની મશગુલીયત તેના કાબેલીયતરૂપી કિંમતી ગૌહરનો વિનાશ નોતરે છે. કારણકે હદીષેપાકમાં આવ્યું છેકે, ‘બંદાનું વ્યર્થ કામોમાં વ્યસ્ત થવું અલ્લાહુતઆલાની નારાઝગીની સૌથી મોટી નિશાની છે. અહીં ચિંતન - મનનની જરૂર છેકે વ્યર્થકાર્યો એટલી શું અને જરૂરી કાર્યો કોને કહેવાય ? જ્યાં સુધી આ બે વાતોને તે સમજી નહીં

લે ત્યાં સુધી તે વ્યર્થ કાર્યોથી બચી શકશે નહીં. ઇન્સાનને વ્યર્થકાર્યોમાં મશગુલ કરવાના પ્રયત્નોમાં જ શૈતાન હંમેશા રચ્યો-પચ્યો રહે છે; કારણકે ઇન્સાનને ફસાવવાનો આ તેનો સૌથી મોટો દાવ છે. વ્યર્થકાર્યોને તે ઇન્સાન સામે હંમેશા નેકીરૂપે પેશ કરે છે અને તેના થકી તેને પોતાના દાવમાં ફસાવીને અલ્લાહની નારાજગીના કાર્યોમાં મશગુલ કરી દે છે. બુઝુર્ગોનું ફરમાન છે કે, ‘શૈતાન જ્યારે નેકીના માર્ગોથી સામે આવે છે ત્યારે તનાથી બચવું ખુબજ મુશ્કેલ છે.’ કિતાબ ‘તલ્ખીસે ઇબ્લીસ’ માં હઝરત ઇમામ અબ્દુર્રહમાન ઇબ્ને જૈઝી (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) એ હઝરત હસન ખીન સાલેહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) નો આ કૌલ નકલ કર્યો છે કે, ‘શૈતાન આદમીઓ માટે નેકીઓના નવ્વાણુ (દલ) દરવાઝા ખોલી દે છે જેનાથી (તેનો) મક્સદ એક બુરાઈનો દરવાઝો હોય છે. એટલેકે છેવટે તો તે બુરાઈ કરાવીને જ જંપશે.’

સારાંશ એ જ છે કે, એક તાલીબ અને મુરીદ માટે જરૂરી છે કે, તે પોતાનો વધુમાં વધુ સમય પીરો મુશીદની સોહબતમાં વિતાવે કારણકે આ સમય જ તેણે અલ્લાહ માટે ફાળવેલો સમય છે. ઇન્સાનની ઝીદગીના હજારો દીવસમાંથીજે તે અલ્લાહ માટે થોડાક દીવસ પણ કાઢી ન શકે તો તે ઘણું શરમજનક કહેવાય. ખાસ કરીને આ નકશાબંદી તરીકામાં સોહબતનું ખુબજ મહત્ત્વ છે કારણકે હું આગળ એક પત્ર મુબારકની સમજુતી પેટે લખી ચુક્યો છું કે, આ બુઝુર્ગોનો ફૈઝ ઇન્એકાસી (પ્રતિખીબરૂપ) અને ઇન્સિબાગી (જેવો સંગ તેવો રંગ) ખુબી ધરાવે છે માટે તેઓ પોતાના તાલીબોને એક ઘડીની સોહબતમાં એટલું બધું અતા કરી દે છે કે જે રિયાઝતો-મુજહેદાઓના હજારો ચિલ્લા થકી પણ હાંસીલ થતું નથી; માટે તાલીબ માટે સૌથી જરૂરી કાર્ય આ જ છે. સોહબતમાં એક વાતની તાકેદારી જરૂર રાખે કે અયોગ્ય તથા નાકીસપીરની સોહબતથી બચે, નહીંતર તેની ખરાબીઓ તાલીબની દીલરૂપી જમીનની ફળદ્રુપતાનો વિનાશ નોતરશે.

અને જ્યાં સુધી કોઈ કામીલ-મુકમ્મીલ પીરો મુશીદની સોહબત હાંસીલ ન થાય ત્યાં સુધી કોઈ સાહેબે દૌલત વડે શીખેલ ઝીકમાં મશગુલ રહે; તેમજ પોતાનો સમય શરીઅત અને સુન્નતની પયરવીમાં વીતાવે.

✽ મકતુબ શરીફ નં. ૨૫ ✽

પ્રતિ:

હઝરત સૈયદ હુસૈન માણેકપુરી

(રહેમતુલ્લાહ અલયહે)

-: વિષય :-

આ મહાન નકશાબંદી તરીકાની કેટલીક ખાસ વિશેષતાઓ તેમજ ખુબીઓની ચર્ચા તથા તેને લગતી અન્ય બાબતોના બયાન પેટે.....

-: વિગતો :-

“અલ્હમ્દીલીલ્લાહે રખ્ખીલ્આલમીન વરસલાતો વરસલામો અલા સૈયેદિલ્મુરસલીન વ આલેહીત્તાહેરીન વ અલયહીમ અજમઈન.”

મારા બાલા ભાઈ ! સિયાદત પનાહ મીર સૈયદ હુસૈન (ઉમ્મીદ છે કે) આ દુર રહેલાઓને ભુલી નહી ગયા હોય તેમજ મશાઈખોની તમામ રીતોથી અનેક રીતે ચઢિયાતા એવા આ મહાન (નકશાબંદી) તરીકાના આદાબોને હાથથી જવા દીધાં નહી હોય. જો કે આપને (રખ્ખ) મુલાકાતની કુરસદ ઓછી મળે છે માટે મતલબને દ્રષ્ટી સમક્ષ રાખીને આ મહાન તરીકાની અમુક ફઝીલતો તથા કમાલાતોને ઉચ્ચ પ્રકારના ઉલુમો અને ખારીક ભેદો (મચારીફો) ના સંદર્ભમાં લખી રહ્યો છું.

જો કે હું જાણું છું કે આ પ્રકારના ઉલુમો તથા મચારીફોને (સમજવું) શ્રોતાઓની સમજશક્તિથી પર છે, છતાંપણ તેને બયાન કરવા પાછળ બે કારણો છે. (૧) એક એ છે કે શ્રોતામાં આ પ્રકારના ઉલુમો સમજવાની યોગ્યતા ચોક્કસ રહેલી છે; જો કે વાસ્તવમાં તેઓને આ વાત ઘણી દુરની લાગી રહી હોય અને (૨) બીજું એ છે કે આમતો જાહેરી દટીએ શ્રોતાગણ નિશ્ચિત છે પરંતુ ખરેખર શ્રોતા એ છે કે જે આ મામલાઓથી માહીતગાર છે, કારણકે “અરસયફો લીદારેબ” (અર્થાત્: - તલવાર મારવાવાળા માટે હોય છે.) આ કહેવત મશહુર છે.

હે ભાઈ ! આ મહાન તરીકાના અગ્રેસર હઝરત સીદીકે અકબર (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) છે, જેઓ તમામ અંબિયા (અલયહીમુરસલાતો વરસલામ) પછી સર્વાનુમતે તમામ આદમની ઔલાદ માં સર્વશ્રેષ્ઠ છે, માટે જ આ બુઝુર્ગવારોની ઇબારતોમાં આવ્યું છે કે, ‘અમારી નિરુપત તમામ નિરુપતોથી સર્વશ્રેષ્ઠ છે.’ કારણકે તેઓની નિરુપત કે જે ખાસ પ્રકારનો હુઝુર કે આગાહી છે. જે અસલમાં તો હઝરત સીદીકે અકબર (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) ની જ નિરુપત અને હુઝુર છે કે જે તમામ અગાહીઓથી ચઢિયાતી છે. અને આ તરીકાનો આરંભ તેઓના અંતમાં સમાયેલો છે.

હઝરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ) એ ફરમાવ્યું છે કે, ‘અમે અંતને આરંભમાં દાખલ કરીએ છીએ.’

“કયાસ કુન ઝે ગુલીસ્તાને મન બહારે મોરા.”

(અર્થાત્: - મારા બાગથી મારી વસંતનું અનુમાન કરી લે.)

જો કોઈ પુછે કે જ્યારે બીજાઓનો અંત તેઓના આરંભમાં દાખલ થયેલો છે તો પછી તેઓનો (પોતાનો) અંત શું હશે? તેમજ બીજાઓનો અંત ‘વસ્લે બહકક’ (હકનો મેળાપ) છે, તો પછી તેઓને હકથી આગળ ક્યાં સુધી સયર પ્રાપ્ત હશે? જો કે “લયસ વરાઉલઉબ્બાદાને કરીયતુન” (અર્થાત્: - ઉબ્બાદાન(આંદામાન) ટાપુઓથી આગળ કોઈ ગામ નથી) એ કહેવત મશહુર છે; તો હું તેના પ્રત્યુત્તરમાં કહું છું કે,

આ તરીકાનો અંત ‘વસ્લે ઉર્યાની’ (ખુલ્લો મેળાપ) છે, જેની પ્રાપ્તિની નિશાની એ મતલુબની પ્રાપ્તિની નાઉમ્મીદ થઈ જવું છે. બસ આના ઉપરથી જ સમજી લ્યો કારણકે, અમારો કલામ એવો ઈશારાત્યુક્ત(સંકેતાત્મક) છે કે જેને ખાસ જ નહીં, પરંતુ ખાસુલખાસ પૈકી પણ ખુબ જ ઓછા લોકો સમજી શકે છે. અને આ મહાન દૌલતની પ્રાપ્તિની નિશાની મેં અહીં એટલા માટે બયાન કરી છે કે આ સમુહ (નકશબંદી સમુહ) પૈકી અમુકે (લોકોએ) ‘વસ્લે ઉર્યાની’ (ની પ્રાપ્તિ) નો દાવો કર્યો છે અને મતલુબની પ્રાપ્તિની નિશાની પેટે તેઓ નાઉમ્મીદી નો દાવો કરી રહ્યા છે જે પૈકી એક જમાઅત કે જે વસ્લનો દાવો કરીરહી છે તેમજ યાસ ને મેહરૂમી સમજી રહી છે અને બીજો સમુહ કે જેઓ નાઉમ્મીદીના દાવેદાર છે અને વસ્લને અયન જુદાઈ જાણી રહ્યો છે, પરંતુ આ બંને દૌલતોનું એકદું થવું તેઓની સામે રજુ કરવામાં આવે તો એ વાતનો ડર છે કે તેઓ એ વિરોધી બાબતો એકઠી થયેલી કહેવા લાગે. અને તેને અસંભવીત બાબતો ગણવા લાગે. (તેઓની) આવી માન્યતાનું કારણ આ ઉચ્ચ મર્તબા સુધી (વસ્લે ઉર્યાની સુધી) નહીં પહોંચવાની જ નિશાનીરૂપે છે.

કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે આ મહાન મકામનું એક કિરણ તેઓના (આ દાવેદાર ના) બાતીનમાં ચમક્યું છે, જેને અમુકે વસ્લ સમજી લીધું છે જ્યારે કેટલાકે ના-ઉમ્મીદી. આ પ્રકારના તફાવતો ઉદ્ભવવાનું કારણ દરેક સમુહના લોકોની અલગ-અલગ કાબેલીયાતો છે. જે પૈકી એક ગિરોહની કાબેલીયત મુજબ વસ્લ છે, તો બીજાની કાબેલીયત મુજબ ના-ઉમ્મીદી છે.

આ ફકીરની નિકટ તો ‘વસ્લ’ની કાબેલીયત કરતાં ‘યાસ’ની કાબેલીયત વધુ સારી છે, છતાં પણ વસ્લ અને યાસ અરસ-પરસ જરૂરી પણ છે. (મારા) આ જવાબથી બીજા અન્ય વાધાંઓનું સ્પષ્ટીકરણ થઈ ગયું; કારણકે વસ્લે મુત્લક (પુર્ણ મેળાપ) અને વસ્લે ઉર્યા (ખુલ્લો મેળાપ) આ બંને અલગ-અલગ છે અને તેની વચ્ચે મોટો તફાવત છે. અહીં ‘વસ્લે ઉર્યા’ થી અમારી મુરાદ એ છે કે તમામ પડદાઓ ઊંચકાઈ જાય અને તમામ અડચણો હટી જાય. કારણકે આ (વચ્ચે આવતો) વિવિધ પ્રકારની તજલ્લીઓ તથા વિવિધ પ્રકારના ઝહુરાતો (અન્વારોરૂપે જાહેર થતી બાબતો) ખુદ પોતે પણ મોટા પડદાઓરૂપે જ છે; માટે આ તમામ પ્રકારની તજલ્લીઓ તેમજ ઝહુરાતોથી પાર ઉતરીને આગળ વધવું જરૂરી છે, પછી આ તજલ્લી ચારે ઈમ્કાની આયનારૂપે હોયકે પછી વજુબી મઝહરો પૈકી હોય; કારણકે હિજાબ (પડદા) રૂપે એ બંને બરાબર છે; જો બંને વચ્ચે કોઈ તફાવત હોય તો માત્ર બુઝુર્ગી અને રૂપાનો છે; જે વાત તાલીબ સમજી શકતો નથી.

હવે જો કોઈ એવું પુછે કે, ઉપરોક્ત ચર્ચાથી તો તજલ્લીઓનો અંત સાબીત થઈ રહ્યો છે; જો કે મશાઈખે તરીકતે તો તજલ્લીઓને અનંત કહી છે. તો તેનો જવાબ એ છે કે, તજલ્લીઓનું અનંત હોવાનું (તેઓએ) એ દષ્ટિએ કહ્યું છે કે, અરમા અને સફતોમાં વિસ્તૃત સયર હાંસીલ થાય. અને આ રીતે તો હઝરતે જાત (તજલ્લીએ જાતીય્યાહ) સુધી પહોંચી શકાતું નથી. કે ન તો ‘વસ્લે ઉર્યા’ હાંસીલ થાય છે, કારણકે હઝરતે જાત સુધી પહોંચવા માટે આ અરમા અને સિફાતોની સયર ટુંકમાં પાર કરવી પડે છે; અહીં આ રીતે વિચારતાં તજલ્લીઓનો અંત આવશે. પછી જો એવું કહેવામાં આવશે કે, જાતી તજલ્લીઓને પણ અનંત કહેવામાં આવી છે, જેમકે હઝરત મૌલાના જામી(કુદ્દસીર્રહુ)એ ‘લુમ્આત’માં વિવરણ કર્યું છે, તો પછી તજલ્લીઓનો અંત કંઈ રીતે કહી શકાય? નો તેનો જવાબ છે કે, આ જાતી તજલ્લીઓ પણ શુયુન તથા એતેબારાત (જાતી તજલ્લીઓનું ઉદભવસ્થાન અને તેની વચ્ચેની હકીકતો) ના માધ્યમ વિના જાહેર થતી નથી, કારણકે આ પ્રકારના માધ્યમ વગર તજલ્લીઓનું જાહેર થવું અશક્ય છે. જ્યારે અમે જે અહીં જે બાબતનો ઉલ્લેખ કરી રહ્યા છીએ તે એક એવી બાબત છે તે તજલ્લીઓથી ઉચ્ચ પ્રકારની છે; પછી તે કોઈ પણ પ્રકારની તજલ્લી હોય સિફાતી હોય કે જાતી હોય, પરંતુ આ બાબત સાથે તેને સંબંધીત કરવી જાઈજ નથી. (અહીં તજલ્લીની ચર્ચા અસ્થાને છે) એટલા માટે કે અહીં

તજલીઓથી મુરાદ શુયુન ઉપરા-ઉપરી કમરા: બીજા, ત્રીજા કે ચોથા મર્તબામાં કે પછી આગળ જ્યાં સુધી અલ્લાહ તઆલા ચાહે જાહેર થવું મુરાદ છે. જ્યારે અહીં તો તમામ મર્તબાઓ હટી ગયેલાં છે. અને તમામ અંતર પાર થઈ ચુક્યું છે.

અને જો કોઈ એવું પુછે કે, તો પછી આ તજલીઓને જાતી શેના આધારે કહેવામાં આવે છે.? તો હું કહું છું કે, ‘જો આ તજલી કોઈ વિશેષ અર્થરૂપે અનુભવાય તો સીફાતી છે અને કોઈ વિશેષ અર્થ વગર અનુભવાય તો તજલીએ જાતી છે.’ એટલા માટે જ વહેદતરૂપી તજલીનું જાહેર થવું તઅય્યુને અવ્વલના સ્વરૂપે હોવા છતાં કોઈ વિશેષ અર્થ ધરાવતું ન હોવાથી બુઝુર્ગોએ તેને તજલીએ જાતી કહી છે. જ્યારે અહીં અમારો હેતુ એ પવિત્ર જાતથી છેકે જેમાં કોઈપણ પ્રકારના અર્થઘટનની કદાપી ગુંજાઈશ નથી; પછી તે અર્થઘટન કોઈ પણ પ્રકારનું હોય કારણકે અહીં તમામ પ્રકારના અર્થઘટનો સંક્ષિપ્તમાં જ પાર થઈ ચુક્યા છે અને અલ્લાહતઆલાની જાત સુધી વસ્લ પ્રાપ્ત થયું છે.

તેમજ એ પણ જાણી લ્યો કે અહીં વસ્લ પણ મતલુબ (અલ્લાહ તઆલા)ની જેમ બેજોડ (બેચગું) છે અને એવો ઇત્સાલ (વિસાલ) છે કે જેને અક્કલ સમજી શકતી નથી, તેની અહીં ચર્ચા પણ નથી તેમજ તે આ પવિત્ર બારગાહને લાયક પણ નથી. કારણકે યું (જેની જોડે હોય તેવું)નો બેચું (બેજોડ) તરફ કોઈ જ માર્ગ નથી. “લા યહુમેલો અતાયલ્મલેકે ઈલ્લા મતાયા” (અર્થાત્: - બાદશાહની ભેટસોગાદોનો બોજ તેના જ ઊંટ ઉઠાવી શકે છે.)

‘ઈત્તિસાલે બે તકય્યુફ બે કયાસ, હસ્ત રખબુન્નાસ રાખા જાને નાસ.’

(અર્થાત્: - અલ્લાહ તઆલાનો લોકોની જાન સાથે બેકયફ (કયફ વિહીન) અને બે કયાસ (અનુપમ) મેળાપ છે.)

આ તરીકાએ આલીયાહ (નકશબંદીયાહ)ના મશાઈખો પૈકી કોઈએ પણ પોતાના અંત ની ખબર નથી આપી (બલ્કે) તમામે પોતાના આરંભ વિશે કહ્યું છેકે, અંત તેની અંદર જ દાખલ થયેલો છે. જ્યારે તેઓના આરંભમાં બીજાઓનો અંત મળેલો હોય તો તેઓના અંત પણ આરંભ જેવો જ હોવો જોઈએ અને તે એવો જ છે જેને જાહેર કરીને (મુજદીદ સાહેબે) બીજાઓથી ભિન્નતા હાંસીલ કરી છે

‘અગર બાદશાહ બર દરે પીર જન, બયાદત તું અય ખ્વાજા સખલત મકુન.’

(અર્થાત્: - જો કોઈ વૃદ્ધસ્ત્રીના દર પર બાદશાહ પધારે તો તારે ગુસ્સમાં આવીને તારી દાઢી પીખવી ન જોઈએ)

લીલ્લાહે સુબહાનહુ અલ્હમ્દો વલ્મીતો અલા ઝાલેક આવાત પર અલ્લાહ તઆલાની હમ્દ અને તેના એહસાન છે

હે બિરાદર, આ તરીકા વડે તેમજ અન્ય તરીકાઓ વડે આ પ્રકારના અંત સુધી પહોંચનાર ખુબજ ઓછા છે, જો હું તેઓની સંખ્યા જાહેર કરું તો સંભવ છે કે નજદીકવાળાઓ દુર ભાગે જ્યારે જેઓ દુર જ છે તેઓના ઇન્કારથી તો કશી નવાઈ જ નથી. અને આ સર્વ કાંઈ હુઝુર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ના સદકામાં ‘નિહાયતુન્નીહાયત’ (અંતિમમાં અંતિમ ચરણ સુધી) સુધી કમાલે વિસાલ (પરીપુર્ણ મિલન)ની પ્રાપ્તિના કારણે છે.

તેમજ આ મહાન તરીકાની ખાસીયતો પૈકી એક ‘સફર દર વતન’ છે. જે ‘સયરે અન્ફોસી’ના અર્થમાં છે જોકે આ સયરે અન્ફોસી મશાઈખોના તમામ તરીકાઓમાં સાબીત છે, પરંતુ આ ‘સયરે આફકી’ પાર કર્યા પછી અંતમાં હાંસીલ થાય છે. જ્યારે આ તરીકામાં તો શરૂઆત જ આ સયરથી થાય છે અને સયરે આફકી તેની અંદર જ પાર થઈ જાય છે આમ તે સયરનો હેતુ અહીં પ્રારંભમાં જ પ્રાપ્ત થઈ જાય છે જે આરંભનું અંતમાં દાખલ હોવાનું કારણ છે. અને બીજી ખાસીયત ખિલવત દર અંજુમન છે. જે સફર દર વતન પર આધારીત છે અને તેમાં સમાયેલી છે. જ્યારે સફર દર વતન પ્રાપ્ત થઈ જશે તો ખિલવત દર અંજુમન પણ તેની અંદર જ પ્રાપ્ત થઈ જાય છે. આ રીતે અંજુમનરૂપી જુદાઈ સફર દર વતનના ખિલવત ખાનામાં જુદાઈ નાંખી શકતી નથી. તેમજ આફકરૂપી જુદાઈ અન્ફોસરૂપી મકાનમાં માર્ગ મેળવી શકતી નથી. જોકે આ ખિલવત દર અંજુમન બીજા તરીકામાં ‘મુન્તહીઓ’ (અંતમાં પહોંચનાર)ને પ્રાપ્ત થાય છે પરંતુ આ તરીકામાં તો શરૂઆતમાં જ પ્રાપ્ત થઈ જાય છે. માટે જ તે આ તરીકાની ખાસીયતો પૈકી છે.

તેમજ એ પણ જાણી લેવું જોઈએ કે, અહીં (આ તરીકામાં) ખિલવત દર અંજુમન એ રીતે હાંસીલ છે કે વતનરૂપી ખિલવતખાનાના દરવાજાઓ બંધ કરેલા હોય છે અને તમામ છીદ્રો બંધ કરી લીધેલાં હોય તથા અંજુમન જુદાઈની હાલતમાં પણ કોઈની તરફ ધ્યાનીત ન હોય કે બોલનાર તેમજ સંબોધન કરનાર ન હોય તેમજ એ રીતે પણ નહીં કે આ (આ ખિલવતની પ્રાપ્તિ) માટે તેને આંખો બંધ કરવી પડે અને અને જ્ઞાનેન્દ્રીયોને પ્રયત્નપુર્વક બેકાર કરવી પડે, કારણકે આ તમામ વાતો આ તરીકાની વિરૂદ્ધ છે.

હે ભાઈ ! આ તમામ પ્રયત્નો અને બહાનાઓ માત્ર આરંભ તથા મધ્યમાં જ છે. જ્યારે અંતમાં આ પ્રકારના પ્રયત્નોની જરૂર નથી. (અંતમાં તો) અયન જુદાઈની હાલતમાં એકાગ્રતા હોય છે અને ખુદથી ગાફીલ હોવાની હાલતમાં હાજર હોય છે. તેનાથી કોઈ એવું પણ ન વિચારે કે મુન્તહીઓમાં તો જુદાઈ અને મેળાપ બંને એકસમાન છે. પરંતુ અહીં (કહેવાનો હેતુ) એ છે કે જુદાઈ અને મેળાપ તેની બાતીની એકાગ્રતા માટે એક સમાન છે તદ્દુપરાંત જો તે (પોતાના) જાહેરને પણ બાતીન સાથે એકદું કરીને અને જાહેરની જુદાઈને દુર હટાવી દે તો તે અતિઉત્તમ અને યોગ્ય છે.

અલ્લાહ ત્આલા પોતાના નબી (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ને આદેશ આપતાં ફરમાવે છેકે, “**વઝકોરીરમ રખબેક વતબત્તલ એલયહે તબતીલા.**” (અર્થાત્: - પોતાના પાલનહારના નામને યાદ કરો અને તમામથી તોડીને તેની સાથે જોડો.)

એ વાત પણ જાણી લ્યો કે ઘણીવાર જાહેરી જુદાઈ સિવાય છુટકારો હોતો નથી જેથી મજબુકનો હકો અદા થઈ શકે, આ રીતે જાહેરી જુદાઈ પણ કેટલીક વાર સારી હોય છે, પરંતુ બાતીની જુદાઈ ક્યારેય પણ જાઈઝ નથી, કારણકે તે માત્ર અને માત્ર અલ્લાહ માટે જ છે.

આમ, મુસલમાન બંદાના ત્રણ હીસ્સા ખુદાએ ત્આલા માટે નિશ્ચિત થયા. બાતીન પુરેપુરું અને જાહેરનો એક અડધો ભાગ; જ્યારે જાહેરનો બીજો અડધો ભાગ મજબુકના હકોની અદાયાગી માટે બાકી રહ્યો છે; તેમજ જોકે આ (મજબુક)ના હકોની અદાયાગી પણ અલ્લાહ ત્આલાના હુકમોનું પાલન છે માટે આ બીજા અડધો ભાગ પણ છેવટે તો અલ્લાહ ત્આલા તરફ જ પલટાયેલો છે. “**એલયહે યરજેઉલઅમ્રો કુલ્લોહુ ફઅબ્બોહુલો વ તવકકલ એલયહે વમા રખબોક બેગાફેલીન અમ્મા તાઅમ્લુન.**” (અર્થાત્: - તમામ કાર્યો તેની તરફ જ પલટે છે માટે તેની જ ઇબાદત કરો અને તેની ઉપર જ ભરોસો કરો તેમજ તમારો પાલનહાર એ વાતથી ગાફીલ નથી જે તમે કરી રહ્યા છો.)

તથા આ તરીકામાં જઝબાહ, સુલુક ઉપર અગ્રતા ધરાવે છે; સયરની શરૂઆત તેમાં આલમે અમ્મથી થાય છે. જ્યારે મોટાભાગના અન્ય તરીકાઓમાં સયરની શરૂઆત ઉલ્ટી રીતે કે એટલેકે આલમે ખલ્કથી થાય છે; આ તરીકામાં સુલુકની મંઝીલો જઝબાહના મર્તબાઓમાંજ પાર થઈ જાય છે. તેમજ આલમે ખલ્કની સયર આલમે અમ્મની અંદર હાંસીલ થઈ જાય છે, માટે આ સંદર્ભ

જો એવું કહેવામાં આવે કે આ તરીકામાં આરંભ અંતમાં દાખલ છે તો તેની ગુંજાઈશ ધરાવે છે, આથી જાણવા મળ્યુંકે આરંભની આ સયર આ તરીકામાં અંતની સયરમાં દાખલ છે એવું નહીં કે અંતથી આરંભ તરફ પાછો ફરે છે અને અંતની સયર કર્યા પછી આરંભની સયર કરે છે.

ઉપરોક્ત ચર્ચાથી એ વ્યક્તિનું મંતવ્ય કે જે એવું કહે છે કે , આ તરીકાનો અંત બીજા તરીકાના મશાઈબોની શરૂઆત છે; જે ખોટું સાબીત થઈ રહ્યું છે.

અને જો કોઈ એવું કહે કે આ તરીકામાં અમુક મશાઈબોના લખાણોમાં જે આવ્યું છેકે અસ્મા અને સિક્કાતોની સયર તેઓની નિરુબત પુરી થયા પછી થાય છે, તો તેઓની આ વાત એ રીતે યોગ્ય સાબીત થઈ રહી છે કે તેઓનો અંત બીજાઓની શરૂઆતમાં છે, કારણકે અસ્મા અને સિક્કાતોની સયર, ‘તજલીયાતે ઝાતીય્યાહ’ના મુકાબલામાં માત્ર શરૂઆત જ છે, તો હું તેના જવાબરૂપે કહું છુંકે તેઓની અસ્મા સિક્કાતોમાં સયર તજલીયાતે ઝાતીય્યાહની સયર પછી નથી બલ્કે આ તજલીયાતે ઝાતીય્યાહની સયરની અંદર જ આ (અસ્મા અને સિક્કાતોની) સયર પાર ઉતરી જાય છે.

કહેવાનો હેતુ એ છેકે જ્યારે કોઈ અવરોધાત્મક કારણસર આ અસ્મા અને સિક્કાતોની સયર પુનઃ પ્રગટ થાય છે, તો ઝાતી તજલીયાતોની સયર તેની અંદર છુપાય જાય છે. ત્યારે એવું લાગે છેકે આ (ઝાતી તજલીયાતોની) સયર ને પુર્ણ કરીને કોઈ અવરોધાત્મક કારણસર અસ્મા અને સિક્કાતોની સયરમાં પુનઃ પ્રવેશ થયો છે, પરંતુ વાસ્તવમાં એવું નથી. હા, એક વાત જરૂર છેકે વિલાયતના દરજ્જાઓની સયર પુર્ણ કર્યા પછી મજબુકને હકત્આલા તરફ દાવત આપવા માટે આ આલમે ખલ્ક (દુનિયા)તરફ જે પાછા ફરવાનું બને છે (નુઝુલ થાય છે.) તો કદાચ તેઓએ આ પાછા ફરવાને તેઓનો અંત સમજીને ખુદાનો આરંભ કલ્પી લીધો હોય તો એ વાત શક્ય છે. પરંતુ ફકીર તેના વિશે શું કહે કે જ્યારેકે તેઓના મશાઈબો (નકશાબંદી મશાઈબો) અંતમાં જ આ પાછા ફરવાનું (રુજુઅ)નું સદ્ભાગ્ય ધરાવે છે. જ્યારે અહીં જે અંત અને આરંભની ચર્ચા કરી છે તે વિલાયતના અંતના અને આરંભની ચર્ચા છે. અને આ રુજુઅ થવાની સયર વિલાયતથી સંબંધીત નથી; બલ્કે દાવત અને તબ્લીગના મર્તબાના એક ભાગરૂપે છે. આ રીતે આ તરીકો સૌથી વધુ નિકટનો છે તેમજ ખેશક મકસદ સુધી પહોંચાડનાર છે.

હઝરત ખ્વાજા નકશાબંદ (કુદરસીરહુ)એ ફરમાવ્યું છેકે, ‘અમારો

તરીકો તમામ તરીકાઓથી સોથી વધુ નિકટનો છે. 'અને ફરમાવ્યું કે, 'હકકત્આલાથી મેં એવા તરીકાની માંગણી કરી છે જે બેશક મુંસીલ (મેળાપ કરાવનાર) હોય.' અને આપની આ ઈસ્તિજા કબુલ થઈ ગઈ છે. માટે જ 'રશહાત'માં હઝરત ખવાજા એહરાર (કુદ્દસસીર્રહુ)નું કથન છેકે આ તરીકો શા માટે સૌથી વધુ નિકટનો અને મેળાપ કરાવનારો ન હોય જ્યારે કે બીજાઓનો અંત તેઓના આરંભમાં દાખલ થયેલો છે. એ વ્યક્તિ ખુબજ બદનસીબ છે કે જે આ તરીકામાં દાખલ થયો અને તેની ઉપર ઈસ્તિકામત (અડગતા) આપનાવ્યા વગર જ બે નસીબ ચાલ્યો ગયો.

“ખુરશીદ ન મુજરીમ અર કશે બીના નેસ્ત.”

(અર્થાત્: - જો કોઈ પોતે જ આંધળો હોય તો તેમાં સુરજનો શું વાંક ?)

હા, જો કોઈ તાલીબ કોઈ નાકીસ (અધુરાપીર)ના હાથે ચઢી જાય તો તેમાં તરીકાનો શું વાંક અને તાલીબનો શું વાંક? કારણકે વાસ્તવમાં તો આ તરીકાનો રેહબર મેળાપ કરાવનારો છે, નહીં કે ખુદ તરીકો. તેમજ આ તરીકામાં શરૂઆતમાં હલાવત તથા વજદાન (લીઝઝત અને રૂહાની કેફ) છે તથા અંતમાં બેમઝગી અને ફીકદાન (બેસ્વાદ પાણું અને ફીકકાશ) છે જે નાઉમ્મીદીની આવશ્યકતા પૈકી છે. જ્યારે અન્ય તરીકાઓમાં તેનાથી ઉલટું શરૂઆતમાં બેમઝગી અને ફીકદાન તથા અંતમાં હલાવત તથા વજદાન છે. એ જ રીતે અન્ય તરીકાઓથી ખિલાફ આ તરીકાની શરૂઆતમાં કુર્બ અને શુહુદ (નીકટતા અને દીદાર) છે તથા અંતમાં બોઅદ, હિરમાન (દુરી અને વીયોગ) છે.

આમ, આ ચર્ચા થકી તરીકાઓ વચ્ચેના તફાવતનો અંદાજ કાઢવો જોઈએ; અને બુલંદ (નકશબંદી)તરીકાની બુઝુર્ગીને સમજવી જોઈએ; કારણકે કુર્બ તથા શુહુદ અને હલાવત તથા વજદાન દુરી તેમજ વિયોગની ખબર આપી રહ્યા છે. તેમજ બોઅદો હિરમાન તથા બેહલાવતી તથા ફીકદાન અત્યંત કુર્બ (નિકટતા)ની ખબર આપી રહ્યા છે. અકકલમંદ લોકો આ વાત જાણે છે.

આ રહસ્ય (ભેદ, રાઝ)ના ખુલાસા પેટે એટલું જણાવું છું કે, 'કોઈ વ્યક્તિ માટે પોતાના નફસથી વધીને કોઈ ચીઝ પોતાની નજદીક નથી. એ જ રીતે આ કુર્બ અને શુહુદ તેમજ હલાવત તથા વજદાન પોતાના માટે ગુમ થઈ ગયેલી જુએ છે, પરંતુ અન્યના સંબંધે કે જેનાથી તે અલગ છે, તેના સંબંધે આ બધી જ નિરુપ્તો પોતાની અંદર મૌજુદ જુએ છે. આ રીતે “ફલઆકેલો

તકફીલ્શારતો” (અકકલમંદ માટે ઇશારો જ કાફી છે.)

તેમજ આ મહાન તરીકાના બુઝુર્ગોએ એહવાલો અને મવાજીદ (રૂહાની હાલતો અને વજદાની કેફીયતો)ની શરીઅતના એહકામોને તાબે કરેલ છે તેમજ ‘અવઝાકો-મચારીફ’ (ઝૌક અને બારીક ભેદો)ને દીની ઉલુમોના ખાદીમ બનાવેલ છે. આ કિંમતી મોતીઓ સમાન શરીઅતના અહેકામોને બાઈકોની જેમ વજદ તથા હાલરૂપી અખરોટ તેમજ દ્રાક્ષના બદલે હાથથી જવા દેતાં નથી. સુફીઓના સુફીયા કલામ (મસ્તીભરી વાણી) ઉપર મગરૂર કે મશગુલ થતા નથી, શરીઅતના મનાઈ કરેલાં કાર્યો કે સુન્નતોની ખિલાફ વેડે જે એહવાલો હાંસીલ થાય તેને સ્વીકારતા નથી તેમજ ન તો તેને પસંદ કરે છે. આજ કારણોસર તેઓ સિમાઅ તેમજ રક્સને પસંદ કરતા નથી તેમજ ન તો ઝીકે જહરના તરફ ધ્યાનીત થાય છે. તેઓનો હાલ હંમેશગીવાળો છે તથા તેઓનો સમય (રૂહાની સમય) નિરંતરતા ધરાવે છે. જે ઝાતી તજલ્લી બીજાઓ માટે વીજળીની ચમક જેમ ક્ષણભંગુર છે, તે તેઓ માટે હંમેશગી ધરાવે છે. તથા જે હુઝુરની પાછળ ગયબત હોય તે આ બુઝુર્ગોની નજદીક જરાપણ વિશ્વસનીય નથી; બલકે તેઓનો મામલો આ પ્રકારના હુઝુર તથા તજલ્લીઓથી ઘણો ઉચ્ચતર છે, જેવો કે આ વાત તરફ નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો છે.

હઝરત ખવાજા એહરાર (કુદ્દસસીર્રહુ) એ ફરમાવ્યું છેકે, ‘આ તરીકાનાં ખવાજગાન (કદ્દસલ્લાહો ત્આલા અસરારહુમ) દરેક ઉચ્ચ કે નિમ્ન પ્રકારના લોકો સાથે નિરુપ્ત ધરાવતાં નથી, તેઓનું કાર્ય તેનાથી બુલંદતર છે.’ આ તરીકામાં પીરી-મુરીદીનો આધાર તરીકાની તાલીમની પરસ્પર આપ-લે પર છે, નહીં કે માત્ર કુલાહ અને શજરાહ પર કે જેનો મશાઈખોના મોટાભાગના તરીકાઓમાં રિવાજ પડી ચુક્યો છે, ત્યાં સુધી કે પાછળ વાળાઓએ તો પીરી મુરીદીને માત્ર કુલાહ અને શજરાહ પર જ આધારીત કરી દીધેલ છે. આ જ કારણસર (તેઓ) એક થી વધુ પીરને માન્યતા આપતા નથી, તેમજ તરીકો શીખવનારને (તેઓ) મુશીફ કહે છે, તેને પીર તરીકે સ્વીકારતા નથી અને તેઓ માટે પીર તરીકેના આદાબો ધ્યાનમાં રાખતાં નથી; જે તેઓની મોટી મુખામી અને અજ્ઞાનતા છે. તેઓને એ વાતની ખબર નથી કે તેઓના મશાઈખોએ પીરેતાલીમ તથા પીરે સોહબતને પાણ પીર જ કહ્યા છે. અને પીરની સંખ્યા નિશ્ચિત કરી છે; બલકે પ્રથમ પીરની હયાતીમાં જ જો તાલીમ પોતાની હિદાયત અન્ય કોઈ જગ્યાએ જુએ

તો તેના માટે જાઈઝ છેકે પ્રથમ પીરનો ઇન્કાર કર્યા વગર બીજા પીરને અપનાવી લે.

હઝરત ખ્વાજા નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ)એ આ બાબતની તજવીજ પેટે બુખારા શરીફના ઉલ્માઓથી એ વાતનો ફતવો હાંસલ કર્યો હતો. હા, એટલું જરૂર કે એકપીરથી ઇરાદતનો ખીર્કો હાંસીલ કર્યો હોયતો બીજાથી ઇરાદતનો ખીર્કો ન લે. અને જો લે તો પણ તબરુકનો ખર્કો હાંસીલ કરે, પરંતુ તેનાથી એ વાત જરૂરી થઈ જતી નથી કે બીજો પીર કદાપી ન કરે. બલ્કે એ વાત જાઈઝ છેકે, ઇરાદત એકથી લે અને તરીકતની તાલીમ બીજાથી હાંસીલ કરે તેમજ સોહબત ત્રીજા સાથે રાખે; અને જો આ ત્રણેય દૌલતો એકમાં જ પ્રાપ્ત થઈ જાય તો ઘણું જ મોટું સદ્ભાગ્ય અને નેઅમત છે; તથા એ પણ જાઈઝ છેકે અલગ-અલગ મશાઈખોથી તાલીમ અને સોહબતનો લાભ ઉઠાવે.

એ વાત પણ જાણી લ્યો કે પીર એ છેકે જે મુરીદની હકકસુબ્હાનહુ ત્યાલા તરફ રહેનુમાઈ કરે. આ વાત તરીકાની તાલીમમાં વધુ સ્પષ્ટ રીતે જોવા મળે છે કારણકે ‘પીરતાલીમ’ એ ‘પીરખીર્કી’થી વિરુદ્ધ શરીઅતનો ઉસ્તાદ પણ છે, અને તરીકતનો રહેનુમા છે; માટે પીર તાલીમના આદાબોનું ધ્યાન વધુ રાખવું જોઈએ અને પીર બનવાનો અને કહેવડાવવાનો વધુ અધિકાર પણ તેને જ છે. આ તરીકામાં નફસ અમ્મારા સાથેના રિયાઝતો-મુજાહેદાઓનો આધાર શરીઅતના આદેશોનું પાલન કરવા પર અને સુન્નતે રસુલ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની તાબેદારીને જરૂરી રીતે અપનાવવાં પર છે; કારણકે પયગમ્બરોનું મોકલવું અને કિતાબો નાઝીલ કરવાનો હેતુ આ નફસે અમ્મારાહની ખ્વાહીશોની દુર કરવાનો છે જે પોતાના મૌલા જલ્લશાનહુ ની દુશ્મની પર અડેલો છે. આમ નફસાની ખ્વાહીશાતોનું દુર થવું શરીઅતના આદેશોનું પાલનસાથે સંબંધીત છે. જેટલી હદે શરીઅત પર મજબુત અને અડગ હશે એટલી જ હદે નફસાની ખ્વાહીશાતોથી દુર હશે કારણકે નફસ માટે શરીઅતના અવામીર અને નવાહી પર અમલ કરવાથી બીજું કોઈ કાર્ય મુશ્કેલ ભયો નથી; તેમજ સાહેબે શરીઅત(સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની પયરવી સિવાય અન્ય કોઈ બાબત વડે તેની ખરાબીની કલ્પના થઈ શકતી નથી. સુન્નતની પયરવીથી વિરુદ્ધ અપનાવેલ એક પણ મુજાહેદો કે રિયાઝત વિશ્વાસપાત્ર નથી; કારણકે જોગીઓ, હિન્દુઓ, બ્રાહ્મણો તથા યુનાની ફીલસૂફો તેમાં શામીલ છે. અને આ રિયાઝતો તેઓમાં ગુમરાહી

જ પૈદા કરે છે; અને નુકસાન સિવાય કોઈ રીતે લાભદાયક નથી.

તેમજ આ તરીકાના સાલીકનો સુલુક શૈખે મુકતદા (જેની પયરવી કરે છે તે પીર)ની તકલીદ (અનુસરણ) પર આધારીત છે, તેના તસરુફ વગર કંઈ જ થઈ શકતું નથી કારણકે આ આરંભમાં અંતનું દાખલ હોવું તેઓની જ પવિત્ર તવજ્જોહની અસર છે; તેમજ બેચુની અને બેચેગુની (અજોડતા અને અનુપમતાની કૈફીયતવાળી નિસ્બત)નું પ્રાપ્ત થવું તેઓના જ તસરુફનો કમાલ છે. બેખુદીની કૈફીયત માટે તેઓએ જે આ ટુંકો માર્ગ આપનાવ્યો છે તેની પ્રાપ્તિ મુખ્તદીના કાબુમાં નથી. તેમજ એ તવજ્જોહ કે જે ઇ(૬)એ દિશાઓથી ઉચ્ચતર છે, તેનું વજુદ તાલીમના હોંસલાથી બહાર છે.

‘નકશબંદીઆહ અજીબ કાફલા સાલાર અન્દ,
કે બરન્દ અઝ રહે પીન્હા બ હરમ કાફલા રા.’

(અર્થાત્: - નકશબંદી બુઝુર્ગો અજીબ કાફલો ચલાવનારા છે (કે તેઓ) ગુખ્તમાર્ગ વડે કાફલાને હરમ સુધી પહોંચાડી દે છે.)

આ બુઝુર્ગો જે રીતે નિસ્બત અતા કરવાની પરિપુર્ણ શક્તિ ધરાવે છે અને અલ્પ સમયમાં તાલીમને હુઝુર તથા આગાહી અર્પણ કરી દે છે એ જ રીતે નિસ્બતને પાછી ખેંચી લેવાની પણ પુરેપુરી શક્તિ ધરાવે છે અને પોતાના માત્ર એકજ બેધ્યાનપણા વડે સાહેબે નિસ્બતને કંગાળ બનાવી દે છે. હા, એ વાત સાચી છે કે જે આપે છે તે લઈ પણ લે છે. અલ્લાહ ત્યાલા પોતાના અને પોતાના ઔલીયાએ કિરામના ગઝબથી બચાવે. આમીન...

તેમજ આ તરીકામાં ફાયદાની પરસ્પર આપ-લે મોટા ભાગે ખામોશી વડે થાય છે. આ બુઝુર્ગોએ ફરમાવ્યું છેકે, ‘જેને અમારી ખામોશી વડે ફાયદો હાંસીલ ન થયો તેને અમારા કલામ (વાણી) વડે શું ફાયદો થવાનો?’ તથા આ ખામોશીને તેઓએ પ્રયત્નપુર્વક અપનાવી નથી, પરંતુ તેઓના તરીકાની આવશ્યકતા તથા જરૂરીયાત પૈકી છે, કારણકે તેઓની તવજ્જોહ પ્રારંભથી ‘એહદીયતે મુજર્દા’ (માત્ર ઝાતે ઇલાહી) તરફ છે. અને ઈસ્મ તથા સિકાતથી ઝાત સિવાય બીજું કશું જ ઇચ્છતા નથી. અને એ વાત જાણી લ્યો કે આ તવજ્જોહ (એહદીયતે મુજર્દાની તવજ્જોહ)ને અનુરૂપ તથા આ મકામને યોગ્ય ખામોશી તેમજ મુંગા બની જવું છે. ‘‘મન અરફલ્લાહો કલ્લ લેસાનોહુ’’ (અર્થાત્: - જેણે અલ્લાહને ઓળખ્યો તેની ઝબ્બાન મુંગી થઈ ગઈ.) જે વાત અહીં બંધબેસતી છે.

હવે અમે આ ચર્ચાને અહીં અલ્લાહ તઆલાની હુદ્દો અને તેના હબીબની સલાત પર સમાપ્ત કરીએ છીએ. અલ્લમદોલીલાહે રખીલાઅલમીન વરસલાતો વરસલામો અલા સૈયદીલમુરસલીન વ આલેહીત્તાહેરીન વ અલયહીમ અજમઈન...વરસલામ

(મકતુબ નં. ૨૨૧, હી. ૪, દફતર-૧.)

-: સમજુતી :-

મઝકુર મકતુબશરીફમાં હુજજતુલઉફીએ મોહકેકકીન, ખત્મુલઉલમાએ રાસેખીન, સરકાર મુજદ્દી અલ્લેસાની (રદીયલ્લાહો તઆલા અન્હો) એ આ મહાન નકશાબંદી સિલસિલાની ફઝીલતો પેટે અજીબો-ગરીબ રહસ્યો અને નુકતા સભર ચર્ચા રજુ કરી છે અને આ મહાન સિલસિલાની ફઝીલત ખુબજ સવિસ્તર સમજાવી છે, આમ તો આ મકતુબશરીફમાં રજુ થયેલી દરેક બાબતો ઘણી જ સ્પષ્ટ છે, તેમજ આ પૈકી ઘણીખરી બાબતોની સમજુતી હું આગળના મકતુબશરીફમાં લખી ચુક્યો છું જેમકે આ તરીકાની નિસ્ખત સૌથી ચઢિયાતી હોવી, તેના આરંભમાં ખીજાઓનો અંત હોવો, સુલુક પર જઝબાહનેઅગ્રતા હોવી, સયરની શરૂઆત આલમે અમ્રથી થવી વગેરે; માટે અહીં લંબાણના ભયથી ફરીવાર સમજુતી રજુ કરતો નથી.

❧ મકતુબ શરીફ નં. ૨૬ ❧

હઝરત મીર મોહંમદ નોઅ્માન બદખ્શી

(રેહમતુલ્લાહે અલયહે)

-: વિષય :-

આદાબોનું ધ્યાન રાખવા પેટે, દુઃખ પહોંચ્યાની શંકાનું સમાધાન કરાવા અંગે, દરેક મામલામાં સાવચેતી રાખવા, ફકીરી અને માયુષીની તકલીફો ગ્રહણ કરવા તેમજ મુલ્લા યાર મોહંમદ કદીમી ને એક પત્રની પાછળ લખેલ કેટલીક નસીહતો અને ચેતવણીઓ વગેરેના બયાન પેટે...

-: વિગતો :-

સદ્ભાગીભાઈ સિયાદત પનાહ મીર મોહંમદ નોઅ્માનનો પવિત્ર પત્ર મળ્યો. તેમાં આપે લખેલ મુકદ્દમાઓના મજમુનો અને રજુ કરેલી શંકાઓના અર્થોનું સ્પષ્ટીકરણ થઈ ગયું. હજુ એ વાત સ્પષ્ટ કરી દઉં કે લોકો

આપને યુગના અકકલમંદ સમજતા હોવા છતાં જે શખ્સ વિના છુટકો નથી (ચાલી શકે તેવું નથી), કે ન તો જેનાથી સંબંધ તોડી શકાય તેમ છેકે નતો જુદાઈ અપનાવી શકાય તેમ છે, તો પછી તેના માટે આ પ્રકારની વાતો વચ્ચે લાવવી (તમારા માટે ક્યાં સુધી વ્યાજખી કહી શકાય ?)

તેમજ તમે એવું કદાપી નહીં વિચારતાં કે આ પ્રકારની વાતોથી ફકીરના દિલને કોઈ છાંટા ઉડ્યા હોય કે જે નારઝગીનું કારણ બની ગયું હોય; તો પછી નફરતનો તો સવાલ જ પેદા થતો નથી અમારી દષ્ટી સામે માત્ર આપની ખુબીઓ જ રહેલી છે, અમે લગઝીશોને માફ કરી દીધી છે. માટે દિલને ખોટી રીતે પરેશાનીમાં નાંખતા નહીં અને રંજ પહોંચ્યાનો વિચાર સુધ્ધા કરતાં નહીં, કારણકે માનવસહજ નબળાઈને કારણે થઈ જતાં કાર્યો ધરપકડ કરવાને પાત્ર નથી; તો પછી અહીં રંજ પહોંચ્યાની કલ્પના કઈ રીતે કરી શકાય ?

એટલા માટે રંજ પહોંચ્યાનો ખ્યાલ દિલમાંથી દુર કરીને આપ તરીકતની તાલીમ તેમજ તાલીબોને ફેઝ પહોંચાડવાના કાર્યમાં સતત મશગુલ રહો; અને ઈસ્તીખારાનો હુકમ પણ આ કાર્યની તાકીદરૂપે જ છે, નહિં કે મનાઈ પેટે (કારણકે) શૈતાન લઈન તથા દુષ્ટ નફસ (નફસે અમ્મારાહ) આ બંને મીસ્કીનનો વિનાશ નોતરાવાના કાર્યમાં સતત ગુંથાયેલો છે. માટે દરેક મામલામાં ખુબજ સાવધાની પુર્વક વર્તવું જોઈએ. ક્યાંક એવું ન બને કે શૈતાન પોતાની યુક્તિ-પ્રયુક્તિઓ થકી ધોખામાં નાંખીને ખુરાઈઓને નૈકીના સ્વરૂપમાં રજુ કરે. કારણકે ખુઝુર્ગોએ ફરમાવ્યું છે કે, ‘આ દુશ્મન લઈન (શૈતાન) જ્યારે નેકીઓ અને નસીહતોના માર્ગ થકી કોઈની પાસે આવે છે. તો તેને દુર હટાવવો અત્યંત કઠિન હોય છે.’ આથી, હંમેશા રૂઢ અશ્રુવહન કરતાં રહો અને ઘણી કાકલુદી તથા આજેઝીપુર્વક અલ્લાહ તઆલાની ખારગાહમાં દુઆ કરતાં રહો. ઈસ્તેકામત તથા હંમેશગીની સઆદતમંદીનો તરીકો આ જ છે. એવું ન બને કે આ માર્ગ થકી તમને ખરાબ કરીને ઈસ્તિદરાજ (શૈતાની ચમત્કારો, ધોખાઓ) માં ફસાવવાનો પોતાનું હેતુ તે (શૈતાન) સિદ્ધ કરી લે.

ખીજી વાત એ છેકે ફક તથા માયુસી એ આ ગિરોહ (ના લોકો)નું સૌંદર્ય છે, તેમજ હુઝુર નખીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)નું અનુસરણ પણ છે. હકસુબ્હાનહુ તઆલા પોતાના કમાલે કરમ થકી પોતાના બંદાઓની રીઝક (રોઝી)નો ઝિમ્મેદાર બન્યો છે અને આપણને સૌને તેની ચિંતામાંથી મુક્ત કરી દીધાં છે. માણસોની સંખ્યા જેટલી વધુ હશે રોઝી

પણ એટલી વધુ હશે. (માટે) આપ દીલની એકાગ્રતા સાથે હક્ત્યાલાની રજામંદીના કાર્યોમાં લાગેલાં રહો અને પોતાની સાથે જોડાયેલાં લોકોને ગમ હક્ત્યાલાના કરમના હવાલે કરીદયો. વધુ વાતચીત રૂબરૂ મુલાકાતના સમયે.

આહી આવેલા અમુક દોસ્તોએ કહ્યું કે, દુઃખ પહોંચવાનો; વહેમ હજુ સુધી મીરના દીલમાંથી દુર થયો નથી. માટે ભારપૂર્વક અને અતિશયોક્તિ સાથે લખી રહ્યો છું કે આ દુઃખ પહોંચવાનો વહેમ કાઢી નાંખો.

ખીજું એ કે કેટલીક નસીહતો અને ચેતવણીઓ પર આધારીત એક પત્ર મુલ્લા યાર મોહંમદ કદીમને લખેલો હતો. એવું લાગી રહ્યું છે કે આ પત્રનો વિષય તેઓને પસંદ પડ્યો નથી, કારણકે તેઓને તેનો કોઈ જ જવાબ આપેલ નથી, તેમજ ન તો દુઆ સલામ કરી છે. તેઓને પસંદ આવે કે ન આવે. આ ફકીર પોતાની સાથે સંકળાયેલા લોકોને જો તેઓની ગલતીઓ તથા ભુલોથી જાણકાર નહીં કરે તેમજ હકને ખાતીલથી જુદું નહીં કરે તો તે પોતાની જવાબદારીમાંથી કઈ રીતે મુક્ત થશે અને આખેરતમાં શું મોહું દેખાડશે? તમે તેઓને કહી દેજો કે,

‘મન આંચે શર્તે બલાગસ્ત બ તુ મી ગોયમ,

તુ ખ્વાહ અઝ સુખનમ પંદ ગીર વ ખ્વાહ મલાલ.’

(અર્થાત્ : - હું તબ્લીગની શર્ત પેટે આ તને કહી રહ્યો છું, ચાહે તો તું મારી આ વાતમાંથી નસીહત ગ્રહણ કર કે પછી રંજ કર.)

એ વાત જાણી લ્યો શૈખ (પીર) બનવું અને મજબુતને હક્કની તરફ દાવત આપવાનો મકામ ખુબ જ ઊંચો છે. આપે સાંભળ્યું હશે કે, “અરશૈખો ફી કબ્રેહી કન્નબીયે ફી ઉમ્મેહી.” (અર્થાત્ : - શૈખ (પીર) પોતાની કૌમમાં એવો જ છે જે રીતે નખી પોતાની ઉમ્મતમાં) દરેક લાયકાત વગરનાઓને આ અતિઉચ્ચ મર્તબાઓ સાથે શું લેવા-દેવા. ?

‘હર ગદાએ મર્દે મૈદાં કે શવદ, પીરશુ આખીર સુલયમાન કે શવદ.’

(અર્થાત્ : - દરેક ભીખ માંગનારો મૈદાનનો મર્દ બની શકતો નથી. છેવટે મરહુર સુલયમાન કઈ રીતે બની શકે. ?)

એહવાલો અને મકામાતોનું વિસ્તૃત ઇલમ હોવું, મુશાહેદાઓ અને તજલ્લીઓને ઓળખવી, કશ્કે તથા ઇલ્લામોનું હાંસીલ થવું, તેમજ વાકેઆતો (રૂહાની ઘટનાઓ) ના અર્થઘટનોનું ઇલમ હોવું આ ખુલ્લું મકામની આવશ્યકતાઓ પૈકી છે. ‘વ બેદુનેહા ખરતુલ્કેતાદ.’ (અને આ સિવાય તો વ્યર્થ રંજ અને તકલીફો ઊઠાવવી જ છે.)

કહેવાનો હેતુ એ છે કે તરીકતના ખુઝુર્ગવારે (કદરસલ્લાહો ત્યાલા અસરાહુમ) (ઘણીવાર) અમુક મુરીદોને તેઓ પીરપદના મકામ પર પહોંચે તે પહેલાં જ કોઈ મસલેહત કે ભલાઈના હેતુથી એક પ્રકારની ઈજાઝત આપી છે અને તેના માટે એવું તજવીજ ફરમાવે છે કે તાલીમોને તરીકો દેખાડે જેથી (તે) એહવાલો અને વાકેઆતોથી માહિતગાર થાય.

આ પ્રકારની તજવીજમાં શૈખ મુક્તદા માટે એ જરૂરી છે કે મુરીદે મુજાઝ (ઈજાઝત આપેલ મુરીદ) ને આ કાર્ય (તરીકતની તાલીમનું કાર્ય) ખુબજ સાવધાની પુર્વક કરવાનો હુકમ આપે, ઘણી જ તાકીદ સાથે ભુલની શક્યતાઓ જાહેર કરી દે. તથા વારંવાર તેની ખામીઓ જણાવતો રહે તેમજ અતિશયોક્તિ સાથે તેનું નાકીસ (અધુરું) હોવું જાહેર કરી દે આ હાલતમાં જો શૈખ હક્કવાત જાહેર કરવામાં સુસ્ત વલણ દાખવશે તો ખયાનત કહેવાશે અને જો મુરીદને આ વાતો ખરાબ લાગશે તો આ તેનું દુર્ભાગ્ય કહેવાશે ! શું તમે એ જાણતા નથી કે હક્કત્યાલાની રજામંદી શૈખની રજામંદી પર અને હક્કત્યાલાનો ગઝબ શૈખના ગઝબ પર મૌકુફ છે. તેની પર એવીતો શું બલા આવી પડી છે કે એટલું પણ નથી જાણતો કે અમારી સાથે સંબંધ તોડવો તેને ક્યાં પહોંચાડી દેશે. અને જો અમારાથી સંબંધ તોડશે તો પછી કોની સાથે જોડશે. ? તેમજ ‘નઉઝુબીલ્લાહ’ જો આ પ્રકારની કોઈ વાતે તેના દીલમાં જગ્યા લઈ લીધી તો જરાપણ વિલંબ વિના તેને કહી દ્યો કે તૌબાહ અને અસ્તગફાર કરે તથા હક્કસુબ્હાનહુત્યાલાની ખારગાહમાં આજેઝી તથા અશ્રુવહન કરે જેથી તે આ ખુબજ મોટા ફીત્નામાં સપડાઈ ન જાય, તેમજ આ ખતરનાક બલા અને આજમાઈશમાં જકડાઈ ન જાય.

અલ્લાહત્યાલાની હમ્દ અને તેનો અહેસાન છે કે દોસ્તોની આ પ્રકારની લાપરવાહીઓ તથા વ્યાકુળતાઓએ ફકીરના દીલમાં કોઈ રંજ પેદા કર્યો નથી, માટે ઉમ્મીદ છે કે તમામ કાર્યોનો અંજામ ફળદાયક હશે. બાકીના એહવાલો તથા તોર-તરીકાઓ સચ્ચાદતમંદ ખિરાદર મૌલાના સાલેમોહંમદ (તમારી સામે) વિસ્તૃત રીતે ખયાન કરશે. અમુક શંકાસ્પદ મકામો વિશે તેને પુછપરછ કરી લેશો.

વરસલામો અલા મનીત્તબઈલ્હોદા વલ્ઝીમ મુતાબેઅતલમુસ્તફા અલયહે વ અલા આલેહી વરસલાતો વત્તરલીમાતો અતમ્મહા વ અકમલોહા.

અને સલામ હો એ શાખસ પર જેણે હિદાયતનો માર્ગ અપનાવ્યો

અને હઝરત મોહંમદ મુસ્તફા (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની તાબેદારીને પોતાની ઉપર જરૂરી સમજી લીધી.

(દફતર. ૧, મકતુબ નં. ૨૨૪, ભાગ-૨)

-: સમજીતી :-

મજકુર મકતુબશરીફ મહેબુબે સમદાની સરકાર મુજદીદે અલ્ફેયાની (કુદ્દસીર્રહુલ્નુરાની) એ પોતાના મહાન અને અગ્રગણ્ય ખલીફા હઝરત સૈયદ મીર મોહંમદ નોઆમાન બદખશી (કુદ્દસીર્રહુ) તરફ લખેલો છે મકતુબાત શરીફના પ્રથમ ભાગમાં લગભગ સોળ (૧૬) મકતુબશરીફ આપના તરફ લખાયેલાં છે. આ મકતુબ શરીફમાં મુખ્યત્વે હઝરત મીર સાહેબ (કુદ્દસીર્રહુ) ના દીલમાં પૈદા થયેલી કેટલીક ઉલ્લજનો અને ગેર સમજણો દુર કરવાની તાકીદ ફરમાવી છે; તેમજ શૈતાનની અને નફસની પ્રપંચજાળોથી સાવધાની પુર્વક વર્તવા પર જોર આપ્યું છે; સાથેસાથે પીર પરની કેટલીક ખાસ લાયકાતો ઉજાગર ફરમાવી છે.

શૈતાન તથા નફસે અમ્મારાહ આ બંને ઇન્સાનના ખુબ જ મોટા દુશ્મનો છે. જે પૈકી (૧) શૈતાન તેનો ખુલ્લો દુશ્મન છે; અને હરહંમેશ તે ઇન્સાનની હલાકત તથા તેને ગુમરાહ કરવાના મનસુબાઓ બનાવતો રહે છે. અને આગળ હું એક મકતુબશરીફની સમજીતી પેટે લખી ચુક્યો છું એમ જ્યારે તે નેકી અને નસીહતોના માર્ગ થકી ઇન્સાનની સામે આવે છે ત્યારે તો તેને દુર હટાવવો અત્યંત મુશ્કેલ છે, અને આ જ સૌથી મોટો ધોખો અને પ્રપંચ છે; જેના વડે તે ઇન્સાનને ખુરાઈમાં ફસાવીને હલાક કરી દે છે. અને (૨) નફસે અમ્મારાહ: કે જે સૌથી વધુ નુકસાન કરનાર દુશ્મન છે; કારણકે તે ઘરનો ચોર છે અને જે ચોર ઘરમાં જ છુપાયેલો હોય તેનાથી મહેફૂઝ રહેવું અત્યંત મુશ્કેલ હોય છે, તેમજ તે સૌથી વધુ નુકસાન પહોંચાડનાર હોય છે. અને બીજી ખાસ વાત એ છેકે નફસ ઇન્સાનનો મહેબુબ દુશ્મન છે અને જ્યારે ઇન્સાનને કોઈથી મોહબ્બત હોય છે તો તેના ઐબો (ખામીઓ) દેખાતા નથી; બલકે મોહબ્બતના કારણે મહેબુબના ઐબોથી આંધળો રહે છે; માટે જ આ દુષ્ટ નફસના ધોખાઓથી માત્ર ફઝલે ખુદાવંદી થકી જ બચી શકાય છે. આમ, આ બંને ખુલ્લા તથા છુપા દુશ્મનની ખુરાઈઓથી બચવા માટે ખારગાહે ખુદાવંદીમાં સતત આજેઝી અને અશ્રુવહન કરતાં રહેવું જોઈએ; આ માર્ગ જ સઆદતમંદીનો છે.

ગરીબી (ફક) અને માયુસી (નાઉમ્મીદી) આ બંને વાતો વિલાયતનો સૌંદર્ય છે; તેના વગર વિલાયતનું સૌંદર્ય નિખરતું નથી; તેમજ આ બંને ચીજો આં હઝરત (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની તાબેદારી પણ છે. કારણકે હઝરત નખીએ પાકે (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ફરમાવ્યું છેકે **અલ્ફકો ફખી** (અર્થાત્: - ફક (ગરીબી) મારી ગર્વ છે.) માટે બંદાએ રીઝકની ચિંતાથી મુક્ત બની જવું જોઈએ અને અલ્લાહ ત્યાલા પર ભરોસો કરવો જોઈએ; કારણકે તે માત્ર પોતાના કરમ થકી પોતાના બંદાઓની રીઝક (રોઝી) નો ઝીમ્મેદાર બન્યો છે. જેમકે કુર્આને પાકમાં ઇન્સાનની પૈદાઈશની સાથેસાથે જ તેની રીઝકનો ઉલ્લેખ કર્યો છે અને ફરમાવ્યું છેકે, **“બલકકુમ સુમ્મ રઝકકુમ”** (અર્થાત્: - ખુદાએ તમને પૈદા કર્યો અને તમને રોઝી આપી.) જેનાથી જાણવા મળ્યું કે જે રીતે તેખાલીક છે એજ રીતે રાઝીક (રોઝીઆપનાર) પણ છે. અને પછી એક બીજી જગ્યાએ ફરમાવ્યું છેકે, **“ઈન્નલ્લાહ હોવર્ઝઝકો.”** (અર્થાત્: - બેશક અલ્લાહ જ દરેકનો રાઝીક છે.) તેમજ માત્ર આટલો વાચદો પર્યાપ્ત ન હોતા વધુમાં સ્પષ્ટપણે રીઝકની ઝીમ્મેદારી પોતાની ઉપર લેતાં એક જગ્યાએ ફરમાવ્યું કે, **“વમા મીન દાબ્બતીન ફીલ્અર્દે ઇલ્લા અલલ્લાહે રીઝકોહા.”** (અર્થાત્: - જમીન પર કોઈ એવું જાનદાર (સજીવ) નથી કે જેની રીઝકની ઝીમ્મેદાર અલ્લાહ પર નહોય.) આમ, અલ્લાહ ત્યાલાએ બંદાને રીઝકની ચિંતાથી મુક્ત કરી દધો છે. આદમી જેટલા વધુ હશે રીઝક પણ એટલી જ વધુ હશે. માટે પોતાની સાથે જોડાયેલાઓની ચિંતાને અલ્લાહ ત્યાલાના કરમને હવાલે કરી દેવી જોઈએ અને તેની રઝામંદીના કાર્યોમાં લાગેલું રહેવું જોઈએ.

આ અનુસંધાને આપણા ખુઝુર્ગવારોનો તરીકો ઘણો જ ઇબ્રત અંગેઝ છે. જ્યારે હઝરત હરમ બીન હબ્બાન (રદીયલ્લાહોત્યાલા અનહો) હઝરત ઉવૈશ કરની (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અનહો) થી મળ્યા તો પુછ્યું કે, ‘હું કયાં વસવાટ કરું?’ હઝરત ઉવૈશ કરની (રદીયલ્લાહોત્યાલા અનહો) એ પોતાના હાથ વડે શામ તરફ ઇશારો કર્યો. તો હઝરત હરમે કહ્યું કે, હું શામમા મારો જીવન નિર્વાહ કઈરીતે ચલાવું?’ આપે જવાબ આપ્યો કે, ‘અફ્સોસ તેની ઉપર જેઓ શકમાં પડેલા છે.’ (હવે તેઓને કોઈ નસીહત ફાયદો નહીં પહોંચાડે.)

હઝરત ખાયઝીદે ખુસ્તામી (રદીયલ્લાહોત્યાલા અનહો) એ એકવાર એક ઇમામ પાછળ નમાજ પઢી. નમાજ પુરી થયા પછી તે ઇમામે આપને પુછ્યું કે, ‘જાહેરી રીતે તો આપનો કોઈ ધંધો નથી, તો આપ જીવન

નિર્વાહ કેવી રીતે કરો છો?’ આપે ફરમાવ્યું કે, ‘પહેલાં તો હું તારી પાછળ પહેલી મારી આ નમાઝ દોહરાવી લઉં પછી તારા સવાલનો જવાબ આપીશ.’ તો ઇમામે કહ્યું કે, ‘તમારે નમાઝ દોહરાવવાની જરૂરત શી છે.’ આપે કહ્યું કે, ‘જે માણસ રોઝી આપનારને ઓળખતો નથી (શાને રજઝાકીયત) તો તેની પાછળ નમાઝ અદા થતી નથી.’

હજરત સૈયદ મીર મોહમ્મદ નોઅ્માન બદ ખશી (કુદ્દસીર્હુ) ઘણી જ ફકો-ફકામાં ઝીંદગી ગુજારી રહ્યા હતાં. એકવાર એક અમીરે હજરત ખ્વાજા બાકીબીલ્લાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) ની ખાનકાહશરીફમાં સુફીઓ માટે દૈનિક ભથ્થું આપવાની દરખાસ્ત રજૂ કરી; તો હજરતે કેટલાંક નામો દૈનિક ભથ્થું સ્વીકારવા માટે તજવીજ ફરમાવ્યા. આ સંદર્ભમાં કોઈ શખ્સે હજરત ખ્વાજાને અર્જ કરી કે મીર મોહમ્મદ નોઅ્માન પોતાની કસીર (ઘણી) એહલો અયાલના કારણે અત્યંત ફકો-ફકામાં દિવસો ગુજારી રહ્યા છે. તો હજરત ખ્વાજાએ ફરમાવ્યું કે, ‘તેઓતો મારા શરીરના અંશોમાંથી છે; માટે હું મારી ઝાતને આવી વાતોમાં ખરડાવા માંગતો નથી.’ હજરત મીર સાહેબ (કુદ્દસીર્હુ) ફરમાવે છે કે, ‘જો કે એ દિવસોમાં અમે અત્યંત તંગદસ્તી અને ફકો-ફકામાં દિવસો ગુજારી રહ્યા હતાં પરંતુ હજરત ખ્વાજા (કુદ્દસીર્હુ) ની આ ખુસુસી કરમનવાઝીશ સાંભળીને અમને બેહુદ ખુશદીલી હાંસીલ થઈ અને અમે (ખુશીમાં) ઝુમવા લાગ્યા, તેમજ સારી હાલતો પૈદા થવા માટે ઉમ્મીદવાર બની ગયા.’

મકતુબશરીફના અંતમાં આપે પીરપદ માટેની જરૂરી લાયકાતો જણાવી છે; (આ સંબંધે વધુ જાણકારી માટે જુઓ અમારું પ્રકાશન ‘મનકી આંખે ખોલ..’)

મકતુબ શરીફ નં. ૨૭

:- પ્રતિ :

હજરત મિર્ઝા હિસામુદ્દીન અહમદ

(રહેમતુલ્લાહે અલયહે)

:- વિષય :-

અમારો તરીકો અને અમારી નિરુપત આ બંને હુઝુર હજરત ઇશાં એટલે કે હજરત ખ્વાજા બાકીબીલ્લાહ (કુદ્દસીર્હુ) નો જ તરીકો અને નિરુપત છે, તેમજ કોઈપણ કલાનો નિખાર તથા નિરુપતની કમાલીયત નો

આધાર તેમાં અનેક વિચારસરણીઓના મળવા અને અનેક દષ્ટીબિંદુઓના એકત્રીત થવા પર છે.....વગેરે બાબતોની ચર્ચા પેટે..

:- વિગતો :-

અહમ્મદીલીલાહે વ સલામુન અલા એબાદેહીલ્લઝી નસ્તફા.

તમામ તારીફ અલ્લાહ ત્યાલા માટે જ છે અને તેના મકબુલ ખંદાઓ ઉપર સલામ હો.

આપનાથી નિઃસ્વાર્થ પ્રેમભાવના ધરાવતા (આ ફકીર) ના નામે લખેલાં તમારા પવિત્ર પત્રો લગાતાર મળ્યા, જે ખુશીમાં અત્યંત વધારાનું અને પ્રેમભાવના પ્રબળ બનવાનું કારણ બન્યું. જઝાકોમુલ્લાહો સુબહાનહુ અન્ના ખયરુજ્જાઅ. (અર્થાત્: - અલ્લાહ ત્યાલા તમને અમારી તરફથી સારો બદલો આપે.)

આપે રજૂ કરેલ કેટલીક શંકા-કુશંકાઓનો ટુંકમાં જવાબ એ છે કે, ‘અમારો તરીકો એ હુબહુ હજરત ઇશાં એટલે કે હજરત ખ્વાજા બાકીબીલ્લાહ (કુદ્દસીર્હુ) નો તરીકો છે. આ તરીકાથી વધીને બીજો ચઢિયાતો તરીકો કયો?’ અને આ નિરુપતથી વધુ યોગ્ય અને ઉત્તમ નિરુપત બીજી કંઈ છે કે જે કોઈ આપનાવે. ?

અસલ વાત એ છે કે દરેક કલાનો નિખાર અને દરેક નિરુપતની કમાલીયત તેમાં વિવિધ વિચારસરણીઓ મળવા અને અનેક દષ્ટીબિંદુઓ એકત્રીત થવા પર આધારીત છે; જેમ કે ‘સીબવીયા’ (વ્યાકરણશાસ્ત્રી) ના યુગમાં જે ‘નહવ’ નું ઇલમ (અરબીવ્યાકરણનું જ્ઞાન) હતું તેમાં હવે અનુગામીઓ (પાછળવાળાઓ) ની વિચારસરણીઓ મળવાના કારણે તેના (જ્ઞાનનો) અનેક ગણો વિકાસ થઈ ગયો છે. અને આ ઇલમ ઘણું જ પરિપુર્ણ અને પારદર્શક બની ગયું છે. જો કે તેનું મુળ તો આ ‘સીબવીયા’ નું જ વ્યાકરણજ્ઞાન (નહવ) છે; જેને અનુગામીઓના ચિંતન-મનને વધુ સુશોભિત અને વૈવિધ્યસભર બનાવી દીધું છે.

શૈખ અલાઉદ્દોલા (કુદ્દસીર્હુ) નો કૌલ આપના કાન સુધી પહોંચ્યો હશે કે, વાસ્તાવ્યો અનેવસીલાઓ જેટલી હદે વધુ હશે માર્ગ તેટલીજ હદે વધુ નીકટ અને પ્રકાશીત હશે. આમ આ મહાન નિરુપતોમાં સુશોભિતોના સ્વરૂપમાં પૈદા થયેલાં આ પ્રકારની કમાલીયતે ઘણાં લોકોને વિચારતાં કરી મુક્યા છે; નહીંતર અસલ વાતતો એ જ છે કે જેમાં બનાવટ કે તકલુફની કોઈ જ દખલગીરી નથી.

તમે આ ફકીરના પત્રો અને રિસાલાઓને જુઓ કે આ તરીકાને સાહબાએ કિરામ (રીઠવાનુલ્લાહત્યાલા અલયહીમ અજમઇન)નો તરીકો સાબીત કર્યો છે અને દલીલો સાથે આ નિરૂપતને તમામથી ચઢિયાતી સાબીત કરી છે; તેમજ આ મહાન તરીકાની અને આ તરીકાના બુઝુર્ગોની પ્રશંસા તથા ગુણવાન એ રીતે ગાયા છેકે, આ મહાન ખાનદાનના ખલીફાઓ પૈકી એકને પણ તેનો ૧૦૦ (સો)મો ભાગ વર્ણવાની તૌફીક હાંસીલ થઈ નથી. તદુપરાંત આ ફકીર હંમેશા મહેફીલો તેમજ એકાંતવાસમાં આ તરીકાના આદાબો અને તેની જરૂરી બાબતોની પુરેપુરી તકેદારી રાખે છે અને તેમાં વાળ ખરાખર વિરુદ્ધ ચાલવાનું કે નવી વાતને પસંદ કરતો નથી, છતાંપણ ઘણી નવાઈ જનક વાત છેકે તમે આ બધી જ બાબતોને નજર અંદાજ કરી દીધી છે; અને કદાચ માની લ્યો કે આ નારાઝગીના સમયગાળા દરમિયાન અમુક મિત્રો સંબંધે કોઈ અયોગ્ય વાત મારાથી કહેવાઈ ગઈ હોય (અને તમે તે ધ્યાનમાં રાખી લીધી હોય)તો એ તો વધુ નવાઈજનક વાત છે કે આ પ્રકારની વાતો પર તમે યકીન કરીને માત્ર સાંભળીને જ બેકાબુ બની જાવ છો. જો સાફ ગુમાન રાખો છો તો માત્ર એક જમાઅત સાથે જ શા માટે શું હું સારા ગુમાનને પાત્ર નથી. ?

કહેવાનું હેતું એ જ છેકે, જો માત્ર કહેવા-સાંભળવા પર જ બધો આધાર છે, તો પછી યુગલખોરો (ચાડિયાઓ)ની ચુંગાલથી છુટકારો અશક્ય છે;અને ઇખ્લાસ પૈદા થવાની કોઈ જ ઉમ્મીદ રાખી શકાતી નથી. તમે કહેવા-સાંભળવાથી દરગુઝર કરો અને ભુતકાળની ઘટનાઓને ભુલી જાવ તો જ આપણી વચ્ચે ઇખ્લાસની કલ્પના થઈ શકે અને અગાઉની નારાજગીઓ દુર થઈ શકે છે.

આપે લખ્યું હતું કે, ‘હજરાત પીરઝાદાઓની તર્બિયતનો સમય આવી પહોંચ્યો છે. અને આ સંદર્ભમાં હજરાત ઇશાં(કુદરસીરહુ)એ કરેલી વસીયત યાદ કરાવી હતી.’

હે મારા મખ્દુમ અને મુકર્રમ ! ખાદીમોની કામ્યાબી એમાં જ છે કે તે પોતાના મખ્દુમઝાદાઓની ખિદમત વડે સદ્ભાગી બને; પરંતુ આ સમયગાળા દરમિયાન (મારી સામે) કેટલાંક અવરોધો હતાં જે મને જાહેરી ખિદમતથી રોકી રહ્યા હતા. માટે વસીયતનો સમય આવી પહોંચે તેની પ્રતિક્ષા કરતો રહ્યો; તો હવે જો તમને પુરેપુરી ખાત્રી હોય કે હવે કોઈ જ વિટંબણાઓ વચ્ચે નથી તથા કહેવા-સાંભળવાનો માર્ગ બંધ થઈ ગયો છે, તો મને કહો

જેથી હું થોડા દિવસ (ત્યાં) આવીને આ ખિદમતમાં મશગુલ રહું. જો કે આ કાર્ય પેટે હું ઊંડાણપૂર્વક દ્રષ્ટી કરું છું તો માત્ર વસીયતના પાલનનો જ હેતું દેખાય રહ્યો છે નહીંતર તો તમારી જાહેરી અને ખાત્રીની તરબીયત તેઓ (મખ્દુમઝાદાઓ) માટે કાફી છે, બીજા કોઈની જરૂરત નથી.

બીજું એ કે ખિરાદર મૌલાના અખ્દુલ્લીક કહી રહ્યા હતાં કે મોહંમદ કુલીએ મોટા મખ્દુમઝાદાની જાહેરી તાલીમ તથા તર્બિયતની જવાબદારી પોતાના સિરે લઈ લીધી છે;તેમજ આ વાત તમે પણ પસંદ ફરમાવી છે; જે સાંભળીને મને ઘણી જ નવાઈ લાગી. જો તે (મોહંમદ કુલીએ) પોતે પોતાની હૈસીયત વિશે વિચારે તો ઘણું સારું. પરંતુ તમે આ વાત કઈ રીતે તજવીજ ફરમાવી લીધી છે. મને એ વાતનો ભય છેકે ક્યાંક એવું ન બને કે મોહંમદ કુલીય પ્રત્યેની નારાઝગી અન્ય કોઈ જગ્યાએ પ્રવેશી જાય.

(દફતર-૧, મકતુબશરીફ નં. ૨૨૯, ભાગ-૪)

:- સમજુતી :-

આ મુબારક પત્ર હજરત ઇમામે રખ્ખાની મુજદ્દિદે અલ્ફૈયાની (કુદરસીરહુ)એ હજરત ખવાજા મોહંમદ બાકીબીલ્લાહ (કુદરસીરહુ)ના એક અગ્રેસર ખલીફા તેમજ આપના ખિરાદરે તરીકત હજરત મીર્ઝા હિસામુદ્દીન એહમદ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ને લખ્યો છે. કેટલાક હસદ ખોરો લોકોએ હજરત મીર્ઝા હીસામુદ્દીન એહમદ (કુદરસીરહુ)ની ખોટીરીતે કાનભંભેરણી કરી હતી કે હજરત મીયા શૈખ અહેમદ સરહિંદી(કુદરસીરહુ) હજરત ખવાજા બાકીબીલ્લાહ (કુદરસીરહુ)થી અલગ તરીકો ચલાવી રહ્યા છે, જેના ખુલાસા પેટે આપે આ મકતુબ શરીફ લખ્યો હતો.

આ ખોટી કાનભંભેરણીનો પ્રત્યુત્તર આપતાં આપે સ્પષ્ટતા કરી છેકે, અમારો તરીકો અને અમારી નિરૂપત એ હુબહુ હજરત ઇશાં એટલેકે હજરત ખવાજા બાકીબીલ્લાહ (કુદરસીરહુ)નો જ તરીકો અને આપની જ નિરૂપત છે, જેમાં અમે લેશમાત્ર ફેરફાર કર્યો નથી. અરે, ફેરફાર કરવાની વાત તો એક બાજુએ રહી પરંતુ અમે આ તરીકાને એટલી ચુસ્તતા સાથે વળગેલાં છીએ કે તેમાં વાળ ખરાખર વિરોધને કે જરા અમસ્થી નવી વાતને પસંદ ફરમાવતાં નથી;તેમજ મહેફીલ કે એકાંતવાસમાં તેની ઉપર ઇસ્તેકામત સાથે ચાલી રહ્યા છીએ. એટલું જ નહીં અમે આ તરીકાની નિરૂપતને સૌથી વધુ ચઢિયાતી સાબીત કરી છે. અને આ તરીકાને સહાબાએ કિરામ (રીઠવાનુલ્લાહ ત્યાલા અલયહીમ અજમઇન)નો તરીકો કહ્યો છે; તથા આ મહાન તરીકાની

નિરુપતની ફઝીલતો અને ખુબીઓને એટલી હદે ઉજાગર ફરમાવી છેકે આ સિલસિલાના ખલીફાઓ પૈકી એક ખલીફા તેનો ૧૦૦ (સો) મો ભાગ પણ વર્ણવી શકતો નથી. તો પછી આટલી મહાન નિરુપત અને મહાન તરીકાને છોડીને હું અલગ તરીકો કે અલગ નિરુપત કઈ રીતે ચલાઉં ?

ત્યાર બાદ આપે આ નિરુપત અલગ દેખાવાનું કારણ સમજાવતાં નહવ (અરબીવ્યાકરણ શાસ્ત્ર) ના વિકાસનું દષ્ટાંત રજુ કર્યું છે. આ અરબી વ્યાકરણ શાસ્ત્રનો પિતામહ ‘સિબવીય્યાહ’ છે, તેણે આ વ્યાકરણ શાસ્ત્રના મુળભુત સિદ્ધાંતો રજુ કર્યા; પરંતુ આગળ જતાં તેમાં તેના અનુગામીઓએ ઘણાં સુધારા-વધારા કર્યા અને તબક્કાવાર તેમાં સુધારા થતા રહ્યા ત્યાં સુધીકે આજે આપણી સામે ‘નહવ’ નું જે ઇલ્મ છે તેમાં અને સિબવીય્યાહના યુગમાં જે હતું તેમાં જમીન-આસમાનનો તફાવત દેખાય રહ્યો છે; પરંતુ તેમ છતાં તેના મુળભુત સિદ્ધાંતો અને આધારભુત બાબતો તો તે ‘સિબવીય્યાહ’નું જ ‘નહવ’ ગણાશે અને ફઝીલત તેના માટે જ સાબીત થશે.

આ જ રીતે વિચારીએ તો દુનિયાના દરેક શોધ-ખોળને આ નિયમ લાગુ પડી રહ્યો છે. જેમકે જ્યારે કોમ્પ્યુટરની શોધ થઈ ત્યારે તે એટલું વિશાળ કદનું હતું કે એક પુરાં ઓરડામાં સમાતું હતું છતાં તેની મેમરી ખીલકુલ ઓછી હતી; જ્યારે આજે એજ કોમ્પ્યુટરના આધારે અતિઆધુનિક માઈક્રો કોમ્પ્યુટરની શોધ થઈ ચુકી છે, જે માનવીના ખીરસામાં સમાઈ જાય છે અને તેની મેમરી અતિશક્તિશાળી હોય છે. આમ છતાં કોમ્પ્યુટરના મુળસિદ્ધાંતો તો એ જ રહેશે, જેમાં ફેરફાર થઈ શકતો નથી માટે તેનો બધો યશ મુળ શોધકને જ મળશે. આ રીતે દુનિયાની દરેક આધુનિક શોધ-ખોળોને આ નિયમ લાગુ પડશે.

ઉપરોક્ત ચર્ચાથી એ સાબીત થઈ રહ્યું છેકે કોઈપણ ઇલ્મ કે શોધખોળનો વિકાસ તેના અનુગામીઓની વિચારસરણી તેમાં ભળવાં અને વિવિધ દષ્ટીબિંદુઓ એકત્રીત થવાથી થાય છે. તો અહીં એ જ રીતે આ નિરુપત પાછળવાળાઓની તવજ્જોહાત અને ચિંતન-મનન થકી વધુ સાફ, વધુ પારદર્શક અને વધુ ધારદાર બની ચુકી છે તેમજ આ તરીકો વધુ ઝડપી અને ટુંકો બની ચુક્યો છે; નહીંતર અસલ તરીકો નિરુપત તો એ જ હઝરત ખવાજ ખાકીખીલ્લાહ (કુદ્દસીર્હુ) નો તરીકો અને નિરુપત છે જેમાં લેશમાત્ર ફેરફાર નથી, પરંતુ ખોટી કાનભંભેરણીથી હઝરત મીર્ઝા હિસામુદ્દીન અહમદ

(રહેમતુલ્લાહ અલયહ) તેને અલગ સમજી રહ્યાં હતાં.

આમ જોવા જઈએ તો અહીં આ નિરુપતને ભૌતિકશાસ્ત્રનો ‘લો ઓફ પોટેન્શિયલિટી’ (શક્તિકરણનો સિદ્ધાંત) લાગુ પડી રહ્યો છે કે, જ્યારે કોઈપણ અણુઓને જેમ વધુને વધુ વિભાજન થતું જશે તેમ તેમ તેની શક્તિ વધુ પ્રાબળ બનતી જશે ત્યાં સુધી કે આ સતત ચાલતી વિભાજનની પ્રક્રિયા થકી માત્ર એક અણુમાં એટલી શક્તિ પૈદા થઈ જશે કે તે એક અણુ આખા શહેરનો વિનાશ નોતરી દેશે. એજ રીતે રૂહાની નિરુપત એક સીનામાંથી બીજા સીનામાં પરિવર્તીત થતી રહેશે અને તેના વાસ્તા તથા વસીલાઓ વધતાં જશે તેમ તેના નિખાર તથા તેજસ્વીતામાં અનુગામીઓની પોતાની રૂહાનીશક્તિઓ ભળવાના કારણે ખુબજ વધારો થતો રહે છે, આમ આ રીતે વાસ્તાઓ અને વસીલાઓ વધવાથી આ નિરુપત પણ શક્તિકૃત નિરુપત (Potentised Spirit) બની ચુકી છે; જે તાલીબના સીનામાં ઉતરીને વિસ્ફોટક જેવું કાર્ય કરે છે.

હઝરત ઇમામે રખમાની મુજદીદે અલ્ફેયાની (રદીયલ્લાહોત્તઆલા અન્હો) ના સાહેબઝાદા કય્યુમેસાની ઉર્વતુલ્લુસકા હઝરત ખવાજ મોહંમદ માસુમ સરહિંદી (કુદ્દસીર્હુલ્અઝીઝ) એ તાલીબની તર્બિયત માટે આપના વાલીદે મોહતરમથી પણ વધુ ટુંકો તરીકો તજવીજ ફરમાવ્યો હતો જેમાં પ્રથમ તાલીબના ‘લતીફાએ કલ્બ’ પર તવજ્જોહ ફરમાવીને તેને ઝીક વડે જારી ફરમાવવામાં આવે છે, અને પછી સીધી જ તવજ્જોહ ‘લતીફા એ નફ્સ’ પર આપવામાં આવે છે, જેમાં વચ્ચેના લતીફાઓ રૂહ, સર્, ખફી અને ઇખ્ફા આપ મેળે જ જારી થઈ જાય છે અને દરેક લતીફા ઉપર અલગથી તવજ્જોહ આપવાની જરૂર રહેતી નથી; છતાંપણ તરીકો અને નિરુપતતો એ જ છે, જેમાં ફેરફારની કોઈ ગુંજાઈશ નથી; માત્ર ચાલવાની રીત અલગ છે; તો અહીં કોઈ એવું નહીં કહી શકે કે હઝરત ખવાજ મોહંમદ માસુમ સરહિંદી (કુદ્દસીર્હુ) એ પોતાના વાલીદે મોહતરમથી અલગ તરીકો કે અલગ નિરુપત ચલાવી હતી.

તમામ ચર્ચાનો સારાંશ એજ છેકે, વાસ્તાઓ અને વસીલાઓ જેટલી હદે વધુ હશે તેટલી જ હદે માર્ગ વધુ નીકટ અને પ્રકાશીત હશે. હઝરત ખવાજ અલાઉદ્દોલા (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) નું આ કથન રૂહાનિયતના વિકાસના મામલામાં જેટલું સત્ય પુરવાર થઈ રહ્યું છે, એજ રીતે દરેક ભૌતિક શોધ-ખોળો માટે પણ નક્કર પુરવાર થઈ રહ્યું છે.

તેમજ સરકાર મુજદ્દીદે અલ્ફેષાની (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) એ પોતાના મુબારક પત્રોમા એક જગ્યાએ ફરમાવ્યું છેકે, ‘ફઝીલત આગળના લોકો માટે છે, પરંતુ કમાલીયત તો પાછળવાળાઓ માટે જ સાબીત છે.’ અહીં આ વાત બિલ્કુલ સત્ય સાબીત થઈ રહી છે; દરેક શોધ-ખોળામાં ફઝીલત તેના મુળ સ્થાપક જ માટે સાબીત થાય છે, પરંતુ આ શોધ-ખોળોનો અંતિમ તબક્કા સુધીનો કમાલ તો પાછળવાળાઓ જ હાંસીલ કરે છે.

આમ, આજે જે રીતે ભૌતિક જગતની તરકકી પાછળવાળાઓના ચિંતન-મનન વડે ચરમસીમાએ પહોંચેલી છે, એ જ રીતે આ મહાન નિરુપતની તેજસ્વીતા અને આ મહાન તરીકાના કમાલને તેના અનુગામીઓએ પોતાના ચિંતન-મનન અને રૂહાની ચૈતન્ય વડે ચરમસીમાએ પહોંચાડી દીધેલ છે. જે આજે સાચી તલબ ધરાવનારો તાલીબ હોય તો રસ્તો ઘણો જ સરળ અને પ્રકાશીત થઈ ચુક્યો છે, કારણકે આ યુગ કમાલાતો જાહેર થવાનો યુગ છે, નહીં કે ફઝીલતોનો યુગ. જ્યારે ભૌતિક જગતે કમાલાતોની આટલી જખરજસ્ત હરણકાળ ભરી છે, તો પછી રૂહાનિયતનું જગત કઈ રીતે પાછળ રહી જાય ? આ મુદ્દો દરેક ઇન્સાફ પસંદ વ્યક્તિ માટે ઘણો જ મનનીય છે.

✪ મકતુબ શરીફ નં. ૨૮ ✪

-: પ્રતી :-

હઝરત અલ્લામા અય્યુબ મોહતસીબ

(રહમતુલ્લાહ અલયહ)

-: વિષય :-

આ મહાન નકશાબંદી તરીકા તરફ રગબત(આકર્ષણ) પૈદા કરવા માટે લખ્યો.

-: વિગતો :-

હમ્દો સલાત તથા તબ્લીગ અને દાઅ્વતનો હક્ક અદા કર્યા પછી પ્રિય ભાઈને જાણ થાય કે તમે તમારા અનેક પત્રોમાં નસીહતો તલબ કરી હતી; પરંતુ આ ફકીરની દ્રષ્ટી પોતાની કોતાહીઓ પર હોવાથી આ વાતને કબુલ કરવાની હિમ્મત કરતો ન હોતો, તેમ છતાં જ્યારે વારંવાર તમારો આગ્રહ થતો રહ્યો તોઆ અનુસંધાને કેટલાક તુટ્યાં-કુટ્યાં ફકરાઓ લખું છું, જે ધ્યાનપૂર્વક સાંભળો અને જાણી લ્યો કે તાલીબ માટે જરૂરી અને બંધન કરતી

બાબત છે તે અવામીરોનું પાલન અને નવાહી (પ્રતિબંધીત કાર્યો) થી રોકાઈ જવું છે. આયાતે કરીમા..

“મા આતા કોમુરસુલો ફખોઝુહો વમા નહાકુમ અન્હો ફન્તહુ”

(અર્થાત: - રસુલ જે કંઈ તમને અતા કરે તેને સ્વીકારી લ્યો (અવામીર) અને જેનાથી તમને મનાઈ કરે (નવાહી) તેનાથી રોકાઈ જાવ.) આ બાબતની ગવાહીરૂપે છે.

અને તાલીબને ઇખ્લાસ (નિઃસ્વાર્થતા) માટે પણ હુકમ છેકે, “અલા લીલ્લાહીદીનુલ્ખાલીસ.” (અર્થાત: - સાવધાન, ખાલીસ દીન માત્ર અલ્લાહ માટે જ છે.) અને આ ખાલીસ દીનની પ્રાપ્તી મકામે ફના તથા અલ્લાહ ત્યાલાની ઝાત પ્રત્યે અણીશુદ્ધ મોહબ્બત વગરશક્ય નથી; માટે જ સુફીઓના તરીકાઓની સુલુક અત્યંત જરૂરી છે, કે જેના વડે આ મકામે ફના તથા અણીશુદ્ધ મોહબ્બત હાંસીલ થાય તેમજ ઇખ્લાસની હકીકત હાથ લાગે.

આમ તો જોકે સુફીઓના દરેક તરીકાઓ તેની કમાલીયત તથા પરિપુર્ણતાની દ્રષ્ટીએ ઘણી ભિન્નતા ધરાવે છે માટે એ વાત બધી રીતે સુયોગ્ય છે કે (તે પૈકી) એવો તરીકો અપનાવવો જોઈએ કે જેમાં સુન્નતોની પયરવી અને શરીઅતના હુકમોનું પાલન સૌથી વધુ હોય. અને આ તરીકો છે નકશાબંદી મશાઈખોનો. કારણકે આબુઝુર્ગવારોએ પોતાના તરીકામાં સુન્નતોને લાઝમી સમજી છે, બિદઅતોથી દુરી અપનાવી છે. તેઓ શરીઅતની છુટછાટો (રૂખ્સતો) પર અમલ કરવાનું ક્યારેય પસંદ નથી કરતાં, પછી બાહ્ય રીતે પોતાના બાતીન માટે તે ભલેને ઘણું જ ફાયદાકારક દેખાતું હોય તેમજ શરીઅતની અઝમતો (દ્રઢતાઓ) પર અમલ કરવાનું કદાપી છોડતા નથી પછી બાહ્ય રીતે પોતાના બાતીન માટે તે ભલેને ગમે તેટલું નુકશાનકર્તા દેખાઈ રહ્યું હોય.

તેઓએ પોતાના રૂહાની અહેવાલો અને મવાજીદો (વજદાની કેફીયતો) ને શરીઅતના આદેશોને તાબે કર્યા છે; રૂહાની ઝૈક તથા મચ્ચારીફોને દીની ઉલુમોના ખાદીમ સમજ્યા છે, તેઓ અમુલ્ય મોતીસમાન શરીઅતના અહેકામોને બાળકોની જેમ વજદ તથા હાલરૂપી દ્રાક્ષ અને અખરોટના બદલામાં હાથથી જવા દેતાં નથી. તેમજ સુફીઓના સુકીયા કલામ (મસ્તીભરી વાણી) તરફ આકર્ષીત કે તેનાથી મગ્ન થઈ જતાં નથી; નરસને છોડીને ફરસ ની આરઝુ કરતાં નથી; તેમજ કુતુહાલે મદનીયા (અહાદીષેપાક) ને

છોડીને કુતુહાલે મક્કીચ્યાહ તરફ ધ્યાન આપતાં નથી; માટે જ તેઓનો હાલ હંમેશાં ધરાવે છે અને તેઓનો વક્ત (રૂઢાની સમય) નિરંતર રહેનારો છે. અલ્લાહ સિવાયનો નકશ તેઓના બાતીનમાંથી એટલી હદે ભુંસાઈ જાય છે કે જે અલ્લાહ સિવાય અન્ય કોઈને હાજર કરવા માટે હજાર વરસ સુધી ઇંતંજાર કરવામાં આવે તો પણ તેના બાતીનમાં હાજર થઈ શકે નહીં; બીજાઓ માટે વીજળીની જેમ ચમકનારી (બકી, કાણભંગુર) તજલીએ ઝાતી આ બુઝુર્ગો માટે હંમેશાં ચમકનારી છે તેમજ જે હુઝુરની પાછળ ગૈબત હોય તેનો આ અઝીઝોની નજદીક જરાપણ ભરોસો નથી. આયાતે કરીમા.

“રીઝલુલ્લા તુલહીદીમ તીઝરતુવ્વલા બયઉન અન ઝીકીલ્લાહ.”

(અર્થાત્: - તેઓ એવા મદદ છે કે વૈપાર તેમજ લેણ-દેણ તેઓને અલ્લાહના ઝીકથી ગાફીલ કરી શકતા નથી.) જેમાં તેઓના હાલનું વર્ણન છે.

આ સિવાય તેઓનો તરીકો તમામ તરીકાઓમાં સૌથી વધુ નિકટનો તથા ચોક્કસપણે મુસીલ (મેળાપ કરનારો) છે. અને બીજાઓનો અંત તેઓના આરંભમાં દર્જ છે. હઝરત સીદીકે અકબર (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) તરફ સંબંધીત તેઓની નિરુબત તમામ મશાઈખોની નિરુબતથી ચઢિયાતી છે; પરંતુ દરેકની સમજ આ બુઝુર્ગવારોની મઝાક (સુજબુઝ) સુધી પહોંચી શકતી નથી; એટલું જ નહીં પરંતુ શક્ય છે કે આ તરીકાના જ કેટલાક કમ હિમ્મત લોકો તેઓના અમુક કમાલાતોના ઇન્કાર કરી દે.

‘કારીર ગર કુનદ ઇ તાઈફા રા તાઅનો કુસુર,
હાશાલીલ્લાહ કે બર આરમ બઝબાં ઇંઘીલા રાં.’

(અર્થાત્: - જે કોઈ નાકીસ સમજવાળો આ (નકશાબંદી) ગીરોહના લોકો પર એતેરાઝ કરે તો ભલે કરે. હું તો તેઓની ફરીયાદ કયારેય પણ ઝબાન પર લાવી શકતો નથી.)

(એક) અરબી શાયર ફરમાવે છે કે,

‘ઉલાઈકા આબાઈ ફજેઅની બે મીસ્લેહીમ,
ઈઝા જમઅતના યા જરીરુલ્લામેઓ.’

(અર્થાત્: - મારા બાપ-દાદાઓ તો આવા (આ પ્રકારની ખુબીઓવાળા) છે, જ્યારે મહેફીલ સજેલી હોય ત્યારે તું પણ તેના જેવું (કોઈ) દ્રષ્ટાંત લઈ આવ.)

હઝરત ખ્વાજા અહેરાર (કુદરસીરહુ) એ ફરમાવ્યું છે કે, આ મહાન

સિલસિલાના બુઝુર્ગો દરેક ધોખાખાઝી અને નાચનારાઓ (રક્કાસ) સાથે સંબંધ ધરાવતાં નથી; તેઓની કામગીરી જ અનોખી છે.

‘દાદેમ તોરા ઝે ગંજે- મકસુદો નિશાં.’

(અર્થાત્: - અમે તને મકસુદોરૂપી ગંજ (ખજાનો) ની નિશાની દેખાડી દીધી છે.)

“વરસલામો અલા મનીત્તબઅલહોદા વલ્તઝમ મુતાઅબતલમુસ્તફા અલયહે વ અલા આલેહી મીનરસલવાતે અફ્દલોહા વ મીનત્તરલીમાતે અકમલોહા.”

(અને સલામ હો એ શખ્સ પર જે હિદાયતના માર્ગ પર ચાલ્યો અને હઝરત મોહંમદ મુસ્તફા (અલયહે વ અલા આલેહી મીનરસલવાતે અફ્દલોહા વ મીનત્તરલીમાતે અકમલોહા) ની તાબેદારીને જરૂરી સમજીને અપનાવી.) ...વરસલામ. (દફતર-૧, મકતુબ નં. ૨૪૩, ભાગ-૪)

-: સમજુતી :-

મઝકુર મકતુબશરીફમાં હઝરત સરકારે મુજદીદે અલ્દેખાની (રદીયલ્લાહ ત્આલા અન્હો) એ આ મહાન નકશાબંદી તરીકાની ઘણીખરી ફઝીલતો અને ખુબીઓ ઉજાગર ફરમાવી છે; અને તેના સંદર્ભમાં આ તરીકાના મશાઈખોની મહાન શાન વર્ણવી છે. જે કે આ પ્રકારની ચર્ચાઓ આગળના કેટલાય મકતુબ શરીફમાં આવી ચુકી છે, જેની સમજુતી પણ હું આગળ લખી ચુક્યો છું; માટે અહીં આ મુબારક પત્રની સમજુતી પેટે તમામ વાતોનું ફરીવાર પુનરાવર્તન કરતો નથી.

આ તમામ ચર્ચાઓ અને ફઝીલતો વારંવાર રજુ કરવા પાછળ હઝરત સરકાર મુજદીદે અલ્દેખાની (રદીયલ્લાહ ત્આલા અન્હો) નો મક્સદ એ જ છે કે, લોકો આ મહાન દૌલતથી ગાફીલ ન રહે તેમજ આ મહાન તરીકાના ફેઝાનથી મહેઝમ (વંચીત) ન રહી જાય. અને આ તરીકાની ‘એક્સપ્રેસ સ્પીડ’ તથા ટુંકા અંતરવાળા માર્ગ થકી સામાન્યમાં સામાન્ય માણસ પર લાભાવિન્ત થાય; તેમજ શહેનશાહે નકશાબંદ ઇમામુત્તરીકા હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીનશાહ નકશાબંદ (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) એ ખૈરાતરૂપે અર્પણ કરેલ આ પ્રારંભીક જઝબાહની મઝા લુટે.

આ સંદર્ભમાં જ આપે પોતાના અન્ય એક મકતુબશરીફમાં એક ફારસી શૈર રજુ કર્યો છે જેનો ભાવાર્થ એ છે કે, તેનું (નકશાબંદી તરીકાનું)

વિવરણ આ દુનિયામાં થઈ શકતું નથી. અને તે ઈશ્કના રહસ્યોની જેમ છુપાયેલું છે; છતાં પણ મેં તેના ગુણગાન ગાયા છે, તે એટલા માટે કે લોકો એ પહેલાં તેની ભાળ મેળવી લે કે આ અમુલ્ય વસ્તુ તેઓના હાથમાંથી સરકી જાય અને તેઓ હાથ મસળતા તથા અફસોસ કરતાં રહી જાય.

નઉઝોબિલ્લાહ, અહિં કોઈ પણ તરીકાકે સિલસિલાને ઉતારી પાડવાની નિયત નથી; બધા સિલસિલાઓ મહાન અને નુરાની છે. અને છેવટે આ તમામ રૂહાની નદીઓ ફેંજાને મોહંમદી (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ના મહાસાગરમાં ભળીને અલ્લાહ સુધી પહોંચે છે; એટલા માટે મુન્કીરો કે હસદખોરોની વાતોમાં આવીને આ તરીકાની ફઝીલતોનો હરગીઝ ઈન્કાર ન કરવો કારણકે હઝરત ખવાજા મોહંમદ બહાઉદ્દીનશાહ નકશબંદ (કુદ્દસીર્રહુ) નું ફરમાન છે કે, ‘અમારા તરીકામાં કોઈને મેહરૂમી નથી, જે કોઈ અમારા તરીકાથી મોં મચકોડે તેના દીનનો ખતરો છે.’

મકતુબ શરીફ નં. ૨૯

:- પ્રતિ :-

હઝરત મૌલાના મોહીબઅલી

(રહેમતુલ્લાહે અલયહે)

:- વિષય :-

અમારા સંબંધોના આધાર અરસ-પરસની મોહબ્બત પર છે, તેમજ અમારી નિરબ્બત પ્રતિબીબરૂપ (ઈન્એકાસી) છે; જેમાં નિકટતા કે દુરીથી કશો જ ફર્ક પડતો નથી. વગેરે બાબતોના વર્ણન પેટે.

:- વિગતો :-

અલ્હમ્દોલીલ્લાહે વ સલામુન અલા એબાદેહીલ્લઝીન નસ્તફા. તમામ પ્રસંશાઓ અલ્લાહત્આલા માટે જ છે; અને તેઓના મકબુલ બંદાઓ પર સલામ હો.

આપનો પ્રેમસભર અને ચીવટથી લખેલો મુબારક પત્ર મળ્યો; ઘણી જ ખુશી થઈ; સાથે સાથે તે પ્રેમભર્યા ઉમળકાઓ અને કેટલીક કમાલસભર ખાસીયતો વડે ભરેલો હોતા ખુશી ઉપર વધુ ખુશીનું કારણ બન્યું. આપે

અગાઉ કરેલ વાયદો પુરો કરવા માટે લખ્યું હતું.

મારા મખ્દુમ ! શરીઅતની રીતો પૈકી જે રીત ઉપર પણ આપ રહો તેમાં કશું જ વાધાજનક નથી, પરંતુ શર્ત એ છે કે આપણી વચ્ચેનો મોહબ્બતનો સંબંધ અતુટ રહેવો જોઈએ અને આ ઈશ્તિયાક (ઉત્કટ પ્રેમ) ની આગ ઠંડી પડવી જોઈએ નહીં, પરંતુ દરેક ક્ષણે વધુમાં વધુ ભડકતી રહેવી જોઈએ. કારણકે આપણાં સંબંધો હુબ્બી (મોહબ્બત ભર્યા) છે અને આપણી ‘નિરબ્બત ઈન્એકાસી’ તથા ‘ઈન્સિબાગી’ છે, જે જલ્દી કે વિલંબ તેમજ તરીકાની કેટલીક ખુબીઓનું હોવું કે ન હોવું (આ બાબતો) સિવાય તે (નિરબ્બત) દુરી કે નિકટતા વચ્ચે કોઈ જ ફરક ધરાવતી નથી.

આ બાબતોનો વધુ ખુલાસો મારા અરશદી ફરજંદ ને એક પત્રના અંતમાં તરીકાના બયાન પેટે લખ્યું છે. જેની નકલ વ્હાલા ભાઈ, સિયાદત પનાહ મીર મોહંમદ નોઅ્માનના મિત્ર લઈ ગયા છે, જે તેની પાસે માંગશો. આથી વિશેષ તો શું લખવું ?...**વરસલામ**

(દફતર-૧, ભાગ-૪, મકતુબ નં. - ૨૬૨)

:- સમજૂતી :-

આ મહાન નકશબંદી તરીકામાં તાલીબ અને મુશીદ વચ્ચેના મોહબ્બતભર્યા ગાઢ સંબંધો જ તાલીબને ઉચ્ચથી પણ અતિઉચ્ચ કક્ષા પર પહોંચાડી દેશે. કારણકે આ બુઝુર્ગોની નિરબ્બત એ ‘નિરબ્બતેહુબ્બી’ છે માટે જ આ મુબારક પત્રમાં હઝરત કય્યુમે ઝમાની શૈખ અહેમદ ફાફકી (કુદ્દસીર્રહુલ્લુનાની) એ હઝરત મોહીબઅલી (રહેમતુલ્લાહે અલયહે) ને ખાસ ભારપૂર્વક લખ્યું છેકે, તમે શરીઅતના વિવિધ મસ્લકો પૈકી કોઈ પણ મસ્લક અપનાવો. તેનો કોઈ જ વાંધો નથી. પરંતુ કોઈ પણ સંજોગોમાં આપણી વચ્ચેના મોહબ્બતભર્યા સંબંધોમાં કોઈ ત્રુટી પેદા ન થવી જોઈએ; એટલું જ નહીં આ ઈશ્તિયાકરૂપી આગ વધુ ભડકવી જોઈએ; તેનું કારણ એ છેકે આ નકશબંદી નિરબ્બત ત્રણ પ્રકારની ખાસિયતો ધરાવે છે.

(૧) આ નિરબ્બત ‘નિરબ્બતેહુબ્બી’ છે. એટલેકે તેમાં મોહબ્બત ભર્યા અતુટ સંબંધો થકી જ આ નિરબ્બત હરકત કરે છે અને શૈખે મુકતદાના સીનામાંથી તાલીબના સીનામાં પ્રવેશે છે. માટે જ અરસ-પરસની મોહબ્બત જેટલી ગાઢ હશે અને આ આગ જેટલી વધુ ભડકતી રહેશે, તેટલો જ ફેઝ વધુ હશે.

(૨) આ નિરુપત ‘ઈન્એકાસી’ એટલે કે પ્રતિબિંબરૂપી છે. શૈખે મુક્તદાના બાતીનનું પ્રતિબિંબ તાલીબના બાતીન પર ચમકે છે અને તાલીબમાં પોતાના પીર જેવી ખુબીઓ આવી જાય છે અથવા પીરની તમામ આદતો ગ્રહણ કરી લે છે.

(૩) આ નિરુપત ‘ઈન્સિબાગી’ એટલે કે રંગત ગ્રહણ કરનારી છે. અને સંગત જેવી રંગત ચઢાવી દે છે. માટે જ આ મહાન તરીકામાં તાલીબ શૈખે મુક્તદાના રંગમાં સંપૂર્ણ પણે રંગાઈ જાય છે.

આ મહાન નિરુપતની આ ત્રણેય ખુબીઓ પ્રાપ્ત કરવા માટે મોહબ્બતભર્યા સંબંધોજ દરકાર છે. જો કે આ નિરુપત હાંસિલ કરવા નઝદીકવાળા કે દુરવાળા બન્ને એક સમાન છે, માત્ર બે બાતોનો ફર્ક છે કે કાં તો તાલીબ તેને જલ્દી પ્રાપ્ત કરી લે છે અથવા તો તેની પ્રાપ્તિમાં વિલંબ થશે. જેનો આધાર તાલીબની પોતાની યોગ્યતા પર છે. અને બીજી બાબત એ છે કે ઘણાં તાલીબો આ મહાન નિરુપતની કેટલીક ખુબીઓના જાણકાર હોય છે. માટે તેને નિરુપતની કૈફીયતનો અનુભવ થાય છે. જ્યારે અમુક તૈની ખુબીઓથી અજાણ હોવાથી આ કૈફીયતનો અનુભવ કરી શકતા નથી, છતાં પણ નિરુપતની પ્રાપ્તિમાં બંને એક સમાન છે.

આ મહાન નિરુપત આ પ્રકારની ખુબીઓ ધરાવતી હોવાના કારણે જ માઈલો દુર રહેતાં તાલીબની રૂહાની તર્બિયત શૈખે મુક્તદા ‘ગાએબાના તવજજોહ્’ (અદ્રશ્ય આત્મબળ) વડે કરી શકે છે અને સેંકડો માઈલ દુરના તાલીબને પોતાના રંગમાં રંગી શકે છે, પરંતુ તેમાં શર્ત માત્ર અરસ-પરસના મોહબ્બત ભર્યા સંબંધો જળવાઈ રહેવાં છે. નહિંતર અહિં દુરી કે નજદીક બંને એક સમાન છે.

આ તરીકાની નિરુપત ઈન્એકાસી તેમજ ઈન્સિબાગી હોવાની સાબીતી હઝરત ખ્વાજા મોહમ્મદ બાકીબીલ્લાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) ની એ મહાન અને મશહુર કરામત છે કે, આપ એક ભઠિયારા પર ખુશ થઈને તેની માંગણી અને આગ્રહ અનુસાર પોતાની તવજજોહ્ વડે હુબહુ પોતાના જેવો જ બનાવી દે છે, જેમાં કરામત ઉપર કરામત તો એછેકે તેનો ચહેરો-મોહરો, રંગ-રૂપ, પહેરવેશ, તેમજ બાતીની કૈફીયતો પણ આપ જેવો જ બની જાય છે. અને એટલી હદે આબેહુબ બની જાય છે કે લોકો માટે અસલ અને નકલમાં તફાવત કરવો મુશ્કેલ બની જાય છે.

મકતુબ શરીફ નં. ૩૦

-: પ્રતી :-

હઝરત શૈખ અબ્દુલહાદી બદાયુની

(રહેમતુલ્લાહ અલયહે)

-: વિષય :-

મુસલમાનોના હક્કોની ચર્ચા તેમજ એકાંતવાસ અપનાવવા દરમીયાન આ હક્કો છુટી ન જાય તેની તાકીદ પેટે

-: વિગતો :-

હમ્દો સલાત અને તબ્લીગો દાવતનો હક અદા કર્યા પછી માલુમ થાય કે મારા સદ્ભાગી ભાઈનો આકર્ષિત કરતો પત્ર મળ્યો, ઘણીજ ખુશી થઈ.

અલ્લાહ તઆલાની હમ્દ અને તેનો એહસાન છે કે વિયોગ અને દુરીનો લાંબો ગાળો પસાર થવા છતાં પ્રેમભાવ તથા ખુલુસ તેમજ દોસ્તી તથા આપણી અંગત નીરુપત ઉપર તેની કોઈ અસર ન થઈ, તેમ છતાં પણ આપ ખુદજ અહીં પધારતા તો ઘણું સાફ કહેવાત. ‘વલ ખયરો ફીમા સનઅલ્લાહુત્તઆલા’ (અર્થાત : અલ્લાહ તઆલા જે કરે તેમાજ ભલાય છે.)

આપે એકાંતવાસમાં જવાની ઈચ્છા જાહેર કરી હતી. હાં, ખેશક એકાંતવાસ (ગોશાનશીની) એ સીદીકોની આરજું છે, જે આપને મુબારક હો. આપ જરૂર એકાંતવાસ અપનાવો અને લોકોથી છુપા રહો, પરંતુ (તેમા શર્ત એ છે કે) મુસલમાનોના હક્કો હાથથી છુટવા ન જોઈએ. હુઝુર નબી એ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે) ફરમાવ્યું છે કે ‘હક્કુલ મુસ્લીમે અલા મુસ્લીમે ખમ્સુન, રહુસલામે, યાદતુલ મરીઝે, વ ઈત્તેબાઉલ જનાઈઝે વ ઈઝાબતુદાવતે વ તસ્મીયતુલ આતીશે.’ (અર્થાત : મુસલમાનોના મુસલમાન પર પાંચ હક્કો છે. સલામનો જવાબ આપવો, બીમારપુસી કરવી, જનાઝામાં શરીક થવું, દાવત કબુલ કરવી અને છીકનો જવાબ આપવો.) પરંતુ તેમાં દાવત કબુલ કરવામાં કેટલીક શર્તો છે.

‘અહ્યાઉલ્લુમ’ માં લખ્યું છે કે ‘જો ખાણું શંકારૂપદ હોય, દાવતનું સ્થળ અને તેના પાથરણા વગેરે હલાલ નહોય એટલે કે રેશમી પાથરણા તેમજ ચાંદીના વાસણો હોય, છત તથા દિવાલ પર જાનદારની તસ્વીરો હોય, વાજીત્રો અને કબ્બાલીનો સાજો સામાન હોય, જુઠ તથા આક્ષેપ બાજીની

મહેફીલ હોય તો આ બધી પરીસ્થિતીમાં દાવત કબુલ કરવાની મનાઈ છે, એટલું જ નહીં પરંતુ આ બધા કાર્યો દાવતને હરામ તથા મકરૂહ ઠેરવે છે. આજ પ્રમાણે જો દાવત આપનારો જાલીમ, ફાસીક, બીદઅતોનો પ્રચારક, ફીત્નાખોર, ઘમંડી કે પાખંડી તેમજ વ્યર્થ કાર્યો અપનાવનારો હોય તો પણ તેજ હુકમ છે.

‘શરઅતુલ ઈસ્લામ’માં લખ્યું છે કે ‘જે ખાણું આંબર રૂપે કે પોતાની ખ્યાતી માટે તૈયાર કરવામાં આવ્યું હોય તેવા ખાણાની દાવત ન સ્વીકારો’

તદ્દિપરાંત ‘મોહીત’માં છે કે ‘જે સ્થળ પર ખેલ તમાશા અને ગીત સંગીતના સાધનો હોય, માણસો ગીબતમાં મશગુલ હોય અને શરાબ પીતા હોય ત્યાં ખેસવું ન જોઈએ આ વાત ‘મુતાલેબુલમોઅમેનીન’માં પણ છે.

અને જો આ પ્રકારની એક પણ અડચણ વચ્ચે ન હોય તો દાવત સ્વીકાર્યા વિના છુટકારા નથી પરંતુ વર્તમાનયુગમાં આવી બાબતોનું ન હોવું અસંભવીત છે. તદ્દિપરાંત એ પણ જાણી લ્યો કે ‘ઉજલત અઝ અગીયાર બાયદ ન ઝે ચાર’ (અર્થાત : એકાંતવાસ પારકાઓથી હોવો જોઈએ નહીં કે સ્વજનો થી.) એટલા માટે હમરાઝો(એહલે તરીકત ખીરાદરો)ની સાથે સોહબત રાખવી એ આ મહાન(નકશાબંદી)તરીકાની સુન્નતે મોઅક્કેદાહ છે.

હઝરત ખ્વાજા નકશાબંદ (કુદરસીરિહુલ્અઝીઝ)ફરમાવ્યું છેકે, ‘અમારો તરીકો સોહબત છે; એટલા માટે કે એકાંતવાસમાં ખ્યાતી છે અને ખ્યાતીમાં આફત છે. સોહબતથી મુરાદ અહીં સિલસિલાના તરફદારોની સોહબત છે નહીંકે સિલસિલાના વિરોધીઓની કારણકે સોહબતમાં અરસ-પરસ એક બીજામાં ફાની હોવું શર્ત છે, જે મનમેળ વગર શક્ય નથી.’

‘મિશકાત’ના હાંશિયાં પર ઉલ્લેખ છે એ મુજબ જો બિમારની બિમારપુશી કરનાર હોય ત્યારે તો તેની બિમારપુશી કરવી સુન્નતેમુઅક્કેદાહ છે, નહીંતર તો વાજીબ છે. જનાઝાની નમાઝમાં શરીક થવા માટે જનાઝાની પાછળ થોડાક ડગલાં ચાલવું જોઈએ જેથી મૈયતનો હક્કઅદા થાય; તેમજ જુમ્હા, જમાઅત, પંજગાના નમાઝો તથા બંને ઈદોની નમાઝો માટે હાજર થવું ઈસ્લામની જરૂરત પૈકી છે; જેના વગર છુટકો નથી; આ સિવાયનો સમય એકાંતવાસ અને અલગતામાં ગુજારે; પરંતુ તેમાં પણ પોતાની નિયતને ખુબ દુરસ્ત કરે કે જેથી આ એકાંતવાસ કોઈ દુન્યવી લાલચ વડે કલંકીત ન થાય. અને આ એકાંતવાસથી માત્ર અલ્લાહના ઝીક સાથે બાતીનની એકાગ્રતા અને વ્યર્થકાર્યોથી વિમુખતા સિવાય અન્ય કોઈ હેતું ન હોય. આ નિયતને

દુરસ્ત કરવામાં ખુબજ સાવધાનીપુર્વક વર્તે એવું ન બને કે તેમાં ગર્ભિતરીતે કોઈ નફસાની ગરજ છુપાયેલી હોય. એટલા માટે નિયતની દુરસ્તી માટે અલ્લાહ ત્યાલાની ખારગાહમાં ખુબ જ કાકલુદી, આજેઝી, અને ઇન્ડેસારી દાખવે અને આકંદ કરે; જેથી નિયતની હકીકત પ્રાપ્ત થાય. પછી સાતવાર ઇસ્તેખારાહ કરીને નિયતની દુરસ્તી સાથે એકાંતવાસ અપનાવે.

ઉમ્મીદ છેકે તેના થકી ખુબ જ મહાન મહાન ફાયદાઓ હાંસીલ થશે. બાકી હાલતોને રૂબરૂ મુલાકાત પર મૌકુફ રાખું છું...**વરસલામ.**

(દફતર-૧, મકતુબ નં.-૨૬૫, ભાગ-૪)

-: સમજુતી :-

આ મુબારક પત્ર હઝરત મહેબુબે સમદાની એ એકાંતવાસની કેટલીક શર્તો, તેના માટે નિયતને દુરસ્ત કરવા અને આ એકાંતવાસ દરમ્યાન કોઈપણ સંજોગોમાં મુસલમાનના પાંચ હકકો ક્યારેય હાથથી છુટવા ન જોઈએ તેની તાકીદ પેટે લખ્યો છે.

બીજી મહત્વની વાત એ છેકે, એકાંતવાસ અપનાવવા કરતાં આપે સોહબતને વધુ મહત્વ આપ્યું છે. બલ્કે આ મહાન નકશાબંદી તરીકાની સુન્નતે મુઅક્કેદાહ કહી છે; અને તે એટલા માટે કે આ તરીકો પુરેપુરો સોહબત પર જ આધારીત છે. જે રીતેકે સાહબાએ કિરામે (રીદવાનુલ્લાહ ત્યાલા અલયહીમ અજમઈન) હુઝુર નબીએ પાક(સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની સોહબત થકી જ સહાબીયતનો મર્તબો હાંસીલ કર્યો છે એ ઉમ્મતના તમામ ઔલીયાએ કિરામ પર અગ્રતા તથા ફઝીલત હાંસીલ કરી છે; જે આં હઝરત (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની સોહબતનો જ નતીજો છે; કારણકે અહીં ફૈઝ હાંસીલ ‘ઇન્એકાસી’ તથા ‘ઇન્સિબાગી’ છે માટે સોહબતના ઝરીયે પ્રતિબિંબરૂપફૈઝ હાંસીલ કરીને સંગતની રંગતમાં રંગાઈ જાય છે. એ જ રીતે આ તરીકો પણ ઐન સહાબાએ કિરામ (રીદવાનુલ્લાહ ત્યાલા અલયહીમ અજમઈન)નો તરીકો હોવાથી, તમાં પણ સોહબતને જ વધુ મહત્વ છે.

પરંતુ સોહબત માટે આપે કેટલીક શર્તો રજુ કરી છે જેમકે સોહબત સિલસિલાના તરફદાર સાથે હોવી જોઈએ, જે હમરાઝ છે. સિલસિલાના વિરોધી સાથે સોહબત રાખવી કાતીલ ઝેર સમાન છે; અને તે એટલા માટે કે સોહબતમાં અરસ-પરસ એક-બીજાનું ફાની હોવું શર્ત છે, જે હમરાઝ કે

હમખ્યાલની સોહબત વિના શક્ય નથી. આમ, પરસ્પર સોહબત ધરાવનારાઓ સમાન વિચારસરણીવાળા હોવા જોઈએ તેમજ તેઓની વચ્ચે પુરેપુરો મનમેળ હોવો જરૂરી છે.

આગળ કહ્યું તેમ વિરોધીની સોહબત તાલીબ માટે કાતીલ જેર સમાન છે, જે તેને હલાક કરી દેશે. મોટાભાગે તાલીબો અને મુરીદોને થતા નુકસાન પાછળ આ વિરોધીઓની સોહબત જ જવાબદાર છે. આટલા મહાન સિલસિલામાં દાખલ થયા પછી પણ નુકસાનમાં રહેનારો ચોક્કસપણે કોઈ સિલસિલાના વિરોધીની સોહબતમાં જ ફસાઈ ગયો છે.

તદુપરાંત આપે આ મકતુબશરીફમાં મુસલમાનોના પાંચ હકકોની ચર્ચા કરી છે, જે એકાંતવાસ દરમિયાન ક્યારે છુટવા ન જોઈએ; તેમજ પંજગાના નમાઝો, જુમ્આ, જમાઅત, ઈદે નની નમાઝોની હાજરીને આપે જરૂરીયાતે ઈસ્લામ કહેલ છે; આ બધું અદા કર્યા પછીબાકી રહેતો સમય એકાંતવાસમાં ગાળવો જોઈએ. અને તેમાં પણ નિયતની ખુબજ સાફ કરવી જોઈએ અને અલ્લાહ ત્યાલાની ખારગાહમાં આ માટે ખુબ જ આજેઝી અને કાકલુદીઓ કરવી જોઈએ, તો જ એકાંતવાસનો ફાયદો હાંસીલ થઈ શકે છે.

❧ મકતુબ શરીફ નં. ૩૧ ❧

-: પ્રતિ :-

ખાનેખાનાન હઝરત અબ્દુર્રહીમખાન

(રેહમતુલ્લાહે અલયહે)

-: વિષય :-

નાકીસ પીરોથી તરીકો ગ્રહણ કરવાની મનાઈ કરવા અને તેનાથી થતાં નુકસાનો તથા તકલીફો તેમજ કાફીરો જેવા ઉપનામો (તખલુસો) ધારણ કરવાની મનાઈ કરવાના ખ્યાન પેટે..

-: વિગતો :-

અલ્લાહ ત્યાલા આપણને એવા કીલો-કાલ (વ્યર્થ દલીલો) થી બચાવે જે હાલ (વર્તન) થી ખાલી હોય તેમજ એવા ઇલમથી પણ બચાવે કે જે અમલથી ખાલી છે. અલયહે વ અલા આલેહીમીનરસલવાતે અફ્દલોહા વ મીન ત્તરલીમાતે અકમલોહા. અલ્લાહ ત્યાલા એ બંદા પર પણ રહેમ કરે જેઆ વાત આમીન કહે.

સઆમદતમંદ અને સત્યપ્રેમી ભાઈએ તમારો પત્ર પહોંચડ્યો. અને પોતાના શબ્દોમાં તમારી તરફના હાલાતો રજુ કર્યા; જ્યારે તેઓએ આ હાલાતો રજુ કર્યા તો મેં આ શૈર કહ્યો

‘અહલલે સોઅદા વર્સુલે વ હબ્બજા,

વજ હુર્સુલે લે હબ્બે વજહીલમુરસલ.’

(અર્થાત્: - હે માશુકા અને તેના કાસીદ (સંદેશા વાહક) ! તમે તમારા ઘરવાળાઓમાં પધાર્યા છો. અને તમારી તરફથી આવનાર કાસીદનો ચહેરો કેટલો ખુબસુરત છે!! કારણ કે (તેને) રવાના કરનારનો ચહેરો અત્યંત મહેબુબ (પ્રિય) છે.)

હે કમાલ જાહેર થવાને લાયક મારાપ્રિય ભાઈ ! અલ્લાહ ત્યાલા તમારી કુબ્વતને ફેઅલ (કાર્ય) તરફ ખેંચી લાવે. તમને એ વાતની જાણ હોવી જોઈએ કે, દુનિયા આખેરતની ખેતી છે, તો તેઓની ઉપર અફસોસ છેકે જેઓએ તેમાં કશું જ વાવ્યું નહીં; લાયકાતરૂપી જમીનને ખાલી છોડી દીધી અને અમલોરૂપી બીજને વેડફી નાખ્યું.

તેમજ એ પણ જાણવું જોઈએ કે, જમીનને ખરબાદ કરવાના અને વ્યર્થ છોડી દેવાના બે પ્રકાર છે. એક તો (૧) એ કે તેમાં કશું જ વાવે નહીં. અને બીજું (૨) એકે તેમાં ખરાબ તથા નાપાક પ્રકારનું બીજ વાવે. અને આ બંને પ્રકારો પૈકી બીજને વેડફી નાખવાનો આ બીજો પ્રકાર ખરબાદી માટે અત્યંત નુકસાન કારક અને વધુ ખરાબ છે જે સ્પષ્ટ વાત છે. હવે આ બીજનું ખરાબ તથા નાપાક હોવાનો અર્થ એ છે કે કોઈ નાકીસ પીરથી તરીકો ગ્રહણ કરે અને તેના માર્ગ દર્શન મુજબ ચાલે. આ નાકીસ પીર પોતાની નફસાની ખ્વાહીશાતો (મનેચ્છાઓ) નો તાબે અને તેની પચરવી કરનારો છે; અને જે વસ્તુમાં નફસની વાસનાઓ તથા મનેચ્છાઓ ભળેલી હોય તે ક્યારેય અસરકારક બની શકતું નથી. કદાચ જો તે અસર કરશે તો પણ નફસની વાસનાઓનું વધુ પોષણ કરનાર હશે. આ રીતે અહીં અંધકાર (જુલમત) પર અંધકારનો જ વધારો થશે.

અને (તેની) બીજ ખરાબી એ છેકે, આ નાકીસ પીર અલ્લાહ ત્યાલા સુધી પહોંચાડનારા માર્ગો અને નહીં પહોંચાડનારા માર્ગો વચ્ચેનો ભેદ પારખી શકતો નથી; કારણકે તે ખુદ જ હજુ સુધી વાસીલ (પહોંચેલો) થયો નથી. તેમજ આ નાકીસ પીર તાલીબની વિવિધ પ્રકારની કાબેલીયતો વચ્ચે ફર્ક કરી શકતો નથી. જેમકે તે જઝબાહ અને સુલુકના તરીકા વચ્ચે ફર્ક કરી શકતો

નથી; તો એ વાતની પુરી સંભાવના છેકે એક તાલીબની કાબેલીયત શરૂઆતથી જઝબાહના માર્ગ પર ચાલવાની હોતા સુલુકનો માર્ગ તેના માટે અનુકુળ નથી હોતા છતાંપણ આ નાકીસ પીર પોતાની વિવિધ માર્ગોને ઓળખવાની અણઆવડતના કારણે તે તાલીબને સુલુકના માર્ગ પર ચલાવીને તેને ગુમરાહીમાં ધકેલી દેશે, જેરીતે કે ખુદ ગુમરાહ થયો છે. પછી જ્યારે કામીલ અને કામીલ બનાવનારો પીર આવા તાલીબની રૂહાની તર્બિયત કરવાનો તથા તેને મારેફતના માર્ગ પર ચલાવવાનો ઈરાદો કરે તો સૌપ્રથમ તેણે આ નાકીસપીર થકી પૈદા થયેલી ખરાબીને દુર કરવી પડશે અને ત્યાર બાદ તેની (તાલીબની) કાબેલીયતરૂપી ફળદ્રુપ જમીનમાં નકે તથા યોગ્ય બીજનું વાવેતર કરે તો તેમાંથી સારા છોડવાઓ ઉગી નીકળશે. (આયાતે પાક)

“મસલો કલેમતીન ખબીષતીન કશજરતીન ખબીષતીન ઈજતસ્ત મીન ફવકેલ્અદે માલહા મીન કરાર” (અર્થાત્: - નાપાક કલ્મા(શબ્દો)નું દષ્ટાંત નાપાક જાડ સમાન છે કે જે જમીનની ઉપરથી જ ઉખેડી લેવામાં આવ્યું હોય, જેના માટે કરો મજબુતી કે સ્થિરતા નથી.) જ્યારે

“વ મસલો કલેમતીન તય્યેબતીન કશજરતીન તય્યેબતીન અરલોહા સબેતુવ્વ ફરઓહા ફીસ્સમાએ.” (અર્થાત્: - અને પાક કલમાનું દષ્ટાંત એ પાક જાડ સમાન છેકે જેનું મુળ મજબુત અને સ્થિર છે તેમજ તેની ડાળીઓ આસમાન પર છે.)

આ રીતે કામીલ અને કામીલ બનાવનાર પીરની સોહબત ‘કીબ્રીયતે એહમર’ (લાલગંધકની જેમ અકસીર જેવી) છે; તેની દષ્ટી (રૂહાની ખિમારીઓ માટે) દવારૂપ અને તેઓની વાણી (કલામ) તંદુરસ્તી અર્પનારી છે; આ સિવાય તો માત્ર કાંટાળા જાડ પર હાથ ફેરવવા જેવી વાત છે. અલ્લાહ ત્યાલા આપણને શરીઅતે મુસ્તવીયાહ અલા સાહેબીસ્સલાતો વસ્સલામો વત્તહીયાતના તરીકા પર સાતત્ય અને ઈસ્તેકામત અતા ફરમાવે કારણકે શરીઅતનું અનુસરણ જ અસલ કાર્ય, મુકિતનો આધાર તેમજ સદ્ભાગ્યની ચાવી છે. ફારસીમાં કોઈકે કેટલું સરસ કહ્યું છેકે,

“મોહંમદ અરબી આબરૂએ હર દોસરા અસ્ત,

કસે કે ખાક દરશ નેસ્ત ખાક બહ સરે ઉ.”

(અર્થાત્: - મોહંમદે અરબી (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) દુનિયા અને આખેરત બંનેના સરદાર છે, જે શખ્સ આપના દરવાજાની ધુળ બનવા

ઈચ્છતો નથી; તેનું માંથુ ધુળમાં રગદોળાય. (એટલેકે તે બે આબરૂ અને નિરાશ થાય.))

હવે અમે અહીં આ ચર્ચાને હુજુર સૈયદુલ્મુરસલીન (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) પર સલાતો-સલામ સાથે પુરી કરીએ છીએ. આપની ઉપર હંમેશા માટે તસ્લીમાત, તહીયાત અને બરકાત નાઝીલ થતાં રહે.

:- પત્રની પુરવણી :-

સદ્ભાગી ભાઈએ લખ્યું છેકે તેના સાથીદારો પૈકી કેટલાંક વિદ્વાન શાયરો છે, જેઓએ પોતાના અરઆરો (શેરો)માં પોતાનું ઉપનામ (તખલ્લુસ) ‘કુફી’ રાખ્યું છે, જો કે આ શાયરો સાદાતે કિરામ અને શ્રેષ્ઠ લોકો પૈકી છે. જેવાત ઘણી જ નવાઈ જનક છે. કાશ, મને એ વાતની જાણ થઈ જતી કે આ પ્રકારની ખુરી ઓળખ રાખવા માટે તેને કઈ વસ્તુએ આકર્ષ્યા. મુસલમાનો માટે જરૂરી છેકે તે આ દુષ્ટ નામથી શેરથી પણ વધુ દુર ભાગે અને તેને પુરી રીતે ધિક્કારે તથા ઘૂણાસ્પદ સમજે. કારણકે આ નામ તેમજ તેના ધારણ કરતા બંને અલ્લાહત્યાલા તેમજ તેના રસુલ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની નજદીક બિલ્કુલ નાપસંદ તથા ધિક્કારને પાત્ર છે. મુસલમાનોને તો એ આદેશ છેકે કાફીરોથી દુશ્મની રાખે અને તેની સાથે સખ્તાઈપુર્વક વર્તે. એટલા માટે આ પ્રકારના ખુરા નામથી સાવચેતી રાખવી અને પીછો છોડાવવો વાજીબ તથા જરૂરી છે.

કેટલાક મશાઈબ (કદ્દસ્સલ્લાહો ત્યાલા અસરાહુમ)ના લખાણોમાં સુફના ગલ્બાના કારણે (મસ્તીનો ગલ્બો) કુફની તારીફ તેમજ જનોઈ વગેરે બાંધવાની રગબત જાહેર થયેલી છે. જેનો જાહેરી અર્થ લેવામાં આવતો નથી, પરંતુ તેનું યોગ્ય અર્થઘટન કરવામાં આવે છે, નહીં કે માત્ર જાહેરી કે નજદીકનો અર્થ; તેઓ સુફના ગલ્બાના કારણે આ પ્રતિબંધીત કાર્યો કરવા માટે મજબુર હોય છે. છતાંપણ આ ખુજુર્ગોની નિકટ હકીકી કુફ હકીકી ઇસ્લામની સરખામણીમાં નખશીસ ખામી ભરેલું અને ખરાબ છે. તેમજ જે લોકો આ પ્રકારનો સુફનો ગલ્બો ધરાવતાં નથી અને હાલ વડે મગલુબ થયેલાં નથી તેઓ આ મસ્તીવાળા(એહલેસુફર)નું અનુસરણ કરી શકતા નથી તેમજ એહલે શરાઅ (શરીઅતવાળા લોકો)ની નજદીક તેઓ તેના માટે મજબુર પણ નથી. કારણકે દરેક વસ્તુ માટે એક ખાસ ઋતુ અને સમય હોય છે કે ત્યારે તે વધુ સારી અને પસંદગીપાત્ર લાગે છે, જ્યારે અન્ય સમયમાં એજ વસ્તુ ખરાબ લાગે છે. સમજદાર વ્યક્તિ એછેકે જે એક સમયનો ખીજ

સમય પર ક્યાસ કરતો નથી.

માટે તેઓને મારી તરફથી કહો કે આ પ્રકારનું ઉપનામ બદલીને અન્ય કોઈ સાફ ઈસ્લામી ઉપનામ ધારણ કરે; કારણકે મુસલમાનની વાણી તથા વર્તન મુજબ કોઈ ઈસ્લામી લકબ જ યોગ્ય છે માટે તેને અલ્લાહ અને તેના રસુલ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ના પસંદીદા દીન સાથે જ સંબંધીત કરવું જોઈએ તેમજ ખોટા આરોપો તથા ખુરાઈના સ્થળોથી બચવું જોઈએ. જે રીતે કે આપણને તેનો આદેશ મળેલો છે. “ઈત્તકુ મીમ્મવાદે ત્તોહમે” (અર્થાત્: - તોહમત (આરોપ)ની જગ્યાઓથી બચો.)

નાખશીસ સત્ય અને બિલ્કુલ રજવિહીન કલામ: અલ્લાહ સુબ્હાનહુ ત્યાલા ફરમાવે છેકે, “વલઅબ્દુ મ્મુઅમેનુન બયરૂ મ્મીમ્મુશરેકીન.” (અર્થાત્: - અને બેશક મોમીન બંદો(ગુલામ) મુશ્કીરોથી શ્રેષ્ઠ છે.)

વરસલામો અલા મનીત્તબઅલ્હોદા.

(હિદાયતની પયરવી કરનાર દરેક પર સલામતી નાઝીલ થાય.) આમીન.. (દફતર ૧, ભાગ-૧, મકતુબ નં. ૨૩.)

- : સમજુતી :-

આ મકતુબ શરીફ જેની તરફ લખવામાં આવ્યો છે તે હઝરત મીઝા અબ્દુર્રહીમ ખાનેખાનાં (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)હી.સ. ૯૬૪માં શહેરોના કુતુબ એવા લાહૌરમાં પૈદા થયા. પરવરીશ આગ્રામાં થઈ. તેઓએ ખુબ મહાન આલીમો પાસેથી ઇલ્મ હાંસીલ કર્યું. ગુજરાત પહોંચીને હઝરત શૈખ વજહુદ્દીન ગુજરાતી અલ્વી(રહેતુલ્લાહ અલયહ)થી રૂહાની તરીકો હાંસીલ કર્યો. આપનો અભ્યાસકાળ પુરો થતાં અકબર બાદશાહે જહાંગીરના ઉસ્તાદ તરીકે નીમેલાં; અને અકબરે જ તેઓને ખાનેખાનાં નો લકબ આપ્યો હતો. ગુજરાત, સિંધ, તથા દક્ષિણના પ્રાંતો તેઓના હાથે જ ફત્તેહ થયા હતાં.

તેઓ અરબી, તુર્કી, ફારસી, હીંદી તેમજ સિંધી એમ પાંચ ભાષાઓના જ્ઞાતા હતાં. અને કવિતાલખેન, સાહિત્ય તથા ઇતિહાસના વિશેષજ્ઞ હતાં. તેઓને કિતાબોના વાંચનનો એટલી હદે શોખ હતો કે જંગના મૈદાનમાં ઘોડાની પીઠ ઉપર સવાર હોવાની હાલતમાં પણ કિતાબો હાથમાં રહેતી હતી. આપના વિશે એવું પણ કહેવાય છેકે, ગુસ્સ કરતી વેળા પણ ખાદીમ કીતાબ ખોલીને હાથમા પકડી રાખતો હતો જે આપ વાંચતા રહેતા હતાં.

આલીમો, વિદ્વાનો અને સાહિત્ય કારો વગેરેનો આપને ત્યાં એટલો

મેળાવડો રહેતો હતો કેબાદશાહોને કે અમીરોને ત્યાં પણ જોવા મળતો ન હોતો. આપ પોતાના યુગમાં ‘સાહેબુલ્લમ વરસયફ’ (કલમ તથા તલવારના ધણી)ના લકબ વડે મશહુર હતાં. પોતાના યુગમાં આપના જેવી બહુમુખી પ્રતિભા ધરાવતી અને સર્વગુણસંપન્ન વ્યક્તિ બીજી કોઈ જ નહોતી.

આ મકતુબશરીફમાં હઝરત સરકાર મહેબુબે સમદાની (કુદરસીરહુ)એ મુખ્યત્ત્વે બે વાતો બયાન ફરમાવી છે. (૧) નાકીસ પીરનો તરીકો ગહણ કરવાની ખુરાઈ તથા નુકશાનો તેમજ (૨) કાફીરો જેવા ઇલ્કાબો ધારણ કરવાની ખરાબીઓ.

અહીં આપે દુનિયાને આખેરતની ખેતી કહી છે જે એક હદીષેપાકનો મજમુન છે. અહીં ખેતીથી મુરાદ જિસ્મેઈન્સાની (ઈન્સાનનું શરીર) છે; જે વિલાયતના બીજની ખેતી છે, તેમજ તેનું ફીલ એ ખેતીની જમીન છે. અને આ જમીન બે રીતે બરબાદ થાય છે. (૧) એક તો તેમાં ફક તથા વિલાયતના બીજનું આરોપણ જ ન કરવામાં આવે; અને તેને વેરાન છોડી દેવામાં આવે. તેમજ (૨) બીજનું એકે તેમાં નાપાક તથા હલકા પ્રકારનું બીજ રોપણ કરવામાં આવે જેનો અર્થ એ છે કે નાકીસ પીર વડે રૂહાનીયતનો તરીકો ગ્રહણ કરવામાં આવે અને આ નાકીસ પીર વડે તરીકો ગ્રહણ કરવો એ બરબાદીની વધુ ખરાબ રીત છે; કારણકે શૈખે નાકીસ (નાકીસપીર) નફ્સાની ખ્વાહીશોના તાબે હોય છે, શરીઅત અને સુન્નતોનો પાબંદ નથી હોતો, તે પહોંચાડનારા અને નહીં પહોંચાડનારા માર્ગ વચ્ચે ભેદ પારખી શકતો નથી તેમજ ન તો તાલીબની વિવિધ કાબેલીયતોને ઓળખી શકે છે. અને જ્યારે તેની અંદર આ પ્રકારની જાણકારી નથી તો ચોક્કસપણે તે તાલીબને ઉલટ-સુલટ માર્ગ પર એટલેકે જઝબાહની લાયકાતવાળાને સુલકના માર્ગ પર અને સુલુકની લાયકાતવાળાને જઝબાહના માર્ગ પર ચલાવીને તેની કાબેલીયતનો વિનાશ નોતરશે.

તાલીબોની કાબેલીયત અલગ-અલગ પ્રકારની હોય છે. અમુક મહેબુબ, મજઝુબ અને મોહંદીયુલ્મશરબની સિફત ધરાવતાં હોય છે જ્યારે અમુક મોહીબ્બ, સાલીક અને ગૈરમોહમ્મદીયુલ્મશરબ હોય છે. જે પૈકી દરેક માટે વિદ્ - વજાઈફ ઝીકનો તૌર-તરીકો તેમજ દરેકનો ઝીક અલગ હોય છે. જેમકે મેહબુબીયતની સિફત ધરાવનારનો સબ્બક ‘ઈસ્મેજાતનો ઝીક’ અને ‘મુરાકીબો’ છે; જેથી જઝબાહની ભીતરી શક્તિ બહાર આવે અને કાર્યાન્વીત થાય. જ્યારે મોહીબ્બો માટે ‘નફી-અરબાતનો ઝીક’ અનુરૂપ છે તેમજ

તેના માટે મુજાહેદા તથા રિયાઝતો છે, જેથી તેઓને ‘તઝકીયાએ નફ્સ’ (નફ્સની પાકીઝગી) હાંસીલ થાય.

તો આ રીતે પીર માટે તાલીબની આ પ્રકારની કાબેલીયતો ઓળખવી જરૂરી છે, જેથી તેને યોગ્ય માર્ગ પર ચલાવીને તેની ભીતરી શક્તિઓને પરવરીશ કરે. જે પીર(શૈખ) આ પ્રકારની લાયકાતો ધરાવતો નથી, તે નાકીસ પીર છે. આવો નાકીસ પીર જ્યારે ખુદ જ પહોંચેલો (વાસીલ) નથી તો ખીજને કેવી રીતે પહોંચાડી શકશે. આમ, નાકીસ પીર તાલીબના દીલમાં નાપાક તથા હલકા પ્રકારના ખીજનું વાવેતર કરીને તેની કાબેલીયતરૂપી જમીન ખરબાદ કરીનાંબે છે.

(નોંધ:-નાકીસપીરની વધુ જાણકારી મેળવવા અને તેના પ્રકારો વિશે વધુ માહિતી મેળવવા માટે અમારું પ્રકાશન “મનકી આંખે ખોલ” જુઓ..)

❧ મકતુબ શરીફ નં. ૩૨ ❧

-: પ્રતિ :-

હઝરત સયૈદ મીર મોહમ્મદ નોઅમાન(કુદરસીરહુ)ના એક ફરજંદ તરફ...

-: વિષય :-

ઝીકે ઇલાહી જલ્લશાનુહુમાં હંમેશા મરગુલ રહેવા, આ મહાન નકશાબંદી તરીકા તરફ રગબત પૈદા કરવા, ઝીકનો તરીકો શીખવવા તેમજ તેને લગતી અન્ય બાબતોની ચર્ચા પેટે...

-: વિગતો :-

ખિરમીલ્લા હિરહુમા નિર્હીમ. અલ્હમ્દોલીલ્લાહે રખ્ખીલ્આલમીન વરસલાતો વરસલામા અલા સૈયદુલમુરસલીન વ આલેહીત્તાહેરીન અજમઈન.

તું એ વાતથી ખબરદાર થઈજા કે તારૂં સફ્ભાગ્ય બલ્કે તમામ ઈન્સાનોનું સફ્ભાગ્ય, સફળતા તેમજ નજાત પોતાના મૌલા જલ્લશાનુહુના ઝીકમાં જ છે. શક્ય હોય ત્યાં સુધી પોતાના તમામ સમયને ઝીકેઈલાહી જલ્લશાનુહુમાં મગ્ન તથા ડુબેલો રાખવો જોઈએ અને એક ક્ષણની ગફલતને પણ જાઈઝ ન સમજવી જોઈએ.

અલ્લાહત્આલાની હમ્દ અને તેના અહેસાન છેકે (આ પ્રકારની) ઝીકની હંમેશગી (સાતત્ય) ખ્વાજગાને નકશાબંદીયાહ (કદરસલ્લાહો

ત્આલા અસરાહુમ)ના તરીકામાં અંતમાં આરંભ સમાયેલો હોવાના તરીકા મુજબ શરૂઆતમાં જ પ્રાપ્ત થઈ જાય છે;માટે જ તાલીબો માટે આ તરીકો અપનાવવો ખુબજ સારો અને અનુકુળ છે બલ્કે જરૂરી અને વાજીબ છે. આમ, તારા માટે જરૂરી છેકે પોતાનું પુરું ધ્યાન(કિબ્લાએ તવજ્જોહ) આ મહાન તરીકા (નકશાબંદીયાહ) ના અકાબીરો તરફ કરી લે અને તેઓના બાતીન વડે હિમ્મત તથા તવજ્જોહ હાંસીલ કર.

શરૂઆતમાં ઝીકનું રટણ કર્યા વગર છુટકો નથી માટે જરૂરી એ છેકે સૌ પ્રથમ આ ભૌતિકદિલ(હૃદય) તરફ ધ્યાનીત થાવ, કારણકે આ હૃદયરૂપી માંસનો ટુકડો હકીકી કલ્મ (લતીફએ કલ્મ) માટે ઘર તથા ઓરડા સમાન છે. અને પછી ઈસ્મ મુબારક અલ્લાહ ને આ કલ્મ(ભૌતિક હૃદય) પરથી ગુજારો; આ દરમીયાન પોતાની જાતે કોઈ અંગનું હલન-ચલન ન કરે. અને પુરી રીતે દીલ તરફ ધ્યાનીત થઈને એકચિત્તે બેસી જાય; તથા પોતાના ખ્યાલમાં પણ આ ભૌતિક દીલ(હૃદય)ને સ્થાન ન આપેકે તેની તરફ ધ્યાનીત ન થાય. કારણકે મુળ હેતુ હકીકી કલ્મ(લતીફએ કલ્મ) તરફ ધ્યાનીત થવું છે નહીં કે તેની બાહ્ય સુરત તરફ.

ત્યાર બાદ આ પવિત્ર શબ્દ અલ્લાહ ના મતલબને બેમિસાલ તથા બે કૈફ જાણતા અન્ય કોઈ સિક્ત સાથે તેને ન મેળવે કે ન તો હાઝીર-નાઝીર હાઝીર નાઝીર હોવાનો ખ્યાલ કરે; જેથી કરીને અલ્લાહ ત્આલાની પવિત્ર જાતની ઊંચાઈથી તેની સિક્તોના નીચાણ તરફ પાછું પલટવું ન પડે; શહુદ, કસરત કે વહેદતના ચકકરમાં અટવાય ન જવાય તેમજ એ બૈકૈફ જાતની ગિરફતારીમાંથી ચું તથા કૈફવાળી વસ્તુ વડે રાહત ન અનુભવવા લાગે; કારણકે જે ચું તથા કૈફીયત ધરાવનાર વસ્તુમાં જાહેર થાય છે, તે કદાપી બૈકૈફ હોય શકતું નથી, એ બેચું જાતની તલાશ ચુંના વર્તુળથી બહાર કરવી જોઈએ.

અને જો ઝીકે ઇલાહીદરમીયાન (તેની સમક્ષ) પીરની સુરત(શકલ) જાહેર થાય તો તેને પણ દીલ તરફ લઈ જવી તથા દીલમાં બેસાડીને (તસલ્લુરે શૈખ વડે) ઝીક કરવો.

શું તમે જાણું છો કે પીર કેવી હસ્તી છે.? પીર એ જાત છેકે અલ્લાહ ત્આલાની પવિત્ર બારગાહ સુધી પહોંચાડનારા માર્ગમાં(તમે)તેનાથી ફાયદો પ્રાપ્ત કરો છો, તેમજ આ માર્ગમાં તેના વડે અનેક પ્રકારની મદદ તથા શક્તિઓ હાંસીલ કરો છો, માત્ર ટોપી, ચાદર અને શજરો કે જેનો રીવાજ પડી ચુક્યો છે. તેને પીરી-મુરીદી હકીકત સાથે કશી જ લેવા-દેવા નથી; જે માત્ર રિવાજ

કે માત્ર આદતરૂપે જ છે. હા, એ વાત મુનાસીબ છેકે કામીલ-મુકમ્મીલ પીરનું પહેરણ તબ્દુકના તૌર પર પોતાની પાસે રાખે અને તેની સાથે એત્તેકાદ તેમજ નિર્મળ ભાવે જીવન ગુજારે. શૈખ (પીર)ના પવિત્રપહેરણને પાસે રાખવામાં ઘણાં જ ફળદાયક પરિણામો પ્રાપ્ત થવાની પુરેપુરી શક્યતા છે.

તમને એ વાતની જાણપણ હોવી જોઈએ કે ખ્વાબો તથા મુરાકીબાહની ઘટનાઓ ભરોસાપાત્રકે અનુસરણને લાયક નથી. જો કોઈ વ્યક્તિ પોતાને ખ્વાબ કે વાકેઆમાં બાદશાહ તેમજ કુલ્ખેવકત તરીકે જુએ તો વાસ્તવમાં એવું નથી. હા, ખ્વાબ અને મુરાકીબા સિવાય ખરેખર વાસ્તવીક જીવનમાં તે કુતુબ કે બાદશાહ બની જાય તો સ્વીકારવાને પાત્ર છે. આ રીતે, જાગૃતઅવસ્થામાં જે કંઈ અહેવાલો કે મવાજીદો (રૂહાની કૈફીયતો) જાહેર થાય તો તેની પર ભરોસો કરી શકાય નહીંતર નહીં.

તને એ પણખબર હોવી જોઈએ કે, ઝીકના આશારૂપદ તેમજ ફળદાયક પરિણામો પ્રાપ્ત થવાના આધાર શરીઅતની પચરવી પર છે; એટલા માટે ફર્જો અને સુન્નતોની અદાયાગીમાં તેમજ હરામ તથા શંકારૂપદ વસ્તુઓથી બચવામાં પુરી સાવધાની વર્તવી જોઈએ; આ ઉપરાંત દરેક નાની-મોટી બાબતોમાં ઉલ્માઓ તરફ ધ્યાનીત થવું જોઈએ તેમજ તેઓના ક્ત્વા તેમજ મંતવ્ય મુજબ જીવન વિતાવવું જોઈએ....વસ્સલામ.

(દફતર-૧, ભાગ-૩, મકતુબ નં. ૧૯૦)

-: સમજૂતી :-

શૈખુલ્લેસ્લામ વલ્મુસ્લેમીન કય્યુમે ઝમાની સરકાર મુજદ્દીદે અલ્લેખાની (કુદ્સસીરહુ)એ આ મકતુબશરીફમાં સમગ્ર માનવજાતની સફળતાનું રહસ્ય અને તેની ચાવી માત્ર ‘ઝીકે ઇલાહી’ને જ ગણાવેલ છે; માટે ઇન્સાને એકક્ષણ માટે પણ ઝીકથી ગાફીલ રહેવું ન જોઈએ. આ ઝીક ઉપર નિરંતરતા તથા હંમેશાગી હાંસીલ કરવાના તરીકાઓ પૈકી આપે સર્વશ્રેષ્ઠ તરીકો ખ્વાજગાને નકશબંદીયાહ (કદ્સસલ્લાહો ત્આલા અસરાહુમ)નો તરીકો કહ્યો છે. કારણકે તેમાં શરૂઆતથી જ એટલેકે તરીકામાં દાખલ થતાવેંત જ તાલીબ ઝીક પર નિરંતરતા હાંસીલ કરી લે છે; જ્યારે અન્ય તરીકામાં ઝીકની નિરંતરતા તથા હંમેશાગી અંતમાં પહોંચીને પણ મહા મુશ્કેલીએથી હાંસીલ થાય છે. કારણકે આ મહાન નકશબંદી તરીકાના આરંભમાં અન્ય તરીકાનો અંત સમાયેલો છે.

તરીકાની આ પ્રકારની સરળતાના કારણે જ આપે આ મુબારક પત્રમાં ભાર પુર્વક લખ્યું છેકે, આ નકશબંદી તરીકો અપનાવવો દરેક તાલીબ માટે ખુબ જસારો તથા અનુકુળ છે એટલુંજ નહિ પરંતુ જરૂરી તેમજ વાજીબ છે. હવે જો કદાચ આ તરીકાની મહાનતાને સમજી શકે કે ન સમજી શકે પરંતુ એટલું તો ચોક્કસ કે તાલીબની સફળતાનું રહસ્ય આ મહાન તરીકામાં જ છુપાયેલું છે.

મકતુબશરીફમાં આપે ખ્વાજગાને નકશબંદીયાહના તરીકા મુજબ ‘ઝીકે ઇસ્મઝાત’નો તરીકો શીખવતાં છેલ્લે લખ્યું છેકે, ‘અને આ ઝીક દરમ્યાન જો તાલીબના દિલમાં શૈખની સુરત (ચહેરો-તસવ્વુરે શૈખ) જાહેર થાય તો તેને પોતાના દીલમાં સ્થાન આપે અને પછી ઝીક કરે એટલેકે તસવ્વુરે શૈખ સાથે ઝીક કરે.’ અહીં આપણને એ વાત જાણવા મળી કે તસવ્વુરે શૈખ જાઈઝ અને દુરસ્ત છે. હઝરત ઇમામે રખ્ખાની મુજદ્દીદે અલ્લેખાની (કુદ્સસીરહુ) તેના સમર્થક અને તેની ઉપર અતેકાદ ધરાવનાર છે. પરંતુ જે લોકોને દરેક વાતમાં શીર્ક જ દેખાય રહ્યું છે, તેઓ આ તસવ્વુરે શૈખને પણ શીર્ક જ કહી રહ્યા છે.

આપે પીરની મહાન શાન ઉજાગર ફરમાવતાં લખ્યું છે કે, ‘પીર એક એવી હસ્તી છેકે જેના વડે અલ્લાહત્આલાનું સાનિધ્ય હાંસીલ કરવાના માર્ગમાંઅનેક પ્રકારની મદદો તથા કુવ્વતો હાંસીલ કરવામાં આવે છે; માત્ર ટોપી, ચાદર કે શજરો અપીં દેવાનું નામ જ પીરી-મુરીદી નથી. આ તો માત્ર પ્રચલીત થઈ ગયેલ રિવાજ પેટે છે; જેને પીરી-મુરીદી સાથે કરી જ લેવા-દેવા નથી, તેમજ ન તો તેનાથી પીરી-મુરીદીનો કોઈ અર્થ સરે છે.’

હા એટલું ચોક્કસ કે, પોતાના કામીલ-મુકમ્મીલ પીરનું પહેરણ મુબારક પોતાની પાસે તબ્દુકના તૌર પર રાખે અને પછી તો પ્રત્યે અત્યંત અકીદત સાથે નિર્મળભાવે જીવન ગુજારે તો તેના વડે અનેક આશારૂપદ પરિણામો હાંસીલ થશે. અહીં જે આપે પીરની વાત કરી છે, તે કામીલ-મુકમ્મીલ, જાહેરી શરીઅત અને સુન્નતના પુરાં પાબંદ, રૂહાની અહેવાલો અને મકામાતોનું વિસ્તૃત જ્ઞાન ધરાવતાં, મુશાહદાઓ અને તજલ્લીયાતોની હકીકતોને ઓળખનાર, જેને કશ્ફોતથા ઇલ્લામો પ્રાપ્ત છે તેવાં, વાકેઆતો તથા ખ્વાબોના અર્થઘટનોને સારી રીતે જાણનાર, તાલીબની બાતીની કાબેલીયતોને સારી રીતે ઓળખનાર પીરની વાત કરી છે નહીં કે બિલાડીના ટોપની જેમ કુટી નીકળેલાં પીરી-મુરીદીના દાવેદારોની.

અહીં એ વાત પણ સાબીત થઈ રહી છેકે, હજરત ઈમામે રખખાની મુજદીદે અલ્લેખાની (કુદસ્સીરહુ) પીરો-મુશીદથી વિવિધ પ્રકારની મદદો અને શક્તિઓ હાંસીલ કરવાના સમર્થક તથા તેની તરફ એતેકાદ ધરાવનાર છે અને આ વસ્તુ શીર્ક કે બિદઅત નથી. પરંતુ જે લોકોને દરેક વાતમાં શીર્ક જ દેખાઈ રહ્યું છે તેનો કોઈજ ઈલાજ નથી. તેમજ ખીજું એકે આપ ખુજુર્ગીને દીનના તખ્ફુકાતોથી ફાયદો હાંસીલ કરવાના પણ સમર્થક અને તેના પ્રત્યે અસીમ યકીન તથા એતેકાદ ધરાવનાર છે; આ વાતો કુર્આનેપાક તથા સુન્નતો વડે પણ સાબીત થઈ રહી છે, જેના સમર્થન પેટે કેટલીક ચર્ચા હું આગળના એક મકતુબશરીફની સમજુતી પેટે લખી ચુક્યો છું.

અંતમાં આપે શરીઅતના અનુસરણ પર સખ્ત ભાર મુક્યો છે તેમજ ઝીકના આશારૂપદ તથા ફળદાયક પરિણામો હાંસીલ થવાનો આધાર પણ શરીઅતના અનુસરણને જ ગણાવેલ છે.

❧ મકતુબ શરીફ નં. ૩૩ ❧

-: પ્રતિ :-

ખાનેખાનાન હજરત અબ્દુરહીમ

(કુદસ્સીરહુ)

-: વિષય :-

અંખિયા અલયહીમુસ્લાતો વત્તરસલીમાતોના અનુસરણ તરફ આકર્ષણ પૈદા કરવા તેમજ એ વાતના ખયાન પેટે કે શરીઅતની તકલીફોમાં સરળતા તથા સુગમતાને પ્રાધાન્ય આપવામાં આવ્યું છે...

-: વિગતો :-

‘અલ્હમ્દોલીલ્લાહીલ્લઝી હદાના લે હાઝા વમા લના લે નહતદી લવલા અનહદાનલ્લાહો લકદ જાઅત રોસુલો રખખા ખીલહકકે’ તમામ તારીફો એ અલ્લાહ તઆલા માટે જેણે આપણને આ માર્ગની હિદાયત અપી, તે હિદાયત નહીં અર્પતો તો આપણને કદાપી હિદાયત નસીબ થઈ શકતી નહીં, ખેશક આપણાં રખતઆલાના રસુલ હકની સાથે તશરીફ લાવ્યાં.

હંમેશાની સઆદત તેમજ કાયમી નજાત અંખિયાએ કિરામ (અલયહી-મુસ્સલાતો વત્તરસલીમાત) ની તાબેદારી સાથે સંકળાયેલ છે. કદાચ જે હજર વર્ષ સુધી ઈબાદત કરવામાં આવે અને સખ્ત રિયાઝત કે મુશ્કેલસભર મુજાહેદા કરવામાં આવે તો પણ જો તેઆ ખુજુર્ગીની પયરવીના નુર વડે રોશન

નહીં હોય તો અલ્લાહ તઆલાની ખારગાહમાં તેની કિંમત એક જવ ખરાખર પણ નથી. જેમ કે ખપોરની નિંદર કે જે સરાસર ગફલત અને વ્યર્થ કાર્ય છે છતાં પણ આ ખુજુર્ગીના હુકમ મુજબ હોવાના કારણે તે મુજાહેદાઓ કરતાં વધુ સારી છે બલ્કે (તેના સામે) આ મુજાહેદાઓ ખાલીખમ મૈદાન જેવા વ્યર્થ ભાસી રહ્યા છે.

અલ્લાહ તઆલાની એ ખુબ જ મોટી મહેરબાની કહેવાય કે તમામ શરઈ તકલીફો તથા દીની-ઉમુરોમાં ખુબ જ આસાની તેમજ સુગતાને મદેનઝર રાખવામાં આવે છે. જેવી રીતે કે દીવસ-રાત્રીના આઠ (૮) પહોર (૨૪કલાક) દરમીયાન માત્ર સત્તર (૧૭) રકાતો ફર્જ નમાઝ અદા કરવાની તકલીફ આપવામાં આવી છે, જેની અદાયગીમાં પુરી એક કલાક પણ ખર્ચાતી નથી. અને નમાઝમાં અલપમાત્રાની કિરઅત પણ પુરતી ગણવામાં આવી છે. જો કયામમાં ઊભું રહેવું મુશ્કેલ હોય તો ખેસીને અદા કરવાની ઈજાઝત છે. અને ખેસીને પણ અદા કરવામાં તકલીફ હોય તો સુતા સુતા પણ અદા કરી શકે છે. ફુકુઅ અને સજ્દા કરવામાં તકલીફ થતી હોય તો ઈશારા વડે પણ કરી શકે છે. જો વુજુમાં પાણીનો ઉપયોગ કરવા પર શક્તિમાન ન હોય તો તેના સ્થાન તયમ્મુમ નક્કી કરેલ છે. ઝકાત પેટે ચાલીસ ભાગો પૈકી માત્ર એક ભાગ ફકીરો અને મીસ્કીનો માટે નિશ્ચીત કરવામાં આવેલ છે; અને તે પણ વધતાં જતાં માલ પર અને ચરી ખાનાર જાનવરો પુરતી જ સિમીત છે. તમામ ઉમ્મ ભરમાં હજ માત્ર એક જ વાર ફર્જ કરવામાં આવી છે, તે પણ એ શર્તો સાથે કે પુરતી વાટખર્ચી હોય, સવારી હોય અને માર્ગની સલામતી હોય; આ ઉપરાંત મુખાહનું વર્તુળ ખુબજ વિસ્તૃત અને વિશાળ કરી દેવામાં આવ્યું છે. નિકાહવાળી ચાર આઝાદ સ્ત્રીઓ તેમજ પૈસા વડે જેટલી પણ ખરીદી શકાય તેટલી લોંડીઓ મુખાહ ફરમાવી છે. તલાકને નિકાહમાં ફેરફાર કરવાનું માધ્યમ ખનાવવામાં આવેલ છે. ખાવા-પીવાની વસ્તુઓ તથા પહેરવા-ઓઢવાની વસ્તુઓમાં વધુ પ્રમાણમાં મુખાહ અને ખુબ ઓછી માત્રામાં હરામ ઠેરવેલ છે; અને તે પણ ખંદાની ભલાઈ તથા ફાયદા માટે જ.

જેમકે ખુબ ખુરો સ્વાદ ધરાવતી અને નુકસાનથી ભરપુર શરાબ હરામ કરવામાં આવી છે, તેના ખદલામાં અગણીત ફાયદાઓ ધરાવતી લવીંગ તેમજ દાલચીનીના અર્કયુક્ત મજેદાર તથા ખુશખુદાર સરખતો જાઈઝ તથા મુખાહ ફરમાવી છે; કે જે મજેદાર તેમજ અતિ ખુશખુદાર હોવા ઉપરાંત એટલા ફાયદા ધરાવે છે કે જે વર્ણવી શકાતું નથી. આવી મજેદાર અને ખુશગવાર ચીઝ સાથે

આ અતિબુરા સ્વાદવાળી, દુર્ગંધયુક્ત, ભાન-ભુલાવનારી એ ભયજનક ચીજ (શરાબ)ની શી લેવા-દેવાં ? તે બંને (શરાબ અને શરબત) વચ્ચે ઉપરોક્ત તફાવત હોવા ઉપરાંત હલાલ અને હરામ હોવાનો પણ ઘણાં મોટા તફાવત છે તેમજ તેમાં અલ્લાહ ત્આલાની રજામંદી તથા નારાજગી સાથે સંબંધિત જે તફાવત રહેલો છે, તે વળી અલગ છે. એ જ રીતે અમુક રેશમી કપડાંઓ હરામ કર્યા છે તો શું થઈ ગયું ? તેના બદલે કેટલાય કિંમતી અને મનમોહક કપડાંઓ હલાલ કરી દેવામાં આવ્યાં છે, જેમકે સુંવાળું ઉન તેમજ સુફના કપડાં કે જે સામાન્ય રીતે મુખાહ છે; જે રેશમી કપડાંથી કેટલાયે દરજ્જે બહેતર છે. વળી આ રેશમી કપડાં માત્ર મદો માટે જ હરામ છે; જ્યારે ચૌરતો માટે તો જાઈજ તેમજ હલાલ છે; તો આ રીતે છેવટે તેનો ફાયદો તો મદોને જ પહોંચી રહ્યો છે. એ જ સ્થિતિ સોના-ચાંદીની છે, જેના વડે સ્ત્રીઓના ઘરેણાંઓ બને છે, જે ખરેખર તો મદો માટે જ બની રહ્યા છે.

આટલી હદે સરળતા તેમજ સુગમતા હોવા છતાં જો કોઈ બેઈન્સાફ ઈસ્લામ પર ચાલવું મુશ્કેલ તથા દુશ્વર સમજી રહ્યો છે તો તે દીલની બિમારીમાં સપડાયેલો છે અને બાતિની બિમારીઓમાં જકડાયેલો છે. ઘણાં એવા કાર્યો હોય છે કે જે તંદુરસ્ત વ્યક્તિ માટે કરવામાં આસાન હોય છે, પરંતુ કમજોર વ્યક્તિ માટે તે ઘણું જ મુશ્કેલ હોય છે. દીલની બિમારીનો અર્થ છે આસ્માનથી નાઝીલ થયેલાં ખુદા ત્આલાના એહકામો પર ચકીન ન હોવું આવાં લોકોને જે તસ્દીક (સ્વીકૃતિ) હાંસીલ છે તે માત્ર તસ્દીકની સુરત (ઈમાનની સુરત) છે. હકીકી તસ્દીક (હકીકી ઈમાન) હાંસીલ નથી. હકીકી તસ્દીકની પ્રાપ્તિની નિશાની એ છેકે એહકામે ઇલાહી પર અમલ કરવા તેના માટે સરળ બની જાય. આ સિવાય તો વ્યર્થ રીતે રંજમાં પડવાની વાત છે. અલ્લાહ ત્આલા ફરમાવે છે, “કબોર અલલ્લમુશરેકીન મા તદ ઉલુમ એલયહીલ્લાહો ચહુબીતની મીર્સુલેહી મય્યંશાઓ વયહદી એલયહે મીરયોનીબ.”

(અર્થાત્: - મુશરીકો ઉપર એ વાત બોજાઈ છે, જેની તરફ તું તેને બોલાવી રહ્યો છો. અલ્લાહ ત્આલા પોતાના રસુલો પૈકી જેને ચાહે બુઝુર્ગી અતા કરે છે અને પોતાની તરફ તેને જ હિદાયત અર્પે છે, જે તેની તરફ રુજુઅ (ધ્યાનીત) થાય છે.) દરેક હિદાયતનું અનુસરણ કરનાર અને મુસ્તફા અલયહે વ અલા આલેહીસલવાતો વત્તસ્લીમાતો અતમ્મોહા વ અકમલોહાની પયરવીના પાબંદ પર સલામતી નાઝીલ થતી રહે. (આમીન...) વસ્લામ (દફતર - ૧, ભાગ - ૩, મકતુબ નં. - ૧૯૧.)

-: સમજૂતી :-

આ મકતુબશરીફ શરીઅતના એહકામોની સરળતા અને સુગમતા ઉપર પ્રકાશ પાડી રહ્યો છે. અલ્લાહ ત્આલાએ શરીઅતના એહકામો નાઝીલ ફરમાવવામાં બંદાની સુગમતાઓ અને સરળતાઓનો વધુમાં વધુ ખ્યાલ રાખ્યો છે; તેનો એક પણ હુકમ મુશ્કેલસભર કે દુશ્વર નથી; છતાં પણ તેનો ફાયદો એ છે કે શરીઅતના એહકામો પૈકી એક હુકમ પર અમલ કરવી હજારો વર્ષની સખ્ત રિયાઝતો અને મુજાહેદાઓ કરતાં પણ વધુ ફાયદાકારક છે.

જેમકે કહ્યું છેકે, બપોરનું કયલુલ્લાહ (જમ્યા પછી થોડીવાર સુવું) કે જે સુન્નતની તાબેદારી નિયતથી કરવામાં આવે જે સરાસર ગફલત હોવાં છતાં એવી કરોડો રાત્રીઓની નવાફીલોથી બહેતર છે, જેમાં તાબેદારીની નિયત ન હોય અને પોતાની મનમાની રીતે પઢી હોય. એજ રીતે ઇદુલ્ફીત્ર (રમજાન ઇદ)નો રોઝો ન રાખવાનો શરીઅતે મુસ્તફીવિયાહ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે) એ હુકમ આપ્યો છે જે હંમેશા (કાયમી ધોરણે) એવા રોઝા રાખવાથી બહેતર છે, જે શરીઅતના દાયરામાં નથી; એટલેકે શરીઅતે આવા કોઈ રોઝા રાખવાનો આદેશ આપેલ નથી. શારેઅ (અલયહીસ્સલામ)ના હુકમ મુજબ એક પૈસા ખર્ચ કરવો પોતાના તરફથી સોનાનો પહાડ ખર્ચ કરવા કરતાં વધુ ફઝીલત ધરાવે છે.

ગુમરાહ લોકોએ પણ ઘણીજ રિયાઝતો અને મુજાહેદાઓ કરેલ છે, પરંતુ તે શરીઅત અને સુન્નતની પયરવીમાં ન હોવાના કારણે જરાપણ ભરોસા પાત્ર નથી. આવા ગુમરાહ લોકોના મુજાહેદાઓ તથા સખ્ત અમલોનું દષ્ટાંત ઝાડુવાળનાર જેવું છે. કે જે સૌથી વધુ મહેનત કરે છે, પરંતુ તેને મજૂરી સૌથી ઓછી મળે છે. જ્યારે શરીઅતનું અનુસરણ કરનારનું દષ્ટાંત એ લોકો જેવું છેકે જેઓ ઉચ્ચપ્રકારના મોતીઓ અને હીરાઓના જડતરનું કામ કરે છે, જેઓનું કામતો બહુજ ઓછું છે, પરંતુ તેની મજૂરી ખુબજ વધુ હોય છે. આમ એક ઘડીનો અમલ હજાર વર્ષના અજ્ઞે-સવાબ જેટલો હોવાનું રહસ્ય એ છેકે, જે અમલ શરીઅત મુજબ હોત તે અલ્લાહ ત્આલાને પસંદ છે જ્યારે શરીઅતની વિરુદ્ધનો અમલ પર સવાબ કેવી રીતે મળી શકે ? બલકે ઉલ્ટું અઝાબની શક્યતા છે. આ પ્રકારના અનેક દષ્ટાંતો મિજાઝી દુનિયામાં પણ મૌજુદ છે; જે થોડુંક ધ્યાન આપતાં સામે આવી શકે છે.

‘હર એ ગીરહ ઇલ્લતી ઇલ્લત શુદ, કુફ્ર ગીરહ કામીલે મીલ્લત શુદ.’

(અર્થાત્: - બિમાર જે વસ્તુ સાથે પણ સંબંધ સ્થાપશે તે પણ બિમાર થઈ જશે અને જો કોઈ કામીલ વ્યક્તિ કુફ તરફ પણ રૂખ કરશે તો તેને દીને હુકકમાં પલટી નાંખશે.)

આમ, તમામ સઆદતોની પુંજી સુન્નતની તાબેદારી છે અને તમામ ફસાદોનું મુળ શરીઅતની મુખાલીફત (વિરુદ્ધ ચાલવું) છે. અલ્લાહ તઆલાએ બંદાને શરીઅતના એહકામોમાં આટલી હદે સરળતા તથા સુગમતા અર્પી દીધી છે, જેમકે સરકાર મુજદીદે અલ્લેસાની (રદીયલ્લાહો તઆલા અન્હો)એ પોતાના આ મકતુબશરીફમાં વિવરણ ફરમાવ્યું છે, ‘છતાંપણ જો કોઈ તેની ઉપર અમલ કરવો દુશ્વાર સમજી રહ્યો હોય તો તેની ઉપર સદ્ અફસોસ કે તે દીલની બિમારીમાં સપડાઈ ચુક્યો છે.’ અને દીલની બિમારીનો ખુલાસો કરતાં આપ લખે છેકે, ‘દીલની બિમારી એ જ છેકે આસમાનથી નાઝીલ થયેલાં એહકામો પર તેને યકીન નથી. માટે જ તેને આ સરળ અમલો દુશ્વાર લાગી રહ્યાં છે; આવા લોકોનું ઇમાન માત્ર ઉપરછલું જ છે, હકીકી ઇમાન કે હકીકી તસ્દીક તેઓને હાંસીલ નથી.’ અલ્લાહ તઆલા આપણને સૌને સૈયદુલમુરસલીન અલયહે વ અલા આલેહીસ્લવાતો વત્તસ્લીમાતની તાબેદારી પર સાબીત અને કાયમ રાખે; દીલની આ પ્રકારની બિમારીઓથી શીફા અતા ફરમાવે તેમજ હકીકી તસ્દીકની ચાસણી ચખાડે. આમીન...

❧ મકતુબ શરીફ નં. ૩૪ ❧

-: પ્રતી :-

હઝરત શૈખ ફરીદ બુખારી (રેહમતુલ્લાહે અલયહે)

-: વિષય :-

જિસ્માની (શારીરીક) તથા રૂહાની લિઝઝતો વચ્ચેનો પરસ્પર સંબંધ તથા શારીરીક તકલીફો સહન કરવા તરફ આકર્ષણ પૈદા કરવા અને તેને લગતી અન્ય બાબતોની ચર્ચા પેટે..

-: વિગતો :-

અલ્લાહ સુબ્હાનહુ તઆલા સૈયદુષ્ષકલયન (અલયહે વ અલા આલેહીસ્સલાતો વત્તસ્લીમાતો) ના સદકામાં તમને દરૈનની સલામતી તથા આક્રિયત અતા ફરમાવે.

દુનિયાની લિઝઝતો તથા તકલીફો બે પ્રકારની છે; (૧) રૂહાની (૨) જિસ્માની દરેક ચીજ કે જેમાં જિસ્મ માટે લિઝઝત છે, તેમાં રૂહ માટે તકલીફ

છે; અને જેનાથી જિસ્મને તકલીફ પહોંચે છે, રૂહોને તેનાથી લિઝઝત હાંસીલ થાય છે. (એટલેકે) રૂહ અને જિસ્મ પરસ્પર એકબીજાના વિરોધી છે. હવે રૂહ આ દુનિયામાં શરીરરૂપી બોળીયામાં જકડાઈ ચુકી છે તેમજ જિસ્મ અને જિસ્માનીયતમાં ફસાઈ ચુકી છે, એટલા માટે તેણે પણ જિસ્મનો હુકમ ધારણ કરી લીધો છે; અને જિસ્મની લિઝઝત વડે તે પણ લિઝઝત હાંસીલ કરી રહી છે. તથા જિસ્મને તકલીફ પહોંચવાથી તે પણ તકલીફ અનુભવી રહી છે. આ મર્તબો આમ લોકોનો છે, આયાતે કરીમા. ‘સુમ્મ રદદનાહો અસ્ફલ સાફેલીન.’ (અર્થાત્: - પછી અમે તેને સૌથી નિમ્નમાં નિમ્ન સ્થરે પહોંચાડી દીધાં.) (એટલેકે જ્યારે ઇન્સાને કુફ અપનાવ લીધું અને પોતાની ફીતરતે સલીમા બરબાદ કરી નાંખી) જે આમ લોકોને લાગુ પડી રહ્યું છે. એ વાત પર હજારો અફસોસ કે જો રૂહ આ ગીરફતારીથી મુક્તિ હાંસીલ કરીને પોતાના અસલી વતન તરફ ધ્યાનીત ન થાય.

‘પાયાએ આખીર આદમ અસ્ત વ આદમી,

કારત મેહરૂમ અઝ મકામે મેહરમી,

ગર ન ગરદદ બાઝ મીસ્કી ઝી સફર,

નેસ્ત અઝ વે હેય કસ મહેરૂમ તર.’

(અર્થાત્: - અંતિમ મર્તબો આદમીનો છે; જ્યારે આદમી મહરમે રાઝ હોવાને સ્થાનેથી મેહરૂમ થઈ ચુક્યો છે. આ મીસ્કીન ઇન્સાન જો આ સફર (દુન્યવી મશગુલીયતથી પાછો ન ફર્યો તો તેનાથી વધીને બીજો કોઈ જ મેહરૂમ નથી.)

જે રીતે પિત્તની અધિકતા ધરાવતાં વ્યક્તિ પિત્તની બિમારીના કારણે મીઠી વસ્તુ કડવી લાગે છે એજ રીતે એ રૂહની બિમારી છેકે તે પોતાની તકલીફને લીઝઝત સમજી રહી છે અને લીઝઝતને તકલીફ. માટે અકકલમંદ વ્યક્તિ એ છે કે જે સૌપ્રથમ આબિમારી નાબુદ કરે. જેથી જિસ્માની તકલીફો અને મુસીબતો વચ્ચે પણ એશો-આરામથી વીતાવે.

‘અઝ પયે ઈ ઐશો ઈશરત સાખ્તન, સદ હઝારાં જાં બ બાયદ બાખ્તન.’

(અર્થાત્: - આ એશો-આરામ (દુન્યવી રંજો ગમ વચ્ચે લિઝઝત) ને પ્રાપ્ત કરવા માટે હજારો જાન કુર્બાન કરવી પડે છે.)

જો ખુબ સારી રીતે દુનિયાના હાલતોનું અવલોકન કરવામાં આવે તો એ વાત સ્પષ્ટપણે જણાય રહી છે કે, જો દુનિયાના રંજો ગમ તથા મુસીબત ન હોત તો તેની જવ બરાબર પણ કિંમત ન હોત. દુનિયાની ઝુલ્મતો ને બનતી

ઘટનાઓ અને સર્જતી દુર્ઘટનાઓ દુર કરી દે છે. ઝમાનામાં સર્જતી આ દુર્ઘટનાઓ કડવી દવાની જેમ ફાયદાકારક છે, જેના વડે (આ રૂઢાની) રોગો નાબુદ થાય છે.

ફકીરે એ વાત મેહસુસ કરી છે કે, લોકો એકબીજાની જે ખાણાની દાવત કરે છે, તેમાં તેઓની નિયત ખાલીસ હોતી નથી. પછી જ્યારે આ ખાણું ખાનાર લોકો પૈકી કેટલાક લોકો ખાણું તથા ખાણું ખાનાર બંનેની ખામીઓ તથા ગલતીઓ શોધી કાઢે છે અને તેની ફરીયાદ પેટે પોતાનું મુખ ખોલે છે; જેના કારણે સાહેબે દાવતનું દીલ દુભાય છે. અને તેના આ દીલનું દુભાવું જ તે દાવતમાં રહેલી જુલમત (નિયતની ખરાબીઓ)ને સ્વીકૃતિના દરવાજા પર લઈ આવે છે. જો લોકો આ પ્રકારની શિકવા-ફરીયાદો કરતાં નહીં તો સાહેબે દાવતનું દીલ દુભાતુ નહીં. અને ખાણું (આ પ્રકારની) જુલમતો વડે ખરડાયેલી રહેતું અને તેની સ્વીકૃતિની કોઈ જ ગુંજાઈશ રહેતી નહીં. આમ, કાર્યનો આધાર દીલશીકસ્તગી અને નારાઝગી પર છે; પરંતુ આપણી જેવા નાઝો-નખરાં તથા એશો-આરામના ચાહકો માટે આ કાર્ય ઘણું મુશ્કેલરૂપ છે.

“**વમા ખલ્કતુલજીન્ન વલ્ઈન્સ ઇલ્લા લેયઅબ્બોદુન.**” (અર્થાત્: - મેં જીન્નાતો તથા ઇન્સાનોને માત્ર મારી ઇબાદત માટે પૈદા કર્યા છે.) જે સ્પષ્ટ આચારે કરીમા છે. ઇબાદતનો અર્થ પોતાની ઝીલ્લત અને લાચારી છે, તો આ રીતે ઇન્સાનની પૈદાઈશનો હેતુ તેની આજેઝી અને ઇન્કેસારી છે. તેમાંય ખાસ કરીને મુસ્લમાનો તથા દીનદાર લોકોની પૈદાઈશ કે તેઓ માટે તો દુનિયા જ કેદ ખાનું છે; અને કેદ ખાનામાં એશો-આરામની શોધ કરવી અકકલમંદીની વાત નથી. આમ, આદમી માટે અથાગ મહેનત તથા પુરતી જદો-જહુદ કર્યા વિના છુટકો નથી.

અલ્લાહસુખ્ખાનહુ ત્યાલા અમારા જેવા કમઝોરોને આપના જદેઅમઝદ (અલયહે વ અલા આલેહી મીનસ્સલવાતો અત્તમ્મોહા વ મીનત્તહીય્યાતો અકમલોહા)ના સદકામાં આ મતલબ (ગુદાર્થ) અને હકીકત પર ઇસ્તેકામત નસીબ કરે. **આમીન....**

(દફતર-૧, ભાગ-૨, મકતુબ નં. ૬૪.)

-: સમજુતી :-

આ મુબારકપત્ર હઝરત સૈયદ ફરીદ બુખારી દહેલ્વી (રહેમતુલ્લાહ

અલયહે) તરફ લખવામાં આવ્યો છે. હઝરતના મકતુબશરીફના પ્રથમ ભાગમાં સૌથી વધુ પત્રો આપના નામે જ છે. આપનો નસબ - ૨૭મી પેઢીએ હુઝુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) સુધી પહોંચે છે. આપ સિરાજુદીન શાહે આલમ બુખારી (કુદરસીરહુ) ની ઔલાદ માંથી છે. હઝરત ખવાજ બાકીબીલ્લાહ (કુદરસીરહુ) ની ખાનકાહ શરીફનો મોટાભાગનો ખર્ચ આપ જ ઊઠાવતાં હતાં. અકબર બાદશાહના દરબારમાં આપ **મીર બખશીગીરી** નો હોદ્દો ધરાવતાં હતાં.

જ્યારે જહાંગીર બાદશાહ બન્યો તો તેણે આપને સાહેબે સૈફોક્લમનો ખિતાબ અને મુર્તુઝાખાન લકબ આપ્યો હતો. આપને પ્રથમ ગુજરાત અને પછી પંજાબના હાકીમ બનાવવામાં આવ્યા હતાં. આપના દરવાજેથી કોઈ માંગનાર ખાલી હાથે પાછો ફરતો નહીં. આપના દસ્તરખવાન પર દરરોજ પંદરસો (૧૫૦૦) માણસો ભોજન કરતાં હતાં. ગુજરાતમાં અનેક ઇમારતો તેઓની યાદગાર છે. અમદાવાદમાં હઝરત શાહ વજહુદીન અલ્વી ગુજરાતી (કુદરસીરહુ)ના મઝારે પાક પાસે આવેલી મસ્જીદ આપની જ યાદગાર છે. દિલ્હી નજીક ફરીદાબાદ શહેર આપે જ વસાવેલું છે. હી.સ. ૧૦૨૫માં વિસાલ ફરમાવ્યો. દિલ્હીમાં મન્સુરના મકબરા પાસે ચિરાગ દહેલી જવાના માર્ગ પર આપનો મઝારેપાક છે.

આ મકતુબ શરીફમાં આપને કહેવાનો હેતુ એ છેકે, દુન્યવી લિઝ્જતો (મઝાઓ) અને તકલીફો બે પ્રકારની છે. જે ચિઝમાં જિસ્મ (શરીર)ને લિઝ્જતો છે, તેમાં રૂહેને રંજ છે અને જેચિઝથી જિસ્મને રંજ પહોંચે છે, તેનાથી રૂહેને લિઝ્જતો હાંસીલ થાય છે. આમ, જિસ્મ અને રૂહ પરસ્પર વિરોધી છે; અને આ પ્રકારની હાલત રૂહેની તંદુરસ્તીની અલામત છે. પરંતુ રૂહ આ દુનિયામાં આવ્યા પછી જિસ્મ અને જિસ્માનીયતના રંગમાં રંગાઈ ગઈ અને જિસ્મની લિઝ્જતો વડે તે પણ લિઝ્જતો હાંસીલ કરવા લાગી અને જિસ્મની તકલીફમાં તે પણ તકલીફ મહેસુસ કરવા લાગી. આ રૂઢાની ખિમારીની અલામત છે અને પોતાના અસલી વતનથી ગાફીલ થઈ જવાની નિશાની છે. રૂહેને આ ખિમારીથી છુટકારો અપાવવો અત્યંત જરૂરી છે નહીંતર તે પોતાની ક્ષિતરતે સલીમા ખોઈ બેઠશે અને અધોગતિના સૌથી નિચા તબક્કામાં જઈ પડશે. (ખુદાની પનાહ)

અને દુનિયાના રંગો-ગમ તેમજ મુસીબતો જ રૂહેની ખિમારીનો ઇલાજ અને તેના માટે કડવી દવા છે. જો દુનિયામાં રંગો-ગમ તથા મુસીબતો ન હોત

તો તેની જરાપણ કદ્રો કિંમત ન હોત.

આપે ઇન્સાની પૈદાઈશનો મતલબ ખાલીકે કાયનાતની બારગાહમાં તેની જીલ્લત ગણાવી છે. કહેવાનો હેતુ એ છેકે, ઇન્સાને આજેઝી અને ઇન્કેસારી અપનાવવી જોઈએ. અને હકીકતમાં આજેઝી અને ન્યાઝમંદી પૈદાઈશનો મુળ હેતુઓ પૈકી છે, જેના માટે તમામ ઇન્સાનો અને જીન્નાતો મામુર છે. જેમકે આયાતે કરીમા.. ‘કુલલુલ્લહુ કાનેતુન..’ (અર્થાત્: - બધાં તેના માટે જ ફરમાંબરદાર છે.) થી આ વાત સ્પષ્ટ થઈ રહી છે.

આપે પોતાનો એક કશ્ક અને અવલોકન રજુ કરતાં લખ્યું છેકે, ‘આણાની આમ દાવતોમાં દાવત આપનારની નિયત ખાલીસ (સાફ) નથી હોતી. તેમાં આમંત્રીત આમ લોકો આણું ખાઈ લીધાં પછી આણામાં અનેક પ્રકારની ભુલો કાઢે છે અને મેઝબાન(આમંત્રક)ના ઐબો જાહેર કરે છે, જેનાથી સાહેબેદાવતનું દીલ દુભાય છે. અને તેના દિલમાં પહોંચતો આ રંજ જ આણું પકાવવામાં તેની નિયતની ખરાબી કારણે જે ઝુલ્મત પૈદા થયેલી હોય છે, તેને દુર કરીને તે આણા માટે કબુલીયતનું માધ્યમ બને જાય છે. આજ ઇન્કેસારી, શીકસ્તગી, આજેઝી અને બેચારગી ઇન્સાની પૈદાઈશનો મુળ મકસદ છે. જે આયાતે કરીમા.. ‘વમા ખલ્કતુલ્જીન્ન વલ્દઈન્સ ઇલ્લા લેયાઅબોદુન.’ થી સાબીત થઈ રહ્યું છે. કારણકે બંદગીથી મતલબ પાણી જીલ્લત, આજેઝી અને ઇન્કેસારી જ છે; જેવી રીતે હઝરત સરકાર મુજદ્દિ અલ્લેખાની (કુદ્દસીર્રહુ)એ આ વાતની તશરીહ મઝકુર મકતુબશરીફમાં ફરમાવી છે.

‘તું બચા બચા કે ન રખ ઉસે, તેરા આયના હૈ વોહ આયના,
બે શીકસ્તા હોતો અઝીઝતર હૈ, નિગાહે આયના સાઝમેં.’

❧ મકતુબ શરીફ નં. ૩૫ ❧

-: પ્રતિ :-

હઝરત શૈખ દુવૈશ
(રહેમતુલ્લાહ અલયહે)

-: વિષય :-

હકીકતે જામેઅ(કલ્બ)ને હકકસુબ્હાનહુ ત્યાલા સિવાય ગૈરની મોહબ્બતથી પાક કરવાનું સૌથી ઉત્તમ હથિયાર સુન્નતે રસુલ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની તાબેદારી છે.

-: વિગતો :-

હકસુબ્હાનહુ ત્યાલા તમને સલામત તથા બાકી રાખે.
આદમી જ્યાંસુધી અસ્ત-વ્યસ્ત સંબંધોના મેલકુચેલ તથા ગંદકી વડે ખરડાયેલો છે ત્યાં સુધી મતલુબથી દુર અને વંચિત છે. હકીકતે જામેઅ (કલ્બ) રૂપી અરીસાને તે ઝાતે અઝઝવજલ્લ સિવાય ગૈરની મોહબ્બતના કાટથી સાફ કરવો જરૂરી છે અને આ કાટ સાફ કરવાનું ઉત્તમ હથિયાર મુસ્તફા અલયહીસ્સલાતો વસ્સલામો વત્તહીય્યાતની રોશન સુન્નતની તાબેદારી છે; કારણકે આ મેલને દુર કરવાનો આધાર નફસની આદતો છોડાવવા અને અંધકારમય બિદઅતો દુર કરવા પર છે.

‘‘ફ તુબા લેમન શર્ફ બે હાઝેહીન્નેમઅત્તી લઉઝમા વવયલુલ્લેમન હુરૈમ મીન હાઝેહીફ્ફલતી લુસ્વા.’’ (અર્થાત્: - તો એ શાખ્સ કેટલો ખુશહાલ છે કે જે આ મહાન નેઅમત વડે ફૈઝ્યાબ થઈ ગયો અને અફ્સોસ છે એ શાખ્સ પર જે બુલંદ નેઅમતથી વંચીત રહ્યો.)

અન્ય જરૂરી વાતએ છેકે, મહુમ શૈખ ધુરનના વાલીદ બિરાદરે અઝીઝ મિયાં મુઝફ્ફર શરીફ લોકો પૈકી અને ખુઝુર્ગઝાદા છે. તેઓ ઘણો વિશાળ પરિવાર ધરાવે છે. રહેમ તથા મહેરબાનીના હકદાર છે. આ સિવાય બીજી વધુ તકલીફ શું આપું ? (વસ્સલામો અલયહુમ વ અલા મનીત્તબઅલ્લોદા.) (દક્તર - ૧, ભાગ-૧, મકતુબશરીફ નં. ૪૨)

-: સમજુતી :-

હઝરતે ઇમામે રબ્બાની મુજદ્દિ અલ્લેસાની (કુરસીર્રહુલ્નુરાની)એ આ મકતુબશરીફમાં સુન્નતે રસુલ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ની એહમીયત ઉજાગર ફરમાવી છે. આપનો હેતુ એ છેકે, ‘તસ્ફીયાએ કલ્બ’ (દીલની સફાઈ) અને ‘તઝકીયાએ નફસ’ (નફસની પાકીઝગી)ની મંઝીલ સુધી પહોંચવા માટે પોતાના દીલને અલ્લાહત્યાલા સિવાય ગૈરની ગીરફતારીથી આઝાદ રાખવું જરૂરી છે. ઇન્સાનના કલ્બને સુફીયાએ કિરામે ‘હકીકતે જામેઅ’ એટલેકે સર્વગુણ સંપન્ન હકીકતો ધરાવતો અરીસો કહ્યો છે. જેની ઉપર અસ્ત-વ્યસ્ત અને નકામા સંબંધોના કારણે કાટ ચઢી જાય છે, જેની સફાઈનું ઉત્તમ હથિયાર સુન્નતે રસુલ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) છે.

આ મહાન નકશબંદી તરીકામાં તો તેના અકાબીરોએ સુન્નતની પયરવીને લાઝમી અને જરૂરી કહેલ છે; જેનું રહસ્ય એ છેકે, કલ્બની સફાઈ

અને નફસની પાકીઝગી માટે તે ઉત્તમ હથિયાર છે, તેનાથી વધીને એક પણ રિયાઝત અને મુજાહેદો નથી કે જે તસ્કીયા અને તઝકીયાના મકામ સુધી પહોંચાડે. કિતાબ અને સુન્નતની દષ્ટીએ શરીઅત અને સુન્નતની પયરવી એક બુનિયાદી કાર્ય છે. આયાતે કુર્આની. ‘ફત્તબેઉની યુહબીબકોમુલ્લાહ...’ તેની અસલ છે. અને આ ઇત્તેબાએ રસુલ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) નો બદલો મકામે મહેબુબીયત અને મુરાદીયતની પ્રાપ્તિ છે.

શરીઅત અને તરીકતના તમામ મર્તબાઓમાં ‘તઝકીયાએ નફસ’ને બુનિયાદી હૈસીયત હાંસીલ છે. અને આ તઝકીયાએ નફસ સુન્નતે રસુલ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની તાલીમાત સાથે જોડાયેલ છે. જે ઇન્સાન સુન્નતે નખવી રૂપી નહેર વડે જેટલો તૃપ્ત હશે તેટલી જ તેને તઝકીયાએ નફસ અને તસ્કીયાએ કલ્બ થકી હાંસીલ હશે.

❧ મકતુબ શરીફ નં. ૩૬ ❧

-: પ્રતિ :-

હઝરત મીયાં હાજી મોહંમદ લાહોરી

(રેહમતુલ્લાહે અલયહે)

-: વિષય :-

શરીઅત એ તમામ પ્રકારની દુન્યવી તેમજ આખેરતની સઆદતો માટે જિમ્મેદાર અને પર્યાપ્ત છે. ખીજો કોઈ એવો મક્સદ નથી કે જેની પ્રાપ્તિ માટે શરીઅત સિવાય અન્ય કોઈ ચીઝનો ઇન્સાન મોહતાજ હોય; તરીકત અને હકીકત બંને આ શરીઅતની જ ખાદીમ છે, તેમજ તેને લગતી અન્ય બાબતોની ચર્ચા પેટે...

-: વિગતો :-

અલ્લાહ ત્યાલા આપણને સૌને શરીઅતે મુસ્તફવીયાહ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની હકીકત વડે આબુષીત કરે; અને અલ્લાહ ત્યાલા એ બંદા પર રહેમ ફરમાવે જે આમીન કહે...

શરીઅતના ત્રણ હિસ્સા છે. (૧) ઇલ્મ (૨) અમલ અને (૩) ઇખ્લાસ. જ્યાં સુધી આ ત્રણેય હિસ્સા પ્રાપ્ત નહીં થાય ત્યાં સુધી શરીઅત પરિપુર્ણતા હાંસીલ કરતી નથી. અને જ્યારે શરીઅતે પુર્ણતા હાંસીલ કરી લીધી તો તમામ દુન્યવી અને આખેરતની સઆદતોથી ઉચ્ચત્તર તેમજ ચઢિયાતી હકસુબ્હાનહુ ત્યાલાની રજા પણ હાંસીલ થઈ ગઈ.

“વ રીદવાનુમ્મીનલ્લાહે અકબર” (અર્થાત્: - અલ્લાહ ત્યાલાની થોડી રજા પણ ઘણી છે.) એટલા માટે જ શરીઅત તમામ દુન્યવી અને આખેરતની સઆદતો માટે જવાબદાર અને પુરતી છે. અન્ય કોઈ એવા મતલબ કે મક્સદ નથી જે શરીઅતથી અલગ હોય અને ઇન્સાન તેનો મોહતાજ હોય. તરીકત અને હકીકત કે જેના વડે સુફીયાએ કિરામ પોતાની અલગ ઓળખ ધરાવે છે, તે બંને શરીઅતની ખાદીમો છે. આ બંને શરીઅતનો ત્રીજો હિસ્સો એટલેકે ઇખ્લાસ પરિપુર્ણતાની કક્ષાએ પહોંચે છે; માટે આ બંને (તરીકત તથા હકીકત) નો મક્સદ પણ શરીઅતની જ પરિપુર્ણતા છે, નહીં કે અન્ય કોઈ કાર્ય જે શરીઅત સિવાયનું હોય.

એહવાલો, મવાજીદો (રૂહાની-વજદાની કેફીયતો) તથા ઉલુમો અને મચારીફો કે જે સુફીયાએ કિરામને માર્ગમાં પ્રાપ્ત થાય છે, તે મક્સદો પેટે નથી, બલ્કે તે માત્ર વહેમ અને ખ્યાલો છે જેના વડે તરીકતના બાબકોની તર્બીયત કરવામાં આવે છે. આ તમામથી પાર ઉતરીને રજાના મકામ સુધી પહોંચવું જોઈએ કે જે જઝબાહ અને સુલુકના તમામ મકામોનો અંત છે; કારણકે તરીકત અને હકીકતની મંઝીલો પાર કરવાનો હેતુ ઇખ્લાસની પ્રાપ્તિ છે જે રજા માટે જરૂરી છે. ત્રણેય પ્રકારની તજલ્લીઓ તેમજ આરીફાના મુશાહેદાઓ (રૂહાની અવલોકનો) થી પાર ઉતરીને હજરોમાંથી કોઈ એકને ‘ઇખ્લાસ’ની દૌલત અને ‘રજા’ના મકામ સુધી પહોંચાડવામાં આવે છે. ટુંકી દષ્ટિ ધરાવતાં લોકોએ એહવાલો તથા મવાજીદોને જ મક્સદ તેમજ મુશાહેદાઓ અને તજલ્લીઓને જ અંતિ ધ્યેય સમજી લીધેલ છે. માટે જ વહેમ તથા ખ્યાલના કૈદખાનામાં ગીરફતાર રહીને શરીઅતના કમાલાતોથી વંચિત રહે છે.

“કબોર અલલમુશરેકીન મા તદ્દઉલુમ એલયહે.” (અર્થાત્: - મુશરીફોને એ વાત ઘણી જ નાપસંદ છે, જેની તરફ તેને તું બોલાવી રહ્યો છે.)

“અલ્લાહો યજતબી એલયહે મય્યશાઓ વ યહદી એલયહે મય્યોનીબ.”

(અર્થાત્: - અલ્લાહ ત્યાલા ચુંટી લે છે જેને ચાહે અને (અલ્લાહ ત્યાલા) તેને જ પોતાની તરફ હિદાયત અર્પે છે જે રુજુઅ (ધ્યાનીત થવું) કરે છે.)

હા, એટલું જરૂર કે ઇખ્લાસનો મકામ પ્રાપ્ત કરવા અને રજાના મર્તબા સુધી પહોંચવાનો સંબંધ આ એહવાલો અને મવાજીદોથી પાર ઉતરવા તેમજ

એ ઉલુમો તથા મચ્ચારીફો હાંસીલ કરવા સાથે છે. આ કાર્યો મતલુબના અસ્ખાબ અને માધ્યમરૂપે તથા મક્સદની પ્રસ્તાવનારૂપે છે.

આ પ્રકારના ભાવાર્થો અલ્લાહુત્તઆલાના હુખીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ના સદકામાં પુરાં દશવરસ પછી આ ફકીર (મુજદ્દીદ સાહેબ) પર જાહેર તથા રૂપૃથ થયા છે. અને શરીઅતરૂપી માશુકા પુરી રીતે જલ્વાગર થઈ છે. જોકે આ ફકીર તો પહેલાંથી જ એહવાલો અને મવાજીદોમાં અટવાયેલો ન હોતો તેમજ શરીઅતની હકીકતનું સંશોધન તથા સાબીતીઓ પ્રાપ્ત કરવા સિવાય હું બીજો કોઈ હેતુ ધરાવતો ન હોતો. પરંતુ આ કાર્યની હકીકત પુરાં દશ વરસ પછી પરિપુર્ણ રીતે જાહેર થઈ છે.

અલ્હમ્દોલીલહે અલા ઝાલેક હમદન કસીરન તય્યેબન મુબારકન ફી હે મુબારકન એલયહે.

મહુમ અને મગ્દૂર મીયાં શૈખ જમાલની વક્ત તમામ એહલે ઇસ્લામ માટે રંજો-ગમ તથા અસ્ત-વ્યસ્તતાનું કારણ છે. તેઓના મખ્દુમઝાદાઓને મારી તરફથી સખ્ત તથા હિમ્મતની તલ્કીન કરશો અને ફતેહા ખવાની કરજો. વરસલામ.. (દફતર-૧, ભાગ-૧, મકતુબ નં. ૩૬.)

-: સમજૂતી :-

ખાઝીનુર્મતે રખ્ખાની, મુઝય્યુનુલઅતવારે નકશાબંદીયાહ હઝરત સરકાર મુજદ્દીદે અલ્ફેખાની નકશાબંદી સરહિંદી (કુદ્દસીરહુલઅઝીઝ) એ આ મકતુબશરીફમાં શરીઅતે મોહમ્મદીયાહ અલા સાહેબરુસસલાતો વત્તસ્લીમાતની સર્વગુણસંપન્નતા અને પરિપુર્ણતાનો નિર્દેશ કર્યો છે. અહીં આપે બે પ્રકારના ગીરોહ (લોકો)ને ચેતવણી આપેલ છે.

(૧) એ ‘સુફીયાએ ખામ’ (નાકીસ સુફીઓ)ને સાવચેત કર્યા છે જેઓ શરીઅતને કામીલ સમજતાં નથી, અને તરીકત અને હકીકતને અંદરનો ગર્ભ જ્યારે શરીઅતને માત્ર ઉપરની છાલ સમજે છે. તેમજ તેઓનું એ ગુમાન કે અમે હુઝુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ના મહેબુબ છીએ માટે અંદરનો ગર્ભ અમને આપવામાં આવ્યો છે અને ઉપરની છાલ ઉલમાઓ વગેરેને આપેલ છે; જે તેઓનું ખાતીલ ગુમાન છે.

(૨) તેમજ એ જાહેર પરસ્ત આલીમોને પણ આપે સાવચેત કરેલ છે કે જેઓ તરીકત અને તસવ્વુફને શરીઅતથી ખિલાફ તેમજ ખિદઅત કહી રહ્યા છે. જોકે તસવ્વુફ એ મકામ અહેસાન તથા ઇખ્લાસનું બીજું નામ છે;

અને આ અહેસાન તથા ઇખ્લાસ બંને શરીઅતના મામુલાતો પૈકી છે. જેમકે ‘સહીહ બુખારીશરીફ’ની હદીષેઅહેસાન.. ‘અન તાઅૂબોદુલ્લાહ ક અન્નક તરાહો...’ (અર્થાત્: - અલ્લાહની ઇબાદત તું એવી રીતે કરકે તું તેને જોઈ રહ્યો છો...) તેમજ આયાતે કરીમા.. ‘‘મુખ્લેસીન લહુદીન...’’ (અર્થાત્: - ખાલીસ દીન તેના માટે જ છે.) આ બાબતો પૈકી સમર્થનરૂપે છે.

હઝરત સરકાર મુજદ્દીદે પાક (કુદ્દસીરહુ) ફરમાવ્યું છેકે, શરીઅતના ત્રણ હિસ્સા છે. (૧) ઇલ્મ (૨) અમલ અને (૩) ઇખ્લાસ. તેમજ આપે ફરમાવ્યું કે, ઇલ્મ અને અમલ આ બે વસ્તુ ઉલ્માઓ થકી હાંસીલ થાય છે, જ્યારે ઇખ્લાસની પ્રાપ્તીનો આધાર સુફીયાએ કામેલીનની સોહબત પર છે. અને ઇખ્લાસ પ્રાપ્તીના માર્ગનું નામ જ તરીકત અને હકીકત છે કે જે શરીઅતનો ત્રીજો હિસ્સો છે.

તેમજ ઇખ્લાસ પાપ્તીના આ માર્ગ પર ચાલવા દરમ્યાન વચ્ચે જે એહવાલો, મવાજીદો, મુકારોફાઓ, મુશાહેદાઓ કે તજલ્લીઓ વગેરે જે કંઈ જાહેર થાય છે તે મક્સદ અને મતલબ પૈકી નથી; બલ્કે માત્ર વહેમો અને ખ્યાલો છે કે જેના વડે તરીકતના આ તાલીબે ઇલ્મોનો ઉત્સાહ અને ઉમંગ વધારવામાં આવે છે. અસલ વાત એ છેકે સાલીકોએ આ રમકડાંઓની રમતોથી પાર ઉતરી જવું જોઈએ અને ‘મકામે રઝા’ સુધી પહોંચવું જોઈએ જે જઝબાહ અને સુલુકના દશ મકામો પૈકી અંતિમ મકામ છે જ્યાં પહોંચીને ઇખ્લાસની હકીકત હાંસીલ કરાય છે. અને જો સાલીક આ રમકડાંમાં જ અટવાયેલો રહ્યો અને તેને જ અંતિમ ધ્યેય સમજી લીધું તો શરીઅતના ત્રીજા હિસ્સા ઇખ્લાસની હકીકતથી મેહરૂમ રહી જશે અને શરીઅતને કદાપી પરિપુર્ણતા અર્પી શકશે નહીં.

પરંતુ તેમ છતાં આ વહેમો અને ખ્યાલાતો એટલેકે એહવાલો, મવાજીદો, મુશાહેદાઓ અને તજલ્લીયાતોમાંથી પાર ઉતરવું દરેક તાલીબ માટે જરૂરી અને લાઝમી છે; નહીંતર તે ઇખ્લાસની સુરત તો હાંસીલ કરી લેશે, પરંતુ ઇખ્લાસની હકીકતને કદાપી હાંસીલ કરી શકશે નહીં, આથી તેની શરીઅત પર પરિપુર્ણતા હાંસીલ કરી શકશે નહીં. માત્ર જાહેરી અને રસ્મી ઉલુમો વડે ઇખ્લાસની સુરત તો પ્રાપ્ત થઈ જશે, પરંતુ તેની હકીકતથી તો તે વંચિત જ રહેશે. આમ, આ એહવાલો તથા મવાજીદોમાં અટવાય જવું એ પણ બહુ મોટી ભુલ છે. તેમજ તેમાંથી ન ગુજરવું એ તો સરાસર ભુલ છે.

★
 ૨૨ મકતુબ શરીફ નં. ૩૭ ૨૨

-: પ્રતિ :-

હજરત સૈયદ નિઝામ

(રેહમતુલ્લાહે અલયહે)

-: વિષય :-

ઈન્સાનની સર્વગુણસંપન્નતા (જમેઈય્યત) જ તેની દુરીનું કારણ છે, તો એ તેની એકાગ્રતા (જમઈય્યત) નો પણ સબબ છે, જેવી રીતે કે નાઈલ નદીનું પાણી દોસ્તો માટે પાણી છે, જ્યારે દુશ્મનો માટે મુસીબત....

-: વિગતો :-

આપનો મકતુબશરીફ મળ્યો. આદમી સકળસૃષ્ટિમાં સૌથી વધુ જામેઅ હસતી છે. અને તેના અંશો પૈકી દરેક અંશના સંબંધની ગણતરીએ મોટાભાગની મૌજુદાત સાથે તે સંબંધો વડે ઘેરાયેલો મળે છે. આ રીતે તો ખરેખર તેની આ સર્વગુણ સંપન્નતા (જમેઈય્યત) જ અલ્લાહ સુબ્હાનહુત્આલા જલ્લ સુલ્તાનહુની બારગાહથી સૌથી વધુ દુરીનું કારણ બની ચુકી છે, આ રીતે તેના આ વિવિધ પ્રકારના સંબંધો જ તેના માટે દુરીનું કારણ બની ચુક્યા છે.

અને જો તેણે તૌફીકે ખુદાવંદીથી પોતાની જાતને આ અસ્ત વ્યસ્ત સંબંધોથી છોડાવી લીધી અને પોતાની અસલ તરફ રુજુઅ (ધ્યાનીત) થઈ ગયો તો તેણે ખુબ જ મહાન સફળતા હાંસીલ કરી લીધી; નહીંતર દુરની ગુમરાહીમાં જઈ પડ્યો. પોતાની 'જમેઈય્યત' ના કારણે જે રીતે ઈન્સાન સર્વશ્રેષ્ઠ મૌજુદાત છે એજ રીતે 'જમેઈય્યત' ના કારણે બદતરીન પણ તે જ છે. તેનો આયનો (દીલરૂપી આયનો) તેની જમેઈય્યતના કારણે જ સૌથી વધુ પરિપુર્ણ અને કામીલ છે. આ ઈન્સાન જો પોતાનું રૂખ સૃષ્ટિ તરફ કરી લે તો તેને જેટલો પણ ગંદા અને કદરૂપો કહીશું યોગ્ય છે. અને જો તેનું રૂખ હકુસુબ્હાનહુ ત્આલા તરફ કરી લેતો પછી સૌથી વધુ પાક સાફ અને અત્યંત ખુશનુમા છે.

આ વ્યર્થસંબંધો રૂપી ગંદકીથી પુરેપુરી આઝાદી હજરત મોહંમદ મુસ્તફા (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની જ વિશેષતા છે ત્યાર બાદ બીજા અંબિયાએ કિરામ અને ઔલીયાએ ઉઝ્જામ દરેક પોતાના દરજ્જાઓ મુજબ (આ વિશેષતા ધરાવે છે.)

અલ્લાહ ત્આલા આપણને સૌને નબીયુલ્મુસ્તફા (સલ્લલ્લાહો અલયહે

વસલ્લમ) ની હુરમતના સદકામાં આ પ્રકારના સંબંધોથી નજાત અતા ફરમાવે. નબીએ અકરમ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) એ મુકદ્દસ જાત છે જેની અલ્લાહ ત્આલાએ આ શબ્દોમાં પ્રસંશા કરી છે, “માઝાલબસરો વમા તગા.” એટલેકે હુજુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની નજરે મુબારક ન તો ફરકી ન તો તેણે મર્યાદા તોડી. આથી વધુ કહેવું રંજનું કારણ છે. વસ્સલામ વલ્ઈકરામ.

(દફતર - ૧, ભાગ - ૧, મકતુબશરીફ નં. ૧૨૯.)

-: સમજૂતી :-

સકળસૃષ્ટિમાં ઈન્સાન અશરફુલ્મબલુકાત એટલેકે તમામ સૃષ્ટિઓમાં સર્વશ્રેષ્ઠ સર્જન છે. અને તેને જામેઅ જમીઅ મખલુકાત કહ્યો છે. એટલે કે સકળ સૃષ્ટિના તમામ ગુણો જેની અંદર એકઠા થયેલાં છે તે; માટે જ સુફીયાએ કિરામે ઈન્સાનને ‘આલમે સગીર’ (લઘુ વિશ્વ) કહ્યું છે, જ્યારે આ બ્રહ્માંડ ‘આલમે કબીર’ (વિરાટ વિશ્વ) છે એટલેકે જે કંઈ તમામ સૃષ્ટિમાં સમાયેલું છે, તે બધું જ સુક્ષ્મસ્વરૂપે ઈન્સાનમાં મૌજુદ છે.

ઈન્સાનની આ જમેઈય્યત જ તેની હકસુબ્હાનહુ ત્આલાથી દુરીનું કારણ બન્યું છે; જે વાત હજરત સરકારે મુજદીદે અલ્લેસાની (રદીયલ્લાહો અન્હો) એ મઝકુર મકતુબશરીફમાં ખુબ અસરકારક શબ્દોમાં વર્ણવી છે. જો ઈન્સાન પોતાનો ચહેરો દુનિયા તરફ કરી લે તો તે જુદાઈનું નિમીત બની જશે જેમકે આયાતે કરીમા... ‘સુખ્મ રહદનાહો અરફ્લસાફેલીન..’ (અર્થાત્: - પછી તેને દરેક નીચીથી નીચી હાલતમાં ફેરવી દીધો.) થી તે જાહેર છે, પરંતુ જો તે પોતાનું રૂખ ખાલીક તરફ ફેરવી લેશે તો તેનો (દીલરૂપી) આયનો ચમકી ઊઠશે. અને તેની જમેઈય્યત પરિપુર્ણ થવાના કારણે અસ્મા તથા સિકાતના પ્રતિબિંબ વડે મુનવ્વર થઈને સંપુર્ણ એકાગ્રતા હાંસીલ કરી લેશે. જેમકે આયાતે કરીમા... ‘ફકદ ફાઝ ફવઝન અઝીમા.’ (અર્થાત્: - તો એ શખ્સ જ હાંસીલ કરે છે સૌથી મોટી સફળતા) થી તે જાહેર થઈ રહ્યું છે. ઈન્સાન એક પરિપુર્ણ અરિસા સમાન છે. જો તે પોતાના અરિસાની દિશા મખલુક તરફ રાખશે તો તેમાં ખરાબ પ્રતિબિંબ પડશે અને તે અત્યંત કદરૂપો તથા વિકૃત થઈ જશે તેમજ જો પોતાની અરિસાની દિશા હકની તરફ કરી લેશે તો સૌથી વધુ ચમકદાર અને ખુશનુમા થઈ જશે.

ઈન્સાનની જમેઈય્યતના કારણે જ બારે અમાનત ઊઠાવવાને લાયક

બન્યો કે જે ઊઠાવવાથી જમીન-આસમાન, અને પહાડોએ પણ પોતાની લાચારી જાહેર કરીને ઇન્કાર કરી દીધો. જેમકે આયાતે કરીમા... ‘‘ઈન્ના અરદન્નઅમાનત અલરસમાવાતે વલઅર્દે વલજુબાલે ફઅબરન અચ્ચ હમીલ્નહા વ અરફના મીનહા વ હમલહુ લઈન્સાનો ઇન્નહુ કાન ઝલુમન જહુલા.’’ (અર્થાત્: - અમે આ અમાનત આસમાનો, ઝમીનો તથા પહાડોની સામે રજુ કરી (કે તેઓ તેને ઊઠાવી લે) તો તેઓએ તેને ઊઠાવવાથી ઇન્કાર કરી દીધો, અને તેઓ તેનાંથી ડરી ગયા. અને ઇન્સાને તેને ઊઠાવી લીધી.)

હઝરત અલ્લામા કાઝી સનાઉલ્લાહ પાનીપતી નકશાબંદી મુજદ્દદી (કુદ્દસીર્રહુ) તફસીરે મઝહરી માં આયાતની તફસીર પેટે ફરમાવે છેકે, ‘હઝરત મુજદ્દદી અલ્ફેસાની (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) ના ઇર્શાદાત વડે હું જે નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યો છું તે આ છે, અમાનતથી મુરાદ તજલ્લીયાતે ઝાતીચ્યાહ દાયેમીચ્યાહ (હંમેશા માટે થતો ઝાતી તજલ્લીઓનો નુઝુલ) કબુલ કરી લેવાની કાબેલીયત છે કે જે અલ્લાહત્આલાએ ઇન્સાનની બનાવટમાં રાખેલી છે. જો કે નેક જિન્નાતો પણ ઇબાદત અને રિયાઝત થકી ફરિશ્તાની સિક્કતમાં સામેલ થઈ જાય છે, છતાંપણ તેના હિસ્સામાં માત્ર તજલ્લીયાતે સિક્કતી જ આવે છે, તે તજલ્લીયાતે ઝાતીચ્યાહ કબુલ કરવાની લાયકાત ધરાવતાં નથી.’

અંતમાં હઝરત અલ્લામા પાનીપતી (રહેમતુલ્લાહઅલયહે) ઝલુમન ઝહુલાની તફસીર પેટે લખે છેકે, ઇન્સાનમાં બે પ્રકારની કુવ્વતો (શક્તિઓ) રહેલી છે. (૧) સબઈચ્યાહ અને (૨) બહીમીચ્યાહ. ‘સબઈ તાકતો’ (ફાડીખાનાર પશુ જેવી શક્તિઓ) થી તેના દીલમાં ઊંચું ઊઠ્યન ભરવાની અને સત્તા હાંસીલ કરવાનો જઝબાહુ પૈદા થાય છે. જેના થકી તે મારેફતની ઊંચામાં ઊંચી ચોટી સર કરી લે છે. અને ‘બહીમી તાકતો’ (પાશ્વીક-જાનવરો જેવી શક્તિઓ) વડે તેની અંદર જફાકશી, તેમજ તકલીફો વેઠવાનો જઝબાહુ પૈદા થાય છે, જેના કારણે તે ખુબ જ લાંબી રિયાઝતો અને મુશ્કેલસભર ઇબાદતોનો બોજ સબ્ર અને હિમ્મતપુર્વક સહન કરતો-કરતો મહેબુબની મંઝીલ તરફ આગળ વધતો જાય છે. જો આ બંને કુવ્વતો ઇન્સાનમાં ન હોત તો તે પણ આફ્રીચ્યતના કિનારા (સલામતી) પર પડ્યો રહેતો અને ક્યારેય અજમાઈશોના પ્રયંડ વાવાઝોડાનો મુકાબલો કરવા તૈયાર ન થાત.

હઝરત મૌલાના જામી (કુદ્દસીર્રહુ) એ ઝલુમન જહુલા સંબંધે કેટલું

સરસ ફરમાવ્યું છે.

‘‘ઐર ઇન્સાં કશ ન કરદ કબુલ, ઝાંકે ઇન્સાં ઝલુમ બુદ વ જહુલ.’’

(અર્થાત્: - ઇન્સાન સિવાય આ અમાનત કોઈએ કબુલ ન કરી. કારણ કે ઇન્સાન ઝાલીમ અને જાહીલ છે.) જે વિશે ડો. ઇકબાલ પણ કહે છે,

‘સખ્તીયાં કરતાં હું દિલ પે, ઐર સે ગાફીલ હું મૈં,
વાએ ક્યા અચ્છી કહી, જાલીમ હું મૈં જાહીલ હું મૈં,’

‘ઝુલ્મે ઉ આંકે હસ્તીએ ખુદરા, સાખ્ત ફાની બકાએ સરમદ રા.’

(અર્થાત્: - તેનો ઝુલ્મ એ હતો કે તેણે પોતાની હસ્તી ફના કરી દીધી જેથી હંમેશા બકા હાંસીલ કરી લે.)

‘જહુલે ઉ આંકે હરએ જુઝ બ હકક, સુરતે આં એ લોહે દીલ નઝહુદ.’

(અર્થાત્: - અને તેની જહાલત એ છે કે હક સિવાય જે કંઈ હતું તે તેણે પોતાની દીલરૂપી તખ્તી પરથી ભુંસી નાંખ્યું.)

મકતુબ શરીફ નં. ૩૮

-: પ્રતિ :-

હઝરત અલ્લામા સાદીક કાબુલી

(રહેમતુલ્લાહે અલયહે)

-: વિષય :-

સયરાખીનો ઇઝહાર કરનાર ખાલી હોય છે બીજી વાત એકે મશાઈખોની રૂહાનીચ્યત તથા તેઓની ઇમદાદથી મગ્ફર ન થવું કારણકે મશાઈખની સુરતો હકીકતમાં શૈખે મુક્તદા લતીફાઓ છે. વગેરે બાબતોની ચર્ચા પેટે...

-: વિગતો :-

આપના લગાતાર બે પત્રો મળ્યાં. પહેલાં પત્રમાં પ્રાપ્તિ (હુસુલ) અને તૃપ્તિ (સયરાખી)નો ઇઝહાર હતો; જ્યારે બીજો પત્ર તૃષ્ણા (તીશનગી) અને અપ્રાપ્તિ (બેહુસુલી) ની ખબર આપી રહ્યો હતો. અલ્હમ્દોલીલ્લાહે સુખહાનહુ.. કે (બે વાતો પૈકી) છેલ્લી વાત જ વિશ્વસનીય છે. તૃપ્તિ (સયરાખી)નો ઇઝહાર કરનાર ખાલી હોય છે અને જે શખ્સ પોતાને બેહાસીલ તથા ખાલી સમજે છે તે જ વાસીલ હોય છે.

તમને વારંવાર એ વાત કહેવામાં આવી છે કે, મશાઈખોની રૂહાનીચ્યત તથા તેઓની ઇમદાદ પર મગ્ફર ન થવું, કારણકે મશાઈખોની તે સુરતો હકીકતમાં પોતાના પીર (શૈખે મુક્તદા) ના જ લતીફાઓ છે, જે મશાઈખોની

સુરતમાં જાહેર થયા છે. કિબ્લએ તવજજોહ (ધ્યાનનું કેન્દ્ર)નું એક જ હોવું જરૂરી છે. પોતાની તવજજોહને વેરવિખેર કરવી અયાઝબીલ્લાહે સુખહાનહુ નુકસાન તેમજ ખસારાનું કારણ છે.

ખીજી વાત એ છે કે તમને વારંવાર તાકીદની સાથે કહેવામાં આવ્યું છે કે કામ - કાજનો સિલસિલો ટુંકો કરો; જેથી અસલી હેતુ જલ્દી પાર પડે. જરૂરી કાર્યો છોડીને બેકાયદા કામોમાં મશગુલ થવું અક્કલ અને દુરંદેશીની નજદીક ખુબ જ અયોગ્ય વાત છે; પરંતુ આતો પોતાના મંતવ્યો પર ભરોસો કરો છો, ખીજની વાત તમારી ઉપર ઓછી અસર કરે છે. આ પ્રકારની રીત-ભાતના પરિણામો માટે આપખુદ જ જવાબદાર છો. **મા અલ રૈસુલે ઇલ્લખલાગ.** (રસુલની જવાબદારીમાં માત્ર તબ્લીગ છે.)

(દફતર. ૧ હી. ૩, મકતુબ નં. ૧૪૮)

-: સમજુતી :-

આ મકતુબશરીફમાં કયુમે ઝમાની હઝરત શૈખ અહમદ શાફી સરહિંદી (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)એ વાતનો ખુલાસો ફરમાવી રહ્યા છે કે, જે સાલીક વાસીલ ખીલ્લાહ અને કામીલ હોવાનો દાવો કરે છે હકીકતમાં તેઓ કાબેલીયતનો કસુર અને અયોગ્યતાનો ઇજહાર (પ્રગટીકરણ, જાહેરાત) કરી રહ્યાં છે; કારણકે તરીકએ તસવ્વુફમાં મુળભુત નિયમ એ છે કે તૃપ્તિ (સયરાખી) નો ઇજહાર કરનાર બેહાસીલ છે અને જે પોતાને બેહાસીલ સમજી રહ્યો છે ખરેખર તે વાસીલ છે.

ખીજી મહત્વની ચર્ચા પેટે આપ રાહે તરીકતના સાલીકોને નસીહતો ફરમાવી છે કે, જ્યારે કોઈ સાલીક કોઈ શૈખે કામીલ-મુકમ્મીલની નિગેહબાની નિચે રાહે સુલુક પાર કરી રહ્યો હોય છે તો સુલુક દરમ્યાન વચ્ચે તેને અનેક કેફીયતો, વારેદાતો, મુકાશેફાતો અને મુશાહેદાઓ પ્રાપ્ત થાય છે. અમુક વખતે મુરોકેબાહમાં, ખ્વાબમાં તેમજ જાગૃત અવસ્થામાં પણ તેને અન્ય તરીકાના મશાઈખો ફોયુઝો ખરકાત વડે નવાજે છે, જેના કારણે તેની તવજજોહ પોતાના શૈખ તરફથી હટી જવાનો, ખુદના ભટકી જવાનો અને પોતાની મંઝીલ ખોઈ બેસવાનો પુરો ભય છે. જોકે તેને પ્રાપ્ત થયેલી આ તમામ ઇનાયતો, નવાઝીશાતો, અને ફોયુઝાતો પોતાના શૈખના પ્રતાપે જ છે. એટલા માટે આવો મામલો પેશ આવે ત્યારે તેનું ધ્યાન સંપૂર્ણપણે પોતાના શૈખ તરફ જ હોવું જોઈએ. એટલેકે પોતાનો કિબ્લએ તવજજોહ (ધ્યાનીત થવાનું કેન્દ્ર)

એક અને એક માત્ર પોતાના શૈખે મુકતદા જ હોવા જોઈએ. સાલીકને જે કંઈ હાંસીલ થયું અથવા તો ભવિષ્યમાં હાંસીલ થશે તેના થકી જ હાંસીલ થશે. સુફીવાદ અને તરીકતના આ ખુબ જ મહત્વના મસ્અલાને જેણે સમજી લીધો; તેણે મહાન સફળતા હાંસીલ કરી, નહીંતર નુકસાની સિવાય ખીજું કશું મળવાનું નથી.

જે એક જગ્યાએ છે તે અનેક જગ્યાએ છે અને જે અનેક જગ્યાએ હોય છે તે એક પણ જગ્યાએ નથી હોતો. આ રીતે અનેક જગ્યાએ ભટકનારને સુફીવાદની પરિભાષામાં હરજાઈ કહેવામાં આવે છે.

પોતાના શૈખે તરીકતના 'લતીફાએ ખમ્સા' (કલ્બ, રૂહ, સિર, ખફી અને ઇખ્ફા)નું અલગ-અલગ મશાઈખોની સુરતમાં જાહેર થવું સાલીકની ઈમ્તેહાન (કસોટીરૂપે) રૂપે હોય છે. જેમકે ક્યારેક શૈખનો લતીફાએ કલ્બ કોઈ આદમીયુલ્મશરખ શૈખની સુરતમાં, લતીફાએ રૂહ કોઈ નુહુલ્મશરખ શૈખની સુરતમાં, લતીફાએ સિર કોઈ મુસવીયુલ્મશરખશૈખની સુરતમાં, લતીફાએ ખફી કોઈ ઇસ્વીયુલ્મશરખશૈખની સુરતમાં અને લતીફાએ ઇખ્ફા કોઈ મોહમ્દીયુલ્મશરખશૈખની સુરતમાં જાહેર થઈને સાલીકને ફૈઝ પહોંચાડે છે, પરંતુ ખરેખર તો આ ફૈઝ પોતાના શૈખનો જ હોય છે.

મકતુબ શરીફ નં. ૩૯

-: પ્રતિ :-

હઝરત અલ્લામા મોહમ્દ અફઝલ કુદરસીરહુ

-: વિષય :-

એ લખાણનો અર્થ કે, અમુક સુફીયોએ જે લખ્યું છે કે આ બારગાહમાં યાફત (પ્રાપ્તિ-વસ્લ) ની ફક્ત મઝા(ઝોક) હોય છે, નહીં કે યાફત અને અંત આરંભમાં દાખલ કર્યો હોવાના ખુલાસા પેટે જે આ મહાન નકશબંદી તરીકાની ફઝીલત છે ...

-: વિગતો :-

અલ્હમ્દોલીલ્લાહે વ સલામુન અલા એબાદેહીલ્લઝીનસ્તફા.

આ મહાન (નકશબંદી) તરીકાના મશાઈખોના લખાણમાં ઉલ્લેખ છેકે, અલ્લાહ ત્યાલાની બારગાહમાં યાફતની મઝા છે, યાફત નથી. આ વાત અંત આરંભમાં દાખલ ભળેલા હોવાના તરીકાને બંધબેસતી તેમજ આ

બુઝુર્ગોના ખાસ જઝબાહના મકામને અનુરૂપ છે. જો કે આ મકામમાં (આરંભમાં) યાફતની હકીકત નથી કેમ કે તે અંત સાથે સંબંધીત છે. પરંતુ (અહીં) અંતને આરંભમાં દાખલ કર્યાની ચાસણી આ (મહાન) બુઝુર્ગોએ ભેળવી દીધી હોવાના કારણે યાફતનો ઝોક (મજા) આ મકામમાં આરંભમાં જ હાંસીલ થઈ જાય છે.

અને પછી જ્યારે મામલો જઝબાહથી આગળ વધી જાય છે અને આરંભથી મધ્યમકક્ષાએ પહોંચી જાય છે, તો આ યાફતની મજા પણ યાફતની જેમ ગુમ થઈ જાય છે અને ન તો યાફત રહે છે અને ન તો યાફતની મજા. ફરી પાછું કામ અંત સુધી પહોંચી જાય છે. તો યાફત હાંસીલ થઈ જાય છે, પરંતુ યાફતની મજા ગુમ થઈ જાય છે. આમ, મુન્તહી માટે યાફતની મજા ઔઝલ થઈ જાય છે, અને મિઠાશો તથા લિઝઝતો તે ખોઈ બેસે છે. મુન્તહી લિઝઝત તથા મજાને પહેલાં ડગલે જ ત્યાગી ચુક્યો હોય છે. અને છેવટે ફિક્કાશસભર અને મજાવિહીન એકાંતબુણામાં ગુમનામ પડ્યો રહે છે. “કાન રસુલલ્લાહે સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ મુતવાસેલુન હુઝને દાએમુદ્દીકે” (અર્થાત્: - રસુલલ્લાહ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) હંમેશા ગમગીન અને ફીકમંદ રહ્યા કરતાં હતાં.)

સવાલ : જ્યારે મુન્તહીને ધ્યેય (મતલુબ-અલ્લાહ ત્યાલા)ની યાફત હાંસીલ થઈ ગઈ તો પછી તેના માટે યાફતની મજા શા માટે ગુમ હોય? અને મુખ્તદી કે જે યાફત (ની હકીકત)થી બે નસીબ છે. છતાં તેને યાફતની મજા કેવી રીતે મળશે. ?

જવાબ : યાફતની દૌલત મુન્તહીના બાતીનનો હીસ્સો છે. અને તેને પોતાની જાહેરી સાથેના સંબંધોથી વિખુટા પડ્યા પછી આ દૌલત (યાફત) મળી છે. હવે જ્યારે તેના બાતીનને જાહેર સાથે બિલ્કુલ નહીવત સંબંધ છે, તો બાતીની નિરુપ્ત જાહેર સાથે ભળી શકતી નથી. માટે બાતીનની યાફતની મજા જાહેર માણી શકતું નથી. આમ, મુન્તહીના બાતીનને મતલુબની યાફત હાંસીલ છે જ્યારે તેના જાહેરને યાફતની મજા મળતી નથી. બાકી રહી વાત બાતીનની મજાની, જે યાફતનો હિસ્સો છે અને આ હિસ્સો બાતીન અનુપમ (બેચું) જાતમાંથી મેળવ્યો છે, તો તેનો લુત્ફ પણ આ બેચુંની (અનુપમતા)ની દુનિયામાંથી હશે; જેનો જાહેર એહસાસ કરી શકશે નહીં, કારણકે તે સરાસર ઉપમામય છે.

બલ્કે ઘણીવાર એવું બને છે કે, જાહેર બાતીનની મજાનો ઇન્કાર કરી

બેસે છે. અને પોતાની જેમ બાતીનને પણ બેહલાવત સમજે છે, કારણકે ઉપમામય ની લિઝઝત અલગ છે અને અનુપમતા ની લિઝઝત અલગ છે; જ્યારે મુન્તહીનું જાહેર તેના બાતીનના ઝોકથી બેખબર છે, તો પછી સામાન્ય લોકો મુન્તહીનના બાતીનની શું જાણકારી મેળવી શકશે? જે લુત્ફ તેઓની સમજમાં આવી રહ્યો છે તે જાહેરનો લુત્ફ છે. અને ઉપમામયની દુનિયાથી સંબંધીત છે.

આ કારણસર જ સિમાઅ તથા રક્સ તેમજ નારા તથા તડપ જે જાહેરી એહવાલો અને લુત્ફ છે, તેઓની નજદીક તે અતિદુર્લભ તથા અમુલ્ય છે; બલ્કે ઘણીવાર આ પ્રકારના ઝોકો-શૌક તથા વજદાની હાલતોના હાંસીલ થવા સુધી જ આ કાર્યને સિમીત સમજે છે, અને વિલાયતના કમાલાતો પણ તેને જ સમજે છે. અલ્લાહ ત્યાલા તેઓને સન્માર્ગની તૌફીક અતા ફરમાવે.

જાહેરી એહવાલ બાતીની એહવાલ સાથે એ જ સંબંધ ધરાવે છે, જે રીતે કે ઉપમામય ને અનુપમતા સાથે છે. આથી સાબીત થયું કે મુન્તહીનું બાતીન યાફતપણ ધરાવે છે અને યાફતની મજા પણ. પરંતુ આ મજા અનુપમ દુનિયાથી (આલમે બેચું) હિસ્સો ધરાવતી હોવાના કારણે જાહેરને મહેસુસ થઈ શકતી નથી, માટે જાહેર આ મજાનો ઇન્કાર કરી દે છે. જોકે જાહેરને બાતીનની મજાની ખબર છે, પરંતુ તે આ યાફતની મજા મેળવી શકતું નથી. એટલે કહી શકાય કે મુન્તહીને યાફત હાંસીલ છે, પરંતુ યાફતની મજા ગુમ છે.

અને આ મહાન તરીકાના અમુક સમજદાર મુખ્તદી કે જેના માટે યાફત ગુમ છે છતાં પણ યાફતની મજા તેના માટે સાબીત કરે છે, જે આ બુઝુર્ગોએ આરંભમાં અંતની ચાસણી નાંખી દીધી હોવાના કારણ છે. તેઓ પ્રતિબિંબરૂપે મુખ્તદીના બાતીનમાં અંતનું કિરણ ચમકાવે છે. હવે જ્યારે મુખ્તદીનું જાહેર તેના બાતીન સાથે જોડાયેલું છે અને તે બંને વચ્ચે મજબુત સંબંધ સ્થાપીત થયેલો છે, તો જરૂર એ અંતનું કિરણ અને ચાસણી મુખ્તદીના જાહેર પર છવાઈ જાય છે અને તેનું જાહેર બાતીનના રંગે રંગાઈ જાય છે. આમ સાબીત થયું કે મુખ્તદીના અંદર યાફતની હકીકત તો ગુમ છે, પરંતુ તેને યાફતની મજા (ઝોક) હાંસીલ છે.

આ બયાનથી તરીકએ આલીયાહ નકશાબંદીયાહની શ્રેષ્ઠતા તથા તેઓની મહાન નિરુપ્તની બુલંદ શાનને સમજી શકાય છે; તેમજ મુરીદો તથા તાલીબોના હકમાં આ બુઝુર્ગોની શ્રેષ્ઠ તબિયત તેમજ પુરેપુરી ચીવટને સમજી શકાય છે; જે કંઈ તેઓની પાસે છે તે તાલીબે સાદીક અને મુરીદરશીદ

ને તેના હોંસલા મુજબ પહેલાં કદમમાં જ અર્પણ કરી દે છે. તેમજ (તેઓની વચ્ચે) નિરુબતે હુબબીના કારણે તવજજોહ તથા ઇન્એકાસી રીતે તેની (રૂહાની) તરબીયત કરે છે.

આ સિલસિલાના અમુક મશાઈખો નકશબંદી બુજુર્ગોના એ ફરમાન કે, અમે અંતને આરંભમાં દાખલ કરીએ છીએ માં શંકા કરે છે અને તેઓ તેમાં મુંઝવણ અનુભવે છે. તેઓને એ વાત પસંદ નથી કે નકશબંદી તરીકાનો મુબ્તદી અન્ય તરીકાના મુન્તહી બરાબર હોય.

ઘણી નવાઈની વાત છે કે તેઓએ આ તરીકાના મુબ્તદીનું અન્ય તરીકાના મુન્તહી બરાબર હોવાનું ક્યાંથી સમજી લીધું છે. જો કે નકશબંદી બુજુર્ગોથી અંત આરંભમાં દાખલ કરેલો હોવા સિવાય વધુ કંઈ જાહેર થયું નથી; અને આ ફરમાન બરોબરીની દલીલ પણ નથી. આવું કહેવા પાછળ તેઓનો હેતુ એ છે કે, આ તરીકામાં અંતિમ દરજ્જાનો પીર (શૈખે મુન્તહી) પોતાની તવજજોહ અને આત્મબળ (તસરૂફ) વડે પોતાના અંતની ચાસણીરૂપી દૌલત ઇન્એકાસી રીતે મુબ્તદી મુરીદને અર્પણ કરે છે. અને આરંભમાં જ પોતાના અંતનું નમક મેળવી દે છે. આમાં બરોબરીની વાત જ ક્યાં હતી ? અને શંકાને સ્થાન ક્યાં હતું ? આ રીતે ઇન્દિરાજ (દાખલ કરવું, મેળવવું) જ ઘણી મોટી દૌલત છે.

આ તરીકાનો મુબ્તદી જો કે મુન્તહીનો હુકમ ધરાવતો નથી, પરંતુ માઅરેફતની દૌલતથી મહેરૂમ પણ નથી. જો કદાચ આ મુબ્તદીને તરીકાનો વુસુલ પરિપુર્ણ કરવા અને તેની મંજીલો પાર કરવાની કુરસદ ન આપવામાં આવે તો પણ માઅરેફતની દૌલતથી બેનસીબ નહીં રહે. અને તે નમકનું રજકણ તેને મજેદાર તથા નમકીન બનાવી દેશે. જ્યારે તેનાથી ઉલ્ટું અન્ય તરીકાના મુબ્તદીઓ માઅરેફતથી ઘણાં દુર છે. અને મંજીલો પાર કરવી તથા દુરીને પાર કરવી તેઓ માટે મુશ્કેલીનો સામનો છે. જો તેઓને આ પાર કરવાની કુરસદ ન મળી તો તેમની હાલત ઘણી જ અફસોસજનક છે.

જ્યારે આ તરીકાના મુબ્તદી તથા અન્ય તરીકાના મુબ્તદીઓ વચ્ચેનો તફાવત સ્પષ્ટ થઈ ચુક્યો છે અને આ મુબ્તદીઓની વિશેષતા અન્ય મુબ્તદીઓ ઉપર સાબીત થઈ ચુકી છે, તો પછી જાણવું જોઈએ કે આ તરીકાના મુન્તહીઓ અને અન્ય તરીકાના મુન્તહીઓ વચ્ચે પણ આ જાતનો જ તફાવત છે; એટલું જ નહીં પરંતુ આ મહાન તરીકાની માઅરેફત અન્ય મશાઈખોના તમામ તરીકાઓથી વરાઉલ્લેવા (ઉચ્ચથી પણ ઉચ્ચ) છે. મારી વાત પર તેઓને

યકીન આવે કે ન આવે પરંતુ જો તેઓ ઇન્સાફ વડે કામ લે તો જરૂર આ વાત સ્વીકારી લે છે કે જેના આરંભમાં અન્યનો ધ્યેય ભળેલો હોય તેનો ધ્યેય અન્યઓના ધ્યેયથી જરૂર ચઢિયાતો જ હશે; આ જ રીતે આગળ, બાકી કુલ માઅરેફતોની પણ માઅરેફત હશે.

“સાલેકે નેકુસ્ત અઝ બહારશ પયદા અસ્ત.”

(અર્થાત: - જીસકી બહાર (વસંત) અચ્છી તો સાલ ભી અચ્છા.)

બીજા સિલસિલાના અમુક અદેબા માણસો અમને કહે છે કે, અમારો ધ્યેય હક ત્યાલાની માઅરેફત છે. જ્યારે તમે તો આને તમારો આરંભ કહો છો, તો હવે હકકની માઅરેફતથી આગળ ક્યા જશો. અને માઅરેફતથી આગળ તમારો અંત શું હશે.

અમે કહીએ છીએ કે, અમે હકકથી હકક તરફ જઈએ છીએ અને ‘ઝીલ્લીયત’ (પ્રિયતા)ની મીલાવટથી નીકળીને ‘અસુલુઅસ્લ’ (હકત્યાલાની જાત) તરફ દોડીએ છીએ અને તજલ્લીઓથી વિમુખ થઈને તજલ્લીઓવાળાની શોધ કરીએ છીએ. ‘ઝહુરાતો’ (ઉદ્ભવો તજલ્લીઓ વગેરે)ને ત્યાગીને જાહેરને બાતીનના પણ બાતીનમાં શોધીએ છીએ. કારણ કે બાતીનના પણ અલગ-અલગ મર્તબા છે, માટે એક બાતીનમાંથી બીજા બાતીનમાં જઈએ છીએ; અને બીજામાંથી ત્રીજામાં ડગલું માંડીએ છીએ.

ઈલલા મશાઅલ્લાહુત્યાલા.

હકક ત્યાલા જોકે ‘બસીતે હકીકી’ છે, પરંતુ ‘વાસેઅ’ પણ છે. એવી વિશાળતા નહીં કે જેમાં લંબાઈ પહોળાઈ હોય કારણકે તે તો ‘ઈમ્કાનાતો’ (શક્યતાઓ) અને ‘હુદુસ’ (નષ્ટતા)ની દલીલો અને ચિહ્નો છે. (જ્યારે હકકત્યાલા તેનાથી પાક છે) બલ્કે હકકત્યાલાની વુસ્અત પણ તેની ઝાતની જેમ અનુપમ (બેચું) અને અજોડ (બેચગું) છે. અને જે સયર (રૂહાની સફર) આ વુસ્અતની અંદર હાંસીલ થાય છે, તે પણ અનુપમ અને અજોડ છે. જ્યારે સયર કરનારો સમજબુઝ અને ઓળખવાવાળો હોવા છતાં પણ આ અનુપમતા અને અજોડતાની તાકત વડે અનુપમતાની મંજીલોમાં સયર કરે છે, અને ઉપમામાંથી અનુપમા તરફ જાય છે. બિચારા મીસ્કીનો (બે સરોસામાન) આ વાતની હકીકતને શું જાણે તેમજ ઉપમામય દુનિયામાં વ્યસ્ત અનુપમાની શી જાણકારી આપી શકે? માટે (તેઓ) પોતાની આ અસમર્થતાને ઐતરાઝ (વાધાંજનક) ગણીને પોતાની મુખાઈ ઉપર અભિમાન કરે છે.

‘બે ખીરદ ચંદ ઝેખુદ બેખબર, ઐબ પસંદનદ બઝમએ હુનર.’

(અર્થાત્: - વોહ બેવકુફ નહીં જીનકો ખુદકી ખબર નહીં, પસંદ ઐબ કો કરતે હય ખબલાફે હુનર.)

એટલું જાણતા નથી કે અંબિયા (અલયહીમુસ્સલાતો વત્તસ્લીમાત) બલકે ખુદ ખાતેમુલ્અંબિયા (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)નો ધ્યેય પણ હકકસુખ્હાનહુ ત્યાલા જ છે. જ્યારે વિરોધ કરનારાઓનો ધ્યેય અંબિયા (અલયહીમુસ્સલામ)ના ધ્યેય સાથે જોડાયેલો નથી. બલકે (આ બંનેના અંતો વચ્ચે) આપસમાં એકબીજાને કંઈજ લેવા દેવા નથી. એટલે કે શક્ય છે કે (અમુક લોકોને) ધ્યેય પ્રાપ્ત થઈ ગયો હોય જે વિરોધીઓના ધ્યેયથી શ્રેષ્ઠ હોય; અને અંબિયા (અલયહીમુસ્સલામ)ના ધ્યેયથી ઉતરતો હોય.

આ બ્યાનથી સાબીત થયું કે બધાનો ધ્યેય હકકત્યાલાની માઅરેફત છે અને સુફીયાની જમાત વચ્ચે ખુદના મર્તબાઓના તક્વાત પ્રમાણે તેમાં તક્વાત સાબીત છે. તો અમે કહીએ છીએ કે બધાં જ પોતપોતા (ની માઅરેફત)નો ધ્યેય હકકસુખ્હાનહુ ત્યાલા જ સમજે છે; પરંતુ મોટાભાગના એવા છે કે જે હકકસુખ્હાનહુ ત્યાલાના ઝિલાલ અને ઝહુરાતોને હકકત્યાલા જાણે છે, જોકે ઝિલાલ અને ઝહુરાતોના મર્તબાઓ વચ્ચે પણ ઘણો મોટો તક્વાત છે. એટલે (એ સાબીત થયું કે) આ બધાઓનો ધ્યેય ખરી રીતે તો હકકની માઅરેફત (વસ્લે હકક) નથી, બલકે દરેકનો ધ્યેય પોતાની સમજ (અને પહોંચ) પ્રમાણે હકકસુખ્હાનહુ ત્યાલા છે.

આનાથી પણ આગળ બીજા પણ ઝિલાલો અને ઝહુરાતોની ઘણી શક્યતાઓ છે તો પછી તેમાં ઇન્કારનું કે શંકાનું સ્થાન જ કેવી રીતે હોઈ શકે?

‘કાસીર ગર કુનદ ઈ તાઈફા રા તાઅનો કુસુર,

હાશલીલ્લાહ કે બરઆરમ બઝબાં ઈ ગીલા રા;

હુમા શૈરાને જહાં બસ્તા ઈ સિલસિલા અન્દ,

રૂબ અઝ હીલા ચસાં બગુસ્લીદ ઈ સિલસિલારા.’

(અર્થાત્: - ગર કોઈ કાસીર લગાયે તાના ઇન્કે હાલ પર,

તૌબાહ તૌબાહ ગર ઝુબાં લાઉ મેં ઉરકા ગીલા,

શૈર હૈં જકડે હુએ ઇસ સિલસિલેં મેં સબ કે સબ,

લોમડી હીલોસે તોડે કીસ તરહ યે સિલસિલા.

રખબનઝફીરલના ઝોનુબના વ ઇસરફેના ફી અઝેના વ સખ્ખીત

અકદામના વન્સુરના અલલ્લકબ્મીલ્લકાફેરીન...વસ્સલામ અલા

મનીત્તબઅલ્લોદા.

(દફતર-૨, મકતુબ નં-૪૩, ભાગ-૧.)

-: સમજુતી :-

તરીકાએ આલીયાહ નકશબંદીયાહની એક ખાસ ફઝીલત અને વિશેષ આકર્ષણ આ બુઝુર્ગોએ અપનાવેલ ‘ઇન્દિરાજુલ્નિહાત ફીલ ખિદાયત.’નો ખાસ તરીકો છે, જેના વડે તે પોતાના મુરીદો અને તાલીબોની તર્બિયત ફરમાવે છે. આ ખાસ તરીકામાં તેઓ અન્ય તરીકાના અંતને પોતાના આરંભમાં દાખલ કરે છે. અને તાલીબને ‘ઇબ્તેદા’ (શરૂઆત)માં ‘ઇતેહા’ (અંત)ની મજા ચખાડી દે છે. જેનો સૌથી મોટો ફાયદો એ છે કે, આ તરીકાનો મુખ્તદી (પ્રારંભકર્તા) મુખ્તદી (અંતમાં પહોંચેલ મુરીદ)નો હુકમ ધરાવતો ન હોવા છતાં અંતની મજાથી મહેરૂમ રહેતો નથી. જો કદાચ આ મુખ્તદીને તરીકાનો સુલુક પાર કરવાની કુરસદ ન મળી તો પણ તે અંતની દૌલતથી મહેરૂમ નહીં રહે; કારણકે આ બુઝુર્ગોએ પોતાના આરંભમાં જ અન્યના અંતના નમકનું રજકણ ભેળવી દીધું છે, જે મુખ્તદીને જરૂર નમકીન અને સ્વાદ સભર બનાવી દેશે.

જ્યારે અન્ય તરીકામાં મામલો તેનાથી ઉલ્ટો છે, માટે તાલીબ અંતની મજા ચાખવાથી મહેરૂમ રહે છે; જો બાબતની ઊંડી ચર્ચા મઝકુર મકતુબ શરીફમાં (હઝરત સરકાર મુજદીદે અલ્લેસાની (રદીયલ્લાહોત્યાલા અન્હો)એ કરી છે. આ ઇન્દિરાજુલ્નિહાત ફીલ ખિદાયત એટલેકે અંતને આરંભમાં દાખલ કરવાનો ખુલાસો એ છે કે,

બીજા તરીકાઓમાં સુલુકની શરૂઆત અસ્મા તથા સિફાતથી થાય છે, જ્યારે હઝરતે નકશબંદીયાહ સુલુક ઇસ્મેજાતથી કરાવે છે, જાતએ અસ્મા અને સિફાતનો અંત છે; આમ બીજાનો અંત તેઓની શરૂઆત છે.

- બીજા તરીકાઓમાં પ્રથમ ઝબાની ઝીક તાલીમ છે, જ્યારે નકશબંદીઓને ત્યાં ઝીકની તાલીમ (કલ્બ)દીલથી થાય છે; જે ઝબાનનો છેડો કે અંત છે. આ રીતે પણ બીજાઓનો અંત તેઓની શરૂઆત છે.

- બીજા તરીકાઓમાં સયરે આફકી (બાહ્ય જગતની સયર)થી સુલુક તય કરાવે છે જ્યારે હઝરતે નકશબંદીયાહ સૈરે અન્ફોસી (આંતરીક જગતની સયર) થી સુલુક તય કરાવે છે જે સયરે આફકીનો અંત અને હડીકત છે.

- બીજા સિલસિલાઓમાં સિફાત સાથે જાતની તલબ છે. નકશબંદીઓમાં સિફાત વિના જ જાતની તલબ છે. કારણકે જાતની અંદર

જ સિક્ષાત સમાયેલી છે. સિક્ષાતના અંતથી જાતની શરૂઆત છે.

- બીજા તરીકાવાળાઓ કુર્બે ખુદાવંદી કેફ અને ઇંદરાકની સાથે ચાહે છે. જ્યારે નકશખંદીઓ કેફ વિના નિરુપ્તે જહલના તાલીબ છે. જ્યાં સુધી ઇંદરાક અને એહસાસ હોય ભલેને કોઈ પણ પ્રકારે હોય; તેને હજરતે નકશખંદીયાહ ગૈરલ્લાહમાં ગણે છે. જેમકે હજરત ખ્વાજા નકશખંદ (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) એ ફરમાવ્યું કે, “હરએ દીદહ શવદ વ શુનીદહ શવદ વ દાસ્તિહ શવદ આં હમા ગૈર અસ્ત.” (અર્થાત્: - જે કંઈ જોવામાં આવે, સાંભળવામાં આવે, અને સમજવામાં આવે તે સર્વ ગૈરલ્લાહ છે.) એટલે જ તેઓની તવજ્જોહ્ ‘એહદીયતે મુજર્દા’ની તવજ્જોહ્ છે કે જેમાં તેઓ અસ્માઓ સિક્ષાત તેમજ ઝિલ્લીયત અને ઝહુરાતોને છોડીને ખાલીસ જાતની તરફ મુતવજ્જોહ્ (ધ્યાનીત) રહે છે.

આ છે ઇન્દિરાજુન્નીહાયત ફીલ બિદાયત ની હકીકત. આ સિવાય પણ તેમાં બીજા ઘણાં ગુદાર્થો છુપાયેલા છે; જેનો ખુલાસો કરવો અહીં મુનાસીબ નથી. હજરત સરકાર મુજદીદે અલ્દેસાની (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) એ મઝકુર મકતુબશરીફમાં બીજી ચર્ચા યાફત એટલેકે પ્રાપ્તીની હકીકત અને ‘ઝાઈકાએ યાફત’ એટલે કે પ્રાપ્તીના સ્વાદની ચર્ચા કરી છે. એટલે કે કુર્બે ખુદાવંદી નીપ્રાપ્તીની હકીકત તેમજ તેની પ્રાપ્તીના સ્વાદ વચ્ચેનો ભેદ સમજાવ્યો છે. જેનો ખુલાસો એ છે કે...

‘યાફત’ તેમજ ‘ઝાઈકાએ યાફત’ (યાફત નો સ્વાદ) નું દષ્ટાંત એવું છે કે, જે રીતે કોઈના હાથમાં લીબું હોય અને તે લીબું કાપીને ચાખે પણ છે; તો જેના હાથમાં લીબું છે તેને લીબુંની ‘યાફત’ હાંસીલ છે અને લીબુંનો ઝાઈકો (રસાસ્વાદ) પણ પ્રાપ્ય છે. જ્યારે તેની સામે ઊભો રહીને જે જોઈ રહ્યો છે, લીબું કાપવાથી તેના મુખમાં પાણી આવે છે તો તેને ‘યાફત’ નસીબ નથી પરંતુ ‘ઝાઈકાએ યાફત’ જરૂર નસીબ છે એ જ રીતે...

- મુખ્તદી (પ્રારંભકર્તા) તાલીબ એ છે કે જેને માત્ર દુરથી ઝાઈકાની અસરના કારણે મુખમાં પાણી આવે છે.

- મુતવસ્સીત (મધ્યમકક્ષાએ પહોંચેલ તાલીબ) એ છે કે જેના હાથમાં લીબું છે અને તે લીબુંનો ઝાઈકો ચાખી રહ્યો છે.

- મુન્તહી (અંતિમદર્જનો તાલીબ) એ છે કે જાતે બેચું (અનુપમ જાત) અને બેચુંગું (અજોડ - અઢિતીયજાત) ના મારેફત તથા હૈરતના દ રીયામાં હૈરાન છે; જેવી રીતે હજરત યુસુફ (અલયહીસ્સલામ) ના દીદારથી

મિસરની યુવતીઓની જે હાલત થઈ હતી તેમ તેને ન હાથ ખખર છે, ન લીબુંની, ન છરીની, ન ઘાની, ન દુઃખની.

એ જ રીતે જાતે હક્કના કુર્બમાં ન ‘યાફત’ની ખખર હોય છે કે ન ‘યાફતના ઝૌક’ની એ જ ખાસીયત નિરુપ્તે નકશખંદીચ્યાહ ની છે.

આ મકતુબશરીફમાં કરેલી ચર્ચાનો ઉપસંહાર એ જ છે કે, ઇન્દિરાજુન્નીહાયત ફીલ બિદાયતની ચાસણી થકી આ મહાન તરીકાનો તાલીબ શરૂઆતમાં જ યાફતનો ઝૌક કે ઝાઈકો હાંસીલ કરી લે છે. જે અન્ય તરીકાના તાલીબ માટે અંતમાં પહોંચીને પણ મહામુશ્કેલીએ હાંસીલ થાય છે. અને આ મહાન તરીકાની તમામ ખુબીઓ તેઓના ખુઝુર્ગોએ કરેલ આ ઇન્દિરાજ ને કારણે જ છે.

મકતુબ શરીફ નં. ૪૦

-: પ્રતિ :-

હજરત મોહંમદ અશરફ અને હાજી મોહંમદ ફરકતી
(રહમકોમુલ્લાહ અલયહીમ અજમઇન)

-: વિષય :-

તેઓએ એક નિરુપ્તે રાખતાહ અપનાવવાં અને બીજું પોતાની ખાતિની મશગુલીયતમાં ખરાબી પૈદા થવા સંબંધે પુછેલા બે સવાલોના જવાબરૂપે.

-: વિગતો :-

ખિસ્મીલ્લાહીર્માનીર્હીમ. અલ્હમ્દોલીલ્લાહે વ સલામુન અલા એબાદેહીલ્લઝી નસ્તફા. બંને અઝીઝ ભાઈઓએ મોકલેલ મુખ્યારક પત્રો મળ્યા તથા તેમાં હાલતોની કેફીયત જાણી.

ખ્વાજા મોહંમદ અશરફે ‘નિરુપ્તે રાખતાહ’ (તસવ્વુરે શૈખ) સંબંધે લખ્યું છે કે, તે એટલી હદે ગાલીબ થઈ ગઈ છે કે નમાઝમાં પણ સજદો તેની તરફ સમજું છું અને જોઈ છું તેમજ ખરેખર તેને દુર હટાવવા ચાહું છું તો પણ નથી કરી શકતો.

હે મોહબ્બતની નિશાનીવાળા, તાલીબો આ દૌલતની જ તમન્ના અને આરઝુ કહી રહ્યા છે જે હઝારોમાંથી માંડ એકાદને નસીબ થાય છે. આ પ્રકારની કેફીયત અને મામલો ધરાવનાર મુરીદ પરિપૂર્ણ મુનાસિબત અને કાબેલીયત ધરાવે છે. અને પુરેપરી સંભાવના છે કે તે પોતાના પીરની

અલ્પમાત્રાની સોહબત વડે તેના તમામ કમાલાતોને ગ્રહણ કરી લે.

રાખતાહુનો ઇન્કાર શા માટે કરવો જોઈએ ? કારણકે તે સજદાની કિશા છે, નહીં કે સજદો કરવાને પાત્ર; (જે રીતે કાબતુલ્લાહ) મહેરાબો અને મસ્જીદનો ઇન્કાર શા માટે નથી કરતા? આ પ્રકારની દૌલત ખુશકિસ્મતને પ્રાપ્ત થાય છે; જેથી તમામ હાલતોમાં સાહેબે રાખતાહુ (કામીલ પીરો મુશીદ) ને પોતાનો વસીલો સમજે અને હંમેશા તેની તરફ ધ્યાનીત રહે. એ બદનસીબ લોકોની જેમ નહીં કે જેઓ પોતાને બેપરવાહ સમજે છે અને ધ્યાનનો કિબ્લાહ પોતાના પીરથી ફેરવી લે છે. તથા ખુદની હાલતોને અસ્તવ્યસ્ત કરી નાંખે છે.

ખીજું એ કે આપે પોતાની પત્નીની વફાતની ખબર લખી હતી. ઇન્નાલીલ્લાહે વઈન્ના ઇન્ના એલયહે રાજેઉન. પઢીને ફાતેહા પઢવામાં આવ્યો અને પઢતી વખતે કબુલીયતની અસર દેખાણી.

મૌલાના હાજી મોહમ્મદ ઉલ્લૈખ કર્યો હતો કે, લગભગ બે મહિના વીતી રહ્યા છે કે બાતિની મશગુલીયતમાં ખરાબી અને સુસ્તી પૈદા થઈ ચુકી છે. અને પહેલાં હાંસીલ થયેલો લુત્ફ તથા લીઝઝત હવે રહી નથી. હે મારા મિત્ર, 'જો બે વસ્તુમાં કોઈ ખરાબી ન આવી હોય તો ગમ કરવાની કોઈ જરૂર નથી.'

જે પૈકી એક સાહેબે શરીઅત (અલયહે વ અલા આલેહીસ્સલવાતો વત્તસ્લીમાત વત્તહીય્યાહ)ની તાબેદારીમાં અને ખીજું પોતાના શૈખની મોહબ્બત તથા ઇજ્લાસમાં આ બે વસ્તુ હોતાં જો કેટલાય અંધકાર છવાય જાય તો કંઈ જ ડર નથી; જે છેવટે પણ તેને ખરબાદ નહીં થવા દે.

અને જો 'નઉઝોબીલ્લાહ' આ વસ્તુઓ પૈકી એકમાં પણ ખરાબી પૈદા થઈ ગઈ તો પછી ખરાબી જ ખરાબી છે. ભલેને તે પછી હુઝુર (દીલની પ્રફુલ્લીતતા) અને એકાગ્રતાની હાલતમાં રહે કે આ 'ઇસ્તિદરાજ' (શૈતાની પ્રપંચ) છે છેવટે જેનો અંત ખરાબ છે ખુબજ આજેઝી અને આકંદની સાથે હક્ત્યાલાથી દુઆ માંગતો રહે કે આ બંને કાર્યો પેટે મક્કમતા તથા અડગતા પ્રાપ્ત કરે. કારણકે આ બંને જ અસલ મક્સદ અને નજાતનો આધાર છે.

આપને તેમજ બાકી તમામ દોસ્તોને જેમાં ખાસ કરીને જુના મિત્ર મૌલાના અબ્દુલ ગફુર સમરકંદીને અસ્સલામો અલયકુમ પહોંચે.

(દફતર-૨, ભાગ-૧, મકતુબ નં.-૪૩)

-: સમજુતી :-

મહેબુબે સમદાની સરકાર મુજદીદે અલ્ફેયાની (રહીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)એ આ મકતુબશરીફમાં 'નિસ્ખતે રાખતાહુ' ની ચર્ચા કરી છે; જેને સામાન્ય ભાષામાં 'તસવ્વુરે શૈખ' કહેવામાં આવે છે. આ 'નિસ્ખતે રાખતાહુ' એ સૌથી ઉત્તમ દૌલત છે. જેના વડે તાલીબ પોતાના મુશીદે કામીલ પાસેથી તેઓના બાતિની કમાલના નુરના કારણે એવો કમાલ હાંસીલ કરી લે છે જેવી રીતે સ્ટેમ્પ (મોહર)ની છાપ કાગળ ઉપર પડી જાય છે. હા, એટલું જરૂર કે આ દૌલત હજારોમાંથી માંડ એકાદ તાલીબને જ અતા ફરમાવવામાં આવે છે.

'રાખતાહુ' શબ્દનો શાબ્દીક અર્થ સંબંધ કે સંપર્ક જાળવવો એવો થાય છે. સુકીવાદની પરિભાષામાં પોતાના મુશીદે કામીલ સાથે માનસીક અને કલ્પી સંબંધ તથા સંપર્ક કેળવવાની ખાસ પદ્ધતિને રાખતાહુ કહેવામાં આવે છે. અલ્લાહત્યાલાનો કુર્બ હાંસીલ કરવા માટે મુશીદે કામીલ સાથે રાખતાહુ એ ખુબજ સાફ માધ્યમ છે. શરીઅતમાં કાબતુલ્લાહ અને તરીકતમાં મુશીદે કામીલ, ઝાતે હક્કના કુર્બ માટે વસીલો છે, મક્સદ નથી.

('રાખતા એ શૈખ' અનુસંધાને વધુ ચર્ચા અને વિગતો માટે જુઓ અમારું પ્રકાશન 'મનકી આંખે ખોલ...' પાનાનં ૩૫૬ પર)

રિખલુલ્ લા તુલ્હીહીમ તિખરતુંવ
અલા ખયઉન અન ઝીકીલ્લાહ
(અર્થાત : આ એવા લોકો છે જેને વેપાર કે લેણ-દેણ,
અલ્લાહની યાદથી ગાફીલ નથી કરી શકતી.)

ઈમ્તેહાં

(૭)

અહવાલે અસ્ફીયાં

(ગુજરાતના નક્શબંદી ઔલીયા)

યા ઈલાહી અઝ તુફેલે ખ્વાજગાને નક્શબંદ,
કારે દુનિયા આકેબત મહેમુદ બાદ.

અમારું આગામી પ્રકાશન
સફીનતુલ અબરાર
અર્થાત
કચ્છ સૌરાષ્ટ્રના ઔલીયાએ કામેલીન

★ ★ ★ ૧ ★ ★ ★

હ. ખ્વાજા દાનાશાહ-સૈયદ જમાલુદ્દીન

(રહેમતુલ્લાહ અલયહે)

સિલસિલાએ આલીયા નકશાબંદીચ્યાહના ગુજરાતમાં પધારેલાં બુઝુર્ગો પૈકીમાં આપ સૌથી અગ્રગણ્ય બુઝુર્ગ છે. આમ તો આપ અને હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બાકીબીલ્લાહ નકશાબંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) કે જેના દ્વારા આ ભારતીય ઉપખંડમાં સિલસિલાએ આલીયા નકશાબંદીચ્યાહના અન્વારો ખુબજ ફેલાયા તેઓ બન્ને એકજ યુગના બુઝુર્ગો છે; પરંતુ સિલસિલાનો જેટલો ફેલાવો હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ બાકીબીલ્લાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) વડે થયો, તેટલો ફેલાવો આપના દ્વારા થઈ શક્યો નહીં.

આપનું મુળ નામ સૈયદ જમાલુદ્દીન (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) છે. પરંતુ આપ ‘ખ્વાજા દાના’ ના ખિતાબ વડે ખ્યાતિ પામ્યા. આપનો મઝહેર પુર અન્વાર સુરત શરીફમાં ખડેખાં ચકલાં નામના વિસ્તારમાં મરઝએ ખલાઈક છે.

‘ગુલશને ગુજરાત’ નામની કિતાબમાં લખ્યા મુજબ આપનું મુળ વતન તુર્કસ્તાનનું જુન્નક કે જોક ગામ છે. જે શહેર ખ્વારઝુમથી લગભગ ૧૨ માઈલ જેટલું દુર છે. આપની વિલાદ તે બા સઆદત (પવિત્ર જન્મ) હી.સ. ૮૯૮ મુજબ ઇ.સ. ૧૪૯૨માં થઈ. આપનો સિલસિલાએ નસબ (પેદીનામું-વંશાવળી) હઝરત ઇમામે અલી નકી (રદીયલ્લાહો ત્આલાહન્હો) ને જઈ મળે છે.

આપનો વાલીદે બુઝુર્ગવારનું પવિત્રનામ હઝરત ખ્વાજા બાદશાહ પદર્પોશ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) હતું. અને આપના દાદાનું નામ સૈયદ ઇસ્માઈલ હતું. આપના બુઝુર્ગો (વડીલો-પુર્વજો) ખુરાસાનમાં એટલા બધા લોકીપ્રય હતા તેમજ તેઓની દીની ખિદમતો એટલી હતી કે ખુરાસાનમાં ચુગટાઈ-મોગલવંશના બાદશાહો હુસૈન મિર્ઝા, સુલતાન ઇબ્રાહીમ હુસૈન મિર્ઝા અને શૈખ મિર્ઝા વગેરેએ પોતાની શાહઝાદીઓ આપના ખાનદાનમાં આપી હતી.

હઝરત ખ્વાજા જમાલુદ્દીન દાના (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની વાલીદા પણ શાહઝાદી જ હતાં. આપની વય ચાર (૪) માસની હતી ત્યારે શાહે ઈરાન ઇસ્માઈલ સફવીનું આક્રમણ થતાં હઝારો માણસો માર્યા ગયા; આ

જંગમાં આપના વાલીદ સાહેબ હઝરત ખ્વાજા બાદશાહ પદર્પોશ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) પણ શહીદ પામ્યાં. આ રીતે આપ બચપણમાં જ યતીમ બની ગયાં. અને હુઝુર નખીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની એક સુન્નતે ગૈર ઇખ્તિયારી અદા કરમાવી.

આ યુગમાં હઝરત ખ્વાજા અબુલ હસન અતા (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) જેઓ ‘ખ્વાજા બાબા’ ના નામે મશહુર હતાં; જેઓએ સિલસિલાએ નકશાબંદીચ્યાહ ના એક મહાન બુઝુર્ગ હઝરત ખ્વાજા ઉમૈદુલ્લાહ એહરાર (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) થી ખિલાફત મેળવી હતી; તેમજ જાહેરી અને ખાતીની ઉલુમોની તાલીમ હઝરત બાદશાહ પદર્પોશ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) પાસેથી મેળવી હતી; તેઓને હઝરત ખ્વાજા બાદશાહ પદર્પોશ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) એ ખ્વાબમાં તાકીદ કરમાવી હતી કે, ‘મારા સાહેબઝાદાનો જાહેરી તેમજ ખાતીની તર્બિયતમાં જરાપણ કચારા ન રહે, તેઓ ખ્યાલ રાખશે.’ આ સમયે આપની વાલીદા (માતા) નો પણ ઇન્તકાલ થઈ ચુક્યો હતો. હઝરત ખ્વાજા ઉમૈદુલ્લાહ એહરાર (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) પણ હઝરત ખ્વાજા અબુલ હસન અતા (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ને આ મુજબ તાકીદ કરી હતી.

હઝરત ખ્વાજા અબુલ હસન અતા (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ને આ મુજબની બશારતો મળતાં આ હઝરત સૈયદ જમાલુદ્દીન દાના (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની તલાશમાં નીકળી પડ્યાં. ખુબ જ શોધખોળ પછી જંગલમાં આપ એક ઝુંપડીમાંથી મળ્યા આવ્યા. આપે અલ્લાહત્આલાનો શુક્ર અદા કર્યો અને ત્યારબાદ આપને ખાવરાના જંગલમાં એક જગ્યાએ તળાવની પાળ પર સુવડાવ્યા. હઝરત ખ્વાજા અબુલ હસન અતા (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ને હવે ફીક થવા લાગી કે હજુ તો આપ માસુમ બાળક છે; તેમને દુધ પીવાની જરૂર પડશે. માટે કોઈ દાયાણી તલાશ કરું. ઘણી શોધખોળ કરી પણ કોઈ દાયાણ મળી શકી નહીં. આમ આ જ રીતે ત્રણ દિવસ પસાર થઈ ગયા. આ ત્રણ દિવસ દરમિયાન હઝરત ખ્વાજા જમાલુદ્દીન દાના (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) આપનો ખુદનો જ અંગુઠો ચુસતા રહ્યા; આપ તેના વડે તૃપ્ત થતાં રહ્યાં. હઝરત ખ્વાજા અબુલ હસન અતા (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) કોઈ દાયાણ નહીં મળતાં ખુબ જ પરેશાન હતાં. આપ બારગાહે ઇલાહીમાં આ માસુમ બાળકના દુધના ઈતિજામ માટે કાકલુદી કરવા લાગ્યા. આપ દુઆ કરીને જેવા બાળક ખ્વાજા દાના પાસે પહોંચ્યા તો જોયું કે એક હરણી

આપની પાસે આવીને ઊભી હતી; જેના આંચળમાંથી દુધ ટપકી રહ્યું હતું. હઝરત ખ્વાજા અબુલ હસન અતા (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) અલ્લાહત્આલાની આ મહાન કુદરતનો ભેદ સમજી ગયાં અને આપે જાણી લીધું કે આ અઝીમ નેઅમત હઝરત ખ્વાજા દાના (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) માટે જ આવી છે. આપે બાળક ખ્વાજા દાનાના પવિત્ર મુખમાં તે હરણીના આંચળ મુકી દીધાં. અને આ રીતે અલ્લાહત્આલા પોતાના એક બંદાનો જાહેરી પરવરીશનો ઈતિજામ ફરમાવ્યો. આ કમ નિયમીત રીતે સતત દોઢ વરસ સુધી ચાલતો રહ્યો. આપની ઉમર થોડી મોટી થતાં હઝરત ખ્વાજા અબુલ હસન અતા (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) આપને જંગલી વનસ્પતિ અને ફળો ચાવી ચાવીને ખવડાવવા લાગ્યાં.

હઝરત ખ્વાજા જમાલુદ્દીન દાના (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) આ અનુસંધાને ફરમાવે છે કે, ‘સતત ૧૨ વરસ સુધી હઝરત ખ્વાજા અબુલ હસન અતા (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) આ રીતે મને વનસ્પતિ અને ફળો ખવડાવતાં રહ્યાં. મને આ ખાણમાં જેટલી લિઝઝત આવતી હતી, તેવી લિઝઝત અત્યારે અન્ય કોઈ ખાણમાં આવતી નથી.’ સતત ૧૨ વરસ સુધી આ રીતે હઝરત ખ્વાજા અબુલ હસન અતા (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) આપને જાહેરી અને બાતિની રીતે તર્બિયત આપતા રહ્યાં. જ્યારે આપની વય ૧૨ વરસની થઈ ત્યારે હઝરત ખ્વાજા અબુલ હસન અતા (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) એ વિસાલ ફરમાવ્યો.

હઝરત ખ્વાજા અબુલ હસન અતા (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) એ પોતાની વક્ત પહેલાં હઝરત ખ્વાજા દાના સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ને ઘણીજ નસીહતો ફરમાવી અને પછી આપે બે રકાત નમાઝ અદા કરી અને સજદાહની હાલતમાં જ આપે ઈન્તકાલ ફરમાવ્યો. એ સમયે હઝરત ખ્વાજા દાના (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની વય ઘણી જ નાની (૧૨ વરસ) હતી. આ અણધારી ઘટના બનવાથી આપ ઘણાં જ વ્યાકુળ થઈ ગયા અને વિચાર મગ્ન હાલતમાં બેસી ગયાં કે હવે શું કરવું? આપના કફન-દફન માટે આ ઘોર જંગલમાં શું વ્યવસ્થા કરું? આપ એ જ વ્યાકુળતાની સ્થિતિમાં બેઠા હતાં કે, આપે અચાનક શું જોયું કે કિબ્લા (કાબાશરીફ) તરફથી એક નુરાની લોકોની જમાઅત જાહેર થઈ અને આપની તરફ આગળ વધી રહી છે. આ નિહાળીને આપ ઘણાં જ ખુશ થઈ ગયાં કે અલ્લાહત્આલા તરફથી મદદ માટે ચોક્કસ ફરિશ્તાઓની જ આ જમાઅત આવી છે; અને હકીકત પણ એજ હતી.

આ નુરાની જમાઅત ધીમેધીમે હઝરત ખ્વાજા અબુલ હસન અતા (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની લાશ મુબારક તરફ આગળ વધી અને આપને ગુસ્સા આપ્યું તેમજ કફન પહેરાવ્યું. ત્યાર બાદ આપના જનાઝાની નમાઝ અદા કરીને આપની દફન વિધી ફરમાવી અને પછી આ નુરાની જમાઅત હઝરત ખ્વાજા દાના પાસે તશરીફ લાવીને આપને ઘણોજ દિલાસો આપ્યો અને ગાયબ થઈ ગઈ. હઝરત ખ્વાજા અબુલ હસન અતા (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની વક્ત પછી આપની ઝિંદગી એજ રીતે જંગલમાં વિકરાળ અને ખુંખાર જંગલી જાનવરો વચ્ચે વીતવા લાગી. જંગલી ફળો અને કંદ મુળો ખાયને આપ પોતાનું ગુજરાન ચલાવતાં હતાં અને અલ્લાહની યાદમાં મશગુલ રહેતાં હતાં.

એક દિવસ આપના વાલીદે બુઝુર્ગવાર હઝરત ખ્વાજા બાદશાહ પર્દાપોશ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) એ તે યુગના મહાન નકશબંદી બુર્ઝગ હઝરત દુર્વેશ ખ્વાજા મોહંમદ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ને ખ્વાબમાં ફરમાવ્યું કે, ‘મારા ફરજંદની તાલીમ હજુ અધુરી છે, તેની વધુ તાલીમ માટે હું આપને સોંપું છું.’ આ બશારત મળતાં હઝરત દુર્વેશ ખ્વાજા મોહંમદ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) હઝરત ખ્વાજા દાના સાહેબની તલાશ માટે નીકળ્યાં; આપને શોધતાં શોધતાં છેક ખુરાસાનના જંગલમાં પહોંચ્યાં અને ત્યાં આપને હરણોનાં ટોળાં વચ્ચે જોયાં. હઝરત ખ્વાજા દુર્વેશ મોહંમદ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ને નીહાળીને હરણો તો નાસવા લાગ્યા, તો હઝરત ખ્વાજા દાના સાહેબ પણ હરણોની સાથે નાસી ગયાં. ઘણાં દિવસો સુધી આમ જ ચાલતું રહ્યું. એક દિવસ મોકો મળતાં હઝરત ખ્વાજા મોહંમદે અર્ઝ કરી તેમજ મોહબ્બત સાથે આગ્રહ પુર્વક રોકીને કહ્યું કે, ‘હઝરત આપ મને ઓળખતાં નથી, હું કોઈ અજનબી નથી; પરંતુ આપના વાલીદે બુઝુર્ગવારે આપની વિશેષ તાલીમ તેમજ તર્બિયત માટે મને આપની સોંપણી ખ્વાબમાં કરી છે; માટે અહીં હું આપની તલાશમાં આવ્યો છું.’ હઝરત ખ્વાજા મોહંમદની આ પ્રમાણેની વિનંતીથી આપ રોકાઈ ગયાં. પછી હઝરત ખ્વાજા સૈયદ મોહંમદ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) આપને પોતાની સાથે લઈ ગયા. અને સતત ૬ (છ) વરસ સુધી આપને રૂહાનીયતની તાલીમો તર્બિયત આપતાં રહ્યાં.

હઝરત ખ્વાજા દાના સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની રૂહાની તાલીમ આપના વાલીદ સાહેબની બશારત મુજબ પુરી થતાં હઝરત ખ્વાજા દુર્વેશ મોહંમદ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ત્યાંથી પાછા ફર્યા; ત્યારબાદ હઝરત

ખ્વાજા દાના સાહેબ ફરી એકવાર જંગલમાં એકલા રહેવા લાગ્યા અને અલ્લાહની યાદમાં મગ્ન થઈ ગયાં. આપની ઉપર ‘જઝબાહ્’ની કૈફીયત છવાયેલી રહેતી હતી, જે નકશબંદી બુઝુર્ગોનો ખાસ ફૈઝ છે. આપની ઈબાદતનો તરીકો એ હતો કે આપ એક હલકો (વર્તુળ) કરીને બેસતાં હતાં. અને આપની ચો તરફ હલકો કરીને જાનવરો બેસતાં હતા; આપ જ્યારે ‘અલ્લાહો-અલ્લાહો’નો ઝીક જાલી (મોટા અવાજથી ઝીક) કરતાં ત્યારે જંગલી જાનવરો પણ આપની નકલ કરતાં હતાં આ રીતે અલ્લાહના ઝીક વડે પુરું જંગલ ગુંજી ઊઠતું હતું.

આપને જંગલની તન્હાઈ ખુબ જ પસંદ હતી. આપ આબાદીથી દુર જ રહેતા હતાં. એકવાર એક બુઝુર્ગ બાબા ચોપાલ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ત્યાં આવી પહોંચ્યાં હજરત બાબાને નિહાળીને આપે ત્યાંથી નાસી જવાનો ઈરાદો કર્યો તો હજરત બાબાએ ફરમાવ્યું કે, ‘શું ઈન્સાન ઈન્સાનથી ક્યારેય ભાગે છે.?’ હજરત બાબાની વાત સાંભળીને આપ ત્યાં રોકાઈ ગયાં. એ દરમિયાન જ એક બીજા દુર્વેશ હજરત બાબા મજઝુબ તુર્કસ્તાની (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ત્યાં આવી પહોંચ્યાં. ત્રણેય બુઝુર્ગોએ એકબીજા સાથે મુલાકાત કરી. હજરત બાબા ચોપાલ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)એ તે દરમિયાન જ પોતાની બગલમાંથી ત્રીસ (૩૦) ગરમા ગરમ રોટીઓ કાઢી અને તેમાંથી એક રોટીના ત્રણ ટુકડા કર્યા અને એક ટુકડો હજરત ખ્વાજા દાના સાહેબને આપ્યો અને એક-એક ટુકડો તેઓ બંને બુઝુર્ગોએ આરોગ્યો. હજરત બાબા ચોપાલ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)નો આપેલો આ રોટીનો ટુકડો અરોગતાની સાથે જ હજરત ખ્વાજા દાના સાહેબની ખાતીની હાલતમાં તપ્પીલી આવી. આપની જઝબાહ્ની કૈફીયત ખત્મ થઈ ગઈ. અને આપને આબાદી તરફ આકર્ષણ પેદા થયું. માટે આપે જંગલનો એકાંતવાસ છોડી દીધો અને શહેરમાં આવીને રહેવા લાગ્યાં. અને અહીં ખુરાસાનમાં જ આપ ઈબાદતો-રિયાઝાતમાં મશગુલ થઈ ગયાં. થોડા સમય પછી આ ખુરાસાન છોડીને શહેર બલખમાં પહોંચ્યાં અને ત્યાં એ યુગના મહાન બુઝુર્ગ હજરત ખ્વાજા અબ્દુલ હાદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ની ખાનકાહ શરીફમાં મહેમાન તરીકે રહ્યાં તેમજ ત્યાંના એક બુઝુર્ગ હજરત મૌલાના સઈદ તુર્કસ્તાની નકશબંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)થી વધુ જાહેરી અને ખાતીની તાલીમ હાંસીલ કરી.

એ યુગનો બલખનો બાદશાહ આપના વ્યક્તિત્વથી ઘણો જ પ્રભાવીત

થયો અને આપનો મુરીદ બની ગયો. તેમજ પોતાની સાહેબઝાદી સાથે આપની શાદી કરી આપી આમ આ રીતે આપે પોતાના બુઝુર્ગોના વારસાને પણ બરાબર જાળવી રાખ્યો. આપ થોડો સમય બલખમાં રોકાયા અને ત્યાર બાદ આપે ત્યાંથી વિદાય લીધી. અને ફરતાં ફરતાં આપ કંદહાર તેમજ સિંધ થઈને આગ્રા પહોંચ્યાં આ પ્રવાસમાં આપની બીવી સાહેબા પણ આપની સાથે હતાં. આપ થોડો સમય આગ્રામાં રોકાયા અને પછી ત્યાંથી ગુજરાત તરફ આપ રવાના થયાં. એ દરમિયાન આપ રસ્તામાં કેટલોક સમય બુર્હાનપુર પણ રોકાયા હતા.

એ સમયે બુર્હાનપુરમાં મોગલ શહેનશાહ અકબરનો સાહેબઝાદો દાનિયાલ બુર્હાનપુરનો ગર્વનર હતો. દાનિયાલ આપની મુલાકાતથી અત્યંત પ્રભાવિત થયો અને આપનો મુરીદ બની ગયો. આ દરમિયાન થોડા જ અરસામાં દાનિયાલના એકના એક બહાલસોયા પુત્રનો ઈતિકાલ થઈ ગયો. દાનિયાલને હજરત ખ્વાજા સાહેબ તરફ ખુબજ અકીદ ત હતી; તેણે પોતાના સાહેબઝાદાની લાશ હજરત ખ્વાજા દાનાની ગોદમાં રાખી દીધી અને રૂદન કરવા લાગ્યો. હજરત ખ્વાજા સાહેબે અલ્લાહ તઆલાની ખારગાહમાં દાનિયાલના પુત્રના નવજીવન માટે દુઆ ફરમાવી. અને આપનો મુકદ્દસ હાથ લાશ ઉપર ફેરવ્યો. અલ્લાહ તઆલાએ આપની દુઆ કબુલ ફરમાવી અને સાહેબઝાદાને નવી જિંદગી અતા ફરમાવી. આ રીતે દાનિયાલનો ગમ ખુશીમાં પલટાઈ ગયો. હજરત મૌલાના રૂમ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)એ પોતાની મસ્નવી શરીફમાં આવા લોકોની શાનમાં જ ફરમાવ્યું છેકે,

“આં દુઆ શૈખે કે ન ચું હર દુઆસ્ત,

ફાનીસ્ત વ ગુફતએ ઉ ગુફતએ ખુદાસ્ત,

અકમહો અબરસ ચે બાશદ મુદ્દહ નીઝ,

ઝીદા ગદીદ અઝ ફસુને આં અઝીઝ.”

(એટલેકે, આ શૈખ (વલી)ની દુઆ સામાન્ય લોકો જેવી નથી, કારણકે તેઓ અલ્લાહ તઆલાની ઝાતો-સિકાતમાં ફાની છે. માટે તેઓનું બોલવું એ અલ્લાહનું બોલવું છે. જન્મજાત આંધળો કે કોઢી જ નહીં પરંતુ મુર્દાઓ પણ આવા ખાસ લોકોના એક દમ(કુંક) વડે જીવંત થઈ જાય છે.)

ત્યાર બાદ આપ બુર્હાનપુરથી રવાના થઈ ગુજરાતમાં વડોદરા મુકામે તશરીફ લાવ્યાં. અહીં આપ એ જમાનામાં ખુબજ સન્માનનીય બુઝુર્ગ હજરત

મૌલાના નઝીર બદ ખશી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના અત્યંત આગ્રહથી થોડા દિવસ માટે રોકાયા. આ રોકાણ દરમિયાન એક દિવસ કેટલાક ડાકુઓએ છાપો માર્યો અને આપનો તમામ સર-સામાન લુંટી લીધો. આ વાતથી હઝરત ખવાજ સાહેબને જરાપણ રંજો-ગમ ન થયો બલકે આપે અલ્લાહ ત્આલાનો આ વાત પર શુક્ર અદા કર્યો અને ફરમાવ્યું કે, અમાનતવાળાઓને તેની અમાનત પહોંચી ગઈ. અલ્લાહ ત્આલા તરફથી આપને ઇલ્લામ થતાં આપ વડોદરાથી સુરત તશરીફ લઈ જાય છે. એ યુગમાં સુરત ઘણું જ મોટું બંદર અને વેપારી મથક હતું. દેશ-વિદેશ સાથેનો વેપાર અહીં ચાલતો હતો. હજી માટે હાજીઓ સુરત બંદરેથી જ રવાના થતાં હતાં. માટે સુરત એ યુગમાં ‘બાબુલ મકકા’ તરીકે પ્રખ્યાત હતું. હઝરતની આગતા સ્વાગતા માટે એ વખતના કિલ્લેદાર કુલીજખાન★ આવ્યા જે આપને પુરાં અદબો એહતરામ અને દબદબા સાથે શહેરમાં લાવ્યાં.

શાહજાદા દાનિયાલનો મુત્ય પામેલો પુત્ર હઝરત ખવાજ દાના સાહેબની દુઆ તેમજ તવજ્જોહ વડે જીવંત થવાની વાત જ્યારે બાદશાહ અકબરે જાણી તો તે પણ હઝરતનો પુરે પુરો અકીદતમંદ બની ગયો હતો. હઝરતના સુરતમાં આગમન પછી બાદશાહ અકબરે હઝરત ખવાજ સાહેબ માટે રૂપિયા એક લાખનું જંગી નજરાણું આપની બારગાહમાં પેશ કર્યું. સુરતનો હાકીમ અબ્દુરહમાન તેહરાની પણ આપનો મુરીદ બન્યો હતો. સુરતમાં આપે કયામ ફરમાવ્યો ત્યાર બાદ આપે અહીં એક ખાનકાહશરીફ બનાવવાની શરૂઆત કરી. કહેવાય છે કે આ ખાનકાહ શરીફનું ચણતર કામ કારીગરો દિવસભર કરતાં હતાં તે રાતના સમયે આપ પોતાની તવજ્જોહ વડે તોડી પાડતાં હતાં. આપના એક મુરીદે આ વાત પાછળનો

કુટનોટ :-

★ કુલીજખાન :- આ કુલીજખાન હઝરત ખવાજ મોહંમદ બાકી બીલ્લાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના બિરાદરે નિસ્બત (સાળા) થતાં હતાં. હઝરત ઇમામે રખ્ખાની મુજદીદે અલ્લેખાની (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) ના મકતુબાત શરીફમાં (પવિત્રપત્રો) માં આપના નામે ૪ (ચાર) પત્રો છે. મકતુબાત શરીફની જીલ્દ - ૧ માં મકતુબ નં ૨૪, ૭૬ અને ૧૪૧ તથા જીલ્દ - ૨ માં પત્ર નં. ૩૨ આપના નામે લખેલ છે. તુર્કી ઝબાનમાં સિંહને ‘કુલીજ’ કહે છે. આપ કુલીજ ખાન અંદજની તરીકે મશહુર હતાં. આપનું પુરું નામ મુલ્લા મોહંમદ કુલીજ ખાન હતું. આપ જાહેરી તેમજ બાતિની બંને પ્રકારના ઇલ્મોમાં પારંગત હતાં. અને સાથે સાથે આપ મહાન લડવૈયા અને યુદ્ધ કળામાં નિષ્ણાંત હતાં. આ રીતે કહી શકાય કે આપ શાસ્ત્ર તેમજ શાસ્ત્ર બંનેમાં પીરપુર્ણ હતાં. એશી (૮૦) કરતાં કંઈક વધુ ઉમરમાં બાદશાહ જહાંગીરના શાસનકાળ દરમિયાન હી.સ. ૧૦૨૩ માં આપે ઇન્તેકાલ ફરમાવ્યો.

ભેદ માલુમ કર્યો તો આપે ફરમાવ્યું કે, અલ્લાહના બંદાઓની રોઝી ચાલુ રહે માટે હું આપું કરું છું.

આપની વફાત અને ત્યાર પછીની કરામત :-

સુરતથી થોડા સમય માટે આપ ફરીવાર બુર્હાનપુર તશરીફ લઈ ગયાં. ત્યાં કેટલાક દિવસ આપે કયામ ફરમાવ્યો અને ત્યાંથી પાછા ફરીવાર આપ સુરત પાછા તશરીફ લાવ્યા. અને ત્યારબાદ આપ અહીં બિમાર પડ્યાં. એક દિવસ આપની ઉપર એટલી બેહોશી છવાઈ ગઈ કે ત્યાં હાજર રહેલાં લોકો રડવા લાગ્યા. થોડીવાર પછી આપ ફરી હોંશમાં આવ્યા. અને ‘સુરે-યાસીન’ ની આપે તિલાવત ફરમાવી અને ત્યારબાદ ‘કલમાએતૈયબા’ પઢતાં પઢતાં આપે વિસાલ ફરમાવ્યો.

આપની વફાતની તારીખ ૫-સફર હી.સ. ૧૦૧૬ મુજબ ઇ.સ. ૧૬૦૭ છે. વફાત સમયે આપની ઉમ્મરશરીફ ૧૧૮ વરસની હતી. સુરતમાં બડેખાં ચકલાં માં બનાવેલી આપની પવિત્ર ખાનકાહમાં જ આપના પવિત્ર શરીરને સુપર્દે ખાક કરવામાં આવ્યું.

આપની દફન વીધી થયા બાદ ધોધમાર વરસાદ પડ્યો. જેમાં આપની કબ્રશરીફ બીલ્કુલ ધોવાઈ ગઈ, ત્યાં સુધી કે કબ્રશરીફની કશી જ નિશાની બાકી ન રહી. તમામ લોકો આ વાતથી ઘણાં જ પરેશાન હાલ હતાં. એ દરમિયાન જ હઝરત ખવાજ સાહેબે પોતાના સાહબજાદાને ખવાબમાં ફરમાવ્યું કે, ‘મારી કબ્ર ફલાણાં સ્થળે છે’ જ્યારે શોધ કરી તો કબ્રશરીફ તો મળી ગઈ પરંતુ કબ્રમાંથી આપની લાશ મુબારક ગુમ હતી. આ વાતથી લોકોની પરેશાની વધુ ગઈ. હઝરત ખવાજ સાહેબે ફરીવાર પોતાના ફરજંદને ખવાબમાં ફરમાવ્યું કે, ‘પરેશાન ન થાઓ, ગઈકાલે મારી લાશને ખાન-એ-કાબ્બા માં લઈ જવામાં આવી હતી; માટે હું કબ્રમાં ન હોતો, હવે હું મારી કબ્રમાં પાછો આવી ગયો છું.’

બીજા દિવસે સવારમાં ફરીવાર જ્યારે આપની કબ્રશરીફ ખોલવામાં આવી તો આપ તેમાં હાજર હતાં. આપના કફન મુબારક પર માટીનો એક ધખ્ખો પણ ન હોતો. ખુશ્બુ વગેરેનો છંટકાવ કરીને આપની કબ્રશરીફને ફરીવાર બંધ કરી દેવામાં આવી.

-: આપના ફરજંદો અને ગાદીનશીનો :-

‘પટની સુવે નિયર’ માં લખ્યા મુજબ હઝરત ખવાજ જમાલુદ્દીન દાના (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના બે સાહેબજાદાઓ હતાં જેના નામો

આ મુજબ છે.

(૧) હઝરત ખ્વાજા મોહમ્મદ કાસીમ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)

(૨) હઝરત ખ્વાજા અન્વારુલ હસન (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)

હઝરત ખ્વાજા જમાલુદ્દીન દાના સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના વિસાલશરીફ પછી આપના ફરજંદ હઝરત ખ્વાજા મોહમ્મદ કાસીમ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) આપના ગાદીનશીન બન્યાં. ત્રણ વરસ સુધી આપ સજ્જાદગીનો હક અદા કરતા રહ્યા અને હી.સ. ૧૦૧૯ મુજબ ઇ.સ. ૧૬૧૦ માં આપ વફાત પામ્યાં.

હઝરત ખ્વાજા મોહમ્મદ કાસીમ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની વફાત પછી હઝરત ખ્વાજા સાહેબના બીજા ફરજંદ હઝરત ખ્વાજા અબુલ હસન (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) સજ્જાદગીન બન્યાં. આશરે પાંત્રીસ (૩૫) વરસ સુધી આપ સજ્જાદગીનો હક અદા કરતાં રહ્યા. હી.સ. ૧૦૫૪ મુજબ ઇ.સ. ૧૬૪૪ માં આપ વફાત પામ્યાં હઝરત ખ્વાજા દાના સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના મજાર શરીફની પશ્ચિમ બાજુએ આપની દફન વીધી કરવામાં આવી.

તેઓના યુગમાં પાટણના ફૈજદાર અબ્દુલ્લાહ ખાને આપની ખાનકાહ શરીફ જ એક જામે મસ્જિદ તેમજ આપના રોજાશરીફ ઉપર ગુંબદનું બાંધકામ કરાવ્યું. હઝરત ખ્વાજા દાના સાહેબની ખાનકાહ શરીફ પાસે જે ૧૦૦ (સો) કુટ ઊંચો મિનારો છે, તેનું બાંધકામ પણ મસ્જિદની સાથે જ થયેલું હતું પરંતુ વાવાઝોડાના કારણે નુકસાન થતાં ગુલામ બાબા ખાને હી.સ. ૧૩૦૦માં તેને નવેસરથી રીપેર કરાવેલ હતો.

હઝરત ખ્વાજા અબુલ હસન (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) નો વફાત પછી તેઓના ફરજંદ ખ્વાજા સૈયદ મોહમ્મદ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ગાદીનશીન થયાં; જેઓ આશરે ચોવીસ (૨૪) વરસ સુધી સજ્જાદગીનો હક અદા કરતાં રહ્યાં અને હી.સ. ૧૦૭૮માં તેઓ વફાત પામ્યા. દરગાહ શરીફના ગુંબદમાં જ આપને દફન કરવામાં આવ્યાં ત્યારબાદ તેઓના ફરજંદ હઝરત નુરુલ હસન સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) સજ્જાદગીન બન્યાં. અને પચાસ (૫૦) વરસ સુધી આપ રશ્દો-હિદાયતનું કાર્ય કરતાં રહ્યાં હી.સ. ૧૧૨૬માં આપે વિસાલ ફરમાવ્યો.

હઝરત ખ્વાજા નુરુલ હસન સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના બે ફરજંદ હતાં. (૧) હઝરત ખ્વાજા ફૈઝુલ હસન સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ

અલયહ) (૨) હઝરત ખ્વાજા નુરુલ અલા સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)

આ બંને માંથી મોટા ફરજંદ હઝરત ફૈઝુલ હસન સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) આપના જાનશીન બન્યાં. તેઓ પોતાના યુગના મહાન આલીમ અને ફાજીલ હતાં. આપને ઔલાદમાં માત્ર એક સાહેબઝાદી જ હતી. આપ લગભગ ૨૫ (પચીસ) વરસ સુધી ગાદીનશીન રહ્યાં અને હી. સ. ૧૧૫૧માં આપની વફાત થતાં આપના નાનાભાઈ હઝરત ખ્વાજા નુરુલ અલા ખ્વાજા સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) સાહેબે સજ્જાદગી બન્યાં અને ૧૩ (તેર) વરસ સુધી આપ એ જ રીતે પોતાના બુઝુર્ગોના તૌર-તરીકા મુજબ રશ્દો હિદાયતનું કામ કરતા રહ્યાં અને હી. સ. ૧૧૬૪માં આપ વફાત પામ્યાં. આપને પણ ઔલાદમાં માત્ર એક સાહેબઝાદી જ હતી. માટે આપે પોતાની વફાતથી પહેલાં હી.સ. ૧૧૯૫ મુજબ ઇ.સ. ૧૭૪૬ માં પોતાના દામાદ (જમાઈ) હઝરત હાફીઝ અબુલ હસન બીન કાઝી શફુદ્દીન ઉર્ફ સૈયદ વલીયુલ્લાહ ખાન સાહેબને પોતાના સજ્જાદગીનશીન બનાવ્યાં હતાં. અને શહેરના આગેવાનો સામે જ સદરહુ વક્ફ તેમજ તેને લગતાં તમામ દસ્તાવેજો તેઓનો સુર્પદ કરી દીધાં હતાં, આ રીતે હઝરત ખ્વાજા દાના સાહેબ નકશબંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની સજ્જાદગીનશીનીનો હક સુરત શહેરના કાઝી સાહેબના ખાનદાનને હાંસીલ થયો.

આપના સંદલ શરીફના સમયે જાહેર થતી કરામતો અને તેની કેફીયતો

હઝરત ખ્વાજા જમાલુદ્દીન દાના ખ્વારઝમી નકશબંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) નો ઉર્ષમુબારક દર વર્ષે માહે સફરની ૩ અને ૪ તારીએ ઘણી જ શાનૌ-શૌકત સાથે બનાવવામાં આવે છે.

આપના સંદલશરીફના દિવસે મજારે પાક પર ત્રણ (૩) કરામતો એકી સાથે જાહેર થાય છે. આપના સંદલશરીફની ખાસ વિશેષતા છે. જે ત્રણ કરામતો જાહેર થાય છે તે આ પ્રમાણે છે.

(૧) આપના ગુંબદશરીફ પર રહેલાં પંજાનું આપમેળે ઝુકવું.

(૨) મજારે પાકનું તાળું આપમેળે જ ખુલી જવું.

(૩) હોજના પાણીનું મૌજની જેમ ઉડવું.

આ ત્રણેય કરામતો સંદલ શરીફ જ્યારે આપની ચોખટ પર પહોંચે છે, ત્યારે એક જ દર્પણમાં એક સાથે જ જાહેર થાય છે, માટે જોનારાઓ ત્રણ પૈકી કોઈપણ એક કરામત જોઈ શકે છે.

આપના સંદલશરીફની રસ્મ એ રીતે અદા કરવામાં આવે છે કે માહે

સફરની ત્રણ (૩૭) તારીખે ઈશાની નમાઝ બાદ સંઘલશરીફનું ઝુલુસ સજ્જાદા-નશીનના મકાન પરથી કાઢવામાં આવે છે. જ્યારે આ ઝુલુસ દરગાહશરીફના બુલંદ દરવાજાઓ મઝારશરીફ તરફ આગળ વધે છે તો ઝુલુસમાં સામેલ લોકો બુલંદ આવાઝથી “લા ઈલાહા ઇલ્લાલ્લાહે...” નો ઝીકશરીફ શરૂ કરે છે. જેમ જેમ ઝુલુસ મઝાર શરીફ તરફ આગળ વધે છે. ઝીકની હરારત વધતી જાય છે. જ્યારે સંઘલશરીફ ખીલકુલ ચોખટ પાસે પહોંચે છે ત્યારે ઝીકશરીફ પોતાના પરાકાષ્ટા પર પહોંચે છે અને એ જ ક્ષણે આ ત્રણેય કરામતો પ્રગટ થાય છે. મઝારેપાકના દરવાજાને આગળથી જ તાળું મારેલું હોય છે; થોડીવારમાં જ આ તાળું આપો આપ ખુલી જાય છે અને દરવાજો પણ ખુલી જાય છે; એ જ ક્ષણે પંજો પણ સલામી માટે ઝુકી પડે છે અને હોજનું પાણી અનેરી મસ્તીમાં ઉછળવા લાગે છે; હજારો લોકોની મેદની આ કરામતો પોતાની સગી આંખે જુવે છે. કોઈ પણ વ્યક્તિ એક કરામત જોઈ શકે છે. અને જેને અલ્લાહ ત્યાલા જોવાની અનેરી કુવ્વત અતા કરે છે, તે ત્રણેય કરામતો એકી સાથે પણ જોઈ શકે છે.

સફર મહિનાની ૪ (ચોથી) તારીખે આપના ઉર્ષશરીફની રસ્મો અદા કરવામાં આવે છે; જેમાં ફજરની નમાઝ બાદ ખાસ પતાશા અને ખીચડી પર ફાતેહા પઢવામાં આવે છે; અને તબરુક તરીકે વહેંચવામાં આવે છે. આ પતાશાનો ખાસ ફૈઝ એવો છે કે જે સ્ત્રીને સુવાવડ (ડીલીવરી)ની સમયે તકલીફ હોય તેને આ પતાશો જો ખવડાવી દેવામાં આવે તો ઇન્શાઅલ્લાહ ઘણી જ સરળતાપૂર્વક ડીલીવરી થઈ જાય છે.

અને ખીચડીની તબરુક માટે એવું કહેવાય છેકે, જે શખ્સ ચાહે તે મદદ હોય કે ઔરત આ ખીચડી ખાઈ લેશે તેને ઇન્શાઅલ્લાહ પુરાં વરસ માટે ઝેહરીલો જાનવર કરડશે નહીં તેમજ તેનું ઝેર ચઢશે નહીં. એટલે કે ઝેહરીલા જાનવરોથી પુરાં વરસ માટેનું સુરક્ષાવીમો છે.

★ ★ ★ ૨ ★ ★ ★

૬. ખ્વાજા મોહંમદ દેહદારી નકશબંદી

(રહેમતુલ્લાહે અલયહે)

કુતબુલઅકતાબ ફરીદુદ્દહર હજરત ખ્વાજા મોહંમદ દેહદારી નકશબંદી (રહેમતુલ્લાહે અલયહે) પણ ગુજરાતમાં પધારનારા નકશબંદી બુઝુર્ગોમાં ઘણાં અગ્રગણ્ય બુઝુર્ગો છે, એટલું નહીં પરંતુ આપ હજરત ખ્વાજા જમાલુદ્દીન

દાના નકશબંદી ખ્વારઝમી (રહેમતુલ્લાહે અલયહે)ના સમકાલીન બુઝુર્ગો છે. આ બંને બુઝુર્ગો એક સમયગાળા દરમિયાન સુરતની ધરતી પર તશરીફ લાવ્યા હતાં.

હજરત ખ્વાજા મોહંમદ દેહદારી નકશબંદી (રહેમતુલ્લાહે અલયહે) સિલસિલાએ નકશબંદીયાહના મહાન બુઝુર્ગ તેમજ આશીકે રસુલ હજરત મૌલાના અબ્દુર્રહમાન નુરુદ્દીન જામી નકશબંદી એહરારી (રહેમતુલ્લાહે અલયહે)ના મુરીદ તેમજ ખલીફા છે. આપે જાહેરી તેમજ ખાતીની તાલીમ તેઓથી જ હાંસીલ કરી. હજરત ખ્વાજા મોહંમદ દેહદારી (રહેમતુલ્લાહે અલયહે) ના વાલીદે મોહતરમનું પવિત્ર નામ હજરત ખ્વાજા મહેમુદ્દેહદારી નકશબંદી (રહેમતુલ્લાહે અલયહે) હતું. તેઓ પણ હજરત મૌલાના અબ્દુર્રહમાન નુરુદ્દીન જામી નકશબંદી એહરારી (રહેમતુલ્લાહે અલયહે)ના જ ખલીફા અને શાગીંદ હતાં. આપનું વતન રશિયામાં બુખારા પાસે આવેલું દેહદાર નામનું ગામ હતું માટે જ આપ ‘દેહદારી’ ના ઉપનામ વડે ઓળખાયા.

હજરત ખ્વાજા મોહંમદ દેહદારી નકશબંદી (રહેમતુલ્લાહે અલયહે)નો શજરાએ તરીકત કે જેમાં નિસબતે નકશબંદીયાહ આપને હુઝુર નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)થી કમશ: હાંસીલ થઈ જેનો કમ નીચે મુજબ છે. (નોટ:- આપના શજરાએ તરીકતની હસ્તલેખીત પ્રત:ની એક નકલ આ લેખકને દરગાહશરીફના ખાદીમ તરફથી મળેલ જેના આધારે આ કમ લખી રહ્યો છું.)

(૧) હજરત મોહંમદ મુસ્તફા (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)
(૨) હજરત સૈયદના સીદીકે અકબર (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) (૩) હજરત ખ્વાજા સલમાં ફારસી (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) (૪) હજરત ખ્વાજા કાસીમ (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) (૫) હજરત ઇમામ જફર સાદીક (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) (૬) હજરત ખ્વાજા ઇમામ અબુલ હસન મુસા અલકાઝમી (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) (૭) હજરત ખ્વાજા ઇમામ જફર ખીન મુસા કાઝીમ (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) (૮) હજરત ખ્વાજા ખાયઝીદ ખુસ્તામી (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) (૯) હજરત ખ્વાજા મોહંમદ મગરબી (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) (૧૦) હજરત ખ્વાજા અખીયઝીદ ઇશ્કી (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) (૧૧) હજરત ખ્વાજા અલી મુઝફ્ફર તરતુસી (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) (૧૨) હજરત ખ્વાજા અબ્દુલ હસન અફી અલખુખારી ખિરકાની (રદીયલ્લાહો

ત્યાલા અનહો) (૧૩) હઝરત ખ્વાજા અબી ફઝલુલ્લાહ ફારસી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) (૧૪) હઝરત ખ્વાજા અબી યાકુબ યુસુફ અલ્હમદાની (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) (૧૫) હઝરત ખ્વાજા અબ્દુલખાલીક ગજદવાની અલ્ખુખારી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) (૧૬) હઝરત ખ્વાજા મહેમુદ બંદાનવાઝ અલ્ખુખારી અલફગનવી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) (૧૭) હઝરત ખ્વાજા અલી અલ્ખુખારી રામેતની (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) (૧૮) હઝરત ખ્વાજા મહેમુદ અલ્ખુખારી સમ્માસી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) (૧૯) હઝરત ખ્વાજા સૈયદ અમીરે કુલાલ અલ્ખુખારી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) (૨૦) હઝરત કુત્બુલ્અકતાબ બલાએગીદાં હઝરત ખ્વાજા સૈયદ બહાઉદ્દીન નકશબંદ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) (૨૧) હઝરત ખ્વાજા અલાઉદ્દીન કારમીરી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) (૨૨) હઝરત ખ્વાજા નિઝામુદ્દીન સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) (૨૩) હઝરત ખ્વાજા યાકુબ ચખી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) (૨૪) હઝરત ખ્વાજા અલાઉદ્દીન મુરગાની (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) (૨૫) હઝરત ખ્વાજા નુઝ્દીન અબ્દુર્રહમાન જામી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) (૨૬) હઝરત ખ્વાજા કુત્બુલ્અકતાબ ફરીદુદ્દાર સૈયદ મોહંમદ દેહદારી નકશબંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ).

આ રીતે આપને હુઝુર નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) થી ૧૯ (ઓગણીસ) વાસ્તાઓથી 'ફૈઝાને નકશબંદ' (નિરખતે હુખ્ખી) હાંસીલ છે. અને હઝરત કુત્બુલ્અકતાબ ખ્વાજા બહાઉદ્દીનશાહ નકશબંદ (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અનહો) થી ૬ (છ) વાસ્તાઓ થકી 'નિરખતે નકશબંદીયાહ' હાંસીલ છે.

હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ દેહદારી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) આલિમે બે બદલ અને સુફીએ ઝીવકાર હતાં, તેમજ આપ ખુબજ મહાન મુસન્નીફ (લેખક) પણ હતાં. આપે અનેક કિતાબો તફસીરોં તેમજ અનેક કિતાબોની શર્હો (વિવરણો) લખેલી છે. આપ સુરતમાં તશરીફ લાવીને લોકોને હિદાયતની પ્રેરણા તેમજ ઈસ્લામના હુકમો પાલન કરવા માટે તાલીમ આપતાં રહ્યા. આપની નસીહતો, અમલી ઝિંદગી તેમજ આપના આલા દરજ્જાના અખ્લાકો વડે પ્રભાવિત થઈને સુરત નજીક આવેલા કામાનગર (હાલ-કામરંજ) નો છેલ્લા રાજા તાનસેને ઈસ્લામ કબુલ કરી લીધો હતો. અને પછી તેણે પોતાનું નામ બખ્તિયાર રાખ્યું હતું. રાજા તાનસેને ઉર્ફે બખ્તિયારે

હઝરત ખ્વાજા સાહેબ માટે એક જ મોટો ગુબંદ પણ બનાવ્યો હતો. પરંતુ ખ્વાજા સાહેબ પહેલાં જ બખ્તિયારનો ઈન્તેકાલ થઈ જતાં હઝરત ખ્વાજા સાહેબના આદેશ મુજબ તેને જ આ ધુમ્મટ નીચે દફનાવવામાં આવ્યો.

હુઝુર નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ના

બાલમુખારકનો એહતરામ:-

હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ દેહદારી નકશબંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) પાસે હુઝુર નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ના બાલ મુખારક હતાં. જ્યારે આ ફાની દુનિયામાંથી આપની કુચનો સમય નજીક આવ્યો ત્યારે આપના ખાદીમોએ આ બાલમુખારક કોની પાસે રહે ! તેનો ખુલાસો ચાહ્યો, તો આપે આ અનુસંધાને ફરમાવ્યું કે, 'મારા ઈન્તેકાલ પછી મને ગુસ્લ આપીને કફન પહેરાવ્યા બાદ આ બાલ મુખારક મારી પાસે લાવવામાં આવે, એ સમયે આ બાલ મુખારક જે શખ્સ તરફ જાય તે તેનો હકદાર બનશે.'

આપના આ ફરમાન મુજબ જ્યારે આપે વિસાલ ફરમાવ્યો તો આપને ગુસ્લ આપ્યા પછી અને કફન પહેરાવ્યા બાદ આ પવિત્ર બાલ મુખારક આપની સમક્ષ લાવવામાં આવ્યાં. એ સમયે ત્યાં સુરતના તમામ ખુઝુગીને દીન અને શહેરના આબરુદાર લોકો હાજર હતાં ; જે પૈકી હઝરત સૈયદ મોહંમદ એદ્રુસ સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) પણ ત્યાં હાજર હતાં. દરેક એવી ખ્વાહીશ ધરાવતાં હતાં કે આ દુર્લભ, અમુલ્ય અને અજોડ તોહફો મને જ હાંસીલ થાય પરંતુ એ દરમિયાન જ આપની જમણી આંખ મુખારક ઉઘડી, અલ્લાહ ત્યાલાના અન્વારોના મુશાહેદો કરનારી એ મુખારક આંખની કીકી ચોતરફ ફરી અને અંતે એ બાલ મુખારક પવિત્ર ડબ્બીમાંથી નીકળીને આપની એ ખુલ્લી આંખ મુખારકમાં જઈને સમાઈ ગયાં. આ બાલમુખારક જેવાં આપની આંખ મુખારકમાં પ્રવેશ્યાં કે આપની એ પવિત્ર આંખ આપ મેળે જ બંધ થઈ ગઈ જે ત્યાં હાજર રહેલાં તમામ લોકોએ પોતાની સગી આંખે પ્રત્યક્ષ નિહાળીયું; અને માટે આજે પણ આપના મઝારેપાક પર આંખની તકલીફવાળાઓ આવે છે. અને આપના મઝારેપાકની કંઠડી પર રાખવામાં આવેલી સિલાઈ આંખોમાં ફેરવે છે; જેના કારણે આંખોની તકલીફો દુર થઈ જાય છે. જે હુઝુર નબીએ કરીમ સાહેબે લૌલાક (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ના બાલ મુખારકનો જ ફૈઝાન છે.

'સફરનામાએ હિજાઝ'ના લેખક એક જગ્યાએ હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ દેહદારી નકશબંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) નો ઉલ્લેખ કરતાં લખે

છેકે, એ બુઝુર્ગોના મજારની જિયારત માટે જાઓ. કારણકે ત્યાં આં હજરત (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) ના મુકદ્દસ જીસ્મ શરીફનો એક જુઝ મુબારક (પવિત્ર અંશ) દફન છે, 'હું ત્યાં ગયો હતો ત્યારે ખુબ જ પ્રભાવિત થયો હતો.'

પછી આજ લેખક વધુ આગળ લખે છેકે, હજરત મૌલાના નુરુદ્દીન અબ્દુર્માન જામી નકશબંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની કિતાબ 'નફહાતુલઉન્સ' ઉપર હજરત ખ્વાજા મોહંમદ દેહદાર (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) એ એક શર્હ (વિવરણ) લખી છે, જે મક્કાશરીફમાં મારા જોવામાં આવી હતી.

આપનો વિસાલ અને મજારે મુબારક:-

હજરત ખ્વાજા દેહદારી નકશબંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) એ હી.સ. ૧૦૧૬ મુતાબીક ઇ.સ. ૧૬૦૭ માં માહે મોહર્રમુલહરામની ૧૯મી તારીખે વિસાલ ફરમાવ્યો.

આપનો પવિત્ર મજાર સુરત શહેરમાં હરીપુરા વિસ્તારમાં આવેલાં હજરત સૈયદ હસનજી સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના ટેકરા પાસેના કબ્રસ્તાનમાં આવેલો છે. જે હસનજીના ટેકરાના નામથી જ મશહુર છે. આપનો ઉર્ષમુબારક ૧૯ માહે મોહર્રમુલહરામના રોજ ઘણી શાનૌ-શૌકતથી મનાવવામાં આવે છે.

આપના મજારશરીફની પાસે દક્ષિણ દિશામાં બે મજારો આવેલાં છે; જે આપના ખલીફાઓ (૧) હજરત સૈયદ હુસેન સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) તેમજ (૨) હજરત સૈયદ મુબારક (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના છે.

★ ★ ★ ૩ ★ ★ ★

હજરત શાહ નુરુલ્લાહ હમ્દાની

(રહેમતુલ્લાહ અલયહ)

સુરત શહેરમાં તશરીફ લાવેલાં નકશબંદી બુઝુર્ગો પૈકીના આપ એક છે. હજરત શાહ નુરુલ્લાહ હમ્દાની નકશબંદી-મુજદ્દી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) વિશે હજરત મૌલાના ખૈરુદ્દીન સુરતી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) પોતાની કિતાબ 'એઆસનામા' માં લખે છેકે, આપ હજરત ખુબજ કામીલ બુઝુર્ગ હતાં, આપનું મુળવતન પેશાવર હતું. આપ હાફીઝે કુર્આન તેમજ

મહાન આલીમે રખ્યાની હતાં. આપ પોતાના મુળવતન પેશાવરથી હજજના ઈરાદે સુરત તશરીફ લાવ્યાં હતાં. હજજની સફર દરમ્યાન આપે એ યુગના મક્કાશરીફમાં રહેલાં નકશબંદીય્યાહ-મુજદ્દીય્યાહ સિલસિલાના મહાન બુઝુર્ગ હજરત મખ્દુમ અશરફ મકકી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) થી ફૈઝ મેળવ્યો તેમજ આપની ખિલાફત હાંસીલ કરી.

કિતાબ 'ખરકાતુલ્ઐલીયા' માં આપના વિશે લખ્યું છેકે, આપ શાહ નુરુલ્લાહે સૈયદ હમ્દાનીની ઔલાદમાંથી છે અને હજજથી પાછા ફરતી વેળાએ આપે સુરતને જ પોતાનું કાયમી નિવાસસ્થાન બનાવી લીધું.

હજરત સૈયદ અલી હમ્દાની (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) કે જેની ઔલાદ માંથી આપ છે, તેના વિશે કિતાબોમાં લખ્યું છેકે, આપ કારમીરીના અગ્રગણ્ય બુઝુર્ગો પૈકી છે. આપ સતત ૨૧ વરસ સુધી સફર કરતાં રહ્યા અને આપે ૧૪૦૦ જેટલાં મશાઈખો પાસેથી ખાતીની ફૈઝ હાંસીલ કર્યો.

હજરત શાહ નુરુલ્લાહ હમ્દાની નકશબંદી-મુજદ્દી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની વફાતનો સમય જ્યારે નજદીક આવી પહોંચ્યો તો આપે પોતાની ખાનકાહશરીફમાં પોતાના તમામ મુરીદો તેમજ અકીદતમંદોને જુમ્આની નમાઝ બાદ એકત્રીત કર્યા અને તેઓને અસરની નમાઝ સુધી નસીહતો કરતાં રહ્યાં. ત્યાર બાદ આપે અસરની નમાઝ બાજમાઅત અદા ફરમાવી અને ત્યાર બાદ આપ પોતાના બિસ્તર પર સુઈ ગયાં. અને કલમાશરીફ પઢતાં-પઢતાં જ આપ વાસિલે હકક થયાં.

આપની વફાતની તારીખ ૨૨ (બાવીસ) મી માહે રબીઉલઆખીર હી.સ. ૧૧૩૬ છે. તાપી નદીના કિનારે આવેલાં શાહ દરવાજાની પાસે આવેલી બાદશાહી મસ્જિદમાં આપની દફનવીધી કરવામાં આવી અને ત્યાં જ આપનો મજારશરીફ આવેલો છે.

હજરત મૌલાના ખૈરુદ્દીન સુરતી નકશબંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) આપના ફરજંદ છે. આપના મજારશરીફની પશ્ચિમ તરફ આપના બીજા ફરજંદ હજરત ખ્વાજા અબુલ હસન (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) નો મજાર છે. ગુબંદ ની નીચે સૈયદ મોહંમદ અલી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) નો મજારશરીફ છે. ગુબંદની પશ્ચિમ તરફ પ્રાંગણમાં હજરત નુરુલહસનનો મજાર છે. હજરત ખ્વાજા નુરુલહસન (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના ફરજંદ હજરત મૌલાના ફૈઝુલહસન સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ઘણાં જ મહાન આલીમ હતાં. આપે ઘણી જ કિતાબો તસન્નીફ ફરમાવી છે.

★ ★ ★ ૪ ★ ★ ★

હઝરત શાહ નસરુલ્લાહ પેશાવરી

(રહેમતુલ્લાહ અલયહ)

હઝરત શાહ નસરુલ્લાહ વલી પેશાવરી નકશાબંદી-મુજદ્દી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) પણ હજીની સફર પછી સુરત તશરીફ લાવ્યાં હતાં અને અહીં જ પોતાનું કાયમી વતન બનાવ્યું હતું. હઝરત શાહ નસરુલ્લાહ હમ્દાની (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) અને આપ એક જ યુગના ખુજુર્ગો છે; અને બંને એક જ સમયે સુરત તશરીફ લાવ્યાં તેમજ અહીં સુરત ને જ પોતાનું હંમેશાનું નિવાસ-સ્થાન બનાવ્યું હતું.

હઝરત શાહ નસરુલ્લાહ વલી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) પણ મુળપેશાવરના જ વતની છે. આપનો મઝારે પાક સુરત શહેરમાં હઝરત ખ્વાજા દાના સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના કબ્રસ્તાનમાં આવેલો છે.

આપ ઘણાં જ મહાન આલીમે રખ્ખાની તેમજ જાહેરી અને ખાતિની ઉલુમોના અગ્રાધ સમંદર રૂપી હતાં. જ્યારે દીલ્હીથી એકવાર વઝીરુલ્મમાલીક ગાઝીયુદ્દીન આસીફજાહ સુરત પધાર્યા ત્યારે શહેરના મહાન મશાઈખો અને આલીમોની એક મહેફીલ ભરાઈ જેમાં એક ખુબજ વિકટ અને વિવાદારૂપદ મસ્અલો આવ્યો; જેનો હલ (ઉકેલ) આપે ખુબ જ સરળતાપૂર્વક કરી આપ્યો હતો; જેના કારણે વઝીર ગાઝીયુદ્દીન આસીફજાહ તેમજ ત્યાં હાજર રહેલાં મશાઈખો અને આલીમો આપનાથી ખુબ જ પ્રભાવિત થયાં હતાં.

હઝરત શાહ નુરુલ્લાહ હમ્દાની (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના સાહેબજાદા હઝરત મૌલાના ખૈરુદ્દીન સુરતી નકશાબંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની જાહેરી તેમજ ખાતિની તર્બિયત આપે જ ફરમાવી હતી; તેમજ આપે પોતાની ખિલાફત વડે તેઓને નવાજ્યાં હતાં.

★ ★ ★ ૫ ★ ★ ★

હઝરત ખૈરુદ્દીન સુરતી નકશાબંદી

(રહેમતુલ્લાહ અલયહ)

હઝરત મૌલાના ખૈરુદ્દીન સુરતી નકશાબંદી મુજદ્દી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) હઝરત શાહ નુરુલ્લાહ હમ્દાની (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના ફરજંદ અને હઝરત શાહ નસરુલ્લાહ વલી પેશાવરી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના ખલીફા તેમજ તર્બિયત પામેલાં હતાં. આપનો સિલસિલાએ નસબ

(પેદીનામું) હુજુર નખીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) ના ચાચા હઝરત ઝુબૈર ખીન અબ્દુલ મુત્તલીબ સુધી પહોંચે છે. આપની વિલાદત સુરત શહેરમાં જ થઈ હતી.

હઝરત મૌલાના ખૈરુદ્દીન સુરતી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) મહાન આલીમ તેમજ ફકીહ હતાં. આપે અનેક કિતાબો પણ તસન્નીફ ફરમાવી છે. આપ પચાસ (૫૦) વરસ સુધી હદીષનો દર્સ સુરત શહેરમાં આપતાં રહ્યાં. આપ હજી જિયારત માટે જ્યારે ‘હરમૈન શરીફીન’ તશરીફ લઈ ગયાં તો ત્યાં એ યુગના મહાન મોહદીષ હઝરત શૈખ મોહમ્મદ હયાત સિંધી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) પાસેથી આપે ઇલ્મે હદીષ હાંસીલ કર્યું અને આપ સુરત પાછા પધાર્યા.

હઝરત મૌલાના ખૈરુદ્દીન સુરતી નકશાબંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) હઝરત શાહ નસરુલ્લાહ પેશાવરી નકશાબંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) પાસેથી ઇલ્મે તસવ્વુફની તાલીમ હાંસીલ કરી અને આપના મુરીદ બન્યાં. અને સિલસિલાએ નકશાબંદીચાહની ખિલાફત હાંસીલ કરી. આપે ‘શાહીદુત્તજવીજ’, ‘ઈશીદુત્તાલેખીન’ અને ‘સાઈલે સુલુક’ નામે ખુબજ ઉચ્ચ-કક્ષાના ઇલ્મો ધરાવતી કિતાબો તસન્નીફ ફરમાવી છે; જે તે યુગમાં ઘણી જ મકબુલ હતી.

આપના એક ફરજંદ હઝરત મોહમ્મદ સાલેહ ઉર્ફે કાઝીમિયાં ઘણાં જ મોટા આલીમ અને આરીફ હતાં. આપ અદાલતમાં કાઝી તરીકેની ખિદમત આપી ચુક્યા હતાં. આપે એક વહાણ પણ બનાવ્યું હતું; જેનું નામ તેઓએ સફીનતુરસુલ રાખ્યું હતું જેના દ્વારા આપે હજીની સફર કરી હતી.

હઝરત શાહ વલીયુલ્લાહ મોહદીષે દહેલ્વી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના એક શાગીંદ હઝરત રફીયુદ્દીન સાહેબ મુરાદાબાદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) એ હી.સ. ૧૨૦૨ માં પોતાનાં સફરોના હાલાતો લખ્યાં જેનું નામ ‘સફરનામાએ હિજાઝ’ રાખ્યું. આ કિતાબમાં આપે કેટલાંક ખુજુર્ગોના હાલાતો પણ લખ્યા છે; જેમાં આપે હઝરત મૌલાના ખૈરુદ્દીન (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) વિશે એક નોંધ પણ લખી છે; જેના દ્વારા આપણને હઝરત મૌલાનાના ઇલ્મ તેમજ મહાન ખુજુર્ગીનો ખ્યાલ આવી શકે છે. તેઓ લખે છે કે,

સુરત પહોંચતાની સાથે જહું જાહેરી અને ખાતિની કમાલાતોથી આભુષીત હઝરત મૌલાના ખૈરુદ્દીન સુરતી નકશાબંદી સાહેબની ખિદમતમાં

પહોંચ્યો. આપના દર્સના હલકામાં બેસીને મેં હદીષો પઢી. આપની ઝાત ઘણી ખરકતવંતી અને ખુદાઈ નેઅમતોથી ભરપુર છે. આજના યુગમાં લોકો માટે આપનું વજુદ ખરેખર ગર્વરૂપ છે. આપે બે (૨) વાર હરમૈન શરીફની સફર કરી. લગભગ ૫૦ વરસથી હદીષનો દર્સ આપી રહ્યાં છે; અને રાહે હકકના તલબગારોને તૃપ્ત કરી રહ્યાં છે. આપની ખિદમતમાં રહીને ઘણાં તાલીમોએ જાહેરી તેમજ ખાતિની ઇલમ હાંસીલ કર્યું. ‘હરમૈન શરીફ’ની ઝિયારત માટે જતાં લોકો માટે આપની ઝાત બેહદ ફેફડાથી અને નેઅમતરૂપી છે.

અલ્લાહ તઆલાએ આપને એટલી હદે ઇજઝત આપી છે કે, મક્કાશરીફના તેમજ દક્ષિણ હિંદના હાકીમો અતિ આદર ભાવ અને ઇજઝતપુર્વક આપને પત્રો લખે છે. વળી તેઓ આપના લખેલાં પત્રો ઘણાં જ સન્માનપુર્વક અને એહતરામ સાથે વસુલ ફરમાવે છે; હાથમાં પકડે છે. આટલી ઇજઝત હોવા છતાં આપમાં એટલી હદે ભારી તવાઝોઅ અને ઇન્કેસારી-નમ્રતા છે કે મહેમાનો અને ફકીરો માટે ઝાતે ખાવાનું લાવે છે અને તેમને પોતાના હાથે જ ખાવાનું પીરસે છે. વળી મોહતાજોની હાજતો પુરી કરવા-કરાવવા માટે ઘણી જ તનતોડ કોશીષો કરતાં રહે છે; જેના દ્વારા કામ કે હાજત પુરી કરાવવાની હોય છે તેને ત્યાં પોતે પગે ચાલીને કે સવારી પર બેસીને જાય છે. હાજતવાળાની હાજત ઇખ્લાસપુર્વક પેશ કરે છે. હાજતવાળાનું કામ પાર પડે તેવી સતત કોશીષો કરે છે. હું સુરત રહ્યો એ દિવસોમાં મેં કેટલીય વખત ‘સહીહ બુખારી’ના અને સિહાહની દરેક કિતાબોના થોડા થોડા ભાગો એમનાથી પઢીને ઇજઝત હાંસીલ કરી.

આપની વફાત અને મજારશરીફ:-

આપ ૧૦ મી માહે રજ્જબ હી.સ. ૧૨૦૬ મુતાબીક ઇ.સ. ૧૭૯૧માં સુરત ખાતે જ વફાત પામ્યાં. આપનો મજારશરીફ સુરતમાં ગાંધીબાગની દક્ષિણે આવેલ શાહનુરુલ્લાહની મસ્જિદમાં આવેલો છે; જે હાલમાં બોટાવાલા મસ્જિદ તરીકે ઓળખાય છે.

★ ★ ★ ✪ ★ ★ ★

હ. સૈયદ અબ્દુલ વહાબ બુખારી

(રહેમતુલ્લાહે અલયહે)

હજરત સૈયદ અબ્દુલ વહાબ બુખારી નકશબંદી (રહેમતુલ્લાહે અલયહે) સુરતના અગ્રણ્ય નકશબંદી બુઝુર્ગોમાંથી છે. આપનો મજારે

પાક સુરતમાં સૌદાગરવાડમાં આવેલી ચુડીગરાની મસ્જિદમાં આવેલો છે.

ભારત-પાક ઉપખંડમાં સિલસિલાએ નકશબંદીચાહના બાની (સ્થાપક) હજરત ખ્વાજા મોહમ્મદ બાકીબીલ્લાહ (રહેમતુલ્લાહે અલયહે) છે. આપનો મજારેપાક શહેર દીલ્હીમાં નખીએ કરીમ કબ્રસ્તાન-લાહોરી દરવાજા પાસે આવેલો છે. આપના વડે ભારતીય ઉપખંડ નકશબંદી સિલસિલાના ફેઝાન અને અન્વારો વડે મુનવ્વર થયો. આપના એક અગ્રેસર ખલીફા હજરત અલ્લામા તાજુદ્દીન સંભલી (રહેમતુલ્લાહે અલયહે) છે; જેઓની ખિદમતમાં જ રહીને હજરત સૈયદ અબ્દુલવહાબ બુખારી (રહેમતુલ્લાહે અલયહે) સુલુકની મંજિલો તથા કરી અને ખિલાફતો ઇજઝત હાંસીલ કરી.

આપ હજરત મખ્દુમ સૈયદ યાહ્યા તીરમીઝી (રહેમતુલ્લાહે અલયહે)ની ઔલાદમાંથી છે; અને સમય જતાં આપ પણ સુરતમાં કાયમી વસવાટના કારણે ‘સુરતી’ના લકબ વડે ખ્યાતી પામ્યાં. આપ પોતાની યુવાનીમાં ગુજરાતના સુલ્તાન બહાદુરશાહ સાથે રહીને અમીર બન્યાં હતાં. સુલ્તાન બહાદુરશાહની એક જંગમાં શહાદત થતાં આપે અમીરના પદનો ત્યાગ કર્યો હતો; અને આપને દૂન્યવી ઉમરા ઓથી નફરત પૈદા થઈ ગઈ હતી. આપના દિલમાં અલ્લાહ તઆલાની તલબ પૈદા અને આ તલબની ખ્યાસ બુજાવવા માટે આપ હજરત ખ્વાજા તાજુદ્દીન સંભલી નકશબંદી (રહેમતુલ્લાહે અલયહે)ની ખારગાહ શરીફમાં આવી પહોંચ્યાં અને ત્યાં પોતાની તલબની ખ્યાસ બુજાવી તેમજ રૂહાની તર્બિયત હાંસીલ કરીને પછી આપ ફરી સુરત પધાર્યા અને સુરતને જ પોતાનું કાયમી નિવાસસ્થાન બનાવ્યું. આપ અહીં સુરતના લોકોને હિદાયતની પ્રેરણા આપવા લાગ્યા તેમજ અલ્લાહનો માર્ગ દેખાડવા લાગ્યા.

-: આપનો વિસાલ અને મજારશરીફ :-

આપે હી. સ. ૧૦૧૪માં સુરતમાં વિસાલ ફરમાવ્યો અને સૌદાગરવાડમાં આવેલી મસ્જિદે ચુડીગરાની દક્ષિણ બાજુએ પ્રાંગણમાં આપની દફનવીધી કરવામાં આવી; જ્યાં અલગ જ સંકુલ બનાવેલું છે. આ મસ્જિદ આપના આદેશથી જ ચુડગર લોકોએ હી.સ. ૧૦૧૪માં બંધાવી હતી; જેમાં ૧૦૫ કુટ ઊંચો મિનારો છે.

અત્યારે આપની દરગાહશરીફનો વહીવટ સૈયદ રૂકનુદ્દીન સાહેબ સંભાળી રહ્યાં છે. તેઓની કુનેહ અને સ્પષ્ટવક્તા હોવાના કારણે

મઝારશરીફની વ્યવસ્થા મુળભુત રીતે જળવાઈ રહી છે. અને આપનો ઉર્ષશરીફ ઘણી જ શાનૌ-શૌકત સાથે મનાવવામાં આવે છે.

-: આપના ફરજંદો અને ખુલફાઓ :-

હઝરત સૈયદ અબ્દુલ વહ્દાબ બુખારી નકશબંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની ઔલાદમાં આપના એક ફરજંદ હઝરત સૈયદ મોહંમદ નકશબંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) છે. તેમજ આપે અન્ય ત્રણ બુઝુર્ગોને પણ ખિલાફત વડે નવાઝ્યા હતાં, જેઓનું ટુંકો પરિચય રજુ કરું છું. :-

(૧) હઝરત સૈયદ મોહંમદ નકશબંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)

આપ હઝરત સૈયદ અબ્દુલ વહ્દાબ બુખારી નકશબંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના સાહેબઝાદા તેમજ ચોથા નંબરના ખલીફા છે. આપે જાહેર ઉલુમોની તાલીમ એ યુગના પ્રખ્યાત આલીમ હઝરત સૈયદ મોહંમદ હાફીઝબહાદુર (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) પાસેથી હાંસીલ કરી હતી. તેમજ પોતાના વાલીદે મોહંમદરમે જ ખિલાફતો ઇજાઝત વડે નવાઝ્યા હતાં.

આપના વિશે કશા વિશેષ હાલાતો પ્રાપ્ત થઈ શક્યા નથી. આપની વફાત હી.સ. ૧૦૭૧ મુજબ ઇ.સ. ૧૯૫૦માં થઈ અને એ ચુડીગરાં મસ્જિદમાં પોતાના વાલીદેબુઝુર્ગ વારની બાજુમાં જ આપની દફનવીધી કરવામાં આવી હતી.

(૨) હઝરત સૈયદ શાહ હુસૈન (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)

આપ હઝરત સૈયદ અબ્દુલ વહ્દાબ બુખારી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના અગ્રગણ્ય ખલીફા હતાં. આપના વિશે વધુ કશી માહિતી મળી શકી નથી.

આપની વફાત બાદ આપને પણ ચુડીગરાં મસ્જિદમાં દફનાવવામાં આવ્યા હતાં અને ત્યાં આપનો મઝાર શરીફ છે.

(૩) હઝરત શાહ લતીફ નકશબંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)

આપ હઝરત સૈયદ અબ્દુલ વહ્દાબ બુખારી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના મહાન ખલીફાઓ પૈકી છે. આપને જ્યારે હઝરત સૈયદ અબ્દુલ વહ્દાબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) સુલુકની મંઝીલો પરિપૂર્ણ કરાવીને રૂહાની નેઅમતો તેમજ ખિલાફતો-ઇજાઝત વડે નવાઝ્યા ત્યારે પછી આપને ફરમાવ્યું કે,

‘હે ફરજંદ, અબ્દુલલતીફ, મારો ફરજંદ સૈયદ મોહંમદ જ્યારે મોટો થાય ત્યારે મારી આ ખાસ નેઅમત તેને પહોંચાડજો.’

હઝરત શાહ અબ્દુલલતીફ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ચોર્યાસી (૮૪) તાલુકાના હલધરું નામના ગામમાં વફાત પામ્યાં અને ત્યાં જ આપનો મઝારેપાક લોકો માટે આકર્ષણનું કેન્દ્ર બન્યું છે.

(૪) હઝરત શાહ મુરાદ નકશબંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)

પટની સુબે નિયર માં આપ વિશે એવી નોંધ છેકે, આપ માત્ર એક લુંગી અને ટોપી જ પહેરતાં હતાં, ખમીસ ઝલ્મો વગેરે પહેરતાં ન હોતા. આપે પોતાની પુરી ઝિંદગી આ રીતે જ વીતાવી હતી.

આપ હઝરત સૈયદ અબ્દુલ વહ્દાબ બુખારી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના ઘણાં જ કામીલ અને મહાન ખલીફા હતાં. આપ ઘણાં સાહેબે કરફો-કરામત અને સાહેબે કમાલ બુઝુર્ગ હતાં.

હઝરત શાહ મુરાદ નકશબંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) વજદની હાલતમાં જ્યારે કોઈની ઉપર દષ્ટિ નાખી દેતાં તો તે શખ્સ બેચેન અને આકુળ-વ્યાકુળ થઈ જતો અને કપડાં ફાડતો કે ચીસો પાડવા લાગતો હતો; અને તેની ઉપર જઝબાહની અનેરી કૈફીયત છવાઈ જતી હતી. જઝબાહની આ કૈફીયત ‘સિલસિલાએ નકશબંદીયાહ’ નો ખાસ ફૈઝાન છે. હાલના સમયમાં પણ મારા પીરો-મુશીદ હઝરત પીર સૈયદ વઝીર અલી શાહ સાહેબ કાદરી નકશબંદી- મુજદદી (દામફોયુઝોકુમ) ની મહેફીલમાં આવી જ જઝબાહની અજબો-ગરીબ કૈફીયત જોવા મળે છે. સિલસિલાએ નકશબંદીયાહ માં આ જઝબો ખાસ નેઅમત છે, જેનાદ્વારા બંદો ઘણી આસીનીથી અલ્લાહતઆલાનો કુર્બ હાંસીલ કરી શકી છે. (વધું માહિતી માટે જુઓ અમારું પ્રકાશન ‘મન કી આંખે ખોલ..’ નું પ્રકરણ કરીશો રખ્યાની.)

આપનો સોહરાબજી નામનો પારસી ખાદીમ હતો, જે એ યુગમાં ઘડિયાળ રિપેરીંગમાં ઘણો જ નિષ્ણાંત હતો. દીલ્હીના એ યુગના સુલ્તાન મોહંમદ શાહને અંગ્રજોએ એક ઘડિયાળ ભેટ આપેલી હતી; જે બગડી ગઈ હતી. દિલ્હી શહેરમાં આ ઘડિયાળ કોઈ રિપેર કરી શક્યો નહીં. હઝરત શાહ મુરાદ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ને જ્યારે આ વાતની ખબર પડી તો આપે પોતાના ખાદિમ સોહરાબજીને દિલ્હી સુલ્તાનની ઘડિયાળ રિપેર કરવા મોકલ્યો. તેણે સુલ્તાનની ઘડિયાળ દુરસ્ત કરી આપી. બાદશાહ તેનાથી ઘણો ખુશ થયો અને તેને ‘નેક સઆતખાન’ નો ખિતાબ અર્પણ કર્યો તેમજ જાગીરો વગેરે પણ અતા કર્યા.

દર વરસે માહે ઝિલ્કાઅદની ૨૨ મી તારીખે સોહરાબજી ઉર્ફ નેક

સઆદત ખાનના કુટુંબીજનો તરફથી આપનો ઉર્ષમુબારક આજ પર્યંત ઉજવાય છે.

આપનો મજાર શરીફ સુરતમાં મજુરા દરવાજા બહાર નવાબ અમાનતખાં અને નવાબ દિયાનતખાંની મસ્જિદ પાસે આવેલો છે.

★ ★ ★ ૭ ★ ★ ★

હઝરત શેખ નુર મોહમ્મદ સુરતી

(રહેમતુલ્લાહે અલયહે)

આપ ઉર્વતુલ્લુસ્કા હઝરત ખ્વાજા મોહમ્મદ માસુમ સરહિંદી નકશબંદી - મુજદ્દેદી (કુદ્દસીર્હુલ્અઝીઝ)ના ખુલ્ફાઓ પૈકી છે. આપને હઝરત પીરોમુશીદ આલીશાન બશારતો વડે નવાજ્યા હતાં; અને પોતાના પીરોમુશીદની બારગાહમાં ખુબજ મકબુલીયત હાંસીલ કરી હતી. આપની ઉપર પોતાના પીરોમુશીદની પ્રથમ સોહબતમાં જ ફના અને ઇસ્તગરાક એટલી હદે છવાયેલા હતાં કે આપના ચહેરા પરથી એવું લાગતું હતું કે જાણે ખુબજ બોજ ઉઠાવેલો છે જેના કારણે ચહેરા પર પરસેવો એ રીતે ટપકતો દેખાતો હતો કે જેમ સખ્ત ગરમીના સમયમાં દેખાય છે.

હઝરત પીરોમુશીદની બીજી સોહબતમાં તો આપનો મામલો અંતિમ કક્ષાની બુલંદી પર પહોંચી ગયો અને આપને ખિલાફત વડે નવાજવામાં આવ્યા. અને આપને પોતાના વતન સુરતમાં જ મસ્નદે ઇશીદ પર બેસાડ્યા; જ્યાં આપે રૂશ્દો-હિદાયતનું કાર્ય અંજામ આપ્યું અને સિલસિલાના ફૈજાન વડે અનેક લોકોને નવાજ્યાં.

કિતાબ ‘મકામાતે માઅસુમીય્યાહ’ના પેજ નંબર ૬૩૧, જી.૨ પર લખ્યા મુજબ આપનું જન્મસ્થળ, કાર્યક્ષેત્ર તેમજ મદફન ત્રણેય સુરત શહેરમાં જ છે. પરંતુ હાલમાં આપ મજારશરીફ વિશે કોઈ માહિતી મળી શકી નથી.

★ ★ ★ ૮ ★ ★ ★

હઝરત શેખ અતાઉલ્લાહ સુરતી

(રહેમતુલ્લાહે અલયહે)

કિતાબ ‘મકામાતે માઅસુમીય્યાહ’ જી-૨, ના સફા નંબર ૬૩૧ પર આપનો પરિચય રજુ કરતાં મુસન્નીફ લખ્યું છે કે, ‘આપ હઝરત કય્યુમે સાની ખ્વાજા મોહમ્મદ માઅસુમ સાહેબ સરહિંદી નકશબંદી-મુજદ્દેદી

(કુદ્દસીર્હુ)ના ખલીફા છે. આપે તસવ્વુફના મૈદાનમાં સંપૂર્ણ લાયકાત પ્રાપ્ત કરીને ઉચ્ચ પ્રકારના કમાલાતો પ્રાપ્ત કર્યા હતાં. આપના લખેલા પત્રો પણ ઉચ્ચ પ્રકારના હતાં આપે પોતાના હાથે કલામે શરીફની કિતાબત કરીને ત્રણ નકલ કરી હતી જેમાં આપની નિચ્ચત (૧) નકલ હુઝુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ)ના રોજાએ પાક માટે (૨) નકલ હઝરત શહેનશાહે નકશબંદ ખ્વાજા મોહમ્મદ બહાઉદ્દીનશાહ નકશબંદ (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) ના મજારે પાક માટે અને (૩) જી નકલ પોતાના પીરોમુશીદ હઝરત ખ્વાજા મોહમ્મદ માઅસુમ સરહિંદી (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) ના મજારે પાક પર મોકલવાની હતી. આપ ઘણાં સમય સુધી ઔરંગાબાદમાં રૂશ્દો-હિદાયતનું કાર્ય અંજામ આપી રહ્યા હતાં. અને ત્યાં જ વિસામો ફરમાવ્યો.

★ ★ ★ ૯ ★ ★ ★

હઝરત શેખ અલીરઝા સરહિંદી

(રહેમતુલ્લાહે અલયહે)

પરિચય:

આપ પંજાબના શહેર સરહિંદ શરીફ કે જે ફૈજાને સિલસિલાએ નકશબંદીય્યાહ- મુજદ્દેદીય્યાહના ફૈજનું મરકઝ છે ત્યાંથી અહીં અહમદ આબાદ તશરીફ લાવેલા હતાં.

ખાનદાન અને સિલસિલો :

આપ હઝરત ઇમામે રખ્ખાની મુજદ્દેદી અલ્ફૈસાની શૈખ અહમદ ફાફી સરહિંદી નકશબંદી (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો)ના ખાનદાનના એક ફર્દ હતા. અને સરહિંદ શરીફમાં જ આપની વિલાદત થઈ; અને ત્યાં જ જાહેરી અને ખાતિની ઉલુમો વડે સરફરાજ થયા. તેમજ પોતાના ખાનદાની સિલસિલા નકશબંદીય્યાહમાં બચત થઈને મુરીદ બન્યા. અને ખિલાફતની સઆદત હાંસીલ કરી.

ત્યારબાદ આપ અહમદ આબાદ તશરીફ લાવ્યા અને અહીં હઝરત શૈખ યાહયા ચીશતી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)થી મુલાકાત થતાં આપને તરીકએ ચિશતીય્યાહ તરફ રગબત પૈદા થઈ અને તેઓથી બચત થયા તેમજ ખાતિની તર્બિયત તથા રહાનિચ્ચતનું ઇલ્મ હાંસીલ કર્યું. હઝરત શૈખ યાહયા ચિશતી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) એ આપને ખર્કએ ખિલાફત વડે નવાજ્યા.

ઝૌકે સિમાઅ અને કેફીયત :

આપ સિમાઅ તરફ ખુબજ ઝૌક ધરાવતા હતાં; અને રાગ સાંભળીને મદહોરા થઈ જતાં હતાં, તેની માઅનીમાં ગર્ક થઈ જતાં હતાં. ઘણીવાર આપની ઉપર એવી કેફીયત છવાતી હતી કે ઇરકે ઇલાહીમાં આંખોમાંથી લોહીના આંસુ વહેવા લાગતા હતાં. અને વજદાની કેફીયતમાં રકસ કરતા હતા. મોટા ભાગે આપ રાત્રે ઝિક્રે ઇલાહીમાં મગ્ન રહેતા હતાં. આપ દુનિયાથી પુરી રીતે નિસ્પ્રહી અને બેનિયાઝ હતા.

સુલતાન ફિરોઝ જંગની સાથે દખ્ખણ (દક્ષિણ ભારત)થી આવેલા અમીરો પૈકી મોટાભાગના આપના મુરીદો અને અકીદતમંદો હતાં. આ સિવાય આપના વિશેષ હાલાતો ઉપલબ્ધ થઈ શક્યા નથી.

વિસાલ અને મજારે પાક :

આપનો વિસાલ માહે જીલકાઅદની ૨૧ મી તારીખે હી.સ. ૧૧૪૨ માં થયો. આપનો મજાર ઝવેરીવાડ, રીલીફ રોડની પાસે અહમદઆબાદમાં આવેલો છે. આપના ફરઝંદ હઝરત શૈખ મોહંમદ શાહ એક ખુબ જ સારા આલીમ અને સુફીએ કામીલ હતાં. અને ઉચ્ચ પ્રકારના કાતિબ પણ હતાં. તેઓએ આપના મજારશરીફ ઉપર પત્થરનો ઘુંમટ બનાવેલો છે.

આપની ઔલાદને સુલ્તાને વક્ત તથા અમીરો તરફથી અહમદઆબાદ પાસે આવેલ કોચરબ, સુઘલ અને રણાસ ગામો જાગીર પેટે મળેલા હતાં; જેના થકી આપનો જીવન નિર્વાહ થઈ શકે. (હ.મિરાતે અહેમદી, ભાગ-૩)

★ ★ ★ ૧૦ ★ ★ ★

હઝરત સુફી અખ્લાક એહમદ સાહેબ

(રહેમતુલ્લાહ અલયહે)

હઝરત સુફી અખ્લાક અહેમદ સાહેબ નકશખંદી - મુજદ્દી રામપુરી (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) મેહબુબુરમદ હઝરત સુફી અખ્લાક અહેમદ સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) સાહેબે તસવ્વુફ, સાહેબે કરામત તથા સાહેબે નિસ્પત મહાન વલીએ કામીલ હતાં; આપ મુજદ્દી દૌરાં, હઝરત રકનુદીનશાહ સાહેબ અલ્વરી (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) ના મહાન ખલીફાઓ પૈકીના એક છે.

મેહબુબુરસમદ હઝરત સુફી અખ્લાક અહેમદ સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) નો સિલસિલાએ ઇરાદત (તરીકત) ૧૨

વાસ્તાઓથી હઝરત ઇમામે રખ્ખાની મુજદ્દી અલ્ફેખાની શૈખ અહેમદ ફાફી સરહિંદી (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) થી જઈ મળે છે; જે આમુજબ છે.

(૧) મહેબુબે સમદાની હઝરત ઇમામે રખ્ખાની મુજદ્દી અલ્ફેખાની શૈખ અહેમદ ફાફી સરહિંદી (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) આપના ખલીફા (૨) ઉર્વતુલ્લુસ્કા હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ માસુમ સરહિંદી (કુદ્દસીરહુ) તેઓના ખલીફા (૩) હઝરત ખ્વાજા અબ્દુલ અહ્દ વહેદત (કુદ્દસીરહુ) *^૧ (૪) હઝરત શાહ હનીફ કાબુલી (કુદ્દસીરહુ) તેઓના ખલીફા (૫) હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ રાજદાં (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) તેઓના ખલીફા (૬) હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ મજહર (કુદ્દસીરહુ) તેઓના ખલીફા (૭) સુલ્તાનુ લઘૌલીયાએ સિંધ હઝરત ખ્વાજા મોહંમદ ઝમાં લુંવારી શરીફવાળા (કુદ્દસીરહુ) તેઓના ખલીફા (૮) હઝરત ખ્વાજા હાજી અહમદ મુત્તકી (કુદ્દસીરહુ) તેઓના ખલીફા (૯) હઝરત સૈયદ હાજી હુસૈનશાહ (કુદ્દસીરહુ) તેઓના ખલીફા (૧૦) હઝરત સૈયદ ઇમામ અલી શાહ સાહેબ મકાન શરીફવાળા (કુદ્દસીરહુ) તેઓના ખલીફા (૧૧) હઝરત ખ્વાજા મરહુમશાહ દહેલ્વી (કુદ્દસીરહુ) તેઓના ખલીફા (૧૨) હઝરત ખ્વાજા રકનુદીનશાહ અલ્વરી (કુદ્દસીરહુ) અને તેઓના ખલીફા (૧૩) મહેબુબુરસમદ હઝરત સુફી અખ્લાક અહેમદ શાહ સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે)

આપ હઝરત ‘મકામે મહેબુબીયત’ ના બુઝુર્ગ હતાં; જેનો સુબુત મુક્તીએ આઝમ હઝરત શાહ મોહંમદ મજહરહુલ્લાહ દહેલ્વી (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) એ આપને લખેલાં કેટલા પવિત્ર પત્રો વડે મળે છે. હઝરત મુક્તીએ આઝમ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) જ્યારે પણ આપને પત્ર લખતાં તો ‘મેહબુબુરસમદ હઝરત સુફી અખ્લાક અહેમદ’ ના ઇલકાબ વડે સંબોધન કરીને લખતાં હતાં.

કલામે પાકમાં ‘મકામે મહેબુબીયત’ પ્રાપ્ત કરવાનો જે માર્ગ દેખાડવામાં આવ્યો છે તે ‘ફત્તેબેઉની યીહૂબીખ્કોમુલ્લાહ’ છે. આ ફરમાન ઇલાહી મુજબ મેહબુબુરસમદ હઝરત સુફી અખ્લાક અહેમદ સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) સૌમૌ-સલાત તથા સુન્નતોની પાખંદીમાં ઘણાં જ ચુસ્ત તેમજ સમય પ્રમાણે કાર્ય કરવામાં ઘણાં જ નિયમબધ્ધ હતાં; ત્યાં સુધી કે સફર દરમિયાન પણ આપ પંજગાના નમાઝો બા જમાઅત અદા કરમાવતાં હતાં.

આપની મુકદ્દસ મહેફીલમાં તાલીબો અને મુરીદો પર જઝબાહ^૧ની કૈફીયત ખુબજ છવાયેલી રહેતી હતી.

...સુન્નત અને શરીઅતની પાખંદી...

મહેબુબુરસમદ હઝરત સુફી અખ્લાક અહેમદ સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) સુન્નતો અને શરીઅતના ચુસ્ત પાખંદ હતાં, જેના કેટલાક દષ્ટાંતો મૌજુદ છે. જે પૈકી કેટલાક રજુ કરું છું.:

(૧)

આપ ઝલાવાડ (રાજસ્થાન)માં પટવારી તરીકે નોકરી કરતાં હતાં. નોકરી પુર્ણ થતાં(વય મર્યાદા પુરી થતાં) પેન્શનની વિધી માટે આપની પાસે તસ્વીર (ફોટા)ની માંગ કરવામાં આવી. પરંતુ ખિલાફે શરીઅત આ માંગને હુકરાવી દીધી. સરકારી અધિકારીઓએ તસ્વીર માટે આપની સામે છેલ્લી દલીલ એવી રજુ કરી કે, ‘અમે કાયદાકીય રીતે તસ્વીર એટલા માટે રાખ્યે છીએ કે, પેન્શન લેનાર વ્યક્તિ એ જ છે અન્ય કોઈ નથી.’ તો આ દલીલના પ્રત્યુત્તરરૂપે આપે લખી મોકલ્યું કે, ‘તો પછી ફાંસીના માંચડે લટકારનારની તસ્વીર શા માટે નથી રાખવામાં આવતી. કે જેથી જાણી શકાય કે ફાંસીએ લટકાનાર વ્યક્તિ એ જ છે.’ (રાવી: - મૌલાના ચાંદ મીયાનું ખ્યાન)

(૨)

એકવાર મહારાષ્ટ્રના ગૃહમંત્રી વાય. બી. ચૌહાણ કે જે ભુતકાળમાં ભારતનાં ગૃહમંત્રી, સરંક્ષણમંત્રી અને નાણામંત્રી તરીકે પણ કેન્દ્રીય પ્રધાનમંડળમાં સેવા આપસ ચુક્યા હતાં, તે આપની શોહરત સાંભળીને કોઈ ખાસ કામ માટે દુઆ કરાવા માટે આવી પહોંચ્યાં, પરંતુ આપે શાને ફૈજાને મુજદ્દેદીયત ને અનુરૂપ અને મશાઈખે કિરામને શોભે એ રીતે પોતાને આ વાતથી અગળા રાખીને વલીએ કામીલ હોવાનો સખુત પેશકર્યો (રાવી: - હઝરત સાહેબઝાદા સાહેબ)

(૩)

આપ અસલી અફઘાની પઠાણ હોવાના નાતે અત્યંત ખુબસુરત હતાં. એકવાર આપ એકસ્થળે રેલ્વેસ્ટેશન પર બેઠેલાં હતાં. એવામાં ત્યાંથી એક અંગ્રેજ ટુરીસ્ટ પસાર થયો તેની દષ્ટિ આપની ઉપર પડી તો તે આપને જોતો જ રહી ગયો. અને આપના ખુબસુરત ચહેરાની તસ્વીર લેવા માટે તેણે પોતાની પાસે રહેલો કેમેરો ટીક કર્યો. આપની નજર તેની ઉપર પડી તો આપે પોતાના ચહેરા પર નકાબ નાંખી દીધો. અંગ્રેજ કેમેરો ધરીને સામે જ ઊભો રહી ગયો.

અને કહેવા લાગ્યો કે, ‘આપ ક્યાં સુધી નકાબ રાખશો, તસ્વીર લીધા વિના હું અહીંથી હટવાનો નથી.’ તો તેના જવાબરૂપે આપે ફરમાવ્યું કે, ‘તું જ્યાં સુધી અહીં કેમેરો લઈને ઊભો રહીશ ત્યાં સુધી હું નકાબ ઊઠાવીશ નહીં.’ અંતે તે અંગ્રેજ થાકી હારીને મેદાન છોડી ગયો. આવી હતી આપની શરીઅતની ચુસ્ત પાખંદી. (ઉલ્લેખ કર્તા: - ઈસ્માઈલભાઈ પેન્ટર)

ગુજરાતમાં અગમન

આપના પીરો મુશીદ હઝરત ઇકનુદીનશાહ સાહેબ અલ્લેવી (રહેમતુલ્લાહ અલયહે)ના સાહેબઝાદા મુક્તીએ આઝમ હઝરત મુક્તી મહેમુદશાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) હુકમથી આપની ગુજરાતમાં પધરામણી થઈ. અને આપે અહેમદાબાદમાં વસવાટ કર્યો. હકીકત એ છે કે આપનું અહેમદાબાદ (ગુજરાત)માં તશરીફ લાવવું એ ગુજરાતની ધરતી પર ફૈજાને નકશખંદીય્યાહના સુકાય ચુકેલાં બીજમાં ફરીવાર નવા અંકુરો કુટવાનું કારણ બન્યું. અને ગુલશને નકશખંદીય્યાહએ ફરીવાર ગુજરાતની ધરતી પર તરોતાઝગી હાંસીલ કરી અને આ રીતે આપ ફૈજાને સિલસિલાએ નકશખંદીય્યાહના મુખ્ય અલમખરદાર સાબીત થયાં.

આજે ગુજરાતની ધરતી પર સિલસિલાએ આલીયા નકશખંદીય્યાહના જે કંઈ અન્વારો, મહેફીલની રંગતો ઝીકના હલ્કાઓ, ખત્મેખ્વાજગાન શરીફના હલ્કાઓ અને મુરદો તેમજ તાલીબોમાં જઝબાહ વગેરેની કૈફીયતો દષ્ટિગોચર થઈ રહી છે, જે આપના જફૈજાને કરમનો સદકો છે.

★ : બઝમે જાનાં માં આપનો પરિચય :

ઇકને ઈસ્લામ પખ્લીશીંગ કું. હૈદ્રાબાદ (સિંધ)થી પ્રકાશીત કિતાબ ‘બઝમે જાનાં’ કે જેમાં હઝરત ખ્વાજા ઇકનુદીનશાહ સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ના હાલાતો કલમખંધ કરવામાં આવ્યા છે; જેમાં તેઓના ખલીફા તરીકે આપનો પરિચય આપતાં તેના લેખક સાહેબઝાદા અબુલખૈર મોહમ્મદ ઝુખૈર સાહેબ લખે છે કે,

આપ સાહેબે નિસ્ખત ખુઝુર્ગ હતાં. હઝરત ખ્વાજા ઇકનુદીનશાહ સાહેબ અલ્લેવી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)થી આપને ખૈતનો શર્ફ હાંસીલ હતો. તેમજ આપનાથી ખીર્કએ ખિલાફત પણ હાંસીલ હતો. આપનું અસલી વતન તો રામપુર (યુ.પી.) હતું; પરંતુ એક મુદત સુધી આપે ઝાલાવાડ (રાજસ્થાન)માં વસવાટ કર્યો અને ત્યાર બાદ બાકીની ઝિંદગી આપે અહમદાબાદમાં વિતાવી. ભાગલા પછી લગભગ ૨૦ - ૨૫ વરસ સુધી આપે

હિંદુસ્તાનમાં અંધકારમય વાતાવરણમાં માઅરેફતરૂપી શમ્શા રોશન ફરમાવી. આપના ઇરાદાતમંદો જાલાવાડ, અહમદાબાદ તેમજ આજુ બાજુના વિસ્તારમાં ઘણા મોટા પ્રમાણમાં મૌજુદ છે. આપ પોતાના શૈખ અને મુશીદ ની મોહબ્બતમાં ફાની હતાં. અને આ કારણે જ આપને પોતાના શૈખના જાનશીન બનાવવામાં આવ્યા. સાહેબેજાદા હજરત મુક્તી મહેમુદશાહ અલ્વરી (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) થી પણ ભરપુર મોહબ્બત હતી. અને આપ તેઓને પોતાની મઝહબી ખિદમતોની જાણકારી ઘણીવાર આપતાં રહેતાં હતાં.

‘ઇતિસાલે રૂહાની’ *ની તવજ્જોહ

આપની ઉપર આપના પીરોમુશીદ હજરત ખ્વાજા રૂકનુદ્દીનશાહ અલ્વરી (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) ઘણાં જ મહેરબાન હતા; અને તેઓએ હજરત ખ્વાજા બાકીબીલ્લાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) ની સુન્નત અદા કરતાં આપને ઇતિસાલે રૂહાની ની તવજ્જોહ વડે નવાજીને હુબહુ પોતાને જેવાજ બનાવી દીધાં હતા.

: અન્ય વિશેષતા :

મહેબુબુરસમદ હજરત સુફી અખ્લાક અહેમદ સાહેબે (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) ઘણાં ઉચ્ચ પ્રકારના કાતીબ (લહીયાં) હતાં. આપે પોતાના તમામ ખુદ્શાઓને અતા કરેલ ખિલાફતનામાઓ પોતાના હાથે જ લખ્યાં હતાં.

ઘોળકા, અહમદાબાદ તથા મોડાસા આ ત્રણ સ્થળો આપની રૂહાનિયતના મુખ્ય કાર્યક્ષેત્રો હતાં. અહીં આપના મુરીદો અને ચાહકોની સંખ્યા ઘણીજ હતી.

: આપનો વિસાલ અને મઝારે પાક :

મહેબુબુરસમદ હજરત સુફી અખ્લાક અહેમદ સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) નો વિસાલ માહે જિલકાઅહની ૨૪ મી તારીખે હી.સ. ૧૩૯૦ માં જુમ્હાના દિવસે ચારતના સમયે આપના નિવાસસ્થાન સુન્હરી મહલ માં અહમદાબાદ ખાતે થયો.

વિસાલના દિવસે આપે પોતાની અંતિમ ફઝરની નમાઝ પણ અદા ફરમાવી હતી. (અને આ રીતે આપે હુઝુર નબીએ પાક સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ ના તેમજ હજરત ઇમામે રખ્ખાની મુજદીદે અસ્ફેષાની (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) ના તરીકા પર હોવાનો સખુત પેશ કર્યો. કારણકે હુઝુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) ની આખરી

ગુફતગુ નમાઝ વિશેની જ હતી. ‘અસ્સલાતી અસ્સલાતો વમા મલકત અયમાનો કુમ.’ તેમજ આપ (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) નો વિસાલશરીફ પણ ચારતના સમયે જ થયો હતો.

એ જ રીતે હજરત મુજદીદે અસ્ફેષાની (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) નો વિસાલ પણ ફઝરની નમાઝ અદા કર્યા પછી ચારતના સમયે જ થયો તેમજ આપે પણ પોતાના સાહેબજાદા ખ્વાજા મોહમ્મદ સઈદ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) સાથે અંતિમ ગુફતગુ નમાઝ વિશે જ ફરમાવી. એ જ રીતે મહેબુબુરસમદ હજરત સુફી અખ્લાક અહેમદ સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) એ આ સુન્નતે ગૈર ઇખ્તિયારી અદા ફરમાવી. અને મોહબ્બત તેમજ તાબેદારીમાં લીન હોવાની મહાન દલીલ પેશ કરી.)

આપની નમાઝે જનાઝા જુમ્હાની નમાઝબાદ અહમદાબાદ માં માણેકચોકમાં આવેલી શાહી જામેઅ્ મસ્જિદ માં અદા ફરમાવવામાં આવી. ત્યાર બાદ દફનવિધી માટે આપના પવિત્ર જનાઝાને ગંજશોહદા કબ્રસ્તાનમાં લઈ જવામાં આવ્યો. અને ત્યાં જ આપની દફન વિધી કરવામાં આવી. પાછળથી આપના મર્કદશરીફ પર રોજાએ મુબારક બનાવવામાં આવ્યો.

: આપના ખુદ્શાઓ :

મહેબુબુરસમદ સુફી અખ્લાક અહેમદ સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) ચાર વ્યક્તિઓને પોતાની ખિલાફત અને ઇજાઝત વડે નવાજ્યા. ખિલાફત અતા કરવાના કમ મુજબ આપના ખલીફાઓના પવિત્ર નામો નીચે મુજબ છે. :

- (૧) હજરત શાહ મોહમ્મદ ઉસ્માન કુરૈશી સાહેબ (અહમદાબાદ)
  - (૨) હજરત સુફી અબ્દુલ્લાહશાહ સાહેબ સાંગાનેરી (મોડાસા)
  - (૩) હજરત સુફી અબ્દુર્રહમાન (શાહ) સાહેબ (ઘોળકા)
  - (રહેમતુલ્લાહે ત્આલા અલયહીમ અજમઈન)
  - (૪) હજરતસાહેબજાદા ડો. ઇખ્લાસઅહેમદ ખાનસાહેબ (અહમદાબાદ)
- આ રીતે ચાર (૪) વ્યક્તિઓને નિસ્ખતે ખિલાફત વડે નવાજવાં એ પણ સુન્નત તરફ ઇશારો કરે છે.

★ ★ ★ ૧૧ ★ ★ ★

૬. શાહ મોહમદ ઉસ્માન કુરેશી સાહેબ

(રહેમતુલ્લાહ અલયહે)

હજરત શાહ મોહમદ ઉસ્માન કુરેશી સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) ને મુજદ્દીદે ઝમાં, કય્યુમે દૌરાં, શૈખે યગાના હજરત ખ્વાજા ઇકબુલ્દીન શાહ સાહેબ કાદરી-ચીશ્તી-નકશખંદી-મુજદ્દીદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) ના સાહેબજાદા અને જાનશીન હજરત મુક્તી મોહમદ મહેમુદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) ના પ્રથમ મુરીદ હોવાનું સદ્ભાગ્ય સાંપડ્યું હતું.

આપની ખિદમતોની એક ઝલક..

હજરત શાહ મોહમદ ઉસ્માન સાહેબ નકશખંદી-મુજદ્દીદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) ના ઉચ્ચ મર્તબાઓ તેમજ મહાનતાનો ખ્યાલ તેઓની ખિદમતો વડે જ આવી શકે છે. આપના ખિદમત ગુઝાર સ્વભાવના કારણે જ મિરઝાપુર-કુરેશી મોટી જમાઅતે આપને જમાઅતના આજીવન પ્રમુખ તરીકે નીમ્યાં હતાં. ૩૦ (ત્રીસ) વરસ સુધી આપે આ પદને શોભાવ્યું અને પછી રાજીનામું આપ્યું હતું.

હજરત શાહ મોહમદ ઉસ્માન સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) ગુજરાતમાં સુન્નીયતના અલમખરદાર, રક્ષક અને ખાતીલ ફીકીઓનું ભરપુર ખંડન કરનાર તથા અસંખ્ય ગુજરાતી આલીમો પૈદા કરનાર સુન્નીઓની આખરૂપ મહાન સંસ્થા દાઝલઉલુમ શાહે આલમના સ્થાપકગણ પૈકીના એક હતા, તેમજ આ મહાન સંસ્થાના આપ પ્રથમ સેક્રેટરી, ત્યારબાદ નાઝીમે આલા અને છેવટે પ્રમુખપદે રહીને અનથક ખિદમતો કરેલી હતી. આપને મસ્જિદો અને મદ્રાસાઓની સ્થાપના કરવાનો તેમજ મોટા આલીમોને ખોલાવીને જલ્સાઓનું આયોજન કરવાનો અત્યંત શોખ હતો.

આપે ગુજરાતમાં બઝમે ઇકબુલ્દીન-નકશખંદી-મુજદ્દીદી નામની સંસ્થાની સ્થાપના કરી આ સંસ્થા મારફતે કંઈ કેટલીય ફારસીથી ઉર્દુભાષામાં ભાષાંતર થયેલી અમુલ્ય કિતાબોનું ગુજરાતી ભાષામાં લીપીયાંતર તેમજ ભાષાંતર કરાવી ગુજરાતના મુસ્લીમોની જ્ઞાનની તરસ છીંપાવી છે. આપની આવી અનેક પ્રકારની ખિદમતોના કારણેજ શજરાહ શરીફમાં આપના નામે આવતો શેર :-

“જઝબએ ખિદમત અતા કર હજરત ઉસ્માન કા,
યે દુઆ કરલે કબૂલ ઇન અસ્ફીયા કે વાસ્તે.”

ખીલ્કુલ યથાર્થ અને વાસ્તવીકતાને પ્રગટ કરનારો તેમજ તદ્દન અતિશયોક્તિ રહીત છે.

હજરત શાહ મોહમદ ઉસ્માન મીયાં સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) ની આનાથી પણ વધુ ઉચ્ચ અને મહાન ખિદમતોનો અંદાજ તો આપને ખિલાફતો-ઈજાઝત વડે નવાઝતી વખતે મહેબુબુરસમદ હજરત સુફી અખ્લાક અહમદ સાહેબ રામપુરી નકશખંદી-મુજદ્દીદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) અતા કરેલ ખિલાફતનામાએ વાંચતા આવી જાય છે. હવે હું વાંચકોની ખિદમતમાં આપના આ ખિલાફત નામાનો અક્ષરશઃ ગુજરાતી તર્જુમો રજુ કરું છું; જેથી વાંચકો આપની ખિદમતોનો અંદાજ લગાવી શકે.

...આપનું ખિલાફત નામું...

(ગુજરાતી તર્જુમો)

: ખિસ્મીલ્લાહ હીરમાનીરહીમ :

નહમ્દોહુ વ નુસલ્લી અલા રસુલેહીલ્કરીમ વ આલેહીલ્અઝીમ વ અસ્લામેહીલ્ફહીમ...અમ્માબાદ જાણ થાય કે અમારા પીરો મુશીદે બરહકક, હાદીએ મુત્લક, કુત્બુલ્અૌલીયા, નકીબુલ્અરસીયા, કિબ્લાએ દો જહાં, કાઅ્બાએ દીનો ઇમાં, મુજદ્દીદે ઝમાં, કય્યુમે દૌરાં, ફદેઝમાં, શૈખે યગાના, ઇમામુલ્વકત, મૌલાના અલ્લાજ હજરત ખ્વાજા ઇકબુલ્દીન શાહ સાહેબ નકશખંદી, ચિશ્તી, કાદરી, મુજદ્દીદી, અવૈસી, અન્સારી, અલ્વરી (નવ્વરલ્લાહો મર્કદહુ વ કુદ્દસીરહુ) ફરજદે માઅૂનવી (ફહાની ઔલાદ) હજરત મુજદ્દીદે અલ્ફેખાની (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) ની બા-બરકત ખિદમતમાં અહમદાબાદથી બહુકમે અજલ વ દાયએ સરમંદી, ફીદાંએ પીરાં, જાં નીપારે મુશીદા મોહમદ ઉસ્માન સલ્લહુર્રમાન કુરેશી જુનાગઢી ખૈતની નિયતથી હાજર થયાં. એ સમય હજરત કિબ્લાગાહનો સખ્ત ખિમારીનો હતો. એ જ સમયે હજરતે એક જલ્સાનું આયોજન કરીને પોતાના વ્હાલા ફરજંદ ઉચ્ચ મર્તબાવાળા સાહેબજાદા આફતાબે શરીઅત, માહતાબે માઅૂરેફત, હજરત મુક્તી મૌલાના મોહમદ મહેમુદ સલ્લહુલ્લહુદને ખિલાફતની ખિલઅત તેમજ દરેક ખાનદાનની ઈજાઝત અને જાનશીનીનો મન્સખ અતા કર્યો, અને અઝીઝ મોહમદ ઉસ્માનને હુકમ આપ્યો કે, ‘અમારા સાહબજાદાથી ખૈત થઈ જાવ.’ પેલી તરફ હજરત સાહબજાદા સાહેબને ફરમાવ્યું કે, ‘આજ ખિસ્મીલ્લાહ આમનાથીજ ખૈત (કરવું) શરૂ કરો.’ આમ હુકમ મુજબ સાહબજાદા આલીશાનથી સૌ પહેલાં ખૈતનું સદ્ભાગ્ય તેમજ

સિલસિલાના પ્રચારની બુનિયાદ મોહંમદ ઉસ્માનથી જ રાખવામાં આવી. કેટલાય વરસો સુધી તેઓ સાહેબજાદા સાહેબની પવિત્ર સોહબત અને ખાસ તવજ્જોહ વડે ફેજિયાબ તથા તૃપ્ત થતા રહ્યાં અને મહાન ખિદમતો અંજામ આપી. ખાસ કરીને તેઓના સિલસિલાની ઇશાઅતમાં ઘણાં જ કાર્યરત રહ્યાં. આ નિઃસ્વાર્થ ખિદમતો વડે (તેઓ) પીરના મંજુરે નજર બની ગયા. હાલના ઝમાનામાં આવી ખિદમતો કોઈ મુરીદ કરી શકતો નથી. તદ્દુપરાંત (તેઓ) પીરભાઈઓની ખિદમતમાં કોઈપણ સંજોગમાં ઉણપ આવવા દેતાં નથી. પછી હજરત સાહેબજાદા સાહેબ હૈદરાબાદ - સિંધ (પાકિસ્તાન) તશરીફ લઈ ગયા; તો ખબર મળતાં જ (તેઓએ) ત્યાં હાજર થઈને પણ ખિદમત અદા કરી. ત્યારબાદ આ નાથીઝ હકીર બંદાની અહમદાબાદમાં અવર-જવર અને ત્યાંના રોકાણનું કારણ પણ આપ જ બન્યા અને સિલસિલાની ઇશાઅતમાં અહીં જ રાત-દિવસ અથાગ કોશીષો અને મહેનતો કરતાં રહે છે; અને અમારા હજરતસાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) નો લગાવેલો બગીચો કે જે સુકાઈ રહ્યો હતો, તેઓના પ્રયત્ન વડે લીલોછમ્મ અને લહેરાઈ રહ્યો છે. જે કોઈનાથી છુપું નથી અમારા પીરોના તે મંજુરેનજર છે; એટલા માટે આજીએ તેમનાથી મોહબ્બતનો ખુસુસી સંબંધ હંમેશા જાળવી રાખ્યો છે. જ્યારે હજરત સાહેબજાદા સાહેબ (સલ્લમલ્લાહો ત્યાલા) એ કરમ નવાઝીશ અને બંદાપરવરીની રીતે પોતાના અમદાવાદી મુરીદો વગેરેને આ ખાકસારને સોંપ્યા ત્યારથી વારંવાર (સમય-સંજોગની અનુકુળતા પ્રમાણે) તેઓની આલાઈસ્તેદાદ (ઊંચી સામર્થ્યશક્તિ) મુજબ ખાસ તવજ્જોહ વડે તેમને નવાઝ્યાં. હવે હજરત સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની પુરૈફ નજરની કાબેલીયત જાહેર થવાનો સમય આવી પહોંચ્યો તો તેઓનો સુલુક અલ્હમ્દોલીલ્લાહ ‘ફનાએ કલ્બી’ થી ‘ફનાએ નફ્સ’ સુધી પહોંચ્યો તેમજ (તેઓને) ખુલ્લતની નિસ્બત વડે નવાઝવામાં આવ્યાં; ત્યાં સુધી કે જઝબાહની રાહથી ઝાતે બહુતમાં ઉઝ્જ અને નુઝુલ તેમજ ફના અને બકા તેઓને હાંસીલ થઈ, જેની તસ્દીક સરહિંદશરીફમાં થઈ એટલે કે આ વરસે દરબારે નાયબે અતમ્મે રસુલે મકબુલ (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) મહેબુબે સમદાની, કય્યુમે ઝમાની હજરત મુજદીદે અલ્ફેષાની (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) ના પવિત્ર દરબારમાં ઉર્ષશરીફના મૌકા પર હાજરી થઈ, કે જ્યાં વહેદતના દરિયાના તરસ્યાઓની તૃષા છીપાવવામાં આવે છે, હાજતમંદોની હાજતો તેમજ સુલુકવાળાઓનો સુલુક પુર્ણ કરાવવામાં

આવે છે; ત્યાં વિદાયવખતે ખાતિની ઇન્આમોની વહેંચણી થાય છે; ત્યાં આ અઝીઝ મોહંમદ ઉસ્માને મુરાકીબામાં જોયું તથા સાંભળ્યું કે, “તમારું કાર્ય પુર્ણ થઈ ગયું” આ બશારત તથા તસ્દીકથી વધુ ઇત્મીનાન હાંસીલ થઈ ગયું. અલ્હમ્દોલીલ્લાહ તેઓની ૨૧ (એકવીસ) વરસની નિરંતર નિઃસ્વાર્થ ખિદમતો ઠેકાણો લાગી. મહાન પીરોના ફરમાન તદ્દન સત્ય સાબીત થયા કે **હરકે ખિદમત કર્દ ઉ મખ્દુમ શુફ**. એટલેકે જેણે (પીરોની) ખિદમત કરી તે છેવટે મખ્દુમ બનીને રહ્યો. ખિદમતનો બદલો મળીને જ રહે છે. **ખિદમતે તોરા બ કુંગરાએ કિબ્રીયા કરાદ**. એટલેકે ખિદમત તને એક દિવસ જરૂર ખુદા સુધી પહોંચાડી દેશે. પછી તેઓની આ હાલતની જાણકારી હજરત સાહેબજાદા સાહેબ (હજરત મુફતી મહેમુદ સાહેબ) ને પત્રરૂપી અરીઝા વડે કરીને (તેઓની) ખિલાફત માટે સિફારીશ કરવામાં આવી; તો જવાબ મળ્યો કે, મોહંમદ ઉસ્માનને સિલસિલાની ઇજાઝત અતા કરવી, આપની ઉપર અવલંબીત છે. (કારણકે) આપ ત્યાં રહો છો અને આપે જ તેઓને તમામ મકામો પાર કરાવી દીધાં છે, તો પછી લીલનું કારણ શું છે? મોહંમદ ઉસ્માન ખુબ જ સારીવ્યક્તિ છે અને અમારા સૌથી પહેલાં મુરીદ અને મુખ્લીસ મુરીદ છે. અલ્લાહ ત્યાલા તેઓને ખુશ રાખે તથા તેઓના દરજ્જા બુલંદ ફરમાવે. તેમજ મુફતીએ આઝમ, શરીઅત, માઅરેફતપનાહ મૌલાના અલ્હાજ મોહંમદ મઝહૂરલ્લાહ શાહ સાહેબ નકશબંદી, ચિશ્તી, કાદરી, શાહી ઇમામ જામે મસ્જિદ ફતેહપુરી દિલ્હી (દામતખરકાતોહુમ) પણ અઝીઝ મોહંમદ ઉસ્માનથી ઘણાં જ ખુશ છે; અને તેઓના પણ તે મંજુરે નજર છે. તેમના માટે અગાઉથી લખી મોકલ્યું હતું કે, તેઓએ (મોહંમદ ઉસ્માને) અમારા દિલ ઉપર ઘણો જ કબ્જો જમાવેલો છે. એટલા માટે હજરતથી પણ પત્ર દ્વારા મશ્વરો માંગવામાં આવ્યો તો આ યોગ્ય જવાબ હાંસીલ થયો કે, અઝીઝ ગીરામીકદ્ર (મોહંમદ ઉસ્માન) ના મામલામાં આપ મુખ્તાર છો. આપના દિલનો એ વાત તરફ જુકાવ (ખિલાફત આપવા તરફ) અને તેઓને (હજરત મોહંમદ ઉસ્માન સાહેબને) ઇશારો થવો (આ બંને વાત) ઇજાઝતના કારણરૂપ છે. સુબ્હાનલ્લાહ, જેઓને આવી જલીલુલ્કદ્ર અને અગ્રગણ્ય હસ્તીઓ પોતાની નજરમાં મકબુલ ફરમાવે તેમજ સ્વીકૃતિ અતા ફરમાવે તો તે ખેશક, અલ્લાહ ત્યાલા અને રસુલ (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) ના સ્વીકૃતિ પામેલાં છે.

આમ, આ રૂહાની બનાવો અને નિઃસ્વાર્થ ખિદમતો તેમજ

મર્તબાઓની પ્રાપ્તિના આધાર પર ગૈબી ઇશારાથી અને અલ્લાહ ત્આલાના હુકમથી આ ખાકસાર હરદિલ અઝીઝ મોહંમદ ઉસ્માનને હુકમ વડે સિલસિલાએ આલીયા નકશબંદીયાહ મુજદ્દેદીયાહની ખિલાફત તેમજ ઇજાઝત વડે નવાઝીને પોતાના નાયબ બનાવે છે અને શરીઅત તથા તરીકતના અનુસરણની તેમજ સિલસિલાની ઇશાઅતની વસીયત કરીને અલ્લાહ રખ્ખુલ ઇજાઝતની ખારગાહમાં દુવા માટે હાથ ઊઠાવે છે કે, અલ્લાહ ત્આરક વ ત્આલા આં હઝરત સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમના તુફેલ અને હઝરાતે પીરાને ઉજ્જામના સદકા અને વસીલા વડે ફૈઝાને મોહંમદી સલ્લલ્લાહોઅલયહ વસલ્લમ અઝીઝ મોહંમદ ઉસ્માન દ્વારા મખ્લુકને પહોંચાડે અને તાલીખોના દીલોને નિરખતના અન્વારો વડે રોશન તેમજ મુનવ્વર ફરમાવે.....આમીન... વ આખરુદ્દાઅવાના અનીલહમ્દોલીલ્લાહે રખ્ખીલ્આલમીન વલ્આકેબતો લીલ્મુત્તકીન વસ્સલાતો વસ્સલામો અલા સય્યદીલ્મુરસલીન મેહબુબે રખ્ખીલ્લ - આલમીન વ અલા આલેહીલ્અત્હાર વ અસ્હાબેહીલ્અખ્યાર વ ઔલીયાએહી લકીબાર રીદવાનુલ્લાહેત્આલા અલયહીમ અજમઇન. આમીન ...યા રખ્ખુલ્આલમીન.

ખાકપાએ ખ્વાજાને નકશબંદીયાહ મુજદ્દેદીયાહ,
ઝર્રાએ બેમીકદાર હકીર ફકીર અખ્લાક અહમદ ગફરલ્લાહુ અન્હુ
નકશબંદી રામપુરી સુમ્મ જાલાવાડી મુકીમ અહમદાબાદ (ગુજરાત)
૧૭ જમાદીયુલ્અવ્વલ હી.સ. ૧૩૫૭ મુતાબીક ૧૩ ડીસેમ્બર ઇ.સ. ૧૯૫૬
.....

આપની વફાત અને મઝારેપાક

ઝિંદગીના આખરી દિવસોમાં આપની ઉપર કામીલ ઇસ્તિગરાક (ઇશ્કે ઇલાહીમાં એક પ્રકારની મદદોશી) હોવાના કારણે આપની પાસે આવનાર વ્યક્તિઓને આપ ઘણાં જ પ્રયત્નો પછી ઓળખી શકતાં હતાં.

આપની વફાત માહે શવ્વાલની ૨૫ (પરચીસ) મી તારીખે હી.સ. ૧૪૨૪ માં થઈ આપની નમાઝે જનાઝા હઝરત મૌલાના હાજી મોહંમદ અસ્લમ સાહેબે પઢાવી. આપની અંતિમગાહ અને મઝારેપાક સરખેજ - અહમદાબાદમાં છે.

★ ★ ★ ૧૨ ★ ★ ★

હઝરત મૌલાના ખુબમિયા નકશબંદી

(રહેમતુલ્લાહે અલયહે)

જ્યારે અખંડ હિન્દુસ્તાનની ધરતી પર ખાતિલ ફિક્રીઓ પેટે ખાતીમે નખુવતના મુન્કીર એવા કાદીયાનના કાઝીબ નખુવતના જુદા દાવેદારોએ માથું ઊંચક્યું તો તેના ખાતીલ અકીદાઓનું સંપુર્ણ ખંડન કરનારાઓ પેટે એક એવા પીર સૈયદ હાફીઝ જમાઅત અલીશાહ નકશબંદી (રહેમતુલ્લાહે અલયહ) ના નામવર ખુલફાઓ પૈકીના આપ એક મશહુર ખલીફા છે. આપનો મઝારે પાક મદીનતુલ્અૌલીયા અહમદાબાદ શહેરના મશહુર ચહારતોડા કબ્રસ્તાનમાં છે; આપના વિશે વધુ કોઈ માહિતી મળી શકી નથી.

★ ★ ★ ૧૩ ★ ★ ★

હ. ફઝલે હકકબાવા નકશબંદી મુજદ્દેદી

(રહેમતુલ્લાહે અલયહે)

સૌરાષ્ટ્રના ધોરાજી શહેરના બહારપુરા વિસ્તારમાં આવેલાં બાદલશાના કબ્રસ્તાનમાં હઝરત ફઝલેહકક બાવા નકશબંદી મુજદ્દેદી (રહેમતુલ્લાહે અલયહ) નો ભવ્ય કલાત્મક કારીગીરવાળો મકબરો આવેલો છે; તેને સંલગ્ન જ આપના નામે ચાલતો એક મદ્રાસો તેમજ મસ્જીદ પણ આવેલી છે.

હઝરત ફઝલે હકકબાવા (રહેમતુલ્લાહે અલયહ) ની વિલાદ તે બાસઆદત (પવિત્ર જન્મ) અફઘાનીસ્તાનના કાબુલ શહેરમાં થઈ હતી. આપના વાલીદ સાહેબનું પવિત્ર નામ હઝરત ખ્વાજા ફરીદ (રહેમતુલ્લાહે અલયહ) હતું અને આપના દાદાનું નામ ખ્વાજા યુસુફ (રહેમતુલ્લાહે અલયહ) હતું. આપનો સિલસિલાએ નસબ (પેઢીનામું) મહેબુબે સમદાની ઇમામે રખ્ખાની મુજદ્દેદે અલ્ફેસાની શૈખ અહેમદ ફાફી સરહિંદી નકશબંદી (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) ને જઈ મળે છે. આપની વાલીદા સાહેબાનું નામ હઝરત અસ્માબીબી હતું, જે તે યુગનામહાન ખુઝુર્ગ હઝરત અબ્દુરસમદ (રહેમતુલ્લાહે અલયહ) ની સાહેબઝાદી હતા.

હઝરત અબ્દુરસમદ (રહેમતુલ્લાહે અલયહ) ના બે (૨)

સાહેબજાદા હતા. (૧) હજરત ઝીયાં મોહંમદ અને (૨) હજરત અસદુલ્લાહ તેમજ એક સાહેબજાદી હતાં જેનું નામ અસ્માબીબી હતું; જે હજરત ખ્વાજા ફઝલેહકક બાવા (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના વાલીદા સાહેબા હતા. હજરત અબ્દુસ્સમદ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના મોટા સાહેબજાદા હજરત ઝીયા મોહંમદના બે પુત્રો (૧) હજરત શૈર મોહંમદ અને (૨) હજરત ઇમામુદ્દીન આ બંને પણ હજરત ફઝલેહકકબાવાની બાજુમાં જ ધોરાજી ખાતે આરામ ફરમાવી રહ્યાં છે. આ બંને પૈકી હજરત શૈર મોહંમદ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ઘણાં જ બા કરામત બુઝુર્ગ હતાં. આપ સફરા નદીના કિનારે ઝુંપડી બાંધીને ઇબાદત કરતાં હતાં. એ સમયે ગોંડલના દરબારોનો વસવાટ ધોરાજીમાં હતો, તેમાં દરબારની રાણીને પેટના દુખાવાની બિમારી ઉપડી હતી. ઘણાંય ઉપચારો કરવા છતાં સાચું થતું ન હોતું; છેવટે આપની ખ્યાતિ સાંભળીને રાણીને ઇલાજ માટે આપની પાસે લઈ આવ્યાં. આપે પાણી દમ કરી આખું અને રાણીની બિમારી દુર થઈ ગઈ. આથી દરબાર આપની પર ઘણાં ખુશ થઈ ગયાં અને આપને નજરાણામાં ગામ-ગરાશ આપવા કહ્યું, પરંતુ આપે તેનો સ્વીકાર ન કર્યો; અને પોતાની ઝુંપડી પાસે પોતે લાકડી વડે લીટોદોર્યો એટલી જ જમીન આપવા કહ્યું, જેથી દરબારે ત્રાંબાના પત્રા ઉપર એટલી જમીનનો લેખ કરી આપ્યો.

આ જગ્યા નદીના ઊંડા કોતરોવાળી હતી. હજરત મીયાં શૈરમોહંમદ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના તાબે જીન્નાતો પણ હતાં. આપે આકોતરો ખુરાવીને જમીન સમતલ બનાવીને ત્યાં બાગ બનાવેલો, જે મિયાં શૈર મોહંમદ ના બાગ તરીકે મશહુર હતો.

હજરત ફઝલેહકક બાવા નકશાબંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના વાલીદ સાહેબ હજરત ખ્વાજા ફરીદ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ખુબ જ પરહેઝગાર અને દુર્વેશોના મિજાજના હતાં. આપ હંમેશા ઇબાદતમાં મશગુલ રહેતાં હતાં અને એકાંતવાસ પસંદ ફરમાવતાં હતાં. આપ એક દિવસ આપના પીરોમુશીદ હજરત ખ્વાજા સિદ્દીક (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની બારગાહશરીફમાં હાજર થયાં. આપના પીરોમુશીદે ત્યારે જ આપને ખુશખબરી આપી કે, 'તમારી ઉપર બહુ જલ્દી અલ્લાહ તઆલાનો ફઝલ થશે અને તમારે ત્યાં એક ફરઝંદ પૈદા થશે, જેનાદ્વારા અલ્લાહની મખ્લુક ખુબ જ ફેજ હાંસીલ કરશે.'

આપની પૈદાઈશની ચોક્કસ તારીખ વિશે કોઈ આધારભુત પુરાવો

મળી શકતો નથી; પરંતુ એટલું ચોક્કસકે આપની પૈદાઈશ હી. સ. ૧૨૪૬ મુતાબીક ઇ. સ. ૧૮૩૧ માં થઈ હતી.

આપ બચપણથી જ ઇલ્મેદીન તરફ ખુબ જ રગબત ધરાવતાં હતાં. આપની ઇલ્મી તર્બિયત (ઉછેર) આપના વાલીદ તેમજ એ યુગના અન્ય નકશાબંદી બુઝુર્ગોની દેખભાળ નીચે પુર્ણ થઈ. આપે એ યુગના કાબુલના ખ્યાતનામ બુઝુર્ગ હજરત કૈયુમજાન સાહેબ નકશાબંદી મુજદ્દદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની અરાદત હાંસીલ કરી (મુરીદ બન્યા) અને સુલુકની મંઝીલો તય કરવા લાગ્યા. આપની નિપુણતા અને પરહેઝગારીને જોતાં આપના પીરોમુશીદ આપની ઉપર વિશેષ તવજ્જોહ ફરમાવી અને આ રીતે આપે સુલુકની મંઝીલો જલ્દી તય ફરમાવી અને ઇલ્મેબાતીનમાં પરિપુર્ણતા હાંસીલ કરી.

હજરત ફઝલેહકક બાવા (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) હંમેશા શરીઅતના ચુસ્ત પાલન તેમજ તકવો અને પરહેઝગારી અપનાવવાની નસીહતો લોકોને કરતાં હતાં. આપ ફરમાવતાં હતાં કે, 'અલ્લાહ તઆલાનો કુર્બ હાંસીલ કરવા માટે તકવો અને પરહેઝગારી જ સૌથી મોટું માધ્યમ છે.'

આપની વાલીદા સાહેબા અહીં ધોરાજીમાં તેઓના ભત્રીજાઓ હજરત શૈર મોહંમદ બાવા તેમજ હજરત ઇમામુદ્દીનબાવાની મુલાકાત માટે આવ્યાં હતાં. હજરત ફઝલેહકકબાવા (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) હજરત શૈર મોહંમદ બાવાથી ઘણાં જ પ્રભાવીત થયા હતાં.

હજરત શૈર મોહંમદ બાવા (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) એ વિસાલ ફરમાવ્યો તેની ખબર હજરત ફઝલેહકકબાવા (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ને જ્યારે અફઘાનીસ્તાન પહોંચી ત્યારે ત્યાંની રાજકીય પરિસ્થિતી ઘણી અસ્થિર હોવાના કારણે આપ અહીં ધોરાજી આવી શક્યાં નહીં; પરંતુ ત્યારબાદ પરિસ્થિતિ સુધરતાં જ આપ હી. સ. ૧૩૦૮ મુતાબીક ઇ. સ. ૧૮૮૯ માં ધોરાજી તશરીફ લાવ્યાં, અને છેવટે ધોરાજીમાં જ આપે કાયમી વસવાટ કર્યો અને સિલસિલાની ઇશાઅત તેમજ પ્રચારમાં લાગી ગયા. આપ અહીં ધોરાજીમાં પોતાના મોટાભાગનો સમય કબ્રસ્તાનમાં તેમજ જામે મસ્જીદમાં ગાળતાં હતાં તેમજ ઝીક-ફીકમાં મશગુલ રહેતાં હતાં.

ધોરાજીમાં એ જ સમયગાળા દરમ્યાન પ્લેગ (મરકી) નો ભયંકર રોગ-ચાળો ફાટી નીકળ્યો. આ રોગચાળો એટલી હદે વિકરાળ હતો કે એક મંચતને દફનાવીને ઘેર આવતાં બીજા મૈયતની તૈયારી કરવી પડતી. એ સમયે આપના

અમુક આગેવાનો આપની ખ્યાતી સાંભળતાં ભેગા થઈને આપની ખારગાહ શરીફમાં આવ્યા અને આ ભયંકર બિમારીથી ગામને નજાત મળે તેવી દુઆ કરવા માટે અર્જ કરી. આપે તેઓને કહ્યું કે, ‘અમે દુઆ કરીશું.’ બીજા દિવસે ફરીવાર લોકો આપની ખિદમતમાં હાજર થયાં અને અર્જ કરી કે, ‘ખ્લેગનો રોગ વધુ વેગ પકડી રહ્યો છે, અને લોકોની દુશ્વારી ખુબજ વધી ગઈ છે, ગામનો દરેક વ્યક્તિ ડરથી થરથર કાંપી રહ્યો છે. આપ દુઆ કરો કે જેથી ગામને આ વખામાંથી નજાત મળે.’ આપે ફરી લોકોને ખાતરી આપી કે, ‘અમે દુઆ કરીશું.’ એ જ રાત્રે આપ મુરકેબાહમાં બેઠા હતાં, તો મુરકેબા દરમિયાન જ આપને હજરત ઇમામે રખ્ખાની મુજદ્દિદે અલ્લેખાની (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) તરફથી સંકેત મળ્યો કે, ‘આ ધોરાજી ગામ ઉપર આવેલી ખ્લેગરૂપી ભયંકર આફતને ખાળવા અને અલ્લાહની મખ્લુકને ખચાવવા માટે તમારે આ ફાની દુનિયાથી પડદો કરવો પડશે.’

બીજા દિવસે સવાર પડતાં જ ફરીવાર લોકો આપની ખારગાહમાં હાજર થયાં, તો આપે તેઓને રાત્રે ઘેર આવવાનું કહ્યું. રાત પડતાં જ લોકો આપના ફરમાન મુજબ ઘેર પહોંચ્યાં. આપે લોકોને સખ્ત તેમજ નમાઝ વિશે તાકીદ ફરમાવી. અને ત્યારબાદ આપે કેટલાક તાવીજો લખી આપ્યાં, જે ગામની ચારેય દિશાઓમાં દાટી દેવાનું કહ્યું અને ફરમાવ્યું કે, ‘અલ્લાહ ત્આલા ચાહશે તો આ બિમારી ફરીવાર અહીં આવશે નહીં.’ લોકો ઘણાં જ ખુશ થયાં અને આપે આપેલાં તાવીજોને આપના કહ્યા મુજબ ગઢનીરાંગમાં આવેલ નાના દરવાજાઓ (૧) હાલા દરવાજો (૨) પોરબંદર દરવાજો (૩) જુનાગઢ દરવાજો અને (૪) કાઠિયાવાડ દરવાજા પાસે દફન કરી દીધાં. ત્યારબાદ ધોરાજી શહેરમાંથી આ વખાએ વિદાય લીધી. જેણે આજ સુધી દેખા દીધી નથી.

ત્યારબાદ હજરત ફઝલેહકક ખાવા (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)એ પોતાના કબીલાના લોકોને બોલાવીને તેમની પાસે બેસાડ્યા અને ફરમાવ્યું કે, ‘કોઈને મારાથી જો કોઈ તકલીફ પહોંચી હોય તો મને માફ કરશો, દુનિયામાં મારા રખ્ખસત થયા બાદ મને કબ્રસ્તાનમાં આવેલ હજરતમીયાં શૈર મોહંમદ ખાવા (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ના મઝારની બાજુમાં દફન કરશો.’ એવી આપે વસીયત ફરમાવી. આપની વસીયત સાંભળવામાં એ સમયે હજરત મીયાં મીર મોહંમદ શૈર મોહંમદ અને હજરત અહમદ મીયાં ઇમામુદ્દીન પણ

હજર હતાં. આપની વસીયતથી તેઓ ઘણાં જ નવાઈ પામ્યાં; કારણકે હજરતે આવી વાત ક્યારેય ફરમાવી નહોતી. આપની આ વાતથી કશું અજુગતું બનશે તેવું તેઓને લાગ્યું. હજરતની ઉપરોક્ત વસીયતથી પુરી મહેફીલમાં સન્નાટો છવાઈ ગયો.

ત્યારબાદ આપ આટલી વસીયત ફરમાવીને પોતાના હુજરામાં ચાલ્યા ગયાં અને હંમેશાના મામુલ મુજબ ઝીક અને નમાઝમાં મશગુલ થઈ ગયાં હતાં; આપ રાતભર ઇબાદત તેમજ ઝીક-ફીક અને મુરકેબામાં મશગુલ રહ્યાં. વહેલી સવારે આપે પોતાના એક ખાદીમને વઝુ માટે પાણી લઈ આવવા કહ્યું અને આપે ફઝરની નમાઝ અદા ફરમાવી. અને ત્યારબાદ આપની તબીયત વધુ ખરાબ થતાં આપે બિસ્તર પર આરામ ફરમાવ્યો; અને થોડી જ વારમાં આપે આ ફાની દુનિયાને અલવીદા ફરમાવી.

ઈન્નાલિલ્લાહે વ ઈન્ના અલયહે રાજેઉન.

આપે જે કમરામાં વિસાલ ફરમાવ્યો ત્યાં જ આપને ગુસ્લ આપવામાં આવ્યું. આ જગ્યા આજે પણ બહારપુરામાં યતીમખાનાની બાજુમાં બ્લોચના ડેલા તરીકે જાણીતી છે. અહીંથી જ આપનો પવિત્ર જનાઝો કાઢવામાં આવ્યો.

આપના વિસાલની ખબર જોતજોતામાં પુરાં શહેરમાં વાયુવેગે પ્રસરી ગઈ, અને લોકોના ટોળેટોળા એકઠા થયાં. ખુબ વિશાળ જનમેદની આપના જનાઝા સાથે જોડાઈ. આપના જનાઝાની નમાઝ ખ્વાજા સાહેબના મૈદાનમાં હજરત મીર મોહંમદ શૈર મોહંમદ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)એ પઢાવી; જે આપના ખલીફા હતાં. અને ત્યારબાદ આપને હજરત ઇમામુદ્દીન ખાવા (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ની હુજરામુખારકમાં દફન કરવામાં આવ્યાં.

હજરત ખાવા ફઝલેહકક નકશબંદી મુજદ્દેદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)નો ઉર્ષ મુખારક હજરત ઇમામે રખ્ખાની મુજદ્દેદે અલ્લેખાની (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો)ના ઉર્ષમુખારકની સાથે જ માહે સફરની ૨૫ થી ૨૮ તારીખ સુધી ઘણી જ શાનૌ-શૌકત સાથે શરીઅતની પાબંદી સાથે મનાવવામાં આવે છે.

(હજરત મીયાં મીર મોહંમદ શૈરમોહંમદ (રહેમતુલ્લાહઅલયહે) ની પ્રતમાંથી સંકલીત

તેમજ તા. ૨૭-૯-૧૯૮૯ના

જયહિંદ અખબારના એક લેખ પરથી સાભાર.)

★ ★ ★ ૧૪ ★ ★ ★

હઝરત શૈર મોહંમદ બાવા નકશબંદી

(રહેમતુલ્લાહ અલયહે)

હઝરત શૈર મોહંમદ બાવા નકશબંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) નો જન્મ ઇ.સ. ૧૮૦૬ ડી.સ. ૧૨૨૧ માં અફઘાનીસ્તાનના કંદહાર શહેરમાં થયો હતો, આપના વાલીક હઝરત ઝીયા મોહંમદ ખાન નકશબંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) તેમના ઝમાનામાં મોટા આલીમ, ફાજીલ, વલીએ કામીલ હતા. તેમના બન્ને સહબજાદા શૈર મોહંમદ બાવા અને ઇમામુદ્દીન બાવાને તેમણે દીની તાલીમ અપાવી આલીમ ફાજીલ બનાવ્યા. હઝરત ઝીયા મોહંમદ ખાન સિલસિલાએ નકશબંદીયાના મહાન બુઝુર્ગ હઝરત ખ્વાજા સિદ્દીક (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) ના ખલીફા હતા હઝરત ઝીયા મોહંમદ ખાન કંદહાર શહેરના વતની હતા પણ દિને ઇસ્લામની તખ્લીગ ખાતર આપ કંદહારથી બલોચિસ્તાનના કવેટા શહેરમાં તશરીફ લાવ્યા. હઝરત ઝીયા મોહંમદ ખાનની ઔલાદ માં ત્રણ સહબજાદા હતા. (૧) હઝરત શૈર મોહંમદ બાવા (૨) હઝરત ઇમામુદ્દીન બાવા (૩) હઝરત પીર બખ્શ બાવા. હઝરત ઝીયા મોહંમદ ખાનની શરીકે હયાત જૈનબમાં નું કવેટાખાતે વિસાલ થયું હતું ત્યારબાદ આપ ત્રણેય સાહબજાદાઓને લઈને આપ હજ્જે બયતુલ્લાહ માટે રવાના થયા ત્યાં રસ્તામાં જ તેમનું અવસાન થયું. મુરીદો માટે અકીદ તમંદોએ ત્રણેય સાહબજાદાઓને દિલાસો આપી ખુબજ કાળજી પુર્વક મક્કાશરીફ પહોંચાડી દીધા ત્યાં તેઓ હજ્જે બયતુલ્લાહથી ફારીગ થઈ બારગાહે રિસાલત મઆબ સરકારે મદીના (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ના રોઝાએ અકદ સની ઝિયારતથી મુશરફ થયા તે સમયે સૌરાષ્ટ્ર કાઠીયાવાડના ખાટવા કુતિયાણા અને ધોરાજીના મેમણ વેપારીઓ આપની પાસે મહેફીલમાં બેસવા આવતા તેઓ હઝરત શૈર મોહંમદ બાવાની શખ્સીયતથી ખુબજ પ્રભાવિત થયા હતા. ખાટવા તથા કુતિયાણાના વેપારીઓએ હઝરતને પોતાના સાથે તેમના ગામમાં આવવા માટે આગ્રહ કર્યો તથા કુતિયાણાના વેપારીઓએ હઝરતને પોતાના ગામમાં આવવા માટે ખુબજ આગ્રહ કર્યું. અને ધોરાજીના મેમણ સદગૃહસ્થો એ ધોરાજી આવવા માટે ખુબજ આગ્રહ કર્યો પણ હઝરત શૈર મોહંમદ બાવાએ તેમને કહ્યું કે, 'આવતી કાલે જવાબ આપીશ.' બીજા દિવસે આપે ધોરાજી જવાનું જાહેર કર્યું તો ધોરાજીના મેમણ સદગૃહસ્થો

ખુશખુશાલ થઈ ગયા હતા સાથે રહેલા મુરીદો અને અકીદ તમંદો આપથી આથી રંજીદ થયા હતા પણ આપે તેઓને દિલાસો આપતાં કહ્યું કે, 'અલ્લાહ તઆલાની આ જ મરજી છે. અને તેની ઉપર અમલ કર્યો સિવાય છુટકો નથી.' ત્યારે બાદ તેમનાથી વિદાય લીધી તેઓ પોતાના બન્ને ભાઈઓ સાથે ધોરાજી તશરીફ લાવ્યા અને અહીં જ વસવાટ કર્યો થોડા જ સમયમાં આપને આસપાસના લોકોમાં ખુબ જ ખ્યાતી મળી લોકો તેમનાથી ફેફ લેવા અને મુરીદ થવા લાગ્યા સિલસિલાએ નકશબંદીયાના મહાન બુઝુર્ગ ઔલાદે ઇમામે રખબાની મુજદીદે અલ્ફેખાની હઝરતે કય્યુમજન સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) ના ખલીફા હોવાથી આસપાસના વિસ્તારમાં ખલીફા સાહેબના નામથી મશહુર થયા.

આપના ધોરાજી આવવાના કારણસર અહીં સિલસિલાએ નકશબંદીયાના પીરો તેમજ મશાઈખોની મોટી સંખ્યામાં વખતો વખત તશરીફ આવરી રહી. અને આપના વિસાલ પછી પણ આપનો ખાનદાન અહીં વસવાટ કરતો હોવાથી નકશબંદી પીરોની આવક-જવક ધોરાજીમાં છે. ઇ.સ. ૧૯૬૫ સુધી રહી તેમાં મુખ્ય હઝરત શમ્શુલ મશાઈખ પીરે તરીકત ખ્વાજા અબ્દુલ કય્યુમજન સાહેબ અને તેમના ફરજંદ શૈખુલ મશાઈખ હઝરત શૈરઆગા સાહેબ, હઝરત ગુલઆગા સાહેબ હઝરત ફઝલેમોહંમદ તેમજ હઝરત ઉસ્માનજન, ઇબ્રાહીમજન અને હઝરતે તસદ્દુક હુસેન જેવા મહાન બુઝુર્ગો જેમની ખાનદાની નિરુબત હઝરતે મુજદીદે અલ્ફેખાની ઇમામે રખબાની સાથે હતી તેઓ પણ ધોરાજી તશરીફ લાવ્યા.

આ ઉપરાંત ધોરાજીના મહાન બુઝુર્ગ કુદ વત્તુસ્સાલેકીન શમ્શુલ-આરેફીન હઝરત ફઝલે હકબાવા અને ફઝલે સમદ બાવા પણ તશરીફ લાવ્યા અને તેમના મઝારશરીફ શૈર મોહંમદ બાવાના હુજરા સાથે જ છે. હઝરત શૈર મોહંમદ બાવા વધારે સમય ધોરાજીમાં આવેલ પોતાના બાગમાં જ પસાર કરતા. તેઓ ત્યાં ઇબાદત અને રિયાઝતમાં મશગુલ રહેતા મુરીદોને ખત્મે ખ્વાજગાને નકશબંદીયાહ પઢવાની તાકીદ કરતા અને મહેફીલમાં આ ખત્મશરીફ આપ પોતે પઢાવતા.

આપ જે બાગમાં વધારે સમય રહેતા તે બાગ આપને તે સમયના ગોંડલ ઠાકોર તરફથી ભેટમાં મળેલ હતો. બન્યુ એવું કે ઠાકોર સાહેબની એક પુત્રીના પેટમાં ખુબ જ દુખાવો હતો, રાજ વૈધો હકીમો વગેરેના પ્રયત્નો નિષ્ફળ ગયા હતા. છેવટે કોઈએ ઠાકોર સાહેબને હઝરત

શૈરમોહંમદ વિશે વાત કરી. તો તેમણે હઝરતની મુલાકાત લઈ પોતાની પુત્રીના દર્દની વાત કરી. આપે પાણી પઢી આપ્યું અને તેને પીવડાવવાનું કહ્યું તેથી તેનું દર્દ મટી ગયું. ઠાકોરસાહેબે ખુશ થઈ આપને કંઈક દેવાનું આગ્રહ કર્યો આપે ઈન્કાર કર્યો પણ ખુબ જ આગ્રહ કર્યો પછી અમુક મુરીદો તથા અકીદતમંદોના આગ્રહથી થોડી જમીન પોતાના કયામ માટે રાખી જેને આજે પણ મીયાંનો બાગ કહેવાય છે.

ધોરાજીમાં એક વખતે દુષ્કાળ જેવી પરિસ્થિતી થઈ હતી. પાણીની ખુબજ અછત હતી. લોકો ખુબજ મુશ્કેલીમાં મુકાયેલાં હતા. ત્યારે હિન્દુ-મુસ્લીમ આગેવાનોએ આપને દુઆ કરવાનું કહ્યું. તો કેટલાક અકીદતમંદોએ વઝુ માટે પણ પાણી ન હોવાનું કહ્યું. આપ ઊભા થયા અને પોતાની લાકડીથી જમીનના અમુક ભાગ ઉપર નિશાની કરી તો ત્યાં પાણીનો ચશ્મો (ઝરણું) જાેરી થયું. આપની આ કરામત જોઈ મુરીદો તથા અકીદતમંદો પણ આશ્ચર્યમાં પડી ગયા આ ચશ્માને ‘બાપુ શૈરમોહંમદનો ચશ્મો’ કહેવામાં આવતો પાછળથી આ જગ્યા ગૈર મઝહબના હાથમાં આવતાં ચશ્માની સરવાણી બંધ થઈ ગઈ હતી. (ધોરાજીમાં ૫૦ વર્ષથી ઉપરના લોકોએ આ ચશ્મો જોયો હશે) આપની દુઆથી તે સમયે વરસાદ પણ થયો હતો.

આપ હંમેશા ફરમાવતા રિયાકાર અને ચુગલખોર વ્યક્તિ અલ્લાહ તઆલાની નજદીક સૌથી વધુ નાપસંદ છે. અને તે ઈમાનને એવી રીતે કમજોર કરી નાખે છે. જેમ લાકડાને દીમક કોરી ખાય છે. આપ મુરીદો અને અકીદતમંદોને નમાઝ પાબંદી સાથે અદા કરવાનું કહેતા અને સાહેબે માલને પુરેપુરી ઝકાત અદા કરવાનું સુચન ખાસ ભાર દઈને કરતા કારણકે તેનું તાઅલ્લુક બંદાઓના હક્ક સાથે પણ છે. અને અલ્લાહ તઆલાના હુકમના ઉલંઘન સાથે પણ છે.

આપનું વિસાલ ધોરાજીમાં હી.સ. ૧૨૯૭ ઇ.સ. ૧૮૮૦માં ૭૬ વર્ષની ઉંમર ૭ જિલહજજના રોજ થયું આપને ધોરાજીના પ્રખ્યાત કબ્રસ્તાનમાં હઝરાતોના મકાન નામે ઓળખાતા હુજરામાં દફન કરવામાં આવ્યા. હાલ હઝરત ફઝલે હક્કબાવાનું મઝાર તેમની બાજુમાં છે.

★ ★ ★ ૧૫ ★ ★ ★

હઝરત ઈમામુદ્દીન બાવા નકશબંદી

(રહેમતુલ્લાહે અલયહે)

હઝરત ઈમામુદ્દીન બાવા હઝરત ઝિયા મોહંમદ ખાન (રહેમતુલ્લાહે અલયહે) ના ત્રણ પુત્રોમાંના બીજા નંબરના પુત્ર હતા, તેમનો જન્મ કંદહારમાં હી.સ. ૧૨૨૬ ઇ.સ. ૧૮૧૧માં થયો હતો, આપને બચપનથી જ ઇલ્મેદીન તરફ ખુબ જ દીલચસપી હતી. આપના વાલીદે તેમને દીની તાલીમ અપાવી તેમને આલીમ અને ફાજીલ બનાવ્યા આપ હાફીઝે કુર્આન પણ હતા, આપ (રહેમતુલ્લાહે અલયહે) પણ હઝરત કયુમજાન સાહેબના હાથ ઉપર બચપત થયા હઝરત અબ્દુલ કયુમજાન સાહેબ આપની ઇલ્મી કાબેલીયત જોઈને આપને ખિલાફતથી પણ નવાઝ્યા હતા, આપ શરીઅતના ખુબજ પાબંદ હતાં. શંકાસ્પદ વસ્તુઓથી પણ આપ પોતાને બચાવતા અને મુરીદોને પણ તેનાથી બચવાની તાકીદ કરતાં હતાં.

આપ (રહેમતુલ્લાહે અલયહે) પોતાના મોટા ભાઈ હઝરત શૈરમોહંમદ બાવાની સાથે સૌરપ્ત-કાઠીયાવાડના ધોરાજી ખાતે તશરીફ લાવ્યા હતા આજુબાજુના વિસ્તારમાં આપના મુરીદોની સંખ્યા પણ ઘણી હતી.

એક વખત જુનાગઢના પ્રવાસ દરમ્યાન એવું બન્યું કે હઝરત એક ખાસ અકીદતમંદ કાસમ બેગ મિર્ઝા (સાદાં દરબાર) ને ત્યાં આપનો કયામ હતો, દરબાર સાહેબે આપને કોઈ કારણસર પોતાની ખેતરોની ફસલ વારંવાર બરબાદ થઈ જવાનું અને તેના નુકશાનની રજુઆત કરી આપે ખેતરોનો દોરો કરી ત્યાં જ દુઆ કરી અમુક તાવીજાત આપ્યા, આવનારી ફસલમાં આપની દુઆ અને તાવીજાતની અસરથી સમસ્યાનો હલ થઈ ગયો તો મિર્ઝા સાહેબે આપને ઘણાં કિંમતી તોહફા પેશ કર્યો તો આપે તેનો અસ્વીકાર કરતા કહ્યું, ‘ફકીર તોહફાઓને શું કરશે તેને ગરીબોમાં તકસીમ કરી દો.’

વંથલીમાં એક મુરીદ હાજી સુલેમાનભાઈ આપને આપની સાથે ૧૦ મુરીદોને જમવાની દાવત આપી. બપોરનો સમય થયો ત્યાં આપને કેટલાક માણસો મળવા આવ્યા તેમની સંખ્યા ૧૨ થી ૧૫ જેટલી હતી. આપ સર્વેને હાજી સુલેમાનભાઈને ત્યાં સાથે જમવા માટે દાવતમાં લઈ ગયા હાજી સાહેબ તો આ જોઈ ગભરાઈ ગયા તેમના પર ચિંતા જોઈ હઝરત કહ્યું કે, ‘હું જાણું છું તમને શેની ફીકર છે, પણ ચિંતા કરશો નહીં લ્યો આ અમારો ફાળીયા (મોટો રૂમાલ) પકાવેલા વાસણ પર મુકી દો અને તેને ખોલીને

જોતા નહીં ત્યાર બાદ આપના મુરીદો અને મહેમાનો સહીત હાજી સુલેમાનભાઈના ઘરના સર્વે લોકોએ પણ ખાધું પાણી ખાણું ખુટયું નહીં. જેથી હાજી-સાહેબ અને ઘરના લોકો દંગ રહી ગયા અને તેમના ખુબજ અકીદતમંદ થઈ ગયા.

આ ફરમાવતાં કે દુનિયાની લાલચ તમામ ગુનાહોનું મુળ છે. અડધી રાત્રે ઊઠી અને રખત્આલાની ખારગાહમાં હાજર થા કે તેની ખુબ ફકીલત છે. કોઈપણ અમલ ભલે થોડું કર પરંતુ હમેશાનો મામુલ બનાવ તે વધારે સાફ છે.

આપનું વિસાલ હી.સ. ૧૩૦૧ ઈ.સ. ૧૮૮૪માં રમઝાનશરીફની ૧૭મી તારીખે થયો. આપના જનાઝાની નમાઝ હજરતના ભત્રીજા અને પીરે તરીકત હજરત મીરમોહંમદ બાપુએ પઢાવી આપને આપના મોટાભાઈ હજરત શૈરમોહંમદ બાવાની બાજુમાં દફન કરવામાં આવ્યા.

★ ★ ★ ૧૬ ★ ★ ★

હઝરત અહમદમીયા ઇમામુદ્દીનબાવા

(રહેમતુલ્લાહે અલયહે)

હજરત અહમદમીયા ઇમામુદ્દીનબાવા (રહેમતુલ્લાહે અલયહે)નો જન્મ ધોરાજીમાં ઈ.સ. ૧૮૫૪ હી.સ. ૧૨૬૮માં થયો હતો, આપ હજરત ઇમામુદ્દીન-બાવા નકશબંદીના ફરજંદ હતા. આપની ઇલ્મી તર્બિયત તેમના વાલીદે ગીરામીના માર્ગદર્શન હેઠળ થઈ. આપ હજરત શૈખુલમશાઈખ શૈર આગા સાહેબ (ફઝલે ઉમર) (કાબુલ)ના ખલીફા હતા તેથી તેઓ ખલીફા અહમદમીયાના નામે પ્રખ્યાત હતા. આપે હજરત શૈરઆગાસાહેબ (રહેમતુલ્લાહે અલયહે) સાથે ઘણાં વિદેશ પ્રવાસ કર્યા હતા આજુ બાજુના વિસ્તારના ઘણાં લોકો આપના અકીદતમંદ અને મુરીદ હતા, આપ હજરત ઇમામુદ્દીનબાવાના એક માત્ર ફરજંદ હોવાથી તેમના સજ્જદાનશીન પણ હતા.

આપ સાહેબ મુરીદો અને અકીદતમંદોને નમાઝની પાબંદી કરવાનું ખુબજ સુચન કરતા, આપ પોતે પણ પાબંદી સાથે નમાઝમાં તકબીરે ઉલા પણ ન છુટે તેનો ખ્યાલ રાખતા. સિલસિલાએ આલીયા નકશબંદીયાના અમલ અમલીયાત આપ નમાઝ બાદ ખુબ પાબંદી સાથે પઢતા ખત્મે ખ્વાજગાને નકશબંદીયાના આપ ખુબજ પાબંદ હતા.

જુનાગઢ નવાબ મહાબતખાનજી આપના ખુબજ અકીદતમંદ હતા, ઇસ્લામીક બાબતોમાં આપનું માર્ગદર્શન લેવામાં આવતું હતું.

હજરત મીરમોહંમદબાવા તેમજ અહમદમીયાબાવા સિવાય સૌરાષ્ટ્ર ગુજરાતમાં ખાનદાને હજરત ઇમામે રખ્ખાની મુજદ્દીદે અલ્ફેખાનીના ચશમો ચિરાગ હજરતે શૈર આગાસાહેબથી કોઈ શખ્શીયતને ખિલાફત પ્રાપ્ત થઈ હોય. તેવું અમારી જાણમાં નથી (વલ્લાહો આલમ)

આપનું વિસાલ ઈ.સ. ૧૯૪૭, હી.સ. ૧૩૬૬, ૨૧ રજજબ સોમવારના રોજ થયું હજરત ફઝલે હકકબાવાની દરગાહની સામેના ભાગમાં આપનું મઝાર આવેલ છે.

★ ★ ★ ૧૭ ★ ★ ★

હઝરત મીરમોહંમદબાવા નકશબંદી

(રહેમતુલ્લાહે અલયહે)

આપનું જન્મ ધોરાજીમાં ઈ.સ. ૧૮૩૪ હી.સ. ૧૨૪૮માં થયો હતો આપ હજરત શૈરમોહંમદબાવાના પાંચ પુત્રોમાંના સૌથી મોટા પુત્ર હતાં. હજરત શૈરમોહંમદ બાવાની સીધી દેખરેખમાં રહી આપ ઇલ્મેદિનમાં નિપુણ થયા.

આપ શૈખુલ મશાઈખ, હજરત શૈરઆગા (ફઝલે ઉમર) સાહેબથી બચઅત થયા, આપ પોતાની પીરસાહેબ સાથે દિનની તબ્લીગ અર્થે ૨૦ વર્ષ સુધી સાથે રહ્યા. આપ પીરસાહેબ સાથે કાબુલથી ખુબારા, સમરકંદ, તાશકંદ, અને દેશ વિદેશના અનેક દોરામાં સાથે રહેતા આપની સૌરાષ્ટ્રભરમાં સારી ખ્યાતી મળી હતી, આપ હજરત શૈરઆગા સાહેબના ખલીફા હોવાથી ખલીફા મીરમોહંમદ તરીકે પ્રખ્યાત થયા.

આપ એક ખુબજ સારા આમીલ હતા આથી લોકોને ખુબજ ફાયદો થતો હતો ખુબાર, ખેંચ અને અન્ય ખિમારીઓ ઉપર આપના તાવીજાત ખુબજ અસરકારક હતા. આપ હિકમત પણ ખુબજ સારી રીતે જાણતા હોવાથી એક સારા હકીમ પણ હતા, ઉપરોક્ત ખુબીઓ આપને એમના વાલીદે ગીરામી શૈરમોહંમદબાવા તરફથી વારસામાં મળી હતી.

ઉપલેટામાં આપના એક મુરીદ દાઉદભાઈએ આપની દાવત કરી, ત્યારબાદ આપ પોતાની છોકરી અંગે રજુઆત કરી કે તેણીની ઉમર ૭, ૮ વર્ષની હોવા છતાં બોલતી નથી, હજરત આપ દુઆ કરો તો તે બોલતી થાય

આપે દાઉદભાઈને મધ લાવવાનું કહ્યું. મધ આવતાં જ આપે તેની ઉપર કોઈ અમલ પઢી છોકરીને મધ પોતાના હાથે ચટાવ્યો અને ઘરના વ્યક્તિઓને કોઈ અમલ બતાવ્યો કે આ અમલ પઢી સાત દિવસ સુધી આ મધ છોકરીને ચટાવશો તો ઈન્શાઅલ્લાહ છોકરી બોલતી થઈ જશે. આપના આ નુસ્ખાથી છોકરી ખરેખર બોલતી થઈ ગઈ.

આપ ઉલ્માઓ સાથે ખુબજ મોહબ્બત રાખતા સદરૂલ અફઝીલ મૌલાના નઈમુદ્દીન મુરાદાબાદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) થી આપના ઘણાં જ નજીકના સંબંધો હતા. અને આ જ કારણસર હકીમુલ ઉમ્મત મૌલાના મુફ્તી અહમદયારખાં સાહેબનું ધોરાજીમાં આગમન થયું. આપે તે સમયે ધોરાજી માટે સારા આલીમ મેળવવા મૌલાના સદરૂલ અફઝીલને વાત કરી તો તેમણે મુફ્તી અહમદયારખાં સાહેબને હજરતની સાથે જ ધોરાજી મોકલ્યા. આ રીતે હજરત મુફ્તી અહમદયારખાં સાહેબ નઈમીને આમંત્રણ આપીને આપ જ ધોરાજી લાવ્યા. આપનો વિસાલ ઈ.સ. ૧૯૩૭ હી.સ. ૧૩૫૮માં ધોરાજીમાં થયો. આપને હજરત ફઝલે હક્કબાવાનો હુજરાની આગળના ભાગમાં દફન કરવામાં આવ્યા.

★ ★ ★ ૧૮ ★ ★ ★

હજરત સાંઈ મેવાશા નકશબંદી-મુજદદી

(રહેમતુલ્લાહ અલયહ)

હજરત સાંઈ મેવાશા નકશબંદી-મુજદદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) હજરત સૈયદ હાજી મોહંમદશાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની સાથે કચ્છમાં તશરીફ લાવ્યાં હતાં. આપ હજરત સૈયદ પીર હાજી મોહંમદશાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના પીર ભાઈ હતાં આપનો રૂહાની તાઅલુક પણ સિલસિલાએ નકશબંદીયાહ-મુજદદીયાહમાં લુંવારીશરીફ (સિંધ) ની એ મહાન નકશબંદી ખાનકાહ શરીફ સાથે હતો એટલે કે આપ પણ હજરત ખ્વાજા મોહંમદ ઝમાં સાની (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના મુરીદ તેમજ ખલીફા હતાં.

આપ ઘણાં ઉચ્ચકક્ષાના આલીમ સાહેબે નિરુબત અને વલીએ કામીલ ખુજુર્ગ હતાં. આપના વિશે અન્ય કોઈ માહિતી મળી શકી નથી. આપનો મજારે પાક કચ્છમાં માંડવી તાલુકાના ગુંદીયાળી ગામમાં લોકો માટે ફેઝના મરકઝ સમાન છે.

★ ★ ★ ૧૯ ★ ★ ★

હજરત સાંઈ શોયેખ નકશબંદી-મુજદદી

(રહેમતુલ્લાહ અલયહ)

હજરત મીયું સાંઈ શોયેખ નકશબંદી મુજદદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) સિંધના મશહુર વલીએ કામીલ સુલ્તનુલ્મૌલીયાએ સિંધ હજરત ખ્વાજા મોહંમદ ઝમાં નકશબંદી-મુજદદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) લુહારી શરીફ (સિંધ) વાળાના ખલીફાઓ પૈકી હતાં. આપ પોતાના પીરો-મુશીદના આદેશથી કચ્છમાં દીનની તાલીમનું કાર્ય કરવા માટે અને સિલસિલાએ આલીયા નકશબંદીયાહ-મુજદદીયાહના અન્વારો તેમજ ફેઝાન વડે લોકોના દિલોને મુનવ્વર તેમજ ફેઝયાબ કરવા માટે આજ લગભગ ૨૭૫ (બસો પંચોતેર) વર્ષ પહેલાં તશરીફ લાવ્યાં.

કચ્છમાં એ યુગમાં હજરત ખ્વાજા મોહંમદ ઝમાં (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના ઘણાં જ મુરીદો હતાં; તેઓની તર્બિયત તેમજ ઈસ્લાહ માટે અહીં કચ્છમાં આપના એક ખલીફાની ખાસ જરૂરત હતી; તેમજ મુરીદો પણ હજરત પીરો મુશીદની ખારગાહશરીફ આ માટે વારંવાર માંગણી કરતાં હતાં; આ કારણસર હજરત ખ્વાજા મોહંમદ ઝમાં (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) પોતાના એક ખાસ અને કામીલ મુરીદ હજરત મીયું સાંઈ શોયેખ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ને પોતાની ખિલાફતો-ઈમ્તઝત વડે નવાઝ્યાં અને તેઓને કચ્છ જવાનો આદેશ આપ્યો. આ રીતે આપ પોતાના પીરો મુશીદના હુકમ મુજબ અહીં તશરીફ લાવ્યાં અને લોકોની હિદાયતની પ્રેરણા તેમજ સિલસિલાના અન્વારો વડે નવાઝવા લાગ્યાં. આપ કચ્છી ઝબાનમાં અહીં મીયું સાંઈ શોયેખ તરીકે ઓળખાવા લાગ્યાં.

આપની હજરત પીર પખેરા તરીકે ખ્યાતિ :-

હજરત મીયું સાંઈ શોયેખ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) હજરત પીરો મુશીદના આદેશથી લુવારીશરીફથી કચ્છમાં તશરીફ લાવ્યાં; અને કચ્છમાં ઘુમતાં-ઘુમતાં એક પહાડી પ્રદેશને આપે પોતાના વસવાટ માટે પસંદ ફરમાવ્યું. આ જગ્યા હાલમાં લુજ-ગાંધીધામ અને અંજાર વચ્ચે રતનાલ કરીને એક સ્ટેશન આવે છે, ત્યાંથી ૩-૪ કિ.મી.ના અંતરે મિંચાણાઓની (કચ્છીની એક કૌમ) આબાદી ધરાવતું ચુભડક નામનું એક નાનકડું ગામ આવેલું છે અને ત્યાંથી આગળ લગભગ દોઢેક કિલોમીટર દુર એક પર્વતમાળા શરૂ થાય છે જેનાથી આછળ વધતાં ૩-૪ કિ.મી. દુર મિંચાણા કૌમની આબાદીવાળું

એકબીજું નાનકડું ગામ ગંદેર નામે આવેલું છે આ બંને ગામડાંઓની વચ્ચે આવેલી પર્વતમાળા સાંગ નદીના કિનારે આવેલી છે. આપે અહીં જ આવીને કાયમી વસવાટ કર્યો અને આપનો મજારેપાક પણ અહીંજ છે.

આ કચ્છ પ્રદેશમાં હજરત પીર પખેરાં ના નામે ખ્યાતિ પામેલાં છે. આ લકબ વડે મશહુર થવાનું કારણ એ છેકે આ પર્વતમાળાની અંદર કોરી કાઢેલી એક ગુફામાં હજરત મીયું સાંઈ શોયેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) એ પોતાનો વસવાટ કર્યો હતો. અને ગુફા માટે કચ્છી ભાષામાં એક શબ્દ ‘પખેરા’ વપરાતો હોવાથી લોકો આપને સાંઈ શોયેબ ને બદલે પીર પખેરા (ગુફાવાળા પીર) તરીકે જ સંબોધવા લાગ્યાં. આ રીતે આપ કચ્છમાં પીર પખેરા તરીકે ઓળખાયા.

હજરત મીયું સાંઈ શોયેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) એ પહાડી પ્રદેશને પોતાનો ઇબાદતો-રિવાજત તેમજ ઝીક ફીક માટે ખુબજ યોગ્ય સ્થળ માનીને અહીં જ દુર્વેશાના હાલમાં મસ્ત ફકીર બનીને રહેવા લાગ્યાં. અહીં આજુબાજુમાં મિયાંણા લોકોની આબાદી હતી, જે તદ્દન જાહીલ અને દીનથી બેખબર હતી, અને ચોરી તેમજ લુંટમાર કરીને જીવન ગુજારતી હતી. આપે આ લોકોની ઇસ્લાહ માટે અહીં જ મુકીમ થવાનું ઉચિત સમજ્યું. આપ અહીં રહીને તેઓની ઇસ્લાહ તેમજ હિદાયતની પ્રેરણામાં લાગી ગયાં. આપની અથાગ કોશીષોના પરિણામે હિદાયતની રોશની ફેલાઈ અને લોકોમાં દીની બેદારી આવી. તેઓ નમાઝ રોઝા તેમજ ઝીક-ફીકના પાબંદ બન્યા અને પોતાના ગામોમાં તેઓએ મસ્જિદો તેમજ મદ્રેસાઓ ઊભાં કર્યો

આપની કેટલીક કરામતો:-

(૧) ખુંખાર ચિત્તાનું આજ્ઞાંકિત બની જવું.

હજરત સાંઈ શોયેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) જ્યારે આ જાહીલ મુસ્લીમોમાં દીની તાલીમનો પ્રચાર કરી રહ્યાં હતા ત્યારે તેમણે એકવાર ત્યાંના મુસ્લીમોને પુછ્યુંકે, ‘અહીં હું એકાંતમાં રહીને ઇબાદત તેમજ ઝીક-ફીક કરી શકું એવું કોઈ સ્થળ દેખાડો.’ તો તે લોકોએ આપને આ પર્વતમાળા દેખાડી. હજરત મીયું સાંઈ શોયેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ને પણ આ જગ્યા ઘણી જ પસંદ પડી અને આપે ત્યાં જઈને પોતાનો તકિયો જમાવ્યો.

આ પર્વતમાળામાં એક ખુંખાર ચિત્તો રહેતો હતો. જ્યારે રાતના સમયે કામ ધંધાથી ફારીગ થઈને દૈનીક કમ મુજબ મુસલમાનો મસ્જિદના યોગાનમાં એકઠા થયા ત્યારે તેમણે હજરત દુર્વેશ સાંઈ શોયેબ (રહેમતુલ્લાહ

અલયહ)ને હંમેશા મુજબ ત્યાં ન જોયાં; માટે તેઓએ પુછપરછ કરતાં ગામના છોકરાઓ જણાવ્યુંકે, ‘આગલી રાતે સાંઈએ ઇબાદત માટે એકાંત સ્થળની માંગણી કરી હતી; તો અમે તેઓને આ પર્વતમાળા બતાવી હતી; માટે તેઓ તો પોતાનો ઘેંટો લઈને તે પર્વતમાળા તરફ સવારથી જ ચાલ્યાં ગયાં છે.’ આ સાંભળીને લોકોને પોતાની ભુલનો એહસાસ થયો. ઘણું જ ખુફ્ થયું; ત્યાં તો જંગલી ચિત્તાનો વસવાટ છે; માટે તે ખુંખાર ચિત્તાએ ચોક્કસ બંનેને ફાડી ખાધા હશે. આવું સમજીને બીજા દિવસે આપની તલાશ માટે જવાનું અમુક માણસોએ નક્કી કર્યું.

આ તરફ હજરત સાંઈ શોયેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) લોકોને બતાવેલી પર્વતમાળામાં આવી પહોંચ્યા અને પોતાની ઇબાદત માટે તેમાં રહેલી એક ગુફા આપે પસંદ ફરમાવીને સાંજના સમયે તે સાફ કરવા લાગ્યા અને આ જ ગુફા પેલા ખુંખાર ચિત્તાની હતી. સાંજ પડતાં ચિત્તો પણ પોતાની ગુફા તરફ પાછો ફર્યો અને તેણે જ્યારે પોતાની જગ્યા પર કોઈ મનુષ્ય પ્રાણીને જોયું તો તે ધુરકાટ કરીને ગજ્યો. હજરત સાંઈ શોયેબ તેનો ધુરકાટ સાંભળીને ઊઠ્યાં અને તેની સામે જોઈને કહ્યું, ‘બાબા, શા માટે ધુરકે છે? આ જગ્યા અમને ઇબાદત માટે પસંદ છે, માટે હવે તું સામેની ટેકરી પર ચાલ્યો જા.’ ચિત્તો જાણે આપની વાત સમજી ગયો હોય તેમ નરમ પડી નીચી દષ્ટિ રાખીને સાધારણ ધુરકાટ કરતો શાંત ઊભો રહ્યો. જાણે એવું કહી રહ્યો હોયને કે, ‘ભલે બાબા, આપ કહો છો એમજ કરીશ.’

હવે ચુભડક-ગંદેરના લોકો નક્કી કર્યા મુજબ બીજા દિવસે આપની તલાશમાં માટે ગયા. શોધતાં-શોધતાં સાંઈએ જે ગુફા પોતાની ઇબાદતો રિવાજત માટે તકિયા તરીકે પસંદ કરી હતી ત્યાં આવી પહોંચ્યાં. સાંજ પડી ચુકી હતી. મગરીબની નમાઝ પછીનો સમય હતો. ચિત્તો ગુફાની બહાર બેઠો હતો. જેવા તેણે માણસોને જોયાં તો તે ગર્જી ઊઠ્યો. લોકો જરા પાછા હડ્યાં, પરંતુ સાંઈએ ચિત્તાની ગર્જના સાંભળી લીધી એટલે આપે તેને હુકમ કર્યો કે, ‘તેઓને અહીં આવવા દે, અને તું સામેની ટેકરીવાળા તારા નિવાસસ્થાને ચાલ્યો જા.’ ચિત્તો આપનો આદેશ સાંભળતા શાંત પડી ગયો અને બીજી તરફથી રવાના થઈ ગયો. હજરત સાંઈનો અવાજ લોકોએ પારખી લીધો અને તેઓ આગળ વધીને ગુફામાં પ્રવેશ્યા તો સાંઈ પોતાના મુસલ્લા પર બેસીને ઝીક-ફીકમાં મશગુલ હતાં. આપની આ કરામત જોઈને આવેલાં બધાં જ લોકોએ હજરત સાંઈનો હાથ ચુમી બચ્ચત કરી અને મુરીદ બન્યાં.

(૨) હઝરત સાંઈના ઘેંટાની ચોરી:-

હઝરત મીયાં સાંઈ શોયેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) પોતાની પાસે એક દુમ્બો (ઘેંટો) રાખતાં હતાં. અને આપે તેનું નામ મકનો રાખ્યું હતું. આપ તેને પર્વતમાળામાં ચરવા માટે છુટો મુકી દેતાં હતાં. કોઈ પણ હિંસક પ્રાણી તેનું નામ લેતું ન હતું. આ પહાડી પ્રદેશમાં ચોર લોકોની વસ્તી મોટા પ્રમાણમાં હતી. એક દિવસ આ ચોરોએ હઝરત સાંઈના મકના ઘેંટાને જોયો અને તેઓની દાઢ ડળકી, આવો રૂપુષ્ટ માંસથી ભરપુર ઘેંટો ક્યાંથી મળે ? તેઓને એ વાતની ખબર પણ હતી કે આ ઘેંટો હઝરત સાંઈ શોયેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) નો છે, છતાં પણ તેઓએ આપસમાં ચર્ચા કરીકે, ‘સાંઈ તો ફકીર માણસ કહેવાય, તેઓ આ દુમ્બાને શું કરશે? ચાલો આપણે તેને હજમ કરી જઈએ.’ અને આ રીતે આપસમાં મસલત કરીને હઝરત સાંઈનો ઘેંટો ઝુબ્બ કરીને તેઓ ખાઈ ગયાં. આ બાજુ સાંજ પડવા છતાં દુમ્બો પાછો આવ્યો નહીં, હઝરત સાંઈએ મકના કરીને સાદ પાડ્યો; પરંતુ કશો જવાબ ન મળ્યો. આપ થોડીવાર મુરાકીબ થયા તો જણાયું કે, ચાર લોકો મકનાને ઝુબ્બ કરીને ખાઈ ગયાં છે.

બીજા દિવસે આપની મુલાકાત માટે આવનાર લોકો પાસે આપે માંગણી કરી કે, મારો ઘેંટો લાવી આપો આ વાત પરથી સાંજે ઘણાં જ લોકો આપની પાસે હાજર થયાં તેઓમાંથી જે ચોરી કરતાં હતાં તેમને અલગ તારીને ઊભાં રાખવામાં આવ્યાં. પછી લોકોએ તેમને કહ્યું કે, ‘જેમણે પણ હઝરત સાંઈનો ઘેંટો ચોર્યો હોય તેઓ કબુલ કરી લે અને સાંઈની માફી માંગે.’ પરંતુ તેમાંથી કોઈ કશું બોલ્યું નહીં. એટલે સાંઈએ કહ્યું કે, ‘જો જો હવે હું મારા ચોરને શોધી કાઢું છું.’ આપે આટલું જ ફરમાવ્યું હતું કે, જેમણે પણ ઘેંટો ખાધો હતો, તેમના પેટમાં વમળ આવ્યાં પેટમાં વાયુના ગોળાથી ભેં...ભેં...ભેં... જેવો અવાજ થતો હોય એવું ચોરોને લાગ્યું. અને તેઓના પેટમાં આંટી આવવા લાગી તેઓ પેટ પકડીને વોય...વોય... કરવા લાગ્યા. પછી અન્ય લોકોને તેઓને અલગ પાડી સાંઈએ કહ્યું, આ જેમના પેટમાં દર્દ થઈ રહ્યું છે, તેઓ મારા ચોર છે. આ લોકો ઉપર ત્યાં હાજર રહેલાં અન્ય લોકોએ ખુબ જ ફીટકાર વરસાવ્યો. તેઓ હઝરત સાંઈના કદમોમાં પડી ગયાં અને માફી માંગી. તેમજ ગુનાહની કબુલાત પણ કરી. હઝરત સાંઈએ તેઓને કહ્યું કે, ‘તમે મારી હદમાં ચોરી નહીં કરો એવું વચન આપો.’ તેઓએ આ વાત કબુલી લીધી. પછી હઝરત સાંઈએ પોતાની ઘુણીમાંથી ચપટી ખાક લઈને તેઓના

પેટ પર ચોળી તેમજ ખાકવાળું પાણી પીવડાવ્યું, જેથી તેઓનું પેટનું દર્દ ગાયબ થઈ ગયું.

(૩) આપની દુઆથી પથરાળી જમીનનાં કુવામાંથી પાણી આવ્યું:-

હઝરત મીયાં સાંઈ શોયેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની ખ્યાતિ ધીમે-ધીમે વધવાં લાગી. આપના પીરો મુશીદ હઝરત ખવાજ મોહમ્મદ ઝમાં લુહારી વાળા (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના કચ્છમાં વસેલા કેટલાંક મુરીદો પૈકી અમુક કચ્છી-ખત્રી પણ હતાં હઝરત સાંઈ શોયેબના આસ્તાનાથી આઠ માઈલ દુર આવેલા અંજાર શહેરમાં આ ખત્રીઓ રહેતાં હતાં. તેઓએ જ્યારે સાંભળ્યું કે, તેમના પીરો મુશીદના ખલીફા સાહેબ અહીં તશરીફ લાવ્યાં છે, તો તેઓ ઘણાં જ ખુશ થયાં અને અવાર-નવાર તેઓ હઝરત સાંઈની ઝિયારત તેમજ મુલાકાત માટે આવવા લાગ્યાં, પછી તેઓને (ખત્રીઓને) એવું મહેસુસ થયું કે, ‘અહીં આગળ હઝરત સાંઈની મુલાકાતે આવનાર જાઈરીનો માટે મુસાફરખાનાનો ઈતજામ હોવો જરૂરી છે.’ એટલે તેઓએ આ અનુસંધાને જાઈરીનો રહેવા માટે કેટલાંક ઓરડાઓ બંધાવ્યાં. અને આવી ડુંગરાળ જમીનમાં પાણી તો ક્યાંથી હોય જ ? જ્યારે કે જાઈરીનો માટે તો પાણીની જરૂર તો રહેવાની જ. આ માટે તેઓએ હઝરત સાંઈની બારગાહશરીફમાં અર્જ કરીકે, ‘હઝરત, પાણી માટે અમારે શું કરવું ?’ આપે ફરમાવ્યું, ‘મહેનત કરો, ખોદી તો જુઓ; અલ્લાહ ત્યાલા બહુ જ મોટો કારસાઝ છે, તે જરૂર પોતાની રહેમત ઉતારશે.’ આપની આટલી હૈયાધારણાથી તેઓ પૈકી સાત ખત્રી ભાઈઓએ એક સ્થળે ખુબજ ઊંડાણથી ખોદી નાંખ્યું, પરંતુ તમામ મહેનત નકામી ગઈ, ત્યાંથી પાણી નીકળ્યું નહીં. તેઓ ફરીવાર હઝરતની બારગાહમાં આવ્યા અને અર્જ કરી, ‘હઝરત, આતો નરી પથરાળી જમીન છે. અમારી બધી જ મહેનત માથે પડી.’ તો આપે ફરમાવ્યું, ‘બાબા, તમે નાઉમ્મીદ ન બનો, હજુ એકવાર કોશીષ કરો, ઘણું કરીને આ જ સ્થળે મીઠા મેહરામણ (સિંધુ નદી) નું પાણી આવી જશે.’

હઝરતની આ વાત સાંભળીને ખત્રીભાઈઓ હર્યાં. તેઓએ કહ્યું, ‘ક્યાં આ સિંધુ નદી અને ક્યાં આ કચ્છનો ડુંગરાળ પ્રદેશ ?’

ત્યાર બાદ આપે બે રકાત નમાઝ અદા ફરમાવી અને દુઆ માંગીને ફરમાવ્યું કે, ‘તમે એ ખાડામાં થોડુંક ખોદીને તેના ઉપર પેલો મોટો સુંડલો ઢાંકી ઘો, હમણાં જ તેમાં સિંધુ નદીની પલ્લા મચ્છી અને લાલ ચોખાની સાર આવશે.’ તે લોકોએ આપના ફરમાન મુજબ થોડુંક ખોદીને તે ખાડા

ઉપર સુંડલો ઢાંકી દીધો. થોડીવાર પછી હઝરત સાંઈએ કહ્યું કે, ‘હવે સુંડલો ઉપાડી જુઓ’ લોકોએ મુજબ કર્યું તો શું જોયું કે સુંડલો ઉપડતાં જ જાણે પાણીનો ધોધ વછુટેલો જણાયો; અને પલ્લા મચ્છી તેમજ લાલ ચોખાની સાર ઢગલાંબંધ તરી આવેલી જણાય. તેઓએ આ મચ્છી તેમજ ચોખાની સારનો પુલાવ (ભાત-મચ્છી પુલાવ) રાંધીને બધાએ મળીને ખાધું. હઝરત સાંઈની આ કરામતથી લોકો તાજજુબ પામ્યાં. અને આ રીતે આપની કરામતથી આ પથરાળી જમીન પર મીઠા પાણીનો ચશ્મો (નહેર) જારી થયો જે આજ દીન સુધી ચાલુ છે. આ હઝરત સાંઈ શોયેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની જગજહેર કરામત છે.

(૪) આપની કુવાવાળી એક અન્ય કરામત:-

હઝરત સાંઈ શોયેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) એ પોતાની ખાનકાહ-શરીફમાં પાણીની જરૂરત વધી જતાં એક કુવો ખોદવાનું નક્કી કર્યું. આ કામ માટે આપે એક માણસને રોક્યો અને તેની સાથે નક્કી કર્યું કે, જ્યાં સુધી પાણીનું તળ ન આવે ત્યાં સુધી કુવો ખોદી આપો. તે વ્યક્તિ સહમત થયો અને ખોદકામ શરૂ કર્યું કેટલાય દિવસો સુધી ખોદકામ ચાલતું રહ્યું, અને તેણે ઘણીજ મહેનત કરી પરંતુ પાણીનું તળ દેખાયું નહીં. અંતે આ વ્યક્તિ થાકી-હારીને આ કામથી કોઈપણ રીતે જાન છોડાવવાનો પ્રયત્ન કરવા લાગ્યો; અને તેના માટે કોઈને કોઈ બહાનું શોધવા લાગ્યો; પરંતુ હઝરત સાંઈ તેનું એક પણ બહાનું સ્વીકારતા ન હોતા અને તેને નક્કી કર્યા મુજબ કામ કરવા માટે કહેતા હતાં.

એક દિવસ અચાનક જ તે વ્યક્તિના યુવાન પુત્રના મરણની ખબર તેના વતનમાંથી મળી; એટલે તે હઝરત સાંઈ શોયેબની પાસે પહોંચ્યો અને અર્જ કરી કે, ‘હઝરત, મારા યુવાન પુત્રનું મરણ થયું છે, અને મારા માટે ત્યાં પહોંચવું અત્યંત જરૂરી છે; માટે આપ મને ઇજાઝત આપો.’ તો આપે ફરમાવ્યું કે, ‘તારા પુત્રને કશું જ થયું નથી, તારા માટે વાયદા મુજબ આ કાર્ય પુરું કરવું અત્યંત જરૂરી છે; તું આ કાર્ય પુર્ણ કર્યા વિના અહીંથી જઈ શકતો નથી.’ પરંતુ તે વ્યક્તિએ જવા માટે ખુબ જ જિદ્દ કરી. અંતે આપે તેને એ શરતે જવાની ઇજાઝત આપી કે, ‘તારો પુત્ર સારો થઈ જાય, એટલે તારે તરત જત્યાં પાછા ફરવું અને આ અધુરું કાર્ય પુરું કરવું.’ અને સાથે આપે તેને એક પીલુના ઝાડની ડાળખી આપીને ફરમાવ્યું કે, ‘તું ત્યાં પહોંચીને તારા પુત્રના સર (માથા) પાસે આ ડાળખી ત્રણવાર જોરથી પછાડજે.’ ત્યારબાદ તે

વ્યક્તિ ત્યાંથી રવાના થયો અને પોતાના ઘેર પહોંચ્યો અને ત્યાં જઈને હઝરત સાંઈ શોયેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) આપેલી પીલુની ડાળખી આપના ફરમાન મુજબ પોતાના પુત્રના સર પાસે ત્રણવાર જોરથી પછાડી, તો તેણે શું જોયું કે તેનો પુત્ર અલ્લાહ તઆલાની કુદરતથી ફરીવાર જીવંત થઈ ગયો. આપની આ કરામતથી તે શખ્સ ખુબ જ નવાઈ પામ્યો અને શરત મુજબ તરત જ ત્યાંથી રવાના થઈ ગયો અને હઝરતની ખાનકાહશરીફ ઉપર પાછો ફર્યો. તેમજ આપની ખાનગાહમાં આવીને પુરી ઘટના કહી સંભળાવી. ત્યારબાદ તેણે વાયદા મુજબ કુવો ખોદવાનું કાર્ય ફરીવાર શરૂ કરી દીધું; અને નક્કી કર્યા મુજબ પાણીનું તળ આવ્યું ત્યાં સુધી કુવો ખોદી આપ્યો. આમ, હઝરત સાંઈ શોયેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની આ ઘણી જ મહાન કરામત છે, કે જેમાં એક મુત્ય પામેલો જુવાન ફરીવાર નવજીવન પામે છે.

:- આપના વિસાલ પછીની કેટલીક કરામતો :-

(૧) બાંધણીના ગિલાફવાળી કરામત:-

કચ્છ પ્રદેશમાં મજારતે ઔલીયાએ કિરામની ઝિયારત કરતાં એક વાત જરૂર સ્પષ્ટ થાય છેકે, અમુક મજારો પર બાંધણીનો ગિલાફ ચઢાવેલો હોય છે. આ વાતની તહકીક કરતાં માલુમ પડ્યુંકે દુલ્હનો તેમજ ખાનુઓ આ પ્રદેશમાં બાંધણીનો ઉપયોગ કરે છે, અપવાદ સિવાય પુરૂષો તેઓ ઉપયોગ ક્યારેય કરતાં નથી. કચ્છમાં ઘણી મસ્તુરાતો (ઔરતો) ના મજારો પર બાંધણીના ગિલાફો આજ કારણસર હોય છે.

એક વખત હઝરત સાંઈ શોયેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના મજારે પાક પર આ વાતથી અજાણ એક શખ્સ બાંધણીનો ગિલાફ લઈને હાજર થયો. તેણે સલામી ફાતેહા વગેરેની વિધી અદા કર્યા પછી આપના પવિત્ર મજાર પર આ બાંધણીનો ગિલાફ ઓઢાડ્યો; અને ગિલાફ ચઢાવતાંની સાથે જ તેણે શું જોયું કે, મજારે પાકમાંથી ઉદ્ભવેલાં જલાલી અન્વારોએ કે પછી ઉપરથી નાઝીલ થતાં જલાલી અન્વારોએ આખા ગિલાફને સળગાવી નાંખ્યો; માત્ર લહદશરીફ નીચે લટકતી ગિલાફની ખોર્ડર જ બાકી રહી ગઈ. જો કે આ ગિલાફ જોતાં વેંત જ ત્યાં હાજર રહેલાં ખાદીમે ઉઠાવીને આપના મજારે પાકથી થોડી દુર આવેલી આપની બહેનસાહેબાના મજાર પર ચઢાવી દીધો; જે ગિલાફ ઘણાં સમય સુધી મજારમાં તબરુક પેટે સાચવવામાં આવ્યો.

કચ્છમાં ઇ.સ. ૨૦૦૧ની સાલમાં આવેલ સદીના ભયાનક ભુકંપ પહેલા અમારા પીરો મુશીફ હઝરત પીર સૈયદ વઝીર અલી શાહ કાદરી

નકશાબંદી-મુજદ્દદી (મદ્દજીલ્લુલ્લાહી) એ આપના મજારશરીફ પર હાજરી આપી હતી ત્યારે આ સળગી ઉઠેલો ગીલાફશરીફનો બચી ગયેલો નીચેનો કિનારીવાળો હીસ્સો નજરે નિહાળ્યો હતો અને ત્યારબાદ આપે હજરત સાંઈ શોયેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની આ કરામત બયાન કરાવી હતી.

(૨) આપની તખ્મલ(કુહાડી)વાળી કરામત:-

હજરત સાંઈ શોયેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ની વક્તશરીફ મુદ્રાં શહેરમાં થઈ. અને ત્યાંથી આપની મૈય્યત મુબારકને શણગારીને જનાઝો તૈયાર કરીને મુરીદો જનાઝો લઈને ગંદેર-ચુભડક ગામ વચ્ચે આવેલી આપની ખાનકાહ શરીફમાં દફનવિધીમાં માટે લઈ ચાલ્યા. મુરીદો રસ્તામાં એક સ્થળે જનાઝો જમીન પર રાખીને ત્યાં નજદીક આવેલો એક તળાવ પર પાણી પીવા માટે તેમજ વઝુ કરવા માટે અને જરૂરી હાજતો પુરી કરવા માટે જઈ પહોંચ્યાં; અને ત્યાર બાદ હાજતોથી ફરીગ થઈને ફરી આપનો પવિત્ર જનાઝો ઊંચકીને આગળ ચાલ્યાં.

આગળ જતાં રસ્તામાં એક મુરીદને ખ્યાલ આવ્યો કે તેની તખ્મલ (એક પ્રકારની કુહાડી) તે તળાવના કિનારે ભુલાઈ ગઈ છે, માટે તે પોતાની તખ્મલ લેવા માટે પાછો જવા ઈચ્છતો હતો, પરંતુ અન્ય મુરીદોએ તેને રોક્યો અને કહ્યું કે, ‘હવે પાછું ફરવું મુનાસીબ નથી.’ તેણે આ વાત માની લીધી અને પાછા ફરવાનું મૌકુફ રાખ્યું; અને તેઓ ત્યાંથી આગળ વધ્યા ત્યાં સુધી કે આપની ખાનકાહશરીફના ચોગાનામાં પવિત્ર જનાઝો આવી પહોંચ્યો; અને ત્યાં જનાઝાની નમાઝ અદા કરવામાં આવી અને જનાઝાની નમાઝ અદા કર્યા પછી અહીં જ તૈયાર કરવામાં આવેલી કબ્રશરીફમાં આપને સુપેદા ખાક કરવામાં માટે એ જ મુરીદ કબ્રશરીફમાં ઉતર્યો જેની તખ્મલ રસ્તામાં તળાવના કિનારે ભુલાઈ ગઈ હતી. અને જ્યારે આ મુરીદ કબ્રશરીફમાં ઉતર્યો તો તેના આશ્ચર્યની કોઈ સીમા ન રહી કારણકે પોતાની તળાવના કિનારે ભુલાઈ ગયેલી તખ્મલ અહીં આપની કબ્રશરીફમાં મૌજુદ હતી.

હજરત સાંઈ શોયેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ની વક્ત પછીની આ ઘણી જ મશહુર કરામત છે.

આપનો રોઝાશરીફ, ઉર્ષમુબારક અને તખ્મરુકાતો:-

હજરત સાંઈ શોયેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) આજથી બરાબર અઢીસો (૨૫૦) વરસ પહેલાં રહેલત ફરમાવી ગયેલા હોય તેવું આપની જુની તુરખતશરીફ પર લખેલી સન પરથી માલુમ પડે છે, તેની પર વિક્રમ

સંવત ૧૮૨૩ (હી.સ. ૧૧૮૪) લખેલું છે. (નોંધ:- આ નોંધ આપના જુના મજાર શરીફ પર હતી. હવે ઈ.સ. ૨૦૦૧માં કચ્છમાં આવેલ ભયાનક ધરતીકંપમાં આપનો મજાર શરીફ પણ શાહીદ થઈ ગયો, હાલમાં મજારપાકના સંકુલનું નવું બાંધકામ કરવામાં આવેલું છે, જેમાં જુના બાંધકામ જેવી કશીષ (આકર્ષણ) હવે જોવા મળતું નથી.)

આપની વક્તશરીફ પછી અંજારના ખત્રીઓએ એ યુગમાં આપની તુરખત પર શાહીદ થઈ ગયેલાં રોઝાશરીફનું ખુબ જ સુંદર નકશીદાર બાંધકામ કરાવેલું હતું. દરગાહશરીફની ઉત્તરમાં એક મસ્જિદ છે અને આજુબાજુમાં દરગાહ શરીફના મુજવરો (ખાદીમો) ના ઘરો આવેલા છે. મીઠાપાણીની કરામતવાળી વાવ પણ ત્યાં જ આવેલી છે; અને પહેલાંના આ જુના બાંધકામમાં ચોતરફ દિવાલ બાંધેલી હતી, જ્યાં આવવા માટે બે મોટા દરવાજા હતાં. પહાડની ટોચ પર જવા માટે પગથિયાંની સીડી પથ્થરની બનેલી છે. પહાડની અંદર કોરેલી ગુફામાં જ્યાં સાંઈ શોયેબ બેસીને ઇબાદત તેમજ ઝીક-ફીક કરતાં હતાં, ત્યાં તેઓની યાદગીરી રૂપે આપનો ઢોલિયો; બિસ્તર અને ચાદર તેમજ તસ્બીહ અને કુર્આનશરીફ વગેરે તખ્મરુક તરીકે રાખેલ છે; જેના દીદાર ઝાંઝરીનો કરે છે.

માંડવીના પારવાણી કુટુંબે ત્યાં ઝાંઝરીનો માટે બંગલો બંધાવેલો હતો. તેમજ આંબલીના ઝાડો તો હજરત સાંઈના સમયથી જ મૌજુદ હતાં. આપનો ઉર્ષમુબારક થતો નથી, પરંતુ આપના પીરોમુશીદનો ઉર્ષમુબારક રજજબ મહિનાની ૪-૫-૬ તારીખે આપની દરગાહશરીફ ઉપર મનાવવામાં આવે છે.

★ ★ ★ ૨૦ ★ ★ ★

હઝરત સૈયદ હાજી મોહંમદ શાહ

(રહેમતુલ્લાહે અલયહે)

કચ્છના માંડવી બંદરની ઇદગાહના ચોગાનમાં આવેલાં અન્વારો વડે ઝળહળતાં હજરત સૈયદ હાજી મોહંમદ શાહ નકશાબંદી મુજદ્દદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ના રોઝામુબારકના દીદાર માત્રની આપણું ઇમાન તાજું થઈ જાય છે. સિલસિલાએ નકશાબંદીચ્યાહ-મુજદ્દદીચ્યાહના આ મહાન વલીએ કામીલ હજરત સૈયદ હાજી મોહંમદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) આજથી લગભગ ૧૫૦ વરસ પહેલાં વિસાલ ફરમાવ્યો.

આપ ઔરછશરીફ (સિંધ-મુલતાન) ના સાદાંતે કિરામમાંથી થઈ ગયાં છે; ઔરછશરીફ હંમેશાથી ઔલીયાએ કિરામનું મરકજ રહ્યું છે. ઔરછશરીફમાં ઘણાં જ મહાન ઔલીયાએ કિરામના મજારેપાક આવેલાં છે; જે પૈકી હજરત મખ્દુમ જહાંનીયા જહાંગશત સૈયદ જલાલુદ્દીન ખુખારી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) જગમશહુર અને અતિમહાન ઔલીયાએ કિરામમાંથી છે. આપની જ ઔલાદમાંથી ગુજરાતના મહાન ઔલીયાએ કિરામ હજરત સૈયદ ખુર્દાનુદ્દીન કુત્બે આલમ ગરીબુલ્લાહ ખુખારી વડવી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) અને શહેનશાહે ગુજરાત હજરત સિરાજુદ્દીન સૈયદ મોહંમદ શાહે આલમ ખાવા (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) જેવા વલીએ કામીલ પૈદા થયાં; જેમના અન્વારો અને ફેયુઝો બરકાત વડે ગુજરાતની ધરતી પાવન બની.

-:આપનો સિલસિલાએ ઇરાદત:-

હજરત સૈયદ હાજી મોહંમદ શાહ ખાવાના યુગમાં સિંધમાં લુંવારીશરીફમાં આવેલી સુલ્તાનુલ્ઔલીયા હજરત ખ્વાજા મોહંમદ ઝમાં અબ્બલ નકશબંદી મુજદેદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની નકશબંદી મુજદેદી ખાનકાહશરીફ સિંધ તેમજ આજુબાજુના પ્રદેશમાં ઘણી જ મશહુર હતી; અને લુંવારીશરીફના પીરોની ખુબજ ખ્યાતિ હતી. લુંવારીશરીફની આ ખાનકાહશરીફની ખ્યાતિ તો યુગમાં ઠેક કચ્છ અને કાઠિયાવાડ સુધી ફેલાયેલી હતી; એટલું જ નહીં આજે પણ લુંવારીશરીફના સિલસિલાના સેંકડોં મુરીદોં કચ્છ-કાઠિયાવાડ તેમજ ગુજરાતમાં વસી રહ્યા છે.

હજરત સૈયદ હાજી મોહંમદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) પણ રૂહાનિયતનો ફૈઝ હાંસીલ કરવા માટે લુંવારીશરીફની આ મશહુર ખાનકાહ-શરીફમાં આવી પહોંચ્યાં એ સમયે લુંવારી શરીફના સજજાદાનશી સુલ્તાનુલ્ઔલીયા હજરત ખ્વાજા મોહંમદ ઝમાં (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના પૌત્ર હજરત પીર મોહંમદ ઝમાં સાની (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) હતાં. પોતાના દાદાની રૂહાનિયતની તાસીર આપની અંદર પણ પુરેપુરી મૌજુદ હતી.

હજરત સૈયદ હાજી મોહંમદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) આપની ખારગાહ શરીફમાં હાજર થયાં અને આપનાથી એટલેકે હજરત પીર મોહંમદ ઝમાં સાની નકશબંદી-મુજદેદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની અરાદત લાવ્યા (મુરીદ બન્યા) અને નકશબંદી-મુજદેદી ફૈઝાન વડે મુશરફ થયાં. હજરત પીર મોહંમદ ઝમાં સાનીએ આપની રૂહાની તર્બિયતમાં કરી જ કચાશ રહેવા ન દીધી. આપને તમામ પ્રકારના ખાતિની ઉલુમો તેમજ સુફીવાદના

ભેદો વડે આગાહ ફરમાવ્યાં અને પોતાની ખિલાફતો વડે નવાઝ્યા.

-:આપની સફરે હુજ્જેબયતુલ્લાહ:-

હજરત સૈયદ હાજી મોહંમદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ઇલ્મે રૂહાનીયતની કમાલીયત હાંસીલ કર્યા પછી ઝિયારતે હરમૈન શરીફને વડે હજ્જની ફર્જ અદા કરવાનો ઇરાદો કર્યો. આ યુગમાં હિંદુસ્તાનના મોગલ શહેનશાહના છેલ્લા દિવસો હતાં છેલ્લો મુગલ બાદશાહ બહાદુરશાહ ઝફર દિલ્હીના તખ્ત પર હતો. મોગલ શહેનશાહ જહાંગીરના સમયથી કચ્છ પર ખંડણી માફ હતી અને તેના બદલામાં એવો કરાર કચ્છના મહારાવ સાથે થયેલો હતો કે, દર વરસે કચ્છ માંડવી બંદરેથી મુસલમાનોને અરબસ્તાનના ઝિદાહ બંદર સુધી હજ્જ માટે વહાણોમાં મક્કત લઈ જવા તથા લાવવા. કચ્છના મહારાવ આ કરાર હજી સુધી પાળી રહ્યા હતાં. માટે હજરત સૈયદ હાજી મોહંમદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) પોતાના પીરો મુશીદ હજરત ખ્વાજા મોહંમદ ઝમાં સાની (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની ઇજાઝત લઈને માંડવી બંદરે પધાર્યા અને અહીંથી હાજીઓના વહાણમાં બેસીને હજ્જેબયતુલ્લાહની ફર્જ અદા કરીને પાછા કચ્છ માંડવી તશરીફ લાવ્યા અને અહીં માંડવી શહેરમાં ઇદગાહના મુસાફર ખાનામાં ઉતારો કર્યો.

માંડવીની આ ભવ્ય ઇદગાહ ૧૮મી સદીમાં થઈ ગયેલાં કચ્છના મુસ્લીમ સેનાપતિ જમાદાર ડોસલમિયાં વહેણે આપના પીરો મુશીદ શૈખુલઇસ્લામ વલમુસ્લેમીન હજરત પીર સૈયદ મોહંમદ પનાહ સાહેબ કાદરી જીલાની (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) (જેઓએ કચ્છ જેવા પછાત વિસ્તારમાં દીનીતપ્લીગની મહાન ખિદમતની અંજામ આપી અને કચ્છના રાજાઓને મુસ્લમાન બનાવ્યાં અનુક્રમે (૧) મહારાજા ધીરાજ મીરજો મહારાવ શ્રી રાયધણજી તથા (૨) મહારાવ શ્રી ભારમલજી, હવાલો:- ‘મહારાવ શ્રી રાયધણજી બીજાના સમયનું કચ્છ’ ડો. ઇશ્વરલાલ ગીરધારીલાલ ઓજા-વિસનગર. આપના મહાન કારનામાઓને ઇતિહાસ કયારેય ભુલી શકશે નહીં;) ના આદેશથી કચ્છના ચાર મોટા શહેરો ભુજ, માંડવીબંદર, અંજાર અને મુન્નહરા બંદરમાં બંધાવેલી ચાર ઇદગાહો પૈકીની એક છે.

આ ઇદગાહના મુસાફરખાનાના એક હુજરામાં આપે મુકામ કર્યો હતો. આપની પરહેઝગારી, જાહેરી અને ખાતીની ઉલુમોની ચર્ચા વડે આભુષીત મહેફીલો તેમજ આપની દુર્વેશાના રહેણી-કહેણી વડે માંડવી તેમજ આજુબાજુના લોકોને ઘણો જ ફૈઝ હાંસીલ થયો. થોડા અરસા પછી આપે

ફરી લુંવારીશરીફ પાછા ફરવાનો ઇરાદો કર્યો તો એ સાંભળીને લોકોએ આપને દરખાસ્ત કરી કે, ‘હઝરત, આપ અહીં જ રોકાઈ જાવ તેમજ અહીંના લોકોને પોતાની રૂહાનીયત વડે માલામાલ કરો.’ આ અનુસંધાને આપે લુંવારીશરીફથી પોતાના પીરો મુશીફની ઇજાઝત માંગી, જે મળી જતાં આપે અહીં જ કાયમી વસવાટ કરી લીધો.

હઝરત સૈયદ હાજી મોહંમદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) જાહેરી તેમજ ખાતીની બંને પ્રકારના ઉલુમોથી માલામાલ હોવાની સાથે હિકમત (દાકતરી-વિદ્યા)ના ઇલમમાં પણ કમાલાત ધરાવતાં હતાં; માટે લોકોની બિમારી તથા રોગ-દર્દ, દવાદાર તેમજ દુઆઓ વડે દુર કરતાં હતાં. આ રીતે આપની ખ્યાતિ એક કામીલ વલીઅલ્લાહ ઉપરાંત કાબેલ હકીમ તરીકે ખુબ જ પ્રસરી ગઈ હતી. આપની સાથે આપના બીબી સાહેબા પણ હતાં.

આપ ગમે તેવી મોટી શખ્સીયત ધરાવતાં શ્રીમંત, અમીર કે પછી સરકારી અધિકારી તેમને પોતાને ત્યાં બોલાવતાં તો તેઓ પાસે જતાં ન હોતાં. આપ ફરમાવતાં હતાં કે, ‘ભાઈ, મારે આપ લોકોની પાસે શા માટે આવવું જોઈએ ? મને કોઈ પ્રકારની ખ્વાહીશ કે લાલસા નથી, માટે જેને પણ જરૂર હોય તે મારી પાસે આવી જાય. હું જરાપણ ભેદભાવ વગર તેની ખિદમત કરીશ.’ આપ અસરની નમાઝ બાદ દરરોજ પોતાના હુજરા બહારના વરંડામાં બેસતા હતાં અને શહેરના હિંદુ-મુસ્લીમ દરેક લોકો આપની પાસે દુઆ તેમજ હાજત માટે આવતાં હતાં અને અલ્લાહ ત્યાલાના ફલો કરમથી તંદુરસ્તી હાંસીલ કરીને જતાં હતાં. આપ ક્યારેય પોતાનું મકાન છોડીને કોઈની પાસે જતાં નહીં.

આપના યુગમાં અંગ્રેજ કંપની સરકારની આણ પુરાં ભારતીય ઉપખંડમાં ફરીવળી હતી. કચ્છ પણ તેની અસરથી મુકત રહ્યું ન હોતું. કચ્છમાં એ સમયે મહારાવ દેશળજી બીજા કચ્છની ગાદી પર આરૂઢ થયેલા હતા; તેને બે રાણીઓ હતી. એકનું નામ સોદી રાણી અને બીજી ઝાલી રાણી. સોદી રાણીથી પાટવી કુંવર રવુભા ઉર્ફે પ્રાગમલજી બીજા અને ઝાલી રાણીથી ફટાયાં કુંવર ગગુભા ઉર્ફે હમીરજી પૈદા થયાં. આ બંને રાણીઓમાં ઝાલી રાણી વધુ સ્વરૂપમાન અને ચતુર હતી. માટે રાજાને તેનાં કુંવર ગગુભા ઉપર વધુ પ્રેમ હતો. તેને પોતાની પાછળ ગાદી મળે તેવી ખટપટ મહારાવે કરેલી, પરંતુ તેમાં તેઓ ફાયાં નહીં. અને તેને તેઓએ તેરા શહેર તેમજ ૪૦ (ચાલીશ) ગામોની જાગીર આપી.

હવે આ મહારાવના વધુ વહાલસોયા પુત્ર ‘તેરા’ ગામના ઠાકોર સાહેબ કુમારશ્રી હમીરજી ઉર્ફે ગગુભાને ત્યાં જે ઔલાદ થતી તેને જન્મતાંની સાથે જ કોઈ એવી તકલીફ પૈદા થઈ જતી હતી કે કોઈ ગૈબી હાથ નીકળતો અને બાળકનું ગળું ટુંપીને તેને એ જ વખતે મારી નાંખતો. આવું ત્રણ-ચાર વાર બની ગયું હતું. આ વાતથી ઠાકોર તેમજ તેના રાણી અને કુટુંબીઓ ઘણાં જ પરેશાન હાલ હતાં. અને ઔલાદથી લગભગ નાઉમ્મીદ થઈ ચુક્યા હતાં. ઠાકોર ગગુભા પાસે દોસ્ત મોહંમદ નામે તેઓનો વિશ્વાસુ હઝુર (નોકર) હતાં, જે ઘણીવાર કામકાજના હિસાબે માંડવી આવતા હતાં; તેણે સૈયદ હાજી મોહંમદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે)ની શોહરત સાંભળી અને પોતાના ઠાકોરસાહેબને આપની પાસે કંઈક દુઆ કે દવા કરાવવા માટે દરખાસ્ત રજુ કરી. ઠાકોરસાહેબ તો હાજતમંદ હતાં જ આપને કોઈ પણ પીર, ફકીર, સાધુસંત કે વૈદ્ય-હકીમ પાસે દુઆ કે દવાદાર કરાવવાનો ઇતઝાર હતો; માટે તેઓ પોતાના તે હઝુરીને સાથે લઈને માંડવી બંદરે આપ હઝરતની બારગાહમાં હાજર થયાં. હઝુરી દોસ્ત મોહંમદે આપથી ગુજારીશ કરી કે, ‘હઝરત સાંઈ કિબ્લા, તેરા જાગીરના ઠાકોર કુમારશ્રી હમીરજી આપની તહેનાતમાં દુવા તેમજ દવા માટે હાજર થયાં છે, તેઓ .પર નિગાહે કરમ કરીને ફૈઝ અપો.’ આ મુજબ આપની બારગાહમાં અર્ઝ કરીને પુરી હકીકત બયાન ફરમાવી. આપે પોતાનું સરમુબારક ઊંચું કરીને એક દષ્ટિ ઠાકોરસાહેબ ઉપર નાંખી, કુમારશ્રી સામે જ ઊભાં હતા, તેઓની આંખમાં આંસુ હતાં, તેઓએ આપના કદમ પકડી લીધા.

આપે તેઓને રોકતા કહ્યું, ‘કુમાર સાહેબ ! ચરણસ્પર્શ ન કરો, અલ્લાહ ત્યાલા સૌથી મહાન કરીમ છે. કોઈ પણ પ્રકારનો ઇસરાર કે ગૈબી હરકતો મીટાવનાર એ જ મારો ખુદાવંદે કરીમ મૌજુદ છે, માટે તેની રહેમથી કદી પણ ના ઉમ્મીદ ન થવું જોઈએ. જાવ, તમારા માટે હું દુવા અને દવા બંને કરું છું. અલ્લાહ ત્યાલા કરશે તો તમારી ઉમ્મીદ જરૂર પુરી થશે.’

આમ કહીને આપે એક તાવીઝ બનાવીને આપ્યું અને કહ્યું કે, ‘રાણી સાહેબાની કમરમાં તે બાંધજો, અને અલ્લાહ ત્યાલાના ફલો કરમથી બાર મહિનાની અંદર-અંદર જ તમારે ત્યાં ઝુલામાં કુંવર ઝુલતો થઈ જશે. આ કુંવર અમારી દુવાથી પ્રાપ્ત થયો છે, તેની નિશાની તરિકે તે કુંવરના ડાબા લમણાં પર લસણનું એક નિશાન હશે; અને જે હરકત તમારે ત્યાં બાળક જન્મતી વખતે થાય છેજે હવેથી નહીં થાય; અને તમારો કુંવર જીવંતદાન હાંસીલ કરશે.’

અને અલ્લાહ ત્યાલા ફઝલો કરમથી આપની દુવા મકબુલ થઈ. ફરમાન મુજબ જ ઠાકોર કુમારશ્રી હમીરજીને ત્યાં સન ૧૮૭૦ માં એક પુત્ર રત્નનો જન્મ થયો; જેનું નામ તેઓએ કુમાર રાયદાસજી ઉર્ફે દાદુભા સાહેબ રાખવામાં આવ્યું અને હઝરત પીર સૈયદ હાજી મોહંમદ શાહ બાવા (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ના ફરમાન મુજબ નિશાનીરૂપે તેના લમણાં પર બરાબર લસણની નિશાની મોજુદ હતી; જે તેઓ સન ૧૯૩૩માં મૃત્યુ પામ્યાં ત્યાં સુધી રહી. આ નિશાની જોનાર ઘણાં લોકો તે યુગમાં મોજુદ હતા. આ વાત પરથી ઠાકોરસાહેબની અકીદત આપની તરફ ખુબ જ મજબુત થઈ ગઈ, તેમજ આપને પોતાના કુળપીર તરીકે ખુબ જ માન અને ઈજ્જતપૂર્વક જોવા લાગ્યા તથા આપની સાથે ખુબ જ એહતરામ સાથે વર્તવા લાગ્યા. ત્યાર બાદ ઠાકોર સાહેબને ત્યાં ત્રણ વરસ પછી બીજા કુંવર નાનુભા જન્મ્યાં, તેણે પણ લાંબુ આયુષ્ય ભોગવ્યું.

આપની દુવા મકબુલ થવાથી ઠાકોરસાહેબ અવાર-નવાર આપના દિદાર માટે આવવાં લાગ્યાં તેમજ અહીં પોતાના ઉતારા માટે એક બંગલો પણ ચણાવ્યો; અને પોતાના માણસોના રહેઠાણ માટે ઓરડા બનાવ્યાં. હઝરત પીર સાહેબની દુવાની બરકતથી પોતાને ઔલાદ થઈ માટે ઠાકોર સાહેબ પીરસાહેબની બારગાહમાં નજરાણું પેશ કરવા પોતાના ગામથી માંડવી તરફ જવાની એક દિવસ તૈયારી કરવા લાગ્યાં, ત્યારે તેના કારભારીએ કહ્યું, ‘હુઝુર! પીરસાહેબને જે કંઈ અર્પવું હોય, તે તેઓની ઈચ્છા મુજબ પુરતાં પ્રમાણમાં સારી રીતે આપશો, અને પાછળ કોઈ એવું લફરું ન રાખશો કે જેથી પીર સાહેબના વારસો આપના વંશજોને હંમેશા હૈરાન કરે.’

ઠાકોર સાહેબે જવાબમાં કહ્યું, ‘જરૂર.’

ઠાકોરસાહેબે જ્યારે માંડવી આવી આપની ખિદમતમાં હાજર થયાંતો અર્જ કરી, ‘સાંઈ, આપે મુજ પર ખુબ જ અહેસાન ફરમાવ્યો છે. હું અર્જ કરું છું કે મારાથી જે કંઈ ખિદમત થઈ શકે તે આપની મરજી મુજબ ફરમાવો તો હું તે બજાવી લાવું.’

આપે ફરમાવ્યું, ‘ભાઈ ઠાકોરસાહેબ, અમે લોકો તો ફકીર છીએ, અમારે વળી શેની જરૂર ? ટુકડો રોટલો અને ઘુંટડો પાણી તો હું આ હીકમત (વૈદ્યું) કરું છું તેમાંથી મળી રહે છે, પછી વધુની અમારે શી જરૂર છે.?’

તો પણ ઠાકોરસાહેબે કરગરીને વિનંતી કરી કે, ‘આપ કંઈક પણ ફરમાવો.’ તો હઝરત પીર સાહેબે ફરમાવ્યું, ‘ઠાકોર સાહેબ ! જો તમારી

આટલી બધી ઈચ્છા છે, તો તમારા કારભારીએ તમને જે ભલામણ કરી છે, એ મુજબ કે પાછળથી કાંઈ લિફ્-લિચ્છ (લફરું) ન રાખજો બધું ચુકતે કરી આપજો; પરંતુ, હવે અમારી ઈચ્છા એ છે કે જો આપવું હોય તો એવું આપો કે તમારા અને અમારા વારસો વચ્ચે હંમેશા સંબંધ રહે અને કારભારીની ઈચ્છા પુરી ન થાય.’

ઠાકોરે કહ્યું, ‘હઝરત ! આપ જેમ ફરમાવો તે મુજબ અમલ કરવા હું તૈયાર છું. કારભારી તો મારો નોકર છે. આ પરથી ઠાકોરસાહેબ એક લેખિત દસ્તાવેજ દ્વારા પોતાના જગીરના ચાલીસ (૪૦) ગામોની અનાજની પૈદાઈશમાંથી અમુક ભાગનો ભોગ દેવાનો ભાગવટાનો હકક લખી આપ્યો, જે આજ દિ સુધી કાયમ છે.’

આપની એક અન્ય કરામતરૂપી દુવા:-

કચ્છ માંડવીના એ સમયના મુસ્લીમ સમાજના આગેવાનો પૈકી એક અને સ્થાનીક મુસ્લીમ ખત્રી જમાઅતના પટેલ (આગેવાન) સિદ્દીક મોહંમદ ની શાદી થયાંને સાત-આઠ વરસ થયાં, પરંતુ સંતાન ન હોતું. આ સમયે સિદ્દીક મોહંમદના મામા ઈબ્રાહીમ પણ માંડવી શહેરમાં રંગ તેમજકાપડનાં આગેવાન વૈપારી હતાં, તેઓની હઝરત સૈયદ હાજી મોહંમદ શાહ બાવા પાસે ઘણી જ અવર-જવર હતી, તેમજ તેમના કુટુંબની બીબીઓ પણ બીબીમાં સાહેબા પાસે આવ-જા કરતી હતી; તેઓ પૈકી સારાહ માં નામની એક બાઈએ બીબીમાં સાહેબને વાત કરી કે, ‘ખત્રી મોહંમદ પટેલની પત્ની આસીયતબાઈ પોતાના પુત્ર સિદ્દકને ત્યાં કાંઈ ઔલાદ થતી ન હોવાથી બીજી ઔરત કરાવવા ઈચ્છે છે, માટે આપ પીરસાહેબ પાસે વાત કરો કે તેઓ કોઈ દુઆ ફરમાવે અને અલ્લાહ ત્યાલાનો ફઝલો કરમ થઈ જાય.’

હઝરત બીબી માં સાહેબાએ આપની પાસે વાત કરી અને કહ્યું કે, ‘એ લોકો આપણાં અકીદતમંદો પૈકીના છે, માટે તેઓ માટે અલ્લાહ ત્યાલાની બારગાહમાં દુવા માંગો.’ આપે પોતાની બીબીસાહેબાને તુર્ત જ ફરમાવ્યું કે, ‘તમે આસીયત-બાઈને કહેરાવી દો કે અલ્લાહ ત્યાલાની રહેમતથી નાઉમ્મીદ ન થાય, અને તમારા પુત્રને બીજી ઔરત કરાવજો નહીં, એ જ સ્ત્રી અલ્લાહ ત્યાલાના ફઝલો કરમથી તમારે ત્યાં પુત્રને જન્મ આપશે., જેની ઉપર અમે બતાવીએ છીએ એવા પ્રકારની અમુક નિશાનીઓ હશે.’ અને આમ ફરમાવીને આપે તેને પણ એક તાવીજ લખી આપ્યું.

અને અલ્લાહ ત્યાલાના ફઝલો કરમથી તેમજ આપની દુવાના પ્રતાપે

બાર મહિનાની અંદર જ તેને ત્યાં એક છોકરાનો જન્મ થયો, તેના બદન પર પણ આપે કહેવા મુજબની નિશાની મૌજુદ હતી. ત્યારબાદ પણ તેને બે પુત્રીઓનો જન્મ થયો હતો. અને આ રીતે આ પુરાં ખત્રી કુટુંબની અકીદત આપના પ્રત્યે મજબુત બની ગઈ.

આપે દુવાઓ કરી બીજાને ઔલાદ અપાવી, પરંતુ પોતાના અલ્લાહ તઆલા પાસે કરી જ માંગણી કરી નહીં. આપને કોઈ જ ઔલાદ ન હોતી. આપની ખિદમતમાં બિલાલ હુશી કરીને એક ખાદીમ રહેતો હતો તેને અબ્દુલ્લાહ નામે એક પુત્ર હતો. આપ આ છોકરાને ખુબ જ ચાહતાં હતાં અને વસીયત કરી હતી કે, ‘તું મારી ઔલાદ તરીકેનો વારસો ભોગવજે.’ અને તેને પોતાનો જાનશીન નીમ્યો હતો. અને આ જ કારણોસર ખલીફા અબ્દુલ્લાહ પોતાને અબ્દુલ્લાહ બીન હાજી મોહંમદ શાહ તરીકે આપની વક્ત પછી ઓળખાવતા હતા.

આ છોકરા અબ્દુલ્લાહને આપે સલાયાના એક સમયના આલીમ મૌલવી હાજી મોહંમદ સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ને ત્યાં અરબી, ફારસી, હદીષ, ફીકહ, તફસીર વગેરેનું ઇલ્મ અપાવેલું. એ અબ્દુલ્લાહ ખુબ જસારા વાચેજીન અને ઇલ્મે કલામમાં પ્રવિણ હતાં. અને તેઓ ઇદગાહની પાછળના ભાગમાં જે મકાનમાં હજરત પીરસાહેબ રહેતાં હતાં ત્યાં જ કુટુંબ સાથે રહેતાં હતાં.

સને હી.સ. ૧૨૮૭ મુતાબીક ઇ.સ. ૧૮૮૦માં માહે રજજબ મીહનામાં આપે રહેલત ફરમાવી. આપને ત્યાં ઇદગાહના કંમ્પાઉન્ડમાં દફન કરવામાં આવ્યાં; જેની ઉપર તેરા ના મઝકુર ઠાકોર સાહેબ કુમારશ્રી હમીરજીએ ભવ્ય મકબરો ચણાવ્યો હતો અને તેમણે બાંધી આપેલી લાગત ખલીફા અબ્દુલ્લાહના વંશજો જાગીરના ગામોમાંથી ઊઘરાવતાં હતાં.

★ ★ ★ ૨૧ ★ ★ ★

૬. મખ્દુમ ઇબ્રાહીમ નકશબંદી

(રહેમતુલ્લાહ અલયહ)

હજરત મખ્દુમ ઇબ્રાહીમ નકશબંદી મુજદ્દી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) કચ્છના મહાન નકશબંદી બુઝુર્ગો પૈકી છે. આપનો મઝારે પાક કચ્છના સલાયા (માંડવી બંદર)માં આવેલો છે. આપ સિંધ પ્રાંતના નગરઠ્ઠા શહેરના રહેવાસી હતાં. આપ હજરત ખ્વાજા મોહંમદ હાશિમ નગરઠ્ઠવી નકશબંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) પૌત્ર છે. હજરત ખ્વાજા મોહંમદ હાશિમ નકશબંદી

મુજદ્દી નગરઠ્ઠવી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)નો મઝારે પાક સિંધ-નગરઠ્ઠામાં લોકો માટે આકર્ષણનું કેન્દ્ર છે; તેઓ આફતાબે મકલી હજરત ખ્વાજા અબીલ કાસીમ નકશબંદી મુજદ્દી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) જેવા સિંધના મહાન બુઝુર્ગના ખલીફાઓ પૈકી હોવા છતાં, તેઓનો મઝાર તફ્ન સાદો અને ગુબંદ વગરનો છે.

હજરત મખ્દુમ ઇબ્રાહીમ નકશબંદી મુજદ્દી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)નો શજરાએ તરીકત પાંચ (૫) વાસ્તાઓથી ઉર્વતુલ્લુસ્કા કચ્છમેષાની જાનશીને મુજદ્દીએ અલ્ફેષાની હજરત ખ્વાજા મોહંમદ માસુમ સરહિંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ને જઈ મળે છે, જે આ મુજબ છે:-

હજરત મખ્દુમ ઇબ્રાહીમ પોતાના વાલીદે બુઝુર્ગવાર હજરત મખ્દુમ અબ્દુલ્લતીફ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ના ખલીફા છે, તેઓ પોતાના વાલીદ હજરત ખ્વાજા મોહંમદ હાશિમ નગરઠ્ઠવીના ખલીફા છે અને તેઓ સિંધના મશહુર બુઝુર્ગ આફતાબે મકલી હજરત મખ્દુમ ખ્વાજા અબીલ કાસીમ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ના ખલીફા છે અને તેઓ હજરત ખ્વાજા સૈફુદ્દીન સરહિંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ના ખલીફા છે અને તેઓ કચ્છમેષાની ઉર્વતુલ્લુસ્કા ખ્વાજા મોહંમદ માસુમ સરહિંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ના ખલીફા છે.

‘મકામાતે માસુમી’ કીતાબમાં આપના દાદા હજરત મખ્દુમ મોહંમદ હાસીમ ને હજરત ખ્વાજા મુહંમદ માસુમ ઇબ્ને મુજદ્દીએ અલ્ફેસાનીના સરહંદીના ખલીફા દર્શાવેલ છે. આ રીતે આપનો સિલસિલ એ અરાદત ફકત ત્રણ (૩) વાસ્તાથી હજરત મુજદ્દીએ અલ્ફેષાનીથી જઈ મળે છે.

હજરત મખ્દુમ ઇબ્રાહીમ નકશબંદી મુજદ્દી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) શરીઅત તેમજ સુન્નતોના ચુસ્ત પાબંદ હતાં. સલાયા (માંડવી)ના લોકો આજેપણ આપને સાહેબે શરીઅતના લકબ વડે જ યાદ કરે છે, જેનાથી માલુમ પડે છે કે આપ કેટલી હદે શરીઅતના પાબંદ તેમજ શરીઅતના ગુઢાર્થોના જાણકાર હશે. એ વાત પણ મશહુર છે કે આપના મઝારેપાક ઉપરથી પરીદાઓ (પંખીઓ) ઊડતાં નથી.

‘સિંધ કે સુફીયાએ નકશબંદ’ કીતાબમાં ઉલ્લેખ છે કે એક વખત આપે બારવી રબ્બીઉલ અવ્વલ શરીફની ન્યાજ પકવીને હુઝુર (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ને હદીયો કરી અને તેજ રાત્રે આપને આકા એ નામદાર મદીનાના તાજદારની જીયારત નસીબ થઈ અને આપે જોયું કે હુઝુર

(અલયહીસ્સલામ)ની ખારગાહ શરીફમાં તે ન્યાજ પણ મૌજુદ છે. પરંતુ આપ સરકાર તે ન્યાજ તરફ ધ્યાન નથી આપતા એટલે હજરત મખ્દુમ ઇબ્રાહીમ બા-અદબ અર્જ કરતા કહે છે કે યા રસુલલ્લાહ મારાથી શું ખતા થઈ કે આપ ગુલામે પકવેલ ન્યાજ તરફ ધ્યાન નથી આપતા તો સરકાર રીસાલતે મઆબ ખત્મી મરતખત(સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે) ફરમાવ્યું કે તમારાથી તો કંઈ ખતા નથી થઈ પરંતુ ન્યાજ પકવનારા ભઠીયારા તંબાકુનું સેવન કરનારા હતા જે મને પસંદ નથી અને એટલે જ હું તેમના થકી પકવેલ ન્યાજ તરફ ધ્યાન નથી આપતો. પ્રભાત થતા આપે મુત્તકી ભઠીયારાઓને બોલાવીને આગલા દિવસે પકવેલ ન્યાજની કઝા ફરમાવી. (આવો જ તંબાકુ સેવનથી નફરતનો એક બનાવ ‘અન્કાસુલ આરેફીન’ નામની કિતાબમાં પણ છે.)

બીજી પણ એકવાત મશહુર છેકે આપે પોતાના વિસાલ પહેલાં પોતાના દફન સ્થળે એક નુરે બૈકેફ જોયું હતું જેવી રીતે ઇમામે રખ્ખાની મુજદ્દીદે અસ્કેષાની (રદીયલ્લાહો તઆલા અન્હો) એ સરહિંદ શરીફની જમીનમાં એક નુર જોયું જેનો ઉલ્લેખ આપે પોતાના એક પત્ર મુબારકમાં કરતાં લખ્યું છેકે, ‘સરહિંદની જમીનને અલ્લાહ તઆલાએ બીજા શહેરો અને કસ્બાઓના મુકાબલામાં બુલંદી અને બુઝુર્ગી અને નુરાનીય્યત અતા ફરમાવી છે, અને આ જમીનમાં જે નુર ચમકે છે તે મારા કલ્બના નુરના કારણે છે.’ અને આ પવિત્ર જમીન જ આપનું દફન સ્થળ બન્યું.

હજરત મખ્દુમ ઇબ્રાહીમ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) નો એક દરીયાઈ સફરની તૈયારી દરમિયાન હીજરી ૧૨૨૫માં વિસાલ થયો અને આપના મૈયત મુબારકને એજ સ્થળે લાવીને દફન કરવામાં આવ્યું કે જે સ્થળે આપે નુરે બૈકેફ નિહાળ્યું હતું.

આપ ખુબ જ મહાન ફકીહ અને આલિમે રખ્ખાની હતાં, તેમજ આપ ઘણાં મોટા મુસન્નીફ (લેખક) પણ હતાં. આપે અનેક કિતાબોનું લેખન સિંધી, અરબી તેમજ ફારસી ભાષામાં કર્યું છે. હજરત મખ્દુમ ઇબ્રાહીમ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) એ તફસીર તેમજ ફિકહશાસ્ત્રની પણ અનેક કિતાબો લખી છે.

આપના રોજાશરીફની પાયતીવાળા કબ્રસ્તાનમાં દફન થવાને ઘણીજ મોટી ખુશ કિસ્મતી સમજવામાં આવે છે. આપે કોઈને પણ ખિલાફત આપી નહોતી. આપના રોજાશરીફના વહીવટ કમિટીના હસ્તક છે. આજ પણ આપના રોજાશરીફમાં અન્વારોની વર્ષાનો અનુભવ આંતરીક ચક્ષુ તેમજ

દિવ્યદ્રષ્ટિ ધરાવનારો કરી શકે છે; તેમજ શુકુન અને આહલાદક શાંતિનો અહેસાસ તો ત્યાં આવનારો દરેક ઝાયરીન અવશ્ય કરે જ છે, વર્તમાનકાળમાં આપના મઝારેપાકને એવો ઓપ આપવામાં આવ્યો છેકે દરગાહશરીફના સંકુલમાં પગ મુકતાવેંત જ ઇરાન તથા સમરકંદ - બુખારાની અદ્ભુત સ્થાપત્યકળા તેમજ ભવ્યસંસ્કૃતિનો અહેસાસ થઈ જાય છે. આથી વધારે આપના હાલાતો, કરામતો વગેરે વિશે માહિતી મળી શકી નથી.

★ ★ ★ ૨૨ ★ ★ ★

હ. મીયાં અબ્દુલ્લાહ નકશબંદી

(રહેમતુલ્લાહ અલયહે)

હજરત મીયાં અબ્દુલ્લાહ નકશબંદી - મુજદ્દી (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) કચ્છના મશહુર બુઝુર્ગો પૈકીના એક છે. આપ પોતાના યુગના આલિમે બે-બલ, સુફીએ ઝી-વકાર તેમજ મહાન મુફ્તી હતાં. તેઓ હજરત મખ્દુમ મોહંમદ હાસીમ નગરઠ્ઠવીના શીષ્ય હતાં. આપનો મઝાર શરીફ કચ્છના અબડાસા તાલુકાના સુથરી ગામના કબ્રસ્તાનમાં આવેલો છે.

આપ પોતાના યુગના ઘણાં જ મશહુર મુફ્તી હતાં. ઇલ્મે ફીકહમાં આપ તે યુગમાં અબ્દુલ હતાં. આપે ફીકહ (ઈસ્લામીકાયદા શાસ્ત્ર)ની ઘણી કિતાબો સિંધી ભાષામાં લખેલી છે, જેની ઉપર આજે પણ સિંધ તેમજ કચ્છ પ્રદેશમાં અમલ થઈ રહ્યો છે. આપની પાસે લોકો દુરોદરાજથી ફત્વા લઈને આવતાં હતાં. આપના પીરો મુરશીદ તથા ઉસ્તાદનું નામ હજરત મોહંમદ હાસીમ નગરઠ્ઠવી (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) હતાં જેઓ હજરત ખ્વાજા મોહંમદ માસુમ સાહેબ નકશબંદીના ખલીફા છે.

આપની ફત્વાવાળી કરામત

આપે પોતાના વિસાલ પછી પણ એક શખ્સને ફત્વાનો જવાબ લખી આપ્યો હતો. આપની આ ફત્વાવાળી કરામત કચ્છ પ્રદેશમાં ઘણી જ મશહુર છે. અને આ કરામતની હકીકત આ મુજબ છે. સુથરી ગામે આપની વફાત થઈ ચુકી હોય છે; અને હજુ બે-ચાર દિવસ જ પસાર થયાં હતાં. એ દરમિયાન જ આ વાતથી અજાણ એક શખ્સ દુર દરાઝથી એક ફત્વાના ઉકેલ માટે આપની પાસે સુથરી ગામે આવી રહ્યો હતો. હજુ ગામથી થોડોક દુર હતો. ત્યાં રસ્તામાં આવતાં એક તળાવના કિનારે તે જરૂરી હાજતો અને આરામ માટે રોકાયો. એ દરમિયાન જ ત્યાં તેને એક બીજા શખ્સની મુલાકાત થઈ, જેના ચહેરા પર બુઝુર્ગીના આસારો દ્રષ્ટિગોચર થઈ રહ્યાં હતાં. આ આગંતુક

તેનાથી ઘણો જ પ્રભાવીત થયો. બંને વચ્ચે સલામની આપ લે પછી વાતચીત થઈ અને તે શખ્સે પેલા આગંતુક શખ્સને અહીં આવવાનું કારણ પુછ્યું, તો તેણે કહ્યું કે, ‘હું ફલાણી બાબતે ફત્વો મેળવવા માટે સુથરી ગામે હજરત મીયાં અબ્દુલ્લાહશાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) પાસે આવ્યો છું.’ તો તે શખ્સે કહ્યું કે, ‘લાવો જરા મને દેખાડો તો ખરા હું તેનો ઉકેલ લખી આપીશ.’ આગંતુક શખ્સે સ્પષ્ટપણે ના કહી. છતાંપણ તે શખ્સ આ બાબતે વારંવાર આગ્રહ કરતાં રહ્યાં અને છેવટે તેમણે કહ્યું કે, ‘જો ફત્વાનો ઉકેલ તમને યોગ્ય ન લાગે તો ફાડી નાખશો.’

છેવટે તે આગંતુકે તેમની સામે પોતાનો ફત્વો રજુ કર્યો; તે શખ્સે તુર્તજ તેનો યોગ્ય હલ લખીને નીચે પોતાની દસ્તખત (સહી) કરી આપ્યા.

ફત્વો મેળવીને આ ભાઈ સુથરી ગામે પહોંચ્યો અને આપની ખાનકાહશરીફ પર હાજર થયો, તો ત્યાં પહોંચતાં જ તેણે હજરત મીયાં સાંઈ અબ્દુલ્લાહ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) ની વક્ત થઈ ગયાની ખબર સાંભળી. તે શખ્સને ઘણો જ અફસોસ થયો. ત્યાર બાદ લોકો સાથેની વાતચીત દરમિયાન તેણે જણાવ્યું કે, ‘હું અત્રે એક ખુબજ ગુંચવાણભર્યા ફત્વાના ઉકેલ માટે આવ્યો હતો.’ અને પછી કહ્યું કે, ‘હું ગામથી થોડે આવેલા તળાવના કિનારે આરામ તેમજ જરૂરી હાજતો પુરી કરવા માટે રોકાયો હતો, ત્યાં એક ખુઝુર્ગીની નિશાનીવાળા અને અત્યંત પ્રભાવશાળી શખ્સની મુલાકાત થઈ હતી, તો તેણે મને ફત્વો દેખાડવાનું કહ્યું હતું અને ત્યારબાદ તેનો ઉકેલ પણ લખી આપ્યો હતો.’

લોકોએ તેની વાત સાંભળીને મઝકુર ફત્વો તેની પાસે જોવા માટે માંગ્યો, જે જોતાવેંત જ લોકો આશ્ચર્યથી કિંમુદ બની ગયા કે ફત્વો હજરત મીયાં અબ્દુલ્લાહ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) જ લખ્યો હતો અને નીચે કરેલી દસ્તખત (સહી) પણ આપની જ હતી; આગંતુક શખ્સ પણ આપની આ મહાન કરામત જોઈને ઘણો જ નવાઈ પામ્યો.

જે રીતે દરેક યુગમાં બનતું આવ્યું છે એ મુજબ આપના યુગમાં પણ કેટલાક કટ્ટરહઠ ધર્મી અને ઔલીયાએ કિરામના મકામોથી ના વાકીફ કોરાકટ મૌલવીઓએ આપની ઉપર એવો ઇલ્જામ નાખ્યો કે, આપ હજરત સરકાર ગૌષે આઝમ દસ્તગીર શૈખ અબ્દુલકાદીર જીલ્લાની (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)ને માનતાં નથી. * અને આ વાત પેટે અવામ (સામાન્યજનો)ની તેઓએ ખુબ જ ઉશ્કેરણી કરી, જેના કારણે છેવટે આપે હિજરત ફરમાવી

અને હિજરત કરતી વખતે વચ્ચે આવતાં અફાટ રેતીલાં રણમાં આપ ભુલા પડ્યા અને આપની ઉપર તરસનો અત્યંત ગલ્બો થયો, અને પાણીની અત્યંત જરૂરત ઊભી થઈ; એટલે આપે આ વિકટ પરિસ્થિતીમાં હુઝુર સરકારે ગૌષે આઝમ દસ્તગીર (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)ને મદદ માટે પોકાર્યા અને આપની તરફ તવજ્જોહ્ ફરમાવી.

હુઝુર સરકારે ગૌષે આઝમ (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) એ આપની પુકાર સાંભળી લીધી અને આપના માટે પાણી લઈને તશરીફ લાવ્યાં અને આપને પાણી પીવડાવ્યું અને રસ્તો દેખાડ્યો; રણના આ વિકટતાભર્યા રસ્તામાં આપે હુઝુર ગૌષે આઝમ દસ્તગીર મીરાં મોહ્યુદીન શૈખ અબ્દુલકાદીર જીલ્લાની (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો)ને મદદ માટે પોકાર્યા અને આપની શાનમાં સીધી ઝબાનમાં એક મશહુર મન્કેબત (મદાહ્-પ્રશંસા કાવ્ય)ની રચના કરી, જેમાં હજરત મીયાં અબ્દુલ્લાહશાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહે) આપની મહેરબાનીઓનો ઉલ્લેખ કર્યો છે; સિંધી ભાષામાં રચીત આપની આ મન્કેબત (મદાહ્) કચ્છ તેમજ સિંધ પ્રદેશમાં આજે પણ ઘણી જ મશહુર છે, અને ઘર-ઘરમાં પઢાય છે. અને હંમેશા લોકોની જીભ ઉપર આપની આ મદાહના અશ્વારો (શેરો-પંક્તિઓ) જરી રહે છે. આપની આ મન્કેબતમાં લગભગ ૧૦૦ (સો) થી વધુ સંખ્યામાં શેરો (પંક્તિઓ) છે, જે પૈકીની કેટલીક પંક્તિઓ અહીં તેના ગુજરાતી ભાવાર્થ સાથે રજુ કરું છું, જેના વડે વાંચકોને આપની સરકારે ગૌષે આઝમ દસ્તગીર (રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્હો) તરફની અથાગ અકીદતનો ખ્યાલ આવશે.

(૧)

“સચા મહેબુબે સુખ્હાની, ઉથી અય ગૌષ ગીલાની;
અચી હીનહાલ તે સાની, મદદ યા શાહે જીલાની.”

(ભાવાર્થ :- આ શેરમાં આપે હુઝુર ગૌષે આઝમ પીરાને પીર દસ્તગીરને પોતાની મદદ માટે ઊઠવા પોકાર કર્યો અને કહ્યું કે, જરા પણ અતિશ્યાકિત વિના આપ મહેબુબે સુખ્હાની છે, હે જીલાનના શહેનશાહ મારી મદદ ફરમાવો.)

(૨)

“અસાં જો હાલ તું દાની, પાંજી કી લાય પશેમાની;
આં જો અહીયા મુરીદાની, મદદ યા શાહે જીલાની.”

(ભાવાર્થ :- અમારી હાલત આપ જાણો છો અમારી પરેશાનીઓ

પણ દુર કરો. હું આપનો જ મુરીદ છું, હે જીલાનના શહેનશાહ મારી મદદ ફરમાવો.)

(૩)

“સચા સરતાજ બગદાદી, શિકસ્તી કે ડીયેં શાદી ;
તો દરજો આંઈ ફરિયાદી, મદદ યા શાહે જીલાની.”

(ભાવાર્થ: - હે મારા સર(માથા)ના તાજડપ, આપ બગદાદના રહેવાળા છો. આપ થાકેલાં-હારેલાંને ખુશી અર્પણ કરો છો, હું આપના દરવાજાનો ફરિયાદી છું. હે જીલાનના શહેનશાહ મારી મદદ ફરમાવો.)

(૪)

“અહીંયે તું કુતબો રખ્યાની, નસુરો નુરો નુરાની;
વસીલોંથી જઈફાંની, મદદ યા શાહે જીલાની.”

(ભાવાર્થ: - આપ કુતબે રખ્યાની છો ; આપ અન્વારોના મરકજ છો, આપ નખ્યાઓ (કમજરો)નો વસીલો બનનાર છો. હે જીલાનના શહેનશાહ મારી મદદ ફરમાવો.)

(૫)

“રસીયન રાહ મુ રણ્યન મેં, પિયારી આબ તું ઉન્યે મેં;
સંધો સાંઈ થીયે સુન્યન મેં, મદદ યા શાહે જીલાની.”

(ભાવાર્થ: - હું આ અફાટ રેતીલાં રણમાં રસ્તો ભુલી ગયો હતો, આપ આવી પહોંચ્યાં, હું તરસ્યો મરી રહ્યો હતો આપે મને પાણી પીવડાવ્યું. હે મારા મહેરબાન, આવા સુનકારમાં પણ આપ સાથી બનયાં ; હે જીલાનના શહેનશાહ મારી મદદ ફરમાવો.)

(૬)

“મુતેં ખ્યા મુદ્દઈ દાહીન, અપર ઈઝઅમે આહીન ;
ડીયાં ડી સામહુમ કાહીન , મદદ યા શાહે જીલાની.”

(ભાવાર્થ: - આપની મોહબ્બતના જુદા દાવેદારો મારા મુકાબલામાં આવી ગયા છે. મને તકલીફ પહોંચાડવા ચાહે છે, કિવસે કિ વસે તેનું જોર વધતું જાય છે. હે જીલાનના શહેનશાહ મારી મદદ ફરમાવો.)

(૭)

“તીનન કે પાણ પલીએ તું , બચઈ હયબત હકલીએ તું ;
ડીનલ જે દોસ્ત જલીએ તું , મદદ યા શાહે જીલાની.”

(ભાવાર્થ: - (હે ગૌષે આઝમ) આપ આદુશમનોને પહોંચો. આપની

હૈબત વડે તેઓને ભગાવો. આપના દોસ્તોને સંભાળો. હે જીલાનના શહેનશાહ મારી મદદ ફરમાવો.)

(૮)

“અતાંઈ આં સંધીયું એરયું , પલોથીયું બેહર જ્યું જેરયું ;
તારીફું તોં કરીયાં કેરીયું , મદદ યા શાહે જીલાની.”

(ભાવાર્થ: - આપની મહેરબાનીઓ સમુદ્રની ઊંચી મોજો જેવી છે; આપની તારીફોનો હક્ક હું કયાં અદા કરી શકું છું. હે જીલાનના શહેનશાહ મારી મદદ ફરમાવો.)

(૯)

“જીયા રીયે દીન પરવર જે , અહીયન ઔલાદ અનવર જે;
જે ખંટેઓ કોટ ખયબર જે , મદદ યા શાહે જીલાની.”

(ભાવાર્થ: - અલ્લાહના દીનને આપે જીવંત રાખ્યો. આપ હુઝુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ)નો ઔલાદ છો, જેઓએ ખયબરનો કોટ(કિલ્લો) જીત્યો છે. હે જીલાનના શહેનશાહ મારી મદદ ફરમાવો.)

(૧૦)

“સચી જોહરા સંધી દાદી, મોહુંમદ મીર જી જાદી;
અહીયે અસ્લમે તીન ઔલીદી, મદદ યા શાહે જીલાની.”

(ભાવાર્થ: - હુઝુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ)ની સાહેબ જાદી હઝરત ફતેમતુઝઝહરા (રફીયલ્લાહો ત્આલા અન્હા)આપની દાદી છે. આપ તેઓની જ ઔલાદ છો. હે જીલાનના શહેનશાહ મારી મદદ ફરમાવો.)

(૧૧)

“તો સરતે છતર સુલયમાની, અહીયે તું યુસુફે પાની;
આંજો અહીયાં ઝઈફાંની , મદદ યા શાહે જીલાની.”

(ભાવાર્થ: - આપના સર ઉપર હઝરત સુલયમાન અલયહીરસલામનું છતર (સાચો) છે. ખુબસુરતીમાં આપ હઝરતે યુસુફનો પરતવ છો. હું નિર્બળ કમજોર આપનો જ છું. હે જીલાનના શહેનશાહ મારી મદદ ફરમાવો.)

(૧૨)

“તો જી થઈ મદ્દ મુલકન મેં, અહીયે મશહુર મુલકનમેં;
મલાઈક, ઈન્સ જીન્નનમેં, મદદ યા શાહે જીલાની.”

(ભાવાર્થ: - આપ કાચેનાત (સમગ્રસૃષ્ટિમાં) માં મશહુર છો, દરેક જગ્યાએ આપની તારીફ થાય છે. આપ જીન્નાતો, ઇન્સાનો તેમજ ફરિશ્તાઓમાં પણ મશહુર છો. હે જીલાનના શહેનશાહ મારી મદદ ફરમાવો.)

(૧૩)

“નકો સારીયાં વસીલો બ્યો, મોહંમદ મીર મેં પહીળે;
અઈન ઔલાદ તું ઉન્જો, મદદ યા શાહે જીલાની.”

(ભાવાર્થ: - હુઝુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) ની ખારગાહ શરીફમાં આપના સિવાય કોઈ વસીલો નથી. આપ પણ તેઓની જ ઔલાદ છો. હે જીલાનના શહેનશાહ મારી મદદ ફરમાવો.)

(૧૪)

“દવા અહીંયે મરીઝન જો, બયા અહીંયે ગરીબન જો;
દિલાસોથી દુખિયન જો, મદદ યા શાહે જીલાની.”

(ભાવાર્થ: - આપ બિમારોની દવા છો. આપ ગરીબોના સહારા છો. આપ દુઃખી દીલોના દિલાસો છો. હે જીલાનના શહેનશાહ મારી મદદ ફરમાવો.)

(૧૫)

“અહીંયા મદદાહ આંઉ આં જો, નસુરો ડાઓ આ ઉ આંજો;
ગોલો દરબાર આંઉ આંજો, મદદ યા શાહે જીલાની.”

(ભાવાર્થ: - હું આપના દરબારનો ગુલામ છું. આપના દરબારનો નિર્દોષ અને સમજદાર ગુલામ છું અને આપની તારીફ કરવાવાળો છું. હે જીલાનના શહેનશાહ મારી મદદ ફરમાવો.)

(૧૬)

“અબ્દુલ્લાહ આંય સવાલી, આં જે દરબાર જો આલી;
મયણ સો વારે ઓ ખાલી, મદદ યા શાહે જીલાની.”

(ભાવાર્થ: - આપની પવિત્ર ખારગાહનો આ અબ્દુલ્લાહ સવાલી છે. તેને હવે ખાલી હાથે ન દેલો. હે જીલાનના શહેનશાહ મારી મદદ ફરમાવો.)

હઝરત મીયાં અબ્દુલ્લાહ શાહ નકશબંદી-મુજદ્દેદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના મકશુફાતો, કરામતો તેમજ આપની પવિત્ર જિંદગી વિશે આનાથી વધુ કશી માહિતી મળી શકી નથી. આપનો મઝારે પુર અન્વાર કચ્છ જિલ્લાના અબ્ડાસા તાલુકાના સુથરી ગામના કબ્રસ્તાનમાં આજે પણ લોકોનું આકર્ષણનું કેન્દ્ર છે.

★ ★ ★ ૨૩ ★ ★ ★

હઝરત શોઅબાનશાહ સરહિંદી

(રહેમતુલ્લાહ અલયહ)

આપનો મુકદ્દસ મઝાર જી. કચ્છના વાગડ વિસ્તારના ભયાઉ તાલુકામાં ભસવા નામના ગામમાં આવેલો છે. આપ હઝરત કચ્છમે ઝમાની ઇમામ રખ્ખાની મુજદ્દેદી અલ્ફાની શૈખ અહમદ મ ફાઝી સરહિંદી નકશબંદી (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) ની ઔલાદ માંથી છે. આપની કરામતો આજે પણ લોકમુખે ચર્ચાઈ રહી છે.

★ ★ ★ ૨૪ ★ ★ ★

હઝરત પીર મેહમુદશાહ જીલાની

(રહેમતુલ્લાહ અલયહ)

સિલસિલાએ નકશબંદીયાહ-મુજદ્દેદીયાહ મઝહરીયાહની એક ખાનકાહશરીફ પાક.સિંધના મુલાકાતીયાર શહેરમાં આવેલી છે, આ ખાનકાહના મહાન મજાહુમે કામીલ હઝરત શાહ ઇસ્હાક સાહેબ મુલાકાતીયારી નકશબંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) થી તેમજ પોતાના વાલીદ સાહેબ હઝરત શાહ પીર અલી અકબરશાહ જીલાની (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) થી હઝરત પીર મહેમુદશાહ જીલાની (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ને બચચૂત (અરાદત) તેમજ ખિફ્તે ખિલાફત હાંસીલ હતો. હઝરત શાહ ઇસ્હાક સાહેબ મુલાકાતી-યારી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) નો સિલસિલાએ અરાદત દિલ્હીની મશહુર નકશબંદી ખાનકાહશરીફ જેમના નામથી ઓળખાય છે, તે મહાન વલીએ કામીલ હઝરત મીર્ઝા મઝહુર જાનેજાના શહીદ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) થી જ જઈ મળે છે.

હઝરત પીર મહેમુદશાહ જીલાની (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની મહાન ખિદમતો પૈકી ઝાહેરી તેમજ ખાતીની ઇલ્મોનો ઐતખારથી આપે ઇલ્મે જાહીર પેટે કચ્છ જેવા પછાત પ્રદેશમાં મહાન દારૂલિલુમ ફૈઝે અકબરીની લુણીશરીફ (તા.મુદ્રા-કચ્છ) માં સ્થાપના કરી. એ જ રીતે આપે ઇલ્મે ખાતીન પેટે રાજસ્થાન જેમા અતિ પછાત ગણાતા વિસ્તાર ખાડમેર વગેરે જગ્યાએ દૌરા કરીને અસંખ્ય મુસલમાનોને મુરીદ બનાવી સિલસિલાના અન્વારો તેમનાં દિલોમાં અલ્ફા કર્યા અને ઝીકે ઇલાહીના ચિરાગો પ્રજવળીત ફરમાવ્યાં.

હજરત પીર મહેમુદ શાહ જીલાની (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ના પોશાકમાં સફેદ રંગ હંમેશા અગ્રસ્થાને રહેતો હતો, ત્યાં સુધીકે સફેદ સલવાર ઉપર કમીસ અને માથા ઉપર સફેદ સુતરના દોરાની બનાવેલી ઊંચી ટોપી પહેરતાં હતાં.

હજરત પીર મહેમુદ શાહ જીલાની (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) જ્યારે પણ કોઈ મહેફીલમાં બેસતાં હતાં તો આપોઆપ પોતાની અસર ચારે તરફ છવાઈ જતી હતી, જે પરિચીત ન હોય તેને પણ એવું લાગતું હતું કે આ કોઈ વિશેષ અને મહાન વ્યક્તિ છે. આપનું ઘર મહેમાનોનું મોટું કેન્દ્ર હતું. આપ નાના મોટા દરેક મહેમાનનો એક સરખો ખ્યાલ રાખતાં હતાં.

ઝિંદગીના છેલ્લા દિવસોમાં બિમાર હોવા છતાં પણ આપે આવનાર મહેમાનોને મુલાકાતથી ક્યારેય રોક્યા નથી. બિમારીના કારણે અતિઅશક્તિ હોવા છતાં પણ મદ્રાસના ચંદા પેટે રમઝાન મહિનામાં આપ ખુદ પણ બીજા સફીરોની જેમ મસ્જિદમાં તશરીફ લઈ જતાં. અશક્તિની હાલતમાં પણ આપ તરાવીહની નમાઝ ઊભા ઊભા જ અદા કરમાવતાં હતાં અને વચ્ચે જો વધુ કમઝોરી દેખાતી તો અમુક રકાતો બેસીને અદા કરમાવતાં હતાં.

આપ નકશબંદી સિલસિલાના બુઝુર્ગ હતા. શરીરતના ચુસ્ત પાબંદ હતાં આપે પોતાની નફલી ઇબાદતોનો કદી જાહેરમાં પ્રચાર કરતાં ન હોતાં. આપ વસીયત કરમાવતાં હતાં કે, મારામાં કોઈ કરામતનો પ્રચાર કરવામાં ન આવે. છતાંપણ જે લોકોએ આપને નજીકથી જોયા છે તેઓ એમ ખાત્રીથી કહી શકશે કે આપને જોઈને એવું લાગતું હતું કે, આપના દિલમાં અલ્લાહ તઆલાની યાદ અને તેનો ઝીક જારી છે. રાજસ્થાનમાં દૌરા દરમ્યાન આપ અડધી રાત્રે ઝીકના હલકાઓ કાયમ કરમાવતાં હતાં. અન્ય પીરોની જેમ પહેલેથીજ મુરીદ બનાવવાના એલાનને આપ કદાપી પસંદ કરતાં નહીં. આપના રસોડામાં મચ્છીને અગ્રસ્થાન રહેતું હતું.

આપનો વિસાલ

હજરત પીર મહેમુદ શાહ જીલાની (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)નો વિસાલ મુંબઈમાં થયો એ સમયે આપનું પવિત્ર મસ્તક આપના એક વફાદાર ખાદિમ હાજી સાહેબના ખોળામાં રાખેલું હતું. ઇન્ના લિલ્લાહે વ ઇન્ના ઇલયહે રાજેઉન. ત્યાંથી આપની લાશ મુબારકને કાનુની વિધીઓ પુરી કર્યા પછી

આપના વતન લુણીશરીફ (કચ્છ) લાવવામાં આવી અને આપના વાલીદે મોહતરમ હજરત હાજી અલી અકબર શાહ જીલાની (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ના પહેલું માંજ આપને મુ. તા. ૨૨ મોહર મુહરરામ હી.સ. ૧૪૦૬ મુતાબીક અં. તા. ૯-૧૦-૧૯૮૫ને મંગળવારના રોજ દફન કરવામાં આવ્યાં.

આપની નમાઝે જનાઝા મુફતીએ કચ્છ હજરત હાજી અહમદ શાહ બાવા (દામતેફોયજોહુમ)એ અદા કરાવ્યાં પછી આપના સાહેબઝાદા હજરત અલી અકબર શાહ ઉર્ફે ભાભાસાહેબને આપના ગાદીનશીન તરીકે મુકરર કર્યાનું એલાન કર્યું.

★ ★ ★ ૨૫ ★ ★ ★

ખત્રી સાહેબ ઉમર પીર (ભુજવાળા)

(રહેમતુલ્લાહે અલયહે)

પરિચય :-

જ્યારે હું (પીર વઝીર અલી) તક્યાવાળી મસ્જિદ - ભુજમાં ઇમામત કરતો હતો ત્યારે નવરંગઝાદા સાહેબ મોહંમદ સાહેબે મને જણાવ્યું કે, 'સરપટ નાકે આવેલી લેનોવાળી મસ્જિદમાં જે ખત્રી સાહેબનો મઝાર આવેલો છે તેઓ પણ નકશબંદી હતાં. તેઓની એક કરામત રજુ કરતાં કહ્યું કે, 'એક વખત તેઓ બાંધણી કાર્ય કરી રહ્યા હતાં. તે દરમ્યાન નફસવૃત્તિએ આંખોમાં શરારત જણાવતાં તેઓએ તરત કાતર વડે પોતાની આંખો ફોડી નાંખી.' પછી મેં આપ વિશે વધુ સંશોધન કરતાં 'ખત્રી ઇતિહાસના ભાગ-૩, પાના નં. ૪૧૪ થી ૪૧૭ સુધી નો ઉલ્લેખ ધ્યાનપુર્વક વાંચ્યો જેમાં આપના હાલાતો દર્જ થયેલા છે, તો એ વાત સ્પષ્ટ થઈ કે, આપ (ખત્રી સાહેબ હજરત ઉમર પીર) નો યુગ તથા (૧) રાજપીર હજરત પીર સૈયદ મોહંમદ પનાહ સાહેબ કાદરી તથા (૨) સાકળવાળા પીર હજરત સૈયદ મોહંમદ શાહ તથા (૩) સિંધના પ્રસિધ્ધ સુફી કવી હજરત શાહ અબ્દુલલતીફ ભિટાઈ તેમજ (૪) સિંધના બદીન જી. માં આવેલા તે યુગના મહાન વલીએ કામીલ સુલ્તાનુલ-ઔલીયાએ સિંધ હજરત ખવાજા મોહંમદ ઝમાન અવ્વલનો યુગ એક જ છે. (ઇ.સ. ૧૭૬૧) તે યુગના ખત્રી ભાઈઓ લુવારીશરીફના નકશબંદી પીરો સાથે એટલેકે હજરત ખવાજા મોહંમદ ઝમાન અવ્વલ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) સાથે સંકળાયેલા હતા અને માટે જ

સુલ્તાનુલ્લૌલીયાએ સિંધ હઝરત ખ્વાજા મોહમ્મદ ઝમાન (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) એ પોતાના ખલીફા હઝરત સાંઈ શોએબ ઉર્ફે પખેરાવાળા પીર (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ને સિલસિલાની ઇશ્તિઅત પેટે કચ્છમાં મોકલેલા. શરીઅતની પુરી પાબંદીનો જોકો-શૌક ખત્રીભાઈઓની ફીતરતમાં રહેલો છે, જે સિલસિલાએ નકશાબંદીચ્યાહનો ફેઝાન છે.

હઝરત ઉમર પીર (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની રહેણી-કરણી એટલી હદે સાદી હતી કે, આપનાથી મુલાકાત કરનાર ભાગ્યેજ આપને ઓળખી શકતો હતો. આપ મહાન આલીમ હોવા છતાં જરા પણ ઇલ્મનો ઘમંડ ન હતો. આપ પોતાનું વ્યક્તિત્વ કોઈને પણ ખતાવતાં નહોતા; જેથી સહુ કોઈ આપને તદ્દન સાધારણ-મામુલી ઇન્સાન જ ધારી લેતા હતાં. પરંતુ એકવાર એક એવી ઘટના બની ગઈ કે જેથી આપ રાજ્ય તેમજ પ્રજા બંનેમાં એક મહાન ખુઝુર્ગ અને વલીએ કામીલ તરીકે મશહુર થઈ ગયાં.

-:આપની કરામતો :-

(૧)

એક વખત ઉટોની વણઝાર સિંધ જતી હતી. હઝરત ઉમર પીર (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) પણ તેમની સાથે હતાં. ઉનાળાનો સખ્ત તાપ અને ગરમી હતી; રણનો તાપ ઘણો અસહ્ય અને અકળાવનારો હોય છે. વણઝાર પાસે પીવાનું પીણી ખુટી પડ્યું વણજારમાંથી પણ પાણી પાણીનો પોકાર ઉઠ્યો; પણ આવા નિર્જળ અફાટ રણપ્રદેશમાં ગરમીની મૌસમમાં પાણી તો ક્યાંથી મળે? મુસાફરો પાણી માટે ટળવળતા હતા આવા સમયે આપ કાફલામાંથી આગળ આવ્યા. અલ્લાહની મજલુકને પાણી વગર તરફડતી જોઈને આપનું હૃદય દ્રવી ઉઠ્યું. આપે બે રકાત નમાઝ અદા કરી અને પછી દુઆ માટે હાથ ઊઠાવ્યા. કેટલીવાર સુધી આપ દુઆમાં મશગુલ રહ્યા થોડીવાર પછી આંખો ખોલીને આપે કહ્યું, ‘ભાઈઓ આ મારા પગ નીચેની જમીન પરથી થોડીક માટી ખસેડીને જુઓ તો અલ્લાહ તઆલા રહમ ફરમાવશે.’ લોકોએ આ વાત પર અમલ કર્યો.

અને કરીમે કારસાઝની કુદરત જુઓ આપની દુઆએ મકબુલીયતો શર્ફ હાંસીલ કર્યો. અને રણની ખારી જમીનમાં મીઠા પાણીનો વીરડો ફુટી નીકળ્યો. તથા તેમાંથી તમામ કાફલાવાળાએ અને ઢોર-ઢાખેર ધરાઈને પાણી પીધું. અલ્લાહ તઆલાનો શુક અદા કર્યો અને પછી આ ઝરા ઉપર ધુળવાળીને કાફલો આગળ રવાના થયો.

આ વાત જ્યારે મહારાવ શ્રીને સાંભળવામાં આવી તો તેઓએ આપનો ખુબજ અદબો-એહતરામ કર્યો અને પોતાની પાસે ઇઝઝતથી રાખ્યા. દરેક જંગી કાર્યમાં મહારાવશ્રી આપનાથી જ સલાહ-મશવેરો લેતાં હતાં; અને ભુજ શહેરના તમામ હિંદુ-મુસ્લીમો આપને ઇઝઝતની નઝરે જોતાં હતાં.

(૨)

આપની એક અન્ય કરામત પણ ઘણી નોંધ પાત્ર છે. આપ કચ્છ ભુજની દોઢસો ઘરની ખત્રી જમાઅતને વર્ષમાં બે વાર જમાઅતનું સામુહીક ખાણું ખવડાવતાં હતાં. અને તે પણ ખીચડી પકાવવાના નાનાં દેગચામાં રસોઈ પકાવી આખી જમાઅતને ખવડાવી દેતાં હતાં. એટલે તમામ લોકો ખુબજ મુતાસીર થતાં હતાં. એક વખત કોઈક અદેખા માણસે એકવાર જમાઅતના માણસોને ખોટી રીતે ઉશ્કેર્યા. જેથી એકવાર આપની દાવત ઉપર કોઈગયું નહીં; એટલે આપના દિલને ખુબજ રંજ પહોંચ્યો અને આપે નારાઝ થઈને પકાવેલ રસોઈવાળા વાસણને ઊંધું વાળી નાંખ્યું તો તેની અંદર કંઈક જ નહતું. જોનારા બધા જ દંગ રહી ગયા અને પીરસાહેબના મુખેથી એક ઊંડી આહ નીકળી ગઈ, ‘આહ ! આજે મારા વાસણને તમે ઊંધું વળાવેલ છે. હવે તમારા કામ પણ બધાં જ ઊંધાં જ નીવડશે.’

એક અલ્લાહવાળાના મુખેથી આ પ્રકારની આહ નીકળી ગઈ પછી તો ખત્રી લોકોને ઘણો જ અફસોસ થયો. આ વાતને બરસો (૨૦૦) ઉપર વરસો વીતી ગયા. પીર સાહેબનું ક્યન સાચું પડતું આવે છે; તે દિવસથી ખત્રીભાઈઓમાં ઘણો જ કુસંપ, દ્રેષ, ઝિદ વગેરે પૈદા થઈ ગયું. અને વાત-વાતમાં ઝઘડાઓ ઉપસ્થિત થવા લાગ્યા; જેની અસર આ જ પર્યત ચાલુ છે.

-:આપનો વિસાલ અને વિસાલ બાદ:-

આપની વિલાદતની તારીખ અને વિસાલની તારીખ મળી શક્યા નથી. આપનો મઝારશરીફ કચ્છના ભુજ શહેરમાં સરપટ નાકા આગળ જયુબેલી હોસ્પીટલ નજદીક આવેલો છે. આપની તુરખત પર મકબરો બંધાયેલ છે. આપનો ઉર્ષિમુબારક માહે જીલકાઅહની ૧૪મી તારીખે ઉજવાય છે. આપના રોઝાની જગ્યા ઘણી જ પુરફેઝ અને બાંધકામ ઘણોજ આકર્ષક અને દિલકશ છે.

★ ★ ★ ૨૬ ★ ★ ★

હઝરત ગુલામ ફાઝલ સાહેબ

(રેહમતુલ્લાહે અલયહે)

આપનો પરીચય

જામનગરમાં જ્યા હાલ ઈજનેર ઓફીસ છે. ત્યાં ઘેઘુર ઝાડ હતા, અફઘાનીસ્તાનથી આવીને ગુલામ ફાઝલ સાહેબ આ વડના ઝાડ નીચે ઉતરેલા અને ખુદાની બંદગીમાં રત રહેતા પોતે ક્યાંય જતા આવતા નહીં. જામવિભાજી રોજ સવારે ત્યાંથી નીકળે ત્યારે વડના ઝાડ નીચે આપ ફરીને ધ્યાનમાં બેઠેલા હોતા (મુરાકેબામાં મગ્ન બેતા) તેથી આકર્ષાઈને તેમને રાજદરબારમાં બોલાવ્યા, માનપાન આપીને વિભા જામના રાણી જાનબાઈના તેઓ ગુરૂ (પીર) હતા તેમની દરગાહ ટાવરવાળી મસ્જીદમાં આવેલી છે. (૨૬૦, નગર નવાનગર, જામનગર)

આપના મજારશરીફ કબ્રમુબારક ઉપર પ્રશ્નીમ બાજુએ લાગેલી ફારસી ભાષાની તખ્તીમાં આપના નામની સાથે 'ફાઝલ, નકશબંદી, મુજદદી, સરહિંદી' નિરુપતનો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ છે. જેથી આપ મહાન વલીએ કામીલ હઝરત ઈમામે રખ્ખાની મુજદદી અલ્લેસાની (કુદ્દસીર્હુ)ની ઔલાદથી છે. જેમનો સિલસિલાએ નસબ મહાન સહાબીએ રસુલ અમીરુલ મોમ્મનીન ખલીફતુલ મુસ્લેમીન હઝરત ઉમર ફાઝલે આઝમ (રદીયલ્લો ત્આલા અન્હો)થી જઈ મળે છે. એટલે જ આ ખાનદાન પોતાને 'ફાઝલ' ખાનદાન તરીકે ઓળખાવે છે.

ઈતિહાસીક ઉલ્લેખ મુજબ સુલતાન ફીરોઝશાહ તઘલખે આપના પુર્વ જ હઝરત ઈમામ રફીઉદ્દીનને અફઘાનીસ્તાન કાબુલથી બોલાવી પંજાબમાં સરહિંદનામના શહેરની સ્થાપના કરાવી ત્યાં જ આપને વસાવ્યા ત્યારથી આ ખાનદાન પોતાના નામની સાથે સરહિંદી તથા હઝરત મુજદદી અલ્લેસાનીની ઔલાદ હોવાને નાતે મુજદદી અને નકશબંદી સિલસિલામાં પીરી-મુરીદી કરતાં હોવાને કારણે નકશબંદી લખાવે છે. હઝરત મુજદદી અલ્લેસાની (કુદ્દસીર્હુ)ની ઔલાદથી અમુક વ્યક્તિઓએ પરત કાબુલ અફઘાનીસ્તાનમાં વસવાટ કર્યાને ત્યાં ફાઝલ નકશબંદી મુજદદી તરીકે ઓળખાયા. આ મહાન ખાનદાનથી સંબંધિત હોવાને કારણે જ હઝરત ગુલામ ફાઝલશાહબાવાના નામની સાથે 'ફાઝલ, નકશબંદી, મુજદદી, સરહિંદી'નો ઉલ્લેખ છે.

અફઘાનીસ્તાનથી આપ દરિયાઈ માર્ગે સુરતના રાંદેર શહેર અને ત્યાંથી ટ્રેન માર્ગે નવાનગર (જામનગર) આવી પહોંચ્યાને જુના રેલવે સ્ટેશન પાસે આવેલ (પી. ડબ્લ્યુ. ડી.ની ઓફીસ પાસે) જુના વડના ઝાડ પાસે રોકાણ કર્યું. તે વખતે રેલવે મારફતે સુરતથી નવાનગર સાકર મંગાવવામાં આવતી. આપની સાથે આપના ખાદીમો પણ હતા જેમની કબ્રો પણ મજાર શરીફની પંગાતે છે. જેની ઉપર પહેલા નાનો રોઝો હતો.

-:આપની દુઆની અસર :-

હાલારની ખમીરવંતી ઘરતી ઉપર જામવંસના રાજવીઓ પેટે જામવિભાજીની સતાનો સુર્ય મધ્યાહન હતો. તેમણે રાજધાની પેટે નગર, નવાનગર ઉર્ફે જામનગરને વિકસાવ્યો હતો અને સેનાપતિ તરીકે મેરૂ ખવાસને નીમ્યો હતો. જે રાજકોટ કારકીદીને સંપુર્ણ સુખી હોવા છતાં પણ નિસંતાન હોવાને લીધે અત્યંત દુઃખી હતો.

વાંજીયા મેણુ ભાંગવા કરેલા બધાજ પ્રયત્નો નિર્થક સાબીત થતા છેવટે હારી થાકીને પાલનહારની મનાવવા કોઈ સુફીએ બા સફા વલીએ કામીલથી દુઆ કરવા માટે નિશ્ચય કરી તેમને શોધવા લાગ્યો છેવટે તે સંતાન પ્રાપ્તિ માટે ગુલામ ફાઝલશાહ બાવા ફાઝલ નકશબંદી મુજદદી સરહિંદીથી દુઆ કરાવે છે.

આપની દુઆ રંગ લાવે છે અને બરોબર નવ મહિને સેનાપતિ મેરૂ ખવાસને ત્યાં પારણુ બંધાય છે. જેને કારણે હવે આપ પ્રત્યે સેનાપતિ અકીદતમાં અનેક ઘણો વધારો થાય છે. જે અંતે આપની ખ્યાતીનું કારણ બને છે. આ બનાવની જાણ જામવિભાજીને થતાં તે આપને મળવા માટે જાતે આવી પહોંચે છે. (ત્યારે આપની બેઠક જુની પોસ્ટ ઓફીસ નજીક આવેલ સોઢાના ડેલા પાસે આવેલી એક ખાંભી પાસે હતી) અને આપને માન મર્તબા સાથે રાજ મહેલમાં પધારવા વિનંતી કરે છે.

-:મહારાણી નો ઈસ્લામ સ્વીકાર :-

હવે આપના જાહેર થવાનો સ્પષ્ટ સંકેત પાક પરવરદિગાર પાલનહાર તરફથી મળતા આપ હાલાર ધણી જામ વિભાજીના આમંત્રણને માન આપીને રાજ મહેલમાં આવી પહોંચે છે. જ્યાં જનાનખાનાના જરૂખાઓ માંહેથી મહારાણી તથા રાણીઓ અને વડારણો, દાસીઓ આપના દિદાર કરી પોતાના જીવનને ધન્ય સમજે છે. દિવ્યમાન નુરાની ચહેરો હક્કો બાતિલ વરચે ભેદ રેખા નક્કી કરતો આપનો ફાઝલ દબ્દબો તથા મુજદદી શાનૌ શૌકત તથા

નકશાબંદી સિલસિલાના આપના ચહેરા ઉપર અનવારે વિલાયત રંગ લાવીને રહે છે. આપના દિદાર માત્રથી જ મહારાણી મોટા જનબાઈનું હૃદય પરિવર્તન થાય છે. તેઓ આપના હાથ ઉપર ઈસ્લામ ધર્મનો સ્વીકાર કરીને આપના મુરીદગણમાં દાખલ થઈ પોતાના પીર (ગુરૂ) તરીકે આપને સ્વીકારે છે.

રાજ મહેલમાં આપનો કરતા આપનો ચહેરો વિલાયતના ચમકતા ચાંદની જેમ રોશન હતો તે જોઈ રાણી મોટા જનબાઈ આપથી બેચત થયા અને કલમો પઢી મુસલમાન થયા આપની માંડવી ટાવર પાસે રહેણાકની જગ્યા પસંદ કરી ઈસ્લામ સ્વીકાર કરવાની ખુશીમાં પછી મોટા જનબાઈએ પોતાના નામની એક મસ્જીદ બનાવી જે આજે ટાવરવાળી મસ્જીદના નામે પ્રખ્યાત છે. મસ્જીદની સાથે આવેલ માંડવી ટાવર મૌજુદ છે. જેનું નકશીકામ બગદાદ શહેરની મસ્જીદોની આબેહુબ છે. જે ઈસ્લામની છાપ પુરી પાડે છે.

:-વહેવારીયા મદ્રસા કુવાની કરામત :-

હઝરત ગુલામ ફાઝલશાહ બાવાની પ્રેરણાથી ઈ.સ. ૧૮૦૦માં વહેવારીયા મદ્રસા તથા મસ્જીદનું બાંધકામ થયેલ તથા આ સંકુલની પાયા વિધી પણ આપના હસ્તે થઈ તેમાં આપના મુરીદ નુરમોહમ્મદ અબુ તાલીબ પણ સાથે હતાં સંકુલના બાંધકામ પેટે પાણી જરૂર પડતા ત્યાં એક હોઝ ઉઠો ખોદવામાં આવેલ પણ પાણીથી વંચિત જ રહેવું પડ્યું તથા આ બનાવની જાણ હઝરત પીર સાહેબને કરવામાં આવી એટલે હાજતમંદોની હાજતના નિવારણ માટે આપ ખુદ આવીને તે કુવા પાસે ઉભા રહ્યા અને ત્યાં હાજર રહેલ મુરીદો પૈકી એક મુરીદને પોતાનો સાફોમુબારક (અમામો) અર્પણ કરતા તાકીદ સાથે કહ્યું કે લો આ મારો અમામો લઈ અને કુવામાં ઉતરી જાવ અને કુવાની આખી દિવાલ ઉપર અમામોની ફેરવી લાવો પણ બબરદાર આ અમામો કુવાના તળીયાને ન સ્પર્શે તેનું ખ્યાલ રાખજો અને જલ્દીથી કામ પતાવીને કુવાથી બહાર આવી જવું.

આપની આજ્ઞાનુસાર તે મુરીદ આપનો અમામાહશરીફ (સાફો મુબારક) લઈને કુવામાં તળીયે જઈ પહોંચ્યો અને આ કાપડને ઝડપથી કુવાની દિવાલ ઉપર ફેરવતા ફેરવતા ઉપર આવી પહોંચ્યો સાથે શાને કુદરત પણ રંગ લાવી, તે વખતે આપથી ફેઝાને વિલાયતે ઈસ્માઈલી તથા ફેઝાને વિલાયતે મુસ્વી જાહેર થયાને કુવાની દિવાલો માટેથી પાણી ઘોઘ છુટા થયા કુવો પાણીથી ભરાઈ ગયો જો બહાર નીકળવામાં આ મુરીદથી ગફલત થાય તો તે પણ આ પાણીમાં ડુબી મરત. પછી તો જામનગરમાં કંઈ કેટલા એ

દુષ્કાળ આવ્યા પણ આ કુવાનું પાણી નથી ખુટ્યું. આ કરામત જાહેર થવાથી હવે તાજદારે જામનગર તરીકે આપની ખ્યાતી થઈ આસપાસના ઈલાકામાં પણ ઈમામો ફેરવવામાં આવ્યો.

:-લંગર (અન્નક્ષેત્ર) ની કરામત :-

આપનો મુરીદગણ વિશાળ હતો, જેમાં શેખ, સિંધી તથા મેમણ જ્ઞાતિના ભાઈઓનો સમાવેશ થાય છે. જેઓ ધોરાજીથી જામનગર તથા જુનાગઢ વિસ્તારમાં વસવાટ કરતા હતા અને અવાર નવાર આપના દિદાર માટે આપની ખાનકાહમાં આવતા, જેમના માટે બે વખત જમવાની વ્યવસ્થા પેટે આપ લંગર ચલાવતા. આપનો લંગર કોઈ પણ સંજોગોમાં બંધ નથી રહ્યો.

ઈ.સ. ૧૮૮૮ માં સમગ્ર કાઠીયાવાડમાં ભારે ભયંકર દુષ્કાળ પડ્યો સવંત ૧૮૩૪ માં પડ્યો હોવાથી એ ‘ચોત્રીસા’ના નામે ઓળખાય છે. આ દુષ્કાળ દરમિયાન જામવિભાજી તરફથી રીલીફ વર્ક ખોલવામાં આવેલ તથા સામુહિક જમણવાર ઉપર પ્રતિબંધ મુકવામાં આવેલ જેથી અનાજની બચત થઈ શકે. આવા કપરા સંજોગોમાં પણ નિયમીત રીતે ગરીબોને આપના લંગરથી (અન્નક્ષેત્રથી) ભરપેટ ખાણું પીરસ્વામાં આવતું.

હઝરત ગુલામ ફાઝલ સાહેબના, આ અતિ કપરા સંજોગોમાં ધમધોકાર ચાલતા લંગરના સમાચાર માત્રથી જ જામવિભા કોધે ભરાઈ છે. અને ગુસ્સાથી લાલ પીળા થતાં જાતે ખુદ અનાજનો જથ્થો ક્યાંથી આવે છે. તેની તપાસ માટે આવી પહોંચે છે. અને સિંહ ગર્જના સાથે હઝરત પીર સોહબને પ્રશ્ન કરે છે કે, આટલું બધું અનાજ ક્યાંથી આવે છે.? પણ જામનગરના રૂહાની તાજદાર જરી પણ ચલીત થયા વિના નવાનગરના સતાધિશને કહે છે. ‘હે રાજન અનાજનો જથ્થો ક્યાંથી આવે છે.! જાણવું છે? કે જોવું છે?!’

આપના શાંત ચિત્તે ઉચારેલા શબ્દો સાંભળતાં જ જામવિભાજી કહે છેકે, ‘દેખાડો અનાજ ક્યાંથી આવે છે.?’ અને જવાબમાં આપ કહે છે કે, ‘મહારાજ આંખો બંધ કરો’ બસ આંખો બંધ કરતાં જ જામવિભાજીને ખાનકાહના ખુલ્લા મેદાનમાં અનાજના ઢગલા ખડકાતા દેખાયા જેથી અંતે આપની માફી માંગીને લંગર ચાલુ રાખવાની રજા આપી રવાના થયો.

આપના લંગરની ખાણાની દેગ પાકી ગયા પછી હાલે આપની કબ્રમુબારક છે ત્યાં મુકવામાં આવતી એક જ દેગમાં અસંખ્ય માણસો ભરપેટ ખાણું ખાતા, ખાધું ક્યારેય પણ ખુટ્યું નથી તથા અંતિમ મહેમાન ખાણું

ખાંય ત્યાં સુધી સતત ખાણુ ગરમ રહેતું, આ જગ્યા ઉપર દેગ નીચે ક્યારેય પણ આગ સળગાવવામાં કે મુકવામાં આવેલ નથી.

-:જીરમ હો કહી અપના :-

પીર સાદીક અલી નામે આપના એક પુત્રને હજજે બયતુલ્લાહશરીફના સંજોગો ઉભા થતાં તેઓ પોતાના વાલીદે મોહતરમ પાસે આ મુબારક સફરની પરવાનગી મેળવવા માટે આવી પહોંચ્યાં આપે તેમને હજજની પરવાનગી આપતા કહ્યું કે, ‘ક્યાં કોઈ પણ ખુદાની મજલુકને તમારા થકી તકલીફ ન પહોંચે તેનું અત્યંત ખ્યાલ રાખજો.’

વાલીદે મોહતરમ પાસેથી મુબારક સફરની પરવાનગી મેળવી મજલુકે ખુદા ઉપર મહેરબાનીની નસીહત સાંભળી સાદીક અલી સાહેબ હજજેબયતુલ્લાહ માટે રવાના થયા (તે યુગમાં સુરત, પોરબંદર તથા કચ્છના માંડવીબંદરથી જહાજ મારફતે હાજીઓ જીદાહ બંદર સુધી પહોંચતા હતાં.)

હજજે બયતુલ્લાહશરીફથી પરવાર્યા પછી ઝિયારતે રોજએ રસુલે મકબુલ (સલ્લલ્લાહ અલયહ વસલ્લમ)ની નિયતથી સાહેબજાદા સાહેબ મદીનતુલ મુનવ્વરા આવી પહોંચ્યા, એક વખત ત્યાં વુજુ કરતી વેળાએ અનાયાસે જ આપની નજર એક મજલુક ઉપર પડી જે આપની સામે જ હતી હજરત વાલીદે મોહરતમની નસીહત મગજ બહાર જઈ જતાં આપે આ મજલુકને લાકડી ફટકારીને આ મજલુક પણ ત્યાંથી રવાના થઈ ગઈ.

હવે સાહેબજાદાહ પવિત્ર સફરથી પરત આવી રહ્યા હતા અને તેમના સ્વાગત માટે મુરીદોએ પુર્ણ તૈયારી આદરી પણ હજરત પીર સાહેબે કંઈ પ્રત્યાઘાત ન આપ્યા. છેવટે સાહેબજાદાહ આવી પહોંચ્યાને પિતા તરફથી પ્રત્યાઘાત ન મળવાનું કારણ આપને પુછતા તરત જ પુત્ર સામે આપે પોતાનું પહેરણ ઉચ્ચ કરીને લાગેલી લાકડીનું નિશાન બતાવતા કહ્યું કે, ‘ઓ ગાફીલ, મદીનાશરીફમાં તે જેને ફટકાર્યો હતો, તે મજલુક બીજું કોઈ નહીં પણ આ ગુન્હેગાર તારા પિતા પોતે હતાં.’

-:આપના ખલીફા :-

આપે પોતાના ખલીફા તરીકે હવે પોતાના પુત્ર પીર સાદીક અલીને નવાઝીને સિલસિલાની ઇશાઅત પેટે દખ્ખણ હૈદરાબાદ મોકલ્યા તેમના થકી ત્યાં આપનાફૈઝનો ખુબ ફેલાવો થયો, હજરત ગુલામ ફાઝલશાહ બાવાના વિસાલ પછી આ સાહેબજાદાહ આપની ખાનકાહના સજ્જાદાનશીન બન્યા. (તેમનો મજાર દખ્ખણ હૈદરાબાદમાં છે.)

પીર સાદીક અલી સાહેબ પોતાના પુત્ર પીર મોહંમદ સાદીકને પોતાની ખિલાફત અતા કરી દખ્ખણ હૈદરાબાદમાં પિતાના વિસાલ પછી આ સાહેબજાદાહ મસ્નદે સજાહગી ઉપર બિરાજમાન થયા. તેઓએ ‘ખઝીનતુલ અહઝાબ વ ઇરતાઝુલ કુલુબ’ નામની કિતાબ પણ લખી છે. જેને તે વખતે હજરત મિસ્કીનશાહના સજ્જાદાહ નશીન અને તેમના પૌત્ર ગુલામ હમીદ સીદીકી સાહેબે હૈદરાબાદથી પ્રકાશીત કરી હતી.

કિતાબ ‘ખઝીનતુલ અહઝાદ’ના મુખ પૃષ્ઠ (ટાઇટલ પેજ) ઉપર સ્પષ્ટ શબ્દોમાં હજરત પીર ગુલામ ફાઝલશાહ બાવા ફાઝી મુજદેદી સરહન્દી નકશબંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ના પૌત્ર હજરત પીર મોહંમદસાદીક મુજદેદીનો પવિત્ર નામ આ રીતે ઉર્દુભાષામાં છપાયેલ છે.

-:મુઅલ્લાહ :-

અહકર એબાદુલ્લાહ પીર મોહંમદ સાદીક મુજદેદી નબીરાહ વ સજ્જાદાહનશીન હજરત જદે અમજદ બુઝુર્ગવાર શાહ ગુલામ ફાઝલ સાહેબ કીલ્લએ આલમ (કુદરસીરહુલ્અઝીઝ) ખાનકાહે ફાઝી, ટાવર મસ્જીદ, શહેર જામનગર (મુલક કાઠીયાવાડ)

-:સમકાલીન બુઝુર્ગોથી સંબંધ:-

જામનગરના આરફિ કામીલ તથા સિકંદરબાદ - દક્ષિણ ભારતના અસલ રહેવાસી હજરત હાફીઝ મહેરબાન અલી ઉર્ફે મૌલાના મસ્ત સાહેબ ઉર્ફે મૌલવી લઠ સાહેબ જેઓ સંપુર્ણ રીતે સુફી રંગે રંગાયેલા હતા. તેમના હજરત ગુલામ ફાઝલ સાહેબ સાથે નિસ્વાર્યા ગાઠ રૂહાની સંબંધો હતા.

હાલારના પાટનગર ઉપર ઇ.સ. ૧૯મી સદીના પુરા નવ(૯) દાયકા સુધી આપનાફૈઝાનનો સુર્ય મધ્યાહન હતો ત્યારે સિંધના મહાન વલીએ કામીલ હજરત સુલ્તાનુલ્અૌલીયા, ખ્વાજા મોહંમદઝમાન (અવ્વલ) સીદીકી નકશબંદીની દરગાહ શરીફના સજ્જાદાહનશીનોની પણ અવર જવર હાલાર પંથકમાં હતી તેમની સાથે પણ આપના ગાઠ રૂહાની સંબંધો હતા.

તે વખતે લુહારી શરીફની ગાદી ઉપર અનુક્રમે (૧) હજરત ખ્વાજા હસન સાહેબ તેમણે ઇ.સ. ૧૮૩૯ થી ઇ.સ. ૧૮૭૯ દરમિયાન છ(૬) હજજ અદા કર્યા. (૨) હજરત ખ્વાજા મોહંમદ સઈદ સાહેબે જેમણે પણ કુલ ૬હજજ અદા ફરમાવ્યા (૩) હજરત ખ્વાજા અહેમદઝમાન આપે પણ કુલ ત્રણ વખત હજજે બયતુલ્લાહ અદા ફરમાવી. આ બધા પીરો લુહારી શરીફવાળા પીર સાહેબ તરીકે ઓળખાતા. હજરત ગુલામ ફાઝલશાહ બાવાના

વિસાલ વખતે આ પીર સાહેબ લુહારીશરીફની ગાદી ઉપર હતા.

કરાંચીના ગારવાળા પીરસાહેબથી પણ ગુલામ ફાઝલશાહબાવાના રૂહાની સંબંધ હતા જેમનું નામ સૈયદ મોહમ્મદ હસનશાહ કાદરી છે. (આપનો મજાર કરાંચી મેવાસા કબ્રસ્તાનમાં છે. તથા આપની ગાર (ઈબાદતગાહ-ખાનકાહ) જામનગર ઘાંચી કબ્રસ્તાનમાં છે.) આ પીર સાહેબે જામનગરના મુરીદ કાસમ હાજી અબ્દુલ કરીમને પુત્ર બનાવેલે તેમના જ વંશ જ સૌદા અબ્દુર્રહેમાન નકશબંદી તથા સૌદા અબ્દુલ્લીમ હજરત ગુલામ ફાઝલશાહબાવાની દરગાહના ખાદીમ છે.

ઈ.સ. ૧૨-૧૦-૧૯૪૯ બુધવારે કાસમ અબ્દુલકરીમ સૌદાશાહીદ થયા જેમનો મર્કદ છતનશા કબ્રસ્તાન જામનગરમાં છે. તેમની કબ્ર ઉપર લાગેલ શીલાલેખ પર પીર સાહેબે પુત્ર બનાવ્યાનો ઉલ્લેખ છે.

:-વિસાલ મુબારક:-

આપનો વિસાલ જામ રણજીત સિંહના રાજ્ય કાળમાં ઈ.સ. ૧૯૦૮ મુતાબીક હી.સ. ૧૩૨૬ જુમ્હાના દિવસે મોહરમની ૨૫ ચાંદે થયો. આ રીતે આપે જામનગરની રાજ ગાદી ઉપર (૧) જામવિભાજીની સતા ઈ.સ. ૧૮૯૫ સુધી, (૨) એડમિનિસ્ટ્રેટરીની સતા ઈ.સ. ૧૯૦૩ સુધી તથા (૩) જામ જસવંત સિંહની સતા ઈ.સ. ૧૯૦૬ સુધી અને (૪) જામ રણજીત સિંહની સતાના પ્રથમ બે વર્ષ આ રીતે કુલ ચાર વખત રાજગાદી ઉપર સતાધિશ બદલતા જોયા. આપનો મજાર ખાનકાહે ફાઝી, માંડવી ટાવરવાળી મસ્જીદ, જામનગરમાં છે. મહારાણીએ બંધાવેલ ખાનકાહે ફાઝીના ખુલ્લા યોગાનમાં મકબરા પાસે આપને એ રીતે દફનાવામાં આવ્યા કે રાણીની કબ્ર આપની પંગાતે છે.

:-મહારાણીની અકીદત:-

અંતમાં આપે રાજ મહેલથી પોતાનું રહેઠાણ ફેરવીને માંડવી ટાવરવાળા ચોકમાં રોકાણ કરેલ જે જગ્યાએ આપના મુરીદ જાનબાઈએ એક ભવ્ય ખાનકાહ સંકુલનું બાંધકામ શરૂ કરાવેલ જેમાં આપનો શાનદાર મકબરો તથા મસ્જીદ અને જરૂરત મુજબ હુજરા (રૂમો)ના બાંધકામનું સમાવેશ થાય છે. આ સંકુલ હવે માંડવી ટાવરવાળી મસ્જીદના નામથી ઓળખાય છે.

:-ફનાએ અત્તમ:-

જ્યારે આ બાંધકામ શરૂ થયો તો અનાયાસે આપના મુખથી આ શબ્દો નીકળ્યા કે, “જે બંધાવે છે તે પોતાના માટે બંધાવે છે.” અલ્લાહની

કુદરત આ સંકુલનું બાંધકામ પુર્ણ થતાં જ મહારાણીની જીંદગીના દિવસો પણ પુર્ણ થયા અને પીરો મુશીદની હયાતીમાં જ આપે ઇન્તેકાલ ફરમાવ્યો. આપના હુકમ અનુસાર મહારાણી ને તે જ કલાત્મક નકશીદાર રોજામાં દફન કરવામાં આવ્યા જે મહારાણીને આપ માટે બંધાવેલ બાદમાં આપનો વિસાલ થતા મહારાણીને સિરહાને રોજાથી બહાર ખુલ્લી જગ્યામાં આપને દફનાવવામાં આવેલ. આ બનાવથી આપે ‘ફનાએ અત્તમ’ના ઉચ્ચ મકામ સર કર્યાનો સબુત મળે છે.

:-કલાત્મક રોજો:-

અકબરાબાદ (આગ્રા) તથા શાહજહાંબાદ (દીલ્લી) અને જયપુરના સંગે મરમરના બાંધકામથી પણ ચઢિયાતો એવો આપના રોજાનો બાંધકામ મહારાણી મોટા જાનબાઈએ અકીદત સાથે અઢગક સંપત્તિનો ખર્ચો કરાવ્યો જેમાં અતિ મોંઘા સંગેમર તથા કિંમતી સંગે કસોટીની ગોઠવણી સાથેના કલાત્મક થાંભલા, મહેરાબો, કોતરણીવાળા ચાર દરવાજા, આઠ બારીઓ, મુખ્ય મોટા ગુંબદ ઉપર પીતળનો કળશ અને ચાર અન્ય ગુંબદ તથા થાંભલીઓવાળા કઠેરાની વચ્ચે મિનારા થી સુશોભિત આ મકબરો આજે પણ માંડવી ટાવરવાળી મસ્જીદ સંકુલ જામનગરમાં મૌજુદ છે.

:-આપનો ઉર્ષ મુબારક:-

આપનો ઉર્ષ દર વર્ષે રૂહાની શાનો શૌકતથી નકશબંદી સિલસિલાની પ્રણાલીકા મુજબ શરીઅતની પાબંદી સાથે ઉજવવામાં આવે છે. જેમાં મોહર્રમુલ્લરામના ૨૨ ચાંદે રાત્રે ૨-૦૦કલાકે સંદલ શરીફની રશમ તથા ૨૩માં ચાંદે ઇશા નમાઝ બાદ મસ્જીદની અંદર મહેફીલે નાતખ્વાની તથા ૨૪ ચાંદના ઇશા નમાઝબાદ કુર્આન ખ્વાની અને ૨૫ ચાંદના અસર નમાઝબાદ શાનદાર તકરીરનું આયોજન જાહેર કરવામાં આવે છે. તથા ૨૫ ચાંદના અસર નમાઝ બાદ વધુ માત્રામાં ન્યાઝ પકાવવામાં આવે છે. જે ૨૬ ચાંદના મગરીબ નમાઝ જાયરીનોને પીરસવામાં આવે છે. અને અંતમાં ૨૮ ચાંદના જોહર નમાઝ બાદ દરગાહશરીફની ખિદમત કરનાર અબ્દુર્રમાન તથા અબ્દુર્રહીમના ઘેર અંતિમ ન્યાઝ પકવીને ઉર્ષમુબારકની પુર્ણાહુતી કરવામાં આવે છે. આ ઉર્ષ મુબારક દરગાહ શરીફના ખાદીમ મસ્જીદના ટ્રસ્ટીઓ તથા આપના સર્વે અકીદતમંદો એક સંપથી ઉજવે છે. જેમાં સુન્ની મુસ્લીમો અકીદત સાથે ભાગ લે છે.

નહમદુલુ વ નુસલ્લી અલનન્બી મારખાએ મોહર્રમુલ હરામ ૨૫

રોજએ જુમા ૧૧૧ સાઅત હી.સ. ૧૩૨૪ જનાબ સુલ્તાનુસ્સાલેકીન સિરાજુલ વાસેલીન, હઝરત શાહ ગુલામફઝીલ શાહ સાહેબ નકશખંદી મુજદદી (કુદ્દસીર્રહુ) દુનિયાથી પળદો ફરમાવ્યો.

આપનો ઉર્ષ શાનૌ-શૌકતથી ઉજવવામાં આવે છે. અલ્લાહ આપના આસ્તાનાને તા કયામત આબાદ રાખે. આમીન.....

★ ★ ★ ૨૭ ★ ★ ★

હઝરત સુફી અબ્દુલ્લાહશાહ મોડાસવી

(રહેમતુલ્લાહે અલયહે)

આપનો જન્મ ગુજરાત રાજ્યના મોડાસા શહેરમાં ઇ.સ. ૧૯૧૮માં થયો આપનું નામ આપના પિતાજીએ અબ્દુલ્લાહ રાખ્યું. આપની કિતરતમાં બચપનથી જ નેતાગીરીનો ગુણ સમાયેલો હતો. જવાનીના દિવસોમાં આપ શરીઅતથી ઘણાં દુર હોવા છતાંપણ રહેમ દિલ હતાં. હઝરત કુઝૈલ ખીન અયાઝ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)નું અનુકરણ આપને આ રીતે નસીબ થયું કે, મોડાસાથી રોઝીની તલાશમાં આપ અહેમદાબાદ આવી પહોંચ્યાં અને ત્યાં આપને એ યુગના માથાભારે વ્યક્તિઓની આગેવાની નસીબ થઈ આપના સાથીઓ સાથે જ્યારે આપ કોઈ હોટલમાં ભોજન લેવા બેસતા તો પહેલાં ખંજર ખુલ્લુ મુક્તા અને પછી જ ભોજન શરૂ કરતાં એટલે છરી-ખંજરથી રમવું તો આપના માટે મામુલી વાત હતી, છતાંપણ જો કોઈની ચોરી થઈ જાય, માલ લુંટાઈ જાય કે ખીસ્સા કપાઈ જાય અને આ મઝલુમ વ્યક્તિ આપની પાસે આવીને રજુઆત કરે તો આપ મઝલુમને સાથ-સહકાર આપતાં.

આપની રહેમ દિલીની અદા અલ્લાહ તઆલાને પસંદ પડી અને પાલનહારે આપ માટે હિદાયતના ધ્વાર ખોલ્યા. આ યુગમાં હઝરત મુફ્તી મહેમુદશાહ અલ્વરી, કાદરી, નકશખંદી, ચીરતી(રહેમતુલ્લાહ અલયહે) અહેમદાબાદ પોતાના પિતાજીના મુરીદગણની દાવતને માન આપીને આવી પહોંચ્યાં; જેમને જોતાંજ આપના દિલમાં હવે હિદાયતના વિચારો પોતાનું સામ્રાજ્ય જમાવી આપને પીરો મુશીદની બારગાહમાં ખેંચી લાવ્યા. આપ સિલસિલાએ આલીયાહ નકશખંદીયાહ મુજદદીયાહમાં ભુતકાળના કાર્યો તથા મીત્રગણને ત્યજીને હઝરત મુફ્તી સાહેબના(રહેમતુલ્લાહ અલયહ) દસ્તે હકકપરસ્ત પર બચઅત થયા. પીરોમુશીદના સાનિધ્યમાં આપને ત્રણ

વર્ષનો ગાળો મળ્યો જેનો આપે સંપૂર્ણ ફાયદો મેળવીને ઝીક-ફીક, મુરાકેબાહ, મુજાહેદા કરવા લાગ્યા અને મશાઈખે નકશખંદીયાહ મુજદદીયાહની અકીદત આપના દિલ ઉપર પથ્થરની લકીર નું કામ કરી ગઈ.

ઇ.સ. ૧૯૪૭માં અખંડ હિંદુસ્તાનના ભાગલાનો દુઃખદ બનાવ બન્યો. ઠેક ઠેકાણે કૌમી દાવાનળ નગ્ન નાચ કરવા લાગ્યો. સમગ્ર અલ્વર (રાજસ્થાન) ભડકે બળવા લાગ્યું. આ અરસામાં જ હઝરત ખવાજા રૂકનુદીનશાહ અલ્વરી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ની પત્ની અને હઝરત મુફ્તી સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ની માદરે મહેરબાનની વફાત થઈ. બરોબર આપની ઝિયારતના દિવસે જ અલ્વરમાં ભયંકર કૌમી રમખાણ ફાટી નીકળ્યું અને અલ્વરવાસી મુસ્લીમો જાન બચાવવા ભાગી નીકળ્યા, આ રીતે હઝરત મુફ્તી મહેમુદશાહ (રહેમતુલ્લાહે અલયહ) પણ અલ્વરથી હિજરત કરીને પ્રથમ દહેલી અને પછી પાકિસ્તાન-હૈદરાબાદ (સિંધ)માં સ્થાય થયા. હઝરત સુફી અબ્દુલ્લાહશાહ (રહેમતુલ્લાહે અલયહ)ને પોતાના પીરો મુશીદના વિયોગનું દુઃખ વેઠવું પડ્યું. અને આપ રાબતાહની દૌલતથી વંચિત રહેવા લાગ્યા જે હવે આપને દાદા પીર મહેબુબુસ્સમદ હઝરત સુફી અબ્લાક અહમદ (કુદ્દસીર્રહુ) ની સોહબત નસીબ થઈ. (આ વાતનો ઉલ્લેખ આપના ખિલાફતનામામાં છે.)

હવે લગાતાર બાર(૧૨) વર્ષ સુધી આપે મુજાહેદા, મુરાકેબાહ, ઝીક-ફીક પોતાના પીરો મુશીદના પીરભાઈ અને પોતાના દાદા પીરના ખલીફા હઝરત સુફી સાહેબ(રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ની બારગાહશરીફમાં કર્યા અને ત્યાંથી જ ‘વુસુલે એલલ્લાહ’ પ્રાપ્ત કરી ખિલાફત મેળવી. આ રીતે આપ મુરીદ તો હઝરત મુફ્તી મહેમુદશાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના અને ખલીફા હઝરત સુફી અબ્લાક અહેમદ સાહેબ(રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ના છે.

આપનું ખિલાફતનામું

(ગુજરાતી તર્જુમો)

બિસ્મીલ્લાહી રહમાની રહીમ

નહમદોહુ વ નુસલ્લી અલા રસુલેહીલ કરીમ વ અલા આલેહી અઝીમ વ અસ્હાબેહીલ ફીહીમ. અમ્માબાદ, જો કે અબ્દુલ્લાહભાઈ અફઝલભાઈ ભુરા (રહેવાસી-મોડાસા)એ પંદર(૧૫) વર્ષ થયા અલ્લાહ તઆલા તરફની ‘કશીષ’ અને ‘જઝબાહુ’ વડે અમારા પીરઝાદા શાહઝાદા આલીશાન મુફ્તીએ આઝમ હઝરત મૌલાના અલ્લાજ શાહ મોહમ્મદ મહેમુદ સાહેબ

અલ્વરી નકશબંદી-ચિસ્તી, કાદરી (સલ્લલ્લાહો ત્યાલા)ના હાથ પર સિલસિલએ આલીયાહ નકશબંદીયાહમાં ખયઅત તેમજ મુરીદ થવાનું સદ્ભાગ્ય તેમજ બુઝુર્ગી હાંસીલ કરી; તેમજ મુરકેબાત અને દિલના ઝીકમાં મશગુલ થઈને સુલુક અને મુરીદીનો બાતીની રસ્તો પાર કરવો શરૂ કર્યો; અને તેઓના આદેશો મુજબ ચાલીને તથા ખિદમતો કરીને તેઓના મન્જુરે નઝર બની ગયા.

પછી હઝરત મૌસુફ (મુફ્તી સાહેબ) પાકિસ્તાન તશરીફ લઈ ગયાં અને પોતાના મુરીદોને આ ફકીરને સોંપી દીધાં. નવ(૯) વર્ષથી અબ્દુલ્લાહભાઈની મોહબ્બતના કારણે આ આજીઝની અહીં (મોડાસા) અવર-જવર છે. અબ્દુલ્લાહભાઈ આ નાચીઝની તરફ રુબુઅ (ધ્યાનિત) થયા અને ફક્ત હાંસીલ કરવા લાગ્યા. સમય સંજોગ અનુસાર (કેટલીયવાર) તેઓ ઉપર તવજ્જોહ આપવામાં આવી. અલ્હમદોલીલ્લાહ, તેઓના તમામ લતીફાઓ કલ્પ, રૂહ, સિર, ખફી-ઈખફાથી અલ્લાહનો ઝીક શરૂ થઈને સુલ્તાનુલ્અઝકાર (એટલેકે દરેક રંગ અને રેશાથી અલ્લાહનો ઝીક જારી તેમજ ચાલું રહેવું) તેઓને નસીબ થયો. ત્યાર બાદ તેઓના લતીફાએ નફસ વ મનનો મામલો શરૂ કરવામાં આવ્યો. અલ્હમદોલીલ્લાહ, કે ફનાએ નફસના આસારો (ચિત્તો) પણ જાહેર થવા લાગ્યા.

જેની દિલરૂપી ચક્ષુ ખુલ્લી હશે તે તેઓના બાતિની તથા આંતરીક હાલાતોના સમર્થન આપી શકે છે. તેઓની મહેનત તથા મોહબ્બત તેમજ અકીદત અને ખિદમત મકબુલ થઈને ઠેકાણે લાગી. કોઈની પણ મહેનત તેમજ ખિદમત બેકાર જતી નથી; જેણે જે કંઈ મેળવ્યું બુઝુર્ગો અને પીરોની સાચી અકીદત, ખિદમત, મોહબ્બત તેમજ અદબ વડે જ મેળવ્યું; અલ્લાહત્યાલાનો ફઝલ તેઓને શામીલે હાલ છે અને મહાન પીરોની નઝર તેઓની ઉપર લાગેલી છે.

અને જોકે તેઓમાં મખ્લુકને ફક્ત પહોંચાડવાની લાયકાત જોવા મળી અને (મારી) આ અલ્પઝીદગીનો કોઈ ભરોસો નહીં એટલે એ મુનાસીબ સમજ્યું કે બલ્કે (આ બાબત અનુસંધાને) દિલમાં ઈશારો થયો કે તેઓના હાલ લોકો પર ખોલી દેવામાં આવે તેમજ જાહેર કરી દેવામાં આવે, એટલા માટે સિલસિલએ આલીયાહ નકશબંદીયાહની ઈજાઝત તેમજ ખિલાફત અબ્દુલ્લાહભાઈ અફઝલભાઈને અતા કરવામાં આવી અને વસીયત કરવામાં આવે છે કે, “ફનાફીશાયખ થઈને નુરે કલ્બી અને ફૈઝાને મોહંમદી

(સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) જે પીરાને ઉઝઝામ દ્વારા સીના-બ-સીના તેઓને પહોંચ્યું છે, તે મખ્લુકે ઇલાહીના દિલોમાં ઉઠેલીને દિલો-જનથી તાલીબોની બાતિની તરકકીઓમાં પ્રયત્નશીલ રહીને પોતાને પીરોનું નામ જીવંત અને રોશન કરે; અને ફૈઝાનનો આફતાબ ચમકાવતા રહે. અને બંને જહાંમાં સવાબ તેમજ દરજ્જાઓ પ્રાપ્ત કરતાં રહે; તેમજ શરીઅત અને તરીકતના અનુસરણની પુરી પાબંદી રાખે અને જે બિરાદરાને તરીકત, શરીઅત અને તરીકતના પાબંદ હોય તેઓથી મોહબ્બત અને સારો વર્તાવ કરતાં રહે અને (આ રીતે) “અલ્હુબ્બોલિલ્લાહે વલબુઝ્ઝોલિલ્લાહે” (અલ્લાહ માટે મોહબ્બત અને અલ્લાહ માટે જ દુશ્મની) પર અમલ કરતા રહે તેમજ દુઆએ ખૈર વડે આ દુઆગોને યાદ રાખે.”

અલ્લાહ ત્યાલાથી દુઆ છે કે, “માત્ર પોતાના ફઝલો કરમ અને આં હઝરત (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ)ના તુફીલથી અને પીરાને ઉઝઝામના સદકાથી ફૈઝાને મોહંમદી (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) મખ્લુકને પહોંચાડે.”

વખાખેરૂ દઅવાના અલ્હમદોલીલ્લાહે રખ્ખીલ્આલમીન.

અલ્અબ્દ ફકીર અખ્લાક અહેમદ (ગફરલ્લાહો અન્હો)

સુન્નમ રામપુરી ખાકપાએ ખ્વાજાગાને નકશબંદીયાહ મુજદ્દીયાહ મસ્ઉદીયાહ -ફકનીયાહ મુકામ-મોડાસા ૧૭ શાબાન હી.સ. ૧૩૭૮, ૨૬ ફેબ્રુઆરી ઈ.સ. ૧૯૫૯.

આપની રહેણી કરણી અને હુલીયા મુબારક

આપ અતિ ખુબસુરત અને સૌંદર્યવાન હતાં. આપનો ચહેરો અતિ નુરાની હતો. છાતી સુધી લાંબી ભરાવદાર સોનેરી સફેદ દાઢી આપને લાખોમાં એક સાબીત કરતી હતી. અન્વારે ઇલાહીયાહની વિપુલવર્ષાના કારણે આપના ચહેરા ઉપર નિર્દોષતા દેખાતી હતી. આંખોમાં સુરમો આંજેલો રહેતો જેને કારણે જોનારાઓની આંખોના આકર્ષણનું કેન્દ્ર બની રહેતા.

પોતાના પીરો મુશીફના અનુકરણ પેટે આપે પોશાકમાં પીરો મુશીફના પોશાકથી રતીભાર પણ ફરક થવા નથી દીધો. હુબહુ એવો જ ઝલ્લો એવી જ સલવાર એવી જ સદરી (બંડી) એવી જ ઊંચી ટોપી ખભા ઉપર રૂમાલ રાખવાની એજ રીત. હદતો એકે પગમાં પહેરવાની મૌજડી પણ પીરો મુશીફની મૌજડી જેવી જ.

આપ સલવારની ઉપર અડધી પીંડી સુધી લાંબો ઝલ્લો પહેરતાં તેની

ઉપર બંડી પહેરતા અને ખભા ઉપર મોટો રૂમાલ ઓઢતાં, માથે ઊંચી ટોપી પહેરતાં, પગમાં મૌજડીઓ પહેરતાં, સર મુંડાવતા અને મુછો કપાવતા અને ઝલ્મના ખીસ્સામાં તરબીહ અને દિશાસુચક જરૂર રહેતાં કોઈપણ જગ્યાએ પહોંચીને આપ સર્વપ્રથમ દિશાસુચક મારફત કિબ્લાની જાણકારી મેળવી લેતાં.

ઇસ્તન્જાખાનામાં જતી વખતે આપ હઝરત સૈયદ મોહમ્મદ ગૈસુદરાઝ બંદા નવાઝ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના ફરમાન મુજબ કાયમી કુલાહશરીફને ઉતારી તેની જગ્યાએ ખીજા રૂમાલથી માથું ઢાંકીને જતાં હતા અને વઝુથી પરવારીને હઝરત મહેબુબે ઇલાહી નિઝામુદ્દીન ઔલીયા (કુદરસીરુહ) ની આદાત મુજબ દાંતીયાથી દાઢીને ઓળીને રેશને વ્યવસ્થિત ફરમાવતાં હતા.

મહેમાન આવતાં તો આપ ઘણાં જ ખુશ થતા અને બે તકલ્લુફ તેઓની સાથે વ્યવહાર કરતાં અને ઘરવાળાઓને કહેતાં કે, ‘ચા લાવો, ફલાંણાં ભાઈ આવ્યા છે.’ ક્યારેય પણ મહેમાનની આમદ ઉપર આપે ઘરવાળાઓને ચા બનાવો એમ નથી કીધું. ફક્ત અપવાદ પેટે જ્યારે પણ હું (વઝીર અલી) આપને ત્યાં જતો તો આપ ખુશ થઈને ઘરવાળાઓને કહેતાં કે, ‘સૈયદ સાહબ આયે હૈ અરછે સે અરછી ચાય બનાકે લાઓ.’

કોઈ વ્યક્તિ આપને હદિયા કે તોહફામાં કંઈ આપતી તો આપ ઘણીજ ખુશી સાથે તેનો સ્વીકાર કરતાં અને કંઈ કેટલીયે વ્યક્તિઓને અતિ ખુશ થઈ આ હદિયો દેખાડીને કહેતા કે, ‘જુઓ, ફલાંણા ભાઈ મારા માટે આ હદિયો લાવ્યા છે.’ જ્યારે કોઈ એહલે સિલસિલા આપની રૂબરૂ મુલાકાત કરતો તો આપ તેની ખબર અંતર પુછીને ફરમાવતાં કે, ‘નમાઝ અદા કરી લીધી?’ અને પછી પુછતાં કે, ‘ખાણું ખાધું?’ આ રીતે ખાણા ઉપર નમાઝને અગ્રતા આપતાં.

જ્યારે આપના જુના સાથીદારો પૈકી આપની સાથે કોઈ બનાવટ કરતો તો આપ એજ વખતે કહી દેતાં કે, ‘ઇસ સિલસિલેમેં હોંશિયારી નહીં ચલેગી.’ ઇલ્મે તસવ્વુફથી અપરિચિત અન્વાર વિહોંણા મુલ્લાઓને આપ કોરાકટ મૌલવી કહેતા. આપ હંમેશા ફરમાવતાં કે, ‘વધુ મુરીદો બનાવવાની તમન્ના પણ નફ્સાનીયતની અલામત છે.’

શરીઅતના મામલે આપ અતિ ચુસ્ત હતાં. આપની અંતિમ બિમારીમાં પણ આવનાર એક મહેમાન ડાખા હાથથી ચા પીતો હતો તો આપે તેને ટોક્યો. અને જમણાં હાથે ચા પીવાનું કહ્યું.

આપ હંમેશા પાબંદીની સાથે નમાઝે ઇશરાક તથા હઝાર વખત (૧૦૦૦) દુરૂદે બિઝરી શરીફ અને પાંચસો (૫૦૦) વખત અસ્તગ્દાર પઢતાં હતા; ખત્મે ખ્વાજગાન શરીફ પાબંદીની સાથે પઢતા હતા. અને ખત્મ શરીફ પઢાવતા પહેલાં ફતેહા બાદ દુઆ પેટે આપ હંમેશા, ‘આગ અપને ઇશકકી ભરદે દિલે બિમારમે.’ અચુક પઢતાં. પોતાના રાજસ્થાની મુરીદો માટે હઝરત ખ્વાજા મોહમ્મદ મસ્ઉદશાહ દહેલવી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની લખેલી કિતાબ ‘આદાબે સાલીક’ નું આપે હિંદી ભાષામાં લીપીયાંતર પણ કરાવ્યું હતું.

હઝરત મુક્તી મહેમુદશાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના પ્રથમ મુરીદ તથા હઝરત મહેબુબુસ્સમદ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના પ્રથમ ખલીફા હઝરત (કીબ્લા) ઉસ્માન સાહેબ કુરૈશી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના સિલસિલાને ફેલાવવા માટે સર્વપ્રથમ અલમ આપે જ ઉઠાવ્યો અને બહીયલ (તા. દહેગામ), તેમજ અમલનેર, ભુસાવળ, ઔરંગાબાદ અને કચ્છ-ભુજના તેઓના દૌરામાં સાથે રહીને પોતાની તરફ રજુઅ થતા તાલીમો અને મુરીદોને પણ આપે તેઓ તરફ રજુઅ કરાવ્યાં; જે આપની કમાલે બેનફસી નું ઉદાહરણ છે તથા આપની ખતાએ ઇજતેહાદી પણ છે.

કચ્છના દૌરા દરમ્યાન આપનો જેના ઘરે ઉતારો રહેતો તે અબ્દુલગની યુસુફભાઈ ભટ્ટી (ડીપ્લોમા એન્જી.) ના લગ્ન થયા બાદ તેઓ ઘણાં વર્ષ સુધી નિઃસંતાન હતાં. પરંતુ છેવટે આપે અબ્દુલગની ભટ્ટીની અર્જ પર એક તાલીજ તેને બનાવી આપ્યું અને તેના ઘરે પારણું બંધાયુંને પુત્રીનો જન્મ થયો.

આપે તસ્વીર ન ખેંચાવી

આપે ક્યારેય કોઈ સંજોગોમાં તસ્વીર નથી ખેંચાવી. અને કોઈપણ સમારંભમાં તસ્વીર ખેંચનાર (ફોટોગ્રાફર) ની હાજરી હોય તો ચુસ્ત રીતે કોઈને કહ્યા વગર પોતાને તસ્વીર ખેંચાવાથી બચાવતા હતાં. જેનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ લેખક (વઝીર અલી) ને ઇટાદરા (જી. મહેસાણા) ની જુમ્મા મસ્જીદનું નવું બાંધકામ પૂર્ણ થતા ઉદ્ઘાટન પ્રસંગ પેટે થયો.

સવારે ઉદ્ઘાટન સમારંભ અને રાત્રે એક શાનદાર જશન પેટે તકરીરનું આયોજન કરવામાં આવે જેમાં મુખ્ય વક્તા તરીકે આ લેખકની ખાસ આમંત્રણ આપીને બોલાવવામાં આવેલ, સવારે ઉદ્ઘાટન સમારંભ વખતે મંચ ઉપર કંઈ કેટલાય મશાઈઓ સાથે આપની પણ હાજરી હતી.

આમંત્રીત મહેમાનો મંચ ઉપર આવતાની સાથે જ તસ્વીરકાર પોતાના

કેમેરા મારફતે તસ્વીર ખેંચવાનું શરૂ કરે તે પહેલાં જ આપે પોતાના ખભા ઉપર રહેલાં રૂમાલને પોતાના મુખ ઉપર નાંખીને ચહેરો નકાબમાં છુપાવી દીધો. અથાગ કોશીષો છતાં તસ્વીર ખેંચનાર આપની તસ્વીર ન ખેંચી શક્યો.

હું સૈયદ નથી

એક વખતનો બનાવ છે કે, દીની જલ્સો પેટે એક મુકર્રીરની તકરીર સાંભળવા આપ જલ્સામાં જઈ પહોંચ્યાં. વ્યવસ્થાપકો આપને દોરી જઈને સ્ટેજ ઉપર લઈ ગયાં. ત્યાં આપના દિદાર માત્રથી જ આવનાર મુકર્રીર અંજાઈ ગયા અને આપને સૈયદ સમજ્યાની ભુલ કરી બેઠા.

ચાલુ તકરીરે સાદાતે કિરામતની ચર્ચા કરતાં અતિ જોશમાં આવી જઈને તે મૌલવી સાહેબે આપના ચહેરા તરફ ઇશારો કરતાં શ્રોતાજનોને કહ્યું કે, ‘જુઓ સૈયદ આમને કહેવાય.’

મુકર્રીર સાહેબના આ રીતે ઉચ્ચારેલા ‘સૈયદ’ શબ્દને સાંભળતાં જ આપ ચોંકી ઊઠ્યાં, હાથના ઇશારાથી તે મુકર્રીરને તકરીરથી અટકાવીને આપે ઉઠ્યા અવાજે કહ્યું કે, ‘તમે તમારા મને સૈયદ કહેલાં શબ્દો પાછા ખેંચો.’

આપના આ સરચાઈ ભર્યા સદ્વર્તનથી તે મૌલવી સાહેબ દંગ રહી ગયા અને તેમના દિલમાં આપની અકીદત ઘર કરી ગઈ. તેમને પોતાના આ શબ્દો તો પાછા ખેંચ્યા પણ સાથે આપના ‘વલી’ હોવાનો એકરાર માઈક ઉપર કર્યો.

ફના ફીરશાયખ

અલ્લાહની બારગાહથી વિલાયત સાથે ખિલાફત અતા કરનાર આપના લતાઈક સિત્તાહને ઝાકીર બનાવી સુલ્તાનુલ્અઝકારની દૌલતે લાજવાલ થકી સિદ્દીના સોપાન સર કરનાર પીરો મુશીદ મહેબુબુરસમદ હઝરત સુફી અબ્લાક એહમદ (કુદ્દસીર્રહુ)ની સંપૂર્ણ અકીદત ચરમસીમાએ આપના હૃદયમાં હતી. તેના પરિણામરૂપે પીરો મુશીદે પણ આપને પોતાના રંગમાં રંગીને હુબહુ પોતાની જેવા બનાવ્યા જે રીતે હઝરત ખ્વાજા બાકી બિલ્લાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)એ એક નાનબાઈને તવજ્જોહે ઇન્એકાસી (reflected-power) એટલેકે ઇતિસાલે રૂહાની થકી હુબહુ પોતાના જેવો બનાવ્યો.

હઝરત પીરોમુશીદની સાહેબઝાદી ઝાલાવાડ (રાજસ્થાન)થી પોતાના વાલીદે મોહતરમના વિસાલ બાદ અહેમદાબાદ આવતા અને આપ પણ ત્યાં હાજર હોતા તો આ સાહેબઝાદી આપને સંદેશો મોકલાવતાં કે,

‘અબ્દુલ્લાહભાઈને કહો કે, સુન્હેરી મહેલની બહાર લટાર મારતા રહે અને હું રોશનદાનથી જોતી રહું. આપના દેખાવમાં મને મારા વાલીદે મોહતરમની તસ્વીર દેખાય છે.’ આ રીતે આપ ખરા અર્થમાં હમશબીહે પીરોમુશીદ બની ચુક્યા હતાં.

આપ પોતાના ગંજી ફરાકના ગજવામાં એક નાની અત્તરની શીશી રાખતાં હતાં જેની અંદર પીરો મુશીદના દાઢી મુબારકના રેશ મુબારક સાચવી રાખ્યા હતાં. ઘણીવાર આપ બિમારોને આ શીશીનું ધોવન અતા કરતાં જેનાથી તે બિમારો રાહત મેળવતાં.

લેખકનો જાત અનુભવ છે કે, અહમદાબાદના રોકાણ વખતે આપે ક્યારેય પણ જમાલપુર દરવાજા બહાર આવેલ ગંજશોહદા કબ્રસ્તાન તરફ પગ લંબાવેલ નથી કારણકે આ કબ્રસ્તાનમાં આપના પીરો મુશીદનો મઝાર શરીફ છે. તથા નમાઝ માટે આપ સલાપસ રોડ ઉપર આવેલ સુન્હેરી મસ્જીદમાં જ નમાઝ અદા કરવાનો આગ્રહ રાખતાં કારણકે હઝરત પીરો મુશીદે લાંબાગાળા સુધી આ મસ્જીદમાં નમાઝો અદા ફરમાવેલ છે.

આપ પાસે હઝરત પીરો મુશીદની ઘણી પવિત્ર વસ્તુઓ સચવાયેલી છે. જે પૈકી (૧) ઝલ્મો મુબારક (૨) સુલવાર શરીફ (૩) પવિત્ર કુલાહ (ટોપી) અને (૪) પીરો મુશીદના મૌજકે જેના માટે આપે મોડાસાની સુન્હેરી મસ્જીદમાં એક ખાસ કબાટ બનાવી આ વસ્તુઓ સાચવી રાખી છે. (મોડાસાની આ સુન્હેરીમસ્જીદ પણ હઝરત પીરો મુશીદે આબાદ ફરમાવી છે) એટલે આપ આ મસ્જીદમાંજ પોતાના અંત સમય સુધી નમાઝો અદા કરતાં રહ્યા. ઘણી વખત કબ્જ ને બસ્ત માં બદલવા માટે આપ મસ્જીદમાં આ કબાટ ખોલાવી પીરો મુશીદના મૌજ મુબારક લઈને પાણીમાં નિચોડીને આપ તે પાણી પીતાં, તથા ચોવીસ (૨૪) ચાંદ રાતના આપ પીરો મુશીદના ઇસાલે સવાબ અર્થે ન્યાઝશરીફની વ્યવસ્થા કરી અકીદતમંદોને ખવડાવતાં.

ઈ.સ. ૧૯૮૧માં આપના પેટ ઉપર ઉપસેલી ગાંઠના ઓપરેશન વખતે આ લેખકની હાજરી હતી, ઓપરેશન થીયેટરમાં જતાં પહેલાં પણ આપે કુટ મંગાવીને તેની ઉપર મશાઈખે તરીકતના ઇસાલે સવાબ અર્થે ફાતેહા અપાવ્યો. આપને પોતાના મશાઈખોનો શઝરએ તરીકત પઢવાનો તથા સાંભળવાનો ભારે શોખ હતો. દરરોજ નમાઝે ઇશરાક અદા કર્યા પહેલાં આપ કોઈ પણ મુરીદ મારફતે શઝરા શરીફ પઢાવતાં હતાં. હદ તો એ કે વિસાલની ઘડીઓ વખતે પણ આપે શઝરા શરીફ પઢાવ્યો.

વિસાલ શરીફ

જાહેરમાં આપને કોઈ બિમારી ન હતી, પણ આપને ખાંસીએ પોતાની પકડમાં લઈ લીધાં તથા ભુતકાળમાં પેટ ઉપરની ગાંઠના ઓપરેશન બાદ એક ટાંકામાંથી રસી નીકળતી હતી જે આપના વિસાલશરીફના બહાના બન્યા. બોતેર (૭૨) વર્ષની ઝઈફવયે સંપૂર્ણ હોશોહવાશ સાથે ઝીકે ઈલાહીની ધૂનમાં શનિવારને તારીખ ૨૭-૧-૧૯૯૦ ના વહેલી સવારે ચાર (૪) વાગે આપનો વિસાલ થયો. વિસાલથી પહેલાં આપ એક ખાદીમને શઝરા શરીફ પઢવાનું કહ્યું. શઝરા શરીફ પૂર્ણ થયા બાદ આપે દુરૂદ તાજ પઢવાનું કહ્યું. દુરૂદ શરીફ પઢતી વખતે પઢનારની એક જગ્યાએ ભુલ થઈ જે આપે સુધારી. મલેકુલ મૌત જાણે પ્રતિક્ષામાં ઉભેલો હોય તેમ દુરૂદ શરીફના આખરી શબ્દો વસલ્લીમુ તસ્લીમા સાથે આપની રૂહે મુબારક ભૌતિક શરીરને ત્યાગીને અનંતની પરવાઝે રવાના થઈ.

વિસાલના સમયની ખબર હતી ?

કંઈ કેટલાય ખુઝુર્ગોને અલ્લાહત્આલાએ તેમના વિસાલની ખબર પ્રથમથી જ આપેલી હોતાં તેઓ કુદરતના નિયમને જાળવવા પેટે સાંકેતિક રીતે પોતાના વિસાલની ખબર આપતાં હોય છે. જેનો ભેદ તેમની વક્ષાત પછી જ ખુલે છે. આપના મામલામાં પણ એવું જ બન્યું.

ગુજરાતથી રાજસ્થાનના અંતિમ સફર વખતે ભીલવાડા-સાંગાનેરથી તા. ૨૭-૧-૧૯૯૦ ના રવાનગી વખતે આપના ખાસ ચાહક અને વક્ષાદાર મુરીદ માસ્તર શમ્સુદ્દીને આપને થોડા દિવસ વધુ રોકાય જવાનો આગ્રહ કર્યો હતો. આપે મુશ્કરાહટ સાથે ફરમાવ્યું કે, ‘ એક મહિના બાદ કાયમી વસવાટ માટે હું પરત આવી રહ્યો છું.’

આપના આ વાક્યોનો ભેદ ત્યારેજ ખુલ્યો કે બરોબર એક મહિના બાદ વિસાલ ફરમાવી, કફન પહેરી, તાબુતમાં સવાર થઈને તા. ૨૭-૧-૧૯૯૦ ના ખ્વાજગાને નકશખંદની શાનો-શૌકત સાથે ક્યામતની સવાર સુધી કાયમી રહેવા માટે આપ સાંગાનેર આવી પહોંચ્યાં.

સાંગાનેરમાં નમાઝે જનાઝાની જીદ

આપની વિલાયતનો ફૈઝ પહેલેથી જ રાજસ્થાનમાં ભીલવાડા, સાંગાનેર, જવાઝ, ડુંગરપુર વગેરે વિસ્તારોમાં દિલો ઉપર છવાયેલો હોવાને લીધે આ વિસ્તારનો મુસ્લીમ માનવ મહેરામણ આપની નમાઝે જનાઝામાં શરીક થવાનો ફક હાંસીલ થવા જ્યાં આપને દફન કરવાના હતાં તે સ્થળે

જનાઝો શરીફ પહોંચે તે પહેલાં તો અસંખ્ય માણસો આજુ-બાજુના વિસ્તારમાંથી સાંગાનેરમાં જમા થઈ ચુક્યા હતાં.

જનાઝા શરીફ સાંગાનેર પહોંચ્યા પછી જ્યારે ત્યાંના મુસલમાનોની નમાઝે જનાઝા અદા કરવાની નિયત આપના વારસદારો સામે જાહેર કરવામાં આવી તો તેમણે જણાવ્યું કે, ‘ આ ફર્જ તો અમે મોડાસામાં અદા કરી ચુક્યા છીએ એટલે હવે બીજી વખત નમાઝે જનાઝા અદા ન થાય.’ પરંતુ ત્યાંના મુસ્લીમો કોઈ રીતે આ વાત સમજવા તૈયાર ન હોતા અને તેઓની એક જ જીદ હતી કે, ‘અમે કોઈ પણ સંજોગોમાં નમાઝે જનાઝા અદા કરીશું.’

ભવિષ્યમાં બનનાર આ બનાવનો ખ્યાલ આપને પોતાની હયાતીમાં જ આવી ગયો હતો કે મારી વક્ષાત પછી મારી નમાઝે જનાઝા બીજી વખત પઢવા માટે મારા ચાહકો જીદ કરશે એટલે આપે પોતાની હયાતીમાં જ મોડાસાના શહેર કાઝી તથા આપના ખલીફા હઝરત કાઝી અબ્દુર્રહિમ સાહેબને લેખીતમાં પોતાના દસ્તખતવાળું લખાણ સોંપેલું કે, ‘જો કોઈ વારસદાર બાકી હોય તો નમાઝે જનાઝાની બીજી વખત શરીઅતે પરવાનગી આપેલ છે. અને જો આ કારણ ન હોયતો કોઈ પણ સંજોગમાં બીજી વખતે નમાઝે જનાઝા પઢવા માટે હવે ઈજાઝત નથી.’

ખુદાની કુદરત અને આપની કરામત કે તે વખતે આપની આ સહીવાળું આ લખાણ કાઝી અબ્દુર્રહિમ સાહેબ પાસે મૌજુદ હતું જે ત્યાંના મુસ્લીમોને દેખાડવામાં આવ્યું ત્યારે જ તેમણે પોતાની હા છોડી.

જનાઝો રોકાવ્યો હિંદુભાઈઓએ..

હવે આપના જનાઝાનો જુલુસ અસંખ્ય માનવમહેરામણના અથાગ દરીયા વચ્ચે ઉછળતાં મૌજઓની જેમ અંતિમ આરામગાહ માટે નક્કી થયેલ સ્થળ તરફ આગળ વધી રહ્યો હતો ત્યારે એક અતિ આસ્થા (અકીદત) ભર્યો બેમિસાલ બનાવ આ રીતે બન્યો કે આ માનવ મહેરામણમાં ફક્ત મુસ્લીમો જ નહીં પણ અસંખ્ય હિંદુભાઈઓ પણ સામેલ હતાં, જેઓ પોતપોતાની રીતે કોઈ મૌકાની તલાશમાં હતાં અને એક તરફ થઈ રહ્યાં હતાં.

છેવટે આ હિંદુભાઈઓને મૌકો મળતાં જ તેમણે જુલુસમાં જનાઝાથી થોડાક આગળ વધી, પીઠ ફેરવી, જનાઝા તરફ રૂખ કરીને જનાઝો રોકાવ્યો અને કાકલુદી સાથે કરગરીને કહેવા લાગ્યા કે, ‘હવે તો અમને અંતિમ દર્શન કરવા દો.’ વ્યવસ્થાપકોએ અને સ્વયંમસેવકોએ તેમને ખુબ સમજાવવાની

કોશીષ કરી પરંતુ બધી કોશીષો વ્યર્થ સાબીત થતા અંતે સાંગાનેર ઇંદગાહ વચ્ચેના માર્ગ ઉપર જનાઝાશરીફને જમીન ઉપર મુકીને આ હિંદુભાઈઓને પણ આપના દિદાર કરાવવામાં આવ્યા અને તેઓએ પણ રડતાં રડતાં આ ખવાજાએ સાંગાનેર ના અંતિમ દર્શન કર્યા.

અંતિમ આરામગાહ

હવે ગંભીર અને ઉદાસ વાતાવરણ વચ્ચે આ જનાઝા શરીફનું જુલુસ સાંગાનેરની ઇંદગાહ પાસે આવી પહોંચ્યું અને ત્યાં જુનાં કબ્રસ્તાનમાં એક ઘેઘુર વડલાની નીચે આપને દફન કરવામાં આવ્યાં (આ સ્થળ આપે હયાતીમાં જ પોતાના દફન સ્થળ પેટે પસંદ ફરમાવેલ) અને બાદમાં મરકદ શરીફ ઉપર એક શાનદાર રોઝો આપના અકીદતમંદોએ બંધાવ્યો. વિસાલ વખતે આપની ઉમ્મ બોત્તેર (૭૨) વર્ષની હતી.

આપના મકબરાનું બાંધકામ પણ હજરત ઇમામે રખ્ખાની મુજદદીએ અલ્લેખાની (કુદ્દસીરહ) ના પવિત્ર રોઝાના બાંધકામને અનુરૂપ છે, જેમાં અસલ કબ્રશરીફ તેહબાનામાં (અંડર ગ્રાઉન્ડ) તથા તાવીજ મકબરામાં છે.

આપના ખુલ્લાઓ

હજરત સુફી અબ્દુલ્લાહશાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) એ પણ પોતાના પીરો મુશીદ હજરત સુફી અબ્લાક અહેમદ સાહેબ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) નું અનુસરણ કરતાં ચાર (૪) વ્યક્તિઓને પોતાની ખિલાફત વડે નવાઝીને ખલીફા તરીકે મુકરર કર્યા હતાં. (૧) આપના સાહેબજાદા હજરત મુસાભાઈ જેઓ હાલ આપના સજ્જાદાનશીન છે. (૨) હજરત છોટુંમિયાં ડુંગરપુરવાળા, જેમને આપે તવજ્જોહે ઇતિસાલે રૂહાની વડે પોતાની જેવા બનાવી દીધા છે. (૩) હજરત કાઝી અબ્દુર્રહિમ સાહેબ જેઓ મોડાસાના શહેર કાઝીકુટુંબથી સંબંધ ધરાવે છે. (૪) હજરત મીરુંમિયાં જેઓ બહિયલ કરખાના મલેક કુટુંબથી હતાં.

વક્ત નિમીત્તે ‘તયબાહ’ માર્સીકનો રિપોર્ટ

તા. ૧-૩-૧૯૯૦ના ‘તયબાહ’ માર્સીકની ટપાલમાં આપના વિસાલ વિશે આ રીતે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

‘હજરત સુફી અબ્દુલ્લાહશાહ નકશાબંદી-મુજદદી, અબ્લાકીનો તા. ૨૭-૧-૧૯૯૦ના રોજ વહેલી સવારે વિસાલ થયો છે. આપની વસીયત અનુસાર આપનો જનાઝો સાંગાનેર (ભીલવાડા-રાજસ્થાન) લઈ જવામાં આવેલ ઝોહરની નમાઝ પછી આપના ઘરેથી જનાઝો મખ્દુમ હાઈસ્કુલમાં

લઈ જવામાં આવ્યો ત્યાં હજારો લોકોએ હાઈસ્કુલના મૈદાનમાં જનાઝાની નમાઝ અદા કરી હતી. અહમદાબાદ, ધોળકા, બહિયલ વગેરે ગામના ભાઈઓ પણ આવી ગયા હતાં. ત્યાંથી ૩:૩૦ કલાકે જનાઝો રવાના થઈને રાત્રે ૧:૩૦ કલાકે સાંગાનેર પહોંચ્યો હતો, જ્યાં આપના મુરીદો તેમજ અકીદતમંદોની મોટી સંખ્યામાં હાજરી હતી.’

ખીજા દિવસે સવારે નવ (૯) વાગે જનાઝો કબ્રસ્તાન લઈ જવા માટે રવાના થયો હતો. જેમાં આસ પાસના ગામો ઉપરાંત ઉદેપુર, ડુંગરપુર વગેરેના હજારો મુસલમાનોએ હાજરી આપી હતી. બે કલાકે જનાઝો કબ્રસ્તાને પહોંચ્યો હતો. જ્યાં આપને સુપુર્દ ખાક કરવામાં આવ્યા હતા.

સાંગાનેરના ઇતિહાસમાં જનાઝાનો આવું કબ્ર બાલયું મંઝર ક્યારેય જોવા મળેલ ન હોવાથી ગામની હિંદુ વસ્તી પણ ધાબાઓ તથા ઓટલાઓ પર ઉભરાઈ ગઈ હતી. હજારો લોકોએ આપના જનાઝા ઉપર કુલોના ઢેર ખડકી દીધાં હતાં.

તા. ૩૦-૧-૧૯૯૦ ના રોઝ મોડાસામાં ઘાંચીવાડ મસ્જીદમાં આપની ઝિયારત રાખવામાં આવી હતી, જેમાં પીરે તરીકત અલ્લાહ હજરત ઉસ્માનમિયાં શાહ સાહેબ ફૈરેશી એ ખાસ હાજરી આપી હતી. હજરત સુફી મૌલાના અબ્દુર્રહેમાનશાહ સાહેબ નકશાબંદી-મુજદદીએ તથા ડો. ઇખ્લાસ અહેમદ સાહેબ નકશાબંદીએ પ્રસંગોચીત તકરીર કરી હતી. ઝિયારતનો પ્રોગ્રામ લગભગ ૧૧ વાગ્યા સુધી ચાલ્યો હતો જે મોડાસાની તારીખમાં અજોડ છે.

★ ★ ★ ૨૮ ★ ★ ★

હ. વાલીએ સોરઠ મીયાં મહેમુદ શાહ

(રહેમતુલ્લાહ અલયહ)

હજરત મીયાં મહેમુદશાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની વિલાદતે બા સચ્ચાદત સિંધ પ્રાંતના મશહુર શહેર નગરઠકામાં થઈ હતી; જે હંમેશાથી સુફીયાએ કિરામતું રૂહાની મરકજ રહ્યું છે. આપનું બચપન પણ ત્યાં વીત્યું. આપે તમામ પ્રકારની દીની તાલીમ પણ ત્યાં જ હાંસીલ કરી તેમજ આલીમ ફાઝીલ, કામીલ તથા કારીની સનદો હાંસીલ કરી. આપ સિલસિલાએ નકશાબંદીયાહ-મુજદદીયાહના ગુજરાતમાં પધારેલાં બુઝુર્ગોમાં અગ્રગણ્ય બુઝુર્ગ છે. આપના દ્વારા કાઠિયાવાડ વિસ્તારમાં ખાસ કરીને કુતિયાણા, ખાંટવા, રાણાવાવ, પોરબંદર વગેરે તરફ સિલસિલાના અન્વારો ઘણાં જ ફેલાયા.

આપનો લકબ

હજરત મીયાં મહેમુદશાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ‘વાલીએ સૌરઠ’ તેમજ ‘ચિરાગે જુનાગઢ’ આ બે લકબો વડે મશહુર છે.

આપની વંશાવળી(નસબ)

આપની વંશાવળી(પેઢીનામું) અફઝલુલ્લશર બાઅદલ અંબિયા ખલીફએ અવ્વલ હજરત સૈયદના સિદ્દિકે અકબર (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો)ને જઈ મળે છે; તેમજ આપનું રૂહાની નસબનામું(શજરાએ તરીકત) પણ હજરત સૈયદના સિદ્દિકે અકબર (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો)થી જઈ મળે છે. કારણકે સિલસિલાએ નકશબંદીવ્યાહની નિસ્બત જ હજરત સૈયદના સિદ્દિકે અકબર (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો)થી જઈ મળે છે આમ, આ રીતે આપ જુસ્માની અને રૂહાની બંને રીતથી સિદ્દિક છે. આપના વાલીદે મોહતરમનું નામ હજરત મખ્દુમ મોહમ્મદ ઇલિયાસ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) હતું; તેઓ ખુબજ મુત્તકી, પરહેઝગાર અને સાહેબે નિસ્બત ખુઝુર્ગ હતાં. તેઓ ઘણાં જ માલદાર હતાં; તેમજ દુન્યવી શાનૌ-શૌકતમાં ઘણાં જ અગ્રેસર હતાં. એ યુગના માલેતુજરો, ધનાઢ્યો અને જમીનદારોમાં આપની ગણત્રી થતી હતી. આપના વડવાઓ પણ ઘણાં જ માલદાર હતાં.

હજરત મીયાં મહેમુદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) એ પોતાના વાલીદે ખુઝુર્ગવાર સાથે ઘણીવાર હજજે ખયતુલ્લાહ અદા ફરમાવી અને મદીના મુનવ્વરાની ઝિયારત વડે મુશરફ થયાં. આપની શાદી પણ સિંધમાં જ થઈ હતી.

આપ બાળપણથી જ ઘણાં ઇબાદત ગુઝાર અને રિયાઝતો મુજાહેદા કરનારા હતાં. અને અંતમાં આપને પોતાની રૂહાની તરકકી અને ઉલુમે બાતીનની પ્રાપ્તિ માટે મુશીદની ખોજનો શૌક તેમજ જઝબો પૈદા થાય છે.

મુશીદે બરહકકની ખોજમાં...

એકવાર આપ હજજના સમયે હજજે ખયતુલ્લાહ અદા કર્યા પછી રોઝએ રસુલ મકબુલ (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ)ની ઝિયારત માટે મદીનાએ મુનવ્વરા પહોંચે છે, અને બારગાહે રિસાલતમાં હાજરી આપે છે; અને આં હજરતની બારગાહશરીફમાં સલાતો સલામ પેશ કરીને પોતાની રૂહાની અમાનત(મુશીદે કામીલ) મેળવવા માટે આપની બારગાહશરીફમાં અશ્રુ-ભીની આંખે અર્ઝ કરે છે અને એ જ ધુનમાં દુરૂદશરીફ પઢતાં-પઢતાં આપની આંખ લાગી જાય છે. ખવાબમાં આપ જમાલે જહાં આરાં રસુલે

મકબુલ (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ)ના દિદાર વડે મુશરફ થાય છે. અને હુઝુર નખીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) આપને બશારત આપી કે, ‘તમારો રૂહાની હિસ્સો અને અમાનત (મુશીદે કામીલ) ગુજરાતમાં સૌરઠ પ્રદેશમાં આવેલાં જુનાગઢ શહેરમાં રહેતાં એક મર્દ કામીલ અને મુશીદે બરહકક પાસેથી મળશે.’ અને ખવાબમાં જ આપને આપના પીરોમશીદનો હુલીયો ખતાવી દેવામાં આવ્યો અને આપને આદેશ આપ્યો કે, તમે તેઓની પાસેથી રૂહાની અમાનત મેળવી લ્યો.

આ બશારત મળ્યાના થોડા દિવસ પછી જ ત્યાંથી આપ રવાના થઈને પોતાના માદરે વતન સિંધના નગરઠ્ઠા શહેરમાં પધાર્યા અને આપે પોતાના વાલીદ સાહેબ પાસે પોતાની બશારતનું ખયાન કર્યું અને આ માટે જુનાગઢ જવા માટેની મંજૂરી મેળવીને આપે જુનાગઢ આવવા માટે માદરે વતનને અલવીદા કહી.

મા-બાપે આપને પરવાનગી તો આપી પરંતુ તેઓ આપની જુદાઈ સહન કરી શક્યા નહીં માટે તેઓએ પણ માદરે વતનને અલવીદા કહી આપની પાછળ ચાલી નીકળ્યાં અને જુનાગઢ શહેરમાં તેઓએ મેમણવાડા નામના વિસ્તારમાં આવીને વસવાટ કર્યો. આપના મા-બાપે તેમજ કુટુંબીઓએ મેમણવાડામાં જે સ્થળે વસવાટ કર્યો હતો. તે મકાન આજે પણ ‘બાવાના ડેલા’ના નામ વડે મશહુર છે. આપના તેમજ ત્યાર બાદના ખુઝુર્ગો માટે આ મકાન રહાઈશગાહ-ગાદીવાલા મકાન, ખાનકાહ, ગાદીકા ઓટા વગેરે અલગ-અલગ નામો વડે ઓળખાતું રહ્યું. આપની સાથે આપના એક ભાઈ પણ હતાં જેનું નામ મુસામીયાં હતું, જેઓ એકાકી ઝિંદગી ગુઝારતા હતાં અને પહાડો તેમજ જંગલોમાં જઈને ઝીંકે ઇલાહીમાં મશગુલ રહેતાં હતાં અને તેઓએ આ જ રીતે પોતાની પુરી ઝિંદગી પહાડો અને જંગલોમાં ગુજારી; અને એક દિવસ આપનો જંગલો અને પહાડોની વચ્ચે જ ઇન્તેકાલ થઈ ગયો. હજરત મીયાં મહેમુદશાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ને જ્યારે આ વાતની ખબર પડી તો આપ તેઓની લાશ મુબારકને લઈ આવ્યાં અને તેને ગુસ્લ આપીને જુનાગઢમાં મોટા તળાવ પાસે તેઓની દફનવીધી કરી; આ મઝાર આજે પણ ત્યાં મૌજુદ છે.

-: આપના પીરો મુશીદનું જુનાગઢમાં આગમન :-

મુલકેશામ(સિરીયા)માં હામ્માશરીફ નામના એક કસબામાં કુરૈશ કબીલાના ચાર ભાઈઓ હતાં, જેઓ એ યુગના ઘણાં જ કામીલ અને સાહેબે

નિરુપત ખુઝુર્ગો ગણાતાં હતાં. તેઓ પૈકી એક ભાઈનું નામ હઝરત શૈખ જમાલ મોહંમદ કુરૈશી નકશબંદી હતું. તેઓ હામ્માશરીફથી ઉડતાં-ઉડતાં અહીં જુનાગઢ તશરીફ લાવ્યાં અને અહીં ગીરનારની પહાડીઓમાં આવેલી એકાંતવાદીઓમાં તેઓ ઇબ્નાદતો-રિયાઝત તેમજ ઝીક ફીકમાં મશગુલ રહેતાં હતાં. આપ હંમેશા પોતાની ઝાતને તમામ મજલુકથી છુપાવીને રાખતાં હતાં, કોઈ આપના નામ સુઝાથી પરિચીત નહોતું. મોટાભાગે લોકો આપને ‘લાલા’ એ નામથી ઓળખતાં હતાં. ઘણાં હિંદુ સાધુ-સંતો અને જોગીઓ આપના તરફ ખુબ જ અકીદત ધરાવતાં હતાં. ક્યારેક આપ અચાનક જ વસ્તી તરફ નીકળી આવતાં હતાં તો લોકો આપને ઘેરી વળતાં હતાં, તેમ છતાંપણ આપ કેટલાં મહાન દરજ્જાના ખુઝુર્ગ છે તેની કોઈને પણ ખબર પડતી નહીં.

-: હઝરત પીરો મુશીદની મુલાકાત :-

હઝરત મીયાં મહેમુદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) પોતાને મદીનાએ મુનવ્વરામાં મળેલી હુઝુર નબીએ પાક (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ)ની બશારત મુજબ શહેર જુનાગઢમાં આવીને પોતાની રૂહાની અમાનત હાંસીલ કરવા માટે હઝરત પીરો મુશીદની શોધમાં લાગી ગયાં. બસ આપના દિલો-દિમાગ પર એકજ વાતની ધુન સવાર હતી. પરંતુ ઘણાં દિવસો સુધી આપને પીરો મુશીદનો કોઈ પત્તો કે દેકાણું મળ્યું નહીં. પણ છેવટે એક દિવસ ‘જો હુંદે સો પાવે’ ઇન્સાનની તલબ છેવટે તેને મતલુબ સુધી પહોંચાડી દે છે. એ મુજબ આપના ઇમ્તેહાં અને આતુરતાનો અંત આવી પહોંચ્યો. એક દિવસ અચાનક જ હઝરત શૈખ જમાલ મોહંમદ કુરૈશી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) પોતાની આદત મુજબ વસ્તી તરફ નીકળી પડ્યાં અને માંડવીચોકમાં આવેલી મીર્ઝા મસ્જીદ પાસેની એક હલવાઈ (મીઠાઈવાળા)ની દુકાન પાસે આપ ઊભાં રહ્યાં. બરાબર આજ સમયે મુશીદની શોધમાં નીકળેલાં હઝરત મીયાં મહેમુદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) એક પ્રકારની બાતીની કરીશ અને જઝબ (આંતરીક ખેંચાણ અને આકર્ષણ) વડે લોહ ચુંબકની જેમ હઝરત શૈખ જમાલ મોહંમદ કુરૈશી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) જે તરફ ઊભાં હતાં એ તરફ ભાગી નીકળ્યાં અને હઝરત મીયાં મહેમુદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)નો આપના પીરો મુશીદ સાથે અલ્લાહ ત્યાલાના ફઝલો કરમથી ભેટો થઈ ગયો. અલ્લાહ ત્યાલાએ આપનો રૂહાની હિસ્સો જેની પાસે અમાનત રાખેલો હતો અને જે મર્દે હકકની બશારતમાં આપના પીરોમુશીદ દર્શાવી દીધેલાં હતાં, એ કામીલ શખ્સીયત વેશપલ્તામાં તેમજ લોકોના ટોળાં

વચ્ચે હોવાથી ઓળખવી ઘણી જ મુશ્કેલ હતી, છતાંપણ હઝરત મીયાં મહેમુદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) પોતાની રૂહાની કરીશ અને બાતીની ફરાસત (આંતરીક દિવ્ય દષ્ટિ) વડે તેઓને ઓળખી લીધાં; અને પછી આપે મક્કમતા પુર્વક આપના દામનને પકડી લીધો તથા અર્ઝ કરી કે, ‘હુઝુર આપ જ મારા પીરો મુશીદ છો કે જેની બશારત મને મદીનાએ મુનવ્વરાથી મળી છે; અને જે રૂહાની હિસ્સો અને અમાનત આપના પાસે અલ્લાહ ત્યાલા તરફથી મારા માટે મુકરર થયેલી છે, અને જેની શોધમાં હું મારા માદ રે વતનનો ત્યાગ કરીને અહીં જુનાગઢમાં આવી વસ્યો છું, તે મને અતા કરો અને સિલસિલાએ નકશબંદીચ્યાહની નિરુપત અને ફઝાન વડે મુશરફ ફરમાવો તેમજ મારી રૂહાની અમાનત જે આપના પવિત્રસીનામાં જળવાયેલી છે, તે અતા કરવા મહેરબાની કરો. આપ ગમે તેટલો વેશપલ્ટો કરો કે નામ બદલો અને દુનિયાથી તમારી જાતને છુપાવો પરંતુ હું આપના દામનને ક્યારેય નહીં છોડું, કારણકે હુઝુર નબીએ કરીમ સાહેબે લૌલાક (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમે) આપની સુરત તેમજ હુલીયા મુબારક મને બશારતમાં બતાવી દીધેલ છે માટે આપનો દામન હવે હું ક્યારેય છોડીશ નહીં.’

-: હઝરત પીરમુશીદની રૂહાની નેઅમત વડે નવાઝીશ :-

હઝરત શૈખ જમાલ મોહંમદ કુરૈશી નકશબંદી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) આપની તરફ મુતવજ્જોહ (ધ્યાનીત) થઈને ફરમાવ્યું કે, ‘અને જ્યારે હવે રાઝ ખુલી જ ગયો છે, તો પછી હવે વાર રોની?’ આવું ફરમાવીને આપે તરત જ હઝરત મીયાં મહેમુદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ને પોતાની પહાડોની વચ્ચે આવેલી રિયાઝતગાહમાં લઈ જઈને સિલસિલામાં દાખલ ફરમાવી લીધાં અને ખુબ જ જમીયત (એકાગ્રતા)ની સાથે તવજ્જોહ ફરમાવીને બાતીની ફઝ વડે આપને માલામાલ ફરમાવ્યાં અને આપના પવિત્ર કલ્બ (દિલ)ને ‘ઈસ્મેઝાત’ના ઝીક વડે મુનવ્વર ફરમાવીને આપના દિલના દરવાઝાઓ ખોલી નાંખ્યાં તેમજ આપને બાતીની કશ્ફની દૌલત વડે મુશરફ ફરમાવ્યાં.

-: આપની ઇબ્નાદતો-રિયાઝતો :-

હઝરત મીયાં મહેમુદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ને પોતાના પીરો મુશીદનું દામન હાંસીલ થયા પછી આપ પોતાના પીરોમુશીદની ઇબ્નાદતગાહ જે પહાડના એકભાગ (ગુફા)માં હતી ત્યાં જ તેઓની ખિદમતમાં તેમજ ઇબ્નાદતો-રિયાઝતો અને ઝીક ફીકમાં મશગુલ રહેવાં લાગ્યાં. હઝરત મીયાં

મહેમુદશાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ખુબ જ મોટા આલીમ-ફાજીલ તેમજ સારામાં સારા કારી હતાં; અને સાથે સાથે અલ્લાહ ત્આલાએ આપને ખુબ જ સારા મધુર અવાજ વડે નવાજ્યાં હતાં. આપ જ્યારે કુર્આને પાકની તિલાવત ફરમાવતાં ત્યારે હજારોની સંખ્યામાં લોકો આપની કિરઅત સાંભળવા મો એકઠાં થઈ જતાં હતાં. આપના પીરોમુશીદ પણ ઘણાં જ જોકો-શોકની સાથે આપની તિલાવત સાંભળતાં હતાં. અને આપના ગળાની મિઠાશના કારણે લાડ-પ્યારથી આપની ‘મિયાં મીઠું’ ના હુલામણાં નામ વડે યાદ કરતાં હતાં.

હજરત મીયાં મહેમુદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) દલાઈલુલ્ખૈરાતશરીફના ખુબ જ જબરદસ્ત આમીલ હતા; હંમેશાના માઅમુલ મુજબ નક્કી કરેલાં સમયે આપ ખુબ જ અદબની સાથે વીર્દ ફરમાવતાં હતાં.

-: હજરત પીરો મુશીદની વિદાય :-

હજરત મીયાં મહેમુદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના પીરોમુશીદ હજરત શૈખ જમાલ મોહંમદ કુરૈશી (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના ખીજા ત્રણ ખિરાદરો પણ હમ્માશરીફ (સિરીયા) માં રહેતાં હતાં. તેઓ પોતાના ભાઈની તલાશમાં હિંદુસ્તાનમાં આવ્યાં અને જુનાગઢ આવીને આપની તલાશ શરૂ કરી અને અંતે પહોંચીને એકાંતવાદીઓ વચ્ચેથી આપને શોધી કાઢ્યાં તથા આપને હમ્માશરીફ પાછાં લઈ જવા માટે ખુબ જ મજબુર કરવા લાગ્યા; ત્યારે આપે પોતાના ખિરાદરોને ફરમાવ્યું કે, ‘હું મારા મુશીદ મિયાં મીઠું ને મુકી શકતો નથી; કારણકે તેનું કાર્ય હજુ અધૂરું છે.’ તો પેલાં ત્રણેય ખુજુર્ગોએ ફરમાવ્યું કે, ‘અમો પણ આપના આ હોનહાર મુશીદને અલ્લાહ ત્આલાએ અમને અતા કરેલ રૂહાની શક્તિઓ વડે નવાજવા ઇચ્છીએ છીએ.’ આવું ફરમાવીને એ ત્રણેય ખુજુર્ગોએ પોતાની તવજ્જોહ આપી હજરત મીયાં મહેમુદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની રૂહાનીયતના ખુલંદ શીખરો પાર કરાવી દીધાં. અને ત્યાર બાદ આપના પીરો મુશીદ હજરત શૈખ જમાલ મોહંમદ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) પણ આપની તરબીયત તરફ ખુબજ ધ્યાનીત થયાં. અંતે એક સમય એવો પણ આવી ગયો કે હજરત પીરો મુશીદ ફરમાવ્યું કે, ‘હે, મિયાં સાહેબ! મારા આ ત્રણેય ખિરાદરોએ ખાસ હમ્માશરીફ (સિરીયા) થી આવીને જે નવાજીશો તમારી ઉપર કરી છે, તે તેઓનો અહેસાન છે; પરંતુ તમારી તકમીલ અને ખિલાફતો-ઇજાઝત આપવાની જિમ્મેદારી

અલ્લાહ ત્આલાએ મને સોંપેલી છે, માટે હે બેટા, આવો મારા સીના સાથે લાગી જાવ અને છુટા પડ્યાં પછી જે હાલત તમારા પર ગુજરે તે બરદાસ્ત કરો, અને એક નસીહત ધ્યાન પુર્વક સાંભળો કે આ હાલતને સંભાળો તેમજ મહેબુબની ઉમ્મતના હક્કના તલબગારો પૈકીનો જેનો જેનો હિસ્સો અલ્લાહ ત્આલાએ આપની પાસે રાખ્યો છે, તેઓને તેમની રૂહાની અમાનતો પહોંચાડતા રહો અને સિલસિલાની ખિદમતને પોતાની મુખ્ય ધ્યેય બનાવો; મારી દુઆ તમારી સાથે જ છે. બાહ્ય રીતે જો કે આ મારી અને તમારી અંતિમ મુલાકાત છે, પરંતુ તમે જ્યારે પણ અમારી તરફ મુતવજ્જોહ (ધ્યાનીત) થશો ત્યારે તમને આંતરીક મુલાકાત વડે નવાજશું. અલ્લાહ ત્આલા તમને ઇસ્તેકામત ફીદીનીલ મતીન અતા ફરમાવે. આમીન....’

આવું ફરમાવીને જ્યારે આપના પીરોમુશીદ આપને સીના સાથે લગાવ્યો ત્યારે આપની ઉપર એક અનેરી ખાતીની કેફીયત છવાઈ અને પોતે પોતાનામાં ન રહ્યાં ‘ઇસ્તિગરાક’ (મદહોશી) માં ગરકાવ થઈ ગયાં. અને આપને એ જ ‘ઇસ્તિગરાક’ અને ‘મહવીયત’ ની હાલતમાં છોડીને આપના પીરો મુશીદ પોતાના ત્રણેય ખિરાદરો સાથે હમ્માશરીફ જવા માટે રવાના થઈ ગયાં. હજરત મીયાં મહેમુદશાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) જ્યારે આ ઇસ્તિગરાક અને જઝબાહની કેફીયતમાં બેહોશ પડ્યા હતાં ત્યારે આપની વાલીદે મોહતરમ હજરત મખ્દુમ મોહંમદ ઇલ્યાસ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) પોતાના ફરજંદે અરજમંદની મુલાકાત માટે આવી પહોંચ્યા અને જોયું કે, તેઓની ઉપર હાલનો એવો ગલ્બો છે કે પોતાનું પોતાપણું ગુમાવી દીધું છે અને ‘નિસ્યાને માસિવા’ (અલ્લાહ ત્આલા સિવાય પુરી સુષ્ટિને ભુલી જવી) ના ગલ્બામાં કશી જ હરકત વગર પડ્યા છે. આ જ સ્થિતિમાં તેઓ પોતાના ફરજંદ ને ઘેર લઈ ગયાં. પણ દિવસ પછી આપની આ ઇસ્તિગરાક અને જઝબાહની કેફીયત ઓછી થઈ ગઈ. અને પછી આપ મખ્દુકની હિદાયત અને હક્કના તલબગારોની પ્યાસ ખુજાવવા લાગ્યાં.

આપની કેટલીક કરામતો

હજરત મીયાં મહેમુદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) થી અનેક કરામતો જાહેર થઈ છે, તમામ કરામતો ને કલમ કરવી તો શક્ય નથી, પરંતુ આપની અમુક મશહુર કરામતો અહીં રજુ કરવામાં આવે છે.

કરામત-૧ :-

ગામેતી મુસ્લીમ સંધી કૌમમાં એક શમા નામનો શખ્સ હતો, જે

અઠંગ ઊઠાવગીર અને પાકો બદ માશ તેમજ મોટો ચોર હતો. ચોરી કરવીએ તેનો ખાસ ધંધો હતો. એકવાર તે સિપાહીઓની નજરે ચડી ગયો અને સિપાહીઓ તેને પકડવામાં માટે તેની પાછળ પડ્યા. આગળ પોતે દોડી રહ્યો છે અને પાછળ સિપાહીઓ. શમાને થયું કે આ તો સાલું ભારે થયું, હવે આ લોકોથી બચવું ઘણું જ મુશ્કેલ રૂપ લાગી રહ્યું છે, આજે તો જરૂર જેલની હવા ખાવા માટે જવું જ પડશે. હવે શું કરવું ? ક્યાં જવું ? તેના દિલમાં અચાનક જ વિચાર આવ્યો કે ચાલો આજે તો મીયાં મહેમુદ ખાવાની બારગાહમાં ચાલ્યો જાઉં, તેઓ જરૂર મારો બચાવ કરી લેશે. આવું વિચારીને તે હઝરત મીયાં મહેમુદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ની બારગાહશરીફમાં હાજર થઈ ગયો અને પોતાની હાલત વર્ણવી અને અર્જ કરી કે, ‘હું એટલા માટે જ આપની બારગાહમાં હાજર થયો છું કે, આપ મને આ બલાથી બચાવી લ્યો.’ આપે ફરમાવ્યું કે, ‘હે શમા ! તું મીયાં શમ્મ ખની જા, ગુનાહીત કામોથી તોબાહ કર તો તને નવાઝી દઉં.’ શમા તૈયાર થઈ ગયો, તેણે તરત જ આપની બારગાહમાં તૌબાહ કરીને બેચત કરી. આપે તેની ઉપર એવી તવજજોહ ફરમાવી કે તે મકામે વિલાયત પર પહોંચી ગયો. અને ખરેખર આ રીતે તે ‘શમા’ માંથી ‘શમ્મ’ ખની ગયો એટલું જ નહીં બલ્કે ઝિંદગીમાં તો તે હઝરતની ખિદમત માટે મકબુલ થઈ ગયો, પરંતુ વિસાલ પછી પણ તેનો મઝાર આપની બારગાહ શરીફના મુખ્ય દરવાઝા પાસે વચ્ચો વચ્ચે બન્યો અને તે હઝરત મીયાં મહેમુદ શાહ ઉર્ફે ‘વાલી એ સૌરઠ’ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ના ચોકીદાર તરીકે ઓળખાયાં. આ રીતે આપના મઝાર શરીફ પર આવતાં જતાં ઝાઈરીનો સૌ પ્રથમ હઝરત ‘શમ્મ’ના મઝાર પર ફાટેલા પઢીને પસાર થતાં જોવામાં આવે છે; જાણે કે તેઓને આ રીતે હજુ પણ આપની ચોકીદારીના ખિદમતનો શર્ફ હાંસીલ છે.

કરામત-૨ :-

મિયાં જાફર કરીને એક માણસ હઝરત મિયાં મહેમુદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ની ઘણી જ ખિદમતો કરતો હતો. અલ્લાહ-વાળાઓની ખિદમત ક્યારેય વ્યર્થ જતી નથી; કારણકે અલ્લાહવાળાઓનો એ કાનુન છે કે “હલ જઝા ઉલ અહેસાને ઇલલ્લેએહસાન” (અહેસાનનો બદલો અહેસાન) આ મુજબ એકવાર હઝરત મીયાં મહેમુદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) મિયાં જાફર ઉપર ખુબ જ મહેરબાની ફરમાવી કે તે રોશન ઝમીર ખની ગયો; અને તે વિલાયતના ઘણાં ઊંચા મર્તબા પર પહોંચી

ગયો આ રીતે આપે મિયાં જાફરને તેની ખિદમતનો ઘણો જ ઊંચો બદલો અતા ફરમાવ્યો. ઝિંદગી દરમિયાન તો તે ખિદમતમાં રહ્યા પરંતુ વફાત પછી પણ તેઓએ આપના કદમોમાં જ દફન થવાનું પસંદ ફરમાવ્યું.

આમ એક જ તવજજોહ વડે મિયાં જાફરને આપે વિલાયતના ઊંચા દરજ્જા પર પહોંચાડી દીધો જે આપની મહાન કરામત છે.

કરામત-૩ :-

એકવાર હઝરત મીયાં મહેમુદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) પોતાની ખાનકાહ શરીફમાં મુરીદો વચ્ચે બેઠેલાં હતાં આપે અચાનક જ આસમાન તરફ દિશ્તે ફેંકી તો આપે જોયું કે બે જાદુગરો આકાશમાં ઊડતા ઊડતા જઈ રહ્યાં હતાં, આપે પોતાની ખડાઉ (ચાખડી)ને હુકમ કર્યો કે, ‘તે બંને પર તુટી પડ અને અહીં મારી પાસે હાજર કર.’ આપના હુકમથી ચાખડીઓ ઊડી અને તે બંને જાદુગરો ઉપર તુટી પડી તેમજ તે બંનેને આપની ખિદમતમાં લઈ આવી. બંને જાદુગરો સાથે આપનો ધાર્મિક વાદ-વિવાદ ચાલ્યો. આપે તે બંનેના સવાલો તેમજ દલીલોના અનુકુળ જવાબો પણ આપ્યાં. અંતે આપની સચોટતા અને હાજર જવાબી પણાંની તે બંને ઉપર એવી અસર થઈ કે બંને એ આપની બાગહશરીફમાં ઇસ્લામ કબુલ કરવા માટે અર્જ કરી. આપે તે બંને ને કલમો પઢાવીને ઇસ્લામમાં દાખલ કરી લીધાં તેમજ સિલસિલાના ફૈઝાન વડે પણ નવાઝી દીધા.

કરામત-૪ :-

આપનો એક મુરીદ હંમેશા પરદેશમાં વેપાર ખેડતો હતો અને દુરદુર સુધી દરિયા પર વેપાર અર્થે જતો હતો. તે એકવાર વહાણ પર બેસીને દરિયાઈ મુસાફરી કરી રહ્યો હતો, સફર દરમિયાન અચાનક જ તેના વહાણમાં એક કાણું પડી ગયું અને તેમાં પાણી ભરાવા લાગ્યું અને હવે નક્કી જ હતું કે પાણી ભરાઈને વહાણ ડુબી જશે. ત્યારે આ મુરીદે પોતાના પીરો મુશીદ હઝરત મીયાં મહેમુદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)નો વસીલો લઈને અલ્લાહ તઆલાની બારગાહમાં દુઆ કરી તેમજ એવી મિન્નત લીધી કે, ‘જો હું આ આફતમાંથી બચી જઈશ, તો મારા માલમાંથી અડધોભાગ મારા પીરોમુશીદ હઝરત મહેમુદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ)ના કદમોમાં નિચ્છાવર કરીશ.’ જે સમયે આ મુરીદે દુઆ માંગી ત્યારે આપ ઉમર હજમને ત્યાં ખત-હજમત ખનાવી રહ્યાં હતાં. આપના હાથમાં એ સમયે એક નાનો અરીસો હતો. આપને એ સમયે થયેલાં ખાતિની કરફના કારણે આપ ઊભા થઈ ગયા અને

હજમની દુકાન બહાર આવીને તે અરીસો આપે ફંગોળી દીધો. પાસે બેઠેલાં સૌ તાઅજ્જુબમાં પડી ગયા કે આ શું થયું ? અને આપે આમ અચાનક જ અરીસો આ રીતે શા માટે ફંગોળી દીધો ? આ તરફ આપે ફેંકેલો અરીસો ઊડતો ઊડતો તે મુરીદના વહાણ કે જે ડુબવાની અણી પર હતો, તેમાં પડેલા કાણાં ઉપર જઈને એવો ચોટી ગયો કે, પાણી આવવાનું બંધ થઈ ગયું. અલ્લાહ તઆલાના ફઝલો કરમ અને આપની કરામતથી વહાણમાં સફર કરનારા તમામ લોકોની જાન બચી ગઈ; પછી તે મુરીદ જ્યારે આ સફરમાંથી પાછો ફર્યો ત્યારે પોતાના પીરોમુશીદની ખિદમતમાં હાજર થયો અને તેણે માનેલી મિન્નત મુજબ પોતાનો અડધો માલ આપની બારગાહ શરીફમાં પેશ કર્યો; તો આપે તે માલ સ્વીકારવાની ના પાડી અને ફરમાવ્યું કે, ‘તે વખતે મેં પેલા હજમનો અરીસો ફેંકી દીધો હતો માટે તેને તેના અરીસાના બદલે આ માલ આપી દે.’ પછી તે મુરીદ આપના હુકમ મુજબ તે માલ લઈને હજમને આપવા માટે ગયો; અને ત્યારે તે સમયે તાઅજ્જુબ પામનારાં લોકોને આપનો અરીસો ફેંકી દેવાનો ભેદ સમજાયો અને આપની આ મહાન કરામતથી લોકો દિગ્મુદ બની ગયાં. પછી હજમે કહ્યું કે, ‘એક નાના અમથા અરીસા માટે આટલા બધા માલને લઈને હું શું કરું ? હું તો હઝરતની દુઆઓને જ મારી પુંજી માનું છું, અને તેઓની દુઆઓનો તલબગાર છું.’ અંતે હઝરત પીરો મુશીદના હુકમથી તે મુરીદે આ માલ મિસ્કીનો અને મોહતાજેને વહેંચી દીધો અને અલ્લાહ તઆલાનો શુક્ર અદા કર્યો.

કરામત-૫ :-

કુતિયાણા, બાંટવા, રાણાવાવ, પોરબંદર વગેરે વિસ્તારોમાં હઝરત મીયાં મહેમુદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના મુરીદોનો સિલસિલો ઘણો જ ફેલાયો હતો. આપ પણ ક્યારેક પોતાના મુરીદોના આગ્રહવશ ત્યાં તશરીફ લઈ જતાં હતાં, જેના કારણે ત્યાંના બીજા લોકો પણ આપના વડે ફેઝયાબ થતાં હતાં.

એકવાર આપ કુતિયાણા તશરીફ લાવ્યાં હતાં. કુતિયાણામાં એક નવજવાન હતો, જેની શાદી નવી નવી જ થઈ હતી, અને તે મદાનગીની કમઝોરીના કારણે ઘણો જ લઝઝીત હતો. આ વાત તે કોને કરે અને કેવી રીતે કરે ? હંમેશા આ રીતે મુંઝાયેલો રહેતો હતો. એવામાં અચાનક જ હઝરત મીયાં મહેમુદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની કુતિયાણામાં પધરામણીની તેણે ખબર સાંભળી, તો તે આપની બારગાહ શરીફમાં હાજર થયો અને

મૌકો મળતાં આપની સમક્ષ પોતાની સમસ્યા રજુ કરી તેમજ તેના ઇલાજ માટે દુવાનો તલબગાર થયો. તે નવજવાનની વાત સાંભળીને આપે દુઆ કરી અને એક બાજરાની રોટી પર કશું દમ કરીને તેના બે ટુકડાં તેને આપ્યાં અને ઘરે લઈ જઈને તે ખાવા માટે તેને ભલામણ કરી. તે નવજવાન આપના ફરમાન મુજબ તે બાજરાની રોટીના ટુકડાં ખાઈ ગયો, અલ્લાહ તઆલાનો ફઝલ થઈ ગયો, તેના પરિણામ સ્વરૂપે તેની આ કમઝોરી સદંતર દુર થઈ ગઈ.

કરામત-૬ :-

જુનાગઢમાં એક બ્રાહ્મણ હતો, જે દરરોજ નિયમીત રીતે આપની ખાનકાહ શરીફ પર આવતો હતો અને બહાર ઊભો રહીને આપના ચહેરા મુબારકના રૂહાની દિદાર કરતો હતો અને થોડીવાર માટે ત્યાં ઊભો રહીને જતો હતો. આ તેનો દૈનિક કાર્યક્રમ હતો. એકવાર તે નિયુક્ત સમયે આવ્યો નહીં, ત્યારે આપે ત્યાં હાજરજનોને તેના અહીં આવવાનું કારણ પુછ્યું. લોકોએ કહ્યું કે, ‘હઝરત અમને તેના વિશે કશી જ ખબર નથી.’ તો આપે પોતાના એક ખાસ ખાદીમ મિયાં જફરને કહ્યું કે, ‘મને ઇલ્લામ વડે જાણ થઈ છે કે મજકુર બ્રાહ્મણનું અવસાન થયું છે; અને તેના સમાજવાળાઓ તેની લાશને સ્મશાને બાળવા માટે લઈ ગયા છે અને તેને જલાવવા માટે સવારથી પ્રયત્નો કરી રહ્યા છે, અત્યારે અસરની નમાઝનો સમય થયો છે, પરંતુ હજુ સુધી તેની લાશ બળતી નથી; તે સૌ લોકો આશ્ચર્યમાં ગરકાવ છે, કે આ લાશ બળતી કેમ નથી ?’ આપે ત્યાર બાદ ફરમાવ્યું કે, ‘તે કેવી રીતે બળી શકે ? એ લાશ અમારી અમાનત છે, પછી શી રીતે સળગે ? હવે, તમે ત્યાં જાઓ તથા સ્મશાનના ડાઘુઓને જઈને કહો કે, ભાઈ, તમે લોકો ઘણાં પરેશાન છો, આ મડદાને અમારી પાસે છોડી દો અને તમે સૌ ચાલ્યા જાઓ. પછી જ્યારે ડાઘુઓ ચાલ્યા જાય તો મારી આ લાકડી તેના શરીરને અડકાળજે, તો અલ્લાહ તઆલાના હુકમથી જીવંત થઈ જશે અને નવી ઝિંદગીનો હક્કદાર બનશે; અને જ્યારે તે અલ્લાહ તઆલાના હુકમથી જીવંત થાય તો તેને મારી પાસે લઈ આવજો.’ અને આપે જે મુજબ ફરમાવ્યું હતું એવું જ થયું. હઝરત મિયાં જફર આપના હુકમ મુજબ સ્મશાને પહોંચ્યાં અને ડાઘુઓ સાથે વાતચીત કરી, મડદાનો હવાલો તેની પાસે લીધો અને જ્યારે તેઓ લાશને છોડીને ચાલ્યા ગયાં તો મિયાં જફરે હઝરત પીરોમુશીદે આપેલી લાકડી મડદાને અડાળી; તો મડદું સુબ્હાનલ્લાહ કહેતું જીવંત થઈ ગયું અને મુશીદનો

હુકમ સાંભળીને આપના દરબારમાં તે બ્રાહ્મણ હાજર થયો. આપે તેને કલ્મો પઢાવીને મુસલમાન બનાવ્યો, તેમજ મુરીદ બનાવીને સિલસિલામાં પણ દાખલ કરાવ્યો. નવી જિંદગીમાં તે બીજા ચાલીસ (૪૦) વરસ સુધી જીવંત રહ્યો અને ફરીવાર જ્યારે તે મૃત્યુ પામ્યો તો તેને વાલીએ સૌરઠના કબ્રસ્તાનમાં જ દફનાવવામાં આવ્યો.

કરામત-૭ :-

આપના યુગમાં જુનાગઢમાં એક ફકીર હતો જે અજીબ પ્રકારનો હુન્નરી અને કિમીયાગીર હતો; તેની પાછલી જિંદગીમાં તેને ખ્યાલ આવ્યો કે મારા આ હુન્નર અને કિમીયાગીરી કોઈ એવા અલ્લાહ વાળાને સોંપુ કે જે પોતે સ્વાર્થી પણ ન હોય તેમજ આ કિમીયાગીરી વડે તે મજબુકની ખિદમત કરે. આવું વિચારીને તે આવા અલ્લાહવાળા બંદાની શોધ કરતો કરતો છેવટે હજરત મિયાં મહેમુદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની બારગાહ શરીફમાં હાજર થયો અને આપને કહ્યું કે, ‘સાંઈ, આપ મારી પાસેથી આ કિમીયાગીરી શીખી લ્યો.’ તો આપે ફરમાવ્યું કે, ‘હે ફકીર, તું ભલે હુન્નરમંદી કે કિમીયાગીરીનો દાવો ધરાવતો હો, પરંતુ હમણાં જ હું ઇસ્તિન્જાથી ફારીગ થયો છું અને ફલાણા પથ્થર મેં ઢેલા-ખડુ તરીકે ઉપયોગ કર્યો છે, તું જરા તેની સામે નજર કર.’ ફકીરે જેવી નજર ઢેલા-ખડુ તરફ કરી તો જણાવ્યું કે તે ઢેલો-ખડુ સોનાનો બની ગયો હતો.

ત્યાર બાદ આપે તે ફકીરને ફરમાવ્યું કે, ‘હે ફકીર, યુનાનીઓ-વિદેશીઓની ઇચ્છિત હિકમતોને ઇમાનની હિકમત સાથે મેળવ નહીં, તું ક્યાં સુધી આવી હિકમતો અને ફીલસુફોની માયાજાળમાં ફસાયેલો રહીશ. સાચા ઇમાનવાળા-ઓની ખુબી અને રૂહાની બરકતો જે બંને જહાંની પુંજી છે, તેની તરફ પણ ધ્યાન આપ; અમારી આ નાની એવી વાત માની લે કે જે આખરતનો સામાન છે.’

-: આપનો વિસાલ અને મજારે પાક :-

જુનાગઢ શહેરમાં હાલમાં આપનો મજારે પાક જે સ્થળે આવેલો છે, ત્યાં આપ અવાર-નવાર આવીને બેસતાં હતાં અને સામાન્યતઃ ‘એવું કહેતાં રહેતાં હતાં કે, આ જ મારું ઢેકાણું છે મને અહીં જ શાંતી મળે છે.’ મોટાભાગે આપ આ જગ્યાએ જઈને ઇબાદતો-રિયાઝત કરતાં હતાં, ક્યારેક ઘરે પણ તશરીફ લઈ જતાં.

છેવટે આપનો વિસાલ હી.સ. ૧૧૦૦ ની માહે શાબાનની ૨૦ તારીખે

વહેલી સવારે ચાર (૪) વાગે થયો. આપને આપે પસંદ કરેલી જગ્યા પર જ દફન કરવામાં આવ્યાં. આપનો મજારે પાક લોકો માટે શાંતી અને સખ્રનું કેન્દ્ર છે. અહીં જે કોઈ આવે છે, તેને શાંતી અને સુકુન હાંસીલ થાય છે. ત્યાં હરઘડી અન્વારોની વર્ષા થતી રહે છે.

હજરત મિયાં મહેમુદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના વાલીદે મોહતરમ હજરત મખદુમ મોહંમદ ઇલ્યાસ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની વક્ત પણ જુનાગઢ શહેરમાં જ થઈ હતી, આપનો મજારશરીફ બાજુવાળી મસ્જીદ ની કિબ્લા તરફની દિવાલને અડીને આવેલો છે. આપની વાલેદાસાહેબા ‘ઝીનતમાં’ ની કબ્રશરીફ પણ મજાર શરીફના સહેનની પશ્ચિમ તરફની દિવાલ પાસે મૌજુદ છે.

હજરત મિયાં મહેમુદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ના બે ફરજંદો હતાં, તેઓ પણ ખુબ જ મોટા આલીમ અને આરિફો હતાં; જેમાં (૧) હજરત દુલ્લા મિયાં અને (૨) હજરત હિદાયતુલ્લાહ મિયાં છે. તેઓ બંનેની મજારો પણ આપના રોજા શરીફમાં મૌજુદ છે.

-: આપનો ઉર્ષ મુબારક :-

આપના ઉર્ષમુબારક દર વરસે માહે શાબાનની ૧૯, ૨૦, ૨૧ તારીખ એમ ત્રણ દિવસ શરીઅતની પાબંદી સાથે મનાવવામાં આવે છે, નક્શબંદી બુઝુર્ગોની એ ખાસ ખુબી છે કે તેઓના ઉર્ષ ઘણી જ સાદગી અને શરીઅતની પાબંદી સાથે મનાવવામાં આવે છે; કારણકે આ તરીકાના બુઝુર્ગો એ પોતાની હયાતીમાં પણ ક્યારેય શરીઅત અને સુન્નતની ખિલાફવાતોને પસંદ કરી નથી.

૧૯મી તારીખે અસરની નમાઝ બાદ મેમણવાડા-બાવાના મકાનેથી સંદલ શરીફ અને ચાદર સાથે એક રૂહાની ઝુલુસ સ્વરૂપમાં હજરત મિયાં મહેમુદ શાહ (રહેમતુલ્લાહ અલયહ) ની શાનમાં મનકેબત પઢતાં પઢતાં મગરીબ સુધીમાં મજારેપાક પર પહોંચીને ચાદરપોશી કરવામાં આવે છે અને દુઆએ ખૈર કરવામાં આવે છે.

૨૦ મી તારીખે ઇશાની નમાઝ બાદ મહેફીલે મિલાદ વગેરેનો પ્રોગ્રામ હોય છે. અને ત્યાર બાદ મોડી રાત્રે વિદ્ વઝાઈફ તેમજ તિલાવતે કુર્આનશરીફ થાય છે; જે વહેલા સવારે (૪) ચાર વાગે ખત્મ થાય છે અને પછી શજરાહ શરીફ પઢવામાં આવે છે. તેમજ ફરીવાર ચાદરપોશી અને દુઆએ ખૈર થાય છે. આ સમય આપનો અલ્લાહત્આલાથી વિસાલનો ખાસ સમય છે. આ સમયે દરેકની ઉપર એક અજીબ રૂહાની કેફીયત છવાઈ જાય છે; અને દરેકની

આંખો અશ્રુભીની થઈ જાય છે. એકવાર આ ઉર્ષમુખારકમાં સામેલ થનારો હંમેશા માટે આવવા તત્પર દેખાય છે.

-: આપની કેટલીક નસીહતો અને હિકમતભરી વાતો :-

હજરતે ઇમામે રખ્ખાની મુજદ્દી અલ્લેસાની શૈખ અહમદ ફાફી સરહિંદી નકશખંદી (રદીયલ્લાહો ત્આલા અન્હો) એ પોતાના એક પવિત્ર મકતુબમાં ઔલીયા અલ્લાહની તારીફ ફરમાવતાં લખ્યું છે કે,

ઔલીયા તે લોકો છે કે, તેઓના સહવાસી, બદબખ્ત નથી થતા, તેઓના દોસ્ત, નામુરાદ નથી થતા, તેઓ અલ્લાહના હુમનશીન છે, તેઓને જોવાથી અલ્લાહ યાદ આવે છે, જેણે તેઓને ઓળખ્યા તેણે અલ્લાહત્આલાને ઓળખ્યો; તેઓની નજર, દવા છે, તેઓનો કલામ, શિક્ષા છે; તેઓની સોહબત, નખશીખ નુર અને રોશની છે. હજરત મુજદ્દી સાહેબના આ ફરમાન મુજબ ઔલીયા અલ્લાહનો કલામ, શિક્ષા (ફહાની ખિમારીઓથી મુક્તિ) છે; તો વાલીએ સૌરઠની કેટલીક હિકમતભરી વાતો અને નસીહતો અહીં લખું છું. જે આપણાં ખિમાર દિલ માટે શિક્ષાનો સખખ બનશે.

આપે ફરમાવ્યું કે, :-

★ અલ્લાહ અને તેના રસુલ (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ની તાબેદારી-માં બંને જહાંની ભલાઈ અને ઉન્નતી છે. ★ અલ્લાહ ત્આલાની યાદમાં જ બંને જહાં શાદો આબાદ છે. ★ પીર અને ઉસ્તાદ વગર મેળવેલો કોઈપણ મોભો કે રૂપો અપુર્ણ છે. ★ બુઝુર્ગોની બેઅદબીથી આખેરત તબાહ અને બરબાદ થાય છે. ★ પડોશીઓની સાથે પ્રેમાળ અને મોહબ્બતસભરનું સદ્વર્તન જરૂરી છે. ★ સખ્ર (ધૈર્ય) અને કિનાઅત (સંતોષ) અકકલમંદોની શોભા છે. ★ તન્હાઈ (એકાંત) માં ખૌફ અને રંજો ગમની હાલતમાં કિતાબોનું વાંચન ઉત્તમ દોસ્ત સમાન છે. ★ સખ્રનું ફળ ઘણું જ મીઠું હોય છે. ★ મક્કમતા તેમજ અડગતા (ઈસ્તિકામત) ની અગ્નિપરિક્ષા જરૂરી હોય છે. ★ ઉતાવળ એ ઘણી જ નુકસાનકારક વસ્તુ છે. ★ જહાલત એ સખ્ત અંધકાર છે. ★ અકકલમંદ વાત વિચારીન બોલે છે. ★ દીનદાર, તાબેદાર, હકકપરસ્ત, હુન્નરી અને સમજદાર પત્નિ અલ્લાહ ત્આલાનું ઘણું જ મોટું ઇનામ છે. ★ ઔલાદ ને આળસુ તેમજ જાહીલ રાખવી સૌથી મોટી મેહફૂમીયત (વંચીતતા) છે. ★ વિદ્વાન તેમજ મહેનતુ ઔલાદ ઇનામરૂપ

છે. ★ ઈર્ષા અને ચાડી-ચુગલખોરી તથા લાલચ અને રિયાકારી આ તમામ બેઈઝઝતીનો રસ્તો તેમજ બરબાદીનો રોગ છે. ★ કોઈપણ બાબતમાં હદ-મર્યાદા નક્કી કરવી એ ઘણું જ ઉત્તમ છે. ★ હકકની કબુલાત હકકવાળા પર વાજીબ છે. ★ સદ્વર્તિવ તેમજ ખિદમતે ખલક (માનવસેવા) એ બંને જહાંનું નુર છે. ★ સખ્ર તેમજ રજા અલ્લાહત્આલાની બારગાહમાં ખુબ જ મકબુલ અને ખ્યારા છે. ★ જે કોઈને દગો ફટકો કરે છે, તે ભરોસો ખોઈ નાંખે છે. ★ વધારે પડતું બોલવાથી પણ માણસ ભરોસાપાત્ર રહેતો નથી. ★ વધુ પડતું ખાવાથી દિલ મુદ્દા બની જાય છે. ★ સચ્ચાઈમાં ઝમીરની ઉચ્ચતા તેમજ અલ્લાહત્આલાની ખુશનુદી છે. ★ સખાવત તેમજ સદકો બલાઓને રદ કરે છે. ★ દરેક કાર્ય તેના સમય પર કરવામાં જ શાણપણ છે. ★ ઈલ્મ વડે શાણપણ તેમજ બુઝુર્ગોની નેક સોહબતથી અકકલ જાગૃત થાય છે. ★ ઇન્સાફ તેમજ રહેમો કરમ ખુબ જ સારા સદ્ગુણો છે. ★ દયા તેમજ વિવેક સારી આદતો પૈકી છે. ★ ગરીબ (મીસ્કીન) ની દોસ્તીમાં અલ્લાહત્આલાની ખુશનુદી સમાયેલી છે. ★ વાયદાનું પાલન કરવું એ શરાફત તેમજ ગૌરવ છે. ★ વાયદા-વચનથી વિરુદ્ધનું વર્તન ગૌરવહીનતા તેમજ નાલેશી છે. ★ જુગાર રમવું એ તબાહીનો ધોરીમાર્ગ છે. ★ સુરા (શરાબ) અને સુંદરીનો સંગ બુદ્ધિની ભ્રષ્ટતા, બલાઓ-આફતોનું વમળ તેમજ અલ્લાહત્આલાની નારાજગી અને બંને જહાંની ખરાબી છે. ★ ઊભાં ઊભાં ખાવું પીવું બદતમીઝ તેમજ નુકસાન કારક છે. ★ ગાળો કાઢવી, ભુંડા અપશબ્દો બોલવા, ઇશારા કરવા કે તાના મારવા તેમજ નાચ-ગાન આ બધું જ દિલને મુડદાલ બનાવી દે છે. ★ કજિયો તેમજ ટંટા-ફિસાદ વગેરેથી દુર રહેવામાં જ ભલાઈ છે. ★ કમ અકકલ ઇન્સાન ખીજના માટે તો વખાલરૂપ છે જ, પણ પોતાની જાનનો પણ દુશ્મન છે. ★ નિર્બળ તેમજ નબળાઓ ઉપર જુલ્મ કરવો એ આફતો તેમજ બલાઓને નોંતરવા જેવું છે. ★ જે ખીજઓ ઉપર રહેમ કરે છે તેની ઉપર અલ્લાહત્આલા રહેમ કરે છે. ★ જે ખીજઓના ઐબ ઢાંકે છે અલ્લાહત્આલા તેના ઐબ પણ ઢાંકે છે. ★ વફાદાર પર અલ્લાહત્આલાનો રહેમો કરમ તથા દગાખોરો પર અલ્લાહત્આલાનો ગઝબ ઉતર છે. ★ મહેમાનોની વિશાળ હૃદયપુર્વક અને સવિનય ખાતર-બરદાશત (આગતા-સ્વાગતા) કરવી તે ખૈરો

બરકત લાવે છે. ★ ઈમાન તકવા-પરહેઝગારી વડે અને રાજ્ય અદલો-ઈન્સાફ વડે સલામત રહે છે. ★ અમલોની ખુબી નેકનિયતી પર છે અને નેઅમતોનો ઈકરાર પરવરદીગારના શુકરાનામાં છે. ★ ઠઠા તેમજ હંસી-મજાકથી દિલ મુદ્દા થઈ જાય છે, અકકલને નુકસાન થાય છે. તેમજ આ બેઈઝતીનો રસ્તો છે. ★ નખીએ અકરમ (સલ્લલ્લાહો અલયહ વસલ્લમ) તેમજ આલેપાક અને અસ્હાબાએ કિરામ તથા ઔલીયા અલ્લાહના ગૌરવથી જાળવણી પર જ ઈમાનનો દારોમદાર છે. ★ સીધા રસ્તા પર અડગતાપુર્વક કદમ માંડવા એ જ ઈમાનની સલામતી તેમજ નજાતનું કારણ છે. ★ ઔલીયા અલ્લાહનું વજુદ (અસ્તિત્વ) આપણી ભલાઈ માટે જ હોય છે. ★ ઈસ્લામ અલ્લાહ ત્આલાનો પસંદ પામેલો મઝહબ છે. ★ હલાલ રોઝી ખાવી, સત્યવાત કહેવી તેમજ ઈખ્લાસભર્યું વર્તન એ સુલુકની (અલ્લાહની નિકટતા પ્રાપ્ત કરવાના રસ્તાની) જાન છે. ★ દુશ્મનો તેમજ ઈર્ષાળુઓની શરારતોને તદબ્બુર (યુક્તિ-પ્રયુક્તિ) વડે દુર કરવી જોઈએ અને તેઓથી ચેતીને રહેવું જોઈએ.

★ ★ ★ ૨૯ ★ ★ ★

હઝરત મખ્દુમ શૈખ ઈબ્રાહીમ નકશબંદી

(રેહમતુલ્લાહે અલયહે)

હઝરત મખ્દુમ શૈખ ઈબ્રાહીમ, હઝરત વાલીએ સૌરઠ મિંયા મહેમુદ શાહ (રહમતુલ્લાહ અલયહ) ના ખલીફા છે. આપનો મઝારશરીફ કુતિયાણા (બાંટવા, જી.જી.નાગઢ) ના કબ્રસ્તાનમાં ખાનકાએ કાદરીયાહ, નકશબંદીયાહના કબ્રસ્તાનમાં, તહેખાનામાં આવેલ અન્વારો સભર એક હુજરામાં છે, આપે હીજરી સન-૧૧૧૭ના માહે રમજાનુલ મુબારકની ૨૭મી તારીખ(શબેકદ્ર)ના વિસાલ ફરમાવ્યો હઝરત પીરોમુરશીદના વિસાલથી બરાબર સતર(૧૭) વરસબાદ આજ થી ત્રણસો પંદર(૩૧૫) વરસ પહેલે આપનો વિસાલ થયો.

મઝાર શરીફમાં લાગેલી તક્તી

مخدوم شيخ ابراهيم
نقش بندی رحمت الله عليه
وفات : ۲۷. رمضان - شب قدر
سنة ۱۱۱۷

મખ્દુમ શૈખ ઈબ્રાહીમ નકશબંદી
પકાત:- તા.૨૭, રમઝાન, શબે કદ્ર
(સ.હી.૧૧૧૭)

★ ★ ★ ૩૦ ★ ★ ★

સૈયદ અમીરુલ્લાહ(શાહ) કાદરી નકશબંદી

(રેહમતુલ્લાહે અલયહે)

આપનો મઝારે પાક શહેર ઉપલેટા (જી. રાજકોટ) ના કબ્રસ્તાનમાં આવેલો છે. આપનો વિસાલ માહે રખ્ખીઉલઅવ્વલ શરીફની ૨૪મી તારીખે હી.સ. ૧૨૬૬માં થયો. આપની નિરખતે ઇરાદત સાત વાસ્તાથી હઝરત સરકાર મુજદ્દી અલ્લેખાની શૈખ અહમદ ફાફી સરહિન્દી (રદીયલ્લાહો ત્આલા અનહો) થી આ રીતે મળે છે. આપ મુરીદ અને ખલીફા (૧) હઝરત મુજહીદના તેઓ ખલીફા અને મુરીદ (૨) હઝરત માસુમના તેઓ ખલીફા અને મુરીદ (૩) હઝરત મુનીબુલ્લાહના તેઓ મુરીદ અને ખલીફા (૪) હઝરત ઇનાયતુલ્લાહના તેઓ મુરીદ અને ખલીફા (૫) હઝરત શૈખ ઈબ્રાહીમના અને તેઓ મુરીદ અને ખલીફા (૬) હઝરત કય્યુમેસાની, ઉર્વતુલ્લુસ્કા ખ્વાજા મોહમ્મદ માસુમ સરહિન્દીના અને આપ મુરીદ અને ખલીફા (૭) હઝરત ઈમામે રખ્ખાની મુજદ્દી અલ્લેખાની શૈખ અહમદ ફાફી સરહિન્દીના (રીદવાનુલ્લાહ ત્આલા અલયહીમ અજમઇન)

આપનો વિસાલ અને મઝારે પાક :

આપનો વિસાલ ૨૪ રખ્ખીઉલઅવ્વલ હી.સ. ૧૨૬૬માં થયો. આપનો મઝારે પાક ઉપલેટા શહેરના કબ્રસ્તાનમાં મરજ-એ-ખલાઈકે

ખાસોઆમ અને તમામ સુન્નીઓની અકીદતના આકર્ષણનું કેન્દ્ર બનેલ છે. આ સિવાય આપના વધુ હાલાતો અને વિલાદત વિશે કોઈ માહિતી મળી શકી નથી.

★ ★ ★ ૩૧ ★ ★ ★

હઝરત સુફી અબ્દુર્રહમાન શાહ સાહેબ

(રહમતુલ્લાહે અલયહે)

આપની વિલાદતે ખાસઆદત ઈ.સ. ૧૯૨૭ માં તથા વિસાલશરીફ ઈ.સ. ૨૦૦૯ મુતાબીક હી.સ. ૧૪૩૦માં માહે શાબાનુલ્મોઅઝઝમના ૨૯માં ચાંદે જુમ્આના દિવસે પુર્ણ થઈને આવનાર શનિવારની રાત્રે એટલેકે ૩૦મી શાબાનુલ્મોઅઝઝમની રાત્રે - ૧ - ૩૦ વાગે અહમદઆબાદ મુકામે થયો. આપના જનાઝાશરીફને અહમદઆબાદથી ધોળકા લઈ જવામાં આવ્યો અને દાહલઉલુમ જામેઅતુર્રહમાનની શહેન આપની મદફનગાહ બની. આપના પીરોમુશીદ હઝરત સુફી અબ્બાક અહમદસાહેબ (રહમતુલ્લાહે અલયહે) ના તમામ ખુલ્લાઓ પૈકી ફક્ત આપ જ એવા એકમાત્ર ખલીફા છે જેઓની બચઅત અને ખિલાફત બંને હઝરત પીરો મુશીદથી સાબીત છે. તેમજ તેઓએ ફક્ત આપને જ પોતાની ફરજંદીમાં કબુલ કરવાનો શર્હ અતા કરેલ છે. આપનું કાર્યક્ષેત્ર અતિવિશાળ જેમાં અહમદઆબાદ, મહેમદાબાદ, હિમ્મતનગર, જુનાગઢ, વેરાવળ તેમજ નાંદરખી વગેરે મુખ્ય સ્થળો છે. આપ પોતાના પીરો મુશીદના રંગે સંપુર્ણપણે રંગાયેલા હતાં. આપના હાલાતોનું સંકલન કાર્ય ચાલુ છે. અલ્લાહ તઆલા તકમીલ પર પહોંચાડી તેને જલ્દી મંજરેઆમ પર લાવે. આમીન...

યા ઈલાહી અઝ તુફૈલે ખ્વાજગાને ઠક્કશબંદ,
કારે દુનિયા આકેબત મહેમુદ બાદ.

સંદર્ભ ગ્રંથો

૧. કલામે શરીફ
૨. બુખારી તથા મીરકાત શરીફ
૩. તફસીર મઝહરી
લે. હ. સનાઉલ્લાહ પાનીપતી (રહમતુલ્લાહે અલયહે)
૪. તફસીર ઝિયાઉલ્કુર્આન
લે. હ. પીર કરમશાહ અઝહરી (રહમતુલ્લાહે અલયહે)
૫. તફસીર નઈમી
લે. હ. અહમદયારખાં નઈમી (રહમતુલ્લાહે અલયહે)
૬. ગુલદસ્તાએ તરીકત
લે. મોહમ્મદસેદખખન હ. અબ્દુલ્લાહશાહ (રહમતુલ્લાહે અલયહે)
૭. મક્તુબાતે ઈમામે રખ્ખાની
લે. હઝરત મુજદીદે અલ્ફેખાની (રહમતુલ્લાહે અલયહે)
૮. મક્તુબાતે સદી
લે. હ. સરફુદીન યાહ્યા મુનીરી (રહમતુલ્લાહે અલયહે)
૯. મક્તુબાતે માસુમીય્યાહ, ૬.-૧
લે. હ. ખ્વાજા મોહમ્મદ માસુમ (રહમતુલ્લાહે અલયહે)
૧૦. હસ્ત લેખીત પત્રો
લે. હ. મોહમ્મદમઝહરુલ્લાહશાહદેહલવી (રહમતુલ્લાહે અલયહે)
૧૧. અલ્હુમ્આત
લે. હ. વલીયુલ્લાહ મોહમ્મદસે દહેલવી (રહમતુલ્લાહે અલયહે)
૧૨. તલ્ખીસે ઈબ્લીસ
લે. હ. અબ્દુર્રહમાન જૈઝી (રહમતુલ્લાહે અલયહે)
૧૩. મુખ્તસર હાલાતે ઈમામે રખ્ખાની
લે. હ. મિયાંસાહેબ (સજ્જાદાહનશી સરકપુર શરીફ)
૧૪. અન્વારે ઔલીયાહ
લે. હ. સૈયદ રઈસ અહમદ જફરી સાહેબ
૧૫. અખ્બાફલ અખ્બાર
લે. હ. અબ્દુલ્લાહકક મોહમ્મદસે દહેલવી (રહમતુલ્લાહે અલયહે)

૧૬. કુસુસુલ્લકમ
લે. હ. શૈખ મોહ્યુદ્દીન ઇબ્ને અરબી (૨૬મતુલ્લાહ અલયહે)
૧૭. જુબ્દતુલ્લકામાત
લે. હ. મોહંમદ હાશીમ કીશમી (૨૬મતુલ્લાહ અલયહે)
૧૮. હઝરાતુલ્લકુદ્દસ, ભા.-૧/૨
લે. હઝરત બદરુદ્દીન સરહીન્દી (૨૬મતુલ્લાહ અલયહે)
૧૯. રોઝતુલ્લકયુમિયાહ
લે. હઝરત ખવાજ કમાલુદ્દીન (૨૬મતુલ્લાહ અલયહે)
૨૦. મકામાતે માસુમીયાહ
લે. હ. મોહંમદ ઇકબાલમુજદ્દી (૨૬મતુલ્લાહ અલયહે)
૨૧. ખવાજએનકશાબંદઔરતરીકએનકશાબંદીયાહ
લે. પ્રો.ડો.શમ્સુદ્દીન અહમદ સાહેબ
૨૨. ઇકતીબાસુલ અન્વાર
લે. હ. મોહંમદ અકરમ ચીશતી (૨૬મતુલ્લાહ અલયહે)
૨૩. અલબચ્ચેનાત, ભા.-૧/૨/૩/૪
લે. હ. સઈદ અહમદ નકશાબંદી (૨૬મતુલ્લાહ અલયહે)
૨૪. અન્વાઝલઆરેફીન
લે. હ. સુફીઆબીદમિયાં નકશાબંદી (૨૬મતુલ્લાહ અલયહે)
૨૫. મેઅ્યારુસુલુક
લે. હ. હાજીહીદાયતઅલીશાહ (૨૬મતુલ્લાહ અલયહે)
૨૬. શાહ બે રીસાલો
લે. હ. શાહઅબ્દુલ્લતીફ ભીટાઈ (૨૬મતુલ્લાહ અલયહે)
૨૭. રીસાલાએ ઇશકીયાહ
લે. હ. અબ્દુલઅઝીઝમોહંમદસેદહેલ્વી (૨૬મતુલ્લાહ અલયહે)
૨૮. રીસાલાએ રુમુઝે ઇશક
લે. ડો.મીર વલીયુદ્દીન સાહેબ (P.H.D. London)
૨૯. મીર અતુલ અસ્સાર
લે. હઝરત અ. રહેમાન ચીશતી (૨૬મતુલ્લાહ અલયહે)
૩૦. સીરતે મુજદ્દીદે અલ્ફેસાની
લે. ડો. પ્રો. મોહંમદમરુઉદ્દસાહેબ (૨૬મતુલ્લાહ અલયહે)

૩૧. હઝરતઈમામેરખવાનીમુજદ્દીદેઅલ્ફેસાની
લે. હઝરત મૌલવી કાઝી આલીમુદ્દીન સાહેબ
૩૨. નફ્હાતુલ્લિન્સ
લે. હઝરત નુરુદ્દીન જામી (૨૬મતુલ્લાહ અલયહે)
૩૩. મઝહરે જમાલે મુસ્તફાઈ
લે. સુફી નસીરુદ્દીન કાફરી રઝવી-બરકાતી
૩૪. કશ્ફુલમહેજુબ
લે. હઝરત દાતાગંજખાન (૨૬મતુલ્લાહ અલયહે)
૩૫. મન કી આંખે ખોલ
લે. પીર સૈયદ વઝીરઅલીશાહ (અદામલ્લાહો બરકાતુલુ)
૩૬. અનીસુલ્લાલેબીન
લે. હ. સાલેહબીનમુબારકબુખારી (૨૬મતુલ્લાહ અલયહે)
૩૭. હયાતે શાહે આલમ
લે. હ. નઝીર એહમદ નઈમીસાહેબ (૨૬મતુલ્લાહ અલયહે)
૩૮. કચ્છ કાઠીયાવાડના મશહુર ઔલીયા
લે. માસ્તર ઇશ્હાક એ. હમીરાણી સાહેબ
૩૯. સિંધ કે સુફીયાએ નકશાબંદ
લે. ડો. અબુલખૈર મોહંમદ જુબૈર સાહેબ
૪૦. ઔલીયાએ ગુજરાત
લે. જનાબ અબ્દુલ્લાહ એમ. પટેલ સાહેબ
૪૧. મીરાતે અહમદી
લે. મીર્ઝા મોહંમદ હસન સાહેબ
૪૨. બાંગે દરા તથા બાબે જુબ્દલ
લે. શાયર ડો. ઇકબાલ
૪૩. નગર-નવાનગર-જામનગર
લેખક: હરી કીશન જોશી
૪૪. ખત્રી ઇતીહાસ ભાગ-૩
લે. યુસુફ એ. પટેલ સાહેબ
૪૫. પટણી સોવેનીયર સંપાદકો :
અબ્દુલ કાદીર, હાફીઝ નુરુદ્દીન
તથા સરફુદ્દીન એન. શરફ

© મુજદીદે અલ્હેસાની ટ્રસ્ટ - ભાવનગર

આ પુસ્તકના સર્વ હક્ક ગુજરાત રાજ્યના મુજદીદે અલ્હેસાની ટ્રસ્ટ-ભાવનગર ટ્રસ્ટ રજી.નં.-૦૨૧ ને હસ્તક છે. આ પુસ્તકનો કોઈ ભાગ કોઈપણ રૂપમાં ક્યારે પણ મુજદીદે અલ્હેસાની ટ્રસ્ટ ભાવનગરની લેખીત પરવાનગી વગર, પ્રકાશીત કરી શકશે નહીં.
(મુજદીદે અલ્હેસાની ટ્રસ્ટ, વડવા નેરા, ટ્રસ્ટ રજી.નંબર-૦૨૧, ભાવનગર)